KATALIKŲ BAŽNYČIOS KATEKIZMAS

KATALIKŲ BAŽNYČIOS KATEKIZMAS

KATALIKŲ BAŽNYČIOS KATEKIZMAS

LIETUVOS VYSKUPŲ KONFERENCIJA

UDK 23/28:282
Ka575

Antras leidimas

Libreria Editrice Vaticana omnia vindicat iura.
Sine eiusdem licentia scripto data nemini liceat hunc
Compendium denuo imprimere aut in aliam linguam vertere.

„Libreria Editrice Vaticana“ pasilieka sau visas leidybines teises.
Be jos duoto raštiško sutikimo neleidžiama Katekizmo
spausdinti arba versti į kitą kalbą.

© Libreria Editrice Vaticana, 1997

© Lietuvos Vyskupų Konferencija, Vilnius, 2012

© UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“, Vilnius, 2012

ISBN 978-9955-29-210-4

SANTRUMPOS

AAS	*Acta Apostolicae Sedis*
Act.	Actio
AHMA	*Analecta hymnica Medii Aevi*
Apašt. konst.	Apaštališkoji konstitucija
Apašt. laiškas	Apaštališkasis laiškas
Apašt. parag.	Apaštališkasis paraginimas
BP	*Biblioteca patristica*
c.	caput vel corpus
CA	*Corpus apologetarum Christianorum saeculi secundi*
can.	canon
cap.	caput
CCEO	Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium
CCG	*Corpus Christianorum (Series Graeca)*
CCL	*Corpus Christianorum (Series Latina)*
COD	*Conciliorum Oecumenicorum Decreta*
concl.	conclusio
CSEL	*Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*
Dekl.	Deklaracija
Dekr.	Dekretas
Dogm. konst.	Dogminė konstitucija
DS	H. Denzinger, A. Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*
ed.	editio
Ed. Leon.	Sancti Thomae Aquinatis Doctoris Angelici *Opera omnia* iussu impensaque Leonis XIII P. M. edita
Encikl.	Enciklika
Funk	F. X. Funk, *Patres apostolici*, 2ª ed.
GCS	*Die griechischen christlichen Schrifsteller*
Ibid.	Ibidem
Inscr.	Inscriptio
kan.	kanonas
Konst.	Konstitucija
KTK	Kanonų teisės kodeksas
MGH	*Monumenta Germaniae historica*
MHSI	*Monumenta historica Societatis Iesu*
p.	puslapis
Pastorac. konst.	Pastoracinė konstitucija
PG	*Patrologia graeca* (J. P. Migne)
PL	*Patrologia latina* (J. P. Migne)
plg.	palyginti
PLS	*Patrologia latina. Supplementum*
PTS	*Patristische Texte und Studien*
q.	quaestio
SC	*Sources chrétiennes*
SPM	*Stromata patristica et medievalia*
t.	tomas
TD	*Textes et documents*
TPL	*Textus patristici et liturgici*
v.	volumen

ŠVENTOJO RAŠTO KNYGŲ SANTRUMPOS

SENASIS TESTAMENTAS

Abd	Abdijo knyga
Ag	Agėjo knyga
Am	Amoso knyga
Bar	Barucho knyga
Dan	Danielio knyga
Est	Esteros knyga
Ez	Ezekielio knyga
Ezd	Ezdro knyga
Gg	Giesmių giesmės knyga
Hab	Habakuko knyga
Įst	Pakartoto Įstatymo knyga
Iš	Išėjimo knyga
Išm	Išminties knyga
Iz	Izaijo knyga
Jdt	Juditos knyga
Jer	Jeremijo knyga
Jl	Joelio knyga
Job	Jobo knyga
Jon	Jonos knyga
Joz	Jozuės knyga
1 Kar	Pirmoji Karalių knyga
2 Kar	Antroji Karalių knyga
Koh	Koheleto knyga
1 Kr	Pirmoji Kronikų knyga
2 Kr	Antroji Kronikų knyga
Kun	Kunigų knyga
1 Mak	Pirmoji Makabėjų knyga
2 Mak	Antroji Makabėjų knyga
Mal	Malachijo knyga
Mch	Michėjo knyga
Nah	Nahumo knyga
Neh	Nehemijo knyga
Oz	Ozėjo knyga
Pat	Patarlių knyga
Pr	Pradžios knyga
Ps	Psalmynas
Rd	Raudų knyga
Rut	Rutos knyga
1 Sam	Pirmoji Samuelio knyga
2 Sam	Antroji Samuelio knyga
Sir	Siracido knyga
Sk	Skaičių knyga
Sof	Sofonijo knyga
Tob	Tobito knyga
Ts	Teisėjų knyga
Zch	Zecharijo knyga

NAUJASIS TESTAMENTAS

Apd	Apaštalų darbai
Apr	Apreiškimas Jonui
Ef	Laiškas efeziečiams
Fil	Laiškas filipiečiams
Fm	Laiškas Filemonui
Gal	Laiškas galatams
Jn	Evangelija pagal Joną
1 Jn	Pirmasis Jono laiškas
2 Jn	Antrasis Jono laiškas
3 Jn	Trečiasis Jono laiškas
Jok	Jokūbo laiškas
Jud	Judo laiškas
Kol	Laiškas kolosiečiams
1 Kor	Pirmasis laiškas korintiečiams
2 Kor	Antrasis laiškas korintiečiams
Lk	Evangelija pagal Luką
Mk	Evangelija pagal Morkų
Mt	Evangelija pagal Matą
1 Pt	Pirmasis Petro laiškas
2 Pt	Antrasis Petro laiškas
Rom	Laiškas romiečiams
1 Tes	Pirmasis laiškas tesalonikiečiams
2 Tes	Antrasis laiškas tesalonikiečiams
1 Tim	Pirmasis laiškas Timotiejui
2 Tim	Antrasis laiškas Timotiejui
Tit	Laiškas Titui
Žyd	Laiškas žydams

APAŠTALIŠKASIS LAIŠKAS „LAETAMUR MAGNOPERE“,

dėl Katalikų Bažnyčios katekizmo, kuriuo patvirtinamas ir skelbiamas Katalikų Bažnyčios katekizmo lotyniškasis pavyzdinis leidimas

Garbingiesiems broliams kardinolams, patriarchams, arkivyskupams, vyskupams, kunigams, diakonams ir visiems Dievo tautos nariams

JONAS PAULIUS II, VYSKUPAS,

DIEVO TARNŲ TARNAS,
AMŽINAM ATMINIMUI

Labai džiaugiuosi publikuojamu Katalikų Bažnyčios katekizmo lotyniškuoju pavyzdiniu leidimu, kuris šiuo apaštališkuoju laišku patvirtinamas bei skelbiamas ir taip tampa minėto katekizmo galutinio tekstu. Tai daroma praėjus maždaug penkeriems metams nuo tada, kai 1992 m. spalio 11 d., minint Vatikano II Susirinkimo pradžios metines, pasirodė apaštališkoji konstitucija *Fidei depositum*, kuria buvo palydėtas pirmasis katekizmo tekstas prancūzų kalba.

Džiugiai galime konstatuoti, jog katekizmas per tuos metus buvo priimtas daugiausia teigiamai ir labai paplito, pirmiausia dalinėse

Bažnyčiose, pasirūpinusiose išversti jį į atitinkamas kalbas, taip padarant jį prieinamą įvairiakalbėms bendruomenėms. Šitai patvirtina, koks pagrįstas buvo 1985 m. Vyskupų sinodo neeilinio susirinkimo man adresuotas prašymas parengti viso katalikų mokymo apie tikėjimą ir moralę katekizmą ir santrauką.

Parengtas 1986 m. tam įsteigtos kardinolų ir vyskupų komisijos, katekizmas buvo mano patvirtintas ir paskelbtas minėta apaštališkąja konstitucija, kuri ir šiandien tebegalioja bei tebėra aktuali ir iki galo įgyvendinama šiuo lotyniškuoju pavyzdiniu leidimu.

Šį leidimą parengė 1993 m. mano šiuo tikslu įsteigta tarpdikasterinė Apaštalų Sosto komisija. Ši komisija, kuriai vadovauti paskyriau savo garbingąjį brolį kardinolą Josephą Ratzingerį, uoliai darbavosi, ypatingą dėmesį skirdama per tuos metus iš viso pasaulio bei įvairių bažnytinės bendruomenės dalių suplaukusiems pasiūlymams dėl katekizmo formuluočių pakeitimo.

Tokia gautų pasiūlymų pagerinti gausa aiškiai liudija katekizmo visame pasaulyje, taip pat tarp nekrikščionių, sukeltą susidomėjimą ir patvirtina pasiteisinus katekizmo tikslą – išsamiai ir vientisai pristatyti katalikų mokymą, idant visi galėtų pažinti, ką savo kasdieniame gyvenime išpažįsta ir švenčia, kuo gyvena ir ko meldžia Katalikų Bažnyčia. Kartu tai akivaizdžiai rodo karštą norą prisidėti prie to, kad krikščionių tikėjimas, kurio pagrindiniai ir būtini elementai įtraukti į katekizmą, kuo tinkamiau būtų išdėstytas mūsų laikų žmonėms. Be to, per tokį daugelio Bažnyčios narių bendradarbiavimą tikrove tampa tai, ką esu parašęs minėtoje apaštališkojoje konstitucijoje *Fidei depositum*: „tokia balsų darna tikrai išreiškia tai, ką galima pavadinti tikėjimo simfonija“ (2).

Tad ir dėl tokių priežasčių komisija gautus pasiūlymus rimtai apsvarstė, rūpestingai išnagrinėjo per įvairias instancijas ir savo sprendimus pateikė man tvirtinti. Sprendimai, leidžiantys tinkamiau išdėstyti su katalikų tikėjimo paveldu susijusį katekizmo turinį ar kai kurias šio tikėjimo tiesas perteikti pavidalu, geriau atitinkančiu šiandienės katechezės reikalavimus, buvo mano patvirtinti ir dėl to atsidūrė šiame lotyniškajame pavyzdiniame leidime. Tad jame mokymo turinio požiūriu ištikimai pakartojamas tekstas, kurį Bažnyčiai ir pasauliui oficialiai pateikiau 1992 m. gruodžio mėnesį.

Šiandieniu lotyniškojo pavyzdinio leidimo paskelbimu užbaigiamas 1986 m. pradėtas katekizmo rengimo darbas ir įvykdomas minėtojo

Vyskupų sinodo neeilinio susirinkimo pageidavimas. Bažnyčia dabar turi naują ir labai autoritetingą savo vienatinio ir amžino apaštališkojo tikėjimo išdėstymą, kuris bus „galiojantis bei teisėtas įrankis Bažnyčios bendrystei ugdyti", „patikimas pagrindas tikėjimui mokyti" ir „patikimas ir tikras pavyzdinis tekstas" (plg. Apašt. konst. *Fidei depositum*, 4) paskiriems vietiniams katekizmams rengti.

Šitaip autentiškai bei sistemingai pateiktas katalikų tikėjimas ir katalikų mokymas leis katechezei, žengiant visiškai patikimu keliu, su nauju užsidegimu skelbti mūsų laikų žmogui krikščionių tikėjimą ir visas jo pavienes dalis. Šis tekstas kiekvienam katechetui labai padės perteikti vieną, amžiną tikėjimo paveldą vietinėje Bažnyčioje ir, tai darant, įstabią krikščioniškojo slėpinio vienybę, Šventosios Dvasios padedamam, susieti su žinios adresatų daugialypiais poreikiais bei įvairiomis gyvenimo sąlygomis. Katechetinė veikla, jei mokės tinkamai taikyti bei branginti šį po Susirinkimo atsiradusį katekizmą, Dievo tautoje patirs naują polėkį.

Tai ypač svarbu šiandien, vis labiau artinantis trečiajam tūkstantmečiui. Neatidėliotinai būtina įsipareigoti evangelizacijai, idant visi galėtų pažinti bei priimti Evangelijos žinią ir tapti žmonėmis „pagal Kristaus pilnatvės amžiaus saiką" (Ef 4, 13).

Todėl karštai raginu savo garbinguosius brolius vyskupus, kuriems pirma kitų patikimas Katalikų Bažnyčios katekizmas, pasinaudoti puikia lotyniškojo leidimo paskelbimo proga ir intensyviau stengtis, kad tekstas kuo labiau paplistų ir pirmiausia būtų priimtas kaip puiki dovana jiems patikėtoms bendruomenėms, kurios per tai vėl galės atrasti neišsemiamus tikėjimo turtus.

Bendromis ir viena kitą papildančiomis visų Dievo tautą sudarančių grupių pastangomis katekizmas tetampa žinomas visiems ir tebūna visų priimtas, kad būtų sustiprinta ir ligi pasaulio pakraščių išsiplėstų tikėjimo vienybė, kurios versmė ir pradas yra trejybinė Vienybė.

Šiuos savo troškimus, idant jie išsipildytų visų žmonių labui, patikiu Marijai, Kristaus Motinai, kurios paėmimą su kūnu ir dvasia į dangų šiandien švenčiame.

Kastel Gandolfas, 1997 m. rugpjūčio 15 d., devynioliktieji mano pontifikato metai

Joannes Paulus PP. II

APAŠTALIŠKOJI KONSTITUCIJA „FIDEI DEPOSITUM“,

dėl Katalikų Bažnyčios katekizmo, parengto po Antrojo Vatikano Susirinkimo, paskelbimo

Garbingiesiems broliams kardinolams, patriarchams, arkivyskupams, vyskupams, kunigams, diakonams ir visiems Dievo tautos nariams

JONAS PAULIUS II, VYSKUPAS,

DIEVO TARNŲ TARNAS,
AMŽINAM ATMINIMUI

Viešpats patikėjo savo Bažnyčiai sergėti tikėjimo paveldą, ir šią užduotį ji nepaliaujamai vykdo. Vatikano II Visuotinis Susirinkimas, prieš trisdešimt metų pradėtas mano pirmtako, garbingo atminimo popiežiaus Jono XXIII, ketino ir troško tinkamai atskleisti Bažnyčios apaštališkąją ir pastoracinę misiją ir, leisdamas suspindėti Evangelijos tiesai, paskatinti visus žmones ieškoti bet kokį žinojimą pranokstančios Kristaus meilės bei ją priimti (plg. Ef 3, 19).

Popiežius Jonas XXIII Susirinkimui iškėlė pagrindinę užduotį geriau sergėti ir aiškinti brangų katalikų mokymo paveldą, idant jis taptų suprantamesnis tikintiesiems ir visiems geros valios žmonėms. Todėl

Susirinkimas pirmiausia turėjo ne pasmerkti epochos klaidas, bet giedrai stengtis parodyti tikėjimo mokymo jėgą ir grožį. Popiežius sakė: „Tikimės, jog, apšviesta šio Susirinkimo šviesos, Bažnyčia praturtės dvasiniais turtais ir, pasisėmusi iš jo naujų jėgų, be baimės žvelgs į ateitį." Turime „žvaliai ir drąsiai imtis darbo, kurio reikalauja mūsų epocha, eidami keliu, kuriuo Bažnyčia keliauja bemaž dvidešimt amžių".[1]

Dievo padedami, Susirinkimo tėvai per ketverius metus įstengė parengti visai Bažnyčiai skirtą nemenką mokymo ištarų ir pastoracinių gairių rinkinį. Ganytojai ir tikintieji čia atranda nurodymų „mąstymui, veiklai, papročiams, moralinei jėgai, džiaugsmui ir vilčiai atnaujinti, o to Susirinkimas ir siekė".[2]

Susirinkimas ir pasibaigęs nenustoja skatinęs Bažnyčios gyvenimo. 1985 m. galėjau pareikšti: „Man – turėjusiam ypatingą malonę dalyvauti ir veikliai bendradarbiauti jo raidoje, Vatikano II Susirinkimas visada buvo ir, pirmiausia šiais mano pontifikato metais, yra nuolatinis visos mano pastoracinės veiklos atsparos taškas, sąmoningai stengiantis jo nuostatus konkrečiai ir sąžiningai taikyti kiekvienos dalinės Bažnyčios ir visos Katalikų Bažnyčios atžvilgiu. Prie šio šaltinio būtina nuolatos grįžti".[3]

Turėdamas tai galvoje, 1985 m. sausio 25 d. Susirinkimo užbaigimo dvidešimtųjų metinių proga sušaukiau neeilinį Vyskupų sinodo susirinkimą. Šio susirinkimo tikslas buvo iškilmingai paminėti Vatikano II Susirinkimo malones bei dvasinius vaisius ir padaryti aiškesnį jo mokymą, kad visi tikintieji jo tvirčiau laikytųsi ir kad jis būtų plačiau pažįstamas ir taikomas.

Šia proga Sinodo tėvai pareiškė: „Labai vieningai pageidaujamas viso katalikų mokymo tiek apie tikėjimą, tiek apie moralę katekizmas arba santrauka. Tai būtų tartum atramos taškas rengiant katekizmus

[1] Pal. Jonas XXIII, Kalba pradedant Vatikano II Susirinkimą (1962 spalio 11) *Allocutio in sollemni ritu ineundi Concilii Oecumenici Vaticani Secundi, die XI mensis Octobris, anno MCMLXII*: AAS 54 (1962) 788–791.

[2] Paulius VI, Kalba užbaigiant Vatikano II Susirinkimą (1965 gruodžio 8) *Allocutio in sollemni ritu conclusionis Concilii Oecumenici Vaticani Secundi, die VIII mensis Decembris, anno MCMLXV*: AAS 58 (1966) 7–8.

[3] Pal. Jonas Paulius II, Kalba, pasakyta 1985 m. sausio 25 d., *Allocutio habita die xxv mensis Ianuarii, anno MCMLXXXV: L'Osservatore Romano, die XXVII mensis Ianuarii, anno MCMLXXXV.*

arba santraukas įvairiuose regionuose. Mokymas pateiktinas remiantis Biblija ir liturgija, teisingas ir sykiu pritaikytas šiandieniam krikščionių gyvenimui"[4]. Pasibaigus Sinodui, toks ir buvo mano troškimas, nes jis, mano akimis, „visiškai atitinka tikrą visuotinės Bažnyčios ir dalinių Bažnyčių poreikį".[5]

Kaip iš visos širdies nedėkoti Viešpačiui šią dieną, kai visai Bažnyčiai galime pateikti „Katalikų Bažnyčios katekizmu" pavadintą „pavyzdinį tekstą" iš gyvųjų tikėjimo šaltinių atsinaujinančiai katechezei!

Atnaujinus liturgiją ir parengus naują Lotynų Bažnyčios kanonų teisės kodeksą ir naujus Rytų katalikų Bažnyčių nuostatus, šis katekizmas labai prisidės prie viso bažnytinio gyvenimo atnaujinimo, kurio troško ir kurį pradėjo Vatikano II Susirinkimas.

Katalikų Bažnyčios katekizmas yra kuo plačiausio bendradarbiavimo vaisius; jis subrendo per šešerius metus dirbant intensyviai, atvira dvasia ir su karštu užsidegimu.

1986 m. kardinolo Josepho Ratzingerio pirmininkaujamai dvylikos kardinolų vyskupų komisijai patikėjau užduotį parengti Sinodo tėvų pageidauto katekizmo projektą. Komisijai dirbti padėjo redakcinis komitetas, kurį sudarė septyni vyskupijų vyskupai, teologijos ir katechezės žinovai.

Komisija, įpareigota teikti nurodymus ir domėtis darbo eiga, atidžiai sekė visus devynių vienas po kito teksto variantų redagavimo etapus. Redakcinis komitetas savo ruožtu įsipareigojo parašyti tekstą, įtraukti komisijos reikalaujamas pataisas, peržiūrėti daugybės teologų, egzegetų, katechetų ir pirmiausia viso pasaulio vyskupų pastabas tekstui patobulinti. Komitetui vaisingai pasvėrus įvairias nuomones, praturtėjo tekstas, buvo laiduotas jo vientisumas bei darnumas.

Projektą plačiai aptarė katalikų vyskupai, vyskupų konferencijos arba sinodai, teologijos ir katechezės institutai. Vyskupų apskritai jis buvo sutiktas daugiausia palankiai. Pagrįstai galima konstatuoti, kad

[4] VYSKUPŲ SINODAS, generalinė ekstraordinarinė asamblėja, 1985 m., *Baigiamasis pranešimas* (1985 gruodžio 7), *Relatio finalis, die VII mensis Decembris, anno MCMLXXXV*: Enchiridion Vaticanum 9, II, B, a, n. 4, p. 1758, n. 1797.

[5] Kreipimasis į susirinkusius tėvus užbaigiant Vyskupų sinodo generalinę ekstraordinarinę asamblėją (1985 gruodžio 7), *Allocutio habita ad Patres congregatos exeunte Synodo Episcoporum (in coetum generalem extraordinarium congregata) die VII mensis Decembris, anno MCMLXXXV*, n. 6: AAS 78 (1986), 435.

šis katekizmas yra Katalikų Bažnyčios visų vyskupų, didžiadvasiškai atsiliepusių į mano kvietimą prisiimti savo atsakomybės dalį artimai su bažnytiniu gyvenimu susijusioje iniciatyvoje, bendro darbo vaisius. Toks atsakas kelia man didžiulį džiaugsmą, nes tokia balsų darna tikrai išreiškia tai, ką galima pavadinti tikėjimo „simfonija". Be to, šio katekizmo rengimas atspindi vyskupų kolegialumą, liudija Bažnyčios visuotinumą.

Katekizme privalu ištikimai ir tvarkingai pateikti Šventojo Rašto, Bažnyčios gyvosios Tradicijos ir tikrojo Magisteriumo mokymą bei dvasinį Bažnyčios tėvų, mokytojų ir šventųjų palikimą, idant būtų galima geriau pažinti krikščioniškuosius slėpinius ir atgaivinti Dievo tautos tikėjimą. Tinkamai atsižvelgtina į mokymo plėtotes, laiko tėkmėje Bažnyčiai pasiūlytas Šventosios Dvasios. Be to, jis turi padėti tikėjimo šviesa nušviesti naujas situacijas ir problemas, kurios praeityje dar nebuvo iškilusios.

Tad katekizme bus surinkta nauja ir sena (plg. Mt 13, 52), nes tikėjimas visada yra vienas ir toks pat ir kartu visada naujos šviesos šaltinis.

Atsiliepiant į šį dvilypį reikalavimą, Katalikų Bažnyčios katekizme, viena vertus, kartojama „sena", tradicinė tvarka, būdinga jau šventojo Pijaus V katekizmui, turinį suskirstant į keturias dalis: tai – *Credo*; *šventoji liturgija*, pirmutinį dėmesį skiriant sakramentams; *krikščioniškoji elgsena*, dėstoma remiantis dešimčia įsakymų; ir galiausiai *krikščioniškoji malda*. Tačiau turinys dažnai dėstomas „naujaip", kad atsilieptų į mūsų laikų klausimus.

Keturios dalys viena su kita susijusios: krikščioniškasis slėpinys yra tikėjimo objektas (pirma dalis); jis švenčiamas ir perteikiamas liturginiais veiksmais (antra dalis); jis yra Dievo vaikų darbams apšviesti bei palaikyti (trečia dalis); jis mūsų maldos, kurios pirmutinė išraiška yra „Tėve mūsų", pagrindas ir mūsų prašymo, šlovinimo ir užtarimo objektas (ketvirta dalis).

Pati liturgija yra malda; tikėjimo išpažinimas pagrįstai įtrauktas į kulto šventimą. Kaip malonė, sakramentų vaisius, yra nepamainoma krikščioniškosios veiklos sąlyga, lygiai taip tikėjimo reikalauja dalyvavimas Bažnyčios liturgijoje. Tačiau jei tikėjimas nesireiškia darbais, jis negyvas (plg. Jok 2, 14–16) ir negali duoti amžinojo gyvenimo vaisių.

Skaitant Katalikų Bažnyčios katekizmą, galima suvokti įstabią Dievo slėpinio, Jo išganomojo plano vienybę ir Jėzaus Kristaus, vienatinio Dievo Sūnaus, siųsto Tėvo ir Šventosios Dvasios veikimu Švenčiausiosios Mergelės Marijos įsčiose tapusio žmogumi, centrinę vietą. Miręs ir prisikėlęs, Jis visuomet yra savo Bažnyčioje, pirmiausia sakramentuose; Jis yra tikrasis tikėjimo šaltinis, krikščioniškojo elgesio pavyzdys ir mūsų maldos mokytojas.

Katalikų Bažnyčios katekizme, kurį patvirtinau šių metų birželio 25 d. ir kurį savo apaštališkąja galia šiandien nurodau paskelbti, išdėstytas Bažnyčios tikėjimas ir katalikų mokymas, kokius liudija ar pateikia Šventasis Raštas, Apaštalų Tradicija ir Bažnyčios magisteriumas. Jį skelbiu esant patikimu pagrindu tikėjimui mokyti ir galiojančiu bei teisėtu įrankiu Bažnyčios bendrystei ugdyti. Tetarnauja jis atnaujinimui, kuriam Šventoji Dvasia be paliovos kviečia Dievo Bažnyčią, Kristaus Kūną, kelyje į jokio šešėlio netemdomą Karalystės šviesą!

Patvirtinti ir paskelbti Katalikų Bažnyčios katekizmą yra Petro įpėdinio tarnyba šventai visuotinei Bažnyčiai ir visoms dalinėms Bažnyčioms, esančioms taikoje ir bendrystėje su Romos Apaštalų Sostu, būtent tarnyba, skirta palaikyti ir sustiprinti visų Viešpaties Jėzaus mokinių tikėjimą (plg. Lk 22, 32) bei sutvirtinti vienybės ryšius tuo pačiu apaštališkuoju tikėjimu.

Todėl prašau Bažnyčios ganytojus ir tikinčiuosius priimti šį katekizmą bendrystės dvasia ir stropiai juo naudotis atliekant savo užduotį skelbti tikėjimą ir kviesti gyventi pagal Evangeliją. Šis katekizmas jiems įteikiamas, idant jie turėtų patikimą ir tikrą pavyzdinį tekstą katalikų mokymui perteikti ir pirmiausia vietiniams katekizmams rengti. Jis taip pat skiriamas visiems tikintiesiems, trokštantiems geriau pažinti neišsemiamus tikėjimo turtus (plg. Ef 3, 8). Tiksliai atskleidžiant katalikų tikėjimo turinį bei darną, juo taip pat norima paremti ekumenines pastangas, skatinamas visų krikščionių švento vienybės troškimo. Pagaliau Katalikų Bažnyčios katekizmas skiriamas kiekvienam žmogui, klausiančiam, koks mumyse esančios vilties (plg. 1 Pt 3, 15) pagrindas, ir trokštančiam pažinti, ką tiki Katalikų Bažnyčia.

Šis katekizmas neatstoja vietinių katekizmų, prideramai patvirtintų bažnytinės valdžios, vyskupijų vyskupų ir vyskupų konferencijų, ypač patvirtintų Apaštalų Sosto. Jis skirtas paskatinti bei padėti rengti

naujus vietinius katekizmus, kuriuose būtų atsižvelgta į įvairias aplinkybes bei kultūras ir sykiu rūpestingai išlaikyta tikėjimo vienybė ir ištikimybė katalikų mokymui.

Šio dokumento, kuriuo pristatomas Katalikų Bažnyčios katekizmas, pabaigoje meldžiu Švenčiausiąją Mergelę Mariją, įsikūnijusio Žodžio ir Bažnyčios Motiną, savo galingu užtarimu visais lygmenimis paremti visos Bažnyčios katechetinį darbą laikotarpiu, kai Bažnyčia kviečiama imtis naujų evangelizacijos pastangų. Tikrojo tikėjimo šviesa teišlaisvina žmoniją iš neišmanymo ir nuodėmės vergijos ir tenuveda į laisvę, vienintelę vertą šio vardo (plg. Jn 8, 32), – į laisvą gyvenimą Jėzuje Kristuje, Šventajai Dvasiai vadovaujant čia, žemėje, ir dangaus Karalystėje palaimos regėti Dievą veidas į veidą pilnatvėje (plg. 1 Kor 13, 12; 2 Kor 5, 6–8)!

1992 m. spalio 11 d., trisdešimtosios Vatikano II Susirinkimo pradžios metinės, keturioliktieji mano pontifikato metai.

Joannes Paulus PP. II

PRATARMĖ

„Tėve, [...] amžinasis gyvenimas – tai pažinti tave, vienintelį tikrąjį Dievą, ir tavo siųstąjį Jėzų – Mesiją“ (Jn 17, 3). Mūsų Gelbėtojas Dievas „trokšta, kad visi žmonės būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą“ (1 Tim 2, 3–4). „Neduota žmonėms po dangumi kito vardo, kuriuo galėtume būti išgelbėti“ (Apd 4, 12), kaip tik Jėzaus vardas.

I. Žmogaus gyvenimas – pažinti ir mylėti Dievą

1 Dievas, pats būdamas be galo tobulas ir laimingas, vien iš savo gerumo laisvai sukūrė žmogų, kad padarytų jį savo laimingo gyvenimo bendrininku. Dėl to kiekvienu metu ir kiekvienoje vietoje Jis yra žmogui artimas. Jis žmogų kviečia, padeda žmogui Jo ieškoti, Jį pažinti, Jį visomis jėgomis mylėti. Visus nuodėmės išsklaidytus žmones Jis šaukia į savo vieningą šeimą, Bažnyčią. Kad tai įvykdytų, laikui atėjus Jis atsiuntė savo Sūnų, Atpirkėją ir Gelbėtoją. Jame ir per Jį Jis kviečia žmones Šventojoje Dvasioje tapti Jo įsūniais ir Jo laimingo gyvenimo paveldėtojais.

2 Kad šis kvietimas nuaidėtų per visą žemę, Kristus išsiuntė apaštalus, kuriuos pats išsirinko, ir pavedė jiems skelbti Evangeliją. „Tad eikite ir padarykite mano mokiniais visų tautų žmones, krikštydami juos vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, mokydami laikytis visko, ką tik esu jums įsakęs. Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigos“ (Mt 28, 19–20). To siuntimo sustiprinti apaštalai „iškeliavę visur skelbė žodį, Viešpačiui drauge veikiant ir jų žodžius patvirtinant ženklais, kurie juos lydėjo“ (Mk 16, 20).

3 Tuos, kurie Dievo padedami išgirdo Kristaus kvietimą ir laisvai į jį atsiliepė, Kristaus meilė ragino visame pasaulyje skelbti Gerąją Naujieną. Tą iš apaštalų gautą turtą ištikimai saugojo jų įpėdiniai. Visi

Kristų tikintieji yra kviečiami perduoti jį iš kartos į kartą, skelbdami tikėjimą, gyvendami juo broliškoje vienybėje ir švęsdami jį liturgijoje ir maldoje.[6]

II. Perduoti tikėjimą – katechezė

4 Jau labai anksti katecheze pradėta vadinti visas Bažnyčios pastangas rasti sau mokinių, padėti žmonėms įtikėti, kad Jėzus yra Dievo Sūnus, idant įtikėję vardan Jo turėtų gyvenimą, auklėti juos bei mokyti to gyvenimo ir taip statydinti Kristaus Kūną.[7]

5 „Katechezė yra vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų tikėjimo ugdymas, ypač mokymas krikščioniško mokslo, paprastai išdėstomo organiškai ir sistemingai, siekiant įvesti juos į pilnatvišką krikščionišką gyvenimą."[8]

6 Katechezė apima kai kuriuos Bažnyčios sielovadinės misijos elementus, su katecheze susijusius, ją rengiančius arba iš jos išplaukiančius, tačiau su ja nesutampančius: tai pirminis supažindinimas su Evangelija, arba misijinis skelbimas, tikėjimui pažadinti; pagrindo tikėti ieškojimas; krikščioniškojo gyvenimo patirtis; sakramentų švėntimas; įtraukimas į bažnytinę bendruomenę; liudijimas apaštalaujant bei vykdant misiją.[9]

7 „Katechezė glaudžiai siejasi su visu Bažnyčios gyvenimu. Iš esmės nuo jos priklauso ne tik geografinis Bažnyčios išplitimas ir jos kiekybinis didėjimas, bet dar labiau – vidinis Bažnyčios augimas, jos atitikimas Dievo planą."[10]

8 Bažnyčios atsinaujinimo laikotarpiai sykiu būdavo ir intensyvios katechezės laikai. Matome, kad didžiojoje Bažnyčios tėvų epochoje šventieji vyskupai skyrė jai didelę savo tarnystės dalį. Tai šv. Kirilo Jeruzaliečio, šv. Jono Auksaburnio, šv. Ambraziejaus, šv. Augustino ir daugelio kitų tėvų, kurių raštai tebėra katechezės pavyzdžiai, epocha.

[6] Plg. Apd 2, 42.
[7] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 1: AAS 71 (1979) 1277–1278.
[8] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 18: AAS 71 (1979) 1292.
[9] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 18: AAS 71 (1979) 1292.
[10] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 13: AAS 71 (1979) 1288.

9 Katechetinė tarnystė vis naujų jėgų semiasi iš Susirinkimų. Tuo atžvilgiu paminėtinas Tridento Susirinkimas: jo dekretuose katechezei skirta išskirtinė vieta; jis davė pradžią Romos Katekizmui, kuris vadinamas jo vardu ir yra pirmutinės svarbos krikščioniškojo mokymo santrauka; jis paskatino Bažnyčią puikiai organizuoti katechezę; šventų vyskupų ir teologų, tokių kaip šv. Petras Kanizijus, šv. Karolis Boromėjus, šv. Turibijus Mongrovietis, šv. Robertas Belarminas, rūpesčiu buvo pradėta leisti nemaža katekizmų.

10 Todėl nestebėtina, kad po Vatikano II Susirinkimo, kurį popiežius Paulius VI laikė savotišku didžiuoju mūsų laikų katekizmu, Bažnyčios katechezė vėl patraukė dėmesį. Tai liudija 1971 m. „Bendrasis katechezės vadovas", Vyskupų sinodai, skirti evangelizacijai (1974) ir katechezei (1977), apaštališkieji paraginimai *Evangelii nuntiandi* (1975) ir *Catechesi tradendae* (1979). 1985 metų neeilinėje Vyskupų sinodo sesijoje buvo pageidauta „parengti tiek tikėjimą, tiek ir moralę apimantį viso katalikų mokymo katekizmą, arba santrauką".[11] Šventasis Tėvas Jonas Paulius II šiam Vyskupų sinodo norui pritarė, pripažindamas, kad „šis troškimas atitinka tikrą visuotinės Bažnyčios ir dalinių Bažnyčių reikmę".[12] Jis darė viską, kad įvykdytų šį Sinodo tėvų troškimą.

III. Šio Katekizmo tikslas ir adresatai

11 Katekizmo tikslas yra vientisai ir glaustai išdėstyti katalikų mokymo apie tikėjimą ir moralę esminį ir pagrindinį turinį Vatikano II Susirinkimo ir visos Bažnyčios tradicijos požiūriu. Jo svarbiausi šaltiniai yra Šventasis Raštas, šventieji tėvai, Bažnyčios liturgija ir Mokymas. Katekizmas skiriamas būti „atramos tašku įvairiuose kraštuose rengiamiems katekizmams arba santraukoms".[13]

12 Šis Katekizmas pirmiausia skiriamas atsakingiesiems už katechezę: vyskupams, kaip tikėjimo mokytojams ir Bažnyčios ganytojams. Jiems jis pateikiamas kaip priemonė Dievo tautos mokymo pareigai atlikti. Per vyskupus jis adresuojamas katekizmų rengėjams, kunigams ir katechetams. Jį skaityti bus naudinga ir visiems kitiems tikintiems krikščionims.

[11] Vyskupų sinodas, generalinė ekstraordinarinė asamblėja, *Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi. Relatio finalis* II, B, a, 4, E Civitate Vaticana, 1985, p. 11.

[12] Pal. Jonas Paulius II, Kalba Vyskupų sinode (1985 gruodžio 7) *Allocutio Synodo extraordinaria exeunte ad Patres congregatos habita*, 6: AAS 78 (1986) 435.

[13] Vyskupų sinodas, generalinė ekstraordinarinė asamblėja, *Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi. Relatio finalis* II, B, a, 4, E Civitate Vaticana, 1985, p. 11.

IV. Katekizmo struktūra

13 Šio Katekizmo planas padiktuotas didžiosios katekizmų tradicijos, katechezę statydinusios ant keturių šulų: Krikšto tikėjimo išpažinimo (Simbolio), tikėjimo sakramentų, tikėjimo gyvenimo (įsakymų), tikinčiojo maldos („Tėve mūsų“).

Pirma dalis: *Tikėjimo išpažinimas*

14 Žmonės, kurie per tikėjimą ir Krikštą priklauso Kristui, savo Krikšto tikėjimą turi išpažinti kitų žmonių akivaizdoje.[14] Dėl to Katekizme pirmiausia aiškinama, kas yra Apreiškimas, kuriuo Dievas kreipiasi į žmogų ir jam atsiduoda, ir kas yra tikėjimas, kuriuo žmogus atsiliepia Dievui (pirmas skyrius). Tikėjimo simboliu glaustai išdėstomos Dievo, visokio gėrio Kūrėjo, Atpirkėjo ir Pašventintojo, dovanos žmogui ir suskirstomos į mūsų Krikšto tikėjimo tris skirsnius – tikėti į vieną Dievą: Visagalį Tėvą, Kūrėją; ir į Jėzų Kristų, Jo Sūnų, mūsų Viešpatį ir Gelbėtoją; ir į Šventąją Dvasią Šventojoje Bažnyčioje (antras skyrius).

Antra dalis: *Tikėjimo sakramentai*

15 Antrojoje Katekizmo dalyje dėstoma, kaip dieviškasis išganymas, vieną kartą visiems laikams įgyvendintas per Jėzų Kristų ir Šventąją Dvasią, sudabartinamas šventuose Bažnyčios liturgijos veiksmuose (pirmas skyrius), ypač septyniuose sakramentuose (antras skyrius).

Trečia dalis: *Tikėjimo gyvenimas*

16 Trečiojoje Katekizmo dalyje atskleidžiamas žmogaus, sukurto pagal Dievo paveikslą, galutinis tikslas: amžinoji laimė ir keliai jai pasiekti, būtent doras ir laisvas gyvenimas, padedant Įstatymui ir Dievo malonei (pirmas skyrius); dvilypio meilės įsakymo, išskleisto dešimtyje Dievo įsakymų, vykdymas (antras skyrius).

[14] Plg. Mt 10, 32; Rom 10, 9.

KETVIRTA DALIS: *MALDA TIKĖJIMO GYVENIME*

17 Paskutinėje Katekizmo dalyje aptariama maldos prasmė ir svarba tikinčiųjų gyvenime (pirmas skyrius). Ji baigiasi trumpu septynių Viešpaties maldos prašymų komentaru (antras skyrius). Tuose prašymuose randame visą gėrį, kurio turime tikėtis ir kurį mūsų dangiškasis Tėvas nori mums suteikti.

V. Praktiški nurodymai, kaip naudotis šiuo Katekizmu

18 Šis Katekizmas yra sumanytas kaip viso katalikiško tikėjimo vientisas išdėstymas, todėl skaitytinas kaip vieninga visuma. Daugybė nuorodų teksto paraštėje (smulkūs skaitmenys nurodo kitas skiltis, nagrinėjančias tuos pačius klausimus) ir pabaigoje esantis temų sąrašas padeda kiekvieną temą susieti su tikėjimo visuma.

19 Šventojo Rašto tekstai daug kur cituojami ne paraidžiui, tik nurodant jų šaltinius išnašose („plg."). Norint atitinkamas vietas geriau suprasti, reikia jas lyginti su nurodomu tekstu. Tos biblinės nuorodos yra katechezės darbo priemonės.

20 Tekstai, išspausdinti *mažesnėmis raidėmis*, yra istorinės ar apologetinės pastabos arba papildomas mokymo dėstymas.

21 *Citatos*, pateiktos mažesnėmis raidėmis, paimtos iš patristikos, liturginių, mokymo ar hagiografinių šaltinių ir skirtos mokymo dėstymui praturtinti. Tie tekstai dažniausiai parinkti tam, kad būtų tiesiogiai panaudoti katechezėje.

22 *Keletu trumpų tekstų kiekvienos atskiros temos pabaigoje kaip formulėmis apibendrinama mokymo esmė. Šių „santraukų" tikslas – pasiūlyti vietinei katechezei glaustų ir nesunkiai įsimenamų formuluočių.*

VI. Būtinybė pritaikyti

23 Šiame Katekizme ypač pabrėžiamas mokymo dėstymas. Norima padėti geriau pažinti tikėjimą. Tuo siekiama tikėjimo brandumo, jo įsišaknijimo gyvenime ir juo persunkto liudijimo.[15]

[15] Plg. PAL. JONAS PAULIUS II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 20–22: AAS 71 (1979)

24 Šiame Katekizme neketinama dėstymo ir katechetinių metodų taikyti prie katechizuojamųjų kultūros, amžiaus, dvasinio brandumo, socialinių ir bažnytinių sąlygų. Tas būtinas pritaikymas paliekamas atitinkamiems katekizmams, o dar labiau tiems, kurie tikinčiuosius moko:

> Kas moko, turi tapti „visiems [...] viskuo" (1 Kor 9, 22), kad visus laimėtų Jėzui Kristui. [...] Ypač tegu jis negalvoja, kad jam yra pavesti tik vienos rūšies žmonės ir kad dėl to jis gali visus tikinčiuosius vienodai mokyti tikro pamaldumo ir lavinti juos pagal tą pačią schemą; nes juk vieni yra „lyg naujagimiai" (1 Pt 2, 2), kiti vos pradėję augti Jėzuje Kristuje, dar kiti – pačiame jėgų žydėjime. [...] Tie, kurie yra pašaukti šiai tarnystei, mokydami tikėjimo paslapčių ir doros taisyklių, savo žodžius turi pritaikyti klausytojų protui ir supratimui.[16]

Virš visko – Meilė

25 Baigiant šį supažindinimą, dera priminti Romos Katekizme reiškiamą sielovadinį principą:

> Visas mokymo ir ugdymo tikslas turi būti meilė, kuri nesibaigia. Galima gerai išdėstyti, ką reikia tikėti, ko viltis ar ką daryti, bet visuomet būtina pirmiausia pabrėžti mūsų Viešpaties meilę, kad kiekvienas suprastų, jog visi tobuli krikščioniškų dorybių aktai kilę ne iš kur kitur kaip tik iš meilės, ir tik meilė yra jų galutinis tikslas.[17]

1293–1296; *Ibid.*, 25: AAS 71 (1979) 1297–1298.

[16] *Praefatio*, 11, in: *Catechismus Romanus seu Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos, Pii V Pontificis Maximi iussu editus*, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 11.

[17] *Praefatio*, 10, in: *Catechismus Romanus seu Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos, Pii V Pontificis Maximi iussu editus*, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 10.

PIRMA DALIS

TIKĖJIMO IŠPAŽINIMAS

III a. pradžios Priscilės katakombų Romoje freskos fragmentas. Ankstyviausias Švenčiausiosios Mergelės Marijos paveikslas.

Viename seniausių krikščioniškojo meno paveikslų vaizduojamas Dievo Sūnaus, gimusio iš Mergelės Marijos, Įsikūnijimo slėpinys, esantis krikščionių tikėjimo centre.

Kairėje pusėje žmogaus figūra rodo žvaigždę virš Mergelės su kūdikiu: tai pranašas, tikriausiai Balaamas, kuris skelbia, kad „žvaigždė patekės iš Jokūbo, skeptras pakils iš Izraelio" (Sk 24, 17). Tai Senosios Sandoros lūkesčių simbolis, tai nupuolusi žmonija šaukiasi Gelbėtojo ir Atpirkėjo (plg. 27, 528 skiltis).

Ši pranašystė išsipildė, Jėzui Kristui, žmogumi tapusiam Dievo Sūnui, Šventosios Dvasios veikimu gimus iš Mergelės Marijos (plg. 27, 53, 422, 488 skiltis). Marija Jį pagimdė ir atidavė žmonėms. Tuo ji yra pats tyriausias Bažnyčios atvaizdas (plg. 967 skiltį).

PIRMAS SKYRIUS

„AŠ TIKIU“ – „MES TIKIME“

26 Išpažindami savo tikėjimą, pirmiausia sakome: „Tikiu“ arba „Tikime“. Prieš dėstydami Bažnyčios tikėjimą, kuris išpažįstamas *Credo*, švenčiamas liturgijoje, įgyvendinamas vykdant įsakymus ir meldžiantis, klausiame, ką tai reiškia „tikėti“. Tikėjimas yra žmogaus atsakas Dievui, kuris save apreiškia ir dovanoja, gausiai teikdamas šviesos galutinės savo gyvenimo prasmės ieškančiam žmogui. Tad mes pirmiausia aptarsime tą žmogaus ieškojimą (*pirmas poskyris*), paskui dieviškąjį Apreiškimą, kuriuo Dievas atvirai pasirodo žmogui (*antras poskyris*), pagaliau tikėjimo atsaką (*trečias poskyris*).

PIRMAS POSKYRIS

ŽMOGUS PAJĖGUS PAŽINTI DIEVĄ

I. Žmogus trokšta Dievo

27 Dievo troškimas yra įrašytas žmogaus širdyje, nes žmogus sukurtas Dievo ir Dievui; Dievas nuolat traukia žmogų prie savęs, ir tik Dieve žmogus suras tiesą ir laimę, kurių be paliovos ieško: 355, 1701 1718

> Išskirtinis žmogaus orumo pagrindas yra jo pašaukimas bendrauti su Dievu. Jau pačia savo kilme jis kviečiamas kalbėtis su Dievu; juk jis turi savo būtį tik dėl to, kad Dievas, iš meilės jį sukūręs, mylėdamas be perstojo palaiko. Žmogus negyvena visiškai pagal tiesą, jei tos meilės laisvai nepripažįsta ir neatsiduoda savo Kūrėjui.[1]

28 Istorijoje iki pat šių dienų savąjį Dievo ieškojimą žmonės išreiškia įvairiais būdais – tikėjimais ir religiniais veiksmais (maldomis, aukomis, apeigomis, meditacijomis ir kt.). Nepaisant dviprasmybių, kurios gali juose glūdėti, tos išraiškos formos yra tokios visuotinės, kad žmogų galima pavadinti *religine būtybe*: 843, 2566 2095–2109

> Iš vienos šaknies jis išvedė visą žmonių giminę, kuri gyvena visoje žemėje. Tai jis nustatė aprėžtus laikus ir apsigyvenimo ribas, kad žmonės ieškotų Dievo ir tarytum apgraibomis jį atrastų, nes jis visiškai netoli nuo kiekvieno iš mūsų. Juk mes jame gyvename, judame ir esame (Apd 17, 26–28).

29 Tačiau tą „glaudų gyvybinį ryšį su Dievu“[2] žmogus gali pamiršti, jo neįvertinti ar net aiškiai jį atmesti. Tokių nusistatymų šaltiniai gali būti labai įvairūs:[3] maištas dėl blogio pasaulyje, religinis neišprusimas 2123–2128

[1] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966) 1038–1039.

[2] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966) 1039.

[3] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 19–21: AAS 58 (1966) 1038–1042.

arba abejingumas, susirūpinimas pasauliu ir jo turtais,[4] blogi tikinčiųjų pavyzdžiai, religijai priešiškos minties srovės, pagaliau nusidėjusio žmogaus polinkis iš baimės slėptis nuo Dievo[5] ir bėgti nuo Jo, išgirdus Jo kvietimą.[6]

398

30 „Tedžiūgauja VIEŠPATIES ieškančiųjų širdys" (Ps 105, 3). Nors žmogus gali Dievą pamiršti ar atstumti, Dievas kiekvieną žmogų nuolat kviečia Jo ieškoti, kad žmogus gyventų ir surastų laimę. Tačiau tas ieškojimas reikalauja visų žmogaus proto pastangų, jo geros valios, „tiesios širdies" bei liudijimo tų, kurie jį moko ieškoti Dievo.

845, 2567

368

> Didis esi, Viešpatie, ir labai šlovintinas, didelė Tavo galybė, ir Tavo išmintis neišmatuojama. Ir šlovinti Tave nori žmogus, maža dalelė Tavo kūrinijos; žmogus, nešantis su savimi savo mirtingumą, nešantis savo nuodėmės liudijimą, ir liudijimą, kad „priešiniesi išpuikėliams"; ir vis dėlto Tave nori šlovinti žmogus, maža dalelė Tavo kūrinijos. Tu paveiki mus taip, kad šlovinti Tave yra malonu, nes sukūrei mus, nukreipdamas savęsp, ir mūsų širdis nežino ramybės, kol nenurimsta Tavyje.[7]

II. Keliai į Dievo pažinimą

31 Sukurtas pagal Dievo paveikslą, pašauktas Dievą pažinti ir Jį mylėti, Dievo ieškantis žmogus suranda tam tikrus kelius, kuriais gali pasiekti Dievo pažinimą. Jie dar vadinami Dievo buvimo įrodymais, ne gamtos mokslų įrodymų prasme, bet darnių ir įtikinamų argumentų, leidžiančių pasiekti patikimą tikrumą, prasme.

Tų artėjimo prie Dievo kelių išeities taškas yra kūrinija: materialus pasaulis ir žmogaus asmuo.

32 *Pasaulis*: Dievą kaip visatos pradžią ir tikslą galima pažinti iš judėjimo ir tapsmo, iš pasaulio kontingentiškumo, tvarkos ir grožio.

54, 337

> Šv. Paulius sako apie pagonis: „Juk tai, kas gali būti žinoma apie Dievą, jiems aišku, nes Dievas jiems tai leido suprasti. Jo neregimosios ypaty-

[4] Plg. Mt 13, 22.
[5] Plg. Pr 3, 8–10.
[6] Plg. Jon 1, 3.
[7] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 1, 1, 1: CCL 27, 1 (PL 32, 659–661).

bės – jo amžinoji galybė ir dievystė – nuo pat pasaulio sukūrimo aiškiai suvokiamos protu iš jo kūrinių" (Rom 1, 19–20).[8]

O šv. Augustinas: „Paklausk gražiosios žemės, paklausk gražiosios jūros, paklausk gražaus – plevenančio ir raibuliuojančio oro, paklausk gražaus dangaus [...], paklausk jų visų, ir visi tau atsakys: žiūrėk, kokie mes esame gražūs. Jų grožis – tai jų liudijimas (*confessio*). Kas gi tą kintamą grožį sukūrė, jei ne pats Grožis (*Pulcher*), kuris nekinta?"[9]

33 *Žmogus*: atviram tiesai ir grožiui, suvokiančiam moralinį gėrį, savo laisvę ir sąžinės balsą, trokštančiam begalybės ir laimės žmogui iškyla Dievo buvimo klausimas. Visuose šiuose dalykuose jis įžvelgia savo dvasinės sielos ženklus. Žmogaus siela, ta „neapsiribojanti gryna medžiaga amžinybės sėkla, kurią jis nešioja savyje",[10] negali turėti kitos pradžios, kaip tik vieną Dievą. 2500, 1730, 1776 1703 336

34 Pasaulis ir žmogus liudija, kad juose pačiuose nėra nei jų buvimo pagrindo, nei galutinio tikslo, o jie patys yra kilę iš Būties, kuri egzistuoja iš savęs, be pradžios ir be pabaigos. Taip įvairiais keliais žmogus gali suvokti egzistavimą realybės, kuri yra visa ko pirmoji priežastis ir galutinis tikslas ir „kurią visi vadina Dievu".[11] 199

35 Žmogus pajėgus pažinti asmeninio Dievo buvimą. Tačiau kad žmogus galėtų artimai su Juo bendrauti, Dievas panoro jam apsireikšti ir suteikti malonę šį Apreiškimą priimti tikėjimu. Vis dėlto ir Dievo buvimo įrodymai gali nuteikti tikėti ir padėti suprasti, kad tikėjimas nepriešarauja žmogaus protui. 50 159

III. Bažnyčia apie Dievo pažinimą

36 „Šventoji Motina Bažnyčia yra įsitikinusi ir moko, kad Dievas, visų daiktų pagrindas ir tikslas, tikrai gali būti pažintas iš kūrinių prigimtine

[8] Plg. Apd 14, 15–17; 17, 27–28; Išm 13, 1–9.

[9] Šv. Augustinas, *Sermo* 241, 2: PL 38, 1134.

[10] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 18: AAS 58 (1966) 1038; plg. *Ibid.*, 14: AAS 58 (1966) 1036.

[11] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 1, q. 2, a. 3, c., ed. Leon. 4, 31.

žmogaus proto šviesa."[12] Be tos galios žmogus nesugebėtų priimti Dievo apreiškimo. Tą galią žmogus turi, nes yra sukurtas pagal Dievo pa-
355 veikslą (plg. Pr 1, 27).

37 Istorinėmis žmogaus gyvenimo sąlygomis Dievą pažinti vien tik
1960 savo proto šviesa jam sunku:

> Nors, kalbant paprastai, žmogaus protas savo prigimtinėmis galiomis ir šviesa iš tikrųjų gali tinkamai ir tikrai pažinti ir vieną asmeninį Dievą, kuris savo Apvaizda palaiko ir valdo pasaulį, ir Kūrėjo mūsų sielose įdiegtą prigimtinį įstatymą, vis dėlto esti nemažai kliūčių šiam protui veiksmingai ir vaisingai pasinaudoti ta savo prigimta galia. Mat tiesos, susijusios su Dievu, su Dievo ir žmonių santykiais, visiškai pranoksta juslinių dalykų sritį; skirtos vadovautis jomis gyvenime ir jį tvarkyti, jos verčia mus aukotis ir išsižadėti savęs. Žmogaus protui sunku tas tiesas įgyti ir dėl pojūčių bei vaizduotės poveikio, ir dėl gimtosios nuodėmės sąlygoto geismingumo. Todėl su tokiomis tiesomis susidūrę žmonės yra linkę įtikinėti save, kad tai, ko jie nenori laikyti tiesa, yra klaidingi ar bent abejotini dalykai.[13]

38 Tad Dievo apreiškimas turi apšviesti žmogų ne vien tuo, kas pra-
2036 noksta jo protą, bet taip pat dėl to, „kad religinės bei moralinės tiesos, kurios savaime nėra nepasiekiamos protu, dabartinėje žmonijos situacijoje galėtų būti visų pažintos nesunkiai, su visišku tikrumu ir be jokios klaidos".[14]

IV. Kaip kalbėti apie Dievą?

851 39 Gindama žmogaus proto galią pažinti Dievą, Bažnyčia reiškia įsitikinimą, jog apie Dievą galima kalbėti visiems žmonėms ir su visais žmonėmis. Šis įsitikinimas grindžia jos dialogą su kitomis religijomis, filosofija ir kitais mokslais, taip pat su netikinčiaisiais bei ateistais.

[12] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 2: DS 3004; plg. *Ibid.*, De Revelatione, canon 2: DS 3026; Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 6: AAS 58 (1966) 819.

[13] Pijus XII, Encikl. *Humani generis*: DS 3875.

[14] *Ibid.*: DS 3876. Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 2: DS 3005; Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 6: AAS 58 (1966) 819–820; Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 1, q. 1, a. 1, c., ed. Leon. 4, 6.

40 Kadangi mes Dievą pažįstame ribotai, ribotai apie Jį ir kalbame. Apie Dievą galime kalbėti tik pasiremdami kūriniais ir savo ribotu žmogišku pažinimu bei mąstymu.

41 Visi kūriniai tam tikru būdu yra panašūs į Dievą, ypač žmogus, sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą. Įvairios kūrinių tobulumo apraiškos (tiesa, gėris, grožis) atspindi begalinį Dievo tobulumą. Tad apie Dievą mes galime kalbėti remdamiesi Jo kūrinių tobulumo apraiškomis: „Juk iš kūrinių didingumo ir grožio panašiai suvokiamas ir jų Kūrėjas“ (Išm 13, 5). 213, 299

42 Dievas pranoksta kiekvieną kūrinį. Tad reikia nuolat gryninti savo kalbą, atsisakant to, kas joje ribota, įsivaizduota ir netobula, kad „neapsakomo, nesuvokiamo, neregimo, neapčiuopiamo Dievo“[15] nesupainiotume su savo žmogiškais vaizdiniais. Mūsų žmogiškais žodžiais niekada nepavyks pasiekti Dievo slėpinio. 212, 300 370

43 Taip, kalbant apie Dievą, Dievas mūsų žmogiškąja kalba realiai pasiekiamas, tačiau ji niekada neįstengs išreikšti Jo begalinio vientisumo. Reikia neužmiršti, jog, „teigiant Kūrėją ir kūrinį esant panašius, nevalia išleisti iš akių, kad jų nepanašumas kur kas didesnis“,[16] ir kad mes „įstengiame suvokti ne tai, koks yra Dievas, o tik tai, koks Jis nėra ir kaip Jo atžvilgiu laikosi kita“.[17] 206

Santrauka

44 *Žmogus pagal savo prigimtį ir pašaukimą yra religinė būtybė. Išėjęs iš Dievo, eidamas pas Dievą, žmogus tikrai žmogiškai gyvena tik laisvai su Juo bendraudamas.*

45 *Žmogus yra sukurtas tam, kad gyventų vienybėje su Dievu, kuriame randa savo laimę. „Kai priglusiu prie Tavęs visu savimi, niekur man nebebus nei skausmo, nei vargo, ir gyvas bus mano gyvenimas, visas pilnas Tavęs.“*[18]

[15] *Liturgia Byzantina. Anaphora sancti Ioannis Chrysostomi*, in: *Liturgies Eastern and Western*, ed. F. E. Brightman, Oksfordas, 1896, p. 384 (PG 63, 915).

[16] Laterano IV Susirinkimas, Cap. 2, *De errore abbatis Ioachim*: DS 806.

[17] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa contra gentiles* 1, 30, ed. Leon. 13, 92.

[18] Šv. Augustinas, *Confessiones* 10, 28, 39: CCL 27, 175 (PL 32, 795).

46 *Klausydamas kūrinių kalbos ir savo sąžinės balso, žmogus gali tikrai suvokti Dievo, visa ko priežasties ir tikslo, buvimą.*

47 *Bažnyčia moko, kad vienintelį ir tikrą Dievą, mūsų Kūrėją ir Viešpatį, galima tikrai pažinti iš Jo kūrinių žmogaus proto prigimtine šviesa.*[19]

48 *Matydami įvairias kūrinių tobulumo apraiškas, atspindinčias be galo tobulą Dievą, galime realiai kalbėti apie Dievą, nors savo ribota kalba Jo slėpinio iki galo atskleisti neįstengiame.*

49 *„Kūrinys be Kūrėjo pranyksta."*[20] *Dėl to tikintieji jaučiasi esą Kristaus meilės akinami nešti gyvojo Dievo šviesą tiems, kurie Jo nepažįsta arba nepripažįsta.*

[19] Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, De revelatione, canon 2: DS 3026.
[20] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966) 1054.

ANTRAS POSKYRIS

DIEVAS PASITINKA ŽMOGŲ

50 Žmogus gali savo prigimtu protu tikrai pažinti Dievą iš Jo kūrinių. 36
Tačiau yra ir kita pažinimo tvarka, kurios žmogus savo jėgomis pasiekti negali. Tai dieviškasis Apreiškimas.[1] Visai laisvu savo nutarimu Dievas apsireiškia žmogui ir jam save dovanoja. Jis tai daro atskleisdamas savo 1066
slėpinį, savo maloningąjį planą, sumanytą prieš amžius Kristuje visų žmonių labui. Tą planą Jis visiškai atskleidė atsiųsdamas savo mylimąjį Sūnų, mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, ir Šventąją Dvasią.

1 skirsnis

DIEVO APREIŠKIMAS

I. Dievas apreiškia savo „geranorišką sumanymą“

51 „Dėl savo gerumo ir išminties Dievas panorėjo apsireikšti ir at-
skleisti savo valios slėpinį, kuriame žmonės per Kristų, įsikūnijusį Žodį, 2823
Šventojoje Dvasioje pasiekia Tėvą ir tampa dieviškosios prigimties
dalininkais.“[2] 1996

52 Dievas, „kuris gyvena neprieinamoje šviesoje“ (1 Tim 6, 16), nori savo dieviškuoju gyvenimu pasidalyti su savo laisvai sukurtais žmonėmis, kad Jo vienatiniame Sūnuje jie būtų Jam įsūniai.[3] Pats apsireikšdamas, Dievas nori žmonėms duoti galią Jam atsiliepti, Jį pažinti, Jį mylėti kur kas labiau, negu tai patys būtų pajėgę padaryti.

[1] Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 4: DS 3015.
[2] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.
[3] Plg. Ef 1, 4–5.

53 Dieviškasis Apreiškimo planas pasireiškia tikrovėje „veiksmais
1953 ir žodžiais, artimai tarpusavyje susijusiais“[4] ir vienas kitą nušviečian-
1950 čiais. Jis turi savą dieviškąją pedagogiką: Dievas žmogui save apreiškia palaipsniui, ruošia jį atskirais etapais priimti antgamtinį savo paties Apreiškimą, kurio viršūnė yra įsikūnijusio Žodžio, Jėzaus Kristaus, Asmuo ir misija.

> Šv. Ireniejus Lionietis ne kartą yra kalbėjęs apie tą dieviškąją pedagogiką, vaizduodamas ją kaip Dievo ir žmogaus suartėjimą. „Dievo Žodis apsigyveno žmoguje ir tapo žmogaus Sūnumi, kad žmogui būtų įprasta priimti Dievą, o Dievui būtų įprasta apsigyventi žmoguje, kai Tėvui tai patiks.“[5]

II. Apreiškimo tarpsniai

Iš pat pradžių Dievas leidžia save pažinti

54 „Visa Žodžiu kuriąs ir palaikąs Dievas be perstojo žmonėms liudi-
32 ja apie save savo kūriniais ir, norėdamas atverti jiems kelią į dangiškąjį išganymą, pradžioje net ir pats apsireiškė pirmiesiems tėvams.“[6] Jis juos pakvietė artimai su Juo bendrauti apdovanodamas juos nuostabia
374 malone ir teisumu.

397, 410 55 To Apreiškimo nenutraukė mūsų pirmųjų tėvų nuodėmė. „Jiems nupuolus, jis sužadino išganymo viltį, pažadėdamas atpirkimą. Jis ir toliau be paliovos rūpinosi žmonių gimine, kad visiems, kurie, ištvermingai darydami gera, siekia išganymo, suteiktų amžinąjį gyvenimą.“[7]

> Kai per neklusnumą jis tavo draugystę prarado, jo nepalikai mirties val-
761 džioje. [...] Žmonėms tu sandorą siūlei ne kartą.[8]

[4] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.
[5] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 20, 2: SC 211, 392 (PG 7, 944); plg., pvz., *Ibid.*, 3, 17, 1: SC 211, 330 (PG 7, 929); *Ibid.*, 4, 12, 4: SC 100, 518 (PG 7, 1006); *Ibid.*, 4, 21, 3: SC 100, 684 (PG 7, 1046).
[6] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 3: AAS 58 (1966) 818.
[7] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 3: AAS 58 (1966) 818.
[8] *IV Eucharistijos malda*, 118, in: *Romos mišiolas*, *I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 487.

Sandora su Nojumi

56 Nuodėmei suskaldžius žmoniją, Dievas pirmiausia stengėsi ją gelbėti atskiromis dalimis. Sandora su Nojumi po tvano[9] reiškia dieviškąją ekonomiją, apimančią „tautas", tai yra žmones, sugrupuotus „jų kraštuose, su jų pačių kalba pagal jų šeimas ir tautas" (Pr 10, 5).[10] 401 1219

57 Toji daugybės tautų kosminė, socialinė ir religinė tvarka[11] yra skirta puolusios, sutartinai nedorumui pasidavusios žmonijos,[12] kuri norėjo pati susivienyti pagal Babelio pavyzdį,[13] puikybei apriboti. Tačiau dėl nuodėmės[14] tai negalutinei tvarkai nuolat kildavo grėsmė nukrypti į stabmeldystę bei tautą ir jos vadą sudievinti.

58 Sandora su Nojumi galiojo pagonių laikais[15] iki visuotinio Evangelijos paskelbimo. Biblija gerbia kai kuriuos didžiuosius „pagonis", tokius kaip teisusis Abelis, karalius ir kunigas Melchizedekas,[16] Kristaus pirmavaizdis,[17] ar teisieji „Nojus, Danielis ir Jobas" (Ez 14, 14). Tad Šventasis Raštas parodo, kokias šventumo aukštybes gali pasiekti tie, kurie gyvena pagal Nojaus sandorą, laukdami, kol Kristus suburs „į vienybę išsklaidytuosius Dievo vaikus" (Jn 11, 52). 674 2569

Dievas išsirenka Abraomą

59 Kad suburtų išsklaidytą žmoniją, Dievas pasirenka Abramą, pakviesdamas jį „iš savo gimtojo krašto, iš savo tėvo namų" (Pr 12, 1), kad padarytų Abraomu – „daugybės tautų tėvu" (Pr 17, 5): „Visos žemės gentys ras tavyje palaiminimą" (Pr 12, 3)[18]. 145, 2570

[9] Plg. Pr 9, 9.
[10] Plg. Pr 10, 20–31.
[11] Plg. Apd 17, 26–27.
[12] Plg. Išm 10, 5.
[13] Plg. Pr 11, 4–6.
[14] Plg. Rom 1, 18–25.
[15] Plg. Lk 21, 24.
[16] Plg. Pr 14, 18.
[17] Plg. Žyd 7, 3.
[18] Plg. Gal 3, 8.

60 Iš Abraomo kilusi tauta bus patriarchams duotų pažadų saugotoja, išrinktoji tauta,[19] pašaukta vieną dieną suburti visus Dievo vaikus į Bažnyčios vienybę;[20] ji bus šaknis, į kurią bus įskiepyti tikinčiais tapę pagonys.[21]

61 Patriarchai, pranašai ir daug kitų Senojo Testamento asmenų visose Bažnyčios liturginėse tradicijose buvo ir visada bus gerbiami kaip šventieji.

Dievas ugdo savo tautą Izraelį

62 Po patriarchų laikotarpio Dievas padaro Izraelį savo tauta, išgelbėdamas ją iš Egipto vergijos, Sinajuje sudaro su ja Sandorą ir per Mozę duoda jai savo Įstatymą, kad Jį pripažintų ir Jam tarnautų kaip vieninteliam gyvam ir tikram Dievui, rūpestingam Tėvui ir teisingam Teisėjui, ir kad lauktų pažadėto Gelbėtojo.[22]

63 Izraelis yra kunigiškoji Dievo tauta,[23] kuri „vadinama VIEŠPATIES vardu“ (Įst 28, 10). Tai tauta, „kuriai Viešpats Dievas yra pirmiausia kalbėjęs“[24], „vyresniųjų brolių“ Abraomo tikėjime tauta.[25]

64 Per pranašus Dievas ugdo savo tautą išganymo viltimi, naujosios ir amžinos, visiems žmonėms skirtos Sandoros,[26] kuri bus įrašyta jų širdyse,[27] laukimu. Pranašai skelbia radikalų Dievo tautos atpirkimą, jos apvalymą nuo visų neištikimybių,[28] išganymą, kuris apims visas tautas.[29] Ta viltimi visų pirma gyvens vargingieji ir Viešpaties nuolan-

[19] Plg. Rom 11, 28.
[20] Plg. Jn 11, 52; 10, 16.
[21] Plg. Rom 11, 17–18. 24.
[22] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 3: AAS 58 (1966) 818.
[23] Plg. Iš 19, 6.
[24] *VI visuotinė malda, Didysis penktadienis*, 13, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 250.
[25] Plg. Pal. Jonas Paulius II, *Alloc. nella sinagoga durante l'incontro con la comunità Ebraica della Città di Roma* (1986 balandžio 13), 4: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II* IX/1, 1027.
[26] Plg. Iz 2, 2–4.
[27] Plg. Jer 31, 31–34; Žyd 10, 16.
[28] Plg. Ez 36.
[29] Plg. Iz 49, 5–6; 53, 11.

kieji.[30] Šventosios moterys, tokios kaip Sara, Rebeka, Rachelė, Miriam, Debora, Ona, Judita ir Estera, išsaugos gyvą Izraelio išgelbėjimo viltį. 489
Ryškiausias tos vilties paveikslas yra Marija.[31]

III. Jėzus Kristus – „viso Apreiškimo tarpininkas ir pilnatvė“[32]

Dievas viską pasakė savo Žodyje

65 „Daugel kartų ir įvairiais būdais praeityje Dievas yra kalbėjęs mūsų protėviams per pranašus, o dabar dienų pabaigoje jis prabilo į mus per Sūnų“ (Žyd 1, 1–2). Kristus, žmogumi tapęs Dievo Sūnus, yra vienatinis, tobulas ir nepranokstamas Tėvo Žodis. Jame Jis viską pasako, ir 102
kito Žodžio nebus. Šv. Kryžiaus Jonas, kaip ir daugelis prieš jį, puikiai tai išreiškia komentuodamas Žyd 1, 1–2:

> Nuo to laiko, kai Jis mums atidavė savo Sūnų, kuris yra Jo vienintelis Žodis, Dievas nebeturi daugiau ko pasakyti. Tuo vienu Žodžiu Jis mums pasakė iš karto viską [...]; nes ką Jis anksčiau buvo sakęs pranašams dalimis, viską pasakė savo Sūnuje, mums atiduodamas viską, savo Sūnų. 516
> Dėl to tas, kuris dabar dar klausinėtų Viešpatį ar lauktų iš Jo vizijos ar apreiškimo, ne tik elgtųsi kvailai, bet ir įžeistų Dievą, nežvelgdamas vien į Kristų, o ieškodamas dar ko nors kito arba kokių nors naujovių.[33] 2717

Kito Apreiškimo nebus

66 „Krikščioniškoji išganymo tvarka, kaip naujas ir galutinis testamentas, jau niekada nenustos galiojęs. Todėl nebelauktina jokio naujo viešo apreiškimo, iki garbingai pasirodys mūsų Viešpats Jėzus Kristus.“[34] Vis dėlto, nors Apreiškimas ir baigtas, jis nėra iki galo išaiškintas; krikščionių tikėjimas ilgainiui privalo laipsniškai atskleisti visą jo turinį. 94

[30] Plg. Sof 2, 3.
[31] Plg. Lk 1, 38.
[32] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.
[33] Šv. Kryžiaus Jonas, *Subida del monte Carmelo* 2, 22, 3–5, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 11, Burgosas, 1929, p. 184.
[34] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 4: AAS 58 (1966) 819.

67 Amžiams bėgant yra buvę vadinamųjų „privačiųjų" apreiškimų, kai kurie jų
84 buvo bažnytinės valdžios pripažinti. Tačiau jie nepriklauso tikėjimo paveldui. Jie turi ne „pagerinti" ar „papildyti" galutinį Apreiškimą, kuris yra Kristus, bet tam tikroje istorijos epochoje padėti jį pilnatviškiau įgyvendinti. Bažnyčios Magisteriumo vadovaujami, tikintieji gali atskirti ir pasirinkti tai, kas tuose apreiškimuose yra autentiškas, Bažnyčiai adresuotas Kristaus ar Jo šventųjų kreipimasis.
93

Krikščionių tikėjimas negali priimti „apreiškimų", kurie bando pranokti ar taisyti Kristaus užbaigtąjį Apreiškimą. To esti kai kuriose nekrikščioniškose religijose ar šių dienų sektose, kurios remiasi tokiais „apreiškimais".

Santrauka

68 *Dievas iš meilės žmogui apsireiškė ir jam save dovanojo. Jis galutinai ir išsamiai atsakė į klausimus, kurie žmogui kyla dėl jo gyvenimo prasmės ir tikslo.*

69 *Dievas žmogui apsireiškė, tolydžio darbais ir žodžiais atskleisdamas savo slėpinį.*

70 *Dievas save liudija ne tik savo kūriniais, Jis yra pats apsireiškęs mūsų pirmiesiems tėvams. Jis yra jiems kalbėjęs, o po nuopuolio pažadėjo išganymą*[35] *ir pasiūlė savo Sandorą.*

71 *Dievas su Nojumi sudarė amžiną Sandorą tarp savęs ir kiekvienos gyvos esybės.*[36] *Ši Sandora tvers tol, kol tvers pasaulis.*

72 *Dievas išsirinko Abraomą ir sudarė Sandorą su juo ir jo palikuonimis. Juos Jis subūrė į savo tautą, kuriai per Mozę apreiškė savo Įstatymą. Per pranašus Jis ją parengė priimti išganymą, skirtą visai žmonijai.*

73 *Dievas save iki galo apreiškė atsiųsdamas savo Sūnų, kuriame sudarė Sandorą visiems laikams. Kristus yra galutinis Dievo Žodis, ir po Jo nebus jokio kito Apreiškimo.*

[35] Plg. Pr 3, 15.
[36] Plg. Pr 9, 16.

2 skirsnis

DIEVIŠKOJO APREIŠKIMO PERDAVIMAS

74 Dievas „trokšta, kad visi žmonės būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą“ (1 Tim 2, 4), tai yra pažintų Jėzų Kristų.[37] Tad reikia Kristų skelbti visoms tautoms ir visiems žmonėms, kad Apreiškimas pasiektų visus žemės pakraščius: 851

> Dievas maloningai pasirūpino, kad tai, ką apreiškė visų tautų išganymui, būtų nepaliestai išsaugota amžiams ir perduota visoms kartoms.[38]

I. Apaštalų Tradicija

75 „Viešpats Kristus, kuriame išsipildo visas aukščiausiojo Dievo apreiškimas, apaštalams įsakė visiems skelbti pranašų pažadėtąją Evangeliją, kurią jis pats įvykdė ir savo lūpomis skelbė kaip kiekvienos išganingos tiesos ir dorovės šaltinį, kad perteiktų dieviškąsias dovanas.“[39] 171

Apaštalų skelbimas...

76 Viešpaties nurodymu Evangelija perduodama dviem būdais:

— *žodžiu:* „apaštalai, kurie žodiniu skelbimu, pavyzdžiais bei pamokymais perdavė tai, ką buvo girdėję iš Kristaus lūpų ir patyrę iš jo elgesio bei darbų arba sužinoję iš juos mokančios Šventosios Dvasios“;

— *raštu:* „apaštalai bei jų aplinkos vyrai, kurie, tos pačios Šventosios Dvasios įkvėpti, išganymo žinią užrašė.“[40]

... tęsiamas apaštalų įpėdinių

77 „Kad Evangelija būtų be paliovos Bažnyčioje visiškai ir gyvai išlaikoma, apaštalai paliko savo įpėdinius vyskupus, ‘perduodami jiems 861

[37] Plg. Jn 14, 6.
[38] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966) 820.
[39] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966) 820.
[40] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966) 820.

savo pačių mokymo pareigas'."[41] Tad „ką skelbė apaštalai ir kas ypatingu būdu buvo išreikšta įkvėptose knygose, turėjo būti nuolatiniu paveldėjimu išsaugota iki laiko pabaigos".[42]

78 Tas gyvas perdavimas, vykdomas Šventojoje Dvasioje, yra vadina-
174 mas Tradicija, nes yra skirtingas nuo Šventojo Rašto, nors ir glaudžiai su juo susijęs. Per ją „Bažnyčia savo mokymu, gyvenimu ir apeigomis
1124, 2651 pratęsia bei perduoda visoms kartoms visa, kuo ji yra, ir visa, kuo ji tiki".[43] „Bažnyčios šventųjų Tėvų žodžiai liudija, kokia gyva ši Tradicija, kurios turtai įliejami į Bažnyčios tikėjimo ir maldos veiklą bei gyvenimą."[44]

79 Tad visa, ką Tėvas per savo Žodį Šventojoje Dvasioje apie save pranešė, Bažnyčioje nuolat lieka ir veikia: „Kitados prabilęs Dievas be perstojo kalbasi su savo mylimojo Sūnaus Sužadėtine. O Šventoji Dvasia, kurios dėka Evangelijos balsas gyvai skamba Bažnyčioje ir per ją – pasaulyje, veda tikinčiuosius į visą tiesą ir gausiai juose pasėja Kristaus žodį."[45]

II. Tradicijos ir Šventojo Rašto ryšys

Bendra versmė...

80 „Šventoji Tradicija ir Šventasis Raštas yra glaudžiai tarp savęs susiję ir bendrauja. Juk abu jie plaukia iš to paties šaltinio ir tam tikru būdu suteka į viena bei siekia to paties tikslo."[46] Jų abiejų dėka Bažnyčioje egzistuoja ir duoda vaisių Kristaus, kuris pažadėjo su savaisiais pasilikti „per visas dienas iki pasaulio pabaigos" (Mt 28, 20), slėpinys.

... du skirtingi perdavimo būdai

81 „*Šventasis Raštas* yra Dievo kalba ta prasme, kad parašytas Šventosios Dvasios įkvėpimu."

[41] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 7: AAS 58 (1966) 820.
[42] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 820.
[43] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.
[44] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.
[45] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.
[46] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 9: AAS 58 (1966) 821.

„*Šventoji Tradicija* Jėzaus Kristaus ir Šventosios Dvasios patikėtą apaštalams Dievo žodį nepažeistą perduoda jų įpėdiniams, idant šie, tiesos Dvasios nušviesti, ištikimai jį saugotų, aiškintų ir skleistų.“[47] 113

82 Tad Bažnyčia, kuriai yra pavesta perduoti ir aiškinti Apreiškimą, „ne vien iš Šventojo Rašto semiasi tikrumo apie visa, kas apreikšta. Todėl ir vieną, ir kitą reikia priimti ir jiems nusilenkti lygiai dievobaimingai ir pagarbiai.“[48]

Apaštalų Tradicija ir bažnytinės tradicijos

83 Tradicija, apie kurią čia kalbame, yra atėjusi iš apaštalų, ir ja perduodama tai, ką jie yra gavę iš Jėzaus mokymo bei pavyzdžio ir sužinoję per Šventąją Dvasią. Tad pirmoji krikščionių karta dar neturėjo parašyto Naujojo Testamento, ir pats Naujasis Testamentas liudija rutuliojantis gyvą Tradiciją.

Nuo šios Tradicijos skiriasi teologinės, drausminės, liturginės ar pamaldumo tradicijos, kurios laikui bėgant atsirado vietinėse Bažnyčiose. Tai tik atskiros formos didžiosios Tradicijos, kuri jomis reiškiasi įvairiose vietose ir įvairiose epochose. Remiantis didžiąja Tradicija, šios tradicijos gali būti palaikomos, keičiamos ar atmetamos, vadovaujant Bažnyčios Magisteriumui. 1202, 2041 2684

III. Tikėjimo paveldo aiškinimas

Tikėjimo paveldas patikėtas visai Bažnyčiai

84 „Tikėjimo paveldas“[49] (*depositum fidei*), esantis Šventojoje Tradicijoje ir Šventajame Rašte, apaštalų buvo patikėtas visai Bažnyčiai. Prie jo „prisiriša visa šventoji tauta, kartu su savo ganytojais ištvermingai besilaikanti apaštalų mokymo ir bendravimo, duonos laužymo ir maldų. Vadovams ir tikintiesiems nepaprastai vieningai laikantis perteiktojo tikėjimo, jį vykdant ir išpažįstant, tarp jų užsimezga ypatingas dvasinis bendrumas.“[50] 857, 871 2033

[47] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 9: AAS 58 (1966) 821.
[48] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 9: AAS 58 (1966) 821.
[49] Plg. 1 Tim 6, 20; 2 Tim 1, 12–14.
[50] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.

Bažnyčios Magisteriumas

888–892 2032–2040 85 „Pareiga autentiškai aiškinti užrašytąjį arba perduotąjį Dievo žodį pavesta tik gyvajam Bažnyčios Magisteriumui, kuris savo autoritetu naudojasi Kristaus vardu“[51], tai yra vyskupams vienybėje su Petro įpėdiniu, Romos vyskupu.

688 86 „Tas Magisteriumas neperžengia Dievo žodžio, bet tarnauja jam, mokydamas tik to, kas yra perduota, nes dievobaimingai klauso Dievo Žodžio, jo liepiamas ir Šventosios Dvasios padedamas, šventai jį saugo ir ištikimai aiškina. Iš šio vieno tikėjimo lobyno jis semiasi visko, ką pateikia tikėti kaip Dievo apreiškimą.“[52]

1548 2037 87 Tikintieji, prisimindami Kristaus žodžius apaštalams: „Kas jūsų klauso, manęs klauso“ (Lk 10, 16),[53] klusniai priima pamokymus ir nurodymus, įvairiomis formomis gaunamus iš savo ganytojų.

Tikėjimo dogmos

888–892 2032–2040 88 Bažnyčios Magisteriumas pilnatviškai naudojasi iš Kristaus gauta galia, skelbdamas dogmas, tai yra įpareigodamas krikščionių tautą besąlygiškai pritarti apreikštoms arba būtinai su jomis susijusioms ir galutinėmis paskelbtoms tikėjimo tiesoms.

2625 89 Mūsų dvasinis gyvenimas yra neatskiriamai susijęs su dogmomis. Dogmos yra šviesa mūsų tikėjimo kelyje, daro jį aiškų ir saugų. Ir priešingai, jei mūsų gyvenimas yra teisus, mūsų protas ir mūsų širdis esti atviri priimti tikėjimo dogmų šviesą.[54]

114, 158 234 90 Dogmų tarpusavio ryšiai ir jų nuoseklumas aptinkami visame Kristaus slėpinio Apreiškime.[55] Reikia atsiminti, kad „esama katalikiškojo mokymo tiesų laipsniškumo arba ‘hierarchijos’, nes jų ryšys su krikščioniškojo tikėjimo pamatu būna įvairus“[56].

[51] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.
[52] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.
[53] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 24.
[54] Plg. Jn 8, 31–32.
[55] Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 4: DS 3016 (mysteriorum nexus); Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 29.
[56] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 11: AAS 57 (1965) 99.

Antgamtinis tikėjimo jausmas

91 Visi tikintieji gali suprasti ir perteikti apreikštąją tiesą. Jie yra gavę Šventosios Dvasios, kuri juos moko[57] ir veda „į tiesos pilnatvę“ (Jn 16, 13), patepimą. 737

92 „Visuma tikinčiųjų [...] tikėdama negali klysti ir šią ypatingą savybę atskleidžia per antgamtinį visos tautos tikėjimo jausmą, ‘nuo vyskupų iki paskutinio pasauliečio’ visuotinai sutardami dėl tikėjimo ir dorovės.“[58] 785

93 „Tuo tiesos Dvasios žadinamu ir palaikomu tikėjimo jausmu Dievo tauta, vedama šventojo magisteriumo ir ištikimai jam paklusdama, [...] nenutoldama laikosi „vieną kartą visiems laikams šventiesiems duoto tikėjimo“ ir teisingo sprendimo dėka vis giliau į jį prasiskverbia ir tobuliau pritaiko gyvenime.“[59] 889

Tikėjimo supratimo augimas

94 Šventosios Dvasios dėka tikėjimo paveldo žodžių ir tikrovės supratimas Bažnyčios gyvenime gali augti: 66

- „stengiantis tikintiesiems mąstyti bei svarstyti savo širdyje“[60]; ypač „imantis teologinių tyrinėjimų, kurie pagilintų apreikštųjų tiesų pažinimą“[61]; 2651
- „gilia dvasinių dalykų patirtimi“[62]; „dieviškieji žodžiai auga drauge su juos skaitančiuoju“[63]; 2038, 2518
- „skelbiamuoju žodžiu tų, kurie, priimdami vyskupo pareigas, įgyja tikrą tiesos charizmą“[64].

[57] Plg. 1 Jn 2, 20. 27.

[58] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16.

[59] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16.

[60] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

[61] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 62: AAS 58 (1966) 1084; plg. *Ibid.*, 44: AAS 58 (1966) 1065; *Ibid.* Dogm. konst. *Dei Verbum*, 23: AAS 58 (1966) 828; *Ibid.*, 24: AAS 58 (1966) 828–829; *Ibid.* Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1965) 94.

[62] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

[63] Šv. Grigalius Didysis, *Homilia in Ezechielem* 1, 7, 8: CCL 142, 87 (PL 76, 843).

[64] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

95 „Taigi aišku, jog pagal išmintingiausią Dievo sprendimą šventoji Tradicija, Šventasis Raštas ir Bažnyčios Magisteriumas yra taip tarpusavyje susiję ir susijungę, kad vienas be kitų būti negali. O visi drauge, kiekvienas savaip, vienos Šventosios Dvasios veikiami, sėkmingai prisideda prie sielų išganymo.“[65]

Santrauka

96 *Tai, ką Kristus patikėjo apaštalams, jie, Šventosios Dvasios įkvėpti, gyvu žodžiu ir raštu perdavė visoms kartoms, ligi Kristaus garbingo sugrįžimo.*

97 *„Šventoji Tradicija ir Šventasis Raštas sudaro vieną šventą Bažnyčiai pavestą Dievo žodžio lobį“[66], kuriame, kaip veidrodyje, keliaujančioji Bažnyčia regi Dievą, visų jos turtų šaltinį.*

98 *„Bažnyčia savo mokymu, gyvenimu ir apeigomis pratęsia bei perduoda visoms kartoms visa, kuo ji yra, ir visa, kuo ji tiki.“*[67]

99 *Antgamtiškai suvokdama tikėjimą, visa Dievo tauta nuolat priima dieviškojo Apreiškimo dovaną, vis giliau ją supranta ir vis tobuliau ja gyvena.*

100 *Pareiga autentiškai aiškinti Dievo žodį yra patikėta vien Bažnyčios Magisteriumui, Popiežiui ir vienybėje su juo esantiems vyskupams.*

3 skirsnis

ŠVENTASIS RAŠTAS

I. Kristus – vienatinis Šventojo Rašto Žodis

101 Savo gerumu mus pasitinkantis Dievas, apsireikšdamas žmonėms, kalba jiems žmogiškais žodžiais: „Dievo žodžiai, išreikšti

[65] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.
[66] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.
[67] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

žmonių lūpomis, pasidarė panašūs į žmonių kalbą, kaip kitados amžinojo Tėvo Žodis, priėmęs trapų žmogaus kūną, tapo panašus į žmones."[68]

102 Visi Šventojo Rašto žodžiai – tai tik viena Dievo ištara, Jo vienatinis Žodis, kuriame Jis išsako visą save:[69] 65, 2763

> Prisiminkite, kad visuose šventuose Raštuose dėstoma ta pati Dievo kalba, o iš visų šventų rašytojų lūpų aidi tas pats Žodis, kuris, pradžioje būdamas Dievas pas Dievą, nėra dalomas skiemenimis, nes nėra pavaldus laikui.[70] 426–429

103 Dėl to Bažnyčia visuomet gerbė dieviškuosius Raštus, kaip ji gerbia ir Viešpaties Kūną. Ji nuolat dalija tikintiesiems gyvenimo Duoną nuo Dievo Žodžio ir Kristaus Kūno stalo.[71] 1100, 1184 1378

104 Bažnyčia iš Šventojo Rašto nuolat semiasi gyvybės ir jėgų,[72] nes jame randa ne tik žmonių žodžius, bet ir tai, kas jis iš tikro yra: Dievo žodį.[73] „Šventosiose knygose Tėvas, kuris yra danguje, su didžia meile pasitinka savo vaikus ir kalbasi su jais."[74]

II. Šventojo Rašto įkvėpimas ir tiesa

105 *Šventojo Rašto autorius yra Dievas.* „Dievo apreikštieji dalykai, užrašyti ir išdėstyti Šventajame Rašte, buvo perteikti Šventosios Dvasios įkvėpimu."

„Remdamasi apaštalų tikėjimu, Motina Bažnyčia laiko šventomis ir kanoninėmis ištisas Senojo Testamento ir Naujojo Testamento knygas su visomis jų dalimis, kadangi jos surašytos Šventosios Dvasios įkvėpimu, o jų autorius yra Dievas, ir kaip tokios jos buvo perduotos Bažnyčiai."[75]

[68] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 13: AAS 58 (1966) 824.
[69] Plg. Žyd 1, 1–3.
[70] Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 103, 4, 1: CCL 40, 1521 (PL 37, 1378).
[71] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966) 827.
[72] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 24: AAS 58 (1966) 829.
[73] Plg. 1 Tes 2, 13.
[74] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966) 827–828.
[75] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966) 822–823.

106 Šventųjų knygų autoriai – žmonės yra Dievo įkvėpti. „Šventosioms knygoms užrašyti Dievas pasirinko žmones, kurie, būdami įrankiai, naudojosi savo sugebėjimais bei jėgomis, kad, Dievui veikiant juose ir per juos, kaip tikri autoriai užrašytų visa ir tik tai, ko jis norėjo."[76]

107 Įkvėptose knygose mokoma tiesos. „Taigi visa, ką įkvėptieji au-
702 toriai, arba hagiografai, dėsto, turi būti laikoma Šventosios Dvasios išdėstyta. Todėl išpažintina, kad Šventasis Raštas tvirtai, ištikimai ir be klaidos moko tiesos, kurią Dievas panoro pateikti šventosiose knygose mūsų išganymui."[77]

108 Vis dėlto krikščionių tikėjimas nėra „knygos religija". Krikščionybė yra Dievo „Žodžio" religija, „ne užrašyto ir nebylaus, bet įsikūnijusio ir gyvojo Žodžio".[78] Kad Šventasis Raštas neliktų vien negyva raide, Kristus, amžinasis gyvojo Dievo Žodis, per Šventąją Dvasią turi atverti mums protą, kad suprastume Raštus.[79]

III. Šventoji Dvasia – Šventojo Rašto aiškintoja

109 Šventajame Rašte Dievas kalba žmogui žmogišku būdu. Tad norint gerai aiškinti Raštus, reikia ištirti, ką iš tikrųjų norėjo pasakyti žmogiškieji autoriai ir ką jų žodžiais troško pareikšti mums pats Dievas.[80]

110 Norint suvokti *šventųjų autorių intencijas*, reikia atsižvelgti į jų laikų ir jų kultūros sąlygas, tos epochos „literatūrinius žanrus", to meto jausenos, kalbėjimo, pasakojimo būdus. „Juk tiesą vis kitaip pateikia ir skirtingu būdu išreiškia ir įvairiopas istorinis tekstas, ir pranašystė, ir poezija, ir dar kitoks raiškos būdas."[81]

[76] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966) 823.
[77] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966) 823.
[78] Šv. Bernardas Klervietis, *Homilia super „Missus est"* 4, 11, in: *Opera*, ed. J. Leclercq-H. Rochais, v. 4, Roma, 1966, p. 57.
[79] Plg. Lk 24, 45.
[80] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966) 823.
[81] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966) 823.

111 Tačiau, kadangi Šventasis Raštas yra Dievo įkvėptas, yra ir kitas teisingo aiškinimo principas, ne mažiau svarbus už pirmąjį, be kurio Šventasis Raštas taip pat liktų negyva raide: „Šventasis Raštas yra skaitytinas ir aiškintinas ta pačia Dvasia, kuria buvo parašytas."[82]

Vatikano II Susirinkimas nurodė *tris kriterijus* Šventajam Raštui aiškinti pagal jį įkvėpusią Dvasią:[83]

112 1. *Rūpestingai atsižvelgti į „viso Šventojo Rašto turinį ir vienybę"*. 128
Nors Šventąjį Raštą sudarančios knygos labai skirtingos, jis pats yra vienas, kaip vienas yra ir Dievo planas, kurio centras ir širdis yra Jėzus 368
Kristus; nuo Jo Velykų ta širdis atverta.[84]

> Šventasis Raštas, atskleidžiantis Kristaus širdį, suprantamas Kristaus širdimi[85]. Prieš kančią toji širdis buvo užverta, nes Raštai buvo neaiškūs. Tačiau po kančios Raštai atsivėrė, kad tie, kurie dabar juos supranta, svarstytų ir spręstų, kaip turi būti aiškinamos pranašystės.[86]

113 2. *Šventąjį Raštą reikia skaityti „gyvoje visos Bažnyčios tradicijoje"*. 81
Anot tėvų, Šventasis Raštas Bažnyčios širdyje skaitomas geriau negu raštu užrašytas.[87] Iš tiesų Bažnyčia savo Tradicijoje gyvai prisimena Dievo žodžius, o Šventoji Dvasia dvasiškai aiškina Šventąjį Raštą („... pagal dvasinį suvokimą, kuriuo Dvasia apdovanoja Bažnyčią"[88]).

114 3. *Būti atidiems „tikėjimo analogijai"*.[89] *„Tikėjimo analogija"* laiko- 90
me tiesų tarpusavio ryšį ir ryšį su visu Apreiškimo planu.

Šventojo Rašto prasmės

115 Pagal senovinę tradiciją galima skirti dvejopą Šventojo Rašto prasmę: žodinę ir dvasinę, o pastaroji dar skirstoma į alegorinę, moralinę ir anagoginę.

[82] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966) 824.
[83] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966) 824.
[84] Plg. Lk 24, 25–27. 44–46.
[85] Plg. Ps 22, 15.
[86] Šv. Tomas Akvinietis, *Expositio in Psalmos*, 21, 11, in: *Opera omnia*, v. 18, Paryžius, 1876, p. 350.
[87] Plg. Šv. Hilaras Puatjietis, *Liber ad Constantium Imperatorem* 9: CSEL 65, 204 (PL 10, 570); Šv. Jeronimas, *Commentarius in epistulam ad Galatas* 1, 1, 11–12: PL 26, 347.
[88] Origenas, *Homiliae in Leviticum*, 5, 5: SC 286, 228 (PG 12, 454).
[89] Plg. Rom 12, 6.

Visų keturių prasmių darna labai praturtina gyvąjį Šventojo Rašto skaitymą Bažnyčioje.

110–114 116 *Žodinė prasmė.* Tai prasmė, kurią išreiškia Šventojo Rašto žodžiai ir kurią atskleidžia egzegezė, taikydama teisingo aiškinimo taisykles. „Visos Šventojo Rašto prasmės remiasi žodine prasme."[90]

1101 117 *Dvasinė prasmė.* Dėl vieningo Dievo plano ženklais gali būti ne tik Šventojo Rašto tekstas, bet ir dalykai bei įvykiai, apie kuriuos jis pasakoja.

1. *Alegorinė prasmė.* Mes galime geriau suprasti įvykius, atpažindami jų reikšmę Kristuje; taip perėjimas per Raudonąją jūrą yra Kristaus pergalės, o drauge ir Krikšto ženklas;[91]

2. *Moralinė prasmė.* Šventajame Rašte aprašyti įvykiai turi mus paraginti tinkamai elgtis. Jie yra užrašyti „įspėti mums" (1 Kor 10, 11);[92]

3. *Anagoginė prasmė.* Galima įžiūrėti ir amžinąją dalykų ir įvykių prasmę, laikyti juos vadovais (graik. *anagoge*) į mūsų Tėvynę. Taip Bažnyčia žemėje yra dangiškosios Jeruzalės ženklas.[93]

118 Keturias prasmes glaustai apibūdina šis viduramžių dvieilis:

„Littera gesta docet, quid credas allegoria,
moralis quid agas, quo tendas anagogia."[94]

Žodinė prasmė rodo, kas vyksta, alegorinė, ką reikia tikėti,
moralinė, ką daryti, anagoginė, ko siekti.

119 „Egzegetų uždavinys yra, laikantis šių taisyklių, stengtis giliau su-
prasti ir išdėstyti Šventojo Rašto mintį, kad, tarsi parengiamąjį darbą
94 atlikus, subręstų Bažnyčios sprendimui. Mat dėl Šventojo Rašto aiškini-
mo visa galutinai sprendžia Bažnyčia, dievišku paskyrimu einanti Die-
vo žodžio saugotojos ir aiškintojos pareigas":[95]

113 Aš netikėčiau Evangelija, jei Katalikų Bažnyčios autoritetas neverstų manęs to daryti.[96]

[90] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 1, q. 1, a. 10, ad 1, ed. Leon. 4, 25.
[91] Plg. 1 Kor 10, 2.
[92] Plg. Žyd 3, 1 – 4, 11.
[93] Plg. Apr 21, 1 – 22, 5.
[94] Augustinas Dakas, *Rotulus pugillaris*, I, ed. A. Walz: Angelicum 6 (1929) 256.
[95] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 12: AAS 58 (1966) 824.
[96] Šv. Augustinas, *Contra epistulam Manichaei quam vocant fundamenti*, 5, 6: CSEL 25, 197 (PL 42, 176).

IV. Šventojo Rašto kanonas

120 Apaštalų Tradicija padeda Bažnyčiai atskirti, kurie raštai turi būti laikomi šventosiomis knygomis.[97] Visas jų sąrašas yra vadinamas Šventojo Rašto „kanonu". Senąjį Testamentą sudaro 46 knygos (45, jeigu Jeremijo ir Raudų knygos laikomos vientisu tekstu), Naująjį – 27:[98] 1117

Senojo Testamento: Pradžios, Išėjimo, Kunigų, Skaičių, Pakartoto Įstatymo, Jozuės, Teisėjų, Rutos, dvi Samuelio knygos, dvi Karalių knygos, dvi Kronikų knygos, Ezdro ir Nehemijo, Tobito, Juditos, Esteros, dvi Makabėjų knygos, Jobo knyga, Psalmynas, Patarlių, Koheleto, Giesmių Giesmės, Išminties, Siracido, Izaijo, Jeremijo, Raudų, Barucho, Ezekielio, Danielio, Ozėjo, Joelio, Amoso, Abdijo, Jonos, Michėjo, Nahumo, Habakuko, Sofonijo, Agėjo, Zacharijo, Malachijo knygos;

Naujojo Testamento: Mato, Morkaus, Luko, Jono evangelijos, Apaštalų darbai, Laiškai – šv. Pauliaus romiečiams, pirmasis ir antrasis korintiečiams, galatams, efeziečiams, filipiečiams, kolosiečiams, pirmasis ir antrasis tesalonikiečiams, pirmasis ir antrasis Timotiejui, Titui, Filemonui, Laiškas žydams, Jokūbo laiškas, pirmasis ir antrasis Petro, trys Jono laiškai, Judo laiškas ir Apreiškimas Jonui.

Senasis Testamentas

121 Senasis Testamentas yra neatskiriama Šventojo Rašto dalis. Jo knygos yra Dievo įkvėptos, ir jų vertė amžina,[99] nes Senoji Sandora niekada nebuvo atšaukta. 1093

122 „Senojo Testamento išganymo tvarka buvo skirta parengti visą Atpirkėjo Kristaus ir Mesijo karalystės atėjimą." „Nors tose knygose yra ir netobulų bei laikinų dalykų", Senojo Testamento knygos rodo dievišką išganingos Dievo meilės pedagogiją: „jose slypi kilnūs mokymai apie Dievą, išganinga žmogaus gyvenimo išmintis ir įstabūs maldos turtai, pagaliau jose glūdi mūsų išganymo slėpinys".[100] 702 763 708 2568

[97] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

[98] Plg. *Decretum Damasi*: DS 179–180; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Iacobitis*: DS 1334–1336; Tridento Susirinkimas, 4ª sesija, *Decretum de Libris Sacris et de traditionibus recipiendis*: DS 1501–1504.

[99] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 14: AAS 58 (1966) 825.

[100] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 15: AAS 58 (1966) 825.

123 Krikščionys Senąjį Testamentą gerbia kaip tikrą Dievo žodį. Bažnyčia visuomet ryžtingai priešinosi sumanymui Senąjį Testamentą atmesti dėl to, kad esą Naujasis jį laiko nebereikalingu (marcionizmas).

Naujasis Testamentas

124 „Dievo žodis, kuris yra dieviška jėga kiekvieno tikinčiojo išganymui, pranašesniu būdu mums pristatomas ir parodo savo jėgą Naujojo Testamento raštuose."[101] Tie raštai mums atskleidžia galutinę dieviškojo Apreiškimo tiesą. Jų svarbiausia tema yra Jėzus Kristus, įsikūnijęs Dievo Sūnus, Jo darbai, mokymas, kančia ir pašlovinimas, taip pat ir Jo Bažnyčios gyvenimo pradžia, veikiant Šventajai Dvasiai.[102]

515 125 *Evangelijos* yra viso Šventojo Rašto širdis, „jos yra ypatingas liudijimas apie įsikūnijusio Žodžio, mūsų Išganytojo, gyvenimą ir mokymą".[103]

126 Galima skirti tris Evangelijų sudarymo etapus:

1. *Jėzaus gyvenimas ir mokymas.* Bažnyčia yra tvirtai įsitikinusi, kad keturios Evangelijos, „kurių istoriškumą ji nepaliaujamai tvirtina, ištikimai perduoda, ką Dievo Sūnus Jėzus, gyvendamas tarp žmonių, iš tikrųjų darė ir mokė jų amžinajam išganymui iki tos dienos, kurią buvo paimtas".

76 2. *Žodinė tradicija.* „Viešpačiui įžengus į dangų, tai, ką jis buvo kalbėjęs ir padaręs, apaštalai perdavė klausytojams su geresniu supratimu ir patys, išmokyti garbingųjų Kristaus gyvenimo įvykių ir apšviesti tiesos Dvasios."

76 3. *Evangelijų parašymas.* „Šventieji autoriai, rašydami Keturias evangelijas, kai ką parinko iš gausybės to, kas buvo žodžiu skelbta ar jau surašyta, kai ką apibendrino arba paaiškino, paisydami ano meto Bažnyčių padėties, pagaliau išlaikė skelbimo formą, bet visada taip, kad apie Jėzų perteiktų mums tai, kas tikra ir nuoširdu."[104]

127 Keturių dalių Evangelija Bažnyčioje turi išskirtinę vietą; tai rodo
1154 liturgijos jai skiriama pagarba ir su niekuo nesulyginama jos trauka, kurią jai visais laikais jautė šventieji:

[101] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 17: AAS 58 (1966) 826.
[102] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 20: AAS 58 (1966) 827.
[103] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 18: AAS 58 (1966) 826.
[104] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 19: AAS 58 (1966) 826–827.

Nėra geresnio, brangesnio ir kilnesnio mokslo už Evangelijų tekstą. Svarstykite ir saugokite tai, ko mūsų Viešpats ir Mokytojas Kristus mokė žodžiais ir vykdė darbais.[105]

Viską pranoksta *Evangelija*, kuri stiprina mane besimeldžiančią, joje aš randu visa, ko reikia mano vargšei sielai. Ten visada pasisemiu naujų žinių, šviesos, randu paslėptų mistinių prasmių.[106] 2705

Senojo ir Naujojo Testamento vienybė

128 Bažnyčia jau apaštalų laikais[107] ir vėliau Tradicijoje nuolat aiškino Dievo plano vienybę abiejuose Testamentuose, pasiremdama tipologija. Pasak jos, Dievo darbuose Senojoje Sandoroje randami pirmavaizdžiai 1094
viso to, ką Dievas, laiko pilnatvei atėjus, yra įvykdęs savo įsikūnijusio 489
Sūnaus asmenyje.

129 Tad Senąjį Testamentą krikščionys skaito mirusio ir prisikėlusio Kristaus šviesoje. Toks tipologinis skaitymas rodo neišsemiamą Senojo 651
Testamento turinį. Tačiau negalima pamiršti, kad jo vertę sudaro Apreiškimas, kurį pats Viešpats patvirtino.[108] Beje, ir Naujasis Testamentas 2055
skaitytinas Senojo Testamento šviesoje. Pirmykštė krikščionių katechezė nuolat juo naudodavosi.[109] Anot seno priežodžio, „Senajame Testamente slypi Naujasis, o Naujajame atsiskleidžia Senasis“.[110] 1968

130 Tipologija išreiškiamas veržlus Dievo plano vykdymas belaukiant, kad „Dievas būtų viskas visame kame“ (1 Kor 15, 28). Pavyzdžiui, patriarchų pašaukimas ir išėjimas iš Egipto Dievo plane nepraranda savo vertės, būdami tarpiniai jo vykdymo etapai.

[105] Šv. Cezarija Jaunesnioji, *Epistula ad Richildam et Radegundem*: SC 345, 480.
[106] Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė, *Manuscrit A*, 83 v., in: *Manuscrits autobiographiques*, Paryžius, 1992, p. 268.
[107] Plg. 1 Kor 10, 6. 11; Žyd 10, 1; 1 Pt 3, 21.
[108] Plg. Mk 12, 29–31.
[109] Plg. 1 Kor 5, 6–8; 10, 1–11.
[110] Šv. Augustinas, *Quaestiones in Heptateucum* 2, 73: CCL 33, 106 (PL 34, 623); plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 16: AAS 58 (1966) 825.

V. Šventasis Raštas Bažnyčios gyvenime

131 „Dievo žodis slepia savyje tokią jėgą ir stiprybę, kad jis pasirodo esąs Bažnyčios ramstis ir gyvumas, jos vaikams – tikėjimo tvirtybė, sielos maistas, tyras ir neišsenkąs dvasinio gyvenimo šaltinis.“[111] Tad „krikščionims turi būti plačiai atvertos durys į Šventąjį Raštą“.[112]

132 „Šventųjų tekstų studijos tebūna tarsi šventosios teologijos siela.
94 Kartu jos Rašto žodžiu gaiviai maitina ir šventai brandina žodžio tarnybą: pastoracinius pamokslus, katechizaciją ir bet kokį krikščionišką ugdymą, kuriame ypatinga vieta skirtina liturginei homilijai.“[113]

2653 133 Bažnyčia „karštai ir pabrėžtinai ragina ir visus krikščionis [...]
dažnu Šventųjų Raštų skaitymu įgyti ‘Viešpaties Jėzaus Kristaus pa-
1792 žinimo didybę’ (Fil 3, 8). ‘Juk nepažinti Raštų reiškia nepažinti Kristaus.’“[114]

Santrauka

134 *Visas Šventasis Raštas yra tik viena knyga, o toji knyga yra Kristus, „nes visas dieviškasis Raštas kalba apie Kristų, ir visas dieviškasis Raštas išsipildo Kristuje“.*[115]

135 *„Šventieji raštai talpina Dievo žodį; būdami įkvėpti, jie tikrai yra Dievo žodis.“*[116]

136 *Dievas, įkvėpdamas žmogiškuosius autorius, pats yra Šventojo Rašto Autorius; Jis veikia juose ir per juos. Taip Jis laiduoja, kad jų raštai neklysdami moko išganingos tiesos.*[117]

[111] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966) 828.
[112] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 22: AAS 58 (1966) 828.
[113] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 24: AAS 58 (1966) 829.
[114] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 25: AAS 58 (1966) 829; plg. Šv. Jeronimas, *Commentarii in Isaiam*, Prologus: CCL 73, 1 (PL 24, 17).
[115] Šv. Viktoro Hugonas, *De Arca Noe*, 2, 8: PL 176, 642; plg. *Ibid.*, 2, 9: PL 176, 642–643.
[116] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 24: AAS 58 (1966) 829.
[117] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966) 822–823.

137 *Aiškinant įkvėptuosius Raštus, pirmiausia reikia stengtis suprasti, ką Dievas per šventuosius autorius nori apreikšti mūsų išganymui. Tai, kas ateina iš Šventosios Dvasios, yra visiškai suprantama tiktai veikiant Šventajai Dvasiai.*[118]

138 *Bažnyčia priima ir gerbia kaip įkvėptas 46 Senojo ir 27 Naujojo Testamento knygas.*

139 *Keturios Evangelijos užima pagrindinę vietą, nes jų centras yra Jėzus Kristus.*

140 *Abiejų Testamentų vienybė išplaukia iš Dievo plano ir Jo Apreiškimo vienybės. Senasis Testamentas parengia Naujajam, o šiame savo ruožtu išsipildo Senasis; jie abu vienas kitą aiškina; abu yra tikras Dievo žodis.*

141 *„Bažnyčia visuomet gerbė dieviškuosius Raštus taip, kaip ir patį Viešpaties kūną“*[119]*: jie abu maitina ir tvarko visą krikščionių gyvenimą. „Tavo žodis – mano kojoms žibintas ir šviesa mano takui“ (Ps 119, 105)*[120].

[118] Plg. Origenas, *Homiliae in Exodum*, 4, 5: SC 321, 128 (PG 12, 320).
[119] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966) 827.
[120] Plg. Iz 50, 4.

TREČIAS POSKYRIS

ŽMOGAUS ATSAKAS DIEVUI

142 *Savuoju Apreiškimu* „neregimasis Dievas iš didžios meilės prabyla žmonėms kaip draugams ir su jais kalbasi, norėdamas juos pakviesti
1102 ir priimti į savo bendrystę“[1]. Tam kvietimui tinkamas atsakas yra tikėjimas.

143 Tikėjimu žmogus savo protą ir valią visiškai palenkia Dievui. Visa savo esybe žmogus pritaria Dievui Apreiškėjui.[2] Šventasis Raštas
2087 tą žmogaus atsaką apreiškiančiam Dievui vadina „tikėjimo klusnumu“.[3]

1 skirsnis

1814–1816

AŠ TIKIU

I. Tikėjimo klusnumas

144 Paklusti (*ob-audire*) tikėjime reiškia laisvai pritarti išgirstam žodžiui, nes jo tiesą laiduoja Dievas, pati Tiesa. Šventajame Rašte kaip tokio klusnumo pavyzdys mums pateikiamas Abraomas. Tobuliausiai pakluso Mergelė Marija.

Abraomas – „tėvas visiems tikintiesiems“

145 Laiške žydams, kuriame didžiai pagerbtas protėvių tikėjimas,
59, 2570 ypač pabrėžiamas Abraomo tikėjimas: „Tikėdamas Abraomas paklausė šaukimo keliauti į šalį, kurią turėjo paveldėti, ir išvyko, nežinodamas

[1] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.
[2] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966) 819.
[3] Plg. Rom 1, 5; 16, 26.

kur einąs“ (Žyd 11, 8).[4] Tikėdamas jis gyveno kaip svetimšalis ir ateivis Pažadėtoje žemėje.[5] Tikėdama Sara gavo galią pagimdyti pažado sūnų. 489
Pagaliau Abraomas tikėdamas atnašavo savo viengimį sūnų.[6]

146 Tad Abraomas įgyvendino Laiške žydams pateiktą tikėjimo api- 1819
brėžimą: „Tikėjimas laiduoja mums tai, ko viliamės, įrodo tikrovę, kurios nematome“ (Žyd 11, 1). „Abraomas patikėjo Dievu, ir tai jam buvo įskaityta teisumu“ (Rom 4, 3).[7] Kai „įsitvirtino tikėjime“ (Rom 4, 20), Abraomas tapo „tėvu visiems tikintiesiems“ (Rom 4, 11. 18).[8]

147 Senajame Testamente yra daug tokio tikėjimo liudijimų. Laiške
žydams giriamas pavyzdingas protėvių tikėjimas, „per jį protėviai gavo 839
gerą liudijimą“ (Žyd 11, 2. 39). Tačiau „Dievas geresniuosius dalykus buvo numatęs mums“: malonę tikėti į Jo Sūnų Jėzų, „savo tikėjimo vadovą ir ištobulintoją“ (Žyd 11, 40; 12, 2).

Marija – „laiminga įtikėjusi“

148 Mergelė Marija tobuliausiai pakluso tikėjimui. Tikėjimu Marija 494, 2617
priėmė angelo Gabrieliaus atneštą žinią ir pažadą, patikėjusi, kad „Dievui nėra negalimų dalykų“ (Lk 1, 37),[9] ir pati sutiko: „Štai aš Viešpaties tarnaitė, tebūna man, kaip tu pasakei“ (Lk 1, 38). Elzbieta ją pasveikino: „Laiminga įtikėjusi, jog išsipildys, kas Viešpaties jai pasakyta“ 506
(Lk 1, 45). Dėl to tikėjimo visos kartos vadins ją palaiminta.[10]

149 Visą gyvenimą, net ligi paskutinio išmėginimo,[11] kai jos sūnus
Jėzus mirė ant kryžiaus, jos tikėjimas nesusvyravo. Marija nenustojo 969
tikėjusi Dievo žodžio „išsipildymu“. Dėl to Bažnyčia ir gerbia Marijoje 507, 829
regimą gryniausią tikėjimą.

[4] Plg. Pr 12, 1–4.
[5] Plg. Pr 23, 4.
[6] Plg. Žyd 11, 17.
[7] Plg. Pr 15, 6.
[8] Plg. Pr 15, 5.
[9] Plg. Pr 18, 14.
[10] Plg. Lk 1, 48.
[11] Plg. Lk 2, 35.

II. „Žinau, kuo įtikėjau“ (2 Tim 1, 12)

Tikėti į vieną Dievą

150 Tikėjimas pirmiausia yra *asmeniškas* žmogaus *ryšys su Dievu* ir drauge nuo to neatskiriamas *laisvas pritarimas visai Dievo apreikštai tiesai*. Būdamas asmeniškas ryšys su Dievu ir pritarimas Jo apreikštoms tiesoms, krikščionių tikėjimas skiriasi nuo tikėjimo žmogumi. Teisinga ir gera visiškai pasitikėti Dievu ir absoliučiai tikėti tuo, ką Jis sako. Būtų
222 tuščia ir klaidinga šitaip tikėti kūriniu.[12]

Tikėti į Jėzų Kristų, Dievo Sūnų

151 Krikščioniui tikėti į Dievą reiškia neatskiriamai tikėti į Tą, kurį Jis siuntė: savo mylimąjį Sūnų, kuriuo Jis gėrisi;[13] Dievas mums liepė Jo klausyti.[14] Pats Viešpats yra pasakęs savo mokiniams: „Tikite Dievą – tikėkite ir mane!“ (Jn 14, 1). Mes galime tikėti į Jėzų Kristų, nes Jis pats
424 yra Dievas, Žodis, tapęs kūnu: „Dievo niekas niekada nėra matęs, tiktai viengimis Sūnus – Dievas, Tėvo prieglobstyje esantis, mums jį atskleidė“ (Jn 1, 18). Kadangi yra „Tėvą regėjęs“ (Jn 6, 46), Jis vienas Jį pažįsta ir gali apreikšti.[15]

Tikėti į Šventąją Dvasią

243, 683 152 Negalima tikėti į Jėzų Kristų be Jo Dvasios pagalbos. Tai Šventoji Dvasia apreiškė žmonėms, kas yra Jėzus. Nes „nė vienas negali ištarti: ‘Jėzus yra Viešpats’, jei Šventoji Dvasia nepaskatina“ (1 Kor 12, 3). „Dvasia visa pažįsta, net Dievo gelmes. [...] Dievo minčių nežino niekas, tik Dievo Dvasia“ (1 Kor 2, 10–11). Vien tik Dievas visiškai pažįsta Dievą. Mes tikime į Šventąją Dvasią, nes Ji yra Dievas.

232 *Bažnyčia nuolat išpažįsta, kad tiki į vieną Dievą – Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią.*

[12] Plg. Jer 17, 5–6; Ps 40, 5; 146, 3–4.
[13] Plg. Mk 1, 11.
[14] Plg. Mk 9, 7.
[15] Plg. Mt 11, 27.

III. Tikėjimo ypatybės

Tikėjimas yra malonė

153 Petrui išpažinus, jog Jėzus yra Kristus, gyvojo Dievo Sūnus, Jėzus atsako, kad jam tai apreiškė „ne kūnas ir kraujas [...], bet mano Tėvas, kuris yra danguje“ (Mt 16, 17).[16] Tikėjimas yra Dievo dovana, Jo įdiegta antgamtinė dorybė. „Šitokiam tikėjimui reikia pirmiau ateinančios ir padedančios Dievo malonės bei Šventosios Dvasios vidinės pagalbos. Toji Dvasia paveikia širdį ir palenkia ją į Dievą, atveria dvasios akis ir teikia ‘malonumą kiekvienam pritarti tiesai ir ją tikėti’.“[17] 552 1814 1996 2606

Tikėjimas yra žmogaus veiksmas

154 Tikėti įmanoma tik veikiant malonei ir vidinei Šventosios Dvasios pagalbai. Tačiau tiek pat tikra, kad tikėjimas yra tikrai žmogiškas veiksmas. Nei žmogaus laisvei, nei protui nėra priešinga pasitikėti Dievu ir pritarti Jo apreikštoms tiesoms. Net ir žmonių tarpusavio santykiuose neprieštarauja mūsų orumui tikėti tuo, ką mums sako kiti apie save ar savo ketinimus, pasitikėti jų pažadais (pvz., vyrui ir moteriai tuokiantis), kad būtų galima su jais bendrauti. Tad dar mažiau mūsų orumui prieštarauja „tikėjimu savo protą ir valią visiškai palenkti apreiškiančiam Dievui“[18] ir taip su Juo artimai bendrauti. 1749 2126

155 Tikėjimu žmogaus protas ir valia bendradarbiauja su Dievo malone: „Tikėjimas yra dieviškajai tiesai pritariančio proto, kuriam įsako Dievo malonės skatinama valia, aktas.“[19] 2008

Tikėjimas ir protas

156 Tikėjimo *motyvas* nėra tai, kad apreikštosios tiesos atrodo tikros ir suprantamos mūsų prigimtinio proto šviesoje. Mes tikime „dėl Dievo, 1063

[16] Plg. Gal 1, 15–16; Mt 11, 25.

[17] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966) 819.

[18] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3008.

[19] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 2–2, q. 2, a. 9, c, ed. Leon. 8, 37; plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3010.

2465 kuris apreiškia ir negali nei pats klysti, nei mūsų klaidinti, autoriteto".[20] „Vis dėlto, kad mūsų tikėjimo klusnumas neprieštarautų protui, Die-
548 vas panoro vidinę Šventosios Dvasios pagalbą susieti su išoriniais Jo
812 Apreiškimo įrodymais."[21] Dėl to Kristaus ir šventųjų stebuklai,[22] pranašystės ir Bažnyčios plitimas bei šventumas, jos vaisinga veikla ir stabilumas „yra kiekvienam protui priimtini tikri Apreiškimo ženklai",[23] tikėtinumo motyvai, kurie rodo, kad tikėjimo pritarimas „jokiu būdu nėra sielos aklos pastangos".[24]

157 Tikėjimas yra *tikras*, daug tikresnis negu visoks žmogiškas pažinimas, nes remiasi paties Dievo, kuris negali meluoti, žodžiu. Be abejonės, apreikštosios tiesos žmogaus protui ir patirčiai gali atrodyti neaiškios, tačiau „dieviškosios šviesos teikiamas tikrumas yra didesnis negu tas, kurį duoda prigimtinio proto šviesa".[25] „Dešimt tūkstančių
2088 sunkumų nepagimdo net vienos abejonės."[26]

2705 158 „Tikėjimas *nori būti suprastas*."[27] Tikėjimui būdinga tai, kad tikintysis nori geriau pažinti Tą, kurį įtikėjo, ir geriau suprasti, ką Jis yra
1827 apreiškęs; geresnis pažinimas savo ruožtu stiprina tikėjimą, vis labiau apimtą meilės. Tikėjimo malonė atveria „širdies akis" (Ef 1, 18), kad gyvai suvoktų Apreiškimo turinį, tai yra visa, kas apima Dievo planą,
90 tikėjimo slėpinius, jų tarpusavio ryšį ir ryšį su apreikštojo slėpinio viršūne, Kristumi. O „kad Apreiškimas būtų vis giliau suprantamas, ta
2518 pati Šventoji Dvasia nuolat tobulina tikėjimą savo dovanomis."[28] Pasak šv. Augustino,[29] „tikiu, kad suprasčiau, ir suprantu, kad geriau tikėčiau".

159 *Tikėjimas ir mokslas*. „Nors tikėjimas ir viršija protą, bet tarp
283 jų niekada negali būti tikro nesutarimo, kadangi tas pats Dievas, ku-

[20] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3008.
[21] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3009.
[22] Plg. Mk 16, 20; Žyd 2, 4.
[23] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3009.
[24] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3010.
[25] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 2–2, q. 171, a. 5, 3um, ed. Leon. 10, 373.
[26] Pal. Jonas Henrikas Niumenas, *Apologia pro vita sua*, c. 5, ed. M. J. Svaglic, Oksfordas, 1967, p. 210.
[27] Šv. Anzelmas Kenterberietis, *Proslogion*, Prooemium in: *Opera omnia*, ed. F. S. Schmitt, v. 1, Edinburgas, 1946, p. 94.
[28] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966) 819.
[29] Šv. Augustinas, *Sermo* 43, 7, 9: CCL 41, 512 (PL 38, 258).

ris apreiškia slėpinius ir įdiegia tikėjimą, žmogaus dvasiai yra davęs ir proto šviesą; o nei pats Dievas negali savęs neigti, nei tiesa prieštarauti tiesai."[30] „Todėl metodinis kiekvienos pažinimo srities tyrinėjimas, jei tik atliekamas tikrai moksliškai ir laikantis moralės nuostatų, iš tiesų niekada neprieštaraus tikėjimui, nes ir žemiškieji, ir tikėjimo dalykai kyla iš to paties Dievo. Maža to, kas nuolankiai ir atkakliai stengiasi įžvelgti daiktų paslaptis, tas, pats to nė nežinodamas, yra tarsi vedamas už rankos Dievo, kuris palaiko visus dalykus ir padaro juos tokius, kokie jie yra."[31] 2293

Tikėjimo laisvė

160 Kad būtų žmogiškas, „žmogus turi laisvai atsiliepti Dievui tikėjimu; todėl niekas negali būti verčiamas priimti tikėjimą prieš savo norą. Mat tikėjimo aktas pačia savo prigimtimi yra laisvas veiksmas."[32] „Dievas pašaukia žmones tarnauti jam dvasia ir tiesa, įpareigodamas sąžinę, bet nedarydamas prievartos. [...] Tai ypač išryškėjo Jėzuje Kristuje."[33] Iš tikrųjų Kristus ragina tikėti ir atsiversti, bet niekada neverčia. „Jis liudijo tiesą, tačiau prieštaraujantiems nenorėjo jos primesti jėga. Jo karalystė [...] auga meile, kuria ant kryžiaus pakeltasis Kristus traukia žmones prie savęs."[34] 1738, 2106 616

Tikėjimo būtinybė

161 Tikėti į Jėzų Kristų ir Tą, kuris Jį siuntė mūsų išganymui, yra būtina norint būti išganytiems.[35] „Kadangi 'be tikėjimo neįmanoma patikti Dievui' (Žyd 11, 6) ir patekti į Jo vaikų bendriją, tai be jo niekas negali būti kada nors nuteisintas ir niekas negaus amžinojo gyvenimo, jei neištvers (Mt 10, 22; 24, 13)."[36] 432 1257 846

[30] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 4: DS 3017.

[31] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966) 1054.

[32] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 10: AAS 58 (1966) 936; plg. KTK kan. 748, § 2.

[33] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 11: AAS 58 (1966) 936.

[34] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 11: AAS 58 (1966) 937.

[35] Plg. Mk 16, 16; Jn 3, 36; 6, 40 ir kt.

[36] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3012; plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 8: DS 1532.

Ištvermė tikėjime

162 Tikėjimas yra Dievo malonės dovana žmogui. Tą neįkainojamą
2089 dovaną mes galime prarasti. Šventasis Paulius primena Timotiejui, kad kovotų „gerą kovą“, išlaikytų „tikėjimą ir gerą sąžinę. Jos atsižadėjus, kai kurių tikėjimo laivas sudužo“ (1 Tim 1, 18–19). Kad tikėjimu gyventume, augtume ir ištvertume ligi galo, turime jį maitinti Dievo žodžiu;
1037, 2016 turime melsti Viešpatį, kad sustiprintų mūsų tikėjimą,[37] kuris „veikia
2573, 2849 meile“ (Gal 5, 6),[38] turi būti vilties palaikomas[39] ir įleidęs šaknis Bažnyčios tikėjime.

Tikėjimas – amžinojo gyvenimo pradžia

163 Tikėjimas tarytum iš anksto leidžia mums patirti palaimingojo
1088 regėjimo džiaugsmą ir šviesą, mūsų žemiškosios kelionės tikslą. Tada mes regėsime Dievą „akis į akį“ (1 Kor 13, 12), „tokį, koks jis yra“ (1 Jn 3, 2). Tad tikėjimas jau yra amžinojo gyvenimo pradžia:

> Kai tikėjimo palaimą dabar mes regime tartum atspindį veidrodyje, atrodo, lyg jau būtų mūsų tos nuostabios gėrybės, kuriomis mus pradžiuginti vieną dieną žada tikėjimas.[40]

164 Tačiau dabar „mes čia gyvename tikėjimu, o ne regėjimu“ (2 Kor 5, 7) ir regime Dievą „lyg veidrodyje, mįslingu pavidalu, [...] iš dalies“ (1 Kor 13, 12). Apšviestas To, į kurį jis nukreiptas, tikėjimas dažnai
2846 esti išgyvenamas tamsoje. Jis gali būti išmėginamas. Pasaulis, kuriame gyvename, dažnai atrodo esąs toli nuo to, ką mums tvirtina tikėjimas;
309, 1502 patirtas blogis ir kančia, neteisybė ir mirtis tartum prieštarauja Gerajai
1006 Naujienai; jie gali sudrumsti tikėjimą ir tapti jam pagunda.

165 Tada mes turime kreiptis į *tikėjimo liudytojus*: Abraomą, kuris „nematydamas jokios vilties, [...] patikėjo viltimi“ (Rom 4, 18); Mergelę Mariją, kuri „žengė tikėjimo taku“[41] ir nuėjo ligi „tikėjimo nakties“[42],

[37] Plg. Mk 9, 24; Lk 17, 5; 22, 32.
[38] Plg. Jok 2, 14–26.
[39] Plg. Rom 15, 13.
[40] Šv. Bazilijus Didysis, *Liber de Spiritu Sancto*, 15, 36: SC 17bis, 370 (PG 32, 132); plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 2–2, q. 4, a. 1, c, ed. Leon. 8, 44.
[41] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 58: AAS 57 (1965) 61.
[42] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris Mater*, 17: AAS 79 (1987) 381.

dalyvaudama savo Sūnaus kančioje ir Jo kapo naktyje;[43] ir į daugelį kitų tikėjimo liudytojų: „Todėl ir mes, šitokio debesies liudytojų apsupti, nusimeskime visas kliūtis bei nuodėmės pinkles ir ištvermingai bėkime mums paskirtose lenktynėse, žiūrėdami į savo tikėjimo vadovą ir ištobulintoją Jėzų“ (Žyd 12, 1–2). 2719

2 skirsnis
MES TIKIME

166 Tikėjimas yra asmeninis aktas: laisvas žmogaus atsakas į save apreiškiančio Dievo kreipimąsi. Tačiau tikėjimas nėra atskirtas aktas. Niekas negali pats vienas tikėti, kaip negali ir pats vienas gyventi. Niekas nėra pats sau davęs tikėjimo, kaip nėra sau davęs gyvenimo. Tikintysis tikėjimą yra gavęs iš kitų ir privalo jį perduoti kitiems. Mūsų meilė Jėzui ir žmonėms verčia mus kalbėti kitiems apie savo tikėjimą. Tad kiekvienas tikintysis yra tartum viena grandis didžiojoje tikinčiųjų grandinėje. Aš negaliu tikėti, jei manęs neremia kitų tikėjimas, o savo tikėjimu palaikau jų tikėjimą. 875

167 „Tikiu“:[44] tai Bažnyčios tikėjimas, asmeniškai kiekvieno tikinčiojo išpažįstamas paprastai nuo Krikšto akimirkos. „Tikime“:[45] tai Bažnyčios tikėjimas, išpažįstamas Vyskupų Susirinkime arba dažniausiai liturginiame tikinčiųjų susibūrime. „Tikiu“: taip savo tikėjimu Dievui atsako Bažnyčia, mūsų Motina, kuri ir mus moko sakyti: „Tikiu“, „Tikime“. 1124 2040

I. „Žiūrėk, Viešpatie, savo Bažnyčios tikėjimo“

168 Pirmiausia tiki Bažnyčia ir taip vadovauja mano tikėjimui, maitina jį ir palaiko. Tad pirmiausia Bažnyčia visur išpažįsta Viešpatį („Tave po visą pasaulį šventoji Bažnyčia išpažįsta“, – giedame „Te Deum“ himne), o su ja ir joje esame raginami ir mes išpažinti: „Tikiu“, „Tikime“. Iš Bažnyčios Krikštu mes gauname tikėjimą ir naują gyvenimą Kristuje. 1253

[43] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris Mater*, 18: AAS 79 (1987) 382–383.
[44] *Apaštalų simbolis*: DS 30.
[45] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150 (originalus tekstas graikų k.).

Pagal „Romos apeigyną“ krikštijantysis klausia katechumeną: „Ko nori iš Dievo Bažnyčios?“ Šis atsako: „Tikėjimo malonės.“ – „Ką tau tikėjimas duos?“ – „Amžinąjį gyvenimą.“[46]

169 Išganymas ateina vien tik iš Dievo; bet kadangi tikėjimo gyvenimą mes gauname per Bažnyčią, ji yra mūsų Motina: „Mes tikime Bažnyčią kaip mūsų naujojo gimimo Motiną, bet ne į Bažnyčią, lyg ji būtų
750 mūsų išganymo kūrėja.“[47] Kadangi ji yra mūsų Motina, ji yra ir mūsų
2030 tikėjimo auklėtoja.

II. Tikėjimo kalba

170 Mes tikime ne formules, bet tikrovę, kurią jos išreiškia ir kurią „paliesti“ mums leidžia tikėjimas. „Tikinčiojo [tikėjimo] aktas neapsiriboja reiškimu, bet apima ir pačią tikrovę [išreiškiamą].“[48] Vis dėlto
186 prie tos tikrovės mes artinamės pasigelbėdami tikėjimo formulėmis. Jos mums padeda tikėjimą išreikšti ir perduoti, švęsti jį bendruomenėje, jį įsisąmoninti ir vis labiau juo gyventi.

171 Bažnyčia, būdama „tiesos šulas ir atrama“ (1 Tim 3, 15), ištiki-
78, 84, 857 mai saugo tikėjimą, vieną kartą duotą šventiesiems.[49] Ji saugo Kristaus žodžių atminimą, iš kartos į kartą perduoda Apaštalų tikėjimo išpažinimą. Kaip motina moko vaikus kalbėti, o drauge ir suprasti bei bend-
185 rauti, taip ir mūsų Motina Bažnyčia moko mus tikėjimo kalbos, kad mes išmoktume tikėjimą suprasti ir juo gyventi.

III. Vienas tikėjimas

813 172 Ištisus šimtmečius Bažnyčia daugeliu kalbų, daugelyje kultūrų, tautų ir nacijų nesiliauja skelbusi savojo tikėjimo, gauto iš vienintelio Viešpaties, perduoto vienu Krikštu, įsitikinusi, kad visi žmonės turi tik

[46] *Ordo initiationis christianae adultorum*, 75, ed. typica, Vatikanas, 1972, p. 24; *Ibid.*, 247, p. 91.

[47] Faustas Rėjietis, *De Spiritu Sancto* 1, 2: CSEL 21, 104 (1, 1: PL 62, 11).

[48] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 2–2, q. 1, a. 2, ad 2, ed. Leon. 8, 11.

[49] Plg. Žyd 1, 3.

vieną Dievą ir Tėvą.[50] Šventasis Ireniejus Lionietis, šio tikėjimo liudytojas, pareiškia:

173 „Iš tiesų Bažnyčia, nors ir išplitusi visame pasaulyje ligi tolimiausių žemės pakraščių, gavusi iš apaštalų ir jų mokinių tikėjimą, [...] [šį skelbimą ir tikėjimą] rūpestingai saugo, tartum būtų gyvenusi vienuose namuose, vienodai tiki, tartum turėtų vieną sielą ir vieną širdį, ir jį pagarsina, moko ir perduoda vienu balsu, tartum turėtų tik vieną burną."[51] 830

174 „Nors pasaulio kalbos yra skirtingos, bet Tradicijos prasmė viena ir ta pati. Nei Germanijoje įsteigtos Bažnyčios neturi kito tikėjimo ir kitos Tradicijos, nei tos, kurios yra iberų ar keltų krašte, nei Rytų, nei Egipto, nei Libijos, nei kitos, įsteigtos pasaulio centre."[52] „Bažnyčios skelbimas yra teisingas ir tvirtas, nes visame pasaulyje per ją buvo skirtas tik vienas išganymo kelias."[53] 78

175 „Šį tikėjimą, kurį esame gavę iš Bažnyčios, rūpestingai saugome, nes Dievo Dvasios veikimu jis, tartum puikiame inde laikomas brangus turtas, nuolat atsinaujina ir atnaujina patį indą, kuriame yra padėtas."[54]

Santrauka

176 *Tikėjimas yra asmeninis viso žmogaus ryšys su apreiškiančiu Dievu. Tai proto ir valios pritarimas Dievui, apsireiškiančiam savo darbais ir žodžiais.*

177 *Tad „tikėti" apima du dalykus: asmenį ir tiesą; tiki tiesa, pasitikėdamas ją skelbiančiu asmeniu.*

178 *Mes turime tikėti ne ką kitą, tik į Dievą – Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią.*

[50] Plg. Ef 4, 4–6.
[51] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 1, 10, 1–2: SC 264, 154–158 (PG 7, 550–551).
[52] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 1, 10, 2: SC 264, 158–160 (PG 7, 531–534).
[53] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 5, 20, 1: SC 153, 254–256 (PG 7, 1177).
[54] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 24, 1: SC 211, 472 (PG 7, 966).

179 *Tikėjimas yra antgamtinė Dievo dovana. Kad žmogus tikėtų, jam reikia vidinės Šventosios Dvasios pagalbos.*

180 *„Tikėti" yra žmogiškas, sąmoningas ir laisvas, žmogaus asmens orumą atitinkantis aktas.*

181 *„Tikėti" yra bažnytinis aktas. Bažnyčios tikėjimas pradeda, gimdo, palaiko ir maitina mūsų tikėjimą. Bažnyčia yra visų tikinčiųjų Motina. „Dievas tam nebus Tėvas, kam Bažnyčia nėra Motina."*[55]

182 *„Mes tikime visa, kas yra užrašytame ar perduotame Dievo žodyje ir ką Bažnyčia pateikia tikėti kaip Dievo apreiškimą."*[56]

183 *Tikėjimas yra būtinas išganymui. Pats Viešpats tvirtina: „Kas įtikės ir pasikrikštys, bus išgelbėtas, o kas netikės, bus pasmerktas" (Mk 16, 16).*

184 *„Tikėjimas yra išankstinis ragavimas to pažinimo, kuris padarys mus laimingus būsimajame gyvenime."*[57]

[55] Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *De Ecclesiae catholicae unitate*, 6: CCL 3, 253 (PL 4, 519).
[56] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 20: AAS 60 (1968) 441.
[57] Šv. Tomas Akvinietis, *Compendium theologiae*, 1, 2, ed. Leon. 42, 83.

CREDO

Apaštalų tikėjimo simbolis[58]	Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolis[59]
Tikiu į Dievą Tėvą visagalį, dangaus ir žemės Sutvėrėją;	Tikiu į vieną Dievą, visagalį Tėvą, dangaus ir žemės, regimosios ir neregimosios visatos Kūrėją.
ir į Jėzų Kristų, vienatinį Jo Sūnų, mūsų Viešpatį,	Tikiu į vieną Viešpatį Jėzų Kristų, vienatinį Dievo Sūnų, prieš visus amžius gimusį iš Tėvo: Dievą iš Dievo, šviesą iš šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo; gimusį, bet ne sukurtą, esantį vienos prigimties su Tėvu. Per Jį visa yra padaryta. Jis dėl mūsų, žmonių, dėl mūsų išganymo nužengė iš dangaus.
kuris prasidėjo iš Šventosios Dvasios, gimė iš Mergelės Marijos,	Šventosios Dvasios veikimu priėmė kūną iš Mergelės Marijos ir tapo žmogumi.
kentėjo prie Poncijaus Piloto, buvo prikaltas prie kryžiaus, numiręs ir palaidotas; nužengė į pragarus;	Valdant Poncijui Pilotui, Jis dėl mūsų buvo prikaltas prie kryžiaus, nukankintas ir palaidotas.
trečiąją dieną kėlėsi iš numirusių;	Kaip Šventajame Rašte išpranašauta, trečiąją dieną prisikėlė iš numirusių.
įžengė į dangų, sėdi visagalio Dievo Tėvo dešinėje,	Įžengė į dangų ir sėdi Dievo Tėvo dešinėje.
iš ten ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti.	Jis vėl garbingai ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti ir viešpataus per amžius.

[58] DS 30.
[59] DS 150.

Tikiu į Šventąją Dvasią,

šventąją visuotinę Bažnyčią,
šventųjų bendravimą,
nuodėmių atleidimą,

kūno iš numirusių prisikėlimą
ir amžinąjį gyvenimą.

Amen.

Tikiu į Šventąją Dvasią,
Viešpatį Gaivintoją,
kylančią iš Tėvo ir Sūnaus,
su Tėvu ir Sūnumi
garbinamą ir šlovinamą,
kalbėjusią per pranašus.

Tikiu vieną, šventą, visuotinę,
apaštalinę Bažnyčią.
Pripažįstu vieną Krikštą
nuodėmėms atleisti.

Laukiu mirusiųjų prisikėlimo
ir būsimo amžinojo gyvenimo.

Amen.

ANTRAS SKYRIUS

KRIKŠČIONIŲ TIKĖJIMO IŠPAŽINIMAS

TIKĖJIMO SIMBOLIAI

185 Kas sako „tikiu“, sako: „Pritariu tam, ką mes tikime.“ Tikėjimo bendrumui reikalinga bendra tikėjimo kalba, visiems privaloma ir visus vienijanti tuo pačiu tikėjimo išpažinimu. 171, 949

186 Nuo pat pradžios apaštališkoji Bažnyčia išreikšdavo ir perduodavo savo tikėjimą trumpomis, visiems privalomomis formulėmis.[1] Tačiau labai greitai Bažnyčia nusprendė visą savo tikėjimo esmę sutelkti į organiškas ir darnias santraukas, skirtas pirmiausia besirengiantiems Krikštui:

> Ši tikėjimo santrauka nėra sudaryta pagal žmonių nuomones; iš viso Šventojo Rašto buvo išrinkta tai, kas svarbiausia, kad būtų pateiktas vieningas tikėjimo mokymas. Kaip mažame garstyčios grūdelyje jau slypi daugybė jos šakų, taip ir nedaugely tos tikėjimo santraukos žodžių sukauptas visas Senojo ir Naujojo Testamento religinis pažinimas.[2]

187 Tokios tikėjimo santraukos vadinamos „tikėjimo išpažinimais“, nes jos glaustai išreiškia krikščionių išpažįstamą tikėjimą. Jos vadinamos „Credo“ („Tikiu“), nes paprastai prasideda tuo lotyniškuoju žodžiu. Jas vadina ir „Tikėjimo simboliais“.

188 Graikiškas žodis *symbolon* reiškė perlaužto daikto (pvz., antspaudo) pusę, kuri buvo laikoma atpažinimo ženklu. Daikto šukės būdavo pridedamos viena prie kitos, norint nustatyti jo pateikėją. Tad Tikėjimo simbolis yra tikinčiųjų atpažinimo ir bendrumo ženklas. Vėliau *symbolon* reiškė santrauką, rinkinį, apžvalgą. „Tikėjimo simbolis“ yra pagrindinių tikėjimo tiesų rinkinys. Vadinasi, jis yra katechezės išeities taškas ir pagrindinis jos tekstas.

[1] Plg. Rom 10, 9; 1 Kor 15, 3–5; etc.

[2] Šv. Kirilas Jeruzalietis, *Catecheses illuminandorum* 5, 12, in: *Opera*, v. 1, ed. G. C. Reischl, Miunchenas, 1848, p. 150 (PG 33, 521–524).

1237 189 Pirmą kartą „tikėjimas išpažįstamas“ Krikšto metu. Tad „Tikė-
232 jimo simbolis“ pirmiausia yra *Krikšto* simbolis. Kadangi krikštijama „vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“ (Mt 28, 19), Krikšto metu išpažįstamos tiesos yra išdėstytos pagal jų ryšį su trimis Švenčiausiosios Trejybės Asmenimis.

190 Tad Tikėjimo simbolis padalytas į tris dalis: „Iš pradžių minimas pirmasis dieviškosios prigimties Asmuo ir nuostabus kūrimo darbas; paskui antrasis Asmuo ir žmonių Atpirkimo slėpinys; pagaliau trečiasis Asmuo, mūsų pašventinimo šaltinis ir pradžia.“[3] Tai „trys mūsų (Krikšto) antspaudo dalys“[4].

191 Tos trys dalys „skirtingos, nors tarpusavyje susijusios. Pagal Bažnyčios tėvų dažnai naudotą palyginimą, jas vadiname *articulos* [nariais; straipsniais]. Mat kaip kūnas sudarytas iš narių, taip ir šiame tikėjimo išpažinime dera ir teisinga *articulum* vadinti kiekvieną sakinį, kurį mums privalu tikėti aiškiai apibrėžtą ir atskirtą nuo kito.“[5] Pagal senąją, šv. Ambraziejaus paliudytą tradiciją buvo įprasta *Credo* skirstyti į *dvylika*, apaštalų skaičiumi simbolizuojančių visą jų tikėjimą.[6]

192 Amžiams bėgant, yra buvę daug tikėjimo išpažinimų, arba simbolių, atsiliepiančių į atskirų epochų poreikius; tai įvairių apaštalinių ir senovinių Bažnyčių tikėjimo simboliai,[7] „Quicumque“ – vadinamasis šv. Atanazo tikėjimo simbolis,[8] kai kurių Sinodų ir Susirinkimų – Toledo,[9] Laterano,[10] Liono,[11] Tridento,[12] arba atskirų popiežių tikėjimo išpažinimai, pvz., „Fides Damasi“[13] arba Pauliaus VI (1968) „Dievo tautos *Credo*“[14].

[3] *Catechismus Romanus*, 1, 1, 4, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 20.
[4] Šv. Ireniejus, *Demonstratio apostolicae praedicationis*, 100: SC 62, 170.
[5] *Catechismus Romanus*, 1, 1, 4, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 20.
[6] Plg. Šv. Ambraziejus, *Explanatio Symboli*, 8: CSEL 73, 10–11 (PL 17, 1196).
[7] Plg. *Symbola fidei ab Ecclesia antiqua recepta*: DS 1–64.
[8] Plg. DS 75–76.
[9] Toledo XI susirinkimas: DS 525–541.
[10] Laterano IV Susirinkimas: DS 800–802.
[11] Liono II Susirinkimas: DS 851–861.
[12] *Professio fidei Tridentina*: DS 1862–1870.
[13] Plg. DS 71–72.
[14] *Sollemnis Professio fidei*: AAS 60 (1968) 433–445.

193 Nė vienas atskirų Bažnyčios gyvenimo etapų Tikėjimo simbolis negali būti laikomas pasenusiu ar nebenaudingu. Jie per įvairias jų santraukas padeda mums šiandien pažinti ir geriau suprasti visų laikų tikėjimą.

Bažnyčios gyvenimui ypač svarbūs du tikėjimo simboliai:

194 *Apaštalų tikėjimo simbolis*, šitaip vadinamas dėl to, kad pagrįstai laikomas tikslia apaštalų tikėjimo santrauka. Tai senovinis Romos Bažnyčios Krikšto tikėjimo simbolis. Jo autoritetas yra didžiulis, nes „tai Tikėjimo simbolis, kurį saugo Romos Bažnyčia, – toji, kurioje sostą turėjo Petras, pirmasis tarp apaštalų, ir į kurią jis atnešė bendrą visų įsitikinimą“[15].

195 *Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolio* autoritetas kyla iš to, kad jis yra dviejų pirmųjų visuotinių Susirinkimų (325 ir 381 m.) vaisius. Dar ir šiandien jis yra bendras visoms didžiosioms Rytų ir Vakarų Bažnyčioms. 242, 245, 465

196 Mūsų Katekizme tikėjimas bus dėstomas pagal Apaštalų tikėjimo simbolį, kuris, galima sakyti, yra seniausias Romos katekizmas. Tačiau dėstymą nuolat papildys ir Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolis, kuris dažnai yra išsamesnis ir nuodugnesnis.

197 Gyvenimą teikiantį mūsų Tikėjimo simbolį priimkime kaip savo Krikšto dieną, kai visas mūsų gyvenimas buvo patikėtas „mokslo pavyzdžiui“ (Rom 6, 17). Kalbėti „Credo“ tikint reiškia bendrauti su Dievu: Tėvu, Sūnumi ir Šventąja Dvasia. Tai reiškia taip pat bendrauti ir su visa Bažnyčia, kuri mums perduoda tikėjimą ir kurios prieglobstyje mes tikime: 1064

> Tas Tikėjimo simbolis yra dvasinis antspaudas, mūsų širdies mąstymas ir nuolatinė apsauga, jis iš tikrųjų yra mūsų sielos lobis.[16] 1274

[15] Šv. Ambraziejus, *Explanatio Symboli*, 7: CSEL 73, 10 (PL 17, 1196).
[16] Šv. Ambraziejus, *Explanatio Symboli*, 1: CSEL 73, 3 (PL 17, 1193).

PIRMAS POSKYRIS

TIKIU Į DIEVĄ TĖVĄ

198 Mūsų tikėjimo išpažinimas prasideda žodžiu *Dievas*, nes Dievas yra „pirmas“ ir „paskutinis“ (Iz 44, 6), visa ko Pradžia ir Pabaiga. „Credo“ prasideda žodžiais Dievas *Tėvas*, nes Tėvas yra pirmasis Švenčiausiosios Trejybės Asmuo; mūsų Tikėjimo simbolis prasideda dangaus ir žemės sukūrimu, nes kūrimas yra visų Dievo darbų pradžia ir pagrindas.

1 skirsnis

„TIKIU Į DIEVĄ TĖVĄ VISAGALĮ, DANGAUS IR ŽEMĖS SUTVĖRĖJĄ“

1 skirsnelis

TIKIU Į DIEVĄ

199 „Tikiu į Dievą“: tai pirmasis ir pagrindinis tikėjimo išpažinimo teiginys. Visas Tikėjimo simbolis kalba apie Dievą, o apie žmogų ir pasaulį – tik siejant tai su Dievu. Visi „Credo“ straipsniai priklauso nuo pirmojo, kaip kad visi [Dekalogo] įsakymai aiškina pirmąjį. Kiti straipsniai mums padeda geriau pažinti Dievą tokį, kokį Jis tolydžio save apreiškė žmonėms. „Tikintieji pirmiausia išpažįsta, kad tiki į Dievą.“[1] 2083

I. „Tikiu į vieną Dievą“

200 Tokiais žodžiais prasideda Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolis. Dievo vienumo išpažinimas, įsišaknijęs Senosios Sandoros Dievo Apreiškime, neatskiriamas nuo tokio pat esminio Jo buvimo išpažinimo. Dievas yra Vienintelis: yra tik vienas Dievas: „Krikščionys 2085

[1] *Catechismus Romanus*, 1, 2, 6, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 23.

tiki ir išpažįsta“, „kad yra vienas Dievas – vienas savo prigimtimi, savo substancija ir savo esme“.[2]

2083 201 Savo išrinktajai Izraelio tautai Dievas apsireiškė kaip Vienintelis: „Klausykis, Izraeli! VIEŠPATS yra mūsų Dievas, vien tik VIEŠPATS. Mylėsi Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi, visa siela ir visomis jėgomis“ (Įst 6, 4–5). Per pranašus Dievas kviečia Izraelį ir visas tautas gręžtis į Jį, Vienintelį. „Gręžkitės manin ir būsite išgelbėti, visi žemės pakraščiai, nes Dievas aš, – kito nėra! [...] Kiekvienas kelis klaupsis prieš mane, manim prisieks kiekvienas liežuvis. Man sakys: ‘Tik per VIEŠPATĮ rasime pergalę ir jėgą’“ (Iz 45, 22–24).[3]

202 Pats Jėzus tvirtina, kad Dievas yra „vienintelis Viešpats“ ir kad Jį reikia mylėti „visa širdimi, visa siela, visu protu ir visomis jėgomis“[4].
446 Kartu Jis leidžia suprasti, kad esąs „Viešpats“[5]. Išpažinti, kad „Jėzus yra
152 Viešpats“, yra krikščionių tikėjimo esmė, ir tai nėra priešinga tikėjimui į „vieną Dievą“. Tikėti į Šventąją Dvasią, „kuri yra Viešpats Gaivintojas“, visai nereiškia vieną Dievą padalyti.

> Tvirtai tikime ir nuoširdžiai išpažįstame, kad vienas tėra tikras Dievas,
> 42 amžinas, neišmatuojamas ir nekintamas, nesuvokiamas, visagalis ir nenusakomas Tėvas, ir Sūnus, ir Šventoji Dvasia: trijuose asmenyse, bet vienos esmės, substancijos, arba visiškos vientisos prigimties.[6]

II. Dievas apreiškia savo vardą

203 Dievas apsireiškė savo tautai Izraeliui, pasakydamas savo vardą.
2143 Vardas išreiškia asmens esmę, tapatumą ir įprasmina jo gyvenimą. Dievas turi vardą. Jis nėra bevardė jėga. Pasakyti savo vardą reiškia leisti kitiems pažinti save; tam tikra prasme tai reiškia pačiam atsiduoti, tapti labiau prieinamam, artimiau pažįstamam, asmeniškai vadinamam.

63 204 Savo tautai Dievas tolydžio apsireiškė įvairiais vardais, o savo tikrąjį vardą pasakė Mozei, pasirodydamas degančiame krūme, prieš pat

[2] *Catechismus Romanus*, 1, 2, 8, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 26.
[3] Plg. Fil 2, 10–11.
[4] Plg. Mk 12, 29–30.
[5] Plg. Mk 12, 35–37.
[6] Laterano IV Susirinkimas, Cap. 1, *De fide catholica*: DS 800.

išėjimą iš Egipto ir prieš Sinajaus Sandorą. Tai ir buvo svarbiausias apreiškimas tiek Senajai, tiek ir Naujajai Sandorai.

Gyvasis Dievas

205 Iš degančio ir nesudegančio krūmo Dievas kreipėsi į Mozę. Dievas Mozei pasakė: „Aš esu Dievas tavo tėvo, [...] Dievas Abraomo, Dievas Izaoko ir Dievas Jokūbo“ (Iš 3, 6). Dievas yra tėvų Dievas, pašaukęs ir lydėjęs patriarchus jų kelionėse. Jis yra ištikimas ir užjaučiantis, prisimena tėvus ir savo pažadus; Jis ateina išlaisvinti jų palikuonių iš vergijos. Jis, virš erdvės ir laiko esantis Dievas, gali ir nori tai padaryti ir visa savo galia tą planą įgyvendins. 2575 268

„Aš Esu, kuris Esu“

> „Betgi, – Mozė sakė Dievui, – kai nueisiu pas izraeliečius ir sakysiu jiems: ‘Jūsų protėvių Dievas atsiuntė mane pas jus’, – ir jie manęs klaus: ‘Koks yra Jo vardas?’, – ką aš jiems pasakysiu?“ Dievas Mozei tarė: „Aš esu, kuris esu. – Ir Jis tęsė. – Tu taip kalbėsi izraeliečiams: ‘Aš Esu atsiuntė mane pas jus’.“ [...] Šis bus mano vardas per amžius, šiuo vardu manęs šauksis visos kartos“ (Iš 3, 13–15).

206 Apreikšdamas savo slėpiningą vardą YHWH, „Aš Esu, kuris yra“, arba „Aš Esu, kuris Esu“, arba „Aš tas, kuris Esu“, Dievas pasakė, kas Jis yra ir kokiu vardu Jį reikia vadinti. Tas Dievo vardas yra slėpiningas, kaip ir pats Dievas yra slėpinys. Tai apreikštas vardas, bet drauge lyg ir jo atsisakymas, tačiau tuo dar geriau išreiškiantis Dievą – Tą, kuris yra be galo aukščiau už visa, ką mes galime suprasti ar pasakyti: Jis yra „pasislėpęs Dievas“ (Iz 45, 15); Jo vardas yra nenusakomas,[7] ir Jis yra Dievas, tapęs artimas žmonėms. 43

207 Apreikšdamas savo vardą, Dievas apreiškė ir savo ištikimybę, amžinai buvusią ir amžinai būsiančią, galiojusią praeityje („Aš esu Dievas tavo tėvo“, Iš 3, 6) ir galiosiančią ateityje („Aš būsiu su tavimi!“, Iš 3, 12). Dievas, apreiškiantis savo vardą „Aš Esu“, apsireiškia kaip Dievas, kuris nuolat yra čia pat, su savo tauta, kad ją gelbėtų.

[7] Plg. Ts 13, 18.

208 To traukiančio į save ir slėpiningo Dievo akivaizdoje žmogus ap-
724 tinka savo menkybę. Priešais degantį krūmą Mozė nusiauna sandalus, o Šventojo Dievo akivaizdoje užsidengia veidą.[8] Priešais trissyk Švento Dievo šlovę Izaijas sušunka: „Vargas man, nes esu žuvęs! Aš – žmogus, kurio lūpos suteptos" (Iz 6, 5). Matydamas Jėzaus rodomus dieviškus
448 ženklus, Petras taip pat sušunka: „Pasitrauk nuo manęs, Viešpatie, nes aš – nusidėjėlis!" (Lk 5, 8). Bet kadangi Dievas yra šventas, Jis gali atleis-
388 ti žmogui, kuris prisipažįsta Jam nusidėjęs: „Nebausiu tavęs degančiu įniršiu, [...] nes aš esu Dievas, o ne žmogus, – Šventasis tarp jūsų" (Oz 11, 9). Apaštalas Jonas taip pat pasakys: „Jo akivaizdoje nuraminsime savo širdį, jei mūsų širdis imtų mus smerkti: Dievas didesnis už mūsų širdį ir viską pažįsta" (1 Jn 3, 19–20).

209 Gerbdama Dievo šventumą, Izraelio tauta netaria Dievo vardo. Skaitant Šventąjį Raštą, apreikštasis vardas pakeičiamas dievišku titulu: „Viešpats" (*Adonai*, graikiškai *Kyrios*). Tuo titulu bus patvirtinta ir Jėzaus dievystė: „Jėzus yra
446 Viešpats".

„Gailestingas ir maloningas Dievas"

2116 210 Izraeliui nusidėjus, tai yra nusigręžus nuo Dievo ir ėmus garbin-
2577 ti aukso veršį,[9] Dievas paklauso Mozės užtarimo ir sutinka žygiuoti su neištikima tauta, tuo parodydamas savo meilę.[10] Kai Mozė prašo Dievą parodyti jam savo šlovę, Dievas atsako: „Aš padarysiu, kad praeis prieš tave visas mano gerumas ir ištarsiu prieš tave vardą 'VIEŠPATS [YHWH]'" (Iš 33, 19). Ir Viešpats praėjo pro Mozę tardamas: 'VIEŠPATS, VIEŠPATS [YHWH, YHWH], esu gailestingas ir maloningas Dievas, lėtas pykti, kupinas gerumo ir ištikimybės'" (Iš 34, 6). Tada Mozė išpažįsta Viešpatį – atleidžiantį Dievą.[11]

211 Dievo vardas „Aš Esu" arba „Jis yra" išreiškia Dievo ištikimybę. Nepaisydamas neištikimybės, slypinčios žmonių nuodėmėje, kuri užtraukia bausmę, Jis yra „lydintis gerumu lig tūkstantosios kartos" (Iš 34, 7). Dievas apreiškia, kad yra taip „apstus gailestingu-

[8] Plg. Iš 3, 5–6.
[9] Plg. Iš 32.
[10] Plg. Iš 33, 12–17.
[11] Plg. Iš 34, 9.

mo“ (Ef 2, 4), jog atiduos net savo Sūnų. Atiduodamas savo gyvybę, kad mus išvaduotų iš nuodėmės, Jėzus apreikš ir savo dieviškąjį vardą: „Kai Žmogaus Sūnų būsite aukštyn iškėlę, suprasite, kad Aš Esu“ (Jn 8, 28). 604

YRA VIENAS DIEVAS

212 Amžiams bėgant Izraelio tikėjimas galėjo plačiau ir giliau suvokti apreikšto dieviškojo vardo turtus. Dievas yra vienatinis, ir, be Jo, kitų dievų nėra.[12] Jis pranoksta pasaulį ir istoriją. Jis sukūrė dangų ir žemę. „Jie praeis, o tu pasiliksi; susidėvės jie tartum drabužiai, o tu – vis tas pats, ir tavo metai be galo“ (Ps 102, 27–28). Jame „nėra jokių atmainų ir jokių sambrėškų“ (Jok 1, 17). Jis yra „Kuris yra“ nuo amžių ir per amžius, ir Jis visada yra ištikimas sau ir savo pažadams. 42 469, 2086

213 Nenusakomo vardo „Aš Esu, kuris Esu“ apreiškime glūdi tiesa, kad YRA vienas Dievas. Ta prasme Dievo vardas buvo suprastas verčiant Septuagintą, o paskui ir Bažnyčios tradicijos: Dievas – būties ir visokio tobulumo pilnatvė be pradžios ir be pabaigos. Visi kūriniai yra gavę iš Jo tai, kas jie yra ir ką turi, tik Jis yra būtis iš savęs ir iš savęs yra tas, kas Jis yra. 41

III. Dievas, „Kuris yra“, yra tiesa ir meilė

214 Dievas, „Kuris yra“, Izraeliui apsireiškė kaip „gailestingas ir maloningas Dievas“ (Iš 34, 6). Šiais dviem žodžiais esmingai išreiškiamas dieviškojo vardo turtingumas. Visais savo darbais Dievas parodo savo palankumą, gerumą, malonę, meilę; drauge ir savo patikimumą, pastovumą, ištikimybę, tiesą. „Dėkoju tavo šventajam vardui už tavo ištikimybę ir gerumą“ (Ps 138, 2).[13] Jis yra tiesa, nes „Dievas yra šviesa ir jame nėra jokios tamsybės“ (1 Jn 1, 5); Jis yra „meilė“, kaip praneša apaštalas Jonas (1 Jn 4, 8). 1062

[12] Plg. Iz 44, 6.
[13] Plg. Ps 85, 11.

Dievas yra tiesa

2465 215 „Tiesa yra šerdis tavo žodžio, – teisūs tavo sprendimai tveria per amžius“ (Ps 119, 160). „Tad, Viešpatie DIEVE, tu esi Dievas, tavo žodžiai yra tiesa“ (2 Sam 7, 28); dėl to Dievo pažadai visada išsipildo.[14]
156, 1063 Dievas yra pati tiesa, Jo žodžiai negali klaidinti. Tad galima visiškai pasitikėti Jo žodžių teisingumu ir tikimybe visuose dalykuose. Žmogaus nuodėmės ir nuopuolio pradžia buvo gundytojo, kuris pakurstė suabejoti
397 Dievo žodžiu, Jo palankumu ir ištikimybe, melas.

295 216 Dievo tiesa yra ir Jo išmintis, kuri vadovauja visai pasaulio sukūrimo ir valdymo tvarkai.[15] Dievas, vienintelis sukūręs dangų ir
32 žemę,[16] vienintelis tegali leisti autentiškai pažinti sukurtų daiktų santykį su Juo.[17]

217 Dievas sako tiesą ir apreikšdamas save: Dievo pamokymai yra
851 „tikras mokymas“ (Mal 2, 6). Ir savo Sūnų Jis siųs į pasaulį, kad liudytų „tiesą“ (Jn 18, 37): „Mes žinome, kad Dievo Sūnus yra atėjęs ir suteikęs
2466 mums nuovokos, kad pažintume Tikrąjį [Dievą]“(1 Jn 5, 20).[18]

Dievas yra meilė

218 Per visą savo istoriją Izraelis galėjo suprasti, jog vienintelė dingstis, dėl kurios Dievas jam apsireiškė ir išsirinko jį iš visų tautų, kad Jam
295 priklausytų, buvo nesavanaudiška Dievo meilė.[19] Per savo pranašus Izraelis galėjo sužinoti, kad taip pat iš meilės Dievas jį nuolat gelbsti[20] ir jam atleidžia jo neištikimybę ir nuodėmes.[21]

219 Dievo meilė Izraeliui lyginama su tėvo meile sūnui.[22] Ta meilė yra
239 stipresnė negu motinos meilė savo vaikams.[23] Dievas savąją tautą myli

[14] Plg. Įst 7, 9.
[15] Plg. Išm 13, 1–9.
[16] Plg. Ps 115, 15.
[17] Plg. Išm 7, 17–21.
[18] Plg. Jn 17, 3.
[19] Plg. Įst 4, 37; 7, 8; 10, 15.
[20] Plg. Iz 43, 1–7.
[21] Plg. Oz 2.
[22] Plg. Oz 11, 1.
[23] Plg. Iz 49, 14–15.

labiau negu jaunikis savo nuotaką;[24] ta meilė nugalės net pikčiausias neištikimybes;[25] ji eis taip toli, kad dovanos tai, kas brangiausia: „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų" (Jn 3, 16). 796 458

220 Dievo meilė yra „amžina" (Iz 54, 8): „Nors kalnai imtų kilnotis ir kalvos svirduliuoti, tačiau manoji meilė niekada nuo tavęs nesitrauks" (Iz 54, 10). „Amžina meile aš pamilau tave, todėl nesiliauju tau reikštis ištikima meile" (Jer 31, 3).

221 Šventasis Jonas eina dar toliau tvirtindamas: „Dievas yra meilė" (1 Jn 4, 8. 16): pati Dievo Būtis yra meilė. Atėjus laiko pilnatvei, Dievas, atsiuntęs savo viengimį Sūnų ir meilės Dvasią, apreiškė savo giliausią paslaptį:[26] Jis – Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia – yra amžinieji meilės mainai, ir Jis paskyrė mus juose dalyvauti. 733 851 257

IV. Tikėjimo į vieną Dievą padariniai

222 Tikėti į vieną Dievą ir mylėti Jį visa savo būtybe – šitai mūsų gyvenimui turi be galo svarbių padarinių:

223 *Tai reiškia pažinti Dievo didybę ir viršenybę*: „Iš tikrųjų Dievas yra didis, pranoksta mūsų žinojimą" (Job 36, 26). Dėl to privalome Dievui „pirmajam tarnauti"[27]. 400

224 *Tai reiškia gyventi dėkingumu Dievui*: jei Dievas yra vienas, tai visa, kas mes esame ir ką turime, yra iš Jo: „Ką gi turi, ko nebūtum gavęs?" (1 Kor 4, 7). „Kuo atsilyginsiu VIEŠPAČIUI už visa, ką jis dosniai yra man davęs?" (Ps 116, 12). 2637

225 *Tai reiškia pažinti visų žmonių vienybę ir tikrą išaukštinimą*: visi yra sukurti pagal Dievo „paveikslą ir panašumą" (Pr 1, 26). 356, 360 1700, 1934

[24] Plg. Iz 62, 4–5.
[25] Plg. Ez 16; Oz 11.
[26] Plg. 1 Kor 2, 7–16; Ef 3, 9–12.
[27] Šv. Joana Arkietė, *Dictum*, in: *Procès de condamnation*, ed. P. Tisset, Y. Lanhers, v. 1, Paryžius, 1960, p. 280 ir 288.

339, 2402 226 *Tai reiškia deramai naudotis sukurtaisiais dalykais*: tikėjimas į vieną Dievą akina mus viskuo, kas nėra Jis, tiek naudotis, kiek tai mus 2415 artina prie Jo, ir atsisakyti, kiek mus nuo Jo atitolina:[28]

> Mano Viešpatie ir mano Dieve, atimk iš manęs visa, kas mane nuo Tavęs atitolina. Mano Viešpatie ir mano Dieve, duok man visa, kas mane priartina prie Tavęs. Mano Viešpatie ir mano Dieve, atitrauk mane nuo manęs paties, kad visas priklausyčiau Tau.[29]

313 227 *Tai reiškia pasitikėti Dievu visada*, net ir nelaimei ištikus. Nuosta- 2090 biai tai išreiškia viena šventosios Jėzaus Teresės malda:

> Tegu niekas tavęs nedrumsčia, niekas tegu nebaugina.
> 2830 Viskas praeina, o Dievas nesikeičia.
> Kantrybe viską pasieksi. Kas turi Dievą,
> 1723 tam nieko nestinga, vieno Dievo užtenka.[30]

Santrauka

228 *„Klausykis, Izraeli! VIEŠPATS yra mūsų Dievas, vien tik VIEŠPATS" (Įst 6, 4; Mk 12, 29). „Aukščiausioji būtis būtinai turi būti vienintelė, tai yra neturėti sau lygių. [...] Jei Dievas ne vienintelis, Jis ne Dievas."*[31]

229 *Tikėjimas į Dievą paskatina mus atsigręžti į Jį kaip į savo pradžių pradžią ir galutinį tikslą, nieko labiau už Jį nevertinti ir niekuo kitu Jo nepakeisti.*

230 *Nors ir apsireikšdamas, Dievas lieka nesuvokiamas slėpinys: „Jei tu Jį suprastum, Jis nebūtų Dievas."*[32]

231 *Mūsų tikėjimo Dievas apsireiškė kaip Tas, kuris yra; Jis leidžia pažinti save kaip „kupiną gerumo ir ištikimybės" (Iš 34, 6). Pati Jo Būtis yra tiesa ir meilė.*

[28] Plg. Mt 5, 29–30; 16, 24; 19, 23–24.

[29] Šv. Mikalojus Fliujietis, *Bruder-Klausen-Gebet*, in: R. Amschwand, *Bruder Klaus. Ergänzungsband zum Quellenwerk von R. Durrer*, Zarnenas, 1987, p. 215.

[30] Šv. Jėzaus Teresė, *Poesía*, 9, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 6, Burgosas, 1919, p. 90.

[31] Tertulijonas, *Adversus Marcionem* 1, 3, 5: CCL 1, 444 (PL 2, 274).

[32] Šv. Augustinas, *Sermo*, 52, 6, 16, ed. P. Verbraken: Revue Bénédictine 74, 1964, 27 (PL 38, 360).

2 skirsnelis

TĖVAS

I. „Vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“

232 Krikščionys yra krikštijami „vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“ (Mt 28, 19). Prieš tai jie būna atsakę: „Tikiu“ į trilypį klausimą, ar jie tiki į Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią: „Visų krikščionių tikėjimas remiasi Trejybe.“[33] 189, 1223

233 Krikščionys krikštijami „vardan“ Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, o ne „vardan“ kiekvieno atskirai,[34] nes yra tik vienas Dievas – visagalis Tėvas, Jo vienatinis Sūnus ir Šventoji Dvasia: Švenčiausioji Trejybė.

234 Švenčiausiosios Trejybės slėpinys yra reikšmingiausias krikščionių tikėjimo ir gyvenimo slėpinys. Tai paties Dievo vidinio gyvenimo slėpinys. Tad jis yra visų kitų tikėjimo slėpinių šaltinis, juos visus nušviečianti šviesa. Tai visų svarbiausia, esmingiausia tiesa tikėjimo „tiesų hierarchijoje“[35]. „Visa išganymo istorija yra ne kas kita, kaip istorija kelio ir priemonių, kuriomis tikras ir vienas Dievas – Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia – apsireiškia, su savimi sutaikina ir suvienija nusigręžiančius nuo nuodėmės žmones.“[36] 2157, 90, 1449

235 Šiame skirsnelyje bus trumpai išdėstyta, kokiu būdu buvo apreikštas Palaimingosios Trejybės slėpinys (I), kaip Bažnyčia išdėstė tikėjimo mokymą apie šį slėpinį (II) ir pagaliau kaip Dievas Tėvas per dieviškąsias Sūnaus ir Šventosios Dvasios misijas įgyvendina savąjį kūrimo, atpirkimo ir pašventinimo „geranorišką planą“ (III).

236 Bažnyčios tėvai skiria sąvokas: *Theologia* ir *Oikonomia*, pirmąja pažymėdami triasmenio Dievo vidinio gyvenimo slėpinį, antrąja – visus Dievo darbus, 1066

[33] Šv. Cezarijus Arlietis, *Expositio vel traditio Symboli* (*sermo* 9): CCL 103, 47.

[34] Plg. Vigilijus, *Professio fidei* (552): DS 415.

[35] Plg. Šventoji dvasininkijos kongregacija, *Directorium catechisticum generale*, 43: AAS 64 (1972) 123.

[36] Šventoji dvasininkijos kongregacija, *Directorium catechisticum generale*, 47: AAS 64 (1972) 125.

kuriais Jis apsireiškia ir perduoda savo gyvenimą. Per *Oikonomia* mums apreiškiama *Theologia*; ir atvirkščiai – *Theologia* mums nušviečia visą *Oikonomia*. Dievo darbai apreiškia, kas Jis yra kaip toks; ir atvirkščiai – giliausias Jo Būties slėpinys padeda geriau suprasti visus Jo darbus. Panašiai esti ir su žmogaus asmeniu. Asmuo pažįstamas iš jo darbų, o kuo geriau pažįstame asmenį, tuo geriau suprantame jo elgesį.

237 Trejybė yra tikėjimo slėpinys griežtąja prasme, vienas tų Dieve slypinčių slėpinių, „apie kuriuos nebūtų galima žinoti, jei jie nebūtų apreikšti iš aukštybių“[37]. Savo trejybinės Būties pėdsakus Dievas paliko savojoje kūrinijoje ir apsireikšdamas Senajame Testamente, tačiau Švenčiausioji Trejybė, kaip dieviškosios Būties intymiausias gyvenimas, yra protui nesuvokiamas slėpinys; Ji buvo neprieinamas slėpinys ir Izraelio tikėjimui iki Dievo Sūnaus Įsikūnijimo ir Šventosios Dvasios atsiuntimo.

II. Dievo kaip Trejybės apsireiškimas

Tėvą apreiškia Sūnus

238 Žodžiu „Tėve“ į Dievą kreipiamasi daugelyje religijų. Dievybė dažnai laikoma dievų ir žmonių tėvu. Izraelyje Dievas buvo vadinamas Tėvu kaip pasaulio Kūrėjas.[38] Dar labiau Jis buvo Tėvas dėl to, kad sudarė sandorą su Izraeliu ir davė jam, „savo pirmagimiui sūnui“ (Iš 4, 22), Įstatymą. Jis yra vadinamas ir Izraelio karaliaus Tėvu.[39] Ypatinga prasme Jis yra „vargšų Tėvas“, su meile globojamų našlaičių ir našlių Tėvas.[40]

239 Tikėjimo kalba, vadindama Dievą „Tėvu“, tai daro pirmiausia dviem požiūriais: Dievas yra visa ko pagrindas ir aukščiausias autoritetas, o drauge geras ir rūpestingai mylintis visus savo vaikus. Tėvišką Dievo švelnumą gali reikšti ir motinystės įvaizdis,[41] labiau pabrėžiantis Dievo imanenciją – Jo suartėjimą su savuoju kūriniu. Tad tikėjimo kalba pasinaudoja žmogiška gimdytojų, esančių tam tikra prasme pirmaisiais Dievo atstovais žmogui, patirtimi. Tačiau ši patirtis rodo, kad žmogiškieji tėvai gali klysti ir iškreipti tėvystės ir motinystės atvaizdą.

[37] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 4: DS 3015.
[38] Plg. Įst 32, 6; Mal 2, 10.
[39] Plg. 2 Sam 7, 14.
[40] Plg. Ps 68, 6.
[41] Plg. Iz 66, 13; Ps 131, 2.

Todėl tenka priminti, kad Dievas pranoksta žmogiškąjį lyčių skirtumą. Jis nėra nei vyras, nei moteris, Jis yra Dievas. Jis iškyla virš žmogiškosios tėvystės bei motinystės,[42] nors yra jų pradžia ir pirmavaizdis:[43] niekas nėra toks tėvas kaip Dievas. 370, 2779

240 Jėzus apreiškė, kad Dievas yra „Tėvas" visiškai negirdėta prasme: Jis yra ne vien Kūrėjas, Jis amžinai yra Tėvas per santykį su savo vienatiniu Sūnumi, kuris savo ruožtu amžinai yra Sūnus tik per santykį su savo Tėvu: „Niekas nepažįsta Sūnaus, tik Tėvas, nei Tėvo niekas nepažįsta, tik Sūnus ir kam Sūnus panorės apreikšti" (Mt 11, 27). 2780 441–445

241 Dėl to apaštalai išpažįsta Jėzų kaip Žodį, kuris „pradžioje [...] buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Dievas" (Jn 1, 1), kaip „neregimojo Dievo atvaizdą" (Kol 1, 15), kaip „Dievo šlovės atšvaitą ir jo esybės paveikslą" (Žyd 1, 3).

242 Išsaugodama Apaštalų Tradiciją, Bažnyčia 325 metais pirmajame visuotiniame Nikėjos Susirinkime išpažino, kad Sūnus yra „vienesmis"[44] [*homousios, consubstantialis*] su Tėvu, tai yra vienas su Juo Dievas. Antrasis visuotinis Susirinkimas 381 metais Konstantinopolyje išlaikė tą nusakymą savajame Nikėjos tikėjimo simbolyje ir išpažino „vienatinį Dievo Sūnų, prieš visus amžius gimusį iš Tėvo, Dievą iš Dievo, šviesą iš šviesos, tikrą Dievą iš tikro Dievo, gimusį, bet ne sukurtą, esantį vienesmį su Tėvu"[45]. 465

Tėvą ir Sūnų apreiškia Dvasia

243 Prieš savo Velykas Jėzus praneša, kad atsiųs „kitą Parakletą" (Globėją), Šventąją Dvasią. Dalyvavusi kuriant pasaulį,[46] kadaise „kalbėjusi per pranašus"[47], dabar Ji bus su mokiniais ir juose,[48] kad juos mokytų[49] 683

[42] Plg. Ps 27, 10.
[43] Plg. Ef 3, 14–15; Iz 49, 15.
[44] *Nikėjos simbolis*: DS 125.
[45] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[46] Plg. Pr 1, 2.
[47] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[48] Plg. Jn 14, 17.
[49] Plg. Jn 14, 26.

2780 ir vestų „į tiesos pilnatvę“ (Jn 16, 13). Taip Šventoji Dvasia yra apreikšta
687 kaip kitas dieviškasis Asmuo, susijęs su Jėzumi ir su Tėvu.

244 Amžinas Dvasios kilsmas apreiškiamas Jos siuntimu laike. Šventąją Dvasią apaštalams ir Bažnyčiai atsiuntė tiek Tėvas Sūnaus vardu, tiek ir pats Sūnus, sugrįžęs pas Tėvą.[50] To Asmens – Dvasios atsiuntimas Jėzų pašlovinus[51] visiškai apreiškia Švenčiausiosios Trejybės slėpinį.

152 245 Apaštališkąjį tikėjimą į Dvasią išpažino antrasis visuotinis Susirinkimas 381 metais Konstantinopolyje: Tikime „į Šventąją Dvasią, Viešpatį Gaivintoją, kylantį iš Tėvo“.[52] Bažnyčia tuo pripažįsta Tėvą, „visos dievybės šaltinį ir pradžią“[53]. Tačiau amžinasis Šventosios Dvasios kilsmas nėra nesusijęs su amžinuoju Sūnaus kilsmu: „Šventoji Dvasia, trečiasis Trejybės Asmuo, yra Dievas, vienas ir lygus su Tėvu ir Sūnumi, vienos substancijos ir vienos prigimties. [...] Tačiau nesakoma, kad Ji yra vien Tėvo Dvasia, vien Sūnaus Dvasia, bet drauge Tėvo ir Sūnaus
685 Dvasia.“[54] Bažnyčios Konstantinopolio Susirinkimo tikėjimo simboliu išpažįstama: „Su Tėvu ir Sūnumi [drauge] garbinama ir šlovinama.“[55]

246 Lotyniškoji Tikėjimo simbolio tradicija išpažįsta, kad Dvasia „kyla iš Tėvo *ir Sūnaus* (*Filioque*)“. Florencijos Susirinkimas 1439 metais paaiškino: „Šventoji Dvasia savo esmę ir savarankišką buvimą gauna kartu iš Tėvo ir Sūnaus ir iš abiejų amžinai kyla kaip iš vieno Pradmens ir tarsi vienu kvėpimu [...]. Ir kadangi visa, kas yra Tėvo, išskyrus pačią tėvystę, Jis gimdymu perdavė savo vienatiniam Sūnui, tad ir Šventosios Dvasios kildinimą Sūnus amžinai gauna iš Tėvo, iš kurio ir pats amžinai gimsta.“[56]

247 Konstantinopolio 381 metų Tikėjimo simbolyje ištaros *Filioque* nebuvo, tačiau pagal senovinę lotynų ir Aleksandrijos tradiciją popiežius šv. Leonas jau pripažino ją kaip dogmą 447 metais,[57] anksčiau negu Roma 451 metais Chalke-

[50] Plg. Jn 14, 26; 15, 26; 16, 14.
[51] Plg. Jn 7, 39.
[52] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[53] Toledo VI susirinkimas (638 m.), *De Trinitate et de Filio Dei Redemptore incarnato*: DS 490.
[54] Toledo XI susirinkimas (675 m.), *Symbolum*: DS 527.
[55] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[56] Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Graecis*: DS 1300–1301.
[57] Plg. Šv. Leonas Didysis, Laiškas *Quam laudabiliter*: DS 284.

dono Susirinkime pažino ir pripažino 381 metų Tikėjimo simbolį. Ši Tikėjimo simbolio formulė palengva prigijo lotynų liturgijoje (tarp VIII ir XI a.). Tačiau į Nikėjos-Konstantinopolio tikėjimo simbolį lotynų liturgijos įtrauktas *Filioque* dar ir šiandien ją skiria nuo ortodoksų Bažnyčių.

248 Rytų Tradicija itin pabrėžia, kad Tėvas yra Dvasios Pradmuo. Išpažindama Dvasią, „kuri eina iš Tėvo" (Jn 15, 26), ji tvirtina, kad Dvasia *kyla* iš Tėvo per Sūnų.[58] Vakarų Tradicija pirmiausia pabrėžia substancinį Tėvo ir Sūnaus bendrumą, tvirtindama, kad Dvasia kyla iš Tėvo ir Sūnaus (*Filioque*). Ji taip sako „teisėtai ir pagrįstai"[59], nes pagal amžinąją dieviškųjų Asmenų substancinės bendrystės tvarką Tėvas, būdamas „pradžia be pradžios"[60], yra Dvasios Pradmuo, tačiau, kaip vienatinio Sūnaus Tėvas, drauge su Juo yra „vienas Pradmuo, iš kurio kyla Šventoji Dvasia"[61]. Tokie teisėti, vienas kitą papildantys požiūriai, jei nėra per daug akcentuojami, nepažeidžia tikėjimo minėtu slėpiniu tapatumo.

III. Švenčiausioji Trejybė tikėjimo moksle

Trejybinės dogmos plėtojimasis

249 Apreikštoji tiesa apie Švenčiausiąją Trejybę, ypač Krikšto apeigose, nuo pat pradžių buvo gyvojo Bažnyčios tikėjimo pagrindas. Bažnyčios 683
pamoksluose, katechezėje ir maldoje ji išreiškiama Krikšto tikėjimo 189
formule. Tokių formulių randame jau apaštalų raštuose; tai liudija ir šis, į eucharistinę liturgiją įtrauktas pasveikinimas: „Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė, Dievo meilė ir Šventosios Dvasios bendrystė tebūna su jumis visais!" (2 Kor 13, 13).[62]

250 Pirmaisiais amžiais Bažnyčia stengėsi išsamiau išdėstyti savo trejybinį tikėjimą, tiek siekdama pagilinti savo pačios tikėjimo suvokimą, 94
tiek gindamasi nuo jį iškreipiančių klaidų. Tuo rūpinosi pirmieji Susirinkimai, padedami teologinės Bažnyčios tėvų veiklos ir palaikomi krikščioniškosios tautos tikėjimo.

[58] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966) 948.
[59] Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Graecis* (1439 m.): DS 1302.
[60] Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Iacobitis* (1442 m.): DS 1331.
[61] Liono II Susirinkimas, *Constitutio de Summa Trinitate et fide catholica* (1274): DS 850.
[62] Plg. 1 Kor 12, 4–6; Ef 4, 4–6.

251 Paskelbdama Trejybės dogmą, Bažnyčia turėjo išplėtoti tinkamą terminologiją, pasitelkdama filosofines sąvokas: „substancija“, „asmuo“ arba „hipostazė“, „santykis“ ir kt. Tai darydama, ji nepajungė tikėjimo žmogiškajai išminčiai, tiktai toms sąvokoms suteikė naują, negirdėtą prasmę, kad nuo šiol jos išreikštų
170 nenusakomą slėpinį, „be galo pranokstantį visa, ką mes, kaip žmonės, galime suprasti“[63].

252 Bažnyčia sąvoką „substancija“ (kartais pakeičiamą žodžiu „esmė“ arba „prigimtis“) vartoja dieviškosios Būties vienybei nusakyti; žodį „asmuo“ ar „hipostazė“ – realiam Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios tarpusavio skirtumui pažymėti; žodį „santykis“ – nurodyti, kad jų skirtingumas tėra vienas kito atžvilgiu.

Švenčiausiosios Trejybės dogma

253 *Trejybė yra viena, vieninga.* Mes išpažįstame ne tris dievus, bet
2789 vieną Dievą trijuose Asmenyse: „vienos substancijos Trejybę“[64]. Dieviškieji Asmenys nėra vieną dievystę pasidaliję, bet kiekvienas jų yra visas
590 Dievas: „Tėvas yra tas pat, kas ir Sūnus, Sūnus tas pat, kas Tėvas, Tėvas ir Sūnus tas pat, kas ir Šventoji Dvasia, tai yra vienos prigimties Dievas.“[65] „Kiekvienas trijų Asmenų yra toji pati tikrovė, tai yra dieviškoji substancija, esmė ar prigimtis.“[66]

254 *Dieviškieji Asmenys yra realiai skirtingi.* „Dievą išpažįstame vieną,
468, 689 bet ne vienasmenį.“[67] „Tėvas“, „Sūnus“, „Šventoji Dvasia“ nėra paprasti vardai, pažymintys tam tikrą dieviškojo buvimo būdą, nes jie realiai tarpusavyje skiriasi: „Ir Sūnus nėra Tėvas, ir Tėvas nėra Sūnus, ir Šventoji Dvasia nėra nei Tėvas, nei Sūnus.“[68] Jie yra skirtingos kilmės: „Tai Tėvas, kuris gimdo, Sūnus, kuris gimdomas, Šventoji Dvasia, kuri kyla.“[69] *Dieviškoji Vienybė yra Trejybinė.*

[63] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 9: AAS 60 (1968) 437.
[64] Konstantinopolio II Susirinkimas (553 m.), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.
[65] Toledo XI susirinkimas (675 m.), *Symbolum*: DS 530.
[66] Laterano IV Susirinkimas (1215 m.), Cap. 2, *De errore abbatis Ioachim*: DS 804.
[67] *Fides Damasi*: DS 71.
[68] Toledo XI susirinkimas (675 m.), *Symbolum*: DS 530.
[69] Laterano IV Susirinkimas (1215 m.), Cap. 2, *De errore abbatis Ioachim*: DS 804.

255 *Dieviškieji Asmenys – vienas su kitu susiję santykiu.* Asmenys realiai skiriasi, nedalant dieviškojo vienio, savo tarpusavio santykiais. „Santykius reiškiančiuose Asmenų varduose Tėvas siejamas su Sūnumi, Sūnus su Tėvu, Šventoji Dvasia su vienu ir kitu; dėl tarpusavio santykių jie vadinami trimis Asmenimis, tačiau tikima esant vieną jų prigimtį ar substanciją."[70] Iš tiesų „juose viskas yra viena, jeigu santykiai neprieš-priešinami vieni kitiems"[71]. „Dėl tos vienybės Tėvas visas yra Sūnuje, visas Šventojoje Dvasioje; Sūnus visas yra Tėve, visas Šventojoje Dvasioje; Šventoji Dvasia visa yra Tėve, visa Sūnuje."[72] 240

256 Šv. Grigalius Nazianzietis, dar vadinamas „Teologu", Konstantinopolio katechumenams pateikė tokią trejybinio tikėjimo santrauką: 236, 684

> Pirmiausia „sergėk brangųjį turtą" (2 Tim 1, 14), dėl kurio aš gyvenu ir už kurį kovoju trokšdamas, kad jis lydėtų mane, paliekantį šį pasaulį, su juo aš ir visus gyvenimo sunkumus pakeliu, ir visus malonumus niekinu ir tuščiais laikau; turiu mintyje tikėjimą Tėvu, ir Sūnumi, ir Šventąja Dvasia ir jo išpažinimą. Šiandien tau jį perduosiu, kai išpažindamas ir į vandenį tave panardinsiu, ir aukštyn iškelsiu. Duodu tau šį išpažinimą kaip viso gyvenimo palydovą ir globėją; tai viena vienintelė Dievybė ir Galybė, kuri suvienyta Trijuose, o Trys išlieka skirtingi; nei substancija, nei prigimtimi jie nesiskiria, nei pranašumu nepranoksta, nei pavaldumu neatsilieka vienas nuo kito [...]; tai trijų begalinių begalinė vienybė; visi jie yra vienas Dievas, bet aptariami kiekvienas atskirai [...]; Dievas – tie Trys, suvokiami išvien [...]. Vos tik pradedu mąstyti apie Vieną, tuoj visam spindesy prieš mane išnyra Trys. Vos tik pradedu išskirti Tris, vėl esu grąžinamas prie Vieno.[73] 84

IV. Dieviškieji darbai ir Trejybės Asmenų misijos

257 „O šviesos šaltini, palaimingoji Trejybe! O pirmaprade Vienybe!"[74] Dievas yra amžinoji palaima, nemirtingas gyvenimas, negęstanti šviesa. 221

[70] Toledo XI susirinkimas (675 m.), *Symbolum*: DS 528.
[71] Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Iacobitis* (1442 m.): DS 1330.
[72] Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Iacobitis* (1442 m.): DS 1331.
[73] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio*, 40, 41: SC 358, 292–294 (PG 36, 417).
[74] *Hymnus ad II Vesperas Dominicae*, in Hebdomadis 2 et 4: *Liturgia Horarum*, editio typica, v. 3, Vatikanas, 1973, p. 684 et 931; v. 4, Vatikanas, 1974, p. 632 et 879.

Dievas yra meilė: Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia. Dievas laisvai nori perduoti savo palaimingojo gyvenimo garbę. Taip Jis „panorėjo [...] nutarti" (Ef 1, 9) dar prieš pasaulio sukūrimą, mus išsirinkdamas savo
758 mylimajame Sūnuje, ir net „iš anksto paskyrė mus per Jėzų Kristų tapti jam įsūniais" (Ef 1, 5), tai yra „paskyrė tapti panašius į jo Sūnaus pavidalą" (Rom 8, 29), nes gavusius „įvaikystės Dvasią" (Rom 8, 15). Šis nutarimas yra malonė, „dovanota [...] prieš amžinuosius laikus" (2 Tim 1, 9–10), kilusi tiesiogiai iš trejybinės meilės. Ji išsiskleidžia pasaulio
292 sukūrime, visoje išganymo istorijoje po nuopuolio, Sūnaus ir Dvasios
850 misijose, kurias pratęsia Bažnyčios misija.[75]

258 Visa dieviškoji ekonomija yra bendras trijų dieviškųjų Asmenų darbas. Būdama vienos ir tos pačios prigimties, Trejybė ir veikia vieningai bei vienodai.[76] „Tėvas ir Sūnus, ir Šventoji Dvasia yra ne trys kūrinijos pradai, o vienas."[77] Vis dėlto kiekvienas dieviškasis Asmuo bendrą darbą atlieka savitai. Bažnyčia, vadovaudamasi Naujuoju Testamentu,[78] išpažįsta „vieną Dievą Tėvą, iš kurio yra visa; vieną Viešpatį Jėzų Kristų, per kurį yra visa; ir vieną Šventąją Dvasią, kurioje yra visa"[79]. Geriausiai dieviškųjų Asmenų savybes parodo dieviškosios misijos – Sūnaus Įsikūnijimas ir Šventosios Dvasios dovanojimas.

259 Bendra ir drauge asmeniška dieviškųjų Asmenų veikla, visa die-
236 viškoji ekonomija supažindina ir su jų savitumu, ir su jų viena prigimtimi. Taip pat visas krikščionio gyvenimas yra bendrystė su kiekvienu dieviškuoju Asmeniu, jokiu būdu jų neišskiriant. Kas garbina Tėvą, daro tai per Sūnų Šventojoje Dvasioje; kas seka Kristumi, seka Juo dėl to, kad Tėvas jį patraukia,[80] o Šventoji Dvasia veda.[81]

[75] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 2–9: AAS 58 (1966) 948–958.
[76] Plg. Konstantinopolio II Susirinkimas (553 m.), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.
[77] Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Iacobitis* (1442 m.): DS 1331.
[78] Plg. 1 Kor 8, 6.
[79] Konstantinopolio II Susirinkimas (553 m.), *Anathematismi de tribus Capitulis*, 1: DS 421.
[80] Plg. Jn 6, 44.
[81] Plg. Rom 8, 14.

260 Galutinis visos dieviškosios ekonomijos tikslas yra tobulas kūrinių susivienijimas su Palaimingąja Trejybe.[82] Tačiau esame kviečiami jau dabar tapti Švenčiausiosios Trejybės buveine. Viešpats sako: „Jei kas mane myli, laikysis mano žodžio, ir mano Tėvas jį mylės; mes pas jį ateisime ir apsigyvensime" (Jn 14, 23). 1050, 1721 1997

> O mano Dieve, mano garbinamoji Trejybe, padėk man visiškai save pamiršti, kad, Tavo palaikoma, būčiau rami ir taiki, lyg mano siela jau būtų amžinybėje; niekas tenedrumsčia mano ramybės ir teneatskiria nuo Tavęs, o mano Nekintamoji, bet kiekviena valandėlė tepanardina mane vis giliau tavojon paslaptin! Nuramink mano sielą. Sukurk joje savo dangų, Tau mielą būstą ir poilsio vietą. Tegu niekada nepaliksiu joje Tavęs vienos, bet būsiu ten visa, budėdama savo tikėjime, visa garbinanti, visa atsidavusi Tavo kuriamajam veikimui.[83] 2565

Santrauka

261 *Švenčiausiosios Trejybės slėpinys yra reikšmingiausias krikščionių tikėjimo ir gyvenimo slėpinys. Tik vienas Dievas gali mums jį atskleisti apsireikšdamas kaip Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia.*

262 *Dievo Sūnaus Įsikūnijimas apreiškia, kad Dievas yra amžinasis Tėvas, kad Sūnus yra vienesmis su Tėvu, vadinasi, Jis yra Jame ir su Juo tas pats vienintelis Dievas.*

263 *Šventosios Dvasios siuntimas, kai Ją siuntė Tėvas Sūnaus vardu*[84] *ir Sūnus „nuo Tėvo" (Jn 15, 26), apreiškia, kad Ji drauge su Jais yra tas pats vienintelis Dievas. „Su Tėvu ir Sūnumi Ji garbinama ir šlovinama."*[85]

264 *„Šventoji Dvasia kyla iš Tėvo kaip iš Pradmens, o būdama Jo amžinoji dovana Sūnui – bendrai iš Tėvo ir Sūnaus."*[86]

[82] Plg. Jn 17, 21–23.

[83] Pal. Švč. Trejybės Elzbieta, *Élévation à la Trinité*, in: *Ecrits spirituels*, 50, ed. M. M. Philipon, Paryžius, 1949, p. 80.

[84] Plg. Jn 14, 26.

[85] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.

[86] Šv. Augustinas, *De Trinitate*, 15, 26, 47: CCL 50A, 529 (PL 42, 1095).

265 *Krikšto „vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“ (Mt 28, 19) malone mes esame kviečiami dalytis Palaimingosios Trejybės gyvenimu, čia, žemėje, tikėjimo tamsoje, o po mirties – amžinojoje šviesoje.*[87]

266 *„Katalikų tikėjimas yra: garbinti vieną Dievą Trejybėje ir Trejybę Vienybėje, nesuliejant Asmenų, bet ir nedalijant jų substancijos: nes kitas yra Tėvo Asmuo, kitas Sūnaus, kitas Šventosios Dvasios; bet Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios yra viena dievystė, ta pati jų garbė, vienodai amžina didybė.“*[88]

267 *Neatskiriami tuo, kas jie yra, dieviškieji Asmenys yra neatskiriami ir tuo, ką jie daro. Tačiau vieningoje dieviškoje veikloje kiekvienas apreiškia, kas jam yra Trejybėje savita; ypač tai rodo dieviškosios misijos – Sūnaus Įsikūnijimas ir Šventosios Dvasios dovanojimas.*

3 skirsnelis

VISAGALIS

268 Iš visų Dievo savybių Tikėjimo simbolyje yra minima tik Jo visa-
222 galybė: ją išpažinti mūsų gyvenimui yra labai svarbu. Mes tikime, kad ji yra *visuotinė*, nes Dievas, kuris viską sukūrė,[89] viską valdo ir viską gali; *kupina meilės*, nes Dievas yra mūsų Tėvas;[90] *slėpininga*, nes vien tikėjimu galima ją įžvelgti, mat ji „pasireiškia silpnume“ (2 Kor 12, 9)[91].

„Jis daro visa, kas jam patinka“ (Ps 115, 3)

269 Šventasis Raštas daug kartų liudija *visuotinę* Dievo galybę. Jis yra
303 vadinamas: „Galingasis“ Jokūbo Dievas (Pr 49, 24; Iz 1, 24 ir kt.), „galybių VIEŠPATS“, „narsus ir galingas“ (Ps 24, 8–10). Dievas yra visagalis „danguje ir žemėje“ (Ps 135, 6), nes Jis juos sukūrė. Tad Jam nėra nieko negalimo,[92] Jis naudojasi savo kūriniu kaip tinkamas;[93] Jis yra visatos

[87] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 9: AAS 60 (1968) 436.
[88] *Simbolis „Quicumque“*: DS 75
[89] Plg. Pr 1, 1; Jn 1, 3.
[90] Plg. Mt 6, 9.
[91] Plg. 1 Kor 1, 18.
[92] Plg. Jer 32, 17; Lk 1, 37.
[93] Plg. Jer 27, 5.

Viešpats, nustatęs jos tvarką, ir ji yra Jam visiškai pavaldi ir klusni; Jis yra istorijos Viešpats: kreipia širdis ir įvykius, kaip Jam patinka:[94] „Juk tu visad gali parodyti savo didžią jėgą, ir kas galėtų priešintis tavo rankos galybei?“ (Išm 11, 21).

„Tu esi gailestingas visiems, nes tu visa gali“ (Išm 11, 23)

270 Dievas yra visagalis *Tėvas*. Jo tėvystė ir galybė nušviečia viena kitą. Iš tiesų savo tėvišką visagalybę Jis parodo rūpindamasis mūsų 2777
reikalais;[95] mus įvaikindamas („Aš... būsiu jums tėvas, o jūs būsite man sūnūs ir dukterys, – taip sako visagalis Viešpats“, 2 Kor 6, 18); pagaliau, 1441
būdamas be galo gailestingas, didžiausią galybę Jis parodo laisvai atleisdamas nuodėmes.

271 Dieviškoji visagalybė jokiu būdu nėra despotiška: „Dievo galybė ir esmė, ir valia, ir protas, ir išmintis, ir teisingumas yra vienas ir tas pats dalykas, taip kad nėra nieko dieviškoje galybėje, ko negalėtų būti teisingoje Dievo valioje ar Jo išmintingame prote.“[96]

Dievo tariamo silpnumo slėpinys

272 Tikėjimas į Dievą, kaip visagalį Tėvą, gali būti bandomas blogio ir kančios patirtimi. Kartais gali atrodyti, kad Dievo su mumis nėra ir kad 309
Jis negali sutrukdyti blogiui įvykti. Tačiau Dievas Tėvas savo visagalybę apreiškė pačiu *slėpiningiausiu* būdu, nugalėdamas blogį laisvu savo 412
Sūnaus nusižeminimu ir Jo prisikėlimu. Nukryžiuotasis Kristus „yra 609
Dievo galybė ir Dievo išmintis. Dievo kvailybė išmintingesnė už žmones ir Dievo silpnybė galingesnė už žmones“ (1 Kor 1, 24–25). Kristaus 648
prisikėlimu ir išaukštinimu Tėvas apreiškė savo „galybės didybę mums, tikintiesiems, veikiant jo neribotai jėgai“ (Ef 1, 19).

273 Vien tikėjimu galima laikytis slėpiningų Dievo visagalybės kelių. Tas tikėjimas giriasi savo silpnumu, kad pritrauktų Kristaus galybę.[97] 148

[94] Plg. Est 4, 17c; Pat 21, 1; Tob 13, 2.
[95] Plg. Mt 6, 32.
[96] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 1, q. 25, a. 5, ad 1, ed. Leon. 4, 297.
[97] Plg. 2 Kor 12, 9; Fil 4, 13.

Ryškiausias to tikėjimo pavyzdys yra Mergelė Marija, kuri įtikėjo, kad „Dievui nėra negalimų dalykų“ (Lk 1, 37), ir kuri galėjo šlovinti Viešpatį: „Nes didžių dalykų padarė man Viešpats, ir šventas yra jo vardas“ (Lk 1, 49).

274 „Tad niekas labiau nesutvirtins mūsų tikėjimo ir vilties, kaip gilus
1814, 1817 įsitikinimas, jog Dievui nėra nieko negalimo; tada žmogaus protas, suvokęs, kas yra Dievo visagalybė, lengvai ir nesvyruodamas pritars viskam, ką reikia tikėti, nors tai būtų nuostabūs ir nepaprasti, su įprastine gamtos tvarka bei dėsniais nesutaikomi dalykai.“[98]

Santrauka

275 *Drauge su teisiuoju Jobu išpažįstame: „Žinau, kad tu gali visa padaryti; ką tik užsimoji, tu gali įvykdyti“ (Job 42, 2).*

276 *Ištikima Šv. Rašto liudijimui Bažnyčia savo malda dažnai kreipiasi į „visagalį amžinąjį Dievą“ („Omnipotens sempiterne Deus...“), tvirtai tikėdama, jog „Dievui nėra negalimų dalykų“ (Lk 1, 37)*[99].

277 *Dievas savo visagalybę parodo atitraukdamas mus nuo mūsų nuodėmių ir malone grąžindamas savo draugystę: „Dieve, tu savo visagalybę labiausiai parodai pasigailėdamas ir atleisdamas.“*[100]

278 *Netikint, kad Dievo meilė yra visagalė, kaip būtų galima tikėti, kad Tėvas galėjo mus sukurti, Sūnus atpirkti, Šventoji Dvasia pašventinti?*

4 skirsnelis
KŪRĖJAS

279 „Pradžioje Dievas sukūrė dangų ir žemę“ (Pr 1, 1). Tokiais iškilmingais žodžiais prasideda Šventasis Raštas. Tikėjimo simbolyje jie kartojami išpažįstant, kad Dievas, visagalis Tėvas, yra „dangaus ir žemės“[101], „regimosios ir neregimosios visatos“[102] Kūrėjas. Tad iš

[98] *Catechismus Romanus*, 1, 2, 13, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, p. 31.
[99] Plg. Pr 18, 14; Mt 19, 26.
[100] *XXVI eilinė savaitė*, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 385.
[101] *Apaštalų simbolis*: DS 30.
[102] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.

pradžių kalbėsime apie Kūrėją, paskui apie Jo kūrinius, pagaliau apie žmogaus nuopuolį per nuodėmę, iš kurios mūsų išlaisvinti atėjo Dievo Sūnus Jėzus Kristus.

280 Sukūrimas yra „visų išganomųjų Dievo sumanymų" *pamatas*, „pradžia išganymo istorijos",[103] kurios viršūnė yra Kristus. Kita vertus, Kristaus slėpinys galutinai atskleidžia sukūrimo slėpinį; apreiškia tikslą, dėl kurio „pradžioje Dievas sukūrė dangų ir žemę" (Pr 1, 1). Jau pačioje pradžioje Dievas numatė naujosios kūrinijos Kristuje garbę.[104] 288 1043

281 Todėl Velyknakčio skaitiniuose naujos kūrinijos Kristuje šventimas pradedamas pasakojimu apie sukūrimą; Bizantijos liturgijoje toks būna pirmasis skaitinys visų didžiųjų Viešpaties švenčių vigilijose. Anot ankstyvosios krikščionybės liudijimų, taip prasidėdavo ir Krikštui rengiamų katechumenų kursas.[105] 1095

I. Katechezė apie sukūrimą

282 Katechezė apie sukūrimą ypač svarbi. Ji susijusi su pačiais žmogiškojo ir krikščioniškojo gyvenimo pagrindais, nes aiškina krikščionių tikėjimo atsakymą į pagrindinius visų laikų žmonių klausimus: „Iš kur mes ateiname?", „Kur einame?", „Iš kur esame kilę?", „Koks yra mūsų tikslas?", „Iš kur ir kur link eina visa, kas yra?" Neatskiriami yra du – kilmės ir tikslo klausimai. Jie yra esmingai svarbūs mūsų gyvenimo ir veiklos prasmei bei krypčiai. 1730

283 Pasaulio ir žmogaus kilmės klausimai yra daugelio mokslinių tyrimų objektas. Iš šių tyrimų mes nepaprastai daug sužinojome apie kosmoso amžių ir jo dydį, apie gyvybės formų tapsmą, žmogaus atsiradimą. Šie atradimai mus skatina dar labiau gėrėtis Kūrėjo didybe, dėkoti Jam už visus Jo darbus, už protą ir išmintį, Jo duotą mokslininkams ir tyrėjams. Pastarieji drauge su Saliamonu gali tarti: „Juk Jis suteikė man tikrą esamų dalykų pažinimą, kad suvokčiau pasaulio sandarą ir pradmenų jėgą, [...], nes mane mokė išmintis, visų dalykų išradėja" (Išm 7, 17–22). 159 341

[103] Šventoji dvasininkijos kongregacija, *Directorium catechisticum generale*, 51: AAS 64 (1972) 128.

[104] Plg. Rom 8, 18–23.

[105] Plg. Egerija, *Itinerarium seu Peregrinatio ad loca sancta* 46, 2: SC 296, 308; PLS 1, 1089–1090; Šv. Augustinas, *De catechizandis rudibus* 3, 5: CCL 46, 124 (PL 40, 313).

284 Didelį susidomėjimą tokiais tyrimais labai skatina kitos, gamtos mokslus pranokstančios srities klausimas. Tai noras ne tiek sužinoti, kada ir kaip atsirado materialioji Visata, kada pasirodė žmogus, kiek atskleisti tokio atsiradimo prasmę: ar tai įvyko atsitiktinai, veikiant aklam likimui, anoniminiam būtinumui, ar dėl transcendentinės, protingos ir geros Būtybės, vadinamos Dievu. O jei pasaulis yra kilęs iš Dievo išminties ir gerumo, tai kodėl yra blogis? Iš kur jis atsirado? Kas už jį yra atsakingas? Ar galima iš jo išsivaduoti?

285 Krikščionių tikėjimas nuo pat pradžių susidurdavo su kitokiais negu jo atsakymais į klausimą apie pasaulio pradžią. Senosios religijos ir kultūros apie pasaulio pradžią turėjo daug įvairių mitų. Vieni filosofai sakė, kad visa yra Dievas, kad pasaulis yra Dievas arba kad pasaulio tapsmas yra Dievo tapsmas (panteizmas); kiti teigė, jog pasaulis yra būtina Dievo emanacija, kad pasaulis išteka iš Jo kaip šaltinio ir vėl į Jį sugrįžta; treti tvirtino, kad egzistuoja du nuolat besigrumiantys amžini principai, Gėris ir Blogis, Šviesa ir Tamsa (dualizmas, manicheizmas); anot kai kurių minėtų koncepcijų, pasaulis (bent materialusis) esąs blogas, nuopuolio vaisius, tad jį reikią atmesti arba virš jo pakilti (gnozė); dar kitų manymu, pasaulį sukūrė Dievas, tačiau kaip ir laikrodininkas, pagaminęs laikrodį, daugiau juo nesidomi (deizmas); pagaliau dar yra nepripažįstančių jokios transcendentinės pasaulio priežasties, tik gryną amžinai egzistavusios materijos žaismą (materializmas). Visi tie bandymai rodo, jog pradžios klausimas yra nuolatinis ir visuotinis. Žmogui būdinga taip ieškoti.

286 Iš tiesų žmogaus protas sugeba rasti atsakymą į pradžios klausimą. Dievo Kūrėjo egzistavimą galima tikrai pažinti iš Jo kūrinių žmogaus proto šviesa,[106] net jei tą pažinimą dažnai užtemdo ar iškreipia klaida. Todėl tikėjimas sutvirtina ir apšviečia protą, kad jis teisingai suvoktų šią tiesą: „Tikėjimu suvokiame, kad pasauliai buvo sukurti Dievo žodžiu, būtent iš neregimybės atsirado regima“ (Žyd 11, 3).

287 Tiesa apie sukūrimą yra visam žmonių gyvenimui tokia svarbi, kad Dievas savo gerumu panorėjo savo tautai apreikšti visa, kas yra svarbu žinoti mūsų išganymui. Šalia kiekvieno žmogaus protui prieinamo Kūrėjo pažinimo,[107] Izraeliui Dievas tolydžio apreiškė sukūrimo slėpinį. Pasirinkęs patriarchus, iš Egipto išvedęs išrinktąjį Izraelį, jį kūręs ir formavęs,[108] Jis apsireiškė kaip tas, kuriam priklauso visos žemės

[106] Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, De Revelatione, canon 1: DS 3026.

[107] Plg. Apd 17, 24–29; Rom 1, 19–20.

[108] Plg. Iz 43, 1.

tautos ir visa žemė, kaip tas, kuris pats vienas „sukūrė dangų ir žemę" (Ps 115, 15; 124, 8; 134, 3).

288 Tad apreiškimas apie sukūrimą yra neatskiriamas nuo Dievo, Vienintelio, Sandoros su savąja tauta apreiškimo ir įvykdymo. Sukūrimas buvo apreikštas kaip pirmas žingsnis į tą Sandorą, kaip pirmas ir visuotinis visagalės Dievo meilės liudijimas.[109] Tiesa apie sukūrimą buvo vis labiau pabrėžiama pranašų kalbose,[110] psalmių[111] ir liturgijos maldose, išrinktosios tautos išmintinguose samprotavimuose[112].

289 Iš visų Šventojo Rašto pasakojimų apie sukūrimą išskirtini trys pirmieji Pradžios knygos skyriai. Literatūriniu požiūriu tie tekstai gali turėti skirtingus šaltinius. Įkvėptieji autoriai tuos tekstus sudėjo Šventojo Rašto pradžioje, ir savo iškilminga kalba jie skelbia tiesas apie kūriniją, jos pradžią ir pabaigą Dieve, jos tvarką ir gerumą, žmogaus pašaukimą, pagaliau apie nuodėmės dramą ir išganymo viltį. Skaitomi Kristaus šviesoje, viso Šventojo Rašto kontekste ir gyvojoje Bažnyčios tradicijoje, tie pasakojimai katechezei yra pagrindinis „pradinių" slėpinių – sukūrimo, nuopuolio, išganymo pažado – šaltinis.

II. Sukūrimas – Švenčiausiosios Trejybės darbas

290 „Pradžioje Dievas sukūrė dangų ir žemę" (Pr 1, 1) – tokiais pirmaisiais Šventojo Rašto žodžiais patvirtinami trys dalykai: amžinasis Dievas davė pradžią viskam, kas egzistuoja šalia Jo; Jis vienas yra Kūrėjas (hebrajiško veiksmažodžio *bara* – „kurti"– veiksnys visada yra Dievas); visa, kas egzistuoja (pasakoma žodžiais: „dangus ir žemė"), priklauso nuo To, kuris viskam duoda būtį.

291 „Pradžioje buvo Žodis [...], ir Žodis buvo Dievas. [...] Visa per jį atsirado, ir be jo neatsirado nieko, kas tik yra atsiradę" (Jn 1, 1–3). Naujajame Testamente apreiškiama, kad Dievas viską sukūrė per amžinąjį

[109] Plg. Pr 15, 5; Jer 33, 19–25.
[110] Plg. Iz 44, 24.
[111] Plg. Ps 104.
[112] Plg. Pat 8, 22–31.

Žodį, savo mylimąjį Sūnų. „Jame sukurta visa, kas yra danguje ir žemė-
331 je, [...] visa sukurta per jį ir jam. Jis yra pirma visų daiktų, ir visa juo laikosi“ (Kol 1, 16–17). Bažnyčios tikėjimas taip pat patvirtina Šventosios Dvasios kuriančiąją veiklą: Ji yra „Gaivintoja“[113], „Dvasia Kūrėja“ („Veni, Creator Spiritus“), „visokio gėrio Šaltinis“[114].
703

292 Senajame Testamente numanoma,[115] Naujojoje Sandoroje apreikšta Sūnaus ir Dvasios kuriamoji (neatskiriama nuo Tėvo) veikla yra Bažnyčios tikėjimo aiškiai patvirtinta tiesa: „Tėra vienas Dievas [...]: Jis yra Tėvas, Jis Dievas, Jis Kūrėjas, Autorius, Tvarkytojas. Jis *pats*, tai yra savo Žodžiu ir Išmintimi, viską sukūrė“[116], „per Sūnų ir Dvasią“, kurie
699 yra tartum „Jo rankos“[117]. Sukūrimas yra bendras visos Švenčiausiosios
257 Trejybės darbas.

III. „Pasaulis sukurtas Dievo garbei“

293 Šventojo Rašto ir Tradicijos mokoma bei skelbiama pagrindinė
337, 344 tiesa yra: „Pasaulis sukurtas Dievo garbei.“[118] Dievas visus dalykus sukūrė, aiškina šv. Bonaventūras, „ne didinti savo garbei, bet jai atskleis-
1361 ti ir ja pasidalyti“[119]. Nes Dievui nėra kitos dingsties kurti, kaip vien Jo meilė ir gerumas: „Meilės raktas atpalaidavo Jam rankas kūriniams sukurti.“[120] Ir Vatikano I Susirinkimas aiškina:

759 > Dievas savo gerumu ir visagalybe, visiškai laisvai nutaręs, laikų pradžioje, nieko dar nesant, sukūrė ir dvasinius, ir medžiaginius kūrinius ne savo laimei padidinti ar jai pasiekti, bet kūrinijai teikiamais gėriais apreikšti savo tobulumą.[121]

[113] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.

[114] *Liturgia Byzantina*, 2um Sticherum Vesperarum Dominicae Pentecostes: Πεντηκοστάριου, Roma, 1883, p. 408.

[115] Plg. Ps 33, 6; 104, 30; Pr 1, 2–3.

[116] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses*, 2, 30, 9: SC 294, 318–320 (PG 7, 822).

[117] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses*, 4, 20, 1: SC 100, 626 (PG 7, 1032).

[118] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, canon 5: DS 3025.

[119] Šv. Bonaventūras, *In secundum librum Sententiarum*, dist. 1, p. 2, a. 2, q. 1, concl.: *Opera omnia*, v. 2, Ad Claras Aquas, 1885, p. 44.

[120] Šv. Tomas Akvinietis, *Commentum in secundum librum Sententiarum*, Prologus, in: *Opera omnia*, v. 8, Paryžius, 1873, p. 2.

[121] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 1: DS 3002.

294 Dievo garbė ir yra tai, kad Jis tą savo gerumą apreiškia ir juo da- 2809
lijasi sukurdamas pasaulį. O mes „iš grynos meilės, laisvu [Jo] valios nutarimu" iš anksto esame paskirti „per Jėzų Kristų tapti jam įsūniais [Jo] malonės *kilnumo šlovei*" (Ef 1, 5–6): „Nes Dievo garbė yra gyvasis 1722
žmogus, o žmogaus gyvenimas yra regėti Dievą. Jeigu jau Dievo apreiškimas per kūriniją suteikia gyvenimą visiems žemėje esantiems, tai juo labiau Tėvo apreiškimas per Žodį suteikia gyvenimą tiems, kurie regi Dievą."[122] Galutinis kūrinijos tikslas tas, kad Dievas, „visa sukūręs, galų gale *savo garbei ir mūsų laimei* būtų 'viskas visame kame' 1992
(1 Kor 15, 28)"[123].

IV. Kūrimo slėpinys

Dievas kuria išmintingai ir iš meilės

295 Mes tikime, kad Dievas sukūrė pasaulį išmintingai.[124] Pasaulis atsirado ne dėl kokios nors būtinybės, aklo likimo ar atsitiktinumo. Mes tikime, kad Dievas pasaulį sukūrė laisva valia, norėdamas padaryti kūrinius savosios būties, išminties ir gerumo dalininkais. „Tu visa sukūrei – tavo valia visa yra ir buvo sukurta" (Apr 4, 11). „VIEŠPA- 216, 1951
TIE, kokie įvairūs tavo kūriniai! Kaip išmintingai visus juos sukūrei!" (Ps 104, 24). „Geras kiekvienam yra VIEŠPATS ir visiems savo kūriniams gailestingas" (Ps 145, 9).

Dievas kuria „iš nieko"

296 Mes tikime, kad Dievui kuriant nereikia nei nieko prieš tai buvusio, nei jokios pagalbos.[125] Juo labiau kūrimas nėra būtina dieviškosios 285
substancijos emanacija.[126] Dievas kuria laisvai „iš nieko"[127]:

[122] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 4, 20, 7: SC 100, 648 (PG 7, 1037).
[123] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966) 948.
[124] Plg. Išm 9, 9.
[125] Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 1: DS 3002.
[126] Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, canones 1–4: DS 3023–3024.
[127] Laterano IV Susirinkimas, c. 2, *De fide catholica*: DS 800; Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, De Deo rerum omnium Creatore, canon 5: DS 3025.

> Kas gi būtų nepaprasto, jei Dievas būtų padaręs pasaulį iš amžinai egzistavusios materijos? Net nagingas žmogus, jei jam duodi medžiagos, padaro iš jos, ką nori. Tuo tarpu Dievo galybė pasirodo būtent tada, kai Jis iš nieko padaro visa, ko nori.[128]

338 297 Tikėjimą sukūrimu „iš nieko" Šventasis Raštas pateikia kaip tiesą, kupiną pažado ir vilties. Antrojoje Makabėjų knygoje septynių sūnų motina taip juos drąsina kankinystei:

> Nežinau, kaip atėjote į gyvenimą mano įsčiose. Ne aš daviau jums gyvastį, ne aš suteikiau jums gyvybės alsavimą, ne aš daviau jūsų sąnariams išvaizdą. Kadangi pasaulio Kūrėjas suteikė kiekvienam išvaizdą ir nustatė visų daiktų pradžią, jis savo gailestingumu duos jums vėl gyvastį ir gyvybės alsavimą, nes jūs dabar užmirštate save dėl jo Įstatymo [...]. Maldauju tave, vaikeli, kad pažvelgtum į dangų bei žemę ir pasvarstytum apie visa, kas ten yra. Tada suvoksi, kad Dievas nepadarė jų iš pirma buvusių daiktų. Tokiu pat būdu žmonija atėjo į gyvenimą (2 Mak 7, 22–23. 28).

1375 298 Kadangi Dievas gali kurti iš nieko, Jis taip pat gali per Šventąją Dvasią duoti sielos gyvybę nusidėjėliams, sukurdamas juose tyrą
992 širdį,[129] ir gyvybę mirusiųjų kūnams, juos prikeldamas; Jis „atgaivina numirusius ir iš nebūties pašaukia būti daiktus" (Rom 4, 17). Kadangi savo žodžiu Jis galėjo apšviesti tamsybes,[130] tai gali taip pat duoti tikėjimo šviesos tiems, kurie Jo nepažįsta.[131]

Dievas kuria pasaulį darnų ir gerą

299 Kadangi Dievas kūrė išmintingai, kūrinija yra darni: „Tu sutvar-
339 kei visa, žiūrėdamas ir saiko, ir skaičiaus, ir svorio" (Išm 11, 20). Sukurta amžinajame Žodyje ir per Jį, „neregimojo Dievo atvaizdą" (Kol 1, 15),
41, 1147 kūrinija yra skirta žmogui, Dievo paveikslui,[132] ir lygiuojasi į jį – pašauktą asmeniškai bendrauti su Dievu. Mūsų protas, būdamas dieviškojo Proto šviesos dalininkas, gali suprasti, ką Dievas mums sako per savo

[128] Šv. Teofilis Antiochietis, *Ad Autolycum*, 2, 4: SC 20, 102 (PG 6, 1052).
[129] Plg. Ps 51, 12.
[130] Plg. Pr 1, 3.
[131] Plg. 2 Kor 4, 6.
[132] Plg. Pr 1, 26.

kūriniją;[133] žinoma, tam reikia didelių proto pastangų ir žmogaus nusižeminimo bei pagarbos Kūrėjui ir Jo darbui.[134] Kilusi iš Dievo gerumo, kūrinija yra ir to gerumo dalininkė („Ir Dievas matė, kad tai gera [...], labai gera": Pr 1, 4. 10. 12. 18. 21. 31.) Juk Dievas kūrinijos norėjo kaip 358
dovanos žmogui, kaip jam skirto ir patikėto palikimo. Bažnyčia daug kartų turėjo ginti kūrinijos, kartu ir medžiaginio pasaulio, gerumą.[135] 2415

Dievas pranoksta visą kūriniją, bet pasilieka su ja

300 Dievas yra be galo didesnis už visus savo kūrinius:[136] „savo didin- 42
gumu apkloja dangaus aukštybes" (Ps 8, 2), „Nesuvokiama jo didybė" 223
(Ps 145, 3). Tačiau, kadangi Jis yra vienvaldis ir laisvas Kūrėjas ir visko, kas egzistuoja, pirmoji Priežastis, Jis yra neapsakomai artimas savo kūriniams: „Mes jame gyvename, judame ir esame" (Apd 17, 28). Anot šv. Augustino, Jis yra „ giliau nei giliausia mano gelmė ir aukščiau nei pats aukščiausias mano aukštis".[137]

Dievas išlaiko ir palaiko kūriniją

301 Sukūręs Dievas kūrinijos neapleidžia. Jis ne tik leidžia jai būti ir egzistuoti, bet ją ir išlaiko kiekvieną jos buvimo akimirką, leidžia jai 1951
veikti ir veda į jos tikslą. Pripažinti tokią visišką priklausomybę nuo 396
Kūrėjo yra išminties ir laisvės, džiaugsmo ir pasitikėjimo šaltinis:

> Juk tu myli visa, kas yra, ir nesišlykšti niekuo, ką esi padaręs, nes nebūtumei padaręs, jeigu būtum nekentęs. Kaip būtų galėjęs kas nors išsilaikyti, jeigu tu nenorėtumei? Ar būti išlaikytas, jeigu nebūtų buvęs tavo pašauktas? Tu pasigaili visų, nes jie yra tavo, VIEŠPATIE, tavo, kuris myli visa, kas gyva (Išm 11, 24–26).

[133] Plg. Ps 19, 2–5.

[134] Plg. Job 42, 3.

[135] Plg. Šv. Leonas Didysis, Laiškas *Quam laudabiliter*: DS 286; Bragos I susirinkimas, *Anathematismi praesertim contra Priscillianistas*, 5–13: DS 455–463; Laterano IV Susirinkimas, c. 2, *De fide catholica*: DS 800; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Iacobitis*: DS 1333; Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 1: DS 3002.

[136] Plg. Sir 43, 28.

[137] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 3, 6, 11: CCL 27, 33 (PL 32, 688).

V. Dievas įgyvendina savo planą: Dievo apvaizda

302 Kūrinija yra savaip gera ir tobula, bet iš Kūrėjo rankų išėjo ne visiškai užbaigta. Ji yra sukurta keliaujanti (*in statu viae*) į galutinį tobulumą, kurį dar reikia pasiekti ir kuriam Dievas ją pašaukė. Dieviškąja apvaizda mes vadiname potvarkius, kuriais Dievas veda savo kūriniją į šį tobulumą:

> Dievas savo apvaizda globoja ir valdo visa, ką yra sukūręs, „galingai siekia nuo vieno žemės krašto iki kito ir veiksmingai visa valdo" (Išm 8, 1). Nes „visa yra gryna ir atidengta [Jo] akims" (Žyd 4, 13), net tai, kas įvyks laisvai kūriniams veikiant.[138]

303 Šventasis Raštas vienu balsu teigia: dieviškosios apvaizdos globa yra *konkreti* ir *netarpiška*, ji rūpinasi viskuo, nuo mažiausių dalykų ligi didžiausių pasaulio ir istorijos įvykių. Šventosios knygos įsakmiai tvir-
269 tina absoliutų Dievo viešpatavimą įvykių tėkmėje: „Mūsų Dievas yra danguje; jis daro visa, kas jam patinka" (Ps 115, 3); ir apie Kristų yra pasakyta: „tas, kuris atrakina, ir niekas negali užrakinti, užrakina, ir niekas negali atrakinti" (Apr 3, 7). „Žmogaus širdis pilna visokių norų, bet išsipildys tik VIEŠPATIES užmojis" (Pat 19, 21).

304 Taigi matyti, kad Šventoji Dvasia, pagrindinis Šventojo Rašto autorius, dažnai veikimą priskiria Dievui, nepaminėdama antrinių priežasčių. Tai ne primityvus „kalbos būdas", bet gerai motyvuota kalbėsena, kad primintų apie Dievo
2568 primatą ir absoliutų Jo viešpatavimą istorijoje bei pasaulyje[139] ir taip mokytų pasitikėjimo Juo. Psalmių maldos yra didžioji tokio pasitikėjimo mokykla.[140]

2115 305 Jėzus reikalauja kūdikiškai pasitikėti apvaizda dangiškojo Tėvo, kuris rūpinasi net pačiais menkiausiais savo vaikų reikalais: „Nesisielokite ir neklausinėkite: 'Ką valgysime?' arba: 'Ką gersime?' [...]. Jūsų dangiškasis Tėvas juk žino, kad viso to jums reikia. Jūs pirmiausia ieškokite Dievo Karalystės ir jo teisumo, o visa tai bus jums pridėta" (Mt 6, 31–33).[141]

[138] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 1: DS 3003.
[139] Plg. Iz 10, 5–15; 45, 5–7; Įst 32, 39; Sir 11, 14.
[140] Plg. Ps 22; 32; 35; 103; 138; ir kt.
[141] Plg. Mt 10, 29–31.

Apvaizda ir antrinės priežastys

306 Dievas yra absoliutus savo planų Šeimininkas. Tačiau jiems įgyvendinti Jis pasitelkia ir kūrinius. Tai ne silpnumo, bet visagalio Dievo didybės ir gerumo ženklas. Nes Dievas savo kūriniams suteikia ne tik būtį, bet ir garbę veikti patiems, būti vienas kito priežastimi ir pradžia ir taip bendradarbiauti vykdant Jo planus. 1884 1951

307 Dievas žmonėms net suteikia galimybę laisvai dalyvauti Jo apvaizdoje, patikėdamas jiems atsakomybę pripildyti žemę ir ją valdyti.[142] Taigi Dievas leidžia žmonėms būti kaip protingoms ir laisvoms priežastims, kad jie kuo darniau atbaigtų kūrimo darbą, siekdami savo ir kitų žmonių gerovės. Dažnai net nesąmoningai bendradarbiaudami su Dievo valia, žmonės gali ir sąmoningai dalyvauti Dievo planuose savo darbais, maldomis, taip pat ir savo kentėjimais.[143] Per tai jie iš tikrųjų tampa „Dievo bendradarbiais" (1 Kor 3, 9)[144] ir Jo karalystės darbininkais.[145] 106 373, 1954 2427 2738 618, 1505

308 Nuo tikėjimo į Dievą Kūrėją yra neatskiriama ši tiesa: visoje kūrinių veikloje veikia ir Dievas. Jis yra pirmoji Priežastis, veikianti antrinėse priežastyse ir per jas: „Nes Dievas iš savo palankumo skatina jus ir trokšti, ir veikti!" (Fil 2, 13).[146] Anaiptol nemenkindama kūrinijos kilnumo, toji tiesa ją išaukština. Dievo galybės, išminties ir gerumo iškelti iš nebūties, kūriniai nieko negali, būdami atskirti nuo savo pradžios, nes „kūrinys be Kūrėjo pranyksta"[147]; juo labiau jie negalėtų pasiekti savo galutinio tikslo be malonės pagalbos.[148] 970 362

Apvaizda ir blogio papiktinimas

309 Jei visagalis Dievas Tėvas, darnaus ir gero pasaulio Kūrėjas, rūpinasi visais savo kūriniais, kodėl egzistuoja blogis? Į tą įkyrų ir 164, 385

[142] Plg. Pr 1, 26–28.
[143] Plg. Kol 1, 24.
[144] Plg. 1 Tes 3, 2.
[145] Plg. Kol 4, 11.
[146] Plg. 1 Kor 12, 6.
[147] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966) 1054.
[148] Plg. Mt 19, 26; Jn 15, 5; Fil 4, 13.

neišvengiamą, skaudų ir paslaptingą klausimą skubaus atsakymo nepakanka. Atsakyti gali tik krikščionių tikėjimo visuma: kūrinijos gerumas, nuodėmės drama, kantri Dievo meilė, pasitinkanti žmones savo sandoromis, atperkančiu Jo Sūnaus Įsikūnijimu, Šventosios Dvasios atsiuntimu, Bažnyčios subūrimu, sakramentų galia, pagaliau kviečianti laisvus kūrinius iš anksto įsitraukti į laimingą gyvenimą, kurio jie gali – tai baisus slėpinys – iš anksto ir atsisakyti. *Krikščioniškojoje Naujienoje*
2805 *nėra nė vienos reikšmingesnės minties, kuri bent iš dalies neatsakytų į blogio klausimą.*

412 310 Kodėl Dievas nesukūrė pasaulio tokio tobulo, kad jame joks blogis negalėtų egzistuoti? Būdamas be galo galingas, Dievas visuomet galėtų sukurti ką nors geresnio.[149] Vis dėlto be galo geras ir išmintingas Dievas laisvai panoro sukurti pasaulį, kuris „keliautų" į galutinį tobu-
1042–1050 lumą. Pagal Dievo planą vykstančiame procese vienos esybės atsiranda, kitos išnyksta, tobulesnės egzistuoja šalia ne tokių tobulų, vieni gamtos
342 pavidalai iškyla, kiti suyra. Kol kūrinija nepasieks savo tobulumo, tol drauge su fiziniu gėriu egzistuos ir *fizinis blogis*.[150]

311 Angelai ir žmonės, protingi ir laisvi kūriniai, turi keliauti į savo
396 galutinį tikslą, laisvai jį pasirinkę ir su meile jam atsidavę. Bet jie gali ir
1849 nuklysti. Taip ir įvyko, jie nusidėjo. Ir atėjo į pasaulį moralinis blogis, nepalyginti didesnis už fizinį. Dievas jokiu būdu – nei tiesiogiai, nei netiesiogiai – nėra moralinio blogio priežastis.[151] Tačiau, pagerbdamas savo kūrinių laisvę, Jis leidžia jam egzistuoti ir paslaptingai moka iš jo išgauti gėrį:

> Nes visagalis Dievas [...], būdamas absoliučiai geras, niekada nepakęstų jokio blogio savo darbuose, jei nebūtų pakankamai galingas ir geras iš to blogio išgauti gėrį.[152]

312 Tad laikui bėgant galima pamatyti, kad Dievas savo visagale apvaizda gali savo kūrinių sąlygoto, netgi moralinio blogio padarinius

[149] Plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1, q. 25, a. 6, ed. Leon. 4, 298–299.
[150] Plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa contra gentiles*, 3, 71, ed. Leon. 14, 209–211.
[151] Plg. Šv. Augustinas, *De libero arbitrio*, 1, 1, 1: CCL 29, 211 (PL 32, 1221–1223); Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 79, a. 1, ed. Leon. 7, 76–77.
[152] Šv. Augustinas, *Enchiridion de fide, spe et caritate*, 3, 11: CCL 46, 53 (PL 40, 236).

paversti gėriu. Juozapas savo broliams tarė: „Ne jūs mane čia atsiuntėte, bet Dievas [...]. Nors jūs ir sumanėte man pikta, Dievas pakeitė tai į gera – leido išlaikyti daugelį žmonių“ (Pr 45, 8; 50, 20).[153] Iš patiės didžiausio kada nors padaryto moralinio blogio – Dievo Sūnaus atmetimo ir nužudymo, kurio priežastis buvo visų žmonių nuodėmės, – Dievas savo malonės apstumu[154] išgavo visų didžiausią gėrį: Kristaus pašlovinimą ir mūsų atpirkimą. Tačiau blogis dėl to netampa gėriu. 598–600 1994

313 „Viskas išeina į gera mylintiems Dievą“ (Rom 8, 28). Šventųjų liudijimai nuolat patvirtina tą tiesą: 227

> Šv. Kotryna Sienietė sako „tiems, kurie piktinasi ir maištauja dėl to, kas juos ištinka“: „Viskas kyla iš meilės, viskas nukreipta į žmogaus išganymą, Dievas nieko nedaro be šio tikslo.“[155]
>
> Ir šv. Tomas Moras prieš pat savo kankinystę guodžia dukterį: „Negali atsitikti nieko, ko nebūtų norėjęs Dievas. Tad nors ir kaip blogai mums atrodytų, ko Jis nori, vis dėlto tai yra mums geriausia.“[156]
>
> Ir Julijona Norvičietė: „Pagaliau per Dievo malonę suvokiau, kad man reikėjo tvirtai laikytis tikėjimo ir ne mažiau tvirtai tikėti, jog visa, kad ir kas atsitiktų, baigsis gerai... Ir tu pamatysi, kad viskas išeis į gera.“ (*Thou shalt see thyself that all manner of thing shall be well.*)[157]

314 Mes tvirtai tikime, kad Dievas yra pasaulio ir istorijos Viešpats. Tačiau Jo apvaizdos keliai mums dažnai yra nežinomi. Tik atėjus laikui, kai mūsų dalinis pažinimas pasibaigs, kai regėsime Dievą „akis į akį“ (1 Kor 13, 12), tik tada visiškai pažinsime kelius, kuriais net per blogio ir nuodėmių dramas Dievas vedė savo kūriniją iki galutinio Šabo[158] poilsio, dėl kurio Jis sukūrė dangų ir žemę. 1040 2550

[153] Plg. Tob 2, 12–18 vulg.

[154] Plg. Rom 5, 20.

[155] Šv. Kotryna Sienietė, *Il dialogo della Divina provvidenza* 138, ed. G. Cavallini, Roma, 1995, p. 441.

[156] Margarita Roper, *Epistula ad Aliciam Alington* (mense augusti 1534), in: *The Correspondence of Sir Thomas More*, ed. E. F. Rogers, Prinstonas, 1947, p. 531–532.

[157] Julijona Norvičietė, *Revelatio* 13, 32, in: *A Book of Showings to the Anchoress Julian of Norwich*, ed. E. Colledge, J. Walsh, vol. 2, Torontas, 1978, p. 426 ir 422.

[158] Plg. Pr 2, 2.

Santrauka

315 *Kurdamas pasaulį ir žmogų, Dievas pirmą kartą ir visa apimdamas parodė savo visagalę meilę ir išmintį, pirmą kartą paskelbė savo „geranorišką planą", kurį galutinai įvykdo naujoji kūrinija Kristuje.*

316 *Nors kūrimo darbas labiausiai priskiriamas Tėvui, bet tikėjimo tiesa yra ir tai, kad Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia yra vienintelis ir nedalomas kūrimo pradmuo.*

317 *Dievas vienas pats pasaulį sukūrė laisvai, tiesiogiai, be niekieno pagalbos.*

318 *Joks kūrinys neturi begalinės galios „kurti" tikra to žodžio prasme, tai yra gaminti ir dovanoti būtį tam, ko iš viso nebuvo („iš nieko" [ex nihilo] pašaukti į būtį).*[159]

319 *Dievas sukūrė pasaulį, kad apreikštų ir perteiktų savo garbę; kad Jo kūriniai dalyvautų Jo tiesoje, gerume ir grožyje, – štai ta garbė, kuriai Dievas juos sukūrė.*

320 *Sukūręs pasaulį, Dievas išlaiko jį būtyje per savo Žodį – Sūnų, „palaikantį savo galingu žodžiu visatą" (Žyd 1, 3), ir per savo Dvasią Kūrėją, kuri duoda gyvybę.*

321 *Dievo apvaizda yra Dievo potvarkiai, kuriais Jis visus kūrinius išmintingai ir su meile veda į jų galutinį tikslą.*

322 *Kristus mus ragina sūniškai atsiduoti mūsų dangiškojo Tėvo apvaizdai,*[160] *o apaštalas Petras pritaria: „Paveskite jam visus savo rūpesčius, nes jis jumis rūpinasi" (1 Pt 5, 7).*[161]

323 *Dievo apvaizda veikia ir per veikiančius kūrinius. Žmonėms Dievas leidžia laisvai bendradarbiauti vykdant Jo planus.*

[159] Plg. Šventoji studijų kongregacija, *Decretum* (1914 liepos 27): DS 3624.
[160] Plg. Mt 6, 26–34.
[161] Plg. Ps 55, 23.

324 *Kodėl Dievas leidžia fizinį ir moralinį blogį, yra slėpinys, kurį Jis aiškina per savo Sūnų, Jėzų Kristų, mirusį ir prisikėlusį, kad nugalėtų blogį. Tikėjimas mums laiduoja, kad Dievas neleistų blogiui egzistuoti, jeigu iš jo paties neišgautų gėrio tokiais būdais, kuriuos mes tobulai pažinsime tik amžinajame gyvenime.*

5 skirsnelis

DANGUS IR ŽEMĖ

325 Apaštalų tikėjimo simbolis liudija, kad Dievas yra „dangaus ir žemės Kūrėjas“[162], o Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolis paaiškina: „... regimosios ir neregimosios visatos Kūrėjas.“[163]

326 Šventojo Rašto žodžiai „dangus ir žemė“ reiškia: visa, kas egzistuoja, visa kūrinija. Jais taip pat nurodomas kūrinijoje glūdintis ryšys, kuris vienu metu ir jungia, ir skiria dangų ir žemę: „žemė“ yra žmonių pasaulis;[164] „dangus“ arba „dangūs“ gali reikšti dangaus skliautą,[165] bet taip pat Dievo buvimo „vietą“: mūsų „Tėvą danguje“ (Mt 5, 16),[166] tad ir „dangų“ – eschatologinę garbę. Pagaliau žodis „dangus“ reiškia ir dvasinių kūrinių, angelų, kurie supa Dievą, buvimo „vietą“. 290 1023, 2794

327 Laterano IV Susirinkimo tikėjimo išpažinime tvirtinama, kad Dievas „laikų pradžioje iš nieko sukūrė drauge vieną ir kitą, dvasinę ir kūninę kūriniją, tai yra angelus ir žemiškąjį pasaulį, o vėliau ir žmogų, tarsi bendrai – iš dvasios ir kūno – sudarytą“[167]. 296

[162] DS 30.
[163] DS 150.
[164] Plg. Ps 115, 16.
[165] Plg. Ps 19, 2.
[166] Plg. Ps 115, 16.
[167] Laterano IV Susirinkimas, Cap. 1, *De fide catholica*: DS 800; plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 1: DS 3002 ir Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 8: AAS 60 (1968) 436.

I. Angelai

Angelų egzistavimas – tikėjimo tiesa

328 Dvasinių, nekūninių būtybių, kurias Šventasis Raštas paprastai
150 vadina angelais, egzistavimas yra tikėjimo tiesa. Tai aiškiai liudija tiek Raštai, tiek ir visa Tradicija.

Kas jie yra?

329 Šv. Augustinas apie juos sako: „'Angelas' reiškia ne prigimtį, o vaidmenį. Tu paklausi, kaip ši prigimtis vadinasi? – Dvasia. Tu paklausi, koks jos vaidmuo? – Angelas; pagal tai, kas jis yra, tai dvasia, pagal tai, ką veikia, – angelas."[168] Angelai visa savo esybe yra Dievo tarnai ir pasiuntiniai. Kadangi jie „visuomet regi mano dangiškojo Tėvo veidą" (Mt 18, 10), jie vykdo „įsakymą [...], paklusnūs jo tartam žodžiui" (Ps 103, 20).

330 Kaip grynai *dvasiniai kūriniai*, jie turi protą ir valią, yra asmenys[169] ir nemirtingi[170]. Tobulumu jie pranoksta visus regimus kūrinius. Tai rodo jų garbės spindesys.[171]

Kristus „su visais savo angelais"

331 Kristus yra angelų pasaulio centras. Angelai yra Jo: „Kai ateis Žmogaus Sūnus savo šlovėje ir kartu su juo visi angelai..." (Mt 25, 31). Jie yra Jo, nes sukurti *Jo* ir *Jam*: „Nes jame sukurta visa, kas yra danguje
291 ir žemėje, kas regima ir neregima, ar sostai, ar viešpatystės, ar kunigaikštystės, ar valdžios, – visa sukurta per jį ir jam" (Kol 1, 16). Dar labiau jie yra Jo dėl to, kad Jis juos padarė savo išganymo plano skelbėjais: „Argi jie visi nėra tik tarnaujančios dvasios, išsiųstos patarnauti tiems, kurie paveldės išganymą?" (Žyd 1, 14).

[168] Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 103, 1, 15: CCL 40, 1488 (PL 37, 1348–1349).
[169] Plg. Pijus XII, Encikl. *Humani generis*: DS 3891.
[170] Plg. Lk 20, 36.
[171] Plg. Dan 10, 9–12.

332 Angelai veikia nuo pat pasaulio sukūrimo[172] ir visoje išganymo istorijoje; iš tolo ar iš arti jie skelbia tą išganymą ir tarnauja dieviškajam planui jį vykdydami: uždaro žemiškąjį rojų,[173] globoja Lotą,[174] išgelbsti Hagarą ir jos vaiką,[175] sulaiko Abraomo ranką,[176] tarpininkauja skelbiant Įstatymą,[177] veda Dievo tautą,[178] praneša apie gimimus[179] ir pašaukimus,[180] patarnauja pranašams[181] – tai vis jų veiklos pavyzdžiai. Pagaliau angelas Gabrielius praneša apie Jėzaus pirmtako ir paties Jėzaus gimimą.[182]

333 Įsikūnijusiojo Žodžio gyvenime nuo pat Įsikūnijimo iki Dangun žengimo angelai Jį garbina ir Jam tarnauja. „Įvesdamas Pirmgimį į pasaulį, jis [Dievas] sako: 'Tepagarbina jį visi Dievo angelai'" (Žyd 1, 6). Jų šlovinimo giesmė Kristui gimus nesiliauja skambėjusi Bažnyčios šlovinime: „Garbė Dievui aukštybėse..." (Lk 2, 14). Jie globoja Jėzaus kūdikystę,[183] tarnauja Jam dykumoje,[184] stiprina Alyvų kalno agonijoje,[185] kai Jis galėtų būti jų išgelbėtas iš priešų rankų,[186] kaip kadaise Izraelis.[187] Taip pat angelai skelbia[188] Gerąją Įsikūnijimo Naujieną[189] ir Kristaus Prisikėlimą[190]. Jie vėl lydės – kaip yra skelbę – sugrįžtantį Kristų[191] ir tarnaus Jam teisiant pasaulį.[192] 559

[172] Plg. Job 38, 7, kur angelai yra vadinami „Dievo sūnumis".
[173] Plg. Pr 3, 24.
[174] Plg. Pr 19.
[175] Plg. Pr 21, 17.
[176] Plg. Pr 22, 11.
[177] Plg. Apd 7, 53.
[178] Plg. Iš 23, 20–23.
[179] Plg. Ts 13.
[180] Plg. Ts 6, 11–24; Iz 6, 6.
[181] Plg. 1 Kar 19, 5.
[182] Plg. Lk 1, 11. 26.
[183] Plg. Mt 1, 20; 2, 13. 19.
[184] Plg. Mk 1, 13; Mt 4, 11.
[185] Plg. Lk 22, 43.
[186] Plg. Mt 26, 53.
[187] Plg. 2 Mak 10, 29–30; 11, 8.
[188] Plg. Lk 2, 10.
[189] Plg. Lk 2, 8–14.
[190] Plg. Mk 16, 5–7.
[191] Plg. Apd 1, 10–11.
[192] Plg. Mt 13, 41; 24, 31; Lk 12, 8–9.

Angelai Bažnyčios gyvenime

334 Iki to laiko visą Bažnyčios gyvenimą lydi slėpininga ir galinga angelų globa.[193]

1138 335 Liturgijoje Bažnyčia vienijasi su angelais, šlovindama triskart šventą Dievą;[194] ji šaukiasi jų pagalbos (mirusiųjų liturgijos[195] maldoje *In paradisum deducant te angeli...* ar Bizantijos liturgijos[196] „Cherubinų himne"), ypač gerbia kai kurių angelų (šv. Mykolo, šv. Gabrieliaus, šv. Rafaelio, angelų sargų) atminimą.

1020 336 Nuo gyvenimo pradžios[197] ligi mirties[198] jie žmones saugo[199] ir užtaria[200]. „Šalia kiekvieno tikinčiojo būna angelas globėjas ir ganytojas, vedantis jį per gyvenimą."[201] Dar žemėje gyvendamas, krikščionis tikėjimu dalyvauja palaimingoje su Dievu susivienijusių angelų ir žmonių bendruomenėje.

II. Regimasis pasaulis

290 337 Dievas pats sukūrė regimąjį pasaulį su visu jo turtingumu, įvairove ir tvarka. Šventasis Raštas Kūrėjo veikimą vaizduoja simboliškai kaip šešias Dievo „darbo" dienas, kurios baigiasi septintos dienos „poilsiu".[202] Šventasis tekstas apie sukūrimą moko tiesų, kurias Dievas apreiškė mūsų išganymui[203] ir kurios leidžia „įžvelgti visos kūrinijos gi-
293 liąją prigimtį, vertę ir paskirtį Dievo garbei"[204].

[193] Plg. Apd 5, 18–20; 8, 26–29; 10, 3–8; 12, 6–11; 27, 23–25.
[194] Plg. *Dėkojimo giesmės*, 27, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 419.
[195] Pirmasis laidojimo būdas, 50, in: *Laidotuvių apeigos*, Vilnius, 2004, p. 33.
[196] *Liturgia Byzantina sancti Ioannis Chrysostomi, Hymnus cherubinorum*, in: *Liturgies Eastern and Western*, ed. F. E. Brightman, Oksfordas, 1896, p. 377.
[197] Plg. Mt 18, 10.
[198] Plg. Lk 16, 22.
[199] Plg. Ps 34, 8; 91, 10–13.
[200] Plg. Job 33, 23–24; Zch 1, 12; Tob 12, 12.
[201] Šv. Bazilijus Didysis, *Adversus Eunomium* 3, 1: SC 305, 148 (PG 29, 656).
[202] Plg. Pr 1, 1 – 2, 4.
[203] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 11: AAS 58 (1966) 823.
[204] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 41.

338 *Nėra nieko, kas nebūtų gavęs būties iš Dievo Kūrėjo.* Pasaulis prasidėjo, kai Dievas savo Žodžiu pašaukė jį iš nebūties; visos egzistuojančios esybės, visa gamta, visa žmonijos istorija kyla iš to pirminio įvykio: tai pati pradžia, nuo kurios atsiranda pasaulis ir prasideda laikas.[205] 297

339 *Kiekvienas kūrinys yra savaip geras ir tobulas.* Apie kiekvieną „šešių dienų" darbą pasakyta: „Ir Dievas matė, kad tai gera." „Jau pačiu sukūrimu visi daiktai yra gavę savo patvarumą, tiesą, gėrį, savus dėsningumus ir tvarką."[206] Skirtingi kūriniai, sumanyti kaip vis kitokia būtis, savaip atspindi begalinę Dievo išmintį ir gerumą. Todėl žmogus privalo gerbti kiekvieno kūrinio gerumą ir nesinaudoti daiktais netvarkingai, nes kitaip paniekintų Kūrėją ir užtrauktų žalingų padarinių žmonėms ir jų aplinkai. 2501 299 226

340 Dievas panorėjo, kad *kūriniai būtų vieni nuo kitų priklausomi.* Saulė ir mėnulis, kedras ir lauko gėlė, erelis ir žvirblelis – jų nesuskaitomi skirtumai ir nevienodumas reiškia, kad jokiam kūriniui neužtenka vien jo paties. Jie egzistuoja tik priklausydami vienas nuo kito, kad papildytų vienas kitą tarnaudami vienas kitam. 1937

341 *Visatos grožis*: sukurtojo pasaulio tvarka ir darna pagrįsta esybių skirtingumu ir jų tarpusavio santykiais. Žmogus tuos santykius tolydžio atranda kaip gamtos dėsnius. Jie stebina mokslininkus. Kūrinijos grožis atspindi begalinį Kūrėjo grožį. Jis turi įkvėpti pagarbą ir palenkti žmogaus protą bei valią. 283 2500

342 *Kūrinių hierarchiją* išreiškia „šešių dienų" seka, kai kūriniai vis pasirodo nuo mažiau tobulo ligi tobuliausio. Dievas myli visus savo kūrinius.[207] Jis rūpinasi kiekvienu, neišskirdamas nė žvirblio. Vis dėlto Jėzus sako: „Jūs vertesni už daugybę žvirblių" (Lk 12, 7), arba: „O kaip daug brangesnis už avį žmogus!" (Mt 12, 12). 310

343 *Žmogus yra kūrinijos viršūnė.* Įkvėpto autoriaus pasakojime tai išreiškiama aiškiai skiriant žmogaus ir kitų kūrinių sukūrimą.[208] 355

[205] Plg. Šv. Augustinas, *De Genesi contra Manichaeos*, 1, 2, 4: PL 36, 175.
[206] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 36: AAS 58 (1966) 1054.
[207] Plg. Ps 145, 9.
[208] Plg. Pr 1, 26.

344 Visi kūriniai yra *tarpusavyje susiję*, nes visi sukurti to paties Kū-
293, 1939, rėjo ir visi skirti Jo garbei:
2416

Tešlovina Tave, o Viešpatie, visi tavieji kūriniai,
ypač sesuo puikioji Saulė,
kuria Tu dieną švieti mums,
jinai graži ir spindi nuostabiai,
ir primena Tave ji, o Aukščiausias...

1218 Tešlovina Tave, o mano Viešpatie, ir brolis Vandenėlis,
labai naudingas ir romus,
brangintinas, skaistus...

Tešlovina Tave, o mano Viešpatie, sesė mūs, motulė žemė,
kuri nešioja mus ir pamaitina,
gausybę vaisių,
žiedus marguosius ir žolę išaugina...
Garbinkite ir šlovinkite mano Viešpatį,
Dėkokit Jam
ir nusižeminę giliai tarnaukit.[209]

2168 345 *Šabas – „šešių dienų" darbo pabaiga.* Šventajame tekste sakoma, kad „septintą dieną Dievas buvo užbaigęs darbus, kuriais buvo užsiėmęs", „buvo atbaigti dangus ir žemė"; septintą dieną Dievas „ilsėjosi", palaimino tą dieną ir padarė ją šventą (Pr 2, 1–3). Tie įkvėpti žodžiai yra labai pamokantys:

2169 346 Kūrinijai Dievas davė tvarų pagrindą ir dėsnius,[210] kuriais tikintysis gali patikimai remtis ir kurie jam yra nepajudinamai ištikimos Dievo sandoros ženklas ir laidas.[211] Savo ruožtu žmogus privalo būti ištikimas tam pagrindui ir gerbti Kūrėjo jame įrašytus dėsnius.

1145–1152 347 Kūrinija yra sukurta Šabui, vadinasi, Dievo kultui ir garbinimui. Kultas įrašytas į kūrimo tvarką.[212] „Nieko nelaikyti svarbesniu už Dievo garbinimą", sakoma šv. Benedikto reguloje[213] nurodant teisingą žmonių veiklos tvarką.

[209] Šv. Pranciškus Asyžietis, *Canticum Fratris Solis*, in: *Opuscula sancti Patris Francisci Assisiensis*, ed. C. Esser, Grotaferata, 1978, p. 84–86.
[210] Plg. Žyd 4, 3–4.
[211] Plg. Jer 31, 35–37; 33, 19–25.
[212] Plg. Pr 1, 14.
[213] Šv. Benediktas, *Regula*, 43, 3: CSEL 75, 106 (PL 66, 675).

348 Šabas yra Izraelio įstatymų šerdis. Laikytis įsakymų reiškia elgtis pagal Dievo išmintį ir Jo valią, išreikštas Jo kūrimo darbe. 2172

349 *Aštuntoji diena.* Mums išaušo nauja diena: tai Kristaus Prisikėlimo diena. Septintoji diena užbaigia pirmąją kūriniją. Aštuntoji diena pradeda naują kūriniją. Kūrimo darbo viršūne tampa dar reikšmingesnis atpirkimo darbas. Pirmosios kūrinijos prasmė ir viršūnė yra naujoji kūrinija Kristuje, ir jos spindesys pranoksta pirmosios spindesį.[214] 2174 1046

Santrauka

350 *Angelai yra dvasiniai kūriniai, kurie be paliovos garbina Dievą ir Jam tarnauja, vykdydami Jo išganingus planus kitų kūrinių atžvilgiu: „Angelai prisideda prie viso to, ką mes darome gera."*[215]

351 *Angelai supa Kristų, savo Viešpatį. Jie Jam patarnauja, ypač Jam vykdant žmonių išganymo misiją.*

352 *Bažnyčia gerbia angelus, kurie jai padeda žemiškosios kelionės metu ir globoja visus žmones.*

353 *Dievas panoro, kad Jo kūriniai būtų skirtingi ir kad kiekvienas būtų savaip geras, kad jie priklausytų vieni nuo kitų pagal tam tikrą tvarką. Visus medžiaginius kūrinius Jis skyrė žmonių labui. Žmogus, o per jį ir visa kūrinija, yra skirti Dievo garbei.*

354 *Gerbti kūrinijoje įdiegtus dėsnius ir daiktų prigimčiai būdingą tvarką yra išminties pradas ir moralės pagrindas.*

6 skirsnelis
ŽMOGUS

355 „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą, pagal savo paveikslą sukūrė jį; vyrą ir moterį; sukūrė juos" (Pr 1, 27). Žmogui kūrinijoje skirta ypatinga vieta: jis yra sukurtas „pagal Dievo paveikslą" (I); savo 1700 343

[214] Plg. *Velyknaktis*, 24, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 282.
[215] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1, 114, 3, ad 3, ed. Leon. 5, 535.

prigimtimi jis sujungia dvasinį ir medžiaginį pasaulį (II); jis sukurtas kaip „vyras ir moteris“ (III). Dievas jį priėmė į savo draugystę (IV).

I. „Pagal Dievo paveikslą“

356 Iš visų regimų kūrinių vien žmogus „įstengia pažinti ir mylėti
1703, 2258 savo Kūrėją“[216]; jis yra „vienintelis kūrinys žemėje, kurio Dievas norėjo dėl jo paties“[217]; jis vienas yra pašauktas pažinimu ir meile dalyvauti Dievo gyvenime. Tam tikslui jis yra sukurtas, ir toks yra esminis jo kil-
225 numo pagrindas:

> Kodėl Tu žmogų padarei tokį kilnų? Su neapsakoma meile Tu pažvelgei
295 savyje į savo kūrinį ir jame save pamilai; nes iš meilės Tu jį sukūrei, iš meilės jam davei būtį, pajėgią džiaugtis Tavo amžinuoju Gėriu.[218]

1935 357 Kadangi žmogus sukurtas panašus į Dievą, jis yra kilnus kaip *asmuo*; jis nėra tik kažkoks daiktas, bet pats yra kažkas. Jis gali save
1877 pažinti, save valdyti, laisvai save dovanoti ir bendrauti su kitais asmenimis, malone jis yra kviečiamas į sandorą su savo Kūrėju, kad tikėjimu ir meile Jam atsilieptų, niekam kitam negalint už jį to padaryti.

299 358 Dievas visa sukūrė žmogui,[219] bet žmogų sukūrė tam, kad jis Die-
901 vui tarnautų, Jį mylėtų ir Jam aukotų visą kūriniją:

> Kas toji būtybė, kuri atėjo į gyvenimą šitaip pagerbta? Tai žmogus, didi ir įstabi gyva būtybė, Dievo akyse vertingesnė už visą kūriniją: tai jam duoti dangus ir žemė, ir jūros, ir kita visata. Tai žmogus, kurio išganymas Dievui toks svarbus, kad Jis nepagailėjo jam net savo vienatinio Sūnaus. Juk Dievas be paliovos daro viską, kad tik žmogų pakeltų ligi savęs ir pasodintų savo dešinėje.[220]

1701 359 „Žmogaus slėpinys tikrai nepaaiškėja niekur kitur, tik įsikūnijusio Žodžio slėpinyje“[221]:

[216] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966) 1034.
[217] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 24: AAS 58 (1966) 1045.
[218] Šv. Kotryna Sienietė, *Il dialogo della Divina provvidenza*, 13, ed. G. Cavallini, Roma, 1995, p. 43.
[219] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966) 1034; *Ibid.*, 24: AAS 58 (1966) 1045; *Ibid.*, 39: AAS 58 (1966) 1056–1057.
[220] Šv. Jonas Auksaburnis, *Sermones in Genesim*, 2, 1: PG 54, 587–588.
[221] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

> Šventasis Paulius kalba apie du žmones, nuo kurių prasideda žmonija: tai Adomas ir Kristus [...]. Pirmasis Adomas, – sako Paulius, – buvo su gyva siela, paskutinysis – su gyvybę teikiančia dvasia. Pirmasis buvo sukurtas paskutiniojo ir iš Jo gavo sielą, kad būtų gyvas [...]. Antrasis Adomas savo atvaizdą įspaudė pirmajame, jį kurdamas. Todėl ir antrasis priėmė jo išvaizdą ir vardą, kad neleistų pražūti tam, ką buvo padaręs pagal savo paveikslą. Pirmasis Adomas ir paskutinysis: pirmasis turi pradžią, paskutinysis bus be pabaigos, nes paskutinysis iš tikrųjų yra pirmasis; tai pats yra pasakęs: „Aš esu Pirmasis ir Paskutinysis."[222] 388, 411

360 Būdama bendros kilmės, *žmonija yra vieninga*, nes Dievas „iš vienos šaknies išvedė visą žmonių giminę" (Apd 17, 26)[223]: 225, 404 775, 831, 842

> Nuostabi vizija, kurioje regime iš Dievo kilusios žmonijos vienybę [...]; visų vienodai, iš materialaus kūno ir dvasinės sielos sudarytos prigimties vienybę; jų tiesioginio tikslo ir uždavinių pasaulyje vienybę; vienybę gyvenamos vietos – žemės, kurios turtais pagal prigimtinę teisę gali naudotis visi žmonės, kad išgyventų ir vystytųsi; vienybę jų antgamtinio tikslo – paties Dievo, kurio siekti visi privalo; priemonių šiam tikslui pasiekti vienybę; [...] pagaliau Kristaus atmokos už visus vienybę.[224]

361 „Tas žmogiško solidarumo ir meilės įstatymas"[225], nepaisant didelės asmenų, kultūrų ir tautų įvairovės, patvirtina, kad visi žmonės iš tikrųjų yra broliai. 1939

II. „Kūnu ir siela vienas asmuo"

362 Žmogaus asmuo, sukurtas pagal Dievo paveikslą, yra drauge ir kūninė, ir dvasinė būtybė. Bibliniame pasakojime ta tikrovė išreiškiama simboline kalba tvirtinant, kad „Dievas padarė žmogų iš žemės dulkių ir įkvėpė jam į nosį gyvybės alsavimą. Taip žmogus tapo gyva būtybe" (Pr 2, 7). Dievas *norėjo* viso žmogaus. 1146, 2332

363 Šventajame Rašte žodis *siela* ne kartą reiškia žmogaus *gyvybę*[226] arba visą žmogaus *asmenį*[227]. Tačiau juo pavadinama ir tai, kas žmoguje 1703

[222] Šv. Petras Auksažodis, *Sermones* 117, 1–2: CCL 24A, 709 (PL 52, 520).
[223] Plg. Tob 8, 6.
[224] Pijus XII, Encikl. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939) 427; plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Nostra aetate*, 1: AAS 58 (1966) 740.
[225] Pijus XII, Encikl. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939) 426.
[226] Plg. Mt 16, 25–26; Jn 15, 13.
[227] Plg. Apd 2, 41.

yra giliausia[228] ir vertingiausia[229], kuo jis labiausiai panašus į Dievą: „siela" – tai žmogaus *dvasinis pradmuo*.

1004 364 Žmogaus *kūnui* irgi tenka „Dievo paveikslo" kilnumo: jis yra žmogaus kūnas būtent dėl to, kad jį gaivina dvasinė siela, o visas žmogaus asmuo yra skirtas Kristaus Kūne tapti Šventosios Dvasios šventove:[230]

> Kūno ir sielos vienybėje žmogus pačia savo kūnine sąranga aprėpia medžiaginio pasaulio pradus, šitaip jame pasiekiančius savo viršūnę ir
2289 pakylėjamus įsijungti į laisvą Kūrėjo šlovinimą. Tad žmogui nevalia niekinti kūno gyvenimo. Priešingai, savo kūną, kaip Dievo sukurtą ir prikelsimą paskutinę dieną, jis turi laikyti geru ir vertu pagarbos.[231]

365 Sielos ir kūno vienybė yra tokia artima, kad sielą galima laikyti kūno „forma";[232] vadinasi, iš medžiagos sudarytas, dvasinės sielos veikiamas, kūnas tampa žmogišku ir gyvu kūnu; dvasia ir medžiaga žmoguje nėra dvi sujungtos prigimtys, bet, būdamos suvienytos, sudaro vieną prigimtį.

366 Bažnyčia moko, kad kiekvieną dvasinę sielą tiesiogiai kuria pats Dievas[233] – ji nėra tėvų „gaminys"; Bažnyčia taip pat nurodo, kad siela
1005 yra nemirtinga;[234] ji nepražūva mirštant atskirta nuo kūno, bet vėl susi-
997 jungs su juo galutinio prisikėlimo metu.

367 Kartais siela ir dvasia laikomos skirtingais dalykais. Šv. Paulius meldžia, kad „dvasią, sielą ir kūną" Dievas išlaikytų nepeiktinus
2083 „mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus atėjimui" (1 Tes 5, 23). Bažnyčia moko, kad tas skirtumas nereiškia sielos dvilypumo.[235] „Dvasia" pasakoma, kad nuo pat savo sukūrimo žmogus yra skirtas antgamti-

[228] Plg. Mt 26, 38; Jn 12, 27.
[229] Plg. Mt 10, 28; 2 Mak 6, 30.
[230] Plg. 1 Kor 6, 19–20; 15, 44–45.
[231] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966) 1035.
[232] Plg. Vjeno Susirinkimas (1312 m.), Konst. *Fidei catholicae*: DS 902.
[233] Plg. Pijus XII, Encikl. *Humani generis* (1950 m.): DS 3896; Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 8: AAS 60 (1968) 436.
[234] Plg. Laterano V Susirinkimas (1513 m.), Bulė *Apostolici regiminis*: DS 1440.
[235] Plg. Konstantinopolio IV Susirinkimas (870 m.), canon 11: DS 657.

niam tikslui[236] ir kad malonė gali iškelti jo sielą ligi bendrystės su Dievu.[237]

368 Dvasinė Bažnyčios tradicija įsakmiai mini ir *širdį* bibline „būties gelmių" (plg. Jer 31, 33) – asmens vidinio apsisprendimo už ar prieš Dievą[238] – prasme. 478, 582, 1431, 1764, 2517, 2562, 2843

III. „Sukūrė vyrą ir moterį" 2331–2336

Dievo norėtoji lygybė ir skirtybė

369 Vyras ir moteris *sukurti*, vadinasi, *Dievas jų norėjo*: kaip visiškai lygių ir žmogiškų asmenų ir kaip skirtingų – vyro ir moters – būtybių. „Būti vyru", „būti moterimi" yra gera, ir to norėjo Dievas: vyro ir moters kilnumas neatimamas ir duotas jiems paties Dievo, jų Kūrėjo.[239] Sukurti „pagal Dievo paveikslą", abu – vyras ir moteris – yra vienodai kilnūs. Savąja „vyro" ir „moters" būtimi jie atspindi Kūrėjo išmintį ir gerumą.

370 Dievas jokiu būdu nėra žmogaus paveikslas, Jis nėra nei vyras, nei moteris. Dievas yra grynoji Dvasia, kurioje nėra vietos lyčių perskyrai. Tačiau vyro ir moters „tobulumai" – motinos[240], tėvo ir sužadėtinio[241] bruožai – bent iš dalies atspindi begalinį Dievo tobulumą. 42, 239

Vienas kitam – dviejų vienybė

371 Vyro ir moters, sukurtų *drauge*, Dievas norėjo kaip *vieno kitam*. Dievo žodis leidžia mums tai suprasti įvairiose šventojo teksto vietose. „Negera žmogui būti vienam. Padarysiu jam tinkamą bendrininką" (Pr 2, 18). Joks gyvis negali būti „tinkamas bendrininkas" žmogui.[242] Kai Dievas atvedė vyrui moterį, kurią „padarė" iš jo šonkaulio, vyras sužavėtas sušuko išreikšdamas meilę ir bendrystę: „Kaulas mano kaulų ir 1605

[236] Plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 2: DS 3005; Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042–1043.
[237] Plg. Pijus XII, Encikl. *Humani generis* (1950 m.): DS 3891.
[238] Plg. Įst 6, 5; 29, 3; Iz 29, 13; Ez 36, 26; Mt 6, 21; Lk 8, 15; Rom 5, 5.
[239] Plg. Pr 2, 7. 22.
[240] Plg. Iz 49, 14–15; 66, 13; Ps 131, 2–3.
[241] Plg. Oz 11, 1–4; Jer 3, 4–19.
[242] Plg. Pr 2, 19–20.

kūnas mano kūno“ (Pr 2, 23). Vyras įvertina moterį kaip antrąjį „aš“, kaip tokį pat žmogų.

372 Vyras ir moteris yra sukurti „vienas kitam“ ne todėl, kad Dievas juos būtų sukūręs „pusinius“, „nepilnus“; Jis juos sukūrė asmenų bendrystei, kuriai esant jie vienas kitam galėtų pagelbėti, nes yra lygūs kaip asmenys („kaulas mano kaulų...“) ir papildo vienas kitą kaip vyras ir
1652, 2366 moteris.[243] Santuoka Dievas juos sujungia taip, kad, tapdami „vienu kūnu“ (Pr 2, 24), galėtų perduoti žmogiškąją gyvybę: „Būkite vaisingi ir dauginkitės, pripildykite žemę“ (Pr 1, 28). Perduodami gyvybę savo palikuonims, vyras ir moteris – sutuoktiniai ir tėvai – ypatingu būdu yra Kūrėjo bendradarbiai.[244]

307 373 Dievo sumanymu vyras ir moteris pašaukti valdyti žemę[245] kaip Dievo paskirti „valdytojai“. Toks išaukštinimas neturi virsti savivališku ir ardomuoju valdymu. Pagal Dievo, kuris „myli visa, kas yra“ (Išm
2415 11, 24), paveikslą vyras ir moteris yra pašaukti būti dieviškosios apvaizdos kitų kūrinių atžvilgiu dalininkais. Todėl jiems tenka atsakomybė už Dievo jiems pavestą pasaulį.

IV. Žmogus rojuje

374 Pirmasis žmogus ne tik buvo sukurtas geras, jam taip pat buvo
54 dovanota Kūrėjo bičiulystė ir darna su savimi pačiu ir jį supančia kūrinija; visa tai pranoko tik naujosios kūrinijos Kristuje garbė.

375 Bažnyčia, autentiškai aiškindama simbolinę Biblijos kalbą Naujojo Testamento ir Tradicijos perspektyvoje, moko, kad mūsų pirmųjų tėvų Adomo ir Ievos pirmapradė būsena buvo „šventumas ir
1997 teisumas“.[246] Ši pirmapradžio šventumo malonė buvo dalyvavimas dieviškajame gyvenime.[247]

[243] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. laiškas *Mulieris dignitatem*, 7: AAS 80 (1988) 1664–1665.
[244] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1070–1071.
[245] Plg. Pr 1, 28.
[246] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 1: DS 1511.
[247] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 5–6.

376 Spindint tai malonei, žmogaus gyvenimas visais atžvilgiais buvo puikus. Kol žmogus artimai bendravo su Dievu, jis neturėjo nei mirti,[248] nei kentėti.[249] Vidinė žmogaus asmens darna, darna tarp vyro ir moters,[250] pagaliau darna tarp pirmosios poros ir visos kūrinijos buvo būklė, vadinama „pirmapradžiu teisumu“. 1008 1502

377 Pasaulio „valdymas“, Dievo pavestas žmogui nuo pat pradžios, pirmiausia žmogui reiškė *savo paties suvaldymą*. Žmogus visa savo būtimi buvo nekaltas ir darnus, nes laisvas nuo trilypio geismo,[251] kuris pavergia jusliniais malonumais, godžiu prisirišimu prie žemiškų gėrybių ir proto nepaisančiu savęs išaukštinimu. 2514

378 Dievo draugystės ženklas buvo tai, kad Jis žmogų apgyvendino sode,[252] ir žmogus ten gyveno, kad „jį dirbtų ir juo rūpintųsi“ (Pr 2, 15); darbas buvo ne vargas,[253] o vyro ir moters bendradarbiavimas su Dievu tobulinant regimąją kūriniją. 2415 2427

379 Visa tai buvo pirmapradžio teisumo darna, numatyta žmogui pagal Dievo planą ir prarasta dėl mūsų pirmųjų tėvų nuodėmės.

Santrauka

380 *„Pagal savo paveikslą tu žmogų sukūrei ir visą pasaulį davei jam tvarkyti, kad jis tau, vienam Kūrėjui, tarnaudamas, visiems kūriniams viešpatautų.“*[254]

381 *Žmogus yra skirtas atkurti žmogumi tapusio Dievo Sūnaus paveikslą – „neregimojo Dievo atvaizdą“ (Kol 1, 15), kad Kristus būtų pirmgimis tarp daugelio brolių ir seserų.*[255]

[248] Plg. Pr 2, 17; 3, 19.
[249] Plg. Pr 3, 16.
[250] Plg. Pr 2, 25.
[251] Plg. 1 Jn 2, 16.
[252] Plg. Pr 2, 8.
[253] Plg. Pr 3, 17–19.
[254] *IV Eucharistijos malda*, 118, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 487.
[255] Plg. Ef 1, 3–6; Rom 8, 29.

382 *Žmogus yra „kūnu ir siela vienas asmuo“*[256]*. Tikėjimas teigia, kad dvasinę ir nemirtingą sielą tiesiogiai sukūrė pats Dievas.*

383 *„Dievas nesukūrė žmogaus vienišo; nuo pat pradžios jis sukūrė vyrą ir moterį (plg. Pr 1, 27). Vyro ir moters sąjunga yra pirminis asmenų bendravimo pavidalas.“*[257]

384 *Apreiškimas mums leidžia pažinti pirmykštį dar nenusidėjusių vyro ir moters šventumą ir teisumą: draugystė su Dievu buvo jų gyvenimo rojuje laimė.*

7 skirsnelis

NUOPUOLIS

385 Dievas yra be galo geras, ir visi Jo darbai geri. Vis dėlto niekas neišvengia kančios ir gamtoje esančio blogio, kurie mums atrodo su-
309 siję su kūriniams būdingu ribotumu, ir ypač neišvengia klausimo apie moralinį blogį. Iš kur blogis? „Aš ieškojau, iš kur yra blogis, ir nebuvo išeities“, – sako šv. Augustinas[258] ir skausmingai paties ieškotą išeitį atras tik sugrįžęs prie gyvojo Dievo; nes „nedorybės paslaptis“ (2 Tes
457 2, 7) paaiškėja tik maldingumo slėpinio nušviesta.[259] Dieviškosios meilės apreiškimas Kristuje parodė ir blogio dydį, ir per kraštus besiliejantį
1848 malonės apstumą.[260] Tad blogio kilmės klausimą turėtume nagrinėti ti-
539 kėjimo akimis žvelgdami į Tą, kuris vienintelis jį nugalėjo.[261]

I. Kur gausu nuodėmės, ten dar gausiau malonės

NUODĖMĖS TIKROVĖ

386 Nuodėmė egzistuoja žmogaus istorijoje: būtų beprasmiška bandyti jos nepastebėti arba šią tamsią tikrovę vadinti kitais vardais.

[256] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966) 1035.
[257] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 12: AAS 58 (1966) 1034.
[258] ŠV. AUGUSTINAS, *Confessiones* 7, 7, 11: CCL 27, 99 (PL 32, 739).
[259] Plg. 1 Tim 3, 16.
[260] Plg. Rom 5, 20.
[261] Plg. Lk 11, 21–22; Jn 16, 11; 1 Jn 3, 8.

Bandydami suprasti, kas yra nuodėmė, turime pirmiausia pripažinti 1847
gilų žmogaus ryšį su Dievu, nes, to nepaisydami, neatskleisime nuodėmės blogio, kuris iš tiesų yra ne kas kita, kaip Dievo atmetimas ir savęs su Juo supriešinimas, tebeslegiantys žmogaus gyvenimą ir istoriją.

387 Nuodėmės, ypač gimtosios nuodėmės tikrovė atsiskleidžia tik 1848
dieviškojo Apreiškimo šviesoje. Nežinant, kas jame sakoma apie Dievą, neįmanoma aiškiai suvokti nuodėmės, ir kyla pagunda aiškinti ją vien kaip augimo stygį, psichologinį poveikį, klaidą, neišvengiamą socialinės netvarkos pasekmę ir t. t. Tik žinant, kas Dievo buvo skirta 1739
žmogui, galima suprasti, kad nuodėmė yra piktnaudžiavimas laisve, kurią Dievas suteikė asmenims, sukurtiems tam, kad jie mylėtų Dievą ir vienas kitą.

Gimtoji nuodėmė – esminė tikėjimo tiesa

388 Vis labiau skleidžiantis Apreiškimui, aiškėjo ir nuodėmės tikro- 431
vė. Nors Senojo Testamento Dievo tautą ir vargino žmogiškas būvis, papasakotas Pradžios knygos nuopuolio istorijoje, vis dėlto ji negalėjo 208
iki galo suvokti tos istorijos giliosios prasmės, kurią atskleidė tik Jėzaus Kristaus mirtis ir prisikėlimas.[262] Reikia pažinti Kristų, malonės 359
šaltinį, kad galėtum pripažinti Adomą esant nuodėmės šaltiniu. Tik prisikėlusio Kristaus atsiųsta Dvasia Parakletas „parodys pasauliui, 729
kaip jis klysta dėl nuodėmės“ (Jn 16, 8), apreikšdama Tą, kuris yra jo Atpirkėjas.

389 Gimtosios nuodėmės samprata, galima sakyti, yra „išvirkštinė 422
pusė“ Gerosios Naujienos, skelbiančios, kad Jėzus yra visų žmonių Gelbėtojas, kad visiems reikia išganymo ir kad išganymą visiems yra suteikęs Kristus. Bažnyčia, kuri turi „Kristaus išmonę“[263], gerai žino, kad, sumenkinant gimtosios nuodėmės apreiškimą, pažeidžiamas Kristaus slėpinys.

[262] Plg. Rom 5, 12–21.
[263] Plg. 1 Kor 2, 16.

Skaitant pasakojimą apie nuopuolį

289 390 Apie nuopuolį (Pr 3) pasakojama vaizdais, bet kalbama apie tikrą pirmykštį įvykį, apie *žmogaus istorijos pradžioje* įvykusį faktą.[264] Apreiškimas mums teikia tikėjimo tikrumo, kad visa žmonijos istorija yra paženklinta mūsų pirmųjų tėvų laisvai padaryto pirmapradžio nusižengimo.[265]

II. Angelų nuopuolis

391 Mūsų pirmiesiems tėvams apsisprendžiant būti neklusniems, gir-
2538 dėjosi gundantis, Dievui prieštaraujantis balsas,[266] iš pavydo įstūmęs juos į mirtį.[267] Šventasis Raštas ir Bažnyčios tradicija jį priskiria puolusiam angelui, vadinamam šėtonu, arba velniu.[268] Bažnyčia moko, kad iš pradžių tai buvo Dievo sukurtas geras angelas. „Nors velnias ir kiti demonai buvo Dievo sukurti iš prigimties geri, tačiau jie patys pasidarė blogi.“[269]

1850 392 Šventasis Raštas kalba apie šių angelų *nuodėmę*.[270] Tas „nuopuolis“ – tai tų sukurtųjų dvasių, visiškai ir neatšaukiamai *atmetusių* Dievą ir Jo karalystę, laisvas pasirinkimas. To maišto aidą girdime mūsų pirmiesiems tėvams tartuose gundytojo žodžiuose: „Būsite kaip Die-
2482 vas“ (Pr 3, 5). Velnias yra „nuodėmėse nuo pat pradžios“ (1 Jn 3, 8), tai „melo tėvas“ (Jn 8, 44).

393 Angelų nuodėmė negali būti atleista dėl jos *neatšaukiamo* pobū-
1033–1037 džio, o ne dėl to, kad trūktų begalinio Dievo gailestingumo. „Nebėra
1022 jiems atgailos po nuopuolio, kaip žmogui jos nebėra po mirties.“[271]

[264] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1034–1035.

[265] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 3: DS 1513; Pijus XII, Encikl. *Humani generis*: DS 3897; Paulius VI, *Allocutio iis qui interfuerunt Coetui v. d. „Simposio“ a theologis doctisque viris habito de originali peccato* (1966 liepos 11): AAS 58 (1966) 649–655.

[266] Plg. Pr 3, 1–5.

[267] Plg. Išm 2, 24.

[268] Plg. Jn 8, 44; Apr 12, 9.

[269] Laterano IV Susirinkimas (1215 m.), Cap. 1, *De fide catholica*: DS 800.

[270] Plg. 2 Pt 2, 4.

[271] Šv. Jonas Damaskietis, *Expositio fidei* 18 [*De fide orthodoxa* 2, 4]: PTS 12, 50 (PG 94, 877).

394 Šventasis Raštas liudija pražūtingą įtaką to, apie kurį Jėzus sako, kad „jis nuo pat pradžios buvo galvažudys“ (Jn 8, 44), net gundė Jėzų atsisakyti iš Tėvo gautos misijos.[272] „Todėl ir pasirodė Dievo Sūnus, kad velnio darbus sugriautų“ (1 Jn 3, 8). Pražūtingiausių padarinių turėjęs velnio darbas buvo melagingas gundymas, paskatinęs žmogų nepaklusti Dievui. 538–540 550 2846–2849

395 Tačiau šėtono galybė nėra begalinė. Jis yra tik kūrinys, galingas, nes grynoji dvasia, bet vis dėlto kūrinys: jis negali sutrukdyti Dievo karalystės statydinimo. Nors šėtonas veikia pasaulyje iš neapykantos Dievui ir Jo karalystei Jėzuje Kristuje ir nors jo veikla padaro labai daug dvasinės, o netiesiogiai ir fizinės žalos kiekvienam žmogui ir visuomenei, Dievo apvaizda, galingai ir švelniai vadovaujanti žmogaus ir pasaulio istorijai, vis dėlto leidžia jam taip veikti. Dievo leidimas velniui veikti yra didelis slėpinys, tačiau mes žinome, kad „viskas išeina į gera mylintiems Dievą“ (Rom 8, 28). 309 1673 412 2850–2854

III. Gimtoji nuodėmė

Laisvės išbandymas

396 Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą ir dovanojo jam savo bičiulystę. Kaip įdvasinta būtybė, žmogus gali gyventi šia bičiulyste tik laisvai paklusdamas Dievui. Tai išreiškiama draudimu žmogui valgyti nuo gero bei pikto pažinimo medžio, „nes kai tik nuo jo užvalgysi, turėsi mirti“ (Pr 2, 17). Šis „gero bei pikto pažinimo medis“ (Pr 2, 17) simboliškai primena neperžengiamą ribą, kurią žmogus, kaip kūrinys, privalo laisvai pripažinti ir pasitikėdamas ją gerbti. Žmogus priklauso nuo Kūrėjo; jis yra pavaldus kūrinijos dėsniams ir privalo laikytis moralinių normų, kurios nustato naudojimąsi laisve. 1730 311 301

Pirmoji žmogaus nuodėmė

397 Velnio gundomas žmogus numarino savo širdyje pasitikėjimą Kūrėju[273] ir, piktnaudžiaudamas laisve, *nepakluso* Dievo įsakymui. Tai 1707, 2541

[272] Plg. Mt 4, 1–11.
[273] Plg. Pr 3, 1–11.

1850 ir buvo pirmoji žmogaus nuodėmė.[274] Ir visos kitos nuodėmės esti ne-
215 klusnumas Dievui ir nepasitikėjimas Jo gerumu.

398 Taip nusidėdamas, žmogus save patį *iškėlė aukščiau* Dievo ir kar-
2084 tu paniekino Dievą: jis verčiau pasirinko save, o ne Dievą, vadinasi, nesiskaitė su savo, kaip kūrinio, padėtimi, drauge pakenkdamas ir sau pačiam. Šventumo būkle apdovanotam žmogui buvo skirta, Dievo pade-
2113 damam, pasiekti visą „sudievintojo" garbę. Velnio suviliotas, jis užsigeidė būti „kaip Dievas"[275], tačiau „be Dievo, prieš Dievą, ne pagal Dievą"[276].

399 Šventasis Raštas parodo dramatiškus to pirmojo neklusnumo padarinius. Adomas ir Ieva tuoj pat prarado pirmykščio šventumo malonę.[277] Jie ėmė bijoti Dievo,[278] klaidingai vaizduodamiesi Jį pavydžiai saugantį savo išimtines teises.[279]

400 Suiro jų pirmapradžio teisumo sąlygota darna; dvasinės sielos galios nustojo valdžiusios kūną;[280] tarp vyro ir moters atsirado įtampa;[281]
1607 jų santykius paženklino geismas ir troškimas valdyti.[282] Darna su kūri-
2514 nija sutriko: regimoji kūrinija tapo žmogui svetima ir priešiška.[283] Dėl žmogaus kaltės kūrinija pateko pragaišties vergovėn.[284] Pagaliau atsi-
602, 1008 rado ir aiškiai nurodytasis neklusnumo padarinys:[285] žmogus, iš žemės paimtas, į dulkę sugrįš.[286] *Mirtis įžengė į žmonijos istoriją.*[287]

401 Po šios pirmosios nuodėmės žemę užgriuvo tikra nuodėmių lavi-
1865, 2259 na: Kainas nužudė brolį Abelį;[288] nuodėmė sukėlė visuotinį sugedimą;[289]

[274] Plg. Rom 5, 19.
[275] Plg. Pr 3, 5.
[276] Šv. Maksimas Išpažinėjas, *Ambiguorum liber*: PG 91, 1156.
[277] Plg. Rom 3, 23.
[278] Pr 3, 9–10.
[279] Plg. Pr 3, 5.
[280] Plg. Pr 3, 7.
[281] Plg. Pr 3, 11–13.
[282] Plg. Pr 3, 16.
[283] Plg. Pr 3, 17. 19.
[284] Plg. Rom 8, 21.
[285] Plg. Pr 2, 17.
[286] Plg. Pr 3, 19.
[287] Plg. Rom 5, 12.
[288] Plg. Pr 4, 3–15.
[289] Plg. Pr 6, 5. 12; Rom 1, 18–32.

ir Izraelio gyvenime dažnai reiškėsi nuodėmė, ypač neištikimybė Sandoros Dievui ir Mozės Įstatymo laužymas; net Kristui atpirkus žmoniją, krikščionys irgi įvairiausiai nusideda[290]. Šventasis Raštas ir Bažnyčios tradicija nuolat primena nuodėmės buvimą ir jos visuotinį išplitimą žmogaus istorijoje: 1739

> Tai, ką mums atskleidžia Dievo apreiškimas, patvirtina pati patirtis. Juk, žvelgdamas į savo širdį, žmogus patiria esąs linkęs ir į blogį, pasinėręs į daugelį piktybių, negalinčių kilti iš jo gerojo Kūrėjo. Dažnai atsisakydamas pripažinti Dievą savo pradžia, jis taip pat suardė deramą ryšį su savo galutiniu tikslu, o drauge ir visus santykius su pačiu savimi, su kitais žmonėmis bei visais kitais kūriniais.[291]

Adomo nuodėmės padariniai žmonijai

402 Visi žmonės yra įtraukti į Adomo nuodėmę. Šv. Paulius tvirtina: „Vieno žmogaus neklusnumu daugelis [tai yra visi žmonės] tapo nusidėjėliais“ (Rom 5, 19): „Todėl kaip per vieną žmogų nuodėmė įėjo į pasaulį, o per nuodėmę mirtis, taip mirtis prasiskverbė į visus žmones, nes visi nusidėjo“ (Rom 5, 12). Nuodėmės ir mirties visuotinumui apaštalas priešpriešina išganymo Kristuje visuotinumą: „Kaip vieno žmogaus nusikaltimas visiems žmonėms užtraukė pasmerkimą, taip vieno teisus darbas visiems laimėjo nuteisinimą, kad gyventų“ (Rom 5, 18). 430, 605

403 Sekdama šv. Pauliumi, Bažnyčia visuomet mokė, kad žmones slegiantis begalinis skurdas, jų polinkis į bloga ir neišvengiama mirtis nesuprantami be jų ryšio su Adomo nuodėme ir tuo, kad šią nuodėmę jis perdavė mums; visi gimstame jos paliesti, o ji yra „sielos mirtis“[292]. Remdamasi šia tikėjimo tikrybe, Bažnyčia teikia nuodėmių atleidimo Krikštą net kūdikiams, kurie dar nėra asmeniškai nusidėję.[293] 2606, 1250

404 Kaip Adomo nuodėmė tapo visų jo palikuonių nuodėme? Visa žmonija Adome yra kaip „vienas vieno žmogaus kūnas“[294]. Dėl tokios žmonijos vienybės visi žmonės yra įtraukti į Adomo nuodėmę, kaip ir 360

[290] Plg. 1 Kor 1–6; Apr 2–3.
[291] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1035.
[292] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 2: DS 1512.
[293] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 4: DS 1514.
[294] Šv. Tomas Akvinietis, *Quaestiones disputatae de malo*, 4, 1, c., ed. Leon. 23, 105.

visi įtraukti į Kristaus teisumą. Vis dėlto gimtosios nuodėmės perdavimas yra slėpinys, kurio mes negalime visiškai suprasti. Bet iš Apreiškimo žinome, kad Adomas pirmapradį šventumą bei teisumą buvo gavęs ne vien sau, bet visai žmogaus prigimčiai: paklusdami gundytojui, Adomas ir Ieva *nusidėjo asmeniškai*, tačiau ta nuodėmė palietė *žmogaus prigimtį*, kurią jie perduos palikuonims *būdami nupuolę*.[295] Tai nuodėmė, kuri per gimdymą bus perduota visai žmonijai, būtent perduodant pirmapradžio šventumo ir teisumo netekusią žmogišką prigimtį. Todėl gimtoji nuodėmė vadinama „nuodėme" analogine prasme: tai „įgyta", o ne „padaryta" nuodėmė, būklė, o ne veiksmas.

405 Nors „ji būdinga kiekvienam"[296], gimtoji nuodėmė nėra jokio Adomo palikuonio asmeninė nuodėmė. Tai pirmapradžio šventumo ir teisumo stygius, tačiau žmogaus prigimtis nėra visiškai sugedusi: pažeistos tik natūralios jos galios, aptemęs jos išmanymas, ji pati pasmerkta kančiai ir mirties valdžiai, linkusi į nuodėmę (šis polinkis į blogį vadinamas „geismingumu" – *concupiscentia*). Krikštas, suteikdamas Kristaus malonės gyvybę, panaikina gimtąją nuodėmę ir vėl sugrąžina žmogų pas Dievą, tačiau jos padariniai nusilpusiai ir linkusiai į blogį žmogaus prigimčiai išlieka ir įpareigoja jį dvasinei kovai.

406 Gimtosios nuodėmės perdavimo sampratą Bažnyčia pirmiausia patikslino V amžiuje, ypač paveikta prieš pelagijonybę nukreiptų šv. Augustino minčių, ir XVI amžiuje, priešindamasi protestantų Reformai. Pelagijus manė, kad žmogus gali išlikti morališkai geras ir be būtinos Dievo malonės pagalbos, grynai savo laisvos valios jėgomis; šitaip Adomo nuodėmės įtaką Pelagijus pavertė tik blogu pavyzdžiu. Priešingai elgėsi pirmieji protestantų reformatoriai: jie mokė, kad žmogus yra sugedęs iš pat šaknų, o jo laisvė sunaikinta gimtosios nuodėmės; kiekvieno žmogaus paveldimą nuodėmę jie tapatino su neįveikiamu polinkiu į blogį (*concupiscentia*). Bažnyčia apreiškimo sampratą apie gimtąją nuodėmę pirmiausia išsakė Oranžo II susirinkime 529 metais[297] ir Tridento Susirinkime 1546 metais[298].

[295] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canones 1–2: DS 1511–1512.

[296] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 3: DS 1513.

[297] Plg. Oranžo II susirinkimas, Canones 1–2: DS 371–372.

[298] Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*: DS 1510–1516.

ATKAKLI KOVA...

407 Gimtosios nuodėmės samprata, susieta su mokymu apie Kristaus atpirkimą, leidžia aiškiai įsisąmoninti žmogaus ir jo veiklos pasaulyje būklę. Dėl pirmųjų tėvų nuodėmės velnias įgijo tam tikrą valdžią žmogui, nors šis išlieka laisvas. Per gimtąją nuodėmę jis pateko „vergijon to, kuris 'turėjo mirties valdžią', tai yra velnio"[299]. Ignoruojant tai, kad žmogaus prigimtis yra pažeista ir linkusi į blogį, padaroma rimtų klaidų auklėjimo, politikos, socialinės veiklos[300] ir moralės srityse. 2015 2852 1888

408 Gimtosios nuodėmės ir visų asmeninių žmonių nuodėmių padariniai visą pasaulį įtraukia į nuodėmingą būvį, kurį galima apibūdinti šv. Jono žodžiais apie „pasaulio nuodėmę" (Jn 1, 29). Jais nurodoma ir žmonėms daroma neigiama įtaka tų bendruomenių ir santvarkų, kurios yra žmonių nuodėmių vaisius.[301] 1865

409 Ši dramatiška viso pasaulio, kuris „yra piktojo pavergtas" (1 Jn 5, 19)[302], būklė žmogaus gyvenimą paverčia kova: 2516

> Visa žmonijos istorija persmelkta žūtbūtinės kovos su tamsos galybėmis, prasidėjusios pasaulio pradžioje ir truksiančios, kaip sako Viešpats, iki paskutinės dienos. Pasiųstas į šias grumtynes žmogus turi nuolat kovoti, norėdamas laikytis gėrio, ir tik su dideliu vargu, Dievo malonės padedamas, įstengia išlaikyti vienybę savyje pačiame.[303]

IV. „Tu jo nepalikai mirties valdžioje"

410 Nupuolusio žmogaus Dievas neapleido. Priešingai, Jis žmogų šaukia[304] ir paslaptingai jam praneša, kad blogis bus nugalėtas, o jis iš savo nuopuolio – pakeltas.[305] Ši Pradžios knygos vieta vadinama 55, 705 1609, 2568

[299] TRIDENTO SUSIRINKIMAS, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 1: DS 1511; plg. Žyd 2, 14.

[300] Plg. PAL. JONAS PAULIUS II, Encikl. *Centesimus annus*, 25: AAS 83 (1991) 823–824.

[301] Plg. PAL. JONAS PAULIUS II, Apašt. parag. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985) 213–217.

[302] Plg. 1 Pt 5, 8.

[303] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 37: AAS 58 (1966) 1055.

[304] Plg. Pr 3, 9.

[305] Plg. Pr 3, 15.

„Protoevangelija“, nes tai pirmasis pranešimas apie Mesiją – Atpirkėją, apie kovą tarp angies ir moters ir galutinę pastarosios palikuonio pergalę.

411 Krikščioniškoji tradicija šioje vietoje įžvelgia skelbiamą „naująjį Adomą“[306], kuris savo klusnumu „iki kryžiaus mirties“ (Fil 2, 8) su kaupu atitaisys Adomo neklusnumą.[307] Be to, daugelis Bažnyčios tėvų ir mokytojų „Protoevangelijos“ išpranašautoje moteryje atpažįsta Kristaus Motiną Mariją kaip „naująją Ievą“. Jai pirmajai ir išimtiniu būdu pasitarnavo Kristaus pasiektoji pergalė prieš nuodėmę: Marija buvo apsaugota nuo bet kokio sutepimo gimtąja nuodėme[308] ir ypatinga Dievo malone per visą savo žemiškąjį gyvenimą nepadarė jokios nuodėmės.[309]

412 Tačiau *kodėl Dievas nesutrukdė pirmajam žmogui nusidėti*? Šv. Leonas Didysis atsako: „Neapsakoma Kristaus malonė mums davė didesnių gėrių už tuos, kuriuos demonas iš pavydo iš mūsų buvo atėmęs.“[310] O šv. Tomas Akvinietis: „Niekas netrukdo, kad žmogaus prigimtis net ir po nuodėmės būtų skirta aukštesniam tikslui. Dievas iš tiesų leidžia blogiui įvykti, kad iš jo išgautų dar didesnį gėrį. Dėl to Laiške romiečiams (5, 20) sakoma: ‘Kur buvo pilna nuodėmės, ten dar apstesnė tapo malonė.’ Todėl Velykų žvakės palaiminimo apeigose girdime: ‘Tikrai laiminga ta kaltė, kuri susilaukė tokio didžio Atpirkėjo.’“[311]

Santrauka

413 *„Dievas mirties nepadarė ir nesidžiaugia gyvųjų žūtimi [...]. Per velnio pavydą mirtis atėjo į pasaulį“ (Išm 1, 13; 2, 24).*

414 *Šėtonas, arba velnias, ir kiti demonai yra nupuolę angelai, laisva valia atsisakę tarnauti Dievui ir Jo planui. Jų apsisprendimas*

[306] Plg. 1 Kor 15, 21–22. 45.
[307] Plg. Rom 5, 19–20.
[308] Plg. Pal. Pijus IX, Bulė *Ineffabilis Deus*: DS 2803.
[309] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, canon 23: DS 1573.
[310] Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 73, 4: CCL 88A, 453 (PL 54, 151).
[311] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 3, q. 1, a. 3, ad 3, ed. Leon. 11, 14; šv. Tomas cituoja žodžius iš *Velykinio šlovinimo*.

atmesti Dievą yra galutinis. Jie gundo žmogų prisidėti prie jų maišto prieš Dievą.

415 *„Nors žmogus buvo Dievo sukurtas teisus, piktojo suvedžiotas, pačioje istorijos pradžioje jis papiktnaudžiavo savo laisve, sukildamas prieš Dievą ir geisdamas be Dievo pasiekti savo tikslą.“*[312]

416 *Per savo nuodėmę Adomas, pirmasis žmogus, neteko pirminio šventumo ir teisumo, gautų iš Dievo ne vien sau, bet ir visiems žmonėms.*

417 *Savo palikuonims Adomas ir Ieva perdavė pirmosios nuodėmės sužalotą, taigi pirmapradžio šventumo ir teisumo netekusią žmogiškąją prigimtį. Tas trūkumas vadinamas „gimtąja nuodėme“.*

418 *Dėl gimtosios nuodėmės žmogaus prigimties galios yra susilpnėjusios, ji pati pasmerkta neišmanymui, kančiai ir mirčiai, linkusi į nuodėmę (šis polinkis vadinamas „geismingumu“).*

419 *„Laikydamiesi Tridento Susirinkimo mokymo, pripažįstame, jog gimtoji nuodėmė yra perduodama kartu su žmogiškąja prigimtimi, ‘žmogui gimstant, o ne pakartojant tą nuodėmę’, dėl to ji ‘būdinga kiekvienam’.“*[313]

420 *Kristaus pasiektoji pergalė prieš nuodėmę mums davė didesnių gėrių už tuos, kuriuos nuodėmė iš mūsų buvo atėmusi: „Kur buvo pilna nuodėmės, ten dar apstesnė tapo malonė“ (Rom 5, 20).*

421 *„Krikščionys tiki, jog tas pasaulis yra sukurtas ir palaikomas Kūrėjo meilės. Jis yra patekęs į nuodėmės vergiją, bet piktojo galybę sutrupinusio nukryžiuotojo ir prisikėlusiojo Kristaus išvaduotas...“*[314]

[312] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1034–1035.

[313] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 16: AAS 60 (1968) 439.

[314] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 2: AAS 58 (1966) 1026.

ANTRAS POSKYRIS

TIKIU Į JĖZŲ KRISTŲ, VIENATINĮ DIEVO SŪNŲ

Geroji Naujiena: Dievas atsiuntė savo Sūnų

389 422 „Bet, atėjus laiko pilnatvei, Dievas atsiuntė savo Sūnų, gimusį iš moters, pavaldų Įstatymui, kad atpirktų esančius Įstatymo valdžioje ir kad mes įgytume įvaikystę“ (Gal 4, 4–5). Tai Jėzaus Kristaus, Dievo Sūnaus, Geroji Naujiena:[1] Dievas aplankė savo tautą.[2] Jis įvykdė, ką
2763 buvo žadėjęs Abraomui ir jo palikuonims.[3] Jis tai padarė pranokdamas visus lūkesčius: atsiuntė savo mylimąjį Sūnų.[4]

423 Mes tikime ir išpažįstame, kad Jėzus iš Nazareto, žydas, gimęs iš Izraelio dukros Betliejuje karaliaus Erodo Didžiojo ir imperatoriaus Cezario Augusto I dienomis, dailidė, miręs nukryžiuotas Jeruzalėje, Poncijui Pilotui esant prokuratoriumi, valdant imperatoriui Tiberijui, yra žmogumi tapęs amžinasis Dievo Sūnus; kad Jis yra „išėjęs iš Dievo“ (Jn 13, 3), „nužengė iš dangaus“ (Jn 3, 13; 6, 33), atėjo kūne,[5] nes „Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų; mes regėjome jo šlovę – šlovę Tėvo viengimio Sūnaus, pilno malonės ir tiesos. [...] Tikrai, iš jo pilnatvės visi mes esame gavę malonę po malonės“ (Jn 1, 14. 16).

683 424 Šventosios Dvasios malonės veikiami ir Tėvo paskatinti, mes tikime į Jėzų ir išpažįstame: „Tu esi Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus!“ (Mt 16, 16).
552 Ant tos šv. Petro išpažinto tikėjimo uolos Kristus pastatė savo Bažnyčią.[6]

[1] Plg. Mk 1, 1.
[2] Plg. Lk 1, 68.
[3] Plg. Lk 1, 55.
[4] Plg. Mk 1, 11.
[5] Plg. 1 Jn 4, 2.
[6] Plg. Mt 16, 18; Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 4, 3: CCL 88, 19–20 (PL 54, 151); *Sermo* 51, 1: CCL 88A, 296–297 (PL 54, 309); *Sermo* 62, 2: CCL 88A, 377–378 (PL 54, 350–351); *Sermo* 83, 3: CCL 88A, 521–522 (PL 54, 432).

„Skelbti [...] nesuvokiamus Kristaus turtus“ (Ef 3, 8)

425 Perduoti krikščionių tikėjimą – tai pirmiausia skelbti Jėzų Kristų ir žadinti tikėjimą į Jį. Nuo pat pradžių pirmieji krikščionys degte degė troškimu skelbti Kristų: „Juk mes negalime tylėti apie tai, ką esame matę ir girdėję“ (Apd 4, 20). Ir visų laikų žmones jie kviečia džiaugtis bendryste su Kristumi: 850, 858

> Ką girdėjome ir savo akimis regėjome, ką patyrėme ir mūsų rankos lietė, – tai skelbiame apie Gyvenimo Žodį. Gyvenimas pasirodė, ir mes regėjome ir liudijame, ir skelbiame jums amžinąjį gyvenimą, kuris buvo pas Tėvą ir pasirodė mums. Ką matėme ir girdėjome, skelbiame ir jums, kad ir jūs turėtumėte bendravimą su mumis. O mūsų bendravimas yra su Tėvu ir su jo Sūnumi Jėzumi Kristumi. Ir tai mes rašome, kad mūsų džiaugsmas būtų tobulas (1 Jn 1, 1–4).

Katechezės širdis – Kristus

426 „Katechezės centre iš esmės mes randame vieną asmenį, Jėzų iš Nazareto, vienatinį Tėvo Sūnų [...], kuris kentėjo ir mirė už mus ir dabar, prisikėlęs, amžinai gyvena su mumis [...]. Katechizuoti [...] reiškia Kristaus asmenyje atskleisti visą amžinąjį Tėvo planą, stengtis suprasti Kristaus veiksmus ir žodžius, Jame išsipildžiusius ženklus.“[7] Katechezės tikslas: „Pasiekti bendrystę su Jėzumi Kristumi: Jis vienas tegali pažadinti mumyse Tėvo meilę Dvasioje ir padaryti mus Švenčiausiosios Trejybės gyvenimo dalyviais.“[8] 1698, 513, 260

427 „Katechezėje mokoma apie Kristų, įsikūnijusį Žodį ir Dievo Sūnų, – visa kita siejasi su Juo; ir moko vien Kristus, visi kiti tai daro kaip Jo atstovai, leisdami Kristui mokyti jų lūpomis [...]. Kiekvienas katechetas turėtų sau taikyti slėpiningus Jėzaus žodžius: ‘Mano mokslas ne mano, bet to, kuris yra mane siuntęs’ (Jn 7, 16).“[9] 2145, 876

428 Kas yra pašauktas mokyti apie Kristų, turi pirmiausia ieškoti Kristaus „pažinimo didybės“; ryžtis „visko netekti“, kad laimėtų Kristų ir būtų Jame, ir „pažinti jį, jo prisikėlimo galybę ir bendravimą jo

[7] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 5: AAS 71 (1979) 1280–1281.
[8] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 5: AAS 71 (1979) 1281.
[9] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 6: AAS 71 (1979) 1281–1282.

kentėjimuose, [...] panašiai kaip jis numirti", kad pasiektų „ir prisikėlimą iš numirusių" (Fil 3, 8–11).

851 429 Iš to meilės kupino Kristaus pažinimo kyla troškimas Jį skelbti, „evangelizuoti" ir raginti kitus tarti „taip" tikėjimui į Jėzų Kristų. Tačiau tuo pat metu reikia jausti, jog būtina pačiam vis geriau pažinti tą tikėjimą. To siekdami ir vadovaudamiesi Tikėjimo simboliu, mes pirmiausia pateiksime pagrindinius Jėzaus titulus: Kristus, Dievo Sūnus, Viešpats (*2 skirsnis*). Po to Tikėjimo simbolyje išpažįstami svarbiausi Kristaus gyvenimo slėpiniai: Jo Įsikūnijimas (*3 skirsnis*), Jo Velykos (*4* ir *5 skirsniai*) ir pagaliau Jo pašlovinimas (*6* ir *7 skirsniai*).

2 skirsnis

„IR Į JĖZŲ KRISTŲ, VIENATINĮ JO SŪNŲ, MŪSŲ VIEŠPATĮ"

I. Jėzus

210 430 Jėzus hebrajiškai reiškia: „Dievas išgelbi". Apreikšdamas angelas Gabrielius Jam duoda vardą Jėzus, kuris nusako ir Jo savitumą, ir Jo misiją.[10] Kadangi „gali atleisti nuodėmes [...] vienas Dievas" (Mk 2, 7), Jis Jėzuje, savo amžinajame, žmogumi tapusiame Sūnuje, „išgelbės savo
402 tautą iš nuodėmių" (Mt 1, 21). Tad Jėzuje Dievas glaustai pakartos visą žmonių išganymo istoriją.

431 Išganymo istorijoje Dievas nepasitenkina vien tik išlaisvindamas Izraelį „iš vergijos namų" (Įst 5, 6) ir išvesdamas jį iš Egipto. Jis gel-
1441, 1850 bi jį iš jo nuodėmės. Nes nuodėmė visada yra Dievo įžeidimas,[11] ir tik
388 Jis vienas gali tai atleisti.[12] Dėl to Izraelis, kaskart geriau suvokdamas nuodėmės visuotinumą, galės siekti išganymo vien šaukdamasis Dievo Atpirkėjo vardo.[13]

[10] Plg. Lk 1, 31.
[11] Plg. Ps 51, 6.
[12] Plg. Ps 51, 11.
[13] Plg. Ps 79, 9.

432 Jėzaus vardas reiškia, kad Dievo vardas glūdi Jo Sūnaus Asmenyje,[14] kuris tapo žmogumi, kad visus galutinai išgelbėtų iš nuodėmių. Jėzus yra dieviškas vardas, kuris vienintelis atneša išganymą,[15] ir dabar Jo gali šauktis visi, nes įsikūnydamas Sūnus susivienijo su visais žmonėmis[16] taip, kad „neduota žmonėms po dangumi kito vardo, kuriuo galėtume būti išgelbėti" (Apd 4, 12)[17]. 589, 2666 389 161

433 Vyriausiasis kunigas vieną kartą per metus šaukdavosi Dievo Gelbėtojo vardo Izraelio nuodėmėms atpirkti, apšlakstydamas Šventų Šventosios permaldavimo aukurą aukos krauju.[18] Permaldavimo aukuras buvo Dievo buvimo vieta.[19] Kai šventasis Paulius sako, kad „Dievas jį [Jėzų] paskyrė permaldavimo auka, jo kraujo galia veikiančia" (Rom 3, 25), tai reiškia, kad Jo žmogystėje „Dievas [...] sutaikino su savimi pasaulį" (2 Kor 5, 19). 615

434 Jėzaus prisikėlimas pašlovino Dievo Gelbėtojo vardą,[20] nes nuo tada Jėzaus vardas tobulai rodo aukščiausią „vardo, kilniausio iš visų vardų" galią (Fil 2, 9). Piktosios dvasios bijo Jo vardo,[21] ir Jo vardu Jėzaus mokiniai daro stebuklus,[22] nes visa, ko jie prašo Tėvą Jėzaus vardu, Jis jiems duoda.[23] 2812 2614

435 Jėzaus vardas yra krikščioniškos maldos šerdis. Visos liturginės maldos baigiasi formule „per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų". „Sveika, Marija" maldos viršūnė yra: „pagirtas tavo Sūnus Jėzus". Rytų tikinčiųjų širdies maldoje, vadinamoje „Jėzaus malda", sakoma: „Jėzau Kristau, Dievo Sūnau, Viešpatie, pasigailėk manęs nusidėjėlio." Daugelis krikščionių, kaip šv. Joana Arkietė, miršta tardami vienintelį žodį – „Jėzau".[24] 2667–2668 2676

[14] Plg. Apd 5, 41; 3 Jn 7.
[15] Plg. Jn 3, 18; Apd 2, 21.
[16] Plg. Rom 10, 6–13.
[17] Plg. Apd 9, 14; Jok 2, 7.
[18] Plg. Kun 16, 15–16; Sir 50, 22; Žyd 9, 7.
[19] Plg. Iš 25, 22; Kun 16, 2; Sk 7, 89; Žyd 9, 5.
[20] Plg. Jn 12, 28.
[21] Plg. Apd 16, 16–18; 19, 13–16.
[22] Plg. Mk 16, 17.
[23] Plg. Jn 15, 16.
[24] Plg. *La réhabilitation de Jeanne la Pucelle*, in: *L'enquête ordonnée par Charles VII en 1450 et le codicille de Guillaume Bouillé*, ed. P. Doncoeur, Y. Lanhers, Paryžius, 1956, p. 39. 45. 56.

II. Kristus

436 *Kristus* yra hebrajiško žodžio „Mesijas“, reiškiančio „pateptąjį“, graikiškas vertimas. Jis tampa tikriniu Jėzaus vardu todėl, kad išreiškia dieviškąją misiją, kurią Jėzus tobulai įvykdo. Izraelyje Dievo vardu būdavo patepami asmenys, pašventinami Jo patikėtai misijai atlikti. Tai būdavo karaliai[25], kunigai[26] ir retais atvejais pranašai[27]. Ypatingas atvejis turėjo būti patepimas Mesijo, kurį Dievas siųs galutinai įtvirtinti Jo karalystės.[28] Mesijas turėjo būti pateptas Viešpaties Dvasia[29] kaip karalius ir kunigas,[30] o drauge ir pranašas[31]. Jėzus įvykdė mesijinius Izraelio lūkesčius trilype – kunigo, pranašo ir karaliaus – tarnyste.

690, 695

711–716, 783

437 Angelas pranešė piemenims apie gimusį Jėzų, kaip Izraeliui žadėtą Mesiją: „Šiandien Dovydo mieste jums gimė Išganytojas. Jis yra Viešpats Mesijas“ (Lk 2, 11). Nuo pat pradžių Jis yra tas, „kurį Tėvas pašventino ir siuntė pasaulin“ (Jn 10, 36), pradėtas kaip „šventas“ nekaltose Marijos įsčiose.[32] Juozapui Dievas liepė nebijoti „parsivesti į namus savo žmonos Marijos, nes jos vaisius yra iš Šventosios Dvasios“ (Mt 1, 20), kad Jėzus, „vadinamas Kristumi“, gimtų iš Juozapo, mesijinio Dovydo palikuonio, žmonos (Mt 1, 16)[33].

486, 525

727 438 Mesijinis Jėzaus pašventinimas liudija Jo dieviškąją misiją: „Juk Kristaus vardu suprantamas ir tas, kuris patepė, ir tas, kuris buvo pateptas, ir pats patepimas. O patepė Tėvas, pateptas buvo Sūnus; pateptas Dvasioje, kuri pati yra Patepimas.“[34] Kristaus amžinasis mesijinis pašventinimas buvo apreikštas Jo žemiškojo gyvenimo metu, Jonui Jį krikštijant, kai „Dievas jį patepė Šventąja Dvasia ir galybe“ (Apd 10, 38),

535

[25] Plg. 1 Sam 9, 16; 10, 1; 16, 1. 12–13; 1 Kar 1, 39.
[26] Plg. Iš 29, 7; Kun 8, 12.
[27] Plg. 1 Kar 19, 16.
[28] Plg. Ps 2, 2; Apd 4, 26–27.
[29] Plg. Iz 11, 2.
[30] Plg. Zch 4, 14; 6, 13.
[31] Plg. Iz 61, 1; Lk 4, 16–21.
[32] Plg. Lk 1, 35.
[33] Plg. Rom 1, 3; 2 Tim 2, 8; Apr 22, 16.
[34] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 18, 3: SC 211, 350 (PG 7, 934).

„kad jis būtų apreikštas Izraeliui" (Jn 1, 31) kaip jo Mesijas. Jo darbai ir žodžiai leis Jį pažinti kaip „Dievo Šventąjį".[35]

439 Daugelis žydų, net kai kurie pagonys, besidalijantys su jais ta pačia viltimi, atpažino Jėzuje pagrindinius „Dovydo sūnaus", Dievo pažadėto Izraeliui Mesijo,[36] bruožus. Jėzus su Mesijo titulu, į kurį turėjo teisę,[37] sutiko, tačiau sutiko ne visiškai, nes dalis to meto žmonių Mesiją suprato per daug žmogiškai,[38] iš esmės politiškai[39]. 528–529 547

440 Jėzus priėmė jį Mesiju pripažįstančio Petro tikėjimo išpažinimą, pranešdamas apie netolimą žmogaus Sūnaus kančią.[40] Jis atskleidė tikrą savo mesijinio karališkumo turinį; tai transcendentinė Žmogaus Sūnaus, „kuris nužengė iš dangaus" (Jn 3, 13), tapatybė[41] ir atperkamoji kenčiančio tarno misija: „Žmogaus Sūnus irgi atėjo ne kad jam tarnautų, bet pats tarnauti ir savo gyvybės atiduoti kaip išpirkos už daugelį" (Mt 20, 28).[42] Štai kodėl tikroji Jo karališkumo prasmė pasirodė tik nuo kryžiaus aukštumos.[43] Ir Petras tik po Prisikėlimo apreiškė Dievo tautai Jo mesijinį karališkumą: „Tegu tvirtai įsitikina visi Izraelio namai: Dievas padarė Viešpačiu ir Mesiju tą Jėzų, kurį jūs nukryžiavote" (Apd 2, 36). 552 550 445

III. Vienatinis Dievo Sūnus

441 *Dievo Sūnus* Senajame Testamente buvo titulas, duodamas angelams[44], išrinktajai tautai[45], Izraelio vaikams[46] ir jų karaliams[47]. Tad jis reiškė įsūnijimą, sukuriantį itin draugiškus santykius tarp Dievo

[35] Plg. Mk 1, 24; Jn 6, 69; Apd 3, 14.
[36] Plg. Mt 2, 2; 9, 27; 12, 23; 15, 22; 20, 30; 21, 9. 15.
[37] Plg. Jn 4, 25–26; 11, 27.
[38] Plg. Mt 22, 41–46.
[39] Plg. Jn 6, 15; Lk 24, 21.
[40] Plg. Mt 16, 16–23.
[41] Plg. Jn 6, 62; Dan 7, 13.
[42] Plg. Iz 53, 10–12.
[43] Plg. Jn 19, 19–22; Lk 23, 39–43.
[44] Plg. Įst (LXX) 32, 8: Job 1, 6.
[45] Plg. Iš 4, 22; Oz 11, 1; Jer 3, 19; Sir 36, 14; Išm 18, 13.
[46] Plg. Įst 14, 1; Oz 2, 1.
[47] Plg. 2 Sam 7, 14; Ps 82, 6.

ir Jo kūrinių. Kai žadėtasis Karalius–Mesijas yra vadinamas „Dievo sūnumi“[48], tai nereiškia, kad, raidiškai suprantant šį tekstą, Jis būtinai turi būti daugiau negu žmogus. Tie, kurie Jėzų vadino Izraelio Mesiju,[49] turbūt ir nenorėjo pasakyti nieko daugiau.[50]

442 Kitaip buvo Petrui išpažįstant, kad Jėzus yra „Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus“[51], nes Jėzus iškilmingai atsakė: „Ne kūnas ir kraujas tai
552 tau *apreiškė*, bet *mano Tėvas*, kuris yra danguje“ (Mt 16, 17). Tą patį pasakys ir Paulius, kalbėdamas apie savo atsivertimą Damasko kelyje: „Kai tas, kuris mane pasirinko dar esantį įsčiose ir pašaukė savo malone, panorėjo apreikšti manyje savo Sūnų, kad paskelbčiau Evangeliją pagonims...“ (Gal 1, 15–16). „Saulius beregint ėmė skelbti sinagogose, kad Jėzus yra Dievo Sūnus“ (Apd 9, 20). Nuo pat pradžių[52] ši tiesa buvo
424 apaštalų tikėjimo,[53] kurį, kaip Bažnyčios pamatą, pirmas išpažino Petras, šerdis.[54]

443 Petras galėjo pripažinti transcendentinį Jėzaus–Mesijo dieviškosios sūnystės pobūdį dėl to, kad aiškiai tai girdėjo iš paties Jėzaus. Prieš tribunolą į kaltintojų klausimą: „Tai tu esi Dievo Sūnus?“ Jėzus atsakė: „Taip yra, kaip sakote: Aš Esu!“ (Lk 22, 70).[55] Dar prieš tai Jis buvo prisipažinęs esąs „Sūnus“, kuris pažįsta Tėvą,[56] kuris yra ne toks, kaip „tarnai“, kuriuos seniau Dievas siųsdavo savo tautai,[57] viršesnis net už pačius angelus.[58] Jis skyrė savo sūnystę nuo mokinių sūnystės, niekada nesakydamas „mūsų Tėvas“[59], neskaitant to vieno atvejo, kai liepė jiems
2786 melstis: Jūs „melskitės taip: Tėve mūsų“ (Mt 6, 9); ir pabrėždavo tą skirtumą: „savo Tėvo ir jūsų Tėvo“ (Jn 20, 17).

[48] Plg. 1 Kr 17, 13; Ps 2, 7.
[49] Plg. Mt 27, 54.
[50] Plg. Lk 23, 47.
[51] Plg. Mt 16, 16.
[52] Plg. 1 Tes 1, 10.
[53] Plg. Jn 20, 31.
[54] Plg. Mt 16, 18.
[55] Plg. Mt 26, 64; Mk 14, 62.
[56] Plg. Mt 11, 27; 21, 37–38.
[57] Plg. Mt 21, 34–36.
[58] Plg. Mt 24, 36.
[59] Plg. Mt 5, 48; 6, 8; 7, 21; Lk 11, 13.

444 Dviem iškilmingais – Kristaus Krikšto ir Atsimainymo – momentais Evangelijos perduoda Tėvo žodžius, kuriais Kristus vadinamas Jo „mylimuoju Sūnumi“[60]. Jėzus pats save vadina viengimiu Dievo Sūnumi[61] ir tuo titulu patvirtina savo preegzistenciją[62]. Jis reikalauja tikėti į „viengimį Dievo Sūnų“ (Jn 3, 18). Šis krikščionių išpažinimas nuaidėjo jau priešais nukryžiuotąjį Jėzų stovinčio šimtininko šūksnyje: „Iš tikro šitas žmogus buvo Dievo Sūnus!“ (Mk 15, 39). Tik Velykų slėpinyje tikintysis gali tikrai suvokti, ką reiškia „Dievo Sūnus“. 536, 554

445 Po Prisikėlimo dieviškoji sūnystė pasirodė Jo šlovingo žmogiškojo asmens galybe, nes „šventumo Dvasia per prisikėlimą iš numirusių“ Jis buvo pristatytas „galingu Dievo Sūnumi“ (Rom 1, 4).[63] Apaštalai galės liudyti: „Mes regėjome Jo šlovę – šlovę Tėvo viengimio Sūnaus, pilno malonės ir tiesos“ (Jn 1, 14). 653

IV. Viešpats

446 Graikiškame Senojo Testamento vertime netariamas vardas, kuriuo Dievas apsireiškė Mozei,[64] YHWH, žymimas žodžiu *Kyrios* („Viešpats“). Tad nuo to laiko Izraelio Dievo dieviškumui išreikšti tinkamiausias buvo šis žodis „Viešpats“. Šia griežta prasme „Viešpačiu“ Naujajame Testamente vadinamas Tėvas, ir drauge – o tai naujovė – Jėzus šitaip pripažįstamas, jog Jis pats yra Dievas.[65] 209

447 Pats Jėzus, kalbėdamas apie save, šį titulą vartojo tai užuominomis, diskutuodamas su fariziejais apie 110 psalmės prasmę,[66] tai labai atvirai, kreipdamasis į savo apaštalus.[67] Viso Jėzaus viešojo gyvenimo metu Jo viešpatavimas gamtai, ligoms, demonams, mirčiai ir nuodėmei rodė Jo dieviškąją valdžią. 548

[60] Plg. Mt 3, 17; 17, 5.
[61] Plg. Jn 3, 16.
[62] Plg. Jn 10, 36.
[63] Plg. Apd 13, 33.
[64] Plg. Iš 3, 14.
[65] Plg. 1 Kor 2, 8.
[66] Plg. Mt 22, 41–46; plg. taip pat Apd 2, 34–36; Žyd 1, 13.
[67] Plg. Jn 13, 13.

448 Evangelijose kai kurie žmonės, kreipdamiesi į Jį, labai dažnai vadina Jį „Viešpačiu". Tas kreipinys rodo pas Jėzų ateinančių, laukiančių Jo pagalbos ir išgydymo žmonių pagarbą bei pasitikėjimą.[68] Akinant Šventajai Dvasiai, taip būdavo pripažįstamas dieviškasis Jėzaus slėpinys.[69] Susitikus su prisikėlusiuoju Jėzumi, tai virsta šlovinimu: „Mano Viešpats ir mano Dievas!" (Jn 20, 28). Pagaliau taip išreiškiama krikščionių tradicijai būdinga meilė ir prisirišimas: „Tai Viešpats!" (Jn 21, 7).

208, 683

641

449 Priskirdami Jėzui dievišką Viešpaties titulą, pirmieji Bažnyčios tikėjimo išpažinimai nuo pat pradžių[70] teigė, kad Dievui Tėvui pripažįstama valdžia, galybė ir garbė yra taikoma ir Jėzui,[71] nes Jis turi „Dievo prigimtį" (Fil 2, 6), ir šią Jėzaus didybę Tėvas parodė prikeldamas Jėzų iš numirusių ir Jį išaukštindamas savo garbėje.[72]

461

653

668–672 450 Nuo krikščionybės pradžios tvirtinti, kad Jėzus yra pasaulio ir istorijos Viešpats[73], taip pat reiškia pripažinti, jog savo asmeninės laisvės žmogus negali absoliučiai palenkti jokiai žemiškai valdžiai, o tik Dievui Tėvui ir Viešpačiui Jėzui Kristui: imperatorius nėra „Viešpats"[74]. „Bažnyčia tiki [...], kad jos Viešpats ir Mokytojas yra visos žmonių istorijos raktas, centras ir tikslas."[75]

2242

2664–2665 451 Krikščionių maldose „Viešpaties" titulas dažnai kartojamas tiek kviečiant melstis: „Viešpats su jumis", tiek baigiant maldą: „per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų" ar su didžiu pasitikėjimu ir viltimi sušunkant: „*Maran atha*" („Viešpats ateina!") arba „*Marana tha*" („Viešpatie, ateik!") (1 Kor 16, 22). „Amen. Ateik, Viešpatie Jėzau!" (Apr 22, 20).

2817

[68] Plg. Mt 8, 2; 14, 30; 15, 22; ir kt.
[69] Plg. Lk 1, 43; 2, 11.
[70] Plg. Apd 2, 34–36.
[71] Plg. Rom 9, 5; Tit 2, 13; Apr 5, 13.
[72] Plg. Rom 10, 9; 1 Kor 12, 3; Fil 2, 9–11.
[73] Plg. Apr 11, 15.
[74] Plg. Mk 12, 17; Apd 5, 29.
[75] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 10: AAS 58 (1966) 1033; plg. *Ibid.*, 45: AAS 58 (1966) 1066.

Santrauka

452 *Jėzaus vardas reiškia: „Dievas išgelbi". Kūdikis, gimęs iš Mergelės Marijos, buvo pavadintas „Jėzumi", „nes jis išgelbės savo tautą iš nuodėmių" (Mt 1, 21). „Neduota žmonėms po dangumi kito vardo, kuriuo galėtume būti išgelbėti" (Apd 4, 12).*

453 *Kristaus vardas reiškia: „pateptasis", „Mesijas". Jėzus yra Kristus, nes „Dievas Jį patepė Šventąja Dvasia ir galybe" (Apd 10, 38). Jis buvo „tas, kuris turi ateiti" (Lk 7, 19), Izraelio viltis.*[76]

454 *Dievo Sūnaus vardas reiškia vienintelį tokį ir amžiną Jėzaus Kristaus santykį su Dievu, savo Tėvu: Jis yra viengimis Tėvo Sūnus*[77] *ir pats yra Dievas.*[78] *Kad būtum krikščionis, privalai tikėti, jog Jėzus Kristus yra Dievo Sūnus.*[79]

455 *Viešpaties vardas reiškia dieviškąją valdžią. Išpažinti Jėzų ar Jo šauktis kaip Viešpaties reiškia tikėti Jo dievyste. „Nė vienas negali ištarti: 'Jėzus yra Viešpats', jei Šventoji Dvasia nepaskatina" (1 Kor 12, 3).*

3 skirsnis

„JĖZUS KRISTUS PRASIDĖJO IŠ ŠVENTOSIOS DVASIOS, GIMĖ IŠ MERGELĖS MARIJOS"

1 skirsnelis

DIEVO SŪNUS TAPO ŽMOGUMI

I. Kodėl Žodis tapo kūnu?

456 Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolyje išpažįstame: „*Jis dėl mūsų, žmonių, dėl mūsų išganymo* nužengė iš dangaus. Šventosios Dvasios veikimu priėmė kūną iš Mergelės Marijos ir tapo žmogumi."[80]

[76] Plg. Apd 28, 20.
[77] Plg. Jn 1, 14. 18; 3, 16. 18.
[78] Plg. Jn 1, 1.
[79] Plg. Apd 8, 37; 1 Jn 2, 23.
[80] DS 150.

607 457 Žodis tapo kūnu, *kad mus išgelbėtų ir sutaikintų su Dievu*: Dievas „mus pamilo ir atsiuntė savo Sūnų, kaip permaldavimą už mūsų nuodėmes“ (1 Jn 4, 10). „Tėvas atsiuntė Sūnų, pasaulio Gelbėtoją“ (1 Jn 4, 14). Jis „pasirodė, kad sunaikintų nuodėmes“ (1 Jn 3, 5):

385 > Serganti mūsų prigimtis prašėsi pagydoma; puolusi – pakeliama; mirusi – prikeliama. Praradę gėrį, mes pasigedome, kas jį sugrąžintų; paskendę tamsybėse, ilgėjomės šviesos; būdami belaisviai, laukėme išvaduotojo, kaliniai – išlaisvintojo, vergai – gelbėtojo. Nejaugi visa tai nebuvo pakankamai svarbios priežastys, kad Dievas pasigailėtų skurstančios ir nelaimingos žmonijos ir nusileistų iki mūsų žmogiškosios prigimties jos pagydyti?[81]

219 458 Žodis tapo kūnu, *kad mes pažintume Dievo meilę*. „Dievo meilė pasireiškė mums tuo, jog Dievas atsiuntė į pasaulį savo viengimį Sūnų, kad mes gyventume per jį“ (1 Jn 4, 9). Nes „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“ (Jn 3, 16).

520, 823 459 Žodis tapo kūnu, *kad mums būtų šventumo pavyzdys*. „Imkite ant
2012 savo pečių mano jungą ir mokykitės iš manęs...“ (Mt 11, 29). „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas. Niekas nenueina pas Tėvą kitaip, kaip tik per mane“ (Jn 14, 6). O Tėvas ant Atsimainymo kalno liepia: „Klausykite
1717, 1965 jo!“ (Mk 9, 7).[82] Jis iš tiesų yra palaiminimų pavyzdys ir naujojo Įstatymo norma: „Kad vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus mylėjau“ (Jn 15, 12). Ta meilė reikalauja, Juo sekant, save aukoti.[83]

1265, 1391 460 Žodis tapo kūnu, kad mus padarytų *„dieviškosios prigimties dalininkais“* (2 Pt 1, 4). „Nes Žodis dėl to tapo žmogumi, o Dievo Sūnus – žmogaus Sūnumi, kad ir žmogus, bendrystėje su Žodžiu gavęs dieviškąją įsūnystę, taptų Dievo vaiku.“[84] „Nes Dievo Sūnus tapo žmogumi,
1988 kad mus sudievintų.“[85] „Vienatinis Dievo Sūnus, norėdamas, kad mes taptume Jo dievystės dalininkais, priėmė mūsų prigimtį, idant, tapęs žmogumi, sudievintų žmones.“[86]

[81] Šv. Grigalius Nisietis, *Oratio catechetica* 15, 3: TD 7, 78 (PG 45, 48).
[82] Plg. Įst 6, 4–5.
[83] Plg. Mk 8, 34.
[84] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 19, 1: SC 211, 374 (PG 7, 939).
[85] Šv. Atanazas Aleksandrietis, *De Incarnatione* 54, 3: SC 199, 458 (PG 25, 192).
[86] Šv. Tomas Akvinietis, *Officium de festo corporis Christi*, Ad Matutinas, In primo Nocturno, Lectio 1, in: *Opera omnia*, v. 29, Paryžius, 1876, p. 336.

II. Įsikūnijimas

461 Kartodama šv. Jono posakį („Žodis tapo kūnu“: Jn 1, 14), Bažnyčia „Įsikūnijimu“ vadina faktą, kad Dievo Sūnus priėmė žmogiškąją prigimtį, norėdamas joje mus išganyti. Apie Įsikūnijimo slėpinį Bažnyčia gieda šv. Pauliaus perteiktą himną: 653, 661 449

> Būkite tokio nusistatymo kaip Kristus Jėzus. Jis, turėdamas Dievo prigimtį, godžiai nesilaikė savo lygybės su Dievu, bet apiplėšė pats save, priimdamas tarno išvaizdą ir tapdamas panašus į žmones. Jis ir išore tapo kaip visi žmonės; jis nusižemino, tapdamas klusnus iki mirties, iki kryžiaus mirties (Fil 2, 5–8).[87]

462 Laiške žydams kalbama apie tą patį slėpinį:

> Todėl, ateidamas į pasaulį, jis [Kristus] byloja: „Aukų ir atnašų tu nebenori, bet paruošei man kūną. Tau nepatiko deginamosios atnašos ir aukos už nuodėmes.“ Tuomet aš tariau: „štai ateinu [...] vykdyti tavo, o Dieve, valios!“ (Žyd 10, 5–7, cituojant Ps 40, 7–9 LXX).

463 Tikėti tikrą Dievo Sūnaus Įsikūnijimą yra skiriamasis krikščionių tikėjimo ženklas: „Iš to pažinsite Dievo Dvasią: kiekviena dvasia, kuri išpažįsta Jėzų Kristų kūne atėjus, yra iš Dievo“ (1 Jn 4, 2). Toks yra džiugus Bažnyčios įsitikinimas nuo pat pradžių, kai ji gieda apie didų maldingumo slėpinį: „Jis apsireiškė kūne“ (1 Tim 3, 16). 90

III. Tikras Dievas ir tikras žmogus

464 Nepakartojamas ir vienkartinis Dievo Sūnaus Įsikūnijimas nereiškia, kad Jėzus Kristus yra iš dalies Dievas, iš dalies žmogus, kažkoks dieviškumo ir žmogiškumo mišinys. Jis tapo tikru žmogumi, likdamas tikras Dievas. Jėzus Kristus yra tikras Dievas ir tikras žmogus. Šią tikėjimo tiesą pirmaisiais amžiais Bažnyčia turėjo aiškinti ir ginti nuo iškraipančių erezijų. 88

465 Pirmosios erezijos neigė ne tiek Kristaus dievystę, kiek Jo tikrą žmogystę (gnostinis doketizmas). Nuo apaštalų laikų krikščionys pabrėždavo tikrą „kūne atėjusio“[88] Dievo Sūnaus Įsikūnijimą. Tačiau jau

[87] Plg. *Sekmadienio I Vakarinė*, in: *Valandų liturgija*, t. 1, Vilnius, 2011, p. 599, 686, 780, 873.
[88] Plg. 1 Jn 4, 2–3; 2 Jn 7.

trečiajame šimtmetyje Bažnyčia, prieštaraudama Pauliui Samosatiečiui, Antiochijos Susirinkime turėjo patvirtinti, kad Jėzus Kristus yra Dievo Sūnus prigimtimi, o ne įsūnyste. Pirmasis Nikėjos Visuotinis Susirinkimas 325 metais savajame Tikėjimo simbolyje išpažino, kad Dievo Sūnus
242 yra „gimęs, bet ne sukurtas, vienos substancijos (graikiškai *homousios*) su Tėvu“[89], ir pasmerkė Arijų, kuris tvirtino, kad „Dievo Sūnus yra kilęs iš nebūties“[90] ir yra „kitos substancijos, arba esmės“, negu Tėvas.[91]

466 Nestorijaus erezija Kristuje matė žmogaus asmenį, sujungtą su dieviškuoju Dievo Sūnaus Asmeniu. Dėl to šv. Kirilas Aleksandrietis ir 431 metais Efeze vykęs trečiasis Visuotinis Susirinkimas išpažino, kad „Žodis, hipostaziškai suvienydamas su savimi protingos sielos gaivinamą kūną, [...] tapo žmogumi“[92]. Kristaus žmogystė neturi kito subjekto, kaip tik dieviškąjį Dievo Sūnaus Asmenį, kuris ją prisiėmė ir pasisavino nuo pat prasidėjimo momento. Todėl tas pats Susirinkimas
495 paskelbė, kad Marija tikrai tapo Dievo Motina, žmogiškai pradėdama Dievo Sūnų savo įsčiose: „Dievo Motina ją vadiname ne dėl to, kad Dievo Žodis savo prigimtį ar dievystę būtų ėmęs iš šventosios Mergelės, bet todėl, kad iš jos gavo protinga siela apdovanotą šventąjį kūną, su kuriuo hipostaziškai susivienijęs Dievo Žodis pripažįstamas gimęs pagal kūną.“[93]

467 Monofizitai tvirtino, kad Kristuje žmogiškoji prigimtis, prisiimta Dievo Sūnaus dieviškojo Asmens, nustojo egzistuoti. Prieštaraudamas tai erezijai, 451 metais Chalkedone vykęs ketvirtasis Visuotinis Susirinkimas pareiškė:

> Sekdami šventųjų tėvų pavyzdžiu, mes visi sutartinai mokome išpažinti, kad mūsų Viešpats Jėzus Kristus yra vienas ir tas pats Sūnus, vienodai tobulas ir savo dievyste, ir savo žmogyste, tikrai Dievas ir tikrai žmogus, su protinga siela ir su kūnu, vienos dieviškosios prigimties kaip ir Tėvas, vienos žmogiškosios prigimties kaip ir mes, „kaip ir mes visaip mėgintas, tačiau nenusidėjęs“[94]; Jis gimė prieš visus amžius iš Tėvo kaip Dievas, o

[89] *Nikėjos simbolis*: DS 125.
[90] Nikėjos Susirinkimas, *Epistula synodalis* „Ἐπειδή τῆς“ ad Aegyptios: DS 130.
[91] *Nikėjos simbolis*: DS 126.
[92] Efezo Susirinkimas, *Epistula II Cyrilli Alexandrini ad Nestorium*: DS 250.
[93] Efezo Susirinkimas, *Epistula II Cyrilli Alexandrini ad Nestorium*: DS 251.
[94] Plg. Žyd 4, 15.

mūsų laikais dėl mūsų ir mūsų išganymo – iš Mergelės Marijos, Dievo Gimdytojos, kaip žmogus.

Vienas ir tas pats yra Kristus, viengimis Sūnus ir Viešpats; pripažįstame Jį turint dvi – nesumaišytas, nepakitusias, nepadalytas, viena nuo kitos neatskirtas – prigimtis; nors jos ir suvienytos, bet niekada nepanaikintas jų skirtingumas, atvirkščiai, vieninteliame Asmenyje ir vienintelėje subsistencijoje išsaugotas abiejų prigimčių savitumas.[95]

468 Po Chalkedono Susirinkimo kai kas Kristaus žmogiškąją prigimtį ėmė laikyti atskiru savos rūšies asmeniu. Su tuo nesutikdamas, 553 metais Konstantinopolyje vykęs penktasis Visuotinis Susirinkimas pareiškė, kad tėra „viena subsistencija [arba Asmuo], ir tai yra mūsų Viešpats 254
Jėzus Kristus, vienas iš *Švenčiausiosios Trejybės Asmenų*“[96]. Tad visa, kas priklauso Kristaus žmogiškajai prigimčiai, turi būti priskirta Jo dieviškajam Asmeniui kaip tos prigimties subjektui:[97] ne tik stebuklai, bet ir kančios,[98] ir netgi mirtis. „Mūsų Viešpats Jėzus Kristus, kuris su kūnu 616
buvo nukryžiuotas, yra tikras Dievas, garbės Viešpats, vienas iš Švenčiausiosios Trejybės Asmenų.“[99]

469 Taip Bažnyčia išpažįsta, kad Jėzus neatskiriamai yra ir tikras Dievas, ir tikras žmogus. Jis iš tikrųjų yra Dievo Sūnus, tapęs žmogumi, mūsų broliu, ir nenustojęs būti Dievas, mūsų Viešpats: 212

Jis „išsaugojo tai, kas buvo, priėmė tai, kuo nebuvo“, giedama Romos liturgijoje.[100] O šv. Jono Auksaburnio liturgijos giesmė skelbia: „O viengimi Sūnau ir Dievo Žodi! Būdamas nemirtingas, Tu dėl mūsų išganymo teikeisi įsikūnyti šventosios Dievo Motinos ir visada Mergelės Marijos įsčiose; Tu nepakisdamas tapai žmogumi ir buvai nukryžiuotas. O Kristau Dieve! Savo mirtimi sunaikinęs mirtį, Tu, kuris esi vienas iš Švenčiausiosios Trejybės Asmenų, šlovinamas drauge su Tėvu ir Šventąja Dvasia, išgelbėk mus!“[101]

[95] Chalkedono Susirinkimas, *Symbolum*: DS 301–302.

[96] Konstantinopolio II Susirinkimas, 8ª sesija, Canon 4: DS 424.

[97] Plg. Efezo Susirinkimas, *Anathematismi Cyrilli Alexandrini*, 4: DS 255.

[98] Plg. Konstantinopolio II Susirinkimas, 8ª sesija, Canon 3: DS 423.

[99] Konstantinopolio II Susirinkimas, 8ª sesija, Canon 10: DS 432.

[100] *Sausio 1 d.*, *Rytmetinė*, in: *Valandų liturgija*, t. 1, Vilnius, 2011, p. 432; plg. Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 21, 2: CCL 138, 87 (PL 54, 192).

[101] *Officium Horarum Byzantinum, Hymnus* Ὁ μονογενής: Ὡρολόγιον τὸ μέγα, Roma, 1876, p. 82.

IV. Kaip Dievo Sūnus yra žmogumi?

470 Kadangi slėpiningoje Įsikūnijimo vienybėje žmogaus prigimtis „prisiimta, o ne panaikinta“[102], Bažnyčia laikui bėgant buvo įkvėpta išpažinti visišką Kristaus žmogiškosios sielos su jos proto bei valios galiomis ir Jo žmogiškojo kūno realumą. Tačiau drauge ji kaskart primindavo, kad žmogiškoji Kristaus prigimtis tiesiogiai priklauso dieviškajam Dievo Sūnaus Asmeniui, kuris ją prisiėmė. Visa, kas Kristus yra ir ką,
516 ją turėdamas, daro, yra ir daro „vienas iš Trejybės Asmenų“. Taigi savo žmogystei Dievo Sūnus suteikia tokį asmeniškumą, kokiu egzistuoja
626 Trejybėje. Ir savo siela, ir savo kūnu Kristus žmogiškai išreiškia dieviškąjį Švč. Trejybės elgesį:[103]

> Dievo Sūnus [...] žmogaus rankomis darbavosi, žmogaus protu galvo-
2599 jo, žmogaus valia veikė, žmogaus širdimi mylėjo. Gimęs iš Mergelės Marijos, tikrai tapo vienu iš mūsų, viskuo į mus panašus, išskyrus nuodėmę.[104]

Žmogiškoji Kristaus siela ir pažinimas

471 Apolinaras Laodikietis tvirtino, kad Kristuje Žodis pavadavo sielą arba dvasią. Prieštaraudama tai klaidai, Bažnyčia išpažino, kad amži-
363 nasis Sūnus prisiėmė ir protingą žmogišką sielą.[105]

472 Ta Dievo Sūnaus prisiimta žmogiškoji siela yra apdovanota tikru žmogišku pažinimu. Toks pažinimas negalėjo būti neribotas: jis buvo įgyvendinamas istorinėmis gyvenamojo meto ir vietos aplinkybėmis. Dėl to Dievo Sūnus, tapęs žmogumi, sutiko augti „išmintimi, metais ir malone“ (Lk 2, 52) ir net teirautis to, ką žmogui įmanoma sužinoti tik iš patirties.[106] Tai atitiko Jo laisvą nusižeminimą, kai Jis priėmė „tarno išvaizdą“[107].

[102] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.
[103] Plg. Jn 14, 9–10.
[104] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042–1043.
[105] Plg. Šv. Damazas I, Laiškas Ὅτι τῇ ἀποστολιχῇ χαθέδρᾳ: DS 149.
[106] Plg. Mk 6, 38; 8, 27; Jn 11, 34; etc.
[107] Plg. Fil 2, 7.

473 Tačiau tuo pat metu šis tikrai žmogiškas Dievo Sūnaus pažinimas išreiškė ir dieviškąjį Jo Asmens gyvenimą.[108] „Žmogiškoji Dievo Sūnaus prigimtis – *ne pati iš savęs, bet dėl vienybės su Žodžiu* – pažino ir savyje atskleidė visa, kas dera Dievui."[109] Pirmiausia tai buvo žmogumi tapusio Dievo Sūnaus artimas ir tiesioginis savo Tėvo pažinimas.[110] Taip pat žmogiškasis Sūnaus žvilgsnis buvo dieviškai skvarbus, ir Jis matė slaptas žmogaus širdies mintis.[111] 240

474 Dėl vienybės su dieviškąja Išmintimi įsikūnijusio Žodžio asmenyje žmogiškajam Kristaus pažinimui buvo tobulai atviri amžinieji sumanymai, kurių apreikšti Jis buvo atėjęs.[112] Jei Jis pripažindavo ko nors šioje srityje nežinąs,[113] tai kita proga pareikšdavo nesąs įpareigotas to atskleisti.[114]

Žmogiškoji Kristaus valia

475 Drauge su tuo, kas jau pasakyta, Bažnyčia šeštajame Visuotiniame Susirinkime pareiškė, jog Kristus turi dvi prigimtines valias ir du veikimo būdus – dieviškąjį ir žmogiškąjį; jiedu nėra vienas kitam priešingi, 2008
bet veikia išvien taip, kad įsikūnijęs Žodis, paklusdamas Tėvui, žmo- 2824
gišku būdu nori viso to, ką mums išganyti Jis kaip Dievas yra nutaręs drauge su Tėvu ir Šventąja Dvasia.[115] Žmogiškoji Kristaus valia „seka Jo dieviškąja valia nesipriešindama ir neprieštaraudama, bet greičiau būdama pavaldi tai visagalei valiai"[116].

[108] Plg. Šv. Grigalius Didysis, Laiškas *Sicut aqua*: DS 475.
[109] Šv. Maksimas Išpažinėjas, *Quaestiones et dubia*, Q. I, 67: CCG 10, 155 (66: PG 90, 840).
[110] Plg. Mk 14, 36; Mt 11, 27; Jn 1, 18; 8, 55; etc.
[111] Plg. Mk 2, 8; Jn 2, 25; 6, 61; etc.
[112] Plg. Mk 8, 31; 9, 31; 10, 33–34; 14, 18–20. 26–30.
[113] Plg. Mk 13, 32.
[114] Plg. Apd 1, 7.
[115] Plg. Konstantinopolio III Susirinkimas (681 m.), 18ª sesija, *Definitio de duabus in Christo voluntatibus et operationibus*: DS 556–559.
[116] Konstantinopolio III Susirinkimas, 18ª sesija, *Definitio de duabus in Christo voluntatibus et operationibus*: DS 556.

Tikras Kristaus kūnas

476 Kadangi Žodis tapo kūnu, prisiimdamas tikrą žmogystę, Kristus buvo kūnu apibrėžtas.[117] Todėl žmogiškoji Jėzaus išvaizda gali būti
1159–1162 „nupiešta".[118] Septintajame Visuotiniame Susirinkime[119] Bažnyčia pri-
2129–2132 pažino, kad Kristų galima vaizduoti šventuose paveiksluose.

477 Taip pat Bažnyčia visada pripažino, kad Jėzaus kūne „neregimasis Dievas priėmė mūsų regimą prigimtį"[120]. Iš tiesų individualios Kristaus kūno ypatybės išreiškia dieviškąjį Dievo Sūnaus Asmenį. Savo žmogiškojo kūno bruožus Jis padarė tokius savus, kad, nupiešti šventame paveiksle, jie gali būti gerbiami, nes tikintysis, kuris gerbia Jo paveikslą, „garbina jame pavaizduotą Asmenį"[121].

Įsikūnijusiojo Žodžio širdis

478 Jėzus per visą savo gyvenimą, savo agonijos ir kančios metu mus
487 visus ir kiekvieną atskirai pažinojo ir mylėjo, ir atidavė save už kiek-
368 vieną iš mūsų. Dievo Sūnus „pamilo mane ir paaukojo save už mane"
2669 (Gal 2, 20). Jis mylėjo mus visus žmogiška širdimi. Dėl to šventoji Jėzaus širdis, perverta mūsų nuodėmių ir dėl mūsų išganymo,[122] „yra laikoma
766 ypatingu ženklu ir simboliu [...] tos meilės, kuria Atpirkėjas nepaliauja mylėjęs savo amžinąjį Tėvą ir visus žmones"[123].

Santrauka

479 *Dievo nustatytu laiku įsikūnijo vienatinis Tėvo Sūnus – amžinasis Žodis ir savo esme Tėvo paveikslas: Jis prisiėmė žmogiškąją prigimtį, neprarasdamas dieviškosios prigimties.*

[117] Plg. Laterano Susirinkimas (649 m.), Canon 4: DS 504.
[118] Plg. Gal 3, 1.
[119] Nikėjos II Susirinkimas (787 m.), Act. 7ª, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 600–603.
[120] *II Kalėdų dėkojimo giesmė*, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 423.
[121] Nikėjos II Susirinkimas, Act. 7ª, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 601.
[122] Plg. Jn 19, 34.
[123] Pijus XII, Encikl. *Haurietis aquas*: DS 3924; plg. *Idem*, Encikl. *Mystici corporis*: DS 3812.

480 *Jėzus Kristus yra tikras Dievas ir tikras žmogus savo dieviškojo Asmens vienybėje; dėl to Jis yra vienintelis tarpininkas tarp Dievo ir žmonių.*

481 *Jėzus Kristus turi dvi prigimtis – dieviškąją ir žmogiškąją; jos nesumišusios viena su kita, bet suvienytos viename Dievo Sūnaus Asmenyje.*

482 *Kristus, būdamas tikras Dievas ir tikras žmogus, turi žmogišką protą ir valią; šios galios yra tobulai suderintos ir palenktos Jo dieviškajam protui ir valiai, kurie bendri ir Tėvui, ir Šventajai Dvasiai.*

483 *Tad Įsikūnijimas yra slėpinys nuostabios vienybės, kuri sujungia dieviškąją ir žmogiškąją prigimtis viename Dievo Žodžio Asmenyje.*

2 skirsnelis

„... PRASIDĖJO IŠ ŠVENTOSIOS DVASIOS, GIMĖ IŠ MERGELĖS MARIJOS“

I. Prasidėjo iš Šventosios Dvasios...

484 Apreiškimas Marijai pradėjo „laiko pilnatvę“ (Gal 4, 4), kai išsipildo pažadai ir baigiasi pasiruošimas. Marija yra kviečiama priimti tą, kuriame „kūniškai gyvena visa dievystės pilnatvė“ (Kol 2, 9). Dieviškas atsakas į jos klausimą: „Kaip tai įvyks, jeigu aš nepažįstu vyro?“ (Lk 1, 34) nurodė Dvasios galybę: „Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs“ (Lk 1, 35). 461 721

485 Šventosios Dvasios misija visada esti sujungta ir suderinta su Sūnaus misija.[124] Šventoji Dvasia, „Viešpats Gaivintojas“[125], siunčiama pašventinti Mergelės Marijos įsčių ir dievišku būdu padaryti ją vaisingą, kad ji pradėtų amžinąjį Tėvo Sūnų, gausiantį iš jos žmogiškąją prigimtį. 689, 723

[124] Plg. Jn 16, 14–15.
[125] Plg. *Nikėjos-Konstantinopolio simbolis*: DS 150.

486 Vienatinis Tėvo Sūnus, kaip žmogus, pradėtas Mergelės Marijos
437 įsčiose, yra „Kristus“, Šventosios Dvasios pateptasis,[126] nuo pat savo žmogiškojo buvimo pradžios, nors kaip toks apreikštas palaipsniui: pirmiausia piemenims,[127] išminčiams,[128] Jonui Krikštytojui,[129] mokiniams.[130] Visas Jėzaus Kristaus gyvenimas rodo, „kaip Dievas jį patepė Šventąja Dvasia ir galybe“ (Apd 10, 38).

II. ... gimė iš Mergelės Marijos

963 487 Tai, ką katalikų tikėjimas skelbia apie Mariją, remiasi tuo, ką jis skelbia apie Kristų, o tai, ko šis tikėjimas moko apie Mariją, savo ruožtu nušviečia tikėjimą į Kristų.

Išankstinis Marijos paskyrimas

488 „Dievas atsiuntė savo Sūnų“ (Gal 4, 4), bet, kad „paruoštų Jam kūną“[131], panorėjo laisvo kūrinio bendradarbiavimo. Todėl savo Sūnaus Motina Jis nuo amžių išrinko Izraelio dukrą, jauną žydaitę iš Galilėjos Nazareto, „mergelę, sužadėtą su vyru, vardu Juozapas, iš Dovydo namų; o mergelės vardas buvo Marija“ (Lk 1, 27):

> Gailestingumo Tėvas norėjo, kad iš anksto paskirtoji Motina pareikštų savo sutikimą prieš Sūnui įsikūnijant, idant tokiu pat būdu, kokiu moteris prisidėjo prie mirties, ji būtų prisidėjusi ir prie gyvybės.[132]

722 489 Senosios Sandoros metu Marijos misiją *ruošė* šventosios moterys. Pradžioje buvo Ieva; nepaisant jos neklusnumo, jai buvo pažadėta,
410 kad jos palikuonis nugalės Piktąjį,[133] ir kad ji bus visų gyvųjų motina.[134]

[126] Plg. Mt 1, 20; Lk 1, 35.
[127] Plg. Lk 2, 8–20.
[128] Plg. Mt 2, 1–12.
[129] Plg. Jn 1, 31–34.
[130] Plg. Jn 2, 11.
[131] Plg. Žyd 10, 5.
[132] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 56: AAS 57 (1965) 60; plg. *Ibid.*, 61: AAS 57 (1965) 63.
[133] Plg. Pr 3, 15.
[134] Plg. Pr 3, 20.

Dėl to pažado Sara pradėjo sūnų, būdama senyvo amžiaus.[135] Priešingai visiems žmonių lūkesčiams, kad liktų ištikimas savo pažadams, Dievas pasirinkdavo tai, kas pasauliui atrodo silpna[136]: Samuelio motiną Haną,[137] Deborą, Rutą, Juditą, Esterą ir daugelį kitų moterų. Marija „užima pirmąją vietą tarp Viešpaties nuolankiųjų ir vargdienių, kurie viltingai iš jo tikisi ir sulaukia išganymo. Galiausiai su ja, prakilniąja Siono dukterimi, ilgai laukus pažado išsipildymo, ateina laikų pilnatvė ir prasideda nauja išganymo santvarka."[138] 145 64

Nekaltasis Prasidėjimas

490 Kad galėtų būti Gelbėtojo Motina, Marija buvo „Dievo apipilta tokio uždavinio vertomis dovanomis"[139]. Angelas Gabrielius Apreiškimo metu ją sveikina kaip „malonėmis apdovanotąją"[140]. Iš tiesų, kad galėtų savo tikėjimu laisvai pritarti jai apreikštam pašaukimui, ji turėjo būti pilna Dievo malonės. 2676, 2853 2001

491 Amžiams bėgant Bažnyčia suvokė, kad Dievo „malonėmis apdovanotoji"[141] Marija buvo atpirkta nuo pat savo prasidėjimo momento. Tai išpažįstama Nekaltojo Prasidėjimo dogma, popiežiaus Pijaus IX paskelbta 1854 metais: 411

> Švenčiausioji Mergelė Marija nuo pirmos prasidėjimo akimirkos ypatinga visagalio Dievo malone ir privilegija dėl žmonijos Atpirkėjo Jėzaus Kristaus nuopelnų buvo apsaugota nuo gimtosios nuodėmės ir nė kiek jos nesutepta.[142]

492 Tas „išskirtinio šventumo spindesys", kuriuo ji buvo „nuo pat pirmo prasidėjimo akimirksnio papuošta"[143], atsirado grynai iš Kristaus: ji yra „dėl savo Sūnaus nuopelnų kilnesniu būdu atpirkta".[144] Labiau už

[135] Plg. Pr 18, 10–14; 21, 1–2.
[136] Plg. 1 Kor 1, 27.
[137] Plg. 1 Sam 1.
[138] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 55: AAS 57 (1965) 59–60.
[139] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 56: AAS 57 (1965) 60.
[140] Lk 1, 28.
[141] Lk 1, 28.
[142] Pal. Pijus IX, Bulė *Ineffabilis Deus*: DS 2803.
[143] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 56: AAS 57 (1965) 60.
[144] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 53: AAS 57 (1965) 58.

2011 visus kitus sukurtus asmenis Tėvas ją „palaimino [...] Kristuje visoke-
1077 riopa dvasine palaima danguje“ (Ef 1, 3) ir išsirinko „jame prieš pasaulio sukūrimą; [...] iš grynos meilės“ (Ef 1, 4–5), kad būtų šventa ir nesutepta Jo akivaizdoje.

493 Rytų tradicijos tėvai Dievo Motiną vadina „visiškai šventa“ (*Panaghia*); jie gerbia ją kaip „jokios nuodėmės sutepimo nepaliestą, laiko ją tarsi Šventosios Dvasios sukurta nauja būtybe“[145]. Dievo malone Marija liko nepaliesta jokios asmeninės nuodėmės per visą savo gyvenimą.

„Tebūna man, kaip tu pasakei...“

494 Išgirdusi, kad ji pagimdys „Aukščiausiojo Sūnų“, nepažindama
2617 vyro, Šventosios Dvasios galybe,[146] Marija „tikėjimo klusnumu“[147], bū-
148 dama tikra, kad „Dievui nėra negalimų dalykų“, atsakė: „Štai aš Viešpaties tarnaitė, tebūna man, kaip tu pasakei“ (Lk 1, 38). Sutikdama su
968 Dievo žodžiu, ji tapo Jėzaus Motina ir, netrukdoma jokios nuodėmės, visa širdimi įsitraukė į dieviškąjį išganymo planą; Marija nesvyruodama atsidavė savo Sūnaus asmeniui ir misijai, kad, priklausydama nuo Jo ir drauge su Juo, Dievo malonės padedama tarnautų Atpirkimo slėpiniui:[148]

> Šv. Ireniejus sako, kad ji „paklusdama tapo ir savo, ir visos žmonių giminės išganymo priežastimi“.[149] Todėl nemažai senųjų Bažnyčios tėvų [...] jam pritaria: „Ievos neklusnumo mazgą atmezgė Marijos klusnumas; ką mergelė Ieva surišo netikėdama, tai mergelė Marija atrišo tikėjimu.“[150]
> 726 Lygindami su Ieva, Mariją jie vadina „gyvųjų Motina“ ir dažnai tvirtina: „mirtis – per Ievą, gyvenimas – per Mariją“.[151]

[145] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 56: AAS 57 (1965) 60.
[146] Plg. Lk 1, 28–37.
[147] Plg. Rom 1, 5.
[148] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 56: AAS 57 (1965) 60–61.
[149] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 22, 4: SC 211, 440 (PG 7, 959).
[150] Plg. Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 22, 4: SC 211, 442–444 (PG 7, 959–960).
[151] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 56: AAS 57 (1965) 60–61.

Dieviškoji Marijos motinystė

495 Evangelijose Marija vadinama „Jėzaus motina“ (Jn 2, 1; 19, 25),[152] o dar prieš Sūnaus gimimą, Šventajai Dvasiai įkvėpus, [Elzbietos] ji buvo džiugiai pavadinta „mano Viešpaties motina“ (Lk 1, 43). Iš tiesų tas, kurį ji pradėjo iš Šventosios Dvasios kaip žmogų ir kuris iš tikrųjų tapo jos sūnumi pagal kūną, yra ne kas kitas, kaip amžinojo Tėvo Sūnus, antrasis Švenčiausiosios Trejybės Asmuo. Bažnyčia išpažįsta, kad 466, 2677
Marija tikrai yra *Dievo Motina* (*Theotokos*).[153]

Marijos mergeliškumas

496 Jau pirmuose tikėjimo apibrėžimuose[154] Bažnyčia išpažino, kad Jėzus buvo pradėtas Mergelės Marijos įsčiose vien Šventosios Dvasios galia, ir patvirtino kūnišką šio įvykio aspektą: Jėzus buvo pradėtas „iš Šventosios Dvasios, be sėklos“[155]. Bažnyčios tėvai mergeliškajame Jėzaus prasidėjime regi ženklą, kad Dievo Sūnus gimė tikrai turėdamas tokią kaip mūsų žmogišką prigimtį:

> Antai šv. Ignotas Antiochietis (II amžiaus pradžia) rašo: „Jūs esate tvirtai įsitikinę mūsų Viešpaties tiesa. Jis iš tikrųjų kūnu yra kilęs iš Dovydo giminės,[156] Dievo Sūnus Dievo valia ir galybe,[157] tikrai gimęs iš Mergelės, [...] tikrai buvo už mus kūnu nukryžiuotas valdant Poncijui Pilotui [...], iš tikrųjų kentėjo, kaip iš tikrųjų ir prisikėlė.“[158]

497 Evangeliniai pasakojimai[159] mergeliškąjį Jėzaus prasidėjimą laiko dieviško veikimu, pranokstančiu bet kurį žmogišką supratimą ir galimybes:[160] „jos vaisius yra iš Šventosios Dvasios“, – sakė angelas Juozapui apie jo sužadėtinę Mariją (Mt 1, 20). Bažnyčia mato

[152] Plg. Mt 13, 55.
[153] Plg. Efezo Susirinkimas, *Epistula II Cyrilli Alexandrini ad Nestorium*: DS 251.
[154] Plg. DS 10–64.
[155] Laterano Susirinkimas (649 m.), Canon 3: DS 503.
[156] Plg. Rom 1, 3.
[157] Plg. Jn 1, 13.
[158] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Smyrnaeos* 1–2: SC 10bis, p. 132–134 (Funk 1, 274–276).
[159] Plg. Mt 1, 18–25; Lk 1, 26–38.
[160] Plg. Lk 1, 34.

čia išsipildžiusį dieviškąjį pažadą, kurį skelbė pranašas Izaijas: „Štai mergelė nešios įsčiose ir pagimdys sūnų“ (Iz 7, 14), kaip graikiškai išversta Mt 1, 23.

498 Kartais sutrinkama dėl to, kad šv. Morkaus evangelija ir Naujojo Testamento laiškai nutyli mergeliškąjį Jėzaus prasidėjimą. Gali kilti klausimas, ar tai nėra legendos arba teologinės konstrukcijos be istorinio pagrindo. Į tai reikia atsakyti: tikėjimas mergeliškuoju Jėzaus prasidėjimu susidūrė su smarkia netikinčiųjų, žydų ir pagonių opozicija, patyčiomis ir nesupratimu;[161] jis nebuvo pagrįstas pagonių mitologija nei derinimusi prie to meto pažiūrų. Šio įvykio prasmė suvokiama tiktai tikėjimu, kuris, pasiremdamas „slėpinių tarpusavio ryšiu“[162], tą įvykį regi susietą su Kristaus slėpinių visuma – nuo Įsikūnijimo iki Velykų. Tokį ryšį liudija jau šv. Ignotas Antiochietis: „Šio pasaulio kunigaikščiui buvo apgaubtas paslaptimi Marijos mergeliškumas bei gimdymas, taip pat Viešpaties mirtis – trys Dievo tyloje nuaidėjusios paslaptys.“[163]

Marija – „visuomet Mergelė“

499 Gilindama savo tikėjimą mergeliškąja Marijos motinyste, Bažnyčia ėmė išpažinti, kad Marija visuomet liko tikra Mergelė,[164] net ir pagimdžiusi žmogumi tapusį Dievo Sūnų.[165] Kristaus gimimas „ne sumažino, o pašventino jos mergiškąjį nepaliestumą“[166]. Bažnyčios liturgija pagerbia Mariją kaip *Aeiparthenos*, „visuomet Mergelę“[167].

500 Kartais tam prieštaraujama, nes Evangelija mini Jėzaus brolius ir seseris.[168] Bažnyčia visuomet suprato, kad tie tekstai nenurodo kitų

[161] Plg. Šv. Justinas, *Dialogus cum Tryphone Iudaeo* 66–67: CA 2, 234–236 (PG 6, 628–629); Origenas, *Contra Celsum*, 1, 32: SC 132, 162–164 (PG 8, 720–724); *Ibid.*, 1, 69: SC 132, 270 (PG 8, 788–789); et alii.

[162] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 4: DS 3016.

[163] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Ephesios* 19, 1: SC 10bis, 74 (Funk 1, 228); plg. 1 Kor 2, 8.

[164] Plg. Konstantinopolio II Susirinkimas, 8ª sesija, Canon 6: DS 427.

[165] Plg. Šv. Leonas Didysis, *Tomus ad Flavianum*: DS 291; *Ibid.*: DS 294; Pelagijus I, Laiškas *Humani generis*: DS 442; Laterano Susirinkimas, Canon 3: DS 503; Toledo XVI susirinkimas, *Symbolum*: DS 571; Paulius IV, Konst. *Cum quorumdam hominum*: DS 1880.

[166] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 57: AAS 57 (1965) 61.

[167] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 52: AAS 57 (1965) 58.

[168] Plg. Mk 3, 31–35; 6, 3; 1 Kor 9, 5; Gal 1, 19.

Mergelės Marijos vaikų; iš tiesų Jokūbas ir Juozapas, Jėzaus „broliai" (Mt 13, 55), yra sūnūs Marijos, Kristaus mokinės,[169] kuri pabrėžtinai vadinama „kita Marija" (Mt 28, 1). Pagal žinomą Senojo Testamento posakį,[170] tai artimi Jėzaus giminaičiai.

501 Jėzus yra vienintelis Marijos Sūnus. Tačiau dvasinė Marijos motinystė[171] apima visus žmones, kurių išganyti Jis yra atėjęs. „Ji pagimdė Sūnų, Dievo skirtą būti pirmgimiu iš daugelio brolių (plg. Rom 8, 29), tai yra tikinčiųjų, prie kurių gimimo ir auklėjimo ji prisideda motinos meile."[172] 969 970

Mergeliškoji Marijos motinystė Dievo plane

502 Tikėjimo žvilgsniu aprėpę Apreiškimo visumą, galime atskleisti slėpiningus motyvus, dėl kurių Dievas savo išganymo plane panoro, kad Jo Sūnus gimtų iš Mergelės. Tie motyvai susiję tiek su Kristaus asmeniu bei Jo atperkamąja misija, tiek su Marijos sutikimu priimti tą misiją visų žmonių labui. 90

503 Marijos mergystė rodo absoliučią Dievo iniciatyvą Įsikūnijimo metu. Jėzus neturi kito Tėvo, tik Dievą.[173] „Žmogystė, kurią Jis prisiėmė, niekada Jo neatitolino nuo Tėvo [...]; iš prigimties Jis yra Tėvo Sūnus savo dievyste, iš prigimties – Motinos Sūnus savo žmogyste, tačiau iš tikrųjų Dievo Sūnus savo abiem prigimtimis."[174] 422

504 Jėzus buvo Mergelės Marijos įsčiose pradėtas iš Šventosios Dvasios, nes Jis yra *naujasis Adomas*[175], duodantis pradžią naujajai kūrinijai: „Pirmasis žmogus yra iš žemės, žemiškas; antrasis žmogus iš dangaus" (1 Kor 15, 47). Kristaus žmogystė nuo pat Jo prasidėjimo yra pilna Šventosios Dvasios, nes „Dievas teikia jam Dvasią be saiko" (Jn 3, 34). Tai „iš Jo", kuris yra atpirktosios žmonijos galva,[176] „pilnatvės visi mes esame gavę malonę po malonės" (Jn 1, 16). 359

[169] Plg. Mt 27, 56.
[170] Plg. Pr 13, 8; 14, 16; 29, 15; etc.
[171] Plg. Jn 19, 26–27; Apr 12, 17.
[172] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 63: AAS 57 (1965) 64.
[173] Plg. Lk 2, 48–49.
[174] Friulio susirinkimas (796 m. arba 797 m.), *Symbolum*: DS 619.
[175] Plg. 1 Kor 15, 45.
[176] Plg. Kol 1, 18.

505 Jėzus, naujasis Adomas, savo prasidėjimu Mergelėje pradeda *naująjį*
1265 Dievo įvaikių *gimimą* Šventojoje Dvasioje per tikėjimą. „Kaip tai įvyks?“ (Lk 1, 34).[177] Dieviškajame gyvenime dalyvaujama „ne iš kraujo ir ne iš kūno norų, ir ne iš vyro norų, bet iš Dievo“ (Jn 1, 13). Šis gyvenimas priimamas visiškai tyrai, nes žmogui jį suteikia tik Dvasia. Žmogaus pašaukimo – būti sužadėtam su Dievu – prasmė[178] tobulai išsipildė mergeliškojoje Marijos motinystėje.

148, 1814 506 Marija yra Mergelė, nes jos mergeliškumas yra jokios abejonės nesužalo-to[179] *jos tikėjimo* ir neblaškomo atsidavimo Dievo valiai ženklas.[180] Tai jos tikė-jimas leido jai tapti Gelbėtojo Motina: „Dar labiau palaiminta Marija, priėmusi Kristaus tikėjimą, negu pradėjusi Kristaus kūną.“[181]

507 Marija, būdama drauge ir Mergelė, ir Motina, yra tobulas Bažnyčios pa-
967 veikslas.[182] „Su tikėjimu priimdama Dievo žodį, Bažnyčia ir pati tampa motina, nes mokymu ir krikštu ji gimdo naujam ir nemirtingam gyvenimui iš Šventosios Dvasios pradėtus ir iš Dievo gimusius vaikus. Ji taip pat yra mergelė, kuri nepa-
149 lytėtai ir tyrai laikosi Sužadėtiniui duotosios priesaikos.“[183]

Santrauka

508 *Iš Ievos palikuonių Dievas išsirinko Mergelę Mariją, kad būtų Jo Sūnaus Motina. „Malonėmis apdovanotoji“ yra „puikiausias Atpirkimo vaisius“*[184]*; nuo pirmos savo prasidėjimo akimirkos ji buvo visiškai apsaugota nuo gimtosios nuodėmės, nė kiek jos nesutepta ir jokios asmeninės nuodėmės nepaliesta per visą gyvenimą.*

509 *Marija iš tikrųjų yra „Dievo Motina“, nes ji Motina žmogumi tapusio amžinojo Dievo Sūnaus, kuris pats yra Dievas.*

510 *Marija „liko Mergelė pradėdama Sūnų, Mergelė gimdydama, Mergelė nešiodama, Mergelė maitindama Jį krūtimi, mergelė visada“.*[185] *Visa savo esybe ji yra „Viešpaties tarnaitė“ (Lk 1, 38).*

[177] Plg. Jn 3, 9.
[178] Plg. 2 Kor 11, 2.
[179] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 63: AAS 57 (1965) 64.
[180] Plg. 1 Kor 7, 34–35.
[181] Šv. Augustinas, *De sancta virginitate* 3, 3: CSEL 41, 237 (PL 40, 398).
[182] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 63: AAS 57 (1965) 64.
[183] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 64: AAS 57 (1965) 64.
[184] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964) 125.
[185] Šv. Augustinas, *Sermo* 186, 1: PL 38, 999.

511 *Mergelė Marija „laisvu tikėjimu ir paklusnumu bendradarbiavo žmonių išganymo labui"*[186]*. Ji ištarė taip „visos žmogiškosios prigimties vardu"*[187]*, o būdama klusni tapo naująja Ieva, gyvųjų Motina.*

3 skirsnelis

KRISTAUS GYVENIMO SLĖPINIAI

512 Tikėjimo simbolyje iš visų Kristaus gyvenimo slėpinių minimi tik Įsikūnijimas (prasidėjimas ir gimimas) ir Velykos (kančia, nukryžiavimas, mirtis, palaidojimas, nužengimas į pragarus, prisikėlimas, dangun žengimas). Nei apie paslėptojo, nei apie viešojo Jėzaus gyvenimo slėpinius jame nieko aiškiai nepasakoma, tačiau Tikėjimo simbolio straipsniai, skirti Jėzaus Įsikūnijimui ir Velykoms, nušviečia visą žemiškąjį Kristaus gyvenimą. „Viską, ką Jėzus nuo pat pradžių veikė ir mokė iki tos dienos, kurią buvo paimtas į dangų" (Apd 1, 1–2), reikia matyti Kalėdų ir Velykų slėpinių šviesoje. 1163

513 Įvairiems atvejams pritaikyta katechezė turės atskleisti visą Jėzaus slėpinių lobyną. Čia pakaks paminėti tik kelis elementus, bendrus visiems Kristaus gyvenimo slėpiniams (I), o paskui peržvelgti pagrindinius paslėptojo (II) ir viešojo (III) Jėzaus gyvenimo slėpinius. 426, 561

I. Visas Kristaus gyvenimas yra slėpinys

514 Daugelio žmonių smalsumą žadinančių dalykų iš Jėzaus gyvenimo Evangelijose nėra. Beveik nieko nepasakyta apie Jo gyvenimą Nazarete, nepasakojama ir apie didelę Jo viešojo gyvenimo dalį.[188] Kas yra Evangelijose surašyta, surašyta tam, „kad tikėtumėte, jog Jėzus yra Mesijas, Dievo Sūnus, ir tikėdami turėtumėte gyvenimą per jo vardą" (Jn 20, 31).

515 Evangelijas parašė žmonės iš pirmųjų įtikėjusių,[189] norėjusių savo tikėjimu pasidalyti su kitais. Tikėjimu žinodami, kas yra Jėzus, jie galėjo įžvelgti ir kitiems nurodyti Jo viso žemiškojo gyvenimo slėpinių 126

[186] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 56: AAS 57 (1965) 60.
[187] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 30, a. 1, c, ed. Leon. 11, 315.
[188] Plg. Jn 20, 30.
[189] Plg. Mk 1, 1; Jn 21, 24.

pėdsakus. Viskas Jėzaus gyvenime – nuo kūdikio vystyklų[190] ligi kančios acto[191] ir Prisikėlimo drobulės[192] – yra Jo slėpinio ženklai. Iš Jo veiksmų, stebuklų ir žodžių buvo matyti, kad Jame „kūniškai gyvena visa dievystės pilnatvė" (Kol 2, 9). Tad Jo žmogystė atrodo kaip „sakra-
609, 774 mentas", tai yra Jo dievystės ir atneštojo išganymo ženklas ir įrankis;
447 už to, kas Jo žemiškajame gyvenime buvo matoma, slypi neregimas Jo dieviškos sūnystės ir atperkamosios misijos slėpinys.

Bendrieji Jėzaus slėpinių bruožai

65 516 Visas Kristaus gyvenimas: Jo žodžiai ir veiksmai, tylėjimas ir kančia, buvimo ir kalbėjimo būdas yra Tėvo *apreiškimas*. Jėzus gali pasakyti: „Kas yra matęs mane, yra matęs Tėvą!" (Jn 14, 9), o Tėvas: „Šitas mano išrinktasis Sūnus, jo klausykite!" (Lk 9, 35). Kadangi mūsų Viešpats tapo žmogumi, kad įvykdytų Tėvo valią,[193] kiekvienas mažiausias
2708 Jo slėpinių bruožas rodo Dievo meilę mums.[194]

606 517 Visas Kristaus gyvenimas yra *Atpirkimo* slėpinys. Pirmiausia mus
1115 atpirko ant kryžiaus pralietas kraujas,[195] tačiau šis slėpinys veikia visame Kristaus gyvenime: jau pačiame Įsikūnijime, kai, tapęs beturčiu, Jis mus praturtino savo neturtu;[196] paslėptajame gyvenime, kai Jo klusnumas[197] atitaisė mūsų neklusnumą; klausytojus apvalančiuose žodžiuose;[198] pagydymuose ir demonų išvarymuose, kuriais „Jis pasiėmė mūsų negales, sau užsikrovė mūsų ligas" (Mt 8, 17)[199]; Prisikėlime, kuriuo mus nuteisino.[200]

668, 2748 518 Visas Kristaus gyvenimas yra *visų vienybės su Juo, kaip Galva, atkūrimo* slėpinys. Visko, ką Jėzus darė, kalbėjo ar kentėjo, tikslas buvo sugrąžinti pirmykštį puolusio žmogaus pašaukimą:

[190] Plg. Lk 2, 7.
[191] Plg. Mt 27, 48.
[192] Plg. Jn 20, 7.
[193] Plg. Žyd 10, 5–7.
[194] Plg. 1 Jn 4, 9.
[195] Plg. Ef 1, 7; Kol 1, 13–14 (Vulgata); 1 Pt 1, 18–19.
[196] Plg. 2 Kor 8, 9.
[197] Plg. Lk 2, 51.
[198] Plg. Jn 15, 3.
[199] Plg. Iz 53, 4.
[200] Plg. Rom 4, 24.

Įsikūnijęs ir tapęs žmogumi, Jis tarsi glaustai savyje atkartojo ilgiausią žmonijos istoriją ir tokiu būdu mums suteikė išganymą, kad per Adomą mūsų prarastą Dievo paveikslą ir panašumą mes vėl atgautume Kristuje Jėzuje.[201] Štai kodėl Kristus perėjo visus gyvenimo tarpsnius, visiems žmonėms grąžindamas bendrystę su Dievu.[202]

Mūsų dalyvavimas Jėzaus slėpiniuose

519 Visi Kristaus turtai „skirti kiekvienam žmogui ir yra mūsų visų savastis“[203]. Nuo Įsikūnijimo „dėl mūsų, žmonių, dėl mūsų išganymo“[204] ligi mirties „už mūsų nuodėmes“ (1 Kor 15, 3) ir Prisikėlimo „mums nuteisinti“ (Rom 4, 24) Kristus gyveno ne sau, bet *mums*. Dar ir dabar mes Jį „turime Užtarėją pas Tėvą“ (1 Jn 2, 1); „Jis amžinai gyvas, kad juos [tai yra mus] užtartų“ (Žyd 7, 25). Su visu tuo, ką Jis kartą visiems laikams dėl mūsų išgyveno ir iškentėjo, Jis nuolat stovi „prieš Dievo veidą“, kad „mus užtartų“ (Žyd 9, 24). 793 602 1085

520 Visu savo gyvenimu Jėzus yra *mums pavyzdys*.[205] Jis yra „tobulas žmogus“[206], kuris mus kviečia tapti Jo mokiniais ir Juo sekti. Savo nusižeminimu Jis mums parodė sektiną pavyzdį,[207] savo malda kviečia melstis,[208] neturtu ragina laisvai prisiimti trūkumus ir persekiojimus.[209] 459 359 2607

521 Visa, ką Kristus išgyveno, išgyveno tam, kad mes galėtume *tai išgyventi Jame* ir *Jis tai išgyventų mumyse*. „Juk jis, Dievo Sūnus, įsikūnijimu tarsi susijungė su kiekvienu žmogumi.“[210] Mes esame kviečiami būti viena su Juo, vienytis kaip Jo kūno nariai su visu tuo, ką Jis išgyveno kūne už mus ir būdamas mums pavyzdys: 2715 1391

[201] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 18, 1: SC 211, 342–344 (PG 7, 932).
[202] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 18, 7: SC 211, 366 (PG 7, 937); plg. *Idem*, *Adversus haereses* 2, 22, 4: SC 294, 220–222 (PG 7, 784).
[203] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptor hominis*, 11: AAS 71 (1979) 278.
[204] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[205] Plg. Rom 15, 5; Fil 2, 5.
[206] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 38: AAS 58 (1966) 1055.
[207] Plg. Jn 13, 15.
[208] Plg. Lk 11, 1.
[209] Plg. Mt 5, 11–12.
[210] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

> Mes turime pratęsti ir įgyvendinti savyje Jėzaus būkles bei slėpinius ir dažnai Jį melsti, kad visa tai atbaigtų ir įvykdytų mumyse ir visoje savo Bažnyčioje [...]. Nes ir Dievo Sūnaus buvo numatyta leisti mums ir visai savo Bažnyčiai dalyvauti Jo slėpiniuose, juos tarsi praplėsti ir pratęsti; Jis tai daro, tais slėpiniais suteikdamas mums malonių ir trokšdamas subrandinti mumyse tų slėpinių vaisius. Šitaip Jis nori tuos slėpinius atbaigti.[211]

II. Jėzaus vaikystės ir paslėptojo gyvenimo slėpiniai

Pasirengimas

711, 762 522 Dievo Sūnaus atėjimas į žemę yra toks be galo didis įvykis, kad Dievas jį rengė daugelį amžių. „Pirmosios Sandoros“[212] apeigomis ir aukomis, vaizdais ir simboliais Jis viską kreipė į Kristų; apie Jį skelbė nenutylančiu Izraelio pranašų balsu. Pagonių širdyse Jis žadino miglotą šito atėjimo lūkestį.

712–720 523 *Šventasis Jonas Krikštytojas* yra tiesioginis Viešpaties pirmtakas,[213] siųstas taisyti Jam kelio.[214] „Vadinamas Aukščiausiojo pranašu“ (Lk 1, 76), jis yra daugiau negu pranašas[215] ir paskutinis iš pranašų;[216] nuo jo prasideda Evangelija;[217] dar savo motinos įsčiose jis sveikina ateinantį Kristų[218] ir džiaugiasi, būdamas „sužadėtinio bičiulis“ (Jn 3, 29), vadina Jį Dievo Avinėliu, „kuris naikina pasaulio nuodėmę“ (Jn 1, 29). Atėjęs „su Elijo dvasia ir galybe“ (Lk 1, 17) pirma Jėzaus, liudija Jį savo pamokslais, atsivertimo krikštu ir pagaliau kankinio mirtimi.[219]

1171 524 Kasmet švęsdama *Advento liturgiją*, Bažnyčia sudabartina šį Mesijo laukimą: dalyvaudami ilgame pasirengime pirmajam Gelbė-

[211] Šv. Jonas Edas, *Le royaume de Jésus*, 3, 4, in: *Oeuvres complètes*, v. 1, Vanas, 1905, p. 310–311.
[212] Plg. Žyd 9, 15.
[213] Plg. Apd 13, 24.
[214] Plg. Mt 3, 3.
[215] Plg. Lk 7, 26.
[216] Plg. Mt 11, 13.
[217] Plg. Apd 1, 22; Lk 16, 16.
[218] Plg. Lk 1, 41.
[219] Plg. Mk 6, 17–29.

tojo atėjimui, tikintieji karštai laukia ir antrojo atėjimo.[220] Švęsdama pirmtako gimimą ir kankinystę, Bažnyčia vienijasi su jo troškimu: „Jam [Kristui] skirta augti, o man – mažėti" (Jn 3, 30).

Gimimo slėpinys

525 Jėzus gimė vargingoje kūtelėje, neturtingoje šeimoje;[221] pirmieji įvykio liudytojai buvo paprasti piemenys. Tame neturte nušvito dangaus garbė.[222] Bažnyčia nepaliauja giedojusi apie tos nakties šlovę: 437 2443

> Mergelė pasauliui šiandien atidavė Amžinąjį;
> Neprieinamajam prisiglausti olą davė žemė.
> Angelai ir piemenys Jį šlovina,
> Žvaigždės vedami, artinas išminčiai,
> Nes Tu mums užgimei,
> Kūdikėli, Dieve amžinasis![223]

526 Dievo akyse „pasidaryti vaiku" yra sąlyga, be kurios negalima įeiti į dangaus karalystę.[224] Tam reikia nusižeminti,[225] pasidaryti mažam; negana to: reikia „atgimti iš aukštybės" (Jn 3, 7), būti iš Dievo užgimusiam,[226] kad taptum Dievo vaiku.[227] Gimimo slėpinys mumyse vyksta, kai mumyse ima ryškėti Kristus.[228] Jėzaus gimimas yra tų „nuostabių mainų" slėpinys:

> O nuostabūs mainai! Žmonijos Kūrėjas, priėmęs kūną ir sielą, gimė iš mergelės; tapęs žmogumi be vyro, mums dovanojo savo dievystę.[229] 460

[220] Plg. Apr 22, 17.
[221] Plg. Lk 2, 6–7.
[222] Plg. Lk 2, 8–20.
[223] Šv. Romanas Melodas, *Kontakion*, 10, *In diem Nativitatis Christi*, Prooemium: SC 110, 50.
[224] Plg. Mt 18, 3–4.
[225] Plg. Mt 23, 12.
[226] Plg. Jn 1, 13.
[227] Plg. Jn 1, 12.
[228] Plg. Gal 4, 19.
[229] *Kalėdų aštuntoji diena, I ir II Vakarinė*, in: *Valandų liturgija*, t. 1, Vilnius, 2011, p. 423, 435.

Jėzaus vaikystės slėpiniai

527 Jėzaus *apipjaustymas* aštuntąją dieną po gimimo[230] yra Jo įtraukimo į Abraomo palikuonių gretas, į Sandoros tautą, paklusnumo Įstatymui[231], priklausymo Izraelio kultui, kuriame Jis dalyvaus visą savo
580 gyvenimą, ženklas. Šis ženklas yra dvasinio „Kristaus apipjaustymo", 1214 kurį Jis įsteigs, būtent Krikšto, pirmavaizdis.[232]

439 528 *Epifanija* yra Jėzaus, kaip Izraelio Mesijo, Dievo Sūnaus ir pasaulio Gelbėtojo, parodymas Jo krikšto Jordano upėje metu, Kanos vestuvėse[233] ir tada, kai iš Rytų atkeliavę „išminčiai" pagarbino Jėzų.[234] Į tuos išminčius, atstovaujančius aplinkinių kraštų pagonių religijoms, Evangelijoje žiūrima kaip į pirmuosius atstovus tų tautų, kurios priims Gerąją per Įsikūnijimą įvykusio išganymo Naujieną. Tai, kad išminčiai atvyksta į Jeruzalę pagarbinti gimusio Žydų karaliaus,[235] rodo, jog mesijinės Dovydo žvaigždės šviesoje[236] jie Izraelyje ieško to, kuris bus tautų valdovas.[237] Jų atvykimas reiškia, jog pagonys gali surasti Jėzų ir pagarbinti Jį kaip Dievo Sūnų ir pasaulio Gelbėtoją tik kreipdamiesi į
711–716, žydus[238] ir iš jų gavę mesijinį pažadą, tokį, koks yra Senajame Testamen-
122 te.[239] Epifanija reiškia, kad visi pagonys įžengia į patriarchų šeimą[240] ir įgyja *Israeliticam dignitatem* (*Izraelio tautos garbingumą*)[241].

583 529 Jėzaus *paaukojimu Šventykloje*[242] Jis parodomas kaip Viešpačiui priklausantis Pirmagimis.[243] Simeono ir Onos asmenyse visas laukimu gyvenantis Izraelis ateina susitikti su savo Gelbėtoju (taip šį įvykį vadina

[230] Plg. Lk 2, 21.
[231] Plg. Gal 4, 4.
[232] Plg. Kol 2, 11–13.
[233] Plg. *Marijos giesmės prieg.*, *Kristaus Apsireiškimas*, in: *Valandų liturgija*, t. 1, Vilnius, 2011, p. 511.
[234] Plg. Mt 2, 1.
[235] Plg. Mt 2, 2.
[236] Plg. Sk 24, 17; Apr 22, 16.
[237] Plg. Sk 24, 17–19.
[238] Plg. Jn 4, 22.
[239] Plg. Mt 2, 4–6.
[240] Plg. Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 33, 3: CCL 138, 173 (PL 54, 242).
[241] *Velyknaktis*, 26, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 283.
[242] Plg. Lk 2, 22–39.
[243] Plg. Iš 13, 12–13.

Bizantijos tradicija). Jėzus yra atpažįstamas kaip ilgai lauktasis Mesijas, „šviesa pagonims apšviesti" ir „Izraelio tautos garbė", bet drauge ir „prieštaravimo ženklas". Marijai pranašaujamas skausmo kalavijas žada kitą, kryžiaus auką, tobulą ir vienintelę, kuri suteiks išganymą, Dievo parengtą „visų tautų akivaizdoje". 439 614

530 *Bėgimas į Egiptą* ir nekaltųjų vaikelių iššudymas[244] rodo tamsybių priešinimąsi šviesai: „Pas savuosius atėjo, o savieji jo nepriėmė" (Jn 1, 11). Visą Kristaus gyvenimą lydės persekiojimai. Tas pat laukia ir visų Jo saviškių.[245] Jo sugrįžimas iš Egipto[246] primena protėvių išėjimą iš Egipto nelaisvės[247] ir parodo Jėzų kaip galutinį išlaisvintoją. 574

Jėzaus paslėptojo gyvenimo slėpiniai

531 Didžiąją savo gyvenimo dalį Jėzus praleido panašiai kaip ir daugybė paprastų žmonių; tai buvo kasdieniškas gyvenimas be regimos didybės, amatininko darbas, Dievo įstatymui pavaldus[248] žydo religinis gyvenimas tarp Jėzų supančių žmonių. Iš viso to laikotarpio mums yra apreikšta tik tai, kad Jėzus buvo klusnus tėvams[249] ir kad Jis „augo išmintimi, metais ir malone Dievo ir žmonių akyse" (Lk 2, 52). 2427

532 Paklusdamas savo motinai ir tėviškajam globėjui, Jėzus tobulai įvykdė ketvirtąjį Dievo įsakymą. Tai buvo žemiškas Jo sūniškosios meilės dangiškajam Tėvui atvaizdas. Kasdieniu Jėzaus klusnumu Juozapui ir Marijai jau buvo skelbiamas ir ryškėjo Didžiojo ketvirtadienio klusnumas: „Tebūna ne mano [...] valia!" (Lk 22, 42). Kristaus klusnumas paslėptojo gyvenimo kasdienybėje leido pradėti atkurti tai, ką buvo sugriovęs Adomo neklusnumas.[250] 2214–2220 612

533 Paslėptasis Jėzaus gyvenimas Nazarete įgalina kiekvieną žmogų išgyventi bendrumą su Jėzumi visai kasdieniškuose dalykuose:

[244] Plg. Mt 2, 13–18.
[245] Plg. Jn 15, 20.
[246] Plg. Mt 2, 15.
[247] Plg. Oz 11, 1.
[248] Plg. Gal 4, 4.
[249] Plg. Lk 2, 51.
[250] Plg. Rom 5, 19.

> Nazaretas buvo mokykla, kurioje pradedame suprasti Jėzaus gyvenimą:
> 2717 tai Evangelijos mokykla [...]. Pirmiausia ji moko tylos. O, kad vėl atgytų mumyse tikroji pagarba tylai, tai nuostabiai ir niekuo nepakeičiamai
> 2204 dvasios būklei! [...] Šioje mokykloje suvokiame, ką mums reiškia namai. Nazaretas tegu padeda mums susimąstyti, kas yra šeima, ją vienijanti meilė, šeimos kilnumas ir spindesys, jos šventi ir nesuardomi ryšiai [...]. Pagaliau šioje mokykloje mokomės dirbti. O Nazareto mokyklinis suolas – dailidės sūnaus namai! Ypač norėtume juose suprasti ir pagerbti griežtą, bet išganingą darbo įstatymą [...]; taip pat norime išreikšti pa-
> 2427 garbą viso pasaulio dirbantiesiems ir kaip didį pavyzdį jiems rodyti jų dieviškąjį brolį.[251]

583 534 *Jėzaus atradimas Šventykloje*[252] yra vienintelis įvykis, kuris nu-
2599 traukia Evangelijos tylą apie Jėzaus paslėptojo gyvenimo metus. Jėzus čia leidžia pažvelgti į Jo visiško pasiaukojimo slėpinį, susijusį su Jo, kaip Dievo Sūnaus, misija: „Argi nežinojote, kad man reikia būti savo Tėvo
964 reikaluose?“ Marija ir Juozapas „nesuprato Jo žodžių“, bet priėmė juos tikėjimu, o Marija „laikė visus įvykius savo širdyje“ per tuos visus metus, kurie Jėzų buvo paslėpę įprastinio gyvenimo tyloje.

III. Viešojo Jėzaus gyvenimo slėpiniai

Jėzaus krikštas

535 Viešasis Jėzaus gyvenimas prasidėjo,[253] Jonui Jį pakrikštijus Jor-
719–720 dane.[254] Jonas skelbė „atsivertimo krikštą nuodėmėms atleisti“ (Lk 3, 3). Minios nusidėjėlių, muitininkų ir karių,[255] fariziejų ir sadukiejų,[256] parsidavinėjančių moterų[257] ėjo pas jį krikštytis. „Tuomet Jėzus atėjo.“ Krikštytojas dar dvejoja, Jėzus primygtinai reikalauja ir priima
701 krikštą. Šventoji Dvasia tarsi balandis nusileidžia ant Jėzaus, o balsas

[251] Paulius VI, *Homilia in templo Annuntiationis beatae Mariae Virginis in Nazareth* (1964 sausio 5): AAS 56 (1964) 167–168.
[252] Plg. Lk 2, 41–52.
[253] Plg. Lk 3, 23.
[254] Plg. Apd 1, 22.
[255] Plg. Lk 3, 10–14.
[256] Plg. Mt 3, 7.
[257] Plg. Mt 21, 32.

iš dangaus prabyla: „Šitas yra mano mylimasis Sūnus“ (Mt 3, 13–17). Tai Jėzaus, kaip Izraelio Mesijo ir Dievo Sūnaus, apreiškimas („Epifanija“). 438

536 Jėzaus krikštas yra Jo sutikimas su kenčiančio tarno misija, tai jos pradžia. Jis leidžia laikyti save nusidėjėliu;[258] Jis jau yra „Dievo Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmę“ (Jn 1, 29); Jis jau regi savo kruvinos mirties „krikštą“.[259] Jis jau ateina „atlikti visa, kas reikalinga teisumui“ (Mt 3, 15), tai yra visiškai pasiduoda Tėvo valiai su meile sutikdamas priimti mirties krikštą mūsų nuodėmėms atleisti.[260] Į šį sutikimą atsiliepia balsas Tėvo, kuris gėrisi savo Sūnumi.[261] O Dvasia, kurios pilnatvė yra Jėzuje nuo pat Jo prasidėjimo, „pasiliko virš jo“.[262] Jis taps Jos versme visai žmonijai. Jo krikšto metu „atsivėrė dangus“ (Mt 3, 16), kurį buvo užvėrusi Adomo nuodėmė, o Jėzaus ir Šventosios Dvasios nusileidimu vandenys tapo pašventinti; tai buvo naujosios kūrinijos pradžia. 606 1224 444 727 739

537 Per Krikštą krikščionis sakramentiniu būdu supanašėja su Jėzumi, kuris krikšto metu išgyveno ir savo mirtį bei prisikėlimą; krikščionis turi dalyvauti šiame nuolankaus nusižeminimo ir atgailos slėpinyje, nužengti drauge su Jėzumi į vandenį, kad drauge su Juo būtų pakeltas, atgimti iš vandens ir Dvasios, kad Sūnuje taptų mylimu Tėvo sūnumi ir pradėtų „gyventi atnaujintą gyvenimą“ (Rom 6, 4): 1262

> Būkime drauge su Kristumi Krikštu palaidoti, kad drauge su Juo būtume prikelti; nuženkime su Juo, kad būtume su Juo išaukštinti; pakilkime su Juo, kad taip pat drauge su Juo būtume pašlovinti.[263] 628
>
> Visa, kas atsitiko Kristui, padeda mums suprasti, kad ant mūsų, nuplautų Krikšto vandeniu, iš dangaus aukštybių nusileidžia Šventoji Dvasia, ir Dievo balsu pripažinti savais mes tampame Dievo vaikais.[264]

[258] Plg. Iz 53, 12.
[259] Plg. Mk 10, 38; Lk 12, 50.
[260] Plg. Mt 26, 39.
[261] Plg. Lk 3, 22; Iz 42, 1.
[262] Plg. Jn 1, 32–33; Iz 11, 2.
[263] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 40, 9: SC 358, 216 (PG 36, 369).
[264] Šv. Hilaras Puatjietis, *In evangelium Matthaei* 2, 6: SC 254, 110 (PL 9, 927).

Jėzaus gundymas

538 Evangelijose pasakojama apie Jėzaus vienatvės metą dykumoje iškart po to, kai Jonas Jį pakrikštijo: kai „Dvasia jį paakino nukeliauti į dykumą“ (Mk 1, 12), Jėzus joje praleido keturiasdešimt dienų nieko
394 nevalgęs, tarp laukinių žvėrių, su angelais, kurie „jam tarnavo“.[265] Toms
518 dienoms baigiantis, šėtonas Jį tris kartus gundo, norėdamas pakirsti Jo sūnišką atsidavimą Dievui. Jėzus atrėmė šį antpuolį, atkartojantį Adomo gundymą rojuje ir Izraelio – dykumoje, ir „velnias atsitraukė nuo jo iki laiko“ (Lk 4, 13).

539 Evangelistai nurodo to paslaptingo įvykio reikšmingą išganymui prasmę.
397 Jėzus yra naujasis Adomas, likęs ištikimas, kai pirmasis pasidavė pagundai. Kristus tobulai įvykdo Izraelio pašaukimą: priešingai tiems, kurie kitados keturiasdešimt metų dykumoje įžūliai bandė
385 Dievą,[266] Jis pasirodė kaip Dievo Tarnas, be išlygų paklūstantis Dievo valiai. Tuo Jis nugali velnią – suriša galiūną, kad atimtų, ką jis pasiglemžęs.[267] Jėzaus pergalė prieš gundytoją dykumoje yra įžanga į Jo kančios
609 pergalę, į didžiausią Jo sūniškos meilės Tėvui klusnumą.

2119 540 Jėzaus gundymas rodo, kad Dievo Sūnus yra visai ne toks Mesijas, kokiu būti Jam siūlo šėtonas ir kokio trokšta žmonės.[268] Todėl Kristus
519, 2849 nugalėjo gundytoją *dėl mūsų*: „Mes gi turime ne tokį Vyriausiąjį Kunigą, kuris negalėtų atjausti mūsų silpnybių, bet, kaip ir mes, visaip mėgintą, tačiau nenusidėjusį“ (Žyd 4, 15). Bažnyčia kiekvienais me-
1438 tais per keturiasdešimt *gavėnios* dienų vienijasi su Jėzaus dykumoje paslaptimi.

„Prisiartino Dievo karalystė“

541 „Kai Jonas buvo suimtas, Jėzus sugrįžo į Galilėją ir ėmė skelbti
2816 Gerąją Dievo Naujieną: ‘Atėjo įvykdymo metas, Dievo Karalystė čia pat!
763 Atsiverskite ir tikėkite Evangelija!’“ (Mk 1, 14–15). „Kristus, vykdydamas

[265] Plg. Mk 1, 13.
[266] Plg. Ps 95, 10.
[267] Plg. Mk 3, 27.
[268] Plg. Mt 16, 21–23.

Tėvo valią, įsteigė žemėje dangaus karalystę."[269] O Tėvo valia „yra išaukštinti žmones – padaryti juos dieviškojo gyvenimo dalyviais"[270]. Jis tai vykdo suburdamas žmones apie savo Sūnų Jėzų Kristų. Tas sambūris yra Bažnyčia, Dievo „karalystės ūglis ir pradžia žemėje"[271]. 669, 768 865

542 Kristus yra to žmonių susibūrimo į Dievo šeimą centras. Jis šaukia juos prie savęs ir žodžiu, ir Dievo karalystę rodančiais ženklais, ir siųsdamas mokinius. Savo karalystės atėjimą Jis įgyvendino pirmiausia didžiuoju Velykų slėpiniu: mirtimi ant kryžiaus ir prisikėlimu. „O aš, kai būsiu pakeltas nuo žemės, visus patrauksiu prie savęs" (Jn 12, 32). Visi žmonės yra šaukiami taip vienytis su Kristumi.[272] 2233 789

Dievo karalystės skelbimas

543 *Visi žmonės* šaukiami įžengti Karalystėn. Pirmiausia paskelbta Izraelio vaikams,[273] toji mesijinė Karalystė yra skirta suburti visų tautų žmones.[274] Norint į ją patekti, reikia priimti Jėzaus žodį: 764

> Juk Viešpaties žodis prilyginamas į dirvą beriamai sėklai: kas tikėdamas jo klausosi ir priskiriamas Kristaus mažajai kaimenei, tas priima pačią karalystę; paskui sėkla dygsta savo išgalėmis ir auga iki pjūties meto.[275]

544 Karalystė priklauso *vargdieniams ir mažutėliams*, tiems, kurie ją priima nuolankia širdimi. Jėzus yra siųstas nešti „Gerosios Naujienos vargdieniams" (Lk 4, 18).[276] Jis vadina juos palaimintais, nes „jų yra Dangaus Karalystė" (Mt 5, 3); Tėvas teikėsi apreikšti „mažutėliams" tai, kas paslėpta „nuo išmintingųjų ir gudriųjų".[277] Nuo prakartėlės iki kryžiaus Jėzus dalijasi su vargdieniais jų gyvenimu. Jis pažįsta alkį[278], 709 2443 2546

[269] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.
[270] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 5–6.
[271] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 8.
[272] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.
[273] Plg. Mt 10, 5–7.
[274] Plg. Mt 8, 11; 28, 19.
[275] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 7.
[276] Plg. Lk 7, 22.
[277] Plg. Mt 11, 25.
[278] Plg. Mk 2, 23–26; Mt 21, 18.

troškulį[279], nepriteklių[280]. Maža to: Jis tapatina save su visokiausiais vargšais ir veiklią meilę jiems laiko sąlyga įeiti į dangaus karalystę.[281]

1443 545 Jėzus kviečia *nusidėjėlius* prie Karalystės stalo: „Aš atėjau ne teisių-
588 jų šaukti, o nusidėjėlių" (Mk 2, 17).[282] Jis ragina juos atsiversti, nes, to
1846 nepadarius, negalima įeiti į Karalystę, bet drauge žodžiais ir veiksmais
1439 rodo beribį Tėvo gailestingumą jiems[283] ir begalinį džiaugsmą danguje „dėl vieno atsivertusio nusidėjėlio" (Lk 15, 7). Didžiausias tos meilės įrodymas bus gyvybės auka „nuodėmėms atleisti" (Mt 26, 28).

2613 546 Įeiti į Karalystę Jėzus kviečia *palyginimais*; tai tipiškas Jo moky-
mo bruožas.[284] Palyginimais Jis kviečia į Karalystės pokylį,[285] bet rei-
kalauja ir ryžtingo pasirinkimo: norint pelnyti Karalystę, reikia viską
atiduoti;[286] žodžių neužtenka, reikia darbų.[287] Palyginimai žmogui
yra tartum veidrodžiai: juose matyti, ar jis priima žodį kaip uola, ar
kaip gera žemė?[288] Ką jis daro su gautais talentais?[289] Jėzus ir Karalys-
tė šiame pasaulyje gaubiami palyginimų skraiste. Karalystėn būtina
įžengti, tai yra tapti Jėzaus mokiniu, kad galėtum „pažinti Dangaus
542 Karalystės paslaptis" (Mt 13, 11). O „pašaliniams viskas" (Mk 4, 11)
lieka mįslė.[290]

Dievo karalystės ženklai

670 547 Savo žodžius Jėzus palydi daugeliu „galingų darbų, stebuklų ir
ženklų" (Apd 2, 22), kurie rodo, kad Dievo karalystė yra Jame ir kad
439 Jėzus yra skelbtasis Mesijas.[291]

[279] Plg. Jn 4, 6–7; 19, 28.
[280] Plg. Lk 9, 58.
[281] Plg. Mt 25, 31–46.
[282] Plg. 1 Tim 1, 15.
[283] Plg. Lk 15, 11–32.
[284] Plg. Mk 4, 33–34.
[285] Plg. Mt 22, 1–14.
[286] Plg. Mt 13, 44–46.
[287] Plg. Mt 21, 28–32.
[288] Plg. Mt 13, 3–9.
[289] Plg. Mt 25, 14–30.
[290] Plg. Mt 13, 10–15.
[291] Plg. Lk 7, 18–23.

548 Jėzaus daryti stebuklai rodo, kad Jį „yra siuntęs Tėvas“[292]. Jie ragina Juo tikėti.[293] Tiems, kurie tikėdami kreipiasi į Jį, Jis duoda, ko jie prašo.[294] Tad stebuklai stiprina tikėjimą tuo, kuris daro savo Tėvo darbus: jie patvirtina, kad Jis yra Dievo Sūnus.[295] Tačiau jie gali kelti ir pasipiktinimą.[296] Jie skirti ne smalsumui ir magijos troškimui patenkinti. Nepaisant tokių aiškių Jėzaus stebuklų, kai kas Jį ir atstūmė;[297] Jis netgi buvo kaltinamas daręs tuos stebuklus, demonų padedamas.[298] 156 2616 574 447

549 Kai kurių žmonių išlaisvinimas iš žemiško blogio – bado,[299] neteisybės,[300] ligų ir mirties[301] – yra Jėzaus mesijiniai ženklai; tačiau Jis atėjo ne tam, kad sunaikintų visą žemiškąjį blogį,[302] bet kad išlaisvintų žmones iš dar sunkesnės vergovės, būtent nuodėmės,[303] kuri trukdo jų pašaukimui būti Dievo vaikais ir yra jų visokio žmogiško vergavimo priežastis. 1503 440

550 Dievo karalystės atėjimas yra šėtono karalystės žlugimas:[304] „Jeigu aš išvarau demonus Dievo Dvasios jėga, tai tikrai pas jus atėjo Dievo Karalystė“ (Mt 12, 28). Jėzaus egzorcizmai išlaisvina žmones iš demonų valdžios.[305] Jie pranašauja didžiąją Jėzaus pergalę, kai „šio pasaulio kunigaikštis bus išmestas laukan“[306]. Kristaus kryžiumi bus galutinai įtvirtinta Dievo karalystė: „Nuo medžio viešpatauja Dievas.“[307] 394 1673 440, 2816

[292] Plg. Jn 5, 36; 10, 25.
[293] Plg. Jn 10, 38.
[294] Plg. Mk 5, 25–34; 10, 52; etc.
[295] Plg. Jn 10, 31–38.
[296] Plg. Mt 11, 6.
[297] Plg. Jn 11, 47–48.
[298] Plg. Mk 3, 22.
[299] Plg. Jn 6, 5–15.
[300] Plg. Lk 19, 8.
[301] Plg. Mt 11, 5.
[302] Plg. Lk 12, 13–14; Jn 18, 36.
[303] Plg. Jn 8, 34–36.
[304] Plg. Mt 12, 26.
[305] Plg. Lk 8, 26–39.
[306] Plg. Jn 12, 31.
[307] Venantas Fortūnatas, *Hymnus „Vexilla Regis“*: MGH 1/4/1, 34 (PL 88, 96).

„Karalystės raktai“

858 551 Savo viešojo gyvenimo pradžioje Jėzus pasirinko dvylika vyrų, kad būtų su Juo ir dalyvautų Jo misijoje.[308] Jis pasidalijo su jais savo galia ir „išsiuntė Dievo Karalystės skelbti, sveikatos ligoniams teikti“ (Lk 9, 2). Jie visam laikui liko sujungti su Kristaus karalyste, nes per juos
765 Kristus vadovauja Bažnyčiai:

> Aš jums skiriu valdyti Karalystę, kaip ir man yra ją skyręs Tėvas. Mano karalystėje jūs valgysite ir gersite už mano stalo ir sėdėsite sostuose, teisdami dvylika Izraelio giminių (Lk 22, 29–30).

880 552 Dvylikos būryje pirmąją vietą užima Simonas Petras.[309] Jėzus jam
153 pavedė ypatingą misiją. Petras išpažino tai, ką jam buvo apreiškęs Tė-
442 vas: „Tu esi Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus!“ (Mt 16, 16). Tada Viešpats jam tarė: „Tu esi Petras – Uola; ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės“ (Mt 16, 18). Kristus, „gyvasis Akmuo“,[310] užtikrina, kad Jo Bažnyčia, pastatyta ant uolos, įveiks mirties galybę. Ta nepajudinama Bažnyčios uola, išpažinęs savo tikėjimą,
424 tapo Petras. Jis turės saugoti šį tikėjimą, kad nesvyruotų, ir stiprinti savo brolius.[311]

381 553 Jėzus Petrui patikėjo ypatingą valdžią: „Tau duosiu Dangaus Karalystės raktus; ką tu suriši žemėje, bus surišta ir danguje, ir ką atriši žemėje, bus atrišta ir danguje“ (Mt 16, 19). „Raktininko valdžia“ reiškia galią valdyti Dievo namus, Bažnyčią. Jėzus, „gerasis ganytojas“
1445 (Jn 10, 11), tą pareigą patvirtino prisikėlęs: „Ganyk mano avis“ (Jn 21, 15–17). Galia „surišti ir atrišti“ reiškia galią atleisti nuodėmes, apibrėžti Bažnyčios mokymą ir priimti jos drausminius nuostatus. Tokią val-
641, 881 džią Jėzus suteikė Bažnyčiai per apaštalų, ypač Petro, tarnystę;[312] jam vienam Jis aiškiai patikėjo Karalystės raktus.

[308] Plg. Mk 3, 13–19.
[309] Plg. Mk 3, 16; 9, 2; Lk 24, 34; 1 Kor 15, 5.
[310] Plg. 1 Pt 2, 4.
[311] Plg. Lk 22, 32.
[312] Plg. Mt 18, 18.

Atsimainymas – Karalystės nuojauta

554 Nuo to meto, kai Petras išpažino, kad Jėzus yra Kristus, gyvojo Dievo Sūnus, Mokytojas „pradėjo aiškinti savo mokiniams turįs eiti į Jeruzalę ir daug iškentėti [...], būti nužudytas ir trečią dieną prisikelti“ (Mt 16, 21). Petras nesutiko su ta žinia,[313] kiti juo labiau jos nesupratо.[314] Šiame kontekste įvyksta slėpiningas Jėzaus atsimainymas[315] ant aukšto kalno prie trijų Jo pasirinktų liudytojų: Petro, Jokūbo ir Jono. Jėzaus veidas ir drabužiai nušvito, pasirodė Mozė ir Elijas ir kalbėjosi su Juo „apie Jėzaus išėjimą, būsiantį Jeruzalėje“ (Lk 9, 31). Juos uždengė debesis, o balsas iš dangaus tarė: „Šitas mano išrinktasis Sūnus, jo klausykite!“ (Lk 9, 35). 697, 2600 444

555 Akimirksnį Jėzus parodo savo dieviškąją garbę, taip patvirtindamas Petro išpažinimą. Jis taip pat parodo, kad, žengiant „į savo garbę“ (Lk 24, 26), Jam prireiks pereiti mirtį ant kryžiaus Jeruzalėje. Mozė ir Elijas išvydo Dievo garbę ant Atsimainymo kalno: Įstatymas ir Pranašai skelbė Mesijo kančią.[316] Kad Jėzus kentėtų, tokia yra Tėvo valia: Sūnus veikia kaip Dievo Tarnas.[317] Debesis ženklina Šventosios Dvasios buvimą: „Pasirodė visa Trejybė: prabilęs Tėvas, atsimainęs Sūnus, Dvasia spindinčiam debesy.“[318] 2576, 2583 257

> Tu atsimainei ant kalno, ir Tavo mokiniai kiek pajėgdami žvelgė į Tavo šlovę, Kristau Dieve, idant, išvydę Tave nukryžiuotą, suprastų, jog Tavo kančia buvo savanoriška, ir paskelbtų pasauliui, jog Tu tikrai esi Tėvo atspindys.[319]

556 Prie viešojo gyvenimo slenksčio – Krikštas; prie Velykų slenksčio – Atsimainymas. Jėzaus krikštu „buvo paskelbtas mūsų pirmojo atgimimo slėpinys“ – mūsų Krikštas; Atsimainymas yra „antrojo atgimimo“ – mūsų pačių prisikėlimo – „sakramentas“.[320] Jau dabar mes 1003

[313] Plg. Mt 16, 22–23.
[314] Plg. Mt 17, 23; Lk 9, 45.
[315] Plg. Mt 17, 1–8 ir pan. tekstus; 2 Pt 1, 16–18.
[316] Plg. Lk 24, 27.
[317] Plg. Iz 42, 1.
[318] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 45, a. 4, ad 2, ed. Leon. 11, 433.
[319] *Liturgia Byzantina. Kontakion in die Transfigurationis*: Μηναῖα τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, v. 6, Roma, 1901, p. 341.
[320] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 45, a. 4, ad 2, ed. Leon. 11, 433.

dalyvaujame Viešpaties prisikėlime per Šventąją Dvasią, kuri veikia Bažnyčios – Kristaus kūno – sakramentuose. Atsimainymas leidžia mums iš anksto paragauti Kristaus garbingo atėjimo, „kuris pakeis mūsų vargingą kūną ir padarys jį panašų į savo garbingąjį kūną“ (Fil 3, 21). Tačiau jis mums primena ir tai, kad „per daugelį vargų mes turime įeiti į Dievo Karalystę“ (Apd 14, 22):

> Petras to dar nebuvo supratęs, kai norėjo pasilikti su Kristumi ant kalno.[321] Kristus tai atidės tau po mirties, Petrai. O dabar Jis tau sako: nuženk, kad vargtum šioje žemėje, kad tarnautum šioje žemėje, kad būtum joje paniekintas ir nukryžiuotas. Gyvenimas nužengė, kad būtų nužudytas; Duona nužengė, kad kęstų alkį; Kelias nužengė, kad keliaudamas pavargtų; Šaltinis nužengė, kad kęstų troškulį, – o tu atsisakai pavargti?[322]

Jėzaus atvykimas į Jeruzalę

557 „Atėjus metui, kai turėjo būti paimtas iš pasaulio, Jėzus ryžtingai nukreipė savo veidą į Jeruzalę“ (Lk 9, 51).[323] Šiuo pasiryžimu Jėzus parodė, kad eina į Jeruzalę pasirengęs mirti. Tris kartus Jis buvo pranešęs apie savo kančią ir prisikėlimą.[324] O kelyje į Jeruzalę kalbėjo: „Nedera juk pranašui žūti ne Jeruzalėje“ (Lk 13, 33).

558 Jėzus primena Jeruzalėje nužudytų pranašų kankinystę.[325] Nepaisydamas to, Jis primygtinai kviečia Jeruzalę burtis apie Jį: „Kiek kartų norėjau surinkti tavo vaikus, kaip višta surenka savo viščiukus po sparnais, o tu nenorėjai!“ (Mt 23, 37). Išvydęs Jeruzalę, Jėzus verkė jos[326] ir dar kartą išsakė tai, ko trokšta Jo širdis: „O kad tu šiandien suprastum, kas tau atneša ramybę! Deja, tai paslėpta nuo tavo akių“ (Lk 19, 42).

[321] Plg. Lk 9, 33.
[322] Šv. Augustinas, *Sermo* 78, 6: PL 38, 492–493.
[323] Plg. Jn 13, 1.
[324] Plg. Mk 8, 31–33; 9, 31–32; 10, 32–34.
[325] Plg. Mt 23, 37 a.
[326] Plg. Lk 19, 41.

Jėzaus mesijinis įžengimas į Jeruzalę

559 Kaip Jeruzalė pasitiks savo Mesiją? Visuomet atmesdavęs minių bandymus paskelbti Jį karaliumi,[327] dabar Jėzus pasirenka metą ir būdą, kad įžengtų kaip Mesijas į savo „tėvo Dovydo" (Lk 1, 32)[328] miestą. Jis džiugiai sveikinamas kaip Dovydo sūnus, kaip tas, kuris neša išganymą (*Hosanna* reiškia „išgelbėk!", „suteik išganymą!"). O „Garbės karalius" (Ps 24, 7–10) įžengia į savo miestą „ant asiliuko" (Zch 9, 9): Siono dukrą, savo Bažnyčios paveikslą, Jis užkariauja ne klasta ar smurtu, bet nusižeminimu, liudijančiu tiesą.[329] Dėl to Jo karalystės veikėjai tą dieną yra vaikai[330] ir „Dievo vargdieniai", kurie Jį pakiliai sveikina kaip kadaise angelai, pranešę apie Jį piemenims.[331] Jų šūksnis: „VIEŠPATIES vardu tebus palaimintas, kas įeina!" (Ps 118, 26) pakartojamas Bažnyčios eucharistinės liturgijos „Sanctus" pradedant Viešpaties Velykų atminimą. 333 1352

560 *Jėzaus įžengimu į Jeruzalę* skelbiama atėjus Karalystę, kurią Karalius–Mesijas atvers savo mirties ir prisikėlimo Velykomis. Tą įžengimą švęsdama Verbų sekmadienį, Bažnyčios liturgija pradeda šventas Didžiosios savaitės dienas. 550, 2816 1169

Santrauka

561 *„Visas Kristaus gyvenimas buvo nuolatinis mokymas. Jo tylėjimas, stebuklai, darbai, Jo malda, Jo meilė žmogui, ypatingas dėmesys mažutėliams ir vargšams, visiškas savęs paaukojimas ant kryžiaus dėl pasaulio išganymo, Jo prisikėlimas – visa tai įgyvendina Jo žodžius ir įvykdo Apreiškimą."*[332]

562 *Kristaus mokiniai privalo taip su Juo supanašėti, kad juose išryškėtų Jis pats.*[333] *„Todėl mes esame įtraukiami į jo gyvenimo slėpinius;*

[327] Plg. Jn 6, 15.
[328] Plg. Mt 21, 1–11.
[329] Plg. Jn 18, 37.
[330] Plg. Mt 21, 15–16; Ps 8, 3.
[331] Plg. Lk 19, 38; 2, 14.
[332] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 9: AAS 71 (1979) 1284.
[333] Plg. Gal 4, 19.

tapę panašūs į jį, drauge su juo mirę ir prisikėlę, galiausiai drauge su juo ir karaliausime."[334]

563 *Ar būtum piemuo, ar išminčius, čia, žemėje, Dievą pasiekti gali tik suklupęs prieš Betliejaus prakartėlę ir pagarbinęs Jį kaip silpną kūdikį, paslėptą nuo mūsų akių.*

564 *Klusnumu Marijai ir Juozapui bei paprastu darbu per ilgus gyvenimo Nazarete metus Jėzus mums rodo šventumo pavyzdį kasdieniame šeimos ir dirbančiojo gyvenime.*

565 *Nuo pat savo viešojo gyvenimo pradžios, pradedant krikštu, Jėzus yra „Tarnas", visiškai atsidavęs atpirkimo darbui, kurį užbaigs Jo kančios „krikštas".*

566 *Gundymas dykumoje rodo Jėzų, nuolankų Mesiją, nugalintį šėtoną visišku atsidavimu Tėvo sumanytam išganymo planui.*

567 *Kristus žemėje pradėjo dangaus karalystę. „Toji karalystė šviečia žmonėms iš Kristaus žodžio, darbų ir paties buvimo."*[335] *Bažnyčia yra šios Karalystės ūglis ir pradžia. Jos raktai yra patikėti Petrui.*

568 *Kristaus atsimainymo tikslas – sustiprinti mokinių tikėjimą Jo būsimos kančios akivaizdoje: kopimu į „aukštą kalną" rengiamas kopimas į Kalvariją. Kristus, Bažnyčios Galva, parodo, kas slypi Jo kūne ir spinduliuoja sakramentuose: tai „garbės viltis" (Kol 1, 27).*[336]

569 *Jėzus laisva valia vyksta į Jeruzalę, žinodamas, kad dėl nusidėjėlių priešgyniavimo*[337] *ten mirs žiauria mirtimi.*

570 *Jėzaus įžengimu į Jeruzalę skelbiama atėjus Dievo karalystę. Karalius Mesijas, savo mieste vaikų ir nuolankiųjų sutiktas, ją atvers savo mirties ir prisikėlimo Velykomis.*

[334] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 10.
[335] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 7.
[336] Plg. Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 51, 3: CCL 138A, 298–299 (PL 54, 310).
[337] Plg. Žyd 12, 3.

4 skirsnis

„JĖZUS KRISTUS KENTĖJO PRIE PONCIJAUS PILOTO, BUVO PRIKALTAS PRIE KRYŽIAUS, NUMIRĘS IR PALAIDOTAS“

571 Velykinis Kristaus kryžiaus ir prisikėlimo slėpinys yra Gerosios Naujienos, kurią apaštalai, o po jų Bažnyčia turi skelbti pasauliui, centras. Atperkamąja Dievo Sūnaus Jėzaus Kristaus mirtimi „vieną kartą visiems laikams“ (Žyd 9, 26) buvo įgyvendintas išganomasis Dievo planas. 1067

572 Bažnyčia ištikimai laikosi visų Raštų aiškinimo, kurį pateikė Jėzus prieš Velykas ir po jų:[338] „Argi Mesijas neturėjo viso to iškentėti ir žengti į savo garbę?!“ (Lk 24, 26). Jėzaus kančia įgijo savo konkrečią istorinę formą dėl to, kad Jis buvo „seniūnų, aukštųjų kunigų bei Rašto aiškintojų atmestas“ (Mk 8, 31) ir atiduotas „pagonims tyčiotis, nuplakti ir nukryžiuoti“ (Mt 20, 19). 599

573 Kad būtų geriau suprantama Atpirkimo prasmė, tikėdami galime mėginti gilintis į Jėzaus mirties aplinkybes, kurias patikimai perteikia Evangelijos[339] ir paaiškina kiti istoriniai šaltiniai. 158

1 skirsnelis

JĖZUS IR IZRAELIS

574 Nuo viešojo Jėzaus veikimo pradžios fariziejai ir Erodo šalininkai drauge su kunigais ir Rašto aiškintojais susitarė Jį pražudyti.[340] Dėl kai kurių savo veiksmų (demonų išvarymo;[341] nuodėmių atleidimo;[342] gydymo šabo dieną;[343] savaip aiškinamų švaros įstatymo priesakų;[344] 530

[338] Lk 24, 27. 44–45.
[339] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 19: AAS 58 (1966) 826–827.
[340] Plg. Mk 3, 6.
[341] Plg. Mt 12, 24.
[342] Plg. Mk 2, 7.
[343] Plg. Mk 3, 1–6.
[344] Plg. Mk 7, 14–23.

artimos draugystės su muitininkais ir viešais nusidėjėliais[345]) kai ku-
591 riems piktavaliams Jėzus atrodė velnio apsėstas.[346] Jį kaltino piktžodžiavimu[347] ir klaidingais pranašavimais[348] – nusikaltimais religijai, už juos Įstatymas numatė mirties bausmę užmušant akmenimis.[349]

575 Tad daugelis Jėzaus veiksmų ir žodžių buvo „prieštaravimo ženklas"[350] labiau Jeruzalės autoritetingiems religijos žinovams, kuriuos šv. Jono evangelija dažnai vadina „žydais"[351], negu paprastiems Dievo tautos žmonėms.[352] Tiesa, Jėzaus santykiai su fariziejais nesiribojo vien ginčais. Buvo fariziejų, kurie įspėdavo Jį dėl gresiančio Jam pavojaus.[353] Kai kuriuos jų, kaip Mk 12, 34 paminėtą Rašto aiškintoją, Jis giria ir ne kartą valgo su fariziejais.[354] Jėzus patvirtina to religinio
993 Dievo tautos elito mokymą: mirusiųjų prisikėlimą,[355] pamaldumo formas (išmaldą, pasninką, maldą),[356] paprotį į Dievą kreiptis kaip į Tėvą, svarbiausią – Dievo ir artimo meilės įsakymą[357].

576 Daugeliui izraelitų Jėzaus veikla atrodė nukreipta prieš išrinktosios tautos tikėjimo pagrindus:

— prieš nuolankų klusnumą visiems be išimties Įstatyme įrašytiems priesakams, o – fariziejų akimis – ir sakytinio aiškinimo tradicijai;
— prieš centrinį Jeruzalės šventyklos, kaip šventos, vien Dievui gyventi tinkamos vietos, pobūdį;
— prieš tikėjimą į vienintelį Dievą, su kuriuo garbe dalytis negali joks žmogus.

[345] Plg. Mk 2, 14–17.
[346] Plg. Mk 3, 22; Jn 8, 48; 10, 20.
[347] Plg. Mk 2, 7; Jn 5, 18; 10, 33.
[348] Plg. Jn 7, 12. 52.
[349] Plg. Jn 8, 59; 10, 31.
[350] Plg. Lk 2, 34.
[351] Plg. Jn 1, 19; 2, 18; 5, 10; 7, 13; 9, 22; 18, 12; 19, 38; 20, 19.
[352] Plg. Jn 7, 48–49.
[353] Plg. Lk 13, 31.
[354] Plg. Lk 7, 36; 14, 1.
[355] Plg. Mt 22, 23–34; Lk 20, 39.
[356] Plg. Mt 6, 2–18.
[357] Plg. Mk 12, 28–34.

I. Jėzus ir Įstatymas

577 Tik pradėjęs Kalno pamokslą ir Naujosios Sandoros malonės šviesoje aiškindamas Įstatymą, Dievo duotą ant Sinajaus sudarant pirmąją sandorą, Jėzus iškilmingai pareiškė: 1965

> Nemanykite, jog aš atėjęs panaikinti Įstatymo ar Pranašų. Ne panaikinti jų atėjau, bet įvykdyti. Iš tiesų sakau jums: kol dangus ir žemė nepraeis, nė viena raidelė ir nė vienas brūkšnelis neišnyks iš Įstatymo, viskas išsipildys. Todėl kas pažeistų bent vieną iš mažiausių paliepimų ir taip elgtis mokytų žmones, tas bus vadinamas mažiausiu Dangaus Karalystėje. O kas juos vykdys ir jų mokys, bus vadinamas didžiu Dangaus Karalystėje (Mt 5, 17–19). 1967

578 Jėzus, Izraelio Mesijas, taigi pats didžiausias dangaus karalystėje, privalėjo, kaip pats yra kalbėjęs, įvykdyti visą Įstatymą, netgi menkiausius jo nuostatus. Ir tik Jis vienas galėjo tai padaryti tobulai.[358] Pačių žydų nuomone, jie niekaip nepajėgė įvykdyti viso Įstatymo nepažeisdami nė menkiausio nuostato.[359] Dėl to kasmet Permaldavimo dieną Izraelio vaikai prašydavo Dievą atleisti jų padarytus Įstatymo pažeidimus. Įstatymas iš tiesų sudaro visumą, ir, kaip rašo šv. Jokūbas, „kas laikosi viso Įstatymo, bet nusižengia vienu dalyku, tas lieka kaltas ir dėl visų“ (Jok 2, 10).[360] 1953

579 Fariziejams buvo brangus principas laikytis viso Įstatymo ištisai – ir ne tik jo raidės, bet ir dvasios. Pabrėždami to principo svarbą Izraeliui, jie daugelį žydų Jėzaus laikais pastūmėjo į kraštutinį religinį uolumą.[361] Kad nepavirstų „veidmainiška“ kazuistika,[362] toks uolumas turėjo parengti tautą netikėtam Dievo įsikišimui, kai vienas Teisusis už visus nusidėjėlius tobulai įvykdys Įstatymą.[363]

580 Tobulai įvykdyti Įstatymą galėjo tik dieviškasis Įstatymo Leidėjas per savo Sūnų, kuris buvo gimęs pavaldus Įstatymui.[364] Su Jėzumi Įstatymas pasirodo nebe akmens plokštėse iškaltas, bet įrašytas „į širdį“ 527

[358] Plg. Jn 8, 46.
[359] Plg. Jn 7, 19; Apd 13, 38–41; 15, 10.
[360] Plg. Gal 3, 10; 5, 3.
[361] Plg. Rom 10, 2.
[362] Plg. Mt 15, 3–7; Lk 11, 39–54.
[363] Plg. Iz 53, 11; Žyd 9, 15.
[364] Plg. Gal 4, 4.

(Jer 31, 33) Dievo Tarno, kuris „tikrą neš teisingumą“ (Iz 42, 3) ir todėl taps „Tautos sandora“ (Iz 42, 6). Jėzus įvykdo Įstatymą net prisiimdamas „Įstatymo prakeikimą“,[365] kurį užsitraukia tie, kurie „nesilaiko visų Įstatymo knygoje surašytų nuostatų ir jų nevykdo“[366]; nes Kristus mirtimi „atpirko pirmojoje Sandoroje padarytus nusikaltimus“ (Žyd 9, 15).

581 Žydų ir jų dvasinių vadovų akyse Jėzus buvo „rabbi“.[367] Jis dažnai įrodinėdavo pasitelkdamas rabinams būdingą Įstatymo aiškinimą.[368] Tačiau Jis galėjo ir
2054 užgauti Įstatymo mokytojus, nes nesivaržė aiškinti Įstatymą kitaip negu jie. „Jis mokė ne kaip jų Rašto aiškintojai, bet kaip turintis galią“ (Mt 7, 29). Tas pats Dievo žodis, kuris aidėjo ant Sinajaus kalno duodant Mozei užrašytą Įstatymą, vėl girdimas iš Jėzaus lūpų ant Palaiminimų kalno.[369] Jis nepanaikina Įstatymo, bet jį įvykdo pateikdamas savo, kaip Dievo, galutinį aiškinimą: „Esate girdėję, jog protėviams buvo pasakyta [...], o aš jums sakau“ (Mt 5, 33–34). Tuo pačiu dievišku autoritetu Jis smerkia kai kuriuos „žmonių papročius“,[370] kurių laikosi fariziejai, „niekais paversdami Dievo žodį“[371].

582 Negana to: Jėzus įvykdo valgių švarumo įstatymą, tokį svarbų kasdieniame žydų gyvenime, kai, dieviškai jį aiškindamas, atskleidžia jo „pedagoginę“ prasmę[372]: „Visa, kas ateina į žmogų iš lauko, negali jo suteršti“ – taip Jis paskelbia
368 visus valgius esant švarius. „Žmogų suteršia vien tai, kas iš jo išeina. Iš vidaus, iš žmonių širdies, išeina pikti sumanymai“ (Mk 7, 18–21). Dievišku autoritetu pa-
548 sirėmęs neklaidingai aiškindamas Įstatymą, Jėzus susidurdavo su kai kuriais Įstatymo mokytojais, prieštaraujančiais Jo Įstatymo aiškinimui, nors jį patvirtindavo dieviški ženklai.[373] Opiausias buvo šabo klausimas: Jėzus primindavo, dažnai pa-
2173 siremdamas rabinų argumentais,[374] kad, tarnaudamas Dievui[375] arba artimui[376], gydydamas jį, šabo poilsio Jis nepažeidžia.

[365] Plg. Gal 3, 13.
[366] Plg. Gal 3, 10.
[367] Plg. Jn 11, 28; 3, 2; Mt 22, 23–24. 34–36.
[368] Plg. Mt 12, 5; 9, 12; Mk 2, 23–27; Lk 6, 6–9; Jn 7, 22–23.
[369] Plg. Mt 5, 1.
[370] Plg. Mk 7, 8.
[371] Plg. Mk 7, 13.
[372] Plg. Gal 3, 24.
[373] Plg. Jn 5, 36; 10, 25. 37–38; 12, 37.
[374] Plg. Mk 2, 25–27; Jn 7, 22–24.
[375] Plg. Mt 12, 5; Sk 28, 9.
[376] Plg. Lk 13, 15–16; 14, 3–4.

II. Jėzus ir Šventykla

583 Jėzus, kaip ir Pranašai iki Jo, Jeruzalės šventyklą labai gerbė. Jį ten buvo nunešę Juozapas ir Marija, praėjus keturiasdešimčiai dienų po Jo gimimo.[377] Dvylikos metų Jis nutarė likti Šventykloje, kad primintų savo tėvams, jog turi būti savo Tėvo reikaluose.[378] Paslėptojo gyvenimo metu Jis kasmet nuvykdavo į ją bent Velykų šventėms;[379] pats viešasis veikimas buvo valdomas Jo kelionių į Jeruzalę per didžiąsias žydų šventes ritmo.[380] 529 534

584 Jėzus ėjo į Šventyklą kaip į privilegijuotą susitikimo su Dievu vietą. Šventykla Jam yra Jo Tėvo būstas, maldos namai, ir Jis piktinasi, kad jos išoriniai kiemai paversti prekyviete.[381] O pirklius iš Šventyklos Jis išvaro iš uolios meilės savo Tėvui: „'Iš mano Tėvo namų nedarykite prekybos namų!' Jo mokiniai prisiminė, kad yra parašyta: 'Uolumas dėl tavo namų sugrauš mane'" (Ps 69, 10) (Jn 2, 16–17). Po Prisikėlimo mokiniai irgi išlaikė religinę pagarbą Šventyklai.[382] 2599

585 Vis dėlto prieš pat kančią Jėzus pranešė apie to puikaus pastato sugriovimą: iš jo neliks akmens ant akmens.[383] Tai bus ženklas paskutiniųjų laikų, kurie prasidės Jo Velykomis.[384] Bet tą pranašystę melagingi liudytojai iškraipė, kai Jėzus buvo tardomas aukščiausiojo kunigo;[385] ji vėl Jam buvo priminta tyčiojantis iš Jo, prikalto ant kryžiaus.[386]

586 Anaiptol nebūdamas priešiškas Šventyklai,[387] kurioje dėstė savo mokslą,[388] Jėzus panoro sumokėti Šventyklos mokestį už save ir už Petrą,[389]

[377] Plg. Lk 2, 22–39.
[378] Plg. Lk 2, 46–49.
[379] Plg. Lk 2, 41.
[380] Plg. Jn 2, 13–14; 5, 1. 14; 7, 1. 10. 14; 8, 2; 10, 22–23.
[381] Plg. Mt 21, 13.
[382] Plg. Apd 2, 46; 3, 1; 5, 20–21; etc.
[383] Plg. Mt 24, 1–2.
[384] Plg. Mt 24, 3; Lk 13, 35.
[385] Plg. Mk 14, 57–58.
[386] Plg. Mt 27, 39–40.
[387] Plg. Mt 8, 4; 23, 21; Lk 17, 14; Jn 4, 22.
[388] Plg. Jn 18, 20.
[389] Plg. Mt 17, 24–27.

kurį ką tik buvo paskyręs savo būsimos Bažnyčios pamatu.[390] Negana to:
797 Jis net save sutapatino su Šventykla, sakydamas esąs galutinis Dievo būstas tarp žmonių.[391] Dėl to fizine Jo mirtimi[392] skelbiamas Šventyklos
1179 sugriovimas, pradėsiantis naują išganymo istorijos epochą. „Ateis valanda, kada garbinsite Tėvą ne ant šio kalno ir ne Jeruzalėje“ (Jn 4, 21).[393]

III. Jėzus ir Izraelio tikėjimas į vienintelį Dievą Gelbėtoją

587 Jeigu jau Įstatymas ir Šventykla religinei Izraelio vyresnybei teikė progą prieštarauti[394] Jėzui, tai juo labiau Jo elgesys atleidžiant nuodėmes – nes tai įmanoma vienam Dievui – buvo tikras papiktinimo akmuo.[395]

588 Jėzus piktino fariziejus valgydamas su muitininkais ir nusidėjėliais[396] lygiai taip draugiškai, kaip ir su jais.[397] Tiems iš jų, „kurie pasitikėjo
545 savo teisumu, o kitus niekino“ (Lk 18, 9),[398] Jėzus sakė: „Aš atėjau šaukti į atgailą ne teisiųjų, o nusidėjėlių“ (Lk 5, 32). Maža to, fariziejams Jis pareiškė, kad nuodėmei esant visuotinei,[399] tie, kurie tariasi esą nereikalingi išganymo, patys savo valia tampa akli.[400]

589 Jėzus ypač juos piktino tuo, kad savo gailestingą elgesį su nusidėjėliais tapatino su paties Dievo laikysena jų atžvilgiu.[401] Net davė suprasti, jog, valgydamas su nusidėjėliais,[402] Jis juos priima į mesijinę puotą.[403] Tačiau religinę Izraelio vyresnybę į keblią padėtį Jėzus labiausiai statė
431, 1441 atleisdamas nuodėmes. Argi jie nebuvo teisūs nuogąstaudami: „Kas gi gali atleisti nuodėmes, jei ne vienas Dievas?!“ (Mk 2, 7). Atleisdamas

[390] Plg. Mt 16, 18.
[391] Plg. Jn 2, 21; Mt 12, 6.
[392] Plg. Jn 2, 18–22.
[393] Plg. Jn 4, 23–24; Mt 27, 51; Žyd 9, 11; Apr 21, 22.
[394] Plg. Lk 2, 34.
[395] Plg. Lk 20, 17–18; Ps 118, 22.
[396] Plg. Lk 5, 30.
[397] Plg. Lk 7, 36; 11, 37; 14, 1.
[398] Plg. Jn 7, 49; 9, 34.
[399] Plg. Jn 8, 33–36.
[400] Plg. Jn 9, 40–41.
[401] Plg. Mt 9, 13; Oz 6, 6.
[402] Plg. Lk 15, 1–2.
[403] Plg. Lk 15, 23–32.

nuodėmes, Jėzus arba piktžodžiauja, nes, būdamas žmogus, laiko save lygiu Dievui,[404] arba sako tiesą ir savuoju Asmeniu įkūnija bei apreiškia Dievo vardą.[405] 432

590 Vien Jėzaus asmens tapatumas su Dievu gali pateisinti tokį absoliutų reikalavimą kaip šis: „Kas ne su manimi, tas prieš mane" (Mt 12, 30); arba Jo žodžius, jog Jis esąs „daugiau negu Jona [...], daugiau negu Saliamonas" (Mt 12, 41–42), didesnis už Šventyklą;[406] jog tai apie Jį kalbėjo Dovydas, vadindamas Mesiją savo Viešpačiu;[407] Jėzus pats patvirtina: „Pirmiau, negu gimė Abraomas, Aš Esu!" (Jn 8, 58) ir net: „Aš ir Tėvas esame viena" (Jn 10, 30). 253

591 Jėzus reikalavo, kad religinė Jeruzalės vyresnybė įtikėtų Jį dėl Jo daromų savo Tėvo darbų.[408] Tačiau, kad tai įtikėtum, pirma reikėjo paslaptingai numirti sau pačiam ir traukiant dieviškajai malonei[409] atgimti „iš aukštybės".[410] Toks reikalavimas atsiversti netikėto pažadų išsipildymo akivaizdoje[411] leidžia suprasti tragišką Sinedriono suklydimą, manant, jog Jėzus vertas mirties kaip piktžodžiautojas.[412] Sinedriono nariai taip elgėsi ir iš nežinios,[413] ir dėl netikėjimo[414] sukietintos širdies.[415] 526 574

Santrauka

592 *Jėzus nepanaikino Sinajaus įstatymo, bet jį įvykdė*[416] *taip tobulai,*[417] *jog apreiškė jo galutinę prasmę*[418] *ir atpirko jo pažeidimus.*[419]

[404] Plg. Jn 5, 18; 10, 33.
[405] Plg. Jn 17, 6. 26.
[406] Plg. Mt 12, 6.
[407] Plg. Mk 12, 36–37.
[408] Plg. Jn 10, 36–38.
[409] Plg. Jn 6, 44.
[410] Plg. Jn 3, 7.
[411] Plg. Iz 53, 1.
[412] Plg. Mk 3, 6; Mt 26, 64–66.
[413] Plg. Lk 23, 34; Apd 3, 17–18.
[414] Plg. Mk 3, 5; Rom 11, 25.
[415] Plg. Rom 11, 20.
[416] Plg. Mt 5, 17–19.
[417] Plg. Jn 8, 46.
[418] Plg. Mt 5, 33.
[419] Plg. Žyd 9, 15.

593 *Jėzus gerbė Šventyklą, kaip maldininkas keliaudamas į ją per žydų šventes, ir pavydžiai mylėjo tą Dievo būstą tarp žmonių. Šventykla yra Jo slėpinio pirmavaizdis. Skelbdamas jos sunaikinimą, Jėzus kartu apreiškia būsimą savo pasmerkimą mirti ir prasidedantį naują išganymo istorijos metą, kai Jo paties kūnas bus galutinė Šventykla.*

594 *Tokie Jėzaus darbai kaip nuodėmių atleidimas rodo, kad Jis pats yra Dievas Gelbėtojas.*[420] *Kai kurie žydai, nepripažindami žmogumi tapusio Dievo,*[421] *laikė Jį esant žmogumi, kuris dedasi Dievu,*[422] *ir nuteisė Jį kaip piktžodžiautoją.*

2 skirsnelis

JĖZUS MIRĖ NUKRYŽIUOTAS

I. Jėzaus teismas

Žydų vyresnybės nesutarimai dėl Jėzaus

595 Religinėje Jeruzalės vyresnybėje buvo slaptų Jėzaus mokinių,[423] tokių kaip fariziejus Nikodemas[424] ar garsusis Juozapas iš Arimatėjos, tačiau dėl Jo asmens[425] jau ilgai virė nesutarimai, ir šv. Jonas galėjo pasakyti, kad net Jėzaus kančios išvakarėse „daugelis iš vyresnybės" – tegu ir netvirtai – įtikėjo Jį (Jn 12, 42). Tai visai nenuostabu prisiminus, kad kitą dieną po Sekminių „net didelis kunigų būrys pakluso tikėjimui" (Apd 6, 7) ir kad buvo „priėmusių tikėjimą farizie jų" (Apd 15, 5); šv. Jokūbas galėjo pranešti šv. Pauliui: „Matai, broli, kiek tūkstančių žydų tapo tikinčiaisiais, ir jie visi uoliai laikosi Įstatymo" (Apd 21, 20).

596 Religinė Jeruzalės vyresnybė nesutarė, kaip laikytis paties Jėzaus atžvilgiu.[426] Fariziejai grasino ekskomunika tiems, kurie Juo seks.[427] O tiems, kurie baiminosi, kad „visi įtikės jį; ateis romėnai ir sunaikins šventąją vietą bei mūsų

[420] Plg. Jn 5, 16–18.
[421] Plg. Jn 1, 14.
[422] Plg. Jn 10, 33.
[423] Plg. Jn 19, 38–39.
[424] Plg. Jn 7, 50.
[425] Plg. Jn 9, 16–17; 10, 19–21.
[426] Plg. Jn 9, 16; 10, 19.
[427] Plg. Jn 9, 22.

tautą“ (Jn 11, 48), vyriausiasis kunigas Kajafas pranašingai siūlė: „Geriau, kad 1753
vienas žmogus mirtų už tautą, o ne visa tauta žūtų“ (Jn 11, 50). Sinedrionas nusprendė, kad Jėzus vertas mirties[428] kaip piktžodžiautojas, tačiau neturėdamas teisės bausti mirtimi[429] atidavė Jėzų romėnams, kaltindamas Jį politiniu maištu;[430] tai sulygino Jį su Barabu, taip pat kaltinamu „už maištą“ (Lk 23, 19). Aukštieji kunigai siekdami, kad jis pasmerktų Jėzų, grasino Pilotui politinėmis pasekmėmis.[431]

Nėra kolektyvinės žydų atsakomybės už Jėzaus mirtį

597 Turint prieš akis Evangelijose aprašytą sudėtingą istorinę situaciją Jėzaus teismo metu, kad ir kokia būtų vienam Dievui težinoma šios bylos veikėjų (Judo, Sinedriono, Piloto) asmeninė kaltė, atsakomybės už tai negalima suversti visiems Jeruzalės žydams, nors sukurstyta minia to garsiai ir reikalavo,[432] o po Sekminių priekaištauta visiems, raginant juos atsiversti.[433] Pats Jėzus, atleisdamas jiems ant kryžiaus,[434] 1735
ir Juo sekdamas Petras teisino Jeruzalės žydus ir net jų vadus, nes jie tai padarę „iš nežinios“.[435] Juo labiau dėl minios šauksmo: „Jo kraujas [tekrinta] ant mūsų ir mūsų vaikų!“ (Mt 27, 25), vadinasi, pritarimo nuosprendžiui,[436] negalima kaltinti kitų vietų ir laikų žydų:

> Bažnyčia Vatikano II Susirinkime pareiškė: „tai, kas įvykdyta jo kančios metu, negalima primesti nei visiems be skirtumo anuomet gyvenusiems, nei šiandieniams žydams. [...] Žydai tenebūnie pristatomi kaip Dievo at- 839
> mestieji arba prakeiktieji, tarsi tai plauktų iš Šventojo Rašto.“[437]

Dėl Kristaus kančios kalti visi nusidėjėliai

598 Savuoju tikėjimo mokymu ir savo šventųjų liudijimu Bažnyčia niekada nepamiršo teigti, kad „patys nusidėjėliai buvo visų dieviškojo

[428] Plg. Mt 26, 66.
[429] Plg. Jn 18, 31.
[430] Plg. Lk 23, 2.
[431] Plg. Jn 19, 12. 15. 21.
[432] Plg. Mk 15, 11.
[433] Plg. Apd 2, 23. 36; 3, 13–14; 4, 10; 5, 30; 7, 52; 10, 39; 13, 27–28; 1 Tes 2, 14–15.
[434] Plg. Lk 23, 34.
[435] Plg. Apd 3, 17.
[436] Plg. Apd 5, 28; 18, 6.
[437] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Nostra aetate*, 4: AAS 58 (1966) 743.

Atpirkėjo kančių kaltininkai ir tarytum įrankiai“[438]. Pripažindama, kad mūsų nuodėmės užgauna patį Kristų,[439] Bažnyčia nedvejodama atsakingiausiais už Kristaus kančias laiko krikščionis, nors jie patys tą atsakomybę pernelyg dažnai priskirdavo vien žydams:

1851 Tad dėl tos kaltės smerktini visi, kurie ir toliau vis nusideda. Kadangi mūsų nuodėmės privertė Viešpatį Kristų mirti ant kryžiaus, tai tikrai tie, kurie paskendę ištvirkime ir nusikaltimuose, iš naujo „sau kryžiuoja Dievo Sūnų ir išstato jį paniekai“ (Žyd 6, 6). Tokiu atveju mūsų kaltė gali atrodyti dar didesnė negu žydų, nes jie, kaip sako apaštalas, „jei būtų pažinę, nebūtų garbingiausiojo Viešpaties nukryžiavę“ (1 Kor 2, 8). Tuo tarpu mes skelbiamės pažįstą Dievą, o darbais Jo išsiginame, vadinasi, tarsi savo rankomis Jį žudome.[440]

Ir ne demonai Jį nukryžiavo, bet tu su jais Jį kryžiavai ir dar kryžiuoji, mėgaudamasis savo ydomis ir nuodėmėmis.[441]

II. Atperkamoji Kristaus mirtis dieviškajame išganymo plane

Jėzus „išduotas Dievo valios sprendimu“

599 Žiauri Jėzaus mirtis įvyko ne atsitiktinai, nelaimingai susidėjus
517 aplinkybėms. Kaip savo pirmoje Sekminių kalboje Jeruzalės žydams aiškino Petras, tai Dievo plano slėpinys: Jėzus buvo „Dievo valios sprendimu bei numatymu išduotas“ (Apd 2, 23). Ši biblinė kalba nereiškia, kad tie, kurie Jėzų išdavė,[442] buvo tik pasyvūs Dievo iš anksto numatyto scenarijaus vykdytojai.

600 Dievui visi laiko momentai yra dabartis. Tad savo amžinąjį, „iš anksto nustatytą“ planą Jis sudarė įtraukdamas ir laisvą kiekvieno žmogaus atsaką į jo malonę: „Taip. Šitame mieste iš tiesų susibūrė Erodas, Poncijus Pilotas su pagonimis ir Izraelio gentimis[443] prieš tavo šventąjį

[438] *Catechismus Romanus*, 1, 5, 11, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 64; plg. Žyd 12, 3.

[439] Plg. Mt 25, 45; Apd 9, 4–5.

[440] *Catechismus Romanus*, 1, 5, 11, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 64.

[441] Šv. Pranciškus Asyžietis, *Admonitio* 5, 3, in: *Opuscula sancti Patris Francisci Assisiensis*, ed. C. Esser, Grotaferata, 1978, p. 66.

[442] Plg. Apd 3, 13.

[443] Plg. Ps 2, 1–2.

tarną Jėzų, kurį tu patepei, kad įvykdytų, ką tavo galia ir valia buvo iš anksto nusprendusi“ (Apd 4, 27–28). Dievas leido jiems veikti pagal savo apakimą,[444] kad būtų įvykdytas Jo išganymo planas.[445] 312

„Numirė už mūsų nuodėmes, kaip skelbė Raštai“

601 Šis dieviškasis išganymo planas, pagal kurį turėjo žūti „teisusis Tarnas“,[446] iš anksto buvo paskelbtas Raštuose kaip visuotinio atpirkimo, tai yra žmones iš nuodėmės vergijos išlaisvinusio atpirkimo, slėpinys.[447] Šv. Paulius išpažįsta tikėjimą, kurį sakosi yra „gavęs, būtent:[448] Kristus numirė už mūsų nuodėmes, *kaip skelbė Raštai*“ (1 Kor 15, 3)[449]. 652
Atperkamoji Jėzaus mirtis pirmiausia įgyvendino pranašystę apie 713
kenčiantį Dievo Tarną.[450] Pats Jėzus pateikė savo gyvenimo ir kančios prasmę kenčiančio Dievo Tarno šviesoje.[451] Prisikėlęs Jis šitaip aiškino Raštus Emauso mokiniams,[452] o vėliau ir patiems apaštalams.[453]

„Dievas Jį dėl mūsų pavertė nuodėme“

602 Tad ir Petras galėjo taip išreikšti apaštališkąjį tikėjimą dieviškuoju išganymo planu: „Juk jūs žinote, kad esate atpirkti nuo niekingos iš protėvių paveldėtos elgsenos [...] brangiuoju krauju Kristaus, to Avinėlio be kliaudos ir dėmės. O jis buvo numatytas dar prieš pasaulio sukūrimą ir apreikštas laikų pabaigoje jums“ (1 Pt 1, 18–20). Žmonių nuodėmės, padarytos po pirmapradės kaltės, baudžiamos mirtimi.[454] 400
Siųsdamas savo Sūnų tarno pavidalu[455], nupuolusios ir dėl nuodėmės mirčiai nuskirtos žmogystės pavidalu[456], Dievas „Tą, kuris nepažino

[444] Plg. Mt 26, 54; Jn 18, 36; 19, 11.
[445] Plg. Apd 3, 17–18.
[446] Plg. Iz 53, 11; Apd 3, 14.
[447] Plg. Iz 53, 11–12; Jn 8, 34–36.
[448] Plg. 1 Kor 15, 3.
[449] Plg. taip pat Apd 3, 18; 7, 52; 13, 29; 26, 22–23.
[450] Plg. Iz 53, 7–8; Apd 8, 32–35.
[451] Plg. Mt 20, 28.
[452] Plg. Lk 24, 25–27.
[453] Plg. Lk 24, 44–45.
[454] Plg. Rom 5, 12; 1 Kor 15, 56.
[455] Plg. Rom 8, 3.
[456] Plg. Fil 2, 7.

519 nuodėmės, [...] dėl mūsų pavertė nuodėme, kad mes jame taptume Dievo teisumu“ (2 Kor 5, 21).

603 Jėzus nebuvo [Dievo] atstumtas, tarsi pats būtų nusidėjęs.[457] Atvirkščiai, dėl atperkamosios meilės – kuri nuolat Jį vienijo su Tėvu[458] – Jis taip prisiėmė mus, nuodėmėmis nuklydusius nuo Dievo, kad galėjo mūsų vardu ant kryžiaus sušukti: „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?!“ (Mk 15, 34).[459] Taip Jį sulyginęs su mumis, nusidėjėliais, Dievas „nepagailėjo nė savo Sūnaus, bet atidavė jį už mus
2572 visus“ (Rom 8, 32), kad mus sutaikintų „su Dievu jo Sūnaus mirtis“ (Rom 5, 10).

Dievas pirmas pamilo visus atperkamąja meile

211 604 Atiduodamas savo Sūnų už mūsų nuodėmes, Dievas parodė, kad
2009 tai, ką Jis planuoja mūsų atžvilgiu, yra geranoriškos meilės sumanymas,
1825 visai nepriklausomas nuo mūsų nuopelnų: „Meilė – ne tai, kad mes pamilome Dievą, bet kad jis mus pamilo ir atsiuntė savo Sūnų kaip permaldavimą už mūsų nuodėmes“ (1 Jn 4, 10).[460] „O Dievas mums parodė savo meilę tuo, kad Kristus numirė už mus, kai tebebuvome nusidėjėliai“ (Rom 5, 8).

605 Ta meilė nedaro jokių išimčių; Jėzus tai priminė užbaigdamas palyginimą apie paklydusią avelę: „Taip ir jūsų dangiškasis Tėvas nenori, kad pražūtų bent vienas iš šitų mažutėlių“ (Mt 18, 14). Jis paaiškina atėjęs „savo gyvybės atiduoti kaip išpirkos *už daugelį*“ (Mt 20, 28); pas-
402 tarasis žodis nieko neriboja: jis visą žmoniją pastato priešais vienintelį Atpirkėją, kuris save atiduoda, kad ją išgelbėtų.[461] Bažnyčia, sekdama
634, 2793 apaštalais,[462] moko, kad Kristus mirė už visus žmones be jokios išimties. „Nėra, nebuvo ir nebus žmogaus, už kurį Kristus nebūtų kentėjęs.“[463]

[457] Plg. Jn 8, 46.
[458] Plg. Jn 8, 29.
[459] Plg. Ps 22, 2.
[460] Plg. 1 Jn 4, 19.
[461] Plg. Rom 5, 18–19.
[462] Plg. 2 Kor 5, 15; 1 Jn 2, 2.
[463] Kjerzi susirinkimas (853 m.), *De libero arbitrio hominis et de praedestinatione*, canon 4: DS 624.

III. Kristus pats save paaukojo Tėvui už mūsų nuodėmes

Visas Kristaus gyvenimas yra auka Tėvui

606 Dievo Sūnus, nužengęs iš dangaus vykdyti ne savo valios, bet valios Tėvo, kuris Jį siuntė,[464] „ateidamas į pasaulį, byloja: [...] štai ateinu [...] vykdyti tavo, o Dieve, valios! [...] Dėlei tos valios esame Jėzaus Kristaus kūno atnašavimu vieną kartą pašventinti visiems laikams“ (Žyd 10, 5–10). Nuo pat pirmosios savo Įsikūnijimo akimirkos Sūnus įsitraukia į dieviškojo išganymo planą savo atperkamąja misija: „Mano maistas – vykdyti valią to, kuris mane siuntė, ir baigti jo darbą“ (Jn 4, 34). Jėzaus auka „už viso pasaulio nuodėmes“ (1 Jn 2, 2) reiškia Jo meilės bendrumą su Tėvu: „Tėvas myli mane, nes aš guldau savo gyvybę“ (Jn 10, 17). „Pasaulis privalo pažinti, jog aš myliu Tėvą ir taip darau, kaip jis yra man įsakęs“ (Jn 14, 31). 517 536

607 Tas troškimas įsitraukti į savo Tėvo atperkamosios meilės planą gaivina visą Jėzaus gyvenimą,[465] nes Jo atperkamoji kančia yra Jo Įsikūnijimo prasmė: „Ir ką aš pasakysiu: ‘Tėve, gelbėk mane nuo šios valandos!’? Bet juk tam aš ir atėjau į šią valandą“ (Jn 12, 27). „Nejaugi aš negersiu tos taurės, kurią Tėvas man yra davęs?!“ (Jn 18, 11). Ir net ant kryžiaus, prieš ištardamas: „Atlikta!“ (Jn 19, 30), Jis ištarė: „Trokštu!“ (Jn 19, 28). 457

„Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmę“

608 Sutikęs pakrikštyti Jėzų drauge su nusidėjėliais,[466] Jonas Krikštytojas Jame išvydo ir kitiems parodė Dievo Avinėlį, kuris naikina pasaulio nuodėmę.[467] Tuo jis pareiškė, kad Jėzus yra ir kenčiantis Dievo Tarnas, kuris, burnos nepravėręs, leidžiasi vedamas pjauti[468] bei ant savo pečių neša daugelio nuodėmę,[469] Velykų Avinėlis, Izraelio atpirkimo simbolis 523

[464] Plg. Jn 6, 38.
[465] Plg. Lk 12, 50; 22, 15; Mt 16, 21–23.
[466] Plg. Lk 3, 21; Mt 3, 14–15.
[467] Plg. Jn 1, 29. 36.
[468] Plg. Iz 53, 7; Jer 11, 19.
[469] Plg. Iz 53, 12.

517 nuo pirmųjų Velykų.[470] Visas Kristaus gyvenimas patvirtina Jo misiją tarnauti ir savo gyvybę atiduoti kaip išpirką už daugelį.[471]

Jėzus laisvai perėmė atperkamąją Tėvo meilę

478 609 Perimdamas į savo žmogiškąją širdį Tėvo meilę žmonėms, Jėzus „parodė jiems savo meilę iki galo" (Jn 13, 1), nes „nėra didesnės meilės, kaip gyvybę už draugus atiduoti" (Jn 15, 13). Taip kančioje ir mirtyje Jo
515 žmogystė tapo laisvu ir tobulu Jo dieviškosios, žmonių išganymo trokštančios meilės įrankiu.[472] Jis iš tikrųjų laisvai sutiko kentėti ir mirti iš
272, 539 meilės savo Tėvui ir žmonėms, kuriuos Tėvas nori išgelbėti: „Niekas neatima jos [gyvybės] iš manęs, bet aš pats ją laisvai atiduodu" (Jn 10, 18). Taigi Dievo Sūnus visiškai laisvas ėjo į mirtį.[473]

Per Paskutinę vakarienę Jėzus iš anksto laisvai paaukojo savo gyvybę

610 „Tą naktį, kurią buvo išduotas" (1 Kor 11, 23), vakarieniaudamas
766 su dvylika apaštalų,[474] Jėzus iškilmingai pareiškė apie savo laisvą auką.
1337 Kančios išvakarėse, dar būdamas laisvas, Paskutinę vakarienę su savo apaštalais Jėzus padarė savanoriškos aukos Tėvui[475] dėl žmonių išganymo atminimu: „Tai yra mano kūnas, kuris už jus *atiduodamas*" (Lk 22, 19). „Tai yra mano kraujas, Sandoros kraujas, kuris už daugelį išliejamas nuodėmėms atleisti" (Mt 26, 28).

1364 611 Eucharistija, kurią Jis tuo metu įsteigė, bus Jo aukos „atminimui"[476]. Jėzus įtraukia apaštalus į savo paties auką ir reikalauja ją nepaliaujamai
1341, 1566 tęsti.[477] Taip Jėzus paskyrė apaštalus būti Naujosios Sandoros kunigais: „Dėl jų aš pašventinu save, kad ir jie būtų pašventinti tiesa" (Jn 17, 19).[478]

[470] Plg. Iš 12, 3–14; Jn 19, 36; 1 Kor 5, 7.
[471] Plg. Mk 10, 45.
[472] Plg. Žyd 2, 10. 17–18; 4, 15; 5, 7–9.
[473] Plg. Jn 18, 4–6; Mt 26, 53.
[474] Plg. Mt 26, 20.
[475] Plg. 1 Kor 5, 7.
[476] Plg. 1 Kor 11, 25.
[477] Plg. Lk 22, 19.
[478] Plg. Tridento Susirinkimas, 22ª sesija, *Doctrina de sanctissimo Missae Sacrificio, canon* 2: DS 1752; 23ª sesija, *Doctrina de sacramento Ordinis*, 1 d.: DS 1764.

Agonija Getsemanėje

612 Naujosios Sandoros taurę, kurią Jėzus pirma buvo paėmęs per Paskutinę vakarienę save aukodamas,[479] paskui priima iš Tėvo rankų agonijos metu Getsemanėje[480] tapdamas „klusnus iki mirties" (Fil 2, 8).[481] Jėzus meldžiasi: „Mano Tėve, jeigu įmanoma, teaplenkia mane ši taurė..." (Mt 26, 39). Taip Jis išreiškia savo žmogiškosios prigimties pasibaisėjimą mirtimi. Toji, kaip ir mūsų, prigimtis yra skirta amžinajam gyvenimui; bet skirtingai nuo mūsų ji tobulai apsaugota nuo nuodėmės,[482] kuri užtraukia mirtį;[483] tačiau pirmiausia ji prisiimta dieviškojo Asmens – „gyvybės Kūrėjo",[484] „Gyvojo"[485]. Savo žmogiškąja valia sutikdamas, kad įvyktų Tėvo valia,[486] Jis pasitinka mirtį kaip atpirkimą, kad „pats savo kūne" užneštų „mūsų nuodėmes ant kryžiaus" (1 Pt 2, 24). 532, 2600 1009

Kristaus mirtis yra vienintelė ir galutinė auka

613 Kristaus mirtis yra drauge Avinėlio, kuris naikina pasaulio nuodėmę,[487] *Velykų auka*, galutinai atperkanti žmoniją,[488] ir *Naujosios Sandoros auka*,[489] grąžinanti žmonėms bendrystę su Dievu,[490] sutaikindama su Juo per kraują, išlietą už daugelį nuodėmėms atleisti.[491] 1366 2009

614 Ta Kristaus auka yra vienkartinė, ji užbaigia ir pranoksta visas aukas.[492] Pirmiausia tai yra paties Dievo Tėvo dovana: Tėvas atiduoda savo Sūnų, kad mus sutaikintų su savimi.[493] Drauge tai yra auka žmogumi 529, 1330 2100

[479] Plg. Lk 22, 20.
[480] Plg. Mt 26, 42.
[481] Plg. Žyd 5, 7–8.
[482] Plg. Žyd 4, 15.
[483] Plg. Rom 5, 12.
[484] Plg. Apd 3, 15.
[485] Plg. Apr 1, 18; Jn 1, 4; 5, 26.
[486] Plg. Mt 26, 42.
[487] Plg. Jn 1, 29; 1 Pt 1, 19.
[488] Plg. 1 Kor 5, 7; Jn 8, 34–36.
[489] Plg. 1 Kor 11, 25.
[490] Plg. Iš 24, 8.
[491] Plg. Mt 26, 28; Kun 16, 15–16.
[492] Plg. Žyd 10, 10.
[493] Plg. 1 Jn 4, 10.

tapusio Dievo Sūnaus, kuris laisva valia ir iš meilės[494] paaukoja savo gyvybę[495] Tėvui per Šventąją Dvasią,[496] kad išpirktų mūsų neklusnumą.

Mūsų neklusnumą Jėzus pamainė savo klusnumu

1850 615 „Kaip vieno žmogaus neklusnumu daugelis tapo nusidėjėliais, taip ir vieno klusnumu daugelis taps teisūs“ (Rom 5, 19). Savo klusnumu iki mirties Jėzus tapo mūsų pakaita kaip kenčiantis Dievo Tar-
433 nas, kuris atiduoda save kaip *auką už nuodėmę*, prisiimdamas daugelio nuodėmę, ir juos nuteisina, prisiimdamas jų bausmę už kaltes.[497] Jėzus
411 atitaisė mūsų kaltes ir atmokėjo Tėvui už mūsų nuodėmes.[498]

Jėzus savo auką užbaigė ant kryžiaus

616 Ta meilė iki galo[499] Kristaus aukai suteikia atpirkimo ir atitaisy-
478 mo, išpirkos ir atmokos vertę. Aukodamas savo gyvybę, Jis mus visus pažino ir mylėjo.[500] „Kristaus meilė valdo mus, įsitikinusius, kad jei vienas mirė už visus, tai ir visi yra mirę“ (2 Kor 5, 14). Joks žmogus, netgi pats švenčiausias, nebūtų galėjęs prisiimti visų žmonių nuodėmių ir už
468 juos pasiaukoti. Tačiau Kristaus auka galėjo atpirkti *visus* dėl to, kad Kristus buvo dieviškasis Sūnaus Asmuo, kuris pranoksta ir drauge api-
519 ma kiekvieną žmogų ir dėl to yra visos žmonijos Galva.

1992 617 „Savo švenčiausia kančia ant kryžiaus medžio Jis mus nuteisino“, moko Tridento Susirinkimas,[501] pabrėždamas Kristaus, esančio amži-
1235 nojo išganymo priežastimi,[502] aukos vienatinumą. Ir Bažnyčia pagerbia kryžių giedodama: „O Kryžiau, sveikinamas būk, vienintele žmogaus viltie!“[503]

[494] Plg. Jn 15, 13.
[495] Plg. Jn 10, 17–18.
[496] Plg. Žyd 9, 14.
[497] Plg. Iz 53, 10–12.
[498] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 7: DS 1529.
[499] Plg. Jn 13, 1.
[500] Plg. Gal 2, 20; Ef 5, 2. 25.
[501] Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 1: DS 1529.
[502] Plg. Žyd 5, 9.
[503] *I Vakarinė, Didžioji savaitė*, in: *Valandų liturgija*, t. 2, Vilnius, 2012, p. 351.

Mūsų dalyvavimas Kristaus aukoje

618 Kryžiaus mirtis yra vienkartinė Kristaus auka; Kristus – „vienas Dievo ir žmonių Tarpininkas“[504]. Tačiau kadangi Jo dieviškasis Asmuo „įsikūnijimu tarsi susijungė su kiekvienu žmogumi“[505], „visiems suteikia galimybę vien Dievui žinomu būdu susijungti su šiuo Velykų slėpiniu“[506]. Jis kviečia savo mokinius pasiimti savo kryžių ir sekti Juo,[507] nes ir Jis kentėjo už mus palikdamas mums pavyzdį, kad eitume Jo pėdomis.[508] Jis iš tikro nori į savo atperkamąją auką įtraukti tuos, kuriems pirmiausia ji skirta.[509] Kilniausiu būdu tai įvyks Jo Motinoje, kuri giliau už visus kitus bus įtraukta į Jo atperkamosios kančios slėpinį.[510] 1368, 1460 307, 2100 964

Be kryžiaus nėra kitų laiptų, kuriais galėtume įkopti į dangų.[511]

Santrauka

619 *„Kristus numirė už mūsų nuodėmes, kaip skelbė Raštai“ (1 Kor 15, 3).*

620 *Mūsų išganymo iniciatyva kilo iš Dievo meilės mums, nes „jis mus pamilo ir atsiuntė savo Sūnų kaip permaldavimą už mūsų nuodėmes“ (1 Jn 4, 10). „Juk tai Dievas Kristuje sutaikino su savimi pasaulį“ (2 Kor 5, 19).*

621 *Jėzus savanoriškai pasiaukojo dėl mūsų išganymo. Šią auką kaip dovaną Jis paskelbė ir iš anksto paaukojo per Paskutinę vakarienę: „Tai yra mano kūnas, kuris už jus atiduodamas“ (Lk 22, 19).*

[504] Plg. 1 Tim 2, 5.
[505] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.
[506] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1043.
[507] Plg. Mt 16, 24.
[508] Plg. 1 Pt 2, 21.
[509] Plg. Mk 10, 39; Jn 21, 18–19; Kol 1, 24.
[510] Plg. Lk 2, 35.
[511] Šv. Rožė Limietė: P. Hansen, *Vita mirabilis* [...] *venerabilis sororis Rosae de sancta Maria Limensis*, Roma, 1664, p. 137.

622 *Kristaus atpirkimo esmė yra ta, kad Jis „atėjo [...] savo gyvybės atiduoti kaip išpirkos už daugelį" (Mt 20, 28), tai yra parodyti saviesiems „savo meilę iki galo" (Jn 13, 1), kad jie būtų „atpirkti nuo niekingos iš protėvių paveldėtos elgsenos".*[512]

623 *Iš meilės paklusęs Tėvui „iki kryžiaus mirties" (Fil 2, 8), Jėzus įvykdė išperkamąją misiją,*[513] *kaip kenčiantis Dievo Tarnas, kuris nuteisino daugelį ir prisiėmė jų bausmę už kaltes.*[514]

3 skirsnelis
JĖZUS KRISTUS BUVO PALAIDOTAS

624 „Reikėjo, kad Dievo malone už kiekvieną jis paragautų mirties" (Žyd 2, 9). Dievas taip sudarė savo išganymo planą, kad Jo Sūnus ne tik numirtų „už mūsų nuodėmes" (1 Kor 15, 3), bet ir „paragautų mirties",
362, 1005 tai yra patirtų mirties būvį, kūno ir sielos atsiskyrimą nuo paskutinio atodūsio ant kryžiaus iki Prisikėlimo. Tas mirusio Kristaus būvis yra Jo palaidojimo ir nužengimo į pragarus slėpinys. Tai slėpinys Didžiojo šeštadienio, kai Kristus, paguldytas kape[515] po atlikto[516] žmonių išganymo darbo, kuriuo sutaikino visa, kas yra žemėje ir danguje,[517] primena
343 didįjį Dievo šabo poilsį.[518]

Kristaus kūnas kape

625 Kristaus buvimas kape realiai susieja Jo pažeidžiamą būklę prieš Velykas ir Jo kaip Prisikėlusiojo dabartinę garbingą būklę. Tas pats „Gyvojo" Asmuo gali tarti: „Aš buvau numiręs, bet štai esu gyvas per amžių amžius" (Apr 1, 18):

> Dievo buvo sumanytas toks (Sūnaus) mirties ir prisikėlimo slėpinys, kad mirtis nesutrukdytų atskirti sielos nuo kūno pagal įprastinę prigimties

[512] Plg. 1 Pt 1, 18.
[513] Plg. Iz 53, 10.
[514] Plg. Iz 53, 11; Rom 5, 19.
[515] Plg. Jn 19, 42.
[516] Plg. Jn 19, 30.
[517] Plg. Kol 1, 18–20.
[518] Plg. Žyd 4, 4–9.

> tvarką, juos vėl suvienijant per Prisikėlimą, idant Jo paties Asmuo būtų mirties ir gyvenimo susitikimo vieta; taip Jis sustabdė savyje mirties sukeltą prigimties suirimą ir pats tapo to, kas perskirta, suvienijimo pradu.[519]

626 Kadangi nužudytasis „gyvybės Kūrėjas“[520] yra tas pats „Gyvasis, kuris prisikėlė“[521], Dievo Sūnaus dieviškajam Asmeniui būtina ir toliau egzistuoti su siela ir su kūnu, kuriuos buvo perskyrusi mirtis: 470, 650

> Nors Kristus mirė kaip žmogus, ir šventa Jo siela atsiskyrė nuo nekaltojo kūno, tačiau Jo dievystė nebuvo atskirta nei nuo sielos, nei nuo kūno; dėl to vienas Asmuo nebuvo padalytas į du; mat Kristaus kūnas ir siela, kaip tokie, nuo pat pradžios egzistavo Žodžio Asmenyje, ir nors mirties jie buvo perskirti vienas nuo kito, kiekvienas iš jų liko tame pačiame viename Žodžio Asmenyje.[522]

„Tu neduosi savo šventajam supūti“

627 Kristaus mirtis buvo tikra mirtis ta prasme, kad užbaigė Jo žmogiškąjį gyvenimą žemėje. Bet dėl to, kad Dievo Sūnaus Asmuo buvo suvienytas su Jo kūnu, pastarasis netapo mirtingojo palaikais kaip visų kitų, „nes buvo neįmanoma, kad jis liktų mirties grobis“ (Apd 2, 24), ir todėl „dieviškoji galybė apsaugojo Kristaus kūną nuo suirimo“[523]. Apie Kristų galima pasakyti dar ir taip: „Jis buvo atskirtas nuo gyvybės krašto“ (Iz 53, 8); ir: „Mano kūnas ilsėsis su viltimi, nes tu nepaliksi mano sielos mirusiųjų buveinėje ir neduosi savo šventajam supūti“ (Apd 2, 26–27).[524] To ženklas buvo Kristaus prisikėlimas „trečiąją dieną“ (1 Kor 15, 4; Lk 24, 46),[525] dar ir todėl, kad buvo manoma, jog kūnas pradeda gesti ketvirtą dieną.[526] 1009, 1683

[519] Šv. Grigalius Nisietis, *Oratio catechetica* 16, 9: TD 7, 90 (PG 45, 52).
[520] Plg. Apd 3, 15.
[521] Plg. Lk 24, 5–6.
[522] Šv. Jonas Damaskietis, *Expositio fidei*, 71 [*De fide orthodoxa*, 3, 27]: PTS 12, 170 (PG 94, 1098).
[523] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, 51, 3, ad 2, ed. Leon. 11, 490.
[524] Plg. Ps 16, 9–10.
[525] Plg. Mt 12, 40; Jn 2, 1; Oz 6, 2.
[526] Plg. Jn 11, 39.

„Palaidoti su Kristumi...“

537 628 Pirminis ir labai ryškus krikšto ženklas yra panardinimas į vandenį; juo vaizduojamas krikščionio nužengimas į kapą, nes krikščionis
1215 miršta nuodėmei drauge su Kristumi, kad laimėtų atnaujintą gyvenimą. „Krikštu mes esame kartu su juo palaidoti mirtyje, kad kaip Jėzus buvo prikeltas iš numirusių Tėvo šlovinga galia, taip ir mes pradėtume gyventi atnaujintą gyvenimą“ (Rom 6, 4).[527]

Santrauka

629 *Visų žmonių labui Jėzus patyrė mirtį.*[528] *Žmogumi tapęs Dievo Sūnus iš tikrųjų mirė ir buvo palaidotas.*

630 *Kristui esant kape, Jo dieviškasis Asmuo ir toliau buvo susivienijęs su siela ir su kūnu, kuriuos tačiau buvo perskyrusi mirtis. Dėl to mirusio Kristaus kūnas „nesupuvo“ (Apd 13, 37).*

5 skirsnis

JĖZUS KRISTUS „NUŽENGĖ Į PRAGARUS, TREČIĄJĄ DIENĄ KĖLĖSI IŠ NUMIRUSIŲ“

631 Jėzus „nusileido į žemesniąsias sritis žemėje. O tasai, kuris nužengė, yra tas pats, kuris iškilo“ (Ef 4, 9–10). Tame pačiame Apaštalų tikėjimo simbolio straipsnyje išpažįstamas ir Kristaus nužengimas į pragarus, ir Jo prisikėlimas iš numirusių trečiąją dieną, nes Jo Velykose iš mirties bedugnės ištryško gyvybė:

> Tavo Sūnus Jėzus Kristus,
> kuris, iš mirties viešpatijos sugrįžęs,
> skaidriai nušvito žmonijai
> ir gyvena bei viešpatauja per amžius. Amen.[529]

[527] Plg. Kol 2, 12; Ef 5, 26.
[528] Plg. Žyd 2, 9.
[529] *Ilgoji velykinio šlovinimo forma*, 17, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, 279.

1 skirsnelis
KRISTUS NUŽENGĖ Į PRAGARUS

632 Naujasis Testamentas dažnai kartoja, kad Jėzus buvo „prikeltas iš numirusių" (1 Kor 15, 20)[530]; tai verčia manyti, jog iki Prisikėlimo Jis pabuvojo mirusiųjų buveinėje.[531] Jėzus patyrė mirtį kaip visi žmonės ir savo siela aplankė juos mirusiųjų buveinėje – tokią prasmę Jėzaus nužengimui į pragarus pirmiausia teikė apaštalų skelbtas tikėjimas. Tačiau Jėzus ten nužengė kaip Gelbėtojas, skelbdamas tenai įkalintoms vėlėms Gerąją Naujieną.[532]

633 Mirusiųjų buveinę, į kurią buvo nužengęs miręs Kristus, Šv. Raštas vadina pragarais, Šeolu ar Hadu,[533] nes nė vienam ten esančių neleista regėti Dievo.[534] Atpirkėjo belaukiant toks buvo visų mirusiųjų – blogųjų ar teisiųjų[535] – likimas; bet tai nereiškia, kad jis buvo visų vienodas, kaip matyti iš Jėzaus palyginimo apie vargšą Lozorių, nuneštą „į Abraomo prieglobstį"[536]. „Jėzus Kristus, nužengęs į pragarus, išlaisvino teisiųjų sielas, kurios Abraomo prieglobstyje laukė Gelbėtojo."[537] Jėzus į pragarus nužengė 1033
ne tam, kad iš ten išvaduotų pasmerktuosius[538] ar panaikintų pragarą – pasmerkimo vietą,[539] bet kad išlaisvintų anksčiau už Jį mirusius teisiuosius.[540]

634 „Todėl ir buvo paskelbta Evangelija net mirusiems..." (1 Pt 4, 6). Nužengimu į pragarus buvo pilnatviškai paskelbtas evangelinis išganymas. Tai paskutinis Jėzaus, kaip Mesijo, misijos tarpsnis, labai glaustas laiko požiūriu, tačiau be galo talpus savo realiu poveikiu, nes Jėzaus Atpirkimas apėmė visus visų laikų ir vietų žmones; juk visi išgelbėtieji 605
tapo Atpirkimo dalininkais.

[530] Plg. Apd 3, 15; Rom 8, 11.
[531] Plg. Žyd 13, 20.
[532] Plg. 1 Pt 3, 18–19.
[533] Plg. Fil 2, 10; Apd 2, 24; Apr 1, 18; Ef 4, 9.
[534] Plg. Ps 6, 6; 88, 11–13.
[535] Plg. Ps 89, 49; 1 Sam 28, 19; Ez 32, 17–32.
[536] Plg. Lk 16, 22–26.
[537] *Catechismus Romanus*, 1, 6, 3, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 71.
[538] Plg. Romos susirinkimas (745 m.), *De descensu Christi ad inferos*: DS 587.
[539] Plg. Benediktas XII, Laiškas *Cum dudum* (1341), 18: DS 1011; Klemensas VI, Laiškas *Super quibusdam* (1351 m.), c. 15, 13: DS 1077.
[540] Plg. Toledo IV susirinkimas (633 m.), *Capitulum*, 1: DS 485; Mt 27, 52–53.

635 Taigi Kristus nužengė į mirties bedugnę,[541] kad mirusieji išgirstų „Dievo Sūnaus balsą, ir kurie išgirs", kad atgytų (Jn 5, 25). Jėzus, „gyvybės Kūrėjas",[542] mirtimi sunaikino „tą, kuris turėjo mirties valdžią, tai yra velnią", ir išvadavo „tuos, kurie, bijodami mirties, visam gyvenimui buvo patekę į vergiją" (Žyd 2, 14–15). Dabar jau prisikėlęs Kristus turi „mirties ir mirusiųjų pasaulio raktus" (Apr 1, 18), o Jėzaus vardui priklaupia „kiekvienas kelis danguje, žemėje ir po žeme" (Fil 2, 10).

> Didi tyla šiandien viešpatauja žemėje, didi tyla ir rimtis. Didi tyla, nes Karalius miega. Žemė sudrebėjo ir nurimo, nes Dievas kūnu užmigo ir pažadino tuos, kurie miega nuo neatmenamų laikų [...]. Jis nuėjo ieškoti pirmojo mūsų tėvo Adomo – pražuvusios avies. Jis panoro aplankyti visus, tūnančius tamsybėse ir mirties ūksmėje; išvaduoti iš skausmų belaisvio Adomo ir tokios pat belaisvės Ievos eina jų Dievas ir jų sūnus [...]. „Aš, tavo Dievas, dėl tavęs tapau tavo sūnumi [...]. Pabusk tu, kuris miegi, nes aš sutvėriau tave ne tam, kad tūnotum supančiotas pragaruose. Kelkis iš numirusių, aš esu mirusiųjų Gyvybė."[543]

Santrauka

636 *Žodžiai „Jėzus nužengė į pragarus" Tikėjimo simbolyje reiškia, kad Jėzus iš tikrųjų buvo miręs ir šia mirtimi už mus nugalėjo pačią mirtį ir velnią, „kuris turėjo mirties valdžią" (Žyd 2, 14).*

637 *Numiręs Kristus savo siela, kuri liko suvienyta su Jo dieviškuoju Asmeniu, nužengė į mirusiųjų buveinę. Anksčiau už Jį mirusiems teisiesiems Jis atvėrė dangaus vartus.*

2 skirsnelis
TREČIĄJĄ DIENĄ KĖLĖSI IŠ NUMIRUSIŲ

638 „Mes jums skelbiame Gerą Naujieną apie protėviams duotąjį pažadą: jį Dievas įvykdė mums, jų vaikams, prikeldamas Jėzų" (Apd 13, 32–33). Jėzaus prisikėlimas yra mūsų tikėjimą į Kristų vainikuojanti
90 tiesa; ši tiesa, pirmosios krikščionių bendruomenės įtikėta ir išgyventa

[541] Plg. Mt 12, 40; Rom 10, 7; Ef 4, 9.
[542] Plg. Apd 3, 15.
[543] *Antiqua homilia in sancto et magno Sabbato*: PG 43, 440. 452. 461.

kaip svarbiausia tiesa, Tradicijos perduota kaip pagrindinė, Naujojo Testamento dokumentais pagrįsta, drauge su kryžiumi skelbiama kaip esminė Velykų slėpinio dalis: 651, 991

> Kristus prisikėlė iš numirusių,
> Savo mirtimi mirtį nugalėjo,
> Mirusiems gyvybę dovanojo.[544]

I. Istorinis ir transcendentinis įvykis

639 Kristaus prisikėlimo slėpinys yra realus įvykis; kaip liudija Naujasis Testamentas, jis turėjo istoriškai konstatuotų apraiškų. Jau šv. Paulius apie 56 metus galėjo rašyti korintiečiams: „Pirmiausia aš jums perdaviau, ką esu gavęs, būtent: Kristus numirė už mūsų nuodėmes, kaip skelbė Raštai; jis buvo palaidotas ir buvo prikeltas trečiąją dieną, kaip skelbė Raštai; jis pasirodė Kefui, paskui Dvylikai" (1 Kor 15, 3–5). Apaštalas čia kalba apie *gyvąją Prisikėlimo tradiciją*, apie kurią sužinojo po savo atsivertimo prie Damasko vartų.[545]

Tuščias kapas

640 „Kam ieškote gyvojo tarp mirusiųjų? Nėra jo čia, jis prisikėlė!" (Lk 24, 5–6). Velykų įvykyje pirmiausia susiduriame su tuščiu Jėzaus kapu. Jis dar nėra tiesioginis prisikėlimo įrodymas; kodėl Kristaus kūno nebėra kape, būtų galima aiškinti ir kitaip.[546] Vis dėlto tuščią kapą visi suprato kaip svarbiausią ženklą; jį atradusiems Jėzaus mokiniams – pirmiausia šventoms moterims,[547] o paskui Petrui[548] – tai buvo pirma dingstis įtikėti, kad Viešpats tikrai prisikėlė. Mokinys, „kurį Jėzus mylėjo" (Jn 20, 2), tvirtina, jog, įėjęs į tuščią kapą ir išvydęs „paliktas drobules" (Jn 20, 6), „pamatė ir įtikėjo"[549]. Vadinasi, pamatęs tuščią kapą,[550] jis suvokė, kad tai, jog Jėzaus kūno nėra kape, ne žmogaus darbas ir 999

[544] *Liturgia Byzantina, Troparium in die Pashatis*: Πεντηχοστάριον, Roma, 1884, p. 6.
[545] Plg. Apd 9, 3–18.
[546] Plg. Jn 20, 13; Mt 28, 11–15.
[547] Plg. Lk 24, 3. 22–23.
[548] Plg. Lk 24, 12.
[549] Plg. Jn 20, 8.
[550] Plg. Jn 20, 5–7.

kad Jėzus ne taip paprastai grįžo į žemiškąjį gyvenimą, kaip yra buvę su Lozoriumi.[551]

Prisikėlusiojo pasirodymai

641 Pirmosios sutiko Prisikėlusįjį[552] Marija Magdalietė ir šventos moterys, ėjusios patepti Jėzaus kūno,[553] nes Didžiojo penktadienio vakarą, artėjant šabui,[554] Jis buvo palaidotas skubotai. Taigi moterys buvo pirmosios Kristaus prisikėlimo skelbėjos net patiems apaštalams.[555] Tik paskui Jėzus pasirodė Petrui, vėliau Dvylikai.[556] Tad Petras, pašauktas
553 stiprinti savo brolių tikėjimo,[557] Prisikėlusįjį pamatė anksčiau už juos, o pastarieji, remdamiesi jo liudijimu, galėjo drąsiai skelbti: „Viešpats
448 tikrai prisikėlė ir pasirodė Simonui“ (Lk 24, 34).

642 Visa, kas tomis Velykų dienomis įvyko, įpareigojo kiekvieną apaštalą – ypač Petrą – kurti naująją erą, kuri išaušo Velykų rytmetį.
659, 881 Būdami Prisikėlusiojo liudytojai, jie lieka kertiniai Jo Bažnyčios akmenys. Pirmosios tikinčiųjų bendruomenės tikėjimas rėmėsi konkrečių, krikščionims pažįstamų ir daugiausia su jais tebegyvenusių žmonių liudijimu. Tie Kristaus prisikėlimo liudytojai[558] pirmiausia yra Petras ir Dvylika, bet ne tik jie: Paulius aiškiai kalba apie Jėzaus pasirodymą „iš karto daugiau nei penkiems šimtams brolių“, po to „Jokūbui, paskui
860 visiems apaštalams“[559].

643 Turint tokius liudijimus, neįmanoma Kristaus prisikėlimo perkelti už fizinės tikrovės ribų ir nepripažinti, jog tai istorinis įvykis. Faktai rodo, kad mokinių tikėjimas buvo itin stipriai išmėgintas jų Mokytojo kančia ir kryžiaus mirtimi; apie tai Jis pats buvo pranašavęs.[560] Mokiniai (bent kai kurie iš jų) Kristaus kančios buvo taip sukrėsti, jog ne iš karto patikėjo Prisikėlimo naujiena. Evangelijos

[551] Plg. Jn 11, 44.
[552] Plg. Mt 28, 9–10; Jn 20, 11–18.
[553] Plg. Mk 16, 1; Lk 24, 1.
[554] Plg. Jn 19, 31. 42.
[555] Plg. Lk 24, 9–10.
[556] Plg. 1 Kor 15, 5.
[557] Plg. Lk 22, 31–32.
[558] Plg. Apd 1, 22.
[559] Plg. 1 Kor 15, 4–8.
[560] Plg. Lk 22, 31–32.

vaizduoja toli gražu ne mistinio pakilimo apimtą mokinių būrį, bet parodo juos prislėgtus (nuliūdusius: Lk 24, 17) ir išsigandusius.[561] Dėl to jie nepatikėjo šventomis moterimis, grįžusiomis nuo kapo, o jų „pranešimas jiems pasirodė esąs tuščios šnekos" (Lk 24, 11).[562] Velykų vakarą pasirodęs Vienuolikai, Jėzus „priekaištavo jiems už netikėjimą ir širdies kietumą, kad netikėjo tais, kurie buvo matę jį prisikėlusį" (Mk 16, 14).

644 Net išvydę tikrą, prisikėlusį Jėzų, mokiniai dar dvejojo;[563] visa tai jiems atrodė taip neįmanoma: jie manė, jog mato vaiduoklį – dvasią,[564] „jiems iš džiaugsmo vis dar netikint ir stebintis" (Lk 24, 41). Abejonių buvo išmėgintas ir Tomas;[565] net per paskutinį Jėzaus pasirodymą Galilėjoje, apie kurį pasakoja Matas, „kai kurie dar abejojo" (Mt 28, 17). Dėl to hipotezė, pagal kurią Prisikėlimas buvęs apaštalų tikėjimo (ar per didelio patiklumo) „vaisius", yra visiškai nepagrįsta. Priešingai, jų tikėjimas Prisikėlimu radosi – Dievo malonei veikiant – iš tiesioginio susitikimo su tikru, prisikėlusiu Jėzumi.

Prisikėlusio Kristaus žmogystės būvis

645 Prisikėlusio Jėzaus sąlytis su mokiniais yra tiesioginis, jie gali Jį paliesti,[566] drauge su Juo valgyti.[567] Per tai Jis ragina juos įsitikinti, kad Jis nėra dvasia,[568] o svarbiausia, kad prisikėlęs kūnas, kuris jiems mato- 999
mas, yra tas pats, kuris buvo kankintas ir nukryžiuotas, nes jame tebėra Jo kančios žymės.[569] Tačiau šis tikras ir paliečiamas kūnas tuo pat metu turi ir naujų išaukštinto kūno savybių: Jėzus nebėra pavaldus nei erdvės, nei laiko dėsniams, Jis gali atsirasti kur nori ir kada nori,[570] nes Jo žmogiškoji prigimtis jau nebegali būti pririšta prie žemės ir priklauso vien dieviškajam Tėvui.[571] Dėl to prisikėlęs Jėzus absoliučiai laisvas pasirinkti, kaip Jis pasirodys mokiniams: ar kaip sodininkas,[572] ar „kitokiu

[561] Plg. Jn 20, 19.
[562] Plg. Mk 16, 11. 13.
[563] Plg. Lk 24, 38.
[564] Plg. Lk 24, 39.
[565] Plg. Jn 20, 24–27.
[566] Plg. Lk 24, 39; Jn 20, 27.
[567] Plg. Lk 24, 30. 41–43; Jn 21, 9. 13–15.
[568] Plg. Lk 24, 39.
[569] Plg. Lk 24, 40; Jn 20, 20. 27.
[570] Plg. Mt 28, 9. 16–17; Lk 24, 15. 36; Jn 20, 14. 19. 26; 21, 4.
[571] Plg. Jn 20, 17.
[572] Plg. Jn 20, 14–15.

pavidalu" (Mk 16, 12) negu tas, prie kurio jie buvo pripratę, kad taip kuo labiau sužadintų jų tikėjimą.[573]

646 Kristaus prisikėlimas nebuvo sugrįžimas į žemiškąjį gyvenimą, kaip atsitikdavo Jam prikeliant mirusiuosius prieš Velykas: Jairo dukterį, jaunikaitį iš Naino, Lozorių. Šie darbai buvo stebuklingi įvykiai, ta-
934 čiau stebuklingai prikelti asmenys Jėzaus galia sugrįždavo į „įprastinį",
549 žemišką gyvenimą. Kada nors jie ir vėl mirs. Kristaus prisikėlimas yra iš esmės kitoks. Su savo prisikėlusiu kūnu Jis pereina iš mirtingo į visai kitą gyvenimą anapus laiko ir erdvės. Per Prisikėlimą Jėzaus kūnas tapo kupinas Šventosios Dvasios galybės; pašlovintas jis dalyvauja dieviškajame gyvenime, ir šv. Paulius gali apie Kristų sakyti, jog Jis yra „žmogus iš dangaus"[574].

Prisikėlimas kaip transcendentinis įvykis

647 „Štai ta naktis, kurioje, mirties pančius sutraukęs, Kristus Nugalėtojas pakilo iš kapo", giedama Velykų „Exsultet"[575]. Iš tiesų niekas savo akimis nematė paties Prisikėlimo, ir nė vienas evangelistas jo neapra-
1000 šė. Niekas negali pasakyti, kaip tai atrodė fiziškai. Dar labiau pojūčiais nepagaunama jo slapčiausia esmė, perėjimas į kitą gyvenimą. Prisikėlimas, kaip įvykis, kurį patvirtina rastas tuščias kapas ir apaštalų susitikimai su prisikėlusiu Kristumi, vis dėlto peržengia ir pranoksta istoriją bei išlieka vienas svarbiausių tikėjimo slėpinių. Dėl to prisikėlęs Kristus apsireiškė ne pasauliui,[576] bet savo mokiniams, „tiems, kurie buvo jį atlydėję iš Galilėjos į Jeruzalę. Dabar jie yra jo liudytojai žmonėms" (Apd 13, 31).

II. Prisikėlimas – Švenčiausiosios Trejybės darbas

258 648 Kaip transcendentinis paties Dievo įsikišimas į kūriniją ir istoriją, Kristaus prisikėlimas yra tikėjimo dalykas. Jame trys dieviškieji

[573] Plg. Jn 20, 14. 16; 21, 4. 7.
[574] Plg. 1 Kor 15, 35–50.
[575] *Velyknaktis, Velykinis šlovinimas*, 18, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 274.
[576] Plg. Jn 14, 22.

Asmenys veikia drauge, bet pasireiškia kiekvienas savitai. Prisikėlimą 989
savo galybe įvykdė Tėvas, kuris „prikėlė" (Apd 2, 24) savo Sūnų Kristų
ir tokiu būdu Jo žmogiškąją prigimtį – su Jo kūnu – tobulai įvedė į 663
Trejybę. Geroji Naujiena galutinai apreiškia Jėzų, „šventumo Dvasia 445
per prisikėlimą iš numirusių pristatytą galingu Dievo Sūnumi" (Rom
1, 4). Šv. Paulius pabrėžia, kad Dievo galybė apsireiškė[577] per Šventąją 272
Dvasią, kuri atgaivino mirusią Jėzaus žmogystę ir ją iškėlė į Viešpaties
garbę.

649 Pats Sūnus prisikėlė irgi savo dieviškąja galia. Jėzus paskelbė, kad
Žmogaus Sūnus turės daug kentėti, mirti ir po to prisikelti (aktyvia šio
žodžio prasme[578]). Kitąsyk Jis aiškiai patvirtino: „Aš guldau savo gyvy-
bę, kad ir vėl ją pasiimčiau. [...] Aš turiu galią ją atiduoti ir turiu galią
vėl ją atsiimti" (Jn 10, 17–18). Mes „tikime, kad Jėzus numirė ir prisikė-
lė" (1 Tes 4, 14).

650 Bažnyčios tėvai gilinasi į Prisikėlimą remdamiesi dieviškuoju
Kristaus Asmeniu; Jame išliko suvienyti ir siela, ir kūnas, kuriuos mir- 626
tis buvo išskyrusi: „Vieninga dieviškoji prigimtis išliko abiejose esmi-
nėse žmogaus dalyse; dėl to jos ir vėl susivienijo iš naujo. Vadinasi, 1005
mirtis suardė sudėtinę būtybę, o Prisikėlimas suvienijo abi perskirtas
dalis."[579]

III. Prisikėlimo prasmė ir jo svarba išganymui

651 „Jei Kristus nebuvo prikeltas, tai tuščias mūsų skelbimas ir tuš-
čias jūsų tikėjimas" (1 Kor 15, 14). Prisikėlimas pirmiausia patvirtina
tai, ką pats Kristus darė ir ko mokė. Visos, net žmogaus protui nepriei- 129
namiausios tiesos tampa tikėtinos, jei Kristus prisikeldamas galutinai 274
įrodė savo dieviškąją valdžią, kaip ir buvo žadėjęs.

[577] Plg. Rom 6, 4; 2 Kor 13, 4; Fil 3, 10; Ef 1, 19–22; Žyd 7, 16.

[578] Plg. Mk 8, 31; 9, 9. 31; 10, 34.

[579] Šv. Grigalius Nisietis, *De tridui inter mortem et resurrectionem Domini nostri Iesu Christi spatio*, in: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, H. Langerbeck, v. 9, Leidenas, 1967, p. 293–294 (PG 46, 417); plg. etiam *Statuta Ecclesiae Antiqua*: DS 325; Anastazas II, Laiškas *In prolixitate epistulae*: DS 359; Šv. Hormizdas, Laiškas *Inter ea quae*: DS 369; Toledo XI susirinkimas, *Symbolum*: DS 539.

652 Kristaus prisikėlimas yra Senojo Testamento[580] ir paties Jėzaus
994 žemiškojo gyvenimo metu duotų *pažadų įvykdymas.*[581] Posakis „kaip
601 skelbė Raštai"[582] nurodo, kad su Kristaus prisikėlimu tie pranašavimai išsipildė.

445 653 Prisikėlimas patvirtino *Jėzaus dievystės* tiesą. Jis buvo sakęs: „Kai Žmogaus Sūnų būsite aukštyn iškėlę, suprasite, kad Aš Esu" (Jn 8, 28). Nukryžiuotojo prisikėlimas įrodo, kad Jis iš tikrųjų yra „Aš Esu", Dievo Sūnus ir pats Dievas. Šv. Paulius galėjo žydams pareikšti: „Protėviams duotąjį pažadą [...] Dievas įvykdė mums [...], prikeldamas Jėzų, kaip parašyta antrojoje psalmėje: 'Tu esi mano Sūnus, šiandien aš tave pagimdžiau!'" (Apd 13, 32–33).[583] Kristaus prisikėlimas yra artimai susijęs
422, 461 su Dievo Sūnaus įsikūnijimo slėpiniu. Pagal amžinąjį Dievo planą jis jį atbaigia.

654 Yra du Velykų slėpinio aspektai: savo mirtimi Kristus mus išlaisvino iš nuodėmės, o prisikėlimu atvėrė kelią į naują gyvenimą. Pasta-
1987 rasis pirmiausia yra *nuteisinimas*, grąžinantis mums Dievo malonę,[584] „kad kaip Jėzus buvo prikeltas iš numirusių [...], taip ir mes pradėtume gyventi atnaujintą gyvenimą" (Rom 6, 4). Tai reiškia, kad nuodėmės už-
1996 traukta mirtis yra nugalėta, o mums vėl grąžinta malonė.[585] Nuteisinimą atbaigia *įsūnijimas*, nes žmonės tampa Kristaus broliais, kaip Jėzus pats vadina savo mokinius po Prisikėlimo: „Eikite ir pasakykite mano broliams" (Mt 28, 10).[586] Broliams ne prigimtimi, bet dovanota malone, nes įsūniams leista tikrai dalyvauti vienatinio Sūnaus gyvenime, kuris buvo iki galo apreikštas Jo prisikėlimu.

655 Pagaliau Kristaus prisikėlimas – ir pats prisikėlęs Kristus – yra
989 *mūsų būsimojo* prisikėlimo pagrindas ir šaltinis. „Kristus tikrai yra prikeltas iš numirusių kaip užmigusiųjų pirmgimis [...]. Kaip Adome visi miršta, taip Kristuje visi bus atgaivinti" (1 Kor 15, 20–22). Laukiant, kol

[580] Plg. Lk 24, 26–27. 44–48.
[581] Plg. Mt 28, 6; Mk 16, 7; Lk 24, 6–7.
[582] Plg. 1 Kor 15, 3–4; *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[583] Plg. Ps 2, 7.
[584] Plg. Rom 4, 24.
[585] Plg. Ef 2, 4–5; 1 Pt 1, 3.
[586] Plg. Jn 20, 17.

tai įvyks, prisikėlęs Kristus gyvena į Jį tikinčiųjų širdyse. Jame krikščionys „patyrė [...] būsimojo amžiaus galybę“ (Žyd 6, 5), o jų gyvenimą 1002
Kristus paslėpė dieviškajame gyvenime,[587] „kad gyvieji nebe sau gyventų, bet tam, kuris už juos numirė ir buvo prikeltas“ (2 Kor 5, 15).

Santrauka

656 *Tikėjimas Prisikėlimu remiasi ir istoriniu, ir slėpiningu transcendentiniu įvykiu; istoriniu, nes jį paliudijo tikrai su Prisikėlusiuoju susitikę mokiniai; transcendentiniu, nes žmogiškoji Kristaus prigimtis įžengė į Dievo garbę.*

657 *Tuščias kapas ir paliktos drobulės parodė, kad Dievo galybe Kristaus kūnas buvo išvaduotas iš mirties pančių ir apsaugotas nuo suirimo. Šitaip mokiniai buvo paruošti susitikimui su Prisikėlusiuoju.*

658 *Kristus, „mirusiųjų pirmgimis“ (Kol 1, 18), yra mūsų pačių prisikėlimo pradininkas, jau dabar nuteisinantis mūsų sielą,*[588] *o kada nors atgaivinsiantis mūsų kūną.*[589]

6 skirsnis

JĖZUS „ĮŽENGĖ Į DANGŲ IR SĖDI VISAGALIO DIEVO TĖVO DEŠINĖJE“

659 „Baigęs jiems kalbėti, Viešpats Jėzus buvo paimtas į dangų ir atsisėdo Dievo dešinėje“ (Mk 16, 19). Kristaus kūnas buvo pašlovintas nuo pat jo Prisikėlimo momento; tai parodė naujos, antgamtinės, tokiomis 645
ir išliksiančios Jo kūno ypatybės.[590] Tačiau per tas keturiasdešimt dienų, kai Jis su savo mokiniais bendrai valgė ir gėrė,[591] aiškino jiems apie Dievo karalystę,[592] Jo garbę dar dengė paprasta žmogiška išvaizda.[593]

[587] Plg. Kol 3, 1–3.
[588] Plg. Rom 6, 4.
[589] Plg. Rom 8, 11.
[590] Plg. Lk 24, 31; Jn 20, 19. 26.
[591] Plg. Apd 10, 41.
[592] Plg. Apd 1, 3.
[593] Plg. Mk 16, 12; Lk 24, 15; Jn 20, 14–15; 21, 4.

Paskutinis Jėzaus pasirodymas baigėsi galutiniu Jėzaus, kaip žmogaus,
66 įžengimu į dieviškąją garbę; tai simbolizavo debesis[594] ir dangus[595], ku-
697 riame Jis dabar sėdi Dievo dešinėje.[596] Tik vienąsyk Jis padarė išimtį ir pasirodė „lyg ne laiku gimusiam" (1 Kor 15, 8) Pauliui, kad tuo paskutiniu
642 pasirodymu padarytų jį apaštalu.[597]

660 Tai, kad Prisikėlusiojo garbė tuo metu dar buvo pridengta, atskleidė mįslingi Jo žodžiai, pasakyti Marijai Magdalietei: „Aš dar neįžengiau pas Tėvą. Verčiau eik pas mano brolius ir pasakyk jiems: 'Aš žengiu pas savo Tėvą ir jūsų Tėvą, pas savo Dievą ir jūsų Dievą'" (Jn 20, 17). Tai parodo, jog prisikėlusio ir Dievo dešinėn pakelto Kristaus garbės spindėjimas skiriasi; tą ir išryškino istorinis ir drauge transcendentinis Žengimo į dangų įvykis.

661 Šis paskutinis etapas artimai susijęs su pirmuoju, su nužengimu
461 iš dangaus įsikūnijant. Tik tas, kuris išėjo iš Tėvo, gali grįžti pas Tėvą, būtent Kristus.[598] „Niekas nėra pakilęs į dangų, kaip tik Žmogaus Sūnus, kuris nužengė iš dangaus" (Jn 3, 13).[599] Paliktas vien savo prigimtoms jėgoms, žmogus negali įeiti į „Tėvo namus"[600], į Dievo gyvenimą ir laimę. Atverti šį įėjimą žmonėms gali tik Kristus, kuris „mums, savo
792 mistinio kūno nariams, davė viltį irgi nueiti tenai, kur nuėjo Galva ir pirmasis iš mūsų"[601].

662 „O aš, kai būsiu pakeltas nuo žemės, visus patrauksiu prie savęs" (Jn 12, 32). Pakėlimas ant kryžiaus reiškia ir pranašauja pakėlimą
1545 žengiant į dangų. Jis buvo pastarojo pradžia. Jėzus Kristus, vienintelis Naujosios ir amžinosios Sandoros kunigas, „įžengė ne į rankų darbo šventyklą [...], bet į patį dangų, kad nuo dabar mus užtartų, stovėdamas prieš Dievo veidą" (Žyd 9, 24). Danguje Kristus nuolat veikia kaip

[594] Plg. Apd 1, 9; taip pat Lk 9, 34–35; Iš 13, 22.
[595] Plg. Lk 24, 51.
[596] Plg. Mk 16, 19; Apd 2, 33; 7, 56; taip pat Ps 110, 1.
[597] Plg. 1 Kor 9, 1; Gal 1, 16.
[598] Plg. Jn 16, 28.
[599] Plg. Ef 4, 8–10.
[600] Plg. Jn 14, 2.
[601] *I Šeštinių dėkojimo giesmė*, 46, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 437.

amžinasis Kunigas; „todėl jis per amžius gali išgelbėti tuos, kurie per jį eina prie Dievo. Jis amžinai gyvas, kad juos užtartų“ (Žyd 7, 25). Kaip „būsimųjų gėrybių kunigas“ (Žyd 9, 11), Jis yra liturgijos, kuri šlovina 1137
Tėvą danguje, centras ir pagrindinis veikėjas.[602]

663 Dabar *Kristus sėdi Tėvo dešinėje*: „Tėvo dešinė mums reiškia dievišką garbę ir šlovę, kurios apsuptas yra Dievo Sūnus, nuo amžių esąs Dievas ir vienesmis su Tėvu; kadangi Jis įsikūnijo ir Jo kūnas drauge 648
buvo išaukštintas, tai ir su kūnu sėdi Tėvo dešinėje.“[603]

664 Sėstis Tėvo dešinėje reiškia Mesijo viešpatavimo pradžią; išsipildo pranašo Danielio vizija apie Žmogaus Sūnų: „Jam buvo duota valdžia 541
ir garbė, ir karalystė, idant jam tarnautų visų kalbų tautos ir gentys. Jo valdžia yra amžina valdžia, tverianti amžinai, jo Karalystė niekad nebus sunaikinta“ (Dan 7, 14). Nuo šio momento apaštalai tapo Karalystės, kurioje Jis „viešpataus per amžius“[604], liudytojais.

Santrauka

665 *Kristaus Žengimas į dangų ženklina galutinį Jėzaus, kaip žmogaus, įėjimą į dangiškąsias Dievo valdas, iš kurių Jis sugrįš,*[605] *bet kurios iki tol slėps Jį nuo žmonių akių.*[606]

666 *Jėzus Kristus, Bažnyčios Galva, pirma mūsų įžengė į garbingąją Tėvo karalystę, kad mes, Jo kūno nariai, gyventume viltimi vieną dieną amžinai būti su Juo.*

667 *Jėzus Kristus, visiems laikams įžengęs į dangaus šventovę, nuolat užtaria mus kaip tarpininkas, laiduojantis nepaliaujamą Šventosios Dvasios sruvenimą į mus.*

602 Plg. Apr 4, 6–11.
603 Šv. Jonas Damaskietis, *Expositio fidei*, 75 [*De fide orthodoxa*, 4, 2]: PTS 12, 173 (PG 94, 1104).
604 Plg. *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
605 Plg. Apd 1, 11.
606 Plg. Kol 3, 3.

7 skirsnis

„IŠ TEN ATEIS GYVŲJŲ IR MIRUSIŲJŲ TEISTI“

I. „Jis vėl garbingai ateis“

KRISTUS JAU VIEŠPATAUJA PER BAŽNYČIĄ...

668 „Kristus numirė ir atgijo, kad būtų gyvųjų ir mirusiųjų Viešpats“ (Rom 14, 9). Kristaus Žengimas į dangų reiškia Jo žmogystės dalyvavimą
450 paties Dievo galybėje ir valdžioje. Jėzus Kristus yra Viešpats: Jam priklauso visa valdžia danguje ir žemėje. Jis yra „aukščiau už visas kunigaikštystes, valdžias, galybes, viešpatystes“, nes Tėvas „visa jam palenkė po kojų“ (Ef 1, 21–22). Kristus yra visatos[607] ir istorijos Viešpats.
518 Žmonių istorija ir net visa kūrinija yra Jame „tartum galvoje [...] iš naujo suvienytos“,[608] Jam esant jų transcendentine viršūne.

792 669 Būdamas Viešpats, Kristus yra ir savojo kūno – Bažnyčios Gal-
1088 va.[609] Nors paimtas į dangų bei pašlovintas ir iki galo atlikęs savo misiją, žemėje Jis pasilieka savo Bažnyčioje. Iš Atpirkimo išauga Kristaus valdžia, kurią Jis vykdo Bažnyčioje[610] Šventosios Dvasios galia. „Kristaus
541 karalystė jau dabar slėpiningu būdu“[611] egzistuoja Bažnyčioje, kuri yra šios „karalystės ūglis ir pradžia žemėje“[612].

670 Žengimu į dangų pradedama Dievo plano baigiamoji stadija.
1042 Mums jau „atėjo valanda paskutinė“ (1 Jn 2, 18).[613] „Tad mes jau esame sulaukę amžių baigties, ir pasaulio atnaujinimas yra neatšaukiamai nuspręstas bei tam tikru būdu iš tikrųjų jau vyksta šiame amžiuje, nes Bažnyčia jau žemėje yra paženklinta tikro, nors ir netobulo šventumo.“[614]
825 547 Jau dabar Kristaus karalystė matoma stebuklinguose ženkluose,[615] kurie lydi jos skelbimą per Bažnyčią.[616]

[607] Plg. Ef 4, 10; 1 Kor 15, 24. 27–28.
[608] Plg. Ef 1, 10.
[609] Plg. Ef 1, 22.
[610] Plg. Ef 4, 11–13.
[611] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.
[612] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 8.
[613] Plg. 1 Pt 4, 7.
[614] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[615] Plg. Mk 16, 17–18.
[616] Plg. Mk 16, 20.

... BELAUKIANT, KOL VISA BUS JAM PAJUNGTA

671 Kristaus karalystė, sudabartinta Jo Bažnyčioje, dar turi būti galutinai atbaigta Kristaus atėjimu į žemę „su didžia galybe ir garbe" (Lk 21, 27).[617] Karalystę dar puola piktosios jėgos,[618] nors jos jau yra iš esmės nugalėtos Kristaus Velykomis. Kol visa bus Jam pajungta,[619] „kol nėra naujojo dangaus ir naujosios žemės, kuriuose gyvena teisybė, keliaujančiajai Bažnyčiai su dabartiniam laikotarpiui priklausančiais sakramentais ir institucijomis būdingas šio pasaulio praeinantis pavidalas. Ir ji pati gyvena tarp kūrinių, kurie tebedūsauja ir tebevaitoja iki šiol bei tebelaukia Dievo vaikų apsireiškimo."[620] Dėl to krikščionys, ypač Eucharistijoje, meldžia[621] paskubinti Kristaus atėjimą,[622] kreipdamiesi į Jį: „Ateik, Viešpatie!" (Apr 22, 20)[623]. 1043 769, 773 1043, 2046 2817

672 Prieš žengdamas į dangų, Kristus tvirtino, kad dar neatėjo valanda garbingai atkurti Izraelio tautos lauktos Mesijo karalystės,[624] kuri, anot pranašų,[625] turės visiems žmonėms laiduoti galutinį teisingumo, meilės ir taikos viešpatavimą. Dabarties metas, kaip sako Viešpats, yra Dvasios ir liudytojų[626] metas, bet drauge metas ir suspaudimų,[627] ir išmėginimo blogiu,[628] kuris neaplenks nė Bažnyčios[629] ir duos pradžią paskučiausių laikų[630] kovai. Tai laukimo ir budėjimo metas.[631] 732 2612

[617] Plg. Mt 25, 31.
[618] Plg. 2 Tes 2, 7.
[619] Plg. 1 Kor 15, 28.
[620] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[621] Plg. 1 Kor 11, 26.
[622] Plg. 2 Pt 3, 11–12.
[623] Plg. 1 Kor 16, 22; Apr 22, 17.
[624] Plg. Apd 1, 6–7.
[625] Plg. Iz 11, 1–9.
[626] Plg. Apd 1, 8.
[627] Plg. 1 Kor 7, 26.
[628] Plg. Ef 5, 16.
[629] Plg. 1 Pt 4, 17.
[630] Plg. 1 Jn 2, 18; 4, 3; 1 Tim 4, 1.
[631] Plg. Mt 25, 1–13; Mk 13, 33–37.

Garbingas Kristaus atėjimas, Izraelio viltis

673 Kristui įžengus į dangų artinasi garbingasis Jo atėjimas,[632] nors
1040, 1048 ir ne mūsų reikalas „žinoti laiką ir metą, kuriuos Tėvas nustatė savo galia“ (Apd 1, 7).[633] Tas eschatologinis atėjimas gali įvykti kiekvienu momentu,[634] nors jis ir prieš jį būsiantis galutinis išmėginimas būtų „užlaikyti“[635].

674 Garbingojo Mesijo atėjimas vis dar yra atidedamas iki tam tikro istorijos momento,[636] kol Jį pripažins „visas Izraelis“[637], kurio „dalis [...] lieka užkietėjusi“[638] dėl „netikėjimo“ (Rom 11, 20) Jėzaus. Šv. Petras tai pasako Jeruzalės žydams po Sekminių: „Tad atgailaukite ir atsiverskite, kad būtų išdildytos jūsų nuodėmės, kad nuo Viešpaties veido ateitų paguodos metas ir jis atsiųstų jums skirtąjį Mesiją Jėzų. Jį turi priimti dangus iki visų dalykų atnaujinimo meto. Dievas tai nuo amžių paskelbė savo šventųjų pranašų lūpomis“ (Apd 3, 19–21). Ir Paulius tai pakartoja: „Nes jeigu jų atmetimas pasauliui reiškia sutaikinimą, tai ką gi
840 reikštų jų priėmimas, jei ne gyvenimą prisikėlus iš numirusių?“ (Rom 11, 15) Visų izraelitų[639] įžengimas į mesijinį išganymą paskui visus pa-
58 gonis[640] leis Dievo tautai pasiekti „Kristaus pilnatvę“ (Ef 4, 13), „kad Dievas būtų viskas visame kame“ (1 Kor 15, 28).

Galutinis Bažnyčios išmėginimas

769 675 Prieš Kristaus atėjimą Bažnyčia turės būti galutinai išmėginta, ir daugelio tikinčiųjų tikėjimas tada susvyruos.[641] Persekiojimai, lydintys jos žemišką kelionę,[642] atskleis „nedorybės slėpinį“, prisidengusį religine apgaule ir siūlantį žmonėms tariamą jų problemų sprendimą atkri-

[632] Plg. Apr 22, 20.
[633] Plg. Mk 13, 32.
[634] Plg. Mt 24, 44; 1 Tes 5, 2.
[635] Plg. 2 Tes 2, 3–12.
[636] Plg. Rom 11, 31.
[637] Plg. Rom 11, 26; Mt 23, 39.
[638] Plg. Rom 11, 25.
[639] Plg. Rom 11, 12.
[640] Plg. Rom 11, 25; Lk 21, 24.
[641] Plg. Lk 18, 8; Mt 24, 12.
[642] Plg. Lk 21, 12; Jn 15, 19–20.

timo nuo tiesos kaina. Pati didžiausia yra Antikristo religinė apgaulė, tai yra pseudomesianizmas, kai žmogus garbina save, užuot garbinęs Dievą ir įsikūnijusį Jo Mesiją.[643]

676 Ta antikristinė apgaulė išryškėja pasaulyje kaskart, kai tik bandoma istorijoje įgyvendinti mesijinę viltį, kuri iš tiesų išsipildys tik pasibaigus istorijai eschatologiniu teismu; Bažnyčia atmetė net nuosaikią būsimos Karalystės klastotę, vadinamą milenarizmu,[644] „iš esmės iškrypusio"[645] sekuliarizuoto mesianizmo politinį pavidalą. 2425

677 Bažnyčia į Karalystės garbę įžengs tik per tas paskutines Velykas, sekdama paskui mirusį ir prisikėlusį Viešpatį.[646] Tad Karalystė ateis ne kaip istorinis Bažnyčios triumfas[647] nuolat jai žengiant į priekį, bet kaip Dievo pergalė kovoje su paskutiniu blogio siautėjimu;[648] tada iš dangaus nužengs Kristaus Sužadėtinė.[649] Po šio praeinančio pasaulio galutinio, kosminio sukrėtimo[650] įvyks Paskutinis teismas;[651] tai bus Dievo triumfas prieš blogio maištą. 1340 2853

II. „Gyvųjų ir mirusiųjų teisti" 1038–1041

678 Kaip pranašai[652] ir Jonas Krikštytojas[653], taip ir Jėzus savo pamoksluose skelbė paskutinės dienos teismą. Tada paaiškės kiekvieno elgesys[654] ir širdžių paslaptys[655]. Tada bus pasmerktas nusikalstamas 1470

[643] Plg. 2 Tes 2, 4–12; 1 Tes 5, 2–3; 2 Jn 7; 1 Jn 2, 18. 22.
[644] Plg. Šventoji tarnyba, *Decretum de millenarismo* (1944 liepos 19): DS 3839.
[645] Plg. Pijus XI, Encikl. *Divini Redemptoris* (1937 kovo 19): AAS 29 (1937) 65–106, joje smerkiamas „klaidingas" šios „vargšų gelbėjimo klastotės misticizmas" (p. 69); Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 20–21: AAS 58 (1966) 1040–1042.
[646] Plg. Apr 19, 1–9.
[647] Plg. Apr 13, 8.
[648] Plg. Apr 20, 7–10.
[649] Plg. Apr 21, 2–4.
[650] Plg. Apr 20, 12.
[651] Plg. 2 Pt 3, 12–13.
[652] Plg. Dan 7, 10; Jl 3–4; Mal 3, 19.
[653] Plg. Mt 3, 7–12.
[654] Plg. Mk 12, 38–40.
[655] Plg. Lk 12, 1–3; Jn 3, 20–21; Rom 2, 16; 1 Kor 4, 5.

netikėjimas, paniekinęs Dievo siūlomą malonę.[656] Elgesys su artimu parodys, ar dieviškoji malonė ir meilė buvo priimta, ar atstumta.[657] Paskutinę dieną Jėzus tars: „Kiek kartų tai padarėte vienam iš šitų mažiausiųjų mano brolių, man padarėte" (Mt 25, 40).

679 Kristus yra amžinojo gyvenimo Viešpats. Kaip pasaulio Atpirkėjas, Jis turi visišką teisę galutinai teisti žmonių darbus ir širdis. Tą teisę Jis „įgijo" mirtimi ant kryžiaus. Todėl Tėvas „visą teismą pavedė Sūnui" (Jn 5, 22).[658] Betgi Sūnus atėjo ne pasmerkti, o išgelbėti[659] ir duoti gyvybę, kuri yra Jame.[660] Kiekvienas, kuris atstumia malonę šiame gyvenime, jau pats save nuteisia,[661] gauna tai, ko nusipelnė savo darbais,[662] ir net gali pasmerkti save amžinai atstumdamas meilės Dvasią.[663]

1021

Santrauka

680 *Kristus Viešpats jau viešpatauja per Bažnyčią, tačiau dar ne visi šio pasaulio dalykai Jam yra pavaldūs. Kristaus karalystė triumfuos tik po paskutinio blogio jėgų maišto.*

681 *Teismo dieną, pasaulio pabaigoje, Kristus ateis su didžia garbe ir pasieks galutinį gėrio triumfą prieš blogį, nors abu jie per visą istoriją augs drauge kaip kviečiai ir raugės.*

682 *Laikų pabaigoje atėjęs teisti gyvųjų ir mirusiųjų pašlovintasis Kristus atskleis slaptus širdžių nusiteikimus ir kiekvienam žmogui atlygins pagal jo darbus ir pagal tai, ar jis priėmė, ar atstūmė malonę.*

[656] Plg. Mt 11, 20–24; 12, 41–42.
[657] Plg. Mt 5, 22; 7, 1–5.
[658] Plg. Jn 5, 27; Mt 25, 31; Apd 10, 42; 17, 31; 2 Tim 4, 1.
[659] Plg. Jn 3, 17.
[660] Plg. Jn 5, 26.
[661] Plg. Jn 3, 18; 12, 48.
[662] Plg. 1 Kor 3, 12–15.
[663] Plg. Mt 12, 32; Žyd 6, 4–6; 10, 26–31.

TREČIAS POSKYRIS

TIKIU Į ŠVENTĄJĄ DVASIĄ

683 „Nė vienas negali ištarti: 'Jėzus yra Viešpats', jei Šventoji Dvasia nepaskatina" (1 Kor 12, 3). „Dievas atsiuntė į mūsų širdis savo Sūnaus Dvasią, kuri šaukia: „Aba, Tėve!" (Gal 4, 6). Tuo įtikėti įmanoma tik veikiant Šventajai Dvasiai. Norint susivienyti su Kristumi, pirma reikia būti Šventosios Dvasios paveiktiems. Tai Ji mus pasitinka ir sužadina mumyse tikėjimą. Krikštu – pirmuoju tikėjimo sakramentu – Šventoji Dvasia Bažnyčioje mums kiekvienam sielos gilumoje asmeniškai perteikia gyvenimą, trykštantį iš Tėvo ir mums pasiūlytą Sūnuje: 424, 2670 152

> Krikštas mums suteikia malonę atgimti Dieve Tėve per Jo Sūnų Šventojoje Dvasioje. Juk tie, kurie turi savyje Dievo Dvasią, atvedami prie Žodžio, tai yra Sūnaus; Sūnus juos pristato Tėvui, o Tėvas juos padaro nemirtingus. Taigi be Dvasios neįmanoma regėti Dievo Sūnaus, ir be Sūnaus niekas negali prisiartinti prie Tėvo, nes Tėvo pažinimas yra Sūnus, o Dievo Sūnus pažįstamas Šventojoje Dvasioje.[1] 249

684 Šventoji Dvasia savo malone sužadina mūsų tikėjimą ir prikelia naujajam gyvenimui: „pažinti vienintelį tikrąjį Dievą ir Jo siųstąjį Jėzų – Mesiją"[2]. Vis dėlto Ji iš Švenčiausiosios Trejybės Asmenų apreiškiama paskutinė. Šv. Grigalius Nazianzietis, „Teologas", šią apreiškimo seką aiškina dieviškojo „prisitaikymo" pedagogija: 236

> Senasis Testamentas aiškiai skelbė Tėvą, o Sūnų – ne taip aiškiai. Naujasis atvirai apreiškė Sūnų ir leido nujausti Dvasios dievystę. Dabar Dvasia gyvena tarp mūsų ir mums vis aiškiau save atskleidžia. Iš tiesų nebūtų buvę išmintinga atvirai skelbti Sūnų, kol dar neišpažinta Tėvo dievystė, ir – vaizdžiai kalbant – apsunkinti papildomu Šventosios Dvasios krūviu, kol dar nepripažinta Sūnaus dievystė, idant [...] Trejybės šviesa vis

[1] Šv. Irenijus Lionietis, *Demonstratio praedicationis apostolicae*, 7: SC 62, 41–42.
[2] Plg. Jn 17, 3.

skaidriau spindėtų apšviestiesiems, darantiems pažangą ir žengiantiems „iš garbės į garbę“.[3]

685 Tikėti į Šventąją Dvasią – tai išpažinti, kad Ji yra vienas Švenčiausiosios Trejybės Asmenų, vienesmė su Tėvu ir Sūnumi, „su Tėvu ir Sūnumi garbinama ir šlovinama“[4]. Dėl to apie dieviškąjį Šventosios
236 Dvasios slėpinį kalbėta „Trejybės teologijoje“. Dabar aptarsime Šventosios Dvasios vaidmenį dieviškojoje „ekonomijoje“.

258 686 Šventoji Dvasia drauge su Tėvu ir Sūnumi nuo pradžios iki pabaigos įgyvendina mūsų išganymo planą. Tačiau tik „paskutinėmis dienomis“, pradedant atperkančiu Sūnaus Įsikūnijimu, Ji kaip Asmuo buvo apreikšta ir padovanota, pažinta ir priimta. Dabar tas dieviškasis planas, kurį įvykdė Kristus, kaip naujosios kūrinijos „Pirmgimis“ ir Galva, išlietos Dvasios dėka įgauna žmonijoje Bažnyčios, šventųjų bendravimo, nuodėmių atleidimo, kūno iš numirusiųjų prisikėlimo ir amžinojo gyvenimo kontūrus.

8 skirsnis
„TIKIU Į ŠVENTĄJĄ DVASIĄ“

243 687 „Dievo minčių nežino niekas, tik Dievo Dvasia“ (1 Kor 2, 11). Dvasia, kuri apreiškia Dievą, leidžia mums pažinti Kristų – gyvąjį Jo Žodį, bet nieko nesako apie save. „Kalbėjusi per pranašus“,[5] Ji mums leidžia išgirsti Tėvo Žodį. Bet Jos mes negirdime. Mes Ją pažįstame iš to, kad Ji mums apreiškia Žodį ir nuteikia priimti Jį tikėjimu. Tiesos Dvasia, kuri mums atskleidžia Kristų, „nekalbės iš savęs“[6]. Toks tikrai dieviškas santūrumas paaiškina, kodėl „pasaulis [Jos] neįstengia priimti, nes jos nemato ir nepažįsta“, tuo tarpu tie, kurie tiki į Kristų, Ją pažįsta, nes Ji yra pas juos (Jn 14, 17).

688 Bažnyčia, kaip apaštalų tikėjimu gyvenanti ir jį perduodanti bendruomenė, yra Šventosios Dvasios pažinimo vieta; Ją pažįstame:

[3] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 31 (theologica 5), 26: SC 250, 326 (PG 36, 161–164).
[4] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[5] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[6] Plg. Jn 16, 13.

— Jos įkvėptuose Raštuose;
— Tradicijoje, kurios nesenstantys liudytojai tebėra Bažnyčios tėvai;
— Bažnyčios Magisteriume, kuriam Ji talkina;
— sakramentų liturgijoje, kai per jos žodžius ir simbolius Šventoji Dvasia mus suvienija su Kristumi;
— maldoje, kurioje Ji mus užtaria;
— Bažnyčią ugdančiose charizmose ir tarnystėse;
— apaštalavimo ir misijų gyvenime;
— šventuosiuose, kuriais Dvasia apreiškia savo šventumą ir tęsia išganymo darbą.

I. Sūnaus ir Dvasios siuntimas kartu

689 Ta, kurią Tėvas atsiuntė į mūsų širdis, Jo Sūnaus Dvasia,[7] tikrai yra Dievas. Vienesmė su Tėvu ir Sūnumi, Ji yra nuo jų neatskiriama tiek 245
vidiniame Trejybės gyvenime, tiek būdama meilės dovana pasauliui. Tačiau, garbindamas vienesmę ir nedalomą gyvybę teikiančią Švenčiausiąją Trejybę, Bažnyčios tikėjimas išpažįsta ir Asmenų skirtingumą. Siųsdamas savo Žodį, Tėvas visada siunčia ir savo Dvasią; tas siuntimas 254
vieningas, nes Sūnus ir Šventoji Dvasia, nors skirtingi, yra neišskiriami. 485
Tiesa, pasirodo Kristus, regimas neregimojo Dievo atvaizdas, bet Jį apreiškia Šventoji Dvasia.

690 Jėzus yra Kristus, „pateptasis", nes Dvasia yra Jo patepimas, ir 436
visa, kas tik vyko, pradedant Įsikūnijimu, buvo gauta iš Jos be saiko.[8] Kai pagaliau Kristus buvo pašlovintas,[9] Jis iš Tėvo gali atsiųsti Dvasią tiems, kurie į Jį tiki: Jis perduoda jiems savo šlovę,[10] tai yra Šventąją Dvasią, kuri pašlovina Jį.[11] Šis bendras siuntimas nuo šiol skleisis tuose, kuriuos Tėvas padarė savo įvaikiais mistiniame savo Sūnaus kūne; įvaikystės Dvasios užduotis yra suvienyti juos Kristuje, kad jie Jame 788
gyventų.

[7] Plg. Gal 4, 6.
[8] Plg. Jn 3, 34.
[9] Plg. Jn 7, 39.
[10] Plg. Jn 17, 22.
[11] Plg. Jn 16, 14.

Patepimo sąvoka verčia manyti [...], kad nėra jokio atstumo tarp Sūnaus ir Dvasios. Mat, kaip nei protu, nei pojūčiais neįsivaizduojame ką nors įsiterpiant tarp kūno paviršiaus ir patepančio aliejaus, taip ir Sūnaus sąlytis su Dvasia yra toks netarpiškas, kad tas, kuris per tikėjimą ieško ryšio su Sūnumi, pirmiau turi prisiliesti prie aliejaus. Iš tikrųjų jame nelieka nieko, ko neapgobtų Šventoji Dvasia. Dėl to gaunantieji Šventąją Dvasią
448 Joje išpažįsta, kad Sūnus yra Viešpats, nes Dvasia apglėbdama pasitinka visus, kurie tik ateina tikėdami.[12]

II. Šventosios Dvasios vardas, apibūdinimai ir simboliai

Šventosios Dvasios vardas

691 „Šventoji Dvasia" – toks yra tikrinis vardas Tos, kurią garbiname ir šloviname drauge su Tėvu ir Sūnumi. Bažnyčia šį vardą gavo iš Viešpaties ir jį kartoja krikštydama savo naujuosius vaikus.[13]

Žodis „Dvasia" išverstas iš hebrajų *Ruah*; jo pirmoji prasmė yra „dvelksmas", „oras", „vėjas". Jėzus kaip tik ir vartoja juntamą vėjo įvaizdį, kad Nikodemas lengviau suvoktų, kokia transcendentinė naujovė yra Dievo Dvelksmas – Jo dieviškoji asmeninė Dvasia[14]. Antra vertus, „būti Dvasiai" ir „būti Šventai" yra dieviškos, trims dieviškiesiems Asmenims bendros savybės. Tačiau jungdami tuos du žodžius draugėn, Šventasis Raštas, liturgija ir teologinė kalba nusako neišreiškiamą Šventosios Dvasios Asmenį, netapatindami Jo su kitomis žodžių „dvasia" ir „šventas" reikšmėmis.

Šventosios Dvasios apibūdinimai

692 Jėzus, skelbdamas ir žadėdamas Šventosios Dvasios atėjimą, vadina Ją *Paraklėtos*, paraidžiui: „tas, kuris kviečiamas būti šalia", *advocatum* (Jn
1433 14, 16. 26; 15, 26; 16, 7). „Parakletas" paprastai verčiamas „Užtarėjas", „Globėjas", nors pirmasis Užtarėjas yra Jėzus.[15] Pats Viešpats Šventąją Dvasią vadina „Tiesos Dvasia"[16].

[12] Šv. Grigalius Nisietis, *Adversus Macedonianos de Spiritu Sancto*, 16, in: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, H. Langerbeck, v. 3/1, Leidenas, 1958, p. 102–103 (PG 45, 1321).
[13] Plg. Mt 28, 19.
[14] Plg. Jn 3, 5–8.
[15] Plg. 1 Jn 2, 1 (παράκλητον).
[16] Plg. Jn 16, 13.

693 Šalia Šventosios Dvasios vardo, kuris Apaštalų darbuose ir laiškuose vartojamas dažniausiai, šv. Pauliaus laiškuose randame tokius pavadinimus: „pažadėtoji Dvasia" (Gal 3, 14; Ef 1, 13); „įvaikystės Dvasia" (Rom 8, 15; Gal 4, 6); „Kristaus Dvasia" (Rom 8, 9), „Viešpaties Dvasia" (2 Kor 3, 17); „Dievo Dvasia" (Rom 8, 9. 14; 15, 19; 1 Kor 6, 11; 7, 40), o šv. Petro laiške – „garbės ir Dievo Dvasia" (1 Pt 4, 14).

Šventosios Dvasios simboliai

694 *Vanduo.* Vanduo simbolizuoja Šventosios Dvasios veikimą Krikšto metu, 1218
nes po Šventosios Dvasios šaukimosi jis tampa veiksmingu sakramentiniu naujojo gimimo ženklu: kaip prieš gimdami buvome išnešioti vandenyje, taip ir krikšto vanduo ženklina, kad mūsų gimimas dieviškajam gyvenimui mums duodamas Šventojoje Dvasioje. Tačiau „pakrikštyti vienoje Dvasioje", mes taip pat esame „pagirdyti viena Dvasia" (1 Kor 12, 13); tad Šventoji Dvasia pati yra Gyvasis Vanduo, ištryškęs iš nukryžiuotojo Jėzaus šono,[17] kaip iš šaltinio, ir mumyse 2652
trykštantis į amžinąjį gyvenimą.[18]

695 *Patepimas.* Patepimo aliejumi simbolis irgi yra Šventosios Dvasios ženk- 1293
las, tapęs net jos sinonimu.[19] Įvedant į krikščioniškąjį gyvenimą, jis yra sakramentinis Sutvirtinimo ženklas, Rytų Bažnyčiose kaip tik vadinamas „Patepimu krizma". Tačiau, norint suvokti visą jo reikšmingumą, reikia grįžti prie Šventosios Dvasios įvykdyto pirmojo – Jėzaus – patepimo. Kristus (hebrajiškai „Mesijas") 436
reiškia Dievo Dvasios pateptąjį. Senojoje Sandoroje[20] buvo Viešpaties „pateptųjų", ypač karalius Dovydas.[21] Tačiau Jėzus yra vienintelis toks Dievo Pateptasis: Sūnaus prisiimta žmogiškoji prigimtis yra visa „Šventosios Dvasios patepta". Jėzus yra tapęs „Kristumi" per Šventąją Dvasią.[22] Mergelė Marija pradeda Kristų iš Šventosios Dvasios, kuri per angelą praneša, kad Jis nuo pat gimimo[23] bus Kristus, ir paragina Simeoną ateiti į Šventyklą, kad pamatytų Viešpaties Mesiją;[24] Jėzus yra kupinas Šventosios Dvasios,[25] ir galia, sklindanti iš gydančio

[17] Plg. Jn 19, 34; 1 Jn 5, 8.
[18] Plg. Jn 4, 10–14; 7, 38; Iš 17, 1–6; Iz 55, 1; Zch 14, 8; 1 Kor 10, 4; Apr 21, 6; 22, 17.
[19] Plg. 1 Jn 2, 20. 27; 2 Kor 1, 21.
[20] Plg. Iš 30, 22–32.
[21] Plg. 1 Sam 16, 13.
[22] Plg. Lk 4, 18–19; Iz 61, 1.
[23] Plg. Lk 2, 11.
[24] Plg. Lk 2, 26–27.
[25] Plg. Lk 4, 1.

1504 ir gelbinčio Kristaus, yra Jos.[26] Pagaliau Ji prikelia Jėzų iš numirusių.[27] Tad savo nugalėjusioje mirtį žmogystėje[28] visas tapęs „Kristumi", Jėzus gausiai išlieja Šventąją Dvasią, kol „šventieji", susivieniję su Dievo Sūnaus žmogyste, taps „tikrais
794 vyrais pagal Kristaus pilnatvės amžiaus saiką" (Ef 4, 13): „viso Kristaus", kaip sako šv. Augustinas.[29]

696 *Ugnis.* Vanduo žymi Šventojoje Dvasioje duoto gyvenimo gimimą ir vai-
1127 singumą, o ugnis simbolizuoja Šventosios Dvasios veikimo galią perkeisti. Pranašas Elijas, kuris „pakilo [...] lyg ugnis, jo žodis buvo lyg liepsnojanti krosnis"
2586 (Sir 48, 1), savo malda pritraukė ugnį iš dangaus sudeginti aukai ant Karmelio kalno;[30] tai įvaizdis Šventosios Dvasios ugnies, perkeičiančios visa, ką Ji paliečia. Jonas Krikštytojas, kuris „su Elijo dvasia ir galybe žengs pirma Viešpaties" (Lk 1, 17), skelbė Kristų kaip tą, kuris „krikštys Šventąja Dvasia ir ugnimi" (Lk
718 3, 16), tąja Dvasia, apie kurią Jėzus sakys: „Aš atėjau įžiebti žemėje ugnies ir taip norėčiau, kad ji jau liepsnotų!" (Lk 12, 49). „Tarsi ugnies liežuviai" Šventoji Dvasia nusileido ant mokinių Sekminių rytmetį, ir jie „pasidarė pilni Šventosios Dvasios"[31]. Dvasinė tradicija tą ugnies simboliką išlaikys kaip vieną išraiškingiausių Šventosios Dvasios veikimo alegorijų[32]: „Negesinkite Dvasios!" (1 Tes 5, 19).

697 *Debesis ir šviesa.* Šie du simboliai neatskiriami nuo Šventosios Dvasios pasirodymo. Senojo Testamento teofanijose tai tamsus, tai šviesus debesis apreiškia gyvąjį ir gelbintį Dievą, pridengdamas Jo nežemišką garbę; taip nutiko Mozei ant Sinajaus kalno,[33] Susitikimo palapinėje,[34] keliaujant per dykumą,[35] Saliamonui – Šventyklos pašventinimo metu.[36] Šiuos pranašingus įvaizdžius Kristus įgyven-
484 dino Šventojoje Dvasioje. Dvasia nužengė ant Mergelės Marijos ir pridengė ją
554 „savo šešėliu", kad ji pradėtų ir pagimdytų Jėzų[37]. Ant Atsimainymo kalno ši Dvasia „užėjo [kaip] debesis ir uždengė" Jėzų, Mozę ir Eliją, Petrą, Jokūbą ir Joną, „o iš debesies aidėjo balsas: 'Šitas mano išrinktasis Sūnus, jo klausykite!'"

[26] Plg. Lk 6, 19; 8, 46.
[27] Plg. Rom 1, 4; 8, 11.
[28] Plg. Apd 2, 36.
[29] Šv. Augustinas, *Sermo* 341, 1, 1: PL 39, 1493; *Ibid.* 9, 11: PL 39, 1499.
[30] Plg. 1 Kar 18, 38–39.
[31] Plg. Apd 2, 3–4.
[32] Plg. Šv. Kryžiaus Jonas, *Llama de amor viva,* in: *Biblioteca Mística Carmelitana,* v. 13, Burgosas, 1931, p. 1–102; 103–213.
[33] Plg. Iš 24, 15–18.
[34] Plg. Iš 33, 9–10.
[35] Plg. Iš 40, 36–38; 1 Kor 10, 1–2.
[36] Plg. 1 Kar 8, 10–12.
[37] Plg. Lk 1, 35.

(Lk 9, 35). Pagaliau tas pats „debesis paslėpė" Jėzų nuo mokinių akių Žengimo į dangų dieną[38] ir apreikš Žmogaus Sūnaus garbę Jo Atėjimo dieną.[39] 659

698 *Antspaudas* yra simbolis, artimas patepimui. Kristų „Dievas savo antspaudu yra pažymėjęs" (Jn 6, 27), o Jame Tėvas savo antspaudu pažymėjo ir mus[40]. Kadangi Krikšto, Sutvirtinimo ir Šventimų sakramentuose antspaudo (graikiškai *sfragidos*) įvaizdis reiškia nepanaikinamai veikiantį Šventosios Dvasios patepimą, jį kai kurios teologinės tradicijos vartodavo išreikšti neišdildomai žymei, įspaudžiamai tų trijų sakramentų, kurie negali būti kartojami. 1295–1296, 1121

699 *Ranka*. Jėzus gydydavo ligonius[41] ir laimindavo kūdikius[42] uždėdamas ant jų rankas. Ir apaštalai Jo vardu darė tą patį.[43] Maža to – apaštalų rankų uždėjimu teikiama Šventoji Dvasia.[44] Laiškas žydams rankų uždėjimą priskiria prie savo mokymo pagrindinių elementų.[45] Tą visagalio Šventosios Dvasios išliejimo ženklą Bažnyčia išsaugojo savo sakramentinėse epiklezėse. 292, 1288, 1300, 1573, 1668

700 *Pirštas*. Jėzus išveja „demonus Dievo pirštu".[46] Dievo Įstatymas įrašytas akmeninėse plokštėse „Dievo pirštu" (Iš 31, 18), o apaštalų rūpesčiui pavestas „Kristaus laiškas" surašytas „gyvojo Dievo Dvasia, ne akmens plokštėse, bet gyvų širdžių plokštėse" (2 Kor 3, 3). Himne „O Dvasia, Viešpatie, nuženk" į Šventąją Dvasią kreipiamasi kaip į „*Tėvo dešinės pirštą*" [„*digitus paternae dexterae*"].[47] 2056

701 *Balandis*. Baigiantis tvanui (kurio simbolika siejama su Krikštu), Nojaus išleistas balandis sugrįžo su žalia alyvų medžio šakele snape, ir tai buvo ženklas, kad jau vėl galima gyventi žemėje.[48] Kristui išbridus iš savojo krikšto vandens, Šventoji Dvasia it balandis sklendė žemyn ir nusileido ant Jo.[49] Šventoji Dvasia nusileidžia ir pasilieka nuplautose pakrikštytųjų širdyse. Kai kuriose bažnyčiose šventoji Eucharistijos atsarga yra laikoma metalinėse balandžio formos talpose (*columbarium*), įrengtose virš altoriaus. Šventąją Dvasią simbolizuojantis balandis yra krikščioniškosios ikonografijos tradicija. 1219, 535

[38] Plg. Apd 1, 9.
[39] Plg. Lk 21, 27.
[40] Plg. 2 Kor 1, 22; Ef 1, 13; 4, 30.
[41] Plg. Mk 6, 5; 8, 23.
[42] Plg. Mk 10, 16.
[43] Plg. Mk 16, 18; Apd 5, 12; 14, 3.
[44] Plg. Apd 8, 17–19; 13, 3; 19, 6.
[45] Plg. Žyd 6, 2.
[46] Plg. Lk 11, 20.
[47] *Sekminių Vakarinės himnas*, in: *Valandų liturgija*, t. 2, Vilnius, 2012, p. 817, 888, 907.
[48] Plg. Pr 8, 8–12.
[49] Plg. Mt 3, 16 ir pan. tekstus.

III. Dievo Dvasia ir Žodis pažadų laikais

702 Nuo pradžios iki „laiko pilnatvės“[50] bendras Žodžio ir Tėvo Dvasios siuntimas liko *paslėptas*, tačiau veiklus. Dievo Dvasia rengė Mesijo metą. Ir vienas, ir kitas, iki galo dar neapreikšti, jau buvo pažadėti, kad būtų laukiami ir priimti, kai tik pasirodys. Dėl to Bažnyčia, skaitydama Senąjį Testamentą,[51] jame tyrinėja,[52] ką Dvasia, „kalbėjusi per pranašus“,[53] nori mums pasakyti apie Kristų.

„Pranašais“ Bažnyčios tikėjimas čia laiko visus, kuriuos Šventoji Dvasia yra įkvėpusi skelbti gyvai ir surašyti šventąsias tiek Senojo, tiek ir Naujojo Testamento knygas. Žydų tradicija skiria Įstatymą (penkias pirmąsias knygas, arba Penkiaknygę), Pranašus (knygas, mūsų vadinamas istorinėmis ir Pranašų knygomis) ir Raštus (pirmiausia Išminties knygų grupę, ypač Psalmes).[54]

Pasaulio kūrimo metu

703 Visos kūrinijos egzistencijos ir gyvenimo pradžioje yra Dievo Žodis ir Dvelksmas:[55]

> Šventajai Dvasiai dera valdyti, šventinti ir įkvėpti kūriniją, nes Ji yra Dievas, vienesmė su Tėvu ir Sūnumi [...]. Jai priklauso gyvybės galia, nes, būdama Dievas, Ji palaiko kūriniją Tėve per Sūnų.[56]

704 „Dievas nulipdė žmogų savo paties rankomis [tai yra Sūnumi ir Šventąja Dvasia] [...] ir nulipdytam kūnui įspaudė savo paties pavidalą, kad net tai, kas regima, turėtų dievišką pavidalą.“[57]

[50] Plg. Gal 4, 4.
[51] Plg. 2 Kor 3, 14.
[52] Plg. Jn 5, 39. 46.
[53] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.
[54] Plg. Lk 24, 44.
[55] Plg. Ps 33, 6; 104, 30; Pr 1, 2; 2, 7; Koh 3, 20–21; Ez 37, 10.
[56] *Officium Horarum Byzantinum. Matutinum pro die Dominica modi secundi, Antiphonae 1 et 2*: Παραχλητιχῆς, Roma, 1885, p. 107.
[57] Šv. Ireniejus Lionietis, *Demonstratio praedicationis apostolicae*, 11: SC 62, 48–49.

Pažado Dvasia

705 Nuodėmės ir mirties sužalotas žmogus išlieka žmogus „pagal Die- 410
vo paveikslą", pagal Sūnaus paveikslą, tačiau „stokoja Dievo garbės",[58] stokoja „panašumo". Abraomui duotu pažadu prasideda išganymo ekonomija; jos pabaigoje Sūnus pats priims žmogaus „išvaizdą"[59] ir atgaus 2809
paveikslo „panašumą" į Tėvą, sugrąžins jam garbę, Dvasią, „kuri duoda gyvenimą".

706 Nesant jokios žmogiškos vilties, Dievas pažada Abraomui pa- 60
likuonį, kaip jo tikėjimo ir Šventosios Dvasios galybės vaisių.[60] Jame bus palaimintos visos žemės tautos.[61] Tas palikuonis bus Kristus,[62] kuriame išlieta Šventoji Dvasia suburs „į vienybę išsklaidytuosius Dievo vaikus"[63]. Dievas priesaika[64] įsipareigoja atiduoti savo mylimąjį Sūnų[65] ir dovanoti „pažadėtąją Šventąją Dvasią", kuri parengs tautų – Dievo „nuosavybės" – atpirkimą.[66]

Teofanijose ir Įstatyme

707 Teofanijos (Dievo pasirodymai) nušviečia pažado kelią nuo patriarchų per Mozę ir Jozuę iki tų vizijų, kuriomis prasideda didžiųjų pranašų misija. Krikščioniškoji tradicija visada pripažino, kad tose Teofanijose Dievo Žodis Šventosios Dvasios debesyje būdavo ir akivaizdus, ir drauge „pridengtas" mūsų akims ir ausims.

708 Ši Dievo pedagogija ypač matyti duodant Įstatymą.[67] Įstatymas 1961–1964
buvo duotas kaip „auklėtojas", kad nuvestų tautą prie Kristaus.[68] Tačiau, nepajėgdamas išgelbėti dieviškojo „panašumo" nebetekusio žmogaus ir 122

[58] Plg. Rom 3, 23.
[59] Plg. Jn 1, 14; Fil 2, 7.
[60] Plg. Pr 18, 1–15; Lk 1, 26–38. 54–55; Jn 1, 12–13; Rom 4, 16–21.
[61] Plg. Pr 12, 3.
[62] Plg. Gal 3, 16.
[63] Plg. Jn 11, 52.
[64] Plg. Lk 1, 73.
[65] Plg. Pr 22, 17–18; Rom 8, 32; Jn 3, 16.
[66] Plg. Ef 1, 13–14; Gal 3, 14.
[67] Plg. Iš 19–20; Įst 1–11; 29–30.
[68] Plg. Gal 3, 24.

sustiprinęs nuodėmės suvokimą,[69] Įstatymas sužadino Šventosios Dva-
2585 sios troškimą. Tai rodo Psalmių dejonės.

Karalių laikais ir tremtyje

709 Įstatymas, Pažado ir Sandoros ženklas, turėtų vadovauti iš Abraomo tikėjimo kilusios tautos širdžiai ir institucijoms. „Jei paklusite mano balsui ir laikysitės mano sandoros, [...] jūs būsite man kunigiška karalystė ir šventa tauta“ (Iš 19, 5–6).[70] Tačiau po Dovydo laikų Izraelis pasiduoda pagundai tapti tokia karalyste kaip ir kitos tautos. O Dovy-
2579 dui pažadėta[71] Karalystė bus Šventosios Dvasios kūrinys; ji priklausys
544 turintiems vargdienio dvasią.

710 Įstatymo nepaisymas ir neištikimybė Sandorai veda prie mirties: tremtis, atrodanti tarsi pažadų virtimas niekais, o iš tiesų yra slėpininga gelbinčio Dievo ištikimybė ir pažadėtojo atkūrimo – tačiau pagal Dvasią – pradžia. Dievo tautai reikėjo iškentėti šį apvalymą;[72] Dievo plane tremtis jau yra kryžiaus šešėlis, o sugrįžę vargdienių likučiai – vienas ryškiausių Bažnyčios atvaizdų.

Mesijo ir Jo Dvasios laukimas

711 „Štai aš kuriu naują dalyką!“ (Iz 43, 19). Ima ryškėti dvi pranašysčių
64, 522 linijos: viena laukianti Mesijo, kita skelbianti naują Dvasią, ir jos abi susieina iš Tremties grįžusiame „likutyje“, vargdienių tautoje,[73] kuri su viltimi laukia „Izraelio paguodos“ ir „Jeruzalės išvadavimo“ (Lk 2, 25. 38).

Anksčiau matėme, kaip Jėzus įvykdė su Juo susijusias pranašystes. Čia apsiribojame tomis, kuriose ryškesnis Mesijo ir Jo Dvasios ryšys.

439 712 Esminiai laukiamo *Mesijo* bruožai ėmė ryškėti pranašystėse apie Emanuelį[74] (kai „Izaijas [...] regėjo jo [Kristaus] šlovę“: Jn 12, 41), ypač Iz 11, 1–2:

[69] Plg. Rom 3, 20.
[70] Plg. 1 Pt 2, 9.
[71] Plg. 2 Sam 7; Ps 89; Lk 1, 32–33.
[72] Plg. Lk 24, 26.
[73] Plg. Sof 2, 3.
[74] Plg. Iz 6–12.

Iš Išajo [Jesės] kelmo išaugs atžala,
iš jo šaknies pražys pumpuras.
Ant jo ilsėsis VIEŠPATIES Dvasia:
dvasia išminties ir įžvalgos,
dvasia patarimo ir narsumo,
dvasia pažinimo ir VIEŠPATIES baimės.

713 Mesijo bruožai labiausiai atskleisti Viešpaties Tarno[75] giesmėse. Tos giesmės nusako Jėzaus kančios prasmę ir nurodo, kokiu būdu Jis 601
suteiks Šventąją Dvasią, kad atgaivintų daugelį: ne kaip nors išoriškai, bet pats priimdamas mūsišką „tarno išvaizdą" (Fil 2, 7). Prisiimdamas mūsų mirtį, Jis gali mums perduoti savo gyvybės Dvasią.

714 Todėl Kristus pradeda skelbti Gerąją Naujieną, taikydamas sau šį Izaijo posmą (Lk 4, 18–19)[76]:

Viešpaties Dvasia ant manęs,
nes jis patepė mane,
kad neščiau Gerąją Naujieną vargdieniams.
Pasiuntė skelbti belaisviams išvadavimo,
akliesiems – regėjimo;
siuntė vaduoti prislėgtųjų
ir skelbti Viešpaties malonės metų.

715 Pranašų tekstai apie tiesioginį Šventosios Dvasios atsiuntimą yra pranašavimai, kuriuose Dievas, pabrėždamas „meilę ir ištikimybę",[77] kalba savo tautos širdžiai pažadų kalba; Sekminių rytmetį Petras skelbs 214
juos esant ištesėtus.[78] Anot tų pažadų, „paskutinėmis dienomis" Viešpaties Dvasia atnaujins žmonių širdis įrėždama į jas naują Įstatymą; Ji suburs ir sutaikins išsklaidytas ir atskirtas tautas; Ji perkeis pirmąją kū- 1965
riniją, ir Dievas Joje gyvens taikoje su žmonėmis.

716 Pažadų laikais, slaptingai rengdama Kristaus atėjimui, Šventoji Dvasia galingai veikia „vargdienių"[79] tautą, nuolankiuosius ir romiuosius,

[75] Plg. Iz 42, 1–9; Mt 12, 18–21; Jn 1, 32–34, paskui Iz 49, 16; Mt 3, 17; Lk 2, 32, pagaliau Iz 50, 4–10 ir Iz 52, 13–15; 53, 12.
[76] Plg. Iz 61, 1–2.
[77] Plg. Ez 11, 19; 36, 25–28; 37, 1–14; Jer 31, 31–34; Jl 3, 1–5.
[78] Plg. Apd 2, 17–21.
[79] Plg. Sof 2, 3; Ps 22, 27; 34, 3; Iz 49, 13; 61, 1; etc.

visiškai atsidavusius slėpiningiems savojo Dievo planams, tuos, kurie laukia ne žmonių, o Mesijo teisingumo. Tai Šventosios Dvasios išgrynintos ir apšviestos jų širdys pragysta psalmėmis. Tuose vargdieniuose
368 Dvasia rengia Viešpačiui „tobulą tautą“[80].

IV. Kristaus Dvasia laikų pilnatvėje

Jonas – pirmtakas, pranašas ir krikštytojas

523 717 „Buvo Dievo siųstas žmogus, vardu Jonas“ (Jn 1, 6). „Iš pat motinos įsčių jis bus kupinas Šventosios Dvasios“ (Lk 1, 15),[81] kurią jis gaus per patį Kristų, Mergelės Marijos neseniai pradėtą iš Šventosios Dvasios. Tad Marijos apsilankymu pas Elzbietą pats Dievas „aplankė savo tautą“.[82]

696 718 Jonas yra „Elijas, kuris turi ateiti“[83]: Dvasios ugnis žėri jame, ir Jos raginamas jis „žengs pirma“ [kaip „pirmtakas“] ateinančio Viešpaties. Per pirmtaką Joną Šventoji Dvasia baigia rengti „Viešpačiui tobulą tautą“ (Lk 1, 17).

719 Jonas yra „daugiau negu pranašas“.[84] Jame Šventoji Dvasia baigia „kalbėti per pranašus“. Jonas yra galutinis Eliju prasidėjusiose pra-
2684 šų gretose.[85] Jis skelbia priartėjusią Izraelio paguodą, jis yra ateinančio Guodėjo „balsas“.[86] Kaip tą darys Tiesos Dvasia, taip ir „jis atėjo kaip liudytojas, kad paliudytų šviesą“ (Jn 1, 7).[87] Jono akivaizdoje Dvasia įvykdė tai, ką „tyrinėjo pranašai“ ir ko „geidžia [...] angelai“:[88] „‘Ant ko pamatysi nusileidžiančią ir pasiliekančią Dvasią, tas ir bus, kuris krikš-
tys Šventąja Dvasia‘. Aš tai mačiau ir liudiju, kad šitas yra Dievo Sūnus.
536 [...] ‘Štai Dievo Avinėlis!’“ (Jn 1, 33–36).

[80] Plg. Lk 1, 17.
[81] Plg. Lk 1, 41.
[82] Plg. Lk 1, 68.
[83] Plg. Mt 17, 10–13.
[84] Plg. Lk 7, 26.
[85] Plg. Mt 11, 13–14.
[86] Plg. Jn 1, 23; Iz 40, 1–3.
[87] Plg. Jn 15, 26; 5, 33.
[88] Plg. 1 Pt 1, 10–12.

720 Pagaliau su Jonu Krikštytoju Šventoji Dvasia pradeda tai, ką buvo numačiusi įvykdyti su Kristumi ir Kristuje: atkurti žmogaus „panašumą" į Dievą. Jono krikštas buvo atgailos krikštas, o krikštas iš vandens ir Dvasios bus naujas gimimas.[89] 535

„Sveika, malonėmis apdovanotoji"

721 Marija, Švenčiausioji Dievo Motina, visuomet Mergelė, vainikuoja Sūnaus ir Dvasios siuntimą laikų pilnatvei atėjus. Pirmą kartą išganymo plane ir todėl, kad Šventoji Dvasia parengė, Tėvas randa *būstą*, kuriame Jo Sūnus ir Jo Dvasia gali apsigyventi tarp žmonių. Dėl to ir Bažnyčios tradicijoje gražiausi tekstai apie išmintį[90] dažnai esti susiję su Marija: liturgijoje apie Mariją giedama, ir ji vaizduojama kaip „Išminties sostas". 484

Joje prasidėjo „nuostabūs Dievo darbai", kuriuos Šventoji Dvasia padarys Kristuje ir Bažnyčioje.

722 Šventoji Dvasia *parengė* Mariją savo malone. Motinai to, kuriame „kūniškai gyvena visa dievystės pilnatvė" (Kol 2, 9), derėjo būti „malonės pilnai". Iš grynos meilės ji buvo pradėta be nuodėmės kaip nuolankiausias iš kūrinių, tinkamiausias priimti neapsakomą Visagalio dovaną. Dėl to pagrįstai angelas Gabrielius ją sveikina kaip „Siono dukrą": „Džiūgauk!"[91] Visos Dievo tautos, tad ir Bažnyčios, padėką Tėvui ji savo giesme[92] išsako Šventojoje Dvasioje, nešiodama savyje amžinąjį Sūnų. 489 2676

723 Marijoje Šventoji Dvasia *įgyvendino* geranorišką Tėvo planą. Per Šventąją Dvasią Mergelė pradeda ir pagimdo Dievo Sūnų. Šventosios Dvasios ir tikėjimo galia[93] jos mergeliškumas išskirtiniu būdu tampa vaisingas. 485 506

724 Marijoje Šventoji Dvasia *apreiškė* Tėvo Sūnų, tapusį Mergelės Sūnumi. Marija yra degantis galutinės Teofanijos krūmas: kupina 208

[89] Plg. Jn 3, 5.
[90] Plg. Pat 8, 1 – 9, 6; Sir 24.
[91] Plg. Sof 3, 14; Zch 2, 14.
[92] Plg. Lk 1, 46–55.
[93] Plg. Lk 1, 26–38; Rom 4, 18–21; Gal 4, 26–28.

2619 Šventosios Dvasios, ji rodo nuolankiai įsikūnijusį Žodį ir leidžia Jį pažinti vargdieniams[94] bei pirmiesiems pagonių tautų atstovams.[95]

963 725 Pagaliau per Mariją Šventoji Dvasia pradėjo *suvedinėti vienybėn* su Kristumi Dievo „mylimus žmones“,[96] o pirmieji Jį pasitinkantys visada buvo nuolankieji: piemenys, išminčiai, Simeonas ir Ona, Kanos jaunavedžiai ir pirmieji mokiniai.

726 Baigiantis tai Dvasios misijai, Marija tapo „Moterimi“, naująja
494, 2618 Ieva, „gyvųjų Motina“, „viso Kristaus“ Motina.[97] Būdama tokia, ji kartu su Dvylika „vieningai atsidėjo maldai“ (Apd 1, 14) ir dalyvavo auštant „paskutinėms dienoms“, kai Sekminių rytmetį Dvasia apreiškė Bažnyčią.

Jėzus Kristus

438 727 Visa Sūnaus ir Šventosios Dvasios misija, laikų pilnatvei atėjus,
695 yra tai, kad Sūnus nuo pat savo Įsikūnijimo yra Tėvo Dvasios pateptas:
536 Jėzus yra Kristus, Mesijas.

Visą antrąjį Tikėjimo simbolio straipsnį reikia skaityti neišleidžiant to iš akių. Visa Kristaus veikla yra bendra Sūnaus ir Šventosios Dvasios misija. Čia bus minima tik tai, kas siejasi su Jėzaus pažadėta ir Jo, pašlovintojo Viešpaties, padovanota Šventąja Dvasia.

728 Iki savo pašlovinimo mirtimi ir prisikėlimu Jėzus ne iki galo apreiškė Šventąją Dvasią. Vis dėlto, net mokydamas minias, Jis po truputį apie tai užsimena apreikšdamas, kad Jo kūnas bus maistas pasaulio gyvybei.[98] Tai Jis primena ir Nikodemui,[99] ir samarietei,[100] ir Palapinių šventės dalyviams.[101] Savo mokiniams Jis kalba atvirai mokydamas apie
2615 maldą[102] ir būsimą jų liudijimą.[103]

[94] Plg. Lk 2, 15–19.
[95] Plg. Mt 2, 11.
[96] Plg. Lk 2, 14.
[97] Plg. Jn 19, 25–27.
[98] Plg. Jn 6, 27. 51. 62–63.
[99] Plg. Jn 3, 5–8.
[100] Plg. Jn 4, 10. 14. 23–24.
[101] Plg. Jn 7, 37–39.
[102] Plg. Lk 11, 13.
[103] Plg. Mt 10, 19–20.

729 Tik atėjus valandai, kai turės būti pašlovintas, Jėzus *pažada* Šventosios Dvasios atėjimą, nes Jo mirtimi ir prisikėlimu bus įvykdyti tėvams duoti pažadai:[104] Jėzaus prašomas, Tėvas atsiųs kitą Globėją, tiesos Dvasią; Tėvas Ją atsiųs Jėzaus vardu; Jėzus Ją atsiųs nuo Tėvo, nes Ji kyla iš Tėvo. Šventoji Dvasia ateis, mes Ją pažinsime, Ji visada bus su mumis, su mumis gyvens; Ji mus visko išmokys ir viską primins, ką Kristus yra mums pasakęs, ir Jį paliudys; Ji mus ves į tiesos pilnatvę ir pašlovins Kristų, o pasaulį įtikins dėl nuodėmės, teisumo, teismo. 388, 1433

730 Pagaliau atėjo Jėzaus valanda:[105] Jėzus atiduoda savo dvasią į Tėvo rankas,[106] nugalėdamas mirtį savo mirtimi, o „prikeltas iš numirusių Tėvo šlovinga galia" (Rom 6, 4), tuoj pat *dovanoja* mokiniams Šventąją Dvasią, „kvėpdamas" Ją į juos.[107] Nuo tos valandos Kristaus ir Dvasios misija tampa Bažnyčios misija: „Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus siunčiu" (Jn 20, 21).[108] 850

V. Dvasia ir Bažnyčia paskutinėmis dienomis

Sekminės

731 Sekminių dieną (praėjus septynioms savaitėms po Velykų) Kristaus Velykos baigiasi Šventosios Dvasios išliejimu; Ji pasirodo, yra dovanojama ir suteikiama kaip dieviškasis Asmuo: Kristus, Viešpats, iš savo pilnatvės gausiai išlieja Dvasią.[109] 2623 767 1302

732 Tą dieną buvo apreikšta visa Švenčiausioji Trejybė. Nuo tos dienos Kristaus paskelbta Karalystė yra atvira į Jį tikintiems: būdami menki, nes kūniški, bet tikėdami jie jau dalyvauja Švenčiausiosios Trejybės bendrystėje. Savo nenutrūkstamu atėjimu Šventoji Dvasia įveda pasaulį į „paskutines dienas", Bažnyčios metą, kai Karalystė jau paveldėta, bet dar neatbaigta: 244 672

[104] Plg. Jn 14, 16–17. 26; 15, 26; 16, 7–15; 17, 26.
[105] Plg. Jn 13, 1; 17, 1.
[106] Plg. Lk 23, 46; Jn 19, 30.
[107] Plg. Jn 20, 22.
[108] Plg. Mt 28, 19; Lk 24, 47–48; Apd 1, 8.
[109] Plg. Apd 2, 33–36.

Mes regėjome tikrąją šviesą, gavome dangiškąją Dvasią, suradome tikrą tikėjimą: mes šloviname nedalomą Trejybę, nes Ji mus išgelbėjo.[110]

Šventoji Dvasia – Dievo dovana

218 733 „Dievas yra meilė" (1 Jn 4, 8. 16), ir meilė yra pirmoji dovana, joje sutelpa visos kitos. Ta Dievo meilė „yra išlieta mūsų širdyse Šventosios Dvasios, kuri mums duota" (Rom 5, 5).

734 Kadangi mes per nuodėmę esame mirę ar bent sužeisti, pirmasis
1987 meilės dovanos padarinys yra mūsų nuodėmių atleidimas. „Šventosios Dvasios bendrystė" (2 Kor 13, 13) Bažnyčioje pakrikštytiesiems grąžina per nuodėmę prarastą panašumą į Dievą.

735 Tad Ji „laiduoja" mūsų paveldą, suteikdama jo „pradmenis":[111] patį Švenčiausiosios Trejybės gyvenimą; tai tolygu mylėti taip, kaip Dievas „mus [...] pamilo".[112] Ši meilė (1 Kor 13) yra naujojo gyvenimo
1822 Kristuje pradmuo – gyvenimo, kuris tapo įmanomas, kai gavome Šventosios Dvasios „galybės" (Apd 1, 8).

736 Per tą Šventosios Dvasios galybę Dievo vaikai gali duoti vaisių.
1832 Kas mus įskiepijo į tikrąjį Vynmedį, leis mums vesti Dvasios vaisių, kurie yra „meilė, džiaugsmas, taika, kantrybė, malonumas, gerumas, ištikimybė, romumas, susivaldymas" (Gal 5, 22–23). Dvasia yra mūsų gyvenimas; kuo labiau atsisakome savęs,[113] tuo labiau elgiamės „pagal Dvasią":[114]

> Šventoji Dvasia sugrąžina į rojų, nuveda į dangaus karalystę, vėl suteikia įvaikystę: leidžia Dievą su pasitikėjimu vadinti Tėvu, dalyvauti Kristaus malonėje, vadintis šviesos vaiku, turėti dalį amžinojoje garbėje.[115]

[110] *Officium Horarum Byzantinum. Vespertinum in die Pentecostes, Sticherum 4*: Πεντηχοστάριον, Roma, 1884, p. 390.
[111] Plg. Rom 8, 23; 2 Kor 1, 22.
[112] Plg. 1 Jn 4, 11–12.
[113] Plg. Mt 16, 24–26.
[114] Plg. Gal 5, 25.
[115] Šv. Bazilijus Didysis, *Liber de Spiritu Sancto* 15, 36: SC 17bis, 370 (PG 32, 132).

Šventoji Dvasia ir Bažnyčia

737 Kristaus ir Šventosios Dvasios misija įgyvendinama Bažnyčioje – Kristaus kūne ir Šventosios Dvasios šventovėje. Ta bendra misija tikinčius į Kristų įtraukia į Jo bendrystę su Tėvu Šventojoje Dvasioje: Dvasia *parengia* žmones, juos pasitinka savo malone, kad patrauktų prie Kristaus. Ji rodo jiems prisikėlusį Viešpatį, primena Jo žodžius ir atveria protus Jo mirčiai ir prisikėlimui suprasti. Ji *sudabartina* jiems Kristaus slėpinį, ypač Eucharistijoje, kad juos sutaikintų, *suvienytų* su Dievu ir jie duotų „daug vaisių“.[116] 787–798 1093–1109

738 Todėl Bažnyčios misija ne prisideda prie Kristaus ir Šventosios Dvasios misijos, bet yra jos sakramentas: visu savo buvimu ir su visais nariais ji yra siunčiama skelbti ir liudyti, sudabartinti ir skleisti Švenčiausiosios Trejybės bendrystės slėpinį (tai bus kito skirsnio tema): 850, 777

> Mes visi, kurie esame gavę vieną ir tą pačią dvasią, būtent Šventąją Dvasią, esame sujungti tarpusavyje ir su Dievu. Nors mūsų daug ir paskirų, ir Kristaus dėka Tėvo ir Jo Dvasia gyvena kiekviename iš mūsų, viena ir nedaloma yra Dvasia, pati suvienijanti skirtingus [...] ir padaranti, kad visi būtų tarsi vienas Joje. Aš manau, kad kaip šventosios Kristaus žmogystės galia visus, kuriuose ji yra, padaro vienu kūnu, lygiai taip ir Dievo Dvasia, kuri – viena ir nedaloma – visuose gyvena, visus ir surenka dvasinėn vienybėn.[117]

739 Kadangi Šventoji Dvasia yra Kristaus Patepimas, tai Kristus, kūno Galva, Ją išlieja savo nariuose, kad juos maitintų, gydytų, derintų jų tarpusavio sąveiką, gaivintų, siųstų liudyti, įtrauktų į savo paties auką Tėvui ir į užtarimą už visą pasaulį. Juk per Bažnyčios sakramentus Kristus perduoda savo mistinio kūno nariams Šventąją Dvasią Pašventintoją (tai bus antrosios Katekizmo dalies tema). 1076

740 Tie „didūs Dievo darbai“, daromi tikintiesiems Bažnyčios sakramentais, duoda vaisių naujajame, pagal Dvasią, gyvenime Kristuje (tai bus trečiosios Katekizmo dalies tema).

[116] Plg. Jn 15, 5. 8. 16.

[117] Šv. Kirilas Aleksandrietis, *Commentarius in Iohannem* 11, 11: PG 74, 561.

741 „Dvasia ateina pagalbon mūsų silpnumui. Mes juk nežinome, ko turėtume deramai melsti, todėl pati Dvasia užtaria mus neišsakomais atodūsiais“ (Rom 8, 26). Šventoji Dvasia, Dievo darbų atlikėja, yra maldos Mokytoja (tai bus ketvirtosios Katekizmo dalies tema).

Santrauka

742 *„O kadangi esate įvaikiai, Dievas atsiuntė į mūsų širdis savo Sūnaus Dvasią, kuri šaukia: 'Aba, Tėve!'“ (Gal 4, 6).*

743 *Nuo laikų pradžios iki pabaigos Dievas, siųsdamas savo Sūnų, visada siunčia ir Dvasią: jų siuntimas yra bendras ir neišskiriamas.*

744 *Laikų pilnatvei atėjus, Šventoji Dvasia Marijoje užbaigė visa, ko reikėjo Kristaus atėjimui į Dievo tautą parengti. Šventosios Dvasios veikimu Marijoje Tėvas davė pasauliui Emanuelį, „Dievą su mumis“ (Mt 1, 23).*

745 *Dievo Sūnus, Įsikūnijimo metu pateptas Šventąja Dvasia, yra pašventintas Kristumi (Mesiju).*[118]

746 *Savo mirtimi ir prisikėlimu Jėzus visoje šlovėje tapo „Viešpačiu ir Mesiju“.*[119] *Iš savo pilnatvės Jis išlieja Šventąją Dvasią apaštalams ir Bažnyčiai.*

747 *Iš Kristaus – Galvos – Jo nariuose srūvanti Šventoji Dvasia statydina, įkvepia ir pašventina Bažnyčią. Ji yra Švenčiausiosios Trejybės ir žmonių bendrystės sakramentas.*

9 skirsnis

„TIKIU ŠVENTĄJĄ, VISUOTINĘ BAŽNYČIĄ“

748 „Tautų šviesa, kuri yra Kristus, jo skaistumu, atsispindinčiu Bažnyčios veide, šis Šventasis Sinodas, susirinkęs Šventojoje Dvasioje, karštai trokšta apšviesti visus žmones, visai kūrinijai skelbdamas Evangeliją.“[120]

[118] Plg. Ps 2, 6–7.
[119] Plg. Apd 2, 36.
[120] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 1: AAS 57 (1965) 5.

Šiais žodžiais prasideda Vatikano II Susirinkimo dogminė konstitucija apie Bažnyčią. Susirinkimas tuo parodo, kad tikėjimo straipsnis apie Bažnyčią visiškai priklauso nuo straipsnių apie Jėzų Kristų. Bažnyčia neturi kitos šviesos, kaip tik Kristaus; pagal Bažnyčios tėvų pamėgtą įvaizdį ją galima palyginti su mėnuliu, kurio visa šviesa yra saulės atspindys.

749 Straipsnis apie Bažnyčią taip pat visiškai priklauso nuo prieš jį einančio straipsnio apie Šventąją Dvasią. „Parodę, kad Šventoji Dvasia yra visokio šventumo versmė ir davėja, dabar išpažįstame, kad Ji Bažnyčią apdovanoja šventumu."[121] Bažnyčia, kaip sako tėvai, yra vieta, kurioje „pražysta Dvasia"[122].

750 Tikėjimas, kad Bažnyčia yra „šventa", „visuotinė" ir, kaip pridu- 811
riama Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolyje, „viena" ir „apaštališka", neatskiriamas nuo tikėjimo į Dievą – Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią. Apaštalų tikėjimo simbolyje mes išpažįstame, kad tikime šventąją Bažnyčią („*Credo [...] Ecclesiam*"), ne *į Bažnyčią*, kad Dievo nesu- 169
painiotume su Jo kūriniais ir aiškiai priskirtume Dievo gerumui visas dovanas, kurias Jis yra sukaupęs savo Bažnyčioje.[123]

1 skirsnelis

BAŽNYČIA DIEVO PLANE

I. Bažnyčios pavadinimai ir įvaizdžiai

751 Žodis „bažnyčia" (lot. *ecclésia*, gr. *ekklēsia* iš veiksmažodžio *ek-kaléin* – *„šaukti iš kur"*] reiškia „sušaukimą" – paprastai religinio pobūdžio liaudies susirinkimą.[124] [Lietuviškas žodis „bažnyčia" kilęs iš senovės slavų *boznica* – maldykla.] Tas žodis dažnai vartojamas graikiškajame Senojo Testamento vertime įvardyti išrinktosios tautos

[121] *Catechismus Romanus*, 1, 10, 1, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 104.
[122] Šv. Ipolitas Romietis, *Traditio apostolica*, 35, ed. B. Botte, Miunsteris, 1989, p. 82.
[123] Plg. *Catechismus Romanus*, 1, 10, 22, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 118.
[124] Plg. Apd 19, 39.

susirinkimui Dievo akivaizdoje, o ypač susirinkimui prie Sinajaus, kur Izraelis gavo Įstatymą ir kur Dievas jį padarė savo šventąja tauta.[125] Pirmoji į Kristų tikinčiųjų bendruomenė pasivadino „*Ecclesia*“, laikydama save to susirinkimo paveldėtoja. Į jį Dievas „sušaukia“ savo tautą iš visų žemės pakraščių. Graikų žodis *Kyriaké*, iš kurio kilo anglų *church*, o vokiečių *Kirche*, reiškia: „Viešpačiui priklausanti“.

1140 752 Krikščionių kalboje žodis „Bažnyčia“ reiškia liturginį susirin-
832, 830 kimą,[126] taip pat vietinę bendruomenę[127] arba visuotinę tikinčiųjų bendriją.[128] Tos trys reikšmės yra neatskiriamos. „Bažnyčia“ yra tauta, kurią Dievas suburia iš viso pasaulio. Ji gyvuoja vietinėse bendruomenėse ir pasireiškia kaip liturginis, ypač eucharistinis susirinkimas. Ji gyvena Kristaus žodžiu ir kūnu ir taip pati tampa Kristaus kūnu.

Bažnyčios simboliai

753 Šventajame Rašte randame daugybę tarpusavyje susijusių įvaizdžių ir simbolių, kuriais Apreiškimas kalba apie neišsemiamą Bažnyčios
781 slėpinį. Įvaizdžiai, paimti iš Senojo Testamento, yra pagrindinės – „Die-
789 vo tautos“ – idėjos variantai. Naujajame Testamente[129] visi įvaizdžiai siejami su Kristumi, kuris tampa „Galva“ tautos,[130] nuo šiol būsiančios Jo kūnu. Į Kristų, kaip į centrą, yra orientuoti įvaizdžiai, „paimti ar iš piemenų gyvenimo, ar iš žemdirbystės, ar iš statybos, ar iš šeimos ir jungtuvių“.[131]

754 „Bažnyčia yra *avidė*, kurios vienintelės ir būtinos durys yra Kristus.[132] Taip pat ji yra kaimenė, kurios ganytoju pasiskelbė būsiąs pats Dievas[133] ir kurios
857 avys, nors valdomos žmogiškų piemenų, be perstojo yra vedamos ir stiprinamos

[125] Plg. Iš 19.
[126] Plg. 1 Kor 11, 18; 14, 19. 28. 34–35.
[127] Plg. 1 Kor 1, 2; 16, 1.
[128] Plg. 1 Kor 15, 9; Gal 1, 13; Fil 3, 6.
[129] Plg. Ef 1, 22; Kol 1, 18.
[130] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13.
[131] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 8.
[132] Plg. Jn 10, 1–10.
[133] Plg. Iz 40, 11; Ez 34, 11–31.

paties Kristaus, gerojo piemens ir vyriausiojo ganytojo,[134] paaukojusio už jas savo gyvybę[135].“[136]

755 „Bažnyčia yra Dievo dirbama *žemė*, arba dirva.[137] Toje dirvoje auga senasis alyvmedis, kurio šventosios šaknys buvo patriarchai; jame įvyko ir įvyks žydų ir pagonių sutaikinimas.[138] Bažnyčia buvo dangaus Sodininko įveista kaip rinktinis vynuogynas.[139] Tikrasis vynmedis yra Kristus, teikiąs gyvybę ir našumą šakelėms, tai yra mums; būdami Bažnyčioje, pasiliekame jame ir be jo nieko negalime padaryti[140].“[141] 795

756 „Taip pat dažnai Bažnyčia vadinama Dievo *statiniu*.[142] Pats Viešpats palygino save su akmeniu, kuris, statytojų atmestas, tapo kertiniu (Mt 21, 42 ir kt.; plg. Apd 4, 11; 1 Pt 2, 7; Ps 118, 22). Bažnyčia apaštalų statoma ant šio pamato[143] 857
ir gauna iš jo savo tvirtybę ir vienybę. Tas statinys vadinamas įvairiais vardais: Dievo namai,[144] kuriuose gyvena jo *šeima*, Dievo buveinė Dvasioje,[145] Dievo padangtė tarp žmonių[146] ir ypač – garbingoji *šventykla*. Simboliškai vaizduojamą 797
iš akmenų pastatytomis bažnyčiomis, ją apgieda Bažnyčios Tėvai, o liturgija pagrįstai lygina su šventuoju miestu, naująja Jeruzale. Mes patys šioje žemėje esa- 1045
me naudojami kaip gyvi akmenys jos statybai.[147] Tą šventąjį miestą Jonas regi pasaulio atnaujinimo metu nužengiant iš dangaus nuo Dievo, „išsipuošusią kaip nuotaką savo sužadėtiniui“ (plg. Apr 21, 1–2).“[148]

757 „Bažnyčia, vadinama ‘aukštybių Jeruzale’ ir ‘mūsų motina’ (Gal 4, 26),[149] 507
taip pat aprašoma kaip tyra nekaltojo Avinėlio *sužadėtinė*,[150] kurią „Kristus mylė- 796
jo ir atidavė už ją save, kad ją pašventintų“ (Ef 5, 25–26), kurią susiejęs su savimi 1616
neišardoma Sandora be paliovos „maitina ir globoja“ (Ef 5, 29).“[151]

[134] Plg. Jn 10, 11; 1 Pt 5, 4.
[135] Plg. Jn 10, 11–15.
[136] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 8.
[137] Plg. 1 Kor 3, 9.
[138] Plg. Rom 11, 13–26.
[139] Plg. Mt 21, 33–43 ir pan. tekstus; Iz 5, 1–7.
[140] Plg. Jn 15, 1–5.
[141] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 8.
[142] Plg. 1 Kor 3, 9.
[143] Plg. 1 Kor 3, 11.
[144] Plg. 1 Tim 3, 15.
[145] Plg. Ef 2, 19–22.
[146] Plg. Apr 21, 3.
[147] Plg. 1 Pt 2, 5.
[148] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 8–9.
[149] Plg. Apr 12, 17.
[150] Plg. Apr 19, 7; 21, 2. 9; 22, 17.
[151] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 9.

II. Bažnyčios kilmė, įsteigimas ir misija

758 Svarstant Bažnyčios slėpinį, pirmiausia dera apmąstyti jos kilmę
257 iš Švenčiausiosios Trejybės sumanymo ir tolydų jo įgyvendinimą istorijoje.

Tėvo širdyje kilęs sumanymas

293 759 „Amžinasis Tėvas visiškai laisvu ir paslaptingu savo išminties ir gerumo sprendimu sukūrė pasaulį, nutarė išaukštinti žmones, padarydamas juos dieviškojo gyvenimo dalyviais“; į tą gyvenimą Jis kviečia visus žmones savo Sūnuje. „Tuos, kurie tiki į Kristų, Tėvas nusprendė pašaukti į šventąją Bažnyčią.“ Ši „Dievo šeima“ Tėvo valia buvo kuriama ir vystoma tolydžio ilgais žmonijos istorijos laikotarpiais: iš tiesų Bažnyčia buvo „jau nuo pasaulio pradžios pavaizduota ženklais ir įstabiai parengta Izraelio tautos istorijos bei Senosios Sandoros, galų gale įsteigta, nužengusios Šventosios Dvasios apreikšta, amžių pabaigoje bus garbingai atbaigta“.[152]

Bažnyčia – kuriant pasaulį iš anksto numatyta

760 „Pasaulis buvo sukurtas turint prieš akis Bažnyčią“, – sakydavo pirmųjų amžių krikščionys.[153] Dievas kūrė pasaulį, numatydamas mūsų
294 dalyvavimą Jo dieviškajame gyvenime; tai turės įvykti „suburiant“ žmones Kristuje, ir tas „sambūris“ bus Bažnyčia. Bažnyčia yra visų
309 dalykų tikslas,[154] ir net skaudžiausios permainos, tokios kaip angelų nuopuolis ir žmogaus nuodėmė, buvo Dievo leistos vien kaip proga ir priemonė parodyti visą Jo galybę ir padovanoti pasauliui begalinę meilę:

> Kaip Dievo valia yra darbas ir vadinasi pasaulis, taip Jo siekis yra žmonių išganymas, ir jis vadinasi Bažnyčia.[155]

[152] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 5–6.
[153] Hermas, *Pastor* 8, 1 (*Visio* 2, 4, 1): SC 53, 96; plg. Aristidas, *Apologia* 16, 7: BP 11, 125; Šv. Justinas, *Apologia* 2, 7: CA 1, 216–218 (PG 6, 456).
[154] Plg. Šv. Epifanijus, *Panarion*, 1, 1, 5, *Haereses* 2, 4: GCS 25, 174 (PG 41, 181).
[155] Klemensas Aleksandrietis, *Paedagogus* 1, 6, 27, 2: GCS 12, 106 (PG 8, 281).

Bažnyčia – Senosios Sandoros parengta

761 Dievo tautą pradėta telkti tuojau pat, kai nuodėmė suardė žmonių bendrystę su Dievu ir tarp jų pačių. Bažnyčios sutelkimas, galima sakyti, buvo Dievo reakcija į nuodėmės sukeltą chaosą. Šis vienybės atkūrimas paslapčia vyksta visose tautose: Dievui „brangus kiekvienos tautos žmogus, kuris jo bijo ir teisingai gyvena“ (Apd 10, 35).[156] 55

762 *Pasirengimas* suburti Dievo tautą prasidėjo labai seniai, kai Dievas pašaukė Abraomą ir jam pažadėjo, kad jis taps didelės tautos tėvu.[157] Tiesiogiai rengtis pradėta, kai Dievas išsirinko Izraelį būti Jo tauta.[158] 122, 522
Išrinktasis Izraelis turi būti būsimojo visų tautų sutelkimo ženklas.[159] 60
Bet jau pranašai kaltino Izraelį, kam jis sulaužė Sandorą ir elgiasi kaip ištvirkėlė.[160] Jie skelbia naują ir amžiną Sandorą.[161] „Kristus įkūrė tą naująją sandorą.“[162] 84

Bažnyčia – Jėzaus Kristaus įsteigta

763 Sūnui buvo skirta įgyvendinti – laikų pilnatvei atėjus – Tėvo išganomąjį planą; toks buvo Jo atsiuntimo[163] motyvas. „Viešpats Jėzus savo Bažnyčią pradėjo skelbdamas džiugią naujieną – nuo amžių Raštuose pažadėtosios Dievo karalystės atėjimą.“[164] Kad įvykdytų Tėvo valią, 541
Kristus įsteigė dangaus karalystę žemėje. Bažnyčia yra „jau dabar slėpiningai pasaulyje esanti Kristaus karalystė“.[165]

[156] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 12; *Ibid.*, 13: AAS 57 (1965) 17–18; *Ibid.*, 16: AAS 57 (1965) 20.
[157] Plg. Pr 12, 2; 15, 5–6.
[158] Plg. Iš 19, 5–6; Įst 7, 6.
[159] Plg. Iz 2, 2–5; Mch 4, 1–4.
[160] Plg. Oz 1; Iz 1, 2–4; Jer 2; etc.
[161] Plg. Jer 31, 31–34; Iz 55, 3.
[162] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13.
[163] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6; *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 3: AAS 58 (1966) 949.
[164] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 7.
[165] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.

764 „Toji karalystė šviečia žmonėms iš Kristaus žodžio, darbų ir paties
543 buvimo.“[166] Kas priima Jėzaus žodžius, tas „priima pačią Karalystę“.[167] Karalystės ūglis ir pradžia yra „mažoji kaimenė“ (Lk 12, 32) tų, kuriuos Jėzus pasišaukė pas save ir kuriuos Jis pats gano.[168] Jie sudaro tikrąją
1691 Jėzaus šeimą.[169] Tuos, kuriuos subūrė apie save, Jis moko naujai elgtis ir
2558 tinkamai melstis.[170]

765 Savajai bendruomenei Viešpats Jėzus dovanojo struktūrą, kuri išliks tol, kol Karalystė bus visiškai atbaigta. Pirmiausia Jis išsirinko
551, 860 Dvylika ir jų vadu paskyrė Petrą.[171] Atstovaudami dvylikai Izraelio giminių,[172] jie yra naujosios Jeruzalės pamato akmenys.[173] Dvylika[174] ir kiti mokiniai[175] ne tik dalyvauja Kristaus misijoje, Jo valdžioje, bet ir dalijasi Jo likimu.[176] Visais tais veiksmais Kristus savo Bažnyčiai deda pamatus ir ją stato.

813 766 Tačiau Bažnyčia pirmiausia gimė iš visiško Kristaus atsidavimo
610, 1340 mūsų išganymui, pradėto įsteigiant Eucharistiją ir užbaigto ant kry-
617 žiaus. Bažnyčios „pradžios ir plėtros ženklas buvo kraujas ir vanduo, ištekėję iš nukryžiuotojo Jėzaus šono“.[177] „Juk iš užmigusio ant kryžiaus Kristaus šono kilo nuostabus visos Bažnyčios sakramentas.“[178] Kaip
478 Ieva buvo padaryta iš užmigusio Adomo šonkaulio, taip Bažnyčia gimė iš nukryžiuotojo Kristaus pervertos širdies.[179]

166 Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 7.
167 Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 7.
168 Plg. Mt 10, 16; 26, 31; Jn 10, 1–21.
169 Plg. Mt 12, 49.
170 Plg. Mt 5–6.
171 Plg. Mk 3, 14–15.
172 Plg. Mt 19, 28; Lk 22, 30.
173 Plg. Apr 21, 12–14.
174 Plg. Mk 6, 7.
175 Plg. Lk 10, 1–2.
176 Plg. Mt 10, 25; Jn 15, 20.
177 Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.
178 Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 5: AAS 56 (1964) 99.
179 Plg. Šv. Ambraziejus, *Expositio evangelii secundum Lucam*, 2, 85–89: CCL 14, 69–72 (PL 15, 1666–1668).

Bažnyčia – Šventosios Dvasios apreikšta

767 „Atlikus darbą, kurį Tėvas pavedė Sūnui žemėje atlikti, Sekminių dieną buvo atsiųsta Šventoji Dvasia, idant Bažnyčia būtų nuolatos šventinama."[180] Tą dieną „buvo viešai apreikšta žmonėms ir Evangelija, pradėta skleisti įvairioms tautoms."[181] Kadangi Bažnyčia yra visų žmonių „sušaukimas" į išganymą, ji savo prigimtimi yra misijinė ir Kristaus siunčiama į visas tautas, kad jų žmones padarytų Kristaus mokiniais.[182] 731 849

768 Kad Bažnyčia galėtų vykdyti savo misiją, Šventoji Dvasia „moko ir tvarko įvairiomis hierarchinėmis ir charizminėmis dovanomis".[183] „Šitaip Bažnyčia, aprūpinta savo Steigėjo dovanomis ir ištikimai laikydamasi jo priesakų mylėti, nusižeminti ir savęs išsižadėti, yra siunčiama skelbti ir visose tautose kurti Kristaus ir Dievo karalystės. Ji pati yra šios karalystės ūglis ir pradžia žemėje."[184] 541

Bažnyčia – garbingai atbaigta

769 Bažnyčia bus „visiškai ištobulinta vien dangaus garbėje"[185] Kristui šlovingai sugrįžus. Ligi tos dienos „Bažnyčia keliauja pasaulio persekiojama ir Dievo guodžiama".[186] Čia, žemėje, ji jaučiasi esanti tremtyje, toli nuo Viešpaties,[187] ir trokšta galutinio Karalystės atėjimo, tai yra „susijungti garbėje su savo Karaliumi".[188] Bažnyčios, o per ją ir pasaulio garbingas atbaigimas įvyks ne be didelių išmėginimų. Ir tik tada „visi teisieji – nuo Adomo, nuo teisiojo Abelio iki paskutinio išrinktojo – bus suburti pas Tėvą visuotinėje Bažnyčioje".[189] 671, 2818 675 1045

[180] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 4: AAS 57 (1965) 6.
[181] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 4: AAS 58 (1966) 950.
[182] Plg. Mt 28, 19–20; Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966) 948; *Ibid.*, 5–6: AAS 58 (1966) 951–955.
[183] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 4: AAS 57 (1965) 7.
[184] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 8.
[185] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[186] Šv. Augustinas, *De civitate Dei* 18, 51: CSEL 40/2, 354 (PL 41, 614); plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12.
[187] Plg. 2 Kor 5, 6; Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 9.
[188] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 5: AAS 57 (1965) 8.
[189] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 6.

III. Bažnyčios slėpinys

770 Bažnyčia gyvuoja istorijoje, bet drauge ją ir pranoksta. Regimojo-
812 je Bažnyčios tikrovėje tiktai „tikėjimo akimis“[190] galima sykiu įžvelgti ir dvasinę tikrovę, dieviškojo gyvenimo nešėją.

Bažnyčia – drauge regima ir dvasinė

771 „Kristus, vienatinis tarpininkas, savo šventąją Bažnyčią – tikė-
827 jimo, vilties ir meilės bendruomenę – šioje žemėje įsteigė kaip regimąją sąrangą, per kurią visiems skleidžia tiesą ir malonę.“ Bažnyčia yra drauge:

1880 — „hierarchiškai sutvarkyta bendrija ir mistinis Kristaus Kūnas;
— regimas sambūris ir dvasinė bendruomenė;
954 — žemiškoji Bažnyčia ir dangaus gėrybėmis praturtintoji Bažnyčia.“

Šios skirtingos plotmės drauge sudaro „vieną sudėtinę tikrovę, suaugusią iš žmogiškojo pradmens ir dieviškojo pradmens“:[191]

> Bažnyčios prigimčiai „būdinga tai, kad ji kartu yra žmogiška ir dieviška, regima ir apdovanota neregimąja tikrove, veržli, veikli ir atsidėjusi kontempliacijai, gyvenanti šiame pasaulyje, tačiau keleivė. Ir tokiu būdu sutvarkyta, kad tai, kas joje žmogiška, yra nukreipta ir palenkta tam, kas dieviška, regima – tam, kas neregima, veikla – kontempliacijai, dabartis – būsimajam miestui, kurio ieškome.“[192]

> Kokia ji nužeminta! Ir kokia didinga! Kedaro palapinė ir Dievo šventovė; žemiškas būstas ir dangaus rūmai; molinė bakūžė ir karališka pilis; marus kūnas ir šviesos šventykla; išdidžiųjų paniekinta ir Kristaus sužadėtinė! O Jeruzalės dukterys, jinai juoda, bet graži, pablyškusi nuo ilgos tremties nuovargio ir kančių, tačiau papuošta dangiško grožio.[193]

[190] *Catechismus Romanus*, 1, 10, 20, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 117.
[191] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 11.
[192] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 2: AAS 56 (1964) 98.
[193] Šv. Bernardas Klervietis, *In Canticum sermo* 27, 7, 14: *Opera*, ed. J. Leclercq, C. H. Talbot, H. Rochais, v. 1, Roma, 1957, p. 191.

Bažnyčia – žmonių vienybės su Dievu slėpinys

772 Bažnyčioje Kristus įgyvendina ir apreiškia savo paties slėpinį kaip Dievo sumanymą: „Visa [...] iš naujo suvienyti Kristuje“ (Ef 1, 10). Šv. Paulius „didele paslaptimi“ (Ef 5, 32) vadina Kristaus ir Bažnyčios sužadėtuvių ryšį. Kadangi Bažnyčia yra suvienyta su Kristumi kaip su savo Sužadėtiniu,[194] ji pati savo ruožtu tampa slėpiniu.[195] Mąstydamas apie jos slėpinį, šv. Paulius sušunka: „Kristus jumyse – garbės viltis“ (Kol 1, 27). 518 796

773 Bažnyčioje ta žmonių bendrystė su Dievu per meilę, kuri „niekada nesibaigia“ (1 Kor 13, 8), yra tikslas, kuriam pajungtos visos, su šiuo praeinančiu pasauliu susijusios Bažnyčios sakramentinės priemonės.[196] „Jos [hierarchinė] struktūra ištisai skirta padėti Kristaus narių šventumui. O šventumas matuojamas ‘didžiąja paslaptimi’, kurioje Sužadėtinė meilės dovana atsako į Sužadėtinio dovaną.“[197] Marija mus visus pranoksta šventumu, kuris yra Bažnyčios – Sužadėtinės, neturinčios jokios dėmės nei raukšlės,[198] – slėpinys. Dėl to „Bažnyčia, būdama Petro, dar labiau yra Marijos“[199]. 671 972

Bažnyčia – visuotinis išganymo sakramentas

774 Graikų žodis *mysterion* [slėpinys] buvo verčiamas į lotynų kalbą dviem žodžiais: *mysterium* ir *sacramentum*. Vėliau *sacramentum* buvo aiškinamas kaip slėpiningos išganymo tikrovės, kurią išreiškia žodis *mysterium*, regimas ženklas. Ta prasme pats Kristus yra išganymo slėpinys: „Nėra kito slėpinio, tik Kristus.“[200] Išganingoji Jo šventos ir pašventinančios žmogystės veikla yra išganymo sakramentas, kuris pasireiškia ir veikia Bažnyčios sakramentuose (juos Rytų Bažnyčios taip ir vadina „šventais slėpiniais“). Septyni sakramentai yra ženklai ir priemonės, kuriomis Šventoji Dvasia skleidžia Kristaus – Galvos malonę Jo kūne – Bažnyčioje. Tad Bažnyčia turi ir teikia tą neregimą malonę, kurią pati išreiškia. Šia analogine prasme ji ir vadinama „sakramentu“. 1075 515 2014 1116

[194] Plg. Ef 5, 25–27.
[195] Plg. Ef 3, 9–11.
[196] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[197] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. laiškas *Mulieris dignitatem*, 27: AAS 80 (1988) 1718.
[198] Plg. Ef 5, 27.
[199] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. laiškas *Mulieris dignitatem*, 27: AAS 80 (1988) 1718, nota 55.
[200] Šv. Augustinas, *Epistula* 187, 11, 34: CSEL 57, 113 (PL 33, 845).

775 „Bažnyčia Kristuje yra tarsi sakramentas arba artimos jungties su Dievu ir visos žmonių giminės vienybės ženklas bei įrankis“[201]: *būti glaudžios žmonių ir Dievo jungties* sakramentu yra pirmasis Bažnyčios tikslas. Kadangi žmonių bendrumo pagrindas yra jungtis su Dievu,
360 Bažnyčia taip pat yra *žmonijos vienybės* sakramentas. Joje ta vienybė jau gyvuoja, nes Bažnyčia suburia „visų giminių, genčių, tautų ir kalbų“ (Apr 7, 9) žmones; kartu ji yra tos visiškai įgyvendintos vienybės, kuri dar turi būti pasiekta, „ženklas ir įrankis“.

1088 776 Kaip sakramentas, Bažnyčia yra Kristaus įrankis. Ji Jo „skiriama būti visiems atpirkimo priemone“[202], „visuotinis išganymo sakramentas“[203], kuriuo Kristus „apreiškia ir drauge vykdo Dievo meilės žmogui slėpinį“[204]. Ji yra „regimas Dievo meilės žmonijai planas“[205]; ta meilė nori, „kad visa žmonių giminė sudarytų vieną Dievo tautą, suaugtų į vieną Kristaus kūną, susijungtų į vieną Šventosios Dvasios šventovę“[206].

Santrauka

777 *Žodis „Bažnyčia“ [ekklēsia] reiškia „sušaukimą“, surinkimą draugėn tų, kuriuos Dievo Žodis sušaukia, kad sudarytų Dievo tautą; Kristaus kūnu maitinama, ji pati turi tapti Kristaus kūnu.*

778 *Bažnyčia yra drauge ir Dievo sumanytas kelias, ir tikslas: kuriant pasaulį iš anksto numatyta, Senosios Sandoros parengta, Jėzaus Kristaus žodžiais ir veiksmais įsteigta, Jo atperkančiu kryžiumi ir prisikėlimu įtvirtinta, ji buvo Šventosios Dvasios išliejimu apreikšta kaip išganymo slėpinys. Ji bus atbaigta dangaus garbėje kaip visų „atpirktų iš žmonijos“[207] susivienijimas.*

[201] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 1: AAS 57 (1965) 5.
[202] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13.
[203] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[204] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 45: AAS 58 (1966) 1066.
[205] Paulius VI, *Allocutio ad Sacri Collegii Cardinalium Patres* (1973 birželio 22): AAS 65 (1973) 391.
[206] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 7: AAS 58 (1966) 956; plg. *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 17: AAS 57 (1965) 20–21.
[207] Plg. Apr 14, 4.

779 *Bažnyčia yra drauge regima ir dvasiška, hierarchinė visuomenė ir mistinis Kristaus Kūnas. Ji yra viena, sudaryta iš dviejų – žmogiškojo ir dieviškojo – elementų. Tai jos slėpinys, kurį priimti galima tik tikėjimu.*

780 *Bažnyčia šiame pasaulyje yra išganymo sakramentas, Dievo ir žmonių bendrystės ženklas ir įrankis.*

2 skirsnelis

BAŽNYČIA – DIEVO TAUTA, KRISTAUS KŪNAS, ŠVENTOSIOS DVASIOS ŠVENTOVĖ

I. Bažnyčia – Dievo tauta

781 „Kiekvienas, kuris bet kuriuo metu ir bet kurioje šalyje jį gerbia ir teisingai elgiasi, patinka Dievui. Tačiau Dievas panoro žmones sušventinti ir išganyti ne pavieniui, be jokio tarpusavio ryšio, o sujungęs į tautą, kuri jį teisingai pažintų ir šventai jam tarnautų. Todėl jis išsirinko savo tauta izraelitus, sudarė su jais sandorą ir palaipsniui juos mokė. [...] Tačiau visa tai tebuvo naujosios, tobulosios, Kristuje įvykdysimos sandoros ir pilnesnio apreiškimo, kurį turėjo atnešti pats kūnu tapęs Dievo Žodis, parengimas ir figūrinis pavaizdavimas [...]. Kristus įkūrė tą naująją sandorą, tai yra savo krauju patvirtintą naują testamentą, pašaukęs žmones iš žydų ir pagonių, kad jie ne kūnu, bet Dvasia suaugtų vienybėn ir būtų nauja Dievo tauta.“[208]

Dievo tautos bruožai

782 Dievo tauta turi bruožų, kurie ją aiškiai skiria nuo visų istorijoje sutinkamų religinių, etninių, politinių ir kultūrinių telkinių: 871

— Ji yra *Dievo* tauta: Dievas nepriklauso jokiai tautai, bet Jis iš žmonių, kurie seniau nebuvo tauta, įsigijo tautą, kuri yra „išrinktoji giminė, karališkoji kunigystė, šventoji tauta“ (1 Pt 2, 9). 2787

[208] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 12–13.

1267 — Tos tautos *nariu* tampama gimstant ne fiziškai, bet „iš aukštybės“, „iš vandens ir Dvasios“ (Jn 3, 3–5), tai yra įtikint Kristų ir pasikrikštijant.

695 — Tos tautos *vadovas* (Galva) yra Jėzus Kristus (Pateptasis, Mesijas): kadangi tas pats patepimas [kuriuo „pateptas“ Jėzus] – Šventoji Dvasia – nuteka iš Galvos į kūną, ši tauta yra „mesijinė tauta“.

1741 — „Tos tautos *būsena* yra Dievo vaikų, kurių širdyse kaip šventovėje gyvena Šventoji Dvasia, orumas ir laisvė.“[209]

1972 — „Jos *įstatymas* yra naujas įsakymas mylėti taip, kaip pats Kristus mus mylėjo.“[210] Tai „naujasis“ Šventosios Dvasios Įstatymas.[211]

849 — Dievo tautos *misija* – būti žemės druska ir pasaulio šviesa.[212] Ji yra „tvirčiausia vienybės, vilties ir išganymo užuomazga“.[213]

769 — „Galiausiai jos *tikslas* yra toliau plėsti paties Dievo pradėtą žemėje Dievo karalystę, kol jis pats ją atbaigs amžių pabaigoje.“[214]

Kunigiškoji, pranašiškoji ir karališkoji tauta

783 Jėzų Kristų Tėvas patepė Šventąja Dvasia ir padarė „Kunigu, Pra-
436 našu ir Karaliumi“. Visa Dievo tauta dalyvauja šioje trejopoje Kristaus
873 veikloje ir yra atsakinga už kylančią iš jos misiją ir tarnystę.[215]

784 Kas tikėjimu ir Krikštu įsitraukia į Dievo tautą, tampa išskirti-
1268 nio – *kunigiškojo* – tos tautos pašaukimo dalyviu: „Viešpats Kristus, iš žmonių paimtas vyriausiasis Kunigas, iš naujosios tautos padarė ‘karaliją bei kunigus savo Dievui ir Tėvui’. Mat pakrikštytieji savo atgimimu
1546 ir Šventosios Dvasios patepimu *pašvenčiami* būti dvasine buveine ir šventąja kunigyste.“[216]

[209] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13.
[210] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13; plg. Jn 13, 34.
[211] Plg. Rom 8, 2; Gal 5, 25.
[212] Plg. Mt 5, 13–16.
[213] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13.
[214] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13.
[215] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptor hominis*, 18–21: AAS 71 (1979) 301–320.
[216] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

785 „Šventoji Dievo tauta taip pat yra Kristaus *pranašiškosios* tarnybos dalininkė“, ypač tada, kai visa tauta – pasauliečiai ir hierarchija – 92
suvokdama antgamtinę tikėjimo prasmę, „nenutoldama laikosi vieną kartą visiems laikams šventiesiems duoto tikėjimo“,[217] vis giliau jį supranta ir liudija Kristų šiame pasaulyje.

786 Pagaliau Dievo tauta dalyvauja ir *karališkojoje* Kristaus veikloje. Kristus karaliauja patraukdamas prie savęs visus žmones savo mirtimi ir prisikėlimu.[218] Kristus, visatos Karalius ir Viešpats, tapo visų tarnu, atėjęs „ne kad jam tarnautų, bet pats tarnauti ir savo gyvybės atiduoti kaip išpirkos už daugelį“ (Mt 20, 28). Krikščioniui „tarnauti [Kristui] reiškia viešpatauti“,[219] ypač tarp vargšų ir kenčiančių, kuriuose Bažnyčia 2449
„atpažįsta savo vargdienio ir kenčiančio Steigėjo atvaizdą“.[220] Dievo tauta savo „karališkąjį kilnumą“ pasiekia gyvendama pagal šį pašaukimą 2443
tarnauti drauge su Kristumi.

> Visus atgimusius Kristuje kryžiaus ženklas padaro karaliais, Šventosios Dvasios patepimas pašventina kunigais, kad visi dvasininkai – įskaitant ir tuos, kurie turime ypatingų mūsų tarnybos pareigų, – ir dvasingieji krikščionys sąmoningai laikytų save karališkosios veiklos dalyviais. Kas gi gali būti karališkiau, kaip Dievui atsidavusiai sielai valdyti savo kūną? Ir kas gali būti kunigiškiau, kaip paaukoti Viešpačiui tyrą sąžinę ir ant savo širdies altoriaus atnašauti nesuteptas meilės aukas?[221]

II. Bažnyčia – Kristaus kūnas

Bažnyčia yra bendrystė su Jėzumi

787 Nuo pat pradžios Jėzus savo mokinius padarė savo gyvenimo dalininkais;[222] Jis apreiškė jiems Karalystės paslaptį;[223] leido jiems dalyvauti savo misijoje, savo džiaugsme[224] ir kentėjimuose[225]. Jėzus kalba

[217] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16.
[218] Plg. Jn 12, 32.
[219] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 41.
[220] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12.
[221] Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 4, 1: CCL 138, 16–17 (PL 54, 149).
[222] Plg. Mk 1, 16–20; 3, 13–19.
[223] Plg. Mt 13, 10–17.
[224] Plg. Lk 10, 17–20.
[225] Plg. Lk 22, 28–30.

755 apie dar glaudesnę bendrystę tarp Jo paties ir Jo sekėjų: „Pasilikite manyje, tai ir aš jumyse pasiliksiu [...]. Aš esu vynmedis, o jūs šakelės“ (Jn 15, 4–5). Jis skelbia slėpiningą ir tikrą savo ir mūsų kūno bendrystę: „Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas pasilieka manyje, ir aš jame“ (Jn 6, 56).

788 Kai Jėzus tapo savo mokiniams nebematomas, Jis nepaliko jų našlaičių.[226] Jis pažadėjo būti su jais iki pasaulio pabaigos[227] ir atsiuntė
690 jiems savo Dvasią.[228] Bendrystė su Jėzumi tam tikra prasme tapo dar tvirtesnė: „Perteikdamas savo Dvasią iš visų tautų pasišauktiems broliams, jis padarė juos savo mistiniu Kūnu.“[229]

789 Bažnyčios palyginimas su kūnu atskleidžia glaudų Bažnyčios ir Kristaus ryšį. Ji yra ne tik suburta *aplink Jį*, bet ir suvienyta *Jame*, Jo
521 kūne. Ypač ryškūs yra trys Bažnyčios, kaip Kristaus kūno, bruožai: tai visų jos narių tarpusavio vienybė per susivienijimą su Kristumi; Kristus – Kūno Galva; Bažnyčia – Kristaus Sužadėtinė.

„Vienas kūnas“

947 790 Tikintieji, kurie atsiliepia į Dievo žodį ir tampa Kristaus kūno nariais, glaudžiai susivienija su Kristumi: „Tame kūne į tikinčiuosius plaukia Kristaus gyvybė, nes jie sakramentais paslaptingu bei tikru būdu
1227 yra sujungti su kenčiančiu ir garbingu Kristumi.“[230] Tai ypač tinka pasa-
1329 kyti apie Krikštą, kuris mus vienija su Kristaus mirtimi ir prisikėlimu,[231] ir Eucharistiją, per kurią „tikrai dalyvaudami Viešpaties kūne“ būvame pakylėti bendrystėn su juo ir tarpusavyje“.[232]

791 Kūno vienybė nenaikina narių skirtingumo: „Kristaus kūno są-
814 rangoje gyvuoja daug įvairių narių bei uždavinių, bet yra viena Dvasia,
1937 kuri Bažnyčios naudai paskirsto įvairiopas dovanas pagal savo gausą ir

[226] Plg. Jn 14, 18.
[227] Plg. Mt 28, 20.
[228] Plg. Jn 20, 22; Apd 2, 33.
[229] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 9.
[230] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 9.
[231] Plg. Rom 6, 4–5; 1 Kor 12, 13.
[232] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 9.

tarnybos reikmes."[233] Mistinio Kūno vienybė kuria ir žadina tikinčiųjų meilę: „Todėl jei vienas narys ką nors kenčia, kenčia drauge ir visi kiti; jei vienas narys pagerbiamas, drauge džiaugiasi ir visi."[234] Pagaliau mistinio Kūno vienybė įveikia bet kokį žmonių pasidalijimą: „Ir visi, kurie esate pakrikštyti Kristuje, apsivilkote Kristumi. Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje!" (Gal 3, 27–28)

To Kūno Galva yra Kristus

792 Kristus yra „Kūno – Bažnyčios Galva" (Kol 1, 18). Juo prasideda kūrimas ir Atpirkimas. Iškeltas į Tėvo garbę, Jis „visame kame turi pirmenybę" (Kol 1, 18), ypač Bažnyčioje, per kurią viskam viešpatauja. 669 1119

793 *Jis mus vienija su savo Velykomis*: visi nariai turi stengtis tapti panašūs į Jį, kol juose „išryškės Kristaus atvaizdas" (Gal 4, 19). „Todėl mes esame įtraukiami į jo gyvenimo slėpinius, [...] esame jo, nelyginant kūnas – galvos, kančios dalininkai, drauge su juo kenčiame, kad drauge dalytumės ir garbe."[235] 661 519

794 *Jis rūpinasi mūsų augimu*:[236] kad galėtume augti stiebdamiesi iki Jo, mūsų Galvos,[237] Kristus savo Kūną – Bažnyčią aprūpina dovanomis ir tarnybomis, kuriomis padedame vieni kitiems išganymo kelyje. 872

795 Tad Kristus ir Bažnyčia yra „*visas Kristus*" (*Christus totus*). Bažnyčia ir Kristus yra viena. Šventieji labai gyvai suvokia tą vienybę: 695

> Tad džiūgaukime ir dėkokime už tai, kad esame tapę ne tik krikščionimis, bet ir Kristumi. Ar jūs, broliai, suprantate, kokią malonę mums suteikė Dievas, duodamas Kristų kaip Galvą? Stebėkitės ir džiaukitės, mes tapome Kristumi. Nes jei Jis Galva, tai mes nariai; visas žmogus yra Jis ir mes [...]. Tad Kristaus pilnatvė yra Galva ir nariai. Ką tai reiškia: Galva ir nariai? Tai Kristus ir Bažnyčia.[238]

[233] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 10.
[234] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 10.
[235] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 10.
[236] Plg. Kol 2, 19.
[237] Plg. Ef 4, 11–16.
[238] Šv. Augustinas, *In Iohannis evangelium tractatus* 21, 8: CCL 36, 216–217 (PL 35, 1568).

Mūsų Atpirkėjas pasirodė esąs vienas ir tas pats asmuo kaip ir Bažnyčia, kurią Jis padarė sava.[239]

1474 Galva ir nariai yra tarsi vienas mistinis asmuo.[240]

Viena šv. Joanos Arkietės frazė, pasakyta teisėjams, apibendrina šventųjų mokytojų tikėjimą ir parodo sveiką tikinčiojo nuovoką: „Man regis, kad Jėzus Kristus ir Bažnyčia yra visai viena, ir dėl to neverta ginčytis."[241]

Bažnyčia yra Kristaus Sužadėtinė

796 Kristaus ir Bažnyčios, Galvos ir kūno narių vienybė apima ir dviejų skirtingų asmenų santykį. Šis požiūris dažnai išreiškiamas suža-
757 dėtinio ir sužadėtinės įvaizdžiu. Kristaus, Bažnyčios Sužadėtinio, temą
219 jau rengė pranašai, o paskelbė Jonas Krikštytojas.[242] Pats Viešpats yra vadinęs save „Jaunikiu" (Mk 2, 19).[243] Apaštalas Paulius Bažnyčią (ir
772 kiekvieną tikintįjį, Kristaus kūno narį) laiko Sužadėtine, „susižadėjusią" su Viešpačiu Kristumi, kad būtų viena Dvasia su Juo.[244] Ji yra tyra
1602 nekaltojo Avinėlio Sužadėtinė,[245] kurią Kristus pamilo ir už kurią save atidavė, „kad ją pašventintų" (Ef 5, 26), su ja Jis yra susietas amžina
1616 Sandora ir nepaliauja rūpintis ja kaip savo paties kūnu[246].

Visas Kristus – tai galva ir kūnas: vienas, sudarytas iš daugelio. [...] Ar kalbėtų galva, ar nariai, visada kalba Kristus; Jis kalba kaip galva (*ex persona capitis*) arba kaip kūnas (*ex persona corporis*). O kaip yra parašyta? „Ir du taps vienu kūnu. Šita paslaptis yra didelė, – aš tai sakau žvelgdamas į Kristų ir Bažnyčią" (Ef 5, 31–32). O patsai Viešpats Evangelijoje sako: „Jau nebe du, o vienas kūnas" (Mt 19, 6). Kaip matote, du skirtingus asmenis santuokinis ryšys padaro viena [...]. *Kaip galva, Jis save vadina „Sužadėtiniu", kaip kūnas – „sužadėtine".*[247]

[239] Šv. Grigalius Didysis, *Moralia in Iob*, Praefatio 6, 14: CCL 143, 19 (PL 75, 525).
[240] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 48, a. 2, ad 1, ed. Leon. 11, 464.
[241] Šv. Joana Arkietė, *Dictum*, in: *Procès de condamnation*, ed. P. Tisset, Paryžius, 1960, p. 166.
[242] Plg. Jn 3, 29.
[243] Plg. Mt 22, 1–14; 25, 1–13.
[244] Plg. 1 Kor 6, 15–17; 2 Kor 11, 2.
[245] Plg. Apr 22, 17; Ef 1, 4; 5, 27.
[246] Plg. Ef 5, 29.
[247] Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 74, 4: CCL 39, 1027 (PL 37, 948–949).

III. Bažnyčia – Šventosios Dvasios šventovė

797 „Kas mūsų dvasia, kitaip sakant, siela, yra mūsų kūno nariams, tas Šventoji Dvasia – Kristaus nariams, Kristaus Kūnui, tai yra Bažnyčiai."[248] „Tos Kristaus Dvasios, kaip neregimo pradmens, užduotis yra visus kūno narius sujungti tiek vienus su kitais, tiek ir su jų iškiliąja Galva, kadangi toji Dvasia visa yra Galvoje, visa kiekviename naryje."[249] Šventoji Dvasia padaro Bažnyčią „gyvojo Dievo šventove" (2 Kor 6, 16).[250] 813 586

> Būtent Bažnyčiai buvo patikėta ši Dievo dovana. [...] Jai patikėta bendrystė su Kristumi, tai yra Šventoji Dvasia, patvarumo laidas, mūsų tikėjimo sutvirtinimas ir laiptai pakilti prie Dievo [...]. Nes ten, kur Bažnyčia, ten ir Dievo Dvasia; o ten, kur Dievo Dvasia, tai ir Bažnyčia, ir visa malonė.[251]

798 Šventoji Dvasia yra „kiekvieno gyvybingo ir tikrai išganingo veikimo pradmuo visose kūno dalyse".[252] Ji visą kūną statydina meilėje įvairiais būdais:[253] ir Dievo žodžiu, „kuris turi galią išugdyti" (Apd 20, 32); ir Krikštu, kuriuo Ji sudaro mistinį Kristaus Kūną;[254] ir sakramentais, kurie Kristaus narius augina ir gydo; ir „tarp tų dovanų pirmaujančia malone, suteikta apaštalams";[255] dorybėmis, kurios įgalina gerai elgtis; pagaliau daugeliu ypatingų malonių (vadinamų „charizmomis"), kuriomis Dvasia tikinčiuosius daro „tinkamus ir pasirengusius imtis įvairių darbų bei pareigų, naudingų Bažnyčiai atnaujinti ir plėtoti".[256] 737 1091–1109 791

Charizmos

799 Ir nepaprastos, ir paprastos bei kuklios charizmos yra Šventosios Dvasios malonės dovanos, tiesiogiai ar netiesiogiai naudingos Bažnyčiai, skirtos jos statybai, žmonių labui ir pasaulio reikmėms. 951, 2003

[248] Šv. Augustinas, *Sermo* 268, 2: PL 38, 1232.
[249] Pijus XII, Encikl. *Mystici corporis*: DS 3808.
[250] Plg. 1 Kor 3, 16–17; Ef 2, 21.
[251] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 24, 1: SC 211, 472–474 (PG 7, 966).
[252] Pijus XII, Encikl. *Mystici corporis*: DS 3808.
[253] Plg. Ef 4, 16.
[254] Plg. 1 Kor 12, 13.
[255] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 7: AAS 57 (1965) 10.
[256] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16; plg. *Idem*, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 3: AAS 58 (1966) 839–840.

800 Charizmas su dėkingumu turi priimti ne tik tas, kuris jas gauna, bet ir visi Bažnyčios nariai. Tai iš tiesų nuostabi malonių gausa apaštališkam gyvybingumui ir viso Kristaus Kūno šventumui palaikyti, tačiau tik tada, kai tos malonės tikrai ateina iš Šventosios Dvasios ir naudojamos esant visiškai tikram tos Dvasios įkvėpimui, tai yra su meile, kuri yra tikrasis charizmų matas.[257]

801 Ta prasme visada būtina charizmas ištirti. Jokia charizma neatleidžia nuo pareigos gerbti ganytojus ir paklusti jiems. Šiems „ypač dera negesinti Dvasios, bet visa ištirti ir palaikyti tai, kas gera“,[258] kad visos charizmos, likdamos skirtingos ir viena kitą papildydamos, tarnautų „bendram labui“ (1 Kor 12, 7).[259]

Santrauka

802 *Jėzus Kristus „atidavė save už mus, kad išpirktų mus iš visokių nedorybių ir suburtų sau nuskaistintą tautą“ (Tit 2, 14).*

803 *„O jūs esate išrinktoji giminė, karališkoji kunigystė, šventoji tauta, įsigytoji liaudis“ (1 Pt 2, 9).*

804 *Į Dievo tautą įsitraukiama per tikėjimą ir Krikštą. „Visi žmonės yra pašaukti į naująją Dievo tautą“,[260] kad Kristuje „sudarytų vieną šeimą ir vieną Dievo tautą“.[261]*

805 *Bažnyčia yra Kristaus Kūnas. Miręs ir prisikėlęs Kristus Šventąja Dvasia ir Jos veikimu sakramentuose, ypač Eucharistijoje, tikinčiųjų bendruomenę daro savo Kūnu.*

806 *Tame vieningame Kūne yra skirtingų narių ir pareigų. Visi nariai yra susiję vieni su kitais, ypač su tais, kurie kenčia, vargsta ir yra persekiojami.*

[257] Plg. 1 Kor 13.

[258] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 17.

[259] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 30: AAS 57 (1965) 37; pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Christifideles laici*, 24: AAS 81 (1989) 435.

[260] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 13: AAS 57 (1965) 17.

[261] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 1: AAS 58 (1966) 947.

807 *Bažnyčia yra Kūnas, kurio Galva yra Kristus: ji gyvena Juo, Jame ir Jam; Jis gyvena su ja ir joje.*

808 *Bažnyčia yra Kristaus Sužadėtinė: Jis ją pamilo ir atidavė save už ją. Jis ją nuskaistino savo krauju, Jis padarė ją vaisinga visų Dievo vaikų Motina.*

809 *Bažnyčia yra Šventosios Dvasios šventovė. Dvasia yra tartum mistinio Kūno siela, jo gyvybės, vienybės įvairovėje ir jo gausių dovanų bei charizmų versmė.*

810 *„Visa Bažnyčia iškyla kaip 'tauta, sujungta Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios vienybe'.“*[262]

3 skirsnelis

BAŽNYČIA YRA VIENA, ŠVENTA, VISUOTINĖ IR APAŠTALIŠKA

811 „Tai vienatinė Kristaus Bažnyčia, kurią Tikėjimo išpažinime išpažįstame esant vieną, šventą, visuotinę ir apaštališką.“[263] Tos keturios savybės, neatskiriamai tarpusavyje susijusios,[264] nurodo esminius Bažnyčios ir jos misijos bruožus. Bažnyčia juos turi ne iš savęs; Kristus per Šventąją Dvasią padaro savo Bažnyčią vieną, šventą, visuotinę ir apaštališką, Jis ir ragina ją įkūnyti šiuos bruožus. 750 832, 865

812 Vien tikėjimu galima suprasti, kad šių Bažnyčios savybių šaltinis yra dieviškas. Tačiau istorinės apraiškos irgi yra žmogaus protui aiškiai bylojantys ženklai. Vatikano I Susirinkimas primena, kad „pati Bažnyčia, būdama stebėtinai išplitusi, pasiekusi didelio šventumo, duodanti nesibaigiančių visokio gerumo vaisių, pasižyminti visuotine vienybe ir neįveikiamu pastovumu, jau yra didis ir nuolatinis jos patikimumo garantas bei nesugriaunamas jos dieviškosios misijos liudijimas“.[265] 156, 770

[262] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 4: AAS 57 (1965) 7; plg. Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *De dominica Oratione*, 23: CCL 3A, 105 (PL 4, 553).
[263] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 11.
[264] Plg. Šventoji tarnyba, *Epistula ad Episcopos Angliae* (1864 rugsėjo 14): DS 2888.
[265] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 3: DS 3013.

I. Bažnyčia yra viena

„Šventasis Bažnyčios vienybės slėpinys“[266]

172 813 *Bažnyčia yra viena, nes jos šaltinis vienas*: „Aukščiausias šio slėpinio pavyzdys ir pradas yra vieno Dievo Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios vienybė asmenų Trejybėje.“[267] Bažnyčia yra viena, *nes jos Steigėjas vienas*: „Pats įsikūnijęs Sūnus [...] savo kryžiumi visus žmones sutaikino su Dievu, atstatydamas visų vienybę vienoje tautoje ir vienaname kūne.“[268] Bažnyčia yra viena, *nes viena jos „siela“*: „Gyvenanti tikinčiuosiuose, pripildanti ir valdanti visą Bažnyčią Šventoji Dvasia kuria nuostabų tikinčiųjų bendravimą ir artimai visus suvienija Kristuje, nes ji yra Bažnyčios vienybės pagrindas.“[269] Tad Bažnyčios esmė yra būti vienai:

> O slėpiningasis stebukle! Vienas tėra visatos Tėvas, vienas joje Žodis ir viena taip pat Šventoji Dvasia, ta pati visur. Viena vienintelė tėra nekaltoji Motina, kurią mielai vadinu Bažnyčia.[270]

814 Nuo pat pradžių ta viena Bažnyčia vis dėlto pasirodė esanti labai *įvairi*; ta įvairovė atsiranda dėl to, kad Dievo dovanos įvairios, o jas gaunančių asmenų – daugybė. Dievo tautos vienybėn suburtos įvairiausios tautos ir kultūros. Bažnyčios nariai yra gavę skirtingų dovanų, turi skirtingas pareigas, jų gyvenimo sąlygos ir būdai nevienodi; „todėl ir bažnytinėje bendrijoje teisėtai egzistuoja dalinės Bažnyčios, turinčios savo tradicijas“.[271] Ši labai turtinga įvairovė neprieštarauja Bažnyčios vienybei. Vis dėlto nuodėmė ir jos padarinių našta nuolat kelia grėsmę šiai vienybės dovanai. Tad ir apaštalas turi raginti: „uoliai sergėkite Dvasios vienybę taikos ryšiais“ (Ef 4, 3).

1827 815 Kokie yra tie vienybės ryšiai? „Viršum viso šito tebūna meilė, kuri yra tobulumo raištis“ (Kol 3, 14). Tačiau keliaujančios Bažnyčios vienybę laiduoja ir regimi bendrumo ryšiai:

[266] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 2: AAS 57 (1965) 92.
[267] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 2: AAS 57 (1965) 92.
[268] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 78: AAS 58 (1966) 1101.
[269] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 2: AAS 57 (1965) 91.
[270] Klemensas Aleksandrietis, *Paedagogus* 1, 6, 42: GCS 12, 115 (PG 8, 300).
[271] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 13: AAS 57 (1965) 18.

— to paties, apaštalų perduoto tikėjimo išpažinimas; 173
— bendras dieviškosios liturgijos, ypač sakramentų, šventimas;
— brolišką Dievo šeimos sutarimą išlaikanti apaštalų įpėdinystė, perduodama Šventimų (Kunigystės) sakramentu.[272]

816 „Tai vienatinė Kristaus Bažnyčia. [...] Ją mūsų Atpirkėjas prisikėlęs perdavė ganyti Petrui; jam ir kitiems apaštalams pavedė ją skleisti ir valdyti. [...] Toji Bažnyčia, šiame pasaulyje įsteigta ir sutvarkyta kaip bendruomenė, laikosi (*subsistit in*) Katalikų Bažnyčioje, valdomoje Petro įpėdinio ir bendrystėje su juo esančių vyskupų."[273]

> Vatikano II Susirinkimo dekretas apie ekumenizmą aiškina: „tik per vienintelę visuotinę ir katalikišką Kristaus Bažnyčią, kuri yra bendroji pagalba išganymui, galima pasiekti visą išganymo priemonių pilnatvę. Juk tikime, kad Viešpats visas Naujosios Sandoros gėrybes pavedė tik Petro vadovaujamai apaštalų kolegijai, idant sudarytų žemėje vieną Kristaus kūną, į kurį turėtų visiškai įsijungti visi kokiu nors būdu jau priklausantys Dievo tautai."[274] 830

Vienybės pažeidimai

817 Deja, „vienoje ir vienatinėje Dievo Bažnyčioje jau nuo pat pradžių buvo skilimų; apaštalas laiko juos smerktinais ir griežtai peikia. O vėlesniais amžiais kilo didesnių nesutarimų, ir gana didelės bendruomenės atsiskyrė nuo visiškos bendrystės su Katalikų Bažnyčia, kartais – ne be abiejų pusių kaltės."[275] Kristaus Kūno vienybę pažeidžiantys skilimai (erezijos, apostazijos ir schizmos)[276] neįvyksta be 2089
žmonių nuodėmių:

> Kur nuodėmė, ten skirtumai, ten schizmos, erezijos, nesutarimai. Kur dora, ten sutarimas, vienybė, ir dėl to visi tikintieji būdavo vienas kūnas ir viena siela.[277]

[272] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 2: AAS 57 (1965) 91–92; *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965) 18–19; KTK kan. 205.
[273] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 11–12.
[274] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 94.
[275] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 92–93.
[276] Plg. KTK kan. 751.
[277] Origenas, *In Ezechielem homilia* 9, 1: SC 352, 296 (PG 13, 732).

818 Tų žmonių, kurie dabar gimsta dėl tokių skilimų atsiradusiose bendruomenėse ir „persiima jose gyvuojančiu Kristaus tikėjimu, atsiskyrimo nuodėme kaltinti negalima; juos Katalikų Bažnyčia apglėbia broliška pagarba ir meile. [...] Per krikštą išteisinti tikėjimu, jie yra įjungti į Kristų, todėl jie teisėtai vadinasi krikščionimis, o Katalikų Bažnyčios sūnūs pagrįstai pripažįsta juos savo broliais Viešpatyje."[278]

819 Be to, „esama gausių šventumo ir tiesos elementų"[279] už regimųjų Katalikų Bažnyčios ribų; tai „užrašytasis Dievo žodis, malonės gyvenimas, tikėjimas, viltis ir meilė, kitos vidinės Šventosios Dvasios dovanos ir kiti regimieji sandai".[280] Kristaus Dvasia naudojasi tomis Bažnyčiomis bei bažnytinėmis bendruomenėmis kaip išganymo įrankiais, kurių galia išplaukia iš Katalikų Bažnyčiai patikėtos Kristaus malonės ir tiesos pilnatvės. Visos tos gėrybės yra iš Kristaus, veda į Jį[281] ir savaime kreipia į „visuotinę vienybę".[282]

Vienybės link

820 „Bažnyčios vienybę [...] Kristus jai suteikė nuo pat pradžių. Tikime, kad ta vienybė neprarandamai egzistuoja Katalikų Bažnyčioje, ir viliamės, jog ji diena po dienos augs iki pasaulio pabaigos."[283] Kristus nuolat teikia savo Bažnyčiai vienybės dovaną, bet Bažnyčia privalo nuolat melstis ir darbuotis, kad išlaikytų, stiprintų ir tobulintų tą Kristaus norėtą jos vienybę. Dėl to ir pats Jėzus savo kančios valandą meldė ir nesiliauja meldęs Tėvą vienybės savo mokiniams: „... tegul visi bus viena! Kaip tu, Tėve, manyje ir aš tavyje, tegul ir jie bus viena mumyse, kad pasaulis įtikėtų, jog tu esi mane siuntęs" (Jn 17, 21). Troškimas susigrąžinti visų krikščionių vienybę yra Kristaus dovana ir Šventosios Dvasios raginimas.[284]

[278] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 93.
[279] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12.
[280] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 93; plg. *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 15: AAS 57 (1965) 19.
[281] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 93.
[282] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12.
[283] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1965) 95.
[284] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 1: AAS 57 (1965) 90–91.

821 Norint deramai atsiliepti į tą raginimą, reikia:

— nuolatinio Bažnyčios *atsinaujinimo* vis didesne ištikimybe savo pašaukimui. Tas atsinaujinimas teikia jėgų siekti vienybės;[285]

— *širdies atsivertimo*, „stengiantis kuo tyriau gyventi Evangelija“,[286] nes narių neištikimybė Kristaus dovanai yra jų susiskaldymo priežastis; 827

— *bendros maldos*, nes „širdies atsivertimą ir gyvenimo šventumą, lydimą privačių ir viešų maldų už krikščionių vienybę, reikia laikyti tarsi viso ekumeninio sąjūdžio siela ir pagrįstai galima vadinti dvasiniu ekumenizmu“;[287] 2791

— *broliško abipusio pažinimo*;[288]

— tikinčiųjų ir ypač kunigų *ekumeninio parengimo*;[289]

— *dialogo* tarp teologų ir įvairioms Bažnyčioms bei bendruomenėms priklausančių krikščionių *susitikimų*;[290]

— visų krikščionių *bendradarbiavimo* įvairiose tarnavimo žmonėms srityse.[291]

822 „Vienybės atkūrimas yra visos Bažnyčios, tiek tikinčiųjų, tiek ganytojų, rūpestis.“[292] Tačiau taip pat reikia neužmiršti, „jog šis šventas siekimas sujungti visus krikščionis į vienos vienatinės Kristaus Bažnyčios vienybę viršija žmogaus jėgas ir sugebėjimus“. Todėl visą savo viltį sudedame „į Kristaus maldą už Bažnyčią, į Tėvo meilę mums ir į Šventosios Dvasios galią“.[293]

II. Bažnyčia yra šventa

823 „Bažnyčia [...] tikėjimo akimis yra nepažeidžiamai šventa. Juk Dievo Sūnus Kristus, kartu su Tėvu ir Dvasia skelbiamas kaip ‘vienas Šventas’, mylėjo Bažnyčią kaip savo sužadėtinę, atidavė už ją save, idant pašventintų, susivienijo su ja kaip su savo Kūnu ir, dovanodamas 459 796

[285] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 6: AAS 57 (1965) 96–97.
[286] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 7: AAS 57 (1965) 97.
[287] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 8: AAS 57 (1965) 98.
[288] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 9: AAS 57 (1965) 98.
[289] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 10: AAS 57 (1965) 99.
[290] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1965) 94; *Ibid.*, 9: AAS 57 (1965) 98; *Ibid.*, 11: AAS 57 (1965) 99.
[291] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 12: AAS 57 (1965) 99–100.
[292] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 5: AAS 57 (1965) 96.
[293] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 24: AAS 57 (1965) 107.

Šventąją Dvasią, pripildė ją Dievo garbei."[294] Tad Bažnyčia yra „šventoji
946 Dievo tauta",[295] o jos nariai vadinami „šventaisiais".[296]

824 Bažnyčia, suvienyta su Kristumi, yra Jo pašventinta; per Jį ir Jame ji irgi *tampa šventinanti*. „Žmonių pašventinimo Kristuje bei Dievo pašlovinimo [...] kaip tikslo siekiama visais kitais Bažnyčios darbais."[297]
816 Bažnyčiai patikėtos „visos išganymo priemonės".[298] Joje mes „Dievo malone pasiekiame šventumo".[299]

670 825 „Bažnyčia jau žemėje yra paženklinta tikro, nors ir netobulo šventumo."[300] Jos nariai tobulą šventumą dar turi pasiekti: „Aprūpinti tokiomis ir taip gausiomis išganymo priemonėmis, visi Kristaus tikin-
2013 tieji, kad ir kokia būtų jų padėtis ir luomas, Viešpaties pašaukiami kiekvienas savo keliu siekti tobulybės to šventumo, kuriuo tobulas yra pats Tėvas."[301]

1827 826 *Meilė* yra šventumo, į kurį visi esame pašaukti, siela. „Meilė [...]
2658 valdo, įpavidalina bei veda į tikslą visas pašventinimo priemones":[302]

> Supratau, kad Bažnyčia turi kūną, sudarytą iš įvairių narių, bet jam netrūko ir visų būtiniausio, visų kilniausio dalyko; supratau, kad Bažnyčia *turi Širdį ir toji Širdis liepsnoja Meile*. Supratau, kad *vien Meilė* skatina
> 864 veikti Bažnyčios narius, kad jeigu *Meilė* užgestų, Apaštalai nebeskelbtų Evangelijos, kankiniai atsisakytų lieti kraują... Supratau, kad *Meilė stiprina pašaukimus, Meilė yra viskas, Meilė apglėbia visus laikus ir visas vietas... Žodžiu, jinai yra amžina!..*[303]

1425–1429 827 „Kristus, 'šventas, nekaltas, tyras', nepažino nuodėmės, bet atėjo vien tam, kad permaldautų tautos nusikaltimus, o Bažnyčia, priimdama

[294] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 39: AAS 57 (1965) 44.
[295] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16.
[296] Plg. Apd 9, 13; 1 Kor 6, 1; 16, 1.
[297] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 10: AAS 56 (1964) 102.
[298] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 94.
[299] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[300] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[301] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.
[302] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48.
[303] Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė, *Manuscrit* B, 3v, in: *Manuscrits autobiographiques*, Paryžius, 1992, p. 299.

savo glėbin nusidėjėlius, yra šventa ir drauge nuolat apvalytina, todėl nuolat žengia atgailos ir atsinaujinimo keliu."[304] Visi Bažnyčios nariai, 821
įskaitant ir jai vadovaujančius, turi prisipažinti esą nusidėjėliai.[305] Iki pasaulio pabaigos nuodėmės raugės visuose dar maišysis su gerąja Evangelijos sėkla.[306] Tad Bažnyčia suburia draugėn nuodėmingus žmones, jau Kristaus išganytus, tačiau vis dar tebesančius kelyje į šventumą:

> Nors ir turinti nusidėjėlių, Bažnyčia yra šventa, nes ji neturi kito, kaip tik malonės gyvenimą; tikrai juo gyvendami, Bažnyčios nariai pašventinami; nuo jo nutolę, jie įpuola į nuodėmes ir nedorybes, ir tai trukdo spindėti Bažnyčios šventumui. Dėl to ji sielojasi ir atgailauja už tas kaltes, turėdama galios išlaisvinti iš jų savo vaikus Kristaus krauju ir Šventosios Dvasios dovana.[307]

828 *Kanonizuodama* kai kuriuos tikinčiuosius, tai yra iškilmingai pa- 1173
skelbdama, kad jie didvyriškai praktikavo dorybes ir gyveno ištikimi Dievo malonei, Bažnyčia pripažįsta joje esančią šventumo Dvasios galią; ji stiprina tikinčiųjų viltį, teikdama jiems šventuosius kaip pavyzdį ir užtarėjus.[308] „Visada sunkiausiais Bažnyčios istorijos momentais šventieji ir šventosios būdavo jos atsinaujinimo šaltinis ir pradžia."[309] „Jų šventumas yra jos apaštališko veiklumo ir misijinio užmojo slapta versmė ir neklaidingas matas."[310] 2045

829 „Tuo metu, kai palaimintojoje Mergelėje Bažnyčia jau pasiekė to- 1172
bulybę, kurioje ji yra be dėmės ir raukšlės, Kristaus tikintieji dar tebesistengia apgalėdami nuodėmę augti šventumu. Todėl jie kelia savo akis į 972
Mariją".[311] joje Bažnyčia yra visiškai šventa.

[304] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12; plg. *Idem*, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 92–94; *Ibid.*, 6: AAS 57 (1965) 96–97.

[305] Plg. 1 Jn 1, 8–10.

[306] Plg. Mt 13, 24–30.

[307] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 19: AAS 60 (1968) 440.

[308] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965) 44–45; *Ibid.*, 48–51: AAS 57 (1965) 53–58.

[309] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Christifideles laici*, 16: AAS 81 (1989) 417.

[310] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Christifideles laici*, 17: AAS 81 (1989) 419–420.

[311] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 65: AAS 57 (1965) 64.

III. Bažnyčia yra visuotinė [katalikiška]

Ką reiškia „katalikiška“?

830 Žodis „katalikiškas“ reiškia „visuotinis“ tiek visumos, tiek pilnatviškumo aspekto. Bažnyčia yra visuotinė dvejopa prasme:

Bažnyčia visuotinė, nes joje yra Kristus. „Kur Jėzus Kristus, ten ir visuotinė Bažnyčia.“[312] Su savo Galva suvienyto Kristaus Kūno pilnatvė[313] joje yra įvykęs faktas, vadinasi, iš Jo ji gauna Jo norėtą „išganymo priemonių visumą arba pilnatvę“:[314] teisingą ir visą tikėjimo išpažinimą, visa apimantį sakramentinį gyvenimą ir šventimais iš apaštalų paveldėtą kunigystę. Šia pagrindine prasme Bažnyčia buvo visuotinė jau Sekminių dieną[315] ir tokia bus visada iki garbingojo Kristaus atėjimo dienos.

831 Bažnyčia yra visuotinė dėl to, kad yra Kristaus siunčiama pas visų tautų žmones:[316]

> Visi žmonės yra pašaukti į naująją Dievo tautą. Todėl ši tauta, likdama viena ir vienintelė, turi skleistis per visą pasaulį ir per visus amžius, kad išsipildytų Dievo valios sumanymas – iš pat pradžių sukurti vieningą žmogaus prigimtį ir išsklaidytuosius savo vaikus galiausiai vėl suburti vienybėn [...]. Šis visuotinumo bruožas, puošiąs Dievo tautą, yra paties Viešpaties dovana, kurios dėka Katalikų Bažnyčia veiksmingai ir nepaliaujamai siekia vėl sutelkti visą žmoniją su visomis jos gėrybėmis aplink galvą – Kristų jo Dvasios vienybėje.[317]

Kiekviena dalinė Bažnyčia yra visuotinė

832 „Kristaus Bažnyčia tikrai yra visose teisėtose vietos tikinčiųjų susirinkimuose, kurie, susibūrę apie savo ganytojus, Naujajame Testamente ir patys vadinami bažnyčiomis [...]. Kristaus Evangelijos skelbimu jose suburiami tikintieji ir švenčiamas Viešpaties vakarienės slėpinys [...].

[312] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Smyrnaeos* 8, 2: SC 10bis, p. 138 (Funk 1, 282).
[313] Plg. Ef 1, 22–23.
[314] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 6: AAS 58 (1966) 953.
[315] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 4: AAS 58 (1966) 950–951.
[316] Plg. Mt 28, 19.
[317] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 13: AAS 57 (1965) 17.

Tose bendruomenėse, nors jos dažnai menkos, neturtingos ir išblaškytos, yra Kristus, kurio dėka suburta viena, šventa, katalikiška [visuotinė] ir apaštališka Bažnyčia."[318] 811

833 Daline Bažnyčia, tai yra vyskupija (ar eparchija), laikoma krikščionių bendruomenė, tikėjimu ir sakramentais suvienyta su konsekruotu apaštalų įpėdiniu – savo vyskupu.[319] Tos dalinės Bažnyčios „yra suformuotos visuotinės Bažnyčios pavyzdžiu; jose ir iš jų randasi viena ir vienatinė Katalikų Bažnyčia".[320] 886

834 Dalinės Bažnyčios yra tikrai visuotinės dėl savo bendrystės su viena iš jų, būtent su Romos Bažnyčia, kuri „pirmauja savo meile"[321]. Nes prie šios Bažnyčios „dėl jos didesnio pirmumo būtinai turi derintis kiekviena kita, tai yra visų kraštų tikintieji".[322] „Nuo tada, kai pas mus nužengė įsikūnijęs Žodis, visos krikščionių Bažnyčios, kad ir kur jos būtų, laikė ir tebelaiko čia [Romoje] esančią didžiąją Bažnyčią vieninteliu centru ir pamatu, nes, kaip pažadėjo pats Gelbėtojas, pragaro vartai niekada jos nenugalėjo."[323] 882, 1369

835 „Labai sergėkimės, kad visuotinės Bažnyčios nesuvoktume kaip iš esmės skirtingų Bažnyčių sumos ar, jei taip galima sakyti, daugiau ar mažiau anomalios federacijos. Viešpaties sumanymu Bažnyčia yra visuotinė pašaukimu ir misija, tačiau, įleisdama šaknis į įvairias kultūrines, socialines ir žmogiškas sritis, kiekvienoje pasaulio dalyje ji įgyja skirtingus veidus bei išorines apraiškas."[324] Turtinga, „vienybės siekianti" vietinėms Bažnyčioms būdingų bažnytinių nuostatų, liturginių apeigų, teologinių bei dvasinių tradicijų „įvairovė aiškiau parodo nedalios Bažnyčios katalikiškumą [visuotinumą]".[325] 1202

[318] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 31.

[319] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Christus Dominus*, 11: AAS 58 (1966) 677; KTK kan. 368–369; CCEO can. 177, § 1. 178. 311, § 1. 312.

[320] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 27.

[321] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Romanos*, Inscr.: SC 10bis, p. 106 (Funk 1, 252).

[322] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 3, 3, 2: SC 211, 32 (PG 7, 849); plg. Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Pastor aeternus*, c. 2: DS 3057.

[323] Šv. Maksimas Išpažinėjas, *Opuscula theologica et polemica*: PG 91, 137–140.

[324] Paulius VI, Apašt. parag. *Evangelii nuntiandi*, 62: AAS 68 (1976) 52.

[325] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 29.

Kas priklauso visuotinei Bažnyčiai?

831 836 „Į šią visuotinę Dievo tautos vienybę [...] pašaukti visi žmonės, ir jai įvairiais būdais priklauso arba yra priskirti tiek tikintieji katalikai, tiek kiti tikintieji į Kristų, tiek galiausiai apskritai visi žmonės, Dievo malonės pašaukti į išganymą.“[326]

771 837 „Į Bažnyčios bendruomenę visiškai įjungiami tie, kurie, turėdami Kristaus Dvasią, priima visą jos santvarką bei visas joje įsteigtas išganymo priemones ir, be to, tikėjimo išpažinimo, sakramentų, bažnytinės
882 vadovybės bei bendrystės ryšiais jos regimojoje sąrangoje yra susieti su Kristumi, valdančiu per popiežių ir vyskupus. Tačiau, nors ir įjungtas į
815 Bažnyčią, nėra išganomas tas, kuris, ištvermingai nemylėdamas, pasilieka joje ‘kūnu’, o ne ‘širdimi’.“[327]

818 838 „Bažnyčia žino, kad dėl daugelio priežasčių ji susijusi su tais, kurie, būdami pakrikštyti, puošiasi krikščionio vardu, bet neišpažįsta visiško tikėjimo arba nesilaiko Petro įpėdinio vadovaujamos bendrystės
1271 vienybės.“[328] „Tie iš jų, kurie tiki į Kristų ir tikrai buvo pakrikštyti, išlieka tam tikroje, nors ir netobuloje, bendrystėje su Katalikų Bažnyčia.“[329] *Su ortodoksų Bažnyčiomis* ta bendrystė tokia artima, „kad visai ne-
1399 daug tetrūksta iki jos pilnatvės, kuri leistų drauge švęsti Viešpaties Eucharistiją“.[330]

Bažnyčia ir nekrikščionys

856 839 „Galiausiai įvairiais būdais Dievo tauton įsirikiuoja dar nepriėmusieji Evangelijos“:[331]

Bažnyčios santykis su žydų tauta. Bažnyčia, Naujosios Sandoros Dievo tauta, tirdama savo pačios slėpinį, atranda ryšį su žydų tauta,[332]

[326] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 13: AAS 57 (1965) 18.
[327] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965) 18–19.
[328] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 15: AAS 57 (1965) 19.
[329] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 93.
[330] Paulius VI, *Allocutio in Aede Sixtina, decem exactis annis a sublatis mutuis excommunicationibus inter Romanam et Constantinopolitanam Ecclesias* (1975 gruodžio 14): AAS 68 (1976) 121; plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 13–18: AAS 57 (1965) 100–104.
[331] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20.
[332] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Nostra aetate*, 4: AAS 58 (1966) 742–743.

„kuriai Viešpats Dievas yra pirmiausia kalbėjęs".[333] Skirtingai nuo kitų nekrikščionių religijų, žydų tikėjimas jau yra atsakas į Dievo apreiškimą Senojoje Sandoroje. Žydų tautos žmonės turi „įvaikystę, garbę, sandoras, įstatymų leidybą, Dievo garbinimą ir pažadus; jiems priklauso protėviai, ir iš jų kūno atžvilgiu yra kilęs Kristus" (Rom 9, 4–5), nes „Dievo malonės dovanos ir pašaukimas – neatšaukiami" (Rom 11, 29). 63 147

840 Be to, Senosios Sandoros Dievo tauta ir naujoji Dievo tauta, žvelgdamos į ateitį, siekia panašių tikslų: laukia Mesijo atėjimo (arba grįžimo). Tačiau vieni laukia grįžtant mirusio ir prisikėlusio Mesijo, pripažinto Viešpačiu ir Dievo Sūnumi, o kiti – Mesijo, kurio bruožai lieka paslėpti ir kuris turi ateiti laikų pabaigoje. Šį laukimą lydi Jėzaus Kristaus nepažinimo ar nepripažinimo drama. 674 597

841 *Bažnyčios santykis su musulmonais.* „Išganymo planas aprėpia ir išpažįstančiuosius Kūrėją, pirmiausia musulmonus, kurie išpažįsta laikąsi Abraomo tikėjimo ir drauge su mumis garbina vienatinį gailestingą Dievą, teisiantį žmones paskutinę dieną."[334]

842 *Su nekrikščionių religijomis Bažnyčią* sieja pirmiausia bendra žmonijos kilmė ir bendras tikslas: 360

> Mat visos tautos sudaro vieną bendruomenę ir yra vienos kilmės, nes Dievas visą žmonių giminę apgyvendino žemės paviršiuje; vienas yra ir visų galutinis tikslas – Dievas, kurio apvaizda, rodomas gerumas ir išganymo planai aprėpia visus, iki išrinktieji bus suburti šventajame mieste.[335]

843 Bažnyčia pripažįsta, kad kitos religijos dar „šešėliuose ir atvaizduose" tebeieško nežinomo, bet artimo Dievo, kuris duoda visiems gyvybę, dvasią ir visa kita ir nori, kad visi žmonės būtų išgelbėti. Tad visa tai, kas kitose religijose yra gera ir tikra, Bažnyčia laiko parengimu Evangelijai ir „dovana to, kuris apšviečia kiekvieną žmogų, kad pagaliau pasiektų gyvenimą".[336] 28 856

[333] *VI visuotinė malda, Didysis penktadienis,* 13, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas,* Kaunas–Vilnius, 1987, p. 250.

[334] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 16: AAS 57 (1965) 20; plg. *Idem,* Dekl. *Nostra aetate,* 3: AAS 58 (1966) 741–742.

[335] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Nostra aetate,* 1: AAS 58 (1966) 740.

[336] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium,* 16: AAS 57 (1965) 20; plg. *Idem,* Dekl. *Nostra aetate,* 2: AAS 58 (1966) 740–741; Paulius VI, Apašt. parag. *Evangelii nuntiandi,* 53: AAS 68 (1976) 41.

844 Vis dėlto, praktikuodami religiją, žmonės neišvengia ribotumo ir
29 klaidų, kurios iškreipia Dievo atvaizdą:

> Tačiau dažniau žmonės, piktojo suvedžioti, būna pasidavę tuštiems apmąstymams ir išmainę Dievo tiesą į melą, tarnaudami kūriniams, o ne Kūrėjui, arba, be Dievo gyvendami ir mirdami šiame pasaulyje, neapsaugoti nuo kraštutinės nevilties.[337]

845 Kad vėl suburtų visus nuodėmės išsklaidytus ir suklydusius savo
30 vaikus, Tėvas panoro žmoniją sukviesti į savo Sūnaus Bažnyčią. Bažnyčia yra vieta, kurioje žmonija turi atrasti savo vienybę ir išganymą. Ji yra
953 „sutaikintas pasaulis".[338] Ji yra laivas, „kuris patikimai plaukia šiame pasaulyje, Šventosios Dvasios vėjui pučiant į Viešpaties kryžiaus iškeltas
1219 bures".[339] Pagal kitą Bažnyčios tėvų mėgstamą įvaizdį ji yra lyg Nojaus arka, vienintelė gelbinti nuo tvano.[340]

„Ne Bažnyčioje nėra išganymo"

846 Kaip reikia suprasti šį dažnai Bažnyčios tėvų kartojamą posakį? Suformuluotas teigiama prasme, jis reiškia, kad visas išganymas ateina iš Kristaus – Galvos per Bažnyčią, kuri yra Jo Kūnas:

> Remdamasis Šventuoju Raštu ir Tradicija, [Šventasis Sinodas] moko, kad ši keliaujančioji Bažnyčia būtina išganymui. Vienintelis išganymo tarpininkas ir kelias yra Kristus, esąs tarp mūsų savo kūne, kuris yra Bažnyčia. Pabrėžtinai iškeldamas tikėjimo ir krikšto būtinybę, jis sykiu patvirtino
161, 1257 Bažnyčios, į kurią žmonės per krikštą įžengia kaip pro duris, būtinybę. Todėl negali būti išganyti tie, kurie žino, jog Katalikų Bažnyčią Dievas įsteigė per Jėzų Kristų kaip būtinybę, bet atsisako arba į ją įžengti, arba joje pasilikti.[341]

847 Ši ištara netaikoma tiems, kurie ne dėl savo kaltės nepažįsta Kristaus ir Jo Bažnyčios:

[337] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20.
[338] Plg. Šv. Augustinas, *Sermo* 96, 7, 9: PL 38, 588.
[339] Šv. Ambraziejus, *De virginitate* 18, 119: *Sancti Ambrosii Episcopi Mediolanensis opera*, v. 14/2, Milanas–Roma, 1989, p. 96 (PL 16, 297).
[340] Plg. 1 Pt 3, 20–21.
[341] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965) 18.

„Kas ne dėl savo kaltės nepažįsta Kristaus Evangelijos ir jo Bažnyčios, bet nuoširdžiai ieško Dievo ir veikiamas malonės stengiasi darbais vykdyti jo valią, kaip diktuoja sąžinės balsas, tas gali pasiekti amžinąjį išganymą.“[342]

848 „Nors žmones, be savo kaltės nepažįstančius Evangelijos, Dievas galėtų jam vienam žinomais keliais atvesti į tikėjimą, be kurio negalima jam patikti,[343] tai nepanaikina Bažnyčios prievolės ir drauge šventos teisės skelbti Evangeliją“[344] visiems žmonėms. 1260

Misija – iš Bažnyčios visuotinumo kylantis reikalavimas

849 *Misijinis priesakas.* „Tautoms dieviškai pasiųsta būti ‘visuotiniu išganymo sakramentu’, Bažnyčia, vedama jai būdingo katalikiškumo [visuotinumo] reikalavimo ir paklusdama savo Steigėjo priesakui, stengiasi skelbti Evangeliją visiems žmonėms.“[345] „Tad eikite ir padarykite mano mokiniais visų tautų žmones, krikštydami juos vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, mokydami laikytis visko, ką tik esu jums įsakęs. Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigos“ (Mt 28, 19–20). 738, 767

850 *Misijos kilmė ir tikslas.* Pirmasis Viešpaties pavestos misijos šaltinis yra amžinoji Švenčiausiosios Trejybės meilė: „Keliaujančios Bažnyčios prigimtis yra misijinė, nes ji pagal Dievo Tėvo planą kilo iš Sūnaus ir Šventosios Dvasios misijos.“[346] O galutinis misijos tikslas yra ne kas kita, kaip leisti žmonėms dalyvauti Tėvo ir Sūnaus bendrystėje, kurią išreiškia jų meilės Dvasia.[347] 257, 730

851 *Misijos motyvas.* Savo misijinę pareigą bei užsidegimą Bažnyčia visados kildino iš Dievo meilės visiems žmonėms: „Kristaus meilė valdo mus...“ (2 Kor 5, 14).[348] Iš tiesų Dievas „trokšta, kad visi žmonės 221, 429

[342] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20; plg. Šventoji tarnyba, *Epistula ad Archiepiscopum Bostoniensem* (1949 rugpjūčio 8): DS 3866–3872.

[343] Plg. Žyd 11, 6.

[344] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 7: AAS 58 (1966) 955.

[345] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 1: AAS 58 (1966) 947.

[346] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966) 948.

[347] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 23: AAS 83 (1991) 269–270.

[348] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 6: AAS 58 (1966) 842–843; pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 11: AAS 83 (1991) 259–260.

74, 217, būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą“ (1 Tim 2, 4). Dievas trokšta,
2104 kad visi, pažindami tiesą, būtų išganyti. Išganymas – tiesoje. Tie, kurie paklūsta tiesos Dvasiai, jau eina išganymo keliu; bet Bažnyčia, kuriai ta
890 tiesa buvo patikėta, atsiliepdama į jų troškimą, privalo jiems ją nešti. Tikėdama visuotiniu išganymo planu, ji privalo būti misijinė.

852 *Misijos keliai.* „Šventoji Dvasia iš tiesų yra pagrindinis visos bažnytinės misijos veikėjas.“[349] Ji veda Bažnyčią jos misijos keliais. „Kadangi ši misija tęsia ir istorijos būvyje išskleidžia misiją paties Kristaus, kuris buvo siųstas skelbti gerąją naujieną vargdieniams, Kristaus Dvasios skatinama Bažnyčia turi žengti tuo pačiu keliu, kuriuo žengė ir
2044 jis – neturto, klusnumo, tarnavimo ir savęs aukojimo net iki mirties, iš kurios jis prisikėlė kaip nugalėtojas, keliu.“[350] „Kankinių kraujas yra
2473 krikščionių sėkla.“[351]

853 Deja, keliaujančioji Bažnyčia pati patiria, „kaip toli viena nuo kitos yra jos skelbiama žinia ir Evangelijos skelbėjų žmogiškoji silpnybė“.[352] Tik „atgailos ir atsinaujinimo“,[353] „siauru kryžiaus keliu“[354] žengdama, Dievo tauta gali plėsti
1428 Kristaus karalystę.[355] „Kristus atpirkimo darbą atliko būdamas neturtingas ir per-
2443 sekiojamas. Lygiai taip ir Bažnyčia šaukiama leistis tuo pačiu keliu, idant perteiktų žmonėms išganymo vaisius.“[356]

854 Būdama misijinė, Bažnyčia „keliauja kartu su visa žmonija ir kartu su pasauliu patiria tą pačią žemiškąją dalią. Žmonių bendruomenė turi būti atnaujinta Kristuje ir perkeista į Dievo šeimą. Bažnyčia yra tartum tos bendruomenės raugas, tartum jos siela.“[357] Užtat misiją vykdančiai Bažnyčiai reikia *kantrybės.*
2105 Bažnyčios pastangos prasideda su Evangelijos skelbimu tautoms ir žmonių grupėms, kurios dar netiki Kristaus,[358] tęsiasi steigiant krikščionių bendruomenes, kurios „taps Dievo buvimo pasaulyje ženklu“,[359] ar įkuriant vietines

[349] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 21: AAS 83 (1991) 268.
[350] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 5: AAS 58 (1966) 952.
[351] Tertulijonas, *Apologeticum*, 50, 13: CCL 1, 171 (PL 1, 603).
[352] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 43: AAS 58 (1966) 1064.
[353] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12; plg. *Ibid.*, 15: AAS 57 (1965) 20.
[354] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 1: AAS 58 (1966) 947.
[355] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 12–20: AAS 83 (1991) 260–268.
[356] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12.
[357] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 40: AAS 58 (1966) 1058.
[358] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 42–47: AAS 83 (1991) 289–295.
[359] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 15: AAS 58 (1966) 964.

Bažnyčias;[360] ji skatina įkultūrinimo procesą, kad Evangelija persunktų įvairių tautų kultūrą.[361] Nestinga šioms pastangoms ir nesėkmių. Bažnyčia „tik pamažu paliečia ir perskverbia žmones, bendruomenes bei tautas ir šitaip įtraukia visus į katalikišką [visuotinę] pilnatvę".[362] 204

855 Bažnyčios misija reikalauja pastangų *siekti krikščionių vienybės*.[363] „Krikščionių susiskaldymas kliudo Bažnyčiai įgyvendinti jai būdingą katalikiškumo [visuotinumo] pilnatvę tuose savo vaikuose, kurie jai priklauso pagal krikštą, bet yra atsiskyrę nuo visiškos bendrystės su ja. Net pačiai Bažnyčiai dėl to sunkiau tą katalikiškumo [visuotinumo] pilnatvę visais atžvilgiais išreikšti pačioje gyvenimo tikrovėje."[364] 821

856 Misijos vykdymo darbas apima ir *pagarbų dialogą* su tais žmonėmis, kurie dar nėra priėmę Evangelijos.[365] Šis dialogas gali būti naudingas ir patiems tikintiesiems – išmokstant geriau pažinti „tautose randamus tiesos ir malonės pradmenis, rodančius nelyginant paslėptą Dievo buvimą".[366] Tikintieji skelbia Gerąją Naujieną jos nepažįstantiems, kad sutvirtintų, papildytų ir paryškintų tiesą ir gėrį, kurių Dievas buvo dosniai suteikęs žmonėms ir tautoms, kad apvalytų jas nuo klaidų ir blogio „Dievo garbei, velnio sąmyšiui ir žmogaus laimei".[367] 839 843

IV. Bažnyčia yra apaštališka

857 Bažnyčia yra apaštališka, nes pastatyta ant apaštalų pamato, ir tai trejopa prasme: 75

— ji buvo pastatyta ir stovi ant „apaštalų [...] pamato" (Ef 2, 20[368]), ant paties Kristaus išrinktų ir pasiųstų liudytojų;[369]

— joje gyvenančios Dvasios padedama, ji saugo ir perduoda apaštalų mokslą,[370] brangų jų tikėjimo palikimą ir iš jų išgirstus sveikus pamokymus;[371] 171

[360] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 48–49: AAS 83 (1991) 295–297.
[361] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 52–54: AAS 83 (1991) 299–302.
[362] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 6: AAS 58 (1966) 953.
[363] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 50: AAS 83 (1991) 297–298.
[364] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1965) 96.
[365] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 55: AAS 83 (1991) 302–304.
[366] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 9: AAS 58 (1966) 958.
[367] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 9: AAS 58 (1966) 958.
[368] Plg. Apr 21, 14.
[369] Plg. Mt 28, 16–20; Apd 1, 8; 1 Kor 9, 1; 15, 7–8; Gal 1, 1; etc.
[370] Plg. Apd 2, 42.
[371] Plg. 2 Tim 1, 13–14.

— ją ir toliau, iki pat Kristaus sugrįžimo, moko, šventina ir jai
880, 1575 vadovauja apaštalai per tuos asmenis, kurie perima jų pastoracines pareigas, tai yra per vyskupų kolegiją; ši, „kunigų padedama, veikia išvien su Petro įpėdiniu, Bažnyčios vyriausiuoju ganytoju“:[372]

> Amžinasis Tėve, [...] nepalieki savo kaimenės, bet per šventuosius apaštalus visuomet ją saugai, ir nuolat ją tvarko ganytojai, kuriuos tu paskyrei savo Sūnaus darbo tęsėjais.[373]

Apaštalų misija

551 858 Jėzus yra Tėvo siųstasis. Savo tarnystės pradžioje Jis „pasišaukė, kuriuos pats norėjo [...]. Ir jis paskyrė Dvylika, kad jie būtų kartu su juo ir kad galėtų siųsti juos skelbti žodžio“ (Mk 3, 13–14). Nuo to laiko jie bus „pasiuntiniai“ (tokia graikų kalbos žodžio *apostoloi* reikšmė). Per juos Jėzus tęsia savo misiją: „Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus
425, 1086 siunčiu“ (Jn 20, 21).[374] Jų tarnystė yra Jo misijos tęsinys: „Kas jus priima, tas mane priima“, – pasakė Jis Dvylikai (Mt 10, 40).[375]

859 Jėzus įtraukia juos į savo misiją, gautą iš Tėvo: kaip „Sūnus nieko negali daryti iš savęs“ (Jn 5, 19. 30), bet viską gauna iš Tėvo, kuris Jį siuntė, taip ir tie, kuriuos siunčia Jėzus, negali nieko daryti be Jo,[376] iš kurio yra gavę priesaką ir galią vykdyti misiją. Taigi Kristaus apaštalai žino, kad yra Dievo paskirti „Naujosios Sandoros tarnais“ (2 Kor 3,
876 6), „Dievo tarnais“ (2 Kor 6, 4), einančiais „Kristaus vietoj pasiuntinių pareigas“ (2 Kor 5, 20), „Kristaus tarnais ir Dievo slėpinių tvarkytojais“ (1 Kor 4, 1).

860 Apaštalams buvo pavesta niekam neperleidžiama užduotis: būti
642 rinktiniais Viešpaties prisikėlimo liudytojais ir Bažnyčios pamatu. Bet iš čia kyla ir jų misijos nuolatinumas. Kristus jiems pažadėjo pasilikti

[372] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 5: AAS 58 (1966) 952.
[373] *I dėkojimo giesmė apaštalų garbei*, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 453.
[374] Plg. Jn 13, 20; 17, 18.
[375] Plg. Lk 10, 16.
[376] Plg. Jn 15, 5.

su jais iki pasaulio pabaigos.[377] „Kristaus patikėtoji apaštalams dieviš- 765
koji užduotis tęsis iki pasaulio pabaigos, nes Evangelija, kurią jie turi 1536
skelbti, kiekvienu metu yra viso Bažnyčios gyvenimo pagrindas. Todėl apaštalai pasirūpino [...] palikti įpėdinių."[378]

Vyskupai – apaštalų įpėdiniai

861 Apaštalai, „idant ir po jų pačių mirties jiems patikėtoji užduotis
būtų tęsiama, savo tiesioginiams bendradarbiams tarsi testamentu pa- 77
vedė tobulinti ir stiprinti pradėtąjį darbą, pavesdami jiems rūpintis visa
kaimene, kurioje Šventoji Dvasia juos paskyrė ganyti Dievo Bažnyčią. 1087
Taip apaštalai pasiskyrė tuos vyrus įpėdiniais ir patvarkė, kad, šiems
mirus, jų tarnybą perimtų kiti patikimi žmonės".[379]

862 „Kaip išlieka pareigos, Viešpaties suteiktos būtent Petrui, pirma-
jam iš apaštalų, ir vėliau perduotinos jo įpėdiniams, taip išlieka ir apaš- 880
talų pareigos ganyti Bažnyčią, pavestos nepertraukiamu būdu atlikti
šventajam vyskupų luomui." Dėl to Bažnyčia moko, kad „vyskupai kaip 1556
Bažnyčios ganytojai Dievo paskyrimu yra apaštalų įpėdiniai ir kad kas
jų klauso, tas klauso Kristaus, o kas juos paniekina, tas paniekina Kristų
ir tą, kuris Kristų siuntė".[380]

Apaštalavimas

863 Visa Bažnyčia yra apaštališka ta prasme, kad ji per šv. Petro ir 900
apaštalų įpėdinius tikėjimo ir gyvenimo bendryste išsaugo ryšį su savo
pradžia. Visa Bažnyčia yra apaštališka ir ta prasme, kad ji yra „siųsta" į
visą pasaulį; visi Bažnyčios nariai, nors ir skirtingais būdais, dalyvauja
šioje misijoje. „Krikščioniškasis pašaukimas yra ir pašaukimas apašta- 2472
lavimui." „Apaštalavimu" vadinama „kiekviena mistinio Kūno veikla",
kuria siekiama „visoje žemėje" skleisti „Kristaus karalystę".[381]

[377] Plg. Mt 28, 20.

[378] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 23.

[379] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 23; plg. Šv. Klemensas Romietis, *Epistula ad Corinthios*, 42, 4: SC 167, 168–170 (Funk, 1, 152); *Ibid.*, 44, 2: SC 167, 172 (Funk, 1, 154–156).

[380] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 24.

[381] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 2: AAS 58 (1966) 838.

864 „Kadangi [Tėvo] siųstasis Kristus yra viso Bažnyčios apaštalavimo šaltinis ir pradžia“, aišku, kad tiek pasauliečių, tiek įšventintųjų
828 „apaštalavimo vaisingumas priklauso nuo jų gyvybinės vienybės su Kristumi“.[382] Pagal pašaukimus, laiko reikalavimus, įvairias Šventosios
824 Dvasios dovanas yra ir įvairiausių apaštalavimo formų. Tačiau meilė,
1324 pirmiausia semiama iš Eucharistijos, visada yra „viso apaštalavimo siela“.[383]

811 865 Gilia ir nekintama prasme ta pati Bažnyčia yra *viena, šventa, vi-*
541 *suotinė* ir *apaštališka*, nes joje jau yra ir laikų pabaigoje bus atbaigta „dangaus karalystė“, „Dievo karalystė“.[384] Ji pasirodė Kristaus asmenyje ir slėpiningai plinta širdyse tų žmonių, kurie yra tapę Jo nariais, kol su laiku bus galutinai apreikšta visoje pilnatvėje. Tada visi Kristaus atpirktieji, tapę Jame *šventi* ir nesutepti Dievo akivaizdoje, iš Jo grynos meilės[385] bus suburti kaip vienintelė Dievo tauta, „Avinėlio Sužadėtinė“[386], „šventasis miestas, Jeruzalė, nužengianti iš dangaus, nuo Dievo, žėrinti Dievo šlove“[387]; o „miesto mūrai turi dvylika pamatų, ant kurių užrašyti *dvylikos Avinėlio apaštalų* vardai“ (Apr 21, 14).

Santrauka

866 *Bažnyčia yra viena: jos Viešpats vienas, jinai išpažįsta vieną tikėjimą, gimsta iš vieno Krikšto, sudaro vieną Kūną, yra gaivinama vienos Dvasios, gyvena viena [savo pašaukimo] viltimi,*[388] *kuriai išsipildžius pranyks visi pasidalijimai.*

867 *Bažnyčia yra šventa: jos steigėjas yra Šventasis Dievas; Kristus, jos Sužadėtinis, atidavė save už ją, kad ją pašventintų; šventumo Dvasia ją gaivina. Dar turinti nusidėjėlių, Bažnyčia yra sudaryta iš nusidėjėlių, bet pati be nuodėmės* [sine peccato ex peccatoribus

[382] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 4: AAS 58 (1966) 840; plg. Jn 15, 5.
[383] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 3: AAS 58 (1966) 839.
[384] Plg. Apr 19, 6.
[385] Plg. Ef 1, 4.
[386] Plg. Apr 21, 9.
[387] Plg. Apr 21, 10–11.
[388] Plg. Ef 4, 3–5.

facta]. *Šventuosiuose spindi jos šventumas, o Marijoje jinai – jau visiškai šventa.*

868 *Bažnyčia yra visuotinė: ji skelbia visą tikėjimą, turi visas išganymo priemones ir jas teikia; ji siunčiama į visas tautas; kreipiasi į visus žmones; apima visus laikus ir „prigimtimi yra misionieriška".*[389]

869 *Bažnyčia yra apaštališka: ji pastatyta ant tvirtų pamatų: dvylikos Avinėlio apaštalų;*[390] *ji yra nenugalima;*[391] *joje yra neklaidinga tiesa; Kristus ją valdo per Petrą ir kitus apaštalus, atstovaujamus jų įpėdinių – popiežiaus ir vyskupų kolegijos.*

870 *„Vienatinė Kristaus Bažnyčia, kurią Tikėjimo išpažinime išpažįstame esant vieną, šventą, visuotinę ir apaštališką, [...] laikosi [subsistit in] Katalikų Bažnyčioje, valdomoje Petro įpėdinio ir bendrystėje su juo esančių vyskupų, nors ir už jos regimos sandaros ribų esama gausių šventumo ir tiesos elementų."*[392]

4 skirsnelis

TIKINTIEJI: BAŽNYTINĖ HIERARCHIJA, PASAULIEČIAI, PAŠVĘSTASIS GYVENIMAS

871 „Kristaus tikintieji yra tie, kurie, Krikštu įjungti į Kristų, buvo suburti į Dievo tautą ir dėl to savaip tapę Kristaus kunigiškosios, pranašiškosios ir karališkosios pareigos dalyviais yra pašaukti – kiekvienas pagal savo padėtį – į misiją, kurią atlikti pasaulyje Dievas pavedė Bažnyčiai."[393] 1268–1269 782–786

872 „Visi Kristaus tikintieji dėl atgimimo Kristuje yra tikrai lygūs orumu ir veikla ir todėl visi – kiekvienas pagal savo padėtį ir pareigas – bendradarbiauja statydami Kristaus Kūną."[394] 1934 794

[389] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 2: AAS 58 (1966) 948.
[390] Plg. Apr 21, 14.
[391] Plg. Mt 16, 18.
[392] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 11–12.
[393] KTK kan. 204, § 1; plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 31: AAS 57 (1965) 37–38.
[394] KTK kan. 208; plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 32: AAS 57 (1965) 38–39.

814, 1937 873 Net Viešpaties valia atsiradę skirtumai tarp Jo kūno narių tarnauja to kūno vienybei ir misijai. Mat „Bažnyčioje egzistuoja tarnavimo įvairovė, bet misijos vienovė. Apaštalams ir jų įpėdiniams Kristus skyrė pareigą jo vardu bei galia mokyti, šventinti ir valdyti. O pasauliečiai, tapę Kristaus kunigiškosios, pranašiškosios ir karališkosios tarnybos dalyviais, atlieka savo pareigas visos Dievo tautos misijoje Bažnyčioje ir pasaulyje."[395] Pagaliau „abiejose grupėse yra Kristaus tikinčiųjų, kurie įsipareigodami gyventi pagal evangelinius patarimus [...] savitu būdu pašvenčiami Dievui ir tarnauja išganomajai Bažnyčios misijai".[396]

I. Hierarchinė Bažnyčios santvarka

Kodėl reikia bažnytinės tarnybos?

1544 874 Pats Kristus yra Bažnyčioje esančių tarnybų versmė. Jis jas įsteigė, suteikė joms galią ir misiją, nurodė kryptį ir tikslą:

> „Dievo tautai ganyti ir nuolatos gausinti Viešpats Kristus savo Bažnyčioje įsteigė įvairias tarnybas, skirtas viso kūno gerovei. Juk gavusieji šventąją galią tarnautojai iš tikrųjų tarnauja savo broliams, idant visi, priklausantys Dievo tautai [...], pasiektų išganymą."[397]

875 „Kaipgi jie įtikės tą, apie kurį negirdėjo?! Kaip išgirs be skelbėjo?! O kas gi skelbs nesiųstas?" (Rom 10, 14–15). Niekas, nei atskiras asmuo, nei bendruomenė, negali pats sau skelbti Evangelijos. „Taigi
166 tikėjimas iš klausymo" (Rom 10, 17). Niekas negali pats savęs įgalioti ir pasiųsti Evangelijos skelbti. Viešpaties siųstasis kalba ir veikia remdamasis ne savo paties, bet Kristaus autoritetu; kalba bendruomenei ne kaip jos narys, bet Kristaus vardu. Niekas negali pats sau suteikti malonės, ji turi būti duota ir dovanota. Tam reikia malonės tarnų, paties Kristaus įgaliotų ir įteisintų. Iš Jo vyskupai ir kunigai gauna siuntimą
1548 ir įgaliojimus („šventąją galią") veikti *in persona Christi Capitis* [„atstovaudami Galvai – Kristui"], o diakonai, būdami vienybėje su vyskupu ir jo kunigais, – stiprybės tarnauti Dievo tautai liturgijos, žodžio ir meilės „diakonija". Tą tarnybą, kurią Kristaus siųstieji atlieka iš Dievo

[395] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 2: AAS 58 (1966) 838–839.
[396] KTK kan. 207, § 2.
[397] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 18: AAS 57 (1965) 21–22.

malonės, – daro ir teikia tai, ko patys savo galia negalėtų daryti ir teikti, – Bažnyčios tradicija vadina „sakramentu". Bažnytinė tarnyba suteikiama ypatingu sakramentu. 1536

876 Su sakramentine bažnytinės tarnybos prigimtimi neatskiriamai susijęs *tarnavimas*. Visiškai priklausydami nuo Kristaus, kuris siunčia juos ir teikia galią, įšventintieji yra tikri „Kristaus tarnai",[398] sekdami Kristumi, kuris pats dėl mūsų noriai priėmė „tarno išvaizdą" (Fil 2, 7). Kadangi žodis ir malonė, kuriems jie tarnauja, yra ne jų, bet Kristaus, kitų labui jiems tai patikėjusio, jie savo valia tampa visų vergais.[399] 1551 427

877 Taip pat sakramentinei bažnytinių tarnybų prigimčiai būdingas jų *kolegialumas*. Jau nuo pat savo tarnybos pradžios Viešpats Jėzus paskyrė Dvylika; jie yra „naujojo Izraelio daigai ir drauge šventosios hierarchijos pradžia".[400] Drauge išrinkti, jie buvo ir drauge pasiųsti, o jų broliška vienybė skirta visų tikinčiųjų broliškai bendrystei; ji yra nelyginant dieviškųjų Asmenų vienybės atspindys ir liudijimas.[401] Dėl to kiekvienas vyskupas savo tarnybą atlieka vyskupų kolegijoje, vienybėje su Romos vyskupu, šv. Petro įpėdiniu ir vyriausiuoju kolegijos vadovu; kunigai savo tarnybą atlieka kaip vyskupijos kunigijos nariai, vadovaujami savo vyskupo. 1559

878 Pagaliau sakramentinei bažnytinės tarnybos prigimčiai būdingas *asmeniškumas*. Nors Kristaus tarnai darbuojasi bendrai, jie visada veikia ir asmeniškai. Kiekvienas yra pašauktas asmeniškai: „Tu sek paskui mane!" (Jn 21, 22),[402] kad bendroje misijoje būtų ir asmeninis liudytojas, asmeniškai atsakingas Tam, kuris duoda užduotį, ir veiktų „Jo asmens vardu" ir asmenų labui: „Aš tave krikštiju vardan Dievo – Tėvo..."; „Aš tau atleidžiu..." 1484

879 Tad sakramentinė tarnyba Bažnyčioje yra drauge ir kolegialus, ir asmeniškas tarnavimas, atliekamas Kristaus vardu. Tai patvirtina santykiai tarp vyskupų kolegijos ir jos vadovo, šv. Petro įpėdinio, ir

[398] Plg. Rom 1, 1.
[399] Plg. 1 Kor 9, 19.
[400] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 5: AAS 58 (1966) 951.
[401] Plg. Jn 17, 21–23.
[402] Plg. Mt 4, 19. 21; Jn 1, 43.

ryšys tarp pastoracinės vyskupo atsakomybės už savo dalinę Bažnyčią ir bendro vyskupų kolegijos rūpinimosi visuotine Bažnyčia.

Vyskupų kolegija ir jos galva – popiežius

880 Kristus, paskirdamas Dvylika, „padarė [juos] tam tikra kolegija,
552, 862 tai yra nuolatiniu sambūriu, kuriam vadovauti paskyrė iš jų pačių išrinktą Petrą“.[403] „Kaip Viešpaties paliepimu šventasis Petras ir kiti apaštalai sudaro vieną apaštalų kolegiją, taip tarpusavyje sujungti ir Petro įpėdinis Romos popiežius bei apaštalų įpėdiniai vyskupai.“[404]

881 Viešpats padarė savo Bažnyčios uola tik vieną Simoną, kurį pa-
553 vadino Petru, ir jam įteikė jos raktus;[405] jį paskyrė visos kaimenės ganytoju.[406] „Tačiau Petrui duotas įgaliojimas surišti ir atrišti, be abejo, buvo suteiktas ir apaštalų kolegijai, esančiai vienybėje su savo galva.“[407]
642 Ši pastoracinė Petro ir kitų apaštalų tarnyba yra vienas iš Bažnyčios pamatų. Tą darbą tęsia vyskupai, pirmumo teise vadovaujami popiežiaus.

834 882 *Popiežius* kaip Romos vyskupas ir šv. Petro įpėdinis „yra nuola-
1369 tinis ir regimas tiek vyskupų, tiek daugybės tikinčiųjų vienybės pradas
837 bei pamatas“.[408] Tad „Romos popiežius pagal savo kaip Kristaus vietininko ir visos Bažnyčios ganytojo pareigas Bažnyčioje turi aukščiausią ir visuotinę galią, kuria jis visada gali laisvai naudotis“.[409]

883 „*Vyskupų kolegija* arba *bendrija* turi galios tik drauge su Romos popiežiumi, [...] kaip savo galva.“ Ta kolegija, kaip tokia, „yra aukščiausios ir pilnutinės galios subjektas visoje Bažnyčioje, tačiau šia galia gali naudotis tik Romos popiežiaus sutikimu“.[410]

[403] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 19: AAS 57 (1965) 22.
[404] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 25; plg. KTK kan. 330.
[405] Plg. Mt 16, 18–19.
[406] Plg. Jn 21, 15–17.
[407] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.
[408] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 27.
[409] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26; plg. *Idem*, Dekr. *Christus Dominus*, 2: AAS 58 (1966) 673; *Ibid.*, 9: AAS 58 (1966) 676.
[410] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26; plg. KTK kan. 336.

884 „Vyskupų Kolegija iškilmingu būdu savo galia visuotinei Bažnyčiai naudojasi Visuotiniame Susirinkime."[411] „Visuotinis Susirinkimas būna tik tada, kai Petro įpėdinis jį kaip tokį patvirtina ar bent jau priima."[412]

885 „Ši kolegija, būdama sudaryta iš daugelio, išreiškia Dievo tautos įvairovę ir visuotinumą, o būdama suburta po viena galva – Kristaus kaimenės vienybę."[413]

886 „Kiekvienas *vyskupas* yra regimas vienybės pradas bei pamatas 1560
savo dalinėje Bažnyčioje."[414] Jo „pastoracinė valdžia aprėpia vien jam 833
pavestą Dievo tautos dalį",[415] ir ją jis vykdo padedamas kunigų ir diakonų. Bet, būdami vyskupų kolegijos nariai, visi vyskupai rūpinasi
visomis Bažnyčiomis;[416] pirmiausia tai daro „gerai valdydami savo 2448
Bažnyčią kaip visuotinės Bažnyčios dalį" ir tuo prisidėdami prie „viso mistinio Kūno, kuris drauge yra Bažnyčių kūnas, gėrio".[417] Ganytojai ypač turi rūpintis vargšais,[418] persekiojamaisiais už tikėjimą, taip pat visame pasaulyje besidarbuojančiais misionieriais.

887 Gretimos ir vienodą kultūrą turinčios dalinės Bažnyčios sudaro bažnytines provincijas arba dar didesnius junginius, vadinamus patriarchatais arba regionais.[419] Tų junginių vyskupai gali rinktis į sinodus arba provincijų susirinkimus. „Panašiai ir vyskupų konferencijos šiandien gali daug ir vaisingai prisidėti, kad kolegialumo dvasia būtų pritaikoma konkrečiai."[420]

[411] KTK kan. 337, § 1.
[412] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 27.
[413] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.
[414] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 27.
[415] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 27.
[416] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Christus Dominus*, 3: AAS 58 (1966) 674.
[417] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 28.
[418] Plg. Gal 2, 10.
[419] Plg. *Canones Apostolorum*, 34 [*Constitutiones apostolicae* 8, 47, 34]: SC 336, 284 (Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, 1, 572–574).
[420] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 29.

85–87 2032–2040 MOKYMO TARNYBA

888 Vyskupų ir jų bendradarbių kunigų „pirmoji pareiga yra skelbti
2068 visiems Dievo Evangeliją“,[421] kaip yra įsakęs Viešpats.[422] Jie yra „tikėjimo šaukliai, atvedantys Kristui naujų mokinių, ir autentiški, tai yra Kristaus autoriteto įgalioti“, apaštalų tikėjimo „mokytojai“.[423]

889 Kad išlaikytų Bažnyčioje gryną, apaštalų perduotą tikėjimą, Kristus, kuris pats yra Tiesa, panoro suteikti savo Bažnyčiai galią būti ne-
92 klystamai, kaip ir Jis. „Antgamtiškai suvokianti tikėjimą“ Dievo tauta „nenukrypstamai [jo] laikosi“, gyvojo Bažnyčios Magisteriumo vadovaujama.[424]

851 890 To Magisteriumo misija yra susijusi su galutine Dievo ir Jo tautos Sandora, Dievo atnaujinta Kristuje; Magisteriumas turi saugoti tautą nuo paklydimų ir svyravimų ir laiduoti objektyvią galimybę neklaidingai išpažinti tikrąjį tikėjimą. Pastoracinė Bažnyčios Magisteriumo pa-
1785 reiga yra budėti, kad Dievo tauta gyventų tiesoje, kuri išlaisvina. Idant ganytojai galėtų tokią tarnystę atlikti, Kristus juos apdovanojo neklaidingumo charizma tikėjimo ir doros dalykuose. Ta charizma gali pasireikšti įvairiai.

891 „Romos popiežius, vyskupų kolegijos galva, pačių savo pareigų dėka yra neklystantis, kaip visų Kristaus tikinčiųjų aukščiausiasis ganytojas ir mokytojas, stiprinantis savo brolių tikėjimą, galutiniu aktu skelbdamas kokį nors tikėjimo ar dorovės mokymo dalyką [...]. Bažnyčiai pažadėtasis neklystamumas glūdi ir vyskupų kolegijoje, kartu su Petro įpėdiniu vykdančioje aukščiausiąjį Magisteriumą“, ypač Visuotiniame Susirinkime.[425] Kai Bažnyčios aukščiausiasis Magisteriumas pateikia ką nors „tikėti, kaip Dievo apreiškimą“[426] ir kaip Kristaus mo-

[421] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 4: AAS 58 (1966) 995.
[422] Plg. Mk 16, 15.
[423] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 29.
[424] Plg. VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16; plg. *Idem*, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.
[425] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 30; plg. VATIKANO I SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Pastor aeternus*, c. 4: DS 3074.
[426] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.

kymą, tokių apibrėžimų reikia „laikytis su tikėjimo klusnumu“.[427] Šis neklystamumas „aprėpia visą dieviškojo Apreiškimo lobį“.[428]

892 Apaštalų įpėdinius, mokančius vienybėje su Petro įpėdiniu, ir ypač Romos vyskupą, visos Bažnyčios Ganytoją, Dievo pagalba lydi dar ir tada, kai jie, nepateikdami neklaidingų apibrėžimų ir neskelbdami „galutinės tiesos“, vykdo savo nuolatinę Magisteriumo pareigą ir moko to, kas padėtų geriau suprasti Apreiškimo tiesas tikėjimo ir doros srityse. Tokio paprastojo Magisteriumo Kristų tikintieji privalo „laikytis su dievobaimingu dvasios klusnumu“,[429] ir nors tas laikymasis skiriasi nuo tikėjimo akto, tačiau jį papildo.

Šventinimo tarnyba

893 Vyskupas taip pat yra „aukščiausiosios kunigystės malonės dalytojas, ypač Eucharistijoje, kurią atnašauja pats arba paveda atnašauti“[430] 1561
savo bendradarbiams kunigams. Mat Eucharistija yra dalinės Bažnyčios gyvenimo centras. Vyskupas ir kunigai pašventina Bažnyčią savo malda ir darbu, žodžio ir sakramentų tarnyba. Jie šventina ją savo pavyzdžiu, ne kaip jiems „pavestųjų valdovai, bet kaip kaimenės pavyzdys“ (1 Pt 5, 3), „idant drauge su jiems patikėtąja kaimene pasiektų amžinąjį gyvenimą“.[431]

Vadovavimo tarnyba

894 „Kaip Kristaus pavaduotojai ir pasiuntiniai, vyskupai jiems pavestąsias dalines Bažnyčias valdo patarimais, įtikinėjimais, pavyzdžiais, taip pat savo autoritetu ir šventąja valdžia“,[432] tačiau naudotis ja gali vien tam, kad stiprintų tas Bažnyčias, būdami kupini tarnavimo dvasios kaip ir jų Mokytojas.[433] 801

[427] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 30.
[428] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 30.
[429] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 29–30.
[430] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 31.
[431] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 32.
[432] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 27: AAS 57 (1965) 32.
[433] Plg. Lk 22, 26–27.

1558 895 „Valdžia, kurią jie asmeniškai vykdo Kristaus vardu, yra būdinga, paprasta ir tiesioginė, nors Bažnyčios aukščiausioji vadovybė galiausiai tvarko naudojimąsi ja.“[434] Tačiau vyskupų negalima laikyti popiežiaus pagalbininkais; jam priklausanti ordinarinė ir tiesioginė valdžia visai Bažnyčiai anaiptol nenaikina vyskupų valdžios, atvirkščiai, ją stiprina ir gina, tik pastaroji turi reikštis sutartinai su visa Bažnyčia ir popiežiaus vadovaujama.

896 Gerojo Ganytojo pavyzdys tebus ir vyskupo pastoracinės už-
1550 duoties „pirmavaizdis“. Suvokdamas savo silpnumą, vyskupas „geba užjausti nežinančius ir klystančius. Teneatsisako jis išklausyti savo valdinių, kuriuos globoja kaip tikrus savo vaikus [...]. O tikintieji turi taip laikytis vyskupo, kaip Bažnyčia – Jėzaus Kristaus ir Jėzus Kristus – savo Tėvo“:[435]

> Visi sekite vyskupu – kaip Jėzus Kristus sekė Tėvu, o kunigais – kaip apaštalais. Diakonus gerbkite kaip Dievo priesaką. Niekas tenetvarko Bažnyčios reikalų be vyskupo.[436]

II. Tikintieji pasauliečiai

873 897 „Pasauliečiais čia vadinami visi Kristaus tikintieji, išskyrus tuos, kurie yra gavę šventimus ir priklauso Bažnyčioje pripažintam vienuolių luomui. Tai Kristaus tikintieji, Krikštu sujungti su Kristaus kūnu, tapę Dievo tauta ir savaip tapę Kristaus kunigiškosios, pranašiškosios ir karališkosios pareigos dalininkais. Jie vykdo Bažnyčioje ir pasaulyje jiems tenkančią visos krikščionių tautos misijos dalį.“[437]

Pasauliečių pašaukimas

2105 898 Pasauliečių pašaukimas yra „ieškoti Dievo karalystės, rūpinantis laikinaisiais dalykais ir juos tvarkant pagal Dievo valią [...]. Tad jiems ypatingu būdu pavesta taip nušviesti ir tvarkyti visus laikinuosius da-

[434] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 27: AAS 57 (1965) 32.
[435] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 27: AAS 57 (1965) 33.
[436] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Smyrnaeos* 8, 1: SC 10bis, 138 (Funk 1, 282).
[437] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 31: AAS 57 (1965) 37.

lykus, su kuriais jie glaudžiai susieti, kad visa vyktų Kristaus norimu būdu ir augtų bei šlovintų Kūrėją ir Atpirkėją."[438]

899 Krikščionių pasauliečių iniciatyva ypač būtina, kai reikia surasti ar sugalvoti būdus, kaip socialinį, politinį, ekonominį gyvenimą persmelkti krikščioniškojo tikėjimo dvasia. Toji iniciatyva yra normalus Bažnyčios gyvenimo elementas: 2442

> Tikintieji pasauliečiai yra pirmose Bažnyčios gyvenimo gretose; per juos Bažnyčia tampa gyvybiniu visuomenės pradmeniu. Dėl to būtent jie turi vis aiškiau suvokti, kad ne tik priklauso Bažnyčiai, bet ir patys yra Bažnyčia, tai yra tikinčiųjų bendrija žemėje, vadovaujama vienos galvos – popiežiaus ir vyskupų drauge su juo. Visi jie yra Bažnyčia.[439]

900 Kadangi pasauliečiai, kaip ir visi tikintieji, Krikšto ir Sutvirtinimo sakramentais yra Viešpaties siunčiami apaštalauti, tai jie yra įpareigoti ir turi teisę individualiai ar organizuotai darbuotis, kad dieviškąją išganymo naujieną pažintų ir priimtų visi žmonės ir visa žemė; ta pareiga yra dar svarbesnė tada, kai tik per juos žmonės gali išgirsti Evangeliją ir pažinti Kristų. Bažnytinėse bendruomenėse jų veikla yra tokia reikalinga, kad be jos ganytojų apaštalavimas dažniausiai nesti pakankamai veiksmingas.[440] 863

Pasauliečių dalyvavimas Kristaus kunigystėje

901 „Pasauliečiai, būdami skirti Kristui ir patepti Šventąja Dvasia, yra įstabiu būdu šaukiami ir rengiami, kad Dvasia juose neštų vis gausesnį vaisių. Mat visi jų darbai, maldos ir apaštalavimo pastangos, santuokinis ir šeimos gyvenimas, kasdienis triūsas ir sielos bei kūno poilsis, jei tik tai atliekama Dvasioje, ir net kantriai pakeliami gyvenimo sunkumai, per Jėzų Kristų tampa Dievui priimtinomis dvasinėmis aukomis[441], kurios eucharistinės aukos metu drauge su Viešpaties Kūnu itin 784, 1268

[438] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 31: AAS 57 (1965) 37–38.

[439] Pijus XII, *Allocutio ad Patres Cardinales recenter creatos* (1946 vasario 20): AAS 38 (1946) 149; adductus a pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Christifideles laici*, 9: AAS 81 (1989) 406.

[440] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 33: AAS 57 (1965) 39.

[441] Plg. 1 Pt 2, 5.

358 pamaldžiai įteikiamos Tėvui. Šitaip ir pasauliečiai, tartum visur šventai veikią garbintojai, patį pasaulį pašvenčia Dievui."[442]

902 Šventinimo tarnyboje „išskirtiniu būdu [...] dalyvauja tėvai, gyvendami santuokinį gyvenimą krikščioniška dvasia ir rūpindamiesi krikščionišku vaikų auklėjimu".[443]

1143 903 Reikiamų savybių turintys pasauliečiai gali būti skiriami nuolatinei lektorių ir akolitų tarnybai.[444] „Kur reikalauja Bažnyčios būtinybė, nesant tarnautojų, pasauliečiai, net jei nėra lektoriai ar akolitai, taip pat gali pagal teisės nuostatas juos pavaduoti, atlikdami kai kurias jų pareigas, būtent: vykdyti žodžio tarnystę, vadovauti liturginėms maldoms, teikti krikštą ir dalyti Šventąją Komuniją."[445]

Jų dalyvavimas pranašiškojoje Kristaus tarnyboje

785 904 „Kristus [...] savo pranašavimo uždavinį vykdo [...], tam panaudodamas ne vien hierarchiją [...], bet ir pasauliečius, kuriuos pasiskiria
92 liudytojais ir apdovanoja tikėjimo nuovoka bei žodžio malone":[446]

> Mokyti žmogų, kad jį atvestų į tikėjimą, pridera kiekvienam pamokslininkui ir net kiekvienam tikinčiajam.[447]

905 Pasauliečiai savo pranašiškąją misiją taip pat atlieka „evange-
2044 lizuodami, tai yra skelbdami Kristų gyvenimo pavyzdžiu ir žodžiu". „Šitoks evangelizavimas [...] yra savitas ir ypač veiksmingas tuo, kad vykdomas įprastinėmis pasaulio sąlygomis":[448]

> Šios srities apaštalavimą sudaro ne vien gyvenimo liudijimas; tikras
2472 apaštalas ieško progų žodžiais skelbti Kristų tiek netikintiesiems, [...], tiek tikintiesiems.[449]

[442] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 34: AAS 57 (1965) 40; plg. *Ibid.*, 10: AAS 57 (1965) 14–15.
[443] KTK kan. 835, § 4.
[444] Plg. KTK kan. 230, § 1.
[445] KTK kan. 230, § 3.
[446] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 35: AAS 57 (1965) 40.
[447] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 71, a. 4, ad 3, ed. Leon. 12, 124.
[448] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 35: AAS 57 (1965) 40.
[449] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 6: AAS 58 (1966) 843; plg. *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 15: AAS 58 (1966) 965.

906 Tikintys pasauliečiai, kurie yra tam tinkami ir pasirengę, gali imtis katechetinės veiklos,[450] dėstyti teologiją,[451] darbuotis visuomenės komunikavimo priemonėse.[452] 2495

907 Tikintieji „turi teisę, o kartais ir pareigą, pagal savo išprusimą, kompetenciją ir autoritetą pareikšti savo nuomonę šventiesiems ganytojams apie reikalus, susijusius su Bažnyčios gėriu, ir ją pranešti kitiems tikintiesiems, išlaikydami tikėjimo ir doros grynumą bei pagarbą ganytojams ir atsižvelgdami į bendrąją naudą bei asmenų orumą".[453]

Jų dalyvavimas karališkojoje Kristaus tarnyboje

908 Būdamas klusnus iki mirties,[454] Kristus perdavė savo mokiniams karališkosios laisvės dovaną, kad jie „išsižadėjimu bei šventu gyvenimu nugalėtų savyje nuodėmės karalystę":[455] 786

> Kas suvaldo savo paties kūną ir, vadovaudamas savo sielai, derama ištverme neleidžia jos varginti kūno aistroms, tas, tikrai karališką galią parodęs, vadinamas karaliumi; mokėdamas susivaldyti ir save apginti, jis nesiduoda paimamas nuodėmės vergijon.[456]

909 Be to, „jeigu kurios nors pasaulio institucijos ir sąlygos stumia dorovę į nuodėmę, pasauliečiai jungtinėmis jėgomis tepagydo jas taip, kad jos atitiktų teisingumo reikalavimus ir, užuot trukdžiusios, padėtų dorybėms reikštis. Tai darydami, jie suteiks moralinė vertę kultūrai ir žmonių veiklai".[457] 1887

910 „Pasauliečiai gali jaustis esą pašaukti arba būti pašaukti bendradarbiauti su savo ganytojais bažnytinės bendruomenės tarnyboje šios bendruomenės augimo bei gyvenimo labui, vykdydami įvairiausias užduotis, sulig Viešpaties jiems dovanotomis malonėmis ir charizmomis."[458] 799

[450] Plg. KTK kan. 774. 776. 780.
[451] Plg. KTK kan. 229.
[452] Plg. KTK kan. 822, § 3.
[453] KTK kan. 212, § 3.
[454] Plg. Fil 2, 8–9.
[455] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 41.
[456] Šv. Ambraziejus, *Expositio psalmi CXVIII* 14, 30: CSEL 62, 318 (PL 15, 1476).
[457] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 42.
[458] Paulius VI, Apašt. parag. *Evangelii nuntiandi*, 73: AAS 68 (1976) 61.

911 Vykdant Bažnyčioje vadovavimo galią, tikintieji pasauliečiai gali pagal teisės nuostatus bendradarbiauti[459] Bažnyčioje: dalyvauti dalinių Bažnyčių susirinkimuose,[460] vyskupijų sinoduose,[461] pastoracinėse tarybose;[462] kartu su kitais asmenimis rūpintis parapijoje pastoracija;[463] bendradarbiauti ekonominių reikalų tarybose;[464] būti bažnytinių teismų nariai[465] ir t. t.

2245 912 Tikintieji „teišmoksta rūpestingai skirti, kurios teisės bei pareigos yra jų kaip Bažnyčios narių, o kurios plaukia iš to, kad jie yra žmonijos visuomenės nariai. Tesistengia darniai jungti vienas su kitomis, atmindami, jog kiekvieną laikinąjį reikalą turi lemti krikščioniškoji sąžinė, nes jokia žmogaus veikla, net laikinųjų dalykų plotmėje, negali būti atsieta nuo aukščiausios Dievo valdžios“.[466]

913 „Šitaip kiekvienas pasaulietis gautomis dovanomis ‘pagal Kristaus dovanos mastą’ (Ef 4, 7) tampa pačios Bažnyčios uždavinio liudytoju ir gyvuoju įrankiu.“[467]

III. Pašvęstasis gyvenimas

2103 914 „Luomas, kyląs iš pasižadėjimo sekti Evangelijos patarimais, nors ir nepriklauso hierarchinei Bažnyčios struktūrai, nepaneigiamai priklauso jos gyvenimui ir šventumui.“[468]

Evangelijos patarimai, pašvęstasis gyvenimas

915 Daugeriopi Evangelijos patarimai siūlomi visiems Kristaus moki-
1973–1974 niams. Tobula meilė, kuriai pašaukti visi tikintieji, laisvai atsiliepusius į kvietimą pasiaukoti Dievui įpareigoja nesantuokiniame gyvenime lai-

[459] KTK kan. 129, § 2.
[460] Plg. KTK kan. 443, § 4.
[461] Plg. KTK kan. 463, § 1–2.
[462] Plg. KTK kan. 511–512. 536.
[463] Plg. KTK kan. 517, § 2.
[464] Plg. KTK kan. 492, § 1. 537.
[465] Plg. KTK kan. 1421, § 2.
[466] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 42.
[467] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 33: AAS 57 (1965) 39.
[468] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 44: AAS 57 (1965) 51.

kytis skaistumo dėl Dievo karalystės, neturto ir klusnumo. „Pašvęstojo gyvenimo“ skiriamasis ženklas ir yra tų [Evangelijos] patarimų *įžadai* laikantis Bažnyčios pripažinto pastovaus gyvenimo būdo.[469]

916 Tad vienuoliškasis gyvenimas yra būdas giliau patirti pašventinimą, turintį šaknis Krikšte ir žmogų visiškai atiduodantį Dievui.[470] Pašvęstajame gyvenime Kristaus tikintieji, Šventosios Dvasios akinami, ryžtasi ištikimiau sekti Kristumi, atsiduoti už viską labiau mylimam Dievui, siekti tobulos meilės Dievo karalystės tarnyboje ir taip ženklinti bei skelbti Bažnyčioje būsimojo gyvenimo garbę.[471] 2687 933

Didelis, labai šakotas medis

917 „Tuo būdu tarsi Dievo pasodintame ir nuostabiai daugeriopai Viešpaties dirvoje išsišakojusiame medyje išaugo įvairios atsiskyrėlių ar bendrojo gyvenimo pobūdžio vienuolių bendruomenės. Jos didina lobį, tarnaujantį tiek jų narių pažangai, tiek viso Kristaus kūno gerovei.“[472] 2684

918 „Nuo pat Bažnyčios pradžios buvo vyrų ir moterų, kurie stengėsi laisviau ir artimiau sekti Kristumi, vykdydami evangelinius patarimus, ir kiekvienas savaip ėjo Dievui pašvęsto gyvenimo keliu. Daugelis jų, Šventosios Dvasios įkvėpti, gyveno vienatvėje arba steigė vienuoliškąsias šeimas, kurias Bažnyčia savo autoritetu noriai priėmė ir patvirtino.“[473]

919 Vyskupai visada turi stengtis atpažinti naujas Bažnyčiai Šventosios Dvasios suteiktas pašvęstojo gyvenimo dovanas; patvirtinti naujas to gyvenimo formas rezervuota vien Apaštalų Sostui.[474]

Atsiskyrėlių gyvenimas

920 Kad ir nedavę viešai visų trijų evangelinių patarimų įžadų, atsiskyrėliai, „kuo griežčiausiai atsiskyrę nuo pasaulio, vienatvės tyloje,

[469] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42–43: AAS 57 (1965) 47–50; *Idem*, Dekr. *Perfectae caritatis*, 1: AAS 58 (1966) 702–703.
[470] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Perfectae caritatis*, 5: AAS 58 (1966) 704–705.
[471] Plg. KTK kan. 573.
[472] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 43: AAS 57 (1965) 49.
[473] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Perfectae caritatis*, 1: AAS 58 (1966) 702.
[474] Plg. KTK kan. 605.

nuolatinėje maldoje ir atgailoje, paskiria savo gyvenimą Dievo garbinimui ir pasaulio išganymui“.[475]

2719 921 Jie kiekvienam rodo slėpiningą Bažnyčios gelmę – artimą bičiulystę su Kristumi. Paslėptas nuo žmonių akių atsiskyrėlio gyvenimas tyliai skelbia Tą, kuriam jis paaukotas, nes Kristus atsiskyrėliui yra viskas. 2015 Tai ypatingas pašaukimas surasti pašlovintą Nukryžiuotąjį dykumoje, pačioje dvasinėje kovoje .

Dievui pašvęstosios mergelės ir našlės

1618–1620 922 Nuo apaštalų laikų krikščionės mergelės[476] ir našlės,[477] Viešpaties pašauktos laikytis Jo nepasidalijusios, dosnesne širdimi, kūnu ir dvasia, pasiryždavo, Bažnyčiai tai patvirtinus, gyventi nuolatinio mergeliškumo arba skaistumo būvyje „dėl Dangaus Karalystės“ (Mt 19, 12).

923 Pareiškusios šventą norą kuo ištikimiau sekti Kristumi, jos „pagal 1537 nustatytas liturgines apeigas diecezinio vyskupo pašvenčiamos Dievui ir mistiškai sužadėtos su Dievo sūnumi Kristumi pasiaukoja Bažnyčios 1672 tarnystei“.[478] Iškilmingomis apeigomis (*Consecratio virginum*) „mergelė tampa Dievui pašvęstuoju asmeniu, akivaizdžiu Bažnyčios meilės Kristui ženklu, dangiškosios Sužadėtinės ir būsimo gyvenimo eschatologiniu paveikslu“.[479]

924 „Jungdamasis prie kitų pašvęstojo gyvenimo formų“,[480] mergelių luomas įpareigoja pasaulyje gyvenančią moterį (arba vienuolę) – pagal kiekvienos padėtį ir gautas charizmas – melstis, atgailauti, tarnauti savo broliams bei seserims ir apaštalauti.[481] Pašvęstosios mergelės gali burtis draugėn, kad galėtų ištikimiau laikytis savojo siekio.[482]

[475] KTK kan. 603, § 1.
[476] Plg. 1 Kor 7, 34–36.
[477] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Vita consecrata*, 7: AAS 88 (1996) 382.
[478] KTK kan. 604, § 1.
[479] *Praenotanda*, 1, in: *Ordo Consecrationis virginum*, editio typica, Vatikanas, 1970, p. 7.
[480] Plg. KTK kan. 604, § 1.
[481] Plg. *Praenotanda*, 2, in: *Ordo Consecrationis virginum*, editio typica, Vatikanas, 1970, p. 7.
[482] Plg. KTK kan. 604, § 2.

Vienuolių gyvenimas

925 Vienuoliškasis gyvenimas, atsiradęs pirmaisiais krikščionybės amžiais [Artimuosiuose] Rytuose[483] ir toliau tęstas Bažnyčios kanoniškai įsteigtų institutų pavidalu,[484] nuo kitų pašvęstojo gyvenimo formų skiriasi savo liturginiu pobūdžiu, viešaisiais Evangelijos patarimų įžadais, brolišku bendruomeniniu gyvenimu, Kristaus ir Bažnyčios vienybės liudijimu.[485] 1672

926 Vienuoliškasis gyvenimas kyla iš Bažnyčios slėpinio. Jis yra dovana, kurią Bažnyčia gauna iš savo Viešpaties ir kaip pastovų gyvenimo būdą perduoda tikinčiajam, kurį Dievas pašaukia duoti įžadą vykdyti Evangelijos patarimus. Taip Bažnyčia gali drauge liudyti Kristų ir laikyti save Gelbėtojo Sužadėtine. Vienuoliškasis gyvenimas kviečiamas įvairiomis formomis rodyti Dievo gailestingąją meilę mūsų laikų kalba. 796

927 Visi vienuoliai, tiek pavaldūs atitinkamos vyskupijos vyskupui, tiek ir tiesiogiai jam nepavaldūs,[486] yra jo bendradarbiai pastoracijos tarnyboje.[487] Bažnyčios misijai įdiegti ir plėtoti nuo pat evangelizacijos pradžios reikalingos visos vienuoliškojo gyvenimo formos.[488] „Istorija pripažįsta didelius vienuoliškųjų bendrijų nuopelnus platinant tikėjimą ir steigiant naujas Bažnyčias, ar tai būtų darę senosios vienuolijos, ar viduramžių ordinai, ar naujųjų laikų kongregacijos.“[489] 854

Pasauliečių institutai

928 Pasauliečių institutas „yra pašvęstojo gyvenimo institutas, kuriame Kristaus tikintieji, gyvendami pasaulyje, siekia tobulos meilės ir stengiasi prisidėti prie pasaulio šventėjimo, ypač jame veikdami“.[490]

[483] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 15: AAS 57 (1965) 102.
[484] Plg. KTK kan. 573.
[485] Plg. KTK kan. 607.
[486] Plg. KTK kan. 591.
[487] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Christus Dominus*, 33–35: AAS 58 (1966) 690–692.
[488] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 18: AAS 58 (1966) 968–969; *Ibid.*, 40: AAS 58 (1966) 987–988.
[489] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 69: AAS 83 (1991) 317.
[490] KTK kan. 710.

929 „Tobulai ir visiškai gyvenimą paskyrę [tam] šventėjimui“,[491] šių institutų nariai prisideda prie Bažnyčios užduoties evangelizuoti pasaulį ir pasaulyje,[492] kur jų buvimas veikia kaip raugas.[493] Savo krikščioniškojo gyvenimo liudijimu jie siekia laikinuosius dalykus tvarkyti pagal Dievo valią, o pasaulį paveikti Evangelijos jėga. Jie šventai įsipareigoja laikytis Evangelijos patarimų ir broliškai tarpusavyje bendrauja gyvendami kaip pasauliečiai.[494]

Apaštališkojo gyvenimo draugijos

930 Šalia įvairių pašvęstojo gyvenimo formų yra apaštališkojo gyvenimo draugijų, „kurių nariai, be vienuolinių įžadų, siekia draugijai savo apaštališkojo tikslo ir broliškai gyvendami bendruomenėje pagal savą gyvenimo būdą, laikydamiesi konstitucijų siekia tobulos meilės. Tarp jų yra draugijų, kurių nariai prisiima evangelinius patarimus kokiu nors konstitucijose nustatytu ryšiu“.[495]

Pašventinimas ir misija: skelbti ateinantį Karalių

931 Labiau už viską mylimam Dievui atsidavęs žmogus, kurį jau Krikštas buvo Jam pavedęs, šitaip tampa dar labiau pašvęstas tarnauti Dievui ir atsidėti Bažnyčios labui. Dievui pašvęstuoju būviu Bažnyčia apreiškia Kristų ir parodo, kaip nuostabiai joje veikia Šventoji Dvasia. Davusių įžadus paskirtis – pirmiausia gyventi savuoju pašventinimu. Kadangi pačiu pašventinimu įsipareigoja tarnauti Bažnyčiai, jie „įpareigojami ypatingai darbuotis misijinėje veikloje savu instituto būdu“.[496]

775 932 Bažnyčioje, kuri yra tarytum sakramentas, tai yra Dievo gyvenimo ženklas ir įrankis, vienuoliškasis gyvenimas tampa ypatingu Atpirkimo slėpinio ženklu. Eiti paskui Kristų ir „ištikimiau“ Juo sekti, „akivaizdžiau“ parodyti Jo savęs išsižadėjimą reiškia glaustis prie

[491] Pijus XII, Apašt. konst. *Provida Mater*: AAS 39 (1947) 118.
[492] KTK kan. 713, § 2.
[493] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Perfectae caritatis*, 11: AAS 58 (1966) 707.
[494] Plg. KTK kan. 713.
[495] KTK kan. 731, § 1–2.
[496] KTK kan. 783; plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Redemptoris missio*, 69: AAS 83 (1991) 317–318.

Kristaus širdies „tvirčiau" už kitus savo meto žmones. Tuo „siauresniu" keliu einantieji savuoju pavyzdžiu skatina savo brolius ir seseris ir „ryškiai ir išskirtinai liudija, kad pasaulio negalima perkeisti ir paaukoti Dievui be Palaiminimų dvasios".[497]

933 Ar šis liudijimas būtų viešas, kaip vienuolių, ar privataus pobūdžio, ar net slaptas, Kristaus atėjimas visiems pašvęstiesiems yra jų gy- 672
venimo šaltinis ir kelrodė žvaigždė:

> Kadangi Dievo tauta neturi čia pasiliekančios buveinės, [...] vienuolių 769
> luomas visiems tikintiesiems ryškiau atskleidžia jau šiame pasaulyje slypinčius dangiškuosius turtus, liudija Kristaus Atpirkimu įgytą naują ir amžiną gyvenimą, skelbia būsimąjį prisikėlimą ir dangaus karalystės garbę.[498]

Santrauka

934 *„Dieviškuoju įsteigimu Bažnyčioje tarp Kristaus tikinčiųjų yra įšventintųjų tarnautojų, kurie teisėje vadinami dvasininkais; kiti vadinami pasauliečiais. Abiejose grupėse yra Kristaus tikinčiųjų, kurie, įsipareigodami gyventi pagal evangelinius patarimus [...], savitu būdu pašvenčiami Dievui ir tarnauja išganomajai Bažnyčios misijai."*[499]

935 *Kristus siunčia savo apaštalus ir jų įpėdinius skelbti tikėjimo ir steigti Jo karalystės. Jis leidžia jiems dalyvauti savo misijoje. Iš Jo jie gauna galią Jam atstovauti.*

936 *Regimu savosios Bažnyčios pamatu Viešpats padarė šv. Petrą ir jam atidavė jos raktus. Romos Bažnyčios vyskupas, šv. Petro įpėdinis, yra „Vyskupų Kolegijos Galva, Kristaus Vikaras ir visuotinės Bažnyčios šioje žemėje Ganytojas".*[500]

937 *Popiežius „Dievo patvarkymu turi aukščiausią, pilnatvišką, tiesioginę ir visuotinę galią rūpintis sielomis".*[501]

[497] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 31: AAS 57 (1965) 37.
[498] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 44: AAS 57 (1965) 50–51.
[499] KTK kan. 207, § 1–2.
[500] KTK kan. 331.
[501] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Christus Dominus*, 2: AAS 58 (1966) 673.

938 *Šventosios Dvasios paskirti vyskupai yra apaštalų įpėdiniai. „Kiekvienas vyskupas yra regimas vienybės pradas bei pamatas savo dalinėje Bažnyčioje.“*[502]

939 *Vyskupų uždavinys yra savo bendradarbių kunigų bei diakonų padedamiems neklaidingai mokyti tikėjimo, švęsti dieviškąją liturgiją, ypač Eucharistiją, ir, kaip tikriems ganytojams, vadovauti savo Bažnyčiai. Jų pareiga taip pat – drauge su popiežiumi ir jo vadovaujamiems – rūpintis visomis Bažnyčiomis.*

940 *„Kadangi pasauliečių luomui būdinga gyventi pasaulyje ir rūpintis pasaulio reikalais, Dievas pašaukia juos, užsidegusius krikščioniškąja dvasia ir veikiančius tarsi raugas, apaštalauti pasaulyje.“*[503]

941 *Pasauliečiai dalyvauja Kristaus kunigystėje: vis labiau su Juo suvienyti, jie skleidžia Krikšto ir Sutvirtinimo malonę visose asmeninio, šeimos, socialinio ir bažnytinio gyvenimo srityse, taip atsiliepdami į visiems pakrikštytiesiems skirtą pašaukimą būti šventiems.*

942 *Kaip pranašiškosios misijos dalininkai, pasauliečiai „pašaukti santykiuose su žmonėmis visur liudyti Kristų“.*[504]

943 *Kaip karališkosios misijos dalininkai, pasauliečiai savęs atsižadėjimu ir šventu gyvenimu gali nugalėti savyje ir pasaulyje nuodėmės viešpatavimą.*[505]

944 *Dievui pašvęstojo gyvenimo skiriamasis ženklas yra Bažnyčios pripažintas pastovus gyvenimo būdas, įžadais įsipareigojus laikytis Evangelijos patarimų: skaistumo, neturto ir klusnumo.*

945 *Žmogus, jau Krikštu paskirtas labiau už viską mylėtinam Dievui, pašvęstojo gyvenimo būvyje labiau pasiaukoja tarnauti Dievui ir visos Bažnyčios labui.*

[502] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 27.
[503] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 2: AAS 58 (1966) 839.
[504] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 43: AAS 58 (1966) 1063.
[505] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 41.

5 skirsnelis

ŠVENTŲJŲ BENDRAVIMAS [ŠVENTŲJŲ BENDRYSTĖ]

946 Apaštalų tikėjimo simbolyje po „šventosios visuotinės Bažnyčios“ išpažinimo išpažįstamas „šventųjų bendravimas“. Šio tikėjimo straipsniu tam tikra prasme paaiškinamas pirmesnis: „Kas gi yra Bažnyčia, jei ne visų šventųjų susirinkimas?“[506] Šventųjų bendrystė ir yra Bažnyčia. 823

947 „Kadangi visi tikintieji sudaro vieną kūną, tai vienų gėris yra dalijamas ir kitiems. [...] Taigi reikia tikėti, kad Bažnyčioje visas gėris bendras. Tačiau svarbiausias narys yra Kristus, nes Jis – Galva [...]. Vadinasi, Kristaus gėris pereina visiems nariams, ir tai vyksta per Bažnyčios sakramentus.“[507] „Kadangi Bažnyčia yra vadovaujama vienos Dvasios, tai visos gėrybės, kurias ji yra gavusi, būtinai tampa bendru lobiu.“[508] 790

948 Pasakymas „šventųjų bendravimas“ turi dvi glaudžiai susijusias reikšmes: „šventų dalykų (*sancta*) bendrystė“ ir „šventų asmenų (*sancti*) bendrystė“. 1331

> „*Sancta sanctis!*“ („Kas šventa, šventiems!“) – taip daugelyje Rytų liturgijų skelbia celebrantas, iškėlęs šventąsias Dovanas prieš dalydamas Komuniją. Tikintieji (*sancti*) maitinami Kristaus Kūnu ir Krauju (*sancta*), kad augtų bendrystėje su Šventąja Dvasia (koinōnia) ir tą bendrystę perduotų pasauliui.

I. Dvasinių gėrybių bendrystė

949 Pirmykštėje Jeruzalės bendruomenėje mokiniai „ištvermingai laikėsi apaštalų mokslo ir bendravimo, duonos laužymo ir maldų“ (Apd 2, 42).

Tikėjimo bendrumas. Tikinčiųjų tikėjimas yra iš apaštalų gautas *Bažnyčios* tikėjimas – gyvenimo turtas, kuris didėja dalijamas. 185

[506] Šv. Nicetas Remezianietis, *Instructio ad competentes*, 5, 3, 23 [*Explanatio Symboli*, 10]: TPL 1, 119 (PL 52, 871).

[507] Šv. Tomas Akvinietis, *In Symbolum Apostolorum scilicet „Credo in Deum“ expositio*, 13, in: *Opera omnia*, v. 27, Paryžius, 1875, p. 224.

[508] *Catechismus Romanus*, 1, 10, 24, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 119.

1130 950 *Sakramentų bendrystė.* „Visų sakramentų vaisiai priklauso visiems tikintiesiems; sakramentai lyg šventi saitai juos tarpusavyje suvienija ir tvirtai sujungia su Kristumi; užvis labiau tai padaro Krikštas, per kurį tartum pro duris įeiname į Bažnyčią. Šventųjų bendrystė – tai sakramentų kuriama vienybė [...]. Žodis 'bendrystė' 1331 taikomas visiems sakramentams, nes kiekvienas iš jų mus jungia su Dievu [...], bet geriausiai tinka Eucharistijai, kuri labiausiai tą bendrystę kuria."[509]

799 951 *Charizmų bendrystė*: Bažnyčios bendrystėje Šventoji Dvasia „kiekvieno luomo tikintiesiems taip pat dalija ypatingas malones" Bažnyčiai ugdyti.[510] Taigi „kiekvienam suteikiama Dvasios apraiška bendram labui" (1 Kor 12, 7).

2402 952 *„Jiems visa buvo bendra"* (Apd 4, 32): „Tikras krikščionis visa, kas yra jo nuosavybė, turi laikyti bendru visų gėriu, todėl privalo būti pasirengęs ir stengtis palengvinti stokojančiųjų vargą."[511] Krikščionis yra Viešpaties turtų valdytojas.[512]

1827 953 *Meilės bendrystė: šventųjų bendrystėje* „nė vienas iš mūsų negyvena sau, nė vienas sau nemiršta" (Rom 14, 7). „Todėl jei kenčia vienas narys, su juo kenčia ir visi nariai. Jei kuris narys pagerbiamas, su juo džiaugiasi visi nariai. Jūs esate Kristaus Kūnas ir atskiri jo nariai" (1 Kor 2011 12, 26–27). Meilė „neieško savo naudos" (1 Kor 13, 5).[513] Mažiausias mūsų veiksmas, atliktas iš meilės, vertingas visiems, nes išreiškia visų – gyvų ir mirusių – žmonių solidarumą, kurį pagrindžia šventųjų bend-845, 1469 rystė. Kiekviena nuodėmė kenkia tai bendrystei.

II. Dangiškosios ir žemiškosios Bažnyčios bendrystė

771 954 *Trys Bažnyčios būviai.* „Kai Viešpats ateis savo didybėje, o drauge su Juo visi angelai, sunaikinus mirtį, visa bus Jam pajungta. O kol tai neįvyko, vieni Jo mokinių keliauja šioje žemėje, kiti yra baigę šį gy-

[509] *Catechismus Romanus*, 1, 10, 24, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 119.
[510] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16.
[511] *Catechismus Romanus*, 1, 10, 27, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 121.
[512] Plg. Lk 16, 1–3.
[513] Plg. 1 Kor 10, 24.

venimą ir skaistinami, o treti džiaugiasi garbe, regėdami 'patį Dievą, triasmenį ir vieną, aiškiai tokį, koks Jis yra.'"[514] 1031, 1023

> Tačiau visi, nors skirtingu laipsniu ir būdu, esame tos pačios Dievo bei artimo meilės dalininkai ir giedame tą pačią garbės giesmę savo Dievui. Juk visi, kurie yra Kristaus, turėdami jo Dvasią, suauga į vieną Bažnyčią ir jame susyja vienas su kitu.[515]

955 „Keliaujančiųjų vienybė su broliais, kurie užmigo Kristaus ramybėje, jokiu būdu nenutrūksta, bet, kaip Bažnyčia visada tikėjo, net sustiprėja dalijantis dvasinėmis gėrybėmis."[516]

956 *Šventųjų užtarimas.* „Dangaus gyventojai, glaudžiai vienydamiesi su Kristumi, tvirčiau stiprina visos Bažnyčios šventumą [...]. Jie nesiliauja Tėvą už mus meldę, aukodami nuopelnus, kurių įgijo žemėje padedami vieno Dievo ir žmonių Tarpininko, Kristaus Jėzaus [...]. Šitaip jų broliškas rūpinimasis daug padeda mums, silpniesiems":[517] 1370, 2683

> Neverkite, miręs aš būsiu jums naudingesnis ir daug labiau jums padėsiu, negu gyvendamas.[518]
>
> Būdama danguje, aš darysiu gera žemėje.[519]

957 *Bendrystė su šventaisiais.* „Tačiau dangaus gyventojų atminimą gerbiame ne vien dėl jų pavyzdžio, bet dar labiau dėl to, kad jiems reiškiama broliška meilė stiprintų Dvasioje visos Bažnyčios vienybę. Mat kaip krikščioniškas žemės keleivių bendravimas mus labiau suartina su Kristumi, taip artimas ryšys su šventaisiais mus su juo sujungia. O iš jo, kaip iš Versmės ir Galvos, trykšta kiekviena malonė ir pačios Dievo tautos gyvybė":[520] 1173

[514] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 49: AAS 57 (1965) 54.
[515] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 49: AAS 57 (1965) 54–55.
[516] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 49: AAS 57 (1965) 55.
[517] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 49: AAS 57 (1965) 55.
[518] Šv. Dominykas mirdamas savo broliams: *Relatio iuridica* 4 (Brolis Rudolfas Faencietis), 42: Acta sanctorum, Augustus I, p. 636; plg. Jordanas Saksas, *Vita* 4, 69: Acta sanctorum, Augustus I, p. 551.
[519] Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė, *Verba* (1897 liepos 17): *Derniers Entretiens*, Paryžius, 1971, p. 270.
[520] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 50: AAS 57 (1965) 56.

Kristų mes garbiname, nes Jis yra Dievo Sūnus. Tuo tarpu kankinius ertai mylime kaip Viešpaties mokinius ir sekėjus dėl jų ypatingo atsidavimo savo Karaliui ir Mokytojui. O, kad ir mes taptume jų bendražygiais ir bendramoksliais![521]

1371 958 *Bendrystė su mirusiaisiais.* „Ypač pripažindama šį viso Jėzaus Kristaus mistinio Kūno bendravimą, keliaujančioji Bažnyčia nuo pat pirmųjų krikščionybės amžių giliai pamaldžiai gerbė mirusiųjų atminimą ir, kadangi „šventa ir išganinga yra mintis melstis už mirusius, kad jie būtų išvaduoti iš nuodėmių“ (2 Mak 12, 46), stengėsi jiems padėti.“[522]

1032, 1689 Mūsų malda už mirusiuosius gali ne tik jiems padėti: mūsų užtarti, jie ir mus gali veiksmingai užtarti.

959 *Vienatinėje Dievo šeimoje.* „Mes visi, būdami Dievo vaikai ir su-

1027 darydami vieną šeimą Kristuje, tarpusavio meile ir drauge pačiu Šventčiausiosios Trejybės garbinimu bendraudami tarpusavyje, atitinkame giliausiąjį Bažnyčios pašaukimą.“[523]

Santrauka

960 *Bažnyčia yra „šventųjų bendrystė“: šie žodžiai pirmiausia taikomi „šventiems dalykams“ (*sancta*), ypač Eucharistijai, kuri ženklina ir kuria „tikinčiųjų, kurie sudaro vieną kūną Kristuje, vienybę“.*[524]

961 *Šis pasakymas taip pat reiškia „šventų asmenų“ (*sancti*) bendrystę Kristuje, kuris yra „miręs už visus“, todėl tai, ką kiekvienas daro ar kenčia Kristuje ir dėl Kristaus, tarnauja visiems.*

962 *„Mes tikime visų krikščionių bendrystę – tų, kurie tebekeliauja šioje žemėje, kurie, užbaigę šį gyvenimą, dar skaistinami, ir tų, kurie džiaugiasi dangaus laime; jie visi sudaro vieną Bažnyčią; drauge tikime, kad šioje bendrystėje gailestingoji Dievo ir Jo šventųjų meilė yra visada pasirengusi išklausyti mūsų maldas.“*[525]

[521] *Martyrium sancti Polycarpi* 17, 3: SC 10bis, 232 (Funk 1, 336).
[522] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 50: AAS 57 (1965) 55.
[523] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 51: AAS 57 (1965) 58.
[524] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.
[525] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 30: AAS 60 (1968) 445.

6 skirsnelis

KRISTAUS MOTINA MARIJA – BAŽNYČIOS MOTINA

963 Apie Mergelės Marijos vaidmenį Kristaus ir Šventosios Dvasios slėpiniuose jau esame kalbėję; dabar dera pasvarstyti, kokia jos vieta Bažnyčios slėpinyje. „Mergelė Marija [...] yra pripažįstama ir gerbiama kaip tikra Dievo ir Atpirkėjo Motina [...]. Tačiau drauge ji [...] yra tikra Kristaus 'narių Motina [...], savo meile padėdama Bažnyčioje gimti tikintiesiems, kurie yra tos Galvos nariai.'"[526] „Marija – Kristaus Motina, Bažnyčios Motina."[527] 484–507 721–726

I. Marijos motinystė Bažnyčios atžvilgiu

VISIŠKOJE VIENYBĖJE SU SAVO SŪNUMI...

964 Marijos vaidmuo Bažnyčioje yra neatskiriamas nuo jos vienybės su Kristumi, tiesiog iš jos išplaukia. „Ši Motinos vienybė su Sūnumi išganymo darbe regėti nuo pat Kristaus prasidėjimo mergelėje iki mirties."[528] Ypač tai akivaizdu Jo kančios metu:

> „Šitaip palaimintoji Mergelė žengė tikėjimo taku ir ištikimai išlaikė vienybę su Sūnumi iki pat kryžiaus, prie kurio stovėjo ne be Dievo plano, skaudžiai kentėjo drauge su savo Viengimiu ir motinos širdimi jungėsi su jo auka, meilingai sutikdama, kad būtų aukojama jos pagimdytoji atnaša. Galiausiai to paties Kristaus Jėzaus, mirštančio ant kryžiaus, ji buvo pavesta mokiniui kaip motina šiais žodžiais: 'Moterie, štai tavo sūnus!'" (plg. Jn 19, 26–27).[529] 534 618

965 Sūnui įžengus į dangų, Marija padėjo savo maldomis „gimstančiai Bažnyčiai"[530]. Drauge su apaštalais ir keliomis moterimis „Marija taip pat savo maldomis prašė dovanoti Dvasią, kuri jau Apreiškimo metu buvo pridengusi ją savo šešėliu".[531]

[526] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 53: AAS 57 (1965) 57–58; plg. Šv. AUGUSTINAS, *De sancta virginitate* 6, 6: CSEL 41, 240 (PL 40, 399).
[527] PAULIUS VI, *Allocutio ad Conciliares Patres, tertia exacta Oecumenicae Synodi Sessione* (1964 lapkričio 21): AAS 56 (1964) 1015.
[528] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 57: AAS 57 (1965) 61.
[529] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 58: AAS 57 (1965) 61–62.
[530] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 69: AAS 57 (1965) 66.
[531] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 59: AAS 57 (1965) 62.

... IR PAIMTA Į DANGŲ...

491 966 „Galiausiai apsaugota, nepalytėta jokios prigimtinės kaltės dėmės, baigusi žemiškojo gyvenimo kelią, Nekaltoji Mergelė buvo su kūnu ir siela paimta į dangaus garbę ir Viešpaties išaukštinta kaip visatos Karalienė, kad taptų panašesnė į savo Sūnų, viešpačių Viešpatį ir nuodėmės bei mirties nugalėtoją.“[532] Švenčiausiosios Mergelės Ėmimas į dangų yra nepakartojamas dalyvavimas jos Sūnaus prisikėlime ir būsimojo kitų krikščionių prisikėlimo anticipacija:

> O Motina Dievo, pagimdžiusi Tu išsaugojai mergeliškumą, o amžiams užmigusi nepalikai pasaulio; Tu, kuri pradėjai gyvąjį Dievą ir savo maldomis išvaduosi iš mirties mūsų sielas, sugrįžai pas gyvybės Šaltinį.[533]

...JI YRA MŪSŲ MALONĖS GYVENIMO MOTINA

967 Visiškai atsidavusi Tėvo valiai, Jo Sūnaus atpirkimo darbui ir vi-
2679 sokeriopam Šventosios Dvasios veikimui, Mergelė Marija Bažnyčiai yra tikėjimo ir meilės pavyzdys. Dėl to ji yra „nepaprastai iškili visiškai
507 ypatinga Bažnyčios narė“[534], dargi jos „provaizdis“ (*typus Ecclesiae*).[535]

968 Tačiau jos reikšmė Bažnyčiai ir žmonijai yra dar didesnė. Ji „savo
494 klusnumu, tikėjimu, viltimi ir ugninga meile bendradarbiavo su Atpirkėju, vykdančiu savo uždavinį – atkurti antgamtinį sielų gyvenimą. Todėl malonės plotmėje ji tapo mūsų motina“.[536]

501 969 „Ši Marijos motinystė malonės plane, prasidėjusi apreiškimo
149 metu jai ištikimai pareiškus savo sutikimą, kurį nesvyruodama išlaikė po kryžiumi, nepaliaujamai tęsiasi, iki visi išrinktieji bus galutinai atbaigti. Paimta į dangų, ji nesiliovė eiti šių išganymą teikiančių pareigų,
1370 bet daugeriopu užtarimu ir toliau neša mums amžinojo išganymo

[532] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 59: AAS 57 (1965) 62; plg. Pijus XII, Apašt. konst. *Munificentissimus Deus* (1950 lapkričio 1): DS 3903.

[533] *Troparium in die dormitionis beatae Mariae Virginis*: Ὡρολόγιον τὸ μέγα, Roma, 1876, p. 215.

[534] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 53: AAS 57 (1965) 59.

[535] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 63: AAS 57 (1965) 64.

[536] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 61: AAS 57 (1965) 63.

dovanas [...]. Todėl Bažnyčioje šaukiamasi palaimintosios Mergelės, vadinant ją Užtarėjos, Padėjėjos, Pagalbininkės, Tarpininkės titulais."[537]

970 Tačiau „Marijos motiniškas vaidmuo žmonėms jokiu būdu netemdo ir nemažina šio vienatinio Kristaus tarpininkavimo, bet parodo jo galią. Juk visa Švenčiausiosios Mergelės išganomoji įtaka žmonijai kyla [...] iš Kristaus nuopelnų pertekliaus, grindžiama jo tarpininkavimu, nuo kurio visiškai priklauso ir iš kurio semiasi visą savo galią".[538] „Joks kūrinys niekada negali būti laikomas lygus įsikūnijusiam Žodžiui ir Atpirkėjui, tačiau lygiai kaip Kristaus kunigystėje įvairiais būdais dalyvauja tiek šventieji tarnautojai, tiek tikinčioji tauta, ir lygiai kaip vienas Dievo gerumas skirtingais būdais yra tikrai paskleistas kūriniuose, taip ir vienatinis Atpirkėjo tarpininkavimas ne išskiria, bet skatina įvairių kūrinių bendradarbiavimą, kylantį iš vieno šaltinio."[539] 2008 1545 308

II. Švenčiausiosios Mergelės kultas

971 „*Palaiminta mane vadins visos kartos*" (Lk 1, 48): „Bažnyčios pamaldumas Švenčiausiajai Mergelei yra esmingas krikščionių liturgijai."[540] Švenčiausiąją Mergelę Bažnyčia pelnytai „gerbia ypatingu kultu. Jau nuo seniausių laikų palaimintajai Mergelei reiškiama pagarba kaip „Dievo Gimdytojai", kurios prieglobstin pavojų ir reikmės slegiami tikintieji visada bėga savo maldomis. [...] Tasai kultas [...] visiškai ypatingas, iš esmės skiriasi nuo garbinimo kulto, kuris reiškiamas įsikūnijusiam Žodžiui, taip pat Tėvui bei Šventajai Dvasiai, ir tam garbinimui neparastai pasitarnauja".[541] Šį pagarbumo kultą išreiškia Dievo Motinai skirtos liturginės šventės[542] ir tokios marijiškos maldos kaip rožinis – „visos Evangelijos santrauka".[543] 1172 2678

III. Marija – eschatologinė Bažnyčios ikona

972 Kalbą apie Bažnyčią, jos kilmę, misiją ir paskirtį geriausiai užbaigsime atsigręždami į Mariją; kontempliuodami ją, suvoksime, koks 773

[537] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 62: AAS 57 (1965) 63.
[538] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 60: AAS 57 (1965) 62.
[539] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 62: AAS 57 (1965) 63.
[540] Paulius VI, Apašt. parag. *Marialis cultus*, 56: AAS 66 (1974) 162.
[541] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 66: AAS 57 (1965) 65.
[542] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964) 125.
[543] Paulius VI, Apašt. parag. *Marialis cultus*, 42: AAS 66 (1974) 152–153.

yra Bažnyčios slėpinys, koks jos „tikėjimo kelias“ ir kokia ji bus baigusi žemės kelionę, kai, „švenčiausiosios ir nedaliosios Trejybės garbei“ su-
829 sibūrusi „į vieną Dievo tautą“[544], sutiks tą, kurią gerbia kaip savo Viešpaties ir savo pačios Motiną:

> Kaip danguje jau pašlovinta kūnu ir siela Jėzaus Motina yra būsimajame amžiuje atbaigsimos Bažnyčios paveikslas ir pradžia, taip šioje žemėje, kol ateis Viešpaties diena, ji šviečia keliaujančiajai Dievo tautai kaip ti-
2853 kros vilties ir paguodos ženklas.[545]

Santrauka

973 *Ištarusi per Apreiškimą* „Fiat“ *ir sutikusi dalyvauti Įsikūnijimo slėpinyje, Marija visiškai įsitraukia į tą misiją, kurią turi atlikti jos Sūnus. Kur tik yra Gelbėtojas ir mistinio Kūno Galva, ten visur ji yra Motina.*

974 *Baigusi savo žemiškąjį gyvenimą, Švenčiausioji Mergelė Marija su kūnu ir siela buvo paimta į dangaus garbę; ten ji jau dalyvauja savo Sūnaus prisikėlimo garbėje pranokdama būsimą visų Jo kūno narių prisikėlimą.*

975 *„Mes tikime, kad Švenčiausioji Dievo Gimdytoja, naujoji Ieva, ir danguje toliau vykdo savo motiniškąjį vaidmenį Kristaus narių atžvilgiu.“*[546]

10 skirsnis

„TIKIU NUODĖMIŲ ATLEIDIMĄ“

976 Apaštalų tikėjimo simbolyje tikėjimas nuodėmių atleidimu jungiamas su tikėjimu į Šventąją Dvasią, taip pat ir su tikėjimu Bažnyčia ir šventųjų bendryste. Prisikėlęs Kristus, duodamas savo apaštalams Šventąją Dvasią, suteikė ir savo dievišką galią atleisti nuodėmes: „Imkite Šventąją Dvasią. Kam atleisite nuodėmes, tiems jos bus atleistos, o kam sulaikysite, – sulaikytos“ (Jn 20, 22–23).

[544] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 69: AAS 57 (1965) 66–67.
[545] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 68: AAS 57 (1965) 66.
[546] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 15: AAS 60 (1968) 439.

(Antrojoje Katekizmo dalyje bus išsamiai aptartas nuodėmių atleidimas per Krikštą, Atgailos sakramentą ir kitus sakramentus, ypač Eucharistiją. Tad čia užteks paminėti keletą pagrindinių dalykų.)

I. Vienas Krikštas nuodėmėms atleisti 1263

977 Mūsų Viešpats nuodėmių atleidimą susiejo su tikėjimu ir su Krikštu: „Eikite į visą pasaulį ir skelbkite Evangeliją visai kūrinijai. Kas įtikės ir pasikrikštys, bus išgelbėtas“ (Mk 16, 15–16). Krikštas yra pirmasis ir pagrindinis nuodėmių atleidimo sakramentas, nes jis mus vienija su už mūsų nuodėmes mirusiu ir mums nuteisinti prikeltu Kristumi,[547] kad „mes pradėtume gyventi atnaujintą gyvenimą“ (Rom 6, 4).

978 „Kai, pirmą kartą išpažinę tikėjimą, būname nuplaunami šventuoju Krikštu, mums suteikiamas visiškas atleidimas, ir nebelieka nei kaltės – ar tai gimtosios, ar apsileidimu atsiradusios, ar laisva valia padarytos, – kurią reikėtų panaikinti, nei bausmės, kurią reikėtų atlikti. Vis dėlto Krikšto malonė neišvaduoja žmogaus iš visų prigimties silpnybių. Negana to: kiekvienam tenka kovoti su geismingumu, kuris mus 1264
nuolat traukia į nuodėmę.“[548]

979 Kas bus toks narsus ir budrus šioje kovoje su palinkimu į blogį, kad išliktų nesužeistas nuodėmės? „Kadangi Bažnyčiai buvo būtina turėti galią atleisti nuodėmes ir kitaip, ne vien Krikšto sakramentu, jai 1446
buvo duoti dangaus Karalystės raktai, suteikiantys galią atleisti kaltes bet kuriam atgailojančiam, nors jis darytų nuodėmes iki paskutinės gyvenimo valandos.“[549]

980 Atgailos sakramentu pakrikštytasis gali būti sutaikintas su Dievu 1422–1484
ir su Bažnyčia:

> Bažnyčios tėvai buvo teisūs atgailą vadindami „varginguoju Krikštu“.[550] Po Krikšto nupuolusiųjų išganymui Atgailos sakramentas yra lygiai taip būtinas, kaip pats Krikštas būtinas tiems, kurie dar nėra atgimę.[551]

[547] Plg. Rom 4, 24.
[548] *Catechismus Romanus*, 1, 11, 3, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 123.
[549] *Catechismus Romanus*, 1, 11, 4, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 123.
[550] Plg. Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 39, 17: SC 358, 188 (PG 36, 356).
[551] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 2: DS 1672.

II. Raktų galia

981 Prisikėlęs Kristus pasiuntė savo apaštalus skelbti Jo vardu visoms tautoms, „kad atsiverstų ir gautų nuodėmių atleidimą“ (Lk 24, 47). Šią „sutaikinimo tarnystę“ (2 Kor 5, 18) apaštalai ir jų įpėdiniai vykdė ne vien skelbdami žmonėms Kristaus mums pelnytą Dievo atleidimą bei kviesdami juos atsiversti ir tikėti, bet ir atleisdami jiems nuodėmes
1444 Krikštu ir sutaikindami juos su Dievu ir Bažnyčia iš Kristaus gautųjų raktų galia:

553 Bažnyčia „gavo dangaus karalystės raktus, kad joje būtų atleidžiamos nuodėmės Kristaus krauju ir Šventosios Dvasios veikimu. Toje Bažnyčioje per nuodėmę mirusi siela atgyja, kad gyventų su Kristumi, kurio malone esame išgelbėti“.[552]

1463 982 Nėra tokios sunkios kaltės, kurios šventoji Bažnyčia negalėtų atleisti. „Nėra tokio blogo ir tiek nusikaltusio žmogaus, kad jis negalė-
605 tų tikėtis atleidimo, jei tik nuoširdžiai gailisi.“[553] Kristus, kuris mirė už visus žmones, trokšta, kad Jo Bažnyčioje atleidimo durys visada būtų atvertos kiekvienam, kas tik nusigręžia nuo nuodėmės.[554]

1442 983 Katechezė stengsis gaivinti ir stiprinti tikinčiųjų tikėjimą neprilygstamo didumo dovana, kurią prisikėlęs Kristus suteikė savo Bažnyčiai: tai apaštalų ir jų įpėdinių tarnybos misija ir galia tikrai atleisti nuodėmes:

1465 Viešpats nori, kad Jo mokiniai turėtų kuo daugiau galios, nori, kad Jo silpni tarnai darytų Jo vardu visa, ką darė Jis pats būdamas žemėje.[555]

Kunigai gavo galią, kurios Dievas nedavė nei angelams, nei arkangelams. [...] Ir visa, ką kunigai daro žemėje, Dievas patvirtina danguje.[556]

Jeigu Bažnyčioje nebūtų nuodėmių atleidimo, nebūtų ir jokios būsimojo gyvenimo ir amžinojo išlaisvinimo vilties. Dėkokime Dievui, kuris tokią dovaną suteikė savo Bažnyčiai.[557]

[552] Šv. Augustinas, *Sermo* 214, 11, ed. P. Verbraken: Revue Bénédictine, 72, 1962, 21 (PL 38, 1071–1072).

[553] *Catechismus Romanus*, 1, 11, 5, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 124.

[554] Plg. Mt 18, 21–22.

[555] Šv. Ambraziejus, *De Paenitentia* 1, 8, 34: CSEL 73, 135–136 (PL 16, 476–477).

[556] Šv. Jonas Auksaburnis, *De sacerdotio* 3, 5: SC 272, 148 (PG 48, 643).

[557] Šv. Augustinas, *Sermo* 213, 8, 8, ed. G. Morin, *Sancti Augustini sermones post Maurinos reperti* [Guelferbytanus 1, 9], Roma, 1930, p. 448 (PL 38, 1064).

Santrauka

984 *Tikėjimo simbolyje „nuodėmių atleidimas" jungiamas su tikėjimo į Šventąją Dvasią išpažinimu. Mat, duodamas apaštalams Šventąją Dvasią, prisikėlęs Kristus jiems taip pat suteikė galią nuodėmes atleisti.*

985 *Krikštas yra pirmasis ir pagrindinis nuodėmių atleidimo sakramentas: jis mus vienija su mirusiu ir prisikėlusiu Kristumi ir duoda mums Šventąją Dvasią.*

986 *Bažnyčia Kristaus valia turi galią atleisti pakrikštytiesiems nuodėmes ir tai daro per vyskupus ir kunigus, kaip įprasta, Atgailos sakramentu.*

987 *„Tiek nuodėmes atleidžiantys kunigai, tiek sakramentai tėra tartum įrankiai, kuriais pats išganymo autorius ir teikėjas Viešpats Kristus suteikia mums nuodėmių atleidimą ir mus nuteisina."*[558]

11 skirsnis

„TIKIU KŪNO IŠ NUMIRUSIŲ PRISIKĖLIMĄ"

988 Krikščionių tikėjimo simbolis, kuriuo išpažįstame, kad tikime į Dievą Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią bei Jo kuriamuoju, išganomuoju ir pašventinamuoju veikimu, baigiamas prisikėlimo iš numirusių pasaulio pabaigoje ir amžinojo gyvenimo skelbimu.

989 Mes tvirtai tikime ir kartu viliamės, kad kaip Kristus tikrai prisikėlė iš numirusių ir amžinai gyvena, taip ir teisieji po mirties amžinai gyvens su prisikėlusiu Kristumi, ir Jis prikels juos paskutiniąją dieną.[559] Kaip Jo, taip ir mūsų prisikėlimą įvykdys Švenčiausioji Trejybė: 655 648

> Jei jumyse gyvena Dvasia to, kuris Jėzų prikėlė iš numirusių, tai jis – prikėlęs iš numirusių Kristų Jėzų – atgaivins ir jūsų mirtinguosius kūnus savo Dvasia, gyvenančia jumyse (Rom 8, 11).[560]

[558] *Catechismus Romanus*, 1, 11, 6, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 124–125.
[559] Plg. Jn 6, 39–40.
[560] Plg. 1 Tes 4, 14; 1 Kor 6, 14; 2 Kor 4, 14; Fil 3, 10–11.

990 Žodis „kūnas“ reiškia silpną ir mirtingą žmogų.[561] „Kūno prisikėlimo“
364 prasmė ta, kad po mirties gyvens ne tik nemirtingoji siela, bet ir mūsų „mirtingieji kūnai“ (Rom 8, 11) bus vėl gyvi.

638 991 Tikėti mirusiųjų prisikėlimą nuo pat pradžių buvo esminis krikščionių tikėjimo elementas. „Krikščionys yra tvirtai įsitikinę prisikėlimu iš numirusių; tuo tikėjimu mes gyvename“[562]:

> Kaipgi kai kurie iš jūsų sako, jog nesą mirusiųjų prisikėlimo?! Jeigu nėra mirusiųjų prisikėlimo, tai ir Kristus nebuvo prikeltas. O jei Kristus nebuvo prikeltas, tai tuščias mūsų skelbimas ir tuščias jūsų tikėjimas. [...] Bet dabar Kristus tikrai yra prikeltas iš numirusių kaip užmigusiųjų pirmgimis (1 Kor 15, 12–14. 20).

I. Kristaus ir mūsų prisikėlimas

Laipsniškas prisikėlimo apreiškimas

992 Mirusiųjų prisikėlimą Dievas apreiškė savo tautai laipsniškai. Mi-
297 rusiųjų kūno prisikėlimo viltį iš esmės žadino tikėjimas į vieną Dievą, viso žmogaus, jo kūno ir sielos Kūrėją. Dangaus ir žemės Kūrėjas ištikimai laikosi savo Sandoros su Abraomu ir jo palikuonimis. Toje dviguboje perspektyvoje ima ryškėti tikėjimas prisikėlimu. Kankiniai Makabėjai kankinami išpažįsta:

> Pasaulio Karalius mus prikels naujam amžinam gyvenimui. Mes mirštame už jo įstatymus! (2 Mak 7, 9). Aš pasirinkau mirti nuo žmonių rankos su viltimi, duota Dievo, kad jis mane sugrąžins į gyvenimą (2 Mak 7, 14).[563]

575 993 Fariziejai[564] ir daugelis Viešpaties amžininkų[565] turėjo prisikėlimo viltį. Jėzus tvirtai to mokė. Sadukiejams, kurie tai neigė, Jis atsakė: „Argi ne todėl klystate, kad neišmanote nei Raštų, nei Dievo galybės?!“ (Mk
205 12, 24) Tikėjimas prisikėlimu remiasi tikėjimu į Dievą, kuris yra „ne mirusiųjų, bet gyvųjų Dievas“ (Mk 12, 27).

[561] Plg. Pr 6, 3; Ps 56, 5; Iz 40, 6.
[562] Tertulijonas, *De resurrectione mortuorum* 1, 1: CCL 2, 921 (PL 2, 841).
[563] Plg. 2 Mak 7, 29; Dan 12, 1–13.
[564] Plg. Apd 23, 6.
[565] Plg. Jn 11, 24.

994 Negana to: Jėzus tokį tikėjimą sieja su savo asmeniu: „Aš esu prisikėlimas ir gyvenimas“ (Jn 11, 25). Pats Jėzus paskutiniąją dieną prikels tuos, kurie bus į Jį tikėję,[566] kurie bus valgę Jo Kūną ir gėrę Jo Kraują.[567] Jau dabar Jis tai parodo ir laiduoja grąžindamas gyvybę kai kuriems mirusiems[568] ir tuo skelbdamas savo paties prisikėlimą, kuris tačiau bus kitokio pobūdžio. Apie tą vienintelį įvykį Jis kalba kaip apie Jonos ženklą,[569] Šventyklos ženklą[570]: Jis praneša prisikelsiąs trečiąją dieną po nužudymo.[571]

995 Būti Kristaus liudytoju reiškia būti „Jo prisikėlimo liudytoju“ (Apd 1, 22),[572] su Juo valgiusiu ir gėrusiu, „Jam prisikėlus iš numirusių“ (Apd 10, 41). Krikščioniškoji prisikėlimo viltis ypač išreikšta susitikimuose su prisikėlusiu Kristumi. Mes prisikelsime kaip Jis, su Juo, per Jį.

996 Nuo pat pradžių krikščionys, išpažindami tikį prisikėlimą, susidūrė su nesupratimu ir pasipriešinimu.[573] „Krikščionių tikėjimui dėl nieko taip karštai, atkakliai, tvirtai ir vaidingai nebuvo prieštaraujama, kaip dėl kūno prisikėlimo.“[574] Apskritai pripažįstama, kad po mirties žmogaus asmuo toliau gyvena dvasiškai. Bet kaip patikėti, kad aiškiai marus kūnas galėtų prisikelti amžinajam gyvenimui?

Kaip prisikels mirusieji?

997 *Ką reiškia „prisikelti“?* Žmogui mirus ir sielai atsiskyrus nuo kūno, žmogaus kūnas suyra, o jo siela eina susitikti su Dievu ir laukti, kada bus suvienyta su išaukštintuoju savo kūnu. Visagalis Dievas Jėzaus prisikėlimo galia mūsų kūnui galutinai grąžins negęstančią gyvybę ir sujungs jį su mūsų siela.

[566] Plg. Jn 5, 24–25; 6, 40.
[567] Plg. Jn 6, 54.
[568] Plg. Mk 5, 21–43; Lk 7, 11–17; Jn 11.
[569] Plg. Mt 12, 39.
[570] Plg. Jn 2, 19–22.
[571] Plg. Mk 10, 34.
[572] Plg. Apd 4, 33.
[573] Plg. Apd 17, 32; 1 Kor 15, 12–13.
[574] Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 88, 2, 5: CCL 39, 1237 (PL 37, 1134).

1038 998 *Kas prisikels?* Visi mirę žmonės: „Kurie darė gera, prisikels gyventi, kurie darė bloga, prisikels stoti į teismą“ (Jn 5, 29).[575]

640 999 *Kaip prisikels?* Kristus prisikėlė su savo paties kūnu: „Pasižiūrėkite į mano rankas ir kojas. Juk tai aš pats!“ (Lk 24, 39); bet Jis negrįžo į
645 žemiškąjį gyvenimą. Taip pat Jame „visi prisikels su savo kūnu, kurį turi dabar“[576], tačiau tas kūnas bus perkeistas į garbingąjį kūną,[577] tai bus „dvasinis kūnas“ (1 Kor 15, 44):

> Gal kas paklaus: „Kaip bus prikelti mirusieji? Su kokiu kūnu jie pasirodys?“ Neišmanėli! Ką tu pasėji, neatgimsta, jei prieš tai nenumiršta. Kad ir ką sėji, tu sėji ne būsimąjį kūną, bet pliką grūdą [...]. Sėjamas gendantis kūnas, keliasi negendantis. [...] mirusieji bus prikelti jau negendantys [...]. Juk reikia, kad šis gendantis [kūnas] apsivilktų negendamybe, šis marus [kūnas] apsivilktų nemarybe“ (1 Kor 15, 35–37. 42. 52–53).

647 1000 Tas „kaip“ pranoksta mūsų vaizduotę ir supratimą, jis prieinamas vien tikėjimu. Tačiau mūsų dalyvavimas Eucharistijoje jau leidžia mums iš anksto paragauti mūsų kūno perkeitimo per Kristų:

> Kaip žemiškoji duona, priėmusi Dievo žodžius, jau nebėra paprasta duona, bet yra Eucharistija, sudaryta iš dviejų elementų – žemiškojo ir
1405 dangiškojo, taip ir Eucharistiją priimantys mūsų kūnai jau nebėra nykstantys, o turi prisikėlimo viltį.[578]

1038 1001 *Kada prisikels?* Tikrų tikriausiai „paskutiniąją dieną“ (Jn 6, 39–40. 44. 54; 11, 24); „pasaulio pabaigoje“[579]. Iš tiesų prisikėlimas iš
673 numirusių yra glaudžiai susijęs su antruoju Kristaus atėjimu:

> Pats Viešpats, nuskambėjus paliepimui, arkangelo balsui ir Dievo trimitui, nužengs iš dangaus. Tuomet pirmiausia prisikels tie, kurie mirė Kristuje (1 Tes 4, 16).

[575] Plg. Dan 12, 2.
[576] Laterano IV susirinkimas, Cap. 1, *De fide catholica*: DS 801.
[577] Plg. Fil 3, 21.
[578] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 4, 18, 5: SC 100, 610–612 (PG 7, 1028–1029).
[579] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 54.

Prisikėlę su Kristumi

1002 Kaip tiesa, kad Kristus mus prikels „paskutiniąją dieną", taip tiesa ir tai, kad tam tikru būdu mes jau esame prisikėlę su Kristumi. Šventosios Dvasios dėka krikščionių gyvenimas jau dabar žemėje yra dalyvavimas Kristaus mirtyje ir prisikėlime: 655

> Su juo palaidoti krikšte, jūs tikėjimu jame prisikėlėte galybe Dievo, kuris jį prikėlė iš numirusių [...]. Jeigu esate su Kristumi prikelti, siekite to, kas aukštybėse, kur Kristus sėdi Dievo dešinėje (Kol 2, 12; 3, 1).

1003 Krikštu suvienyti su Kristumi, tikintieji jau realiai dalyvauja dangiškame prikeltojo Kristaus gyvenime,[580] tačiau šis „gyvenimas su Kristumi yra paslėptas Dieve" (Kol 3, 3). Dievas mus „prikėlė ir pasodino danguje su Kristumi Jėzumi" (Ef 2, 6). Maitinami Jo Kūnu Eucharistijoje, mes jau priklausome Kristaus Kūnui. Kai prisikelsime paskutiniąją dieną, mes taip pat su Juo pasirodysime šlovingi (plg. Kol 3, 4). 1227 2796

1004 Tos dienos belaukiant, tikinčiojo kūną ir sielą jau yra sukilnines buvimas „Kristuje"; dėl to reikia gerbti savo ir kito kūną, ypač kai jis kenčia: 364 1397

> Kūnas skirtas [...] Viešpačiui, o Viešpats – kūnui. Prikėlęs Viešpatį, Dievas ir mus prikels savo galybe. Argi nežinote, kad jūsų kūnai yra Kristaus nariai? [...] jūs nebepriklausote patys sau [...]. Tad šlovinkite Dievą savo kūnu! (1 Kor 6, 13–15. 19–20).

II. Mirti Jėzuje Kristuje

1005 Kad prisikeltume su Kristumi, turime mirti su Kristumi, turime „palikti kūno būstinę ir įsikurti pas Viešpatį" (2 Kor 5, 8). Iškeliaujant,[581] t. y. mirštant, siela atsiskiria nuo kūno. Su savuoju kūnu ji bus vėl sujungta prisikėlimo dieną.[582] 624 650

[580] Plg. Fil 3, 20.
[581] Plg. Fil 1, 23.
[582] Plg. Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 28: AAS 60 (1968) 444.

Mirtis

164, 1500 1006 „Mirtis aiškiausiai iškelia žmogiškosios būklės mįslę.“[583] Žiūrint vienaip, kūno mirtis yra natūralus dalykas, tačiau tikėjimo akimis ji yra tikras „atpildas už nuodėmę“ (Rom 6, 23).[584] Tiems, kurie miršta Kristaus malonėje, ji yra dalyvavimas Kristaus mirtyje, kad galėtų dalyvauti ir Jo prisikėlime.[585]

1007 *Mirtis yra žemiškojo gyvenimo pabaiga.* Mūsų gyvenimas trunka tam tikrą laiką, kuriam bėgant mes keičiamės ir senstame; kaip ir visoms gyvoms žemės būtybėms, mirtis mums atrodo normali gyvenimo pabaiga. Tas mirties bruožas verčia mus skubėti: žinojimas, jog esame mirtingi, primena, kad turime ribotą laiką gyvenimui realizuoti:

> Atsimink Kūrėją savo jaunystės dienomis. Dulkės sugrįš į žemę, kaip jos kadaise buvo, o gyvybės alsavimas sugrįš pas Dievą, kuris jį davė (Koh 12, 1. 7).

401 1008 *Mirtis yra nuodėmės padarinys.* Autentiškai aiškindamas Šventojo Rašto[586] ir Tradicijos ištaras, Bažnyčios Magisteriumas moko, kad mirtis atėjo į pasaulį dėl žmogaus nuodėmės.[587] Nors žmogaus prigimtis ir buvo mirtinga, Dievas jam neskyrė mirti. Mirtis buvo priešinga Dievo Kūrėjo planams, ji atėjo į pasaulį kaip nuodėmės padarinys.[588] „Kūno mirtis, nuo kurios žmogus, jei nebūtų nusidėjęs, būtų buvęs apsaugotas“,[589] yra žmogaus „paskutinis priešas“ (1 Kor 15, 26), kurį reikia nugalėti.

376

1009 *Kristus pakeitė mirtį.* Jėzus, Dievo Sūnus, taip pat iškentėjo 612 žmogišką mirtį. Tačiau, nepaisydamas jos baimės,[590] Jis pasitiko mirtį visiškai ir laisvai atsidavęs savo Tėvo valiai. Jėzaus klusnumas mirties prakeiksmą pavertė palaima.[591]

[583] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 18: AAS 58 (1966) 1038.
[584] Plg. Pr 2, 17.
[585] Plg. Rom 6, 3–9; Fil 3, 10–11.
[586] Plg. Pr 2, 17; 3, 3. 19; Išm 1, 13; Rom 5, 12; 6, 23.
[587] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 1: DS 1511.
[588] Plg. Išm 2, 23–24.
[589] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 18: AAS 58 (1966) 1038.
[590] Plg. Mk 14, 33–34; Žyd 5, 7–8.
[591] Plg. Rom 5, 19–21.

Krikščioniškos mirties prasmė 1681–1690

1010 Kristaus dėka krikščioniška mirtis turi teigiamą prasmę. „Man gyvenimas – tai Kristus, o mirtis – tik laimėjimas“ (Fil 1, 21). „Štai tikras žodis: jei mes su juo numirėme, su juo ir gyvensime“ (2 Tim 2, 11). Esminė krikščioniškos mirties naujovė yra tai, kad per Krikštą krikščionis jau yra sakramentiniu būdu „miręs su Kristumi“, idant pradėtų naują gyvenimą; ir jei mes mirštame Kristaus malonėje, fizinė mirtis užbaigia tą „mirimą su Kristumi“ ir galutinai mus įtraukia į Kristų Jo Atpirkimo aktu: 1220

> Man verčiau mirti dėl Jėzaus Kristaus nei karaliauti iki žemės pakraščių. Aš ieškau To, kuris mirė už mus; trokštu To, kuris dėl mūsų prisikėlė. Artėja mano gimimas [...]. Leiskite man išvysti skaidriąją šviesą; o kai būsiu anapus, tada tapsiu žmogumi.[592]

1011 Mirtimi Dievas kviečia žmogų pas save. Dėl to krikščionis gali trokšti mirties panašiai kaip šv. Paulius: „Verčiau man mirti ir būti su Kristumi“ (Fil 1, 23); ir gali Kristaus pavyzdžiu savo mirtį paversti klusnumo ir meilės Tėvui aktu:[593] 1025

> Mano žemiški troškimai nukryžiuoti; [...] manyje sruvena gyvasis vanduo ir giliai manyje byloja: „Eikime pas Tėvą“.[594]
> Noriu regėti Dievą, o norint Jį regėti, reikia numirti.[595]
> Aš ne mirštu, bet einu į gyvenimą.[596]

1012 Krikščioniškoji mirties vizija[597] yra ypač gerai išreikšta Bažnyčios liturgijoje:

> Gyvenimas, Viešpatie, tavo ištikimiesiems tik pasikeičia, bet nenutrūksta, ir, šios žemės laikinajam būstui suirus, danguje jų laukia amžinoji buveinė.[598]

[592] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Romanos* 6, 1–2: SC 10bis, 114 (Funk 1, 258–260).
[593] Plg. Lk 23, 46.
[594] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Romanos* 7, 2: SC 10bis, 116 (Funk 1, 260).
[595] Šv. Jėzaus Teresė, *Poesía*, 7, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 6, Burgosas, 1919, p. 86.
[596] Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė, *Lettre* (1897 birželio 9), in: *Correspondance Générale*, v. 2, Paryžius, 1973, p. 1015.
[597] Plg. 1 Tes 4, 13–14.
[598] *Votyvinės Mišios, Už mirusiuosius*, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 1100.

1013 Mirtis yra žmogaus žemiškosios kelionės pabaiga, pabaiga Dievo jam dovanoto malonės ir gailestingumo meto savo žemiškajam gyvenimui tvarkyti pagal Dievo planą ir apsispręsti dėl savo galutinio likimo. Kai pasibaigs „vienintelė mūsų žemiškojo gyvenimo kelionė“[599], į jokį kitą žemišką gyvenimą mes jau nebegrįšime. „Žmonėms skirta vieną kartą mirti“ (Žyd 9, 27). Po mirties jokios „reinkarnacijos“ nėra.

1014 Bažnyčia mus ragina rengtis mūsų mirties valandai („Nuo staigios ir netikėtos mirties gelbėk mus, Viešpatie“: senoji Visų Šventųjų litanija), prašyti Dievo Motiną mus užtarti „mūsų mirties valandą“ 2676–2677 (malda „Sveika, Marija“) ir pavesti save šventajam Juozapui, laimingos mirties globėjui:

> Privalai taip elgtis ir mąstyti, lyg šiandien turėtum mirti. Jei tavo sąžinė gryna, mirtis labai nebaugina. Geriau reikia vengti nuodėmės, negu bėgti nuo mirties. Jei šiandien nesi pasirengęs mirti, kodėl manai, kad būsi pasirengęs rytoj?[600]
>
> Tešlovina Tave, o mano Viešpatie, sesuo mūsų mirtis kūniškoji, kurios nė vienas gyvas žmogus išvengti negali. Vargas tiems, kurie mirs sunkiose nuodėmėse, palaiminti tie, kuriuos ji ras ištikimus Tavo švenčiausiajai valiai, nes antroji mirtis jiems nieko blogo neatneš.[601]

Santrauka

1015 *„Kūnas yra išganymo ašis.“*[602] *Mes tikime į Dievą, kūno Kūrėją; mes tikime į Žodį, tapusį kūnu, kad atpirktų kūną; mes tikime kūno prisikėlimą, kuriuo atbaigiamas jo sukūrimas ir atpirkimas.*

1016 *Mirtis atskiria sielą nuo kūno, bet prikeldamas Dievas grąžins negęstančią gyvybę mūsų perkeistam kūnui, sujungdamas jį su mūsų siela. Kaip Kristus prisikėlė ir amžinai gyvena, taip ir mes prisikelsime paskutiniąją dieną.*

[599] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 54.

[600] *De imitatione Christi* 1, 23, 5–8, ed. T. Lupo, Vatikanas, 1982, p. 70.

[601] Šv. Pranciškus Asyžietis, *Canticum Fratris Solis*, in: *Opuscula sancti Patris Francisci Assisiensis*, ed. C. Esser, Grotaferata, 1978, p. 85–86.

[602] Tertulijonas, *De resurrectione mortuorum* 8, 2: CCL 2, 931 (PL 2, 852).

1017 *„Mes tikime, kad tikrai prisikels tas kūnas, kurį turime dabar.“*[603] *Nors į kapą sėjamas gendantis kūnas, keliasi negendantis,*[604] *„dvasinis kūnas“ (1 Kor 15, 44).*

1018 *Dėl gimtosios nuodėmės žmogus turi patirti „kūno mirtį, nuo kurios [...], jei nebūtų nusidėjęs, būtų buvęs apsaugotas“.*[605]

1019 *Jėzus, Dievo Sūnus, laisva valia iškentė mirtį už mus visiškai ir laisvai atsidavęs Dievo, savo Tėvo, valiai. Savo mirtimi Jis mirtį nugalėjo atverdamas visiems žmonėms išganymo galimybę.*

12 skirsnis

„TIKIU AMŽINĄJĮ GYVENIMĄ“

1020 Krikščionis, kuris savo mirtį susieja su Jėzaus mirtimi, žiūri į mirtį kaip į kelionę pas Jį ir įžengimą į amžinąjį gyvenimą. Mirštančiam krikščioniui paskutinį kartą tarusi Kristaus atleidimo ir išrišimo žodžius, paskutinį kartą juos patvirtinusi gydančiu patepimu ir suteikusi Viatiką – Kristų kaip maistą kelionei, Bažnyčia švelniai padrąsina: 1523–1525

> Krikščionio siela, ruoškis keliauti iš šio pasaulio vardan visagalio Dievo Tėvo, kuris tave sukūrė; vardan Jėzaus Kristaus, gyvojo Dievo Sūnaus, kuris už tave kentėjo; ir vardan Šventosios Dvasios, kuri tavyje išlieta. Tegul šiandien tavo vieta ir buveinė išlieka ramybėje pas Dievą šventame Zione su šventąja Dievo Gimdytoja Mergele Marija, su šventuoju Juozapu ir visais angelais bei Dievo šventaisiais. [...] [Sugrįžk] pas savo Kūrėją, kuris iš žemės dulkių tau suteikė pavidalą. Tad tave, iškeliaujantį iš šio gyvenimo, tepasitinka Švenčiausioji Mergelė Marija, Angelai ir visi Šventieji. [...] Veidas į veidą regėk savo Atpirkėją...[606] 336, 2677

[603] Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 854.

[604] Plg. 1 Kor 15, 42.

[605] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 18: AAS 58 (1966) 1038.

[606] *Mirštančiųjų palydėjimas*, 146–147, in: *Ligonių patepimo apeigos ir pastoracijos gairės*, Vilnius, 2005, p. 82.

I. Žmogaus individualusis teismas

1021 Mirtis užbaigia žmogaus gyvenimą – tą laiką, kuriame dar galima priimti arba atmesti Kristuje apreikštą Dievo malonę.[607] Naujajame
1038 Testamente kalbama apie teismą pirmiausia kaip apie galutinį susitikimą su Kristumi Jo antrojo atėjimo metu, bet sykiu nekart tvirtinama,
679 kad kiekvienam iškart po mirties bus atlyginta už jo darbus ir tikėjimą. Palyginimas apie vargšą Lozorių,[608] Kristaus žodžiai, tarti nuo kryžiaus gerajam nusikaltėliui,[609] ir kiti Naujojo Testamento tekstai[610] liudija galutinį sielos likimą,[611] kuris gali būti ne visiems vienodas.

393 1022 Kiekvieno žmogaus nemirtingoji siela mirties valandą gauna amžinąjį atlygį, kai individualiajame teisme jo gyvenimas sugretinamas su Kristumi: tai arba išskaistinimas,[612] arba tuoj pat gaunama į dangų įžengiančiųjų palaima[613], arba iškart amžinas pasmerkimas.[614]

1470 Savo gyvenimo vakarą būsime teisiami pagal tai, kaip mylėjome.[615]

II. Dangus

1023 Kurie miršta Dievo malonėje kaip Jo draugai ir yra tobulai išskais-
954 tinti, tie amžinai gyvens su Kristumi. Jie visada bus panašūs į Dievą, nes regės „jį tokį, koks jis yra“ (1 Jn 3, 2), „akis į akį“ (1 Kor 13, 12):[616]

[607] Plg. 2 Tim 1, 9–10.
[608] Plg. Lk 16, 22.
[609] Plg. Lk 23, 43.
[610] Plg. 2 Kor 5, 8; Fil 1, 23; Žyd 9, 27; 12, 23.
[611] Plg. Mt 16, 26.
[612] Plg. Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 856; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Graecis*: DS 1304; Tridento Susirinkimas, 25ª sesija, *Decretum de purgatorio*: DS 1820.
[613] Plg. Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 857; Jonas XXII, Bulė *Ne super his*: DS 991; Benediktas XII, Konst. *Benedictus Deus*: DS 1000–1001; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Graecis*: DS 1305.
[614] Plg. Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 858; Benediktas XII, Konst. *Benedictus Deus*: DS 1002; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Graecis*: DS 1306.
[615] Šv. Kryžiaus Jonas, *Avisos y sentencias*, 57, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 13, Burgosas, 1931, p. 238.
[616] Plg. Apr 22, 4.

> Savo apaštališkąja valdžia apibrėžiame, kad bendru Dievo sprendimu visų šventųjų [...] ir kitų mirusių tikinčiųjų, priėmusių šventąjį Kristaus Krikštą, sielos, – kurioms po mirties nebereikia išskaistinimo, [...] o jei reikėjo ar reikės, tai po mirties išskaistintos – [...], dar iki susijungdamos su savo kūnais ir iki Paskutinio teismo, po mūsų Gelbėtojo Jėzaus Kristaus įžengimo į dangų, buvo, yra ir bus danguje, priimtos į dangaus karalystę bei dangiškąjį rojų su Kristumi ir šventaisiais angelais; po Viešpaties Jėzaus Kristaus kančios ir mirties jos tiesiogiai – netarpininkaujant jokiam kūriniui – akis į akį regėjo ir regi Dievo esmę.[617]

1024 Tas tobulas gyvenimas su Švenčiausiąja Trejybe, ta gyvenimo ir meilės bendrystė su Ja, su Mergele Marija, angelais ir visais palaimintaisiais yra vadinama „dangumi". Dangus yra žmogaus galutinis tikslas, jo giliausių lūkesčių išsipildymas, aukščiausios ir galutinės laimės būvis. 260, 326 2734, 1718

1025 Gyventi danguje reiškia „būti su Kristumi".[618] Išrinktieji gyvena „Jame" išlaikydami, tiksliau, atrasdami savo tikrąją tapatybę, savo tikrąjį vardą[619]: 1011

> Mat gyventi reiškia būti su Kristumi: kur Kristus, ten gyvenimas, ten Karalystė.[620]

1026 Savo mirtimi ir prisikėlimu Kristus mums atvėrė dangų. Palaimintųjų gyvenimo savastimi tampa visi Kristaus pelnyti Atpirkimo vaisiai, o Jis priima į savo dangiškąjį išaukštinimą žmones, kurie buvo Jį įtikėję ir liko ištikimi Jo valiai. Dangus yra palaiminga bendrija visų, tobulai su Juo susivienijusių. 793

1027 Šis palaimingos bendrystės su Dievu ir visais Kristuje esančiaisiais slėpinys pranoksta bet kokį supratimą ir įsivaizdavimą. Šv. Raštas mums apie tai kalba įvaizdžiais: gyvenimas, šviesa, ramybė, vestuvių pokylis, Karalystės vynas, Tėvo namai, dangiškoji Jeruzalė, rojus: „Ko akis neregėjo, ko ausis negirdėjo, kas žmogui į mintį neatėjo, tai paruošė Dievas tiems, kurie jį myli" (1 Kor 2, 9). 959, 1720

[617] Benediktas XII, Konst. *Benedictus Deus*: DS 1000; plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 49: AAS 57 (1965) 54.

[618] Plg. Jn 14, 3; Fil 1, 23; 1 Tes 4, 17.

[619] Plg. Apr 2, 17.

[620] Šv. Ambraziejus, *Expositio evangelii secundum Lucam* 10, 121: CCL 14, 379 (PL 15, 1927).

1722 1028 Dėl savo transcendencijos Dievas gali būti regimas toks, koks yra, tik tada, kai Jis pats atveria savąjį slėpinį tiesioginiam žmogaus regėjimui ir suteikia tokį gebėjimą. Šį Dievo regėjimą Jo dangiškoje šlovė-
163 je Bažnyčia vadina „palaiminguoju regėjimu“:

> Kokia bus garbė ir linksmybė, kai tau bus leista išvysti Dievą, būti taip pagerbtam, kad drauge su Viešpačiu Kristumi, savo Dievu, galėtum dalytis išganymo ir amžinosios šviesos džiaugsmu [...], drauge su teisiaisiais ir Dievo draugais džiaugtis dangaus Karalystėje nemirtingumo palaima.[621]

956 1029 Dangaus šlovėje palaimintieji toliau džiugiai vykdo Dievo valią kitų žmonių ir visos kūrinijos atžvilgiu. Jie jau viešpatauja su Kristumi;
668 su Juo jie „viešpataus per amžių amžius“ (Apr 22, 5).[622]

III. Galutinis išskaistinimas – skaistykla

1030 Tie, kurie miršta Dievo malonėje ir draugystėje, tačiau nėra pakankamai išskaistinti, nors ir yra tikri dėl savo amžinojo išganymo, po mirties per kančią skaistinami tol, kol taps tokie šventi, jog galės įeiti į dangaus džiaugsmą.

954, 1472 1031 Tą galutinį išrinktųjų išskaistinimą, visiškai kitokį negu pasmerktųjų bausmė, Bažnyčia vadina *skaistykla*. Bažnyčia suformulavo tikėjimo mokymą apie skaistyklą, pirmiausia Florencijos[623] ir Tridento[624] Susirinkimuose. Bažnyčios Tradicija, pasiremdama kai kuriais Šv. Rašto tekstais,[625] kalba apie išskaistinančią ugnį:

> Kadangi Tas, kuris pats yra Tiesa, tvirtina, jog piktžodžiaujančiam Šventajai Dvasiai nebus atleista nei šiame, nei būsimajame gyvenime (Mt 12, 32), tai reikia tikėti, kad iki [Paskutinio] teismo dar egzistuos kai kurias lengvas nuodėmes apvalanti ugnis. Tas Šv. Rašto posakis leidžia suprasti, kad vienos kaltės gali būti atleistos šiame, kitos – būsimajame gyvenime.[626]

[621] Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *Epistula* 58, 10: CSEL 3/2, 665 (56, 10: PL 4, 367–368).
[622] Plg. Mt 25, 21. 23.
[623] Plg. Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Graecis*: DS 1304.
[624] Plg. Tridento Susirinkimas, 25ª sesija, *Decretum de purgatorio*: DS 1820; 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, canon 30: DS 1580.
[625] Pvz., 1 Kor 3, 15; 1 Pt 1, 7.
[626] Šv. Grigalius Didysis, *Dialogi* 4, 41, 3: SC 265, 148 (4, 39: PL 77, 396).

1032 Toks mokymas taip pat remiasi maldų už mirusiuosius praktika, apie kurią kalbama ir Šventajame Rašte: „Todėl jis [Judas Makabėjus] ir darė auką už mirusiuosius, kad jie būtų išvaduoti iš [...] nuodėmės“ (2 Mak 12, 46). Nuo pat pradžios Bažnyčia gerbė mirusiųjų atminimą ir meldėsi už juos, ypač aukodama Eucharistijos auką,[627] kad išskaistinti jie galėtų palaimingai regėti Dievą. Mirusiųjų labui Bažnyčia dar ragina skirti išmaldą, atlaidus bei atgailos darbus: 958 1371 1479

> Pagelbėkime jiems ir juos minėkime. Jei Jobo sūnus išskaistino jų tėvo auka,[628] kodėl mes turėtume abejoti, kad mūsų aukos už mirusius gali juos paguosti? Nedvejokime pagelbėti iškeliavusiems ir aukoti už juos savo maldas.[629]

IV. Pragaras

1033 Mes galime susivienyti su Dievu tik laisvai pasiryžę Jį mylėti. Bet mes negalime Dievo mylėti, jei sunkiai nusidedame Jam, savo artimui ar patys sau. „Kas nemyli, tas pasilieka mirties glėbyje. Kuris nekenčia savo brolio, tas žmogžudys, o jūs žinote, kad joks žmogžudys neturi amžinojo gyvenimo, jame pasiliekančio“ (1 Jn 3, 14–15). Viešpats mus įspėja, kad būsime nuo Jo atskirti, jei vengsime pagelbėti sunkiai vargstantiems beturčiams ir mažiausiems Jo broliams.[630] Mirti turint sunkią nuodėmę ir nesigailint bei atstumiant gailestingąją Dievo meilę reiškia savo paties laisvu noru būti amžinai nuo Jo atskirtam. Tas galutinio paties žmogaus atsiskyrimo nuo Dievo ir palaimintųjų draugijos būvis vadinamas „pragaru“. 1861 393 633

1034 Jėzus dažnai kalba apie negęstančios ugnies „pragarą“[631], skirtą tiems, kurie ligi pat savo gyvenimo pabaigos atsisako tikėti ir atsiversti; tai būsianti pražūtis ir sielai, ir kūnui.[632] Jėzus rūsčiais žodžiais skelbia, kad Jis „išsiųs savo angelus, tie išrankios [...] visus papiktintojus bei nedorėlius ir įmes juos į žioruojančią krosnį“ (Mt 13, 41–42), o Jis pasmerks: „Eikite šalin nuo manęs, prakeiktieji, į amžinąją ugnį!“ (Mt 25, 41).

[627] Plg. Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 856.
[628] Plg. Job 1, 5.
[629] Šv. Jonas Auksaburnis, *In epistulam I ad Corinthios* homilia 41, 5: PG 61, 361.
[630] Plg. Mt 25, 31–46.
[631] Plg. Mt 5, 22. 29; 13, 42. 50; Mk 9, 43–48.
[632] Plg. Mt 10, 28.

393 1035 Bažnyčia moko, kad yra pragaras ir kad jis amžinas. Sielos tų, kurie miršta turėdami sunkią nuodėmę, tuoj po mirties patenka į tamsybes, kur kenčia pragaro kančias, „amžinąją ugnį“.[633] Skaudžiausia pragaro kančia yra amžinas atskyrimas nuo Dievo, nes tik Jame viename žmogus gali rasti gyvenimą ir laimę, kuriems buvo sukurtas ir kurių trokšta.

1036 Šventojo Rašto ištaros ir Bažnyčios mokymas apie pragarą *įspėja*
1734 žmogų *atsakingai elgtis* su savo laisve, atmenant savo amžinąją dalią.
1428 Drauge jie *įsakmiai ragina atsiversti*: „Įeikite pro ankštus vartus, nes erdvūs vartai ir platus kelias į pražūtį, ir daug juo einančių. Kokie ankšti vartai ir koks siauras kelias į gyvenimą! Tik nedaugelis jį atranda“ (Mt 7, 13–14).

> Kadangi nežinome nei dienos, nei valandos, kaip Viešpats įspėja, turime nuolat budėti, kad, užbaigę tik vieną kartą dovanotą žemiškąjį gyvenimą, taptume verti įeiti su juo į vestuves ir būti priskaičiuoti prie palaimintųjų, o ne pasiųsti šalin, kaip blogi ir apsileidę tarnai, į amžinąją ugnį ir išmesti laukan į tamsybes, kur bus „verksmas ir dantų griežimas“.[634]

1037 Nė vienam žmogui nėra Dievo iš anksto paskirta eiti į pragarą;[635]
162 tam reikia valingai nusigręžti nuo Dievo sunkia nuodėme ir su ja likti iki mirties. Eucharistinėje liturgijoje ir kasdienėse savo tikinčiųjų mal-
1014, 1821 dose Bažnyčia meldžia Dievą gailestingumo, žinodama, kad Jis nenori, „kad kuris pražūtų, bet kad visi atsiverstų“ (2 Pt 3, 9):

> Viešpatie, maloniai priimki šią mūsų – tavo tarnų ir visos tavo šeimos – auką. Duok savo ramybę mūsų laikams, išgelbėk mus nuo amžinojo pasmerkimo ir priskirk prie savo išrinktųjų.[636]

[633] Plg. *Simbolis „Quicumque“*: DS 76; Konstantinopolio sinodas (543 m.), *Anathematismi contra Origenem*, 7: DS 409; *Ibid.*, 9: DS 411; Laterano IV Susirinkimas, Cap. 1, *De fide catholica*: DS 801; Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 858; Benediktas XII, Konst. *Benedictus Deus*: DS 1002; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Iacobitis*: DS 1351; Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, canon 25: DS 1575; Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 12: AAS 60 (1968) 438.

[634] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 54.

[635] Plg. Oranžo II susirinkimas, *Conclusio*: DS 397; Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, canon 17: DS 1567.

[636] *I Eucharistijos malda*, 88, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 471.

V. Paskutinis teismas 678–679

1038 Visų mirusiųjų, „teisiųjų ir neteisiųjų" (Apd 24, 15), prisikėlimas įvyks prieš Paskutinį teismą. Tai bus „valanda, kai visi gulintieji 998, 1001
kapuose išgirs jo [Žmogaus Sūnaus] balsą. Kurie darė gera, prisikels gyventi, kurie darė bloga, prisikels stoti į teismą" (Jn 5, 28–29). Tada Kristus ateis „savo šlovėje ir kartu su juo visi angelai [...]. Jo akivaizdoje bus surinkti visų tautų žmonės, ir jis perskirs juos, kaip piemuo atskiria avis nuo ožių. Avis jis pastatys dešinėje, ožius – kairėje [...]. Ir eis šitie į amžinąjį kentėjimą, o teisieji į amžinąjį gyvenimą" (Mt 25, 31–33. 46).

1039 Kristaus, kuris yra Tiesa, akivaizdoje bus galutinai atskleistas 678
tikrasis kiekvieno žmogaus santykis su Dievu.[637] Paskutinis teismas atidengs ligi galutinių padarinių tai, ką gero kiekvienas padarė ar nepadarė savo žemiškajame gyvenime:

> Tai, ką daro blogieji, viskas yra užrašyta, o jie to nežino. Tą dieną, kurią „Dievas ateina, bet ne tyliai" (Ps 50, 3) [...], Jis kreipsis [į bloguosius] [...]: „Žemėje aš jums palikau savo vargšus mažutėlius." Jis jiems tars: „Aš – Galva – sėdėjau danguje, Tėvo dešinėje, bet mano nariai žemėje vargo, mano nariai žemėje alko ir troško; jeigu jūs būtumėte ką nors davę mano nariams, tai jūsų dovanos būtų tekusios ir Galvai. Tada suprastumėte, jog, žemėje jums palikęs savo vargšus mažutėlius, aš juos padariau jūsų pasiuntiniais, kad jūsų darbus neštų į mano lobyną. Jūs nieko neįdėjote į jų rankas, dėl to nieko negausite ir iš manęs."[638]

1040 Paskutinis teismas prasidės Kristui garbingai sugrįžus. Vienas Tėvas težino dieną ir valandą, vienas Jis nuspręs, kada tai įvyks. Per savo 637
Sūnų Jėzų Kristų Jis paskelbs nuosprendį visai istorijai. Mes sužinosime tikrąją viso kūrimo ir visos išganymo ekonomijos prasmę ir suprasime 314
nuostabius kelius, kuriais Dievo apvaizda viską vedė į galutinį tikslą. Paskutinis teismas parodys, kad Dievo teisingumas nugali visas Jo kūrinių padarytas neteisybes ir kad Jo meilė yra stipresnė už mirtį.[639]

1041 Žinia apie Paskutinį teismą ragina atsiversti, kol Dievo dar duo- 1432
tas žmonėms „palankus metas", „išganymo diena" (2 Kor 6, 2). Ji įkvepia šventos Dievo baimės. Ji skatina siekti Dievo karalystės teisybės. Ji

[637] Plg. Jn 12, 48.
[638] Šv. Augustinas, *Sermo* 18, 4, 4: CCL 41, 247–249 (PL 38, 130–131).
[639] Plg. Gg 8, 6.

2854 teikia „palaimintosios vilties“ (Tit 2, 13), jog sugrįš Viešpats, kuris „ateis, kad pasirodytų garbingas savo šventuosiuose ir nuostabus visuose, kurie įtikėjo“ (2 Tes 1, 10).

VI. Naujojo dangaus ir naujosios žemės viltis

769 1042 Laikų pabaigoje Dievo karalystė pasieks savo pilnatvę. Po Vi-
suotinio teismo teisieji, garbingi kūnu ir siela, amžinai viešpataus su
670 Kristumi, o pati visata bus atnaujinta:

> Bažnyčia „bus visiškai ištobulinta vien dangaus garbėje, kai [...] drauge su žmonių gimine ir visas pasaulis, artimai susijęs su žmogumi ir jame
310 įžengiantis į savo tikslą, bus tobulai atnaujintas Kristuje“.[640]

1043 Šventasis Raštas laukia to slėpiningo atnaujinimo, kuris perkeis
671 žmoniją ir pasaulį, kaip „naujo dangaus ir naujos žemės“ (2 Pt 3, 13)[641].
280 Taip bus galutinai įvykdytas Dievo planas „visa, kas yra danguje ir že-
518 mėje, iš naujo suvienyti Kristuje tartum galvoje“ (Ef 1, 10).

1044 Tame naujame pasaulyje,[642] dangiškojoje Jeruzalėje, Dievo buveinė bus tarp žmonių. „Jis nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių; ir nebebus mirties, nebebus liūdesio nei aimanos, nei sielvarto, nes kas buvo pirmiau, tas praėjo“ (Apr 21, 4).[643]

1045 *Žmogaus atžvilgiu* tas atbaigimas galutinai įgyvendins žmonijos
775 vienybę, kurios Dievas kurdamas norėjo, o keliaujanti Bažnyčia buvo „tarsi sakramentas“.[644] Tie, kurie bus susivieniję su Kristumi, sudarys
1404 atpirktųjų bendruomenę, „šventąjį [Dievo] miestą“ (Apr 21, 2), „Avinėlio sužadėtinę“ (Apr 21, 9). Jos nebeslėgs nuodėmė, netyrumas[645], savimeilė – tai, kas naikina arba ardo žemiškąjį žmonių bendrumą. Palaimingasis regėjimas, kai neaprėpiamasis Dievas atsivers išrinktiesiems, bus neišsenkanti laimės, ramybės ir tarpusavio bendrystės versmė.

[640] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[641] Plg. Apr 21, 1.
[642] Plg. Apr 21, 5.
[643] Plg. Apr 21, 27.
[644] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 1: AAS 57 (1965) 5.
[645] Plg. Apr 21, 27.

1046 *Visatos atžvilgiu* Apreiškimas rodo didelį medžiaginio pasaulio ir žmogaus likimų bendrumą:

> Kūrinija su ilgesiu laukia, kada bus apreikšti Dievo vaikai [...], su viltimi, 349
> kad ir pati bus išvaduota iš pragaišties vergovės [...]. Juk mes žinome, kad visa kūrinija iki šiol tebedūsauja ir tebesikankina. Ir ne tik ji, bet ir mes patys, kurie turime Dvasios pradmenis, – ir mes dejuojame, laukdami [...] mūsų kūno atpirkimo (Rom 8, 19–23).

1047 Tad regimajai visatai taip pat skirta būti perkeistai, kad pats pasaulis, „sugrąžintas į jo pirmykštį būvį, be jokių kliūčių tarnautų teisiesiems“[646], dalyvaudamas jų išaukštinime per prisikėlusį Jėzų Kristų.

1048 „*Nežinome* žemės ir žmonijos *baigmės laiko*, nežinome, nė kaip 673
visata buvo perkeista. Nuodėmės sudarkytas šio pasaulio pavidalas praeina, tačiau mes mokomi, kad Dievas rengia naują buveinę ir naują žemę, kurioje viešpatauja teisingumas ir kurios laimė patenkins ir pranoks visus ramybės troškimus, kylančius žmonių širdyse.“[647]

1049 „Tačiau naujos žemės laukimas turi ne silpninti, o kaip tik skatinti siekį puoselėti šią žemę, kurioje auga naujosios žmonių šeimos Kūnas, jau dabar, kad ir neaiškiai, galįs atskleisti kai kuriuos naujojo amžiaus bruožus. Todėl, nors žemiškąją pažangą turime rūpestingai 2820
skirti nuo Kristaus karalystės augimo, kiek toji pažanga gali prisidėti prie geresnio žmonių visuomenės sutvarkymo, tiek ji didžiai svarbi Dievo karalystei.“[648]

1050 „Visus gerus prigimties ir mūsų darbo vaisius, kuriuos Viešpa- 1709
ties Dvasios vedami ir jo liepiami būsime paskleidę žemėje, paskui vėl atrasime apvalytus ir be jokios dėmės, nušviestus ir perkeistus, kai Kristus perduos Tėvui amžiną ir visuotinę Karalystę.“[649] Tada, *amžinajame* 260
gyvenime, Dievas bus „viskas visame kame“ (1 Kor 15, 28):

> Gyvenimas kaip pati tikrovė ir tiesa yra Tėvas, per Sūnų Šventojoje Dvasioje tarytum iš versmės liejantis visiems dangiškųjų dovanų; dėl Jo

[646] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 5, 32, 1: SC 153, 398 (PG 7, 1210).
[647] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 39: AAS 58 (1966) 1056–1057.
[648] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 39: AAS 58 (1966) 1057.
[649] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 39: AAS 58 (1966) 1057; plg. *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 5–6.

dosnumo ir mums, žmonėms, yra tvirtai pažadėtos amžinojo gyvenimo gėrybės.[650]

Santrauka

1051 *Kiekvienas žmogus savo nemirtinga siela mirties valandą gauna amžinąjį atlygį, individualiai teisiamas Kristaus, gyvųjų ir mirusiųjų teisėjo.*

1052 *„Mes tikime, kad visų Kristaus malonėje mirusiųjų sielos [...] yra Dievo tauta anapus mirties, kuri bus galutinai nugalėta prisikėlimo dieną, sieloms susijungiant su savo kūnais.“*[651]

1053 *„Mes tikime, kad daugybė tų, kurie yra susibūrę apie Jėzų ir Mariją rojuje, sudaro dangaus Bažnyčią; būdami amžinai palaiminti, jie ten regi Dievą tokį, koks Jis yra, ir kiekvienas savaip, skirtingai dalyvauja drauge su šventaisiais angelais dieviškajame išaukštinto Kristaus viešpatavime, mus užtardami ir savo broliška globa daug mums, silpniems, padėdami.“*[652]

1054 *Tie, kurie miršta Dievo malonėje ir draugystėje, tačiau nepakankamai išskaistinti, nors ir yra tikri dėl savo amžinojo išganymo, po mirties per kančią skaistinami, kol taps tokie šventi, jog galės įeiti į Dievo džiaugsmą.*

1055 *Tikėdama „šventųjų bendrystę“ Bažnyčia paveda mirusiuosius Dievo gailestingumui ir meldžiasi už juos, ypač aukodama šventąją Eucharistijos auką.*

1056 *Sekdama Kristumi, Bažnyčia įspėja tikinčiuosius apie „liūdną ir apverktiną amžinosios mirties tikrovę“*[653]*, vadinamą „pragaru“.*

[650] Šv. Kirilas Jeruzalietis, *Catecheses illuminandorum* 18, 29, in: *Opera*, v. 2, ed. J. Rupp, Miunchenas, 1870, p. 332 (PG 33, 1049).

[651] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 28: AAS 60 (1968) 444.

[652] Paulius VI, *Sollemnis Professio fidei*, 29: AAS 60 (1968) 444.

[653] Plg. Šventoji dvasininkijos kongregacija, *Directorium catechisticum generale*, 69: AAS 64 (1972) 141.

1057 *Skaudžiausia pragaro kančia yra amžinas atskyrimas nuo Dievo, nes tik Jame vienam žmogus gali rasti gyvenimą ir laimę, kuriems buvo sukurtas ir kurių trokšta.*

1058 *Bažnyčia meldžiasi, kad niekas nepražūtų: „Viešpatie, [...] neleisk man niekuomet nuo tavęs atsiskirti."*[654] *Nors tiesa, kad niekas negali pats išsigelbėti, bet taip pat tiesa, jog Dievas „trokšta, kad visi žmonės būtų išganyti" (1 Tim 2, 4) ir kad Jam „viskas galima" (Mt 19, 26).*

1059 *„Šventoji Romos Bažnyčia tvirtai tiki ir tvirtina, kad [Paskutinio] teismo metu visi žmonės su savo kūnais stos prieš Kristaus sostą atsiskaityti už savo darbus."*[655]

1060 *Laikų pabaigoje Dievo karalystė pasieks savo pilnatvę. Tada teisieji, garbingi kūnu ir siela, amžinai viešpataus su Kristumi, ir visas medžiaginis pasaulis bus perkeistas. Tada, amžinajame gyvenime, Dievas bus „viskas visame kame" (1 Kor 15, 28).*

„AMEN"

1061 Tikėjimo simbolis, kaip ir paskutinė Šventojo Rašto knyga,[656] baigiamas hebrajišku žodžiu *Amen*. Tas žodis dažnai aptinkamas Naujojo Testamento maldų pabaigoje. Ir Bažnyčia savo maldas baigia žodžiu *Amen*. 2856

1062 Hebrajų kalboje žodis *Amen* turi tą pačią šaknį kaip ir žodis „tikėti". Ta šaknis reiškia tvirtumą, patikimumą, ištikimybę. Tad suprantama, kodėl „Amen" gali reikšti Dievo ištikimybę mums ir mūsų pasitikėjimą Juo. 214

1063 Pranašo Izaijo knygoje randame posakį „tiesos Dievas", paraidžiui „Amen Dievas", tai yra Dievas, ištikimai vykdantis savo pažadus: „Kas tik krašte laimės sau norės, palaimos Dievo, kurio vardas 'Amen', 215

[654] *Komunija*, 132, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 498.
[655] Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 859; plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1549.
[656] Plg. Apr 22, 21.

sau linkės“ (Iz 65, 16). Mūsų Viešpats dažnai vartoja žodį „Amen“,[657]
156 kartais net pakartoja jį,[658] taip pabrėždamas savo mokymo patikimumą, savo autoritetą, pagrįstą Dievo tiesa.

1064 Tad Tikėjimo simbolio pabaigos žodžiu „Amen“ kartojamas ir patvirtinamas jo pirmasis žodis: „Tikiu“. Tikėti reiškia sakyti „Amen“ Dievo žodžiams, pažadams, įsakymams – visiškai pasitikėti Tuo, kuris yra begalinės meilės ir tobulos ištikimybės „Amen“. Tada kasdienis krikščionio gyvenimas tampa „Amen“, tariamu tam „Tikiu“, kuris išpa-
197, 2101 žintas per Krikštą:

> Tavasis Tikėjimo simbolis tebūna tau tarytum veidrodis. Įsižiūrėk į jį ir įsitikink, ar tikrai tiki visa, ką pareiškei tikįs. Kasdien džiaukis savo tikėjimu.[659]

1065 Jėzus Kristus pats yra „Amen“ (Apr 3, 14). Jis yra galutinis Tėvo meilės mums „Amen“; Jis perima ir užbaigia mūsų „Amen“ Tėvui: „Kiek tik yra Dievo pažadų, jie yra jame ‘taip’. Todėl per jį skamba ir mūsų ‘Amen’ Dievo garbei“ (2 Kor 1, 20):

> Per Jį, su Juo ir Jame,
> tau, visagali Dieve Tėve,
> su Šventąja Dvasia
> visa garbė ir šlovė
> per amžius.
>
> **AMEN.**[660]

[657] Plg. Mt 6, 2. 5. 16.
[658] Plg. Jn 5, 19.
[659] Šv. Augustinas, *Sermo* 58, 11, 13: PL 38, 399.
[660] *Doksologija po eucharistinių maldų*, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 476, 481, 484*, 485, 491, 496.

ANTRA DALIS

KRIKŠČIONIŠKOJO SLĖPINIO ŠVENTIMAS

Šv. Petro ir šv. Marcelino katakombų freska, IV amžiaus pradžia

Vaizduojamas Jėzaus susitikimas su kraujoplūdžiu sergančia moterimi. Daug metų sirgusi moteris prisilietė prie Jėzaus apsiausto, ir ją išgydė iš Jėzaus „išėjusi jėga" (plg. Mk 5, 25–34).

Bažnyčios sakramentai toliau daro tai, ką Kristus darė savo žemiškojo gyvenimo metu (plg. 1115 skiltį). Sakramentai yra tarytum iš Kristaus kūno „išėjusi jėga", kad išgydytų mums nuodėmės padarytas žaizdas ir duotų naują Kristaus gyvenimą (plg. 1116 skiltį).

Tad šis paveikslas simbolizuoja dievišką ir išganomąją Dievo Sūnaus galią, kuria Jis per sakramentinį gyvenimą gelbi visą žmogų, jo kūną ir sielą.

Kam reikia liturgijos?

1066 Tikėjimo simbolyje Bažnyčia išpažįsta Švenčiausiosios Trejybės slėpinį ir Jos valios slėpinį, kokio Ji panorėjo (Ef 1, 9) dėl visos kūrinijos: Tėvas įgyvendins savo valios slėpinį dovanodamas savo mylimąjį Sūnų ir Šventąją Dvasią pasauliui išganyti ir savo vardui pašlovinti. Toks yra Kristaus slėpinys,[1] apreikštas ir planingai įgyvendinamas istorijoje laikantis išmintingai sumanytos tvarkos, kuri šv. Pauliaus vadinama slėpinio tvarkymu [oikonomia] (Ef 3, 9), o Bažnyčios tėvų tradicijos – „įsikūnijusio Žodžio ekonomija" arba „išganymo ekonomija". 50 236

1067 „Šį žmonių atpirkimo bei tobulo Dievo pašlovinimo darbą, kurio įvadas buvo nuostabūs Dievo darbai Senojo Testamento tautoje, atliko Viešpats Kristus, ypač savo palaimintosios kančios, prisikėlimo iš numirusiųjų ir garbingo įžengimo į dangų – Velykų slėpinių, kuriais „Jis mūsų mirtį mirdamas sunaikino ir mums gyvybę prisikeldamas sugrąžino". Juk iš užmigusio ant kryžiaus Kristaus šono kilo „nuostabus visos Bažnyčios sakramentas"[2]. Dėl to liturgijoje Bažnyčia ypač švenčia Velykų slėpinį, kuriuo Kristus atbaigė mūsų išganymo darbą. 571

1068 Tą Kristaus slėpinį Bažnyčia skelbia ir švenčia savo liturgijoje, kad tikintieji juo gyventų ir jį liudytų pasaulyje:

> Mat liturgija, per kurią, ypač per dieviškąją Eucharistijos auką, „vyksta mūsų atpirkimo darbas", labiausiai padeda tam, kad tikintieji gyvenimu išreikštų bei kitiems atskleistų Kristaus slėpinį ir savitą tikrosios Bažnyčios prigimtį.[3]

Ką reiškia žodis „liturgija"?

1069 Pirminė žodžio „liturgija" reikšmė yra „viešas darbas", „tarnavimas tautos vardu/tautai". Krikščioniškojoje tradicijoje tuo žodžiu norima

[1] Plg. Ef 3, 4.
[2] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 5: AAS 56 (1964) 99.
[3] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 2: AAS 56 (1964) 97–98.

pasakyti, kad Dievo tauta dalyvauja „Dievo darbe“[4]. Liturgijos metu Kristus, mūsų Atpirkėjas ir Vyriausiasis Kunigas, savo Bažnyčioje, su ja ir per ją tęsia mūsų Atpirkimo darbą.

1070 Naujajame Testamente žodis „liturgija“ vartojamas ne tik viešajam Dievo garbinimui,[5] bet ir Evangelijos skelbimui[6] bei veikliai meilei[7] nusakyti. Visais tais atvejais kalbama apie tarnavimą Dievui ir žmonėms. Švęsdama liturgiją, Bažnyčia yra tarnaitė, sekanti savo Viešpačiu – vieninteliu „Liturgu“[8] [Didžiuoju Kunigu]: ji dalyvauja
783 Jo kunigiškojoje (kultas), pranašiškojoje (skelbimas) ir karališkojoje (gailestingosios meilės tarnystė) veikloje:

> Tad pagrįstai liturgija laikoma tarsi Kristaus kunigystės uždavinio vykdymu, kuriame regimais ženklais išreiškiamas ir kiekvienam žmogui savitu būdu suteikiamas pašventinimas, o mistinis Kristaus Kūnas, tai yra galva ir jo nariai, viešu tobulu būdu garbina Dievą. Iš to plaukia, kad kiekvienas liturgijos šventimas, kaip kunigo Kristaus ir jo kūno – Bažnyčios – darbas, yra ypatingai šventas. Joks kitas Bažnyčios veiksmas garbės vardu ar laipsniu neprilygsta jo veiksmingumui.[9]

Liturgija – gyvenimo šaltinis

1071 Būdama Kristaus darbas, liturgija yra ir Jo Bažnyčios veikla. Ji įgyvendina Bažnyčią ir rodo ją kaip regimą Dievo ir žmonių bendrystės Kristuje ženklą. Ji įtraukia tikinčiuosius į naują bendruomenės gy-
1692 venimą, siekia, kad visi dalyvautų liturgijoje „sąmoningai, aktyviai ir vaisingai“[10].

1072 „Šventoji liturgija neapima viso *Bažnyčios* veikimo“[11]: pirma turi eiti evangelizacija, įtikėjimas ir atsivertimas; tik tada ji gali duoti vaisių tikinčiųjų gyvenime: naują gyvenimą Šventojoje Dvasioje, įsitraukimą į Bažnyčios misiją ir tarnavimą jos vienybei.

[4] Plg. Jn 17, 4.
[5] Plg. Apd 13, 2; Lk 1, 23.
[6] Plg. Rom 15, 16; Fil 2, 14–17. 30.
[7] Plg. Rom 15, 27; 2 Kor 9, 12; Fil 2, 25.
[8] Plg. Žyd 8, 2. 6.
[9] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 101.
[10] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 11: AAS 56 (1964) 103.
[11] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 9: AAS 56 (1964) 101.

Malda ir liturgija

1073 Liturgija taip pat yra dalyvavimas Kristaus maldoje Tėvui Šventojoje Dvasioje. Liturgija yra visokios krikščionio maldos versmė ir vainikas. Dalyvaudamas liturgijoje, vidinis žmogus įsišaknija ir įsitvirtina[12] didžioje Tėvo meilėje, „kuria [Jis] mus pamilo" (Ef 2, 4) savo mylimajame Sūnuje. Tai taip pat „nuostabus Dievo darbas", išgyvenamas ir pasiliekantis mumyse su kiekviena malda, „kiekvienu 2558
metu [...] Dvasioje" (Ef 6, 18).

Katechezė ir liturgija

1074 „Liturgija yra viršūnė, į kurią krypsta Bažnyčios veikla, ir kartu šaltinis, iš kurio plaukia visa jos stiprybė."[13] Tad liturgija yra tinkamiausia vieta Dievo tautos katechezei. „Katechezė yra esmingai susijusi su visa liturgine ir sakramentine veikla, nes sakramentuose, o ypač Eucharistijoje, Jėzus Kristus veikia visu savo Asmeniu perkeisdamas žmones."[14]

1075 Liturginės katechezės (kaip *mystagōgia*) tikslas yra įvesdinti 426
į Kristaus slėpinį žengiant nuo to, kas regima, prie to, kas neregima, nuo ženklo prie to, kas juo žymima, nuo „sakramentų" prie „slėpinių". Tokiai katechezei skiriami vietiniai ir regioniniai katekizmai. Šiame 774
Katekizme, kurio tikslas yra tarnauti visai skirtingų apeigų ir kultūrų Bažnyčiai,[15] pateikiami pamatiniai ir bendri visai Bažnyčiai dalykai: liturgijos slėpinys ir liturgijos šventimas (*pirmas skyrius*), po to septyni sakramentai ir sakramentalijos (*antras skyrius*).

[12] Plg. Ef 3, 16–17.
[13] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 10: AAS 56 (1964) 102.
[14] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 23: AAS 71 (1979) 1296.
[15] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 3–4: AAS 56 (1964) 98.

PIRMAS SKYRIUS

SAKRAMENTINĖ EKONOMIJA

1076 Sekminių dieną nužengus Šventajai Dvasiai, Bažnyčia pasirodė pasauliui.[1] Dvasios dovana pradeda naująjį „slėpinio perdavimo“ metą – Bažnyčios metą, kai Kristus, „kol Jis ateis“ (1 Kor 11, 26), per savosios Bažnyčios liturgiją apreiškia, sudabartina ir perteikia savo
739 išganymo darbą. Šiuo Bažnyčios metu Kristus gyvena ir veikia savo Bažnyčioje nauju, naujam metui prideranču būdu. Jis veikia per sakramentus; bendra Rytų ir Vakarų tradicija vadina tai „sakramentine ekonomija“. Ji yra velykinio Kristaus slėpinio vaisių perdavimas (arba „teikimas“) švenčiant „sakramentinę“ Bažnyčios liturgiją.

Todėl pirmiausia svarbu aikštėn iškelti šį „sakramentų teikimą“ (*pirmas poskyris*). Tada labiau paaiškės liturginių apeigų prigimtis ir esminiai bruožai (*antras poskyris*).

[1] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 6: AAS 56 (1964) 100; *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 6.

PIRMAS POSKYRIS

VELYKŲ SLĖPINYS BAŽNYČIOS LAIKE

1 skirsnis

LITURGIJA – ŠVENČIAUSIOSIOS TREJYBĖS DARBAS

I. Tėvas – liturgijos šaltinis ir tikslas

1077 „Garbė Dievui, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėvui, kuris palaimino mus Kristuje visokeriopa dvasine palaima danguje, mus iš- 492
sirinkdamas jame prieš pasaulio sukūrimą, kad būtume šventi ir nesutepti jo akivaizdoje. Iš grynos meilės, laisvu savo valios nutarimu, jis iš anksto paskyrė mus per Jėzų Kristų tapti jam įsūniais savo malonės kilnumo šlovei. Ja jis apipylė mus dėl Mylimojo [Sūnaus]“ (Ef 1, 3–6).

1078 Laiminimas yra dieviškas veiksmas, kuriuo dovanojama gyvybė 2626
ir kurio šaltinis yra Tėvas. Jo palaiminimas yra drauge ir žodis, ir dovana (lot. *bene-dictio*, gr. *eu-logia*). Žmogaus lūpose „laiminti“ reiškia šlovinti savo Kūrėją ir dėkingai Jam save patikėti.

1079 Nuo laiko pradžios iki pabaigos visas Dievo veikimas yra *laiminimas*. Pradėdami liturgine pirmųjų kūrimo dienų poema ir baigdami dangiškosios Jeruzalės giesmėmis, įkvėptieji autoriai skelbia išganymo planą kaip neaprėpiamą dieviškąjį palaiminimą.

1080 Nuo pat pradžios Dievas laimina gyvąsias būtybes, ypač vyrą ir moterį. Sandora su Nojumi ir visa gyvūnija atnaujina šį vaisingumo palaiminimą, nepaisant žmogaus nuodėmės, dėl kurios žemė tapo „prakeikta“. Tačiau nuo Abraomo laikų Dievo palaiminimas persmelkia į mirtį slinkusią žmonijos istoriją, kad ji vėl pasuktų į gyvenimą, į savo pradžią: palaiminimą gavusio „tikinčiųjų tėvo“ [Abraomo] tikėjimu buvo pradėta išganymo istorija.

1081 Dievo palaiminimai lydi nuostabius ir išganingus įvykius: Izaoko gimimą, išėjimą iš Egipto (Velykas ir Išėjimą), Pažadėtosios žemės dovaną, Dovydo išrinkimą, Dievo buvimą Šventykloje, apvalančią tremtį ir „likučio" sugrįžimą. Įstatymo, Pranašų ir psalmių apipinta išrinktosios tautos liturgija drauge ir primena tuos Dievo palaiminimus, ir atsiliepia į juos šlovindama ir dėkodama.

1082 Bažnyčios liturgijoje dieviškasis palaiminimas pilnutinai apreiškiamas ir perduodamas: Tėvas pripažįstamas ir garbinamas kaip visų kuriamųjų bei išganomųjų palaiminimų šaltinis ir tikslas; Jo palaiminimų viršūnė yra dėl mūsų įsikūnijęs, miręs ir prisikėlęs Jo Žodis, per kurį mūsų širdims dosniai teikiama didžiausia iš visų dovanų – Šventoji Dvasia.

2627 1083 Kaip tikėjimo ir meilės atsakas į „dvasinius palaiminimus", kuriais Tėvas mus apdovanoja, krikščionių liturgija suprantama dvejopai. Viena vertus, savo Viešpaties suvienyta ir Šventosios Dvasios paveikta[2] Bažnyčia dėkoja Tėvui „už jo neapsakomą dovaną" (2 Kor 9, 15), garbindama Jį, šlovindama ir Jam dėkodama. Kita vertus, kol išsipildys Dievo planas, ji nesiliauja aukojusi Tėvui „mums duotų dovanų auką" ir maldavusi Jį šiai aukai, jai pačiai, tikintiesiems ir visam pasauliui siųsti
1360 Šventąją Dvasią, kad tie dieviškieji palaiminimai, vienijantis su Kristaus kaip Kunigo mirtimi bei prisikėlimu, Šventosios Dvasios galia duotų gyvenimo vaisių Jo „malonės kilnumo šlovei" (Ef 1, 6).

II. Kristaus darbas liturgijoje

IŠAUKŠTINTASIS KRISTUS...

662 1084 Sėdintis „Tėvo dešinėje" ir dosniai teikiantis Šventąją Dvasią savo Kūnui – Bažnyčiai Kristus veikia per sakramentus, kuriuos pats įsteigė savo malonei dalyti. Sakramentai yra juslėmis patiriami ženklai (žodžiai ir veiksmai), prieinami mūsų žmogiškajai prigimčiai. Kristaus veikimu ir
1127 Šventosios Dvasios galia jie padaro veiksmingą malonę, kurią žymi.

1085 Bažnyčios liturgijoje Kristus pirmiausia žymi ir sudabartina savo Velykų slėpinį. Žemiškojo gyvenimo metu Jėzus jį skelbė mokyda-

[2] Plg. Lk 10, 21.

mas žmones ir savo veiksmais užbėgo jam už akių. Jo valandai atėjus,[3] Jis išgyvena vienintelį istorijoje įvykį, kuris nebepraeina: Jėzus miršta, būna palaidotas, keliasi iš numirusių ir sėda Tėvo dešinėje „vieną kartą visiems laikams" (Rom 6, 10; Žyd 7, 27; 9, 12). Tai tikras mūsų istorijoje nutikęs įvykis, tačiau jis sykiu ir nepakartojamas: visi kiti istorijos įvykiai vienąkart įvyksta, praeina ir nugrimzta praeitin. Kristaus Velykų slėpinys, atvirkščiai, negali likti vien tik praeityje, nes savo mirtimi Jis sunaikino mirtį, o visa, kas yra Kristus, visa, ką Jis yra padaręs ir iškentėjęs už visus žmones, dalyvauja Dievo amžinybėje ir dėl to pranoksta visokį laiką, visada esti dabar. Kryžiaus ir Prisikėlimo įvykis *išlieka* ir visa traukia į gyvenimą. 519 1165

... NUO APAŠTALŲ BAŽNYČIOS LAIKŲ...

1086 „Kaip Kristus buvo Tėvo siųstas, taip ir jis pats pasiuntė apaštalus, kupinus Šventosios Dvasios, ne tik tam, kad, skelbdami Evangeliją visai kūrinijai, jie praneštų, jog Dievo Sūnus savo mirtimi ir prisikėlimu išvadavo mus iš šėtono valdžios bei mirties ir perkėlė į savo Tėvo karalystę, bet ir tam, kad skelbiamo išganymo darbą vykdytų auka ir sakramentais, apie kuriuos sukasi visas liturginis gyvenimas."[4] 858

1087 Tad prisikėlęs Kristus, duodamas apaštalams Šventąją Dvasią, jiems patikėjo savąją pašventinimo galią:[5] jie tapo sakramentiniais Kristaus ženklais. Tos pačios Šventosios Dvasios galia jie patiki šią galią savo įpėdiniams. Ta „apaštalų įpėdinystė" struktūruoja visą liturginį Bažnyčios gyvenimą, pati yra sakramentinė ir perduodama Šventimų (Kunigystės) sakramentu. 861 1536

... PASILIEKA ŽEMIŠKOJOJE LITURGIJOJE...

1088 „Kad Bažnyčia išties galėtų atlikti tokį darbą" – teikti arba perduoti savo išganymo darbą – „Kristus visuomet yra su ja, ypač liturginiuose veiksmuose. Jis yra Mišių aukoje, kai jas aukojančiojo asmenyje „dabar aukoja, kunigams patarnaujant, tas pats, kuris save andai paaukojo ant 776 669

[3] Plg. Jn 13, 1; 17, 1.
[4] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 6: AAS 56 (1964) 100.
[5] Plg. Jn 20, 21–23.

kryžiaus“, ir ypač eucharistiniais pavidalais. Jis yra savo galia sakramen-
1373 tuose; kam nors krikštijant, krikštija pats Kristus. Jis yra savo žodyje, kai pats kalba, kai Bažnyčioje skaitomas Šventasis Raštas. Pagaliau jis yra drauge, kai Bažnyčia meldžiasi ir gieda, nes pats pažadėjo: „Kur du ar trys susirinkę mano vardu, ten ir aš esu tarp jų“ (Mt 18, 20).“[6]

1089 „Iš tikrųjų į šitokį darbą, kuriuo šlovinamas Dievas ir pašven-
796 tinami žmonės, Kristus visuomet įtraukia savo mylimąją Sužadėtinę Bažnyčią, kuri šaukiasi savo Viešpaties ir per jį garbina amžinąjį Tėvą.“[7]

... KURI DALYVAUJA DANGIŠKOJOJE LITURGIJOJE

1137–1139 1090 „Žemiškojoje liturgijoje jau iš anksto patiriame tą dangiškąją liturgiją, vykstančią šventajame Jeruzalės mieste, į kurį kaip keleiviai einame, kur Kristus sėdi Dievo dešinėje, kaip einantis kunigystės tarnybą šventoje vietoje. Liturgijoje drauge su visais dangaus kariuomenės pulkais giedame Viešpačiui garbės himną; pagarbiai prisimindami šventuosius, tikimės gauti kokią nors jų dalį ir prisijungti prie jų bendruomenės; laukiame Išgelbėtojo, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus, kol jis, mūsų gyvastis, pasirodys, ir mes su juo drauge pasirodysime šlovingi.“[8]

III. Šventoji Dvasia ir Bažnyčia liturgijoje

1091 Liturgijoje Šventoji Dvasia yra Dievo tautos tikėjimo mokyto-
798 ja, „didžių Dievo darbų“ – Naujosios Sandoros sakramentų – kūrėja. Bažnyčios širdyje Dvasia trokšta ir veikia, kad mes būtume gyvi prisikėlusio Kristaus gyvenimu. Kai Ji išgirsta savo pačios pažadintą mūsų tikėjimo atsaką, prasideda tikrasis bendradarbiavimas. Tada liturgija tampa bendru Šventosios Dvasios ir Bažnyčios darbu.

1092 Sakramentiškai teikiant Kristaus slėpinį, Šventoji Dvasia vei-
737 kia lygiai taip, kaip bet kuriuo kitu išganymo ekonomijos tarpsniu: Ji rengia Bažnyčią susitikti su savo Viešpačiu; tikinčiai bendruomenei Ji gyvai primena Kristų ir Jį parodo; savo perkeitimo galia Ji sudabartina

[6] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 100–101.
[7] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 101.
[8] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 8: AAS 56 (1964) 101; plg. *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 50: AAS 57 (1965) 55–57.

Kristaus slėpinį ir daro jį veiklų; pagaliau ši vienijanti Dvasia sujungia Bažnyčią su Kristaus gyvenimu ir Jo misija.

Šventoji Dvasia mus parengia priimti Kristų

1093 Sakramentinėje ekonomijoje Šventoji Dvasia įgyvendina *Senosios Sandoros* įvaizdžius. Kadangi Kristaus Bažnyčia buvo „įstabiai pa- 762
rengta Izraelio tautos istorijos bei Senosios Sandoros"[9], tai Bažnyčios liturgija perima liturginius elementus iš Senosios Sandoros ir išsaugo juos kaip savo sudėtinę ir nepakeičiamą dalį:

— skaito Senąjį Testamentą; 121

— meldžiasi psalmėmis; 2585

— gyvai mini gelbinčius įvykius ir reikšmingus faktus, išsipildžiu- 1081
sius Kristaus slėpinyje (Pažadą ir Sandorą, Išėjimą ir Velykas, Karalystę ir Šventyklą, Tremtį ir Sugrįžimą).

1094 Iš abiejų Testamentų darnos[10] ir kilo Viešpaties velykinė,[11] o 128–130
vėliau apaštalų ir Bažnyčios tėvų katechezė. Ji atskleidžia tai, ką buvo slėpusi Senojo Testamento raidė, būtent, Kristaus slėpinį. Tokia katechezė vadinama „tipologine", nes Kristaus naujybę apreiškia „įvaizdžiais" (*typois*), per kuriuos jis buvo skelbiamas pirmojoje Sandoroje faktais, žodžiais ir simboliais. Pažvelgus į tai iš naujo Kristaus tiesos Dvasioje, atsiveria tikroji tų įvaizdžių prasmė.[12] Tad tvanu ir Nojaus arka vaizduotas išgelbėjimas per Krikštą,[13] lygiai kaip ir debesiu, ir perėjimu per Raudonąją jūrą taip pat; vanduo iš uolos buvo dvasinių Kristaus dovanų įvaizdis;[14] mana dykumoje vaizdavo būsimą Eucharistiją, tikrąją „duoną iš dangaus" (Jn 6, 32).

1095 Todėl Bažnyčia advento bei gavėnios metu ir ypač Velyknaktį vis
iš naujo perskaito ir išgyvena visus tuos didžiuosius išganymo istorijos 281
įvykius kaip savosios liturgijos „šiandien". Bet tai savo ruožtu įpareigoja

[9] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Lumen gentium*, 2: AAS 57 (1965) 6.

[10] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 14–16: AAS 58 (1966) 824–825.

[11] Plg. Lk 24, 13–49.

[12] Plg. 2 Kor 3, 14–16.

[13] Plg. 1 Pt 3, 21.

[14] Plg. 1 Kor 10, 1–6.

117 katechezę padėti tikintiesiems suvokti dvasinę išganymo ekonomijos prasmę taip, kaip ją mums rodo ir padeda išgyventi Bažnyčios liturgija.

1096 *Žydų ir krikščionių liturgija.* Geriau pažindami dar ir šiandien išpažįstamą ir išgyvenamą žydų tautos tikėjimą ir religinį gyvenimą, galime geriau suprasti kai kuriuos krikščionių liturgijos bruožus. Žydams ir krikščionims Šventasis Raštas yra esminė jų liturgijų dalis: ir skelbiant Dievo žodį, ir atsiliepiant į jį, ir malda šlovinant Dievą bei užtariant gyvuosius ir mirusiuosius, ir maldaujant Dievą gailestingumo. Žodžio liturgija yra sudaryta žydų maldos pavyzdžiu. Atitikmenų
1174 joje turi Valandų liturgija ir kiti liturginiai tekstai bei apeigynai, neišskiriant nė labiausiai mūsų gerbiamų maldų, sakysim, „Tėve mūsų“. Eucharistinės maldos
1352 irgi seka žydų tradicijos pavyzdžiais. Žydų ir krikščionių liturgijų panašumas, o kartu ir jų turinio skirtumai ypač ryškiai matomi per didžiąsias liturginių metų šventes, tokias kaip Velykos. Ir krikščionys, ir žydai švenčia Velykas: žydai – is-
840 torines Velykas, orientuotas į ateitį, krikščionys – Kristaus mirtimi ir prisikėlimu jau įvykusias Velykas, nors ir jie be paliovos laukia visuotinio atbaigimo.

1097 *Naujosios Sandoros liturgijoje* visa liturginė veikla, ypač Eucharistijos ir sakramentų šventimas, yra Kristaus ir Bažnyčios susitikimas. Liturginis susirinkimas vienybės semiasi iš bendrystės su Šventąja Dvasia, kuri Dievo vaikus suburia į vieną Kristaus kūną. Ši vienybė pranoksta bet kokią žmogišką, rasinę, kultūrinę ir socialinę jų giminystę.

1098 Liturginis susirinkimas turi *rengtis* susitikti su savo Viešpačiu, idant būtų tobulai parengta tauta.[15] Toks širdžių pasirengimas yra Šventosios Dvasios ir liturgijos susirinkimo, ypač jo tarnautojų, bendras
1430 darbas. Šventosios Dvasios malonė stengiasi pažadinti tikėjimą, paakinti širdį atsiversti ir laikytis Tėvo valios. Toks nusiteikimas yra prielaida kitoms per liturgiją teikiamoms malonėms gauti ir sulaukti jos brandinamų naujojo gyvenimo vaisių.

Šventoji Dvasia primena Kristaus slėpinį

1099 Šventoji Dvasia ir Bažnyčia veikia išvien liturgijoje liudydamos Kristų ir Jo išganymo darbą. Labiausiai Eucharistijos, bet panašiai ir kitų sakramentų liturgija yra išganymo slėpinio atminimas („memoria-
91 las“). Šventoji Dvasia yra gyvoji Bažnyčios atmintis.[16]

[15] Plg. Lk 1, 17.
[16] Plg. Jn 14, 26.

1100 *Dievo žodis.* Liturginiam susirinkimui Šventoji Dvasia pirmiausia primena išganymo įvykio prasmę suteikdama gyvybę Dievo žodžiui, kuris skelbiamas tam, kad būtų priimtas ir įgyvendintas: 1134

> Liturginėse apeigose labai svarbi vieta tenka Šventajam Raštui. Juk iš jo imami ir paskui pamoksle aiškinami skaitiniai, giedamos psalmės; jo įkvėpimu ir paakinimu radosi įvairių maldų ir liturginių giesmių; juo remiasi veiksmų ir ženklų reikšmė.[17] 103, 131

1101 Šventoji Dvasia suteikia gebėjimą Dievo žodžio skaitytojams ir klausytojams jį suprasti pagal jų širdžių pasirengimą. Per liturginėse apeigose skambančius žodžius, išraiškingus veiksmus ir simbolius Ji suveda tikinčiuosius ir jų vadovus į gyvą sąlytį su Kristumi – Tėvo Žodžiu ir Paveikslu, kad jie galėtų prasmingai įgyvendinti tai, ką girdi, regi ir veikia apeigų metu. 117

1102 Išganymo žodis „tikinčiųjų širdyse ugdo tikėjimą, iš kurio prasideda ir auga krikščionių bendruomenė".[18] Dievo žodžio skelbimas nesibaigia vien mokymu, jis laukia *tikėjimo atsako*, kaip pritarimo ir įsipareigojimo Dievo Sandorai su savo tauta. Šventoji Dvasia duoda tikėjimo malonę, jį ugdo ir padeda stiprėti bendruomenės tikėjimui. Liturginis susirinkimas visų pirma yra tikėjimo bendrumas. 143

1103 *Anamnėsis.* Liturgijos šventimas visada remiasi išganinguoju Dievo įsikišimu į žmonijos istoriją. „Tą apreiškimo planą Dievas vykdo artimai tarpusavyje susijusiais veiksmais ir žodžiais, kad [...] žodžiai skelbtų darbus ir aiškintų juose glūdintį slėpinį."[19] Žodžio liturgijoje Šventoji Dvasia „primena" susirinkusiems visa, ką Kristus yra dėl mūsų padaręs. Atitinkamais liturginiais veiksmais ir tradicinėmis įvairių Bažnyčių apeigomis „prisimenami" [anamnezė] ir daugiau ar mažiau išryškinami nuostabūs Dievo darbai. Šventoji Dvasia, pažadinusi tokią Bažnyčios atmintį, drauge įkvepia dėkoti ir šlovinti (*doksologian*). 1362

[17] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 24: AAS 56 (1964) 106–107.
[18] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 4: AAS 58 (1966) 996.
[19] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.

Šventoji Dvasia sudabartina Kristaus slėpinį

1104 Krikščionių liturgija ne tik primena mus išganančius įvykius, bet ir sudabartina juos, kad jie vyktų mūsų akivaizdoje. Kristaus Velykų slėpinys švenčiamas, o ne kartojamas; kartojamas tik jo šventimas. Kiekvieną kartą išliejama Šventoji Dvasia, kuri sudabartina tą vienintelį slėpinį.

1105 *Epiklėsis* („šaukimasis“) yra kunigo tarpininkavimas maldaujant Tėvą atsiųsti Dvasią Pašventintoją, kad aukojamos atnašos taptų Kristaus Kūnu ir Krauju, o tikintieji, Jį priimdami, patys taptų gyva auka Dievui.

1106 Ir anamnezė, ir epiklezė yra visų sakramentinių apeigų, pirmiausia Eucharistijos, šerdis:

> Klausi, kaip duona tampa Kristaus Kūnu, o vynas [...] Kristaus Krauju? O aš tau sakau: nusileidžia Šventoji Dvasia ir padaro tai, ko neaprėpia nei žodžiai, nei mintys. [...] Būk patenkintas išgirdęs, kad tai padaro Šventoji Dvasia; taip atsitiko ir tada, kai Šventosios Dvasios dėka iš Švenčiausiosios Mergelės Viešpats į save priėmė kūną.[20]

1107 Šventosios Dvasios perkeitimo galia liturgijoje artina Dievo karalystės atėjimą ir išganymo slėpinio atbaigimą. Mums, laukiantiems ir turintiems vilties, Šventoji Dvasia leidžia iš anksto realiai patirti visišką bendrystę su Švenčiausiąja Trejybe. Bažnyčios epiklezę išklausančio Tėvo siunčiama Šventoji Dvasia Ją priimantiems suteikia gyvenimą ir jau dabar yra jų „paveldėjimo laidas“.[21]

Šventosios Dvasios bendrystė

1108 Kiekviename liturginiame veiksme atsiunčiama Šventoji Dvasia siekia vienyti tikinčiuosius su Kristumi, kad jie sudarytų Jo kūną. Ji yra tartum syvai Tėvo Vynmedžio, kuris brandina vaisius savo šakose.[22] Liturgijoje Dvasia ir Bažnyčia glaudžiausiai bendradarbiauja. Bendrystės

[20] Šv. Jonas Damaskietis, *Expositio fidei*, 86 [*De fide orthodoxa*, 4, 13]: PTS 12, 194–195 (PG 94, 1141. 1145).
[21] Plg. Ef 1, 14; 2 Kor 1, 22.
[22] Plg. Jn 15, 1–17; Gal 5, 22.

Dvasia nuolat išlieka Bažnyčioje, todėl Bažnyčia yra didysis bendrystės su Dievu sakramentas, suburiantis draugėn išsisklaidžiusius Dievo vaikus. Dvasios liturgijoje vaisius yra nuo mūsų broliškos bendrystės neatskiriama bendrystė su Švenčiausiąja Trejybe.[23] 1091 775

1109 Epiklezėje taip pat meldžiama, kad susirinkimo susivienijimas su Kristaus slėpiniu būtų tikrai veiksmingas. „Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė, Dievo [Tėvo] meilė ir Šventosios Dvasios bendrystė“ (2 Kor 13, 13) turi visada likti su mumis ir duoti vaisių ne vien eucharistinių apeigų metu. Tad Bažnyčia ir meldžia Tėvą atsiųsti Šventąją Dvasią, kad tikinčiųjų gyvenimą Ji paverstų gyva auka Dievui, dvasiškai perkeisdama jį pagal Kristaus pavyzdį, rūpindamasi Bažnyčios vienybe ir dalyvaudama jos misijoje liudijimu ir gailestingosios meilės darbais. 1368

Santrauka

1110 *Bažnyčios liturgijoje Dievas Tėvas yra garbinamas ir šlovinamas kaip šaltinis visų kuriamųjų bei išganomųjų palaiminimų, kuriais Jis mus palaimino savo Sūnuje dovanodamas mums įvaikystės Dvasią.*

1111 *Kristaus veikimas liturgijoje yra sakramentinis, nes Jo išganymo slėpinį sudabartina Šventosios Dvasios galia; Jo Kūnas – Bažnyčia yra tarytum sakramentas (ženklas ir įrankis), kuriuo Šventoji Dvasia dalija išganymo slėpinį; keliaujanti Bažnyčia liturginėmis apeigomis jau dabar ragauja dangiškosios liturgijos.*

1112 *Šventosios Dvasios uždavinys Bažnyčios liturgijoje yra: parengti susirinkusius susitikti su Kristumi; susirinkusiems tikintiesiems liudyti Kristų ir palaikyti gyvą Jo atminimą; savąja perkeitimo galia realiai sudabartinti išganomąjį Kristaus veikimą ir padaryti bendrystės dovaną Bažnyčioje vaisingą.*

[23] Plg. 1 Jn 1, 3–7.

2 skirsnis
VELYKŲ SLĖPINYS BAŽNYČIOS SAKRAMENTUOSE

1210 1113 Viso liturginio Bažnyčios gyvenimo centras yra eucharistinė auka ir sakramentai.[24] Bažnyčioje yra septyni sakramentai: Krikštas, Sutvirtinimas, arba Patepimas krizma, Eucharistija, Atgaila, Ligonių patepimas, Šventimai ir Santuoka.[25] Šiame skirsnyje bus kalbama apie tai, kas tikėjimo mokymo požiūriu septyniems Bažnyčios sakramentams yra bendra. Tai, kas juo vienija šventimo prasme, bus dėstoma šio skyriaus 2-ame poskyryje; kas būdinga kiekvienam sakramentui atskirai, bus antro skyriaus tema.

I. Kristaus sakramentai

1114 „Drauge su Šventojo Rašto mokymu, Apaštalų Tradicija [...] ir vieninga Bažnyčios tėvų nuomone“[26] mes pripažįstame, kad „visi Naujojo Įstatymo sakramentai yra mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus įsteigti“[27].

1115 Jėzaus žodžiai ir veiksmai jau buvo išganingi Jo paslėptojo gy-
512–560 venimo ir viešojo veikimo metu. Jie turėjo Jo būsimo Velykų slėpinio galią, skelbė ir ruošė tai, ką Jis duos Bažnyčiai, kai visa bus įvykę. Kristaus gyvenimo slėpiniais yra pagrįsta tai, ką dabar per savo Bažnyčios tarnautojus Kristus teikia sakramentuose, nes „tai, kas buvo matoma mūsų Atpirkėjuje, perėjo į Jo slėpinius“[28].

1504, 1116 Būdami „galios“, kurios eina iš visuomet gyvo ir gyvybę teikian-
774 čio Kristaus kūno,[29] Jo Kūne, kuris yra Bažnyčia, veikiančios Šventosios Dvasios veiksmai – sakramentai yra „didingi Dievo darbai“ Naujojoje ir amžinojoje Sandoroje.

[24] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 6: AAS 56 (1964) 100.
[25] Plg. Liono II Susirinkimas, *Professio fidei Michaelis Palaeologi imperatoris*: DS 860; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Armenis*: DS 1310; Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Canones de sacramentis in genere*, canon 1: DS 1601.
[26] Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Decretum de sacramentis*, Prooemium: DS 1600.
[27] Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Canones de sacramentis in genere*, canon 1: DS 1601.
[28] Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 74, 2: CCL 138A, 457 (PL 54, 398).
[29] Plg. Lk 5, 17; 6, 19; 8, 46.

II. Bažnyčios sakramentai

1117 Dvasios vedama „į tiesos pilnatvę" (Jn 16, 13), Bažnyčia palengva susipažino su gautu iš Kristaus brangiu turtu ir, būdama ištikima Dievo slėpinių tvarkytoja,[30] tiksliau nustatė, kaip jį „teikti"; lygiai taip ji pasielgė ir Šventojo Rašto kanono bei tikėjimo mokymo atveju. Praėjus ne 120
vienam šimtmečiui, Bažnyčia taip pat suprato, kad tarp jos liturginių šventimų išsiskiria septyni, kurie tikrąja to žodžio prasme yra Viešpaties įsteigti sakramentai.

1118 Sakramentai yra „Bažnyčios" dvejopai – „per ją" ir „jai". Jie yra „per Bažnyčią", nes ji yra Kristaus veikimo sakramentas – Kristaus, veikiančio joje per atsiųstą Šventąją Dvasią. Ir jie yra „skirti Bažnyčiai", 1396
nes sakramentais statydinama Bažnyčia[31], skelbiant ir perteikiant žmonėms, pirmiausia Eucharistijoje, bendrystės su Dievu – Meile, vienu trijuose Asmenyse, slėpinį.

1119 Drauge su Galva–Kristumi būdama „nelyginant vienų vienas 792
mistinis asmuo"[32], Bažnyčia veikia sakramentuose kaip „organiška kunigiškoji bendruomenė"[33]: Krikštu ir Sutvirtinimu kunigiškoji tauta tampa gebanti švęsti liturgiją; antra vertus, kai kurie „tikintieji Kristaus vardu paskiriami ganyti Bažnyčią žodžiu ir Dievo malone"[34].

1120 Įšventintųjų tarnyba, arba „*tarnaujamoji* [...] kunigystė"[35], tarnau- 1547
ja Krikštu suteiktajai kunigystei. Ja laiduojama, kad sakramentuose per Šventąją Dvasią Bažnyčios labui veikia pats Kristus. Įsikūnijusiam Sūnui Tėvo pavestoji išganymo misija buvo patikėta apaštalams, o per juos ir jų įpėdiniams: jie gauna Jėzaus Dvasią, kad veiktų Jo vardu ir Jam atstovautų.[36] Tad įšventintųjų tarnyba yra sakramentinis ryšys, jungiantis liturginius veiksmus su tuo, ką yra sakę bei darę apaštalai, o per juos su tuo, ką yra sakęs bei daręs Kristus, sakramentų šaltinis ir pagrindas.

[30] Plg. Mt 13, 52; 1 Kor 4, 1.
[31] Šv. Augustinas, *De civitate Dei* 22, 17: CSEL 40/2, 625 (PL 41, 779); plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 64, a. 2, ad 3, ed. Leon. 12, 43.
[32] Pijus XII, Encikl. *Mystici corporis*: AAS 35 (1943) 226.
[33] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.
[34] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.
[35] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[36] Plg. Jn 20, 21–23; Lk 24, 47; Mt 28, 18–20.

1121 Trys sakramentai: Krikštas, Sutvirtinimas ir Šventimai, be malo-
1272, 1304, nės, dar suteikia sakramentinę *žymę*, tarsi „antspaudą“, kuriuo paženk-
1582 lintas krikščionis dalyvauja Kristaus kunigystėje, o Bažnyčioje dalijasi įvairiais luomais ir pareigomis. Šis Dvasios įgyvendintas panašumas į Kristų ir Bažnyčią neišdildomas,[37] o nuolat išlieka kaip atvira galimybė krikščioniui gauti malonę, kaip dieviškos globos pažadas ir laidas, kaip pašaukimas garbinti Dievą ir tarnauti Bažnyčiai. Todėl šie sakramentai niekada nekartojami.

III. Tikėjimo sakramentai

1122 Kristus siuntė savo apaštalus skelbti „Jo vardu visoms tautoms“, kad jos „atsiverstų ir gautų nuodėmių atleidimą“ (Lk 24, 47). „Padarykite mano mokiniais visų tautų žmones, krikštydami juos vardan
849 Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“ (Mt 28, 19). Misija krikštyti, vadinasi, sakramentinė misija, slypi jau misijoje skelbti Evangeliją, kadangi sakramentui rengia *Dievo žodis ir tikėjimas*, kuriuo tam žo-
1236 džiui pritariama:

> Dievo tautą visų pirma jungia draugėn gyvojo Dievo žodis [...]. Žodžio skelbimas reikalingas pačiam sakramentų teikimui; juk tai sakramentai tikėjimo, kurį gimdo ir peni žodis.[38]

1123 „Sakramentai skirti žmonėms šventinti, Kristaus kūnui ugdyti, pagaliau Dievui garbinti; būdami ženklai, jie tarnauja ir mokymui. Jie ne
1154 tik remiasi tikėjimu, bet tą tikėjimą žodžiais ir daiktų bei veiksmų kalba gaivina, stiprina, išreiškia, todėl vadinami *tikėjimo* sakramentais.“[39]

166 1124 Bažnyčios tikėjimas yra ankstesnis už tikinčiojo, kuris kviečiamas jį priimti. Teikdama sakramentus, Bažnyčia išpažįsta iš apaštalų gautą tikėjimą. Iš čia kilęs senas posakis: „*Lex orandi, lex credendi*“ (pa-
1327 gal Prosperą Akvitaną[40] [V amž.]: „*Legem credendi lex statuat supplicandi*“). Maldos įstatymas – tikėjimo įstatymas. Bažnyčia tiki taip, kaip

[37] Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Canones de sacramentis in genere*, canon 9: DS 1609.
[38] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 4: AAS 58 (1966) 995–996.
[39] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 59: AAS 56 (1964) 116.
[40] *Indiculus*, c. 8: DS 246 (PL 51, 209).

meldžiasi. Liturgija yra vienas grindžiamųjų šventos ir gyvos Tradicijos elementų.[41] 78

1125 Todėl nei kunigas, nei bendruomenė savo nuožiūra negali nė vienos sakramentinės apeigos keisti ar ja manipuliuoti. Net aukščiausioji Bažnyčios valdžia negali liturgijos keisti kaip tinkama; tai dera daryti tik paklūstant tikėjimui ir liturgijos slėpinį apgaubiant religine pagarba. 1205

1126 Kadangi sakramentais išreiškiama ir išryškinama tikėjimo bendrystė Bažnyčioje, tai *lex orandi* yra vienas esminių kriterijų dialogo, kuriuo siekiama atkurti krikščionių vienybę.[42] 815

IV. Išganymo sakramentai

1127 Deramai, su tikėjimu švenčiami sakramentai perduoda jais išreiškiamą malonę.[43] Jie yra *veiksmingi*, nes juose veikia pats Kristus: Jis krikštija, Jis veikia savo sakramentuose, suteikdamas sakramentu išreiškiamą malonę. Tėvas visuomet išklauso savo Sūnaus Bažnyčios maldą, o Bažnyčia kiekvieno sakramento epiklezėje išreiškia savo tikėjimą Šventosios Dvasios galia. Kaip ugnis perkeičia visa, ką tik paliečia, taip ir Šventoji Dvasia paverčia dieviškuoju gyvenimu tai, kas būna pavesta Jos galiai. 1084 1105 696

1128 Bažnyčia tvirtina,[44] jog sakramentai veiksmingi *ex opere operato* („pačiu sakramentinio veiksmo atlikimo faktu"), tai yra Kristaus vienąkart visų labui atlikto išganomojo darbo galia. Iš to išplaukia, kad „sakramentas veiksmingas ne dėl jį teikiančio ar gaunančio žmogaus teisumo, bet Dievo galia"[45]. Kai sakramentas yra švenčiamas laikantis Bažnyčios intencijos, jame ir per jį veikia Kristaus ir Jo Dvasios galia, nepaisant, koks būtų asmeninis tarnautojo šventumas. Vis dėlto sakramentų vaisiai priklauso ir nuo juos priimančiųjų nuostatų. 1584

[41] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.

[42] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 2: AAS 57 (1965) 91–92; *Ibid.*, 15: AAS 57 (1965) 101–102.

[43] Plg. Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Canones de sacramentis in genere*, canon 5: DS 1605; *Ibid.*, canon 6: DS 1606.

[44] Plg. Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Canones de sacramentis in genere*, canon 8: DS 1608.

[45] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 68, a. 8, c., ed. Leon. 12, 100.

1129 Bažnyčia tvirtina, kad Naujosios Sandoros sakramentai yra *būtini* tikinčiųjų *išganymui*.[46] „Sakramentinė malonė" yra kiekvienam sakramentui Kristaus teikiama savita Šventosios Dvasios malonė. Dvasia gydo ir perkeičia Ją priimančiuosius, darydama juos panašius į Dievo Sūnų. Sakramentinio gyvenimo vaisiai tokie, kad įvaikystės Dvasia padaro tikinčiuosius dieviškosios prigimties dalininkais,[47] gyvai suvienydama juos su vienatiniu Sūnumi, Gelbėtoju.

V. Amžinojo gyvenimo sakramentai

1130 Bažnyčia švenčia savo Viešpaties slėpinį, „kol jis ateis" ir kad
2817 „Dievas būtų viskas visame kame" (1 Kor 11, 26; 15, 28). Nuo apaštalų laikų liturgija veržiasi į savo tikslą ilgesingu Dvasios šauksmu Bažnyčioje: „*Marana tha!*" [„Viešpatie, ateik!"] (1 Kor 16, 22). Ji vienijasi ir su Jėzaus troškimu: „Trokšte troškau valgyti su jumis šią Velykų vakarie-
950 nę [...], kolei ji išsipildys Dievo Karalystėje" (Lk 22, 15–16). Bažnyčia Kristaus sakramentuose jau gauna savo paveldėjimo laidą, jau dalyvauja amžinajame gyvenime laukdama „palaimintosios vilties ir mūsų didžiojo Dievo bei Gelbėtojo Kristaus Jėzaus šlovės apsireiškimo" (Tit 2, 13). „Ir Dvasia, ir sužadėtinė kviečia: „Ateik!" [...] Ateik, Viešpatie Jėzau!" (Apr 22, 17. 20).

> Šv. Tomas taip apibendrina skirtingas sakramentinio ženklo reikšmes: „Sakramentas yra ženklas, kuris primena, kas įvyko anksčiau, – Kristaus kančią; nurodo, kas per Kristaus kančią atsiranda mumyse, – malonę; pranašauja, tai yra iš anksto skelbia, būsimąjį išaukštinimą."[48]

Santrauka

1131 *Sakramentai yra Kristaus įsteigti ir Bažnyčiai patikėti veiksmingi malonės ženklai, kuriais mums teikiamas dieviškasis gyvenimas. Regimos apeigos švenčiant sakramentus žymi ir kiekvienam sakramentui būdingas malones. Sakramentai duoda vaisių tiems tikintiesiems, kurie juos priima reikiamai pasirengę.*

[46] Plg. Tridento Susirinkimas, 4ª sesija, *Canones de sacramentis in genere*, canon 8: DS 1604.

[47] Plg. 2 Pt 1, 4.

[48] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 60, a. 3, c., ed. Leon. 12, 6.

1132 *Bažnyčia teikia sakramentus kaip kunigiškoji bendruomenė, sudaryta iš gavusiųjų kunigystę Krikštu ir įšventintųjų tarnautojų.*

1133 *Šventoji Dvasia rengia sakramentams Dievo žodžiu ir tikėjimu, kurie priimami į deramai nusistačiusiųjų širdį. Tad sakramentais stiprinamas ir išreiškiamas tikėjimas.*

1134 *Sakramentinio gyvenimo vaisiai tenka ir atskiram asmeniui, ir Bažnyčiai. Kiekvienam tikinčiajam toks vaisius yra gyvenimas Dievui Jėzuje Kristuje, o Bažnyčiai – didėjanti gailestingoji meilė ir stiprėjanti jos kaip liudytojos misija.*

ANTRAS POSKYRIS

VELYKINIO SLĖPINIO SAKRAMENTINIS ŠVENTIMAS

1135 Liturginė katechezė pirmiausia apima sakramentinės ekonomijos aiškinimą (*pirmas poskyris*). Ją suvokus, išryškėja liturgijos *šventimo* naujybė. Tad šiame poskyryje bus kalbama apie Bažnyčios sakramentų šventimą. Apžvelgsime tai, kas, nepaisant skirtingų liturginių tradicijų, jose yra bendra visų septynių sakramentų šventimui; kas būdinga kiekvienam paskiram sakramentui, aptarsime vėliau. Šioje pamatinėje, sakramentiniam šventimui skirtoje katechezėje bus atsakyta į tikintiesiems pirmiausia čia iškylančius klausimus, būtent:

— Kas švenčia?
— Kaip švęsti?
— Kada švęsti?
— Kur švęsti?

1 skirsnis

BAŽNYČIOS LITURGIJOS ŠVENTIMAS

I. Kas švenčia?

795 1136 Liturgija yra „*viso Kristaus*“ (*totius Christi*) „veikimas“. Tie,
1090 kurie dabar ją švenčia nebevartodami ženklų, dalyvauja dangiškoje liturgijoje, ten, kur toks šventimas yra tobulas bendravimas ir šventė.

2642 KAS ŠVENČIA DANGIŠKĄJĄ LITURGIJĄ?

1137 Bažnyčios liturgijoje skaitomas Apreiškimas šv. Jonui pirmiausia mus nukelia į dangų, kuriame stovi sostas, o soste sėdi[1] „Viešpats

[1] Plg. Apr 4, 2.

[Dievas]" (Iz 6, 1)[2]. Paskui matomas Avinėlis, „tarytum užmuštas" (Apr 5, 6)[3]: tai nukryžiuotas ir prisikėlęs Kristus, vienintelis tikrosios 662
Šventyklos Vyriausiasis Kunigas,[4] Tas, „kuris aukoja ir yra aukojamas, kuris apdovanoja ir yra dovanojamas"[5]. Pagaliau angelas parodo „gyvybės vandens upę [...], ištekančią nuo Dievo ir Avinėlio sosto" (Apr 22, 1) – tai vienas gražiausių Šventosios Dvasios simbolių.[6]

1138 Dievui garbę duoda ir Jo planui tarnauja visi vėl suvienytieji Galvos – Kristaus: dangaus galybės,[7] visa kūrinija ([Apreiškimo kny- 335
gos] keturios būtybės), Senosios ir Naujosios Sandoros tarnai (dvidešimt keturi vyresnieji), naujoji Dievo tauta (šimtas keturiasdešimt keturi tūkstančiai)[8], ypač kankiniai, nužudytieji „dėl Dievo žodžio" 1370
(Apr 6, 9), ir Švenčiausioji Dievo Motina (Moteris[9], Avinėlio Sužadėtinė[10]), pagaliau „milžiniška minia, kurios niekas negalėjo suskaičiuoti, iš visų giminių, genčių, tautų ir kalbų" (Apr 7, 9).

1139 Štai šioje amžinojoje liturgijoje Šventoji Dvasia ir Bažnyčia leidžia mums dalyvauti, kai sakramentuose švenčiame išganymo slėpinį.

Kas švenčia sakramentinę liturgiją?

1140 Švenčia visa *bendruomenė*, su Galva – Kristumi suvienytas Jo 752, 1348
kūnas. „Liturginiai veiksmai nėra privatūs; jie yra šventimas Bažnyčios, kuri yra „vienybės sakramentas", tai yra apie vyskupus susivienijusi ir susitelkusi šventoji liaudis. Tad liturginiai veiksmai priklauso visam Bažnyčios kūnui, jie išreiškia jį ir kartu jį veikia. O pavienius to kūno narius jie paliečia įvairiopai – pagal jų užimamą vietą, pareigas ir veiklų dalyvavimą."[11] Todėl, „kai tik kurias nors apeigas pagal 1372
kiekvienos jų prigimtį galima atlikti bendrai, dalyvaujant ir aktyviai įsijungiant tikintiesiems, reikia pabrėžti, kad šitoks atlikimo būdas,

[2] Plg. Ez 1, 26–28.
[3] Plg. Jn 1, 29.
[4] Plg. Žyd 4, 14–15; 10, 19–21; etc.
[5] *Liturgia Byzantina. Anaphora Iohannis Chrysostomi*, in: *Liturgies Eastern and Western*, F. E. Brightman, Oksfordas, 1896, p. 378 (PG 63, 913).
[6] Plg. Jn 4, 10–14; Apr 21, 6.
[7] Plg. Apr 4–5; Iz 6, 2–3.
[8] Plg. Apr 7, 1–8; 14, 1.
[9] Plg. Apr 12.
[10] Plg. Apr 21, 9.
[11] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 26: AAS 56 (1964) 107.

kiek tik įmanoma, turi pirmenybę prieš pavienį ir tarsi privatų jų atlikimą“[12].

1141 Susirinkimas, kuris švenčia, yra pakrikštytųjų bendruomenė; jie „savo atgimimu ir Šventosios Dvasios patepimu pašvenčiami būti dvasine buveine ir šventąja kunigyste, idant visais krikščionio žmogaus darbais būtų atnašaujamos dvasinės aukos“[13]. Ta „bendroji ku-
1120 nigystė“ yra vienintelio Kunigo Kristaus kunigystė, kurioje dalyvauja visi Jo nariai:[14]

> Motina Bažnyčia labai trokšta, kad visi tikintieji liturginėse apeigose dalyvautų pilnai, sąmoningai ir aktyviai, kaip reikalauja pačios liturgijos prigimtis. Krikšto dėka taip dalyvauti yra visos krikščionių tautos „išrinktosios giminės, karališkosios kunigystės, šventosios tautos, įsigy-
1268 tosios liaudies“(1 Pt 2, 9)[15] teisė ir pareiga[16].

1142 Tačiau „visi nariai atlieka ne tą patį uždavinį“ (Rom 12, 4). Kai kuriuos narius Bažnyčioje ir per Bažnyčią Dievas kviečia į ypatingą tarnystę bendruomenėje. Tie tarnautojai yra išrenkami ir įšventinami Šventimų sakramentu; juo Šventoji Dvasia įgalina juos veikti atstovaujant Galvai – Kristui ir tarnauti visiems Bažnyčios nariams.[17] Įšventinta-
1549 sis tarnautojas yra nelyginant Kristaus – Kunigo „ikona“. Kadangi Bažnyčios sakramentas ryškiausiai atsiskleidžia Eucharistijoje, tai vyskupo
1561 ir bendrystėje su juo esančių kunigų bei diakonų tarnyba pirmiausia pasireiškia vadovavimu Eucharistijai.

1143 Bendrosios tikinčiųjų kunigystės pareigoms atlikti yra ir kitų
903 *dalinių tarnybų*, ne Šventimų sakramentu suteikiamų; jų uždavinius nustato vyskupai atsižvelgdami į liturgines tradicijas ir pastoracijos poreikius. „Ir ministrantai, skaitovai, aiškintojai bei tie, kurie priklauso
1672 chorui, atlieka tikrą liturginę tarnybą.“[18]

[12] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 27: AAS 56 (1964) 107.
[13] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[14] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14; *Ibid.*, 34: AAS 57 (1965) 40; *Idem*, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 991–992.
[15] Plg. 1 Pt 2, 4–5.
[16] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 14: AAS 56 (1964) 104.
[17] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992; *Ibid.*, 15: AAS 58 (1966) 1014.
[18] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 29: AAS 56 (1964) 107.

1144 Tad sakramentinio šventimo metu „liturgas" yra visas susirinkimas, kiekvienam atliekant savo pareigas, tačiau visiems esant suvienytiems juose veikiančios Dvasios. „Kiekvienas, tiek tarnautojas, tiek tikintysis, atlikdamas savo pareigą, tedaro *visa* ir *tiktai tai*, kas jam tenka pagal dalyko prigimtį ir liturgijos nuostatas."[19]

II. Kaip švęsti?

Ženklai ir simboliai 1333–1340

1145 Sakramentinis šventimas nuaustas iš ženklų ir simbolių. Jų reikšmės pagal dieviškąją išganymo pedagogiją šaknijasi kuriamajame 53
Dievo darbe ir žmonių kultūroje, patikslinamos Senosios Sandoros įvykių ir pilnatviškai atskleidžiamos Kristaus asmens bei veiklos.

1146 *Žmonių pasaulio ženklai.* Žmonių gyvenime ženklai ir simboliai užima svarbią vietą. Žmogus – kartu dvasinė ir kūninė būtybė – išreiškia ir suvokia dvasinę tikrovę materialiais ženklais ir simboliais. 362, 2702
Žmogui, visuomeniškai būtybei, reikia ženklų ir simbolių, kad kalba, išraiškingais gestais ir veiksmais jis bendrautų su kitais žmonėmis. Tas 1879
pat taikytina ir jo santykiams su Dievu.

1147 Dievas kalba žmogui per regimus kūrinius. Materiali visata at- 299
siveria žmogaus protui, kad jis pamatytų joje savo Kūrėjo pėdsakus.[20] Šviesa ir naktis, vėjas ir ugnis, vanduo ir žemė, medžiai ir vaisiai kalba apie Dievą, simbolizuoja Jo didybę ir artumą.

1148 Kūriniai, būdami juslėmis prieinama tikrovė, gali išreikšti ir žmogų pašventinančio Dievo veikimą, ir Dievą garbinančių žmonių veiksmus. Tas pat atsitinka ir su žmonių socialinio gyvenimo ženklais ir simboliais: nuplauti ir patepti, laužti duoną ir gerti iš tos pačios taurės gali reikšti ir pašventinamąjį Dievo artumą, ir žmogaus dėkingumą savo Kūrėjui.

1149 Žmonijos didžiosios religijos dažnai labai įspūdingai atskleidžia 843
tą kosminę ir simbolinę religinių apeigų prasmę. Bažnyčios liturgija

[19] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 28: AAS 56 (1964) 107.
[20] Plg. Išm 13, 1; Rom 1, 19–20; Apd 14, 17.

pasinaudoja kūrinijos ir žmogiškosios kultūros elementais, juos perima ir pašventina suteikdama jiems malonės ir naujosios kūrinijos Jėzuje Kristuje ženklų vertę.

1334 1150 *Sandoros ženklai.* Išrinktoji tauta gavo iš Dievo ypatingų ženklų ir simbolių, žyminčių jos liturginį gyvenimą; tai jau ne vien liturginis kosminių ciklų vaizdavimas ar socialinio pobūdžio apeigos, bet Sandoros ženklai, didžių Dievo darbų savo tautos labui simboliai. Iš tų liturginių Senosios Sandoros ženklų minėtini: apipjaustymas, kunigų ir karalių patepimas ir įšventinimas, rankų uždėjimas, aukojimas ir ypač Velykos. Bažnyčia šiuose ženkluose regi Naujosios Sandoros sakramentų pirmavaizdžius.

1335 1151 *Kristaus perimti ženklai.* Skelbdamas savo mokslą, Viešpats Jėzus dažnai pasinaudodavo sukurtojo pasaulio ženklais, kad supažindintų su Dievo karalystės slėpiniais.[21] Jis gydo ar skelbia materialiais ženklais arba simboliniais veiksmais.[22] Jis suteikia naują prasmę Senosios Sandoros įvykiams ir ženklams, ypač Išėjimui [iš Egipto] ir Velykoms,[23] nes Jis pats yra visų tų ženklų prasmė.

1152 *Sakramentiniai ženklai.* Po Sekminių Šventoji Dvasia pašventina žmones sakramentiniais savosios Bažnyčios ženklais. Bažnyčios sakramentai nenaikina visos kosmoso ir socialinio gyvenimo ženklų bei simbolių įvairovės, tik juos išgrynina ir perima. Be to, sakramentai paverčia tikrove tai, ką Senoji Sandora buvo suvokusi tik kaip tipą ar įvaizdį; jie žymi ir įgyvendina Kristaus pelnytą išganymą, yra būsimos dangaus garbės pirmavaizdžiai ir anticipacija.

Žodžiai ir veiksmai

1153 Sakramentinis šventimas yra Dievo vaikų susitikimas su savo Tėvu Kristuje ir Šventojoje Dvasioje; tas susitikimas vyksta kaip dialo-
53 gas veiksmais ir žodžiais. Nors simboliniai veiksmai jau patys savaime yra pakankamai iškalbingi, vis dėlto būtina, kad juos lydėtų ir gaivintų Dievo žodis ir tikėjimo atsakas; tik taip Dievo karalystės sėkla duos

[21] Plg. Lk 8, 10.
[22] Plg. Jn 9, 6; Mk 7, 33–35; 8, 22–25.
[23] Plg. Lk 9, 31; 22, 7–20.

vaisių geroje dirvoje. Liturginiai veiksmai žymi tai, ką sako Dievo žodis: neužtarnaujamą Dievo iniciatyvą ir Jo tautos tikėjimo atsaką.

1154 *Žodžio liturgija* yra būtina sakramentinio šventimo dalis. Tikinčiųjų tikėjimui gaivinti reikia akivaizdžių Dievo žodį lydinčių ženklų: Dievo žodžio knygų (skaitinių knygos arba evangelijų), jo pagerbimo (procesijos, smilkymo, žvakių šviesos), jo skelbimo vietos (sakyklos), jo gerai girdimo ir suprantamo skaitymo, žodžio skelbimą tęsiančios pamokslininko homilijos, dalyvaujančiųjų atsakymų (pritarimo šūkių, atliepiamųjų susimąstymo psalmių, litanijų, tikėjimo išpažinimo). 1100 103

1155 Liturginiai žodžiai ir veiksmai neatskiriami vienas nuo kito, kaip neatskiriamas ženklas nuo pamokymo; neatskiriami ir dėl to, kad įvykdo tai, ką žymi. Šventoji Dvasia, pažadinusi tikėjimą, leidžia ne tik suprasti Dievo žodį, bet ir sakramentais vykdo žodžio skelbiamus „didžius Dievo darbus". Ji sudabartina ir perduoda mylimojo Sūnaus atliktą Tėvo darbą. 1127

Giedojimas ir muzika

1156 „Bažnyčios muzikinė tradicija yra neįkainojamos vertės turtas, pranokstantis kitas meno formas ypač dėl to, kad šventa giesmė, sujungta su žodžiais, yra būtina arba neatskirtina iškilmingosios liturgijos dalis."[24] Įkvėptųjų psalmių komponavimas ir giedojimas, dažnai pritariant muzikos instrumentams, artimai siejasi su Senosios Sandoros liturginėmis apeigomis. Bažnyčia tęsia ir plėtoja tą tradiciją: „Kalbėkitės psalmių, himnų bei dvasinių giesmių žodžiais, giedokite ir šlovinkite savo širdyse Viešpatį" (Ef 5, 19)[25]. Kas gieda, dvigubai meldžiasi.[26]

1157 Giedojimas ir muzika, kaip ženklai, bus tuo reikšmingesni, juo glaudžiau bus susieti „su liturgijos vyksmu"[27], vadovaujantis trimis pagrindiniais kriterijais: išraiškingu maldos grožiu, darniu susirinkimo dalyvių dalyvavimu numatytu metu ir apeigų iškilmingumu. Taip 2502

[24] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.
[25] Plg. Kol 3, 16–17.
[26] Plg. Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 72, 1: CCL 39, 986 (PL 36, 914).
[27] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.

giedojimas ir muzika prisideda prie to paties tikslo, kaip ir liturginiai žodžiai bei veiksmai: pagarbinti Dievą ir pašventinti tikinčiuosius:[28]

> Kiek verkiau, girdėdamas tavo himnus ir giesmes, smarkiai sukrėstas saldžiai skambančių tavo bažnyčioje balsų! Tie balsai sruvo į mano ausis, tiesa sunkėsi į mano širdį, ir dėl to kilo dievobaimingi jausmai, tekėjo ašaros, ir gera man buvo su jomis.[29]

1158 Ženklų (giedojimo, muzikos, žodžių ir veiksmų) harmonija
1201 bus dar išraiškingesnė ir turtingesnė, jei ji remsis liturgiją švenčiančios
1674 Dievo tautos *kultūros lobiais*.[30] Todėl „tebūnie sumaniai puoselėjamas liaudiškasis religinis giedojimas, kad per pamaldas bei apeigas ir per pačius liturginius veiksmus", laikantis bažnytinių nurodymų, „galėtų skambėti tikinčiųjų balsai"[31]. Tačiau „bažnytiniam giedojimui skirtieji tekstai tesiderina su katalikybės mokymu ir pirmiausia tebūna imami iš Šventojo Rašto ir liturgijos šaltinių"[32].

476–477 ŠVENTI PAVEIKSLAI
2129–2132

1159 Šventas paveikslas, liturginė ikona, dažniausiai vaizduoja *Kristų*. Paveikslu neįmanoma atvaizduoti neregimo ir nesuvokiamo Dievo; tik Dievo Sūnaus Įsikūnijimas davė pradžią naujai paveikslų „ekonomijai":

> Seniau Dievas, kuris neturi nei kūno, nei regimos išvaizdos, visiškai negalėjo būti vaizduojamas paveiksle. Tačiau dabar, kai Jis tapo matomas kūne, kai Jis pats gyveno su žmonėmis, aš galiu kurti regėto Dievo paveikslą. [...] Atviromis akimis regime Viešpaties šlovę.[33]

1160 Krikščioniškoji ikonografija paveiksluose atkuria tą Evangelijos naujieną, kurią Šventasis Raštas perduoda žodžiais. Paveikslas ir žodis papildo vienas kitą:

[28] Plg. VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 112: AAS 56 (1964) 128.
[29] Šv. AUGUSTINAS, *Confessiones* 9, 6, 14: CCL 27, 141 (PL 32, 769–770).
[30] Plg. VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 119: AAS 56 (1964) 129–130.
[31] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 118: AAS 56 (1964) 129.
[32] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 121: AAS 56 (1964) 130.
[33] Šv. JONAS DAMASKIETIS, *De sacris imaginibus oratio* 1, 16: PTS 17, 89 ir 92 (PG 94, 1245 ir 1248).

> Trumpai nusakome mūsų tikėjimo požiūrį: mes išsaugome visas mums perduotas rašytas ir nerašytas Bažnyčios tradicijas jų nekeisdami. Viena jų yra su skelbiamos Evangelijos įvykiais suderinta paveikslų tapyba tikint, kad Dievo Žodis tikrai, o ne tariamai yra tapęs žmogumi; toks derinys naudingas ir pravartus mūsų tikėjimui, nes vienas kitą geriau nušviečiantys dalykai neabejotinai yra vienas kitam reikšmingi.[34]

1161 Visų liturginių šventimų ženklai, neišskiriant nė Švenčiausiosios Dievo Motinos ir šventųjų paveikslų, susiję su Kristumi. Jais iš tiesų žymimas Kristus, kuris juose yra šlovinamas. Juose matome „debesį liudytojų" (Žyd 12, 1), kurie toliau rūpinasi pasaulio išganymu ir su kuriais mes esame suvienyti, ypač sakramentinių šventimų metu. Jų atvaizduose mūsų tikėjimui atsiveria žmogus, sukurtas kaip „Dievo paveikslas", pagaliau perkeistas ir tapęs „panašus į Jį"[35], taip pat angelai, vienijami Galvos Kristaus:

> Remdamiesi Dievo įkvėptu mūsų Bažnyčios tėvų mokymu ir Katalikų Bažnyčios tradicija (nes žinome, kad ji priklauso nuo Bažnyčioje gyvenančios Šventosios Dvasios), būdami įsitikinę ir gerai apsvarstę, apibrėžiame, kad šventose Dievo bažnyčiose, ant šventų indų ir drabužių, ant sienų ir stovų, namuose ir pakelėse turi būti spalvingų ar iš akmens bei kitokios medžiagos tinkamai pagamintų taip mums brangių bei atgaivą teikiančių kryžių, taip pat garbingų bei šventų paveikslų, vaizduojančių Dievą ir mūsų Gelbėtoją Jėzų Kristų, mūsų nekalčiausiąją Karalienę – šventąją Dievo Gimdytoją, garbinguosius angelus ir visus šventuosius bei palaimintuosius.[36]

1162 „Paveikslų grožis ir spalvos skatina mane melstis. Tai šventė 2502
mano akims; lygiai kaip ir gamtos vaizdai, jie ragina mano širdį garbinti Dievą."[37] Šventų paveikslų kontempliacija drauge su Dievo žodžio apmąstymu ir liturginėmis giesmėmis darniai siejasi su šventimų ženklais, kad švenčiamas slėpinys giliai įsmigtų į širdį ir po to reikštųsi naujame tikinčiojo gyvenime.

[34] Nikėjos II Susirinkimas (787 m.), *Terminus*: COD p. 135.
[35] Plg. Rom 8, 29; 1 Jn 3, 2.
[36] Nikėjos II Susirinkimas, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 600.
[37] Šv. Jonas Damaskietis, *De sacris imaginibus oratio* 1, 47: PTS 17, 151 (PG 94, 1268).

III. Kada švęsti?

Liturginis laikas

1163 „Mylinti Motina Bažnyčia yra įsitikinusi nustatytomis metų dienomis turinti su pagarba minėti išganomąją veiklą, atliktą jos dieviškojo Sužadėtinio. Kiekvieną savaitę Viešpaties diena pavadintą dieną ji mini Viešpaties prisikėlimą, kurį dar kartą per metus kartu su palaiminga kančia švenčia didžiąja Velykų iškilme. Per metus ji išskleidžia
512 visą Kristaus slėpinį [...]. Taip minėdama atpirkimo slėpinius, Bažnyčia juos tarsi pakartoja, kad tikintieji, juose dalyvaudami, semtųsi iš atveriamo Viešpaties galybės bei nuopelnų lobyno ir būtų pripildyti išganymo malonės."[38]

1164 Dievo tauta nuo Mozės Įstatymo laikų turėjo nustatytas, Velykomis prasidedančias šventes, skirtas nuostabiai Dievo pagalbai paminėti, Jam už ją padėkoti, jos atminimui įamžinti ir naujoms kartoms pamokyti atitinkamai elgtis. Bažnyčios gyvenime, kuris prasidėjo kartą visiems laikams įvykusiomis Kristaus Velykomis, o bus atbaigtas Dievo karalystėje, visą nustatytomis dienomis švenčiamą liturgiją persmelkia Kristaus slėpinio naujybė.

2659, 2836 1165 Bažnyčiai švenčiant Kristaus slėpinį, jos maldoje kaskart pasigirsta žodis: „*šiandien!*", primindamas paties Viešpaties išmokytą maldą[39] ir Šventosios Dvasios kvietimą.[40] Tas gyvojo Dievo „šiandien", į kurį turi įeiti šaukiamas žmogus, yra Jėzaus Velykų „valanda", esanti
1085 visos istorijos ašimi:

> Visose būtybėse išsiskleidė gyvybė, ir visus gausiai pripildė šviesa; aušrų Aušra užliejo visatą, ir Tas, kuris jau buvo iki rytmetinės žvaigždės ir dangaus šviesulių, nemirtingas ir neaprėpiamas, didysis Kristus spindi virš visų būtybių šviesiau už saulę. Dėl to mums, į Jį tikintiems, prasideda ilga, amžinai šviesi, negęstanti diena: mistinės Velykos.[41]

[38] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 102: AAS 56 (1964) 125.
[39] Plg. Mt 6, 11.
[40] Plg. Žyd 3, 7 – 4, 11; Ps 95, 8.
[41] Pseudoipolitas Romietis, *In sanctum Pascha* 1, 1–2: Studia patristica mediolanensia 15, 230–232 (PG 59, 755).

VIEŠPATIES DIENA 2174–2188

1166 „Sekdama apaštalų tradicija, prasidėjusia pačiu Kristaus prisikėlimu, Bažnyčia kas septintą savaitės dieną švenčia Velykų slėpinį. Sekmadienis pagrįstai vadinamas Viešpaties diena."[42] Kristaus prisikėlimo diena yra ir „pirmoji savaitės diena", pirmosios kūrimo dienos prisiminimas, ir „aštuntoji diena", kai Kristus po savo didžiojo Šabo „poilsio" pradėjo dieną, kuri „yra VIEŠPATIES duota" (Ps 118, 24) ir „kuri neturės vakaro".[43] Jos centras yra „Viešpaties vaišės", nes tada visa tikinčiųjų bendrija susitinka su prisikėlusiuoju Viešpačiu, kuris juos kviečia į savo puotą:[44] 1343

> Viešpaties diena, Prisikėlimo diena, krikščionių diena, yra mūsų diena. Ji vadinama Viešpaties diena, nes tą dieną nugalėjęs Viešpats pakilo pas Tėvą. Jei pagonys ją vadina saulės diena, mes mielai jiems pritariame, nes šiandien patekėjo pasaulio šviesa, šiandien pasirodė teisingumo saulė, kurios spinduliai neša išganymą.[45]

1167 Sekmadienis yra ypatinga liturginės sueigos diena, kai tikintieji susirenka draugėn, kad, „klausydamiesi Dievo žodžio ir dalyvaudami Eucharistijos slėpinyje, galėtų paminėti Viešpaties Jėzaus kančią, prisikėlimą bei garbę ir dėkoti Dievui, kuris „atgimdė mus gyvajai vilčiai Jėzaus Kristaus prisikėlimu iš numirusiųjų"[46]:

> Mąstydami, o Kristau, apie didžius stebuklus ir nuostabius ženklus, kurie pasirodė šį Tavo šventojo Prisikėlimo Sekmadienį, mes tariame: Palaimintas Sekmadienis, nes tą dieną prasidėjo kūrimas [...], vyko pasaulio atpirkimas [...], žmonijos atnaujinimas. Tą dieną džiaugėsi dangus ir žemė, o visas pasaulis buvo pilnas šviesos. Palaimintas Sekmadienis, nes tą dieną buvo atverti rojaus vartai, kad Adomas ir visi išvarytieji be baimės į jį įeitų.[47]

[42] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.
[43] Plg. *Matutinum in die Paschatis ritus Byzantini, Oda 9, troparium*: Πεντηχοστάριον, Roma, 1884, p. 11.
[44] Plg. Jn 21, 12; Lk 24, 30.
[45] Šv. JERONIMAS, *In die Dominica Paschae homilia*: CCL 78, 550 (PL 30, 218–219).
[46] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.
[47] *Fanqîth*, in: *Breviarium iuxta ritum Ecclesiae Antiochenae Syrorum*, v. 6, Mosulas, 1886, p. 193b.

Liturginiai metai

1168 Iš Velykų tridienio, tarsi šviesos šaltinio, trykštantis naujasis Prisikėlimo metas nuskaidrina visus liturginius metus. Iki to Tridienio ir po jo dieną po dienos liturgija savaip rikiuoja tuos metus. Jie iš tiesų yra Viešpaties malonės metai[48]. Išganymo ekonomija veikia laiko tėkmėje, bet nuo to laiko, kai ji buvo atbaigta Jėzaus Velykomis ir Šventosios Dvasios išliejimu, iš anksto tapo „juntama" istorijos pabaiga, ir į mūsų laikus atėjo Dievo karalystė.

1169 Todėl *Velykos* nėra paprasta šventė tarp kitų, o „švenčių šventė", „iškilmių iškilmė", lygiai kaip Eucharistija yra sakramentų sakramentas (Švenčiausiasis Sakramentas). Šv. Atanazas Velykas vadina „Didžiuoju sekmadieniu"[49], o rytiečiai Šventąją savaitę – „Didžiąja savaite". Prisikėlimo slėpinys, kuriuo Kristus sunaikino mirtį, mūsų senąjį laiką pripildo galingos jėgos laukiant, kol visa bus pajungta Kristui.

1170 Nikėjos Susirinkime (325 m.) visos Bažnyčios susitarė, kad krikščionių Velykos bus švenčiamos sekmadienį po pavasario lygiadienio pirmos mėnulio pilnaties (Nisano 14 dienos). Dėl skirtingų metodų Nisano 14 dienai apskaičiuoti Velykų data Vakarų ir Rytų Bažnyčiose ne visada sutampa. Todėl dabar Vakarų ir Rytų Bažnyčios siekia susitarti, kad Viešpaties Prisikėlimas vėl būtų švenčiamas tą pačią dieną.

1171 Liturginiai metai įvairiais požiūriais atskleidžia vieną ir tą patį Velykų slėpinį. Tai ypač matyti iš visos virtinės švenčių (Apreiškimo, Kalėdų, Trijų Karalių), skirtų Įsikūnijimo slėpiniui, kuris primena mūsų išganymo pradžią ir ima mums brandinti Velykų slėpinio vaisius.

Šventųjų minėjimas liturginiais metais

1172 „Švęsdama šį metinį Kristaus slėpinių ciklą, Bažnyčia su ypatinga meile pagerbia palaimintąją Dievo Motiną Mariją, neatsiejamai sujungtą su jos Sūnaus išganomąja veikla. Nuostabos apimta Bažnyčia aukština ją kaip gražiausią atpirkimo vaisių. Marijoje, kaip tobulame paveiksle, Bažnyčia džiaugsmingai mato tai, kuo trokšta ir tikisi būti pati."[50]

[48] Plg. Lk 4, 19.

[49] Šv. Atanazas Aleksandrietis, *Epistula festivalis* 1 (329 m.), 10: PG 26, 1366.

[50] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964) 125.

1173 Per ištisus metus minėdama kankinius ir šventuosius, Bažny- 957
čia skelbia Velykų slėpinį žmonėse, „kentėjusiuose kartu su Kristumi bei pašlovintuose drauge su juo, rodo tikintiesiems jų pavyzdį, visus per Kristų patraukiantį prie Tėvo, ir per jų nuopelnus išprašo Dievo malonių“[51].

Valandų liturgija

1174 Kristaus slėpinys (Jo Įsikūnijimas ir Jo Velykos), kurį šven- 2698
čiame Eucharistijoje, ypač sekmadienio pamaldose, lydi ir įprasmina kiekvienos dienos laiką per Valandų liturgiją, arba „Dievo tarnybą“.[52] Ištikimai laikantis apaštalų nurodymų „melstis be paliovos“[53], Dievo tarnybos šventimas „taip sutvarkytas, kad visas dienos ir nakties būvis būtų pašvęstas Dievo šlovinimui“[54]. Tai „viešoji Bažnyčios malda“[55], kuria tikintieji (dvasininkai, vienuoliai ir pasauliečiai) vykdo karališkąją pakrikštytųjų kunigystę. Bažnyčios „nustatytu būdu“ švenčiama Valandų liturgija „tikrai yra pačios Sužadėtinės balsas, kylantis pas Sužadėtinį arba, dar geriau, tai Kristaus ir jo Kūno malda Tėvui“[56].

1175 Valandų liturgija skirta tapti visos Dievo tautos malda. Joje pats Kristus toliau tęsia savo kunigiškąjį darbą per savo Bažnyčią[57], o kiekvienas dalyvauja joje pagal savo vietą Bažnyčioje ir gyvenimo aplinkybes: kunigai dėl to, kad, atsidėję pastoracijai, yra pašaukti uoliau melstis ir tarnauti Dievo žodžiui,[58] vienuoliai ir vienuolės – kad taip ragina jų pašvęstojo gyvenimo charizma;[59] visi tikintieji tai daro pagal savo galimybes: „Sielų ganytojai tepasirūpina, kad pagrindinės valandos, ypač Vakarinė, sekmadieniais ir iškilmingų švenčių dienomis būtų drauge

[51] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 104: AAS 56 (1964) 126; plg. *Ibid.*, 108: AAS 56 (1964) 126 ir *Ibid.*, 111: AAS 56 (1964) 127.

[52] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, IV, 83–101: AAS 56 (1984) 121–125.

[53] Plg. 1 Tes 5, 17; Ef 6, 18.

[54] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 84: AAS 56 (1964) 121.

[55] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 98: AAS 56 (1964) 124.

[56] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 84: AAS 56 (1964) 121.

[57] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 83: AAS 56 (1964) 121.

[58] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 86: AAS 56 (1964) 121; *Ibid.*, 96: AAS 56 (1964) 123; *Idem*, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 998.

[59] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 98: AAS 56 (1964) 124.

švenčiamos bažnyčioje. Patartina ir pasauliečiams recituoti Dievo tarnybą arba su kunigais, arba vieniems susirinkus, arba net pavieniui."[60]

2700 1176 Valandų liturgiją reikia švęsti ne tik lūpomis, bet ir pamaldžia širdimi, taip pat įgyti „geresnį liturgijos ir Biblijos, ypač psalmių, pažinimą"[61].

2586 1177 Valandų liturgijos himnai ir litanijos taip įglaudžia psalmių maldą į Bažnyčios laiką, kad išreikštų tos dienos meto, liturginio laiko arba švenčiamos šventės simboliką. Be to, kiekvienai Valandai skirti Dievo žodžio skaitiniai (ir po jų einantys atliepai arba troparai), o kai kuriose Valandose Bažnyčios tėvų ir dvasinių mokytojų tekstai daug išsamiau atskleidžia švenčiamo slėpinio prasmę, padeda suprasti psalmes ir parengia vidinei maldai. Vadinamoji *lectio divina*, kai Dievo žodis skaitomas ir mediuojamas, kad taptų malda, yra giliai įleidusi šaknis į liturginį gyvenimą.

1178 Valandų liturgija, kuri yra tam tikras eucharistinės Aukos tęsinys, ne tik neatmeta kitų Dievo tautos pamaldumo formų, bet net laiko
1378 jas, ypač Švenčiausiojo Sakramento adoraciją ir garbinimą, būtinu šios liturgijos papildymu.

IV. Kur švęsti?

1179 Naujosios Sandoros kultas „dvasia ir tiesa" (Jn 4, 24) nėra susietas su kokia nors ypatinga vieta. Visa žemė yra šventa ir patikėta žmonių vaikams. Tikintiesiems susirenkant vienoje vietoje, svarbiausia, kad
586 jie būtų „gyvieji akmenys", susirinkę statyti „dvasinių namų" (1 Pt 2, 5). Prisikėlusiojo Kristaus kūnas yra dvasinė šventovė, iš kurios trykšta gyvojo vandens versmė. Šventosios Dvasios įtraukti į Kristų, „mes esame gyvojo Dievo šventovė" (2 Kor 6, 16).

2106 1180 Kai religinė laisvė nevaržoma,[62] krikščionys statosi pastatus Dievui garbinti. Tos regimos bažnyčios nėra vien tik susirinkimo vieta, jos ženklina ir rodo toje vietoje esant gyvąją Bažnyčią, Dievo namus Kristuje sutaikintiems ir suvienytiems žmonėms.

[60] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 100: AAS 56 (1964) 124.
[61] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 90: AAS 56 (1964) 122.
[62] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 4: AAS 58 (1966) 932–933.

1181 „Maldos namai, kuriuose atnašaujama bei laikoma Švenčiausioji Eucharistija ir renkasi tikintieji, kuriuose garbinamas Dievo Sūnaus, mūsų Išganytojo, atnašaujamo už mus ant aukos altoriaus tikinčiųjų pagalbai ir paguodai, artumas, turi būti patrauklūs, tinkantys maldai ir apeigų iškilmėms."[63] Tuos „Dievo namus" sudarančių ženklų tiesa ir darna turi rodyti šioje vietoje esantį ir veikiantį Kristų:[64] 2691

1182 Naujosios Sandoros *altorius* yra Viešpaties kryžius,[65] duodantis pradžią Velykų slėpinio sakramentams. Ant altoriaus, kuris yra bažnyčios centras, sakramentiniais ženklais sudabartinama Kryžiaus auka. Jis yra ir Viešpaties stalas, prie kurio sukviečiama Dievo tauta.[66] Kai kuriose Rytų liturgijose altorius yra ir Kristaus kapo simbolis (Kristus tikrai mirė ir tikrai prisikėlė). 617, 1383

1183 *Tabernakulis* turi būti „įrengtas garbingiausioje bažnyčios vietoje ir kuo labiau pagerbtas"[67]. Tauri eucharistinio tabernakulio išvaizda, jo įranga ir apsauga[68] turi sudaryti palankias sąlygas garbinti Švenčiausiajame altoriaus Sakramente realiai esantį Viešpatį. 1379, 2120

Šventoji krizma (mira), kuria patepimas yra Šventosios Dvasios dovaną patvirtinantis sakramentinis ženklas, pagal tradiciją pagarbiai laikoma saugioje šventovės vietoje. Ten pat galima laikyti katechumenų ir ligonių aliejų. 1241

1184 Vyskupo *sostas* (katedra) ar kunigo *krėslas* turi reikšti „jo pareigą pirmininkauti sambūriui ir vadovauti maldai"[69].

Sakykla: „Dievo žodžio garbingumas reikalauja, kad bažnyčioje būtų tinkama vieta, iš kurios jis būtų skelbiamas ir į kurią žodžio liturgijoje savaime kryptų tikinčiųjų dėmesys."[70] 103, 1348

1185 Dievo tautos susirinkimo pradžia yra Krikštas; tad bažnyčioje turi būti vieta *krikštyti* (baptisterija) ir tai, kas padeda priminti Krikšto pažadus (šventas vandens indas).

[63] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 998; plg. *Idem*, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 122–127: AAS 56 (1964) 130–132.

[64] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 100–101.

[65] Plg. Žyd 13, 10.

[66] Plg. *Bendrieji Romos mišiolo nuostatai*, 259, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 58.

[67] Paulius VI, Encikl. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 771.

[68] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 128: AAS 56 (1964) 132.

[69] *Bendrieji Romos mišiolo nuostatai*, 271, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 59.

[70] *Bendrieji Romos mišiolo nuostatai*, 272, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 59.

Atnaujinti per Krikštą gautam gyvenimui reikia atgailos. Tad bažnyčioje turi būti galimybė gailesčiui išreikšti ir atleidimui gauti, vadinasi, tinkama vieta penitentų išpažinčiai.

2717 Bažnyčia turi būti tokia erdvė, kuri kviestų susikaupti ir tyliai melstis, taip pratęsiant ir asmeniškai išgyvenant didžiąją Eucharistijos maldą.

1186 Pagaliau bažnyčia turi eschatologinę reikšmę. Norint įeiti į Die-
1130 vo namus, reikia peržengti *slenkstį*; tai simbolizuoja perėjimą iš nuodėmės sužaloto pasaulio į naujojo gyvenimo pasaulį, į kurį yra kviečiami visi žmonės. Regimoji bažnyčia yra simbolis Tėvo namų, į kuriuos keliauja Dievo tauta ir kuriuose Tėvas „nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių" (Apr 21, 4). Todėl bažnyčia yra plačiai atverti ir svetingi *visų* Dievo vaikų namai.

Santrauka

1187 *Liturgija yra viso Kristaus – Galvos ir Kūno – veikimas. Mūsų Vyriausiasis Kunigas be paliovos ją švenčia dangiškojoje liturgijoje drauge su Švenčiausiąja Dievo Motina, apaštalais, visais šventaisiais ir su daugybe žmonių, kurie jau yra pasiekę dangaus karalystę.*

1188 *Liturginio šventimo metu „liturgas" yra visas susirinkimas, kiekvienam atliekant savo pareigas. Krikštu suteiktoji kunigystė yra viso Kristaus Kūno kunigystė. Tačiau kai kurie tikintieji Šventimų sakramentu įšventinami atstovauti to Kūno Galvai – Kristui.*

1189 *Švenčiant liturgiją esti ženklų ir simbolių, kurie primena pasaulio sukūrimą (šviesa, vanduo, ugnis), žmogaus gyvenimą (nuplovimas, patepimas, duonos laužymas) ir išganymo istoriją (Velykų apeigos). Įtraukti į tikėjimo pasaulį ir perimti Šventosios Dvasios galia, šie kosminiai elementai, šios žmonių apeigos, šie Dievą mums primenantys veiksmai tampa Kristaus išganomosios ir pašventinamosios veiklos nešėjais.*

1190 *Žodžio liturgija yra būtina šventimo dalis. Ją įprasmina skelbiamas Dievo žodis ir jam pritariančio tikėjimo atsakas.*

1191 *Giedojimas ir muzika glaudžiai siejasi su liturginiais veiksmais. Jų tinkamą panaudojimą lemia šie kriterijai: išraiškingas*

maldos grožis, darnus susirinkimo narių dalyvavimas ir šventimo šventumas.

1192 *Šventi paveikslai mūsų bažnyčiose ir namuose yra skirti mūsų tikėjimo į Kristų slėpinį žadinti ir stiprinti. Per Kristaus ir Jo atliktų išganymo darbų ikonas garbiname Jį patį. Per Švenčiausiosios Dievo Motinos, angelų ir šventųjų ikonas pagerbiame juose pavaizduotus asmenis.*

1193 *Sekmadienis, „Viešpaties diena", yra pagrindinė Eucharistijos šventimo diena, nes tai Prisikėlimo diena, ypatinga liturginės sueigos diena, krikščioniškos šeimos, džiaugsmo ir poilsio po darbų diena. Sekmadienis yra „visų liturginių metų pagrindas ir branduolys"*[71].

1194 *Bažnyčia „per metus [...] išskleidžia visą Kristaus slėpinį nuo Įsikūnijimo ir Gimimo iki Žengimo į dangų, iki Sekminių, iki su palaiminga viltimi laukiamo antrojo Viešpaties atėjimo"*[72].

1195 *Atitinkamomis liturginių metų dienomis minėdama šventuosius, pirmiausia Švenčiausiąją Dievo Motiną, paskui apaštalus, kankinius ir kitus šventuosius, šios žemės Bažnyčia pasirodo esanti suvienyta su dangaus liturgija; ji šlovina Kristų už tai, kad Jis įvykdė išganymą išaukštintuose jos nariuose, kurių pavyzdys akina Bažnyčią keliauti pas Tėvą.*

1196 *Valandų liturgiją švenčiantys tikintieji vienijasi su Kristumi, mūsų Vyriausiuoju Kunigu, melsdamiesi psalmių žodžiais, apmąstydami Dievo žodį, giedodami ir laimindami; taip jie prisideda prie nepaliaujamos ir visa apimančios Kristaus maldos, kuria Jis šlovina Tėvą ir meldžia Šventosios Dvasios dovanos visam pasauliui.*

1197 *Kristus yra tikroji Dievo Šventovė, „Jo garbės buveinė"; Dievo malone krikščionys irgi tampa Šventosios Dvasios šventovėmis, gyvaisiais akmenimis, iš kurių yra statoma Bažnyčia.*

1198 *Žemėje esančiai Bažnyčiai reikia vietų, kuriose galėtų rinktis bendruomenės nariai; tai mūsų regimosios bažnyčios, šventos*

[71] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.
[72] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 102: AAS 56 (1964) 125.

vietos, primenančios šventąjį Miestą, dangiškąją Jeruzalę, į kurią mes kaip maldininkai keliaujame.

1199 *Tose šventovėse Bažnyčia atlieka viešas apeigas Švenčiausiajai Trejybei pagarbinti, klausosi Dievo žodžio ir šlovina Ją giesmėmis, siunčia Jai maldas ir aukoja susirinkusiųjų būryje sakramentiniu būdu esančio Kristaus auką. Šios bažnyčios taip pat yra susikaupimo ir asmeninės maldos vietos.*

2 skirsnis

LITURGINĖ ĮVAIROVĖ IR SLĖPINIO VIENYBĖ

Liturginės tradicijos ir Bažnyčios visuotinumas

1200 Apaštalų tikėjimui ištikimos Dievo Bažnyčios nuo pirmosios Jeruzalės bendruomenės iki pat Kristaus antrojo atėjimo visur švenčia tą
2625 patį Velykų slėpinį. Liturgijoje švenčiamas slėpinys tėra vienas, bet jo šventimo formos įvairios.

1201 Kristaus slėpinys yra toks neišmatuojamas, kad jokia liturgi-
2663 nė tradicija negali pakankamai tobulai jo atskleisti. Skirtingų apeigų atsiradimo ir raidos istorija rodo, kaip nuostabiai jos viena kitą papildo. Kol Bažnyčios laikėsi tų liturginių tradicijų, gyvendamos bendru tikėjimu ir bendrais tikėjimo sakramentais, jos praturtinda-
1158 vo viena kitą, tvirtėjo jų ištikimybė Tradicijai ir bendrai visos Bažnyčios misijai.[73]

814 1202 Iš pačios misijos radosi įvairių liturginių tradicijų. To paties geografinio ir kultūrinio arealo Bažnyčios ėmė švęsti Kristaus slėpinį suteikdamos apeigoms savitų, tai kultūrai būdingų išraiškos bruožų;
1674 atsirado skirtumų „tikėjimo paveldo“[74], tradicijos, liturginės simbolikos, broliškos bendrystės organizavimo, tikėjimo slėpinių teologinio supratimo ir šventumo formų lygmeniu. Taip Kristus, visų tautų Šviesa ir Išganymas, per liturginį atitinkamos Bažnyčios gyvenimą yra apreiškiamas tai tautai ir kultūrai, kurioms ta Bažnyčia buvo siųsta ir kuriose

[73] Plg. Paulius VI, Apašt. parag. *Evangelii nuntiandi*, 63–64: AAS 68 (1976) 53–55.
[74] Plg. 2 Tim 1, 14.

ji įleido šaknis. Bažnyčia yra visuotinė: į savo vienybę ji gali įimti visus tikrus kultūros turtus juos išgrynindama.[75] 835 1937

1203 Dabar Bažnyčioje gyvuoja šios liturginės tradicijos, arba apeigos: lotynų (pirmiausia Romos, bet taip pat kai kurių vietinių Bažnyčių, sakysim, šv. Ambraziejaus ar vieno kito vienuolių ordino) ir Bizantijos, Aleksandrijos (arba koptų), sirų, armėnų, maronitų ir chaldėjų. „Ištikimai sekdamas tradicija, Šventasis Susirinkimas pareiškia, jog Motina Bažnyčia visas teisėtai pripažintas liturgijas laiko lygiateisėmis bei vertomis lygios pagarbos ir yra nusiteikusi jas ir ateityje saugoti bei visokeriopai palaikyti."[76]

Liturgija ir įvairios kultūros

1204 Švenčiama liturgija turi atitikti įvairių tautų dvasią ir kultūrą.[77] Idant Kristaus slėpinys būtų paskelbtas „visoms tautoms, kad jos paklustų tikėjimui" (Rom 16, 26), jis turi būti apreikštas visoms kultūroms, jose švenčiamas ir įgyvendinamas taip, kad jų nenaikintų, bet jas atpirktų ir ištobulintų.[78] Savita, Kristaus priimta ir sutaurinta žmogiškoji Dievo vaikų kultūra padeda daugeliui jų prieiti prie Tėvo ir šlovinti Jį vienoje Dvasioje. 2684 854, 1232 2527

1205 „Liturgijoje, ypač sakramentų liturgijoje, *yra nekintamoji dalis* – Dievo įsteigta, Bažnyčios saugoma – *ir dalys, kurias galima keisti*, kurias ji gali, o kartais net ir privalo derinti su naujai Evangeliją priimančių tautų kultūromis."[79] 1125

1206 „Liturginė įvairovė gali praturtinti apeigas, bet taip pat sukelti įtampą, nesutarimų, netgi schizmų. Aišku viena, kad įvairovė šioje srityje neturi kenkti vienybei. Ji gali reikštis tik išsaugodama ištikimybę bendram tikėjimui, sakramentiniams ženklams, kuriuos Bažnyčia gavo iš Kristaus, ir hierarchinei bendrystei. Prisitaikymas prie įvairių

[75] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 28–29; *Idem*, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1964) 95.

[76] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 4: AAS 56 (1964) 98.

[77] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 37–40: AAS 56 (1964) 110–111.

[78] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 53: AAS 71 (1979) 1319–1321.

[79] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. laiškas *Vicesimus quintus annus*, 16: AAS 81 (1989) 912–913; plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 21: AAS 56 (1964) 105–106.

kultūrų reikalauja atsiversti širdimi, o jei reikia, ir atsisakyti protėvių papročių, nesuderinamų su katalikų tikėjimu."[80]

Santrauka

1207 *Liturgiją dera švęsti taip, kad jos išraiškai būtų panaudota tautos, kurioje Bažnyčia gyvena, kultūra, sykiu išlaikant liturgijos savarankiškumą. Kita vertus, pati liturgija yra kultūros įkvėpėja ir ugdytoja.*

1208 *Įvairios teisėtomis pripažintos liturginės tradicijos, arba apeigos, žymėdamos ir perteikdamos tą patį Kristaus slėpinį, rodo Bažnyčios visuotinumą.*

1209 *Kriterijus, laiduojantis vienybę liturginių tradicijų įvairovėje, yra ištikimybė apaštališkai Tradicijai, tai yra iš apaštalų gautiems tikėjimo bendrumui bei sakramentams; tą bendrystę išreiškia ir garantuoja apaštalų įpėdinystė.*

[80] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. laiškas *Vicesimus quintus annus*, 16: AAS 81 (1989) 913.

ANTRAS SKYRIUS

SEPTYNI BAŽNYČIOS SAKRAMENTAI

1113 1210 Naujojo Įstatymo sakramentai įsteigti Kristaus; jų yra septyni: Krikštas, Sutvirtinimas, Eucharistija, Atgaila, Ligonių patepimas, Šventimai ir Santuoka. Septyni sakramentai apima visus svarbiuosius krikščionio gyvenimo tarpsnius ir momentus; jie duoda pradžią krikščionių tikėjimo gyvenimui, jį ugdo ir gydo, skiria jam misiją. Egzistuoja net tam tikras prigimtinio ir dvasinio gyvenimo tarpsnių panašumas.[1]

1211 Laikantis tokios analogijos pirmiausia bus išdėstyti trys įkrikščioninimo sakramentai (*pirmas poskyris*), paskui gydymo (*antras poskyris*) ir galiausiai tarnavimo tikinčiųjų bendrystei ir misijai (*trečias poskyris*). Aišku, tokia tvarka nėra vienintelė galima, tačiau ji leidžia išvysti sakramentus sudarant organišką visumą, kurioje kiekvienam sakramentui tenka gyvybiškai svarbi vieta. Šiame organizme Eucha-
1374 ristijos, kaip „sakramentų sakramento", vieta yra išskirtinė: „Visi kiti sakramentai nukreipti į ją kaip į savo tikslą."[2]

[1] Plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 65, a. 1, c, ed. Leon. 12, 56–57.
[2] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 65, a. 3, c, ed. Leon. 12, 60.

PIRMAS POSKYRIS

ĮKRIKŠČIONINIMO SAKRAMENTAI

1212 Įkrikščioninimo sakramentai: Krikštas, Sutvirtinimas ir Eucharistija deda *pamatus* visam krikščioniškajam gyvenimui. „Kristaus malone žmonėms suteikiamas dalyvavimas dieviškojoje prigimtyje tam tikra prasme primena jų prigimtinio gyvenimo pradžią, augimą ir stiprėjimą. Krikštu atgimę tikintieji būna sustiprinami Sutvirtinimo sakramentu, o Eucharistijoje maitinami amžinojo gyvenimo duona. Taip šiais įkrikščioninimo sakramentais jie gauna vis daugiau dieviškojo gyvenimo turtų ir vis labiau priartėja prie tobulos meilės."[3]

1 skirsnis

KRIKŠTO SAKRAMENTAS

1213 Šventasis Krikštas yra viso krikščioniškojo gyvenimo pamatas, *dvasinio gyvenimo prieangis* [*vitae spiritualis ianua*], vartai į kitus sakramentus. Krikštu mes esame išlaisvinami iš nuodėmės ir atgimstame kaip Dievo vaikai; tapę Kristaus nariais, įsitraukiame į Bažnyčią kaip jos misijos dalyviai:[4] „Krikštas yra atgimimo per vandenį ir žodį sakramentas."[5]

I. Kaip vadinamas šis sakramentas?

1214 Krikšto pavadinimas yra kilęs iš esminės jo atlikimo apeigos: krikštyti (gr. *baptizein*) reiškia „panardinti", „panerti"; „panardinimas"

[3] Paulius VI, Apašt. konst. *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971) 657; plg. Praenotanda 1–2, in: *Ordo initiationis christianae adultorum*, Vatikanas, 1972, p. 7.

[4] Plg. Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Armenis*: DS 1314; KTK kan. 204, § 1. 849; CCEO can. 675, § 1.

[5] *Catechismus Romanus* 2, 2, 5, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 179.

į vandenį simbolizuoja katechumeno palaidojimą Kristaus mirtyje, iš
628 kurios jis prisikelia drauge su Kristumi[6] kaip „naujas kūrinys" (2 Kor 5, 17; Gal 6, 15).

1215 Šis sakramentas dar vadinamas „Šventosios Dvasios *atgimdančiu ir atnaujinančiu nuplovimu*" (Tit 3, 5), nes žymi ir įgyvendina tą gimimą
1257 iš vandens ir Dvasios, be kurio niekas „neįeis į Dievo Karalystę" (Jn 3, 5).

1216 „Tas nuplovimas vadinamas *apšvietimu*, nes tie, kurie gauna šį (katechetinį) pamokymą, esti dvasioje apšviesti."[7] Per Krikštą priėmę Žodį – tikrąją šviesą, „kuri apšviečia kiekvieną žmogų" (Jn 1, 9), pakrikš-
1243 tytieji, tapę „apšviesti"[8], yra „šviesos vaikai"[9] ir pati „šviesa" (Ef 5, 8):

> Krikštas yra gražiausia ir brangiausia iš visų Dievo dovanų [...]. Mes jį vadiname dovana, malone, krikštu, patepimu, apšvietimu, negendamumo drabužiu, atgimdančia maudykle, antspaudu, pagaliau viskuo, kas tik yra vertingiausia. *Dovana*, nes jis suteikiamas tiems, kurie nieko neatsineša; *malone*, nes jį gauna ir kaltieji; *krikštu*, nes nuodėmė palaidojama vandenyje; *patepimu*, nes krikštas šventas ir karališkas (tokie yra pateptieji); *apšvietimu*, nes jis yra spindinti šviesa; *drabužiu*, nes uždengia mūsų gėdą; *maudykle*, nes nuplauna; *antspaudu*, nes jis yra mūsų apsauga ir Dievo viešpatavimo ženklas.[10]

II. Krikštas išganymo ekonomijoje

Krikšto pirmavaizdžiai Senojoje Sandoroje

1217 Velyknakčio liturgijoje Bažnyčia, *šventindama krikšto vandenį*, iškilmingai prisimena didžiuosius išganymo istorijos įvykius, kurie jau buvo Krikšto slėpinio pirmavaizdžiai:

> Dieve, tu panorėjai savo neregimąja galia per regimus sakramentus daryti nuostabius darbus ir sukūrei vandenį tokių savybių, kurios gražiai ženklina Krikšto malonę.[11]

[6] Plg. Rom 6, 3–4; Kol 2, 12.
[7] Šv. Justinas, *Apologia* 1, 61: CA 1, 168 (PG 6, 421).
[8] Plg. Žyd 10, 32.
[9] Plg. 1 Tes 5, 5.
[10] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 40, 3–4: SC 358, 202–204 (PG 36, 361–364).
[11] *Velyknaktis*, 42, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 288.

1218 Nuo pasaulio pradžios vanduo, paprastas ir nuostabus kūrinys, 344
yra gyvybės ir vaisingumo versmė. Šventasis Raštas jį regi tartum Dievo 694
Dvasios „gaubiamą“[12]:

> Pačioje pasaulio pradžioje Tavoji Dvasia viršum vandenų pleveno, teikdama vandens prigimčiai šventinimo galią.[13]

1219 Išganymo per Krikštą pirmavaizdį Bažnyčia matė Nojaus arkoje, 701, 845
„kuria nedaugelis, tai yra aštuoni asmenys, buvo išgelbėti vandeniu“ (1 Pt 3, 20):

> Tu mūsų atgimimo Krikštą pavaizdavai ir tvano vandeniu, kai tas pats gaivalas turėjo sunaikinti nuodėmes ir duoti pradžią dorybėms.[14]

1220 Šaltinio vanduo simbolizuoja gyvybę, o jūros vanduo yra mirties
simbolis. Todėl vanduo gali vaizduoti ir Kryžiaus slėpinį. Tada Krikštas 1010
simboliškai reiškia susivienijimą su Kristaus mirtimi.

1221 Krikštu atliekamas išlaisvinimas pirmiausia skelbiamas perėjimu per Raudonąją jūrą – tikruoju Izraelio išlaisvinimu iš Egipto vergijos:

> Tu Abraomo vaikams leidai sausomis kojomis pereiti Raudonąją jūrą, kad iš faraono vergijos išvaduota tauta būtų krikščionijos pirmavaizdis.[15]

1222 Pagaliau Krikšto pirmavaizdis yra ir perėjimas per Jordaną; jį perėjusi Dievo tauta kaip dovaną gavo Abraomo palikuonims pažadėtą žemę – amžinojo gyvenimo paveikslą. To palaimingo paveldo pažadas išsipildo Naujojoje Sandoroje.

Kristaus krikštas

1223 Visi Senosios Sandoros pirmavaizdžiai įgyvendinti Jėzuje Kristuje. Jis pradėjo savo viešąjį gyvenimą šv. Jono Krikštytojo pakrikštytas Jordane,[16] o prisikėlęs pavedė tai daryti apaštalams: „Tad

[12] Plg. Pr 1, 2.
[13] *Velyknaktis*, 42, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 288.
[14] *Velyknaktis*, 42, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 288.
[15] *Velyknaktis*, 42, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 288.
[16] Plg. Mt 3, 13.

eikite ir padarykite mano mokiniais visų tautų žmones, krikštydami juos vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, mokydami laikytis
232 visko, ką tik esu jums įsakęs“ (Mt 28, 19–20).[17]

1224 Mūsų Viešpats laisva valia priėmė nusidėjėliams skirtą šv. Jono
536 krikštą norėdamas „atlikti visa, kas reikalinga teisumui“[18]. Šiuo poelgiu Jėzus parodė, kad Jis „apiplėšė pats save“[19]. Šventoji Dvasia, kuri plazdeno virš pirmosios kūrinijos vandenų, nusileido ant Kristaus, ženklindama naujosios kūrinijos pradžią, o Tėvas apreiškė Jėzų kaip savo mylimąjį Sūnų.[20]

1225 Savo Velykomis Kristus atvėrė visiems žmonėms Krikšto šaltinius. Jau apie savo kančią, kurios kentėti ėjo į Jeruzalę, Jis kalbėjo kaip apie „krikštą“, kuriuo turės būti krikštijamas.[21] Kraujas ir vanduo, iš-
766 tekėję iš perverto nukryžiuotojo Jėzaus šono,[22] yra naujojo gyvenimo sakramentų, Krikšto ir Eucharistijos, įvaizdžiai:[23] nuo tada jau galima gimti „iš vandens ir Dvasios“, kad įeitum į Dievo karalystę (Jn 3, 5).

> Kaip būsi krikštijamas, pagalvok: iš kur Krikštas, jei ne iš Kristaus kryžiaus, ne iš Kristaus mirties. Visa paslaptis ta, kad Jis kentėjo už tave. Jame esi atpirktas. Jame esi išganytas.[24]

Krikštas Bažnyčioje

1226 Nuo Sekminių Bažnyčia ėmė švęsti ir teikti šventąjį Krikštą. Šv. Petras pareiškė jo pamokslo sujaudintai miniai: „Atsiverskite, ir
849 kiekvienas tepasikrikštija Jėzaus Kristaus vardan, kad būtų atleistos jums nuodėmės, tada gausite Šventosios Dvasios dovaną“ (Apd 2, 38). Apaštalai ir jų bendradarbiai krikštijo kiekvieną įtikėjusį Jėzų: žydus, dievobaiminguosius, pagonis.[25] Krikštas visuomet atrodė susijęs su

[17] Plg. Mk 16, 15–16.
[18] Plg. Mt 3, 15.
[19] Plg. Fil 2, 7.
[20] Plg. Mt 3, 16–17.
[21] Plg. Mk 10, 38; Lk 12, 50.
[22] Plg. Jn 19, 34.
[23] Plg. 1 Jn 5, 6–8.
[24] Šv. Ambraziejus, *De sacramentis* 2, 2, 6: CSEL 73, 27–28 (PL 16, 425–426).
[25] Plg. Apd 2, 41; 8, 12–13; 10, 48; 16, 15.

tikėjimu: „Tikėk Viešpatį Jėzų, tai būsi išgelbėtas tu ir tavo namai", – pareiškė Paulius Filipų kalėjimo viršininkui. O tas „nedelsdamas kartu su visais savaisiais priėmė krikštą" (Apd 16, 31–33).

1227 Anot šv. Pauliaus, per Krikštą tikintysis suvienijamas su Kristaus mirtimi, su Juo palaidojamas ir su Juo prisikelia: 790

> Argi nežinote, jog mes visi, pakrikštytieji Kristuje Jėzuje, esame pakrikštyti jo mirtyje? Taigi krikštu mes esame kartu su juo palaidoti mirtyje, kad kaip Jėzus buvo prikeltas iš numirusių Tėvo šlovinga galia, taip ir mes pradėtume gyventi atnaujintą gyvenimą (Rom 6, 3–4).[26]

Pakrikštytieji „apsivelka Kristumi".[27] Šventosios Dvasios galia Krikštas yra nuplovimas, kuris nuvalo, pašventina ir nuteisina.[28]

1228 Tad Krikštas yra nuplovimas vandeniu, kai Dievo žodžio „nenykstanti sėkla" daigina gyvybę teikiantį veikimą.[29] Šv. Augustinas apie Krikštą sako: „Žodį sujungus su [materialiu] elementu atsiranda sakramentas."[30]

III. Kaip švenčiamas Krikšto sakramentas?

Įkrikščioninimas

1229 Norint tapti krikščioniu, jau nuo apaštalų laikų reikėjo pereiti keletą įvadinių tarpsnių. Tai padaryti galima greitai arba palengva. Tačiau visada turi išlikti esminiai elementai: Žodžio skelbimas, atsivertimo lydimas Evangelijos priėmimas, tikėjimo išpažinimas, Krikštas, Šventosios Dvasios išliejimas, eucharistinė Komunija.

1230 Amžiams bėgant ir keičiantis aplinkybėms, šis įkrikščioninimas labai keitėsi. Pirmaisiais Bažnyčios amžiais jis buvo labai išplėstas, apėmė ilgą *katechumenato* laikotarpį ir parengiamąsias apeigas, kurios ženklindavo liturginį 1248
katechumenų parengimą ir baigdavosi įkrikščioninimo sakramentų šventimu.

[26] Plg. Kol 2, 12.
[27] Plg. Gal 3, 27.
[28] Plg. 1 Kor 6, 11; 12, 13.
[29] Plg. 1 Pt 1, 23; Ef 5, 26.
[30] Šv. Augustinas, *In Iohannis evangelium tractatus* 80, 3: CCL 36, 529 (PL 35, 1840).

1231 Ten, kur ilgainiui kaip įprastinė šio sakramento forma plačiai paplito kūdikių Krikštas, jo šventimas tapo vienkartiniu aktu, labai suglaudusiu parengiamuosius įkrikščioninimo tarpsnius. Dėl pačios savo prigimties Kūdikių krikštas reikalauja *katechumenato po Krikšto*. Galvoje turima būtinybė ne tik apmokyti vaikus po Krikšto, bet ir drauge su bręstančia vaiko asmenybe padėti išsiskleisti
13 Krikšto malonei. Būtent tam ir reikalingas *katekizmas*.

1232 Vatikano II Susirinkimas sugrąžino Lotynų Bažnyčiai suaugusiųjų katechumenatą, padalytą į keletą pakopų[31]. Jo apeigos pateikiamos *Ordine initiationis christianae adultorum* (1972). Be to, Susirinkimas leido misijų kraštuose, „be to, ko esama krikščioniškojoje tradicijoje, [...] perimti ir konkrečios tautos
1204 praktikuojamos iniciacijos elementus, kuriuos įmanoma pritaikyti krikščioniškosioms apeigoms“[32].

1233 Tad pagal visų Lotynų ir Rytų Bažnyčių apeigas suaugusiųjų įkrikščioninimo eiga dabar pradedama nuo jų katechumenato, o vainikuojama iš karto trijų sakramentų – Krikšto, Sutvirtinimo ir Eucharistijos – šventimu.[33] Rytų ap-
1290 eigose vaikų įkrikščioninimas pradedamas Krikštu, tuoj po jo suteikiant Sutvirtinimą ir Eucharistiją, tuo tarpu Romos apeigų Bažnyčioje jis tęsiamas katechezės metais ir tik vėliau pasiekia įkrikščioninimo viršūnę švenčiant Sutvirtinimą ir Eucharistiją.[34]

Šventimo mistagogija

1234 Krikšto sakramento prasmę ir malonę atskleidžia jo šventimo apeigos. Dėmesingai jose dalyvaudami ir sekdami šių apeigų veiksmus ir žodžius, tikintieji susipažįsta su tais lobiais, kuriuos šis sakramentas ženklina ir įgyvendina kiekviename naujai pakrikštytame žmoguje.

617 1235 *Kryžiaus ženklas* apeigų pradžioje paženklina Kristaus antspaudu tą, kuris Jam priklausys, ir reiškia Kristaus kryžiumi mums pelnytą
2157 atpirkimo malonę.

1236 *Dievo žodžio skelbimas* apšviečia apreikštąja tiesa krikštijamuosius ir apeigų dalyvius, žadindamas nuo Krikšto neatskiriamo tikėjimo

[31] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 64: AAS 56 (1964) 117.
[32] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 65: AAS 56 (1964) 117; plg. *Ibid.*, 37–40: AAS 56 (1964) 110–111.
[33] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 14: AAS 58 (1966) 963; KTK kan. 851. 865–866.
[34] Plg. KTK kan. 851, 2. 868.

atsaką. Krikštas yra ypatingas „tikėjimo sakramentas“ ypatingu būdu, nes per jį sakramentiniu būdu įžengiama į tikėjimo gyvenimą. 1122

1237 Kadangi Krikštas reiškia išlaisvinimą iš nuodėmės ir jos kurstytojo velnio, prie krikštijamojo kalbamas vienas arba keli *egzorcizmai*. Krikštijamasis patepamas katechumenų aliejumi arba, krikštytojui uždėjus ant jo ranką, aiškiai atsižada šėtono. Taip parengtas, jis gali *išpažinti Bažnyčios tikėjimą*, kuriam bus „patikėtas“ Krikštu.[35] 1673 189

1238 *Krikšto vanduo* (tuo pačiu metu ar Velyknaktį) pašventinamas epiklezės malda. Bažnyčia prašo Dievą, kad per Jo Sūnų Šventosios Dvasios galia nužengtų į vandenį ir tie, kurie bus juo pakrikštyti, gimtų „iš vandens ir Dvasios“ (Jn 3, 5). 1217

1239 Toliau eina *esminė* sakramento *apeiga*: pats *Krikštas*. Jis reiškia ir neša mirtį nuodėmei, įveda į Švenčiausiosios Trejybės gyvenimą, perkeisdamas pagal Kristaus velykinį slėpinį. Išraiškingiausiai Krikštas atliekamas krikštijamąjį triskart panardinant į krikšto vandenį. Tačiau nuo seniausių laikų Krikštas gali būti teikiamas ir triskart pilant vandenį ant krikštijamojo galvos. 1214

1240 Lotynų Bažnyčioje šį užpylimą lydi krikštytojo žodžiai: „N., aš tave krikštiju vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.“ Rytų liturgijose katechumenas atgręžiamas į rytus, o kunigas sako: „Dievo tarnas N. yra krikštijamas vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.“ Kiekvieną Švenčiausiosios Trejybės Asmenį minėdamas, jis krikštijamąjį panardina į vandenį ir vėl iškelia.

1241 *Patepimas šventąja krizma* – kvapniu, vyskupo pašventintu aliejumi – reiškia Šventosios Dvasios dovaną pakrikštytajam. Jis tapo krikščioniu, tai yra Šventosios Dvasios „pateptuoju“, suvienytu su Kristumi, kuris yra pateptasis Kunigas, Pranašas ir Karalius.[36] 1294, 1574 783

1242 Rytų Bažnyčių liturgijoje patepimas po Krikšto yra Patepimo krizma sakramentas (Sutvirtinimas). Romos liturgijoje jis nurodo kitą patepimą šventąja krizma, kurį atliks vyskupas; tai bus Sutvirtinimo sakramentas, kuris „sutvirtins“ ir užbaigs Krikšto patepimą. 1291

[35] Plg. Rom 6, 17.

[36] Plg. *Kūdikių krikštas*, 62, in: *Kūdikių krikštas*, Vilnius, 1995, p. 44.

1243 *Baltas drabužis* simbolizuoja, kad pakrikštytasis „apsivilko Kristumi“[37], prisikėlė drauge su Kristumi. *Žvakė*, uždegta nuo Velykų
1216 žvakės, reiškia, kad Kristus apšvietė naujatikį. Pakrikštytieji Kristuje yra „pasaulio šviesa“ (Mt 5, 14).[38]

Pakrikštytasis dabar yra Dievo vaikas Vienatiniame Sūnuje. Jis gali
2769 kalbėti Dievo vaikų maldą: „Tėve mūsų“.

1244 *Pirmoji eucharistinė Komunija.* Tapęs Dievo vaiku, apvilktas vestuviniu drabužiu, naujatikis priimamas į „Avinėlio vestuvių pokylį“ ir gauna naujojo gyvenimo maistą – Kristaus Kūną ir Kraują. Rytų Bažnyčios stengiasi palaikyti gyvą įkrikščioninimo vienybės suvokimą ir todėl duoda šventąją Komuniją visiems ką tik pakrikštytiems
1292 ir sutvirtintiems, net ir mažiems vaikams, prisimindamos Viešpaties žodžius: „Leiskite mažutėliams ateiti pas mane ir netrukdykite“ (Mk 10, 14). Lotynų Bažnyčia, kuri leidžia priimti šventąją Komuniją tik sulaukusiems sąmoningo amžiaus, Krikštą kaip Eucharistijos pažadą išreiškia tuo, kad pakrikštytą kūdikį prineša prie altoriaus „Tėve mūsų“ maldai.

1245 Krikšto šventimą užbaigia *iškilmingas palaiminimas*. Krikštijant naujagimius, ypatingas palaiminimas teikiamas motinai.

IV. Kas gali būti krikštijamas?

1246 „Krikštą gali priimti kiekvienas ir tik dar nepakrikštytas žmogus.“[39]

Suaugusiųjų Krikštas

1247 Nuo Bažnyčios pradžios suaugusiųjų Krikštas labiausiai būdavo paplitęs ten, kur Evangeliją pradėta skelbti neseniai. Tad svarbus buvo katechumenatas (parengimas Krikštui). Kaip tikėjimo ir krikščioniškojo gyvenimo įvadas, jis žmogų turi parengti priimti Dievo dovaną per Krikštą, Sutvirtinimą ir Eucharistiją.

[37] Plg. Gal 3, 27.
[38] Plg. Fil 2, 15.
[39] KTK kan. 864; plg. CCEO can. 679.

1248 Katechumenato, arba katechumenų ugdymo, tikslas yra leisti 1230
jiems, atsiliepusiems į Dievo parodytą iniciatyvą, išvien su bažnytine bendruomene subrandinti savo atsivertimą ir tikėjimą. Galvoje turimas parengimas „visam krikščioniškajam gyvenimui", mokinius suvienijant su Mokytoju Kristumi. „Tad katechumenai tebūnie tinkamai įvesdinami į išganymo slėpinį ir evangelinės moralės vykdymu bei reguliariai atliekamomis šventosiomis apeigomis įvedami į Dievo tautos tikėjimo, liturgijos ir meilės gyvenimą"[40].

1249 Katechumenai „jau yra su Bažnyčia surišti, jau yra iš Kristaus 1259
namų, neretai jau gyvena tikėjimo, vilties ir meilės gyvenimą"[41]. „Motina Bažnyčia juos kaip savus apglėbia meile ir rūpinimusi."[42]

Kūdikių Krikštas

1250 Kūdikiams, kurie gimė turėdami žmogišką, puolusią ir gim- 403
tosios nuodėmės suterštą prigimtį, taip pat reikalingas atgimimas per Krikštą,[43] kad būtų išgelbėti iš tamsybių valdžios ir perkelti į Dievo vaikų laisvę,[44] kuriai yra pašaukti visi žmonės. Kūdikių Krikš- 1996
tas labai aiškiai parodo, kad išganymo malonė yra teikiama visiškai neužtarnaujamai. Bažnyčia ir tėvai sutrukdytų kūdikiui gauti neįkainojamą malonę tapti Dievo vaiku, jei jo gimusio netrukus nepakrikštydintų.[45]

1251 Krikščionys tėvai turėtų suprasti, kad ši praktika taip pat atitinka jų vaidmenį puoselėti jiems Dievo pavestųjų gyvybę.[46]

[40] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 14: AAS 58 (1966) 962–963; plg. *Praenotanda* 19, in: *Ordo initiationis christianae adultorum*, Vatikanas, 1972, p. 11; *Ibid.*, *De tempore catechumenatus eiusque ritibus* 98, p. 36.

[41] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 14: AAS 58 (1966) 963.

[42] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965) 19; plg. KTK kan. 206. 788.

[43] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 4: DS 1514.

[44] Plg. Kol 1, 12–14.

[45] Plg. KTK kan. 867; CCEO can. 686, § 1.

[46] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15–16; *Ibid.*, 41: AAS 57 (1965) 47; *Idem*, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067–1069; KTK kan. 774, § 2. 1136.

1252 Kūdikių krikštijimas yra labai sena Bažnyčios tradicija. Ji gerai žinoma nuo II amžiaus. Tačiau labai galimas dalykas, kad jau apaštalams pradėjus skelbti tikėjimą, kai Krikštą priimdavo ištisi „namai“,[47] būdavo krikštijami ir kūdikiai.[48]

Tikėjimas ir Krikštas

1123 1253 Krikštas yra tikėjimo sakramentas.[49] Tačiau tikėjimui reikia tikinčiųjų bendruomenės. Kiekvienas tikintysis gali tikėti tik drauge su Bažnyčia. Tikėjimas, kurio reikalaujama Krikštui, dar nėra tobulas ir
168 brandus, tai tik tikėjimo pradžia, ir jis turi būti ugdomas. Katechumeno ar jo krikštatėvio klausia: „Ko nori iš Dievo Bažnyčios?“ O jis atsako: „Tikėjimo malonės.“

1254 *Po* Krikšto visų pakrikštytųjų, kūdikių ar suaugusiųjų, tikėjimas dar turi augti. Todėl Bažnyčia kasmet Velykų naktį atnaujina Krikš-
2101 to pažadus. Pasirengimas Krikštui tik priveda prie naujojo gyvenimo slenksčio. Krikštas yra naujojo gyvenimo Kristuje šaltinis, iš kurio trykšta visas krikščionio gyvenimas.

1255 Kad Krikšto malonė galėtų išsiskleisti, svarbi yra tėvų pagal-
1311 ba. Toks pat yra ir *krikštatėvio* bei *krikštamotės* vaidmuo. Jie turi būti tvirtai tikintys, pajėgūs ir pasirengę pakrikštytajam – kūdikiui ar suaugusiam – padėti žengti krikščioniškojo gyvenimo keliu.[50] Ši užduotis – tikra bažnytinė tarnyba (*officium*[51]). Visa bažnytinė bendruomenė yra atsakinga už Krikšto metu gautos malonės išsiskleidimą ir išsaugojimą.

V. Kas gali krikštyti?

1239–1240 1256 Paprastai krikštija vyskupas ar kunigas, o Lotynų Bažnyčioje ir diakonas.[52] Prireikus pakrikštyti, ištardamas trejybinę formulę, gali kiekvienas

[47] Plg. Apd 16, 15. 33; 18, 8; 1 Kor 1, 16.
[48] Plg. Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Pastoralis actio*, 4: AAS 72 (1980) 1139.
[49] Plg. Mk 16, 16.
[50] Plg. KTK kan. 872–874.
[51] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 67: AAS 56 (1964) 118.
[52] Plg. KTK kan. 861, § 1; CCEO can. 677, § 1.

žmogus, net nekrikštytas,[53] jei tik turi intenciją daryti tai, ką krikštydama 1752
daro Bažnyčia. Pagrindas Bažnyčiai sutikti su tokia galimybe yra Dievo troškimas išganyti visus žmones[54] ir Krikšto būtinybė išganymui.[55]

VI. Krikšto būtinybė

1257 Pats Viešpats tvirtina, kad Krikštas būtinas išganymui.[56] To- 1129
dėl Jis paliepė savo mokiniams skelbti Evangeliją ir krikštyti visų tautų
žmones.[57] Krikštas yra būtinas išganymui tų žmonių, kuriems paskelbta 161, 846
Evangelija ir kurie turi galimybę to sakramento prašyti.[58] Bažnyčia nežino kito būdo amžinajai laimei pasiekti kaip tik Krikštą; dėl to ji stengiasi būti ištikima Viešpaties priesakui ir pasirūpinti, kad atgimtų „iš vandens ir Dvasios" visi, kurie tik gali būti pakrikštyti. *Dievas išganymą susiejo su Krikšto sakramentu, bet Jis pats nėra savo sakramentų susaistytas.*

1258 Bažnyčia visada buvo tvirtai įsitikinusi, kad žmonės, kurie miršta dėl tikėjimo dar negavę Krikšto, jau yra pakrikštyti savo mirtimi už
Kristų ir su Kristumi. Tas *kraujo krikštas*, kaip ir *troškimo krikštas*, ne- 2473
būdami sakramentai, duoda Krikšto vaisių.

1259 *Katechumenams*, mirštantiems iki Krikšto, jų aiškus troškimas jį 1249
gauti, susietas su gailesčiu už nuodėmes ir su meile, laiduoja išganymą, kurio jie negalėjo gauti sakramentu.

1260 „Kadangi Kristus mirė už visus ir kadangi žmogaus galutinis pa-
šaukimas tėra vienas, būtent dieviškas, turime pripažinti, jog Šventoji
Dvasia visiems suteikia galimybę vien Dievui žinomu būdu susijung- 848
ti su šiuo Velykų slėpiniu."[59] Kiekvienas žmogus, kuris, nepažindamas

[53] Plg. KTK kan. 861, § 2.
[54] Plg. 1 Tim 2, 4.
[55] Plg. Mk 16, 16.
[56] Plg. Jn 3, 5.
[57] Plg. Mt 28, 20. Plg. Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Decretum de sacramentis*, Canones de sacramento Baptismi, canon 5: DS 1618; Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 14: AAS 57 (1965) 18; *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 5: AAS 58 (1966) 951–952.
[58] Plg. Mk 16, 16.
[59] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1043; plg. *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20; *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 7: AAS 58 (1966) 955.

Kristaus Evangelijos ir Jo Bažnyčios, ieško tiesos ir klauso Dievo valios tiek, kiek ją suvokia, gali būti išgelbėtas. Galima manyti, kad tokie žmonės *aiškiai trokštų Krikšto*, jei tik žinotų, kad jis yra būtinas.

1261 *Be Krikšto mirusius kūdikius* Bažnyčia gali tik patikėti Dievo gailestingumui; tai ji ir daro per jų laidojimo apeigas. Didis gailestingumas Dievo, „kuris trokšta, kad visi žmonės būtų išganyti" (1 Tim 2, 4), ir švelni Jėzaus meilė vaikams, skatinusi Jį sakyti: „Leiskite mažutėliams
1257 ateiti pas mane ir netrukdykite" (Mk 10, 14), suteikia mums vilties, kad yra išganymo kelias ir be Krikšto mirusiems kūdikiams. Juo karščiau
1250 Bažnyčia ragina netrukdyti vaikeliams gauti šventojo Krikšto dovaną ir nueiti pas Kristų.

VII. Krikšto malonė

1234 1262 Įvairius Krikšto padarinius ženklina regimi sakramento apeigų elementai. Panardinimas į vandenį simbolizuoja mirtį ir apvalymą, o drauge atgimimą ir atsinaujinimą. Du pagrindiniai Krikšto padariniai yra apvalymas nuo nuodėmių ir naujas gimimas Šventojoje Dvasioje.[60]

Nuodėmėms atleisti...

977 1263 Krikštu atleidžiamos *visos nuodėmės* – ir gimtoji, ir visos asmeninės, taip pat bausmės už nuodėmes.[61] Nebelieka nieko, kas atgimdytiesiems
1425 sutrukdytų įeiti į Dievo karalystę, – nei Adomo nuodėmė, nei asmeninė nuodėmė, nei nuodėmės padariniai, kurių skaudžiausias yra atskyrimas nuo Dievo.

1264 Vis dėlto ir pakrikštytajame lieka kai kurių nuodėmės laikinų padarinių: kentėjimai, liga, mirtis ar trapumo žymės, kaip charakterio silpnybės ir t. t., taip pat polinkis į nuodėmę, tą polinkį Tradicija vadina
976, 2514, *geismingumu*, arba perkeltine prasme *nuodėmės židiniu* [*fomes peccati*]:
1426 „Kadangi [geismingumas] paliktas tam, kad su juo kovotume, jis negali pakenkti tiems, kurie jam nepritaria ir, Jėzaus Kristaus malonės

[60] Plg. Apd 2, 38; Jn 3, 5.
[61] Plg. Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Armenis*: DS 1316.

padedami, narsiai priešinasi. Juo labiau kad 'tas negaus vainiko, kas nebus grūmęsis pagal taisykles' (plg. 2 Tim 2, 5)."[62] 405

„Naujas kūrinys"

1265 Krikštas ne tik nuplauna visas nuodėmes, jis taip pat padaro naujatikį „nauju kūriniu"[63], Dievo įvaikiu,[64] kuris tampa „dieviškosios prigimties dalininku"[65], Kristaus nariu[66] ir Jo bendrajpėdiniu,[67] Šventosios Dvasios šventove.[68] 505 460

1266 Švenčiausioji Trejybė pakrikštytajam dovanoja *pašvenčiamąją malonę - nuteisinimo malonę*, kuri: 1992

— *teologinėms dorybėms* padedant, padaro jį pajėgų tikėti į Dievą, Juo viltis ir Jį mylėti; 1812

— duoda jam gebėjimą gyventi ir elgtis taip, kaip skatina *Šventoji Dvasia savo dovanomis*; 1831

— *moralinėms dorybėms* padedant, suteikia jam galimybę tapti vis geresniam. 1810

Tad šventajame Krikšte įsišaknijęs visas antgamtinis krikščionio gyvenimas.

Įtraukti į Bažnyčią – Kristaus Kūną

1267 Krikštas padaro mus Kristaus Kūno nariais. „Tad [...] mes esame vieni kitų nariai" (Ef 4, 25). Krikštas įtraukia į *Bažnyčią*. Iš Krikšto šaltinių gimsta vienintelė Naujosios Sandoros Dievo tauta, kuri peržengia visas prigimtines bei žmogiškas tautų, kultūrų, rasių ir lyčių ribas: „Mes visi buvome pakrikštyti vienoje Dvasioje, kad sudarytume vieną Kūną" (1 Kor 12, 13). 782

[62] Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 5: DS 1515.
[63] Plg. 2 Kor 5, 17.
[64] Plg. Gal 4, 5–7.
[65] Plg. 2 Pt 1, 4.
[66] Plg. 1 Kor 6, 15; 12, 27.
[67] Plg. Rom 8, 17.
[68] Plg. 1 Kor 6, 19.

1268 Pakrikštytieji tampa „gyvaisiais akmenimis“, kad statydintųsi „į dvasinius namus“ ir būtų „šventa kunigystė“ (1 Pt 2, 5). Gavę Krikštą, jie dalyvauja Kristaus kunigystėje, Jo pranašiškoje ir karališkoje misijo-
1141 je ir yra „išrinktoji giminė, karališkoji kunigystė, šventoji tauta, įsigytoji liaudis, pašaukta išgarsinti šlovingus darbus to, kuris [juos] pašaukė iš tamsybių į savo nuostabią šviesą“ (1 Pt 2, 9). *Krikštas suteikia galimybę*
784 *dalyvauti bendrojoje tikinčiųjų kunigystėje.*

1269 Tapęs Bažnyčios nariu, pakrikštytasis priklauso jau nebe pats sau,[69] o Tam, kuris už mus numirė ir buvo prikeltas.[70] Todėl jis yra raginamas Bažnyčios bendrijoje paklusti kitiems,[71] tarnauti jiems,[72] būti klusnus ir nuolankus Bažnyčios vadovams,[73] juos gerbti ir branginti.[74]
871 Kaip Krikštas yra atsakomybės bei pareigų versmė, lygiai taip pakrikštytasis turi Bažnyčioje ir teisių: teisę gauti sakramentus, būti stiprinamam Dievo žodžiu ir palaikomam kitokia dvasine Bažnyčios pagalba.[75]

1270 Tikintieji, per Krikštą „atgimę Dievo vaikais“, „žmonių akivaiz-
2472 doje privalo išpažinti iš Dievo per Bažnyčią gautąjį tikėjimą“[76] ir dalyvauti apaštališkoje ir misijinėje Dievo tautos veikloje.[77]

Sakramentinis krikščionių vienybės ryšys

818, 838 1271 Krikštas yra visų krikščionių, net ir tų, kurie dar nėra visiškai susivieniję su Katalikų Bažnyčia, bendrystės pamatas. „Juk tie iš jų, kurie tiki Kristų ir yra deramai priėmę krikštą, tam tikru būdu, tegu ir netobulai, bendrauja su Katalikų Bažnyčia. [...] Per krikštą išteisinti tikėjimu, jie yra įjungti į Kristų, todėl jie teisėtai vadinasi krikščionimis, o Katalikų Bažnyčios sūnūs pagrįstai pripažįsta juos savo broliais

[69] Plg. 1 Kor 6, 19.
[70] Plg. 2 Kor 5, 15.
[71] Plg. Ef 5, 21; 1 Kor 16, 15–16.
[72] Plg. Jn 13, 12–15.
[73] Plg. Žyd 13, 17.
[74] Plg. 1 Tes 5, 12–13.
[75] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 37: AAS 57 (1965) 42–43; KTK kan. 208–223; CCEO can. 675, § 2.
[76] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.
[77] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 17: AAS 57 (1965) 21; *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 7: AAS 58 (1966) 956; *Ibid.*, 23: AAS 58 (1966) 974–975.

Viešpatyje."[78] „Tad krikštas įsteigia *sakramentinį vienybės ryšį* tarp visų, kurie per jį atgimė."[79]

Neišdildoma dvasinė žymė...

1272 Krikštu įtrauktas į Kristų, pakrikštytasis padaromas panašus į Kristų.[80] Krikštas paženklina krikščionį dvasiniu neišdildomu jo priklausomybės Kristui antspaudu (*žyme*). To antspaudo nepanaikina jokia nuodėmė, net jei nuodėmė ir trukdo gauti Krikšto teikiamų išganymo vaisių.[81] Vieną kartą visam laikui suteiktas Krikštas negali būti kartojamas. 1121

1273 Krikštu įtrauktiems į Bažnyčią tikintiesiems būna įspausta sakramentinė žymė, kuria jie pašventinami krikščioniškai garbinti Dievą.[82] Krikšto antspaudas krikščionis įpareigoja ir padaro gebančius tarnauti Dievui gyvai dalyvaujant šventojoje Bažnyčios liturgijoje ir vykdyti pakrikštytųjų kunigystę liudijant šventu gyvenimu ir veiklia gailestingąja meile.[83] 1070

1274 „*Viešpaties žymė*"[84] yra antspaudas, kuriuo Šventoji Dvasia mus paženklino „atpirkimo dienai" (Ef 4, 30).[85] „Krikštas yra amžinojo gyvenimo antspaudas."[86] Tikintysis, „išlaikęs antspaudą iki galo", tai yra likęs ištikimas savojo Krikšto priesakams, galės mirti „pažymėtas tikėjimo ženklu",[87] lydimas savojo Krikšto tikėjimo, laukdamas jo atbaigimo – palaimingojo Dievo regėjimo – ir turėdamas viltį prisikelti. 197 2016

[78] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 3: AAS 57 (1965) 93.
[79] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 22: AAS 57 (1965) 105.
[80] Plg. Rom 8, 29.
[81] Plg. Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Decretum de sacramentis*, Canones de sacramentis in genere, canon 9: DS 1609; *Ibid.*, Canones de sacramento Baptismi, canon 6: DS 1619.
[82] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.
[83] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 15–16.
[84] Plg. Šv. Augustinas, *Epistula* 98, 5: CSEL 34, 527 (PL 33, 362).
[85] Plg. Ef 1, 13–14; 2 Kor 1, 21–22.
[86] Šv. Ireniejus Lionietis, *Demonstratio praedicationis apostolicae*, 3: SC 62, 32.
[87] *I Eucharistijos malda*, 97, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 475.

Santrauka

1275 *Įkrikščioninama trimis sakramentais: Krikštu, kuris yra naujo gyvenimo pradžia; Sutvirtinimu, kuris tą gyvenimą sustiprina; ir Eucharistija, kuri maitina mokinį Kristaus Kūnu ir Krauju, kad jis pasidarytų kaip Kristus.*

1276 *„Tad eikite ir padarykite mano mokiniais visų tautų žmones, krikštydami juos vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, mokydami laikytis visko, ką tik esu jums įsakęs" (Mt 28, 19–20).*

1277 *Krikštas gimdo naujam gyvenimui Kristuje. Pagal Viešpaties valią Krikštas yra būtinas išganymui, kaip ir pati Bažnyčia, į kurią Krikštas įvesdina.*

1278 *Esminė Krikšto apeiga yra krikštijamojo panardinimas į vandenį arba vandens užpylimas ant galvos šaukiantis Švenčiausiosios Trejybės, tai yra Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios.*

1279 *Krikšto vaisiai, arba Krikšto malonė, yra labai gausūs: tai gimtosios nuodėmės ir visų asmeninių nuodėmių atleidimas; gimimas naujam gyvenimui, kai žmogus tampa Tėvo įvaikiu, Kristaus nariu, Šventosios Dvasios šventove. Kartu pakrikštytasis įtraukiamas į Bažnyčią, Kristaus Kūną, ir tampa Kristaus kunigystės dalininku.*

1280 *Krikštas įspaudžia sieloje neišdildomą dvasinį ženklą, žymę, kuria pakrikštytasis pašventinamas krikščioniškai garbinti Dievą. Dėl šios žymės Krikštas negali būti kartojamas.*[88]

1281 *Žmonės, kurie miršta dėl tikėjimo, katechumenai ir visi tie, kurie, nors ir nepažįsta Bažnyčios, bet, malonės pažadinti, nuoširdžiai ieško Dievo ir stengiasi vykdyti Jo valią, gali būti išganyti net ir negavę Krikšto.*[89]

[88] Plg. Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Decretum de sacramentis*, Canones de sacramentis in genere, canon 9: DS 1609; *Ibid.*, Canones de sacramento Baptismi, canon 11: DS 1624.

[89] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20.

1282 *Nuo seniausių laikų Krikštas yra teikiamas ir kūdikiams, nes jis yra Dievo malonė ir dovana be jokių žmogaus nuopelnų; kūdikiai yra krikštijami remiantis Bažnyčios tikėjimu. Įžengimas į krikščioniškąjį gyvenimą atveria kelią į tikrąją laisvę.*

1283 *Dėl kūdikių, mirusių be Krikšto, Bažnyčios liturgija ragina mus pasitikėti Dievo gailestingumu ir melsti jiems išganymo.*

1284 *Prireikus pakrikštyti gali kiekvienas žmogus, jei tik turi intenciją daryti tai, ką daro Bažnyčia, ir užpila vandens ant krikštijamojo galvos tardamas: „Aš tave krikštiju vardan Dievo – Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios".*

2 skirsnis

SUTVIRTINIMO SAKRAMENTAS

1285 Sutvirtinimo sakramentas drauge su Krikštu ir Eucharistija yra „įkrikščioninimo sakramentai", kurių vienybę privalu išsaugoti. Todėl tikintiesiems aiškintina, jog tas sakramentas būtinas Krikšto malonei atbaigti.[90] „Sutvirtinimo sakramentu jie tobuliau sujungiami su Bažnyčia, apdovanojami ypatinga Šventosios Dvasios stiprybe ir šitaip dar griežčiau įpareigojami kaip tikri Kristaus liudytojai skleisti ir ginti tikėjimą žodžiu ir veiksmu."[91]

I. Sutvirtinimas išganymo ekonomijoje

1286 *Senojo Testamento* pranašai skelbė, kad Viešpaties Dvasia ilsėsis ant lauktojo Mesijo[92] dėl išganingosios Jo misijos.[93] Šventosios 702–716
Dvasios nusileidimas ant Jono krikštijamo Jėzaus buvo ženklas, kad Jis yra Tas, kuris turėjo ateiti, kad Jis yra Mesijas, Dievo Sūnus.[94] Visas iš Šventosios Dvasios pradėtojo Jėzaus gyvenimas ir misija vyko

[90] Plg. *Įvadas*, 1, in: *Sutvirtinimo sakramentas*, Vilnius, 1998, p. 16.
[91] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15; plg. *Įvadas*, 2, in: *Sutvirtinimo sakramentas*, Vilnius, 1998, p. 16.
[92] Plg. Iz 11, 2.
[93] Plg. Lk 4, 16–22; Iz 61, 1.
[94] Plg. Mt 3, 13–17; Jn 1, 33–34.

visiškoje vienybėje su Šventąja Dvasia, kurią Tėvas Jam teikė „be saiko“ (Jn 3, 34).

1287 Ši Dvasios pilnatvė turėjo likti ne vien Mesijo, bet atitekti *visai mesijinei tautai.*[95] Daugelį kartų Kristus žadėjo atsiųsti Dvasią,[96] o pažadą įvykdė pirmiausia Velykų dieną,[97] po to, dar įspūdingiau, per Sekmines.[98] Šventosios Dvasios kupini apaštalai ėmė skelbti „įstabius Dievo darbus“ (Apd 2, 11), o Petras pareiškė, kad šis Šventosios Dvasios išliejimas yra mesijinių laikų ženklas.[99] Visi, kurie tada patikėjo apaštalų skelbimu ir pasikrikštijo, irgi gavo Šventosios Dvasios dovaną.[100]

1288 „Nuo to meto apaštalai, vykdydami Kristaus valią, rankų uždėjimu perduodavo naujai pakrikštytiesiems Dvasios dovaną, kuri atbaigia Krikšto malonę.[101] Dėl to Laiške žydams prie pirmųjų krikščioniškojo ugdymo elementų priskiriamas mokymas apie Krikštą ir apie rankų uždėjimą.[102] Tokį rankų uždėjimą katalikų tradicija pagrįstai laiko užuomazga Sutvirtinimo sakramento, tam tikru būdu pratęsiančio Bažnyčioje Sekminių malonę.“[103]

1289 Norint dar geriau išreikšti Šventosios Dvasios dovaną, netrukus rankų uždėjimą papildė patepimas kvapniu aliejumi (krizma). Tas patepimas paaiškina „krikščionio“ vardą, kuris reiškia „pateptąjį“ ir yra kilęs iš paties Kristaus: Jį „Dievas patepė Šventąja Dvasia“ (Apd 10, 38). Ši patepimo apeiga išliko ligi mūsų dienų tiek Rytuose, tiek Vakaruose. Dėl to Rytuose šis sakramentas vadinamas *Chrismatio*, patepimu krizma, arba *myron*, tai reiškia „krizma“. Vakaruose pavadinimu *Sutvirtinimas* primenama, kad šis sakramentas ir Krikštą patvirtina, ir Krikšto malonę sustiprina.

[95] Plg. Ez 36, 25–27; Jl 3, 1–2.
[96] Plg. Lk 12, 12; Jn 3, 5–8; 7, 37–39; 16, 7–15; Apd 1, 8.
[97] Plg. Jn 20, 22.
[98] Plg. Apd 2, 1–4.
[99] Plg. Apd 2, 17–18.
[100] Plg. Apd 2, 38.
[101] Plg. Apd 8, 15–17; 19, 5–6.
[102] Plg. Žyd 6, 2.
[103] Paulius VI, Apašt. konst. *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971) 659.

Dvi tradicijos: Rytų ir Vakarų

1290 Pirmaisiais amžiais Sutvirtinimas paprastai būdavo švenčiamas jungiant jį su Krikštu ir sudarė drauge su juo, anot šv. Kiprijono, „dvigubą sakramentą“[104]. Daugėjant kūdikių krikštų įvairiu metų laiku, daugėjo parapijų (kaimo vietovėse), kurios plėtė vyskupijų ribas, taip pat dėl kitų priežasčių tapo neįmanoma, kad kiekvienose Krikšto apeigose dalyvautų vyskupas. Kadangi Vakaruose Krikšto užbaigimo apeigą norėta palikti vyskupui, tai tiedu sakramentai laiko atžvilgiu buvo atskirti. Rytai išlaikė šių sakramentų vienybę, ir Sutvirtinimą ten teikia krikštijantis 1233
kunigas. Tačiau tai daryti jis gali tik su vyskupo pašventintu *myron* [krizma].[105]

1291 Vakarų praktikai išsirutulioti padėjo Romos Bažnyčios paprotys po Krikšto du kartus patepti šventąja krizma: kunigui patepus naujatikį, išeinan- 1242
tį iš krikšto maudynės, apeigą užbaigdavo vyskupas antruoju kiekvieno naujai pakrikštytojo kaktos patepimu.[106] Krikšto apeigose išliko pirmasis kunigo patepimas šventąja krizma, reikšdamas pakrikštytojo dalyvavimą pranašiškojoje, kunigiškojoje ir karališkojoje Kristaus veikloje. Jei krikštijamas suaugęs žmogus, po Krikšto teikiamas tik vienas – Sutvirtinimo – patepimas.

1292 Rytų Bažnyčių praktikoje labiau pabrėžiama įkrikščioninimo vienybė; Lo- 1244
tynų Bažnyčioje labiau akcentuojama naujojo krikščionio vienybė su savo vyskupu, laiduojančiu savosios Bažnyčios vienybę, visuotinumą bei apaštališkumą, tam tarnaujančiu ir per tai išlaikančiu ryšį su apaštališkomis Kristaus Bažnyčios ištakomis.

II. Sutvirtinimo ženklai ir apeigos

1293 Šio sakramento apeigose svarbiausi du dalykai: *patepimo* ženklas ir tai, ką patepimas palieka bei įspaudžia, būtent, dvasinis *anstpaudas*.

Patepimas biblinėje ir antikinėje simbolikoje turi daug prasmių: 695
aliejus yra gausumo[107] ir džiaugsmo[108] ženklas, jis nuvalo (prieš prausiantis ir nusiprausus) ir daro kūną miklų (juo tepasi atletai ir imtynininkai); jis yra gydymo ženklas, nes malšina mėlynių ir žaizdų skausmą;[109] pateptasis spindi grožiu, sveikata ir jėga.

[104] Plg. Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *Epistula* 73, 21: CSEL 3/2, 795 (PL 3, 1169).
[105] Plg. CCEO can. 695, § 1. 696, § 1.
[106] Plg. Šv. Ipolitas Romietis, *Traditio apostolica*, 21, ed. B. Botte, Miunsteris, 1989, p. 50 ir 52.
[107] Plg. Įst 11, 14; etc.
[108] Plg. Ps 23, 5; 104, 15.
[109] Plg. Iz 1, 6; Lk 10, 34.

1152 1294 Visos šios patepimo aliejumi prasmės aptinkamos sakramentiniame gyvenime. Katechumenų patepimas aliejumi prieš Krikštą reiškia nuvalymą ir sustiprinimą, ligonių patepimas – gydymą ir suraminimą. Patepimas šventąja krizma po Krikšto, per Sutvirtinimą ir Šventimus yra įšventinimo ženklas. Per Sutvirtinimą krikščionys, tai yra pateptieji, labiau įsitraukia į Jėzaus Kristaus misiją ir tampa pilni Šventosios Dvasios – kurios ir Jis buvo kupinas, – kad visu savo gyvenimu skleistų gerą „Kristaus kvapsnį“[110].

698 1295 Tuo patepimu sutvirtinamasis gauna Šventosios Dvasios ženklą, *antspaudą*. Antspaudas yra asmens simbolis,[111] jo valdžios,[112] daikto priklausymo jam[113] ženklas – juk karius žymėdavo jų vado, o vergus jų šeimininko antspaudu; juo patvirtinamas teisinis aktas[114] arba dokumentas[115], o kartais ir įslaptinamas.[116]

1296 Pats Kristus pareiškė esąs pažymėtas savo Tėvo antspaudu.[117] Ir
1121 krikščionis yra pažymėtas antspaudu: „Juk Dievas mus ir jus sutvirtino ir patepė Kristui; jis pažymėjo mus savo antspaudu ir siuntė į mūsų širdis Dvasios laidą“ (2 Kor 1, 21–22).[118] Tas Šventosios Dvasios antspaudas ženklina visišką priklausomybę Kristui, amžiną Jam tarnavimą, bet drauge ir dieviškosios globos pažadą didžiojo paskutiniųjų laikų išmėginimo metu.[119]

Sutvirtinimo šventimas

1297 Svarbios apeigos, atliekamos prieš Sutvirtinimo šventimą, bet
1183 tam tikra prasme esančios jo dalimi, yra *šventosios krizmos pašventinimas*. Didįjį ketvirtadienį per krizmos Mišias vyskupas pašventina

[110] Plg. 2 Kor 2, 15.
[111] Plg. Pr 38, 18; Gg 8, 6.
[112] Plg. Pr 41, 42.
[113] Plg. Įst 32, 34.
[114] Plg. 1 Kar 21, 8.
[115] Plg. Jer 32, 10.
[116] Plg. Iz 29, 11.
[117] Plg. Jn 6, 27.
[118] Plg. Ef 1, 13; 4, 30.
[119] Plg. Apr 7, 2–3; 9, 4; Ez 9, 4–6.

šventąją krizmą visai savo vyskupijai. Rytų Bažnyčiose teisė šventinti 1241
taip pat palikta patriarchui:

> Antiochijos liturgijoje šventosios krizmos (*myron*) pašventinimo epiklezė skamba taip: „[Tėve, [...] atsiųsk savo Šventąją Dvasią] ant mūsų ir ant šito aliejaus priešais mus ir jį pašventink, kad visiems juo pateptiems ir paženklintiems jis būtų myronas šventas, myronas kunigiškas, myronas karališkas, džiaugsmingas patepimas, šviesos drabužis, išganymo apsiaustas, dvasinė dovana, sielos ir kūno pašventinimas, nepraeinanti laimė, neišdildomas antspaudas, tikėjimo skydas ir grėsmingas šalmas nuo visų Piktojo darbų."[120]

1298 Kai Sutvirtinimas teikiamas atskirai nuo Krikšto, kaip Romos apeigose, sakramento liturgija prasideda Krikšto pažadų atnaujinimu ir sutvirtinamųjų tikėjimo išpažinimu. Taigi aiškiai matyti, kad Sutvirtinimas yra Krikšto tęsinys.[121] Kai krikštijamas suaugęs žmogus, jis tuoj pat yra sutvirtinamas ir dalyvauja Eucharistijoje.[122]

1299 Romos apeigose vyskupas ištiesia rankas virš sutvirtinamųjų; tas gestas nuo apaštalų laikų yra Šventosios Dvasios dovanos ženklas. Drauge vyskupas meldžia išlieti Šventąją Dvasią:

> Visagali Dieve, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėve, kuris šiuos savo tarnus atgimdei iš vandens ir Šventosios Dvasios, išlaisvindamas juos iš nuodėmės, įkvėpk jiems Šventąją Dvasią Gaivintoją ir suteik jiems išminties ir supratimo dvasią, patarimo ir tvirtumo dvasią, pažinimo, 1831
> maldingumo, pagarbios tavęs baimės dvasią. Prašome per Kristų, mūsų Viešpatį.[123]

1300 Po to eina *esminė* sakramento *apeiga*. Lotynų apeigose „Sutvirtinimo sakramentas teikiamas patepant šventąja krizma kaktą, uždedant ranką ir tariant žodžius: *Accipe signaculum doni Spiritus Sancti* („Šiuo 699
ženklu priimk Šventosios Dvasios dovaną)"[124]. Bizantijos apeigų Rytų Bažnyčiose po epiklezės maldos *myron* patepamos svarbiausios kūno

[120] *Pontificale iuxta ritum Ecclesiae Syrorum Occidentalium id est Antiochiae*, Pars I, Versio Latina, Vatikanas, 1941, p. 36–37.
[121] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 71: AAS 56 (1964) 118.
[122] Plg. KTK kan. 866.
[123] *Sutvirtinimo teikimas Mišiose*, 25, in: *Sutvirtinimo sakramentas*, Vilnius, 1998, p. 27.
[124] Paulius VI, Apašt. konst. *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971) 657.

vietos: kakta, akys, nosis, ausys, lūpos, krūtinė, nugara, rankos ir kojos, kaskart tariant formulę: *Sfragis dōreas Pneumatos Hagiou* (Šventosios Dvasios dovanos antspaudas)[125].

1301 Ramybės pabučiavimu, kuriuo užbaigiamos sakramento apeigos, išreiškiama ir parodoma bažnytinė bendrystė su vyskupu ir visais tikinčiaisiais.[126]

III. Sutvirtinimo padariniai

1302 Iš šventimo matyti, kad ypatingas Sutvirtinimo sakramento pa-
731 darinys yra Šventosios Dvasios išliejimas, kaip kadaise Ji buvo išlieta apaštalams Sekminių dieną.

1262–1274 1303 Todėl Sutvirtinimas padidina ir pagilina Krikšto malonę:

— mumyse giliau įšaknydina dieviškąją įvaikystę, leidžiančią mums tarti: „Aba, Tėve!“ (Rom 8, 15);

— tvirčiau suvienija mus su Kristumi;

— padaugina mumyse Šventosios Dvasios dovanų;

— tobuliau suvienija mus su Bažnyčia;[127]

— suteikia mums ypatingos Šventosios Dvasios jėgos, kad kaip tikri Kristaus liudytojai žodžiais ir darbais skleistume ir gintume tikėjimą, drąsiai išpažintume Kristaus vardą ir niekada nesigėdytume
2044 kryžiaus:[128]

> Todėl atsimink, kad gavai dvasinį antspaudą, išminties ir supratimo dvasią, patarimo ir tvirtumo dvasią, žinojimo ir maldingumo dvasią, šventos baimės dvasią, ir sergėk, ką esi gavęs. Dievas Tėvas tave paženklino, Viešpats Kristus tave sutvirtino ir Tavo širdžiai suteikė Dvasią kaip laidą.[129]

[125] *Rituale per le Chiese orientali di rito bizantino in lingua greca*, Pars 1, Vatikanas, 1954, p. 36.

[126] Plg. Šv. Ipolitas Romietis, *Traditio apostolica*, 21, ed. B. Botte, Miunsteris, 1989, p. 54.

[127] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965).

[128] Plg. Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Armenis*: DS 1319; Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15; *Ibid.*, 12: AAS 57 (1965) 16.

[129] Šv. Ambraziejus, *De mysteriis* 7, 42: CSEL 73, 106 (PL 16, 402–403).

1304 Sutvirtinimas, kaip ir juo atbaigiamas Krikštas, teikiamas tik vieną kartą. Sutvirtinimas iš tikrųjų įspaudžia sieloje *neišdildomą dvasinį ženklą*, „žymę“[130], rodančią, kad Jėzus Kristus įspaudė krikščioniui savo Dvasios antspaudą, duodamas jam iš aukštybių jėgos būti Jo liudytoju.[131] 1121

1305 „Žymė“ patobulina per Krikštą gautą bendrąją tikinčiųjų kunigystę, o „sutvirtintasis gauna galios viešai, tarsi pagal pareigas (*quasi ex officio*), išpažinti tikėjimą į Kristų.“[132] 1268

IV. Kas gali priimti šį sakramentą?

1306 Sutvirtinimo sakramentą gali ir privalo priimti kiekvienas pakrikštytas ir dar nesutvirtintas asmuo.[133] Kadangi Krikštas, Sutvirtinimas ir Eucharistija sudaro vienybę, „tikintieji turi pareigą laiku priimti šį sakramentą“[134]; nors Krikšto sakramentas galioja ir yra veiksmingas dar nepriėmus nei Sutvirtinimo, nei Eucharistijos, tačiau įkrikščioninimas be jų lieka neužbaigtas. 1212

1307 Pagal lotynų paprotį nuo senų laikų tinkamas metas Sutvirtinimui priimti prasideda pasiekus „sąmoningą amžių“. Tačiau iškilus mirties pavojui, vaikus būtina sutvirtinti net nesulaukusius to amžiaus.[135]

1308 Nors kartais Sutvirtinimas vadinamas „krikščioniškos brandos sakramentu“, nedera tikėjimui subrendusio amžiaus painioti su prigimtiniu subrendusio žmogaus amžiumi; taip pat nereikia pamiršti, kad Krikšto malonė yra neužtarnauto ir nepelnyto išrinkimo malonė, kurios nereikia „patvirtinti“, idant būtų veiksminga. Tai primena šv. Tomas: 1250

> Kūno amžius neriboja sielos. Net ir vaikystėje žmogus gali pasiekti dvasinę amžiaus brandą, apie kurią kalbama Išminties knygoje (4, 8): „Juk ne ilgas gyvenimas teikia garbingą senatvę, ji negali būti matuojama

[130] Plg. Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Decretum de sacramentis*, Canones de sacramentis in genere, canon 9: DS 1609.
[131] Plg. Lk 24, 48–49.
[132] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 72, a. 5, ad 2, ed. Leon. 12, 130.
[133] Plg. KTK kan. 889, § 1.
[134] KTK kan. 890.
[135] Plg. KTK kan. 891. 883, 3.

metais." Tad galima suprasti, kodėl daugelis vaikų, iš Šventosios Dvasios gautai jėgai veikiant, ligi kraujo narsiai kovodavo už Kristų.[136]

1309 *Rengiant* Sutvirtinimui, būtina stengtis krikščionį skatinti glaudžiau vienytis su Kristumi, gyviau atsiverti Šventajai Dvasiai, Jos veikimui, Jos dovanoms ir Jos įtakai ir geriau imtis apaštališkosios krikščionio gyvenimo atsakomybės. Todėl Sutvirtinimo katechezė tesistengia žadinti priklausomybės Jėzaus Kristaus Bažnyčiai – tiek visuotinei Bažnyčiai, tiek parapijos bendruomenei – suvokimą. Pastarajai tenka ypatinga atsakomybė už sutvirtinamųjų parengimą.[137]

1310 Norint priimti Sutvirtinimo sakramentą, reikia būti pašvenčiamosios malonės būvyje. Šventosios Dvasios dovaną priimti dera tyra širdimi, tam pasirengus Atgailos sakramentu. O intensyvesnė malda turi nuteikti nuolankiai ir noriai priimti Šventosios Dvasios jėgą ir malones.[138]

1311 Sutvirtinamiesiems, kaip ir krikštijamiesiems, dera tikėtis dvasinės *Sutvirtinimo globėjo* arba *globėjos* paramos. Būtų gera, kad krikštatėviai ir Sutvirtinimo globėjai būtų tie patys asmenys: tai stipriau pabrėžtų abiejų sakramentų vienybę.[139]

V. Sutvirtinimo teikėjas

1312 *Pirminis Sutvirtinimo teikėjas* yra vyskupas.[140]

Rytuose krikštijantis kunigas paprastai tuojau pat, tų pačių apeigų metu, ir sutvirtina, tačiau tai daro patriarcho arba vyskupo pašventinta šventąja krizma; tuo išreiškiama apaštališka Bažnyčios vienybė, kurios ryšius stiprina Sutvirtinimo sakramentas. Tos pačios tvarkos laikomasi ir lotynų apeigų Bažnyčioje, kai krikštijami suaugusieji arba kai su Bažnyčia visiškai suvienijamas pakrikštytasis iš kitos krikščionių bendruomenės, lig tol nepriėmęs galiojančio Sutvirtinimo sakramento.[141]

[136] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 72, a. 8, ad 2, ed. Leon. 12, 133.
[137] Plg. *Įvadas*, 3, in: *Sutvirtinimo sakramentas*, Vilnius, 1998, p. 16.
[138] Plg. Apd 1, 14.
[139] Plg. *Įvadas*, 5, in: *Sutvirtinimo sakramentas*, Vilnius, 1998, p. 17; *Ibid.*, 6, in: *Sutvirtinimo sakramentas*, Vilnius, 1998, p. 17; KTK kan. 893, § 1–2.
[140] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 32.
[141] Plg. KTK kan. 883, § 2.

1313 *Lotynų apeigose* ordinarinis Sutvirtinimo teikėjas yra vyskupas.[142] Nors būtinu atveju vyskupas ir gali įgalioti kunigus teikti Sutvirtinimo sakramentą,[143] vis dėlto jį teikti dera jam pačiam, neužmirštant, kad kaip tik dėl to Sutvirtinimas ir buvo laiko atžvilgiu atskirtas nuo Krikšto. Vyskupai yra apaštalų įpėdiniai ir gavę Šventimų sakramento pilnatvę. Kai Sutvirtinimo sakramentą teikia jie patys, aiškiai parodoma, kad tas sakramentas padeda jį priimančius glaudžiau suvienyti su Bažnyčia, su jos apaštališkomis ištakomis ir misija liudyti Kristų. 1290 1285

1314 Krikščioniui esant mirties pavojuje, Sutvirtinimo sakramentą jam gali suteikti kiekvienas kunigas.[144] Bažnyčia trokšta, kad nė vienas, net ir mažiausias, jos vaikas neišeitų iš šio pasaulio Šventosios Dvasios neištobulintas Kristaus pilnatvės dovana. 1307

Santrauka

1315 *„Apaštalai Jeruzalėje, išgirdę, jog Samarija priėmė Dievo žodį, nusiuntė tenai Petrą ir Joną. Šie atvyko ir ėmė melstis už samariečius, kad jie gautų Šventąją Dvasią. Mat ji dar nebuvo nė vienam jų nužengusi, ir jie tebuvo pakrikštyti Jėzaus vardu. Tuomet apaštalai dėjo ant jų rankas, ir tie gavo Šventąją Dvasią" (Apd 8, 14–17).*

1316 *Sutvirtinimas atbaigia Krikšto malonę; tai sakramentas, kuriuo suteikiama Šventoji Dvasia, kad būtume dar giliau įskiepyti dieviškoje įvaikystėje, tvirčiau suvienyti su Kristumi, tobuliau sujungti su Bažnyčia, aktyviau įtraukti į jos misiją ir Jos padedami krikščionių tikėjimą liudytume žodžius lydinčiais darbais.*

1317 *Sutvirtinimas, kaip ir Krikštas, krikščionio sieloje įspaudžia dvasinį ženklą, arba neišdildomą žymę; dėl to šį sakramentą galima priimti tik vieną kartą gyvenime.*

1318 *Rytuose šis sakramentas teikiamas tuoj po Krikšto, paskui dalyvaujama Eucharistijoje. Tokia tradicija labai išryškina trijų įkrikščioninimo sakramentų vienybę. Lotynų Bažnyčioje Sutvirtinimas*

[142] Plg. KTK kan. 882.
[143] Plg. KTK kan. 884, § 2.
[144] Plg. KTK kan. 883, 3.

teikiamas vaikui sulaukus sąmoningo amžiaus; pirmenybė jį teikti rezervuota vyskupui, tuo pažymint, jog šis sakramentas tvirčiau suvienija su Bažnyčia.

1319 *Sąmoningo amžiaus sulaukęs sutvirtinamasis privalo išpažinti tikėjimą, būti malonės būvyje, norėti šį sakramentą priimti ir būti pasirengęs tapti Kristaus mokiniu bei liudytoju bažnytinėje bendruomenėje ir pasaulyje.*

1320 *Esminė sutvirtinimo apeiga yra pakrikštyto asmens kaktos (o Rytuose ir kitų jutimo organų) patepimas šventąja krizma, sakramentą teikiančiojo rankos uždėjimas ir tariami žodžiai: Romos apeigose – „Accipe signaculum doni Spiritus Sancti" („Šiuo ženklu priimk Šventosios Dvasios dovaną"), Bizantijos apeigose – „Signaculum doni Spiritus Sancti" („Šventosios Dvasios dovanos antspaudas").*

1321 *Kai Sutvirtinimas teikiamas skyrium nuo Krikšto, jo ryšys su Krikštu dar išreiškiamas ir Krikšto pažadų atnaujinimu. Sutvirtinimo teikimas švenčiant Eucharistiją padeda pabrėžti įkrikščioninimo sakramentų vienybę.*

3 skirsnis

EUCHARISTIJOS SAKRAMENTAS

1212 1322 Įkrikščioninimas užbaigiamas šventąja Eucharistija. Krikšto iškeltieji į karališkosios kunigystės garbę, o Sutvirtinimu tapusieji dar panašesni į Kristų eucharistiniu būdu drauge su visa bendruomene dalyvauja paties Viešpaties Jėzaus aukoje.

1323 „Mūsų Išganytojas Paskutinės vakarienės metu, tą naktį, kurią buvo išduotas, įsteigė eucharistinę savo kūno ir kraujo auką. Taip jis pratęsė savo kryžiaus auką per amžius, iki ateis, ir mylimajai Sužadėtinei Bažnyčiai patikėjo savo mirties ir prisikėlimo atminimą – maldingumo sakramentą, vienybės ženklą, meilės jungtį, velykinį pokylį, kuriame priimamas Kristus, siela pripildoma malonės ir gaunamas bū-
1402 simos garbės laidas."[145]

[145] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 47: AAS 56 (1964) 113.

I. Eucharistija – bažnytinio gyvenimo versmė ir viršūnė

1324 Eucharistija yra „viso krikščioniškojo gyvenimo versmė ir viršūnė“[146]. „Sakramentai, kaip ir visos bažnytinės tarnybos bei apaštalavimo darbai, yra susiję su šventąja Eucharistija ir į ją nukreipti. Juk švenčiausiojoje Eucharistijoje glūdi visas dvasinis Bažnyčios lobis, pats Kristus, mūsų velykinis avinėlis.“[147] 864

1325 „Eucharistija tinkamai išreiškia ir nuostabiai ugdo dieviškojo gyvenimo bendrystę bei Dievo tautos vienybę, ant kurių laikosi Bažnyčia. Eucharistija yra viršūnė tos veiklos, kuria Dievas Kristuje šventina pasaulį, ir to kulto, kurį žmonės teikia Kristui ir per Jį Šventojoje Dvasioje Tėvui.“[148] 775

1326 Pagaliau, švęsdami Eucharistiją, mes jau dabar vienijamės su dangaus liturgija ir iš anksto ragaujame amžinojo gyvenimo, kuriame Dievas bus „viskas visame kame“ (1 Kor 15, 28). 1090

1327 Trumpai tariant, Eucharistija yra mūsų tikėjimo santrauka ir visuma: „Mūsų mąstysena taikosi prie Eucharistijos, o Eucharistija vėlgi sutvirtina mūsų mąstyseną.“[149] 1124

II. Kaip vadinamas šis sakramentas

1328 Neišsemiamus šio sakramento turtus išreiškia įvairūs jo pavadinimai. Kiekvienas pavadinimas jį nusako vis kitokiu aspektu. Jis vadinamas:

Eucharistija, nes tai dėkojimas Dievui. Graikiški žodžiai *eucharistein* (Lk 22, 19; 1 Kor 11, 24) ir *eulogein* (Mt 26, 26; Mk 14, 22) primena žydų laiminimo maldas, kuriomis – ypač prie valgio stalo – skelbiami Dievo darbai: sukūrimas, Atpirkimas ir pašventinimas. 2637 1082 1359

[146] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.
[147] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 997.
[148] Šventoji apeigų kongregacija, Instr. *Eucharisticum mysterium*, 6: AAS 59 (1967) 545.
[149] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 4, 18, 5: SC 100, 610 (PG 7, 1028).

1382 1329 *Viešpaties vakarienė*,[150] nes tai *Paskutinė vakarienė*, kurią Viešpats valgė su savo mokiniais kančios išvakarėse, ir *Avinėlio vestuvių pokylio*[151] dangiškojoje Jeruzalėje anticipacija.

Duonos laužymas, nes šiuo žydų valgymo papročiu Jėzus pasinaudojo laimindamas ir dalydamas duoną kaip stalo šeimininkas,[152] ypač per Paskutinę vakarienę.[153] Iš to laužymo mokiniai pažino Jį prisikėlusį;[154] duonos laužymu pirmieji krikščionys vadino savo eucharistinius susirin-
790 kimus.[155] Tuo norėta pasakyti, kad visi, kurie valgo vienatinę laužomą duoną – Kristų, susivienija su Juo ir sudaro su Juo vieną kūną.[156]

Eucharistinis susirinkimas (*synaxis*), nes Eucharistija švenčiama ti-
1348 kinčiųjų susirinkime, kuris yra regima Bažnyčios išraiška.[157]

1341 1330 Viešpaties kančios ir prisikėlimo *atminimas*.

Šventoji auka, nes ji sudabartina vienintelę Gelbėtojo Kristaus auką ir drauge apima Bažnyčios auką; ji taip pat vadinama *šventąja Mišių*
2643 *auka*, *„šlovinimo auka“* (Žyd 13, 15),[158] *dvasine auka*,[159] *tyra*[160] ir *šventa*
614 *auka*, nes atbaigia ir pranoksta visas Senosios Sandoros aukas.

Šventoji ir dieviškoji liturgija, nes šio sakramento šventimas yra visos Bažnyčios liturgijos centras ir jos tobuliausia išraiška; tokia pat
1169 prasme šis sakramentas vadinamas ir *šventųjų slėpinių* liturgija. Sakoma ir *Švenčiausiasis Sakramentas*, nes tai – sakramentų sakramentas. Taip vadinami ir eucharistiniai pavidalai, laikomi tabernakulyje.

950 1331 *Komunija*, nes šiuo sakramentu mes vienijamės su Kristumi, kuris mus padaro savo Kūno ir savo Kraujo dalininkais, kad su Juo sudarytume vieną kūną;[161] Eucharistija dar vadinama *šventaisiais dalykais*

[150] Plg. 1 Kor 11, 20.
[151] Plg. Apr 19, 9.
[152] Plg. Mt 14, 19; 15, 36; Mk 8, 6. 19.
[153] Plg. Mt 26, 26; 1 Kor 11, 24.
[154] Plg. Lk 24, 13–35.
[155] Plg. Apd 2, 42. 46; 20, 7. 11.
[156] Plg. 1 Kor 10, 16–17.
[157] Plg. 1 Kor 11, 17–34.
[158] Plg. Ps 116, 13. 17.
[159] Plg. 1 Pt 2, 5.
[160] Plg. Mal 1, 11.
[161] Plg. 1 Kor 10, 16–17.

(*ta hagia*; *sancta*)[162] – tai pirmoji „šventųjų bendrystės", apie kurią kalbama Apaštalų tikėjimo simbolyje, prasmė. Dar kiti pavadinimai: *angelų duona*, *dangaus duona*, *nemirtingumo vaistas*[163], *Viatikas* [kelionės maistas]... 948 1405

1332 *Šventosios Mišios*, nes liturgija, kurioje vyksta išganymo slėpinys, baigiama tikinčiųjų pasiuntimu (*missio*), kad jie vykdytų Dievo valią savo kasdieniame gyvenime. 849

III. Eucharistija išganymo ekonomijoje

Duonos ir vyno ženklai

1333 Eucharistijos šventimo šerdis yra duona ir vynas, kurie, tariant Kristaus žodžius ir šaukiantis Šventosios Dvasios, tampa Kristaus Kūnu ir Krauju. Būdama ištikima Viešpaties nurodymui, Bažnyčia ligi Jo garbingo atėjimo nepaliauja dariusi Jo atminimui tai, ką Jis darė savo kančios išvakarėse: „Jis paėmė duoną...", „Jis, paėmęs taurę vyno..." Duona ir vynas, slėpiningu būdu tapę Kristaus Kūnu ir Krauju, nenustoja buvę kūrinijos gerumo ženklais. Dėl to atnašavimo metu mes dėkojame Kūrėjui už duoną ir vyną,[164] ne tik už „žmogaus darbo", bet pirmiausia už „žemės" ir „vynmedžio vaisių", už Kūrėjo dovanas. Karaliaus ir kunigo Melchizedeko, kuris „atnešė duonos ir vyno" (Pr 14, 18), veiksmuose Bažnyčia regi būsimąją savo pačios auką.[165] 1350 1147 1148

1334 Senojoje Sandoroje duona ir vynas drauge su kitais pirmaisiais žemės vaisiais būdavo aukojami kaip dėkingumo ženklas Kūrėjui. Tačiau, žydams išeinant iš Egipto, jie įgijo ir kitą prasmę: nerauginta duona, kurią Izraelis valgo kasmet per Velykas, primena skubėjimą išeinant ir išsilaisvinant iš Egipto; dykumos mana Izraeliui visada primins, kad jis gyvena Dievo žodžio duona.[166] Pagaliau kasdienė duona yra Pažadėtosios žemės 1150 1363

[162] Plg. *Constitutiones apostolicae*, 8, 13, 12: SC 336, 208 (Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum* 1, 516); *Didaché* 9, 5: SC 248, 178 (Funk, *Patres apostolici* 1, 22); *Ibid.*, 10, 6: SC 248, 180 (Funk, *Patres apostolici* 1, 24).

[163] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Ephesios* 20, 2: SC 10bis, 76 (Funk 1, 230).

[164] Plg. Ps 104, 13–15.

[165] Plg. *I Eucharistijos malda*, 95, in: *Romos mišiolas*, *I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 475.

[166] Plg. Įst 8, 3.

vaisius, Dievo ištikimybės savo pažadams laidas. „Laiminimo taurė“ (1 Kor 10, 16), geriama žydų Velykų pokyliui baigiantis, šventiniam vyno džiaugsmui suteikia eschatologinę prasmę – mesijinį Jeruzalės atstatymo lūkestį. Jėzus įsteigė savo Eucharistiją, duonos ir vyno palaiminimui suteikdamas naują ir galutinę prasmę.

1151 1335 Duonos padauginimo stebuklai, kai Viešpats ją laimino, laužė ir dalijo mokiniams, kad pamaitintų daugelį, jau žada ypatingosios – eucharistinės Duonos gausą.[167] Kanoje vynu paversto vandens ženklas[168] jau skelbia Jėzaus pašlovinimo Valandą ir nurodo vestuvių pokylio užbaigimą Tėvo karalystėje: ten tikintieji gers naują vyną,[169] tapusį Kristaus Krauju.

1336 Pirmasis Eucharistijos pažadas mokinius sukiršino, lygiai kaip kančios pažadas juos papiktino: „Kieti jo žodžiai, kas gali jų klausytis!“ (Jn 6, 60). Eucharistija ir kryžius yra papiktinimo akmenys. Tai tas pats slėpinys, ir jis nuolat duoda progos atsirasti nesutarimams. „Gal ir jūs norite pasitraukti?“ (Jn 6, 67): šis Viešpaties klausimas visais laikais girdimas kaip Jo meilės kupinas kvietimas suprasti, kad tik Jis vienas turi „amžinojo gyvenimo žodžius“ (Jn 6, 68) ir kad su tikėjimu priimti Jo
1327 Eucharistijos dovaną reiškia priimti Jį patį.

Eucharistijos įsteigimas

610 1337 Jėzus Kristus, mylėdamas savuosius, parodė jiems savo meilę iki galo. Žinodamas, kad atėjo valanda Jam iš šio pasaulio sugrįžti pas Tėvą, vakarienės metu Jis numazgojo jiems kojas ir davė meilės įsakymą.[170] Norėdamas palikti jiems tos meilės įrodymą, niekada nepasitraukti nuo savųjų ir padaryti juos savųjų Velykų dalininkais, Jis įsteigė Eucharistiją kaip savo mirties ir prisikėlimo atminimą ir įsakė apaštalams ją švęsti iki Jam sugrįžtant; „tada juos paskyrė Naujojo
611 Testamento kunigais“[171].

[167] Plg. Mt 14, 13–21; 15, 32–39.
[168] Plg. Jn 2, 11.
[169] Plg. Mk 14, 25.
[170] Plg. Jn 13, 1–17.
[171] Tridento Susirinkimas, 22ª sesija, *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 1: DS 1740.

1338 Trys sinoptinės Evangelijos ir šv. Paulius mums paliko pasakojimą apie Eucharistijos įsteigimą; šv. Jonas savo ruožtu užrašė Kafarnaumo sinagogoje Jėzaus pasakytus žodžius, rengiančius Eucharistijos įsteigimą: Kristus tąsyk pavadino save gyvybės duona, nužengusia iš dangaus.[172]

1339 Kad įvykdytų, ką buvo Kafarnaume pažadėjęs: duoti mokiniams savo Kūną ir Kraują, Jėzus pasirinko Velykų metą: 1169

> Taip atėjo Neraugintos duonos diena, kai reikėjo pjauti Velykų avinėlį. Jėzus pasiuntė Petrą ir Joną, liepdamas: „Eikite ir paruoškite mums Velykų vakarienę." [...] Nuėję jie [...] parengė Velykų stalą. Atėjus metui, Jėzus sėdo su apaštalais prie stalo. Ir tarė jiems: „Trokšte troškau valgyti su jumis šią Velykų vakarienę prieš kentėdamas. Sakau jums, nuo šiol aš daugiau jos nebevalgysiu, kolei ji išsipildys Dievo Karalystėje." [...] Ir, paėmęs duonos, jis sukalbėjo padėkos maldą, laužė ją ir davė apaštalams, tardamas: „Tai yra mano kūnas, kuris už jus atiduodamas. Tai darykite mano atminimui." Lygiai taip po vakarienės jis paėmė taurę, sakydamas: „Ši taurė yra Naujoji Sandora mano kraujyje, kuris už jus išliejamas" (Lk 22, 7–20).[173]

1340 Velykų puotos metu, švęsdamas Paskutinę vakarienę su savo apaštalais, Jėzus galutinai įprasmino žydų Velykas. Juk Jėzaus perėjimui pas Tėvą per savo mirtį ir prisikėlimą, toms naujosioms Velykoms, buvo užbėgta už akių Paskutinės vakarienės metu, ir tai švenčiama Eucharistijoje, kuria užbaigiamos žydų Velykos ir pradedamos galutinių laikų Bažnyčios Velykos dangaus karalystės garbėje. 1151 677

„Tai darykite mano atminimui"

1341 Jėzaus įsakymas kartoti Jo veiksmus ir žodžius, „kol jis ateis" (1 Kor 11, 26), reikalauja ne vien prisiminti Jėzų ir tai, ką Jis yra daręs; juo nurodoma, kad apaštalai ir jų įpėdiniai turi liturgiškai švęsti Kristaus, Jo gyvenimo, Jo mirties, Jo prisikėlimo ir užtarimo pas Tėvą *atminimą*. 611, 1363

1342 Bažnyčia nuo pat pradžių ištikimai vykdė Viešpaties priesaką. Apie Jeruzalės Bažnyčią pasakyta: 2624

[172] Plg. Jn 6.

[173] Plg. Mt 26, 17–29; Mk 14, 12–25; 1 Kor 11, 23–25.

> Jie ištvermingai laikėsi apaštalų mokslo ir bendravimo, duonos laužymo ir maldų. [...] Jie kasdien sutartinai rinkdavosi šventykloje, o savo namuose tai vienur, tai kitur laužydavo duoną, su džiugia ir tauria širdimi drauge vaišindavosi (Apd 2, 42. 46).

1166, 2177 1343 Ypač „pirmą savaitės dieną", tai yra sekmadienį, Jėzaus prisikėlimo dieną, krikščionys susirinkdavo „laužyti duonos" (Apd 20, 7). Nuo tų laikų iki mūsų dienų Eucharistija yra nuolat švenčiama, ir šiandien ją randame visur Bažnyčioje išlaikiusią savo pagrindinę struktūrą. Ji yra pastovus Bažnyčios gyvenimo centras.

1404 1344 Nuolat švęsdama Eucharistiją ir skelbdama Jėzaus Velykų slėpinį, „kol jis ateis" (1 Kor 11, 26), keliaujanti Dievo tauta eina „siauru kryžiaus keliu"[174] į dangaus pokylį, kuriame visi išrinktieji susės prie Karalystės stalo.

IV. Liturginis Eucharistijos šventimas

Visų laikų Mišios

1345 Net iš II amžiaus mus yra pasiekęs šv. kankinio Justino liudijimas apie svarbiausius eucharistinių apeigų elementus. Jie išliko tie patys visose didžiosiose liturginėse šeimose. Štai ką 155 metais rašo Justinas imperatoriui pagoniui Antoninui Pijui (138–161) aiškindamas, ką daro krikščionys:

> Dieną, vadinamą Saulės diena, toje pačioje vietoje susirenka visi gyvenantys miestuose bei kaimuose.
>
> Kiek leidžia laikas, skaitomi apaštalų ir pranašų raštai.
>
> Lektoriui baigus skaityti, prabyla vadovas primindamas girdėtus gražius dalykus ir ragindamas jais sekti.
>
> Paskui visi drauge atsistojame ir meldžiamės[175] už save [...] ir už visus kitus, kad ir kur jie būtų [...], idant būtume rasti teisūs savo gyvenimu ir darbais, ištikimi įsakymams ir tuo būdu pasiektume amžinąjį išganymą.
>
> Baigę melstis, sveikiname vieni kitus pasibučiuodami.
>
> Tada tam, kuris vadovauja broliams, atnešama duona ir taurė vyno, atmiešto vandeniu.

[174] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 1: AAS 58 (1966) 947.
[175] Šv. Justinas, *Apologia*, 1, 67: CA 1, 184–186 (PG 6, 429).

Juos paėmęs, jis garbina ir šlovina visatos Tėvą Sūnaus ir Šventosios Dvasios vardu ir kalba ilgą padėkos maldą (graikiškai *eucharistian*) už gautas iš Jo dovanas.

Vadovui baigus maldas ir dėkojimą, visi susirinkusieji pritardami sako: Amen.

Kai vadovas baigia dėkoti ir visi susirinkusieji jam atsako, tie, kuriuos mes vadiname diakonais, padalija visiems čia esantiems „eucharistiniais tapusius" [gr. *eucharistēthentos*] duoną ir vyną su vandeniu, o nesantiems nuneša į namus.[176]

1346 Pagrindinė Eucharistijos liturgijos struktūra per visus šimtmečius išliko ta pati iki mūsų dienų. Joje išskiriamos vieningos visumos dvi didelės dalys:

— susirinkimas, *Žodžio liturgija* su skaitiniais, homilija [pamokslu] ir visuotine malda;

— *Eucharistijos* [Aukos] *liturgija* su duonos ir vyno atnašavimu, jų konsekracija dėkojimo [Eucharistijos] metu ir komunija.

Žodžio ir Eucharistijos liturgija sudaro „vieną kulto aktą"[177]; mums 103
paruoštas Eucharistijos stalas yra ir Dievo žodžio, ir Viešpaties Kūno stalas.[178]

1347 Ar ne tokios buvo prisikėlusio Jėzaus Velykų vaišės su mokiniais? Eidamas keliu, Jis jiems aiškino Raštus, paskui, atsisėdęs su jais prie stalo, „paėmė duoną, sukalbėjo palaiminimą, laužė ir davė jiems" (Lk 24, 30)[179].

Šventimo seka

1348 *Visi susirenka.* Krikščionys sueina į vieną eucharistinio susirinkimo vietą. Jų priekyje – pats Kristus, kuris yra pagrindinis Eucharis- 1140
tijos veikėjas. Jis yra Vyriausiasis Naujosios Sandoros kunigas ir pats neregimai vadovauja kiekvienam Eucharistijos šventimui. Jam atstovaujantis vyskupas arba kunigas (veikiantis *in persona Christi Capitis*) 1548
vadovauja susirinkimui, prabyla po skaitinių, priima atnašas ir sukalba

[176] Šv. Justinas, *Apologia*, 1, 65: CA 1, 176–180 (PG 6, 428).
[177] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 56: AAS 56 (1964) 115.
[178] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966) 827.
[179] Plg. Lk 24, 13–35.

Eucharistijos maldą. *Visi* aktyviai dalyvauja apeigose, kiekvienas, kaip jam dera: skaitovai, atnašų nešėjai, komunijos dalytojai ir visi susirinkusieji, kurių dalyvavimas išreiškiamas tariant „Amen".

1184 1349 *Žodžio liturgija* apima „pranašų raštus", tai yra Senąjį Testamentą, ir „apaštalų atsiminimus", tai yra jų laiškus ir Evangelijas; homilija ragina priimti girdėtąjį žodį pagal tai, kas jis iš tikro yra, – kaip Dievo žodį[180] – ir pagal jį gyventi. Po to eina užtarimai už visus žmones atmenant apaštalo žodžius: „Taigi pirmiausia prašau atlikinėti maldavimus, maldas, pamaldas ir dėkojimus už visus žmones, už karalius ir visus valdovus" (1 Tim 2, 1–2).

1350 *Atnašavimas* (*offertorium*): prie altoriaus, kartais procesijos būdu, atnešami duona ir vynas, kuriuos kunigas Kristaus vardu paaukos eucharistinėje Aukoje, ir jie taps Kristaus Kūnu ir Krauju. Tai tie patys veiksmai, kuriuos darė Kristus Paskutinės vakarienės metu, kai „paėmė duoną ir taurę". „Tą tyrąją auką viena tik Bažnyčia aukoja Kū-
1359 rėjui, su padėka atnašaudama Jam tai, kas Jo sukurta."[181] Atnašaujant ant altoriaus kartojamas Melchizedeko veiksmas, ir Kūrėjo dovanos
614 sudedamos į Kristaus rankas. Savąja auka Jis ištobulina visas žmonių pastangas aukoti aukas.

1351 Nuo pat pradžių krikščionys drauge su Eucharistijai skirta duo-
1397 na ir vynu atnešdavo ir dovanų, kad pasidalytų jomis su stokojančiais.
2186 Tas visados aktualus *rinkliavos*[182] paprotys yra Kristaus pavyzdžio įkvėptas; juk Jis pats tapo vargdieniu, kad mus padarytų turtingus:[183]

> Kas apsčiai turi ir nori, aukoja savo nuožiūra, kiek yra numatęs; kas surinkta, perduodama vadovui, o jis šelpia našlaičius ir našles bei stokojančius dėl ligų ar kitų priežasčių, taip pat kalinius ir atvykėlius; žodžiu, padeda visiems varguoliams.[184]

1352 *Anafora*. Apeigų šerdis ir viršūnė yra Eucharistijos malda – dėkojimo ir konsekracijos [perkeitimo] malda:

[180] Plg. 1 Tes 2, 13.

[181] Šv. Irenijus Lionietis, *Adversus haereses* 4, 18, 4: SC 100, 606 (PG 7, 1027); plg. Mal 1, 11.

[182] Plg. 1 Kor 16, 1.

[183] Plg. 2 Kor 8, 9.

[184] Šv. Justinas, *Apologia*, 1, 67: CA 1, 186–188 (PG 6, 429).

prefacijoje (*dėkojimo giesmėje*) Bažnyčia dėkoja Tėvui per Kristų Šventojoje Dvasioje už visus Jo darbus, už sukūrimą, Atpirkimą ir pašventimą. Visa bendruomenė tada įsitraukia į nepaliaujamą šlovinimo giesmę, kurią triskart Šventam Dievui gieda Bažnyčia, angelai ir visi šventieji. 559

1353 *Epiklezėje* Bažnyčia prašo Tėvą atsiųsti savo Šventąją Dvasią (arba savo galią laiminti[185]) ant duonos ir vyno, kad Jos galia jie taptų Jėzaus Kristaus Kūnu ir Krauju ir kad Eucharistijos dalyviai būtų vienas kūnas ir viena dvasia (kai kuriose liturginėse tradicijose epiklezė eina po anamnezės). 1105

Apsakant Eucharistijos įsteigimą, Kristaus žodžių bei veikimo jėga ir Šventosios Dvasios galia čia esančiais tampa Kristaus Kūnas ir Kraujas duonos ir vyno pavidalais – sudabartinama vieną kartą visiems laikams Jo ant kryžiaus paaukotoji auka. 1375

1354 Po to eina *anamnezė*, kurioje Bažnyčia prisimena Jėzaus Kristaus kančią, prisikėlimą ir garbingą įžengimą į dangų; Tėvui atnašaujama auka Jo Sūnaus, kuris mus su Juo sutaikino. 1103

Užtarimo maldoje Bažnyčia išsako tai, kad Eucharistija yra vieningai švenčiama su visa dangaus ir žemės, gyvųjų ir mirusiųjų Bažnyčia, taip pat vienybėje su Bažnyčios ganytojais – popiežiumi, vyskupijos vyskupu, jo kunigais bei diakonais ir su viso pasaulio vyskupais drauge su jų Bažnyčiomis. 954

1355 *Komunijos metu*, sukalbėjus Viešpaties maldą ir sulaužius duoną, tikintieji gauna „duoną, nužengusią iš dangaus“, ir „išganymo taurę“ – „už pasaulio gyvybę“ (Jn 6, 51) save atidavusio Kristaus Kūną ir Kraują. 1382

> Kadangi ta duona ir vynas, senoviniu posakiu tariant, tapo „sueucharistinti“[186], tai „šį maistą mes vadiname Eucharistija, ir niekam nevalia jo priimti, jei netiki tiesomis, kurių mokome, jei nėra nuplautas nuodėmių atleidimu, nėra naujai atgimęs ir negyvena taip, kaip Kristus yra nurodęs“[187]. 1327

V. Sakramentinė auka: dėkojimas, atminimas, buvimas čia ir dabar

1356 Krikščionys nuo pat pradžių švenčia Eucharistiją, bet jos forma, nepaisant visų laiko pokyčių ir skirtingų liturgijų, iš esmės nepakito dėl

[185] Plg. *I Eucharistijos malda*, 90, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 472.
[186] Plg. Šv. Justinas, *Apologia*, 1, 65: CA 1, 180 (PG 6, 428).
[187] Šv. Justinas, *Apologia*, 1, 66: CA 1, 180 (PG 6, 428).

to, kad jie jautėsi saistomi Viešpaties nurodymo, duoto kančios išvakarėse: „Tai darykite mano atminimui“ (1 Kor 11, 24–25).

1357 Tą Jėzaus Kristaus įsakymą įvykdome, *švęsdami Jo aukos atminimą*. Tai darydami, *mes aukojame* Tėvui tai, ką Jis pats mums yra davęs: Jo sukurtas dovanas duoną ir vyną, Šventosios Dvasios ir Kristaus žodžių galia tapusius Kristaus Kūnu ir Krauju; taip Kristus realiai ir slėpiningai tampa čia *esantis*.

1358 Tad Eucharistija mums yra:
— dėkojimas *Tėvui* ir Jo pašlovinimas;
— *Kristaus* ir Jo kūno aukos atminimas;
— Kristaus buvimas čia ir dabar Jo žodžių ir Jo *Dvasios* galia.

Dėkojimas Tėvui ir Jo pašlovinimas

1359 Eucharistija, Kristaus ant kryžiaus įgyvendinto mūsų išganymo sakramentas, yra ir šlovinimo auka dėkojant už sukūrimą. Eucharis-
293 tinėje aukoje visa Dievo mylima kūrinija atnašaujama Tėvui Kristaus mirtimi ir prisikėlimu. Per Kristų Bažnyčia gali aukoti šlovinimo auką dėkodama už visa, ką gero, gražaus ir teisingo Dievas yra padaręs kūrinijoje ir žmonijoje.

1083 1360 Eucharistija yra padėkos auka Tėvui, pašlovinimas, kuriuo Bažnyčia parodo dėkingumą Dievui už visas Jo geradarybes, už visa, ką Jis yra įvykdęs kurdamas, atpirkdamas ir pašventindamas. Eucharistija pirmiausia reiškia „dėkojimą“.

1361 Eucharistija taip pat yra šlovinimo auka, kuria Bažnyčia teikia
294 Dievui garbę visos kūrinijos vardu. Ši šlovinimo auka yra galima tik per Kristų: Jis vienija tikinčiuosius su savimi, su savuoju šlovinimu ir užtarimu; tokiu būdu šlovinimo auka Tėvui yra aukojama *per* Kristų ir *su* Juo, kad būtų Jame priimta.

Kristaus ir Jo Kūno – Bažnyčios – aukos atminimas

1362 Eucharistija yra Kristaus Velykų atminimas, sakramentinis Jo vienintelės aukos sudabartinimas ir aukojimas Bažnyčios – Jo Kūno –

liturgijoje. Visose Eucharistijos maldose po jos įsteigimo žodžių esti malda, vadinamoji *anamnezė*, arba iškilmingas atminimas. 1103

1363 Šventojo Rašto prasme *atminimas* yra ne vien praeities įvykių prisiminimas, bet ir skelbimas nuostabių darbų, kuriuos Dievas yra padaręs žmonėms.[188] Tie įvykiai švenčiamojoje liturgijoje tam tikru būdu sudabartinami ir atgaivinami. Taip Izraelis supranta savo išlaisvinimą iš Egipto vergijos: kiekvieną kartą švenčiant Velykas, Išėjimo įvykiai atsikartoja tikinčiųjų atmintyje, kad jie derintų su jais savo gyvenimą. 1099

1364 Naujajame Testamente atminimas įgyja naują prasmę. Švęsdama Eucharistiją, Bažnyčia atmena Kristaus Velykas, ir jos atsiduria čia ir dabar: auka, kurią Kristus paaukojo ant kryžiaus vieną kartą visiems laikams, visada išlieka dabartyje.[189] „Kada tik ant altoriaus atnašaujama kryžiaus auka, kuria „jau yra paaukotas mūsų velykinis Avinėlis, Kristus“ (1 Kor 5, 7), vykdomas mūsų atpirkimo darbas.“[190] 611 1085

1365 Būdama Kristaus Velykų atminimas, *Eucharistija taip pat yra auka*. Eucharistijos, kaip aukos, pobūdis matyti jau iš jos įsteigimo žodžių: „Tai yra mano kūnas, kuris už jus atiduodamas“; ir: „Ši taurė yra Naujoji Sandora mano kraujyje, kuris už jus išliejamas“ (Lk 22, 19–20). Eucharistijoje Kristus duoda tą patį kūną, kurį Jis atidavė už mus ant kryžiaus, tą patį kraują, kuris buvo „už daugelį išliejamas nuodėmės atleisti“ (Mt 26, 28). 2100 1846

1366 Tad Eucharistija yra auka, nes ji *sudabartina* Kryžiaus auką, yra jos gyvas *atminimas* ir *mums pritaiko* jos vaisius: 613

> [Kristus], mūsų Dievas ir Viešpats, tik vieną kartą, mirdamas ant kryžiaus altoriaus, paaukojo save patį Dievui Tėvui, kad jiems [žmonėms] pelnytų amžinąjį Atpirkimą. Tačiau kadangi Jo kunigystė ir po mirties negalėjo būti atšaukta (Žyd 7, 24. 27), per Paskutinę vakarienę, „tą naktį, kurią buvo išduotas“ (1 Kor 11, 23), Jis panoro savo mylimai Sužadėtinei Bažnyčiai palikti regimąją (to reikalauja žmogaus prigimtis) auką. Ji turėjo sudabartinti tik vieną kartą ant kryžiaus paaukotą kruvinąją auką, kad jos atminimas truktų ligi pasaulio pabaigos, o išganingąja jos jėga būtų atleidžiamos nuodėmės, kurių kasdien padarome.[191]

[188] Plg. Iš 13, 3.
[189] Plg. Žyd 7, 25–27.
[190] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.
[191] Tridento Susirinkimas, 22ª sesija, *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 1: DS 1740.

1545 1367 Kristaus auka ir Eucharistijos auka yra *viena vienintelė auka*: „Viena ir ta pati atnaša; tas pats Aukotojas, kuriam dabar patarnauja kunigai, o anuomet Jis pats save paaukojo ant kryžiaus; skiriasi tik aukojimo būdas“:[192] „Kadangi toje dieviškoje aukoje, kuri aukojama Mišiose, yra tas pats, nekruvinu būdu aukojamas Kristus, kuris vieną kartą pats save kruvinu būdu paaukojo ant kryžiaus altoriaus [...], ta auka tikrai yra atperkamoji auka.“[193]

1368 *Eucharistija yra ir Bažnyčios auka.* Bažnyčia, Kristaus Kūnas, dalyvauja savosios Galvos aukoje. Ji visa aukojama drauge su Kristumi. Ji vienijasi su Juo užtardama Tėvui visus žmones. Eucharistijoje Kris-
618, 2031 taus auka tampa ir Jo kūno narių auka. Tikinčiųjų gyvenimas ir Dievo garbinimas, jų kančios, maldos ir darbai jungiasi su Kristaus gyvenimu
1109 ir Jo Dievo garbinimu, kančiomis, maldomis ir darbais, su Jo visa apimančia auka ir tuo būdu įgyja naują vertę. Ant altoriaus sudabartinama Kristaus auka suteikia galimybę visoms krikščionių kartoms susivienyti su Jo auka.

> Katakombų piešiniuose ne kartą vaizduojama ypatinga Bažnyčios laikysena – kaip besimeldžiančios, plačiai rankas iškėlusios moters. Kaip Kristus, kuris ant kryžiaus ištiesė rankas, Bažnyčia per Jį, su Juo ir Jame aukojasi už visus žmones ir juos užtaria.

1369 *Visa Bažnyčia vienijasi su Kristaus auka ir Jo užtarimu.* Petro
834, 882 tarnystę Bažnyčioje atliekantis popiežius vienijasi su kiekviena švenčiama Eucharistija, kurioje jis yra minimas kaip visuotinės Bažnyčios
1561 vienybės ženklas ir tarnas. Vietos *vyskupas* visada yra atsakingas už
1566 Eucharistiją, net ir tada, kai jai vadovauja *kunigas*; jos metu tariant vyskupo vardą pabrėžiama, kad kunigų draugėje ir *diakonų* padedamas jis vadovauja dalinei Bažnyčiai. Bendruomenė užtaria ir visus tarnautojus, kurie už ją ir su ja aukoja eucharistinę Auką:

> Teisėta tebūnie laikoma ta Eucharistija, kuriai vadovauja vyskupas arba jo įgaliotas asmuo.[194]

> O per kunigų tarnybą dvasinė tikinčiųjų atnaša atbaigiama, sujungiant ją su Kristaus, vienatinio Tarpininko, auka, kuri kunigų rankomis nekruvinu

[192] Tridento Susirinkimas, 22ª sesija, *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 2: DS 1743.
[193] *Ibid.*
[194] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Smyrnaeos* 8, 1: SC 10bis, 138 (Funk 1, 282).

ir sakramentiniu būdu visos Bažnyčios vardu aukojama Eucharistijoje, iki ateis pats Viešpats.[195]

1370 Su Kristaus auka vienijasi ne vien čia žemėje esantys Jo nariai, bet ir tie, kurie jau yra *dangaus garbėje*: eucharistinę Auką Bažnyčia aukoja drauge su Švenčiausiąja Mergele Marija, prisimindama ją ir visus šventuosius. Eucharistijos metu Bažnyčia drauge su Marija tarytum stovi kryžiaus papėdėje, susivienijusi su Kristaus auka ir Jo užtariama. 956 969

1371 Eucharistijos auka yra aukojama ir už *mirusius tikinčiuosius*, „kurie yra mirę Kristuje, bet dar ne visiškai išskaistinti“[196], kad galėtų įžengti į Kristaus šviesą ir ramybę: 958, 1689 1032

> Palaidokite tą kūną bet kur. Visiškai juo nesirūpinkite! Vieno jus prašau: vis vien, kur tik jūs būtumėte, prisiminkite mane prie Viešpaties altoriaus.[197]
>
> Paskui [anaforoje] meldžiamės už jau užmigusius šventuosius tėvus ir vyskupus, ir bendrai už visus užmigusius pirma mūsų; mes tikime, kad tai duos labai daug naudos sieloms, už kurias meldžiamės šventos ir didingos aukos akivaizdoje. [...] Siųsdami Dievui savo maldas už tuos, kurie yra užmigę, nors ir buvo nusidėję, [...] atnašaujame už mūsų nuodėmes paaukotąjį Kristų, kad žmonėms draugiškas Dievas būtų jiems ir mums maloningas.[198]

1372 Šv. Augustinas įstabiai glaustai perteikė mokymą, raginantį mus kaskart tobuliau dalyvauti mūsų Atpirkėjo aukoje, kurią švenčiame Eucharistijoje: 1140

> Visą atpirktąją tautą, tai yra suvienytą šventųjų bendruomenę, kaip visuotinę auką, Dievui paaukojo Vyriausiasis Kunigas, kuris, priėmęs tarno išvaizdą, kentėdamas save paaukojo už mus, kad mes taptume tos iškilios Galvos kūnu. [...] Tokia yra krikščionių auka: „Daugelis esame vienas Kūnas Kristuje“ (Rom 12, 5). Bažnyčia be paliovos atkuria šią auką tikintiesiems gerai pažįstamu altoriaus sakramentu, ir darosi akivaizdu, kad tame, ką aukoja, ji pati yra aukojama.[199]

[195] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 993.

[196] Tridento Susirinkimas, 22ª sesija, *Doctrina de ss. Missae Sacrificio*, c. 2: DS 1743.

[197] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 9, 11, 27: CCL 27, 149 (PL 32, 775); šv. Monika prieš savo mirtį šv. Augustinui ir jo broliui.

[198] Šv. Kirilas Jeruzalietis, *Catecheses mystagogicae* 5, 9–10: SC 126, 158–160 (PG 30, 1116–1117).

[199] Šv. Augustinas, *De civitate Dei* 10, 6: CSEL 40/1, 456 (PL 41, 284).

Kristaus buvimas čia ir dabar Jo žodžių ir Šventosios Dvasios galia

1373 „Kristus Jėzus, kuris numirė, bet buvo prikeltas, kuris sėdi Dievo dešinėje ir net užtaria mus“ (Rom 8, 34), savo Bažnyčioje yra daugeliu būdų:[200] savo žodyje, savo Bažnyčios maldoje: ten, „kur du ar trys susirinkę mano vardu, ten ir aš esu tarp jų“ (Mt 18, 20), vargšuose, ligoniuose, kaliniuose,[201] sakramentuose, kurių steigėjas Jis yra, Mišių aukoje ir kunigišką tarnybą vykdančiuose asmenyse, bet *pirmiausia*
1088 *„eucharistiniais pavidalais“*[202].

1374 Kristaus buvimas eucharistiniais pavidalais yra nepakartojamas.
1211 Jis iškelia Eucharistiją virš visų sakramentų ir padaro ją „dvasinio gyvenimo tobulybe ir tikslu, į kurį krypsta visi sakramentai“[203]. Švenčiausiajame Eucharistijos sakramente *tikrai*, *realiai* ir *substanciškai* yra mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus kūnas ir kraujas išvien su Jo siela ir dievyste ir todėl *visas Kristus*[204]. „Šitas buvimas vadinamas ‘realus’ ne išimtine prasme, tarsi kitoks buvimas nebūtų ‘realus’, bet iškiliausia prasme, kadangi tai *substancialus* buvimas, ir Kristus – Dievas ir žmogus – čia yra visas ir nedalomas.“[205]

1375 Kristus tampa esantis šiame sakramente *pakeitus* duoną ir vyną
į Kristaus Kūną ir Kraują. Bažnyčios tėvai nedvejodami tvirtino, kad
1105 Bažnyčia tiki Kristaus žodžių ir Šventosios Dvasios veikimo veiksmingumu vykdant šį perkeitimą. Šv. Jonas Auksaburnis paaiškina:

> Ne žmogus padaro, kad paaukotos dovanos tampa Kristaus Kūnu ir Krauju, bet pats Kristus, kuris buvo už mus nukryžiuotas. Kristui atsto-
> 1128 vaujantis kunigas ištaria tuos žodžius, tačiau jų veiksmingumas ir malonė yra iš Dievo. „Tai yra mano Kūnas“, – sako Jis. Tie žodžiai perkeičia paaukotas dovanas.[206]

[200] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.
[201] Plg. Mt 25, 31–46.
[202] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964) 100–101.
[203] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 3, q. 73, a. 3, c, ed. Leon. 12, 140.
[204] Plg. Tridento Susirinkimas, 13ª šesija, *Decretum de ss. Eucharistia*, canon 1: DS 1651.
[205] Paulius VI, Encikl. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 764.
[206] Šv. Jonas Auksaburnis, *De proditione Iudae homilia* 1, 6: PG 49, 380.

O šv. Ambraziejus apie tą perkeitimą sako:

> Pripažinkime, kad čia nebe tai, ką yra suformavusi gamta, o tai, ką pašventino palaiminimas, ir kad palaiminimo jėga yra galingesnė už gamtos, nes perkeičia net pačią gamtą [...][207]. Argi Kristaus žodis, kuris iš nieko galėjo padaryti tai, ko nebuvo, negalėtų jau esančių dalykų paversti 298
> tuo, kuo jie dar nėra buvę? Juk sukurti naujus dalykus nėra lengviau, negu pakeisti jų prigimtį.[208]

1376 Tridento Susirinkimas taip apibendrina katalikų tikėjimą: „Kadangi mūsų Atpirkėjas Kristus pasakė, jog tai, ką Jis aukojo duonos pavidalu, tikrai yra Jo kūnas, tai Bažnyčia visada buvo įsitikinusi, ir Susirinkimas iš naujo tai pareiškia, kad konsekruojant duoną ir vyną visa duonos substancija perkeičiama į mūsų Viešpaties Kristaus Kūno substanciją ir visa vyno substancija – į Jo Kraujo substanciją. Tą perkeitimą Katalikų Bažnyčia teisingai ir tiksliai pavadino *transsubstanciacija*."[209]

1377 Kristaus eucharistinis buvimas prasideda konsekravimo momentu ir trunka tiek laiko, kiek išlieka eucharistiniai pavidalai. Kristus yra visas kiekvienu pavidalu ir visas kiekvienoje jų dalyje, tad duonos laužymas Kristaus nedalija.[210]

1378 *Eucharistijos garbinimas.* Mišių liturgijoje savo tikėjimą realiu 1178
Kristaus buvimu vyno ir duonos pavidalais mes išreiškiame atsiklaupdami arba žemai nusilenkdami ir tuo parodydami, kad pagerbiame Viešpatį. „Tą Eucharistijai priderantį didžiausios pagarbos kultą Katalikų Bažnyčia skatino ir tebeskatina ne tik per Mišias, bet ir kitu metu: 103, 2628
labai rūpestingai saugodama konsekruotas Ostijas, jas išstatydama tikintiesiems iškilmingai pagarbinti, nešdama jas su džiaugsmu palydimas procesijose."[211]

1379 „Šventoji saugykla" (tabernakulis) iš pradžių buvo skirta tinkamai laikyti Eucharistijai, kad būtų galima ją nunešti ligoniams arba nedalyvavusiems Mišiose. Pagilinusi tikėjimą realiu Kristaus buvimu Jo Eucharistijoje, Bažnyčia suvokė eucharistiniais pavidalais esančio Viešpaties tylios adoracijos prasmę. 1183

[207] Šv. Ambraziejus, *De mysteriis* 9, 50: CSEL 73, 110 (PL 16, 405).
[208] *Ibid.*, 9, 52: CSEL 73, 112 (PL 16, 407).
[209] Tridento Susirinkimas, 13ª sesija, *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 4: DS 1642.
[210] Plg. Tridento Susirinkimas, 13ª sesija, *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 3: DS 1641.
[211] Paulius VI, Encikl. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 769.

Dėl to tabernakulis turi būti pastatytas ypač garbingoje bažnyčios vietoje ir taip
2691 įrengtas, kad pabrėžtų ir atskleistų Kristaus realaus buvimo Švenčiausiajame Sakramente tiesą.

1380 Didžiai prasminga, kad Kristus panoro pasilikti Bažnyčioje tokiu ypatingu būdu. Kadangi turėjo atsiskirti nuo savųjų kaip regimas asmuo, Jis panoro pasilikti su mumis sakramentiniu būdu; kadangi tu-
669 rėjo pasiaukoti ant kryžiaus dėl mūsų išganymo, panoro mums palikti atminimą tos meilės, kuria mus pamilo „iki galo" (Jn 13, 1), iki savo gyvybės aukos. Savo eucharistiniu buvimu Kristus slėpiningu būdu lie-
478 ka tarp mūsų kaip Tas, kuris mus pamilo ir paaukojo save už mus;[212] Jis pasilieka tą meilę išreiškiančiais ir perteikiančiais ženklais:

> Bažnyčiai ir pasauliui labai reikalingas Eucharistijos kultas. Šiame meilės sakramente mūsų laukia Jėzus. Netaupykime laiko susitikdami su Juo per adoraciją ir kontempliaciją, kupiną tikėjimo ir pasirengimo atlyginti
> 2715 už pasaulio dideles kaltes bei nusikaltimus. Mūsų adoracija tegu niekada nesiliauja![213]

1381 „Tikro Kristaus kūno ir tikro Jo kraujo buvimą šiame sakramente, pasak šv. Tomo, 'galima patirti ne juslėmis, bet *vien tikėjimu*, kuris
156 remiasi Dievo autoritetu'. Todėl komentuodamas Luko 22, 19 tekstą: 'Tai yra mano kūnas, kuris už jus atiduodamas', šv. Kirilas sako: 'Neabejok, ar tai tikra, bet verčiau tikėdamas priimk Gelbėtojo žodžius, nes
215 Jis, būdamas Tiesa, nemeluoja'"[214]:

> Tau lenkiuos, o Dieve, mums neregimas,
> Ostijos paveiksle tikrai esamas.
> Tau aš savo širdį duodu visiškai,
> nes gali ją tenkint, Dieve, Tu tiktai.
>
> Nei akis, nei skonis, nei lytėjimas –
> liudyt čia tegali vien tikėjimas.
> Tavo žodžiu, Dieve, aš tikiu tvirtai,
> nes tiesos tikresnės nerasiu tikrai.[215]

[212] Plg. Gal 2, 20.

[213] Pal. Jonas Paulius II, Laiškas *Dominicae Cenae*, 3: AAS 72 (1980) 119; plg. *Enchiridion Vaticanum* 7, 177.

[214] Paulius VI, Encikl. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 757; plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 75, a. 1, c, ed. Leon. 12, 156; Šv. Kirilas Aleksandrietis, *Commentarius in Lucam* 22, 19: PG 72, 912.

[215] AHMA 50, 589.

VI. Velykų pokylis

1382 Mišios neatsiejamai yra ir aukos atminimas, kuriuo įamžinama Kryžiaus auka, ir šventasis susivienijimo su Viešpaties Kūnu ir Krauju pokylis. Tačiau Eucharistijos aukos šventimas ištisai krypsta į visišką 950
tikinčiųjų susivienijimą su Kristumi per Komuniją. Priimti Komuniją reiškia priimti patį Kristų, kuris už mus save paaukojo.

1383 *Altorius*, prie kurio renkasi Bažnyčia švęsdama Eucharistiją, žymi 1182
du to paties slėpinio aspektus: aukos altorių ir Viešpaties stalą; negana to: krikščioniškasis altorius yra simbolis paties Kristaus, kuris tarp susirinkusių savo tikinčiųjų esti ir kaip auka, paaukota mums sutaikinti, ir kaip mums dovanotas dangiškasis maistas. „Kas gi iš tiesų yra Kristaus altorius, jei ne Kristaus kūno atvaizdas?", – klausia šv. Ambraziejus,[216] o kitoje vietoje: „Altorius yra kūno atvaizdas, o Kristaus kūnas – ant altoriaus."[217] Liturgija daugeliu maldų išreiškia tą aukos ir Komunijos vienybę. Todėl Romos Bažnyčia savo anaforoje meldžiasi:

> Karštai maldaujame tave, visagali Dieve: paliepk šventajam savo Angelui nunešti šią auką prie tavo aukštojo sosto – tavo dieviškosios didybės akivaizdon, kad, priėmę nuo šio altoriaus tavo Sūnaus švenčiausiąjį Kūną ir Kraują, mes taptume pilni dangaus palaimos ir malonės.[218]

Komunija: „Imkite ir valgykite jos visi"

1384 Viešpats mus primygtinai kviečia priimti Jį Eucharistijos sakra- 2835
mente: „Iš tiesų, iš tiesų sakau jums: jei nevalgysite Žmogaus Sūnaus kūno ir negersite jo kraujo, neturėsite savyje gyvybės!" (Jn 6, 53).

1385 Atsiliepdami į tą kvietimą, tokiam didžiam ir šventam momentui turime *pasirengti*. Šv. Paulius ragina atlikti sąžinės patikrinimą: „Kas nevertai valgo tos duonos ar geria iš Viešpaties taurės, tas bus kaltas Viešpaties Kūnu ir Krauju. Teištiria žmogus pats save ir tada tevalgo tos duonos ir tegeria iš tos taurės. Kas valgo ir geria to Kūno neišskirdamas, tas valgo ir geria sau pasmerkimą" (1 Kor 11, 27–29). Kas jaučiasi 1457

[216] Šv. Ambraziejus, *De sacramentis* 5, 7: CSEL 73, 61 (PL 16, 447).
[217] Šv. Ambraziejus, *De sacramentis* 4, 7: CSEL 73, 49 (PL 16, 437).
[218] *I Eucharistijos malda*, 96, in: *Romos mišiolas*, *I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 475.

padaręs sunkią nuodėmę, turi priimti Sutaikinimo sakramentą prieš eidamas Komunijos.

1386 Eucharistijos sakramento didybės akivaizdoje tikintysis gali tik nuolankiai ir su karštu tikėjimu pakartoti šimtininko žodžius:[219] *Viešpatie, nesu vertas* [kad užeitum po mano stogu], *kad ateitum į mano širdį, bet tik tark žodį, ir mano siela pasveiks.*[220] Dieviškojoje šv. Jono Auksaburnio liturgijoje tikintieji meldžiasi ta pačia dvasia:

732 Dievo Sūnau, leisk man šiandien dalyvauti toje mistinėje vakarienėje. Aš neišduosiu paslapties Tavo priešams, nepabučiuosiu Tavęs Judo pabučiavimu, bet Tau šaukiu kaip piktadarys: prisimink mane, Viešpatie, savo Karalystėje.[221]

1387 Rengdamiesi tinkamai priimti šį sakramentą, tikintieji laikosi jų
2043 Bažnyčioje nustatyto pasninko.[222] Kūno laikysena (judesiai, drabužiai) turi išreikšti pagarbą, iškilmingumą ir džiaugsmą tuo metu, kai Kristus ateina pas mus kaip svečias.

1388 Suvokdami pačios Eucharistijos esmę, tikintieji, jei yra tinkamai pasirengę,[223] turėtų priimti Komuniją dalyvaudami Mišiose:[224] „Labai rekomenduojamas toks tobulesnis Mišiose dalyvavimo būdas, kai tikintieji po kunigo komunijos priima Viešpaties kūną iš tos pačios aukos."[225]

2042 1389 Bažnyčia įpareigoja tikinčiuosius „sekmadieniais ir per šventes dalyvauti dieviškojoje liturgijoje"[226] ir bent kartą per metus priimti Eucharistiją, jeigu įmanoma, Velykų laiku,[227] tam pasirengus Sutaikinimo sakramentu. Tačiau Bažnyčia labai pataria tikintiesiems priiminėti

[219] Plg. Mt 8, 8.

[220] *Komunija*, 133, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 498.

[221] *Liturgia Byzantina. Anaphora Iohannis Chrysostomi*, Prex ante Communionem, in: *Liturgies Eastern and Western*, F. E. Brightman, Oksfordas, 1896, p. 394 (PG 63, 920).

[222] Plg. KTK kan. 919.

[223] Plg. KTK kan. 916–917.

[224] Tą pačią dieną tikintieji gali priimti komuniją ne daugiau kaip du kartus. Popiežiškoji Kanonų teisės autentiško aiškinimo komisija, *Responsa ad proposita dubia*, 1: AAS 76 (1984) 746.

[225] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 55: AAS 56 (1964) 115.

[226] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Orientalium Ecclesiarum*, 15: AAS 57 (1956) 81.

[227] Plg. KTK kan. 920.

šventąją Eucharistiją sekmadieniais ir per šventes arba dar dažniau, net kasdien. 2837

1390 Kadangi Kristus sakramentiniu būdu yra ir vienu, ir kitu pavidalu, Komunija ir vienu – duonos – pavidalu leidžia gauti visus Eucharistijos malonės vaisius. Dėl pastoracinių priežasčių toks Komunijos būdas buvo teisėtai nustatytas kaip priimtiniausias lotynų apeigose. „Sakramentinio ženklo atžvilgiu pilnesnė komunija abiem pavidalais. Šitaip ji geriau pasirodo kaip eucharistinė puota."[228] Taip priimti Komuniją įprasta Rytų Bažnyčių apeigose.

Komunijos vaisiai

1391 *Komunija mus tvirčiau suvienija su Kristumi.* Pagrindinis Eucharistijos priėmimo Komunijoje vaisius yra glaudi vienybė su Jėzumi Kristumi. Viešpats juk sako: „Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas pasilieka manyje, ir aš jame" (Jn 6, 56). Gyvenimo Kristuje pagrindas yra eucharistinis pokylis: „Kaip mane yra siuntęs gyvasis Tėvas ir aš gyvenu per Tėvą, taip ir tas, kuris mane valgo, gyvens per mane" (Jn 6, 57): 460 521

> Kai per Viešpaties šventes tikintieji priima Sūnaus Kūną, jie vieni kitiems skelbia Gerąją Naujieną, kad jiems duotas gyvenimo laidas, kaip ir tada, kai angelas pasakė Marijai Magdalietei: „Kristus prisikėlė!" Taip ir dabar gyvenimas ir prisikėlimas suteikiami tam, kuris priima Kristų.[229]

1392 Kas medžiaginis maistas yra mūsų kūno gyvenimui, tas Komunija įstabiu būdu yra mūsų dvasiniam gyvenimui. „Šventosios Dvasios gaivinamo ir gyvybe trykštančio"[230], prisikėlusio Kristaus Kūno priėmimas palaiko, praturtina ir atnaujina per Krikštą gautą malonės gyvenimą. Kad krikščioniškasis gyvenimas augtų, jis turi būti maitinamas eucharistine Komunija, mūsų kelionės duona, ligi pat mirties, kai ta duona mums bus duota kaip Viatikas. 1212 1524

[228] *Bendrieji Romos mišiolo nuostatai*, 240, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 53.

[229] *Fanqîth, Breviarium iuxta ritum Ecclesiae Antiochenae Syrorum*, v. 1, Mossul, 1886, p. 237a–b.

[230] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 5: AAS 58 (1966) 997.

1393 *Komunija mus atskiria nuo nuodėmės.* Kristaus Kūnas, kurį mes priimame Komunijoje, yra „už mus atiduodamas“, ir Kraujas, kurį ge-
613 riame, „yra išliejamas už daugelį nuodėmėms atleisti“. Dėl to Eucharistija negali mūsų vienyti su Kristumi, neapvalydama mūsų nuo padarytų nuodėmių ir nesaugodama nuo naujų:

> Kiekvieną kartą kai tik ją priimame, skelbiame Viešpaties mirtį.[231] Jeigu skelbiame mirtį, skelbiame ir nuodėmių atleidimą. Jei kiekvieną kartą, kada praliejamas kraujas, jis praliejamas nuodėmėms atleisti, tai aš turiu jį nuolat priiminėti, kad jis nuolat atleistų mano nuodėmes. Aš nuolat nusidedu – turiu nuolat turėti vaistą.[232]

1394 Kaip kūno maistas grąžina prarastas jėgas, taip Eucharistija stip-
1863 rina meilę, kuri kasdieniame gyvenime yra linkusi silpnėti; ši atgijusi meilė *naikina lengvąsias nuodėmes.*[233] Mums save dovanojantis Kristus gaivina mūsų meilę ir duoda mums jėgų nutraukti netvarkingą prisiri-
1436 šimą prie kūrinių ir įsitvirtinti Jame:

> Kadangi Kristus mirė už mus iš meilės, tai, aukos metu minėdami Jo mirtį, mes Jį prašome, kad meilė būtų mums suteikta Šventosios Dvasios atėjimu; prašome nuolankiai, kad dėl tos meilės, dėl kurios Kristus panoro už mus numirti, mes taip pat, gavę Šventosios Dvasios malonę, galėtume laikyti pasaulį tartum mums nukryžiuotą, o save pačius – nukryžiuotus pasauliui. [...] Gavę meilės dovaną, mirštame nuodėmei ir gyvename Dievui.[234]

1395 Dėl tos meilės, kurią Eucharistija mumyse įžiebia, ji mus *saugo*
1855 *nuo* būsimų *mirtinųjų nuodėmių.* Kuo labiau dalyvaujame Kristaus gyvenime ir kuo tvirtesnė su Juo mūsų draugystė, tuo mažesnis pavojus ją nutraukti per mirtinąją nuodėmę. Tačiau Eucharistija nėra skirta mirtinosioms nuodėmėms atleisti. Tam skirtas Sutaikinimo sakramentas.
1446 Tuo tarpu Eucharistija – sakramentas tų, kurie yra visiškai susivieniję su Bažnyčia.

1118 1396 *Mistinio Kūno vienybė: Eucharistija ugdo Bažnyčią.* Priimantieji Eucharistiją yra daug tvirčiau susivieniję su Kristumi; drauge Kristus

[231] Plg. 1 Kor 11, 26.
[232] Šv. Ambraziejus, *De sacramentis* 4, 28: CSEL 73, 57–58 (PL 16, 446).
[233] Plg. Tridento Susirinkimas, 13ª sesija, *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 2: DS 1638.
[234] Šv. Fulgentas Ruspietis, *Contra gesta Fabiani* 28, 17: CCL 91A, 813–814 (PL 65, 789).

juos vienija su tikinčiaisiais viename Kūne – Bažnyčioje. Komunija atnaujina, sustiprina ir pagilina per Krikštą jau įvykusį įsitraukimą į Bažnyčią. Krikštu mes buvome pašaukti sudaryti vieną Kūną.[235] Eucharistija įgyvendina šį kvietimą: „Argi laiminimo taurė, kurią laiminame, nėra bendravimas Kristaus kraujyje? Argi duona, kurią laužome, nėra bendravimas Kristaus kūne? Jei viena duona, tai ir mes daugelis esame vienas Kūnas: mes juk visi dalijamės viena duona“ (1 Kor 10, 16–17): 1267 790

> Jeigu jūs esate Kristaus kūnas ir Jo nariai, tai ant Viešpaties stalo yra jūsų sakramentas, ir jūs priimate sakramentą, kuris esate jūs patys. Tam, ką priimate, jūs atsakote „Amen“ („Taip, tai tiesa!“) ir atsakydami įsipareigojate. Tu išgirsti žodžius: „Kristaus Kūnas“ ir atsakai: „Amen“. Tad būk Kristaus narys, kad tavo „Amen“ būtų tikras.[236] 1064

1397 *Eucharistija įpareigoja vargšų atžvilgiu*: kad teisingai priimtume už mus atiduotą Kristaus Kūną ir Kraują, turime atpažinti Kristų vargingiausiuose žmonėse, Jo broliuose:[237] 2449

> Tu ragavai Viešpaties Kraujo ir net nepažįsti savo brolio. Darai gėdą tam stalui manydamas, kad nėra vertas dalytis tavuoju maistu tas, kuris buvo rastas vertas sėstis prie šio stalo. Dievas tave išvadavo iš visų tavo nuodėmių ir čia pakvietė, o tu net ir tada netapai gailestingesnis.[238]

1398 *Eucharistija ir krikščionių vienybė*. Šio didžio slėpinio akivaizdoje šv. Augustinas sušunka: „*O pamaldumo sakramente! O vienybės ženkle! O gailestingosios meilės ryšy!*“[239] Kuo skaudžiau jaučiamas Bažnyčios suskilimas, kuris neleidžia bendrai artintis prie Viešpaties stalo, tuo karščiau meldžiamasi prašant Viešpatį, kad ateitų visų tikinčiųjų visiškos vienybės metas. 817

1399 Rytų Bažnyčios, kurios nėra visiškai susivienijusios su Katalikų Bažnyčia, Eucharistiją švenčia su didele meile. „Tos Bažnyčios, nors ir atsiskyrusios, turi tikrus sakramentus ir apaštališkos įpėdinystės dėka ypač Kunigystę ir Eucharistiją, kuriais jos ir dabar tebėra nepaprastai glaudžiai su mumis susijungusios.“[240] 838

[235] Plg. 1 Kor 12, 13.

[236] Šv. Augustinas, *Sermo* 272: PL 38, 1247.

[237] Plg. Mt 25, 40.

[238] Šv. Jonas Auksaburnis, *In epistulam I ad Corinthios*, homilia 27, 5: PG 61, 230.

[239] Šv. Augustinas, *In Iohannis evangelium tractatus* 26, 13: CCL 36, 266 (PL 35, 1613); plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 47: AAS 56 (1964) 113.

[240] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 15: AAS 57 (1965) 102.

Tad tam tikras bendradarbiavimas šventuosiuose dalykuose (*in sacris*), būtent Eucharistijoje, „palankiomis aplinkybėmis ir bažnytinės vadovybės leidimu ne tik galimas, bet ir pageidaujamas“[241].

1400 Dėl Reformacijos atsiradusios ir nuo Katalikų Bažnyčios atsiskyrusios
1536 bažnytinės bendruomenės „ypač dėl šventimų sakramento neturėjimo [...] neišlaikė tikros ir vientisos eucharistinio slėpinio substancijos“[242]. Dėl šios priežasties eucharistinė Katalikų Bažnyčios bendrystė su tomis bendruomenėmis yra neįmanoma. Vis dėlto tos bažnytinės bendruomenės, „šventojoje Vakarienėje minėdamos Viešpaties mirtį ir prisikėlimą“, „išpažįsta, jog šitaip išreiškiamas gyvenimas bendrystėje su Kristumi, ir laukia jo garbingo atėjimo“[243].

1483 1401 Esant, ordinaro nuomone, svarbiam reikalui, katalikų kunigams leidžiama teikti sakramentus (Eucharistiją, Atgailos sakramentą, Ligonių patepimą) ir kitiems krikščionims, kurie nėra visiškai susivieniję su Katalikų Bažnyčia, jeigu jie patys to prašo savo noru; tada jie turi išpažinti tikį tais sakramentais taip, kaip
1385 tiki katalikai, ir būti tinkamai pasirengę juos priimti.[244]

VII. Eucharistija – „būsimos garbės laidas“

1402 Senovinėje maldoje Bažnyčia taip kreipiasi į Eucharistijos slė-
1323 pinį: „O šventasis Pokyli, kuriame Kristų priimame, skaudžią Jo kančią minime, siela malonę laimi, ir gauname būsimos garbės laidą.“[245] Kadangi Eucharistija yra Viešpaties Velykų atminimas, kadangi mūsų altoriaus Komunija mus pripildo „dangaus palaimos ir malonės“[246], tai
1130 Eucharistija irgi yra dangaus garbės anticipacija.

1403 Paskutinės vakarienės metu Viešpats savo mokinių dėmesį nukreipė į Velykų atbaigimą Dievo karalystėje: „Ir sakau jums: nuo šiol aš nebegersiu šito vynmedžio vaisiaus iki tos dienos, kada su jumis gersiu jį naują savo Tėvo Karalystėje“ (Mt 26, 29).[247] Švęsdama Eucharistiją,

[241] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 15: AAS 57 (1965) 102; plg. KTK kan. 844, § 3.

[242] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 22: AAS 57 (1965) 106.

[243] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 22: AAS 57 (1965) 106.

[244] Plg. KTK kan. 844, § 4.

[245] *In Sollemnitate ss.mi corporis et sanguinis Christi*, Antiphona ad „Magnificat“: II Vesperis: *Liturgia Horarum*, editio typica, v. 3, Vatikanas, 1973, p. 502.

[246] *I Eucharistijos malda*, 96, in: *Romos mišiolas*, *I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 475.

[247] Plg. Lk 22, 18; Mk 14, 25.

Bažnyčia kaskart prisimena šį pažadą ir žvelgia į Tą, „kuris ateis“ (Apr 1, 4). Savo maldoje ji kviečia Jį ateiti: „*Marana tha*“ (1 Kor 16, 22), „Ateik, Viešpatie Jėzau“ (Apr 22, 20). „Teateina Tavo malonė ir tepraeina šis pasaulis!“[248] 671

1404 Bažnyčia žino, kad jau dabar Viešpats ateina savo Eucharistijoje ir yra čia, tarp mūsų. Vis dėlto tas Jo buvimas yra pridengtas. Dėl to Eucharistiją švenčiame, „su palaiminga viltimi laukdami mūsų Išganytojo Jėzaus Kristaus atėjimo“[249], prašydami: „Priimk į dangaus karalystę, kur tikimės drauge su jais [mirusiaisiais] tavo garbe amžinai gėrėtis. Ten nušluostysi mums nuo akių kiekvieną ašarą, o mes tave, Dieve, regėdami veidas į veidą, per amžius būsime į tave panašūs ir nesiliaudami tave šlovinsime per Kristų, mūsų Viešpatį.“[250] 1041 1028

1405 Eucharistija yra tos didžiosios vilties – naujojo dangaus ir naujosios žemės, kuriuose gyvena teisybė,[251] – tikriausias laidas ir aiškiausias ženklas. Kiekvieną kartą, kai švenčiamas šis slėpinys, „vykdomas mūsų atpirkimo darbas“[252], o mes „laužome vieną duoną, kuri yra nemirtingumo vaistas, priešnuodis, kad ne mirtume, bet amžinai gyventume Jėzuje Kristuje“[253]. 1042 1000

Santrauka

1406 *Jėzus sako: „Aš esu gyvoji duona, nužengusi iš dangaus. Kas valgys šią duoną – gyvens per amžius [...]. Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas turi amžinąjį gyvenimą [...], tas pasilieka manyje, ir aš jame“ (Jn 6, 51. 54. 56).*

1407 *Eucharistija yra Bažnyčios gyvenimo šerdis ir viršūnė, nes joje Kristus įtraukia savo Bažnyčią ir visus savo narius į šlovinimo ir dėkojimo auką Tėvui, vieną kartą visiems laikams paaukotą ant*

[248] *Didaché* 10, 6: SC 248, 180 (Funk, *Patres apostolici* 1, 24).
[249] *Komunija*, 126, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 496; plg. Tit 2, 13.
[250] *III Eucharistijos malda*, 115a, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 486.
[251] Plg. 2 Pt 3, 13.
[252] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 3: AAS 57 (1965) 6.
[253] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Ephesios*, 20, 2: SC 10bis, 76 (Funk 1, 230).

kryžiaus; per šią auką savo Kūnui, kuris yra Bažnyčia, Jis teikia išganymo malones.

1408 *Švenčiant Eucharistiją, visuomet skelbiamas Dievo žodis; dėkojama Dievui Tėvui už visas Jo geradarybes, ypač už tai, kad mums dovanojo savo Sūnų; konsekruojami duona ir vynas; dalyvaujama liturginiame pokylyje priimant Viešpaties Kūną ir Kraują. Visi šie elementai yra vienas ir tas pats kulto veiksmas.*

1409 *Eucharistija yra Kristaus Velykų, tai yra Kristaus gyvenimu, mirtimi ir prisikėlimu įgyvendinto išganymo, atminimas; ką Kristus nuveikė, sudabartinama liturginiais veiksmais.*

1410 *Eucharistinę auką aukoja pats Kristus, amžinas Vyriausiasis Naujosios Sandoros Kunigas, veikdamas per Jam patarnaujančius kunigus. Taipgi pats Kristus, realiai čia esantis duonos ir vyno pavidalais, yra Eucharistijos aukos atnaša.*

1411 *Tiktai galiojančia tvarka įšventinti kunigai gali vadovauti Eucharistijai ir konsekruoti duoną ir vyną, kad jie taptų Viešpaties Kūnu ir Krauju.*

1412 *Esminiai Eucharistijos sakramento ženklai yra kvietinė duona ir vynuogių vynas, kuriems šaukiamasi Šventosios Dvasios palaiminimo, o kunigas taria konsekracijos žodžius, Jėzaus pasakytus Paskutinės vakarienės metu: „Tai yra mano Kūnas, kuris už jus atiduodamas. [...] Tai yra taurė [...] mano Kraujo...“*

1413 *Konsekruojant įvyksta duonos ir vyno transsubstanciacija duonai ir vynui virstant Kristaus Kūnu ir Krauju. Konsekruotais duonos ir vyno pavidalais čia ir dabar tikrai, realiai ir substancialiai esti pats gyvasis ir šlovingasis Kristus, su kūnu ir krauju, siela ir dievyste.*[254]

1414 *Būdama auka, Eucharistija taip pat yra aukojama norint atitaisyti gyvųjų bei mirusiųjų nuodėmes ir gauti iš Dievo dvasinių bei žemiškų gėrybių.*

[254] Plg. Tridento Susirinkimas, 13ª sesija, *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 3: DS 1640; *Ibid.*, canon 1: DS 1651.

1415 *Kas nori priimti Kristų eucharistinėje Komunijoje, turi būti malonės būvyje. Jei kas jaučiasi sunkiai nusidėjęs, negali priimti Eucharistijos, pirmiau negavęs atleidimo Atgailos sakramentu.*

1416 *Šventoji Komunija Kristaus Kūno ir Kraujo priėmimu tvirčiau suvienija priimantįjį su Viešpačiu, atleidžia lengvąsias nuodėmes ir saugo nuo mirtinųjų. Kadangi sustiprėja meilės ryšys tarp priimančiojo ir Kristaus, tai šio sakramento priėmimas stiprina ir Bažnyčios, mistinio Kristaus Kūno, vienybę.*

1417 *Bažnyčia labai pataria tikintiesiems priimti šventąją Komuniją, kai tik jie dalyvauja Eucharistijos šventime, o įpareigoja tai daryti bent vieną kartą per metus.*

1418 *Kadangi Altoriaus sakramente yra pats Kristus, Jį reikia pagerbti adoracija. „Švenčiausiojo Sakramento aplankymas yra dėkingumo įrodymas, meilės ženklas ir pareigos garbinti mūsų Viešpatį Kristų atlikimas."*[255]

1419 *Išeidamas iš šio pasaulio pas Tėvą, Kristus mums paliko Eucharistiją, būsimos garbės drauge su Juo laidą; dalyvavimas šventojoje Aukoje mūsų širdį padaro panašią į Jo širdį, palaiko mūsų jėgas šio gyvenimo kelionėje, žadina ilgėtis amžinojo gyvenimo ir jau dabar vienija su dangaus Bažnyčia, su Švenčiausiąja Mergele Marija ir visais šventaisiais.*

[255] Paulius VI, Encikl. *Mysterium fidei*: AAS 57 (1965) 771.

ANTRAS POSKYRIS

GYDYMO SAKRAMENTAI

1420 Įkrikščioninimo sakramentais žmogus gauna naują gyvenimą Kristuje. Deja, šį gyvenimą „nešiojamės moliniuose induose“ (2 Kor 4, 7). Dabar jis dar „su Kristumi yra paslėptas Dieve“ (Kol 3, 3). Būdami žemiškuose mūsų namuose,[1] tebesame atviri kentėjimams, ligoms ir mirčiai. Naujasis Dievo vaiko gyvenimas dėl nuodėmės gali nusilpti ir net būti prarastas.

1421 Viešpats Jėzus Kristus, mūsų sielų ir kūnų gydytojas, atleidęs paralyžiuotajam nuodėmes ir grąžinęs jam kūno sveikatą,[2] norėjo, kad Jo Bažnyčia Šventosios Dvasios galia tęstų Jo gydymo ir išganymo darbą, reikalingą ir jos nariams. Toks yra dviejų gydymo sakramentų – Atgailos ir Ligonių patepimo – tikslas.

4 skirsnis

ATGAILOS IR SUTAIKINIMO SAKRAMENTAS

980 1422 „Einantieji atgailos sakramento iš Dievo gailestingumo gauna nuodėmių, kuriomis buvo įžeistas Dievas, atleidimą ir šitaip pat susitaikina su Bažnyčia, kurią nusidėdami sužeidė ir kuri savo meile, pavyzdžiu ir maldomis stengiasi padėti jiems atsiversti.“[3]

[1] Plg. 2 Kor 5, 1.
[2] Plg. Mk 2, 1–12.
[3] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

I. Kaip vadinamas šis sakramentas?

1423 Jis vadinamas *Atsivertimo sakramentu*, nes juo sakramentiškai įgyvendinamas Jėzaus raginimas atsiversti,[4] atveriamas kelias sugrįžti pas Tėvą,[5] nuo kurio buvo nutolta per nuodėmę. 1989

Jis vadinamas *Atgailos sakramentu*, nes juo pašventinamas asmeninis ir bažnytinis kelias atsiversti, gailėtis ir atsilyginti. 1440

1424 Jis vadinamas *Išpažinties sakramentu*, nes esminis jo elementas yra prisipažinimas – nuodėmių išpažinimas kunigui. Giliąja prasme šis sakramentas taip pat yra Dievo šventumo ir Jo gailestingumo žmogui nusidėjėliui „išpažinimas", pripažinimas ir pašlovinimas. 1456

Jis vadinamas *Atleidimo sakramentu*, nes kunigo sakramentiniu nuodėmių atleidimu Dievas penitentui suteikia „atleidimą ir ramybę"[6]. 1449

Jis vadinamas ir *Sutaikinimo sakramentu*, nes juo nusidėjėliui dovanojama sutaikinanti Dievo meilė: „Susitaikinkite su Dievu!" (2 Kor 5, 20). Kas gyvena gailestinga Dievo meile, tas yra pasirengęs atsiliepti į Viešpaties raginimą: „Eik pirmiau susitaikinti su broliu" (Mt 5, 24). 1442

II. Kodėl reikia Sutaikinimo sakramento po Krikšto?

1425 „Esate nuplauti, pašventinti, nuteisinti Viešpaties Jėzaus Kristaus vardu ir mūsų Dievo Dvasia" (1 Kor 6, 11). Reikia gerai įsisąmoninti, kokią didelę dovaną Dievas mums suteikė įkrikščioninimo sakramentais, kad suprastume, kaip neleistina yra nuodėmė tiems, kurie apsivilko Kristumi.[7] Bet šv. apaštalas Jonas primena: „Jei sakytume, jog neturime nuodėmės, klaidintume patys save, ir nebūtų mumyse tiesos" (1 Jn 1, 8). Pats Viešpats mokė mus melstis: „Atleisk mums mūsų kaltes" (Lk 11, 4), susiedamas mūsų nuodėmių atleidimą su tuo, kaip mes patys vieni kitiems atleidžiame kaltes. 1263 2838

[4] Plg. Mk 1, 15.
[5] Plg. Lk 15, 18.
[6] *Vieno atgailaujančio sutaikinimo apeigos*, 46. 55, in: *Atgailos apeigos*, Vilnius, 2005, p. 32, 51.
[7] Plg. Gal 3, 27.

1426 *Atsivertimas* į Kristų, atgimimas per Krikštą, Šventosios Dvasios dovana, Kristaus Kūnas ir Kraujas, mums duotas kaip maistas, – visa tai tam, kad būtume „šventi ir nesutepti jo akivaizdoje“ (Ef 1, 4), kaip ir pati Bažnyčia, Kristaus Sužadėtinė, kurią Jis sau padarė „šventą ir nesuteptą“ (Ef 5, 27). Vis dėlto įkrikščioninant gautas naujasis gyvenimas nepanaikina žmogaus prigimties trapumo ir silpnumo nei polinkio
405, 978 nusidėti, kurį tradicija vadina *geismingumu*; jis išlieka pakrikštytuose
1264 žmonėse, kad jie, Kristaus malonės padedami, išmėgintų save krikščioniškojo gyvenimo kovoje.[8] Tai *atsivertimo* kova siekiant šventumo ir amžinojo gyvenimo, į kuriuos Viešpats mus nuolat kviečia.[9]

III. Pakrikštytųjų atsivertimas

541 1427 Jėzus ragina atsiversti. Tas raginimas yra esminė Karalystės skelbimo dalis: „Atėjo įvykdymo metas, Dievo Karalystė čia pat! Atsiverskite ir tikėkite Evangelija!“ (Mk 1, 15). Skelbdama savo mokymą,
1226 Bažnyčia kreipiasi pirmiausia į tuos, kurie dar nepažįsta Kristaus ir Jo Evangelijos. Tad kaip tik Krikštas esti pirmojo ir pagrindinio atsivertimo vieta. Tikint Gerąja Naujiena ir pasikrikštijant[10] atsižadama blogio ir įgyjamas išganymas, tai yra visų nuodėmių atleidimas ir naujo gyvenimo dovana.

1428 Bet Kristaus raginimas atsiversti girdimas ir tolesniame krikš-
1036 čionių gyvenime. Tas *antrasis atsivertimas* yra nesibaigiantis visos Bažnyčios uždavinys: „priimdama savo glėbin nusidėjėlius“, ji yra „šventa ir drauge nuolat apvalytina, todėl nuolat žengia atgailos ir atsinaujini-
853 mo keliu“[11]. Šios pastangos atsiversti yra ne vien žmogaus darbas. Tai malone patrauktos[12] ir palytėtos „sugrudusios dvasios“[13] atsakas į Die-
1996 vo, kuris mus pirmasis pamilo, gailestingąją meilę.[14]

[8] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 5: DS 1515.
[9] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1545; Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965) 44–45.
[10] Plg. Apd 2, 38.
[11] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 8: AAS 57 (1965) 12.
[12] Plg. Jn 6, 44; 12, 32.
[13] Plg. Ps 51, 19.
[14] Plg. 1 Jn 4, 10.

1429 Tai rodo ir triskart savo Mokytojo išsigynusio šv. Petro atsivertimas. Begalinio gailestingumo kupinas Jėzaus žvilgsnis ištraukia gailesčio ašaras,[15] o Viešpačiui prisikėlus, triskart pakartotą „taip" į Jo klausimą, ar Petras Jį mylįs.[16] Antrasis atsivertimas apima ir *bendruomenę*. Tai matyti iš Viešpaties raginimo visai Bažnyčiai: „Atsiversk!" (Apr 2, 5. 16).

> Šv. Ambraziejus apie dvejopą atsivertimą taip sako: „Bažnyčioje yra vanduo ir ašaros: Krikšto vanduo ir Atgailos ašaros."[17]

IV. Vidinė atgaila

1430 Kaip pranašai, taip ir Jėzus ragindamas atsiversti ir atgailauti pirmiausia galvoje turi ne išorinius veiksmus, „ašutinę ir pelenus", pasninkus ir apsimarinimus, bet *širdies atsivertimą*, *vidinę atgailą*. Be jų, 1098
atgailos darbai lieka nevaisingi ir nenuoširdūs; ir priešingai, vidinis atsivertimas siekia šią būklę paversti regimais ženklais, atgailos veiksmais ir darbais.[18]

1431 Vidinė atgaila yra radikali viso gyvenimo permaina, sugrįžimas, atsivertimas į Dievą iš visos širdies, nuodėmės atsižadėjimas, nusigręžimas nuo blogio bjaurintis savo padarytais blogais darbais. Tuo pat 1451
metu vidinė atgaila yra troškimas ir pasiryžimas pakeisti gyvenimą viliantis Dievo gailestingumo ir pasitikint Jo malonės pagalba. Tą širdies atsivertimą lydi išganingas skausmas ir liūdesys, kurį Bažnyčios tėvai vadino *animi cruciatus* (dvasios sielvartas), *compunctio cordis* (širdies 368
graudulys).[19]

1432 Žmogaus širdis yra nerangi ir užkietėjusi. Todėl reikia, kad Dievas duotų žmogui naują širdį.[20] Atsivertimas pirmiausia yra Dievo ma- 1989
lonė, sugrąžinanti prie Jo mūsų širdis: „Susigrąžink mus, VIEŠPATIE,

[15] Plg. Lk 22, 61–62.
[16] Plg. Jn 21, 15–17.
[17] Šv. Ambraziejus, *Epistula extra collectionem* 1 [41], 12: CSEL 82/3, 152 (PL 16, 1116).
[18] Plg. Jl 2, 12–13; Iz 1, 16–17; Mt 6, 1–6. 16–18.
[19] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1676–1678; *Idem*, 14ª sesija, *Canones de Paenitentia*, canon 5: DS 1705; *Catechismus Romanus*, 2, 5, 4, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 289.
[20] Plg. Ez 36, 26–27.

kad galėtume sugrįžti!“ (Rd 5, 21). Dievas mums duoda jėgų pradėti iš naujo. Suvokusi Dievo meilės didybę, mūsų širdis sudreba nuo nuodėmės baisumo bei naštos, jai darosi baugu nuodėme įžeisti Dievą ir būti nuo Jo atskirtai. Žmogaus širdis atsiverčia žvelgdama į Tą, kurį mūsų nuodėmės pervėrė:[21]

> Žvelkime atviromis akimis į Kristaus kraują ir patikėkime, koks jis brangus Dievui, Jo Tėvui; juk, pralietas dėl mūsų išganymo, jis pelnė atgailos malonę visam pasauliui.[22]

729 1433 Po Velykų Šventoji Dvasia parodo pasauliui, „kaip jis klysta dėl nuodėmės“, tai yra dėl to, kad netikėjo Tuo, kurį Tėvas siuntė.[23] Tačiau
692, 1848 ta pati Dvasia, atskleidžianti nuodėmę, yra ir Globėja,[24] dovanojanti žmogaus širdžiai gailesčio ir atsivertimo malonę.[25]

V. Įvairios atgailos formos krikščionių gyvenime

1434 Vidinė krikščionio atgaila gali būti išreikšta labai įvairiai. Šventasis Raš-
1969 tas ir Bažnyčios tėvai ypač pabrėžia tris formas: *pasninką*, *maldą*, *išmaldą*,[26] kuriomis išreiškiamas atsivertimas savęs, Dievo ir kitų žmonių atžvilgiu. Be visa apimančio išskaistinimo, kurį suteikia Krikštas arba kankinystė, minėti šaltiniai išvardija ir kitas priemones nuodėmių atleidimui gauti: pastangas susitaikinti su artimu, atgailos ašaras, rūpinimąsi artimo išganymu[27], šventųjų užtarimą ir veiklią meilę, kuri „uždengia nuodėmių gausybę“ (1 Pt 4, 8).

1435 Kasdieniame gyvenime atsivertimas reiškiasi susitaikinimu, varguolių globa, teisingumo ir teisės laikymusi ir jų gynimu[28], prisipažinimu klydus, brolišku įspėjimu, gyvenimo įvertinimu, sąžinės patikrinimu, klusnumu dvasios vadovui, pagaliau kentėjimų prisiėmimu ir kantriu persekiojimo dėl teisingumo pakėlimu. Pats tikriausias atgailos kelias yra kasdien nešti savo kryžių ir sekti Jėzumi.[29]

[21] Plg. Jn 19, 37; Zch 12, 10.
[22] Šv. Klemensas Romietis, *Epistula ad Corinthios* 7, 4: SC 167, 110 (Funk 1, 108).
[23] Plg. Jn 16, 8–9.
[24] Plg. Jn 15, 26.
[25] Plg. Apd 2, 36–38; pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Dominum et vivificantem*, 27–48: AAS 78 (1986) 837–868.
[26] Plg. Tob 12, 8; Mt 6, 1–18.
[27] Plg. Jok 5, 20.
[28] Plg. Am 5, 24; Iz 1, 17.
[29] Plg. Lk 9, 23.

1436 *Eucharistija* ir *Atgaila*. Kasdienio atsivertimo ir atgailos šaltinis bei penas yra Eucharistija, nes joje sudabartinama mus su Dievu sutaikinusio Kristaus auka; ji maitina ir stiprina Kristaus gyvenimu gyvenančius žmones; „ji yra vaistas, kuris mus išvaduoja iš kasdienių nuodėmių ir saugo nuo mirtinųjų“[30]. 1394

1437 Šventojo Rašto skaitymas, Valandų liturgijos ir „Tėve mūsų“ maldos, kiekvienas nuoširdus Dievo garbinimo ar pamaldumo veiksmas stiprina atsivertimo bei atgailos dvasią ir prisideda prie mūsų nuodėmių atleidimo.

1438 Liturginių metų *atgailos laikotarpiai ir dienos* (gavėnios laikas, kiekvienas penktadienis, primenantis Viešpaties mirtį) yra ryškus Bažnyčios atgailos metas.[31] Tie laikotarpiai labai tinka dvasinėms pratyboms, atgailos liturgijai, atgailaujančių maldininkų kelionėms, savanoriškam atsižadėjimui pasninkaujant ir šelpiant varguolius, broliškam dalijimuisi su kitais (gailestingumo ir misijų darbams). 540 2043

1439 *Atsivertimo ir atgailos kelią* Jėzus gražiai nusakė „sūnaus palaidūno“ palyginimu; jame centrinę vietą užima „gailestingasis tėvas“:[32] susižavėjimas apgaulinga laisve, palikti tėvų namai; visiškas skurdas, kuriame atsiduria sūnus, iššvaistęs savo turtą; baisus pažeminimas būnant priverstam ganyti kiaules ir dar baisesnis, trokštant numalšinti alkį jų ėdamų ankščių jovalu; susimąstymas apie prarastą gėrį; gailestis ir pasiryžimas prisipažinti tėvui nusikaltus; sugrįžimas; tėvo didžiadvasiškumas ir džiaugsmas pasitinkant sūnų – visa tai būdingi atsivertimo eigos bruožai. Geriausias drabužis, žiedas ir šventinė puota yra to naujo, tyro, kilnaus, džiaugsmo kupino gyvenimo simboliai. Tai gyvenimas žmogaus, kuris sugrįžta pas Dievą, į Jo šeimą – Bažnyčią. Vien tik Kristaus širdis, pažįstanti savo Tėvo meilės gelmes, galėjo mums tuo paprastumo ir grožio kupinu pasakojimu atskleisti bekraštį Jo gailestingumą. 545

VI. Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas

1440 Nuodėmė pirmiausia yra Dievo įžeidimas, bendrystės su Juo nutraukimas. Kartu ji pažeidžia bendrystę su Bažnyčia. Dėl to atsivertimo vaisius esti ir Dievo atleidimas, ir sutaikinimas su Bažnyčia. Liturgiškai tai išreiškiama ir įgyvendinama Atgailos ir Sutaikinimo sakramentu.[33] 1850

[30] Plg. Tridento Susirinkimas, 13ª sesija, *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 2: DS 1638.

[31] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 109–110: AAS 56 (1964) 127; KTK kan. 1249–1253; CCEO can. 880–883.

[32] Plg. Lk 15, 11–24.

[33] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

Vien Dievas atleidžia nuodėmes

270, 431 1441 Vien Dievas atleidžia nuodėmes.[34] Kadangi Jėzus yra Dievo Sūnus, Jis sako apie save, kad „Žmogaus Sūnus [turi] galią atleisti žemėje nuodėmes“ (Mk 2, 10), ir tą dievišką galią taiko: „Tau atleidžiamos nuo-
589 dėmės!“ (Mk 2, 5).[35] Negana to: remdamasis savo dieviškąja galia, Jis duoda jos ir žmonėms,[36] kad ir jie Jo vardu ta galia naudotųsi.

1442 Kristus panorėjo, kad visa Jo Bažnyčia savo malda, gyvenimu ir veikimu būtų Jo kraujo kaina mums pelnyto atleidimo ir sutaikinimo
983 ženklas bei įrankis. Tačiau galią atleisti nuodėmes Jis patikėjo apaštalų tarnybai. Ji yra įpareigota eiti „sutaikinimo tarnystę“ (2 Kor 5, 18). Apaštalas yra siunčiamas „Kristaus vardu“, ir „pats Dievas“ per jį ragina ir maldauja: „Susitaikinkite su Dievu!“ (2 Kor 5, 20).

Sutaikinimas su Bažnyčia

1443 Savo viešojo gyvenimo metu Jėzus ne tik atleisdavo nuodėmes, Jis taip pat rodė to atleidimo vaisius: nusidėjėlius, kuriems buvo atleidęs, Jis vėl įvesdindavo į Dievo tautos bendriją, nuo kurios nuodėmė juos buvo atitolinusi ar net atskyrusi. Tai akivaizdžiai parodo tas faktas,
545 kad Jėzus sodina nusidėjėlius prie savo stalo ar net pats sėdasi prie jų stalo. Tokiu elgesiu jaudinamai parodomas ir Dievo atleidimas,[37] ir sugrįžimas į Dievo tautos prieglobstį.[38]

981 1444 Dalydamasis su apaštalais savo paties galia atleisti nuodėmes, Viešpats jiems taip pat duoda galios sutaikinti nusidėjėlius su Bažnyčia. Šį bažnytinį Viešpaties pavedimo pobūdį itin pabrėžia Simonui Petrui ištarti iškilmingi Kristaus žodžiai: „Tau duosiu Dangaus Karalystės raktus; ką tu suriši žemėje, bus surišta ir danguje, ir ką atriši žemėje, bus atrišta ir danguje“ (Mt 16, 19). „Tačiau Petrui duotas įgaliojimas surišti ir atrišti, be abejo, buvo suteiktas ir apaštalų kolegijai, esančiai vienybėje su savo galva (Mt 18, 18; 28, 16–20).“[39]

[34] Plg. Mk 2, 7.
[35] Plg. Lk 7, 48.
[36] Plg. Jn 20, 21–23.
[37] Plg. Lk 15.
[38] Plg. Lk 19, 9.
[39] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.

1445 Žodžiai *surišti* ir *atrišti* reiškia: ką jūs atskirsite nuo bendrystės su jumis, tas bus atskirtas ir nuo bendrystės su Dievu; ką jūs vėl priimsite į savo tarpą, tą ir Dievas priims. *Susitaikinimas su Bažnyčia yra neatskiriamas nuo susitaikinimo su Dievu.* 553

Atleidimo sakramentas

1446 Kristus įsteigė Atgailos sakramentą visiems nusidėjusiems savo Bažnyčios nariams, pirmiausia tiems, kurie po Krikšto sunkiai nusidėjo ir per tai prarado Krikšto malonę ir pažeidė bendrystę su Bažnyčia. Jiems Atgailos sakramentas duoda naują galimybę atsiversti ir atgauti nuteisinimo malonę. Bažnyčios tėvai tą sakramentą vadina „antrąja [išsigelbėjimo] lenta sudužus laivui – praradus malonę“[40]. 979 1856 1990

1447 Amžiams bėgant konkreti Bažnyčios iš Viešpaties Jėzaus gautos galios vykdymo forma labai įvairavo. Pirmaisiais amžiais sutaikinimas tų krikščionių, kurie po Krikšto labai sunkiai nusidėdavo (pavyzdžiui, stabų garbinimu, žmogžudyste ar svetimavimu), būdavo susijęs su labai griežtomis nuobaudomis; penitentai turėdavo viešai atgailauti už savo nuodėmes, dažnai net daugelį metų, kol pagaliau gaudavo atleidimą. Patekti tarp tokių (tam tikromis sunkiomis nuodėmėmis nusikaltusių) atgailautojų būdavo leidžiama labai retai, kai kuriuose kraštuose tik vieną kartą gyvenime. VII amžiuje airių misionieriai, paveikti Rytų vienuolių tradicijos, į kontinentinę Europą atnešė „privačią“ atgailos praktiką, kuri nereikalavo viešai ir ilgai atgailauti prieš susitaikinant su Bažnyčia. Nuo to laiko šis sakramentas atliekamas slapta, tik tarp penitento ir kunigo. Ta nauja praktika numatė galimybę kartoti sakramentą ir taip atvėrė kelią pakartotinai jį priimti; per vieną sakramentinį šventimą ji leido gauti ir mirtinųjų, ir lengvųjų nuodėmių atleidimą. Tokia bendrais bruožais yra atgailos forma, kurią Bažnyčia praktikuoja ligi mūsų dienų.

1448 Nors amžiams bėgant keitėsi šio sakramento apeigos ir teikimo būdai, pastebima ta pati jo *pagrindinė struktūra*. Ją sudaro du vienodai svarbūs elementai: Šventosios Dvasios veikiamo atsiverčiančio žmogaus veiksmai: gailestis, išpažintis ir atsilyginimas; ir Dievo veikimas tarpininkaujant Bažnyčiai. Bažnyčia per vyskupą ir jo kunigus Jėzaus Kristaus vardu atleidžia nuodėmes ir nustato atsilyginimo būdą, taip pat meldžiasi už nusidėjėlį ir drauge su juo atgailauja. Taip nusidėjėlis išgydomas ir sugrąžinamas į Bažnyčios bendriją.

[40] Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 14: DS 1542; plg. Tertulijonas, *De paenitentia* 4, 2: CCL 1, 326 (PL 1, 1343).

1481 1449 Lotynų Bažnyčioje galiojančia išrišimo formule išreiškiami esminiai Atgailos sakramento elementai. Atleidimo šaltinis yra gailestin-
234 gasis Tėvas. Savo Sūnaus Velykomis ir savo Dvasios dovana Jis sutaikina nusidėjėlius per Bažnyčios maldą ir tarnybą:

> Dievas, gailestingumo Tėvas, savo Sūnaus mirtimi ir prisikėlimu sutaikęs pasaulį su savimi ir atsiuntęs Šventąją Dvasią nuodėmėms atleisti, per Bažnyčią tesuteikia tau atleidimą ir ramybę. Aš tave išrišu iš tavo nuodėmių vardan Dievo – Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.[41]

VII. Penitento veiksmai

1450 „Atgaila verčia nusidėjėlį noriai prisiimti visus kentėjimus, širdimi gailėtis, lūpomis išpažinti, elgesiu visiškai nusižeminti arba tinkamai atsilyginti."[42]

Gailestis

1451 Iš visų penitento veiksmų pirmutinis gailestis. Tai „sielos skaus-
431 mas ir nepakantumas padarytoms nuodėmėms drauge su pasiryžimu daugiau nebenusidėti"[43].

1822 1452 Kai gailestis kyla dėl to, kad Dievą mylime labiau už viską, jis vadinamas „tobulas" (gailestis iš meilės, *contritio*). Toks gailestis atleidžia lengvąsias nuodėmes; juo gaunamas ir mirtinųjų nuodėmių atleidimas, jei tvirtai pasiryžtama, kai tik bus galimybė, atlikti sakramentinę išpažintį.[44]

1453 Gailestis, vadinamas „netobulu" (*attritio*), irgi yra Dievo dovana, Šventosios Dvasios poveikis. Toks gailestis kyla iš pasibjaurėjimo nuodėme arba iš amžinojo pasmerkimo bei kitų nusidėjėliui gresiančių

[41] *Vieno atgailaujančio sutaikinimo apeigos*, 46. 55, in: *Atgailos apeigos*, Vilnius, 2005, p. 32, 51.

[42] *Catechismus Romanus*, 2, 5, 21, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 299; plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 3: DS 1673.

[43] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1676.

[44] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1677.

bausmių baimės (gailestis iš baimės). Toks sąžinės sujudimas gali sukelti vidinę permainą, kurią, malonei veikiant, užbaigs sakramentinis išrišimas. Vis dėlto netobulas gailestis dar nelaimi mirtinųjų nuodėmių atleidimo, tik parengia gauti atleidimą Atgailos sakramentu.[45]

1454 Šio sakramento priėmimui dera pasirengti *sąžinės patikrinimu* Dievo žodžio šviesoje. Tinkamiausių tam tekstų reikia ieškoti Dekaloge ir Evangelijų bei apaštalų laiškų moralinėje katechezėje: Kalno pamoksle, apaštalų mokymuose.[46]

Nuodėmių išpažinimas

1455 Nuodėmių išpažinimas (prisipažinimas) net grynai žmogišku požiūriu mus išlaisvina ir mums palengvina susitaikinti su kitais. Per išpažintį žmogus aiškiai įvardija nuodėmes, kuriomis yra nusikaltęs; jis prisiima atsakomybę už jas, taip vėl atsiverdamas Dievui ir vienybei su Bažnyčia, kad padarytų sau naują ateitį galimą. 1424 1734

1456 Išpažinti nuodėmes kunigui yra esminė Atgailos sakramento dalis. „Penitentai per išpažintį turi pasisakyti visas mirtinąsias nuodėmes, kurias prisimena sąžiningai save ištyrę, net jeigu tos nuodėmės būtų pačios slapčiausios ir būtų nusižengta tik dviem paskutiniams Dekalogo įsakymams;[47] kartais jos sunkiau sužeidžia sielą ir yra pavojingesnės už tas, kurios padaromos atvirai“[48]: 1855

> Stengdamiesi išpažinti visas nuodėmes, kurias tik prisimena, tikintieji neabejotinai atidengia jas Dievo gailestingumui, kad jos būtų atleistos. Kas elgiasi kitaip ir sąmoningai nuslepia kai kurias nuodėmes, tas nepateikia gerajam Dievui nieko, ką Jis galėtų atleisti kunigui tarpininkaujant. Juk „jeigu ligonis gėdisi parodyti gydytojui žaizdą, medicina negydys to, ko nežino“.[49] 1505

[45] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 4: DS 1678; *Idem*, 14ª sesija, *Canones de sacramento Paenitentiae*, canon 5: DS 1705.

[46] Plg. Rom 12–15; 1 Kor 12–13; Gal 5; Ef 4–6.

[47] Plg. Iš 20, 17; Mt 5, 28.

[48] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1680.

[49] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1680; plg. Šv. Jeronimas, *Commentarius in Ecclesiasten* 10, 11: CCL 72, 338 (PL 23, 1096).

2042 1457 Pagal Bažnyčios įsakymą „kiekvienas sąmoningumo amžių pasiekęs tikintysis turi pareigą bent vieną kartą per metus sąžiningai išpažinti savo sunkias nuodėmes“[50]. Kas jaučiasi sunkiai nusidėjęs, net jeigu ir labai gailisi, negali priim-
1385 ti šventosios Komunijos prieš tai negavęs sakramentinio išrišimo,[51] nebent būtų labai svarbi priežastis priimti Komuniją, o jis negalėtų pasiekti nuodėmklausio.[52] Vaikai, prieš priimdami pirmąją šventąją Komuniją, irgi privalo atlikti išpažintį.[53]

1458 Nors, griežtai imant, tai nėra būtina, vis dėlto Bažnyčia labai pataria išpažinti kasdienes klaidas (lengvąsias nuodėmes).[54] Iš tiesų dažnas mūsų lengvųjų nuodėmių išpažinimas padeda mums ugdyti savo
1783 sąžinę, kovoti su blogais polinkiais, leisti Kristui mus gydyti, tobuliau gyventi Dvasia. Šiuo sakramentu dažniau gaunama Tėvo gailestingumo dovana skatina mus būti tokius pat gailestingus kaip ir Jis.[55]

> Kas išpažįsta savo nuodėmes, tas jau veikia drauge su Dievu. Dievas smerkia tavo nuodėmes; jei tu taip pat jas smerki, prisidedi prie Dievo. Žmogus ir nusidėjėlis yra tarsi du skirtingi dalykai; žmogų sukūrė Dievas; nusidėjėlį sukūrė pats žmogus. Sunaikink tai, ką pats sukūrei, kad Dievas išgelbėtų tai, ką Jis sukūrė [...]. Kai imi bjaurėtis tuo, ką pats sukūrei, prasideda tavo geri darbai, nes smerki savo blogus darbus. Gerųjų
> 2468 darbų pradžia yra blogųjų darbų išpažinimas. Tada darai, kas teisinga, ir eini į Šviesą.[56]

Atsilyginimas

1459 Daugelis nuodėmių padaro žalos artimui. Reikia daryti visa, kas
2412 įmanoma, jai atitaisyti (pavyzdžiui, grąžinti pavogtus daiktus, sugrąžinti gerą vardą tam, kuris buvo apšmeižtas, atlyginti skriaudas). To reika-
2487 lauja ir paprastas teisingumas. Be to, nuodėmė pažeidžia ir susilpnina patį nusidėjėlį, taip pat jo santykius su Dievu ir su artimu. Išrišimas

[50] KTK kan. 989; plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1683; *Idem*, 14ª sesija, *Canones de sacramento Paenitentiae*, canon 8: DS 1708.

[51] Plg. Tridento Susirinkimas, 13 sesija, *Decretum de ss. Eucharistia*, c. 7: DS 1647; *Ibid.*, canon 11: DS 1661.

[52] Plg. KTK kan. 916; CCEO can. 711.

[53] Plg. KTK kan. 914.

[54] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 5: DS 1680; KTK kan. 988, § 2.

[55] Plg. Lk 6, 36.

[56] Šv. Augustinas, *In Iohannis evangelium tractatus* 12, 13: CCL 36, 128 (PL 35, 1491).

pašalina nuodėmę, bet nepašalina nuodėmės sukeltos netvarkos.[57] Pakilęs iš nuodėmės, nusidėjėlis dar turi atgauti visišką dvasios sveikatą. 1473
Jis privalo padaryti dar šį tą savo nuodėmėms atitaisyti: turi atitinkamai „atsilyginti" už savo nuodėmes arba jas „išpirkti". Tas atsilyginimas taip pat vadinamas „atgaila".

1460 *Atgaila*, kurią paskiria nuodėmklausys, turi atsižvelgti į asmeninę penitento būklę ir būti naudinga jo dvasiai. Ji, kiek tik įmanoma, turi atitikti padarytų nuodėmių sunkumą ir pobūdį. Tai gali būti 2447
malda, tam tikra auka, gailestingumo darbai, patarnavimas artimui, savanoriškas atsižadėjimas, kentėjimas ir ypač kantrus savo kryžiaus nešimas. Tokios atgailos padeda mums darytis panašiems į Kristų, kuris pats vienas kartą visiems laikams atsilygino už mūsų nuodėmes;[58] 618
leidžia tapti prisikėlusiojo Kristaus bendrajpėdiniais, „jeigu su juo kenčiame" (Rom 8, 17):[59]

> Vis dėlto atsilyginimas, kurį mes sumokame už savo nuodėmes, toks nebūtų, jei jo nebūtų sumokėjęs Jėzus Kristus; nes mes patys, kaip tokie, nieko negalime; „visa galime", padedami To, „kuris mus stiprina".[60]
> Tad žmogus neturi nieko, kuo galėtų pasigirti, bet visas mūsų „gyrius" 2011
> yra Kristuje, [...] per Jį mes atsilyginame, „duodami tikrų atsivertimo vaisių"[61], kurie iš Jo gauna vertę, per Jį aukojami Tėvui ir dėl Jo yra Tėvo priimami.[62]

VIII. Atgailos sakramento teikėjas

1461 Kadangi sutaikinimo tarnybą[63] Kristus patikėjo savo apaštalams, 981
tai ją toliau atlieka jų įpėdiniai vyskupai ir vyskupų bendradarbiai kunigai. Vyskupai ir kunigai galią atleisti nuodėmes „vardan Dievo – Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios" gauna Šventimų sakramentu.

[57] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Canones de sacramento Paenitentiae*, canon 12: DS 1712.
[58] Plg. Rom 3, 25; 1 Jn 2, 1–2.
[59] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 8: DS 1690.
[60] Plg. Fil 4, 13.
[61] Plg. Lk 3, 8.
[62] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 8: DS 1691.
[63] Plg. Jn 20, 23; 2 Kor 5, 18.

1462 Nuodėmių atleidimas sutaikina su Dievu, taip pat ir su Bažnyčia. Vyskupas, regimoji dalinės Bažnyčios galva, jau nuo senų laikų pagrįstai laikomas tuo, kuriam pirmiausia priklauso sutaikinimo galia ir tarnyba: jis yra „atgailos drausmės tvarkytojas“[64]. Jo bendradarbiai kunigai pagal bažnytinę teisę[65] tą tarnybą atlieka tokiu mastu, kokiu yra įgalioti arba savo vyskupo (ar vienuolijos vyresniojo), arba popiežiaus.

1463 Kai kurios itin sunkios nuodėmės baudžiamos ekskomunika, pačia griežčiausia bažnytine bausme, kuri neleidžia priimti sakramentų ir atlikti kai kurių bažnytinių veiksmų;[66] tad pagal bažnytinę teisę tas nuodėmes gali atleisti tik popiežius, vietos vyskupas ar jų įgalioti kunigai.[67] Kiekvienas kunigas, net ir neturintis teisės klausyti išpažinčių, mirties pavojuje esantiems tikintiesiems gali atleisti kiekvieną nuodėmę ir nuo kiekvienos ekskomunikos.[68]

1464 Kunigai privalo drąsinti tikinčiuosius eiti Atgailos sakramento ir būti pasirengę šį sakramentą teikti visada, kai tik krikščionys jo pagrįstai prašo.[69]

1465 Teikdamas Atgailos sakramentą, kunigas elgiasi kaip Gerasis Ganytojas, kuris ieško pražuvusios avies, kaip gerasis samarietis, kuris tvarsto žaizdas, kaip tėvas, kuris laukia sūnaus palaidūno ir priima jį grįžtantį, kaip teisingasis teisėjas, kuriam visi lygūs ir kurio nuosprendis yra ir teisingas, ir gailestingas. Žodžiu, kunigas yra gailestingosios Dievo meilės nusidėjėliui ženklas ir įrankis.

1466 Nuodėmklausys nėra Dievo atleidimo šeimininkas, bet teikėjas. Šio sakramento teikėjas turi vienytis su Kristaus tikslais ir meile.[70] Jam privalu gerai žinoti, kaip turi elgtis krikščionis, orientuotis žmonių reikaluose, gerbti puolusį žmogų ir būti taktiškas jo atžvilgiu; jis privalo mylėti tiesą, būti ištikimas Bažnyčios magisteriumui ir kantriai vado-

[64] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 32.
[65] Plg. KTK kan. 844. 967–969. 972; CCEO can. 722, §§ 3–4.
[66] Plg. KTK kan. 1331; CCEO can. 1431. 1434.
[67] Plg. KTK kan.1354–1357; CCEO can. 1420.
[68] Plg. KTK kan. 976; CCEO can. 725.
[69] Plg. KTK kan. 986; CCEO can. 735; Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 13: AAS 58 (1966) 1012.
[70] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 13: AAS 58 (1966) 1012.

vauti penitentui, kad šis išgytų ir tikrai subręstų. Jis privalo melstis ir už jį atgailauti pavesdamas jį Viešpaties gailestingumui.

1467 Atsižvelgdama į didelio takto reikalaujančią ir labai svarbią nuodėmklausio tarnybą, į būtiną pagarbą penitentams, Bažnyčia pareiškia, kad kiekvienas išpažinčių klausantis kunigas privalo absoliučioje paslaptyje laikyti penitentų jam išpažintas nuodėmes; priešingu atveju jis užsitrauktų griežčiausias bausmes.[71] Jis taip pat negali pasinaudoti tuo, ką per išpažintį sužino apie penitentų gyvenimą. Ši išpažinties paslaptis, kuriai išimčių nėra, vadinama „sakramentiniu antspaudu", nes tai, ką penitentas patiki kunigui, lieka „užantspauduota" sakramento. 2490

IX. Šio sakramento vaisiai

1468 „Visa atgailos vertė ta, kad ji mums sugrąžina Dievo malonę ir mus su Juo suvienija didžia draugyste."[72] Tad šio sakramento tikslas ir vaisius yra *sutaikinimas su Dievu*. Kas eina Atgailos sakramento gailesčio kupina širdimi ir maldingai nusiteikęs, „tas patiria sąžinės ramybę ir giedrą, kurias paprastai lydi tvirta dvasinė paguoda"[73]. Iš tiesų Sutaikinimo su Dievu sakramentas teikia tikrą „dvasinį prisikėlimą", grąžina Dievo vaikų gyvenimo kilnumą ir jo lobius, kurių brangiausias yra draugystė su Dievu.[74] 2305

1469 Šis sakramentas mus *sutaikina su Bažnyčia*. Nuodėmė kenkia broliškai vienybei arba ją nutraukia. Atgailos sakramentas tą vienybę atnaujina arba atkuria. Ta prasme jis ne tik gydo tą asmenį, kuris yra grąžinamas į Bažnyčios bendriją, bet gaivina ir Bažnyčios, kentėjusios dėl vieno savo nario nuodėmės, gyvenimą.[75] Kai nusidėjėlis priimamas atgal į šventųjų bendriją arba joje sutvirtėja, jį sustiprina dvasinės gėrybės, kuriomis dalijasi visi gyvieji Kristaus kūno nariai, tiek dar keliaujantys žemėje, tiek jau esantys dangaus tėvynėje.[76] 953 949

[71] Plg. KTK kan. 983–984; 1388, § 1; CCEO, can. 1456.
[72] *Catechismus Romanus*, 2, 5, 18, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 297.
[73] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento Paenitentiae*, c. 3: DS 1674.
[74] Plg. Lk 15, 32.
[75] Plg. 1 Kor 12, 26.
[76] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 48–50: AAS 57 (1965) 53–57.

Reikia pridurti, kad tokio susitaikinimo su Dievu padarinys yra kiti susitaikinimai, kuriais atitaisoma visa kita, ką suardė nuodėmė: atleidimą gavęs penitentas susitaikina ligi giliausių savo būties gelmių, kur jis vėl atranda savo vidinę tiesą; jis susitaikina su broliais, kuriuos kokiu nors būdu buvo nuskriaudęs ir įžeidęs; jis susitaikina su Bažnyčia; susitaikina su visa kūrinija.[77]

1470 Per šį sakramentą nusidėjėlis, pasiduodamas gailestingajam
678, 1039 Dievo teismui, tam tikra prasme *iš anksto išgyvena teismą*, prieš kurį stos baigęs žemės gyvenimą. Nes jau čia ir dabar, šiame gyvenime, mums duota galimybė pasirinkti gyvenimą ar mirtį, ir tik atsivertimo keliu galime įžengti Karalystėn, nuo kurios atskiria mirtinoji nuodėmė.[78] Atgaila ir tikėjimu atsigręždamas į Kristų, nusidėjėlis pereina iš mirties į gyvenimą „ir nepateks į teismą" (Jn 5, 24).

X. Atlaidai

1471 Mokymas apie atlaidus ir jų praktika Bažnyčioje glaudžiai siejasi su Atgailos sakramento vaisiais.

Kas yra atlaidai?

„Atlaidai yra laikinosios bausmės už nuodėmes, kurių kaltė jau panaikinta, atleidimas Dievo akivaizdoje; jį gauna aiškiai nurodytomis sąlygomis tinkamai pasirengęs krikščionis tarpininkaujant Bažnyčiai, kuri kaip Atpirkimo teikėja autoritetingai dalija ir skirsto Kristaus ir Jo šventųjų nuopelnų lobį."[79]

„Atlaidai yra daliniai arba visuotiniai, nelygu, ar laikinąją bausmę už nuodėmes atleidžia iš dalies ar visą."[80] „Kiekvienas tikintysis atlaidus [...] gali pelnyti sau ar užtarimo būdu skirti mirusiesiems."[81]

Bausmės už nuodėmes

1472 Norint suprasti šį Bažnyčios mokymą ir šią praktiką, būtina suvokti,
1861 kad nuodėmės *padariniai yra dvejopi*. Mirtinąja nuodėme bendrystė su Dievu

[77] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Reconciliatio et paenitentia*, 31, § V: AAS 77 (1985) 265.
[78] Plg. 1 Kor 5, 11; Gal 5, 19–21; Apr 22, 15.
[79] Paulius VI, Apašt. konst. *Indulgentiarum doctrina*, Normae, 1: AAS 59 (1967) 21.
[80] Paulius VI, Apašt. konst. *Indulgentiarum doctrina*, Normae, 2: AAS 59 (1967) 21.
[81] KTK kan. 994.

nutraukiama, todėl esame nepajėgūs pasiekti amžinąjį gyvenimą. Jo netektis vadinama „amžinąja bausme“ už nuodėmę. Kita vertus, kiekviena, net ir lengvoji nuodėmė sukelia nesveiką prisirišimą prie kūrinių; jį turi atitaisyti išskaistinimas 1031
arba čia žemėje, arba po mirties (skaistykloje). Tas išskaistinimas išvaduoja iš „laikinosios bausmės“ už nuodėmę. Abi tos bausmės negali būti laikomos savotišku Dievo kerštu iš išorės, jos išplaukia iš pačios nuodėmės prigimties. Atsivertimas, kilęs iš karštos meilės, gali taip išskaistinti nusidėjėlį, kad jam nebereikės atlikti jokios bausmės.[82]

1473 Atleidžiant nuodėmę ir atkuriant vienybę su Dievu, kartu atleidžiama ir amžinoji bausmė už nuodėmę. Tačiau laikinosios bausmės už nuodėmes išlieka. Krikščionis, kantriai kęsdamas įvairias kančias bei išmėginimus ir, laikui atėjus, ramiai pasitikdamas mirtį, turi stengtis šias laikinąsias bausmes už nuodėmę priimti kaip malonę, o gailestingumo ir artimo meilės darbais, taip pat malda 2447
ir įvairiais atgailos būdais siekti visiškai nusivilkti „senąjį žmogų“ ir „apsivilkti nauju žmogumi“[83].

Šventųjų bendrystėje

1474 Krikščionis, kuris, Dievo malonės padedamas, stengiasi apsivalyti nuo 946–959
nuodėmių ir save pašventinti, nėra vienišas. „Kiekvieno Dievo vaiko gyvenimas Kristuje ir per Kristų nuostabiais saitais sujungtas su visų kitų brolių krikščionių gyvenimu antgamtinėje mistinio Kristaus Kūno vienybėje tartum viename mis- 795
tiniame asmenyje.“[84]

1475 Šventųjų bendrystėje „tarp tikinčiųjų – tiek jau pasiekusių dangiškąją tėvynę, tiek išperkančių kaltes skaistykloje ar dar tebekeliaujančių žemėje – išties egzistuoja tvarus meilės ryšys ir vyksta gausūs visokių gėrybių mainai“[85]. Tuose nuostabiuose mainuose vieno šventumas atneša kitiems daug daugiau naudos, negu vieno nuodėmė gali padaryti žalos. Tad prieglobsčio ieškojimas šventųjų bendrystėje besigailintį nusidėjėlį išvaduoja iš bausmių už nuodėmę greičiau ir veiksmingiau.

1476 Tą dvasinį šventųjų bendrystės nešamą gėrį mes vadiname *Bažnyčios lobiu*. „Jis nėra kažkokia gėrių sankaupa, šimtmečiais krauti medžiaginiai turtai, bet begalinė ir neišsenkama vertė, kurią Dievui turi Viešpaties Kristaus atperkamieji darbai ir nuopelnai, paaukoti tam, kad visa žmonija būtų išvaduota 617

[82] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Canones de sacramento Paenitentiae*, canones 12–13: DS 1712–1713; *Idem*, 25ª sesija, *Decretum de purgatorio*: DS 1820.
[83] Plg. Ef 4, 24.
[84] Paulius VI, Apašt. konst. *Indulgentiarum doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 11.
[85] Paulius VI, Apašt. konst. *Indulgentiarum doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 12.

iš nuodėmės ir suvienyta su Tėvu. Bažnyčios lobis yra pats Atpirkėjas Kristus, kuriame išlieka ir tebegalioja Jo Atpirkimu pelnytas atsilyginimas ir nuopelnai."[86]

1477 „Be to, tam lobiui priklauso ir tikrai didi, neaprėpiama ir niekada nemažėjanti vertė, kurią Dievo akyse turi Švenčiausiosios Mergelės Marijos ir visų šventųjų maldos ir geri darbai; eidami Viešpaties Kristaus pėdomis ir Jo malonės
969 padedami, jie save pašventino ir atliko tai, ką Tėvas jiems buvo pavedęs; rūpindamiesi savuoju išganymu, jie, būdami mistinio Kūno vienybėje, prisidėjo prie savo brolių išganymo."[87]

Atlaidai gaunami iš Dievo per Bažnyčią

981 1478 Atlaidai gaunami per Bažnyčią, kuri, turėdama Jėzaus Kristaus jai suteiktą galią surišti ir atrišti, užtaria krikščionį ir atveria jam Kristaus ir šventųjų nuopelnų lobį, kad iš gailestingojo Tėvo jis gautų laikinųjų bausmių už savo nuodėmes atleidimą. Bažnyčia tuo nori ne tik pagelbėti šiam krikščioniui, bet ir paskatinti jį daryti maldingumo, atgailos ir meilės darbus.[88]

1479 Kadangi mirę bei išskaistinami tikintieji irgi yra tos pačios šventųjų
1032 bendrystės dalyviai, mes dar galime jiems padėti, be ko kita, gaudami ir jiems skirdami atlaidus, kad būtų atleistos jų laikinosios bausmės už nuodėmes.

XI. Atgailos sakramento šventimas

1480 Atgaila, kaip ir kiekvienas sakramentas, yra liturginis veiksmas. Jo įprastiniai elementai yra tokie: kunigo pasveikinimas ir palaiminimas, Dievo žodžio skaitymas sąžinei apšviesti ir gailesčiui sužadinti, raginimas gailėtis; išpažintis, kurioje kunigui asmeniškai išpažįstamos nuodėmės; atgailos paskyrimas ir priėmimas; kunigo teikiamas išrišimas; padėkos malda ir palydintis kunigo palaiminimas.

1449 1481 Bizantijos liturgijoje yra daug išrišimo formulių, kurios maldavimo forma puikiai išreiškia atleidimo slėpinį, pavyzdžiui: „Dievas per pranašą Nataną atleido Dovydui, kai šis išpažino savo nuodėmes; atleido Petrui, kai tas graudžiai verkė; atleido nusidėjėlei, kai ji liejo ašaras ant Viešpaties kojų; atleido muitininkui ir sūnui palaidūnui. Tas pats Dievas per mane, nusidėjėlį, teatleidžia tau

[86] Paulius VI, Apašt. konst. *Indulgentiarum doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 11.
[87] Paulius VI, Apašt. konst. *Indulgentiarum doctrina*, 5: AAS 59 (1967) 11–12.
[88] Plg. Paulius VI, Apašt. konst. *Indulgentiarum doctrina*, 8: AAS 59 (1967) 16–17; Tridento Susirinkimas, 25ª sesija, *Decretum de indulgentiis*: DS 1835.

šiame ir kitame gyvenime; tenepasmerkia tavęs, pašaukęs stoti prieš Jo baisųjį teismą. Jam šlovė per amžių amžius. Amen."[89]

1482 Atgailos sakramentas taip pat gali būti teikiamas ir *per bendruomenines apeigas*, kurių metu visi drauge pasirengia išpažinčiai ir drauge dėkoja už gautą atleidimą. Tada asmeninė išpažintis ir individualus išrišimas įtraukiami į Dievo žodžio liturgiją su skaitiniais ir homilija, bendrai atliekama sąžinės patikrinimu, bendru atleidimo prašymu, „Tėve mūsų" ir padėkos malda. Tokiomis bendruomeninėmis apeigomis labiau pabrėžiamas bažnytinis atgailos pobūdis. Tačiau kad ir koks būtų apeigų būdas, Atgailos sakramentas dėl savo prigimties visada 1140
yra liturginis, taigi bažnytinis ir viešas veiksmas.[90]

1483 Esant svarbiam reikalui, galimos *bendruomeninės sutaikinimo apeigos* 1401
atliekant visuotinę išpažintį ir suteikiant visuotinį išrišimą. Toks svarbus reikalas gali būti tiesioginis mirties pavojus, kai kunigas (ar kunigai) nebeturi pakankamai laiko išklausyti kiekvieno penitento išpažinties. Svarbus reikalas gali būti ir tada, kai penitentų labai daug, o nuodėmklausių neužtenka, todėl jie neturi pakankamai laiko išklausyti, kaip pridera, kiekvieno asmeninės išpažinties, o penitentai ne dėl savo kaltės priversti ilgesnį laiką negauti sakramento malonės arba šventosios Komunijos. Šiuo atveju tikintieji, kad išrišimas galiotų, privalo būti pasiryžę kiekvienas asmeniškai išpažinti savo mirtinąsias nuodėmes, kai tik galės tai padaryti.[91] Ar yra reikiamos sąlygos visuotiniam išrišimui, sprendžia vyskupijos vyskupas.[92] Didelis tikinčiųjų antplūdis didžiųjų švenčių ar maldininkų kelionių metu dar nėra toks svarbus reikalas.[93]

1484 „Asmeniška ir išsami išpažintis bei išrišimas yra vienintelis nustatytas būdas, kuriuo tikintieji sutaikomi su Dievu ir Bažnyčia, jeigu tik fizinė ar moralinė negalia netrukdo tokią išpažintį atlikti."[94] Ši ištara visiškai pagrįsta, nes Kristus veikia kiekviename sakramente; į kiekvieną nusidėjėlį Jis kreipiasi asmeniškai: „Sūnau, tau atleidžiamos nuodėmės!" (Mk 2, 5); Jis yra gydytojas, pasilenkiantis prie kiekvieno ligonio, 878
kuriam Jis reikalingas,[95] kad jį pagydytų; Jis pakelia kiekvieną ir sugrąžina į brolišką bendrystę. Tad asmeninė išpažintis yra reikšmingiausia sutaikinimo su Dievu ir su Bažnyčia forma.

[89] Εὐχολογιον το μέγα, Atėnai, 1992, p. 222.
[90] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 26–27: AAS 56 (1964) 107.
[91] Plg. KTK kan. 962, § 1.
[92] Plg. KTK kan. 961, § 2.
[93] Plg. KTK kan. 961, § 1, 2.
[94] *Įvadas*, 31, in: *Atgailos apeigos*, Vilnius, 2005, p. 24.
[95] Plg. Mk 2, 17.

Santrauka

1485 *Velykų vakarą Viešpats Jėzus pasirodė savo apaštalams ir tarė jiems: „Imkite Šventąją Dvasią. Kam atleisite nuodėmes, tiems jos bus atleistos, o kam sulaikysite, – sulaikytos“ (Jn 20, 22–23).*

1486 *Po Krikšto padarytos nuodėmės atleidžiamos kitu sakramentu; jis vadinamas Atsivertimo, Išpažinties, Atgailos, arba Sutaikinimo, sakramentu.*

1487 *Kas nusideda, pažeidžia Dievo garbę ir Jo meilę, savo paties, kaip Dievo vaiku būti pašaukto žmogaus, kilnumą ir Bažnyčios, kurios gyvuoju akmeniu turi būti kiekvienas krikščionis, dvasinę gerovę.*

1488 *Tikėjimo požiūriu nėra didesnio blogio už nuodėmę, ir niekas neturi blogesnių padarinių patiems nusidėjėliams, Bažnyčiai ir visam pasauliui.*

1489 *Per nuodėmę prarandama bendrystė su Dievu; ją susigrąžinti žadina gailestingumo kupino ir žmonių išganymu besirūpinančio Dievo malonė. Tos brangios dovanos reikia prašyti ir sau, ir kitiems.*

1490 *Sugrįžimas prie Dievo, vadinamas atsivertimu ir gailesčiu, reiškia skausmą dėl padarytų nuodėmių ir pasibjaurėjimą jomis bei tvirtą pasiryžimą ateityje nebenusidėti. Tad atsivertimas apima ir praeitį, ir ateitį. Jo šaltinis yra pasitikėjimas Dievo gailestingumu.*

1491 *Atgailos sakramentą sudaro trys penitento veiksmai ir kunigo išrišimas. Penitento veiksmai – tai gailestis, nuodėmių išpažinimas – atviras jų pasakymas kunigui ir pasiryžimas atsilyginti bei daryti atgailos darbus.*

1492 *Atgailą (dar vadinamą gailesčiu) turi sužadinti tikėjimo įkvėpti motyvai. Jei gailimasi iš meilės Dievui, gailestis vadinamas „tobulu“; jei dėl kitų motyvų – „netobulu“.*

1493 *Kas nori susitaikinti su Dievu ir su Bažnyčia, turi išpažinti kunigui visas mirtinąsias nuodėmes, kurių dar nėra išpažinęs ir kurias prisimena rūpestingai patikrinęs sąžinę. Bažnyčia labai pataria išpažinti ir lengvąsias nuodėmes, nors tai nėra būtina.*

1494 *Nuodėmklausys paskiria penitentui atlikti tam tikrus „atsilyginimo", arba „atgailos", veiksmus, kad jis atitaisytų nuodėmės padarytą žalą ir vėl elgtųsi taip, kaip dera Kristaus mokiniui.*

1495 *Kristaus vardu atleisti nuodėmes gali tik išrišimo galią iš bažnytinės valdžios gavę kunigai.*

1496 *Dvasiniai Atgailos sakramento vaisiai yra:*

— *sutaikinimas su Dievu penitentui atgaunant malonę;*

— *sutaikinimas su Bažnyčia;*

— *už mirtinąsias nuodėmes gresiančios amžinosios bausmės atleidimas;*

— *bent dalies nuodėmes lydinčių laikinųjų bausmių atleidimas;*

— *sąžinės ramybė ir giedra bei dvasinė paguoda;*

— *sustiprėjusios dvasinės jėgos, reikalingos krikščionio kovai.*

1497 *Asmeninė visų mirtinųjų nuodėmių išpažintis, o po jos išrišimas yra vienintelė įprastinė priemonė susitaikinti su Dievu ir su Bažnyčia.*

1498 *Per atlaidus tikintieji gali gauti ir sau patiems, ir skaistykloje esančioms vėlėms laikinosios bausmės už nuodėmes atleidimą.*

5 skirsnis

LIGONIŲ PATEPIMAS

1499 „Šventuoju ligonių patepimu ir kunigų maldomis visa Bažnyčia sergančiuosius paveda kenčiančiam ir pašlovintam Viešpačiui, kad palengvintų jiems kančias ir juos gelbėtų; ji net ragina juos savo noru jungtis su Kristaus kančia bei mirtimi ir šitaip prisidėti prie Dievo tautos gerovės."[96]

[96] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

I. Šio sakramento pagrindas išganymo ekonomijoje

Liga žmogaus gyvenime

1500 Liga ir kančia visada buvo sunkiausi išmėginimai žmogaus gyvenime. Sirgdamas žmogus pajunta savo bejėgiškumą, savo ribas ir
1006 savo baigtinumą. Kiekviena liga gali mums priminti mirtį.

1501 Liga gali kelti nerimą, pastūmėti užsisklęsti, kartais net netekti vilties ir maištauti prieš Dievą. Bet ji gali ir padėti žmogui subręsti, įžvelgti, kas gyvenime neesminga, ir atsigręžti į tai, kas esminga. Labai dažnai liga paskatina ieškoti Dievo ir prie Jo sugrįžti.

Ligonis Dievo akivaizdoje

1502 Senojo Testamento žmogus ligą išgyvena Dievo akivaizdoje. Jis skundžiasi Dievui dėl savo ligos[97] ir meldžia gyvenimo ir mirties Viešpatį jį pagydyti.[98] Liga atveria kelią atsivertimui,[99] o gavęs Dievo atleidi-
164 mą, ligonis ima gyti.[100] Izraelis patiria, kad liga yra slaptingai susijusi su
376 nuodėme ir blogiu, o ištikimybė Dievui, laikantis Jo Įstatymo, grąžina gyvybę: „Esu jus gydantis VIEŠPATS“ (Iš 15, 26). Pranašas numato, kad kančia gali turėti prasmės ir atperkant kitų žmonių nuodėmes.[101] Pagaliau Izaijas skelbia, jog Dievas siųs Sionui metą, kada atleis jam visas kaltes ir išgydys kiekvieną ligą.[102]

Kristus – gydytojas

549 1503 Kristaus užuojauta ligoniams ir daugelio įvairiausių ligų išgydymas[103] yra akivaizdus ženklas, kad Dievas aplankė savo tautą[104] ir kad Dievo karalystė yra visai arti. Jėzus turėjo galią ne tik gydyti ligas, bet ir

[97] Plg. Ps 38.
[98] Plg. Ps 6, 3; Iz 38.
[99] Plg. Ps 38, 5; 39, 9. 12.
[100] Plg. Ps 32, 5; 107, 20; Mk 2, 5–12.
[101] Plg. Iz 53, 11.
[102] Plg. Iz 33, 24.
[103] Plg. Mt 4, 24.
[104] Plg. Lk 7, 16.

atleisti nuodėmes:[105] Jis atėjo gydyti viso žmogaus, jo sielos ir kūno; Jis yra gydytojas, kurio reikia ligoniams.[106] Jo užuojauta visiems kenčiantiems yra tokia didelė, kad Jis sutapatina save su jais: „buvau ligonis – 1421
mane aplankėte" (Mt 25, 36). Jo išskirtinė meilė paliegusiems visais amžiais be paliovos vertė krikščionis kreipti ypatingą dėmesį į žmones, kurių kūnas ir siela kenčia. Iš tos meilės kyla nenuilstamos pastangos 2288
lengvinti jų padėtį.

1504 Jėzus dažnai reikalauja, kad ligoniai tikėtų.[107] Gydydamas Jis naudojasi ženklais: paliečia seilėmis ir uždeda rankas,[108] patepa purvu ir 695
liepia nusiplauti.[109] Ligoniai stengėsi Jį paliesti,[110] „nes iš jo ėjo galia ir 1116
visus gydė" (Lk 6, 19). Taip ir sakramentuose Kristus ir toliau mus „paliečia", kad išgydytų.

1505 Daugelio kančių sujaudintas, Kristus ne tik leidžia ligoniams Jį paliesti, bet ir prisiima jų vargus: „Jis pasiėmė mūsų negales, sau užsikrovė mūsų ligas" (Mt 8, 17).[111] Tačiau visų ligonių Jis neišgydė. Jo pagydymai buvo ženklai, kad ateina Dievo karalystė; jie skelbė daug 440
tikresnį pagydymą – Jo Velykų pergalę prieš nuodėmę ir mirtį. Ant kryžiaus Kristus prisiėmė visą blogio naštą[112] ir panaikino „pasaulio nuodėmę" (Jn 1, 29), kurios vienas padarinių yra liga. Savo kančia ir mirtimi ant kryžiaus Kristus suteikė kančiai naują prasmę: dabar ji gali 307
padaryti mus panašius į Jį ir suvienyti su Jo atperkamąja kančia.

„Gydykite ligonius..."

1506 Kristus kviečia savo mokinius sekti paskui Jį ir kiekvienam imti savo kryžių.[113] Paskui Jį sekdami, jie pradeda naujaip žvelgti į ligą ir li- 859
gonius. Jėzus juos įvesdina į savąjį beturčio bei tarno gyvenimą, padaro savo užuojautos ir gydymo tarnybos dalininkais: „Jie iškeliavo, ragino

[105] Plg. Mk 2, 5–12.
[106] Plg. Mk 2, 17.
[107] Plg. Mk 5, 34. 36; 9, 23.
[108] Plg. Mk 7, 32–36; 8, 22–25.
[109] Plg. Jn 9, 6–15.
[110] Plg. Mk 3, 10; 6, 56.
[111] Plg. Iz 53, 4.
[112] Plg. Iz 53, 4–6.
[113] Plg. Mt 10, 38.

atsiversti, išvarė daug demonų, daugelį ligonių tepė aliejumi ir išgydė“ (Mk 6, 12–13).

1507 Prisikėlęs Viešpats atnaujino šią misiją („Mano vardu jie [...] dės rankas ant ligonių, ir tie pasveiks“: Mk 16, 17–18) ir patvirtino ją ženklais, kuriais Bažnyčia naudojasi šaukdamasi Jo vardo.[114] Tie ženklai
430 ypatingu būdu rodo, kad Jėzus tikrai yra „Dievas, kuris gelbi“.[115]

798 1508 Šventoji Dvasia kai kuriems žmonėms duoda ypatingą gydymo charizmą,[116] kad parodytų Prisikėlusiojo malonės jėgą. Tačiau net karščiausios maldos neišgydo iš visų ligų. Tad ir šv. Pauliui tenka išgirsti iš Viešpaties: „Gana tau mano malonės, nes mano galybė geriausiai pasireiškia silpnume“ (2 Kor 12, 9), o patiriami kentėjimai gali turėti
618 prasmę, nes „savo kūne papildau, ko dar trūksta Kristaus vargams dėl Jo Kūno, kuris yra Bažnyčia“ (Kol 1, 24).

1509 „Gydykite ligonius!“ (Mt 10, 8). Tą užduotį Bažnyčia gavo iš Viešpaties ir stengiasi ją vykdyti, tiek rūpindamasi ligoniais, tiek juos lydėdama užtarimo malda. Ji tiki gyvybę teikiančio Kristaus, sielų ir kūnų gydytojo, artumu. Šis artumas itin veiksmingas sakramentuose,
1405 nepakartojamu būdu Eucharistijoje – duonoje, kuri duoda amžinąjį gyvenimą;[117] kaip tikina šv. Paulius, su Eucharistija yra susijusi ir kūno sveikata.[118]

1510 Tačiau apaštalų laikų Bažnyčioje buvo ir ypatinga, tik ligoniams skirta apeiga; tai patvirtina šv. Jokūbas: „Kas nors pas jus serga? Tepasikviečia Bažnyčios vyresniuosius, ir jie tesimeldžia už jį, patepdami aliejumi Viešpaties vardu. Tikėjimo malda išgelbės ligonį, ir Viešpats jį
1117 pakels, o jeigu jis būtų nusikaltęs, jam bus atleista“ (Jok 5, 14–15). Tradicija šioje apeigoje atpažįsta vieną iš septynių Bažnyčios sakramentų.[119]

[114] Plg. Apd 9, 34; 14, 3.
[115] Plg. Mt 1, 21; Apd 4, 12.
[116] Plg. 1 Kor 12, 9. 28. 30.
[117] Plg. Jn 6, 54. 58.
[118] Plg. 1 Kor 11, 30.
[119] Plg. Šv. Inocentas I, Laiškas *Si instituta ecclesiastica*: DS 216; Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Armenis*: DS 1324–1325; Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 1–2: DS 1695–1696; *Idem*, 14ª sesija, *Canones de extrema Unctione*, canones 1–2: DS 1716–1717.

Ligonių sakramentas

1511 Bažnyčia tiki ir išpažįsta, kad iš septynių sakramentų vienas yra išimtinai skirtas sustiprinti tiems, kuriuos vargina ligos; tai Ligonių patepimas:

> Šį šventą Ligonių patepimą, kaip tikrą ir tinkamą Naujojo Testamento sakramentą, įsteigė mūsų Viešpats Kristus; tą sakramentą mini Morkus,[120] o tikintiesiems jį paliko ir viešai paskelbė apaštalas ir Viešpaties brolis Jokūbas.[121]

1512 Liturginėje tiek Rytų, tiek Vakarų tradicijoje nuo senų laikų yra išlikę ligonių patepimo šventintu aliejumi liudijimų. Amžiams bėgant ligonių patepimas vis dažniau buvo teikiamas tik mirštantiems ligoniams ir dėl to gavo „Paskutinio patepimo" vardą. Nepaisant tokios raidos, liturgijoje niekada nesiliauta melsti Viešpatį grąžinti ligoniui sveikatą, jeigu tai padėtų jo išganymui.[122]

1513 Po Vatikano II Susirinkimo[123] 1972 metų lapkričio 30 dieną paskelbta apaštališkąja konstitucija *Sacram unctionem infirmorum* buvo nustatyta, kad nuo tol Romos apeigose reikės laikytis šių nurodymų:

> Ligonių patepimo sakramentas teikiamas sunkiai sergantiems ligoniams: jų kakta ir delnai patepami tinkamai pašventinto alyvmedžio ar pagal galimybes kitų augalų aliejumi vieną kartą ištariant šiuos žodžius: „Šiuo šventu Patepimu dosnus ir gailestingas Viešpats tesustiprina tave Šventosios Dvasios malone ir, išvaduotą iš nuodėmių, tegu tave gelbėja ir maloningai pakelia."[124]

[120] Plg. Mk 6, 13.

[121] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 1: DS 1695. Plg. Jok 5, 14–15.

[122] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 2: DS 1696.

[123] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 73: AAS 54 (1964) 118–119.

[124] Paulius VI, Apašt. konst. *Sacram Unctionem infirmorum*: AAS 65 (1973) 8. Plg. KTK kan. 847, § 1.

II. Kas priima ir kas teikia šį sakramentą?

JEI KAS SUNKIAI SERGA...

1514 Ligonių patepimas „nėra vien atsidūrusių prie mirties slenksčio sakramentas. Todėl metas jį priimti tikrai būna atėjęs, kai tikinčiajam iškyla mirties pavojus dėl ligos ar senatvės“.[125]

1515 Jeigu ligonis, gavęs Patepimą, pasveiksta, jis gali vėl gauti šį sakramentą iš naujo sunkiai susirgęs. Tos pačios ligos metu sakramentas gali būti pakartotas ligai pasunkėjus. Tinka priimti Ligonių patepimą ir prieš sunkią operaciją. Taip turi elgtis ir pagyvenę asmenys jų jėgoms silpstant.

„... TEPASIKVIEČIA BAŽNYČIOS VYRESNIUOSIUS“

1516 Ligonių patepimą teikia tik vyskupai ir kunigai.[126] Ganytojų pareiga paaiškinti tikintiesiems šio sakramento teikiamas malones, o tikintieji tepadrąsina ligonius prašyti kunigo suteikti šį sakramentą. Ligoniai tepasirengia jį priimti tinkamai nusiteikę, padedami savo ganytojo ir visos bažnytinės bendruomenės; ji raginama ypač remti ligonius savo maldomis ir brolišku paslaugumu.

III. Kaip švenčiamas Ligonių patepimas?

1517 Kaip ir visi sakramentai, Ligonių patepimas yra liturginė ir
1140 bendruomeninė apeiga[127] atliekama šeimoje, ligoninėje arba bažnyčioje, teikiant sakramentą vienam ligoniui ar visai jų grupei. Labai dera šią apeigą atlikti švenčiant Eucharistiją – Viešpaties Velykų atminimą. Jei to reikalauja aplinkybės, prieš šį sakramentą gali būti suteiktas Atgailos, po jo – Eucharistijos sakramentas. Kaip Kristaus Velykų sakramentas,

[125] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 73: AAS 56 (1964) 118–119; plg. KTK kan. 1004, § 1. 1005. 1007; CCEO can. 738.

[126] Plg. TRIDENTO SUSIRINKIMAS, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 3: DS 1697; *Idem*, 14ª sesija, *Canones de extrema Unctione*, canon 4: DS 1719; KTK kan. 1003; CCEO can. 739, § 1.

[127] Plg. VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 27: AAS 56 (1964) 107.

Eucharistija visada turėtų būti paskutinis žemiškosios kelionės sakramentas, „Viatikas" – kelionės maistas „perėjimui" į amžinąjį gyvenimą. 1524

1518 Žodis ir sakramentas sudaro neperskiriamą vienybę. Apeiga pradedama Žodžio liturgija ir prieš tai atliekamu atgailos aktu. Kristaus žodžiai, apaštalų liudijimas sužadina ligonio ir bendruomenės tikėjimą prašyti iš Viešpaties Jo Dvasios jėgos.

1519 Pagrindiniais teikiamo sakramento elementais laikomi šie: „Bažnyčios vyresnieji"[128] tylėdami uždeda rankas ant ligonių; Bažnyčios tikėjimo malda[129] jie meldžiasi už ligonius – tai šio sakramento epiklezė; paskui patepa (pageidautina vyskupo) pašventintu aliejumi.

Šiais liturginiais veiksmais parodo, kokią malonę šis sakramentas teikia ligoniams.

IV. Ligonių patepimo sakramento vaisiai

1520 *Ypatinga Šventosios Dvasios dovana.* Pirmoji šio sakramento malonė yra paguoda, ramybė ir drąsa, padedanti nugalėti sunkios ligos ar vargingos senatvės sunkumus. Ši malonė yra dovana Šventosios Dvasios, kuri atnaujina pasitikėjimą Dievu ir tikėjimą į Jį bei stiprina kovoje su piktojo gundymais, su nevilties ir mirties baimės pagundomis.[130] Ši Viešpaties pagalba Jo Dvasios jėga gydo ligonio sielą, drauge ir kūną, jei tokia yra Dievo valia.[131] „O jeigu jis būtų nusikaltęs, jam bus atleista" (Jok 5, 15).[132] 733

1521 *Susivienijimas su Kristaus kančia.* Šio sakramento malone ligonis gauna jėgų ir dovaną glaudžiau susivienyti su Kristaus kančia: tam tikra prasme jis yra *pašventinamas*, kad duotų vaisių kentėdamas panašiai, kaip kentėjo mus atpirkdamas Gelbėtojas. Kentėjimas – gimtosios nuodėmės palikimas – įgyja naują prasmę: tampa dalyvavimu išganomajame Jėzaus darbe. 1535 1499

[128] Plg. Jok 5, 14.
[129] Plg. Jok 5, 15.
[130] Plg. Žyd 2, 15.
[131] Florencijos Susirinkimas, *Decretum pro Armenis*: DS 1325.
[132] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Canones de extrema Unctione*, canon 2: DS 1717.

1522 *Bažnytinė malonė.* Ligoniai, kurie priima šį sakramentą, savo noru jungdamiesi su Kristaus kančia ir mirtimi, „prisideda prie Die-
953 vo tautos gerovės“[133]. Teikdama šį sakramentą, Bažnyčia per šventųjų bendrystę užtaria ligonį. Ligonis savo ruožtu šio sakramento malone prisideda prie Bažnyčios pašventinimo ir visų žmonių, dėl kurių Bažnyčia kenčia ir aukojasi per Kristų Dievui Tėvui, gėrio.

1020 1523 *Pasirengimas paskutinei kelionei.* Ligonių patepimo sakramentas suteikiamas visiems kenčiantiems dėl sunkios ligos ar negalios, bet dar labiau jis skirtas tiems, kurie „rengiasi iškeliauti iš šio pasaulio“ (*in exitus vitae constituti*)[134], todėl dar vadinamas „Iškeliaujančiųjų sakramentu“ (*Sacramentum exeuntium*).[135] Ligonių patepimu užbaigiama tai, kas buvo pradėta Krikštu: mes padaromi panašūs į mirusį ir prisikė-
1294 lusį Kristų. Juo užbaigiami šventieji patepimai, kurie lyg gairės nužymi visą krikščionio gyvenimą: Krikšto patepimas mumyse užantspauduoja naują gyvenimą; Sutvirtinimo patepimas mus sustiprina šio gyvenimo
1020 kovoms. Šis Paskutinis patepimas mūsų žemiškojo gyvenimo pabaigą tartum apjuosia tvirtu pylimu, saugančiu paskutinėse kovose prieš įžengiant į Tėvo namus.[136]

V. Viatikas – paskutinis krikščionio sakramentas

1392 1524 Tiems, kurie jau rengiasi palikti šį gyvenimą, Bažnyčia, be Ligonių patepimo, teikia ir Eucharistiją kaip Viatiką [kelionės maistą]. Priimti Kristaus Kūno ir Kraujo komuniją einant pas Tėvą yra ypač reikšminga ir svarbu. Ji yra amžinojo gyvenimo sėkla ir mus prikelianti galybė, kaip sako Viešpats: „Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas turi amžinąjį gyvenimą, ir aš jį prikelsiu paskutiniąją dieną“ (Jn 6, 54). Mirusio ir prisikėlusio Kristaus sakramentas – Eucharistija dabar tampa perėjimo iš mirties į gyvenimą, iš šio pasaulio pas Tėvą sakramentu.[137]

[133] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.

[134] Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, c. 3: DS 1698.

[135] *Ibid.*

[136] Plg. Tridento Susirinkimas, 14ª sesija, *Doctrina de sacramento extremae Unctionis*, Prooemium: DS 1694.

[137] Plg. Jn 13, 1.

1525 Tad kaip Krikšto, Sutvirtinimo ir Eucharistijos sakramentai sudaro vienybę, vadinamą „įkrikščioninimo sakramentais", lygiai taip Atgaila, Šventasis patepimas ir Eucharistija, priimti kaip Viatikas baigiantis krikščionio gyvenimui, yra „kelionei į Tėvynę parengiantys" arba iš šio gyvenimo palydintys sakramentai. 1680 2299

Santrauka

1526 *„Kas nors pas jus serga? Tepasikviečia Bažnyčios vyresniuosius, ir jie tesimeldžia už jį, patepdami aliejumi Viešpaties vardu. Tikėjimo malda išgelbės ligonį, ir Viešpats jį pakels, o jeigu jis būtų nusikaltęs, jam bus atleista" (Jok 5, 14–15).*

1527 *Ligonių patepimo sakramentas suteikia ypatingą malonę krikščioniui, kurį slegia sunki liga ar senatvė.*

1528 *Tinkamas metas Šventajam patepimui priimti tikrai esti atėjęs, kai tikintysis dėl ligos ar senatvės atsiduria mirties pavojuje.*

1529 *Kiekvieną kartą sunkiai susirgęs krikščionis gali priimti Šventąjį patepimą; jį galima pakartoti ligai pasunkėjus.*

1530 *Ligonių patepimo sakramentą gali teikti vien kunigai ir vyskupai; sakramento apeigose jie vartoja vyskupo, o jeigu reikia, ir paties teikėjo pašventintą aliejų.*

1531 *Esminė šio sakramento apeiga yra ligonio kaktos ir rankų (pagal Romos apeigas) arba kitų kūno dalių (pagal Rytų apeigas) patepimas; jį palydi sakramentą teikiančio kunigo malda, kuria prašoma ypatingos šio sakramento malonės.*

1532 *Ligonių patepimo sakramento ypatingos malonės vaisiai yra:*

- *ligonio suvienijimas su Kristaus kančia jo paties ir visos Bažnyčios labui;*
- *paguoda, ramybė ir drąsa krikščioniškai iškęsti ligos ar senatvės kentėjimus;*
- *nuodėmių atleidimas, jei ligonis jo negalėjo gauti Atgailos sakramentu;*
- *sveikatos atgavimas, jeigu tai naudinga sielos išganymui;*
- *parengimas pereiti į amžinąjį gyvenimą.*

TREČIAS POSKYRIS

TARNAVIMO BENDRYSTEI SAKRAMENTAI

1533 Krikštas, Sutvirtinimas ir Eucharistija yra įkrikščioninimo sak-
1212 ramentai. Jie pagrindžia bendrą visų Kristaus mokinių pašaukimą šventumui ir pasaulio evangelizacijos misijai. Keliaujančiųjų į Tėvynę gyvenimui jie teikia malonių, būtinų gyventi pagal Dvasią.

1534 Kiti du – Šventimų ir Santuokos – sakramentai skirti kitų žmonių išganymui. Jie prisideda ir prie asmeninio išganymo, tačiau per tarnavimą kitiems. Bažnyčiai jie suteikia ypatingą misiją ir tarnauja Dievo tautos statydinimui.

1535 Krikštu ir Sutvirtinimu *pašvęstieji*[1] bendrajai visų tikinčiųjų ku-
784 nigystei Šventimų ir Santuokos sakramentais dar gali gauti ypatingą *pašventimą*. Priimantys Šventimų sakramentą *pašvenčiami* Kristaus vardu „ganyti Bažnyčią žodžiu ir Dievo malone“[2]. Savo ruožtu „sutuoktiniai krikščionys ypatingo sakramento stiprinami ir tarsi *pašventinami* savo luomo pareigoms ir kilnumui“[3].

6 skirsnis

ŠVENTIMŲ SAKRAMENTAS

860 1536 Kristaus apaštalams Šventimų sakramentu pavesta misija Bažnyčioje toliau tęsiama ligi amžių pabaigos; todėl šis sakramentas yra apaštališkosios tarnybos sakramentas. Jis apima tris laipsnius: vyskupystę, kunigystę ir diakonatą.

[1] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[2] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15.
[3] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.

[Apie Kristaus įsteigtą apaštališkąją tarnybą ir misiją žr. 874–896 skiltis. Čia bus kalbama tik apie tai, kaip ši tarnyba perduodama sakramentiniu būdu.]

I. Kodėl šis sakramentas vadinamas Šventimų sakramentu [Sacramentum Ordinis]?

1537 Lotyniškas žodis *Ordo* romėnų senovės laikais žymėjo tam tikrą civilinį, pirmiausia valdančiųjų luomą. „Įšventinimas" *ordinatio* reiškė priėmimą į tą luomą (*ordo*). Bažnyčioje yra luomų, kuriuos Tradicija, ne sykį pasiremdama ir Šventuoju Raštu,[4] nuo senų laikų vadina *taxeis* (gr.), *ordines* (lot.); antai liturgijoje minimi *ordo episcoporum, ordo presbyterorum, ordo diaconorum*. Žodis *ordo* taikomas ir kitoms žmonių grupėms: katechumenams, mergelėms, sutuoktiniams, našlėms... 922, 923, 1631

1538 Į kiekvieną iš minėtųjų Bažnyčios luomų būdavo priimama apeigomis, vadinamomis *įšventinimu* [*ordinatio*] – religiniu bei liturginiu veiksmu: pašventimu, palaiminimu ar sakramentu. Šiandien žodis *įšventinimas* rezervuotas sakramentiniam veiksmui, kuriuo priimama į vyskupų, kunigų ar diakonų luomą ir kuris pranoksta bendruomenės atliekamą *išrinkimą, paskyrimą, įgaliojimą* ar *įsteigimą*, nes tuo sakramentiniu veiksmu suteikiama Šventosios Dvasios dovana, leidžianti vykdyti *šventąją galią* [*sacra potestas*],[5] galimą gauti tik iš paties Kristaus per Jo Bažnyčią. Įšventinimas dar vadinamas *pašventimu* [*consecratio*], nes pats Kristus atskiria šį asmenį nuo kitų bei suteikia jam užduotį savo Bažnyčios labui. Vyskupo *rankų uždėjimas* ir šventimų malda yra regimas šio pašventimo ženklas. 875, 699

II. Šventimų sakramentas išganymo ekonomijoje

Senosios Sandoros kunigystė

1539 Išrinktąją tautą Dievas padarė „kunigiška karalyste ir šventa tauta" (Iš 19, 6).[6] Tačiau pačioje Izraelio tautoje Jis iš dvylikos giminių

[4] Plg. Žyd 5, 6; 7, 11; Ps 110, 4.
[5] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[6] Plg. Iz 61, 6.

išrinko vieną, Levio giminę, ir paskyrė atskirai liturginei tarnystei.[7] Levitų paveldas buvo pats Dievas.[8] Atitinkamos apeigos pašventino Senosios Sandoros kunigystės pradžią.[9] Kunigai joje būdavo skiriami „atstovauti žmonėms pas Dievą, kad atnašautų dovanas ir aukas už nuodėmes"[10].

2099 1540 Ta kunigystė buvo įsteigta skelbti Dievo žodžiui[11] ir aukomis bei maldomis atkurti žmonių vienybei su Dievu, tačiau ji pati išganyti nepajėgė; turėjo nuolat aukoti aukas, bet negalėjo galutinai pašventinti;[12] tai padaryti galėjo vien Kristaus auka.

1541 Vis dėlto Aarono kunigystėje ir levitų tarnystėje, taip pat septyniasdešimtyje „seniūnų"[13] Bažnyčios liturgija regi Naujojoje Sandoroje šventinamų kunigų pirmavaizdį. Lotynų apeigų Bažnyčia taip meldžiasi konsekracijos prefacijoje per vyskupo šventimus:

> Dieve, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėve, [...] Tu savo malonės žodžiu nustatei tvarką savo Bažnyčioje. Tu jau pradžioje išsirinkai teisiųjų Abraomo palikuonių giminę, Tu paskyrei vyresniuosius bei kunigus ir savosios šventyklos nepalikai be tarnų...[14]

1542 Per kunigų šventimus Bažnyčia meldžiasi:

> Viešpatie, Tėve šventasis! [...] Jau Senojoje Sandoroje slėpiningais ženklais vis buvo steigiamos tarnybos: kai Mozę ir Aaroną Tu paskyrei tautai valdyti ir šventinti, jų bendro darbo pagalbininkais išrinkai vyrus kitoms tarnystėms ir pareigoms eiti. Tu per dykumą keliaujant Mozės dvasia apdovanojai septyniasdešimt išmintingų vyrų, kad, jų padedamas, jis lengviau vadovautų Tavo tautai, o Aarono sūnums išliejai jų tėvą pripildžiusios malonės gausybę.[15]

[7] Plg. Sk 1, 48–53.
[8] Plg. Joz 13, 33.
[9] Plg. Iš 29, 1–30; Kun 8.
[10] Plg. Žyd 5, 1.
[11] Plg. Mal 2, 7–9.
[12] Plg. Žyd 5, 3; 7, 27; 10, 1–4.
[13] Plg. Sk 11, 24–25.
[14] *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione Episcopi. Prex ordinationis, 47, editio typica altera, Vatikanas, 1990, p. 24.
[15] *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione presbyterorum. Prex ordinationis, 159, editio typica altera, Vatikanas, 1990, p. 91–92.

1543 Diakonų šventimų metu konsekracijos maldoje Bažnyčia išpažįsta:

> Visagalis Dieve, [...] Tu leidi didėti ir plėstis Tavo naujajai šventyklai [Bažnyčiai], įsteigęs ir šventomis dovanomis aprūpinęs trijų pakopų tarnybą Tavo vardui tarnauti, kaip ir pradžioje buvai išsirinkęs Levio sūnus, kad Tau tarnautų pirmojoje šventoje palapinėje.[16]

Vienintelė Kristaus kunigystė

1544 Visus Senosios Sandoros kunigystės pavidalus atbaigė Jėzus Kristus, „vienas Dievo ir žmonių Tarpininkas" (1 Tim 2, 5). Melchizedeką, kuris buvo „Dievo Aukščiausiojo kunigas" (Pr 14, 18), krikščionių Tradicija laiko Kristaus kunigystės pirmavaizdžiu. Kristus, vienintelis „Vyriausiasis Kunigas Melchizedeko būdu" (Žyd 5, 10; 6, 20), „šventas, nekaltas, tyras" (Žyd 7, 26), „vienintele atnaša", tai yra vienintele savo Kryžiaus auka, „amžiams padarė tobulus šventinamuosius" (Žyd 10, 14). 874

1545 Atperkamoji Kristaus auka yra viena, paaukota kartą visiems laikams, tačiau sudabartinama eucharistinėje Bažnyčios aukoje. Tokia pat viena yra ir Kristaus kunigystė: ją sudabartina Dievo tarnų kunigystė, nepažeisdama Kristaus kunigystės vienatinumo: „Kristus yra vienintelis tikras kunigas, kiti yra tik Jo tarnai."[17] 1367 662

Du būdai dalyvauti vienintelėje Kristaus kunigystėje

1546 Kristus, Vyriausiasis Kunigas ir vienintelis Tarpininkas, savo Dievui ir Tėvui Bažnyčią padarė kunigų karalija.[18] Būdama tokia, visa tikinčiųjų bendruomenė yra kunigiška. Tikintieji vykdo savo Krikšto kunigystę, kiekvienas pagal savo pašaukimą dalyvaudamas Kristaus – 1268

[16] *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione diaconorum. Prex ordinationis, 207, editio typica altera, Vatikanas, 1990, p. 121.

[17] Šv. Tomas Akvinietis, *Commentarium in epistolam ad Hebraeos*, c. 7, lect. 4, *Opera omnia*, v. 21, Paryžius, 1876, p. 647.

[18] Plg. Apr 1, 6; 5, 9–10; 1 Pt 2, 5. 9.

Kunigo, Pranašo ir Karaliaus – misijoje. Krikšto ir Sutvirtinimo sakramentais tikintieji yra „pašvenčiami būti [...] šventąja kunigyste“[19].

1142 1547 Tarnaujamoji, arba hierarchinė, vyskupų ir kunigų kunigystė ir bendroji visų tikinčiųjų kunigystė „tiek viena, tiek kita savitu būdu dalyvauja vienoje Kristaus kunigystėje“[20], tačiau, nors ir yra „viena kitai skirtos“[21], skiriasi savo esme. Kokia prasme? Bendroji tikinčiųjų kunigystė, išsiskleidžiant Krikšto malonei, pasireiškia tikėjimo, vilties ir meilės gyvenimu, gyvenimu pagal Dvasią; tuo tarpu tarnaujamoji ku-
1120 nigystė tarnauja bendrajai kunigystei ir padeda skleistis visų krikščionių Krikšto malonei. Ji yra viena *priemonių*, kuriomis Kristus nuolat ugdo ir veda savo Bažnyčią. Dėl to ji ir perduodama ypatingu – Šventimų – sakramentu.

Atstovaudamas Galvai Kristui...

875 1548 Per Bažnyčiai tarnaujantį įšventintąjį tarnautoją pats Kristus
792 veikia savojoje Bažnyčioje kaip savo Kūno Galva, savosios kaimenės Ganytojas, atperkamosios aukos Vyriausiasis Kunigas, tiesos Mokytojas. Bažnyčia tai išreiškia sakydama, kad kunigas Šventimų sakramento galia veikia *in persona Christi Capitis* [atstovaudamas Galvai Kristui]:[22]

> Tėra vienas ir tas pats Kunigas, Jėzus Kristus, kurį pavaduoja Jam patarnaujantis kunigas. Dėl gautų kunigystės šventimų būdamas prilygintas Aukščiausiajam Kunigui, jis iš tiesų yra įgaliotas veikti paties jo atstovaujamo Kristaus galia ir vardu (*virtute ac persona Ipsius Christi*).[23]
>
> Kristus yra kiekvienos kunigystės šaltinis: nes [Senojo] Įstatymo kunigas buvo Kristaus atvaizdas, o Naujojo Įstatymo kunigas veikia atstovaudamas Jo asmeniui.[24]

[19] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[20] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[21] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.
[22] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14; *Ibid.*, 28: AAS 57 (1965) 34; *Idem*, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 33: AAS 56 (1964) 108; *Idem*, Dekr. *Christus Dominus*, 11: AAS 58 (1966) 677; *Idem*, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992; *Ibid.*, 6: AAS 58 (1966) 999.
[23] Pijus XII, Encikl. *Mediator Dei*: AAS 14 (1947) 548.
[24] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae* 3, q. 22, a. 4, c, ed. Leon. 11, 260.

1549 Per įšventintųjų, pirmiausia vyskupų ir kunigų, tarnybą tampa regimas Kristaus, Bažnyčios Galvos, buvimas tikinčiųjų bendruomenėje.[25] Kaip taikliai pasakė šv. Ignotas Antiochietis, vyskupas yra *typos tou Patros*, tarsi gyvasis Dievo Tėvo paveikslas.[26] 1142

1550 Kristaus buvimo Jam atstovaujančiame asmenyje nereikia suprasti taip, tarsi pastarasis būtų apsaugotas nuo visų žmogiškųjų silpnybių: noro valdyti, klaidų ar net nuodėmių. Šventosios Dvasios jėga nelaiduoja vienodai visų tarnautojo veiksmų. Laiduojami sakramentai, ir net kunigo nuodėmės negali pakenkti malonės vaisiams, bet yra daug kitų jo veiksmų, paliekančių kunigo žmogiškumo pėdsakus, kurie ne visada esti ištikimybės Evangelijai ženklas ir todėl gali kenkti vaisingam Bažnyčios apaštalavimui. 896 1128 1584

1551 Kunigystė yra *tarnaujamoji*. Tos „pareigos, Viešpaties pavestos savo tautos ganytojams, yra tikras *tarnavimas*".[27] Kunigystė yra visa skirta Kristui ir žmonėms. Ji visiškai priklauso nuo Kristaus ir Jo vienintelės kunigystės ir įsteigta žmonių ir Bažnyčios bendrijos labui. Kunigystės sakramentu perduodama „šventoji galia", kuri tikrai yra Kristaus. Tad jos valdžios vykdymo pavyzdys turi būti Kristus, kuris iš meilės tapo paskutiniu ir visų tarnu.[28] „Viešpats aiškiai pasakė, kad rūpinimasis savo kaimene yra meilės Jam įrodymas."[29] 876 1538 608

...„VISOS BAŽNYČIOS VARDU"

1552 Tarnaujamosios kunigystės uždavinys yra ne vien atstovauti Bažnyčios Galvai Kristui tikinčiųjų susirinkime. Ji veikia ir visos Bažnyčios vardu, siųsdama Dievui Bažnyčios maldą[30] ir ypač atnašaudama eucharistinę auką.[31]

[25] Plg. VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.
[26] Plg. Šv. IGNOTAS ANTIOCHIETIS, *Epistula ad Trallianos* 3, 1: SC 10bis, 96 (Funk 1, 244); *Idem*, *Epistula ad Magnesios* 6, 1: SC 10bis, 84 (Funk 1, 234).
[27] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 24: AAS 57 (1965) 29.
[28] Plg. Mk 10, 43–45; 1 Pt 5, 3.
[29] Šv. JONAS AUKSABURNIS, *De sacerdotio* 2, 4: SC 272, 118 (PG 48, 635); plg. Jn 21, 15–17.
[30] Plg. VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 33: AAS 56 (1964) 108.
[31] Plg. VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 14.

1553 „*Visos* Bažnyčios vardu“ nereiškia, kad kunigai yra bendruomenės delegatai. Bažnyčios malda ir atnaša yra neatskiriamos nuo Kristaus, jos Galvos, maldos ir atnašos. Bažnyčioje ir per Bažnyčią visada garbinamas Kristus. Visa Bažnyčia, Kristaus Kūnas, „per Jį, su Juo ir Jame“, Šventosios Dvasios vienybėje meldžiasi ir save atnašauja Dievui
795 Tėvui. Visas Kūnas, *Caput et membra* [Galva ir nariai], meldžiasi ir save atnašauja, todėl tie, kurie Kūne yra tarnautojai tikrąja šio žodžio prasme, vadinami ne vien Kristaus, bet ir Bažnyčios tarnautojais. Kadangi tarnaujamoji kunigystė atstovauja Kristui, ji gali atstovauti ir Bažnyčiai.

III. Trys Šventimų sakramento laipsniai

1554 „Dievo įsteigtąją bažnytinę tarnybą atlieka įvairaus luomo as-
1536 menys, nuo seno vadinami vyskupais, kunigais ir diakonais.“[32] Katalikiškasis mokymas, besireiškiantis liturgijoje, Bažnyčios magisteriume ir nuolatinėje jos Bažnyčios praktikoje, pripažįsta du tarnaujamojo dalyvavimo Kristaus kunigystėje laipsnius: vyskupystę ir kunigystę. Diakonatas skirtas jiems padėti ir patarnauti. Dėl to žodžiu *sacerdos* [kunigas] mūsų laikais žymimi vyskupai ir kunigai, bet ne diakonai. Vis dėlto katalikų tikėjimas moko, kad ir abu kunigiškojo dalyvavimo laipsniai (vyskupystė ir kunigystė), ir tarnavimo laipsnis (diakonatas),
1538 visi trys, suteikiami veiksmu, vadinamu „šventimais“, tai yra Šventimų sakramentu:

> Tegu visi gerbia diakonus kaip patį Jėzų Kristų, lygiai kaip vyskupą, kuris yra Tėvo įvaizdis, ir kunigus kaip Dievo tarybą ir apaštalų kolegiją. Be jų negali būti ir kalbos apie Bažnyčią.[33]

Vyskupo šventimai – Šventimų sakramento pilnatvė

1555 „Tarp įvairių tarnybų, vykdomų Bažnyčioje nuo ankstyviausių laikų, kaip liudija tradicija, pirmoji vieta tenka pareigai tų, kurie, pa-
861 skirti vyskupais nuo pradžios besitęsiančion įpėdinystės eilėn, yra apaštališkosios sėklos perteikėjai.“[34]

[32] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 33–34.
[33] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Trallianos* 3, 1: SC 10bis, 96 (Funk 1, 244).
[34] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 23.

1556 Tokiai svarbiai misijai atlikti „apaštalai buvo Kristaus apdovanoti ypatingu iš aukštybių nužengusios Šventosios Dvasios išliejimu ir patys rankų uždėjimu perdavė savo padėjėjams dvasinę dovaną, kuri iki 862
mūsų dienų perduodama per vyskupo konsekraciją“[35].

1557 Vatikano II Susirinkimas „moko, kad per vyskupo konsekraciją suteikiama *kunigystės sakramento pilnatvė*, kurią ir liturginiai Bažnyčios papročiai, ir šventųjų Tėvų balsai vadina aukščiausiąja kunigyste, šventosios tarnybos visuma (*summa*)“[36].

1558 „Drauge su šventinimo pareiga vyskupo konsekracija taip pat 895
suteikia mokymo ir valdymo pareigas. [...] Kaip aiškiai liudija Tradicija, [...] rankų uždėjimu ir konsekracijos žodžiais taip suteikiama Šventosios Dvasios malonė ir įspaudžiama šventoji žymė, kad vyskupai 1121
prakilniu ir regimu būdu užima paties Kristaus – Mokytojo, Ganytojo ir Kunigo – vietą ir veikia atstovaudami jo asmeniui (*in Eius persona agant*).“[37] „Tad vyskupai jiems duotąja Šventąja Dvasia tampa tikrais ir autentiškais tikėjimo mokytojais, kunigais ir ganytojais.“[38]

1559 „Vyskupų bendrijos nariu tampama per sakramentinę konsekraciją ir hierarchinę bendrystę su kolegijos galva ir kitais nariais.“[39] *Kolegialią* vyskupų luomo *prigimtį* bei savitumą dar rodo ir senas Bažnyčios 877
paprotys, kai naujo vyskupo šventimuose kartu veikia daugiau vyskupų.[40] Kad vyskupo šventimai būtų teisėti, dabar reikalingas specialus Romos vyskupo potvarkis, kadangi popiežius yra aukščiausia regimoji dalinių 882
Bažnyčių vienybės vienoje Bažnyčioje jungtis ir jų laisvės laidas.

1560 Kiekvienam vyskupui, kaip Kristaus vietininkui, tenka jam pa- 833
vedamos dalinės Bažnyčios ganytojo pareigos, bet tuo pat metu jis 886
kolegialiai drauge su visais vyskupų luomo broliais *rūpinasi visomis Bažnyčiomis*: „Nors kiekvienas vyskupas yra tik jo globai patikėtos kaimenės dalies tikrasis ganytojas, bet, Dievo nustatymu būdamas

[35] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.
[36] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 25.
[37] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 25.
[38] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Christus Dominus*, 2: AAS 58 (1966) 674.
[39] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.
[40] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 22: AAS 57 (1965) 26.

teisėtas apaštalų įpėdinis, drauge su kitais vyskupais yra atsakingas už apaštališkąją Bažnyčios misiją."[41]

1369 1561 Visa, kas buvo pasakyta, paaiškina, kodėl vyskupo švenčiama Eucharistija yra ypač reikšminga: ji išreiškia Bažnyčią, susibūrusią apie altorių ir vadovaujamą to, kuris regimai atstovauja Kristui, Gerajam Ganytojui ir savosios Bažnyčios Galvai.[42]

Kunigų – vyskupų bendradarbių – šventimai

1562 „Kristus, kurį Tėvas pašventino ir pasiuntė į pasaulį (Jn 10, 36), paskirdamas apaštalus, jų įpėdinius, tai yra vyskupus, padarė savo pašventimo ir pasiuntinybės dalininkais, o vyskupai savo tarnybos pareigas įvairiu laipsniu teisėtai perdavė įvairiems Bažnyčios nariams."[43] Vyskupų „tarnybos pareigos žemesniu laipsniu buvo perduotos kunigams, idant šie, sudarę kunigų luomą, būtų *vyskupų luomo bendradarbiai*, padedantys tinkamai vykdyti Kristaus patikėtą apaštališkąją pasiuntinybę"[44].

1563 „Kadangi kunigų pareigos šventimais susietos su vyskupų luomu, jos dalyvauja galioje, kuria pats Kristus ugdo, šventina ir valdo savo Kūną. Todėl kunigų šventimams gauti jau reikia būti priėmus įkrikščionimo sakramentus, o pati kunigystė suteikiama specialiu sakramen-
1121 tu, kuris kunigams Šventosios Dvasios patepimu įspaudžia ypatingą žymę, šitaip padarydamas juos panašius į Kunigą Kristų, idant jie galėtų veikti paties Kristaus kaip Galvos vardu ir asmeniu."[45]

1564 „Kunigai neturi aukščiausių pontifikato įgaliojimų ir, naudodamiesi savo galia, priklauso nuo vyskupų, tačiau yra su jais sujungti kunigystės garbe ir Šventimų sakramento dėka pagal Kristaus, vyriausiojo ir

[41] Pijus XII, Encikl. *Fidei donum*: AAS 49 (1957) 237; plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 23: AAS 57 (1965) 27–28; *Idem*, Dekr. *Christus Dominus*, 4: AAS 58 (1966) 674–675; *Ibid.*, 36: AAS 58 (1966) 692; *Ibid.*, 37: AAS 58 (1966) 693; *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 5: AAS 58 (1966) 951–952; *Ibid.*, 6: AAS 58 (1966) 952–953; *Ibid.*, 38: AAS 58 (1966) 984–986.

[42] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 41: AAS 56 (1964) 111; *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 26: AAS 57 (1965) 31–32.

[43] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 33.

[44] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992.

[45] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 992.

amžinojo kunigo, pavyzdį[46] pašventinti skelbti Evangeliją, ganyti tikinčiuosius ir atlikti dieviškojo kulto pareigas kaip *tikri Naujojo Testamento kunigai.*"[47] 611

1565 Kunigystės sakramento galia kunigai dalyvauja visą pasaulį apimančioje misijoje, kurią Kristus buvo patikėjęs apaštalams. Šventimais gautoji dvasinė dovana juos rengia ne ribotai ir siaurai, bet kuo plačiausiai ir visuotinei išganymo misijai – „lig pat žemės pakraščių" (Apd 1, 8)[48], pasiryžusius „skelbti Evangeliją visur"[49]. 849

1566 „Savo šventąsias pareigas jie pirmiausiai atlieka per Eucharistijos kultą arba *susirinkimą* [*synaxis*], kuriame, veikdami Kristaus vardu ir jo vietoje bei skelbdami jo slėpinį, jungia tikinčiųjų maldas su jų Galvos auka ir šv. Mišiose dar iki Viešpačiui ateinant sudabartina ir pritaiko vienintelę Naujojo Testamento auką – auką Kristaus, atidavusio save Tėvui kaip vienkartinę, nesuteptą atnašą."[50] Iš tos vienintelės aukos semia sau jėgą visa kunigo tarnyba.[51] 1369 611

1567 „Kunigai, kaip rūpestingi vyskupų luomo bendradarbiai, padėjėjai ir įrankiai, yra pašaukti tarnauti Dievo tautai. Su savo vyskupu jie sudaro vieną *kunigiją* (*presbyterium*), kad ir skirtą įvairioms pareigoms. Pasitikinčia ir kilnia siela susijungę su savo vyskupu, jie tarsi perkelia jį patį į visas vietos tikinčiųjų bendruomenes, perima dalį jo pareigų bei rūpesčių ir kasdien atsidėję jas vykdo."[52] Kunigai negali vykdyti savo tarnybos kitaip, kaip tik būdami pavaldūs vyskupui ir vienybėje su juo. Klusnumo pažadas, vyskupui duotas šventimų metu, ir vyskupo taikos pabučiavimas šventimų liturgijos pabaigoje reiškia, kad vyskupas juos laiko savo bendradarbiais, sūnumis, broliais ir draugais, o jie savo ruožtu privalo jį mylėti ir jam paklusti. 1462 2179

1568 „Kunigai, į kunigijos luomą įtraukiami šventimais, tarpusavy visi siejami glaudžios sakramentinės brolybės. Tačiau ypatingu būdu 1537

[46] Plg. Žyd 5, 1–10; 7, 24; 9, 11–28.
[47] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 34.
[48] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 10: AAS 558 (1966) 1007.
[49] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Optatam totius*, 20: AAS 58 (1966) 726.
[50] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 34.
[51] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: AAS 58 (1966) 993.
[52] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 28: AAS 57 (1965) 35.

jie sudaro vieną kunigiją vyskupijoje, kuriai tarnauja vadovaujami savo vyskupo."[53] Kunigijos vienybę išreiškia liturginis paprotys, kai per šventimų apeigas paskui vyskupą ir kunigai uždeda rankas ant šventinamųjų.

Diakonų šventimai – „tarnauti"

1569 „Vienu laipsniu žemiau hierarchijoje stovi diakonai, kuriems rankos uždedamos „ne kunigauti, o tarnauti"."[54] Įšventindamas į diakonus, rankas uždeda tik vyskupas, tuo parodydamas, kad diakonas yra ypatingu būdu susietas su vyskupu savo „diakonijos" [tarnavimo][55] reikaluose.

1570 Diakonai savitu būdu dalyvauja Kristaus misijoje ir malonėje.[56]
1121 Šventimų sakramentas paženklina juos *antspaudu* („žyme"), kurio niekas negali panaikinti; jis daro juos panašius į Kristų, kuris buvo tapęs „diakonu", tai yra visų tarnu.[57] Diakonams privalu, be kitų pareigų, patarnauti vyskupui ir kunigams švenčiant dieviškuosius slėpinius, ypač Eucharistiją, dalyti Eucharistiją, asistuoti santuokai ir ją laiminti, skelbti Evangeliją ir sakyti pamokslus, vadovauti laidotuvių apeigoms ir imtis įvairių gailestingumo darbų.[58]

1571 Po Vatikano II Susirinkimo Lotynų Bažnyčia sugrąžino diakonatą kaip „tikrą ir nuolatinį hierarchijos laipsnį"[59]; Rytų Bažnyčios jį išlaikė visais laikais.
1579 Šis nuolatinis diakonatas, kuris gali būti suteiktas ir vedusiems vyrams, labai praturtina Bažnyčios misiją. Iš tiesų yra tikslinga ir naudinga, kad vyrai, kurie

[53] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 8: AAS 58 (1966) 1003.
[54] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36; plg. *Idem*, Dekr. *Christus Dominus*, 15: AAS 58 (1966) 679.
[55] Plg. Šv. Ipolitas Romietis, *Traditio apostolica*, 8, ed. B. Botte, Miunsteris, 1989, p. 22–24.
[56] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 41: AAS 57 (1965) 46; *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 16: AAS 58 (1966) 967.
[57] Plg. Mk 10, 45; Lk 22, 27; Šv. Polikarpas Smirnietis, *Epistula ad Philippenses* 5, 2: SC 10bis 182 (Funk 1, 300).
[58] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36; *Idem*, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 35, 4: AAS 56 (1964) 109; *Idem*, Dekr. *Ad gentes*, 16: AAS 58 (1966) 967.
[59] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36.

Bažnyčioje atlieka tikrai diakonišką tarnybą tiek liturginiame ir pastoraciniame gyvenime, tiek socialinėje ir karitatyvinėje veikloje, būtų „sustiprinti ir glaudžiau susieti su altoriumi iš apaštalų paveldėtuoju rankų uždėjimu, idant, gavę sakramentinę diakonato malonę, jie sėkmingiau atliktų savo tarnybą“[60].

IV. Šio sakramento šventimas

1572 Vyskupo, kunigų ir diakonų šventimų apeigose dėl jų svarbos Bažnyčios gyvenimui turėtų kuo gausiau dalyvauti tikintieji. Šventimus teikti labiausiai dera sekmadienį katedroje ir kuo iškilmingiau. Visų trijų – vyskupo, kunigo ir diakono – įšventinimo schema ta pati. Tai vyksta eucharistinės liturgijos metu.

1573 Šventimų sakramento *esminė apeiga* visiems trims laipsniams yra vyskupo rankų uždėjimas ant šventinamojo galvos ir ypatinga konsekracijos malda, prašant Dievą išlieti Šventąją Dvasią ir suteikti šventinamojo tarnybai reikalingų dovanų.[61] 699 1585

1574 Kaip visus sakramentus, taip ir šį lydi papildomos apeigos. Jos labai skirtingos įvairiose liturginėse tradicijose, bet visos išreiškia daugelį sakramentinės malonės prasmių. Įžanginės lotynų apeigos – šventinamojo pristatymas ir išrinkimas, vyskupo žodis, šventinamojo apklausa, Visų Šventųjų litanija – parodo, kad kandidatas išrinktas pagal Bažnyčios papročius, ir parengia iškilmingam konsekracijos aktui; po jo einančiomis apeigomis simboliškai išreiškiamas ir užbaigiamas įgyvendintas slėpinys: vyskupas ir kunigas patepami šventąja krizma – tai ženklas ypatingo patepimo Šventąja Dvasia, kuri jų tarnybą daro vaisingą; vyskupui įteikiama Evangelijų knyga, žiedas, mitra ir pastoralas [vyskupo lazda] – taip pažymima jo apaštališkoji misija skelbti Dievo žodį, ištikimybė Bažnyčiai, Kristaus Sužadėtinei, pareiga ganyti Viešpaties kaimenę; kunigui įteikiama patena ir taurė – šventosios tautos atnaša,[62] kurią jis turės atnašauti Dievui; diakonui, siunčiamam skelbti Kristaus Evangelijos, įteikiama Evangelijų knyga. 1294 796

[60] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 16: AAS 58 (1966) 967.

[61] Plg. Pijus XII, Apašt. konst. *Sacramentum ordinis*: DS 3858.

[62] Plg. *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione presbyterorum. Traditio panis et vini, 163, editio typica altera, Vatikanas, 1990, p. 95.

V. Kas gali teikti šį sakramentą?

1575 Kristus išsirinko apaštalus, leido jiems dalyvauti savo misijoje ir valdžioje. Iškeltas Tėvo dešinėn, Jis nepalieka savo kaimenės, bet ją saugo
857 per apaštalus, apgaubdamas savo nuolatine globa, ir tvarko per ganytojus, kurie šiandien yra Jo darbo tęsėjai.[63] Pats Kristus „paskyrė" vienus būti apaštalais, kitus – ganytojais.[64] Jis ir toliau veikia per vyskupus.[65]

1536 1576 Kadangi Šventimų sakramentas yra apaštališkosios tarnybos sakramentas, tą „dvasinę dovaną"[66], „apaštališkąją sėklą"[67] perduoti turi vyskupai, kaip apaštalų įpėdiniai. Galiojamai įšventinti, tai yra paveldėję apaštalų įpėdinystę, vyskupai patys galiojamai teikia galiojančius tris Šventimų sakramento laispnius.[68]

VI. Kas gali priimti šį sakramentą?

1577 „Galiojamai Šventimus priima tik pakrikštytas vyras (*vir*)."[69]
551 Viešpats Jėzus išsirinko vyrus (*viros*), kad iš jų sudarytų dvylikos Apaštalų kolegiją;[70] taip pat pasielgė ir apaštalai, išsirinkdami bendradarbius,[71]
861 kurie turėjo tęsti jų darbą.[72] Vyskupų kolegija, su kuria kunigus vienija
862 jų kunigystė, sudabartina Dvylikos kolegiją, kol vėl ateis Kristus. Bažnyčia suvokia, kad ją saisto anas paties Viešpaties pasirinkimas. Dėl to moterų šventimai negalimi.[73]

[63] Plg. *I dėkojimo giesmė apaštalų garbei*, 62, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 453.
[64] Plg. Ef 4, 11.
[65] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.
[66] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 24.
[67] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 20: AAS 57 (1965) 23.
[68] Plg. Inocentas III, *Professio fidei Waldensibus praescripta*: DS 794; Laterano IV Susirinkimas, Cap. 1, *De fide catholica*: DS 802; KTK kan. 1012; CCEO, can. 744. 747.
[69] KTK kan. 1024.
[70] Plg. Mk 3, 14–19; Lk 6, 12–16.
[71] Plg. 1 Tim 3, 1–13; 2 Tim 1, 6; Tit 1, 5–9.
[72] Plg. Šv. Klemensas Romietis, *Epistula ad Corinthios* 42, 4: SC 167, 168–170 (Funk 1, 152); *Ibid.*, 44, 3: SC 167, 172 (Funk 1, 156).
[73] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. laiškas *Mulieris dignitatem*, 26–27: AAS 80 (1988) 1715–1720; *Idem*, Apašt. laiškas *Ordinatio sacerdotalis*: AAS 86 (1994) 545–548; Tikėjimo mokymo kongregacija, Dekl. *Inter insigniores*: AAS 69 (1977) 98–116; *Idem*, *Responsum ad dubium circa doctrinam in Epist. Ap. „Ordinatio Sacerdotalis" traditam*: AAS 87 (1995) 1114.

1578 Teisės priimti Šventimų sakramentą niekas neturi. Niekas negali pats imtis tų pareigų – joms pašaukia Dievas.[74] Kas pastebi turįs Die- 2121
vo pašaukimo įšventintojo tarnybai ženklų, nuolankiai pareiškia savo troškimą bažnytinei valdžiai, kuriai tenka atsakomybė ir teisė pašaukti ką nors priimti šventimus. Kaip ir kiekviena malonė, šis sakramentas gali būti *priimamas* tik kaip neužtarnauta dovana.

1579 Visi įšventintieji tarnautojai Lotynų Bažnyčioje, išskyrus nuo- latinius diakonus, paprastai išrenkami iš tikinčių vyrų, kurie gyvena nevedę ir yra pasiryžę laikytis *celibato* „dėl Dangaus Karalystės" (Mt 1618
19, 12). Pašaukti nepadalyta širdimi būti pašvęsti Viešpačiui ir „Jo reikalams"[75], jie visiškai save atiduoda Dievui ir žmonėms. Celibatas yra ženklas to naujo gyvenimo, kurio tarnybai įšventinamas Bažnyčios tarnas. Priimtas džiugia širdimi, celibatas labai akivaizdžiai 2233
skelbia Dievo karalystę.[76]

1580 Rytų Bažnyčiose nuo amžių galioja kita tvarka: vyskupais išrenkami vien nevedę, o diakonais ir kunigais gali būti šventinami ir vedę vyrai. Ši tvarka nuo seno laikoma teisėta, ir vedę kunigai vaisingai triūsia savose bendruomenėse.[77] Beje, kunigų celibatas Rytų Bažnyčiose labai gerbiamas, ir yra daug kunigų, kurie laisvai jį pasirinko dėl dangaus karalystės. Kas Šventimų sakramentą jau yra priėmęs, nei Rytuose, nei Vakaruose tuoktis nebegali.

VII. Šventimų sakramento vaisiai

Neišdildoma žymė

1581 Ypatinga Šventosios Dvasios malone įšventinamąjį šis sakra- mentas padaro panašų į Kristų, kad kaip Kristaus įrankis jis tarnautų 1548
Jo Bažnyčiai. Šventimai duoda jam teisę atstovauti Kristui, Bažnyčios Galvai, Jo trejopoje kunigo, pranašo ir karaliaus tarnyboje.

[74] Plg. Žyd 5, 4.
[75] Plg. 1 Kor 7, 32.
[76] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 16: AAS 58 (1966) 1015–1016.
[77] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 16: AAS 58 (1966) 1015.

1582 Kaip Krikštas ir Sutvirtinimas, taip ir ši teisė dalyvauti Kristaus
1121 tarnyboje yra suteikiama kartą visam laikui. Kunigystės sakramentas irgi įspaudžia *neišdildomą dvasinę žymę* ir negali būti nei kartojamas, nei teikiamas ribotam laikui.[78]

1583 Galiojamai įšventintas asmuo dėl svarbių priežasčių gali būti atleistas nuo susijusių su šventimais įpareigojimų ir uždavinių, arba jam gali būti uždrausta juos vykdyti,[79] tačiau jis nebegali vėl tapti pasauliečiu tikrąja prasme,[80] nes šventimų įspausta žymė lieka visam laikui. Šventimų dieną gautas pašaukimas ir misija neišdildomi.

1128 1584 Kadangi galutinai pats Kristus veikia ir išgano per įšventintąjį tarnautoją, pastarojo nevertumas netrukdo Kristui veikti.[81] Tai pabrėžia ir šv. Augustinas:

> Išpuikusį tarnautoją galima lyginti su velniu. Vis dėlto jis nesuteršia Kristaus dovanos; kas per jį teka, išlieka tyra; kas per jį vyksta, išlieka gryna
1550 ir patenka į derlingą dirvą [...]. Dvasinė sakramento galia yra panaši į šviesą; kas turi būti apšviestas, gauna ją spindinčią, ji nesusitepa pereidama pro suteptus.[82]

Šventosios Dvasios malonė

1585 Šiuo sakramentu Šventoji Dvasia teikia malonę pasidaryti panašiam į Kristų – Kunigą, Mokytoją ir Ganytoją, kurio tarnautoju įšventintasis tampa.

1586 Vyskupui tai pirmiausia yra tvirtumo malonė (lotynų apeigų vyskupo konsekracijos maldoje prašoma vadovu darančios Dvasios[83]):

[78] Plg. Tridento Susirinkimas, 23ª sesija, *Doctrina de sacramento Ordinis*, c. 4: DS 1767; Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 21: AAS 57 (1965) 25; *Ibid.*, 28: AAS 57 (1965) 34; *Ibid.*, 29: AAS 57 (1965) 36; *Idem*, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 2: 58 (1966) 992.

[79] Plg. KTK kan. 290–293; 1336, § 1, 3 ir 5; 1338, § 2.

[80] Plg. Tridento Susirinkimas, 23ª sesija, *Canones de sacramento Ordinis*, canon 4: DS 1774.

[81] Plg. Tridento Susirinkimas, 7ª sesija, *Canones de sacramentis in genere*, canon 12: DS 1612; Konstanco Susirinkimas, *Errores Iohannis Wyclif*, 4: DS 1154.

[82] Šv. Augustinas, *In Iohannis evangelium tractatus* 5, 15: CCL 36, 50 (PL 35, 1422).

[83] *Pontificale Romanum. De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum*, De Ordinatione Episcopi. Prex ordinationis, 47, editio typica altera, Vatikanas, 1990, p. 24.

malonė tvirtai ir išmintingai, kaip tėvui ir ganytojui, vadovauti savo Bažnyčiai ir ją ginti, rodyti visiems nesavanaudišką meilę ir ypatingą 2448
palankumą neturtėliams, ligoniams ir varguoliams.[84] Ši malonė skatina vyskupą visiems skelbti Evangeliją, būti pavyzdžiu savo kaimenei, eiti jos priekyje šventumo keliu, vienijantis Eucharistijoje su Kristumi – Kunigu ir Auka, nebijant atiduoti gyvybę už savo avis:

> Tėve, Tu pažįsti širdis – suteik malonės, kad Tavo tarnas, kurį Tu pasi- 1558
> rinkai vyskupu, ganytų Tavo šventąją kaimenę ir Tavo akivaizdoje nepriekaištingai Tau dieną naktį tarnautų kaip aukščiausiasis kunigas; tegu aukštosios kunigystės dvasios galia įgyja valdžią atleisti nuodėmes, kaip Tu esi įsakęs, tegu Tavo nustatyta tvarka skirsto pareigas ir tegu atriša kiekvieną ryšį ta galia, kurią Tu suteikei apaštalams; tegu jis Tau patinka savo švelnumu ir tyra širdimi, atnašaudamas Tau malonų kvapsnį per Tavo Sūnų Jėzų Kristų...[85]

1587 Kunigystės šventimais suteikiama dvasinė dovana išreiškiama 1564
šia Bizantijos apeigų malda. Uždėdamas rankas, vyskupas taria:

> Viešpatie, pripildyk Šventosios Dvasios dovanų tą, kurį teikeisi iškelti į kunigystės aukštumas, kad jis būtų vertas be priekaišto stoti prie Tavo altoriaus, skelbti Tavo karalystės Evangeliją, tarnauti Tavo tiesos žodžiui, atnašauti Tau dovanas ir dvasines aukas, atnaujinti Tavo tautą atgimimo maudyne; tada jis eis pasitikti vienatinio Tavo Sūnaus, mūsų didžiojo Dievo ir Gelbėtojo Jėzaus Kristaus, Jo antrojo atėjimo dieną ir iš Tavo begalinio gerumo bus gausiai atlygintas už ištikimai atliktą tarnybą.[86]

1588 O diakonai, „sustiprinti sakramentinės malonės ir bendraudami 1569
su vyskupu bei jo kunigais“, „tarnauja Dievo tautai liturgijos, žodžio ir meilės tarnyba“[87].

1589 Kunigystės malonės ir užduočių didybės akivaizdoje šventieji mokytojai jausdavosi primygtinai raginami atsiversti, kad visu savo gyvenimu atsilieptų Tam, kurio tarnais juos padarė Šventimų sakramentas.

[84] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Christus Dominus*, 13: AAS 58 (1966) 678–679; *Ibid.*, 16: AAS 58 (1966) 680–681.

[85] Šv. Ipolitas Romietis, *Traditio apostolica*, 3, ed. B. Botte, Miunsteris, 1989, p. 8–10.

[86] *Liturgia Byzantina. 2 oratio chirotoniae presbyteralis*: Εὐχολόγιον τὸ μέγα, Roma, 1873, p. 136.

[87] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36.

Antai šv. Grigalius Nazianzietis, būdamas dar visai jaunas kunigas, sušunka:

> Reikia apsivalyti pačiam, prieš apvalant kitus; reikia įgyti išminties, kad galėtum jos mokyti kitus; reikia tapti švyturiu, kad kitus apšviestum, pačiam artintis prie Dievo, kad ir kitus prie Jo vestum, būti šventam, kad šventintum, vestum už rankos ir išmintingai patartum.[88] Žinau, kieno tarnai esame ir ką esame pasiekę, kas yra Tas, į kurį kreipiame savo žingsnius. Žinau, koks didis yra Dievas, ir koks silpnas žmogus, bet ir koks jis galingas.[89] [Tad kas yra kunigas? Jis yra] tiesos gynėjas, jis stoja greta angelų, su arkangelais šlovina Dievą, į dangaus altorių siunčia atnašų aukas, tampa Kristaus kunigystės dalininku, atnaujina kūriniją, atkuria [joje Dievo] paveikslą, parengia ją dangaus gyvenimui, o svarbiausia:
> 460 pats tampa sudievintas ir kitus sudievina.[90]
>
> O šventasis Arso klebonas sako: „Kunigas tęsia žemėje atpirkimo darbą..." „Gerai supratęs, kas yra kunigas žemėje, mirtum ne nuo išgąs-
> 1551 čio, o iš meilės..." „Kunigystė yra Jėzaus Širdies meilė."[91]

Santrauka

1590 *Šv. Paulius kalbėjo savo mokiniui Timotiejui: „Tau primenu reikalą atgaivinti Dievo malonės dovaną, suteiktą mano rankų uždėjimu" (2 Tim 1, 6), ir „jei kas siekia vyskupauti, trokšta gero darbo" (1 Tim 3, 1). Titui vėl sakė: „Aš tam palikau tave Kretoje, kad sutvarkytum, kas buvo likę nesutvarkyta, ir paskirtum kiekvienam miestui vyresniuosius, laikydamasis mano nurodymų" (Tit 1, 5).*

1591 *Visa Bažnyčia yra kunigiškoji tauta. Krikšto galia visi tikintieji dalyvauja Kristaus kunigystėje. Tas dalyvavimas vadinamas „bendrąja tikinčiųjų kunigyste". Ja yra pagrįstas ir jai tarnauja dar vienas dalyvavimo Kristaus misijoje būdas: tai Šventimų sakramentu suteikiama tarnyba, kurios uždavinys yra tarnauti bendruomenėje Kristaus vardu ir atstovaujant Kristui Galvai.*

[88] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 2, 71: SC 247, 184 (PG 35, 480).
[89] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 2, 74: SC 247, 186 (PG 35, 481).
[90] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 2, 73: SC 247, 186 (PG 35, 481).
[91] B. Nodet, *Le Curé d'Ars. Sa pensée-son coeur*, Le Piui, 1966, p. 98.

1592 *Tarnaujamoji kunigystė iš esmės skiriasi nuo bendrosios tikinčiųjų kunigystės, nes jai suteikta šventoji galia tarnauti tikintiesiems. Įšventintieji tarnautojai Dievo tautai tarnauja mokydami (munus docendi), vadovaudami Dievo garbinimo apeigoms (munus liturgicum) ir pastoracijai (munus regendi).*

1593 *Nuo pat pradžių šventimais gaunama tarnyba būdavo suteikiama ir vykdoma trimis laipsniais – vyskupo, kunigo ir diakono tarnyba. Organiškoje Bažnyčios struktūroje tų tarnybų niekuo negalima pakeisti: be vyskupo, kunigų ir diakonų negali būti ir kalbos apie Bažnyčią.*[92]

1594 *Vyskupas gauna Šventimų sakramento pilnatvę, kuria jis įtraukiamas į Vyskupų kolegiją ir padaromas regimu jam patikėtos dalinės Bažnyčios vadovu. Būdami apaštalų įpėdiniai ir kolegijos nariai, vadovaujami šv. Petro įpėdinio popiežiaus, vyskupai yra apaštališkosios atsakomybės ir visos Bažnyčios misijos dalininkai.*

1595 *Kunigus su vyskupais vienija kunigystės kilnumas, tačiau jie nuo jų ir priklauso vykdydami savo pastoracines pareigas. Jie pašaukti būti išmintingi vyskupų bendradarbiai; susitelkę apie savo vyskupą, jie yra viena kunigija (presbyterium) ir drauge su juo dalijasi atsakomybe už tą dalinę Bažnyčią. Vyskupas paveda jiems rūpintis kuria nors bendruomene ar patiki kokią nors kitą apibrėžtą Bažnyčios užduotį.*

1596 *Diakonai įšventinami tarnauti Bažnyčios reikalams; tarnaujamosios kunigystės šventimų jie negauna, bet šventimai suteikia jiems teisę imtis svarbių užduočių: padėti skelbti Dievo žodį, patarnauti Dievo garbinimo apeigoms, vadovauti pastoracijai ir daryti gailestingosios meilės darbus. Tas užduotis diakonai vykdo būdami pavaldūs pastoracinei savo vyskupo valdžiai.*

1597 *Šventimų sakramentas suteikiamas rankų uždėjimu, po to iškilminga konsekracijos malda prašoma Dievo suteikti įšventinamajam jo tarnybai reikalingų Šventosios Dvasios dovanų. Šventimai įspaudžia neišdildomą sakramentinę žymę.*

[92] Plg. Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Trallianos* 3, 1: SC 10bis, 96 (Funk 1, 244).

1598 *Šventimų sakramentą Bažnyčia teikia tik pakrikštytiems vyrams (viris), kruopščiai ištyrus, ar jie tikrai tinkami Bažnyčios tarnybai. Pareiga ir teisė teikti kam nors šventimus tenka Bažnyčios valdžiai.*

1599 *Lotynų Bažnyčioje į kunigus paprastai šventinami tik tie kandidatai, kurie yra laisvai pasiryžę rinktis celibatinį gyvenimą ir viešai įsipareigoja jo laikytis iš meilės Dievo karalystei ir kad tarnautų žmonėms.*

1600 *Visų trijų laipsnių Šventimų sakramentą teikia vyskupai.*

7 skirsnis

SANTUOKOS SAKRAMENTAS

1601 „Santuokos sąjunga, kuria vyras ir moteris tarpusavyje sukuria viso gyvenimo bendrystę, savo prigimtimi skirtą sutuoktinių gerovei bei palikuonių gimdymui ir auklėjimui, Viešpaties Kristaus tarp pakrikštytųjų buvo pakelta į sakramento garbę.“[93]

I. Santuoka Dievo plane

369 796 1602 Šventasis Raštas prasideda vyro ir moters sukūrimu pagal Dievo paveikslą ir panašumą[94] ir baigiasi „Avinėlio vestuvių“ (Apr 19, 9)[95] vizija. Ir vienur, ir kitur Šventasis Raštas kalba apie santuoką ir jos „slėpinį“, apie jos įsteigimą ir Dievo jai teikiamą prasmę, apie jos kilmę ir tikslą, įvairius jos įgyvendinimo būdus per visą išganymo istoriją, apie nuodėmės sukeltus jos sunkumus ir jos atnaujinimą „Viešpatyje“ (1 Kor 7, 39), naujoje Kristaus ir Bažnyčios Sandoroje.[96]

Santuoka kūrinijos tvarkoje

371 1603 Glaudi santuokinio gyvenimo ir meilės bendruomenė yra Kūrėjo įsteigta ir apdovanota savais įstatymais [...]. „Pats Dievas yra įkūręs

[93] KTK kan. 1055, § 1.
[94] Plg. Pr 1, 26–27.
[95] Plg. Apr 19, 7.
[96] Plg. Ef 5, 31–32.

santuoką."[97] Pašaukimas santuokai yra įrašytas pačioje iš Kūrėjo rankų išėjusių vyro ir moters prigimtyje. Santuoka nėra grynai žmonių išrasta institucija, nors per daugelį amžių skirtingose kultūrose, visuomeninėse struktūrose ir dvasinėse sanklodose labai įvairavo. Ši įvairovė neturi palikti užmarštyje bendrų ir pastovių santuokos bruožų. Nors šios institucijos kilnumas ne visur vienodai aiškiai matomas,[98] vis dėlto visose kultūrose daugiau ar mažiau suvokiama santuokinio ryšio didybė, nes „asmens ir žmonių visuomenės apskritai bei krikščionių bendrijos gerovė glaudžiai susijusi su santuokinės ir šeimos bendruomenės klestėjimu"[99]. 2331 2210

1604 Dievas, sukūręs žmogų iš meilės, pašaukė jį meilei, kuri yra pagrindinis ir įgimtas kiekvieno žmogaus pašaukimas. Juk žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, o „Dievas yra meilė" (1 Jn 4, 8. 16). Kadangi Dievas sukūrė vyrą ir moterį,[100] jų tarpusavio meilė yra absoliučios ir nesibaigiančios Dievo meilės žmogui atvaizdas. Kūrėjo akyse ta meilė gera, labai gera.[101] Dievo laiminama santuokinė meilė yra skirta būti vaisinga ir tarnauti bendram tikslui palaikyti kūriniją: „Dievas juos palaimino tardamas: „Būkite vaisingi ir dauginkitės, pripildykite žemę ir valdykite ją!" (Pr 1, 28). 355

1605 Šventasis Raštas tvirtina, kad vyras ir moteris sukurti vienas kitam: „Negera žmogui būti vienam" (Pr 2, 18). Moteris, „kūnas iš jo kūno",[102] tai yra vyrui lygi, visai jam artima, yra jam Dievo duota kaip „bendrininkė",[103] atstovaujanti Dievui, kuris mums padeda.[104] „Todėl vyras palieka savo tėvą ir motiną, glaudžiasi prie savo žmonos, ir jie tampa vienu kūnu" (Pr 2, 24). Kad tai reiškia neišardomą jų dviejų gyvenimų vienybę, parodė patsai Viešpats primindamas, koks „pradžioje" buvo Kūrėjo planas:[105] „Taigi jie jau nebe du, o vienas kūnas" (Mt 19, 6). 372 1614

[97] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067.
[98] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.
[99] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.
[100] Plg. Pr 1, 27.
[101] Plg. Pr 1, 31.
[102] Plg. Pr 2, 23.
[103] Plg. Pr 2, 18.
[104] Plg. Ps 121, 2.
[105] Plg. Mt 19, 4.

Nuodėmės įtaka santuokai

1606 Kiekvienas žmogus patiria blogį, esantį šalia jo ir jame. Tai taip pat jaučiama vyro ir moters tarpusavio santykiuose. Visais laikais jų vienybei grėsė nesantaika, noras valdyti, neištikimybė, pavydas ir konfliktai, kurie gali privesti prie neapykantos ir ryšio nutrūkimo. Ši netvarka gali pasireikšti silpniau ar stipriau įvairiose kultūrose, epochose, individuose, būti daugiau ar mažiau įveikta, tačiau vis dėlto atrodo esanti visuotinio pobūdžio.

1607 Tikėjimo požiūriu ši mūsų skausmingai juntama netvarka kyla
1849 ne iš vyro ir moters prigimties, ne iš jų santykių *prigimties*, bet iš *nuodėmės*. Pirmosios *nuodėmės*, nutraukusios ryšį su Dievu, pirmas pa-
400 darinys buvo pirminės vyro ir moters vienybės iširimas. Jų santykius sudrumstė abipusiai priekaištai;[106] jų tarpusavio potraukis, paties Kūrėjo dovana,[107] pavirto noru valdyti ir geismu;[108] gražųjį vyro ir moters pašaukimą būti vaisingiems, daugintis ir pripildyti žemę[109] aptemdė gimdymo skausmai ir prakaitu uždirbama duona.[110]

55 1608 Vis dėlto, nors ir rimtai pažeista, kūrinijos tvarka išlieka. Nuodėmės padarytoms žaizdoms užgydyti vyrui ir moteriai turi padėti malonė, kurios jiems duoti Dievas iš savo begalinio gailestingumo niekados neatsisakydavo.[111] Be šios pagalbos vyrui ir moteriai niekada nepavyktų pasiekti tos jų gyvenimo vienybės, kuriai Dievas juos „pradžioje“ sukūrė.

Santuoka Įstatymo pedagogijoje

410 1609 Gailestingasis Dievas neapleido nusidėjusio žmogaus. Bausmės, kurios sekė paskui nuodėmę: gimdymo skausmai,[112] darbas „savo veido prakaitu“ (Pr 3, 19), yra drauge ir vaistai, ribojantys nuodėmės padarytą žalą. Po nuopuolio santuoka padeda nugalėti užsisklendimą, egoizmą,

[106] Plg. Pr 3, 12.
[107] Plg. Pr 2, 22.
[108] Plg. Pr 3, 16 b.
[109] Plg. Pr 1, 28.
[110] Plg. Pr 3, 16–19.
[111] Plg. Pr 3, 21.
[112] Plg. Pr 3, 16.

pasitenkinimo vien sau ieškojimą, padeda atsiverti kitam, vienas kitam padėti, save dovanoti.

1610 Santuokos moralinės vienybės ir neišardomumo suvokimas didėjo skatinamas Senojo Testamento pedagogijos. Patriarchų ir karalių poligamija dar nebuvo aiškiai atmesta. Vis dėlto Mozei duotas Įstatymas gina moterį nuo despotiškos vyro valdžios, nors, kaip sakė Viešpats, jame dar lieka vyro „širdies kietumo" žymių, ir dėl to Mozė leido žmoną atleisti.[113] 1963, 2387

1611 Dievo Sandorą su Izraeliu vaizduodami kaip išskirtinę ir ištikimą santuokinę meilę,[114] pranašai rengė išrinktosios tautos sąmonę giliau suvokti santuokos vienatinumą ir neišardomumą.[115] Rutos ir Tobito knygose pateikta jaudinančių taurios santuokos, sutuoktinių ištikimybės ir švelnios meilės pavyzdžių. Giesmių giesmėje Tradicija visada matė žmogiškosios meilės viršūnę kaip Dievo meilės atšvaitą, meilę, „stiprią kaip mirtis", kurios „giliausi vandenys negali užgesinti" (Gg 8, 6–7). 219, 2380 2361

Santuoka Viešpatyje

1612 Dievo ir Jo tautos Izraelio Sandora, tarytum santuokinis ryšys, parengė Naująją ir amžinąją Sandorą, kurioje Dievo Sūnus, įsikūnydamas ir atiduodamas savo gyvybę, tam tikru būdu susivienijo su visa savo išgelbėtąja žmonija,[116] taip paruošdamas ją „Avinėlio vestuvėms"[117]. 521

1613 Savo viešojo gyvenimo pradžioje Jėzus, Motinos prašomas, savo pirmąjį ženklą padaro vestuvių puotoje.[118] Jėzaus buvimą Kanos vestuvėse Bažnyčia laiko labai reikšmingu įvykiu. Ji čia mato santuokos gėrio patvirtinimą ir patikinimą, kad nuo šiol santuoka bus veiksmingas Kristaus artumo ženklas.

[113] Plg. Mt 19, 8; Įst 24, 1.
[114] Plg. Oz 1–3; Iz 54; 62; Jer 2–3; 31; Ez 16; 23.
[115] Plg. Mal 2, 13–17.
[116] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.
[117] Plg. Apr 19, 7 ir 9.
[118] Plg. Jn 2, 1–11.

2336 1614 Skelbdamas Jėzus nedviprasmiškai mokė vyro ir moters sąjungos pirminės prasmės, kurios nuo pradžių norėjo Kūrėjas: Mozės duo-
2382 tas leidimas atleisti žmoną buvo nuolaida dėl širdies kietumo;[119] vyro ir moters santuokinis ryšys yra neišardomas – jį sudarė pats Dievas: „Ką tad Dievas sujungė, žmogus teneperskiria“ (Mt 19, 6).

2364 1615 Toks nedviprasmiškai pabrėžtas santuokinio ryšio neišardomumas galėjo trikdyti ir atrodyti neįvykdomas reikalavimas.[120] Tačiau Jėzus neužkrovė sutuoktiniams neįmanomos pakelti ir per sunkios naštos,[121] dar sunkesnės negu Mozės Įstatymas. Atėjęs atkurti pradinės, nuodėmės suardytos kūrimo tvarkos, Jėzus pats duoda jėgos ir malonės išgyventi santuoką nauju Dievo karalystės būdu. Sekdami Kristumi, atsižadėdami savęs, imdami savo kryžių,[122] sutuoktiniai galės „išmanyti“[123] pirminę santuokos prasmę ir, Kristaus padedami, ja gy-
1642 venti. Ši krikščioniškos santuokos malonė yra Kristaus kryžiaus – viso krikščioniškojo gyvenimo versmės – vaisius.

1616 Apaštalas Paulius tai paaiškina sakydamas: „Jūs, vyrai, mylėkite žmonas, kaip ir Kristus mylėjo Bažnyčią ir atidavė už ją save, kad ją pašventintų“ (Ef 5, 25–26). Ir čia pat priduria: „Todėl žmogus paliks tėvą bei motiną ir glausis prie savo žmonos, ir du taps vienu kūnu. Šita paslaptis yra didelė, – aš tai sakau, žvelgdamas į Kristų ir Bažnyčią“ (Ef 5, 31–32).

796 1617 Visas krikščioniškasis gyvenimas yra pažymėtas Kristaus ir Bažnyčios, tarytum jaunikio ir nuotakos, meile. Jau Krikštas – įžengimas į Dievo tautą – yra jungtuvių slėpinys: tam tikra prasme jis yra vestuvinis apiplovimas[124] prieš vestuvių puotą, Eucharistiją. O krikščioniškoji santuoka tampa veiksmingu ženklu, Kristaus ir Bažnyčios Sandoros sakramentu. Pakrikštytųjų santuoka, ženklindama ir teikdama malonę, yra tikras Naujosios Sandoros sakramentas.[125]

[119] Plg. Mt 19, 8.
[120] Plg. Mt 19, 10.
[121] Plg. Mt 11, 29–30.
[122] Plg. Mk 8, 34.
[123] Plg. Mt 19, 11.
[124] Plg. Ef 5, 26–27.
[125] Plg. Tridento Susirinkimas, 24ª sesija, *Doctrina de sacramento Matrimonii*: DS 1800; KTK kan. 1055, § 1.

Mergeliškumas dėl dangaus karalystės

1618 Kristus yra viso krikščioniškojo gyvenimo centras. Ryšys su Juo yra svarbiausias iš visų kitų ryšių šeimoje ir visuomenėje.[126] Nuo pat Bažnyčios pradžios buvo vyrų ir moterų, atsisakiusių didžio santuokos gėrio, kad lydėtų Avinėlį, kur tik Jis eina,[127] kad rūpintųsi Viešpaties reikalais ir stengtųsi Jam patikti,[128] kad išeitų pasitikti ateinančio Jaunikio.[129] Pats Kristus kvietė kai kuriuos sekti Juo gyvenant taip, kaip Jis gyveno: 2232 1579

> Yra eunuchų, kurie gimė tokie iš motinos įsčių. Yra eunuchų, kuriuos tokius padarė žmonės. Ir yra eunuchų, kurie patys save tokius padarė dėl Dangaus Karalystės. Kas pajėgia išmanyti, teišmano (Mt 19, 12).

1619 Mergeliškumas dėl dangaus karalystės yra Krikšto malonės išsiskleidimas, iškalbingas ženklas, kad ryšys su Kristumi yra užvis pranašesnis, kad karštai laukiama Jo sugrįžimo; tai taip pat ženklas, primenantis, jog santuoka tėra šių praeinančių laikų tikrovė.[130] 922–924

1620 Tiek Santuokos sakramentas, tiek mergeliškumas dėl dangaus karalystės yra iš Viešpaties. Jis suteikia tam prasmę ir dovanoja malonę, būtiną norint gyventi pagal Jo valią.[131] Mergeliškumo dėl dangaus karalystės[132] vertinimas ir krikščioniškas santuokos supratimas vienas nuo kito neatskiriami ir vienas kitą remia: 2349

> Kas smerkia santuoką, kartu menkina mergeliškumo garbę; kas santuoką giria, dar labiau pagerbia įstabesnį mergeliškumą. [...] Juk tai, kas atrodo gera tik lyginant su tuo, kas bloga, negali būti didžiai gera, bet tai, kas dar geriau už neginčytiną gėrį, yra aukščiausias gėris.[133]

[126] Plg. Lk 14, 26; Mk 10, 28–31.
[127] Plg. Apr 14, 4.
[128] Plg. 1 Kor 7, 32.
[129] Plg. Mt 25, 6.
[130] Plg. Mk 12, 25; 1 Kor 7, 31.
[131] Plg. Mt 19, 3–12.
[132] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48; *Idem*, Dekr. *Perfectae caritatis*, 12: AAS 58 (1966) 707; *Idem*, Dekr. *Optatam totius*, 10: AAS 58 (1966) 720–721.
[133] Šv. Jonas Auksaburnis, *De virginitate* 10, 1: SC 125, 122 (PG 48, 540); plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 16: AAS 74 (1982) 98.

II. Santuokos sakramento šventimas

1621 Lotynų apeigose dviejų tikinčių katalikų Santuoka paprastai švenčiama šventosiose Mišiose, nes visi sakramentai susiję su Kristaus
1323 Velykų slėpiniu.[134] Eucharistijoje prisimenama Naujoji Sandora, kurioje Kristus visiems laikams susivienijo su savo mylima Sužadėtine Bažnyčia, už kurią pats save atidavė.[135] Tad labai dera, kad ir sutuoktiniai savo sutikimą atiduoti save vienas kitam, paaukojant savuosius gyvenimus, patvirtintų jungdamiesi su eucharistinėje aukoje sudabartintu Kristaus
1368 dovanojimusi Bažnyčiai ir priimdami Eucharistiją, idant, susivieniję su tuo pačiu Kristaus Kūnu ir Krauju, sudarytų „vieną kūną" Kristuje.[136]

1622 „Kaip *sakramentinis pašventinimo aktas*, Santuokos liturginis šventimas [...] turi būti galiojantis, tinkamas ir vaisingas."[137] Tad bū-
1422 simiems sutuoktiniams dera savo santuokai pasirengti Atgailos sakramentu.

1623 Pagal lotynų tradiciją sutuoktiniai, kaip Kristaus malonės perteikėjai, Santuokos sakramentą teikia vienas kitam, pareikšdami savo sutikimą Bažnyčios akivaizdoje. Rytų Bažnyčių tradicijose vyskupai arba kunigai yra abipusio sutuoktinių sutikimo liudytojai,[138] tačiau kad sakramentas galiotų, būtinas ir jų palaiminimas.[139]

1624 Įvairiose liturgijose yra daug palaiminimo ir epiklezės maldų, kuriomis prašoma Dievą suteikti malonės ir palaiminti naująją porą, ypač nuotaką. Santuokos sakramento epiklezėje jaunieji priima Šventą-
736 ją Dvasią kaip Kristaus ir Bažnyčios meilės ryšį.[140] Tai Ji yra jų sąjungos antspaudas, visada srūvantis jų meilės šaltinis, jų ištikimybę atnaujinanti jėga.

[134] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 61: AAS 56 (1964) 116–117.
[135] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 6: AAS 57 (1965) 9.
[136] Plg. 1 Kor 10, 17.
[137] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 67: AAS 74 (1982) 162.
[138] Plg. CCEO can. 817.
[139] Plg. CCEO can. 828.
[140] Plg. Ef 5, 32.

III. Santuokinis sutikimas

1625 Santuokinę sutartį sudaro pakrikštyti vyras ir moteris, laisvi sudaryti santuoką ir laisvai pareiškiantys sutinką. „Būti laisvam" reiškia: 1734
— būti niekieno neverčiamam;
— neturėti prigimtinės arba bažnytinės teisės nurodomų kliūčių.

1626 Abipusį sutuoktinių sutikimą Bažnyčia laiko būtinu elementu 2201
„santuokai įvykti"[141]. Jei nėra sutikimo, nėra ir santuokos.

1627 Sutikimas yra žmogiškasis veiksmas, „kuriuo sutuoktiniai atiduoda save vienas kitam ir vienas kitą priima"[142]. „Aš imu tave savo žmona. [...] Aš imu tave savo vyru."[143] Tas abu sutuoktinius saistantis sutikimas atbaigiamas tuo, kad du „tampa vienu kūnu"[144].

1628 Sutikimas turi būti laisvas, be prievartos ir didelės išorinės baimės, abiejų šalių valios aktas.[145] Jokia žmogiška galia negali šio sutiki- 1735
mo pamainyti.[146] Jei minėtos laisvės nėra, santuoka negalioja.

1629 Dėl šių (ir kitų santuoką negaliojančią ir neįvykusią darančių[147]) priežasčių Bažnyčia, kompetentingam jos teismui ištyrus, gali pripažinti, kad „santuoka yra niekinė", vadinasi, niekada jos ir nebuvo. Tada abu partneriai yra laisvi ir gali vėl tuoktis sutvarkę su ankstesne santuoka susijusius savaime suprantamus įsipareigojimus.[148]

1630 Santuokos apeigose dalyvaujantis kunigas (arba diakonas) Bažnyčios vardu priima sutuoktinių sutikimą ir jiems suteikia Bažnyčios palaiminimą. Bažnyčios atstovo (taip pat liudytojų) buvimas santuokos metu akivaizdžiai parodo, kad ji yra bažnytinio gyvenimo tikrovė.

[141] KTK kan. 1057, § 1.
[142] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067; KTK kan. 1057, § 2.
[143] *Jungtuvių apeigos Mišių metu*, 62, in: *Santuokos sakramentas*, Vilnius, 1997, p. 26.
[144] Plg. Pr 2, 24; Mk 10, 8; Ef 5, 31.
[145] Plg. KTK kan. 1103.
[146] Plg. KTK kan. 1057, § 1.
[147] Plg. KTK kan. 1083–1108.
[148] Plg. KTK kan. 1071, § 1, 3.

1631 Dėl to Bažnyčia iš savo tikinčiųjų paprastai reikalauja sudaryti santuoką *bažnytine forma*.[149] Tokį sprendimą lemia keli sumetimai:

1069 — sakramentinė santuoka yra *liturginis* aktas, tad jį atlikti dera viešos bažnytinės liturgijos metu;

1537 — santuoka įvesdina į bažnytinį *luomą*, sukuria Bažnyčioje sutuoktinių teises ir pareigas vienas kito ir savo vaikų atžvilgiu;

— kadangi santuoka yra gyvenimo Bažnyčioje būvis, Bažnyčia turi būti įsitikinusi santuokos tikrumu (tad jos metu privalo dalyvauti liudytojai);

2365 — sutikimo viešas pobūdis apsaugo tą sutikimą ir padeda jį išlaikyti.

1632 Kad sutuoktinių sutikimas būtų laisvas ir atsakingas ir kad santuokinė sąjunga turėtų tvirtus ir pastovius žmogiškus bei krikščioniškus pagrindus, ypač svarbus yra *parengimas santuokai*:

2206 Tėvų ir šeimų pavyzdys ir pamokymai išlieka tinkamiausias tokio parengimo kelias.

Nepamainomas taip pat yra ganytojų bei krikščionių bendruomenės, kaip „Dievo šeimos", vaidmuo perduodant žmogiškąsias ir krikščioniškąsias santuokos ir šeimos vertybes,[150] tuo labiau kad mūsų laikais daugelis jaunų žmonių mato sugriuvusias šeimas, negalinčias laiduoti jiems pakankamo pasirengimo santuokai:

> Jaunuoliai jau savo šeimos židinyje turi būti tinkamai ir laiku supažindinami su santuokinės meilės orumu, dovanomis bei sunkumais, idant, išauklėti skaisčiai gyventi, būtų pasiruošę atėjus metui iš taurių sužadė-
2350 tuvių žengti į vedybas.[151]

Mišri santuoka ir kulto skirtumas

1633 Daugelyje kraštų gana dažnos *mišrios santuokos* (tarp katalikų ir pakrikštytų nekatalikų). Tokios santuokos iš sutuoktinių ir ganytojų reikalauja ypatingo apdairumo. Santuokos tarp *skirtingo kulto* asmenų (tarp katalikų ir nekrikštytųjų) atveju tas apdairumas turi būti dar didesnis.

[149] Plg. Tridento Susirinkimas, 24ª sesija, *Decretum „Tametsi"*: DS 1813–1816; KTK kan. 1108.

[150] Plg. KTK kan. 1063.

[151] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.

1634 Skirtingos sutuoktinių konfesijos nėra neįveikiama kliūtis santuokai, jeigu jiems pavyksta tarpusavyje suderinti tai, ką kiekvienas gauna savo bendruomenėje, ir jei vienas iš kito mokosi gyventi ištikimybe Kristui. Tačiau negalima pamiršti mišrių santuokų sunkumų. Jie kyla iš to, kad dar neįveiktas krikščionių suskilimas. Sutuoktiniai rizikuoja pajusti krikščionių nesutarimo dramą savo pačių šeimoje. Kulto skirtingumas tuos sunkumus dar padidina. Tikėjimo skirtumas, skirtingi požiūriai net į pačią santuoką, taip pat skirtinga religinė mąstysena gali tapti įtampos šaltiniu santuokoje, ypač dėl vaikų auklėjimo. Tada gresia religinio abejingumo pagunda. 817

1635 Pagal Lotynų Bažnyčios teisę mišriai santuokai būtinas specialus bažnytinės valdžios *leidimas*.[152] Jei skiriasi kultas, kad santuoka galiotų, būtina *nedviprasmiška dispensa* nuo šios kliūties.[153] Ir tas leidimas, ir dispensa remiasi prielaida, kad abu partneriai žino ir neatmeta esminių santuokos tikslų bei savybių ir kad katalikiškoji pusė patvirtina įsipareigojimus – o su jais supažindinama ir nekatalikiškoji pusė – laikytis savojo tikėjimo ir krikštyti bei auklėti vaikus Katalikų Bažnyčioje.[154]

1636 Daugelyje sričių krikščionių bendruomenės, susidūrusios su tokia problema, remdamosi ekumeniniu dialogu, rengia *bendrą pastoraciją mišrių santuokų šeimoms*. Jos uždavinys yra padėti tokioms sutuoktinių poroms savo ypatingą būvį išgyventi tikėjimo šviesoje. Ta pastoracija taip pat turi padėti išvengti įtampos tarp sutuoktinių pareigų vienas kitam ir savosioms bažnytinėms bendruomenėms. Ji turi padrąsinti plėtoti tai, kas jų tikėjime yra bendra, ir gerbti tai, kas juos skiria. 821

1637 Skirtingo kulto žmonių santuokoje sutuoktiniui katalikui tenka ypatinga užduotis: „Mat netikintis vyras pašventinamas žmona, o netikinti žmona pašventinama tikinčiu vyru“ (1 Kor 7, 14). Didelis džiaugsmas krikščioniui sutuoktiniui ir Bažnyčiai, jei tas „pašventinimas“ padeda antrajam sutuoktiniui laisvai atsiversti į krikščionių tikėjimą.[155] Nuoširdi vedusiųjų meilė, kukli ir kantri šeimos dorybių praktika bei ištverminga malda gali netikintį sutuoktinį parengti atsivertimo malonei.

IV. Santuokos sakramento vaisiai

1638 „Iš galiojančios santuokos tarp sutuoktinių atsiranda savo prigimtimi amžinas ir išimtinis ryšys; be to, krikščioniškoje santuokoje

[152] Plg. KTK kan. 1124.
[153] Plg. KTK kan. 1086.
[154] Plg. KTK kan. 1125.
[155] Plg. 1 Kor 7, 16.

sutuoktiniai *specialiu sakramentu* sustiprinami ir tarsi pašventinami savo statuso pareigoms ir kilnumui."[156]

Santuokinis ryšys

1639 Sutikimą, kuriuo susituokiantieji save vienas kitam atiduoda ir vienas kitą priima, patvirtina pats Dievas.[157] Iš jų sąjungos „Dievo potvarkiu visuomenės akivaizdoje kyla tvirtas institutas"[158]. Sutuoktinių sąjunga įtraukiama į Dievo Sąjungą su žmonėmis: „Tikra santuokinė meilė yra paimama į dieviškąją meilę."[159]

1640 *Santuokinį ryšį* įtvirtino pats Dievas, tad sudaryta ir įvykdyta pakrikštytųjų santuoka niekada negali būti panaikinta. Šis ryšys, kilęs iš laisvo žmogiško susituokiančiųjų akto ir įvykdytos santuokos, nuo tada
2365 yra nebeatšaukiama tikrovė ir duoda pradžią sąjungai, kurią laiduoja Dievo ištikimybė. Bažnyčia neturi galios priešintis tokiai dieviškosios išminties nustatytai tvarkai.[160]

Santuokos sakramento malonė

1641 Krikščionių sutuoktinių „būsena ir luomas Dievo tautoje yra jiems suteikta dovana".[161] Ta Santuokos sakramento malonė skirta ištobulinti sutuoktinių meilei, sustiprinti jų nesuardomai vienybei. Tos malonės veikiami, jie padeda „vienas kitam siekti šventumo, susilaukdami vaikų bei juos auklėdami"[162].

1615 1642 *Tos malonės šaltinis yra Kristus.* „Kaip kitados Dievas bendravo su savo tauta per meilės bei ištikimybės sandorą, taip dabar žmonių
796 Išganytojas ir Bažnyčios Sužadėtinis ateina pas susituokusius krikščionis per santuokos sakramentą."[163] Jis pasilieka su jais, duoda jiems jėgų

[156] KTK kan. 1134.
[157] Plg. Mk 10, 9.
[158] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067.
[159] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.
[160] Plg. KTK kan. 1141.
[161] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.
[162] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 15–16; plg. *Ibid.*, 41: AAS 57 (1965) 47.
[163] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.

imti savo kryžių ir sekti Juo, pakilti parpuolus, vienas kitam atleisti, nešioti vienas kito naštas,[164] paklusti vienas kitam „dėl Kristaus baimės" (Ef 5, 21) ir mylėti vienas kitą švelnia ir vaisinga antgamtine meile. Jis leidžia jiems jų meilės ir šeimos gyvenimo džiaugsmuose jau dabar ragauti Avinėlio vestuvių pokylio:

> Kaip man apsakyti laimę tos santuokos, kurią Bažnyčia sujungia, [Mišių] auka sustiprina, palaiminimas užantspauduoja, angelai skelbia, Tėvas patvirtina! [...] Koks jungas tenka dviem tikintiesiems, kuriuos vienija viena viltis, vieni siekiai, viena ištikimybė, ta pati tarnystė! Abu jie vieno Tėvo vaikai, vieno Viešpaties tarnai; jų neskiria nei dvasia, nei kūnas, priešingai, jie iš tiesų yra tapę vienu kūnu, o kur vienas kūnas, ten ir viena dvasia.[165]

V. Santuokinės meilės vertybės ir reikalavimai

1643 „Santuokinė meilė yra visuotinė ir apima visas asmens dalis: 2361
kūno ir instinktų reikmes, jausmų ir emocijų galias, dvasios ir valios troškimus; ji siekia kuo didesnės asmenų vienybės, kuri sujungtų ne tik kūnus, bet ir širdis, ir sielas; abipusiu ir galutiniu atsidavimu ji reikalauja to abipusio dovanojimosi *neišardomumo* bei didžiausios *ištikimybės* ir yra atvira *vaisingumui*. Vienu žodžiu, kalbama apie įprastinius bet kurios santuokinės meilės bruožus, tačiau turinčius naują reikšmę, kuri juos ne tik apvalo ir sutvirtina, bet ir taip pakylėja, kad jie tampa būdingų krikščioniškųjų vertybių išraiškomis."[166]

Santuokos vienybė ir neišardomumas

1644 Sutuoktinių meilė pačia savo prigimtimi reikalauja visą jų gyvenimą apimančios dviejų asmenų bendrijos vienybės ir neišardomumo. „Taigi jie jau nebe du, o vienas kūnas" (Mt 19, 6).[167] „Jie yra pašaukti nuolat stiprinti savo bendrystę, būti kasdien ištikimi santuokiniam visiško dovanojimosi vienas kitam pažadui."[168] Tokia žmogiška bendrystė

[164] Plg. Gal 6, 2.

[165] Tertulijonas, *Ad uxorem* 2, 8, 6–7: CCL 1, 393 (PL 1, 1415–1416); plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 13: AAS 74 (1982) 94.

[166] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 13: AAS 74 (1982) 96.

[167] Plg. Pr 2, 24.

[168] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982) 101.

sutvirtinama, išgryninama ir ištobulinama Santuokos sakramento dovanojama bendryste Jėzuje Kristuje. Ją gilina bendras gyvenimas tikėjimu ir bendrai priimama Eucharistija.

369 1645 „Viešpaties patvirtinta santuokos vienybė ypač paaiškėja iš lygaus vyro ir moters asmens orumo, pripažįstamo abipuse ir pilnatviška meile."[169] *Poligamija* prieštarauja tam lygiam asmenų kilnumui ir santuokinei meilei, kuri vienintelė ir išskirtinė.[170]

2364–2365 IŠTIKIMYBĖ SANTUOKINEI MEILEI

1646 Santuokinė meilė pačia savo prigimtimi reikalauja iš sutuoktinių nepažeisti ištikimybės. Tai jų dovanojimosi vienas kitam vaisius. Meilė trokšta būti nepakeičiama. Ji negali būti meilė „iki naujos santuokos". „Kaip abipusė dviejų asmenų dovana ir vaikų gėris, ši glaudi jungtis reikalauja visiškos sutuoktinių ištikimybės vienas kitam ir kartu nesuardomos jų vienybės."[171]

1647 Pats giliausias to motyvas yra Dievo ištikimybė savo Sandorai, Kristaus – savo Bažnyčiai. Santuokos sakramentas leidžia sutuoktiniams tą ištikimybę išreikšti ir paliudyti. Sakramentu jos neišardomumui suteikiama nauja ir gilesnė prasmė.

1648 Gali atrodyti sunku, netgi neįmanoma susisaistyti su kitu žmogumi visam gyvenimui. Todėl taip svarbu skelbti Gerąją Naujieną, kad Dievas mus myli tvirta ir neatšaukiama meile, kad sutuoktiniai yra tos meilės dalininkai, kad ji juos veda ir palaiko ir kad savo ištikimybe jie gali būti ištikimos Dievo meilės liudytojai. Sutuoktiniai, kurie, Dievo malonės padedami, neretai taip gyvena ir labai sunkiomis sąlygomis, yra verti bažnytinės bendruomenės dėkingumo ir paramos.[172]

1649 Vis dėlto pasitaiko, kad dėl labai įvairių priežasčių sutuoktiniams pasida-
2383 ro nebeįmanoma kartu gyventi. Tokiais atvejais Bažnyčia leidžia sutuoktiniams fiziškai *atsiskirti* ir negyventi drauge. Sutuoktiniai prieš Dievą ir toliau lieka vyras ir žmona; jie negali sudaryti naujos santuokos. Tokiame sunkiame būvyje

[169] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.
[170] Plg. PAL. JONAS PAULIUS II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982) 102.
[171] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.
[172] Plg. PAL. JONAS PAULIUS II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 20: AAS 74 (1982) 104.

geriausia išeitis būtų – jeigu įmanoma – susitaikinti. Krikščionių bendruomenė yra kviečiama padėti tiems žmonėms krikščioniškai gyventi tokiomis sąlygomis, likti ištikimiems savo nepanaikinamam santuokiniam ryšiui.[173]

1650 Daugelyje kraštų šiandien yra nemažai katalikų, kurie pagal civilinius įstatymus *išsituokia* ir sudaro naują, civilinę sąjungą. Bažnyčia, būdama ištikima Jėzaus Kristaus žodžiams („Kas atleidžia savo žmoną ir veda kitą, tas nusikalsta pirmajai svetimavimu. Ir jei moteris palieka savo vyrą ir išteka už kito, ji svetimauja“: Mk 10, 11–12), naujos sąjungos negali pripažinti galiojančia, jeigu buvo galiojanti pirmoji santuoka. Išsituokusieji, sudarę civilinę santuoką, patenka į padėtį, kuri objektyviai priešinga Dievo įstatymui. Nuo to laiko jie nebegali priimti Komunijos tol, kol truks tokia padėtis. Dėl tos pačios priežasties jie taip pat negali atlikti tam tikrų atsakingų bažnytinių pareigų. Sutaikinimas Atgailos sakramentu gali būti teikiamas tik tiems, kurie gailisi pažeidę Sandoros bei ištikimybės Kristui ženklą ir pasižada gyventi visiškai susilaikydami. 2384

1651 Kunigai ir visa bendruomenė turi nuoširdžiai rūpintis krikščionimis, kurie taip gyvena, bet dažnai išlaiko tikėjimą ir trokšta vaikus auklėti krikščioniškai, kad patys nesijaustų esą atskirti nuo Bažnyčios, kurios gyvenime, būdami pakrikštyti, jie gali ir privalo dalyvauti:

> Jie tebūna raginami klausytis Dievo žodžio, dalyvauti Mišių aukoje, ištvermingai melstis, veikliai įsitraukti į bendruomeninę meilės ir teisingumo veiklą, krikščioniškai auklėti savo vaikus, puoselėti atgailos dvasią bei darbus, taip diena iš dienos melsdami sau Dievą malonės.[174]

Atvirumas palikuonims 2366–2367

1652 „Savo prigimtiniu pobūdžiu santuokos institutas ir santuokinė meilė skirti gimdyti ir auklėti palikuonims, tarsi apvainikuojantiems juos“[175]: 372

> Vaikai išties yra vertingiausia santuokos dovana, labiausiai prisidedanti prie pačių tėvų gėrio. Pats Dievas pasakė, jog „negera žmogui būti vienam“ (Pr 2, 18), „iš pradžių sukūrė žmones kaip vyrą ir moterį“ (Mt 19, 4) ir, norėdamas žmones padaryti ypatingais savo kūrimo darbo dalininkais, palaimino vyrą ir moterį sakydamas: „Būkite vaisingi ir dauginkitės“ (Pr 1, 28). Todėl, nenuvertinant kitų santuokos tikslų, tikrosios

[173] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 83: AAS 74 (1982) 184; KTK kan. 1151–1155.

[174] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 84: AAS 74 (1982) 185.

[175] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1068.

vedybinės meilės ir viso iš jos plaukiančio šeimos gyvenimo prasmė yra didžiadvasiškas sutuoktinių ryžtas bendradarbiauti su Kūrėjo ir Atpirkėjo, per juos nuolat didinančio ir turtinančio savo šeimą, meile.[176]

1653 Santuokinę meilę daro vaisingą moralinis, dvasinis ir antgamtinis gyvenimas, kuris tėvų auklėjimu perduodamas vaikams. Tėvai yra svarbiausi ir pirmutiniai savo vaikų auklėtojai.[177] Šia prasme pagrindi-
2231 nis santuokos ir šeimos uždavinys yra tarnauti gyvybei.[178]

1654 Sutuoktiniai, kuriems Dievas nedavė turėti vaikų, vis tiek gali, kaip žmonės ir krikščionys, savo santuoka gyventi labai prasmingai. Jų santuoka gali spindėti meilės, paslaugumo ir aukos vaisiais.

VI. Namų Bažnyčia

1655 Kristus norėjo ateiti į šį pasaulį ir augti Šventojoje Juozapo ir
759 Marijos Šeimoje. Bažnyčia yra ne kas kita, kaip „Dievo šeima". Nuo pat pradžių Bažnyčios branduolį dažnai sudarydavo tie žmonės, kurie įtikėdavo „su visais savo namais"[179]. Atsiversdami jie troško, kad ir „visi jų namai" būtų išganyti.[180] Tos įtikėjusios šeimos tapo krikščioniškojo gyvenimo salelėmis netikinčiame pasaulyje.

1656 Mūsų dienų pasaulyje, kuris tikėjimui dažnai esti svetimas ir net priešiškas, tikinčios šeimos yra nepaprastai reikšmingos kaip gyvo ir pavyzdingo tikėjimo židiniai. Dėl to Vatikano II Susirinkimas pagal
2204 seną tradiciją šeimas vadina *Ecclesia domestica* [namų Bažnyčia].[181] Šeimoje „tėvai savo vaikams turi būti pirmi tikėjimo skelbėjai žodžiu bei pavyzdžiu ir puoselėti kiekvienam būdingą pašaukimą, ypač – šventąjį pašaukimą"[182].

[176] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1070–1071.
[177] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Gravissimum educationis*, 3: AAS 58 (1966) 731.
[178] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 28: AAS 74 (1982) 114.
[179] Plg. Apd 18, 8.
[180] Plg. Apd 16, 31; 11, 14.
[181] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16; plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 21: AAS 74 (1982) 105.
[182] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

1657 Šeimos tėvas ir motina, jų vaikai, visi šeimos nariai „sakramentų priėmimu, malda bei padėka, švento gyvenimo pavyzdžiu, savęs išsižadėjimu ir veiklia meile“[183] iškiliausiai praktikuoja *Krikštu gautą kunigystę*. Tad šeimos namai yra pirmoji krikščioniško gyvenimo ir „visapusiškesnio žmogiškumo mokykla“[184]. Čia išmokstama ištvermingai ir su džiaugsmu dirbti, broliškai mylėti, didžiadvasiškai, net pakartotinai atleisti ir ypač garbinti Dievą malda ir savo gyvenimo atnaša. 1268 2214–2231

1658 Verta dar prisiminti daugelį *nesusituokusių žmonių*, kurie priversti taip gyventi dėl konkrečių, dažnai ne jų noru susiklosčiusių aplinkybių; dėl to jie yra itin artimi Jėzaus širdžiai ir nusipelno Bažnyčios, ypač ganytojų, atidaus rūpesčio ir pagarbos. Daugelis jų lieka *be žmogui įprastos šeimos*, dažnai dėl savo neturto. Tarp jų yra tokių, kurie savo padėtį išgyvena Palaiminimų dvasia, pavyzdingai tarnaudami Dievui ir artimui. Jiems visiems reikia atverti šeimų, tai yra „namų Bažnyčių“, ir didžiosios šeimos – Bažnyčios duris. „Šiame pasaulyje nėra nė vieno be šeimos: Bažnyčia yra namai ir šeima visiems, ypač tiems, kurie 'vargsta ir yra prislėgti' (Mt 11, 28).“[185] 2231 2233

Santrauka

1659 *Šv. Paulius sako: „Jūs, vyrai, mylėkite žmonas, kaip ir Kristus mylėjo Bažnyčią [...]. Šita paslaptis yra didelė, – aš tai sakau, žvelgdamas į Kristų ir Bažnyčią“ (Ef 5, 25. 32).*

1660 *Santuokinę sąjungą, kuri vyrą ir moterį labai glaudžiai suvienija gyventi ir mylėti, nustatė ir savais įstatymais aprūpino Kūrėjas. Savo prigimtimi ši sąjunga yra skirta sutuoktinių gerovei ir vaikų gimdymui bei auklėjimui; tokiam pakrikštytųjų ryšiui Viešpats Kristus suteikė sakramento kilnumą.*[186]

1661 *Santuokos sakramentas yra Kristaus ir Bažnyčios vienybės ženklas. Sutuoktiniams jis suteikia malonę mylėti vienas kitą tokia*

[183] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 10: AAS 57 (1965) 15.
[184] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 52: AAS 58 (1966) 1073.
[185] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 85: AAS 74 (1982) 187.
[186] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067–1068; KTK kan. 1055, § 1.

meile, kokia Kristus pamilo savo Bažnyčią; tad sakramento malonė žmogišką sutuoktinių meilę daro tobulesnę, sustiprina jų nesuardomą vienybę ir juos pašventina kelyje į amžinąjį gyvenimą.[187]

1662 *Santuoka remiasi abipusiu susituokiančiųjų sutikimu, tai yra pasiryžimu visiškai dovanoti save vienas kitam siekiant gyventi ištikimos ir vaisingos meilės sąjungoje.*

1663 *Kadangi santuoka įteisina sutuoktinių gyvenimą kaip viešą instituciją Bažnyčioje, dera, kad ji būtų švenčiama viešai liturginiu šventimu dalyvaujant kunigui (arba kitam Bažnyčios įgaliotam liudytojui), santuokos liudytojams ir susirinkusiems tikintiesiems.*

1664 *Vienybė, neišardomumas ir atvirumas palikuonims yra esminiai santuokos elementai. Poligamija nesuderinama su santuokos vienybe; ištuoka išskiria tai, ką Dievas sujungė; atsisakymas būti vaisingam atima iš sutuoktinių gyvenimo „vertingiausią santuokos dovaną" – kūdikį.*[188]

1665 *Pakartotinė išsituokusiųjų sąjunga, tebesant gyvam teisėtam sutuoktiniui, prieštarauja – kaip mokė Kristus – Dievo planui ir įstatymui. Tokie asmenys nuo Bažnyčios neatskiriami, tačiau negali priimti eucharistinės Komunijos. Jie gali gyventi krikščioniškai, ypač auklėdami savo vaikus tikėjimo dvasia.*

1666 *Krikščioniškoji šeima yra vieta, kur vaikai pirmiausia sužino apie tikėjimą. Dėl to šeimos židinys teisėtai vadinamas „namų Bažnyčia", malonės ir maldos bendruomene, žmogiškųjų dorybių ir krikščioniškosios meilės mokykla.*

[187] Plg. Tridento Susirinkimas, 24ª sesija, *Doctrina de sacramento Matrimonii*: DS 1799.
[188] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1070.

KETVIRTAS POSKYRIS

KITOS LITURGINĖS ŠVENTIMO RŪŠYS

1 skirsnis

SAKRAMENTALIJOS

1667 „Šventoji Motina Bažnyčia yra įsteigusi sakramentalijas. Tai šventi ženklai, kuriais, panašiai kaip sakramentais, išreiškiamas ir Bažnyčios prašymu gaunamas ypatingas dvasinis poveikis. Sakramentalijomis žmonės parengiami priimti svarbiausią sakramentų poveikį ir pašventinamos įvairios gyvenimo aplinkybės."[1]

Būdingi sakramentalijų bruožai

1668 Sakramentalijas įsteigė Bažnyčia kai kurioms bažnytinėms tarnyboms, kai kuriems žmogaus gyvenimo būviams, labai įvairioms krikščioniškoji gyvenimo aplinkybėms, taip pat žmogaus naudojamiems daiktams pašventinti. Pagal pastoracinius vyskupų nurodymus jos taip pat gali atsiliepti į ypatingas kurio nors regiono ar laikotarpio krikščionių reikmes, jų savitą kultūrą ir istoriją. Sakramentalija – tai malda, dažnai lydima tam tikro ženklo: rankos uždėjimo, kryžiaus ženklo, Krikštą primenančio pašlakstymo švęstu vandeniu. 699, 2157

1669 Sakramentalijų pagrindas yra Krikštu gautoji kunigystė: kiekvienas pakrikštytasis yra pašauktas būti „palaiminimu"[2] ir laiminti[3]. 784

[1] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 60: AAS 56 (1964) 116; plg. KTK kan. 1166; CCEO can. 867.

[2] Plg. Pr 12, 2.

[3] Plg. Lk 6, 28; Rom 12, 14; 1 Pt 3, 9.

2626 Dėl to kai kuriems palaiminimams gali vadovauti ir pasauliečiai;[4] kuo labiau palaiminimas siejasi su bažnytiniu ir sakramentiniu gyvenimu, tuo labiau jam vadovauti paliekama įšventintajam tarnautojui (vyskupui, kunigui, diakonui).[5]

1128 2001 1670 Sakramentalijos neduoda Šventosios Dvasios malonės tokiu būdu kaip sakramentai, tačiau Bažnyčios malda jos parengia gauti malonę ir su ja bendradarbiauti. „Beveik kiekvieną gerai pasirengusių tikinčiųjų gyvenimo įvykį pašventina Dievo malonė, plaukianti iš Kristaus kančios, mirties ir prisikėlimo velykinio slėpinio, iš kurio kyla visa sakramentų ir sakramentalijų galia. Beveik kiekvienas garbingas naudojimasis medžiaginiais dalykais gali būti nukreiptas į žmogaus šventinimą ir Dievo garbinimą."[6]

Įvairios sakramentalijų formos

1078 1671 Sakramentalijos pirmiausia yra *palaiminimai* (asmenų, valgio, daiktų, vietų). Kiekvienas palaiminimas – tai Dievo pašlovinimas ir malda, kuria prašoma Jo dovanų. Dievas Tėvas laimina krikščionis Kristuje „visokeriopa dvasine palaima" (Ef 1, 3). Todėl Bažnyčia laimina šaukdamasi Jėzaus vardo ir, kaip įprasta, darydama šventą Kristaus kryžiaus ženklą.

1672 Kai kurių palaiminimų veikimas tvarus: jais *pašvenčiami* asmenys Dievui, o daiktai bei vietos paskiriami vien liturginėms reikmėms. Iš teikiamų asmenims palaiminimų – o jų negalima tapatinti su sakramentiniu įšventinimu – mi-
923 nėtini: vienuolyno abato ir abatės palaiminimas, mergelių ir našlių pašventimas,
925, 903 vienuolių įžadų apeigos ir kai kurioms bažnytinėms tarnystėms tinkamų asmenų (lektorių, akolitų, katechetų ir t. t.) palaiminimai. Iš daiktams skiriamų palaiminimų kaip pavyzdį galima paminėti šventųjų aliejų, liturginių indų ir drabužių, varpų ir t. t. dedikavimą ar palaiminimą.

1673 Kai Bažnyčia viešai ir autoritetingai Jėzaus Kristaus vardu meldžia, kad
395 asmuo ar daiktas būtų apsaugotas nuo piktojo kėslų arba išvaduotas iš jo val-
550 džios, tai vadiname *egzorcizmu*. Jį atlikdavo Jėzus,[7] ir Bažnyčia gavo iš Jo galią ir

[4] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 79: AAS 56 (1964) 120; plg. KTK kan. 1168.

[5] Plg. *De Benedictionibus*, Praenotanda generalia, 16 et 18, Editio typical, Vatikanas, 1984, p. 13. 14–15.

[6] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 61: AAS 56 (1964) 116–117.

[7] Plg. Mk 1, 25–26.

užduotį išvarinėti demonus.[8] Paprasta forma egzorcizmas atliekamas per Krikšto apeigas. Iškilmingą egzorcizmą, vadinamą „didžiuoju", gali atlikti tiktai kunigas, gavęs vyskupo leidimą. Čia reikia elgtis išmintingai ir griežtai laikytis Bažnyčios nustatytų taisyklių.[9] Egzorcizmų tikslas – Jėzaus patikėta Bažnyčiai dvasinė galia išvaryti piktąsias dvasias arba išvaduoti iš jų įtakos. Visai kas kita yra ligos, ypač psichinės, kuriomis rūpintis turi medicinos mokslas. Tad prieš atliekant egzorcizmą svarbu įsitikinti, kad čia susidurta su piktojo buvimu, o ne su liga. 1237

Liaudiškojo pamaldumo praktikos

1674 Šalia sakramentinės liturgijos ir sakramentalijų, katechezė turi skirti dėmesio ir įvairioms tikinčiųjų maldingumo formoms bei liaudiškojo pamaldumo apraiškoms. Religinis krikščioniškos liaudies jausmas visais laikais reikšdavosi įvairiomis, sakramentinį Bažnyčios gyvenimą lydinčiomis maldingumo formomis: relikvijų gerbimu, šventovių lankymu, maldingomis kelionėmis, procesijomis, Kryžiaus keliu, religiniais šokiais, rožiniu, medalikėliais ir t. t.[10] 2688 2669, 2678

1675 Tos apraiškos yra liturginio Bažnyčios gyvenimo tęsinys, bet jo neatstoja, tačiau jos „turi taip atitikti liturginį laiką, kad derintųsi su šventąja liturgija, iš jos tarsi plauktų ir į ją vestų žmones, nes liturgija savo prigimtimi stovi už jas žymiai aukščiau."[11]

1676 Būtina gera pastoracinė nuovoka liaudiškajam pamaldumui palaikyti ir puoselėti, o prireikus religiniam jausmui apvalyti ir pataisyti, kad jis remtųsi tomis pamaldumo formomis, kuriomis vis geriau būtų pažįstamas Kristaus slėpinys. Tuo rūpintis ir apie tai spręsti pavesta vyskupams laikantis bendrųjų Bažnyčios nuostatų.[12] 426

> Liaudiškajame pamaldume iš esmės sukaupiamos vertybės, kuriomis krikščioniška išmintis atsiliepia į svarbiuosius gyvenimo klausimus. Sveika katalikiška liaudies išmintis geba sujungti gyvenimo dalykus; ji kūrybiškai susieja, kas dieviška ir žmogiška, Kristų ir Mariją, dvasią ir kūną, bendruomenę ir jos institucijas, asmenį ir visuomenę, tikėjimą ir

[8] Plg. Mk 3, 15; 6, 7. 13; 16, 17.
[9] Plg. KTK kan. 1172.
[10] Plg. Nikėjos II Susirinkimas, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 601; *Ibid.*: DS 603; Tridento Susirinkimas, 25ª sesija, *Decretum de invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus*: DS 1822.
[11] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 13: AAS 56 (1964) 103.
[12] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 54: AAS 71 (1979) 1321–1322.

tėvynę, protą ir jausmus. Ta išmintis – tai krikščioniškasis humanizmas, kuris tvirtai pabrėžia kiekvieno žmogaus, kaip Dievo vaiko, orumą, deda žmonių brolybės pamatus, moko bendrauti su gamta ir suvokti darbo prasmę, nuteikia gyventi džiugiai ir giedrai, net ir susiduriant su gyvenimo sunkumais. Ta išmintis taip pat yra liaudies nuovokumo pagrindas, evangelinė nuojauta, padedanti spontaniškai suvokti, kada Bažnyčioje tarnaujama Evangelijai ir kada ji nebetenka savo turinio bei esti užgožiama kitų interesų.[13]

Santrauka

1677 *Sakramentalijomis vadinami Bažnyčios įsteigti šventi ženklai, kurių tikslas yra parengti žmones gauti sakramentų vaisių ir pašventinti įvairias gyvenimo aplinkybes.*

1678 *Vienos iš svarbiausių sakramentalijų yra palaiminimai. Jais šlovinamas Dievas už Jo darbus ir dovanas, jais Bažnyčia užtaria žmones, kad jie galėtų naudotis Dievo dovanomis pagal Evangelijos dvasią.*

1679 *Be liturgijos, krikščionių gyvenimą gaivina įvairios liaudiškojo pamaldumo formos, turinčios gilias šaknis įvairiose kultūrose. Bažnyčia remia tas liaudiškojo pamaldumo formas, kurios, išreikšdamos evangelinę nuojautą bei žmogiškąją išmintį, praturtina krikščionių gyvenimą, sykiu rūpindamasi, kad jas nušviestų tikėjimo šviesa.*

2 skirsnis

KRIKŠČIONIŠKOSIOS LAIDOTUVĖS

1525 1680 Visų, o ypač įkrikščioninimo sakramentų tikslas yra paskutinės Dievo vaiko Velykos, kurios per mirtį įvesdina jį į dangaus karalystės gyvenimą. Tada išsipildo tai, ką tikėdami su viltimi išpažįstame: „Laukiu mirusiųjų prisikėlimo ir būsimo amžinojo gyvenimo.“[14]

[13] III GENERALINĖ PIETŲ AMERIKOS VYSKUPŲ KONFERENCIJA, *Puebla. La Evangelización en el presente y en el futuro de América Latina*, 448, Bogota, 1979, p. 131; plg. PAULIUS VI, Apašt. parag. *Evangelii nuntiandi*, 48: AAS 68 (1976) 37–38.

[14] *Nikėjos–Konstantinopolio simbolis*: DS 150.

I. Paskutinės krikščionio Velykos

1681 Krikščioniškąją mirties prasmę nušviečia *velykinis* Kristaus mir- 1010–1014
ties ir prisikėlimo *slėpinys*. Kristuje sudėtos visos mūsų viltys. Krikščionis, kuris miršta Jėzuje Kristuje, palieka kūno buveinę ir įsikuria pas Viešpatį.[15]

1682 Mirties dieną krikščioniui *baigiasi jo sakramentinis gyvenimas*, prasidėjęs naujuoju gimimu per Krikštą, galutinis tampa Šventosios Dvasios patepimu suteiktas „panašumas" į „Dievo Sūnaus paveikslą", ir prasideda dalyvavimas Karalystės pokylyje, kurio jis jau yra ragavęs Eucharistijoje, nors jam dar ir reikėtų galutinio išskaistinimo, kad galėtų apsivilkti vestuviniu drabužiu.

1683 Bažnyčia, aprūpindama sakramentais, kaip Motina nešė krikš- 1020
čionį savo glėbyje jo žemiškosios kelionės metu, palydi jį ir baigiantis 627
kelionei, kad atiduotų „į Tėvo rankas". Ji atnašauja Tėvui Kristuje Jo malonės vaiką ir su viltimi it sėklą laidoja žemėje kūną, kuris kelsis garbingas.[16] Ši atnaša tobulai švenčiama Eucharistijos auka; iki jos ir po jos atliekami palaiminimai yra sakramentalijos.

II. Laidotuvių apeigos

1684 Krikščioniškosios laidotuvės yra Bažnyčios liturginis šventimas. Šiuo savo patarnavimu Bažnyčia nori ir pabrėžti veiksmingą bendrystę su *mirusiuoju*, ir įtraukti į ją laidoti susirinkusią *bendruomenę*, skelbdama jai amžinąjį gyvenimą.

1685 Įvairios laidotuvių apeigos išreiškia krikščioniškosios mirties *velykinį pobūdį* ir atitinka kiekvieno regiono aplinką bei tradicijas, netgi parenkant liturginę spalvą.[17]

1686 Romos liturgijos *Laidotuvių apeigyne* (OEx) pateikiami trys laidotuvių šventimo būdai atsižvelgiant į tai, kur tai vyksta (namuose, bažnyčioje, kapinėse) ir paisant svarbos, kuri tenka šeimai, vietos papročiams, kultūrai ir liaudiškajam pamaldumui. Laidotuvių eiga yra bendra visoms liturginėms tradicijoms. Joje svarbiausi keturi momentai:

[15] Plg. 2 Kor 5, 8.
[16] Plg. 1 Kor 15, 42–44.
[17] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 81: AAS 56 (1964) 120.

1687 *Priėmimas bendruomenėje.* Šventimas pradedamas tikėjimo pasveikinimu. Mirusiojo artimieji pasveikinami „paguodos žodžiu" (pasak Naujojo Testamento, tai viltį teikianti Šventosios Dvasios jėga[18]). Melstis susirinkusi bendruomenė taip pat išgirsta „amžinojo gyvenimo žodžius". Bendruomenės nario mirties (arba mirties metinių bei septintoji ar trisdešimtoji po mirties) diena teikia progą pažvelgti anapus „šio pasaulio" ir tikinčiųjų mintis pakreipti tikros tikėjimo į prisikėlusį Kristų perspektyvos linkme.

1688 *Žodžio liturgijai* per laidotuves būtina pasirengti ypač rūpestingai, nes tarp laidotuvių dalyvių gali būti tikinčiųjų, retai dalyvaujančių pamaldose, ir mirusiojo draugų nekrikščionių. Ypač homilijoje reikia „vengti gedulinio gražbyliavimo"[19], o krikščioniškosios mirties slėpinį nušviesti prisikėlusiojo Kristaus šviesa.

1371 1689 *Eucharistijos auka.* Jei apeigos vyksta bažnyčioje, krikščioniškosios mirties, kaip Velykų tikrovės, centras yra Eucharistija.[20] Kaip tik tada Bažnyčia parodo savo veiksmingą bendrystę su mirusiuoju: atnašaudama Tėvui Šventojoje Dvasioje Kristaus mirties ir prisikėlimo auką, ji prašo, kad jos vaikas būtų nuvalytas nuo nuodėmių bei jų padarinių ir šventų tobulas Velykas dalyvaudamas dangaus karalystės puotoje.[21] Per taip švenčiamą Eucharistiją tikinčiųjų bendruomenė, ypač mirusiojo šeima, mokosi gyventi bendrystėje su tuo, kuris „užmigo
958 Viešpatyje", dalydamasi Kristaus Kūnu, kurio gyvas narys yra mirusysis, ir melsdamasi už jį ir su juo.

1690 *Atsisveikindama* su mirusiuoju, Bažnyčia jį „paveda Dievui". Tai „paskutinis 'sudie' (su Dievu), kuriuo krikščioniškoji bendruomenė atsisveikina su vienu iš savo narių, prieš išnešdama jo kūną laidoti"[22]. Bizantijos tradicija tą at-
2300 sisveikinimą išreiškia mirusiojo pabučiavimu:

> Galutinai atsisveikinant „giedama ne tik dėl to, kad jis iškeliavo iš šio pasaulio ir išsiskyrė su mumis, bet ir dėl to, kad išlieka bendrystė ir vienybė. Mirtis anaiptol mūsų neišskiria, nes visi einame tuo pačiu keliu ir susitiksime toje pačioje vietoje. Mes niekada nebūsime išskirti, nes gyvename Kristui ir dabar esame suvienyti su Kristumi, eidami pas Jį. [...] Mes visi drauge būsime Kristuje"[23].

[18] Plg. 1 Tes 4, 18.
[19] Plg. *Pirmasis laidojimo būdas*, 41, in: *Laidotuvių apeigos*, Vilnius, 2004, p. 28.
[20] Plg. *Įvadas*, 1, in: *Laidotuvių apeigos*, Vilnius, 2004, p. 7.
[21] Plg. *Pirmasis laidojimo būdas*, 56, in: *Laidotuvių apeigos*, Vilnius, 2004, p. 37.
[22] Plg. *Įvadas*, 10, in: *Laidotuvių apeigos*, Vilnius, 2004, p. 10.
[23] Šv. Simeonas Tesalonikietis, *De ordine sepulturae*, 367: PG 155, 685.

TREČIA DALIS

GYVENIMAS KRISTUJE

359 metų Junijaus Baso (Bassus) sarkofago, rasto po Romos Šv. Petro bazilikos Konfesijos altoriumi, centrinė dalis.

Pašlovintasis Kristus, pavaizduotas visai jaunas (Jo dievystės ženklan), sėdi dangiškame soste, uždėjęs kojas ant pagoniško dievaičio Urano. Šalia Kristaus – apaštalai Petras ir Paulius, abu į Jį atsigręžę ir gavę iš Jo du ritinius – Naująjį Įstatymą.

Kaip Mozė ant Sinajaus kalno gavo iš Dievo Senąjį Įstatymą, taip dabar apaštalai, kuriems atstovauja du jų vyresnieji, gauna iš Kristaus, Dievo Sūnaus, dangaus ir žemės Viešpaties, Naująjį Įstatymą, ne akmens plokštėse, o tikinčiųjų širdyse Šventosios Dvasios įrašytą. Kristus duoda jėgų gyventi „naują gyvenimą“ (1697 skiltis). Jis įvykdys mumyse tai, ką yra įsakęs mūsų labui (plg. 2074 skiltį).

FCTVRAVRBINFOFITVSIITADDIVM · VII

1691 „Krikščioni, pažink savo kilnumą! Tapai dieviškosios prigimties dalininku ir neprarask tos šlovės grįždamas į senąją menkystę. Atsimink, kokios Galvos ir kokio Kūno nariu esi. Nepamiršk, kad 790
buvai išvaduotas iš tamsybių galybės ir perkeltas į Dievo šviesą ir karalystę.“[1]

1692 Tikėjimo simbolis primena, kokios didžios yra Dievo dovanos, kurias Jis suteikė žmogui kurdamas, o dar labiau – jį atpirkdamas ir pašventindamas. Ką tikėjimas išpažįsta, tą sakramentai perduoda: krikščionys per sakramentus, kurie juos atgimdo, tampa „Dievo vaikais“ (1 Jn 3, 1)[2], „dieviškosios prigimties dalininkais“ (2 Pt 1, 4). Tikėjimu pažinę savo naująjį kilnumą, krikščionys nuo šiol yra pašaukti kaip dera laikytis Kristaus Evangelijos.[3] Per sakramentus ir maldą jie gauna Kristaus malonę ir Jo Dvasios dovanas, kurios padaro juos pajėgius taip gyventi.

1693 Jėzus Kristus visada darė tai, kas patiko *Tėvui*.[4] Jis nuolat gyveno tobulai su Juo susivienijęs. Ir Jo mokiniai yra pašaukti gyventi akivaizdoje Tėvo, „reginčio slaptoje“ (Mt 6, 6), kad taptų „tobuli, kaip [...] dangiškasis Tėvas yra tobulas“ (Mt 5, 48).

1694 Per Krikštą suaugę su *Kristumi*,[5] krikščionys yra mirę nuodė- 1267
mei, o gyvena Dievui Jėzuje Kristuje,[6] taip dalyvaudami Prisikėlusiojo gyvenime.[7] Sekdami Kristumi ir pasilikdami Jame,[8] krikščionys ryžtasi būti Dievo sekėjai, kaip Jo mylimi vaikai, ir gyventi meile;[9] jie taip

[1] Šv. Leonas Didysis, *Sermo* 21, 3: CCL 138, 88 (PL 54, 192–193).
[2] Plg. Jn 1, 12.
[3] Plg. Fil 1, 27.
[4] Plg. Jn 8, 29.
[5] Plg. Rom 6, 5.
[6] Plg. Rom 6, 11.
[7] Plg. Kol 2, 12.
[8] Plg. Jn 15, 5.
[9] Plg. Ef 5, 1–2.

tvarko savo mintis, žodžius ir veiksmus, kad būtų tokio nusistatymo kaip Kristus Jėzus[10] ir sektų Jo pavyzdžiu.[11]

1695 „Nuteisinti Viešpaties Jėzaus Kristaus vardu ir mūsų Dievo Dvasia“ (1 Kor 6, 11), krikščionys – pašvęstieji ir pašaukti šventieji[12] – yra tapę „*Šventosios Dvasios* šventove“ (1 Kor 6, 19). Ši „Sūnaus Dvasia“ juos moko melsti Tėvą[13] ir, tapusi jų gyvenimu, ragina elgtis taip,[14] kad veiklioje meilėje subręstų Dvasios vaisiai.[15] Gydydama nuodėmės padarytas žaizdas, Šventoji Dvasia mus atnaujina dvasinės kaitos gelmėje,[16] apšviečia ir stiprina, kad gyventume kaip „šviesos vaikai“ (Ef 5, 8) „visokeriopu gerumu, teisumu ir tiesa“ (Ef 5, 9).

1970 1696 Kristaus kelias veda „į gyvenimą“ (Mt 7, 14), priešingas kelias – „į pražūtį“ (Mt 7, 13).[17] Evangelijos palyginimas apie *du kelius* visada aptinkamas Bažnyčios katechezėje. Jis parodo, kokie svarbūs mūsų išganymui yra moraliniai sprendimai. „Yra du keliai, vienas gyvenimo kelias, o kitas mirties kelias, ir jie yra didžiai skirtingi.“[18]

1697 Katechezėje svarbu labai aiškiai parodyti Kristaus kelio džiaugsmą ir reikalavimus.[19] Katechezė apie „atnaujintą gyvenimą“ (Rom 6, 4) Kristuje turėtų būti:

737 ir t. — *Šventosios Dvasios katechezė*. Šventoji Dvasia yra vidinis gyvenimo pagal Kristų Mokytojas, malonus svetys ir bičiulis, kuris tą gyvenimą įkvepia, palaiko, taiso ir stiprina;

1988 ir t. — *malonės katechezė*, nes malone esame išgelbėti ir tik per malonę mūsų darbai gali duoti amžinojo gyvenimo vaisių;

1716 ir t. — *palaiminimų katechezė*, nes palaiminimuose glaustai nurodytas Kristaus kelias, vienintelis kelias į amžinąją laimę, kurios trokšta žmogaus širdis;

[10] Plg. Fil 2, 5.
[11] Plg. Jn 13, 12–16.
[12] Plg. 1 Kor 1, 2.
[13] Plg. Gal 4, 6.
[14] Plg. Gal 5, 25.
[15] Plg. Gal 5, 22.
[16] Plg. Ef 4, 23.
[17] Plg. Įst 30, 15–20.
[18] *Didaché* 1, 1: SC 248, 140 (Funk 1, 2).
[19] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 29: AAS 71 (1979) 1301.

— *katechezė apie nuodėmę ir atleidimą*, nes, neprisipažindamas esąs nusidėjęs, žmogus negali suprasti tiesos apie save ir teisingai elgtis, o be atleidimo dovanos jis negalėtų tos tiesos pakelti; 1846 ir t.

— *žmogiškųjų dorybių katechezė*, padedanti suvokti, kaip gražu ir patrauklu būti pasirengusiam ir sugebėti gerai elgtis; 1803 ir t.

— *krikščioniškųjų* tikėjimo, vilties ir meilės dorybių katechezė, kurią įkvepia kilnus šventųjų pavyzdys; 1812 ir t.

— Dekaloge išdėstyto *dvigubo meilės įsakymo katechezė*; 2067

— *bažnytinė katechezė*, nes krikščioniškasis gyvenimas gali augti, skleistis ir būti perduodamas gausiai dalijantis „dvasiniais lobiais" „šventųjų bendrystėje". 946 ir t.

1698 Pirmasis šios katechezės šaltinis ir galutinė atrama visada bus pats Jėzus Kristus, kuris yra „kelias, tiesa ir gyvenimas" (Jn 14, 6). Su tikėjimu žvelgdami į Kristų, krikščionys gali viltis, kad, mylėdami Jį tokia meile, kokia Jis juos mylėjo, jie elgsis, kaip reikalauja jų kilnumas: 426

> Prašau tave atsiminti, kad tikroji Galva yra mūsų Viešpats Jėzus Kristus, o tu – vienas iš Jo narių. Jis tau yra kaip galva savo nariams; visa, kas Jo, yra ir tavo: Jo dvasia, Jo širdis, kūnas, siela ir visos Jo galios, o tu turi tais dalykais naudotis kaip savais, kad Dievui tarnautum, Jį šlovintum, mylėtum ir garbintum. Tu Jam priklausai kaip narys galvai. Todėl Jis karštai trokšta naudotis visomis tavo galiomis kaip savosiomis, kad tarnautų Tėvui ir Jį pašlovintų.[20]
>
> Man gyvenimas – tai Kristus (Fil 1, 21).

[20] Šv. Jonas Edas, *Le Coeur admirable de la Très Sacrée Mère de Dieu*, 1, 5, in: *Oeuvres completes*, v. 6, Paryžius, 1908, p. 113–114.

PIRMAS SKYRIUS

ŽMOGAUS PAŠAUKIMAS: GYVENTI ŠVENTOJOJE DVASIOJE

1699 Žmogaus pašaukimą įgyvendina gyvenimas Šventojoje Dvasioje (*pirmas poskyris*). Šis gyvenimas yra Dievo meilė ir žmonių solidarumas (*antras poskyris*). Jis yra suteiktas dovanai kaip išganymas (*trečias poskyris*).

PIRMAS POSKYRIS

ŽMOGAUS ASMENS KILNUMAS

1700 Žmogaus asmens kilnumo pagrindas – jo sukūrimas pagal Die- 356
vo paveikslą ir panašumą (*1 skirsnis*); tą kilnumą vainikuoja žmogaus pašaukimas į dieviškąją palaimą (*2 skirsnis*); jos siekti žmogus privalo laisvai (*3 skirsnis*). Sąmoningai veikdamas (*4 skirsnis*), žmogus arba laikosi Dievo pažadėto ir sąžinės patvirtinto gėrio, arba elgiasi priešingai (*5 skirsnis*). Save ugdydami, žmonės auga iš vidaus; tai daryti padeda visas jų juslinis ir dvasinis gyvenimas (*6 skirsnis*). Malonės padedami, jie ugdo dorybes (*7 skirsnis*), vengia nuodėmės, o nusidėję patiki save kaip sūnus palaidūnas[1] dangiškojo Tėvo gailestingumui (*8 skirsnis*). Taip jie 1439
pasiekia tobulą gailestingąją meilę.

1 skirsnis

ŽMOGUS – DIEVO PAVEIKSLAS

1701 „Apreikšdamas Tėvo ir jo meilės slėpinį, Kristus [...] pačiam žmogui 359
pilnatviškai parodo, kas yra žmogus, ir atskleidžia jo pašaukimo kilnumą."[2] Žmogus buvo sukurtas pagal Kūrėjo „paveikslą ir panašumą" Kristuje, kuris yra „neregimojo Dievo atvaizdas" (Kol 1, 15).[3] Jame, Atpirkėjuje ir Gelbėtojuje, buvo visu pirmykščiu grožiu atkurtas ir Dievo malone sutaurintas Dievo paveikslas, kurį žmoguje buvo sudarkiusi pirmoji nuodėmė.[4]

1702 Dievo paveikslas yra kiekviename žmoguje. Jį dar paryškina 1878
žmonių bendrystė, panaši į dieviškųjų Asmenų tarpusavio vienybę (plg. *2 poskyrį*).

[1] Plg. Lk 15, 11–31.
[2] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.
[3] Plg. 2 Kor 4, 4.
[4] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

363 1703 Apdovanotas dvasine ir nemirtinga siela,[5] žmogus yra „vienintelis kūrinys žemėje, kurio Dievas norėjo dėl jo paties"[6]. Nuo pat savo
2258 prasidėjimo jis yra skirtas amžinajai palaimai.

1704 Žmogus yra dieviškosios Dvasios šviesos ir galios dalininkas.
339 Protu jis pajėgus suprasti Kūrėjo nustatytą pasaulio tvarką, o valia –
30 pats siekti tikrojo gėrio. Jis tampa tobulas, kai ieško ir myli tai, kas teisinga ir gera[7].

1705 Sielą ir dvasines proto bei valios galias turintis žmogus yra apdo-
1730 vanotas laisve, kuri yra „ypatingas Dievo paveikslo žmoguje ženklas"[8].

1706 Protu žmogus pažįsta Dievo balsą, kuris jį ragina „daryti gera, bet vengti bloga"[9]. Kiekvienas žmogus įpareigotas laikytis šio įstatymo,
1776 kuris girdimas sąžinėje ir įvykdomas mylint Dievą ir artimą. Doras gyvenimas rodo asmens kilnumą.

397 1707 „Piktojo suvedžiotas, pačioje istorijos pradžioje [...] [žmogus] papiktnaudžiavo savo laisve."[10] Jis pasidavė pagundai ir pasielgė blogai. Žmogus išsaugojo gėrio troškimą, bet jo prigimtis yra gimtosios nuodėmės pažeista. Jis yra linkęs į blogį ir gali klysti:

> Žmogus yra savyje suskilęs. Dėl to visas žmonių gyvenimas, tiek asmeninis, tiek bendruomeninis, pasireiškia kova, dažnai dramatiška, tarp gėrio ir blogio, tarp šviesos ir tamsybių.[11]

617 1708 Savo kančia Kristus mus išvadavo iš šėtono ir nuodėmės. Jis pelnė mums naują gyvenimą Šventojoje Dvasioje. Jo malonė atstatė tai, ką nuodėmė buvo mumyse sugriovusi.

1265 1709 Kas tiki į Kristų, tampa Dievo vaiku. Ta įvaikystė jį pakeičia leisdama sekti Kristaus pavyzdžiu, įgalina jį tinkamai elgtis ir daryti gera. Susivienijęs su savo Gelbėtoju, mokinys pasiekia tobulą meilę – šventumą.

[5] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 14: AAS 58 (1966) 1036.
[6] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 24: AAS 58 (1966) 1045.
[7] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 15: AAS 58 (1966) 1036.
[8] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.
[9] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037
[10] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1034.
[11] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 13: AAS 58 (1966) 1035.

Malonės subrandintas moralinis gyvenimas virsta amžinuoju gyvenimu dangaus garbėje. 1050

Santrauka

1710 *„Kristus [...] pačiam žmogui pilnatviškai parodo, kas yra žmogus, ir atskleidžia jo pašaukimo kilnumą.“*[12]

1711 *Apdovanotas dvasine siela, protu ir valia, žmogus nuo pat savo prasidėjimo yra artimas Dievui ir skirtas amžinajai palaimai. Jis tampa tobulas, kai ieško ir myli tai, kas teisinga ir gera.*[13]

1712 *Tikroji laisvė yra „ypatingas Dievo paveikslo žmoguje ženklas“*[14].

1713 *Žmogus yra įpareigotas laikytis prigimtinio moralinio įstatymo, kuris jį ragina „daryti gera, bet vengti bloga“*[15]. *Tą įstatymą jis girdi savo sąžinėje.*

1714 *Žmogus, kurio prigimtis buvo pažeista gimtosios nuodėmės, gali klysti, o naudodamasis savo laisve, palinkti į blogį.*

1715 *Kas tiki į Kristų, gauna naują gyvenimą Šventojoje Dvasioje. Malonės išugdytas ir subrandintas moralinis gyvenimas tobulai išsiskleis dangaus garbėje.*

2 skirsnis

MŪSŲ PAŠAUKIMAS Į PALAIMĄ

I. Palaiminimai

1716 Jėzaus skelbimo šerdis yra palaiminimai. Jais pakartojami nuo Abraomo laikų išrinktajai tautai duoti pažadai. Nukreipti į dangaus karalystę, o ne vien į žemės vaisius, jie ištobulinami: 2546

[12] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.
[13] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 15: AAS 58 (1966) 1036.
[14] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.
[15] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

Palaiminti beturčiai dvasia, nes jų yra Dangaus Karalystė.
Palaiminti liūdintys, nes jie bus paguosti.
Palaiminti romieji, nes jie paveldės žemę.
Palaiminti alkstantys ir trokštantys teisumo, nes jie bus pasotinti.
Palaiminti gailestingieji, nes jie susilauks gailestingumo.
Palaiminti tyraširdžiai, nes jie regės Dievą.
Palaiminti taikdariai, nes jie bus vadinami Dievo vaikais.
Palaiminti persekiojami dėl teisumo, nes jų yra Dangaus Karalystė.
Palaiminti jūs, kai dėl manęs jus niekina ir persekioja bei meluodami visaip šmeižia. Būkite linksmi ir džiūgaukite, nes jūsų laukia gausus atlygis danguje. (Mt 5, 3–12).

459 1717 Palaiminimais parodomas Jėzaus Kristaus veidas ir apibūdinama Jo gailestingoji meilė, išreiškiamas tikinčiųjų pašaukimas dalyvauti Jo kančios ir Prisikėlimo garbėje, atskleidžiami krikščionio gyvenimui
1820 būdingi veiksmai ir elgsena. Jie yra stulbinantys pažadai, palaikantys viltį negandose; skelbia jau numatytą dar nelabai suvokiamą palaimą ir atlygį; tampa tikrove Švenčiausiosios Mergelės Marijos ir visų šventųjų gyvenime.

II. Laimės troškimas

27 1718 Palaiminimai atitinka įgimtą laimės troškimą, kurio kilmė die-
1024 viška; Dievas jį įdiegė žmogaus širdyje, kad patrauktų ją prie savęs, nes vien Dievas gali tą troškimą patenkinti:

> Mes visi iš tikrųjų norime būti laimingi, ir tarp žmonių nėra nė vieno, kuris nepritartų šiai, tegu aiškiai ir neišreikštai ištarai.[16]

2541 > Tad kaip man Tavęs ieškoti, Viešpatie? Juk ieškodamas Tavęs, savo Dievo, ieškau palaimingo gyvenimo. Ieškosiu Tavęs, kad gyva būtų mano siela. Juk mano kūnas yra gyvas mano siela, o mano siela yra gyva Tavimi.[17]

> Vien tik Dievas pasotina.[18]

1950 1719 Palaiminimai atskleidžia žmogaus gyvenimo prasmę, galutinį žmogaus veiklos tikslą: Dievas mus kviečia į savo palaimą. Šis kvietimas

[16] Šv. Augustinas, *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 3, 4: CSEL 90, 6 (PL 32, 1312).
[17] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 10, 20, 29: CCL 27, 170 (PL 32, 791).
[18] Šv. Tomas Akvinietis, *In Symbolum Apostolorum scilicet „Credo in Deum" expositio*, c. 15, in: *Opera omnia*, v. 27, Paryžius, 1875, p. 228.

adresuojamas kiekvienam asmeniškai ir kartu visai Bažnyčiai – naujajai tautai tų, kurie pažadą priėmė ir gyvena tikėdami juo.

III. Krikščioniškoji palaima

1720 Palaima, į kurią Dievas kviečia žmogų, Naujajame Testamente 1027
apibūdinama įvairiais posakiais: Dievo karalystės atėjimas;[19] Dievo regėjimas: „Palaiminti tyraširdžiai, nes jie regės Dievą“ (Mt 5, 8);[20] įžengimas į Viešpaties džiaugsmą[21], į Dievo atilsį:[22]

> Ten mes ilsėsimės ir regėsime; regėsime ir mylėsime; mylėsime ir šlovinsime. Štai kas bus pabaigoje be pabaigos. Ir koks gi kitas gali būti mūsų tikslas, jei ne pasiekti Karalystę, kuri neturės pabaigos?[23]

1721 Dievas mus sukūrė, kad Jį pažintume, Jam tarnautume, Jį mylėtume ir taip pasiektume rojų. Mes tampame palaiminti būdami „dieviškosios prigimties“ (2 Pt 1, 4) ir amžinojo gyvenimo[24] dalininkai. Tada žmogus įžengia į Kristaus šlovę[25] ir Švenčiausiosios Trejybės gyvenimo 260
palaimą.

1722 Tokia palaima pranoksta žmogaus suvokimą ir jo jėgas. Tai gry- 1028
nai Dievo dovana. Dėl to ji vadinama antgamtine, kaip ir malonė, kuri parengia žmogų įžengti į Dievo džiaugsmą.

> „Palaiminti tyraširdžiai, nes jie regės Dievą.“ Bet dėl Jo didybės ir neapsakomos garbės „niekas negalės regėti Dievo ir likti gyvas“, nes Tėvas yra nesuvokiamas; tačiau dėl savo meilės bei gerumo žmonėms ir dėl to, kad viską gali, Jis net ir tai suteikė Jį mylintiems: regėti Dievą [...]. Nes „kas neįmanoma žmonėms, tas galima Dievui“.[26] 294

1723 Pažadėtoji palaima verčia mus daryti lemtingus moralinius sprendimus: šalinti iš savo širdies blogus polinkius ir už viską labiau 2519

[19] Plg. Mt 4, 17.
[20] Plg. 1 Jn 3, 2; 1 Kor 13, 12.
[21] Plg. Mt 25, 21. 23.
[22] Plg. Žyd 4, 7–11.
[23] Šv. Augustinas, *De civitate Dei*, 22, 30: CSEL 40/2, 670 (PL 41, 804).
[24] Plg. Jn 17, 3.
[25] Plg. Rom 8, 18.
[26] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses*, 4, 20, 5: SC 100, 638.

siekti Dievo meilės. Ji mus moko, kad tikrosios laimės nėra nei turtuose ar gerovėje, nei žmonių garbėje ar galybėje, nei jokioje žmogiškoje veikloje – moksle, technikoje ar mene, kad ir kokie vertingi jie būtų, nei jokiame kūrinyje, o vien Dieve, visokio gėrio ir visokios meilės
227 šaltinyje:

> Turtas yra didysis šių dienų dievaitis, kuriam neįučiomis lenkiasi minios žmonių. Palaimą jie matuoja turtu, garbingumą taip pat. [...] Visa tai lemia įsitikinimas, kad turtas viską gali. Tad jis yra vienas nūdienos stabų; antras – visuomenės pripažinimas. [...] Tas visuotinis pripažinimas, darantis žmogų žinomą ir garsų pasaulyje (tai galima pavadinti žiniasklaidos kuriama viešąja nuomone), pats yra laikomas gėriu, aukščiausiu gėriu, tikro garbinimo objektu.[27]

1724 Dekalogas, Kalno pamokslas ir apaštalų katechezė mums nurodo kelius, vedančius į dangaus karalystę. Mes einame jais žingsnis po žingsnio per kasdienius darbus, Šventosios Dvasios malonės palaikomi. Kristaus žodžių praturtinti, mes iš lėto brandiname Bažnyčioje vaisius Dievo garbei.[28]

Santrauka

1725 *Palaiminimais pakartojami Dievo duoti pažadai nuo Abraomo laikų. Nukreipti į dangaus karalystę, o ne vien į žemės vaisius, jie ištobulinami. Jie atitinka Dievo įdiegtą į žmogaus širdį laimės troškimą.*

1726 *Palaiminimais mums parodomas galutinis tikslas, į kurį Dievas mus šaukia: tai dangaus karalystė, Dievo regėjimas, dalyvavimas Dievo prigimtyje, amžinasis gyvenimas, įvaikystė, atilsis Dieve.*

1727 *Amžinojo gyvenimo palaima yra neužtarnaujama Dievo dovana; ji antgamtinė, kaip ir malonė, kuri į ją veda.*

1728 *Palaiminimai verčia mus lemtingai apsispręsti žemiškųjų gėrių atžvilgiu ir nuvalo mūsų širdis, kad Dievą mylėtume labiau už viską.*

[27] Pal. Jonas henrikas Niumenas, *Discourses addressed to Mixed Congregations*, 5 [*Saintliness the Standard of Christian Principle*], Vestminsteris, 1966, p. 89–91.

[28] Plg. palyginimą apie sėjėją: Mt 13, 3–23.

1729 *Dangaus palaima nustato kriterijus, kaip naudotis žemiškosiomis gėrybėmis laikantis Dievo Įstatymo.*

3 skirsnis

ŽMOGAUS LAISVĖ

1730 Dievas sukūrė žmogų kaip protingą būtybę, apdovanodamas ją savo iniciatyva veikiančio ir už savo veiksmus atsakingo asmens kilnumu. „Juk Dievas norėjo žmogų palikti savo paties išminčiai" (plg. Sir 15, 14), idant jis pats ieškotų Kūrėjo ir laisvai, jo laikydamasis, pasiektų visišką tobulumą bei tobulą laimę".[29]

> Žmogus yra protingas ir tuo panašus į Dievą, sukurtas laisvas ir atsakingas už savo veiksmus.[30]

I. Laisvė ir atsakomybė

1731 Laisvė yra prote ir valioje besišaknijanti galia veikti ar neveikti, daryti viena ar kita, kitaip sakant, sąmoningai veikti. Turėdamas laisvą valią, kiekvienas atsako už save. Žmogaus laisvė yra jėga, ugdanti ir brandinanti jame tiesą ir gėrį. Laisvė tampa tobula, kai lygiuojasi į Dievą, kuris yra mūsų palaima.

1732 Kol žmogus dar nėra savęs neatskiriamai susiejęs su didžiausiu gėriu – Dievu, jo laisvė apima galimybę *rinktis gėrį arba blogį*, vadinasi, arba tobulėti, arba smukti žemyn ir nusidėti. Laisvė būdinga tikrai žmogiškiems veiksmams. Ji tampa pagyrimo arba pasmerkimo, nuopelnų arba kaltės šaltiniu.

1733 Kuo daugiau žmogus daro gera, tuo jis tampa laisvesnis. Tikroji laisvė tik ta, kuri tarnauja gėriui ir teisingumui. Pasirinkdami neklusnumą ir blogį, žmonės piktnaudžiauja laisve ir tampa nuodėmės vergais[31].

[29] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.
[30] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses* 4, 4, 3: SC 100, 424 (PG 7, 983).
[31] Plg. Rom 6, 17.

1036 1734 Būdamas laisvas, žmogus yra *atsakingas* už savo veiksmus tiek,
1804 kiek jie yra valingi. Dorybių puoselėjimas, gėrio pažinimas ir askezė stiprina valios galią žmogaus veiksmams.

1735 *Pakaltinamumą* ir atsakomybę gali sumažinti ir net panaikinti
597 nežinojimas, neatidumas, prievarta, baimė, įprotis, nesuvaldomas jausmingumas ir kitos psichinės ar socialinės priežastys.

1736 Kaltė dėl kiekvieno tiesiogiai tyčinio veiksmo tenka jo atlikėjui:

2568 Antai Viešpats klausia sode nusidėjusią Ievą: „Kodėl tu taip padarei?" (Pr 3, 13). To paties klausia Kainą.[32] Ir pranašas Natanas to klausia karalių Dovydą, kai šis svetimavo su Urijo žmona ir jį nužudė.[33]

Veiksmas gali būti tyčinis netiesiogiai, jei jis atliekamas nesirūpinant tuo, ką privalu žinoti ar daryti, pavyzdžiui, dėl eismo taisyklių nežinojimo įvykusios avarijos atveju.

2263 1737 Veiksmo padarinys gali būti toleruotinas, jei veikėjas jo netroško, pavyzdžiui, sergantį vaiką slaugančios motinos jėgų išsekimas. Blogas padarinys neužtraukia kaltės, jei jo netrokšta nei kaip tikslo, nei kaip veiksmo priemonės; toks atvejis būtų mirtis gelbint pavojuje atsidūrusį žmogų. Tačiau blogas padarinys užtraukia kaltę, jei jį buvo galima numatyti ir jo išvengti; toks atvejis yra dėl neblaivaus vairuotojo kaltės įvykusi žmogžudystė.

1738 Laisvė įgyvendinama žmonių tarpusavio santykiuose. Kiekvienas žmogus, sukurtas pagal Dievo paveikslą, turi prigimtinę teisę būti laikomas laisvu ir atsakingu. Visi žmonės privalo gerbti kiekvieną. *Teisė*
2106 *naudotis laisve* neatskiriama nuo žmogaus asmens orumo, ypač mora-
210 lės ir religijos srityje.[34] Ta teisė pripažintina ir saugotina neperžengiant bendrojo gėrio ir viešosios tvarkos ribų.[35]

II. Žmogaus laisvė išganymo ekonomijoje

2263 1739 *Laisvė ir nuodėmė.* Žmogaus laisvė yra ribota ir klaidi. Žmogus iš tiesų suklydo. Laisvai nusidėjo. Atmesdamas Dievo meilės planą, jis

[32] Plg. Pr 4, 10.
[33] Plg. 2 Sam 12, 7–15.
[34] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 930–931.
[35] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 7: AAS 58 (1966) 934–935.

apsigavo ir tapo nuodėmės vergu. Tas pirmas susvetimėjimas pagimdo kitus. Žmonijos istoriją nuo pat pradžių ženklino nelaimės ir prievarta, 401
kilusios iš žmogaus širdies netikusiai naudojantis laisve.

1740 *Grėsmė laisvei.* Laisvė nesuteikia teisės sakyti ir daryti, ką tik 2108
nori. Būtų klaida manyti, kad „laisvam žmogui užtenka savęs paties, o jo tikslas – naudojantis žemiškomis gėrybėmis patenkinti grynai savo poreikius“[36]. Be to, pernelyg dažnai nepaisomos ir pažeidinėjamos ekonominės ir socialinės, politinės ir kultūrinės sąlygos, būtinos deramam 1887
naudojimuisi laisve. Toks apakimas ir neteisingumas apsunkina moralinį gyvenimą, ir tiek tvirtuosius, tiek silpnuosius gundo nusidėti meilei. Nukrypdamas nuo moralės dėsnių, žmogus pažeidžia savo paties laisvę, prisiriša prie savęs, sutrauko broliškus santykius su kitais žmonėmis ir sukyla prieš dieviškąją tiesą.

1741 *Išlaisvinimas ir išganymas.* Savo garbinguoju Kryžiumi Kristus pelnė išganymą visiems žmonėms. Jis išlaisvino iš nuodėmės, kuri buvo juos pavergusi. „Kristus mus išvadavo, kad būtume laisvi“ (Gal 5, 1). Jame mes pasiekiame tiesą, kuri padaro mus laisvus.[37] Mums duota Šventoji Dvasia, o, kaip moko apaštalas, „kur Viešpaties Dvasia, 782
ten ir laisvė“ (2 Kor 3, 17). Jau dabar didžiuojamės turį Dievo vaikų laisvę.[38]

1742 *Laisvė ir malonė.* Kristaus malonė jokiu būdu neslopina mūsų 2002
laisvės, kai pastaroji atitinka Dievo į žmogaus širdį įdiegtą tiesos ir gėrio suvokimą. Atvirkščiai, kaip rodo krikščioniškoji, ypač maldos, patirtis, kuo klusnesni esame malonės veikimui, tuo labiau didėja mūsų 1784
vidinė laisvė ir ištvermė tiek išmėginimų metu, tiek išorinio pasaulio prievartos bei priespaudos akivaizdoje. Malonės veikimu Šventoji Dvasia ugdo mumyse dvasinę laisvę, kad padarytų mus laisvais Jos veikimo Bažnyčioje ir pasaulyje bendradarbiais:

> Visagali gailestingasis Dieve, teikis pašalinti kliūtis iš mūsų išganymo kelio, kad galėtume visas kūno ir sielos jėgas laisvai atiduoti Tavo tarnybai.[39]

[36] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Libertatis conscientia*, 13: AAS 79 (1987) 559.
[37] Plg. Jn 8, 32.
[38] Plg. Rom 8, 21.
[39] *XXXII eilinė savaitė*, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 391.

Santrauka

1743 *Dievas „davė [žmogui] galią laisvai pasirinkti" (Sir 15, 14), kad jis pats galėtų laisvai laikytis savo Kūrėjo ir pasiekti palaimingą tobulumą.*[40]

1744 *Laisvė yra galia veikti ar neveikti, kitaip sakant, veikti sąmoningai. Laisvas veiksmas tampa tobulas, kai lygiuojasi į Dievą – aukščiausiąjį Gėrį.*

1745 *Laisvė būdinga tikrai žmogiškiems veiksmams. Būdamas laisvas, žmogus yra atsakingas už savo valinguosius veiksmus. Tikroji žmogaus žymė – veikti sąmoningai ir valingai.*

1746 *Atsakomybę už žmogui priskiriamus veiksmus gali sumažinti arba panaikinti nežinojimas, prievarta, baimė ir kitos psichinės bei socialinės priežastys.*

1747 *Teisė naudotis laisve neatskiriama nuo žmogaus asmens orumo, ypač religijos ir moralės srityje. Tačiau laisvė nesuteikia teisės sakyti ir daryti, ką tik nori.*

1748 *„Kristus mus išvadavo, kad būtume laisvi" (Gal 5, 1).*

4 skirsnis

ŽMOGAUS VEIKSMŲ MORALUMAS

1749 Laisvė žmogų daro moralės subjektu. Sąmoningai veikdamas,
1732 žmogus, galima sakyti, yra *savo veiksmų tėvas*. Tikrai žmogiški, tai yra laisvai remiantis sąžinės sprendimu pasirinkti veiksmai yra vertintini kaip moralūs. Jie esti geri arba blogi.

I. Moralumo šaltiniai

1750 Žmogiškųjų veiksmų moralumas priklauso nuo:

— pasirinktojo objekto;

[40] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037.

— siekiamo tikslo, arba intencijos;
— veiksmo aplinkybių.

Objektas, intencija ir aplinkybės yra žmogaus veiksmų moralumo „šaltiniai", arba sudedamieji elementai.

1751 Pasirinktas *objektas* yra gėris, į kurį sąmoningai linksta valia. Jis yra žmogiškojo veiksmo materija. Pasirinktas objektas lemia valios akto moralumą pagal tai, ar tą objektą pažinęs protas laiko jį ar nelaiko atitinkančiu tikrąjį gėrį. Protingą gėrio ir blogio tvarką, liudijamą sąži- 1794
nės, nusako moralės objektyvios taisyklės.

1752 *Intencija*, skirtingai nuo objekto, priklauso nuo veikiančiojo subjekto. Iš pačios veikimo laisvės kylanti ir veikimo tikslą nustatanti intencija yra esminis elementas, lemiantis moralinę veiksmo vertę. Intencija pirmiausia yra nukreipta į tikslą, rodantį, ko veiksmu siekiama. 2520
Intencija yra valios judėjimas į tikslą, į veiksmo pabaigą, krypimas į gėrį, kurio laukiama pradėtu veiksmu. Intencija neapsiriboja tik poveikiu atskiriems mūsų veiksmams, bet gali sutelkti daugelį veiksmų tam pačiam tikslui pasiekti, gali į galutinį tikslą nukreipti visą gyvenimą. Pavyzdžiui, patarnavimo tikslas yra padėti artimui, bet sykiu tą veiks- 1731
mą gali įkvėpti ir Dievo, visų mūsų veiksmų galutinio tikslo, meilė. Tam pačiam veiksmui gali turėti įtakos ir kelios intencijos, tarkime, padaryti paslaugą kitam, kad įgytum jo palankumą arba pasididžiuotum savo veiksmu.

1753 Gera intencija (pavyzdžiui, padėti artimui) savaime netinkamo elgesio (kaip melas ar šmeižtas) nepadaro nei gero, nei teisingo. Tiks- 2479
las priemonių nepateisina. Todėl negalima pateisinti, tarkime, nekalto žmogaus pasmerkimo kaip teisėtos priemonės tautai išgelbėti. Bet ir 596
geras veiksmas (pavyzdžiui, išmalda[41]) tampa blogas, jei daromas bloga intencija (pavyzdžiui, dėl tuščios garbės).

1754 Moralinio veiksmo *aplinkybės*, apimančios ir padarinius, yra antraeilės reikšmės dalykai. Jos gali padidinti arba sumažinti žmogaus veiksmų moralinį gerumą ar blogumą (pvz., vagystės dydis). Jos gali sušvelninti ar pasunkinti veikėjo atsakomybę (pavyzdžiui, jei jis vei-

[41] Plg. Mt 6, 2–4.

1735 kia genamas mirties baimės). Aplinkybės savaime negali pakeisti pačių veiksmų moralinės kokybės; savaime blogo veiksmo jos negali padaryti nei gero, nei teisingo.

II. Geri ir blogi veiksmai

1755 Kad veiksmas būtų *morališkai geras*, turi būti geras ir jo objektas, ir tikslas, ir aplinkybės. Blogas tikslas patį veiksmą daro blogą, nors jo objektas ir būtų savaime geras (taip esti, jei kas meldžiasi ir pasninkauja, „kad būtų žmonių matomi“).

Pasirinktas objektas visą veiksmą gali sugadinti. Tam tikrus konkrečius poelgius (pavyzdžiui, paleistuvavimą) rinktis visada klaidinga, nes toks pasirinkimas reiškia valios netvarką, tai yra moralinį blogį.

1756 Taigi būtų klaidinga spręsti apie žmogaus veiksmų moralumą atsižvelgiant vien į juos pažadinusią intenciją arba aplinkybes, kuriomis jie atliekami (aplinkos bei viešosios nuomonės poveikį, prievartą ar būtinybę veikti ir t. t.). Kai kurie veiksmai, nepriklausomai nuo aplinkybių ir intencijų, niekados neleistini patys savaime dėl savo objekto;
1789 tai piktžodžiavimas prieš Dievą ir melaginga priesaika, žmogžudystė ir svetimavimas. Neleistina daryti bloga norint pasiekti gera.

Santrauka

1757 *Objektas, intencija ir aplinkybės yra trys žmogaus veiksmų moralumo „šaltiniai“.*

1758 *Valios akto pasirinkto objekto moralinė vertė priklauso nuo to, ar protas jį pažįsta ir laiko geru ar blogu.*

1759 *„Negalima pateisinti blogo veiksmo, atlikto gera intencija.“*[42] *Tikslas priemonių nepateisina.*

1760 *Kad veiksmas būtų morališkai geras, turi būti geras ir objektas, ir tikslas, ir aplinkybės.*

[42] Šv. Tomas Akvinietis, *In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta expositio*, c. 6, in: *Opera omnia*, v. 27, Paryžius, 1875, p. 149.

1761 *Kai kuriuos konkrečius poelgius rinktis visada yra klaidinga, nes toks pasirinkimas reiškia valios netvarką, tai yra moralinį blogį. Neleistina daryti bloga norint pasiekti gera.*

5 skirsnis

AISTRŲ MORALUMAS

1762 Žmogus siekia palaimos sąmoningais veiksmais; jo patiriamos aistros, arba jausmai, gali tam nuteikti ir prie to prisidėti.

I. Aistros

1763 Žodis „aistros" priklauso krikščionių paveldui. Jausmai, arba aistros, yra juslingumo jauduliai, skatinantys veikti arba neveikti pagal tai, kas suvokiama ar įsivaizduojama kaip gera arba kaip bloga.

1764 Aistros yra žmogaus psichikos natūralūs dėmenys, jos užima tarpinę vietą tarp juslinio ir dvasinio gyvenimo ir yra juos jungianti 368
grandis. Mūsų Viešpats pastebi, kad šaltinis, kuriame tūno aistros, yra žmogaus širdis.[43]

1765 Aistrų yra daug. Visų svarbiausia yra meilė, kylanti iš potraukio į gėrį. Meilė pažadina nesamo gėrio troškimą ir viltį jį pasiekti. Išsipildžiusį troškimą lydi pasitenkinimas ir džiaugimasis turimu gėriu. Suvokta blogio grėsmė kelia neapykantą, pasibjaurėjimą ir būsimo blogio baimę. Tokie jauduliai baigiasi liūdesiu dėl esamo blogio arba jam priešpriešinamu pykčiu.

1766 „Mylėti – tai kam nors trokšti gėrio."[44] Šis pirminis žmogaus
širdies polinkis į gėrį yra visų kitų aistrų šaltinis. Mylimas tik gėris.[45] 1704
„Aistros yra blogos, jei meilė bloga, geros – jeigu ji gera."[46]

[43] Plg. Mk 7, 21.
[44] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 26, a. 4, c, ed. Leon. 6, 190.
[45] Plg. Šv. Augustinas, *De Trinitate*, 8, 3, 4: CCL 50, 271–272 (PL 42, 949).
[46] Šv. Augustinas, *De civitate Dei*, 14, 7: CSEL 40/2, 13 (PL 41, 410).

II. Aistros ir moralinis gyvenimas

1767 Pačios aistros nėra nei geros, nei blogos. Moralės požiūriu jos vertinamos tiek, kiek iš tiesų priklauso nuo proto ir valios. Aistros yra
1860 vadinamos valingomis „dėl to, kad valia arba jas pažadina, arba joms nesipriešina“[47]. Kad moralinis, arba žmogiškasis, gėris būtų tobulas, aistras turi tvarkyti protas.[48]

1768 Stiprūs jausmai dar neparodo nei asmens moralumo, nei jo šventumo; tai tik neišsemiama vaizdinių ir nuotaikų atsarga, kuria reiškiasi moralinis gyvenimas. Moralės požiūriu aistros yra geros, kai jos turi įtakos geram veiksmui; priešingu atveju jos yra blogos. Gera valia
1803 jausmus palenkia sau ir nukreipia į gėrį ir palaimą; bloga valia pasiduo-
1865 da netvarkingoms aistroms ir jas dar sustiprina. Emocijos ir jausmai gali būti *dorybių* sutaurinti arba *ydų* sujaukti.

1769 Krikščionio gyvenime pati Šventoji Dvasia atlieka savo darbą, apimdama visą jo asmenį su jo kentėjimais, baime ir liūdesiu; tai matyti Viešpaties agonijos Alyvų sode bei kančios metu. Kristuje žmogiškuosius jausmus gali ištobulinti Jo gailestingoji meilė ir dieviškoji palaima.

30 1770 Moralės požiūriu žmogus yra tobulas, kai jį kreipia į gėrį ne vien jo valia, bet ir jausmai, kaip pasakyta psalmėje: „Mano širdis ir kūnas gieda iš džiaugsmo gyvajam Dievui“ (Ps 84, 3).

Santrauka

1771 *Žodis „aistros“ reiškia afektus, arba jausmus. Emocijos padeda žmogui nujausti gėrį ir įtarti blogį.*

1772 *Svarbiausios aistros yra meilė ir neapykanta, troškimas ir baimė, džiaugsmas, liūdesys ir pyktis.*

1773 *Aistros, kaip jausmingumo jauduliai, moralės požiūriu nėra nei geros, nei blogos. Tik būdamos pavaldžios arba nepavaldžios protui ir valiai, jos yra geros arba blogos moralės požiūriu.*

[47] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 24, a. 1, c, ed. Leon. 6, 179.
[48] Plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 24, a. 3, c, ed. Leon. 6, 181.

1774 *Emocijos ir jausmai gali būti dorybių sutaurinti arba ydų sujaukti.*

1775 *Moralinio gėrio požiūriu žmogus yra tobulas, kai jį į gėrį kreipia ne vien jo valia, bet ir „širdis".*

6 skirsnis

SĄŽINĖ

1776 „Savo sąmonės gelmėse žmogus aptinka įstatymą, kurio nėra pats sau davęs, bet kurio privalo klausyti. Visada raginąs mylėti ir daryti gera, bet vengti bloga balsas reikalui esant suskamba širdies klausai: tai daryk, to venk. Tad žmogus turi savo širdyje Dievo įrašytą įstatymą [...]. Sąžinė yra slapčiausias žmogaus branduolys ir šventovė, kurioje jis esti vienas su Dievu, kalbančiu jo viduje."[49] 1954

I. Sąžinės sprendimas

1777 Žmogaus viduje slypinti sąžinė[50] reikiamu momentu jam liepia daryti gera ir vengti bloga. Ji taip pat įvertina konkrečius pasirinkimus, geriems pritardama, blogus smerkdama.[51] Ji nusilenkia tiesai, paremtai aukščiausiuoju Gėriu – Dievu; žmogus jaučia Jo trauką ir priima Jo įsakymus. Klausydamas sąžinės, protingas žmogus gali išgirsti jam kalbantį Dievą. 1766, 2071

1778 Sąžinė yra proto sprendimas, kuriuo žmogus suvokia konkretaus ketinamo atlikti, atliekamo ar jau atlikto veiksmo moralinę vertę. Kalbėdamas ir veikdamas, žmogus visada privalo ištikimai laikytis to, ką žino esant tikra ir teisinga. Savo sąžine žmogus suvokia ir pažįsta Dievo Įstatymo nurodymus: 1749

> Sąžinė yra mūsų dvasios įstatymas, ir ne vien tik tai: ji mums įsakinėja, primena atsakomybę ir pareigą, nurodo, ko reikia bijoti ir ko viltis. [...] Ji yra pasiuntinė To, kuris ir per mūsų prigimtį, ir savo malone mums slėpiningai kalba, moko ir vadovauja. Sąžinė yra pirmasis iš visų Kristaus vietininkų.[52]

[49] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

[50] Plg. Rom 2, 14–16.

[51] Plg. Rom 1, 32.

[52] Pal. Jonas Henrikas Niumenas, *A Letter to the Duke of Norfolk*, 5, in: *Certain Difficulties felt by Anglicans in Catholic Teaching*, v. 2, Vestminsteris, 1969, p. 248.

1779 Kiekvienam reikia pakankamai susikaupti, kad išgirstų savo są-
1886 žinės balsą ir jo klausytų. Juo labiau būtina gilintis į *savo vidų*, kai gyvenimas dažnai neduoda progos mums bent kiek susimąstyti, save ištirti ar apsigalvoti:

> Atsigręžk į savo sąžinę, jos paklausk. [...] Tad atsigręžkite į savo vidų, broliai, ir, ką tik darytumėte, žinokite, kad Dievas yra jūsų liudytojas.[53]

1780 Žmogaus asmens kilnumui būdinga ir būtina, kad jo *sąžinė būtų teisinga*. Sąžinė yra moralės principų suvokimas (*synderesim*), jų pritaikymas įvairioms aplinkybėms, kai reikia praktiškai įvertinti, kodėl ir ką pasirinkti, ir pagaliau sprendimas dėl konkrečių norimų atlikti arba jau atliktų veiksmų. *Protingas* sąžinės *sprendimas* praktiškai ir konkrečiai
1806 pripažįsta proto įstatyme išreikštą moralinį gėrį. Išmintingu vadiname tokiam sprendimui paklūstantį žmogų.

1731 1781 Sąžinė leidžia prisiimti *atsakomybę* už atliktus veiksmus. Jei žmogus pasielgia blogai, teisingas jo sąžinės sprendimas gali paliudyti visuotinę gėrio tiesą ir kartu konkretaus pasirinkimo blogį. Sąžinės nuosprendis laiduoja viltį ir pasigailėjimą. Pripažindamas padarytą kaltę, jis primena, kad reikia prašyti atleidimo, vėl daryti gera ir, Dievo malonės padedamam, be atvangos ugdyti dorybes:

> Jo akivaizdoje nuraminsime savo širdį, jei mūsų širdis imtų mus smerkti: Dievas didesnis už mūsų širdį ir viską pažįsta (1 Jn 3, 19–20).

1782 Žmogus turi teisę elgtis laisvai, pagal sąžinę ir asmeniškai apsispręsti moralinėje srityje. Žmogus „negali būti verčiamas ką nors veikti prieš savo sąžinę. Tačiau taip pat negalima trukdyti jam elgtis, kaip rei-
2106 kalauja jo sąžinė, ypač tikėjimo srityje.“[54]

II. Sąžinės ugdymas

1783 Sąžinė turi būti išmokyta daryti moralinius sprendimus. Tinkamai išugdyta sąžinė sprendžia gerai ir teisingai. Ji sprendžia klausydama proto, derindama sprendimus su tikruoju gėriu, kurio nori Kūrėjo išmintis. Mums, veikiamiems blogos įtakos ir nuolat gundomiems

[53] Šv. Augustinas, *In epistulam Ioannis ad Parthos tractatus* 8, 9: PL 35, 2041.
[54] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 3: AAS 58 (1966) 932.

labiau klausyti savo pačių nuomonės ir atmesti tikrąjį Bažnyčios mokymą, sąžinę ugdyti būtina. 2039

1784 Sąžinės ugdymas yra viso gyvenimo uždavinys. Jau nuo mažens vaikus pratiname pažinti ir vykdyti sąžinės suvokiamą vidinį įstatymą. Sumanus auklėjimas moko gyventi dorybingai, saugo arba išvaduoja iš baimės, egoizmo ir puikybės, iš nesveiko kaltės jausmo ir noro puikuotis savimi, kurie kyla dėl žmogiškųjų silpnybių ir klaidų. Sąžinės 1742 ugdymu laiduojama laisvė ir širdžiai teikiama ramybė.

1785 Ugdant sąžinę, kelią mums nušviečia Dievo žodis; jį reikia priimti su tikėjimu bei malda ir pagal jį elgtis. Taip pat privalome tikrinti savo sąžinę žvelgdami į Viešpaties kryžių. Čia mums padeda Šventosios Dvasios dovanos, kitų žmonių liudijimai ar patarimai, vadovauja tikrasis Bažnyčios mokymas.[55] 890

III. Rinktis pagal sąžinę

1786 Atsidūrusi prieš moralinį pasirinkimą, sąžinė gali padaryti teisingą, su protu ir dieviškuoju Įstatymu derantį, arba, atvirkščiai – jų nepaisantį, klaidingą sprendimą.

1787 Žmogus kartais patenka į tokią padėtį, kurioje jo moralinis sprendimas esti nepatikimas arba apskritai sunkiai padarytinas. Tačiau žmogus vis tiek privalo visada ieškoti to, kas teisinga ir gera, ir stengtis 1955 pažinti dieviškajame Įstatyme išreikštą Dievo valią.

1788 To siekdamas žmogus stengiasi aiškintis patyrimo duomenis ir laiko ženklus vadovaudamasis išminties dorybe, išmanančių žmonių 1806 patarimais ir padedamas Šventosios Dvasios bei Jos dovanų.

1789 Kai kurios taisyklės tinka visais atvejais:

— Niekada neleistina daryti bloga norint pasiekti gera. 1756

— „Aukso taisyklė“: „Visa, ko norite, kad jums darytų žmonės, ir jūs 1970 patys jiems darykite“ (Mt 7, 12).[56]

[55] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.

[56] Plg. Lk 6, 31; Tob 4, 15.

1827 — Meilė visada gerbia artimą ir jo sąžinę: „Nusikalsdami broliams ir
1971 sužeisdami jų [...] sąžines, jūs nusikalstate Kristui“ (1 Kor 8, 12). „Verčiau [...] vengti visko, kas gali pastūmėti brolį į nuodėmę“ (Rom 14, 21).

IV. Klaidingas sprendimas

1790 Žmogus visada turi paklusti tikram savo sąžinės sprendimui. Jeigu jis laisva valia pasielgtų priešingai, pats save pasmerktų. Tačiau pasitaiko, kad dėl nežinojimo sąžinė klaidingai sprendžia apie ketinamus daryti arba jau padarytus veiksmus.

1704 1791 Dėl to nežinojimo dažnai gali būti kaltas pats žmogus. Būna taip, kad „žmogus menkai rūpinasi ieškoti tiesos bei gėrio, ir nuodėmės įprotis sąžinę palengva kone apakina“[57]. Tokiais atvejais žmogus yra atsakingas už daromą blogį.

133 1792 Klaidingo moralinio elgesio pagrindas gali būti Kristaus ir Jo Evangelijos nepažinimas, blogi kitų pavyzdžiai, pasidavimas aistroms, netinkamai suprastos sąžinės autonomijos siekimas, nesiskaitymas su Bažnyčios autoritetu ir jos mokymu, tikro atsivertimo ir krikščioniškos meilės stoka.

1793 Jei – priešingai – nežinojimas neįveikiamas arba sąžinės sprendimas
1860 klaidingas ne dėl moralinio subjekto kaltės, tai kaltė žmogui negali būti įskaitoma. Vis dėlto blogis lieka blogis, trūkumas, netvarka. Tad sąžinės klaidas reikia taisyti.

1794 Gerą ir tyrą sąžinę apšviečia tikras tikėjimas, nes krikščioniškoji meilė irgi kyla „iš tyros širdies, geros sąžinės ir nuoširdaus tikėjimo“ (1 Tim 1, 5)[58]:

1751 > Tad juo labiau įsigali teisinga sąžinė, juo labiau pavieniai asmenys ir jų grupės liaujasi elgtis aklai ir stengiasi laikytis objektyvių moralės nuostatų.[59]

[57] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.
[58] Plg. 1 Tim 3, 9; 2 Tim 1, 3; 1 Pt 3, 21; Apd 24, 16.
[59] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

Santrauka

1795 *„Sąžinė yra slapčiausias žmogaus branduolys ir šventovė, kurioje jis esti vienas su Dievu, kalbančiu jo viduje.“*[60]

1796 *Sąžinė yra proto sprendimas, kuriuo žmogus suvokia konkretaus veiksmo moralinę vertę.*

1797 *Blogai pasielgusiam žmogui sąžinės nuosprendis tampa atsivertimo ir vilties laidu.*

1798 *Tinkamai išugdyta sąžinė yra teisinga ir patikima. Ji daro savo sprendimus klausydama proto, derindama juos su tikruoju gėriu, kurio nori Kūrėjo išmintis. Kiekvienas privalo imtis priemonių savo sąžinei ugdyti.*

1799 *Atsidūrusi prieš moralinį pasirinkimą, sąžinė gali padaryti teisingą, su protu ir dieviškuoju Įstatymu derantį, arba priešingą – jų nepaisantį, klaidingą sprendimą.*

1800 *Žmogus visada turi paklusti tikram savo sąžinės sprendimui.*

1801 *Sąžinę gali lydėti nežinojimas, arba ji pati gali spręsti klaidingai. Toks nežinojimas ir klaidos ne visada esti nepakaltinami dalykai.*

1802 *Dievo žodis nušviečia mūsų žingsnius. Jį reikia priimti su tikėjimu bei malda ir pagal jį elgtis. Taip ugdoma sąžinė.*

7 skirsnis
DORYBĖS

1803 „Mąstykite apie tai, kas teisinga, garbinga, teisu, tyra, mylėtina, giriama, – apie visa, kas dorybinga ir šlovinga“ (Fil 4, 8).

Dorybė yra pastovus ir tvirtas polinkis daryti gera. Ji leidžia žmo- 1733
gui ne tik daryti gerus darbus, bet ir atskleisti geriausia, ką pats turi.

[60] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 16: AAS 58 (1966) 1037.

1768 Dorybingas žmogus visomis savo juslinėmis ir dvasinėmis jėgomis siekia gėrio, jo ieško ir, konkrečiai veikdamas, jį pasirenka:

> Dorybingo gyvenimo tikslas yra tapti panašiam į Dievą.[61]

I. Žmogiškosios dorybės

1804 *Žmogiškosios dorybės* yra tvirtos nuostatos, tvarūs polinkiai, pastovios proto ir valios tobulumo apraiškos, rikiuojančios mūsų veiksmus, tvarkančios mūsų aistras ir valdančios mūsų elgesį pagal proto ir
2500 tikėjimo reikalavimus. Jos padeda lengvai, susivaldant ir džiugiai gyventi dorai. Dorybingas yra tas žmogus, kuris gera daro neverčiamas.

Moralinės dorybės įgyjamos žmogiškomis pastangomis. Moralės požiūriu tos dorybės yra gerų veiksmų vaisiai ir drauge daigai; jos len-
1827 kia visas žmogaus galias vienytis su dieviškąja meile.

Pagrindinės dorybės

1805 Keturios dorybės yra pagrindinės. Jos tokios yra todėl, kad apie jas buriasi visos kitos. Pagrindinės dorybės yra šios: protingumas, teisingumas, tvirtumas ir susivaldymas. „Jeigu kas myli teisumą – išminties darbų vaisiai yra dorybės. Juk ji moko savitvardos ir protingumo, teisumo ir drąsos“ (Išm 8, 7). Kitais vardais šios dorybės yra giriamos daugelyje Šventojo Rašto vietų.

1806 *Protingumas* yra dorybė, įgalinanti praktinį protą visokiomis aplinkybėmis skirti, kas yra tikrasis mūsų gėris, ir rinktis tinkamas priemones jam pasiekti. „Gudrus žmogus apsvarsto savo žingsnius“ (Pat 14, 15). „Būkite santūrūs ir blaivūs, kad galėtumėte melstis“ (1 Pt
1788 4, 7). Protingumas yra „teisinga veikimo taisyklė“, sekdamas Aristoteliu, rašė šv. Tomas.[62] Jis neturi nieko bendro nei su nedrąsa ar bailumu, nei su dviveidiškumu ar apsimetinėjimu. Jis vadinamas *auriga virtutum* [„dorybių vairininku“], nes vadovauja kitoms dorybėms, nurodydamas
1780 jų vietą ir ribas. Protingumas tiesiogiai lemia sąžinės sprendimą. Vadovaudamasis tuo sprendimu, protingas žmogus sprendžia apie savo

[61] Šv. Grigalius Nisietis, *De beatitudinibus*, oratio 1, in: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, v. 7/2, Leidenas, 1992, p. 82 (PG 44, 1200).

[62] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 47, a. 2, sed contra, ed. Leon. 8, 349.

elgesį ir jį tvarko. Vadovaudamiesi protingumo dorybe, mes be klaidų taikome moralinius principus atskiriems atvejams ir įveikiame abejones dėl gėrio, kurio reikia siekti, ar blogio, kurio reikia vengti.

1807 *Teisingumas*, kaip moralinė dorybė, yra pastovus ir tvirtas noras atiduoti Dievui ir artimui tai, kas jiems priklauso. Teisingumas Dievo atžvilgiu yra vadinamas „religingumo dorybe"; žmonių atžvilgiu jis ver- 2095
čia gerbti kiekvieno teises, o jų tarpusavio santykiuose pasiekti tokios darnos, kuri vienodai atsižvelgtų į visus žmones ir į jų bendrą gerovę. 2401
Šventajame Rašte dažnai minimas teisusis pasižymi visada neklastinga širdimi ir teisingu elgesiu artimo atžvilgiu. „Nebūsi šališkas vargšui ir nenusileisi didžiūnui, bet teisi savo artimą teisingai" (Kun 19, 15). „O jūs, šeimininkai, duokite vergams, kas teisinga ir kas dera, atsimindami, kad ir jūs turite Viešpatį danguje" (Kol 4, 1).

1808 *Tvirtumas* yra moralinė dorybė, suteikianti ištvermės sunkumuose ir pastovumo siekiant gėrio. Ji sustiprina ryžtą nepasiduoti pagundoms ir įveikti moraliniame gyvenime pasitaikančias kliūtis. Tvirtumo dorybė padeda nugalėti baimę, netgi mirties, ištverti išmė- 2848
ginimus ir persekiojimus. Ji skatina atsižadėti ir aukoti savo gyvybę 2473
dėl teisingo reikalo. „Mano jėga ir drąsa yra VIEŠPATS" (Ps 118, 14). „Pasaulyje jūsų priespauda laukia, bet jūs būkite drąsūs: aš nugalėjau pasaulį!" (Jn 16, 33).

1809 *Susivaldymas* yra moralinė dorybė, tvardanti malonumų pomėgį ir padedanti išlaikyti saiką naudojantis sukurtomis gėrybėmis. Ši dorybė laiduoja valios viešpatavimą instinktams ir neleidžia tro- 2341
škimams peržengti padorumo ribų. Susivaldantis žmogus savo juslinį geismą kreipia į gėrį, geba skirti, kas gera ir kas bloga, ir nepasikliauja savo jėgomis tenkindamas širdies troškimus.[63] Susivaldymas yra dažnai giriamas Senajame Testamente: „Nesek paskui savo geismus, tvardyk savo geidulius" (Sir 18, 30). Naujajame Testamente jis yra vadinamas 2517
„santūrumu" arba „blaivumu". Šiame pasaulyje mes privalome gyventi „santūriai, teisingai ir maldingai" (Tit 2, 12).

> Gerai gyventi yra ne kas kita, kaip mylėti Dievą visa savo širdimi, visa siela, visu elgesiu. Tikra ir visiška Jo meilė išsaugoma susivaldymu; dėl

[63] Plg. Sir 5, 2; 37, 27–31.

žmogaus tvirtumo jos nepalaužia jokios nelaimės; teisingame žmoguje ji niekam kitam nepaklūsta; išmintingo žmogaus meilė budi, viską stebėdama, kad nejučiomis jos neužkluptų nei klasta, nei melas.[64]

Dorybės ir malonė

1810 Auklėjimu, sąmoningais veiksmais ir ištvermingomis pastangomis įgytas žmogiškąsias dorybes išskaistina ir išaukština dieviškoji malonė. Dievui padedant, jos užgrūdina charakterį ir palengvina daryti gera. Dorybingas žmogus, gyvendamas tomis dorybėmis, jaučiasi laimingas.

1811 Nuodėmės sužeistam žmogui nėra lengva išlaikyti moralinę pusiausvyrą. Iš Kristaus gauta išganymo dovana mums suteikia malonę, būtiną ištverti siekiant dorybių. Kiekvienas turi nuolat prašyti tos šviesą ir jėgą teikiančios malonės, ieškoti pagalbos sakramentuose, bendradarbiauti su Šventąja Dvasia, paklusti jos kvietimui mylėti gėrį ir vengti blogio.

II. Dieviškosios dorybės

1812 Žmogiškųjų dorybių šaknys glūdi dieviškosiose dorybėse, kurios žmogaus galias parengia dalyvauti dieviškojoje prigimtyje.[65] Juk dieviškosios dorybės yra tiesiogiai susijusios su Dievu. Jos leidžia krikščionims gyventi vienybėje su Švenčiausiąja Trejybe. Jų pradžia, motyvas ir objektas yra Vienas Triasmenis Dievas.

1813 Dieviškosios dorybės pagrindžia, įkvepia ir žymi moralinę krikščionio veiklą. Jos ugdo ir gaivina visas moralines dorybes. Dievas jas įlieja į tikinčiųjų sielą, kad jie sugebėtų elgtis kaip Jo vaikai ir pelnyti amžinąjį gyvenimą. Jos yra Šventosios Dvasios buvimo ir veikimo žmogaus gebėjimuose laidas. Dieviškosios dorybės yra trys: tikėjimas, viltis ir meilė.[66]

[64] Šv. Augustinas, *De moribus Ecclesiae catholicae*, 1, 25, 46: CSEL 90, 51 (PL 32, 1330–1331).
[65] Plg. 2 Pt 1, 4.
[66] Plg. 1 Kor 13, 13.

TIKĖJIMAS 142–175

1814 Tikėjimas yra dieviškoji dorybė, kurios dėka tikime į Dievą ir visa, ką Jis mums yra apreiškęs ir ką šventoji Bažnyčia teikia mums tikėti, nes Dievas yra pati tiesa. Tikėjimu „žmogus laisvai atiduoda visą 506
save" Dievui.[67] Dėl to tikintysis stengiasi pažinti Dievo valią ir ją vykdyti. „Teisusis gyvens tikėjimu" (Rom 1, 17). Gyvas tikėjimas „veikia meile" (Gal 5, 6).

1815 Tikėjimo dovaną išlaiko tas, kas jai nenusideda.[68] Tačiau „tikėjimas be darbų negyvas" (Jok 2, 26). Tikėjimas be vilties ir meilės tikinčiojo dar nesuvienija visiškai su Kristumi ir nepadaro gyvu Jo kūno nariu.

1816 Kristaus mokinys turi ne vien saugoti tikėjimą ir juo gyventi, bet ir jį išpažinti, drąsiai liudyti ir skleisti: „Visi turi būti pasirengę išpažinti 2471
Kristų prieš žmones ir sekti juo kryžiaus keliu, supami persekiojimų, kurių Bažnyčiai niekuomet netrūksta."[69] Tarnavimas tikėjimui ir jo liudijimas yra būtini išganymui: „Kas išpažins mane žmonių akivaizdoje, ir aš jį išpažinsiu savo dangiškojo Tėvo akivaizdoje. O kas išsigins manęs žmonių akivaizdoje, ir aš jo išsiginsiu savo dangiškojo Tėvo akivaizdoje" (Mt 10, 32–33).

VILTIS

1817 Viltis yra dieviškoji dorybė, kurios dėka trokštame ir iš Dievo laukiame dangaus karalystės ir amžinojo gyvenimo kaip savo amži- 1024
nosios laimės, pasitikėdami Kristaus pažadais ir remdamiesi ne savo jėgomis, bet Šventosios Dvasios malonės pagalba. „Išlaikykime nepajudinamą vilties išpažinimą, nes patikimas tas, kuris yra davęs pažadus" (Žyd 10, 23). „Jis mums dosniai išliejo tos Dvasios per mūsų Gelbėtoją Jėzų Kristų, kad, nuteisinti jo malone, taptume viltimi amžinojo gyvenimo paveldėtojais" (Tit 3, 6–7).

[67] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 5: AAS 58 (1966) 819.
[68] Plg. TRIDENTO SUSIRINKIMAS, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 15: DS 1544.
[69] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48; plg. *Idem*, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.

27 1818 Vilties dorybė atitinka laimės troškimą, kurį Dievas įdėjo į kiekvieno žmogaus širdį; ji apima visas viltis, kurios tik įkvepia žmonių veikimą; ji jas išskaistina nukreipdama į dangaus karalystę; ji saugo nuo nevilties; palaiko, kai jaučiamės apleisti; atveria širdį laukti amžinosios palaimos. Vilties paskata saugo nuo egoizmo ir veda į krikščioniškosios meilės laimę.

1819 Krikščioniškoji viltis perima ir atbaigia išrinktosios tautos viltį,
146 kurios pradžia ir pavyzdys buvo *Abraomo viltis*: jam duotus pažadus Dievas ištesėjo apdovanodamas jį Izaoku ir apvalydamas išbandymo auka.[70] „Nematydamas jokios vilties, Abraomas patikėjo viltimi, jog tapsiąs daugelio tautų tėvu“ (Rom 4, 18).

1820 Krikščioniškąją viltį įžiebė Jėzus, savo veiklos pradžioje paskelb-
1716 damas palaiminimus. *Palaiminimai* mūsų viltį kelia į dangų kaip į naują Pažadėtąją žemę ir nužymi jai kelią per Jėzaus mokinių laukiančius išmėginimus. Tačiau dėl Jėzaus Kristaus nuopelnų ir Jo kančios Dievas išsaugo mumyse viltį, kuri „neapgauna“ (Rom 5, 5). Viltis yra „saugus ir tvirtas sielos inkaras, prasiskverbiantis [...] [ten], kur už mus kaip pirmtakas įžengė Jėzus“ (Žyd 6, 19–20). Ji taip pat yra ginklas, saugantis mus išganymo kovoje: „Dėvėkime tikėjimo bei meilės šarvus ir išganymo vilties šalmą“ (1 Tes 5, 8). Ji teikia mums džiaugsmą net išmėginimų metu. „Džiaukitės viltyje, būkite kantrūs varge“ (Rom 12, 12). Viltį išreiškia ir ją gyvą išlaiko malda, ypač „Tėve mūsų“ malda, kuri yra
2772 santrauka viso to, ko viltis leidžia mums trokšti.

1821 Tad galime tikėtis dangaus garbės, Dievo pažadėtos tiems, kurie Jį myli[71] ir vykdo Jo valią.[72] Bet kuriomis aplinkybėmis kiekvienas pri-
2016 valo puoselėti viltį, kad, Dievo malonės padedamas, „ištvers iki galo“[73] ir pasieks dangaus džiaugsmą kaip amžinąjį Dievo atlygį už gerus darbus, atliktus Kristaus malonei padedant. Bažnyčia su viltimi meldžia,
1037 kad „visi žmonės būtų išganyti“ (1 Tim 2, 4). Ji trokšta būti dangaus garbėje suvienyta su Kristumi, savo Sužadėtiniu:

[70] Plg. Pr 17, 4–8; 22, 1–18.
[71] Plg. Rom 8, 28–30.
[72] Plg. Mt 7, 21.
[73] Plg. Mt 10, 22; plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 13: DS 1541.

> Pasitikėk, mano siela, pasitikėk! Tu nežinai dienos ir valandos. Rūpestingai budėk! Viskas greitai praeina, nors nekantrumas ir verčia tave abejoti tuo, kas tikra, ir trumpą laiką paverčia ilgu. Suprask, kad kuo daugiau kovosi, tuo labiau įrodysi, kaip myli savo Dievą, ir tuo labiau vieną dieną džiaugsiesi su savo Mylimuoju ta laime ir žavesiu, kurie niekada nesibaigs.[74]

MEILĖ

1822 Meilė yra dieviškoji dorybė, kurios dėka Dievą mylime labiau už viską vien dėl Jo paties, o savo artimą dėl Dievo meilės – kaip save pačius. 1723

1823 Jėzus meilę padarė *naujuoju įsakymu*.[75] Mylėdamas savuosius „iki galo“ (Jn 13, 1), Jis apreiškia Tėvo meilę, kuria Tėvas Jį myli. Mylėdami vieni kitus, mokiniai seka Jėzaus meile, kuria juos Jis taip pat myli. Dėl to Jėzus sako: „Kaip mane Tėvas mylėjo, taip ir aš jus mylėjau. Pasilikite mano meilėje!“ (Jn 15, 9). Ir dar: „Tai mano įsakymas, kad vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus mylėjau“ (Jn 15, 12). 1970

1824 Meilė – Dvasios vaisius ir Įstatymo pilnatvė – laikosi Dievo ir Kristaus *įsakymų*: „Pasilikite mano meilėje! Jei laikysitės mano įsakymų, pasiliksite mano meilėje“ (Jn 15, 9–10).[76] 735

1825 Kristus mirė už mus iš meilės, „kai dar buvome priešai“ (Rom 5, 10). Viešpats iš mūsų reikalauja mylėti taip, kaip mylėjo Jis, net savo *priešus*,[77] tapti artimu pačiam tolimiausiam,[78] mylėti vaikus[79] ir vargšus kaip Jį patį.[80] 604

> Šv. apaštalas Paulius neprilygstamai pavaizdavo meilę: „Meilė kantri, meilė maloninga, ji nepavydi; meilė nesididžiuoja ir neišpuiksta. Ji nesielgia netinkamai, neieško savo naudos, nepasiduoda piktumui, pamiršta,

[74] ŠV. JĖZAUS TERESĖ, *Exclamaciones del alma a Dios*, 15, 3, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 4, Burgosas, 1917, p. 290.
[75] Plg. Jn 13, 34.
[76] Plg. Mt 22, 40; Rom 13, 8–10.
[77] Plg. Mt 5, 44.
[78] Plg. Lk 10, 27–37.
[79] Plg. Mk 9, 37.
[80] Plg. Mt 25, 40. 45.

kas buvo bloga, nesidžiaugia neteisybe, su džiaugsmu pritaria tiesai. Ji visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi ir visa ištveria" (1 Kor 13, 4–7).

1826 „Jei neturėčiau meilės, – dar sako apaštalas, – aš būčiau niekas..." Ir privilegijos, tarnystės, net dorybės būtų niekas... Jei „neturėčiau meilės, – nieko nelaimėčiau".[81] Meilė yra visų dorybių didžiausia. Iš dieviškųjų dorybių ji yra pirmoji: „Taigi dabar pasilieka tikėjimas, viltis ir meilė – šis trejetas, bet *didžiausia jame yra meilė*" (1 Kor 13, 13).

1827 Visas dorybes gaivina ir įkvepia meilė. Ji yra „tobulumo raištis"
815 (Kol 3, 14); ji pati yra *dorybių forma*; ji jas susieja ir surikiuoja; ji yra
826 krikščioniškojo gyvenimo šaltinis ir tikslas. Krikščioniškoji meilė sutvirtina ir nuskaidrina mūsų žmogiškąjį gebėjimą mylėti, iškelia jį iki antgamtinio tobulumo, iki dieviškosios meilės.

1828 Meilės įkvėptas moralinis gyvenimas teikia krikščioniui dvasinę Dievo vaikų laisvę. Tada jis nebėra nei Dievo tarnas, vergiškai Jo bijan-
1972 tis, nei samdinys, laukiantis atlyginimo, bet vaikas, atsiliepiantis į meilę To, kuris „mus pirmas pamilo" (1 Jn 4, 19):

> Arba mes nusigręžiame nuo blogio, bijodami bausmės, ir tada esame lyg vergai; arba laikomės įsakymų dėl savo pačių naudos, tegalvodami apie užmokestį, ir tada tampame panašūs į samdinius. Arba pagaliau mes paklūstame dėl paties gėrio ir meilės Tam, kuris mums įsako [...], ir tada elgiamės kaip vaikai.[82]

1829 Meilės *vaisiai* yra džiaugsmas, taika ir gailestingumas; meilė rei-
2540 kalauja daryti kitiems gera ir prireikus broliškai įspėti; ji yra geranorė; žadina atsiliepti meile; išlieka nesavanaudiška ir dosni; ji reiškia draugystę ir bendravimą:

> Visų mūsų darbų vainikas yra meilė. Tai tikslas, kurio siekdami bėgame, į kurį skubame; kai jį pasieksime, pailsėsime.[83]

[81] Plg. 1 Kor 13, 1–3.

[82] Šv. Bazilijus Didysis, *Regulae fusius tractatae*, prol. 3: PG 31, 896.

[83] Šv. Augustinas, *In epistulam Ioannis ad Parthos tractatus*, 10, 4: PL 35, 2056–2057.

III. Šventosios Dvasios dovanos ir vaisiai

1830 Moralinį krikščionio gyvenimą palaiko Šventosios Dvasios dovanos. Jos yra nuolatinės nuostatos, lenkiančios žmogų paklusti Šventosios Dvasios paskatoms.

1831 Septynios Šventosios Dvasios *dovanos* yra šios: išmintis, supratimas, patarimas, tvirtumas, pažinimas, maldingumas, Dievo baimė. Jų pilnatvę turi Kristus, Dovydo Sūnus.[84] Šios dovanos papildo ir patobulina jas gavusiųjų dorybes. Jos padeda tikintiesiems lengvai paklusti Dievo įkvėpimams. 1299 1266

> Lygiu taku tegu mane veda tavo dvasia maloninga! (Ps 143, 10).
>
> Visi, vedami Dievo Dvasios, yra Dievo vaikai [...]. O jei esame vaikai, tai ir įpėdiniai. Mes – Dievo įpėdiniai ir Kristaus bendraįpėdiniai (Rom 8, 14. 17).

1832 Dvasios *vaisiai* yra tobulumo apraiškos, kurias Šventoji Dvasia mumyse išugdo kaip amžinosios garbės pirmienas. Bažnyčios tradicijoje jų vardijama dvylika: „meilė, džiaugsmas, taika, kantrybė, malonumas, gerumas, romumas, meilumas, ištikimybė, kuklumas, susivaldymas, skaistybė“ (Gal 5, 22–23 Vulg.). 736

Santrauka

1833 *Dorybė yra pastovus ir tvirtas polinkis daryti gera.*

1834 *Žmogiškosios dorybės yra tvirti proto ir valios polinkiai, rikiuojantys mūsų veiksmus, tvarkantys mūsų aistras ir valdantys mūsų elgesį pagal proto ir tikėjimo reikalavimus. Jos buriasi apie keturias pagrindines dorybes: protingumą, teisingumą, tvirtumą ir susivaldymą.*

1835 *Protingumas įgalina praktinį protą visokiomis aplinkybėmis skirti, kas yra tikrasis mūsų gėris, ir rinktis tinkamas priemones jam pasiekti.*

[84] Plg. Iz 11, 1–2.

1836 *Teisingumas yra pastovus ir tvirtas noras atiduoti Dievui ir artimui tai, kas jiems priklauso.*

1837 *Tvirtumas suteikia ištvermės sunkumuose ir pastovumo siekiant gėrio.*

1838 *Susivaldymas tvardo juslinių malonumų pomėgį ir suteikia gebėjimą tinkamai naudotis sukurtomis gėrybėmis.*

1839 *Moralinės dorybės ugdomos auklėjimu, sąmoningais veiksmais ir ištvermingomis pastangomis. Dievo malonė jas išskaistina ir išaukština.*

1840 *Dieviškosios dorybės leidžia krikščionims gyventi vienybėje su Švenčiausiąja Trejybe. Jų pradžia, motyvas ir objektas yra Dievas, kurį pažįstame tikėjimu, kuriuo viliamės ir kurį mylime dėl Jo paties.*

1841 *Dieviškosios dorybės yra trys: tikėjimas, viltis ir meilė.*[85] *Jos ugdo ir gaivina visas moralines dorybes.*

1842 *Tikėjimu tikime į Dievą ir visa, ką Jis mums yra apreiškęs ir ką Bažnyčia teikia mums tikėti.*

1843 *Vilties dėka trokštame ir tvirtai pasitikėdami iš Dievo laukiame amžinojo gyvenimo ir malonių jam pelnyti.*

1844 *Meile mylime Dievą labiau už viską, o savo artimą dėl Dievo meilės – kaip save pačius. Meilė yra „tobulumo raištis" (Kol 3, 14) ir visų dorybių forma.*

1845 *Krikščionims teikiamos septynios Šventosios Dvasios dovanos: išmintis, supratimas, patarimas, tvirtumas, pažinimas, maldingumas, Dievo baimė.*

[85] Plg. 1 Kor 13, 13.

8 skirsnis
NUODĖMĖ

I. Gailestingumas ir nuodėmė

1846 Evangelija yra Jėzuje Kristuje apreikštas Dievo gailestingumas nusidėjėliams.[86] Angelas sako Juozapui: „Jam tu duosi Jėzaus vardą, nes jis išgelbės savo tautą iš nuodėmių“ (Mt 1, 21). Tą patį apie Eucharistiją, Atpirkimo sakramentą, sako Jėzus: „Tai yra mano kraujas, Sandoros kraujas, kuris už daugelį išliejamas nuodėmėms atleisti“ (Mt 26, 28). 430 1365

1847 „Dievas mus sukūrė be mūsų, bet nepanorėjo mūsų išgelbėti be mūsų.“[87] Kad patirtume Jo gailestingumą, turime prisipažinti blogai pasielgę. „Jei sakytume, jog neturime nuodėmės, klaidintume patys save, ir nebūtų mumyse tiesos. Jeigu išpažįstame savo nuodėmes, jis ištikimas ir teisingas, kad atleistų mums nuodėmes ir apvalytų mus nuo visų nedorybių“ (1 Jn 1, 8–9). 387, 1455

1848 Šv. Paulius tvirtina: „kur buvo pilna nuodėmės, ten dar apstesnė tapo malonė“ (Rom 5, 20). Tačiau, kad malonė veiktų, ji turi atidengti nuodėmę, idant apgręžtų mūsų širdį ir mus vestų „teisumu amžinajam gyvenimui per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (Rom 5, 21). Kaip gydytojas apžiūri žaizdą prieš ją tvarstydamas, taip ir Dievas savo žodžiu ir savo Dvasia ryškiai apšviečia nuodėmę: 385

> Kad atsiverstum, *reikia nuodėmę įžvelgti*; sąžinė tada ją įvertina, ir kadangi tas vertinimas vyksta žmogaus viduje veikiant tiesos Dvasiai, tai drauge prasideda naujas apdovanojimas meile ir malone: „Imkite Šventąją Dvasią.“ Tad šiame „nuodėmės įvertinime“ mums paaiškėja *dviguba dovana*: teisingos sąžinės ir tikrumo mūsų Atpirkimu dovana. Tiesos Dvasia yra ir Guodėja.[88] 1433

II. Nuodėmės apibrėžimas

1849 Nuodėmė yra nusižengimas protui, tiesai, teisingai sąžinei; ji yra tikros Dievo ir artimo meilės trūkumas dėl netinkamo prisirišimo prie 311

[86] Plg. Lk 15.

[87] Šv. Augustinas, *Sermo* 169, 11, 13: PL 38, 923.

[88] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Dominum et vivificantem*, 31: AAS 78 (1986) 843.

tam tikrų gėrybių. Ji sužeidžia žmogaus prigimtį ir kėsinasi į žmonių solidarumą. Ji apibrėžiama kaip „veiksmas arba žodis, arba troškimas, 1952 priešingi amžinajam Įstatymui“[89].

1440 1850 Nuodėmė yra Dievo įžeidimas: „Tau, tiktai tau nusidėjau ir padariau, kas pikta tavo akyse“ (Ps 51, 6). Nuodėmė sukyla prieš Dievo meilę mums ir nukreipia nuo Jo mūsų širdis. Kaip ir pirmoji nuodėmė, ji 397 yra neklusnumas, maištas prieš Dievą norint tapti „kaip Dievas“, žinoti ir nustatyti, „kas gera ir kas pikta“ (Pr 3, 5). Tad nuodėmė yra „iki Dievo paniekinimo vedanti savimeilė“[90]. Dėl šito išpuikusio savęs aukštinimo 615 nuodėmė yra visiška išganymą pelniusio Jėzaus klusnumo priešingybė.[91]

1851 Kaip tik kančios metu, kai Kristaus gailestingumas nugali nuodėmę, ryškiausiai atsiveria visas nuodėmės smurtas ir įvairovė: tautos ir 598 jos vadų netikėjimas, baisi neapykanta, Jėzaus atstūmimas ir patyčios, Piloto bailumas ir kareivių žiaurumas, Jėzui tokia skaudi Judo išdavys- 2746, 616 tė, Petro išsigynimas ir mokinių pabėgimas. Vis dėlto kaip tik tamsybių ir šio pasaulio kunigaikščio valandą[92] Kristaus auka slėpiningu būdu tampa šaltiniu, iš kurio srūva neišsenkantis mūsų nuodėmių atleidimas.

III. Nuodėmių įvairovė

1852 Nuodėmės yra labai įvairios. Daug jų išvardijama Šventajame Rašte. Laiške galatams Dvasios vaisiams priešpriešinami kūno darbai: „Kūno darbai gerai žinomi – tai ištvirkavimas, netyrumas, gašlavimas, stabmeldystė, burtininkavimas, priešiškumas, nesantaika, pavyduliavimas, piktumai, vaidai, nesutarimai, susiskaldymai, pavydai, girtavimai, apsirijimai ir panašūs dalykai. Aš jus įspėju, kaip jau esu įspėjęs, jog tie, kurie taip daro, nepaveldės Dievo Karalystės“ (5, 19–21).[93]

1751 1853 Nuodėmes, kaip ir visus žmogiškus veiksmus, galima skirstyti pagal objektą, tai yra pagal dorybes, kurioms jos priešingos perlenkimu arba stygiumi, arba

[89] Šv. Augustinas, *Contra Faustum manichaeum*, 22, 27: CSEL 25, 621 (PL 42, 418); plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 71, a. 6, ed. Leon. 7, 8–9.
[90] Šv. Augustinas, *De civitate Dei*, 14, 28: CSEL 40/2, 56 (PL 41, 436).
[91] Plg. Fil 2, 6–9.
[92] Plg. Jn 14, 30.
[93] Plg. Rom 1, 28–32; 1 Kor 6, 9–10; Ef 5, 3–5; Kol 3, 5–9; 1 Tim 1, 9–10; 2 Tim 3, 2–5.

pagal įsakymus, kuriems jos prieštarauja. Galima jas taip pat skirstyti į nuodėmes Dievui, artimui ir sau pačiam; į dvasios ir kūno nuodėmes, pagaliau į nuodėmes, padarytas mintimis, žodžiais, veiksmais arba apsileidimu. Kaip moko Viešpats, nuodėmės šaknys yra žmogaus širdyje, jo laisvoje valioje: „Iš širdies išeina pikti sumanymai, žmogžudystės, svetimavimai, paleistuvystės, vagystės, melagingi liudijimai, šmeižtai. Šitie dalykai suteršia žmogų" (Mt 15, 19–20). Širdyje taip pat gyvena meilė – gerų ir tyrų darbų pradžia; nuodėmė ją sužeidžia. 2067 368

IV. Nuodėmės sunkumas: mirtinoji ir lengvoji nuodėmė

1854 Nuodėmės vertintinos pagal jų sunkumą. Jau Šventajame Rašte[94] suvokiamas skirtumas tarp mirtinosios ir lengvosios nuodėmės išliko Bažnyčios tradicijoje. Jį patvirtina ir žmonių patirtis.

1855 *Mirtinoji nuodėmė*, smarkiai pažeisdama Dievo Įstatymą, žmogaus širdyje naikina meilę; versdama rinktis gėrį, mažesnį už Dievą, nukreipia žmogų nuo Dievo, kuris yra jo galutinis tikslas ir palaima. *Lengvoji nuodėmė*, nors ir nenutraukia meilės, ją užgauna ir sužeidžia. 1395

1856 Mirtinajai nuodėmei mumyse pasikėsinus į gyvenimo pagrindą – meilę, prireikia Dievo naujo gailestingumo parodymo ir širdies atsivertimo; tai paprastai įvyksta per Sutaikinimo sakramentą: 1446

> Kai valia siekia ko nors, kas savaime prieštarauja meilei, kuri žmogų tinkamai kreipia į galutinį tikslą, tada nuodėmė esti mirtinoji dėl paties siekiamo objekto [...], ar ji būtų nukreipta prieš Dievo meilę, pavyzdžiui, piktžodžiavimas Dievui, priesaikos sulaužymas ir t. t., ar prieš artimo meilę, pavyzdžiui, žmogžudystė, svetimavimas ir pan. [...] O jei nusidėjėlio valia siekia ko nors, kas savaime netvarkinga, bet nėra nukreipta prieš Dievo ir artimo meilę, pavyzdžiui, tuščios kalbos, kvaili juokai ar panašūs dalykai, tai tokios nuodėmės savo prigimtimi yra lengvos.[95]

1857 Kad *nuodėmė* būtų *mirtinoji*, reikia drauge trijų sąlygų: „Mirtinoji yra kiekviena nuodėmė, kurios objektas yra svarbus dalykas ir kuri padaryta aiškiai suprantant ir sąmoningai pritariant."[96]

[94] Plg. 1 Jn 5, 16–17.

[95] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 88, a. 2, c, ed. Leon. 7, 135.

[96] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Reconciliatio et paenitentia*, 17: AAS 77 (1985) 221.

2072 1858 Kas yra *svarbus dalykas*, aiškiai nurodo dešimt Dievo įsakymų; tą patį atsakė Jėzus turtingam jaunuoliui: „Nežudyk, nesvetimauk, nevok, neteisingai neliudyk, neapgaudinėk, gerbk savo tėvą ir motiną“ (Mk 10, 19). Nuodėmės sunkumas nevienodas: nužudyti yra sunkesnė nuodėmė negu pavogti. Turi reikšmės ir tai, kokiems asmenims nusidedama: sunkesnė nuodėmė yra pavartoti smurtą prieš tėvus negu prieš svetimą žmogų.

1734 1859 Kad nuodėmė būtų mirtinoji, reikia ją *visiškai pažinti* ir jai *visiškai pritarti*. Reikia žinoti, kad veiksmas yra nuodėmingas ir priešingas Dievo Įstatymui, pritarti tokiam veiksmui pakankamai sąmoningai, kad jis būtų paties asmens laisvas apsisprendimas. Nežinojimas dėl savo kaltės ir širdies kietumas[97] ne mažina, o didina nusidedančio atsakomybę.

1735 1860 *Nežinojimas ne dėl savo kaltės*, jeigu ir nepanaikina visos kaltės už sunkų nusižengimą, tai bent ją sumažina. Tačiau daroma prielaida, kad niekas negali nežinoti moralinio įstatymo principų, įrašytų kiekvieno žmogaus sąžinėje. Juslingumo paskatos bei aistros, lygiai kaip išorinė prievarta ar patologiniai sutrikimai, taip pat gali sumažinti 1767 nusidėjėlio laisvę ir kaltę. Tyčiomis padaryta nuodėmė, sąmoningai pasirenkant blogį, yra sunkiausia.

1742 1861 Mirtinoji nuodėmė – kaip ir meilė – yra radikali žmogaus laisvo pasirinkimo galimybė. Dėl tos nuodėmės prarandama meilės dorybė ir pašvenčiamoji malonė, tai yra malonės būvis. Jei jos neatperka 1033 žmogaus gailestis ir Dievo atleidimas, ji atskiria žmogų nuo Kristaus karalystės ir užtraukia jam amžiną mirtį pragare, nes mūsų laisvė geba ką nors pasirinkti visam laikui, negrįžtamai. Vis dėlto, vertindami kokį nors veiksmą kaip sunkų nusižengimą, spręsti apie jį padariusius asmenis turime palikti Dievo teisingumui ir gailestingumui.

1862 *Lengvoji nuodėmė* padaroma tada, kai moralinio įstatymo nuostatų nesilaikoma esant nesvarbiam dalykui arba kai tam įstatymui nepaklūstama esant svarbiam dalykui, bet be visiško pažinimo ar be visiško pritarimo.

[97] Plg. Mk 3, 5–6; Lk 16, 19–31.

1863 Lengvoji nuodėmė silpnina meilės dorybę; ji pasireiškia netvarkingu prisirišimu prie sukurtųjų gėrybių, trukdo sielai tobuliau siekti dorybių ir dorovingiau elgtis, užtraukia laikinąsias bausmes. Sąmoningai padaryta ir neapgailėta lengvoji nuodėmė palengva veda prie mirtinosios. Vis dėlto lengvoji nuodėmė nenutraukia ryšio su Dievu. Dievo malonės padedamas, žmogus gali ją atitaisyti. Ji neatima „pašvenčiamosios malonės, draugystės su Dievu, meilės ir, vadinasi, amžinosios palaimos“:[98] 1394 1472

> Kol žmogus gyvena su kūnu, jis negali išvengti bent lengvųjų nuodėmių. Nors jas ir vadina lengvomis, nelaikyk jų nepavojingomis. Jeigu, jas sverdamas, laikai nepavojingomis, tai drebėk, kai jas suskaičiuosi. Daug mažų daiktų tampa vienu dideliu; daug lašų pripildo upę; iš daugybės grūdelių išauga kauburiai. Tad kas yra mūsų viltis? Pirmiausia išpažintis...[99]

1864 „Kiekviena nuodėmė ir piktžodžiavimas bus žmonėms atleisti, bet piktžodžiavimas Dvasiai nebus atleistas“ (Mt 12, 31).[100] Dievo gailestingumui nėra ribų, bet kas sąmoningai atsisako priimti Dievo gailestingumą per atgailą, tas išsižada nuodėmių atleidimo ir Šventosios Dvasios dovanojamo išganymo.[101] Toks užsispyrimas gali padaryti atgailą neįmanomą iki mirties ir nuvesti į amžiną pražūtį. 2091 1037

V. Nuodėmės paplitimas

1865 Nusidedant stiprėja polinkis nusidėti; tuos pačius veiksmus kartojant nuodėmė tampa yda. Dėl to atsiranda blogi polinkiai, kurie aptemdo sąžinę ir trukdo tinkamai vertinti, kas yra konkrečiai gera ir kas bloga. Tada nuodėmė ima kartotis ir sunkėti, bet visiškai išrauti moralinio jausmo nepajėgia. 401 1768

1866 Ydos gali būti skirstomos kaip priešingybė atitinkamoms dorybėms arba susiejant jas su *didžiosiomis nuodėmėmis*, kurias suformulavo krikščionybės patirtis sekdama šv. Jonu Kasijonu[102] ir šv. Grigaliumi

[98] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Reconciliatio et paenitentia*, 17: AAS 77 (1985) 221.
[99] Šv. Augustinas, *In epistulam Iohannis ad Parthos tractatus* 1, 6: PL 35, 1982.
[100] Plg. Mk 3, 29; Lk 12, 10.
[101] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Dominum et vivificantem*, 46: AAS 78 (1986) 864–865.
[102] Plg. Šv. Jonas Kasijonas, *Conlatio*, 5, 2: CSEL 13, 121 (PL 49, 611).

2539 Didžiuoju[103]. Didžiosiomis jos vadinamos dėl to, kad iš jų kyla kitos nuodėmės, kitos ydos. Tai puikybė, gobšumas, pavydas, rūstumas, gašlumas, rajumas, tingumas, arba vangumas.

1867 Katechetinė tradicija taip pat primena, kad yra „*nuodė-*
2268 *mių, kurios šaukiasi dangaus keršto*". Tai Abelio kraujas;[104] Sodomos nuodėmė;[105] Egipte engiamos tautos šauksmas;[106] tremtinio, našlės ir našlaičio skundas;[107] samdiniui daroma skriauda[108].

1868 Nuodėmė yra asmeniškas veiksmas. Tačiau esame atsakingi ir už kitų daromas nuodėmes, jei *prie jų prisidedame*:

1736 — tiesiogiai ir noriai jose dalyvaudami;

— įsakydami ar patardami nusidėti, girdami nuodėmes ar jas pateisindami;

— neiškeldami jų aikštėn ar nesutrukdydami nusidėti, kada tai padaryti yra mūsų pareiga;

— gindami piktadarius.

1869 Taip nuodėmė daro žmones bendrininkais, leidžia įsigalėti žmonių geiduliams, smurtui ir neteisybei. Nuodėmės atveda visuomenę į tokią būklę, sukuria joje tokias institucijas, kurios prieštarauja Dievo gerumui. „Nuodėmės struktūros" yra asmeninių nuodėmių išraiška ir
408 vaisius. Savo aukas jos taip pat įtraukia į blogus darbus. Analogine pra-
1887 sme jos tampa „socialine nuodėme".[109]

Santrauka

1870 „*Dievas visus įkalino neklusnume, kad visų pasigailėtų*" *(Rom 11, 32).*

[103] Plg. Šv. Grigalius Didysis, *Moralia in Iob*, 31, 45, 87: CCL 143B, 1610 (PL 76, 621).
[104] Plg. Pr 4, 10.
[105] Plg. Pr 18, 20; 19, 13.
[106] Plg. Iš 3, 7–10.
[107] Plg. Iš 22, 20–22.
[108] Plg. Įst 24, 14–15; Jok 5, 4.
[109] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985) 216.

1871 *Nuodėmė yra „veiksmas, žodis arba troškimas, priešingas amžinajam Įstatymui"*[110]. *Tai Dievo įžeidimas. Nuodėmė sukyla prieš Dievą per neklusnumą, kuris yra Kristaus klusnumo priešingybė.*

1872 *Nuodėmė yra veiksmas, priešingas protui. Ji sužeidžia žmogaus prigimtį ir kėsinasi į žmonių solidarumą.*

1873 *Visų nuodėmių šaknys yra žmogaus širdyje. Jų rūšys ir sunkumas pirmiausia priklauso nuo jų objekto.*

1874 *Sunkiai nusidėti reiškia sąmoningai – tą žinant ir to norint – pasirinkti ką nors, kas labai priešinga dieviškajam Įstatymui ir galutiniam žmogaus tikslui. Mirtinoji nuodėmė naikina meilės dorybę, be kurios neįmanoma amžinoji laimė. Jei žmogus nesigaili padaręs mirtinąją nuodėmę, jo laukia amžinoji mirtis.*

1875 *Lengvoji nuodėmė yra moralinė netvarka, atitaisoma dieviškąja meile, kurios mumyse ji nepanaikina.*

1876 *Kartojamos nuodėmės, net lengvosios, virsta ydomis; tarp jų išsiskiria septynios didžiosios nuodėmės.*

[110] Šv. Augustinas, *Contra Faustum manichaeum*, 22, 27: CSEL 25, 621 (PL 42, 418).

ANTRAS POSKYRIS

ŽMONIŲ BENDRUOMENĖ

355 1877 Žmonijos pašaukimas yra padaryti Dievo paveikslą regimą ir būti perkeistai į vienatinio Dievo Sūnaus paveikslą. Šis pašaukimas yra asmeninio pobūdžio, kadangi kiekvienas žmogus pašauktas į dieviškąją palaimą; tačiau pašaukta ir visa žmonių bendruomenė.

1 skirsnis

ASMUO IR VISUOMENĖ

I. Žmogaus pašaukimo bendruomeninis pobūdis

1878 Visi žmonės kviečiami į tą patį tikslą – Dievą. Esama tam tikro
1702 panašumo tarp dieviškųjų Asmenų bendrystės ir žmonių tarpusavio brolybės, kurią jie privalo steigti tiesoje ir meilėje.[1] Artimo meilė neatskiriama nuo Dievo meilės.

1936 1879 Žmogui reikia visuomeninio gyvenimo. Jam jis yra ne kažkoks priedas, bet jo prigimties poreikis. Bendraudami tarpusavyje, tarnaudami vieni kitiems ir rasdami bendrą kalbą su savo broliais bei seserimis, žmonės ugdo savo gebėjimus ir taip atsiliepia į savo pašaukimą.[2]

771 1880 *Visuomenė* yra visuma asmenų, kuriuos organiškai vienija atskirą asmenį pranokstantis vienybės principas. Visuomenė, būdama regimas ir drauge dvasinis sambūris, pastoviai egzistuoja laike: ji paveldi praeitį ir rengia ateitį. Visuomenėje kiekvienas žmogus tampa „paveldėtoju“ ir gauna „talentus“, kurie praturtina jo tapatybę ir kurių vaisius jis

[1] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 24: AAS 58 (1966) 1045.
[2] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.

privalo paskleisti.[3] Dėl to kiekvienas privalo savo indėliu padėti bendruomenėms, kurioms priklauso, ir gerbti valdžią, kuriai pavesta rūpintis bendrąja gerove.

1881 Kiekvieną bendruomenę apibūdina jos tikslas, todėl ji paklūsta savo taisyklėms, tačiau „visų visuomeninių institucijų šaltinis, objektas 1929
ir tikslas yra ir privalo būti *žmogaus asmuo*"[4].

1882 Kai kurios bendruomenės, kaip antai šeima ir valstybė, yra labai artimos žmogaus prigimčiai. Jos jam būtinos. Padedant kuo daugiau žmonių dalyvauti visuomeniniame gyvenime, būtina skatinti įvairių or- 1913
ganizacijų ir renkamų institucijų steigimą, keliant joms „ekonominius, kultūrinius, socialinius, sportinius, pramoginius, profesinius, politinius uždavinius visos šalies ir tarptautiniu mastu"[5]. Tokia *socializacija* pagrįsta ir natūraliu žmonių polinkiu burtis draugėn siekiant tikslų, kurie viršija atskiro asmens jėgas. Tai leidžia išsiskleisti asmens gebėjimams, ypač jo iniciatyvai ir atsakomybei, padeda garantuoti jo teises.[6]

1883 Socializacija taip pat susijusi su pavojais. Per didelis valstybės kišimasis gali grėsti asmenų laisvei ir iniciatyvai. Bažnyčios mokyme buvo iškeltas vadinamasis *subsidiarumo* principas. Pagal jį „aukštesnio lygmens bendruomenė neturi kištis į žemesnio lygmens bendruome- 2431
nės vidaus gyvenimą siaurindama jos kompetenciją; veikiau ji turi ją remti iškilus būtinybei ir jai padėti derinti savo veiklą su kitų visuomeninių grupių veikla siekiant bendros gerovės"[7].

1884 Dievas nenorėjo visos galios pasilikti vien sau. Kiekvienam kū- 307
riniui Jis palieka uždavinius, kuriuos tas sugeba atlikti pagal savo įgimtus gebėjimus. Tokiu valdymo būdu reikia vadovautis visuomeniniame gyvenime. Dievo elgesys valdant pasaulį labai paiso žmogaus laisvės ir turėtų įkvėpti išminties tiems, kurie vadovauja žmonių bendruome- 302
nėms. Jie privalo elgtis kaip Dievo apvaizdos tarnai.

[3] Plg. Lk 19, 13. 15.

[4] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.

[5] Pal. Jonas XXIII, Encikl. *Mater et magistra*, 60: AAS 53 (1961) 416.

[6] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045–1046; pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 16: AAS 83 (1991) 813.

[7] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991) 854; plg. Pijus XI, Encikl. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 184–186.

1885 Subsidiarumo principas priešingas bet kurioms kolektyvizmo formoms. Juo nubrėžiamos ribos valstybės kišimuisi; jo tikslas – darnus santykis tarp individo ir visuomenės, tikra tarptautinė tvarka.

II. Atsivertimas ir visuomenė

1886 Visuomenė būtina žmogaus pašaukimui įgyvendinti. To siekiant būtina laikytis teisingos vertybių hierarchijos, kurioje „medžiaginės ir
1779 instinktų valdomos sritys palenkiamos vidinėms ir dvasinėms“[8]:

> Visuomenę [...] pirmiausia reikia vertinti kaip dvasinę tikrovę. Juk joje tiesos apšviesti žmonės dalijasi savo žiniomis; gali ginti savo teises ir vykdyti pareigas; yra skatinami siekti dvasinių gėrybių; pagrįstai drauge džiaugiasi kiekvienu gražiu dalyku, kad ir kokios rūšies jis būtų; nuolat
2500 trokšta tai, kas juose geriausia, perduoti kitiems ir nuolat bendrai stengtis dvasiškai praturtėti. Tokios vertybės turi nuolatos teikti įkvėpimo ir gairių mokslui, ekonominiam gyvenimui, socialinei veiklai, valstybės pažangai ir santvarkai, įstatymų leidybai ir visoms kitoms nuolat besirutuliojančio visuomenės gyvenimo apraiškoms.[9]

1887 Priemonių ir tikslų sukeitimas[10], kai priemonė padaroma galu-
909 tiniu tikslu ar asmuo – priemone, gimdo neteisingas struktūras, kurios „krikščionišką, dieviškojo įstatymų Leidėjo įsakymus atitinkantį gyve-
1869 nimą apsunkina ir praktiškai daro neįmanomą“.[11]

407 1888 Norint pasiekti socialinių permainų, kurios tikrai tarnautų žmo-
1430 gui, būtina pažadinti dvasinius bei moralinius jo gebėjimus ir nuolatinį poreikį atsiversti iš vidaus. Širdies atsivertimui pripažįstama pirmenybė jokiu būdu nenaikina, o veikiau didina pareigą taip pataisyti į nuodėmę vedančias institucijas ir gyvenimo sąlygas, kad jos atitiktų teisingumo reikalavimus ir padėtų skleisti gėrį, užuot trukdžiusios tai daryti.[12]

1889 Be malonės pagalbos žmonės nepajėgtų pastebėti dažnai siauro takelio „tarp silpnadvasiškumo, kuris lenkiasi blogiui, ir smurto, kuris

[8] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991) 838.
[9] Pal. Jonas XXIII, Encikl. *Pacem in terris*, 36: AAS 55 (1963) 266.
[10] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991) 844.
[11] Pijus XII, Nuntius radiophonicus (1941 birželio 1): AAS 33 (1941) 197.
[12] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 36: AAS 57 (1965) 42.

nori nugalėti blogį, o iš tikrųjų jį didina"[13]. Tas takelis – tai krikščioniškos – Dievo ir artimo – meilės kelias. Meilė yra didžiausias socialinis 1825
įsakymas. Ji pagerbia kitą žmogų ir jo teises, reikalauja būti teisingiems, ir tik ji viena daro mus pajėgius taip elgtis. Ji įkvepia gyventi aukojant save: „Kas stengsis išsaugoti savo gyvybę, tas ją pražudys, o kas ją pražudys, tas ją atgaivins" (Lk 17, 33).

Santrauka

1890 *Esama tam tikro panašumo tarp dieviškųjų Asmenų bendrystės ir žmonių tarpusavio brolybės, kurią žmonės privalo steigti tarp savęs.*

1891 *Kad išsiskleistų žmogaus prigimtis, jam reikia visuomeninio gyvenimo. Kai kurios bendruomenės, kaip antai šeima ir valstybė, labai artimos žmogaus prigimčiai.*

1892 *„Visų visuomeninių institucijų šaltinis, objektas ir tikslas yra ir privalo būti žmogaus asmuo."*[14]

1893 *Reikia skatinti aktyvų dalyvavimą įvairiose sąjungose ir renkamose institucijose.*

1894 *Pagal subsidiarumo principą nei valstybė, nei jokia kita didesnė sąjunga neturi pamainyti pavienių asmenų ir mažesnių darinių iniciatyvos bei atsakomybės.*

1895 *Visuomenė turi skatinti, o ne trukdyti dorai elgtis. Ji privalo vadovautis teisinga vertybių hierarchija.*

1896 *Kai nuodėmė iškreipia socialinį klimatą, būtina žadinti širdimi atsiversti ir šauktis Dievo malonės. Meilė verčia daryti teisingas reformas. Socialinio klausimo neįmanoma išspręsti be Evangelijos.*[15]

[13] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 25: AAS 83 (1991) 823.
[14] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.
[15] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991) 800.

2 skirsnis

DALYVAVIMAS VISUOMENĖS GYVENIME

I. Valdžia

1897 „Visuomenei stigtų ir geros tvarkos, ir klestėjimo, jeigu joje nebūtų teisėtai valdančių asmenų, kurie garantuotų jos teisinę apsaugą ir pakankamai rūpintųsi visų gerove.“[16]

„Valdžia“ vadinama atskirų asmenų ar institucijų turima galia leisti įstatymus bei potvarkius, laukiant iš žmonių paklusnumo.

1898 Kiekvienai žmonių bendruomenei reikalinga valdžia, kuri jai vadovautų.[17] Tokia valdžia remiasi žmogaus prigimtimi. Valdžia būtina valstybei vienyti. Jos užduotis – kuo geriau laiduoti visuomenės bendrąjį gėrį.

1899 Moralinei tvarkai palaikyti reikalinga valdžia kyla iš Dievo: „Kiekvienas žmogus tebūna klusnus viešajai valdžiai, nes nėra valdžios, kuri nebūtų iš Dievo, o kurios yra – tos Dievo nustatytos. Kas priešinasi valdžiai, priešinasi Dievo sutvarkymui. Kurie priešinasi, užsitraukia teismą“ (Rom 13, 1–2).[18]

1900 Klusnumo pareiga reikalauja, kad visi deramai gerbtų valdžią, skaitytųsi su jos pareigūnais ir – kiek jie to nusipelno – būtų jiems dėkingi ir geranoriški.

Seniausią Bažnyčios maldą už valstybės valdžią aptinkame popiežiaus Klemenso Romiečio raštuose:[19]

> „Duok jiems, Viešpatie, sveikatą, taiką, santarvę ir stiprybę, kad jie nekliudomi naudotųsi Tavo duotąja valdžia. Tai Tu, dangaus Valdove, amžių Karaliau, teiki žmonių vaikams garbę, orumą ir galią tvarkyti žemės reikalus. Pakreipk, Viešpatie, jų valią siekti to, kas gera, kas malonu Tavo akimis, kad, maldingai, taikiai ir romiai naudodami Tavo jiems duotąją valdžią, jie susilauktų Tavo palankumo.“[20]

[16] Pal. Jonas XXIII, Encikl. *Pacem in terris*, 46: AAS 55 (1963) 269.

[17] Plg. Leonas XIII, Encikl. *Diuturnum illud*: Leonis XIII Acta 2, 271; *Idem*, Encikl. *Immortale Dei*: Leonis XIII Acta 5, 120.

[18] Plg. 1 Pt 2, 13–17.

[19] Plg. 1 Tim 2, 1–2.

[20] Šv. Klemensas Romietis, *Epistula ad Corinthios*, 61, 1–2: SC 167, 198–200 (Funk 1, 178–180).

1901 Valdžios pagrindas – Dievo nustatyta tvarka, „valdymo būdo apibrėžimas ir vadovų skyrimas paliekamas laisvai piliečių valiai“[21].

Moralės požiūriu leistina bet kuri valdymo forma, jei tik rūpinasi ją pasirinkusios bendruomenės teisėtu gėriu. Valdymo forma, prigimtimi priešinga prigimtiniam įstatymui, viešajai tvarkai ir pagrindinėms žmogaus teisėms, negali garantuoti jos valdomų tautų gėrio. 2242

1902 Valdžia netampa morališkai teisėta pati iš savęs. Ji neturi elgtis despotiškai, bet privalo rūpintis bendruoju gėriu kaip „moralinė jėga, pagrįsta laisve ir pareigos bei atsakomybės įsisąmoninimu“[22]: 1930

> Žmonių leidžiamas įstatymas yra tikras įstatymas tik tada, kai jis neprieštarauja sveikam protui; iš to matyti, kad savo galią jis gauna iš amžinojo Įstatymo. Kai tik jis su protu nesuderinamas, jį reikia laikyti neteisingu įstatymu; tada jis neatitinka įstatymo sampratos, o veikiau yra tam tikra prievartos forma.[23] 1951

1903 Teisėtai valdoma tik tada, kai valdžia rūpinasi bendruoju visuomenės gėriu ir siekia jo morališkai leistinomis priemonėmis. Jeigu valdantieji leidžia neteisingus įstatymus ar naudoja moralinei tvarkai prieštaraujančias priemones, tokie jų veiksmai sąžinės nesaisto. „Tada pati valdžia nustoja buvusi valdžia, ji išsigimsta į priespaudą.“[24] 2242

1904 Geriau, kai „kiekvienai galiai atsvarą sudaro kita valdžia ir kitos kompetentingos institucijos, išlaikančios ją teisingose ribose. Tai teisinės valstybės pagrindas, pagal kurį viršenybė suteikiama įstatymui, o ne žmonių savivalei.“[25]

II. Bendrasis gėris

1905 Remiantis visuomeniška žmogaus prigimtimi jo asmeninis gėris neišvengiamai susijęs su visų bendruoju gėriu. Šis gali būti apibrėžiamas tik atsižvelgiant į patį žmogų: 801 1881

[21] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 74: AAS 58 (1966) 1096.
[22] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 74: AAS 58 (1966) 1096.
[23] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 93, a. 3, ad 2, ed. Leon. 7, 164.
[24] Pal. Jonas XXIII, Encikl. *Pacem in terris*, 51: AAS 55 (1963) 271.
[25] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 44: AAS 83 (1991) 848.

Negyvenkite atsiriboję, užsidarę, lyg jau būtumėte nuteisinti, bet burkitės draugėn ir kartu ieškokite, kas naudinga visiems.[26]

1906 Bendrasis gėris suvoktinas kaip „visuomeninio gyvenimo sąlygų visuma, leidžianti tiek grupėms, tiek pavieniams nariams geriau ir lengviau pasiekti tobulumą“[27]. Bendrasis gėris apima visų žmonių gyvenimą. Jis reikalauja išmintingumo iš kiekvieno ir ypač iš tų, kurie eina valdžios pareigas. Jis apima *tris esminius elementus*:

1929 1907 Pirmiausia tai *pagarba asmeniui*, kaip tokiam. Dėl bendrojo gėrio viešoji valdžia įpareigota gerbti pagrindines ir neatimamas žmogaus teises. Visuomenė privalo sudaryti galimybę kiekvienam savo nariui įgyvendinti savąjį pašaukimą. Bendrasis gėris ypač reiškiasi naudojantis prigimtinėmis laisvėmis, būtinomis žmogaus pašaukimui išsiskleisti: tai reiškia „elgtis pagal savo sąžinę, išsaugoti savo gyvenimo privatumą
2106 ir naudotis teisėta laisve, taip pat ir religijos srityje“[28].

1908 Antra: bendrasis gėris reikalauja *socialinės gerovės* ir visuome-
2441 nės *plėtojimosi*. Plėtojimasis apima visas socialines pareigas. Žinoma, dėl bendrojo gėrio valdžiai tenka derinti skirtingus pavienių žmonių interesus. Tačiau ji privalo laiduoti, kad kiekvienam būtų prieinama tai, kas būtina jo tikrai žmoniškam gyvenimui: maistą, apdarą, sveikatos apsaugą, darbą, švietimą bei kultūrą, tinkamą informaciją, teisę kurti šeimą[29] ir t. t.

2304 1909 Pagaliau bendrasis gėris apima *taiką*, tai yra teisingos tvarkos tvarumą ir saugumą. Taigi jis reikalauja, kad valdžia sąžiningomis prie-
2310 monėmis garantuotų visuomenės ir jos narių *saugumą*. Bendruoju gėriu grindžiama asmens ir kolektyvo savigynos teisė.

1910 Jei kiekviena žmonių bendruomenė turi tam tikrą bendrąjį gėrį,
2244 kurį jai leidžiama kaip tokį pripažinti, tai tas gėris įgyvendinamas *politinėje bendruomenėje*. Valstybei tenka užduotis ginti ir didinti pilietinės visuomenės, piliečių bei tarpinių institucijų bendrąjį gėrį.

[26] *Epistula Pseudo Barnabae*, 4. 10: SC 172, 100–102 (Funk 1, 48).
[27] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046; plg. *Ibid.*, 74: AAS 58 (1966) 1096.
[28] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.
[29] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.

1911 Žmonių tarpusavio priklausomybė vis didėja. Palengva ji apima visą Žemę. Žmonijos, kaip lygaus prigimtinio kilnumo asmenis suburiančios šeimos, vienybė neatskiriama nuo *visuotinio bendrojo gėrio*. Jis reikalauja taip organizuoti tautų bendriją, kad ji pajėgtų „rūpintis įvairiomis žmonių reikmėmis tiek visuomeninio gyvenimo srityje, kuriai priklauso mityba, sveikatos priežiūra, švietimas, darbas, tiek susiklosčius ypatingoms aplinkybėms, kai kur galinčioms iškilti, pavyzdžiui, būtinybe padėti [...] po visą pasaulį pasklidusiems vargstantiems pabėgėliams, emigrantams ir jų šeimoms“[30]. 2438

1912 Bendrajam gėriui visada rūpi asmenų pažanga: „Daiktai privalo būti palenkti asmenims, o ne atvirkščiai.“[31] Tokios tvarkos pamatas yra tiesa, ji statydinama remiantis teisingumu, gaivinama meile. 1881

III. Atsakomybė ir bendradarbiavimas

1913 Bendradarbiavimas yra savanoriškas ir dosnus asmens įsitraukimas į visuomeninius mainus. Būtina, kad kiekvienas, pagal savo užimamą vietą ir vaidmenį visuomenėje, bendradarbiautų didindamas bendrąjį gėrį. Ta pareiga neatskiriama nuo žmogaus asmens kilnumo.

1914 Bendradarbiaujama pirmiausia imantis užduočių, už kurias žmogus yra *asmeniškai atsakingas*: rūpindamasis savo šeimos auklėjimu, sąžiningai dirbdamas, jis prisideda prie kitų žmonių ir visuomenės gėrio.[32] 1734

1915 Piliečiai privalo, kiek įmanoma, aktyviai dalyvauti *viešajame gyvenime*. Šio dalyvavimo būdai vienoje ar kitoje šalyje, vienoje ar kitoje kultūroje gali įvairuoti. „Pagirtinai elgiamasi kraštuose, kuriuose kiek galima didesnė piliečių dalis tikrai laisvai imasi viešųjų reikalų tvarkymo.“[33] 2239

1916 Visų bendradarbiavimas didinant bendrąjį gėrį, kaip ir kiekviena etinė pareiga, neatsiejamas nuo nuolat atnaujinamo visuomenės narių 1888

[30] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 84: AAS 58 (1966) 1107.
[31] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1047.
[32] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 43: AAS 83 (1991) 847.
[33] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 31: AAS 58 (1966) 1050.

atsivertimo. Sukčiavimas ir kitokios apgaulės, kuriomis kai kas apeina įstatymo suvaržymus ir visuomeninės pareigos nuostatus, turi būti griežtai smerkiami, kaip nesuderinami su teisingumo reikalavimais.
2409 Reikia rūpintis, kad klestėtų institucijos, gerinančios žmonių gyvenimo sąlygas.[34]

1917 Valdžios žmonės privalo stiprinti vertybes, kurios didina visuomenės narių pasitikėjimą ir juos skatina tarnauti kitiems žmonėms. Bendradarbiavimas prasideda nuo auklėjimo ir nuo kultūros. „Pagrįs-
1818 tai galime manyti, jog žmonijos likimas atiduotas į rankas tiems, kurie vėlesnėms kartoms sugebės perduoti gyvenimo ir vilties motyvus."[35]

Santrauka

1918 *„Nėra valdžios, kuri nebūtų iš Dievo, o kurios yra – tos Dievo nustatytos" (Rom 13, 1).*

1919 *Kiekvienai žmonių bendruomenei, kad ji išliktų ir plėtotųsi, reikalinga valdžia.*

1920 *„Politinė bendruomenė ir viešoji valdžia yra pagrįsta žmogaus prigimtimi, todėl priklauso Dievo nustatytai tvarkai."*[36]

1921 *Teisėtai valdoma tada, kai valdžia nuolat rūpinasi bendruoju visuomenės gėriu. Jo siekti ji turi morališkai leistinomis priemonėmis.*

1922 *Bet kuri valdymo forma yra teisėta, jei tarnauja bendruomenės gėriui.*

1923 *Politinė valdžia turi neperžengti moralinės tvarkos ribų ir garantuoti sąlygas naudotis laisve.*

1924 *Bendrasis gėris suvoktinas kaip „visuomeninio gyvenimo sąlygų visuma, leidžianti tiek grupėms, tiek pavieniams nariams geriau ir lengviau pasiekti tobulumą"*[37].

[34] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 30: AAS 58 (1966) 1049.
[35] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 31: AAS 58 (1966) 1050.
[36] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 74: AAS 58 (1966) 1096.
[37] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.

1925 *Bendrasis gėris apima trys esminius elementus: pagarbą pagrindinėms asmens teisėms ir jų puoselėjimą; visuomenės dvasinių ir laikinųjų gėrybių klestėjimą arba plėtojimą; visuomenės ir jos narių taiką bei saugumą.*

1926 *Siekti bendrojo gėrio verčia žmogaus asmens kilnumas. Kiekvienas privalo rūpintis žmonių gyvenimo sąlygas gerinančių institucijų steigimu ir rėmimu.*

1927 *Valstybės užduotis – ginti ir didinti bendrą pilietinės visuomenės gėrį. Bendrasis visos žmonių šeimos gėris reikalauja tarptautinės bendrijos organizacijos.*

3 skirsnis

SOCIALINIS TEISINGUMAS

1928 Visuomenė laiduoja socialinį teisingumą sudarydama sąlygas ir sąjungoms, ir atskiriems individams siekti to, kas jiems priklauso pagal 2832
jų prigimtį ir pašaukimą. Socialinis teisingumas susijęs su bendruoju gėriu ir valdžia.

I. Pagarba žmogaus asmeniui

1929 Socialinį teisingumą galima pasiekti tik gerbiant transcendentinį žmogaus kilnumą. Asmuo yra galutinis visuomenės tikslas. Visuo- 1881
menė yra nukreipta į asmens gėrį:

> Būtina turėti galvoje žmogaus asmens kilnumą, kurį „saugoti ir kelti mums patikėjo Kūrėjas ir kuriam griežtai įpareigoti bei atsakingi už jį visi žmonės, nepaisant istorinių sąlygų".[38]

1930 Pagarba žmogaus asmeniui apima ir pagarbą iš jo, kaip kū- rinio, kilnumo išplaukiančioms teisėms. Tos teisės yra atsiradusios 1700
anksčiau už visuomenę ir už ją aukštesnės. Jos yra kiekvienos val- 1902
džios moralinio teisėtumo pagrindas: jas savo įstatymais paminanti arba atsisakanti pripažinti visuomenė griauna savo pačios moralinį

[38] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 47: AAS 80 (1988) 581.

teisėtumą.[39] Negerbianti asmens valdžia, norėdama laimėti valdinių klusnumą, gali remtis tik jėga arba prievarta. Bažnyčia turi priminti geros valios žmonėms tas teises ir skirti jas nuo neteisėtų ir klaidingų reikalavimų.

1931 Žmogaus asmuo gerbiamas, kai gerbiamas principas, jog „artimą, niekuo neišskirdami, visi privalo laikyti „kitu savimi", pirmiausia rūpindamiesi jo gyvenimu ir priemonėmis, būtinomis jo gyvenimo orumui"[40]. Jokie įstatymai nepajėgs patys savaime pašalinti baimės, išankstinio nepalankumo, išpuikimo ir egoizmo, kliudančių kurti tikrai brolišką visuomenę. Tokią laikyseną įveikia tik meilė, kuri kiekviename žmoguje įžvelgia „artimą", savo brolį ar seserį.

1932 Kuo žmogus kurioje nors gyvenimo srityje bejėgiškesnis, tuo svarbesnė tampa pareiga veikliai padėti jam kaip artimui. „Kiek kartų tai padarėte vienam iš šitų mažiausiųjų mano brolių, man padarėte" (Mt 25, 40).

1933 Ta pati pareiga galioja ir kitaip nei mes mąstančių ar besielgiančių žmonių atžvilgiu. Pagal Kristaus mokymą atleisti reikia net nuoskaudas. Meilės įsakymą – Naujojo Įstatymo įsakymą – jis išplečia įskirdamas ir visus priešus.[41] Išlaisvinimas Evangelijos dvasia nesuderinamas su neapykanta priešui, kaip asmeniui, bet ne su neapykanta priešo daromam blogiui.

II. Žmonių lygybė ir skirtumai tarp jų

1934 Visi žmonės, sukurti pagal vienatinio Dievo paveikslą, apdovanoti tokia pat protinga siela, yra vienodos prigimties ir kilmės. Atpirkti Kristaus auka, visi jie pašaukti dalyvauti toje pačioje dieviškojoje palaimoje: tad jie visi vienodai kilnūs.

1935 Iš esmės žmonės yra lygūs savo, kaip asmenų, kilnumu ir iš jo išplaukiančiomis teisėmis:

[39] Plg. Pal. Jonas XXIII, Encikl. *Pacem in terris*, 61: AAS 55 (1963) 274.
[40] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 27: AAS 58 (1966) 1047.
[41] Plg. Mt 5, 43–44.

> Bet kokia esminė asmens teisių nelygybė, [...] grindžiama lytimi, rase, spalva, visuomenine padėtimi, kalba arba religija, turi būti įveikta ir atmesta, kaip prieštaraujanti Dievo planui.[42]

1936 Ateidamas į pasaulį, žmogus neturi viso to, kas yra būtina jo fiziniam ir dvasiniam gyvenimui plėtoti. Jam reikia kitų žmonių. Atsiranda skirtumų, susijusių su amžiumi, fizinėmis galimybėmis, intelektualiniu ar moraliniu pajėgumu, bendraujant su kitais įgytu pranašumu, turto pasiskirstymu.[43] „Talentai" nėra išdalyti vienodai.[44] 1879

1937 Tie skirtumai atitinka Dievo planą. Dievas nori, kad kiekvienas gautų iš kito, ko jam reikia, ir kad ypatingų „talentų" turintieji panaudotų juos stokojančiųjų labui. Skirtumai paskatina ir dažnai įpareigoja žmones būti didžiadvasius, geranoriškus ir linkusius dalytis su kitais; jie prisideda ir prie kultūrų tarpusavio praturtinimo: 340 791 1202

> Aš nedaliju visų dorybių vienodai kiekvienam. [...] Jų yra daug, ir aš vienas teikiu vienam, kitas kitam. [...] Vienam duodu meilę, kitam teisingumą; šitam nusižeminimą, anam gyvą tikėjimą. [...] Žmogaus gyvenimui reikalingas laikinąsias gėrybes aš paskirsčiau labai nevienodai nenorėdamas, kad kiekvienas turėtų visa, ko jam reikia, idant žmonėms neišvengiamai atsirastų progų vieni kitiems parodyti meilę. [...] Aš norėjau, kad jie būtų vieni kitiems reikalingi ir, kaip mano tarnai, dalytų iš manęs gautas malones ir dosnias dovanas.[45]

1938 Yra ir *neteisingų nelygybių*, kurios skaudina milijonus vyrų ir moterų. Jos atvirai prieštarauja Evangelijai: 2437

> Lygus asmenų orumas reikalauja siekti žmoniškesnių ir tinkamesnių gyvenimo sąlygų. Juk pernelyg dideli ekonominiai ir visuomeniniai skirtumai tarp vienos žmonių šeimos narių arba tautų kelia pasipiktinimą ir prieštarauja socialiniam teisingumui, lygybei, asmens orumui, taip pat visuomeninei ir tarptautinei taikai.[46] 2317

[42] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 29: AAS 58 (1966) 1048–1049.

[43] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 29: AAS 58 (1966) 1048.

[44] Plg. Mt 25, 14–30; Lk 19, 11–27.

[45] Šv. Kotryna Sienietė, *Il dialogo della Divina provvidenza*, 7, ed. G. Cavallini, Roma, 1995, p. 23–24.

[46] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 29: AAS 58 (1966) 1049.

III. Žmonių solidarumas

2213 1939 Solidarumo principas, dar vadinamas „draugyste“ arba „socialine meile“, yra reikalavimas, tiesiogiai kylantis iš žmogiškos ir krikščioniškos brolybės:[47]

> Šiandien plačiai paplitusi klaida yra šio žmogiškojo solidarumo ir meilės įstatymo užmarštis. Jį nurodo ir įpareigoja jo laikytis tiek visų bet kurios
> 360 tautos žmonių bendra kilmė bei protingos prigimties lygybė, tiek ir ant kryžiaus altoriaus dangiškajam Tėvui Jėzaus Kristaus atnašauta Atpirkimo auka už nusidėjusią žmoniją.[48]

2402 1940 Solidarumas pirmiausia pasireiškia gėrybių paskirstymu ir atlyginimu už darbą. Jis reikalauja stengtis kurti teisingesnę visuomenės tvarką, kur būtų lengviau mažinti įtampą, o konfliktai būtų sprendžiami derybomis.

2317 1941 Socialines ir ekonomines problemas galima išspręsti tik padedant įvairioms solidarumo formoms: vargšų tarpusavio solidarumu, turtingųjų ir beturčių, darbininkų tarpusavio, darbdavių ir samdomų darbuotojų solidarumu, nacijų ir tautų solidarumu. Tarptautinis solidarumas yra moralinės tvarkos reikalavimas. Nuo jo iš dalies priklauso ir pasaulio taika.

1942 Solidarumo dorybė neapsiriboja vien materialinėmis gėrybė-
1887 mis. Bažnyčia, skleisdama dvasines tikėjimo vertybes, per tai prisidėjo ir prie laikinųjų gėrybių plėtojimo, dažnai tam atverdama naujus kelius.
2632 Taip, amžiams bėgant, pasitvirtino Viešpaties žodžiai: „Jūs pirmiausia ieškokite Dievo Karalystės ir jo teisumo, o visa tai bus jums pridėta“ (Mt 6, 33):

> Du tūkstančius metų Bažnyčios sieloje tebėra gyvas jausmas, kuris skatino ir tebeskatina visų kartų ir visų tautų kitas sielas – iki pat vienuolių žemdirbių, vergų išlaisvintojų, ligonių gydytojų, tikėjimo, civilizacijos, mokslo skelbėjų didvyriškos meilės – kurti tokias socialines sąlygas, kurios galėtų visiems laiduoti žmogaus ir krikščionio vertą gyvenimą.[49]

[47] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 38–40: AAS 80 (1988) 564–569; *Idem*, Encikl. *Centesimus annus*, 10: AAS 83 (1991) 805–806.

[48] Pijus XII, Encikl. *Summi Pontificatus*: AAS 31 (1939) 426.

[49] Pijus XII, Nuntius radiophonicus (1941 birželio 1): AAS 33 (1941) 204.

Santrauka

1943 *Visuomenė laiduoja socialinį teisingumą sudarydama sąlygas ir sąjungoms, ir paskiriems individams siekti to, kas jiems priklauso.*

1944 *Pagarba asmeniui rodoma tada, kai kitas žmogus laikomas „antruoju Aš". Tos pagarbos prielaida yra iš vidinio asmens kilnumo išplaukiančios jo pagrindinės teisės.*

1945 *Žmonės yra lygūs dėl savo, kaip asmenų, kilnumo ir iš jo išplaukiančių teisių.*

1946 *Skirtumai tarp žmonių atitinka Dievo planą; Dievas nori, kad mes būtume reikalingi vieni kitiems. Skirtumai turi skatinti krikščionišką meilę.*

1947 *Vienodas visų žmonių kilnumas verčia stengtis mažinti per daug ryškią socialinę ir ekonominę nelygybę ir naikinti neteisingas nelygybes.*

1948 *Solidarumas yra itin krikščioniška dorybė. Su dvasinėmis gėrybėmis jis susijęs dar labiau negu su materialinėmis.*

TREČIAS POSKYRIS

DIEVO IŠGANYMAS: ĮSTATYMAS IR MALONĖ

1949 Palaimai pašauktam, bet nuodėmės sužeistam žmogui reikalingas Dievo teikiamas išganymas. Dievo pagalba jam ateina Kristuje per Įstatymą, kuris žmogui vadovauja, ir per malonę, kuri jį stiprina:

> Darbuokitės savo išganymui su baime ir drebėdami, nes Dievas iš savo palankumo skatina jus ir trokšti, ir veikti! (Fil 2, 12–13).

1 skirsnis

MORALINIS ĮSTATYMAS

1950 Moralinis įstatymas yra Dievo išminties kūrinys. Bibline prasme
53 jį galima apibrėžti kaip tėvišką pamokymą, Dievo pedagogiją. Jis nu-
1719 rodo žmogui kelius ir elgesio taisykles, vedančius į pažadėtąją palaimą ir neleidžiančius sukti blogio keliais, vedančiais tolyn nuo Dievo ir Jo meilės. Jo įsakymai nepajudinami, jo pažadai verti meilės.

1951 Įstatymas yra kompetentingos ir bendruoju gėriu besivadovaujančios valdžios paskelbta elgesio taisyklė. Moralinis įstatymas remiasi Kūrėjo galybe, išmintimi ir gerumu nustatyta protinga kūrinijos tvarka,
295 sukurta kūrinių gerovei ir atsižvelgiant į jų tikslą. Pirmoji ir galutinė kiekvieno įstatymo tiesa yra pagrįsta amžinuoju Įstatymu. Paskelbtas ir proto nustatytas įstatymas reiškia dalyvavimą gyvojo Dievo, visų Kū-
306 rėjo ir Atpirkėjo, apvaizdoje. „Tas *protingas sutvarkymas* ir vadinamas įstatymu“[1]:

[1] Leonas XIII, Encikl. *Libertas praestantissimum*: Leonis XIII Acta 8, 218; plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 90, a. 1, ed. Leon. 7, 149–150.

> Iš visų gyvų būtybių vien žmogus gali didžiuotis buvęs vertas gauti įstatymą iš Dievo; kaip protu apdovanota, gebanti suvokti ir perprasti būtybė, jis turi elgtis protingai ir laisvai, būdamas palenktas Tam, kuris jam visa yra palenkęs.[2] 301

1952 Moralinio įstatymo formos yra įvairios, bet visos tarp savęs suderintos: tai amžinasis įstatymas – dieviškasis visų įstatymų šaltinis, prigimtinis įstatymas, apreikštasis Įstatymas, apimantis Senąjį ir Naująjį, arba Evangelijos, įstatymus, pagaliau civiliniai ir bažnytiniai įstatymai.

1953 Moralinio įstatymo pilnatvė ir vienybė yra Kristuje. Pats Jėzus 578
Kristus yra tobulumo kelias. Jis yra įstatymo tikslas, nes Jis vienas moko Dievo teisumo ir jį suteikia. „Juk Įstatymo tikslas – Kristus, atėjęs nuteisinti kiekvieno, kas tiki" (Rom 10, 4).

I. Prigimtinis moralinis įstatymas

1954 Žmogus yra Kūrėjo išminties ir gerumo dalininkas. Kūrėjas jam 307
suteikė galią tvarkyti savo veiksmus ir gebėjimą valdyti save siekiant tiesos ir gėrio. Prigimtinis įstatymas yra pirmapradė moralinė nuojauta, 1776
leidžianti žmogui protu skirti gėrį ir blogį, tiesą ir melą:

> Prigimtinis įstatymas yra įrašytas ir tarytum įrėžtas kiekvieno žmogaus sieloje, nes tai yra žmogaus protas, įsakantis daryti gera ir draudžiantis nusidėti. [...] Tačiau toks žmogaus proto nurodymas neturėtų įstatymo galios, jei juo neprabiltų ir savęs neatskleistų aukštesnis protas, kuriam turi paklusti mūsų dvasia ir mūsų laisvė.[3]

1955 Dieviškasis bei prigimtinis[4] įstatymas žmogui rodo kelią, kuriuo 1787
eidamas jis darytų gera ir pasiektų savąjį tikslą. Prigimtinis moralinis įstatymas skelbia pirmuosius ir esminius moralinį gyvenimą tvarkančius priesakus. Jo šerdis yra siekti Dievo, visokio gėrio šaltinio ir teisėjo, 396
ir Jam paklusti, lygiai kaip ir suvokti, jog vienas žmogus yra lygiavertis 2070
kitam. Pagrindiniai šio įstatymo priesakai išdėstyti Dekaloge. Įstatymas vadinamas prigimtiniu ne dėl to, kad turėtų ką nors bendra su gamta –

[2] Tertulijonas, *Adversus Marcionem*, 2, 4, 5: CCL 1, 479 (PL 2, 315).
[3] Leonas XIII, Encikl. *Libertas praestantissimum*: Leonis XIII Acta 8, 219.
[4] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 89: AAS 58 (1966) 1111–1112.

neprotingų būtybių prigimtimi, bet kad jį skelbiantis protas priklauso žmogaus prigimčiai:

> Kur įrašytos šios taisyklės, jei ne knygoje tos šviesos, kurią vadiname tiesa? Tenai aprašytas kiekvienas teisingas įstatymas; iš jos jis pasiekia teisingai gyvenančio žmogaus širdį, ne į ją persikeldamas, bet tarytum įspausdamas joje savo žymę, kaip antspaudas, kurio ženklas įspaudžiamas į vašką ir kartu antspaudo nepalieka.[5]
>
> Prigimtinis įstatymas yra ne kas kita, kaip Dievo mums duota proto šviesa; jos padedami, mes sužinome, ką reikia daryti ir ko vengti. Tą šviesą, arba tą įstatymą, Dievas suteikė mus kurdamas.[6]

1956 Kiekvieno žmogaus širdyje esančio ir proto patvirtinto prigimti-
2261 nio įstatymo nurodymai yra *visuotiniai* ir privalomi visiems žmonėms. Jis išreiškia žmogaus kilnumą ir yra pagrindinių jo teisių ir pareigų pamatas:

> Iš tiesų yra tikrasis, tai yra teisingo proto įstatymas; jis atitinka prigimtį, apima visus žmones, yra nekintamas ir amžinas; įsakydamas jis įpareigoja, drausdamas neleidžia suklysti. [...] Būtų šventvagystė pakeisti jį priešingu įstatymu; negalima jo atšaukti net iš dalies, ir niekas negali jo visai panaikinti.[7]

1957 Prigimtinio įstatymo taikymas labai įvairuoja; gali prireikti gerai jį apmąstyti atsižvelgiant į daugelį nuo vietos, laiko ir aplinkybių priklausančių gyvenimo sąlygų. Vis dėlto ir kultūrų įvairovėje prigimtinis įstatymas išlieka žmones vienijančia taisykle, nurodančia jiems bendrus principus, nepaisant neišvengiamo jų skirtingumo.

2072 1958 Prigimtinis įstatymas *nekinta*[8] ir išlieka toks pat istorijos permainose; jis nepriklauso nuo idėjų ir papročių kaitos ir palaiko jų pažangą. Jį išreiškiančios taisyklės galioja kaip esminės. Net jei jo principai ir neigiami, jo neįmanoma nei sunaikinti, nei išrauti iš žmogaus širdies. Jis visada atgyja pavienių žmonių ir visuomenės gyvenime:

[5] Šv. Augustinas, *De Trinitate*, 14, 15, 21: CCL 50A, 451 (PL 42, 1052).

[6] Šv. Tomas Akvinietis, *In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta expositio*, c. 1, in: *Opera omnia*, v. 27, Paryžius, 1875, p. 144.

[7] Markas Tulijus Ciceronas, *De re publica*, 3, 22, 33: *Scripta quae manserunt omnia*, Bibliotheca Teubneriana fasc. 39, ed. K. Ziegler, Leipcigas, 1969, p. 96.

[8] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 10: AAS 58 (1966) 1033.

> Iš tiesų, vagystę baudžia tavo įstatymas, Viešpatie, ir įstatymas, parašytas žmonių širdyse, ir pati netiesa jo sunaikinti negali.[9]

1959 Prigimtinis įstatymas, būdamas labai geras Kūrėjo kūrinys, deda tvirtus pamatus, ant kurių žmogus gali statydinti jo pasirinkimams vadovaujančių moralės taisyklių pastatą. Jis taip pat yra būtina moralinė 1879
atrama žmonių bendruomenei ugdyti. Pagaliau jis tampa civilinio įstatymo, susijusio su juo tiek darant išvadas iš jo principų, tiek jį papildant pozityviomis teisinėmis normomis, reikiamu pagrindu.

1960 Prigimtinio įstatymo priesakus ne visi žmonės suvokia vienodai aiškiai ir tiesiogiai. Nusidėjusiam žmogui dabartiniame būvyje 2071
yra būtina malonė ir Apreiškimas, kad „visi žmonės nesunkiai, iš tiesų patikimai ir be klaidos priemaišų“[10] galėtų pažinti religines ir moralines tiesas. Prigimtinis įstatymas tampa Dievo parengtu ir su Šventosios 37
Dvasios veikimu suderintu pagrindu apreikštajam Įstatymui ir malonei.

II. Senasis Įstatymas

1961 Dievas, mūsų Kūrėjas ir Atpirkėjas, išsirinko Izraelį savo tauta ir apreiškė jai savo Įstatymą. Taip Jis parengė Kristaus atėjimą. Mozės 62
Įstatyme yra daug prigimtiniam protui prieinamų tiesų. Jos buvo paskelbtos ir kaip autentiškos patvirtintos išganymo Sandoroje.

1962 Senasis Įstatymas yra pirmas apreikštojo Įstatymo tarpsnis. Jo moralinių nuostatų santrauka yra Dešimt įsakymų. Dekalogo įsakymai 2058
deda pagrindus pagal Dievo paveikslą sukurto žmogaus pašaukimui, draudžia, kas priešinga Dievo ir artimo meilei, ir įsako, kas jai yra esminga. Dekalogas yra kiekvieno žmogaus sąžinės šviesa, kad jam parodytų Dievo pašaukimą bei kelius ir saugotų jį nuo blogio:

> Įstatymo plokštėse Dievas užrašė tai, ko žmonės neįstengė perskaityti savo širdyse.[11]

[9] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 2, 4, 9: CCL 27, 21 (PL 32, 678).

[10] Vatikano I Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Filius*, c. 2: DS 3005; Pijus XII, Encikl. *Humani generis*: DS 3876.

[11] Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 57, 1: CCL 39, 708 (PL 36, 673).

1963 Pagal krikščioniškąją tradiciją, šis šventas[12], dvasinis[13] ir geras[14]
1610 Įstatymas dar nėra tobulas. Kaip auklėtojas[15] jis parodo, ką reikia daryti, bet pats neduoda Dvasios stiprybės ir malonės jo laikytis. Dėl nuodė-
2542 mės, kurios negali pašalinti, jis lieka nelaisvės įstatymu. Jo užduotis, pasak šv. Pauliaus, yra pasmerkti ir *parodyti nuodėmę*, kuri diegia „geismo
2515 įstatymą"[16] žmogaus širdyje. Vis dėlto Įstatymas lieka pirmuoju tarpsniu kelyje į Dievo karalystę. Jis parengia ir nuteikia išrinktąją tautą ir kiekvieną krikščionį atsiversti ir įtikėti Dievą Gelbėtoją. Jo mokymas visados išlieka kaip Dievo žodis.

122 1964 Senasis Įstatymas yra *pasirengimas Evangelijai*. „Įstatymas jiems buvo ir mokymas, ir būsimų dalykų pranašystė."[17] Jis pranašauja ir žada išlaisvinimą iš nuodėmės, kurį įgyvendins Kristus, teikia Naujajam Įstatymui įvaizdžių, *typos*, simbolių gyvenimui pagal Dvasią paaiškinti. Įstatymas galiausiai atbaigiamas Išminties ir Pranašų knygų mokymu, kreipiančiu jį į Naująją Sandorą ir Dangaus karalystę:

> Senojo Testamento laikais buvo žmonių, turėjusių Šventosios Dvasios meilės ir malonės ir pirmiausia troškusių dvasinių ir amžinųjų pažadų; ta prasme jie priklausė Naujajam Įstatymui. Kita vertus, ir Naujajame Testamente yra kūniškų žmonių, dar nepasiekusių Naujojo Įstatymo tobu-
> 1828 lumo; juos ir Naujajame Testamente reikėjo palenkti dorybingiems darbams bausmės baime ir tam tikrais laikinaisiais pažadais. Nors Senasis Įstatymas ir davė meilės įsakymų, tačiau nesuteikė Šventosios Dvasios, per kurią „Dievo meilė yra išlieta mūsų širdyse" (Rom 5, 5).[18]

III. Naujasis, arba Evangelijos, Įstatymas

1965 Naujasis, arba Evangelijos, Įstatymas yra dieviškojo – prigimti-
459 nio ir apreikšto – Įstatymo atbaigimas čia, žemėje. Tai Kristaus kūrinys,
581 kuris pirmiausia išreikštas Kalno pamoksle. Tai ir Šventosios Dvasios kūrinys; per Ją jis tampa vidiniu meilės įstatymu: „Aš su Izraelio namais

[12] Plg. Rom 7, 12.
[13] Plg. Rom 7, 14.
[14] Plg. Rom 7, 16.
[15] Plg. Gal 3, 24.
[16] Plg. Rom 7.
[17] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses*, 4, 15, 1: SC 100, 548 (PG 7, 1012).
[18] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 107, a. 1, ad 2, ed. Leon. 7, 279.

[...] sudarysiu Naują Sandorą [...]. Aš duosiu savo įstatymus jų protams ir juos įrašysiu jų širdyse, aš būsiu jiems Dievas, o jie bus man tauta" (Žyd 8, 8 ir 10).[19] 715

1966 Naujasis Įstatymas yra per tikėjimą į Kristų tikintiesiems duota *Šventosios Dvasios malonė*. Ji veikia meile, Viešpaties Kalno pamokslu mus moko, ką reikia daryti, ir sakramentais suteikia malonę tai daryti: 1999

> Kas pamaldžiai ir įžvalgiai apmąstys, ką mūsų Viešpats yra kalbėjęs Kalno pamoksle, pateiktame šv. Mato evangelijoje, tas neabejotinai jame atras tobulas krikščioniškojo gyvenimo gaires. [...] Tame pamoksle yra visi įsakymai, reikalingi krikščioniškajam gyvenimui ugdyti.[20]

1967 Evangelijos Įstatymas įvykdo[21], sutaurina, pranoksta ir atbaigia Senąjį Įstatymą. Palaiminimais jis *įvykdo Dievo pažadus*, juos išaukštindamas ir nukreipdamas į „dangaus karalystę". Jis kreipiasi į tuos, kurie pasirengę su tikėjimu priimti šią naują viltį: į vargdienius, nuolankiuosius, liūdinčius, tyraširdžius, persekiojamus dėl Kristaus; taip jis tiesia nuostabius kelius į Dievo karalystę. 577

1968 Evangelijos Įstatymas *įvykdo* Įstatymo *įsakus*. Užuot panaikinęs ar sumenkinęs moralinius Senojo Įstatymo priesakus, Viešpaties pamokslas atskleidžia jame slypinčias galimybes ir iškelia naujus jo reikalavimus: apreiškia visą dieviškąją ir žmogiškąją Senojo Įstatymo tiesą. Jis neprideda naujų išorinių įsakymų, bet siekia atnaujinti pačias žmogaus veiksmų šaknis, tai yra širdį, kurioje žmogus pasirenka, kas tyra ar netyra,[22] kurioje išauga tikėjimas, viltis ir meilė, o su jomis ir kitos dorybės. Tad Evangelija siekia Įstatymo pilnatvės, ragindama sekti Tėvo tobulumu,[23] pagal dieviškojo didžiadvasiškumo pavyzdį atleisti priešams ir melstis už persekiotojus.[24] 129 582

1969 *Religiniai veiksmai*: išmalda, malda ir pasninkas Naujajame Įstatyme atliekami pasirodant „Tėvui, reginčiam slaptoje", užuot 1434

[19] Plg. Jer 31, 31–34.
[20] Šv. Augustinas, *De sermone Domini in monte*, 1, 1, 1: CCL 35, 1–2 (PL 34, 1229–1231).
[21] Plg. Mt 5, 17–19.
[22] Plg. Mt 15, 18–19.
[23] Plg. Mt 5, 48.
[24] Plg. Mt 5, 44.

troškus, „kad būtų žmonių matomi“.[25] Naujojo Įstatymo malda yra „Tėve mūsų“.[26]

1696 1970 Evangelijos Įstatymas apima lemiamą pasirinkimą tarp „dviejų
1789 kelių“[27] ir ragina įgyvendinti Viešpaties žodžius;[28] Įstatymo santrauka yra *aukso taisyklė*: „Tad visa, ko norite, kad jums darytų žmonės, ir jūs patys jiems darykite; nes tai ir yra Įstatymas ir Pranašai“ (Mt 7, 12).[29]

1823 Visas Evangelijos Įstatymas glūdi Jėzaus *naujame įsakyme*[30] mylėti vienas kitą, kaip Jis mus mylėjo.[31]

1971 Kalno pamokslą dera papildyti ir *moraline apaštalų pamokymų katecheze* iš Šventojo Rašto: Rom 12–15; 1 Kor 12–13; Kol 3–4; Ef 4–6 ir t. t. Ja perduodamas apaštalų autoritetu paremtas Viešpaties mokymas, pirmiausia apie dorybes, išplaukiančias iš tikėjimo į Kristų ir gaivinamas meilės, kuri yra svarbiausia Šventosios Dvasios dovana. „Meilė tebūna be veidmainystės. [...] Nuoširdžiai mylėkite vieni kitus broliška meile. [...] Džiaukitės viltyje, būkite kantrūs varge, ištvermingi maldoje. Rūpinkitės šventųjų reikalais, puoselėkite svetingumą“ (Rom 12, 9–13). Ši katechezė taip pat moko mus sąžinės reikalus svarstyti savo santykių
1789 su Kristumi ir su Bažnyčia šviesoje.[32]

782 1972 Naujasis Įstatymas yra vadinamas *meilės įstatymu*, nes skatina veikti labiau vadovaujantis Šventosios Dvasios išliejama meile negu baime; *malonės įstatymu*, nes per tikėjimą ir sakramentus teikia malonės jėgą mūsų veikimui; *laisvės įstatymu*[33], nes išlaisvina mus iš ritualinių ir teisinių Senojo Įstatymo taisyklių, leidžia mums, meilės skatinamiems,
1828 veikti spontaniškai, pagaliau iš tarno, nežinančio, „ką veikia jo šeimininkas“, tapti Kristaus draugu – „nes jums viską paskelbiau, ką buvau iš savo Tėvo girdėjęs“ (Jn 15, 15), – ir net įvaikiu.[34]

[25] Plg. Mt 6, 1–6; 16–18.
[26] Plg. Mt 6, 9–13.
[27] Plg. Mt 7, 13–14.
[28] Plg. Mt 7, 21–27.
[29] Plg. Lk 6, 31.
[30] Plg. Jn 13, 34.
[31] Plg. Jn 15, 12.
[32] Plg. Rom 14; 1 Kor 5–10.
[33] Plg. Jok 1, 25; 2, 12.
[34] Plg. Gal 4, 1–7; 21–31; Rom 8, 15–17.

1973 Naujajame Įstatyme, be įsakymų, yra ir *Evangelijos patarimų.* 2053
Tradicinis Dievo įsakymų ir Evangelijos patarimų atskyrimas remiasi
jų santykiu su meile, su krikščioniškojo gyvenimo tobulumu. Įsakymai 915
turi pašalinti, kas nesuderinama su meile. Patarimų tikslas – pašalinti,
kas gali būti kliūtimi meilei tobulėti, net jei ir nebūtų jai priešinga.[35]

1974 Evangelijos patarimais parodoma gyva meilės pilnatvė: meilė
niekada nenurimsta, jei neduoda vis daugiau. Jie liudija meilės polėkį
ir žadina mūsų dvasinį budrumą. Naujojo Įstatymo tobulumą iš esmės 2013
lemia Dievo ir artimo meilės įsakymai. Tiesesnius kelius ir tinkamesnes
priemones jam pasiekti nužymi patarimai; kiekvienam žmogui dera
jais vadovautis pagal savo pašaukimą:

> Dievas nori, kad kiekvienas žmogus laikytųsi ne visų patarimų, o tik tų, kurie tinka skirtingiems asmenims, laikams, progoms ir žmonių jėgoms, ir kurių reikalauja meilė; būdama visų dorybių, įsakymų, patarimų ir apskritai visų įstatymų ir krikščioniškų veiksmų karalienė, ji visus juos atitinkamai paskirsto pagal svarbą, sutvarko, nurodo jų laiką ir įvertina.[36]

Santrauka

1975 *Pasak Šventojo Rašto, Įstatymas yra tėviškas Dievo pamokymas, nurodantis žmogui kelius, vedančius į pažadėtą laimę, ir neleidžiantis sukti blogio keliais.*

1976 *„Įstatymas yra už bendruomenę atsakingo asmens paskelbtas protingas paliepimas bendrojo gėrio labui."*[37]

1977 *Įstatymo tikslas yra Kristus,*[38] *Jis vienas moko Dievo teisumo ir jį suteikia.*

1978 *Prigimtinis įstatymas daro pagal Kūrėjo paveikslą sukurtą žmogų Dievo išminties ir gerumo dalininku. Įstatymas išreiškia žmogaus kilnumą ir yra pagrindinių jo teisių ir pareigų pamatas.*

[35] Plg. Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 184, a. 3, ed. Leon. 10, 453–454.
[36] Šv. Pranciškus Salezas, *Traité de l'amour de Dieu*, 8, 6, in: *Oeuvres*, v. 5, Ansi, 1894, p. 75.
[37] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 1–2, q. 90, a. 4, c, ed. Leon. 7, 152.
[38] Plg. Rom 10, 4.

1979 *Prigimtinis įstatymas nekinta ir išlieka toks pat per visą istoriją. Jį išreiškiančios taisyklės galioja kaip esminės. Jis yra būtinas pagrindas moralinėms taisyklėms ir civiliniams įstatymams rengti.*

1980 *Senasis Įstatymas yra pirmas apreikštojo Įstatymo tarpsnis. Jo moralinių nuostatų santrauka yra Dešimt įsakymų.*

1981 *Mozės Įstatyme daug protui prieinamų tiesų. Dievas jas apreiškė, nes žmonės jų neįstengė perskaityti savo širdyse.*

1982 *Senasis Įstatymas yra pasirengimas Evangelijai.*

1983 *Naujasis Įstatymas yra per tikėjimą į Kristų gauta, meile veikianti Šventosios Dvasios malonė. Pirmiausia jis buvo Viešpaties išreikštas Kalno pamoksle ir malonę mums teikia per sakramentus.*

1984 *Evangelijos Įstatymas įvykdo, pranoksta ir atbaigia Senąjį Įstatymą: jo pažadus – dangaus karalystės palaiminimais, jo įsakymus – atnaujindamas žmogaus veiksmų šaltinį, tai yra širdį.*

1985 *Naujasis Įstatymas yra meilės įstatymas, malonės įstatymas, laisvės įstatymas.*

1986 *Naujajame Įstatyme, be įsakymų, yra Evangelijos patarimų. „Bažnyčios šventumas taip pat yra ypatingu būdu ugdomas įvairiopais patarimais, kurių Viešpats Evangelijoje duoda savo mokiniams.“*[39]

2 skirsnis
MALONĖ IR NUTEISINIMAS

I. Nuteisinimas

1987 Šventosios Dvasios malonė turi galią mus nuteisinti, tai yra nu-
734 plauti mūsų nuodėmes ir mums suteikti Dievo teisumą tikėjimu į Jėzų Kristų[40] ir Krikštu[41]:

[39] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48.
[40] Plg. Rom 3, 22.
[41] Plg. Rom 6, 3–4.

> Jeigu esame mirę su Kristumi, tikime ir gyvensią su juo. Mes žinome, kad, prisikėlęs iš numirusių, Kristus daugiau nebemiršta; mirtis Jam nebeturi galios. Kad jis numirė, tai numirė nuodėmei kartą visiems laikams, o kad gyvena – gyvena Dievui. Taip ir jūs laikykite save mirusiais nuodėmei, o gyvais Dievui Kristuje Jėzuje (Rom 6, 8–11).

1988 Šventosios Dvasios galia mes dalyvaujame Kristaus kančioje, mirdami nuodėmei, ir Jo Prisikėlime – gimdami naujam gyvenimui; mes esame Jo Kūno – Bažnyčios[42] – nariai, šakelės, įskiepytos į vynmedį, kuris yra Jis pats[43]: 654

> Dvasios dėka turime dalį Dieve. Būdami Dvasios dalininkai, tampame dieviškosios prigimties dalininkais (...). Dėl to tie, kuriuose gyvena Šventoji Dvasia, yra sudievinti.[44] 460

1989 Pirmasis Šventosios Dvasios malonės veikimo vaisius yra *atsivertimas*, kuris nuteisina, kaip yra skelbęs Jėzus Evangelijos pradžioje: „Atsiverskite, nes čia pat Dangaus Karalystė“ (Mt 4, 17). Malonės veikiamas, žmogus atsigręžia į Dievą ir nusigręžia nuo nuodėmės; taip jis gauna atleidimą ir teisumą iš aukštybių. Šis „nuteisinimas nėra tik nuodėmių atleidimas, bet ir vidinio žmogaus pašventinimas bei atnaujinimas“[45]. 1427

1990 Nuteisinimas *išlaisvina žmogų nuo nuodėmės*, kuri prieštarauja Dievo meilei, ir nuvalo jo širdį. Nuteisinimas kyla iš gailestingo, atleidimą teikiančio Dievo iniciatyvos. Jis sutaikina žmogų su Dievu, išvaduoja iš nuodėmės vergijos ir gydo. 1446 1733

1991 Nuteisinimas drauge yra ir tikėjimu į Jėzų Kristų *priimtas Dievo teisumas*. „Teisumas“ reiškia, kad dieviškoji meilė yra teisi. Drauge su nuteisinimu mūsų širdis pripildo tikėjimas, viltis ir meilė; mums suteikiama dovana paklusti Dievo valiai. 1812

1992 Nuteisinimą mums *pelnė Kristaus kančia*; Jis paaukojo save ant kryžiaus kaip gyvą, šventą, Dievui patinkančią atnašą, o Jo kraujas tapo permaldavimo už visų žmonių nuodėmes priemone. Nuteisinimas teikiamas Krikštu – tikėjimo sakramentu. Jis padaro mus panašius į 617 1266

[42] Plg. 1 Kor 12.

[43] Plg. Jn 15, 1–4.

[44] Šv. Atanazas Aleksandrietis, *Epistula ad Serapionem*, 1, 24: PG 26, 585–588.

[45] Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 7: DS 1528.

teisųjį Dievą, kuris savo gailestingumo galia mus daro teisius iš vidaus.
294 Nuteisinimo tikslas yra Dievo ir Kristaus garbė ir amžinojo gyvenimo dovana:[46]

> Bet dabar be Įstatymo pasireiškė Dievo teisumas, paliudytas Įstatymo ir Pranašų. Tai Dievo teisumas, tikėjimu į Jėzų Kristų duodamas visiems tikintiesiems. Nėra jokio skirtumo, nes visi yra nusidėję ir stokoja Dievo garbės, o nuteisinami dovanai jo malone dėl Kristaus Jėzaus atpirkimo. Dievas jį paskyrė permaldavimo auka, jo kraujo galia, veikiančia per tikėjimą. Jis norėjo parodyti savo teisumą tuo, kad nenubaudė už nuodėmes, padarytas anksčiau, dieviškojo kantrumo laikais, ir norėjo parodyti savo teisumą dabartiniu metu, pasirodydamas esąs teisus ir nuteisinantis tą, kuris tiki Jėzų (Rom 3, 21–26).

2008 1993 Nuteisinimas leidžia *bendradarbiauti Dievo malonei ir žmogaus laisvei*. Jis pasireiškia tuo, kad žmogus tikėjimu pritaria jį atsiversti šaukiančiam Dievo žodžiui, o meile bendradarbiauja su tą pritarimą pranokstančiu ir remiančiu Šventosios Dvasios veikimu:

2068 > Kai Dievas paliečia žmogaus širdį, apšviesdamas jį Šventąja Dvasia, nei pats žmogus nelieka visiškai pasyvus, priimdamas šį įkvėpimą, juo labiau kad gali jį ir atmesti, nei pasidaro teisus Dievo akyse vien savo laisva valia be Jo malonės.[47]

1994 Nuteisinimas yra *iškiliausias Dievo meilės darbas*, Jėzuje Kristuje apreikštas ir Šventosios Dvasios įvykdomas. Šventasis Augustinas
312 mano, kad bedievio nuteisinimas „yra didingesnis darbas už dangaus ir žemės sukūrimą“, nes „dangus ir žemė praeis, o išrinktųjų išganymas ir nuteisinimas pasiliks“[48]. Jis net mano, kad nusidėjėlių nuteisinimas taip pat pranoksta teisiųjų angelų sukūrimą, nes taip parodomas dar dides-
412 nis gailestingumas.

741 1995 Šventoji Dvasia yra vidinis mokytojas. Padėdamas gimti „vidiniam žmogui“[49], nuteisinimas *pašventina* jį visą:

> Kaip buvote atidavę savo kūno narius vergauti netyrumui ir nedorybei, kad elgtumėtės nedorai, taip dabar atiduokite savo narius tarnauti tei-

[46] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 7: DS 1529.
[47] Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 5: DS 1525.
[48] Šv. Augustinas, *In Iohannis evangelium tractatus*, 72, 3: CCL 36, 508 (PL 35, 1823).
[49] Plg. Rom 7, 22; Ef 3, 16.

sumui, kad taptumėte šventi. [...] Dabar, išvaduoti iš nuodėmės ir tapę Dievo tarnais, jūs turite kaip vaisių šventumą ir kaip baigtį – amžinąjį gyvenimą (Rom 6, 19. 22).

II. Malonė

1996 Mūsų nuteisinimas kyla iš Dievo malonės. Malonė yra Dievo 153
palankumas, neužsitarnaujamai teikiama pagalba, kad atsilieptume į Jo pašaukimą: taptume Dievo vaikais[50], Jo įvaikiais[51], dieviškosios prigimties[52], amžinojo gyvenimo[53] dalininkais.

1997 Malonė yra *dalyvavimas Dievo gyvenime*; ji įvesdina mus į vi- 375, 260
dinį dieviškosios Trejybės gyvenimą: per Krikštą krikščionis dalyvauja Kristaus – Jo kūno Galvos – malonėje. Kaip „įvaikis", susivienijęs su vienatiniu Dievo Sūnumi, jis jau gali Dievą vadinti „Tėvu". Jame gyvena Dvasia, kuri jam įkvepia meilę ir ugdo Bažnyčią.

1998 Pašaukimas amžinajam gyvenimui yra *antgamtinis*. Jis visiškai 1719
priklauso nuo mūsų neužsitarnautos Dievo iniciatyvos, kadangi tik Jis vienas gali save apreikšti ir patsai save dovanoti. Tas pašaukimas pranoksta ir žmogaus, ir bet kurio kūrinio proto galias ir valios jėgas.[54]

1999 Kristaus malonė yra neužsitarnauta, Dievo teikiama dovana, kuria Šventoji Dvasia dieviškąjį gyvenimą įlieja į mūsų sielą, kad ją iš- 1966
gydytų iš nuodėmės ir pašventintų. Tai Krikštu gauta *pašvenčiamoji*, arba *sudievinamoji, malonė*. Mumyse ji yra pašventinimo šaltinis:[55]

> Taigi kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena – praėjo, štai atsirado nauja. O visa tai iš Dievo, kuris mus per Kristų sutaikino su savimi (2 Kor 5, 17–18).

2000 Pašvenčiamoji malonė yra išliekamoji dovana, pastovi ir antgamtinė būklė, tobulinanti pačią sielą, kad ji būtų pajėgi gyventi su Dievu ir veikti Jo meilės galia. Skirtina *išliekamoji malonė* – pastovus

[50] Plg. Jn 1, 12–18.
[51] Plg. Rom 8, 14–17.
[52] Plg. 2 Pt 1, 3–4.
[53] Plg. Jn 17, 3.
[54] Plg. 1 Kor 2, 7–9.
[55] Plg. Jn 4, 14; 7, 38–39.

gebėjimas gyventi ir veikti pagal Dievo pašaukimą – ir *padedamosios malonės*, tai yra Dievo įsikišimas atsivertimo pradžioje arba pašventinimo metu.

490 2001 Jau *žmogaus pasirengimas* priimti malonę yra malonės darbas. Ji būtina, kad pažadintų mūsų bendradarbiavimą, kai esame nuteisinami tikėjimu ir pašventinami meile. Dievas užbaigia mumyse, ką yra pradėjęs, „nes Jis pradeda, taip paveikdamas, kad mes panorėtume, ir užbaigia, bendradarbiaudamas su jau atsivertusia mūsų valia“[56]:

> Nors mes taip pat veikiame, bet veikiame tik drauge su veikiančiuoju Dievu. Jo gailestingumas yra už mus pirmesnis, kad būtume išgydyti, ir toliau lydi, kad, kartą išgydyti, būtume nuolat gaivinami; pirmesnis, kad būtume pašaukti, ir lydi, kad būtume pašlovinti; pirmesnis, kad pamaldžiai gyventume, ir lydi, kad visuomet gyventume su Dievu, kadangi be Jo mes nieko negalime padaryti.[57]

1742 2002 Laisva Dievo iniciatyva reikalauja *žmogaus laisvo atsako*, nes Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą ir drauge su laisve davė jam galią pažinti Dievą ir Jį mylėti. Siela tik būdama laisva gali įžengti į meilės bendrystę. Dievas žmogaus širdį paliečia netarpiškai ir paveikia tiesiogiai. Jis įdiegė žmogui tiesos ir gėrio troškimą, kurį tik Jis vienas gali patenkinti. Šį troškimą, pranokdami visus lūkesčius, atitinka „amžinojo gyvenimo“ pažadai:

> O septintoji diena yra be vakaro ir neturi nusileidimo, nes pašventinai ją tęstis amžinai, idant, kadangi tu po visų savo „labai gerų“ darbų ilsėjaisi septintą dieną, [...], mums tavo knygos balsas paskelbtų, kad ir mes po savo darbų, kurie „labai geri“, nes Tu mums juos dovanojai, ilsėsimės
2550 Tavyje amžinojo gyvenimo šabo dieną.[58]

1108 2003 Malonė pirmiausia ir ypač yra dovana Šventosios Dvasios, kuri mus nuteisina ir pašventina. Tačiau malonė apima ir tas dovanas, kurias Šventoji Dvasia mums teikia, kad susietų su savo darbu ir padarytų mus gebančius bendradarbiauti išganant kitus ir ugdant Kristaus
1127 Kūną – Bažnyčią. Tai *sakramentinės malonės*, arba dovanos, būdingos įvairiems sakramentams. Be to, yra ir *ypatingųjų malonių*, dar vadi-

[56] Šv. Augustinas, *De gratia et libero arbitrio*, 17, 33: PL 44, 901.
[57] Šv. Augustinas, *De natura et gratia*, 31, 35: CSEL 49, 258–259 (PL 44, 264).
[58] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 13, 36, 51: CCL 27, 272 (PL 32, 868).

namų *charizmomis* pagal šv. Pauliaus vartojamą graikišką žodį, kuris reiškia palankumą, dosnią dovaną, geradarybę.[59] Kad ir kokios jos būtų (kartais ir nepaprastos, kaip stebuklų ar kalbų dovana), charizmos su- 799–801
sijusios su pašvenčiamąja malone; jų tikslas yra bendrasis Bažnyčios gėris. Jos tarnauja Bažnyčią ugdančiai meilei.[60]

2004 Tarp ypatingų dovanų minėtinos *luomo malonės*, kurios lydi žmones, einančius atsakingas krikščioniškojo gyvenimo ir bažnytinių tarnybų pareigas:

> Turime įvairių dovanų, nelygu kokia malonė mums suteikta. Kas turi pranašystės dovaną, tegul ja naudojasi, laikydamasis tikėjimo; kas dovaną tarnauti – tetarnauja, kas mokyti – tegul moko, kas paraginti – tegul ragina; kas dovaną šelpti – tegul šelpia dosniai, kas vadovauti – tegul vadovauja rūpestingai; kas dovaną gailestingumo darbams – tegul pagelbi kitiems su džiaugsmu (Rom 12, 6–8).

2005 Būdama antgamtinė, malonė yra *neprieinama mūsų patyrimui* ir gali būti pažinta vien per tikėjimą. Tad mes negalime remtis savo jausmais arba darbais spręsdami, ar esame nuteisinti ir išganyti.[61] Vis dėlto Viešpaties žodžiai: „Jūs pažinsite juos iš jų vaisių" (Mt 7, 20) ir matomos Dievo geradarybės mūsų ir šventųjų gyvenime mums laiduoja, kad malonė mumyse veikia ir skatina vis labiau tikėti ir taip pasitikėti, kaip pasitiki vargdienis.

> Vienas gražiausių tokio elgesio pavyzdžių yra šv. Joanos Arkietės atsakymas į bažnytinių teisėjų jai užduotą keblų klausimą, ar ji laiko save turinčia Dievo malonę: „Jeigu jos neturiu, tegu Dievas man ją suteikia; jeigu turiu, tegu Dievas man ją išsaugo."[62]

III. Nuopelnai

> Tavo didybę skelbia dangaus šventieji, nes, jų nuopelnus vainikuodamas, tu savo malonės dovanas vainikuoji.[63]

[59] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 12: AAS 57 (1965) 16–17.
[60] Plg. 1 Kor 12.
[61] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 9: DS 1533–1534.
[62] Šv. Joana Arkietė, *Dictum*, in: *Procès de condamnation*, ed. P. Tisset, Paryžius, 1960, p. 62.
[63] *I dėkojimo giesmė įvairių šventųjų garbei*, in: *Romos mišiolas*, *I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 458; plg. „Doctor gratiae", Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 102, 7: CCL 40, 1457 (PL 37, 1321).

1723 2006 Žodis „nuopelnas“ paprastai reiškia *privalomą* bendruomenės ar visuomenės *atlygį* vienam iš jos narių už jo veiksmus, pripažintus gerais arba blogais, vertus apdovanojimo arba bausmės. Atlygis už nuo-
1807 pelnus išplaukia iš lygybės principui pavaldžios teisingumo dorybės.

2007 Griežta prasme žmogus neturi jokių nuopelnų Dievo akyse. Ne-
42 lygybė tarp Jo ir mūsų yra begalinė, nes mes visa esame gavę iš Jo, savo Kūrėjo.

2008 Krikščioniškajame gyvenime žmogaus nuopelnai Dievo akyse
306 atsiranda dėl to, kad *Dievas laisvai nutarė leisti žmogui bendradarbiauti su Jo malone*. Tėviškas Dievo veikimas savo poveikiu yra pirmesnis,
155, 970 laisvas žmogaus bendradarbiavimas paskesnis, tad ir nuopelnai dėl gerų darbų pirmiausia priskirtini Dievo malonei ir tik paskui tikinčiajam. Taigi žmogaus nuopelnų šaltinis galiausiai yra Dievas, nes geri žmogaus darbai prasideda Kristuje iš Šventosios Dvasios įkvėpimo ir pagalbos.

2009 Įvaikystė, per malonę daranti mus dieviškosios prigimties dalininkais, dėl mūsų neužsitarnauto Dievo teisumo gali mums suteikti *tikrų nuopelnų*. Tokia yra teisė per malonę, absoliuti meilės teisė, kuri mus daro Kristaus „bendrapėdiniais“, vertais gauti „pažadėtąjį amžinojo gyvenimo palikimą“[64]. Mūsų gerų darbų nuopelnai yra dieviškojo
604 gerumo dovanos.[65] „Pirma buvo duota malonė; dabar grąžinama skola. [...] Tavo nuopelnai yra Dievo dovanos.“[66]

2010 Kadangi malonės srityje iniciatyva yra Dievo, *niekas negali pel-*
1998 *nyti pirmosios malonės*, kuria prasideda atsivertimas, atleidimas ir nuteisinimas. Paskui, Šventosios Dvasios ir meilės skatinami, *mes galime pelnyti* sau ir kitiems malonių, reikalingų mums pašventinti, malonei ir meilei skleistis, taip pat amžinajam gyvenimui pasiekti. Laikantis Dievo išminties gali būti pelnytos net laikinosios gėrybės, tokios kaip sveikata ar draugystė. Tų malonių ir gėrybių prašome krikščioniška malda. Meldžiantis mums rūpi gauti ir nuopelningiems darbams reikalingos malonės.

[64] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1546.
[65] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, c. 16: DS 1548.
[66] Šv. Augustinas, *Sermo* 298, 4–5: SPM 1, 98–99 (PL 38, 1367).

2011 *Visų mūsų nuopelnų šaltinis* Dievo akyse *yra mūsų meilė Kristui.* Malonė, veiklia meile vienydama mus su Kristumi, laiduoja mūsų veiksmų antgamtiškumą ir kartu jų nuopelningumą tiek Dievo, tiek žmonių akyse. Šventieji visada aiškiai suvokdavo, kad jų nuopelnai yra gryna malonė: 492

> Pasibaigus žemiškajam ištrėmimui, aš viliuosi džiaugtis Tavimi Tėvynėje, tačiau nesu linkusi kaupti nuopelnų dangui; aš noriu darbuotis vien iš meilės Tau [...]. Atėjus šio gyvenimo vakarui, stosiu priešais Tave tuščiomis rankomis, nes neprašau Tavęs, Viešpatie, kad skaičiuotum mano darbus. Visas mūsų teisumas varganas Tavo akyse. Aš gi trokštu prisidengti Tavo paties *teisumu* ir, kaip Tavo *meilės dovaną*, visai amžinybei gauti *Tave patį*...[67] 1460

IV. Krikščioniškasis šventumas

2012 „Viskas išeina į gera mylintiems Dievą. [...]. Kuriuos jis iš anksto numatė, tuos iš anksto ir paskyrė tapti panašius į jo Sūnaus pavidalą, kad šis būtų pirmgimis iš daugelio brolių. Kuriuos jis iš anksto paskyrė, tuos ir pašaukė; kuriuos pašaukė, tuos ir nuteisino; kuriuos nuteisino, tuos ir išaukštino“ (Rom 8, 28–30). 459

2013 „Visi Kristaus tikintieji, kad ir kokia būtų jų užimama vieta ar luomas, šaukiami siekti krikščioniškojo gyvenimo pilnatvės ir meilės tobulybės.“[68] Visi yra pašaukti būti šventi: „Būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas“ (Mt 5, 48): 915, 2545 825

> Tam tobulumui pasiekti tikintieji tepanaudoja sugebėjimus, atseikėtus jiems pagal Kristaus dovanos saiką, idant [...], visur klusniai vykdydami Tėvo valią, visa dvasia pasišvęstų Dievo garbei ir artimo tarnybai. Šitaip Dievo tautos šventumas suvešės gausiais vaisiais, kaip Bažnyčios istorija ryškiai rodo daugybės šventųjų gyvenimu.[69]

2014 Dvasinė pažanga krypsta vis glaudesnės vienybės su Kristumi link. Ši vienybė vadinama „mistine“, nes yra dalyvavimas per sakramentus, arba „šventuosius slėpinius“, Kristaus, o su Juo ir Švenčiausiosios 774

[67] Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė, *Acte d'offrande à l'Amour miséricordieux: Récréations pieuses – Prières*, Paryžius, 1992, p. 514–515.

[68] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965) 45.

[69] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965) 45.

Trejybės slėpinyje. Dievas mus visus yra pašaukęs šiai glaudžiai vienybei su Juo, nors ypatingos malonės arba nepaprasti to mistinio gyvenimo ženklai duodami tik kai kuriems žmonėms, kad būtų regima visiems teikiama neužsitarnauta dovana.

2015 Tobulumo kelias eina per kryžių. Nėra šventumo be atsižadėjimo ir dvasinės kovos.[70] Dvasinė pažanga apima askezę ir savęs apmarinimą, kurie palaipsniui veda į ramybės ir palaiminimų džiaugsmo kupiną gyvenimą:

407, 2725, 1438

> Kas kopia aukštyn, tam kiekvienas žingsnis yra pradžia – niekada nesibaigiančios pradžios pradžia. Kas kopia aukštyn, niekada nesiliauja trokšti to, ką jau yra pažinęs.[71]

2016 Mūsų Motinos šventosios Bažnyčios vaikai teisinga daro vildamiesi iš Dievo, savo Tėvo, *malonės ištverti iki galo ir atlygio* už gerus darbus, atliktus Jo malonei padedant ir vienybėje su Jėzumi.[72] Laikydamiesi tų pačių gyvenimo pagrindų, tikintieji dalijasi „palaiminga viltimi" su tais, kuriuos gailestingasis Dievas suburia į „šventąjį miestą – naująją Jeruzalę, nužengiančią iš dangaus nuo Dievo", išsipuošusią „kaip nuotaka savo sužadėtiniui" (Apr 21, 2).

162, 1821

1274

Santrauka

2017 *Šventosios Dvasios malonė teikia Dievo teisumą. Tikėjimu ir Krikštu mus vienydama su Kristaus kančia ir Prisikėlimu, Dvasia leidžia mums būti Jo gyvenimo dalininkais.*

2018 *Nuteisinimas, kaip ir atsivertimas, turi dvi puses. Malonės veikiamas žmogus atsigręžia į Dievą ir nusigręžia nuo nuodėmės; taip jis gauna atleidimą ir teisumą iš aukštybių.*

2019 *Nuteisinimas yra nuodėmių atleidimas, vidinio žmogaus pašventinimas ir atnaujinimas.*

[70] Plg. 2 Tim 4.

[71] Šv. Grigalius Nisietis, *In Canticum* homilia 8, in: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, H. Langerbeck, v. 6, Leidenas, 1960, p. 247 (PG 44, 941).

[72] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, canon 26: DS 1576.

2020 *Nuteisinimą mums pelnė Kristaus kančia. Mums jis suteikiamas Krikštu. Jis daro mus panašius į teisųjį Dievą, kuris ir mus daro teisius. Nuteisinimo tikslas yra Dievo ir Kristaus garbė ir amžinojo gyvenimo dovana. Nuteisinimas yra iškiliausias gailestingojo Dievo darbas.*

2021 *Malonė yra Dievo mums teikiama pagalba, kad atsilieptume į savo pašaukimą ir taptume Dievo įvaikiais. Ji mus įvesdina į vidinį dieviškosios Trejybės gyvenimą.*

2022 *Dievo veikimas malonės gyvenime yra ankstesnis už laisvą žmogaus atsaką, jis jį parengia ir pažadina. Malonė atsiliepia į giliuosius laisvo žmogaus lūkesčius; ji žadina laisvę su ja bendradarbiauti ir ją tobulina.*

2023 *Pašvenčiamoji malonė yra neužsitarnauta, Dievo teikiama dovana, kuria Šventoji Dvasia dieviškąjį gyvenimą įlieja į mūsų sielą, kad ją išgydytų iš nuodėmės ir pašventintų.*

2024 *Pašvenčiamoji malonė daro mus „patinkančius Dievui". Su pašvenčiamąja malone susijusios charizmos, ypatingosios Šventosios Dvasios malonės; jų tikslas yra bendrasis Bažnyčios gėris. Dievas taip pat veikia per įvairias padedamąsias malones, kurios skiriasi nuo mumyse esančios išliekamosios malonės.*

2025 *Mūsų nuopelnai Dievo akyse yra galimi tik dėl Jo laisvo sumanymo leisti žmogui bendradarbiauti su Jo malone. Nuopelnai pirmiau priklauso nuo Dievo malonės, tik paskui nuo žmogaus bendradarbiavimo su ja. Žmogaus nuopelnų šaltinis yra Dievas.*

2026 *Mums, kaip Dievo įvaikiams, Šventosios Dvasios malonė gali suteikti tikrų nuopelnų dėl mūsų neužsitarnauto Dievo teisumo. Pagrindinis nuopelnų Dievo akyse šaltinis yra mūsų meilė.*

2027 *Niekas negali pelnyti pirmosios malonės, kuria prasideda atsivertimas. Šventosios Dvasios skatinami, mes galime pelnyti sau ir kitiems visų malonių, reikalingų amžinajam gyvenimui pasiekti, taip pat laikinųjų gėrybių.*

2028 *„Visi Kristaus tikintieji [...] šaukiami siekti krikščioniškojo gyvenimo pilnatvės ir meilės tobulybės.“*[73] *„Krikščioniškosios tobulybės riba tik viena – neturėti jokių ribų.“*[74]

2029 *„Jei kas nori eiti paskui mane, teišsižada pats savęs, tepasiima savo kryžių ir teseka manimi“ (Mt 16, 24).*

3 skirsnis

BAŽNYČIA – MOTINA IR MOKYTOJA

2030 Savo pašaukimą krikščionis įgyvendina Bažnyčioje, bendrystėje su visais pakrikštytaisiais. Iš Bažnyčios jis išgirsta Dievo žodį, kuriuo mokoma „Kristaus įstatymo“[75], gauna „kelionėje“ stiprinančių
828 sakramentų malonę. Iš Bažnyčios išmoksta *šventumo pavyzdžio*, atpažįsta jį ir jo šaltinį Švenčiausiojoje Mergelėje Marijoje, mato jį autentiškai liudijamą šventai gyvenančių žmonių, atranda jį dvasinėje
1172 tradicijoje ir ilgoje iki jo gyvenusių bei liturgijoje minimų šventųjų istorijoje.

1368 2031 *Doras gyvenimas yra dvasinis kultas.* Mes aukojame „savo kūnus kaip gyvą, šventą, Dievui patinkančią auką“[76] Kristaus kūne, kurį ugdome jungdamiesi su Eucharistijos auka. Švenčiant liturgiją ir sakramentus, malda ir mokymas sujungiami su Kristaus malone, kad apšviestų ir maitintų krikščionio elgesį. Krikščionio moralinio gyvenimo, kaip ir viso jo gyvenimo, šaltinis ir viršūnė yra Eucharistijos auka.

85–87
888–892

I. Moralinis gyvenimas ir Bažnyčios Magisteriumas

2032 Bažnyčia, „tiesos šulas ir atrama“ (1 Tim 3, 15), iš apaštalų gavo „iškilmingą Kristaus įsakymą skelbti išganingąją tiesą“[77]. „Bažnyčiai
2246 priklauso visuomet ir visur skelbti moralinius principus, taip pat ir dėl

[73] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 40: AAS 57 (1965).
[74] Šv. Grigalius Nisietis, *De vita Moysis*, 1, 5, ed. M. Simonetti, Vičenca, 1984, p. 10 (PG 44, 300).
[75] Plg. Gal 6, 2.
[76] Plg. Rom 12, 1.
[77] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 17: AAS 57 (1965) 21.

socialinės tvarkos, ir vertinti visus žmonių reikalus, kiek to reikalauja pamatinės žmogaus teisės ar sielų išganymas."[78] 2420

2033 *Bažnyčios ganytojų Magisteriumas* moralės srityje paprastai vykdomas per katechezę ir pamokslus, prie to prisideda teologų ir dvasinių autorių veikalai. Taip iš kartos į kartą, ganytojams vadovaujant ir prižiūrint, perduodamas krikščioniškosios moralės „paveldas", kaip labai savita iš tikėjimo į Kristų kilusių ir meilės gaivinamų taisyklių, įsakymų ir dorybių visuma. Tradicinis tos katechezės pagrindas, šalia Tikėjimo simbolio ir „Tėve mūsų", yra Dekalogas, pateikiantis visiems žmonėms privalomus moralinio gyvenimo principus. 84

2034 Popiežius ir vyskupai, „autentiški, tai yra Kristaus autoriteto įgalioti, mokytojai", „jiems pavestiems žmonėms skelbia būtiną įtikėti bei gyvenime pritaikyti tikėjimą"[79]. Visuotinis ir *įprastinis* popiežiaus ir vyskupų vienybėje su juo *Magisteriumas* skelbia tikintiesiems tiesą, kurią jie turi tikėti, meilę, kuria turi gyventi, palaimą, kurios turi viltis.

2035 Aukščiausias dalyvavimo Kristaus valdžioje laipsnis priklauso nuo *neklystamumo* charizmos; tas neklaidingumas apima ir visą dieviškojo Apreiškimo paveldą,[80] ir visus doktrinos elementus, neišskiriant moralinių, nes be jų neįmanoma išsaugoti, išdėstyti ir laikytis išganingų tikėjimo tiesų.[81]

2036 Magisteriumo valdžia taip pat apima *prigimtinio įstatymo* įsakymus, kadangi jų laikytis, kaip reikalauja Kūrėjas, yra būtina išganymo sąlyga. Primindamas prigimtinio įstatymo nurodymus, Bažnyčios Magisteriumas atlieka esminę savo pranašiškosios užduoties dalį: skelbia žmonėms, kas jie iš tikrųjų yra, bei primena, kuo jie privalo būti Dievo akyse.[82] 1960

2037 Bažnyčiai patikėtas Dievo Įstatymas nurodo tikintiesiems gyvenimo ir tiesos kelią. Tad jie turi *teisę*[83] būti mokomi išganingųjų Dievo įsakymų, kurie leidžia aiškiau apsispręsti ir, malonei padedant, gydo

[78] KTK kan. 747, § 2.
[79] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 29.
[80] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 25: AAS 57 (1965) 30.
[81] Plg. Tikėjimo mokymo kongregacija, Dekl. *Mysterium Ecclesiae*, 3: AAS 65 (1973) 401.
[82] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.
[83] Plg. KTK kan. 213.

2041 pažeistą žmogaus protą. Jų *pareiga* laikytis teisėtos bažnytinės valdžios išleistų nurodymų ir nutarimų. Net jei jie būtų skirti drausmei palaikyti, jiems būtina paklusti iš meilės.

2038 Mokant krikščioniškosios moralės ir ją taikant gyvenime, Bažnyčiai reikia ganytojų atsidavimo, teologų žinios, visų krikščionių ir geros valios žmonių indėlio. Tikint ir gyvenant pagal Evangeliją, kiek-
2442 vienam leista patirti gyvenimą „Kristuje", kuris nušviečia dieviškąją ir žmogiškąją tikrovę ir daro mus pajėgius ją vertinti pagal Dievo Dvasią.[84] Tad Šventoji Dvasia gali remtis ir visai paprastais žmonėmis, kad apšviestų mokytuosius ir aukščiausias pareigas einančiuosius.

2039 Bažnytines pareigas privalu atlikti broliško tarnavimo ir atsidavimo Bažnyčiai dvasia, Viešpaties vardu.[85] Drauge kiekvieno tai atliekančio žmogaus sąžinė, moraliniu požiūriu vertindama jo paties veiksmus, privalo nesivadovauti vien asmenine nuomone. Kiek įmanydama, ji turi atsižvelgti į tai, kas gera visiems, tai yra kas išreikšta prigimtiniame ir apreikštame moraliniame įstatyme, o dėl to ir Bažnyčios įstatyme bei jos autentiškajame Magisteriumo mokyme moralės klausimais.
1783 Nedera asmeninę sąžinę ir protą priešpriešinti moraliniam įstatymui ar Bažnyčios Magisteriumui.

2040 Šitaip tarp krikščionių gali stiprėti *tikrai sūniška meilė Bažnyčiai*. Ji yra į Bažnyčios prieglobstį mus atvedusios ir Kristaus kūno nariais padariusios Krikšto malonės brandinamas vaisius. Su motinišku susirūpinimu Bažnyčia mums teikia Dievo gailestingumą, kuris nugali visas mūsų nuodėmes ir ypatingu būdu veikia Sutaikinimo sakramente.
167 Kaip rūpestinga motina ji taip pat savo liturgijoje kasdien mus maitina Viešpaties žodžiu ir Eucharistija.

II. Bažnyčios įsakymai

2041 Bažnyčios įsakymai tarnauja moraliniam gyvenimui, kuris yra susijęs su liturginiu gyvenimu ir jo stiprinamas. Pastoracinė valdžia, įpareigodama laikytis jos išleistų pozityvių įstatymų, siekia laiduoti ti-

[84] Plg. 1 Kor 2, 10–15.
[85] Plg. Rom 12, 8. 11.

kintiesiems būtiniausią maldos dvasios ir moralinių pastangų minimumą ugdant Dievo ir artimo meilę.

2042 Pirmuoju įsakymu („Sekmadieniais ir per kitas privalomąsias šventes dalyvauk šventosiose Mišiose ir susilaikyk nuo sunkių fizinių darbų“) tikintieji įpareigojami švęsti tą dieną, kurią minimas Viešpaties prisikėlimas, taip pat pagrindines liturgines šventes, skirtas Viešpaties, Švč. Mergelės Marijos ir šventųjų slėpiniams pagerbti. Pirmiausia jie privalo švęsti Eucharistiją susirinkus krikščionių bendruomenei, taip pat pailsėti nuo darbų ir užsiėmimų, galinčių jiems trukdyti tas dienas švęsti.[86] 1389 2180 2177

Antruoju įsakymu („Bent kartą per metus atlik išpažintį“) laiduojamas pasirengimas Eucharistijai Sutaikinimo sakramentu, kuriuo pratęsiamas Krikštu pradėtas atsivertimas ir atleidimas.[87] 1457

Trečiuoju įsakymu („Bent apie Velykas priimk šventąją Komuniją“) laiduojamas Viešpaties Kūno ir Kraujo priėmimo minimumas, sujungiant tai su Velykų laiku, kuris yra krikščionių liturgijos šaltinis ir centras.[88] 1389

2043 Ketvirtuoju įsakymu („Susilaikyk nuo mėsos ir pasninkauk Bažnyčios nustatytomis dienomis“) nustatomas liturginėms šventėms mus parengiantis askezės ir atgailos metas, padedantis mums valdyti savo instinktus ir pasiekti širdies laisvę.[89] 1387 1438

Penktuoju įsakymu („Paremk Bažnyčią“) skelbiama, kad tikintieji įpareigoti pagal savo išgales prisidėti prie materialinio Bažnyčios išlaikymo.[90] 1351

III. Moralinis gyvenimas ir misijinis liudijimas

2044 Pakrikštytųjų ištikimybė yra pirmutinė sąlyga Evangelijai skelbti ir *Bažnyčios misijai pasaulyje vykdyti*. Išganymo naujieną turi patvirtinti krikščionių gyvenimo liudijimas, kad žmonės matytų spinduliuojančią jos tiesos jėgą. „Jau pats krikščioniško gyvenimo liudijimas ir geri darbai, atlikti antgamtine dvasia, turi galios patraukti žmones į tikėjimą ir Dievą.“[91] 852, 905

[86] Plg. KTK kan. 1246–1248; CCEO can. 880, § 3. 881, §§ 1. 2. 4.
[87] Plg. KTK kan. 989; CCEO can. 719.
[88] Plg. KTK kan. 920; CCEO can. 708. 881, § 3.
[89] Plg. KTK kan. 1249–1251; CCEO can. 882.
[90] Plg. KTK kan. 222; CCEO can. 25. Be to, Vyskupų Konferencijos savoje teritorijoje gali skelbti ir kitus bažnytinius įsakymus; plg. KTK kan. 455.
[91] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 6: AAS 58 (1966) 842.

753 2045 Būdami Kūno, kurio Galva yra Kristus, nariai,[92] krikščionys savo įsitikinimų ir doros tvirtumu padeda *ugdyti Bažnyčią*. Savo tikin-
828 čiųjų šventumu Bažnyčia auga, stiprėja ir plėtojasi,[93] kol jie taps tobulais žmonėmis „pagal Kristaus pilnatvės amžiaus saiką“ (Ef 4, 13).

671, 2819 2046 Savo gyvenimu pagal Kristų krikščionys *pagreitina Dievo karalystės*, „teisingumo, meilės ir taikos karalystės“[94], *atėjimą*. Bet dėl to jie neapleidžia savo žemiškųjų užduočių, tik, būdami ištikimi savo Mokytojui, jas atlieka sąžiningai, kantriai ir su meile.

Santrauka

2047 *Doras gyvenimas yra dvasinis kultas. Krikščionių elgesį brandina liturgijos ir sakramentų šventimas.*

2048 *Bažnyčios įsakymai apima moralinį ir krikščionišką gyvenimą, kuris yra susijęs su liturgija ir jos stiprinamas.*

2049 *Bažnyčios ganytojų Magisteriumas moralės srityje paprastai vykdomas per katechezę ir pamokslus remiantis Dekalogu, kuris pateikia visiems žmonėms privalomus moralinio gyvenimo principus.*

2050 *Popiežius ir vyskupai, būdami autentiški mokytojai, skelbia Dievo tautai tikėjimą, kurį reikia tikėti ir taikyti moralės srityje. Jiems taip pat tenka kompetencija daryti sprendimus moraliniais klausimais, susijusiais su prigimtiniu įstatymu ir protu.*

2051 *Ganytojų Magisteriumo neklystamumas apima visus mokymo elementus, neišskiriant moralinių, nes be jų neįmanoma išsaugoti, išdėstyti ir laikytis išganingųjų tikėjimo tiesų.*

[92] Plg. Ef 1, 22.

[93] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 39: AAS 57 (1965) 44.

[94] *Kristus, Visatos Valdovas, Iškilmė, Dėkojimo giesmė*, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 395.

DEŠIMT ĮSAKYMŲ

Išėjimo 20, 2–17	**Pakartoto Įstatymo 5, 6–21**	**Katechetinė formulė**[1]
Aš esu VIEŠPATS, tavo Dievas, kuris išvedžiau tave iš Egipto žemės, iš vergijos namų.	Aš esu VIEŠPATS, tavo Dievas, kuris išvedžiau tave iš Egipto žemės, iš vergijos namų.	Aš esu Viešpats, tavo Dievas:
Neturėsi kitų dievų, tiktai mane. Nedirbsi sau drožinio nei jokio paveikslo, panašaus į tai, kas yra aukštai danguje ir kas yra čia, žemėje, ir kas yra vandenyse po žeme. Jiems nesilenksi ir jų negarbinsi, nes aš VIEŠPATS, tavo Dievas, esu pavydus Dievas, skiriantis bausmę už tėvų kaltę vaikams – trečiajai ir ketvirtajai kartai tų, kurie mane atmeta, bet rodantis ištikimą meilę iki tūkstantosios kartos tiems, kurie mane myli ir laikosi mano įsakymų.	Neturėsi kitų dievų, tiktai mane.	Neturėk kitų dievų, tik mane vieną.
Nenaudosi piktam VIEŠPATIES, savo Dievo, vardo, nes VIEŠPATS nepaliks nenubausto to, kuris naudoja piktam jo vardą.	Nenaudosi piktam VIEŠPATIES, savo Dievo vardo...	Netark Dievo vardo be reikalo.

[1] *Catechismus Catholicus*, cura et studio P. Card. Gasparri concinnatus, Vatikanas, 1933, p. 23–24.

Atsimink, kad švęstum šabo dieną. Šešias dienas triūsi ir dirbsi visus savo darbus, bet septintoji diena yra VIEŠPATIES, tavo Dievo, šabas: nedirbsi jokio darbo – nei tu, nei tavo sūnus ar duktė, nei tavo vergas ar vergė, nei tavo galvijai, nei ateivis, gyvenąs tavo gyvenvietėse. Nes per šešias dienas VIEŠPATS padarė dangų ir žemę, jūrą ir visa, kas yra juose, bet septintąją dieną jis ilsėjosi. Todėl VIEŠPATS septintąją dieną palaimino ir ją pašventino.	Laikysies šabo dienos ir švęsi ją.	Švęsk sekmadienį.
Gerbk savo tėvą ir motiną, kad ilgai gyventumei krašte, kurį VIEŠPATS, tavo Dievas, tau skiria.	Gerbk savo tėvą ir motiną.	Gerbk savo tėvą ir motiną.
Nežudysi.	Nežudysi.	Nežudyk.
Nesvetimausi.	Nesvetimausi.	Nepaleistuvauk.
Nevogsi.	Nevogsi.	Nevok.
Neliudysi melagingai prieš savo artimą.	Neliudysi melagingai prieš savo artimą.	Nekalbėk netiesos.
Negeisi savo artimo namų: negeisi savo artimo žmonos ar vergo ir vergės, ar jaučio, ar asilo, ar bet ko, kas priklauso tavo artimui.	Negeisi savo artimo žmonos. Netrokši [...] bet ko, kas priklauso tavo artimui.	Negeisk svetimo vyro ir svetimos moters. Negeisk svetimo turto.

ANTRAS SKYRIUS

DEŠIMT ĮSAKYMŲ

„Mokytojau, ką [...] turiu daryti..?“

2052 „Mokytojau, ką gera turiu daryti, kad įgyčiau amžinąjį gyvenimą?“ Tą klausimą iškėlusiam jaunuoliui Jėzus atsako pirma primindamas būtinybę pripažinti, jog Dievas „vienas tėra Gerasis“, jog Jis yra aukščiausias Gėris ir visokio gėrio šaltinis. Paskui Jėzus jam sako: „Jei nori įeiti į gyvenimą, laikykis įsakymų.“ Ir išvardija klausėjui su artimo meile susijusius įsakymus: „Nežudyk, nesvetimauk, nevok, melagingai neliudyk; gerbk savo tėvą ir motiną.“ Pagaliau šiuos įsakymus Jėzus apibendrina vienu teiginiu: „Mylėk savo artimą kaip save patį“ (Mt 19, 16–19). 1858

2053 Po pirmojo atsakymo eina antras: „Jei nori būti tobulas, eik parduok, ką turi, išdalyk vargšams, tai turėsi lobį danguje. Tuomet ateik ir sek paskui mane“ (Mt 19, 21). Pirmojo atsakymo jis nepanaikina. Sekti paskui Jėzų Kristų reiškia vykdyti įsakymus. Įstatymas nėra panaikintas,[1] tik žmogus yra kviečiamas jį atrasti tobulai jį įvykdžiusio savo Mokytojo asmenyje. Trijose sinoptinėse Evangelijose Jėzaus raginimas turtingam jaunuoliui, kad sektų paskui Jį kaip klusnus mokinys, besilaikantis įsakymų, jungiamas su pašaukimu į neturtą ir skaistumą.[2] Evangelijos patarimų negalima atskirti nuo įsakymų. 1968 1973

2054 Jėzus perėmė Dešimt įsakymų, bet parodė, kaip stipriai jų raidėse veikia Šventoji Dvasia. Jis skelbė teisumą, kuris viršija Rašto aiškintojų ir fariziejų[3], taip pat pagonių[4] teisumą. Jis paaiškino visus įsakymų reikalavimus: „Jūs esate girdėję, kad protėviams buvo pasakyta: ‘Nežudyk’. [...] O aš jums sakau: jei kas pyksta ant savo brolio, turi atsakyti teisme“ (Mt 5, 21–22). 581

2055 Kai Jo klausia: „Koks įsakymas yra didžiausias Įstatyme?“ (Mt 22, 36), Jėzus atsako: „‘Mylėk Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi, visa 129

[1] Plg. Mt 5, 17.
[2] Plg. Mt 19, 6–12. 21. 23–29.
[3] Plg. Mt 5, 20.
[4] Plg. Mt 5, 46–47.

siela ir visu protu'. Tai didžiausias ir pirmasis įsakymas. Antrasis – panašus į jį: 'Mylėk savo artimą kaip save patį'. Šitais dviem įsakymais remiasi visas Įstatymas ir Pranašai" (Mt 22, 37–40).[5] Dekalogas aiškintinas šio dvilypio vienatinio meilės įsakymo, kuris yra Įstatymo pilnatvė, šviesoje:

> Juk įsakymai: „Nesvetimauk, nežudyk, nevok, negeisk" ir kiti gali būti sutraukti į tą vieną posakį: „Mylėk savo artimą kaip save patį." Meilė nedaro nieko pikta artimui. Taigi meilė – Įstatymo pilnatvė (Rom 13, 9–10).

Dekalogas Šventajame Rašte

2056 Žodis „Dekalogas" pažodine prasme reiškia „dešimt žodžių" (Iš 34, 28; Įst 4, 13; 10, 4). Tuos „dešimt žodžių" Dievas apreiškė savo
700 tautai ant šventojo kalno. Jie parašyti „Dievo pirštu",[6] ne taip, kaip
62 kiti įsakymai, parašyti Mozės.[7] Tai ypatingos reikšmės Dievo žodžiai. Jie mums perduoti Išėjimo[8] ir Pakartoto Įstatymo[9] knygose. Nors Senajame Testamente šventosios knygos ne kartą remiasi „dešimčia žodžių"[10], bet tik Naujojoje Sandoroje Jėzuje Kristuje bus atskleista visa jų prasmė.

2084 2057 Dekalogas tampa suprantamas pirmiausia Išėjimo [iš Egipto], kuris yra Senosios Sandoros šerdis, didis Dievo išlaisvinimo įvykis, kontekste. Išsakomi kaip negatyvūs įsakymai – draudimai, arba kaip pozityvūs įsakymai (pavyzdžiui: „Gerbk savo tėvą ir motiną"), tie „dešimt žodžių" žymi iš nuodėmės vergijos išlaisvinto gyvenimo sąlygas. Dekalogas yra gyvenimo kelias:

> Jei [...] mylėsi VIEŠPATĮ, savo Dievą, eisi jo keliais, laikysies jo įsakymų, įstatų ir įsakų, tada klestėsi ir tapsi gausus (Įst 30, 16).

2170 Tą išlaisvinamąją Dekalogo jėgą parodo, pavyzdžiui, ir svetimšaliams bei vergams vienodai taikomas įsakymas laikytis šabo poilsio:

[5] Plg. Įst 6, 5; Kun 19, 18.
[6] Plg. Iš 31, 18; Įst 5, 22.
[7] Plg. Įst 31, 9. 24.
[8] Plg. Iš 20, 1–17.
[9] Plg. Įst 5, 6–22.
[10] Plg., pvz., Oz 4, 2; Jer 7, 9; Ez 18, 5–9.

> Atsimink, kad tu esi buvęs vergas Egipto žemėje, kad išvedė tave iš ten VIEŠPATS, tavo Dievas, galingai pakelta ranka (Įst 5, 15).

2058 Į „dešimt žodžių" sutraukiamas ir jais skelbiamas Dievo Įstatymas: „Šiuos žodžius – šiuos ir nieko daugiau – VIEŠPATS galingu balsu tarė visai jūsų bendrijai prie kalno iš ugnies ir tamsaus debesies. Jis užrašė juos ant dviejų akmeninių lentelių, kurias jis davė man" (Įst 5, 22). Todėl tos dvi lentelės vadinamos „Sandoros lentelėmis" (Iš 25, 16). Jose – Dievo su savo tauta sudarytos Sandoros sąlygos. „Sandoros lentelės" (Iš 31, 18; 32, 15; 34, 29) turi būti saugomos „skrynioje" (Iš 25, 16; 40, 1–3). 1962

2059 „Dešimt žodžių" Dievas ištarė teofanijos metu („Veidas į veidą Viešpats kalbėjo su jumis prie kalno iš ugnies": Įst 5, 4). Tie žodžiai priklauso Dievo apreiškimui, kuriuo jis apreiškia save ir savo garbę. Duodamas įsakymus, Dievas dovanoja save patį ir savo šventąją valią. Leisdamas pažinti savo norus, Dievas save apreiškia savo tautai. 707 2823

2060 Įsakymų ir Įstatymo dovana yra dalis Dievo patvirtintos Sandoros su savaisiais. Pasak Išėjimo knygos, „dešimt žodžių" apreiškiami tarp Sandoros pasiūlymo[11] ir jos patvirtinimo[12] – po to, kai tauta įsipareigojo „vykdyti" visa, ką Viešpats pasakė, ir „būti klusni".[13] Dekalogas perduodamas tik priminus Sandorą („VIEŠPATS, mūsų Dievas, sudarė Sandorą su mumis prie Horebo": Įst 5, 2). 62

2061 Visa įsakymų reikšmė atskleidžiama pačioje Sandoroje. Pasak Šventojo Rašto, moralinis žmogaus elgesys visą savo prasmę įgyja Sandoroje ir per ją. Pirmasis iš „dešimties žodžių" primena, kad Dievas pirmas pamilo savo tautą:

> Kadangi dėl bausmės už nuodėmę iš rojaus laisvės teko pereiti į šio pasaulio vergiją, pirmas Dekalogo sakinys, pirmieji Dievo įsakymų žodžiai mini laisvę: „Aš esu VIEŠPATS, tavo Dievas, kuris išvedžiau tave iš Egipto žemės, iš vergijos namų" (Iš 20, 2; Įst 5, 6).[14] 2086

2062 Griežtai imant, patys įsakymai atsiduria antroje vietoje; jais reiškiami per Sandorą įsteigtos priklausomybės Dievui padariniai. Moralinis

[11] Plg. Iš 19.
[12] Plg. Iš 24.
[13] Plg. Iš 24, 7.
[14] Origenas, *In Exodum* homilia 8, 1: SC 321, 242 (PG 12, 350).

gyvenimas yra *atsakas* į meilės kupino Dievo iniciatyvą: Jo pripažini-
142 mas, klusnumas Jam ir padėkos Jam kultas. Tai ir bendradarbiavimas
2002 vykdant Dievo planą istorijoje.

2063 Sandorą ir Dievo dialogą su žmogumi patvirtina ir tai, kad visi įpareigojimai išsakomi pirmuoju asmeniu („Aš esu Viešpats...") kitam
878 asmeniui („Tu..."). Visuose Dievo įsakymuose kreipinys išreikštas asmeninio įvardžio *vienaskaita*. Skelbdamas savo valią visai tautai, Dievas ją skelbia ir kiekvienam žmogui atskirai:

> Viešpats įsakė mylėti Dievą ir liepė teisingai elgtis su artimu, kad žmogus būtų teisus ir vertas Dievo; Dekalogu Dievas parengė žmogų tapti savo draugu ir sugyventi su artimu. [...] Dekalogo žodžiai [...] išlieka tokie pat ir mūsų [krikščionių] laikais, nes per Jo atėjimą su kūnu buvo įvykdyti ir pagilinti, bet toli gražu ne panaikinti.[15]

Dekalogas Bažnyčios tradicijoje

2064 Bažnyčios tradicija, ištikima Šventajam Raštui ir sekdama Jėzaus pavyzdžiu, Dekalogui visada pripažindavo pirmutinę svarbą ir reikšmę.

2065 Nuo šv. Augustino laikų „dešimt įsakymų" užima labai svarbią vietą Krikštui rengiamų žmonių ir tikinčiųjų katechezėje. XV amžiuje atsirado paprotys Dekalogo įsakymus reikšti lengvai įsimenamų rimuotų teiginių forma, kuri pasitaiko ir šiandien. Bažnyčios katekizmai krikščioniškąjį moralės mokymą dažnai dėsto laikydamiesi „dešimties įsakymų" tvarkos.

2066 Įsakymų suskirstymas ir eilės tvarka istorijos tėkmėje keitėsi. Šiame Katekizme laikomasi šv. Augustino atlikto įsakymų suskirstymo, Katalikų Bažnyčioje tapusio tradiciniu. Jo laikosi ir liuteroniškosios konfesijos. Graikų tėvai įsakymus suskirstė kiek kitaip, ir šis suskirstymas išliko ortodoksų Bažnyčiose bei reformuotose bendruomenėse.

2067 Dešimt įsakymų skelbia, kad reikia mylėti Dievą ir artimą. Trys
1853 pirmieji labiau pabrėžia Dievo, kiti septyni – artimo meilę.

> Kaip yra du meilės įsakymai, kuriais, kaip sako Viešpats, remiasi Įstatymas ir Pranašai [...], taip ir tie dešimt įsakymų yra duoti dviejose lentelėse. Trys surašyti ant vienos, septyni – ant kitos.[16]

[15] Šv. Irenijus Lionietis, *Adversus haereses*, 4, 16, 3–4: SC 100, 566–570 (PG 7, 1017–1018).
[16] Šv. Augustinas, *Sermo* 33, 2: CCL 41, 414 (PL 38, 208).

2068 Tridento Susirinkimas moko, kad dešimt įsakymų įpareigoja krikščionis ir kad jų privalo laikytis ir nuteisintas žmogus.[17] Tai patvirtina 1993
Vatikano II Susirinkimas: „Viešpats [...] siunčia vyskupus kaip apaštalų įpėdinius mokyti visų tautų ir skelbti Evangelijos visai kūrinijai, idant visi 888
žmonės tikėjimu, krikštu ir įsakymų vykdymu pasiektų išganymą."[18]

Dekalogo vienovė

2069 Dekalogas sudaro nedalomą visumą. Kiekvienas jo „žodis" yra 2534
susietas su kitu ir su visais drauge; jie vieni kitus sąlygoja. Dvi Dekalogo lentelės paaiškina viena kitą; jos abi kaip viena. Nusižengti vienam įsakymui reiškia nusižengti visiems kitiems.[19] Negalima gerbti kito žmogaus negerbiant Dievo, savo Kūrėjo. Nesugebėtume garbinti Dievo, nemylėdami visų žmonių, Jo kūrinių. Dekalogas vienija dieviškąjį ir socialinį žmogaus gyvenimą.

Dekalogas ir prigimtinis įstatymas

2070 Dešimt įsakymų yra Dievo apreiškimo dalis. Drauge jie mus pa-
moko, kokia yra tikroji žmogaus prigimtis. Jie parodo joje slypinčias 1955
esmines žmogaus pareigas, o netiesiogiai – ir pagrindines jo teises. Dekalogas puikiai išreiškia „prigimtinį įstatymą":

> Dievas, nuo pat pradžių į žmonių širdis įdiegęs prigimtinio įstatymo reikalavimus, juos priminė Dekalogu, nieko daugiau nereikalaudamas.[20]

2071 Nors prieinami vien protu, Dekalogo įsakymai buvo apreikšti. 1960
Nusidėjusiai žmonijai reikėjo šio apreiškimo, kad ji galėtų visiškai ir patikimai pažinti prigimtinio įstatymo reikalavimus:

> Atsiradus nuodėmei, buvo būtina iki galo išaiškinti Dekalogo įsakymus, nes proto šviesa buvo aptemusi, o valia iškrypusi.[21]

[17] Plg. Tridento Susirinkimas, 6ª sesija, *Decretum de iustificatione*, canones 19–20: DS 1569–1570.

[18] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 24: AAS 57 (1965).

[19] Plg. Jok 2, 10–11.

[20] Šv. Ireniejus Lionietis, *Adversus haereses*, 4, 15, 1: SC 100, 548 (PG 7, 1012).

[21] Šv. Bonaventūras, *In quattuor libros Sententiarum*, 3, 37, 1, 3, in: *Opera omnia*, v. 3, Ad Claras Aquas, 1887, p. 819–820.

Dievo įsakymus mes sužinome iš Jo apreiškimo, kurį mums skelbia
1777 Bažnyčia, ir iš moralinės sąžinės balso.

Dekalogas privalomas

1858 2072 Kadangi Dešimt įsakymų išreiškia pagrindines žmogaus pareigas Dievui ir artimui, jie savo esminiu turiniu yra *svarbūs* įpareigojimai.
1958 Jie nė kiek nekinta ir galioja visada ir visur. Niekas negali nuo jų atleisti. Dešimt įsakymų Dievas įrašė žmogaus širdyje.

2073 Pareiga paklusti įsakymams apima ir ne tokius svarbius įpareigojimus. Pavyzdžiui, penktas įsakymas draudžia užgauti žodžiu, bet šios kaltės sunkumas priklauso nuo aplinkybių arba nuo nusižengiančio žmogaus intencijos.

„Nuo manęs atsiskyrę, jūs negalite nieko nuveikti"

2074 Jėzus sakė: „Aš esu vynmedis, o jūs šakelės. Kas pasilieka manyje ir aš jame, tas duoda daug vaisių; nuo manęs atsiskyrę, jūs negalite nieko nuveikti" (Jn 15, 5). Šiuose žodžiuose minimi vaisiai yra vaisingo – dėl vienybės su Kristumi – gyvenimo šventumas. Kai tikime
521 į Jėzų Kristų, vienijamės su Jo slėpiniais ir vykdome Jo įsakymus, pats Gelbėtojas mumyse myli savo Tėvą ir savo brolius – mūsų Tėvą ir mūsų brolius. Šventosios Dvasios dėka Jo asmuo tampa gyvomis vidinėmis mūsų veiklos taisyklėmis. „Tai mano įsakymas, kad vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus mylėjau" (Jn 15, 12).

Santrauka

2075 *„Ką gera turiu daryti, kad įgyčiau amžinąjį gyvenimą?" – „Jei nori įeiti į gyvenimą, laikykis įsakymų" (Mt 19, 16–17).*

2076 *Savo veiksmais ir žodžiais Jėzus patvirtino nesibaigiantį Dekalogo galiojimą.*

2077 *Dekalogas buvo dovanotas Sandoroje, kurią Dievas sudarė su savo tauta. Tikroji Dievo įsakymų reikšmė atskleidžiama toje Sandoroje ir per ją.*

2078 *Bažnyčios tradicija, ištikima Šventajam Raštui ir sekdama Jėzaus pavyzdžiu, Dekalogui visada pripažindavo pirmutinę svarbą ir reikšmę.*

2079 *Dekalogas sudaro vieningą visumą, kur kiekvienas „žodis", arba „įsakymas", yra susietas su visuma. Nusižengti vienam įsakymui reiškia nusižengti visam Įstatymui.*[22]

2080 *Dekalogas puikiai išreiškia prigimtinį įstatymą. Mes jį sužinome iš Dievo apreiškimo ir savo protu.*

2081 *Dešimt įsakymų savo esme yra svarbūs įpareigojimai. Tačiau pareiga paklusti tiems įsakymams apima ir ne tokius svarbius įpareigojimus.*

2082 *Ką Dievas įsako, tą įvykdyti padeda savo malone.*

[22] Plg. Jok 2, 10–11.

PIRMAS POSKYRIS

„MYLĖK VIEŠPATĮ, SAVO DIEVĄ, VISA ŠIRDIMI, VISA SIELA IR VISU PROTU“

2083 Žmogaus pareigas Dievui Jėzus apibendrino šiais žodžiais: „Mylėk Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi, visa siela ir visu protu“ 367 (Mt 22, 37).[1] Tai tiesioginis aidas iškilmingo raginimo: „Klausykis, Izraeli! VIEŠPATS yra mūsų Dievas, vien tik VIEŠPATS“ (Įst 6, 4).

Dievas pamilo pirmas. Vienatinio Dievo meilę primena pirmas iš 199 „dešimties žodžių“. Po jo einantys įsakymai aiškina Dievą pamilti šaukiamo žmogaus meilės atsaką.

1 skirsnis

PIRMAS ĮSAKYMAS

> Aš esu VIEŠPATS, tavo Dievas, kuris išvedžiau tave iš Egipto žemės, iš vergijos namų. Neturėsi kitų dievų, tiktai mane. Nedirbsi sau drožinio nei jokio paveikslo, panašaus į tai, kas yra aukštai danguje ir kas yra čia, žemėje, ir kas yra vandenyse po žeme. Jiems nesilenksi ir jų negarbinsi (Iš 20, 2–5).[2]
>
> Parašyta: „Viešpatį, savo Dievą, tegarbink ir jam vienam tetarnauk!“ (Mt 4, 10).

I. „Viešpatį, savo Dievą, tegarbink ir Jam tetarnauk“

2084 Dievas leidžia save pažinti primindamas savo visagalį, geranorišką ir išlaisvinantį veikimą istorijoje tautos, į kurią kreipiasi: „Aš [...] 2057 išvedžiau tave iš Egipto žemės, iš vergijos namų“ (Įst 5, 6). Pirmutiniame

[1] Plg. Lk 10, 27: „...Visomis jėgomis“.
[2] Plg. Įst 5, 6–9.

kreipimesi glūdi pirmasis Įstatymo įsakymas: „Bijosi tik VIEŠPATIES, savo Dievo, jam tarnausi [...]. Neisite paskui kitus dievus“ (Įst 6, 13–14). Pirmasis kreipimasis ir teisėtas Dievo reikalavimas – kad žmogus Jį priimtų ir pagarbintų. 398

2085 Vienintelis ir tikrasis Dievas savo garbę pirmiausia apreiškia Izraeliui.[3] Apreikšdamas save, Dievas apreiškė ir žmogaus pašaukimą, ir tiesą apie žmogų. Žmogus yra pašauktas rodyti Dievą savo veiksena, prideranˇčia „pagal Dievo paveikslą ir panašumą“ (Pr 1, 26) sukurtam kūriniui: 200 1701

> Niekada nebus kito Dievo, Trifonai, ir niekada nėra buvę nuo amžių [...] kaip tik Tas, kuris sukūrė ir sutvarkė visatą. Mes nemanome, kad mūsų Dievas yra kitoks negu jūsų; Jis yra tas pats, kuris „galingai pakelta ranka“ išvedė jūsų tėvus iš Egipto. Mes pasitikime ne kokiu nors kitu Dievu, nes kito nėra, o tik tuo pačiu kaip ir jūs, Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievu.[4]

2086 „Pirmasis yra tikėjimo, vilties ir meilės įsakymas. Juk sakydami, jog Dievas yra pastovus, nekintamas, visada toks pat, ištikimas, pagrįstai išpažįstame Jį esant visiškai teisų. Todėl, pritardami Jo žodžiams, privalome tvirtai Juo tikėti ir visiškai pasitikėti. Kas mano, jog Dievas yra visagalis, švelnus ir pasirengęs veikiai daryti gera, ar galėtų į Jį nedėti savo vilčių? Ar galėtų kas Jo nemylėti apmąstydamas Jo gerumo ir meilės turtus, kuriais yra mus apipylęs? Todėl savo įsakymus ir paliepimus Šventajame Rašte Dievas pradeda arba baigia šiais žodžiais: *Aš esu Viešpats.*“[5] 212 2061

Tikėjimas 1814–1816

2087 Mūsų dvasinio gyvenimo šaltinis yra tikėjimas į Dievą, kuris mums apreiškia savo meilę. Šv. Paulius kalba apie tikėjimo klusnumą[6] kaip apie pirmąją pareigą. Pasak jo, „Dievo nepripažinimas“ yra visų moralinių nuopuolių pradas ir paaiškinimas.[7] Mūsų pareiga Dievui yra į Jį tikėti ir Jį liudyti. 143

[3] Plg. Iš 19, 16–25; 24, 15–18.
[4] Šv. Justinas, *Dialogus cum Tryphone Iudaeo*, 11, 1: CA 2, 40 (PG 6, 497).
[5] *Catechismus Romanus*, 3, 2, 4, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 408–409.
[6] Plg. Rom 1, 5; 16, 26.
[7] Plg. Rom 1, 18–32.

2088 Pirmu įsakymu reikalaujama stiprinti savo tikėjimą, sumaniai ir budriai jį saugoti ir atmesti visa, kas jam priešinga. Tikėjimui nusidedama įvairiai:

157 *Valingai abejojant* tikėjimas nevertinamas ar net atsisakoma laikyti tiesa, ką Dievas yra apreiškęs ir Bažnyčia pateikia tikėti. *Nevalingas abejojimas* rodo svyravimą tikėjimo atžvilgiu, sunkumus įveikti prieštaras tikėjimui arba jo nepažinimo keliamą nerimą. Sąmoningai puoselėjamos abejonės gali visai aptemdyti dvasią.

162 817 2089 *Netikėjimas* yra apreikštosios tiesos nevertinimas arba valingas atsisakymas jai pritarti. „*Erezija* vadinamas atkaklus neigimas po Krikšto priėmimo kokios nors tiesos, kurią privalu tikėti dieviškuoju ir katalikiškuoju tikėjimu, ar atkaklus abejojimas ja; *apostazija* – visiškas krikščioniškojo tikėjimo atmetimas; *schizma* – pavaldumo Popiežiui arba bendrystės su jam pavaldžiais bažnyčios nariais atsisakymas."[8]

817–821 VILTIS

2090 Kai Dievas apsireiškia žmogui ir jį pašaukia, tinkamai atsiliepti į Dievo meilę vien savo jėgų žmogui nepakanka. Jis turi viltis, kad Dievas 1996 jam suteiks gebėjimą atsakyti meile į meilę ir elgtis, kaip reikalauja meilės įsakymai. Viltis yra pasitikėjimo kupinas dieviškosios palaimos ir Dievo palaimingojo regėjimo lūkestis; ji taip pat yra baimė įžeisti Dievo meilę ir užsitraukti bausmę.

2091 Pirmam Dievo įsakymui nusidedama ir nuodėmėmis, nukreiptomis prieš viltį: neviltimi ir perdėtu pasitikėjimu savimi:

Nevilties apimtas žmogus nustoja tikėtis iš Dievo asmeninio išga- 1864 nymo, pagalbos tai pasiekti arba nuodėmių atleidimo. Ja priešinamasi Dievo gerumui, Jo teisingumui (nes Viešpats yra ištikimas savo pažadams) ir Jo gailestingumui.

2732 2092 *Perdėto pasitikėjimo savimi* yra dvi rūšys. Arba žmogus pervertina savo paties galimybes (vildamasis būti išganytas be pagalbos iš aukštybių), arba per daug pasitiki Dievo visagalybe ir gailestingumu (vildamasis gauti atleidimą neatsivertęs, o garbę – jos nenusipelnęs).

[8] KTK kan. 751.

MEILĖ 1822–1829

2093 Tikėjimas Dievo meile apima kreipimąsi ir pareigą į dieviškąją meilę atsiliepti nuoširdžia meile. Pirmu įsakymu mums liepiama Dievą mylėti labiau už viską, o dėl Jo mylėti ir visą kūriniją.[9]

2094 Dievo meilei nusidedama įvairiai: *abejingas* žmogus nevertina Dievo meilės arba ją atmeta, nežino, kad ji pirmesnė, ir neigia jos jėgą. *Nedėkingas* žmogus pamiršta Dievo meilę arba atsisako ją pripažinti ir atsilyginti meile už meilę. *Drungnumas* yra delsimas ar nesistengimas atsiliepti į Dievo meilę; jis gali reikšti ir atsisakymą leistis į meilės dinamiką. *Vangumas*, arba dvasinis tingumas, skatina žmogų atmesti iš 2733
Dievo ateinantį džiaugsmą ir bodėtis dieviškuoju gerumu. *Neapykanta Dievui* kyla iš žmogaus puikybės. Priešinamasi Dievo meilei neigiant Jo 2303
gerumą ir piktžodžiaujant Jam dėl to, kad Jis draudžia nusidėti ir skiria bausmes.

II. „Jam vienam tetarnauk“

2095 Dieviškosios tikėjimo, vilties ir meilės dorybės ugdo ir gaivina moralines dorybes. Taigi meilė mus ragina Dievui atiduoti, ką mes, kūriniai, pagrįstai esame Jam skolingi. Tą padaryti mus įgalina *religingumo dorybė*. 1807

GARBINIMAS 2628

2096 Pirmas tos dorybės aktas yra garbinimas. Dievą garbinti reiškia Jį pripažinti Dievu, visko, kas tik egzistuoja, Kūrėju ir Gelbėtoju, Viešpačiu ir Mokytoju, begaline ir gailestinga Meile. „Viešpatį, savo Dievą, tegarbink ir jam vienam tetarnauk!“ (Lk 4, 8), – sako Jėzus primindamas Pakartotą Įstatymą (Įst 6, 13).

2097 Dievą garbinti reiškia su pagarba ir visišku Jam nusilenkimu 2807
pripažinti „menkumą kūrinio“, kuris egzistuoja tik Dievo dėka. Dievą garbinti reiškia, kaip Marija giesmėje „Magnificat“, Jį šlovinti, aukštinti ir pačiam nusižeminti, su dėkingumu pripažįstant, jog didžių dalykų Jis

[9] Plg. Įst 6, 4–5.

padarė ir šventas yra Jo vardas.[10] Vienatinio Dievo garbinimas išvaduoja žmogų iš užsisklendimo, iš nuodėmės vergijos ir pasaulio stabmeldystės.

2558 MALDA

2098 Tikėjimo, vilties ir meilės aktai, kurių reikalaujama pirmu įsakymu, atbaigiami malda. Mes garbiname Dievą, kai šlovinimo ir dėkojimo, užtarimo ir prašymo malda keliame į Jį dvasią. Malda yra būtina
2742 sąlyga paklusti Dievo įsakymams. „Reikia visuomet melstis ir nepaliauti" (Lk 18, 1).

AUKA

2099 Teisinga yra aukoti Dievui aukas kaip garbinimo ir dėkingumo, maldavimo ir bendrystės su Juo ženklą: „Tikra auka yra kiekvienas veiksmas, atliekamas tam, kad šventu bendravimu suartėtume su Dievu
613 [...] ir galėtume būti iš tiesų laimingi."[11]

2100 Kad būtų tikra, išorinė auka turi būti dvasinės aukos išraiška:
2711 „Dievui tikroji auka – tai dvasia sugrudus..." (Ps 51, 19). Senosios Sandoros pranašai dažnai smerkdavo aukas, aukojamas be vidinio įsitraukimo[12] arba be ryšio su artimo meile.[13] Jėzus primena pranašo Ozėjo žodžius: „Aš noriu pasigailėjimo, o ne aukos" (Mt 9, 13; 12, 7).[14] Vie-
614 nintelė tobula auka yra ta, kurią Kristus paaukojo ant kryžiaus, visiškai atiduodamas save Tėvo meilei ir už mūsų išganymą.[15] Vienydamiesi su
618 Jo auka, mes savo gyvenimą galime paversti auka Dievui.

PAŽADAI IR ĮŽADAI

2101 Krikščionis dažnai kviečiamas *duoti pažadus Dievui.* Jis visada tai
1237 daro Krikšto ir Sutvirtinimo, Santuokos ir Šventimų metu. Asmeninio

[10] Plg. Lk 1, 46–49.
[11] Šv. AUGUSTINAS, *De civitate Dei*, 10, 6: CSEL 40/1, 454–455 (PL 41, 283).
[12] Plg. Am 5, 21–25.
[13] Plg. Iz 1, 10–20.
[14] Plg. Oz 6, 6.
[15] Plg. Žyd 9, 13–14.

pamaldumo skatinamas, krikščionis taip pat gali pažadėti Dievui kokį nors darbą, maldą, labdarą, maldingą kelionę ir panašius dalykus. Sąžiningas pažadų Dievui vykdymas rodo deramą pagarbą dieviškajai didybei ir meilę ištikimajam Dievui. 1064

2102 „*Įžadas*, t. y. sąmoningas ir laisvas Dievui duotas pažadas siekti galimo ir didesnio gėrio, privalo būti įvykdytas dėl religijos dorybės.“[16] Įžadas yra *pasiaukojimo* aktas, kuriuo krikščionis paaukoja save Dievui arba pažada Jam gerą darbą. Vykdydamas savo įžadus, jis Dievui dovanoja, ką buvo Jam pažadėjęs ir pašventęs. Apaštalų darbai mums rodo, kaip šv. Pauliui rūpėjo įvykdyti savo padarytus įžadus.[17]

2103 Bažnyčia pripažįsta, kokią pavyzdžio jėgą turi įžadai gyventi pagal *Evangelijos patarimus*[18]: 1973

> Motina Bažnyčia džiaugiasi, regėdama savo glėbyje daug vyrų ir moterų, kurie artimiau seka ir ryškiau parodo Išganytojo savęs apiplėšimą, Dievo vaikų laisve priimdami neturtą ir atsižadėdami savo valios. Eidami tobulumo keliu toliau, kaip reikalauja Įstatymas, jie dėl Dievo palenkia save žmogui, norėdami geriau susitapatinti su klusniuoju Kristumi.[19] 914

Tam tikrais atvejais Bažnyčia gali dėl pateisinamų motyvų atleisti nuo įžadų ir pažadų.[20]

Visuomenės pareiga garbinti Dievą ir teisė į religijos laisvę

2104 „Visi žmonės privalo ieškoti tiesos, ypač tiesos apie Dievą ir jo Bažnyčią, ir pažinę priimti ją ir jos laikytis.“[21] Ta pareiga grindžiama pačia žmogaus prigimtimi[22]; ji suderinama ir su tikra pagarba įvairioms religijoms, kurios „neretai perteikia visus žmones apšviečiančios Tiesos spindesį“[23], ir su meilės įsakymu, raginančiu krikščionis „meiliai, 2467 851

[16] KTK kan. 1191, § 1.
[17] Plg. Apd 18, 18; 21, 23–24.
[18] Plg. KTK kan. 654.
[19] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 48–49.
[20] Plg. KTK kan. 692. 1196–1197.
[21] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 1: AAS 58 (1966) 930.
[22] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 931.
[23] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Nostrae aetate*, 2: AAS 58 (1966) 741.

išmintingai ir kantriai elgtis su tais žmonėmis, kurie klaidingai tiki arba nepažįsta tikėjimo“[24].

2105 Tinkamai garbinti Dievą yra tiek atskiro žmogaus, tiek visuomenės pareiga. Toks yra tradicinis katalikų mokymas „apie žmonių ir visuomenės moralinę pareigą tikrajam tikėjimui ir vienintelei Kristaus
854 Bažnyčiai“[25]. Nuolat skelbianti žmonėms Evangeliją Bažnyčia taip darbuojasi, kad jie galėtų „krikščioniška dvasia paveikti bendruomenės, kurioje gyvena, mąstymą ir papročius, įstatymus ir santvarką“[26]. Socia-
898 linė krikščionių pareiga yra gerbti ir žadinti kiekvieno žmogaus tiesos ir gėrio meilę. Jie akinami skleisti vienintelę tikrą religiją, kuri gyvuoja apaštališkojoje Katalikų Bažnyčioje.[27] Krikščionys yra pašaukti būti pasaulio šviesa.[28] Taip Bažnyčia parodo, kad Kristus viešpatauja visai kūrinijai ir ypač žmonių visuomenei.[29]

160 2106 Tikėjimo srityje niekas neturėtų būti „nei verčiamas elgtis prieš
1782 savo sąžinę, nei trukdomas pagal ją skelbti bet ką privačiai arba viešai, vienas arba drauge su kitais veikdamas ir neperžengdamas teisėtų
1738 ribų“.[30] Ta teisė yra pagrįsta pačia žmogaus prigimtimi, ir jo kilnumas leidžia jam laisvai priimti dieviškąją tiesą, kuri pranoksta šio pasaulio tvarką. „Todėl teisę į tokį saugumą nuo prievartos turi net tie asmenys, kurie nevykdo savo pareigos – tiesos ieškoti ir laikytis“[31].

2107 „Jei dėl ypatingų kurios nors tautos aplinkybių vienai religinei bendruomenei valstybės teisinėje santvarkoje suteikiamas specialus valstybinis pripažinimas, būtina drauge pripažinti ir saugoti visų piliečių bei religinių bendruomenių teisių laisvę tikėjimo srityje.“[32]

[24] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 14: AAS 58 (1966) 940.
[25] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 1: AAS 58 (1966) 930.
[26] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 13: AAS 58 (1966) 849.
[27] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 1: AAS 58 (1966) 930.
[28] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 13: AAS 58 (1966) 850.
[29] Plg. Leonas XIII, Encikl. *Immortale Dei*: Leonis XIII Acta 5, 118–150; Pijus XI, Encikl. *Quas primas*: AAS 17 (1925) 593–610.
[30] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 930; plg. *Idem*, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 26: AAS 58 (1966) 1046.
[31] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 931.
[32] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 6: AAS 58 (1966) 934.

2108 Teisė į religijos laisvę nėra nei moralinis pritarimas laikytis klaidos,[33] nei klaidos įteisinimas,[34] bet prigimtinė žmogaus teisė į pilietinę laisvę, tai yra į apsaugą nuo politinės valdžios išorinės prievartos religinėje srityje, neperžengiant teisėtų ribų. Visuomenės įstatymais ta prigimtinė teisė pripažintina taip, kad taptų pilietine teise.[35] 1740

2109 Teisė į religijos laisvę, kaip tokia, negali būti nei neribota,[36] nei ribojama vien tik pozityvistinės ar natūralistinės „viešosios tvarkos“.[37] Tos teisės „teisėtas ribas“ kiekvienam socialiniam būviui turi nustatyti politinė išmintis pagal bendrojo gėrio reikalavimus, o patvirtinti civilinė valdžia, „laikydamasi teisės nuostatų, atitinkančių objektyvią moralinę tvarką“[38]. 2244 1906

III. „Neturėsi kitų dievų, tiktai mane“

2110 Pirmu įsakymu draudžiama garbinti kitus dievus, išskyrus vienintelį Viešpatį, kuris apsireiškė savo tautai; draudžiami prietarai ir bedievystė. Prietarai yra tam tikra prasme iškrypęs religinis kraštutinumas, o bedievystė – yda, kaip trūkumas priešinga religingumo dorybei.

Prietarai

2111 Prietarai yra religinio jausmo ir su juo susijusios praktikos iškrypimas. Jie gali įsipinti ir į tikrojo Dievo kultą, pavyzdžiui, vieniems ar kitiems apskritai teisėtiems arba būtiniems veiksmams teikiant kokią nors magišką reikšmę. Maldų ar sakramentinių ženklų veiksmingumą priskirti vien tik išorinei jų pusei, paliekant nuošaly jiems būtiną vidinę nuostatą, reiškia pasiduoti prietarams.[39]

[33] Plg. Leonas XIII, Encikl. *Libertas praestantissimum*: Leonis XIII Acta 8, 229–230.
[34] Plg. Pijus XII, *Allocutio iis qui interfuerunt Conventui quinto nationali Italico Unionis Iurisconsultorum catholicorum* (1953 gruodžio 6): AAS 45 (1953) 799.
[35] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 930–931.
[36] Plg. Pijus VI, Brevė *Quod aliquantum* (1791 kovo 10): *Collectio Brevium atque Instructionum SS. D. N. Pii Papae VI, quae ad praesentes Ecclesiae Catholicae in Gallia* [...] *calamitates pertinent*, Roma, 1800, p. 54–55.
[37] Plg. Pal. Pijus IX, Encikl. *Quanta cura*: DS 2890.
[38] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 7: AAS 58 (1966) 935.
[39] Plg. Mt 23, 16–22.

Stabmeldystė

2112 Pirmu įsakymu smerkiama *daugdievystė*. Juo reikalaujama, kad
210 žmogus tikėtų į Dievą, o ne kitus dievus, garbintų tik vienintelį Dievą, o ne kitas dievybes. Šventasis Raštas nuolat primena, jog būtina atmesti stabus „iš sidabro ir aukso, žmonių rankomis jie padaryti. Burnas jie turi, bet neprabyla, turi akis, bet nemato...“ Tie negyvi stabai žmogų daro tuščią: „Panašūs bus į juos tie, kas juos daro ir jais pasikliauja“ (Ps 115, 4–5. 8).[40] Tuo tarpu Dievas yra „gyvasis Dievas“ (Joz 3, 10)[41], kuris teikia gyvybę ir veikia istorijoje.

2113 Stabmeldystė nėra vien klaidingi pagonių kultai. Ji yra nuolatinė
398 pagunda ir tikinčiam žmogui. Būti stabmeldžiu reiškia sudievinti tai,
2534 kas nėra Dievas. Stabmeldystė esti tada, kai žmogus vietoj Dievo garbina ir lenkiasi kūriniui, kad ir kas jis būtų: dievai ar demonai (pavyzdžiui, satanizmo atveju), valdžia, malonumai, rasė, protėviai, valstybė,
2289 pinigai ir panašūs dalykai. „Negalite tarnauti Dievui ir Mamonai“, –
2473 sakė Jėzus (Mt 6, 24). Daugelis kankinių mirė dėl to, kad negarbino „žvėries“[42], atsisakę net apsimestinai jį pagerbti. Stabmeldystė atmeta vienintelę Dievo valdžią; ji nesuderinama su Dievo bendryste.[43]

2114 Vienatinio Dievo garbinimas vienija žmogaus gyvenimą. Įsakymas garbinti vien Viešpatį daro žmogų vieningą ir gelbi jį nuo nepabaigiamo blaškymosi. Stabmeldystė yra žmogui įgimto religinio jausmo iškrypimas. Stabmeldys tas, kuris „į sielą tvirtai įspaustą Dievo suvokimą kreipia į bet ką, tik ne į Dievą“[44].

Ateities būrimas ir magija

2115 Dievas gali apreikšti ateitį savo pranašams ar kitiems šventiesiems. Tačiau krikščionis elgiasi teisingai patikėdamas savo ateitį Dievo
305 apvaizdai ir atsisakydamas šioje srityje bet kokio nesveiko smalsumo. Kas čia stokoja atsakomybės, tas elgiasi neapdairiai.

[40] Plg. Iz 44, 9–20; Jer 10, 1–16; Dan 14, 1–30; Bar 6; Išm 13, 1 – 15, 19.
[41] Plg. Ps 42, 3; etc.
[42] Plg. Apr 13–14.
[43] Plg. Gal 5, 20; Ef 5, 5.
[44] Origenas, *Contra Celsum*, 2, 40: SC 132, 378 (PG 11, 861).

2116 Reikia atmesti visas *būrimo* formas, kuriomis siekiama šauktis šėtono ar demonų pagalbos, kalbinti mirusius arba užsiiminėti kitokiais veiksmais, klaidingai manant, jog jie „atidengs“ ateitį.[45] Horoskopų patarimai, astrologija, būrimas iš rankos (chiromantija), pranašingų ženklų ir likimų aiškinimas, aiškiaregystė, mediumų paslaugos tik maskuoja norą valdyti laiką, istoriją, galiausiai ir žmones, o drauge padaryti slaptingas jėgas palankias sau. Visa tai prieštarauja vien Dievui prideramai pagarbai, meilės kupinai Dievo baimei.

2117 Bet kokia *magija* ar *žyniavimas*, kuriais norima sau pajungti slaptingas jėgas, kad jos tarnautų, ir įgyti antgamtinės galios kitiems žmonėms – nors tai būtų daroma ir gydymo sumetimais, yra sunkus nusižengimas religingumo dorybei. Tokie veiksmai dar labiau smerktini, kai juos lydi noras pakenkti kitiems ar kai ieškoma demonų pagalbos. Amuletų nešiojimas taip pat peiktinas. Ateities būrimas ir magija dažnai sumišę su *spiritizmu*. Todėl Bažnyčia įspėja tikinčiuosius jo saugotis. Vadinamosios tradicinės medicinos priemonių taikymas nepateisina nei blogųjų jėgų šaukimosi, nei naudojimosi kito patiklumu.

Bedievystė

2118 Pirmu Dievo įsakymu draudžiamos svarbiausios bedievystės nuodėmės: Dievo gundymas žodžiais ir darbais, šventvagystė ir simonija.

2119 *Dievą gundyti* reiškia žodžiais ar veiksmais mėginti Dievo gerumą ir visagalybę. Taip šėtonas norėjo prikalbinti Jėzų pulti nuo šventyklos šelmens ir tuo priversti Dievą įsikišti.[46] Jėzus tam prieštarauja Dievo žodžiais: „Negundykite VIEŠPATIES, savo Dievo“ (Įst 6, 16). Tokiu įžūliu Dievo gundymu niekinama mūsų Kūrėjui ir Viešpačiui prideramа pagarba bei pasitikėjimas Juo, visada abejojama Dievo meile, apvaizda ir galybe.[47] 394 2088

2120 *Šventvagystė* yra sakramentų ir kitų liturginių veiksmų, taip pat Dievui pašvęstųjų asmenų, daiktų ir vietų išniekinimas arba jiems

[45] Plg. Įst 18, 10; Jer 29, 8.
[46] Plg. Lk 4, 9.
[47] Plg. 1 Kor 10, 9; Iš 17, 2–7; Ps 95, 9.

rodoma nepagarba. Šventvagystė yra sunki nuodėmė, ypač Eucharis-
1374 tijos atžvilgiu, nes šiame sakramente substanciškai yra pats Kristaus Kūnas.[48]

2121 *Simonija*[49] yra dvasinių dalykų pirkimas arba pardavinėjimas. Burtininkui Simonui, norėjusiam nupirkti dvasinę galią, kurią jis matė veikiančią apaštaluose, Petras atsakė: „Kad tu pražūtum su savo pinigais, jei sumanei už pinigus nusipirkti Dievo dovaną!“ (Apd 8, 20) Taip jis laikėsi Jėzaus žodžių: „Dovanai gavote, dovanai ir duokite!“ (Mt 10, 8)[50] Neįmanoma pasisavinti dvasinių gėrybių ir elgtis su jomis
1578 tarsi būtum jų savininkas ar šeimininkas, nes jų šaltinis yra Dievas. Jas galima iš Jo gauti tik dovanai.

2122 „Dvasininkas už sakramentų suteikimą neturi nieko prašyti, išskyrus kompetentingos valdžios nustatytą auką, visada rūpindamasis, kad vargingieji dėl neturto neliktų be sakramentų pagalbos.“[51] Kompetentinga valdžia nustato tas „aukas“ vadovaudamasi principu, jog krikščionių bendruomenė privalo išlaikyti Bažnyčios tarnus. „Darbininkas vertas savo valgio“ (Mt 10, 10).[52]

Ateizmas

29 2123 „Daugelis mūsų amžininkų to glaudaus gyvybinio ryšio su Dievu visiškai neįžvelgia arba tiesiog jį atmeta. Tad ateizmas priskirtinas prie opiausių mūsų meto klausimų.“[53]

2124 Ateizmo sąvoka apima labai įvairius reiškinius. Dažnai jo forma yra praktinis materializmas, savo poreikius ir siekius apribojantis erdve ir laiku. Ateistinis humanizmas laikosi klaidingo požiūrio, kad „žmogus yra pats sau tikslas, vienintelis savo istorijos kūrėjas ir statytojas“[54]. Kita nūdienio ateizmo forma žmogaus išlaisvinimo laukia iš ekonominio ir socialinio išlaisvinimo, tuo tarpu „religija savo prigimtimi kliudo šiam išvadavimui, sukeldama viltį prasimanytu

[48] Plg. KTK kan. 1367. 1376.
[49] Plg. Apd 8, 9–24.
[50] Plg. Iz 55, 1.
[51] KTK kan. 848.
[52] Plg. Lk 10, 7; 1 Kor 9, 4–18; 1 Tim 5, 17–18.
[53] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966) 1039.
[54] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 20: AAS 58 (1966) 1040.

būsimuoju gyvenimu, nukreipianti žmogų nuo žemiškosios karalystės kūrimo“[55].

2125 Neigdamas Dievo buvimą arba jo nepripažindamas, ateizmas yra nuodėmė religingumo dorybės atžvilgiu.[56] Kaltę labai gali sumažinti intencijos ir aplinkybės. „Todėl prie ateizmo atsiradimo gali nemažai prisidėti tikintieji religinio auklėjimo aplaidumu arba klaidingu tikėjimo aiškinimu, arba ir savo religinio, moralinio bei visuomeninio gyvenimo trūkumais daugiau pridengiantys negu atskleidžiantys tikrąjį Dievo ir religijos veidą“[57]. 1535

2126 Ateizmas dažnai remiasi klaidinga žmogaus autonomijos samprata, kuria siekiama atsiriboti nuo bet kokios priklausomybės Dievui.[58] Tačiau „Dievo pripažinimas jokiu būdu neprieštarauja žmogaus orumui, nes šio orumo pagrindas ir atbaiga slypi pačiame Dieve.“[59] Bažnyčia žino, kad „savo skelbiamu mokymu atitinka slapčiausius žmogaus širdies troškimus“[60]. 396 154

Agnosticizmas

2127 Agnosticizmo formų yra įvairių. Kai kuriais atvejais agnostikas neneigia Dievo, net tvirtina, jog turi egzistuoti transcendentinė būtis, kuri vis dėlto nei pati gali apsireikšti, nei kas kitas gali ką nors apie ją pasakyti. Kitais atvejais agnostikas visai nekalba apie Dievo buvimą, nes esą neįmanoma to įrodyti, vadinasi, nei teigti, nei neigti. 36

2128 Agnosticizmas kartais gali imtis tam tikrų Dievo paieškų, bet lygiai taip pat būti Jam abejingas, vengti klausimo apie galutinę tikrovę ir rodyti sąžinės tingumą. Labai dažnai agnosticizmas sutampa su praktiniu ateizmu. 1036

[55] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 20: AAS 58 (1966) 1040.
[56] Plg. Rom 1, 18.
[57] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 19: AAS 58 (1966) 1039.
[58] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 20: AAS 58 (1966) 1040.
[59] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 21: AAS 58 (1966) 1040.
[60] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 21: AAS 58 (1966) 1042.

1159–1162 **IV. „Nedirbsi sau drožinio..."**

2129 Šiuo Dievo įsaku draudžiama vaizduoti Dievą bet kuriais žmogaus rankų kūriniais. Pakartotas Įstatymas aiškina: „Kadangi jūs nematėte išvaizdos, kai VIEŠPATS kalbėjo jums iš ugnies prie Horebo, [...] saugokitės nuoširdžiai, kad nesielgtumėte nedorai, dirbdamiesi sau bet kokios išvaizdos stabą" (Įst 4, 15–16). Izraeliui apsireiškė absoliučiai transcendentinis Dievas. „Jis yra visas visur", bet kartu „didingesnis už
300 visus savo kūrinius" (Sir 43, 27–28). Jis yra „pradinis grožio šaltinis,
2500 [kuris] juos sukūrė" (Išm 13, 3).

2130 Vis dėlto jau Senajame Testamente Dievas buvo nurodęs arba leidęs gaminti kūrinius, kurie simboliškai – kaip varinis žaltys[61], Sandoros Skrynia ar cherubai[62] – kreiptų į būsimą išganymą per įsikūnijusį Žodį.

476 2131 Nikėjos VII Susirinkimas (787 m.), remdamasis įsikūnijusio Žodžio slėpiniu ir prieštaraudamas paveikslų naikintojams, įteisino Kristaus, taip pat Dievo Motinos, angelų ir visų šventųjų paveikslų gerbimą. Įsikūnydamas Dievo Sūnus pradėjo naują paveikslų „ekonomiją".

2132 Krikščioniškas paveikslų gerbimas neprieštarauja pirmam įsakymui, kuris draudžia stabus. Juk „pagarba paveikslui iš tiesų yra skiriama tam, ką jis vaizduoja"[63], ir „kas garbina paveikslą, garbina jame pavaizduotą asmenį"[64]. Pagarba šventiems paveikslams yra atidus pagarbumas, bet ne vienam Dievui derantis adoravimas:

> Religinė pagarba yra teikiama ne patiems paveikslams, kaip daiktams, bet dėl to, kad jie mūsų žvilgsnį kreipia į įsikūnijusį Dievą. Tad pačiam paveikslui skiriami veiksmai ties juo nesustoja, bet krypsta į tą, kurį jie vaizduoja.[65]

[61] Plg. Sk 21, 4–9; Išm 16, 5–14; Jn 3, 14–15.

[62] Plg. Iš 25, 10–22; 1 Kar 6, 23–28; 7, 23–26.

[63] Šv. Bazilijus Didysis, *Liber de Spiritu Sancto*, 18, 45: SC 17bis, 406 (PG 32, 149).

[64] Nikėjos II Susirinkimas, *Definitio de sacris imaginibus*: DS 601; plg. Tridento Susirinkimas, 25ª sesija, *Decretum de invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus*: DS 1821–1825; Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 125: AAS 56 (1964) 132; *Idem*, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 67: AAS 57 (1965) 65–66.

[65] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 81, a. 3, ad 3, ed. Leon. 9, 180.

Santrauka

2133 *„Mylėsi Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi, visa siela ir visomis jėgomis“ (Įst 6, 5).*

2134 *Pirmu įsakymu žmogus raginamas į Dievą tikėti, Juo viltis ir Jį mylėti labiau už viską.*

2135 *„Viešpatį, savo Dievą, tegarbink“ (Mt 4, 10). Dievą garbinti, kreiptis į Jį malda, teikti Jam prideramą pagarbą, vykdyti Jam duotus pažadus ir įžadus yra religingumo dorybės aktai, kylantys iš klusnumo pirmam įsakymui.*

2136 *Tikrai garbinti Dievą žmogus įpareigotas ir pats vienas, ir drauge su kitais.*

2137 *Žmogus turi turėti galimybę laisvai išpažinti savo tikėjimą privačiame ir viešajame gyvenime*[66].

2138 *Prietarais iškreipiamas mūsų tikrojo Dievo garbinimas. Jie reiškiasi stabmeldyste ir įvairiomis ateities būrimo bei magijos formomis.*

2139 *Dievo gundymas žodžiais ar veiksmais, šventvagystė, simonija yra pirmu įsakymu draudžiamos bedievystės nuodėmės.*

2140 *Pirmam įsakymui nusižengiama Dievo buvimo nepripažįstančiu arba jį neigiančiu ateizmu.*

2141 *Šventų paveikslų gerbimas grindžiamas Dievo Žodžio Įsikūnijimo slėpiniu. Jis pirmam įsakymui neprieštarauja.*

2 skirsnis

ANTRAS ĮSAKYMAS

Nenaudosi piktam VIEŠPATIES, savo Dievo, vardo (Iš 20, 7).[67]

Protėviams buvo pasakyta: „Nelaužyk priesaikos“ [...]. O aš jums sakau: išvis neprisiekinėkite (Mt 5, 33–34).

[66] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 15: AAS 58 (1966) 940.
[67] Plg. Įst 5, 11.

2807–2815

I. Viešpaties vardas yra šventas

2142 Antru įsakymu *nurodoma gerbti Viešpaties vardą*. Kaip ir pirmas įsakymas, jis išplaukia iš religingumo dorybės ir konkrečiau nustato mūsų žodžių vartoseną, kai kalbama apie šventus dalykus.

2143 Tarp visų Apreiškimo žodžių yra vienas ypatingas: juo apreiš-
203 kiamas Jo vardas. Dievas patiki savo vardą tiems, kurie į Jį tiki, apreiškia jiems savo Asmens slėpinį. Dovanoti vardą yra pasitikėjimo ir bičiulystės ženklas. „Viešpaties vardas yra šventas." Dėl to žmogus negali juo
435 piktnaudžiauti, turi jį atminti, tyliai ir su meile pagerbdamas,[68] savo kalboje minėti tik aukštindamas, šlovindamas ir garbindamas.[69]

2144 Pagarba Dievo vardui išreiškiama derama pagarba pačiam Dievo slėpiniui ir visiems šventiems dalykams, kuriuos tas vardas primena. *Šventybės jausmas* susijęs su religingumo dorybe:

> Ar šventos baimės ir pagarbos jausmai yra krikščioniški jausmai, ar ne? Niekas negali tuo protingai abejoti. Tai jausmai, kurie tikrai mus apimtų ir būtų labai stiprūs, jeigu mes sąmoningai išgyventume čia pat esantį didingąjį Dievą. Juos patirsime tikrai suvokę Jį esant su mumis. Patirsime tiek, kiek tikėsime, kad Jis yra šalia mūsų. Neturėti tų jausmų reiškia nesuvokti, netikėti, kad Jis tikrai yra su mumis.[70]

2472 2145 Tikintysis privalo liudyti Viešpaties vardą, be baimės išpažinda-
427 mas savo tikėjimą.[71] Pamokslai ir katechezė turi būti perskverbti šventos pagarbos mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus vardui.

2146 Antru įsakymu *draudžiama piktnaudžiauti Dievo vardu*, tai yra netinkamai vartoti Dievo, Jėzaus Kristaus, Švenčiausiosios Mergelės Marijos ir visų šventųjų vardus:

2101 2147 Dievo vardu kitiems duodami *pažadai* įpareigoja Dievo garbe, ištikimybe, tiesakalbiškumu bei valdžia. Jie būtinai turi būti vykdomi. Jų netesėti reiškia piktnaudžiauti Dievo vardu ir tarsi daryti Dievą melagiu.[72]

[68] Plg. Zch 2, 17.
[69] Plg. Ps 29, 2; 96, 2; 113, 1–2.
[70] Pal. Jonas Henrikas Niumenas, *Parochial and Plain Sermons*, v. 5, Sermon 2 [*Reverence, a Belief in God's Presence*, Vestminsteris, 1967, p. 21–22.
[71] Plg. Mt 10, 32; 1 Tim 6, 12.
[72] Plg. 1 Jn 1, 10.

2148 *Piktžodžiavimas* tiesiogiai prieštarauja antram įsakymui. Piktžodžiauti reiškia – viduje arba išorėje – tarti neapykantos Dievui žodžius, Jam priekaištauti, mesti Jam iššūkį, blogai apie Jį kalbėti, nepagarbiai apie Jį atsiliepti, piktnaudžiauti Dievo vardu. Šv. Jokūbas smerkia tuos žmones, kurie „piktžodžiauja tam gražiam [Jėzaus] vardui, kuriuo [yra] pavadinti“ (Jok 2, 7). Piktžodžiavimo draudimas apima ir žodžius, nukreiptus prieš Kristaus Bažnyčią, šventuosius, šventus dalykus. Piktžodžiavimas taip pat yra pastangos Dievo vardu dangstyti nusikaltimus, pavergti tautas, kankinti ar mirčiai pasmerkti žmones. Piktnaudžiavimas Dievo vardu, darant nusikaltimus, sukelia panieką religijai.

Piktžodžiavimas prieštarauja privalomai Dievo ir Jo švento vardo 1756
pagarbai. Jis, kaip toks, yra sunki nuodėmė.[73]

2149 Dievo vardo įterpimas į *linkėjimus bloga*, nors jais neketinama piktžodžiauti, yra nepagarba Viešpačiui. Antru įsakymu taip pat draudžiama Dievo vardą *vartoti magijoje*:

> Didis Jo vardas, kai tariamas pagerbiant didingą Dievo didybę. Šventas Jo vardas, kai tariamas garbinant Dievą ir bijant Jį įžeisti.[74]

II. Viešpaties vardo tarimas be reikalo

2150 Antru įsakymu *draudžiama melagingai prisiekti*. Duoti priesaiką reiškia kviesti Dievą paliudyti tai, kas tvirtinama, šauktis teisingojo Dievo, kad Jis laiduotų, jog prisiekiama teisingai. Priesaika įpareigoja Viešpaties vardu. „Bijosi tik VIEŠPATIES, savo Dievo, jam tarnausi ir tik jo vardu prisieksi“ (Įst 6, 13).

2151 Atmesti melagingą priesaiką yra pareiga Dievui. Kaip Kūrėjas ir
Viešpats, Dievas yra visokios tiesos pagrindas. Žmogaus žodis arba esti 215
suderintas su Dievu, kaip pačia Tiesa, arba jai prieštarauja. Teisinga ir teisėta priesaika susieja žmogaus žodį su Dievo tiesa. Melaginga priesaika Dievo šaukiamasi, kad jis paliudytų melą.

2152 *Priesaikos laužytojas* prisiekdamas pažada tai, ko neketina įvyk- 2476
dyti, arba vėliau neįvykdo to, ką buvo pažadėjęs prisiekdamas. Priesaikos

[73] Plg. KTK kan. 1369.

[74] Šv. Augustinas, *De sermone Domini in monte*, 2, 5, 19: CCL 35, 109 (PL 34, 1278).

laužymas yra didelė nepagarba Tam, kuris yra kiekvieno žodžio Viešpats. Priesaika įpareigoti daryti bloga nesuderinama su Dievo vardo šventumu.

2153 Jėzus antrą įsakymą išdėstė Kalno pamoksle: „Esate girdėję, jog protėviams buvo pasakyta: 'Nelaužyk priesaikos, bet ištesėk Viešpačiui savo priesaikas'. O aš jums sakau: išvis neprisiekinėkite [...]. Verčiau jūs sakykite: 'Taip', jei taip, 'Ne', jei ne, o kas viršaus, tai iš piktojo" (Mt 5, 33–34. 37).[75] Jėzus moko, kad kiekviena priesaika susijusi su Dievu ir kad ja pagerbtinas Jo buvimas kiekviename žodyje. Santūrus Dievo minėjimas kalboje lygiavertis pagarbiam dėmesingumui Jo buvimui čia ir dabar, kurį paliudijame ar paniekiname kiekviena savo ištara.

2154 Sekdama šv. Pauliumi,[76] Bažnyčios tradicija suvokė, kad Jėzus nedraudžia prisiekti, jeigu jai tai daroma dėl svarbaus ir teisingo reikalo (pavyzdžiui, teisme). „Priesaika, t. y. Dievo vardo šaukimasis tiesai paliudyti, gali būti duodama tik laikantis tiesos, išminties ir teisingumo."[77]

2155 Dievo vardo šventumas reikalauja nesišaukti Jo dėl menkų dalykų ir neprisiekinėti tada, kai priesaiką būtų galima aiškinti kaip pritarimą neteisėtai jos reikalaujančiai galiai. Galima atsisakyti prisiekti, kai to reikalauja neteisėta civilinė valdžia. Priesaikos atsisakytina, kai jos reikalaujama dėl asmens kilnumui ar Bažnyčios bendrystei prieštaraujančių tikslų.

III. Krikščionio vardas

2156 Krikšto sakramentas teikiamas „vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios" (Mt 28, 19). Per Krikštą krikščionis Viešpaties vardu pašventinamas ir gauna savo vardą Bažnyčioje. Tai gali būti vardas šventojo – Kristaus mokinio, kurio gyvenimas buvo ištikimybės savo Viešpačiui pavyzdys. Šventasis globėjas mums yra meilės pavyzdys ir laiduoja savo užtarimą. „Krikšto vardas" taip pat gali išreikšti krikščio-

[75] Plg. Jok 5, 12.
[76] Plg. 2 Kor 1, 23; Gal 1, 20.
[77] KTK kan. 1199, § 1.

niškąjį slėpinį ar dorybę. „Tėvai, krikštatėviai ir klebonas privalo rūpintis, kad nebūtų duodamas krikščioniškai dvasiai svetimas vardas.“[78]

2157 Krikščionis savo dieną, maldas ir darbus pradeda kryžiaus ženklu: „vardan Dievo – Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.“ Pakrikštytasis paaukoja dieną Dievo garbei ir prašo Gelbėtojo malonės, kuri jam leistų veikti Šventojoje Dvasioje kaip Tėvo vaikui. Kryžiaus ženklas mus stiprina pagundose ir sunkumuose. 1235 1668

2158 Dievas kiekvieną šaukia jo vardu.[79] Kiekvieno žmogaus vardas yra šventas. Vardas yra tarytum asmens atvaizdas. Jį reikia gerbti, kaip gerbiame juo vadinamo žmogaus kilnumą.

2159 Gautas vardas yra amžinas vardas. Dangaus karalystėje kiekvieno Dievo vardu pažymėto asmens slaptingas ir nepakartojamas savitumas nušvis visu aiškumu. „Nugalėtojui aš duosiu [...] baltą akmenėlį, o ant akmenėlio bus įrašytas naujas vardas, kurio niekas nežino, tiktai gavėjas“ (Apr 2, 17). „Ir aš išvydau: štai Avinėlis, bestovįs ant Siono kalno, o su juo šimtas keturiasdešimt keturi tūkstančiai palydovų, turinčių jo ir jo Tėvo vardus, įrašytus savo kaktose“ (Apr 14, 1).

Santrauka

2160 *„VIEŠPATIE, mūsų Dieve, koks nuostabus tavo vardas visoje žemėje!“ (Ps 8, 2).*

2161 *Antru Dievo įsakymu įsakoma gerbti Viešpaties vardą. Viešpaties vardas yra šventas.*

2162 *Antru įsakymu draudžiama netinkamai vartoti Dievo vardą. Užgauliai tarti Dievo, Jėzaus Kristaus, Švenčiausiosios Mergelės Marijos ir šventųjų vardus reiškia piktžodžiauti.*

2163 *Melaginga priesaika šaukiamasi Dievo, kad jis paliudytų melą. Priesaikos sulaužymas yra sunkus nusižengimas Viešpačiui, kuris visada ištikimai vykdo savo pažadus.*

[78] KTK kan. 855.
[79] Plg. Iz 43, 1; Jn 10, 3.

2164 *„Neprisiek nei Kūrėju, nei kūriniu kitaip, kaip tik teisingai, esant reikalui ir pagarbiai.“*[80]

2165 *Per Krikštą krikščionis gauna savo vardą Bažnyčioje. Tėvai, krikštatėviai ir parapijos klebonas turi rūpintis, kad jam būtų duotas krikščioniškas vardas. Šventasis globėjas yra meilės pavyzdys ir laiduoja savo užtarimą.*

2166 *Krikščionis savo maldas ir darbus pradeda kryžiaus ženklu: „vardan Dievo – Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.“*

2167 *Dievas kiekvieną šaukia jo vardu.*[81]

3 skirsnis

TREČIAS ĮSAKYMAS

Atsimink, kad švęstum šabo dieną. Šešias dienas triūsi ir dirbsi visus savo darbus, bet septintoji diena yra VIEŠPATIES, tavo Dievo, šabas: nedirbsi jokio darbo (Iš 20, 8–10).[82]

Šabas padarytas žmogui, ne žmogus šabui; taigi Žmogaus Sūnus yra ir šabo Viešpats (Mk 2, 27–28).

346–348 ### I. Šabo diena

2168 Trečiu Dekalogo įsakymu pabrėžiamas šabo šventumas: „Septintoji diena yra visiško poilsio šabas – šventa diena Viešpačiui“ (Iš 31, 15).

2057 2169 Šventasis Raštas šia proga *primena pasaulio sukūrimą*: „Nes per šešias dienas VIEŠPATS padarė dangų ir žemę, jūrą ir visa, kas yra juose, bet septintąją dieną jis ilsėjosi. Todėl VIEŠPATS septintąją dieną palaimino ir ją pašventino“ (Iš 20, 11).

2170 Be to, Viešpaties diena Šventasis Raštas *primena Izraelio išvadavimą* iš Egipto vergijos: „Atsimink, kad tu esi buvęs vergas Egipto žemėje,

[80] Šv. Ignacas Lojola, *Exercitia spiritualia*, 38: MHSI 100, 174.
[81] Plg. Iz 43, 1.
[82] Plg. Įst 5, 12–15.

kad išvedė tave iš ten VIEŠPATS, tavo Dievas, galingai pakelta ranka. Todėl VIEŠPATS, tavo Dievas, ir įsakė tau švęsti šabo dieną“ (Įst 5, 15).

2171 Dievas paskyrė Izraeliui šabą, kad jo laikytųsi *kaip* nesulaužomos *Sandoros ženklo*.[83] Šabas yra skirtas Viešpačiui: pašlovinti Dievui, Jo kūrimo darbui ir Jo veikimui gelbint Izraelį.

2172 Dievo elgesys yra pavyzdys žmogaus elgesiui. Jei Dievas septintą dieną „sustojo ir ilsėjosi“ (Iš 31, 17), žmogus taip pat turi „ilsėtis“ ir 2184
leisti kitiems, ypač vargstantiems, „atsigauti“.[84] Šabas nutraukia kasdienius darbus ir suteikia atokvėpį. Tai protesto prieš darbo jungą ir pinigo dievinimą diena.[85]

2173 Evangelijose pranešama apie ne vieną atvejį, kai Jėzus būdavo 582
kaltinamas pažeidęs šabo įstatymą. Tačiau Jėzus niekada tos dienos šventumui nenusikalsta.[86] Jis autoritetingai nurodo jos tikrąją prasmę: „Šabas padarytas žmogui, ne žmogus šabui“ (Mk 2, 27). Kupinas užuojautos, Kristus pripažįsta, kad šabo dieną leistina gera, o ne bloga, gelbėti gyvybę, o ne žudyti.[87] Šabas yra gailestingojo Viešpaties ir Dievo garbės diena.[88] „Žmogaus Sūnus yra ir šabo Viešpats“ (Mk 2, 28).

II. Viešpaties diena

> Ši diena yra VIEŠPATIES duota, – džiūgaukime ir linksminkimės (Ps 118, 24).

Prisikėlimo diena: naujasis kūrimas

2174 Jėzus prisikėlė iš numirusių „pirmąją savaitės dieną“ (Mk 638
16, 2).[89] Kaip „pirmoji diena“, Kristaus prisikėlimo diena primena pirmąjį kūrimą. Kaip „aštuntoji diena“, kuri eina po šabo,[90] ji ženklina su 349

[83] Plg. Iš 31, 16.
[84] Plg. Iš 23, 12.
[85] Plg. Neh 13, 15–22; 2 Kr 36, 21.
[86] Plg. Mk 1, 21; Jn 9, 16.
[87] Plg. Mk 3, 4.
[88] Plg. Mt 12, 5; Jn 7, 23.
[89] Plg. Mt 28, 1; Lk 24, 1; Jn 20, 1.
[90] Plg. Mk 16, 1; Mt 28, 1.

Kristaus prisikėlimu prasidėjusį naująjį kūrimą. Krikščionims ji tapo visų dienų, visų švenčių pirmoji – Viešpaties diena (*Hē kyriakē hēmera; dies Dominica*), „sekmadienis" (senovės Romos kalendoriuje – „saulės diena"):

> Mes visi drauge renkamės saulės dieną ir dėl to, kad tai pirmoji [po žydų šabo, bet ir apskritai pirmoji] diena, kurią Dievas, perskirdamas tamsą ir materiją, kūrė pasaulį, ir dėl to, kad tą dieną mūsų Gelbėtojas Jėzus Kristus prisikėlė iš numirusių.[91]

Sekmadienis – šabo atbaigimas

1166 2175 Sekmadienis aiškiai skiriasi nuo šabo; jis yra kas savaitę po šabo einanti, krikščionims jį pakeičianti diena, kurią jie švenčia pagal šabo nuostatus. Kristaus Velykomis jis įgyvendina dvasinę žydų šabo tiesą ir skelbia amžinąjį žmogaus poilsį Dieve. Juk Senojo Įstatymo kultu buvo rengiamas Kristaus slėpinys ir jo kontūrai simbolizavo tam tikrus su Kristumi susijusius aspektus[92]:

> Kurie gyveno pagal senąją tvarką, sulaukė naujos vilties, laikosi nebe šabo, bet Viešpaties dienos, kurią per Jį ir per Jo mirtį patekėjo ir mūsų gyvenimo aušra.[93]

2176 Sekmadienio šventimas atitinka prigimtimi žmogaus širdyje įrašytą moralinę nuostatą, „išoriškai garbinti Dievą, prisimenant visiems žmonėms parodytą gerumą"[94]. Sekmadienio šventimu įgyvendinamas moralinis Senosios Sandoros įsakymas, tokiu pačiu periodiškumu ir tokia pat dvasia kiekvieną savaitę garbinant savo tautos Kūrėją ir Atpirkėją.

Sekmadienio Eucharistija

1167 2177 Sekmadienį švenčiama Viešpaties diena ir Jo Eucharistija yra Bažnyčios gyvenimo centras. „Sekmadienis, kuomet pagal apaštalų tradiciją celebruojamas velykinis slėpinys, visuotinėje Bažnyčioje privalo būti švenčiamas kaip pagrindinė privaloma šventės diena."[95]

[91] Šv. Justinas, *Apologia*, 1, 67: CA 1, 188 (PG 6, 429–432).
[92] Plg. 1 Kor 10, 11.
[93] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Magnesios*, 9, 1: SC 10bis, 88 (Funk 1, 236–238).
[94] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 122, a. 4, c, ed. Leon. 9, 478.
[95] KTK kan. 1246, § 1.

„Taip pat turi būti švenčiamos mūsų Viešpaties Jėzaus Gimimo, Apsireiškimo, Žengimo į dangų ir Švenčiausiojo Kristaus Kūno ir Kraujo, Švenčiausiosios Dievo Motinos Marijos, jos Nekaltojo Prasidėjimo ir Dangun Ėmimo, šventojo Juozapo, šventųjų apaštalų Petro ir Pauliaus ir galiausiai Visų Šventųjų dienos.“[96] 2043

2178 Ši krikščionių susirinkimų praktika siekia apaštalų laikų pradžią.[97] Laiške žydams raginama: „Neapsileiskime lankyti savųjų susirinkimo, kaip kai kurie yra pratę, bet skatinkime vieni kitus“ (Žyd 10, 25). 1343

> Tradicija išsaugojo visada aktualaus pamokymo pavyzdį: „Anksti ateiti į bažnyčią, artintis prie Viešpaties ir išpažinti savo nuodėmes, su gailesčiu melstis [...]. Dalyvauti šventoje ir dieviškoje liturgijoje, baigti savo maldas ir neišeiti, kol nebus pasakyta [...]. Mes dažnai esame sakę: ta diena jums yra duota maldai ir poilsiui. Tai Viešpaties sukurta diena. Tą dieną džiūgaukime ir linksminkimės.“[98]

2179 „Parapija yra konkreti, dalinėje Bažnyčioje pastoviai įsteigta Kristaus tikinčiųjų bendruomenė, kurios pastoracija, vadovaujant dieceziniam vyskupui, patikėta klebonui, kaip jos savam ganytojui.“[99] 1567
Parapija – tai vieta, kur visi tikintieji gali susiburti sekmadienio Eucharistijos švęsti. 2691
Parapija įvesdina krikščionis į įprastinį liturginį gyvenimą, 2226
suburdama juos švęsti liturgijos, moko Kristaus išganingojo mokymo, gerais ir broliškais darbais įgyvendina Viešpaties meilę:[100]

> Tu negali melstis namie taip, kaip bažnyčioje, kur daug žmonių ir į Dievą kreipiamasi tarytum viena širdimi. Ten kažkas daugiau: dvasios vienybė, sielų sutarimas, meilės ryšys, kunigų maldos.[101]

Sekmadienio pareiga

2180 Viešpaties Įstatymas apibrėžiamas ir patikslinamas Bažnyčios įsakymu: „Sekmadieniais ir kitomis privalomomis šventėmis tikintieji 2042

[96] KTK kan. 1246, § 1.
[97] Plg. Apd 2, 42–46; 1 Kor 11, 17.
[98] Pseudoeuzebijus Aleksandrietis, *Sermo de die Dominica*: PG 86/1, 416 ir 421.
[99] KTK kan. 515, § 1.
[100] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Christifideles laici*, 26: AAS 81 (1989) 437–440.
[101] Šv. Jonas Auksaburnis, *De incomprehensibili Dei natura seu contra Anomoeos*, 3, 6: SC 28bis, 218 (PL 48, 725).

1389 įpareigojami dalyvauti Mišiose."[102] „Prievolę dalyvauti Mišiose įvykdo tas, kuris dalyvauja Mišiose bet kur, kur jos celebruojamos katalikų apeigomis arba pačią šventės dieną, arba išvakarėse."[103]

2181 Sekmadienio Eucharistija grindžia ir sutvirtina visą krikščionio gyvenimą. Dėl to tikintieji įpareigoti švęsti Eucharistiją nustatytomis dienomis, nebent jie turėtų rimtą pateisinamą priežastį (pavyzdžiui, liga, kūdikių priežiūra) arba juos nuo to atleistų jų pačių ganytojas.[104] Kas sąmoningai tą pareigą pažeidžia, sunkiai nusideda.

2182 Dalyvavimas bendrai švenčiamoje sekmadienio Eucharistijoje
815 rodo priklausomybę ir ištikimybę Kristui ir Jo Bažnyčiai. Tikintieji taip patvirtina savo tikėjimo ir meilės bendrystę. Visi drauge jie liudija Dievo šventumą ir savąją išganymo viltį. Jie vieni kitus stiprina, Šventosios Dvasios vadovaujami.

2183 „Jei nesant įšventintojo tarnautojo ar dėl kitos svarbios priežasties tampa neįmanoma dalyvauti Eucharistijos celebravime, labai rekomenduojama tikintiesiems dalyvauti Žodžio liturgijoje, jei ji celebruojama parapijinėje bažnyčioje ar kitoje šventoje vietoje pagal diecezinio vyskupo potvarkius, arba tinkamu laiku atsidėtų maldai asmeniškai arba šeimoje, arba, esant galimybei, šeimų grupėse."[105]

Malonės ir nedarbo diena

2172 2184 Kaip Dievas „ilsėjosi septintą dieną nuo visų darbų, kuriuos buvo atlikęs" (Pr 2, 2), taip ir žmogaus gyvenimo ritmą nustato darbas ir poilsis. Viešpaties dienos įsteigimu leista visiems pailsėti ir turėti pakankamai laisvalaikio savo šeimos, kultūriniam, visuomeniniam ir religiniam gyvenimui.[106]

2185 Sekmadieniais ir kitomis privalomomis švenčių dienomis tikin-
2428 tieji turi: susilaikyti nuo darbų ir užsiėmimų, trukdančių prideramai garbinti Dievą, tinkamai džiaugtis Viešpaties diena, daryti gailestin-

[102] KTK kan. 1247.
[103] KTK kan. 1248, § 1.
[104] Plg. KTK kan. 1245.
[105] KTK kan. 1248, § 2.
[106] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 67: AAS 58 (1966) 1089.

gumo darbus ir gauti reikalingą atokvėpį dvasiai ir kūnui.[107] Pareigos šeimai arba svarbios visuomeninės užduotys teisėtai atleidžia nuo įsakymo ilsėtis sekmadienį. Tikintieji turi rūpintis, kad tos teisėtos išimtys nevirstų įpročiu, žalingu religingumui, šeimos gyvenimui ir sveikatai.

> Meilė tiesai ieško švento poilsio; meilės poreikis verčia imtis teisingų darbų.[108]

2186 Pakankamai laisvo laiko turintys krikščionys tegu prisimena savo brolius ir seseris, kurių poreikiai ir teisės tokie pat ir kurie dėl skurdo ir vargo neturi kada pailsėti. Pagal krikščioniško pamaldumo tradiciją sekmadienis skirtas geriems darbams ir nuolankiam ligonių, invalidų, senelių tarnavimui. Krikščionys taip pat pašventina sekmadienį skirdami savo laiką ir dėmesį šeimai bei artimiesiems, nes kitomis savaitės dienomis tai padaryti nelengva. Sekmadienis yra susimąstymo, ramybės, lavinimosi ir susikaupimo – viso, kas padeda ugdyti vidinį krikščionio gyvenimą, – metas. 2447

2187 Sekmadieniams ir šventėms švęsti reikia bendrų pastangų. Kiekvienas krikščionis turi vengti be būtino reikalo apsunkinti kitus tuo, kas jiems trukdytų švęsti Viešpaties dieną. Kai įprastiniai (sportiniai, pramoginiai ir pan.) renginiai bei visuomeninės pareigos (viešosios tarnybos ir kt.) verčia kai kuriuos žmones dirbti ir sekmadienį, jiems išlieka pareiga pasirūpinti pakankamu savo laisvalaikiu. Tikintieji, jausdami saiką ir artimo meilės akinami, tevengia kraštutinumų ir smurto, kurių kartais nestinga masiniuose renginiuose. Nepaisydamos ekonominių problemų, viešosios įstaigos privalo laiduoti piliečiams laiką pailsėti ir garbinti Dievą. Panašios yra ir darbdavių pareigos darbuotojų atžvilgiu. 2289

2188 Gerbdami visų žmonių religinę laisvę ir bendrąjį gėrį, patys krikščionys turi siekti, kad sekmadieniai ir bažnytinių švenčių dienos būtų įstatymiškai pripažinti nedarbo dienomis. Krikščionys visiems turi būti gyvas maldos, religinės pagarbos bei džiaugsmo pavyzdys ir ginti savąsias tradicijas kaip vertingą indėlį į visuomenės dvasinį gyvenimą. Jeigu dėl šalies įstatymų ar kitų priežasčių ir tektų dirbti sekmadienį, vis dėlto šią dieną reikėtų išgyventi kaip mūsų išlaisvinimo dieną, kuri leidžia mums dalyvauti tame „iškilmingame sambūryje“, toje „danguje įrašytųjų pirmgimių Bažnyčioje“ (Žyd 12, 22–23). 2105

[107] Plg. KTK kan. 1247.

[108] Šv. Augustinas, *De civitate Dei*, 19, 19: CSEL 40/2, 407 (PL 41, 647).

Santrauka

2189 *„Laikysies šabo dienos ir švęsi ją“ (Įst 5, 12). „Septintoji diena yra visiško poilsio šabas – šventa diena VIEŠPAČIUI“ (Iš 31, 15).*

2190 *Šabą, žymėjusį pirmojo kūrimo pabaigą, pakeitė sekmadienis, primenantis Kristaus prisikėlimu pradėtą naująjį kūrimą.*

2191 *Bažnyčia švenčia Kristaus prisikėlimą aštuntąją dieną, kuri pagrįstai yra vadinama Viešpaties diena, arba sekmadieniu.*[109]

2192 *„Sekmadienis [...] privalo būti švenčiamas kaip pagrindinė privaloma šventės diena.“*[110] *„Sekmadieniais ir kitomis privalomomis šventėmis tikintieji įpareigojami dalyvauti Mišiose.“*[111]

2193 *„Sekmadieniais ir kitomis privalomomis šventėmis tikintieji [...] privalo susilaikyti nuo tų darbų bei užsiėmimų, kurie trukdo garbinti Dievą, drumsčia Viešpaties dienai būdingą džiaugsmą ar reikalingą sielos ir kūno poilsį.“*[112]

2194 *Sekmadienio šventimas leidžia visiems turėti „pakankamai poilsio ir laisvalaikio šeimos, kultūriniam, visuomeniniam bei religiniam gyvenimui puoselėti“*[113].

2195 *Kiekvienas krikščionis turi vengti be būtino reikalo apsunkinti kitus tuo, kas jiems trukdytų švęsti Viešpaties dieną.*

[109] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 106: AAS 56 (1964) 126.
[110] KTK kan. 1246, § 1.
[111] KTK kan. 1247.
[112] KTK kan. 1247.
[113] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 67: AAS 58 (1966) 1089.

ANTRAS POSKYRIS

„MYLĖK SAVO ARTIMĄ KAIP SAVE PATĮ“

Jėzus tarė savo mokiniams: „Aš jums duodu naują įsakymą, kad jūs vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus mylėjau“ (Jn 13, 34).

2196 Į klausimą, koks yra pirmas įsakymas, Jėzus atsakė: „Pirmasis yra šis: ‘Klausyk, Izraeli, – Viešpats, mūsų Dievas, yra vienintelis Viešpats; tad mylėk Viešpatį savo Dievą visa širdimi, visa siela, visu protu ir visomis jėgomis.’ Antrasis: ‘Mylėk savo artimą kaip save patį.’ Nėra įsakymo, didesnio už šiuodu“ (Mk 12, 29–31).

Apaštalas šv. Paulius primena: „Kas myli, tas įvykdo įstatymą. Juk 2822
įsakymai: *Nesvetimauk, nežudyk, nevok, negeisk* ir kiti gali būti sutraukti į tą vieną posakį: *Mylėk savo artimą kaip save patį.* Meilė nedaro nieko pikta artimui. Taigi meilė – Įstatymo pilnatvė“ (Rom 13, 8–10).

4 skirsnis

KETVIRTAS ĮSAKYMAS

Gerbk savo tėvą ir motiną, kad ilgai gyventumei krašte, kurį VIEŠPATS, tavo Dievas, tau skiria (Iš 20, 12).

Jis buvo jiems klusnus (Lk 2, 51).

Viešpats Jėzus pats buvo priminęs „Dievo įsakymo“ svarbą.[1] Apaštalas moko: „Jūs, vaikai, klausykite Viešpatyje savo gimdytojų, nes šito reikalauja teisingumas. *Gerbk savo tėvą ir motiną*, – tai pirmasis įsakymas su pažadu: *Kad tau gerai sektųsi ir ilgai gyventumei žemėje*“ (Ef 6, 1–3).[2]

[1] Plg. Mk 7, 8–13.
[2] Plg. Įst 5, 16.

2197 Ketvirtu įsakymu pradedama antroji lentelė. Juo nurodoma meilės tvarka. Dievas nori, kad po Jo gerbtume savo tėvus, kuriems turime būti dėkingi už gyvybę ir kurie mums perteikė tikėjimą į Dievą. Esame įpareigoti gerbti ir godoti visus žmones, kuriems dėl mūsų gėrio
1897 Dievas suteikė savo valdžios.

2198 Įsakymas pozityvia forma nurodo atliktinas pareigas. Juo skelbiami kiti įsakymai, konkrečiai susiję su pagarba gyvybei, santuoka,
2419 žemiškosiomis gėrybėmis, žodžiais. Jis – vienas iš socialinio Bažnyčios mokymo pagrindų.

2199 Ketvirtu įsakymu pabrėžtinai kreipiamasi į vaikus, nusakant jų santykį su tėvu ir motina, nes tie santykiai visuotiniausi. Jis taip pat galioja kitiems giminystės ryšiais tarpusavyje susijusiems šeimos nariams, reikalauja pagarbos, meilės ir dėkingumo vyresniems giminaičiams ir senoliams, pagaliau apima mokinių pareigas mokytojams, darbuotojų – darbdaviams, valdinių – vadovams, piliečių – tėvynei ir tiems, kurie ją tvarko ir valdo.

Šiuo įsakymu aprėpiamos ir galvoje turimos pareigos tėvų, globėjų, mokytojų, vadovų, pareigūnų, valdančiųjų, visų, turinčių valdžią kitiems asmenims ar asmenų bendruomenėms.

2200 Besilaikančiųjų ketvirto įsakymo laukia atlygis: „Gerbk savo tėvą ir motiną, kad ilgai gyventumei krašte, kurį VIEŠPATS, tavo Dievas, tau skiria“ (Iš 20, 12).[3] Klusnumas šiam įsakymui drauge su dvasiniais
2304 vaisiais teikia ir laikinųjų taikos bei gerovės vaisių. Ir priešingai, jo laužymas atneša daug žalos žmonių bendruomenėms ir pavieniams žmonėms.

I. Šeima Dievo plane

Šeimos prigimtis

1625 2201 Santuokinė bendruomenė yra pagrįsta abipusiu sutuoktinių sutikimu. Santuoka ir šeima skirtos sutuoktinių gerovei ir vaikų gimdymui bei auklėjimui. Sutuoktinių meilė ir vaikų gimimas steigia tarp tos pačios šeimos narių asmeninius ryšius ir pirmapradę atsakomybę .

[3] Plg. Įst 5, 16.

2202 Santuokos suvienyti vyras ir moteris drauge su savo vaikais sudaro šeimą. Šie ryšiai atsiranda anksčiau, negu juos pripažįsta civilinė valdžia; jie už ją viršesni. Juos reikia laikyti normaliu santykių pagrindu, pagal kurį turi būti vertinamos įvairios giminystės formos. 1882

2203 Sukurdamas vyrą ir moterį, Dievas įsteigė žmonių šeimą ir nustatė pagrindinę jos sandarą. Jos narių kilnumas vienodas. Šeimoje jos narių ir visuomenės bendrojo gėrio labui esama įvairios atsakomybės, teisių ir pareigų. 369

Krikščioniškoji šeima 1655–1658

2204 „Bažnytinę bendrystę atspindi ir įgyvendina krikščioniškoji šeima, todėl pastaroji gali ir turi būti vadinama ‘*namų Bažnyčia*’.“[4] Ji yra tikėjimo, vilties ir meilės bendruomenė; iš Naujojo Testamento matyti,[5] kad Bažnyčioje jai tenka ypatinga reikšmė. 533

2205 Krikščioniškoji šeima yra asmenų bendrystė, Tėvo ir Sūnaus Šventojoje Dvasioje bendrystės pėdsakas ir paveikslas. Jos prokreacinė ir auklėjamoji veikla yra Tėvo kuriamojo darbo aidas. Šeima pašaukta dalyvauti Kristaus maldoje ir aukoje. Kasdienė malda ir Dievo žodžio skaitymas stiprina joje meilę. Krikščioniškoji šeima skelbia Evangeliją ir vykdo misiją. 1702

2206 Šeimos tarpusavio santykiai, ypač kai jie kyla iš abipusės jos narių pagarbos, ugdo bendrus jausmus, polinkius ir interesus. Šeima yra *privilegijuota bendruomenė*, pašaukta bendram sutuoktinių sutarimui ir uoliam tėvų bendradarbiavimui auklėjant vaikus[6].

II. Šeima ir visuomenė

2207 Šeima yra *pirminė visuomenės gyvenimo ląstelė*. Tai natūrali bendruomenė, kurioje vyras ir moteris pašaukti save dovanoti vienas kitam mylėdami ir dovanodami gyvybę. Autoritetu, pastovumu ir gyvais ryšiais šeimoje dedami laisvės, saugumo ir broliškumo pamatai 1880 372 1603

[4] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 21: AAS 74 (1982) 105; plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.

[5] Plg. Ef 5, 21 – 6, 4; Kol 3, 18–21; 1 Pt 3, 1–7.

[6] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 52: AAS 58 (1966) 1073.

visuomenėje. Šeima yra bendruomenė, kurioje nuo vaikystės pradedama gerbti moralines vertybes, garbinti Dievą ir tinkamai naudotis laisve. Šeimos gyvenimas įvesdina į visuomenės gyvenimą.

2208 Šeima privalo taip gyventi, kad jos nariai mokėtų rūpintis ir padėti jauniems ir seniems, ligoniams arba negalios ištiktiems bei vargšams. Daug šeimų tam tikrais momentais neįstengia suteikti tokios pagalbos. Tada jais pasirūpinti tenka kitiems asmenims, kitoms šeimoms ir – subsidiariai – visuomenei: „Tyras ir nesuteptas maldingumas Dievo, mūsų Tėvo, akyse yra: šelpti našlaičius ir našles jų sielvarte ir sergėti save nesuteršta šiuo pasauliu“ (Jok 1, 27).

2209 Šeimai reikia padėti ir ją apsaugoti atitinkamomis socialinėmis priemonėmis. Ten, kur šeimos nepajėgia atlikti savo uždavinių, joms padėti ir šeimos instituciją paremti yra kitų visuomenės grupių pareiga. Laikydamosi subsidiarumo principo, didesnės bendruomenės neturi
1883 savintis šeimos teisių arba kištis į jos gyvenimą.

2210 Kadangi šeima yra svarbi visuomenės gyvenimui ir gerovei,[7] pastarajai tenka ypatinga pareiga palaikyti ir stiprinti santuoką ir šeimą. „Pasaulietinė valdžia savo šventa pareiga telaiko tikrojo santuokos ir šeimos pobūdžio pripažinimą, sergėjimą ir ugdymą, rūpinimąsi viešąja dora bei namų židinio gerove.“[8]

2211 Politinės bendruomenės pareiga yra gerbti šeimą, jai padėti ir laiduoti:

— laisvę kurti šeimos židinį, turėti vaikų ir juos auklėti pagal savus moralinius ir religinius įsitikinimus;
— tvirto santuokinio ryšio bei šeimos institucijos apsaugą;
— laisvę išpažinti savo tikėjimą, jį perduoti kitiems, pagal jį auklėti savo vaikus, imantis tam reikalingų priemonių ir padedant atitinkamoms institucijoms;
— privatinės nuosavybės teisę, laisvę imtis veiklos, gauti darbo ir pastogę, teisę emigruoti;
— pagal šalies įstatymus – teisę į medicininį aptarnavimą, pagyvenusių žmonių globą, finansinę paramą šeimoms;
— saugų gyvenimą ir sveikatos apsaugą, ypač apsaugą nuo narkomanijos, pornografijos, alkoholizmo ir kitų pavojų;
— laisvę steigti šeimų bendrijas ir taip būti atstovaujamai civilinėje valdžioje.[9]

[7] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.
[8] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 52: AAS 58 (1966) 1073.
[9] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 46: AAS 74 (1982) 137–138.

2212 Ketvirtu įsakymu *paaiškinami ir kiti santykiai visuomenėje.* Savo brolius ir seseris regime kaip savo tėvų vaikus; savo giminaičius – kaip protėvių palikuonis; savo šalies piliečius – kaip tėvynės sūnus ir dukteris; pakrikštytuosius – kaip savo Motinos Bažnyčios vaikus; kiekvieną žmogų – kaip sūnų ar dukterį To, kuris nori būti vadinamas „mūsų Tėvu“. Todėl mūsų santykiai su artimu pripažįstami kaip tarpasmeniniai. Artimas nėra tik „individas“ žmonių kolektyve, bet būtent „tas“ asmuo, kuris dėl savo žinomos kilmės yra vertas ypatingo dėmesio ir pagarbos. 225 1931

2213 Žmonių bendruomenes *sudaro asmenys.* Kad jie būtų gerai valdomi, neužtenka tik laiduoti teises, vykdyti pareigas ar laikytis susitarimų. Teisingi darbdavių ir darbuotojų, valdančiųjų ir piliečių santykiai yra abipusio geranoriškumo, atitinkančio teisingumu ir brolybe besirūpinančių žmonių kilnumą, pagrindas. 1939

III. Šeimos narių pareigos

Vaikų pareigos

2214 Dieviškoji tėvystė yra žmogiškosios tėvystės šaltinis;[10] ji ir yra pagarbos tėvams pagrindas. Vaikų – mažų ar suaugusių – pagarbą savo tėvui ir motinai[11] palaiko natūralus jausmas, kylantis iš juos siejančio ryšio. Tos pagarbos reikalauja Dievo įsakymas.[12] 1858

2215 Pagarba tėvams (*pietas filialis*) kyla *iš dėkingumo* tiems žmonėms, kurie savo vaikams padovanojo gyvybę, o meile ir darbu leido jiems augti metais, išmintimi ir malone. „Visa širdimi gerbk savo tėvą, neužmiršk savo motinos gimdymo skausmų. Atsimink, kad iš šių tėvų esi gimęs; ką gali jiems duoti už visa, ką jie tau yra davę?“ (Sir 7, 27–28).

2216 Vaikų meilė pasireiškia tikru nuolankumu ir *klusnumu.* „Mano vaike, laikykis savo tėvo įsakymo ir nepaniekink savo motinos mokymo [...]. Ką tik darysi, jie tau padės, kai gulsies miego, jie tave saugos, kai atsibusi, su tavimi jie bendraus“ (Pat 6, 20–22). „Išmintingas vaikas brangina tėvo pamokymą, o pašaipūnas nesiklauso, kai yra baramas“ (Pat 13, 1). 532

[10] Plg. Ef 3, 15.
[11] Plg. Pat 1, 8; Tob 4, 3–4.
[12] Plg. Iš 20, 12.

2217 Kol vaikas gyvena drauge su tėvais, jis privalo jų klausyti visada, kai tik jie ko nors pagrįstai reikalauja jo paties ar šeimos labui. „Jūs, vaikai, visuose dalykuose klausykite savo tėvų, nes toks klusnumas patinka Viešpačiui“ (Kol 3, 20).[13] Vaikai taip pat turi paklusti protingiems savo auklėtojų ir visų, kuriems tėvai juos patikėjo, nurodymams. Bet jeigu vaiko sąžinė įsitikinusi, jog būtų nedora paklusti kuriam nors paliepimui, tegu jis jam nepaklūsta.

Ir suaugesni vaikai privalo gerbti tėvus; numatyti jų pageidavimus, noriai kreiptis į juos patarimo ir sutikti su jų teisingomis pastabomis. Pareiga klausyti tėvų nebegalioja vaikams tapus savarankiškiems, bet pagarba tėvams turi išlikti
1831 visada. Jos pagrindas yra Dievo baimė – viena Šventosios Dvasios dovanų.

2218 Ketvirtu įsakymu primenamos jau suaugusiems vaikams jų *pareigos tėvams*. Kiek galėdami, jie privalo padėti tėvams materialiai ir moraliai, kai juos ištinka senatvė, liga, vienatvė ir vargas. Jėzus primena šią dėkingumo pareigą.[14]

> Juk VIEŠPATS pagerbia tėvą per jo vaikus ir patvirtina motinos teises į jos sūnus. Kas gerbia savo tėvą, atsilygina už nuodėmes; kas gerbia savo motiną, kraunasi lobį. Kas gerbia savo tėvą, džiaugsis savo vaikais, ir kai melsis, jis bus išklausytas. Kas gerbia tėvą, ilgai gyvens; paklūsta VIEŠPAČIUI, kas neša paguodą savo motinai (Sir 3, 2–6).
>
> Mano vaike, rūpinkis savo tėvu jo senatvėje, neužduok jam širdies per visą gyvenimą. Net jeigu jam ir protas susilpnėtų, būk jam kantrus; nepaniekink jo būdamas pilnas jėgų. [...] Piktžodžiauja, kas savo tėvu nesirūpina, VIEŠPATĮ pykdo, kas savo motinai širdį užgauna (Sir 3, 12–13. 16).

2219 Vaikų meilė palaiko viso šeimos gyvenimo darną, taip pat turi įtakos *brolių bei seserų santykiams*. Pagarba tėvams nušviečia visą šeimos aplinką. „Vaikaičiai yra senųjų vainikas“ (Pat 17, 6). „Su visu nuolankumu bei meilumu, su didžia kantrybe palaikykite tarpusavio meilę“ (Ef 4, 2).

2220 Krikščionys turi būti ypač dėkingi tiems žmonėms, iš kurių gavo tikėjimo dovaną, Krikšto malonę ir gyvenimą Bažnyčioje. Tai gali būti tėvai, seneliai, kiti šeimos nariai, kunigai, katechetai, kiti mokytojai ar draugai. „Aš vis prisimenu tavo nuoširdų tikėjimą, kuris pradžioje gyveno tavo senelėje Loidėje, tavo motinoje Eunikėje ir, esu tikras, tebegyvena tavyje“ (2 Tim 1, 5).

[13] Plg. Ef 6, 1.
[14] Plg. Mk 7, 10–12.

Tėvų pareigos

2221 Santuokinės meilės vaisingumas nesibaigia vien vaikų gimdymu, bet apima ir jų moralinį auklėjimą ir dvasinį ugdymą. „*Tėvų auklėjimas* 1653
yra toks svarbus, kad ten, kur jo nėra, vargiai kas kitas gali jį atstoti.“[15] Ir tėvų teisė, ir pareiga auklėti vaikus yra pirmaeilės ir neatimamos.[16]

2222 Tėvai į savo vaikus privalo žiūrėti kaip į *Dievo vaikus* ir gerbti juos kaip *žmones*. Jie auklėja savo vaikus, kad tie laikytųsi Dievo Įstatymo, ir patys rodo pavyzdį, paklusdami dangiškojo Tėvo valiai. 494

2223 Už savo vaikų auklėjimą pirmiausia atsakingi tėvai. Tą atsakomybę iš pradžių jie paliudija *sukurdami šeimos židinį*, kuriame paprastai viešpatauja nuoširdumas, atlaidumas, abipusė pagarba, ištikimybė ir nesavanaudiškas paslaugumas. Šeimos židinys yra tinkamiausia vieta 1804
dorybėms ugdyti. Čia išmokstama pasiaukojimo, sveiko mąstymo, savitvardos – tikrosios laisvės sąlygų. Tėvai privalo išmokyti vaikus teikti pirmenybę „vidiniams ir dvasiniams, o ne medžiaginiams ir instinktų valdomiems“[17] dalykams. Didi tėvų pareiga rodyti gerą pavyzdį vaikams. Mokėdami pripažinti savąsias klaidas vaikų akyse, jie sugebės geriau vadovauti vaikams ir taisyti jų elgesį:

> „Kas myli savo vaiką, plaks jį dažnai [...]. Kas elgiasi griežtai su savo sūnumi, iš jo turės naudos“ (Sir 30, 1–2). „Ir jūs, tėvai, neerzinkite savo vaikų, bet auklėkite juos, drausmindami ir mokydami Viešpaties vardu“ (Ef 6, 4).

2224 Gimtieji namai yra natūrali aplinka parengti žmogų visuomeniniam solidarumui ir atsakomybei. Tėvai turi išmokyti vaikus saugotis 1939
pavojų ir atmestinų dalykų, gresiančių žmonių bendruomenei.

2225 Santuokos sakramento malone tėvai yra gavę pareigą ir privilegiją *evangelizuoti savo vaikus*. Būdami „pirmi tikėjimo skelbėjai“[18] 1656
savo vaikams, jie privalo kuo anksčiau juos supažindinti su tikėjimo slėpiniais ir dar visai mažus įtraukti į Bažnyčios gyvenimą. Šeimos

[15] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Gravissimum educationis*, 3: AAS 58 (1966) 731.
[16] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 36: AAS 74 (1982) 126.
[17] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991) 838.
[18] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16; plg. KTK kan. 1136.

gyvenimo aplinka gali išugdyti nuostatas, kurios visą tolesnį gyvenimą išliks gyvo tikėjimo prielaida ir jo atrama.

2226 *Ugdyti vaikų tikėjimą* tėvai turi pradėti nuo ankstyvos vaikystės. Ugdoma jau tada, kai šeimos nariai, gyvendami Evangeliją atitinkantį krikščioniškąjį gyvenimą, padeda vieni kitiems stiprinti savo tikėjimą. Šeimos katechezė pranoksta, papildo ir praturtina bet kurią kitą katechezės formą. Tėvų užduotis yra išmokyti savo vaikus melstis ir jiems
2179 atskleisti jų, kaip Dievo vaikų, pašaukimą.[19] Parapija yra ir krikščioniškųjų šeimų eucharistinė bendruomenė, ir jų liturginio gyvenimo centras; ji tinkamiausia vaikų ir tėvų katechezės vieta.

2227 Vaikai savo ruožtu padeda tėvams *tapti šventesniems*.[20] Kartu ir
2013 pavieniui jie turi visada vieni kitiems didžiadvasiškai atleisti įžeidimo, barnių, neteisingumo, neištikimybės atvejais. Tai akina abipusės meilės jausmas. To reikalauja Kristaus meilė.[21]

2228 Kol vaikai maži, tėvų pagarba ir meilė pirmiausia reiškiasi uoliomis pastangomis juos auklėti, *pasirūpinti jų kūno ir dvasios reikmėmis*. Vaikams augant, ta pati pagarba ir atsidavimas skatina tėvus mokyti vaikus deramai naudotis savo protu ir laisve.

2229 Būdami labiausiai atsakingi už savo vaikų auklėjimą, tėvai turi teisę *jiems parinkti mokyklą*, kuri atitiktų tėvų įsitikinimus. Tai jų pagrindinė teisė. Tėvų pareiga pagal galimybę parinkti tokias mokyklas, kurios geriausiai juos pavaduotų auklėdamos vaikus krikščioniškai.[22] Valdžios įstaigų pareiga yra garantuoti tą tėvų teisę ir sudaryti tinkamas sąlygas jai įgyvendinti.

2230 Suaugusių vaikų pareiga ir teisė yra *pasirinkti profesiją ir gyvenimo būdą*. Tegu jie imasi tos atsakomybės pasitikėdami savo tėvais, kurių nuomonės bei patarimo jie turėtų noriai teirautis ir išklausyti, o
1625 tėvai tenebando daryti spaudimo, kai jų vaikai renkasi profesiją arba jaunikį bei nuotaką. Ta pareiga būti santūriems jiems nedraudžia, bet,

[19] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 11: AAS 57 (1965) 16.
[20] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1069.
[21] Plg. Mt 18, 21–22; Lk 17, 4.
[22] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Gravissimum educationis*, 6: AAS 58 (1966) 733.

priešingai, akina padėti vaikams protingais patarimais, ypač kai tie rengiasi kurti šeimą.

2231 Kai kurie žmonės nesituokia norėdami pasirūpinti savo tėvais ar giminaičiais, labiau atsidėti profesijos reikalams arba dėl kitų gerbtinų motyvų. Jie gali labai daug prisidėti prie žmonijos gėrio.

IV. Šeima ir Karalystė

2232 Nors šeimos ryšiai yra svarbūs, bet nėra absoliutūs. Kai vaikas žmogišku ir dvasiniu matmeniu vis labiau brėsta ir tampa savarankiškesnis, drauge ryškėja ir stiprėja jo ypatingas pašaukimas, kuris ateina iš Dievo. Tėvai privalo tą pašaukimą gerbti ir drąsinti savo vaikus į jį atsiliepti ir juo sekti. Reikia įsisąmoninti, kad pirmasis krikščionio pa- 1618
šaukimas yra *sekti Jėzumi*[23]: „Kas myli tėvą ar motiną labiau negu mane – nevertas manęs. Kas myli sūnų ar dukterį labiau negu mane – nevertas manęs“ (Mt 10, 37).

2233 Tapti Jėzaus mokiniu reiškia priimti kvietimą priklausyti *Dievo* 542
šeimai ir gyventi taip, kaip gyveno Jis: „Kiekvienas, kas tik vykdo mano dangiškojo Tėvo valią, yra man ir brolis, ir sesuo, ir motina“ (Mt 12, 50).

Tėvai su džiaugsmu ir dėkingumu turi priimti bei gerbti Viešpaties kvietimą kuriam nors jų vaikui sekti Juo mergeliškai gyvenant dėl dangaus karalystės pasirinkus pašvęstąjį gyvenimą arba kunigo tarnybą.

V. Pilietinės visuomenės valdžia

2234 Ketvirtas Dievo įsakymas taip pat liepia mums gerbti visus žmo- 1897
nes, kurie mūsų labui yra gavę iš Dievo valdžią visuomenėje. Juo nurodomos tiek valdančiųjų, tiek tų, kurie to valdymo vaisiais naudojasi, pareigos.

Pilietinės valdžios pareigos

2235 Kas valdo, privalo tai daryti tarnaudamas. „Jei kas norėtų tapti didžiausias iš jūsų, tebūnie jūsų tarnas“ (Mt 20, 26). Valdžios vykdymą

[23] Plg. Mt 16, 25.

1899 morališkai riboja jos dieviška kilmė, protinga prigimtis ir jos savitas objektas. Niekas negali įsakyti ar įsteigti ką nors, kas yra priešinga žmogaus kilnumui ir prigimtiniam įstatymui.

2236 Valdymu siekiama parodyti teisingą vertybių hierarchiją, kad visiems būtų lengviau naudotis laisve ir atsakomybe. Vyresnybė privalo
2411 išmintingai laikytis paskirstomojo teisingumo, įvertindama kiekvieno poreikius bei nuopelnus ir siekdama tarpusavio sutarimo bei taikos. Ji turi rūpintis, kad jos taikomos priemonės bei nurodymai negundytų žmonių asmeninių interesų priešpriešinti visuomenės gerovei.[24]

2237 *Politinė valdžia* privalo gerbti pagrindines žmogaus teises. Ji turi
357 stengtis humaniškai įgyvendinti teisingumą, paisydama visų žmonių, ypač šeimų ir vargstančiųjų, teises.

Politinės piliečių teisės gali ir turi būti derinamos su bendrojo gėrio reikalavimais. Viešoji valdžia negali sustabdyti jų veikimo, neturėdama tam teisėto ir pakankamo pagrindo. Politinių teisių laidavimas tarnauja tautos ir žmonijos bendrajam gėriui.

Piliečių pareigos

2238 Kas pavaldus valdžiai, tas savo vyresniuosius turi laikyti tar-
1900 si Dievo atstovais, kuriuos Jis paskyrė tvarkyti savo dovanų:[25] „Būkite klusnūs kiekvienai žmonių valdžiai dėl Viešpaties. [...] Elkitės kaip laisvi; ne kaip tie, kurie laisve pridengia blogį, bet kaip Dievo tarnai“ (1 Pt 2, 13. 16). Lojaliai bendradarbiaudami su valdžia, piliečiai turi teisę, o kartais ir pareigą, pagrįstai ją kritikuoti už tai, kas, jų nuomone, kenkia žmogaus kilnumui ir bendrajam gėriui.

2239 *Piliečiai privalo* visuomenės gėrio labui bendradarbiauti su vie-
1915 šąja valdžia tiesos, teisingumo, solidarumo ir laisvės dvasia. *Tėvynės*
2310 meilė ir tarnavimas jai kyla iš dėkingumo pareigos ir meilės tvarkos. Pavaldumas teisėtai valdžiai ir tarnavimas bendrajam gėriui reikalauja, kad piliečiai atliktų savo užduotį politiniame bendruomenės gyvenime.

[24] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 25: AAS 83 (1991) 823.
[25] Plg. Rom 13, 1–2.

2240 Klusnumas valdžiai ir bendra atsakomybė už bendrąjį gėrį moraliniu lygmeniu įpareigoja mokėti mokesčius, naudotis rinkimų teise, ginti šalį: 2265

> Atiduokite visiems, ką privalote: kam mokestį – mokestį, kam muitą – muitą, kam baimę – baimę, kam pagarbą – pagarbą (Rom 13, 7).
>
> Krikščionys gyvena savo tėvynėje, bet kaip ateiviai. Atlieka visas pareigas kaip piliečiai, bet viską pakelia kaip ateiviai [...]. Paklusdami išleistiems įstatymams, savo gyvenimu juos pranoksta [...]. Dievas paskyrė jiems postą, iš kurio jiems nevalia trauktis.[26]

Apaštalas mus ragina melstis ir dėkoti už karalius ir visus valdovus, „kad galėtume tyliai ramiai gyventi visokeriopai maldingą ir gerbtiną gyvenimą“ (1 Tim 2, 2). 1900

2241 Turtingesnių tautų pareiga yra priimti, kiek įmanoma, *svetimšalius*, ieškančius saugumo ir pragyvenimo šaltinių, kurių jie negali rasti savo gimtajame krašte. Viešajai valdžiai privalu rūpintis, kad būtų laikomasi prigimtinės teisės, pagal kurią svetimšalis yra globojamas jį priėmusiųjų.

Politinė valdžia, atsižvelgdama į bendrąjį gėrį, už kurį ji yra atsakinga, imigracijos teisei gali nustatyti įvairias teisines sąlygas ir reikalauti, kad migrantai laikytųsi juos priėmusios šalies pareigų. Imigrantas privalo dėkinga širdimi tausoti jį priėmusios šalies medžiagines ir dvasines vertybes, paklusti jos įstatymams ir prisidėti prie jos išlaidų.

2242 Piliečio sąžinė įpareigoja nesilaikyti valstybės potvarkių, jeigu jų nurodymai prieštarauja moralinei tvarkai, pagrindinėms žmogaus teisėms arba Evangelijos mokymui. *Atsisakymą paklusti* valstybės valdžiai, kai jos reikalavimai prieštarauja teisingai sąžinei, pateisinami skirtumu tarp tarnavimo Dievui ir tarnavimo valstybei. „Atiduokite tad, kas ciesoriaus – ciesoriui, o kas Dievo – Dievui“ (Mt 22, 21). „Dievo reikia klausyti labiau negu žmonių“ (Apd 5, 29): 1903 2313 450

> Jeigu kur nors viešoji valdžia, peržengdama savo kompetenciją, spaudžia piliečius, šie teneatsisako daryti tai, ko objektyviai reikalauja bendroji gerovė. Tačiau tebūnie jiems leista ginti savo bei savo bendrapiliečių teises nuo valdžios piktnaudžiavimo, laikantis prigimtinio ir evangelinio įstatymo nubrėžtų ribų.[27] 1901

[26] *Epistula ad Diognetum*, 5, 5; 5, 10; 6, 10: SC 33, 62–66 (Funk 1, 398–400).

[27] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 74: AAS 58 (1966) 1096.

2309 2243 Ginkluotas *pasipriešinimas* politinės valdžios priespaudai pateisinamas tik esant drauge visoms šioms sąlygoms: 1) jei tikrai, stipriai ir nuolatos pažeidinėjamos pagrindinės žmogaus teisės; 2) jei išnaudotos visos kitos galimybės; 3) jei tai nesukels dar didesnės netvarkos; 4) jei yra pagrįsta viltis laimėti; 5) jei, vadovaujantis protingu sprendimu, neįmanoma numatyti geresnės išeities.

Politinė bendruomenė ir Bažnyčia

1910 2244 Kiekviena institucija, tegu ir aiškiai neišreikštai, vadovaujasi žmogaus ir jo paskirties vizija, lemiančia jos daromus sprendimus, vertybių hierarchiją ir veikseną. Daugelis visuomenių savo institucijas
1881 kuria remdamosi tuo, kad žmogus iškilesnis už daiktus. Vien Dievo apreikštoji religija žmogaus pradžia ir tikslu pripažįsta Dievą – Kūrėją
2109 ir Atpirkėją. Bažnyčia kviečia politinę valdžią priimant sprendimus ir nutarimus vadovautis ta apreikštąja tiesa apie Dievą ir žmogų:

> Visuomenė, kuri tokį įkvėpimą ignoruoja arba nepriklausomybės nuo Dievo vardan atmeta, priversta savo veiklos gairių ir tikslo ieškoti savyje pačioje arba skolintis juos iš kurios nors ideologijos; nepripažindama objektyvaus gėrio ir blogio kriterijaus, ji, kaip rodo istorija, atvirai ar užmaskuotai atiduoda žmogų ir jo likimą totalitarinei valdžiai.[28]

2245 „Bažnyčia, dėl savo uždavinio ir kompetencijos pobūdžio jokiu
912 būdu nesutampanti su politine bendruomene [...], yra žmogaus asmens transcendentiškumo ženklas ir drauge saugotoja."[29] Bažnyčia „gerbia ir skatina politinę piliečių laisvę bei atsakomybę".[30]

2032 2246 Bažnyčios misijai tenka užduotis „priimti moralinį sprendimą net politinės srities klausimais, kai to reikalauja pagrindinės asmens teisės arba sielų išganymas. Tai darydama ji turi teisę vartoti visas ir
2420 vien tas priemones, kurios atitinka Evangeliją ir visų gerovę atsižvelgiant į laiko ir sąlygų skirtingumą."[31]

[28] Plg. pal. Jonas Paulius II, 13, 1997 Encikl. *Centesimus annus*, 45–46: AAS 83 (1991) 849–851.

[29] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1099.

[30] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1099.

[31] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1100.

Santrauka

2247 *„Gerbk savo tėvą ir motiną“ (Įst 5, 16; Mk 7, 10).*

2248 *Ketvirtu įsakymu Dievas nori, kad po Jo gerbtume savo tėvus ir tuos žmones, kuriems Jis suteikė valdžią mūsų gėrio labui.*

2249 *Santuokinė bendruomenė yra pagrįsta sutuoktinių ryšiu ir abipusiu sutikimu. Santuoka ir šeima yra skirtos sutuoktinių gerovei, vaikų gimdymui ir auklėjimui.*

2250 *„Asmens ir žmonių visuomenės apskritai bei krikščionių bendrijos gerovė glaudžiai susijusi su santuokinės ir šeimos bendruomenės klestėjimu.“*[32]

2251 *Vaikai turi gerbti savo tėvus, būti jiems dėkingi, prideramai klusnūs ir jiems padėti. Vaikų meilė palaiko viso šeimos gyvenimo darną.*

2252 *Už savo vaikų tikėjimo, maldos ir visų dorybių ugdymą pirmiausia yra atsakingi tėvai. Jie privalo, kiek išgali, tenkinti savo vaikų kūno ir dvasios reikmes.*

2253 *Tėvai privalo gerbti savo vaikų pašaukimą ir jį puoselėti. Jie patys turi atsiminti ir padėti vaikams suvokti, jog pirmutinis krikščionio pašaukimas yra sekti Jėzumi.*

2254 *Viešosios valdžios pareiga yra gerbti pagrindines žmogaus teises ir jo galimybes naudotis savo laisve.*

2255 *Piliečiai privalo bendradarbiauti su viešąja valdžia ugdant visuomenę tiesos, teisingumo, solidarumo ir laisvės dvasia.*

2256 *Piliečių sąžinė įpareigoja nesilaikyti valstybės potvarkių, jei jie prieštarauja moralinei tvarkai. „Dievo reikia klausyti labiau negu žmonių“ (Apd 5, 29).*

2257 *Kiekviena visuomenė savo sprendimus ir veiklą grindžia žmogaus ir jo paskirties vizija. Nesivadovaudama Evangelijos tiesa apie Dievą ir žmogų, visuomenė lengvai tampa „totalitarine“.*

[32] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.

5 skirsnis

PENKTAS ĮSAKYMAS

Nežudysi (Iš 20, 13).

Jūs esate girdėję, kad protėviams buvo pasakyta: „Nežudyk, o kas nužudo, turės atsakyti teisme". O aš jums sakau: jei kas pyksta ant savo brolio, turi atsakyti teisme (Mt 5, 21–22).

356 2258 *„Žmogaus gyvybė yra šventa*, nes nuo pat savo pradžios 'priklauso nuo kuriamosios Dievo galios' ir visą laiką išlieka itin glaudžiai susijusi su Kūrėju, savo vieninteliu tikslu. Vien Dievas nuo pradžios iki galo yra gyvenimo Viešpats: niekas ir jokiomis aplinkybėmis negali savintis teisės tiesiogiai nužudyti nekaltą žmogų."[33]

I. Pagarba žmogaus gyvybei

Šventosios istorijos liudijimas

401 2259 Šventasis Raštas, pasakodamas, kaip Kainas nužudė savo brolį Abelį,[34] atskleidžia nuo žmonijos pradžios žmoguje glūdintį pyktį ir geidimą – gimtosios nuodėmės padarinius. Žmogus tapo priešas savo artimui. Dievas parodo, kokia niekšinga ši brolžudystė: „Ką tu padarei? Tavo brolio kraujas šaukiasi manęs iš žemės! Todėl būk prakeiktas toli nuo žemės, kuri atvėrė savo burną priimti tavo brolio kraują iš tavo rankos" (Pr 4, 10–11).

2260 Į Dievo ir žmonijos Sandorą vis įsipina dieviškosios žmogaus gyvybės dovanos ir nusikalstamo žmogaus smurto priminimas:

Iš kiekvieno už artimo kraują reikalausiu atsiskaityti [...]. Kas išlieja žmogaus kraują, to asmens kraują taip pat išlies žmogus, nes pagal savo paveikslą Dievas sukūrė žmogų (Pr 9, 5–6).

Senasis Testamentas kraują visada laikė šventu gyvybės ženklu.[35] To būtina mokyti visais laikais.

[33] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, Introductio, 5: AAS 80 (1988) 76–77.

[34] Plg. Pr 4, 8–12.

[35] Plg. Kun 17, 14.

2261 Šventasis Raštas patikslina penkto įsakymo draudimą: „Nežudyk nekalto ir doro žmogaus“ (Iš 23, 7). Tyčinis nekalto žmogaus nužudymas yra sunkus nusikaltimas, nesuderinamas su žmogaus kilnumu, „aukso taisykle“ ir Kūrėjo šventumu. Įsakymas, kuriuo tai liepiama, galioja visuotinai: įpareigoja visus ir kiekvieną, bet kada ir bet kur. 1756 1956

2262 Kalno pamoksle Viešpats primena įsakymą: „Nežudyk“ (Mt 5, 21) ir papildomai uždraudžia pyktį, neapykantą ir kerštą. Kristus net reikalauja, kad Jo mokinys atsuktų kitą skruostą[36] ir mylėtų savo priešus.[37] Jis pats nesigynė ir Petrui liepė kalaviją kišti atgal į makštį.[38] 2844

Būtinoji gintis

2263 Būtinoji žmogaus ir visuomenės gintis nėra draudimo žudyti nekaltą žmogų, tyčinės žmogžudystės draudimo išimtis. „Savigynos gali būti du padariniai: savosios gyvybės išsaugojimas ir užpuoliko mirtis.“[39] „Visiškai įmanomi du vieno veiksmo padariniai, iš kurių pirmas yra norimas, antras – ne.“[40] 1737

2264 Meilė sau išlieka pagrindiniu moralės dėsniu. Tad teisinga reikalauti pagarbos savo teisei gyventi. Kas gina savo gyvybę, nenusikalsta žmogžudyste, net jeigu yra priverstas suduoti mirtiną smūgį užpuolikui: 2196

> Jei kas, gindamas savo gyvybę, pavartoja daugiau jėgos, negu reikia, tai šitai neleistina. Bet jei jis pasipriešina smurtui saikingai, tokia savigyna leistina [...]. Kad būtų išganytas, žmogus neprivalo atsisakyti saikingos savigynos, idant išvengtų kito mirties, nes žmogui privalu labiau rūpintis savo, negu kito gyvybe.[41]

2265 Būtinoji gintis gali būti ne tik teisė, bet ir svarbi pareiga tam, kas yra atsakingas už kito gyvybę. Bendrojo gėrio gynimas reikalauja neteisų užpuoliką padaryti nepavojingą. Dėl to teisėta valdžia turi teisę net ginklu atremti gyventojų, už kuriuos ji atsakingi, užpuolikus. 2240 2308

[36] Plg. Mt 5, 22–26. 38–39.
[37] Plg. Mt 5, 44.
[38] Plg. Mt 26, 52.
[39] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 64, a. 7, c, ed. Leon. 9, 74.
[40] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 64, a. 7, c, ed. Leon. 9, 74.
[41] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 64, a. 7, c, ed. Leon. 9, 74.

2266 Valstybės pastangos užkirsti kelią veiksmams, pažeidžiantiems žmogaus teises ir pagrindines piliečių bendrabūvio taisykles, atitinka
1897–1899 reikalavimą saugoti bendrąjį gėrį. Teisėta viešoji valdžia turi teisę ir pareigą bausti nusikaltimo sunkumą atitinkančiomis bausmėmis. Pirmučiausias bausmės tikslas yra atitaisyti nusikaltimo sukeltą netvarką.
1449 Kai nusikaltėlis tą bausmę priima savanoriškai, ji įgyja atlyginamąją vertę. Pagaliau bausmės tikslas yra ne tik išsaugoti viešąją tvarką bei garantuoti žmonių saugumą, bet ir gydyti: ji turi, kiek įmanoma, padėti nusikaltėliui pasitaisyti.

2267 Patikimai nustačius nusikaltusiojo tapatybę ir atsakomybę, tradiciniame Bažnyčios mokyme leidžiama taikyti mirties bausmę, jeigu ji yra vienintelis būdas apginti žmonių gyvybę nuo neteisaus užpuoliko.

2306 Jei žmonėms nuo užpuoliko apginti ir jų saugumui garantuoti užtenka nekruvinų priemonių, valdžia privalo naudotis būtent jomis, nes jos geriau atitinka konkrečias bendrojo gėrio sąlygas ir labiau dera su žmogaus kilnumu.

Mūsų laikais, kai valstybė yra pajėgi veiksmingai užkirsti kelią nusikaltimams ir nusikalstančius padaryti nepavojingus, galutinai neatimdama jiems galimybės pasitaisyti, tokie atvejai, kai absoliučiai būtina nusikaltėlį pasmerkti myriop, iš tiesų „pasitaiko labai retai, praktiškai jų iš viso nebūna“[42].

Tyčinė žmogžudystė

2268 Penktu įsakymu kaip sunki nuodėmė draudžiama *tiesioginė ir tyčinė žmogžudystė*. Žmogžudys ir savanoriškai su juo bendrininkau-
1867 jantys žmonės daro dangaus kerštą šaukiančią nuodėmę.[43]

> Kūdikių žudymas,[44] brolžudystė ir tėvažudystė, sutuoktinio nužudymas yra ypač sunkūs nusikaltimai, nes nutraukia natūralius žmonių ryšius. Rūpinimasis eugenika ar visuomenės higiena negali pateisinti jokios žmogžudystės, net jei ji būtų viešosios valdžios įsakyta.

[42] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Evangelium vitae*, 56: AAS 87 (1995) 464.
[43] Plg. Pr 4, 10.
[44] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1072.

2269 Penktu įsakymu draudžiama ką nors daryti ar nedaryti žmogaus mirties siekiant *netiesiogiai*. Moralinis įstatymas draudžia be svarbios pateisinamos priežasties versti ką nors rizikuoti gyvybe ar nesuteikti pagalbos mirties pavojuje atsidūrusiam žmogui.

Visuomenei taikstytis su pragaištinga badaujančiųjų būkle ir nesistengti jiems padėti yra piktinanti neteisybė ir sunkus nusikaltimas. Verslininkai, kurių lupikavimas ir troškimas pasipelnyti verčia badauti ir mirti brolius, netiesiogiai vykdo žmogžudystę. Tai jiems užtraukia kaltę.[45]

Netyčinė žmogžudystė kaltės moraliniu požiūriu neužtraukia. Tačiau sunkios kaltės neišvengia tas, kas be pakankamos priežasties elgiasi taip, kad tampa žmogaus mirties priežastimi, to neketindamas. 2290

ABORTAS

2270 Žmogaus gyvybė turi būti absoliučiai gerbiama ir saugoma nuo prasidėjimo. Jau nuo pirmos žmogaus egzistavimo akimirkos jam pripažintinos asmens teisės, tarp kurių yra ir nepažeistina kiekvienos nekaltos būtybės teisė gyventi.[46] 1703 357

Dar prieš sukurdamas įsčiose, tave aš pažinau, dar prieš gimimą tave aš pašventinau (Jer 1, 5).

Mano išvaizda tau buvo žinoma, kai slapta mane kūrei, žemės gelmėse rūpestingai žiedei (Ps 139, 15).

2271 Bažnyčia nuo pat I amžiaus skelbė, jog kiekvienas abortas yra moralinis blogis. Tas mokymas nepasikeitė. Tiesioginis, tai yra kaip tikslas arba kaip priemonė trokštamas, abortas yra sunkus nusižengimas moraliniam įstatymui:

Nežudyk negimusio vaisiaus nei naujagimio.[47]

Dievas, gyvybės Viešpats, yra paskyręs žmonėms kilnią gyvybės išlaikymo pareigą, kuri turi būti atliekama žmogaus vertu būdu. Todėl gyvybė nuo pat prasidėjimo turi būti kuo rūpestingiausiai saugoma; abortas ir kūdikio žudymas yra pasibaisėtini nusikaltimai.[48]

[45] Plg. Am 8, 4–10.

[46] Plg. TIKĖJIMO MOKYMO KONGREGACIJA, Instr. *Donum vitae*, 1, 1: AAS 80 (1988) 79.

[47] *Didaché* 2, 2: SC 248, 148 (Funk 1, 8); plg. *Epistula Pseudo Barnabae* 19, 5: SC 172, 202 (Funk 1, 90); *Epistula ad Diognetum* 5, 6: SC 33, 62 (Funk 1, 398); TERTULIJONAS, *Apologeticum*, 9, 8: CCL 1, 103 (PL 1, 371–372).

[48] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1072.

2272 Formalus bendradarbiavimas nutraukiant nėštumą yra sunkus nusikaltimas. Bažnyčia už tokį kėsinimąsi į žmogaus gyvybę baudžia kanonine ekskomunikos bausme. „Tas, kuris daro abortą, užsitraukia ekskomuniką *latae sententiae*, abortui įvykus“[49], tai yra užsitraukiamą
1463 „dėl paties nusikaltimo įvykdymo fakto“[50] ir bažnytinės teisės numatytomis sąlygomis.[51] Bažnyčia taip nesiekia apriboti gailestingumo, bet parodo, koks sunkus tas nusikaltimas, kokia nepataisoma žala padaroma nekaltai žuvusiam kūdikiui, jo tėvams ir visai visuomenei.

1930 2273 Kiekvieno nekalto žmogaus neatimama teisė gyventi yra *esminis piliečių visuomenės ir jos įstatymų leidybos elementas*:

„Piliečių visuomenė ir viešoji valdžia privalo pripažinti ir gerbti neatimamas žmogaus teises. Tos teisės nepriklauso nei nuo paskirų žmonių, nei nuo tėvų ir nėra kokia nors visuomenės ar valstybės suteikta privilegija; jos glūdi žmogaus prigimtyje ir neatskiriamos nuo asmens kuriamojo akto, davusio pradžią tam asmeniui. Tarp tų pagrindinių teisių tenka paminėti čia aptariamą kiekvieno žmogaus teisę į gyvybę bei kūno neliečiamybę nuo prasidėjimo iki mirties.“[52]

„Kai tik civiliniai įstatymai nustoja gynę kurią nors žmonių grupę, nors turėtų būti priešingai, valstybė sykiu paneigia visų piliečių lygybę prieš įstatymą. Kai valstybė nepajėgia rūpintis visų, ypač silpnesniųjų, piliečių teisėmis, ima griūti teisinės valstybės pamatai. [...] Iš negimusiam kūdikiui nuo prasidėjimo privalomos pagarbos ir apsaugos išplaukia būtinybė įstatymais numatyti bausmes už bet kurį sąmoningą jo teisių pažeidimą.“[53]

2274 Kadangi embrionas nuo jo prasidėjimo traktuotinas kaip asmuo, privalu, kiek įmanoma, ginti jo neliečiamybę, jį globoti ir gydyti, kaip ir bet kurį kitą žmogų.

Prenatalinė diagnozė moraliniu požiūriu leistina, „jei gerbiama embriono ir žmogiškojo vaisiaus gyvybė bei neliečiamybė ir jei ja siekiama apsaugoti ar pagydyti patį embrioną [...]. Tačiau ji rimtai prieštarauja moraliniam įstatymui, jei – priklausomai nuo jos rezultatų – svarstoma aborto galimybė: diagnozė [...] negali reikšti mirties nuosprendžio“[54].

[49] KTK kan. 1398.
[50] KTK kan. 1314.
[51] Plg. KTK kan. 1323–1324.
[52] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 3: AAS 80 (1988) 98–99.
[53] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 3: AAS 80 (1988) 99.
[54] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 1, 2: AAS 80 (1988) 79–80.

2275 „Daryti intervenciją į žmogaus embrioną leistina tik su sąlyga, kad tai nepakenks jo gyvybei bei jo nepažeis, nekels jam per didelio pavojaus, bet bus siekiama jį gydyti, pagerinti jo sveikatos būklę arba apsaugoti jo paties gyvybę.“[55]

„Amoralu žmogaus embrionus kurti turint pašalinių tikslų, panaudojant juos kaip laisvai disponuojamą ‘biologinę medžiagą’.“[56]

„Kai kurie bandymai kištis į chromosominį ar genetinį žmogaus paveldą nėra susiję su terapija; jais siekiama leisti gimti žmonėms, atrinktiems pagal lytį arba kitas iš anksto numatytas ypatybes. Tokie dirbtiniai veiksmai prieštarauja žmogaus asmens kilnumui, jo vientisumui“ bei unikaliai, nepakartojamai tapatybei.[57]

Eutanazija

2276 Nusilpę arba ribotų galimybių žmonės reikalingi ypatingo dėmesio; privalu padėti ligoniams ir neįgaliems žmonėms, kad jie galėtų gyventi, kiek įmanoma, normaliau. 1503

2277 Tiesioginės eutanazijos tikslas, kad ir kokie būtų jos motyvai ir priemonės, yra nutraukti neįgalių, sergančių ar mirštančių žmonių gyvybę. Moraliniu požiūriu tai nepriimtina.

Tad veiksmas arba neveiklumas, kuriais – savaime ar turint ketinimą – nutraukiama žmogaus gyvybė, kad jam nebereikėtų kęsti skausmo, yra nužudymas, visiškai nesuderinamas su žmogaus kilnumu ir pagarba gyvajam Dievui, žmogaus Kūrėjui. Klaidinga nuomonė šiuo klausimu gali kilti ir be blogos valios, tačiau ji nekeičia tų nusikalstamų, visada smerktinų ir atmestinų veiksmų prigimties.[58]

2278 Tačiau nutraukti labai varginantį, pavojingą, nepaprastą arba proporcingų rezultatų neduodantį gydymą galima. Tai reiškia, jog atsisakoma „užsispyrėliškosios terapijos“. Taip nenorima paspartinti mirties, tik pripažįstama, jog jos išvengti nepavyks. Priimti tokį sprendimą turi pats pacientas, jei tik yra kompetentingas ir geba tai padaryti, priešingu atveju – teisėtai įgalioti asmenys, visada atsižvelgdami į protingus paciento pageidavimus ir teisėtus interesus. 1007

2279 Net jei ir būtų matyti, kad mirtis neišvengiama, negalima nutraukti sergančiam žmogui priderančios įprastinės slaugos. Skausmo malšinimo priemonių

[55] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 1, 3: AAS 80 (1988) 80–81.
[56] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 1, 5: AAS 80 (1988) 83.
[57] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 1, 6: AAS 80 (1988) 85.
[58] Plg. Tikėjimo mokymo kongregacija, Dekl. *Iura et bona*: AAS 72 (1980) 542–552.

vartojimas mirštančiojo kančioms palengvinti, net rizikuojant sutrumpinti jo dienas, moraliniu požiūriu gali būti suderinamas su žmogaus kilnumu, jei mirties netrokštama nei kaip tikslo, nei kaip priemonės, o tik susitaikoma su ja, kaip su numatoma ir neišvengiama. Mirštančiojo būklę lengvinanti priežiūra yra tinkamiausia gailestingosios meilės forma. Tokia slauga skatintina.

Savižudybė

2280 Už savo gyvybę kiekvienas yra atsakingas ją davusiam Dievui.
2258 Dievas yra ir bus aukščiausias jos Viešpats. Mūsų pareiga ją dėkingai priimti ir saugoti Jo garbei ir mūsų sielų išganymui. Mes esame Dievo mums patikėtos gyvybės prižiūrėtojai, bet ne savininkai. Negalime su ja elgtis, kaip mums patinka.

2281 Savižudybė prieštarauja natūraliam žmogaus polinkiui išsaugoti savo gyvybę ir pratęsti gyvenimą. Ji ypač prieštarauja teisingai savęs meilei. Ji taip pat paniekina artimo meilę, nes neteisėtai nutraukia soli-
2212 darius ryšius su šeima, tauta ir žmonija, kurių atžvilgiu turime pareigų. Savižudybė prieštarauja gyvojo Dievo meilei.

2282 Jei savižudybe siekiama duoti pavyzdį, ypač jaunimui, tai ji tampa ir dideliu papiktinimu. Savanoriškai prisidėti prie savižudybės prieštarauja moraliniam įstatymui.

Dideli psichiniai sutrikimai, išgąstis arba didelė laukiančių iš-
1735 mėginimų, kančios arba kankinimų baimė gali sumažinti savižudžio atsakomybę.

2283 Nereikia prarasti vilties, kad nusižudę asmenys dar sulauks amžinojo išganymo. Dievas gali Jam vienam žinomu būdu duoti progos jų
1037 išganomam gailesčiui. Bažnyčia meldžiasi už žmones, pasikėsinusius į savo gyvybę.

II. Pagarba asmens kilnumui

Pagarba kito sielai: papiktinimas

2284 Papiktinimas yra laikysena arba elgesys, kuriuo kitas skatinamas
2847 daryti bloga. Kas papiktina, tas tampa savo artimo gundytoju, stato į pavojų jo dorybes ir teisumą, gali pastūmėti savo brolį į dvasinę mirtį.

Papiktinimas yra sunkus nusižengimas, jei veiksmu ar neveiklumu kitas žmogus sąmoningai skatinamas sunkiai nusikalsti.

2285 Papiktinimas juo didesnis, juo garbingesni žmonės papiktina arba juo silpnesni žmonės papiktinami. Dėl to Viešpats papiktinimus pasmerkė: „Kas papiktintų vieną iš šitų mažutėlių [...], tam būtų geriau, kad asilo sukamų girnų akmuo būtų užkabintas jam ant kaklo ir jis būtų paskandintas jūros gelmėje“ (Mt 18, 6).[59] Labai smarkiai papiktina tie žmonės, kurie iš prigimties ar pagal pareigas privalo kitus mokyti ir auklėti. Dėl to Jėzus priekaištauja Rašto aiškintojams bei fariziejams ir lygina juos su vilkais avių kailyje.[60] 1903

2286 Papiktinimą gali kelti įstatymai arba institucijos, mada arba viešoji nuomonė.

Tad papiktinimu nusikalsta, kas leidžia įstatymus arba kuria visuomenines struktūras, sukeliančias dorovinį nuosmukį ir religinio gyvenimo pakrikimą, arba sudaro tokias „socialines sąlygas, kurios, norint to ar nenorint, apsunkina ir daro praktiškai nebegalimą krikščionišką gyvenseną, atitinkančią aukščiausiojo įstatymų Leidėjo įsakymus“[61]. Tas pat pasakytina ir apie įmonių vadovus, savo potvarkiais skatinančius sukčiauti, mokytojus, „suerzinančius“ savo mokinius,[62] arba žmones, kurie, manipuliuodami viešąja nuomone, atitraukia visuomenę nuo moralinių vertybių. 1887 2498

2287 Kas, naudodamasis savo turimomis galiomis, sudaro blogiui palankias sąlygas, nusikalsta papiktinimu ir yra atsakingas už tiesiogiai ar netiesiogiai skatinamą blogį. „Papiktinimai neišvengiami, bet vargas žmogui, per kurį jie ateina“ (Lk 17, 1).

Pagarba sveikatai

2288 Gyvybė ir sveikata yra Dievo mums patikėtas brangus turtas. Mes turime juo protingai rūpintis, drauge atsižvelgdami į kitų žmonių poreikius ir bendrąjį gėrį. 1503

[59] Plg. 1 Kor 8, 10–13.
[60] Plg. Mt 7, 15.
[61] Pijus XII, Nuntius radiophonicus (1941 birželio 1): AAS 33 (1941) 197.
[62] Plg. Ef 6, 4; Kol 3, 21.

1509 *Rūpintis* piliečių *sveikata* turi padėti visuomenė, sudarydama gyvenimo sąlygas, leidžiančias žmogui vystytis ir bręsti; tam reikia tinkamos mitybos ir apsirengimo, gyvenamojo būsto, sveikatos apsaugos, pagrindinio lavinimo, darbo vietos, socialinės pagalbos.

2289 Nors moralės mokymas reikalauja gerbti kūno gyvenimą, absoliučia vertybe jo nelaiko. Moralė priešinasi naujosios pagonybės siekiui aukštinti *kūno kultą*, viską jam aukoti, garbinti fizinį tobulumą ir sportinius laimėjimus. Tokia mąstysena dėl selektyvaus žmonių skirstymo į stipriuosius ir silpnuosius gali iškreipti žmonių santykius.

364 2113

1809 2290 Saikingumo dorybė leidžia *išvengti visokio piktnaudžiavimo*, nesaikingumo valgant, vartojant alkoholį, tabaką ir medikamentus. Sunkiai nusikalsta tas, kas, būdamas neblaivus arba be saiko pamėgęs greitį, sukelia pavojų kitų žmonių ir savo paties saugumui sausumos, vandens ar oro keliuose.

2291 *Narkotikų vartojimas* labai smarkiai kenkia žmogaus sveikatai ir gyvybei. Tai sunkus nusižengimas, nebent narkotikus tektų vartoti griežtai terapiniais sumetimais. Nelegali narkotikų gamyba ir prekyba jais yra piktinantis užsiėmimas; tai tiesioginis bendrininkavimas, nes taip skatinamas moraliniam įstatymui visiškai prieštaraujantis elgesys.

Pagarba žmogui ir moksliniai tyrimai

2292 Moksliniai – medicininiai arba psichologiniai – eksperimentai su atskirais žmonėmis ar jų grupėmis gali prisidėti prie ligonių gydymo ir pagerinti visuomenės sveikatą.

159 2293 Ir fundamentiniai, ir taikomieji moksliniai tyrinėjimai ryškiai parodo žmogaus viršenybę kūrinijai. Mokslas ir technika yra didelės vertybės, kai jos tarnauja žmogui ir skatina jo visapusišką pažangą visų labui; tačiau vien jie nepajėgia nurodyti prasmės žmogaus gyvenimui ir jo pažangai. Mokslas ir technika skirti žmogui, iš kurio kilę ir kurio dėka toliau plėtojasi; tad tik asmuo ir jo moralinės vertybės gali būti jų tikslas ir nurodyti jų ribas. 1703

2294 Apgaulinga manyti, jog moksliniai tyrimai ir jų taikymas neutralūs moraliniu požiūriu. Kita vertus, orientacinių kriterijų nevalia kildinti nei vien iš jų techninio veiksmingumo, nei naudos, kuri kitiems gali tapti žala, nei juo labiau iš vyraujančių ideologijų. Mokslas ir technika, būdami vertingi savo esme, privalo

besąlygiškai laikytis pagrindinių moralės kriterijų, turi tarnauti žmogui, gerbti jo neatimamas teises, teikti jam tikrą ir visuotinę gerovę, nes tai atitinka Dievo planą ir Jo valią. 2375

2295 Žmogaus tyrinėjimų ar eksperimentų su juo negalima teisinti veiksmais, prieštaraujančiais žmogaus kilnumui ir moraliniam įstatymui. Tokių veiksmų nepateisina nė galimas tyrinėjamų asmenų sutikimas. Morališkai neleistini eksperimentai su žmogumi, jei jie kelia nepateisinamą arba sunkiai išvengiamą pavojų žmogaus gyvybei ar jo fiziniam bei psichiniam nepažeistumui. Eksperimentai su žmonėmis yra nesuderinami su jų kilnumu juolab tada, kai atliekami be jų pačių ar už juos atsakingų asmenų žinios bei sutikimo. 1753

2296 *Organų persodinimas* atitinka moralinį įstatymą tada, kai donorui gresianti fizinė ir psichinė rizika bei pavojai yra proporcingi naudai, kurią persodinimas suteiktų ligoniui. Organų atidavimas po mirties yra kilnus ir nuopelningas veiksmas, kurį privalu skatinti kaip didžiadvasiško solidarumo ženklą. Jis morališkai nepriimtinas, jei donoras ar už jį atsakingi asmenys nėra davę aiškaus sutikimo. Be to, moraliniu požiūriu neleistina tiesiogiai suluošinti ar net numarinti žmogų, nors tuo ir būtų atitolinta kitų žmonių mirtis. 2301

Pagarba kūno vientisumui

2297 *Pagrobėjai ir įkaitų ėmėjai* kelia siaubą ir savo grasinimais neleistinai prievartauja aukas. Tai morališkai neleistini veiksmai. *Terorizmas* be atodairos grasina, žeidžia ir žudo; tai sunkus nusižengimas teisingumui ir meilei. *Kankinimai*, taikant fizinę ar moralinę prievartą prisipažinimui išgauti, kaltiesiems nubausti, priešininkams įbauginti, neapykantai išlieti, prieštarauja asmens pagarbai ir žmogaus kilnumui. Išskyrus vien gydyti būtinus medikų numatytus atvejus, tiesioginis, tyčinis nekaltiems žmonėms daromas *amputavimas*, jų *luošinimas* arba *sterilizavimas* prieštarauja moraliniam įstatymui.[63]

2298 Praeityje buvo įprasta, kad ir teisėta valdžia imdavosi žiaurių priemonių, idant užtikrintų pagarbą įstatymams ir viešąją tvarką; dažnai tam neprieštaravo ir Bažnyčios ganytojai, kurie patys savuose teismuose laikėsi iš romėnų teisės perimtų nuostatų apie kankinimus. Nepaisant tų apgailėtinų faktų, Bažnyčia visada skelbė, kad privalu būti maloningiems ir gailestingiems; dvasininkams ji 2267

[63] Plg. Pijus XI, Encikl. *Casti connubii*: DS 3722–3723.

draudė pralieti kraują. Pastaraisiais laikais tapo akivaizdu, kad tos žiaurios priemonės ir nėra būtinos viešajai tvarkai palaikyti, ir nesiderina su teisėtomis žmogaus teisėmis, atvirkščiai – sukelia dar didesnį nuosmukį. Jas būtina išgyvendinti. Būtina melstis ir už aukas, ir už kankintojus.

Pagarba mirusiems

2299 Miršantiems žmonėms reikia dėmesio ir paslaugumo, kad mūsų padedami paskutines dienas išgyventų oriai ir ramiai. Jiems turi padėti artimųjų malda. Artimieji privalo pasirūpinti, kad ligoniai laiku
1525 priimtų sakramentus, parengiančius juos susitikti su gyvuoju Dievu.

1681–1690 2300 Su mirusiųjų kūnais turi būti elgiamasi pagarbiai ir meiliai, tikint ir viliantis, jog jie prisikels. Mirusiųjų laidojimas yra gailestingas darbas kūnui;[64] tai pagarba Dievo vaikams – Šventosios Dvasios šventovėms.

2301 Lavonų skrodimas teisminio tyrimo arba mokslinio tyrinėjimo tikslais
2296 morališkai leistinas. Neatlyginamai atiduoti organus po mirties yra teisėtas ir girtinas dalykas.

Bažnyčia leidžia kremuoti kūną, jeigu tuo neginčijamas tikėjimas kūno prisikėlimu.[65]

III. Taikos gynimas

Taika

2302 Primindamas įsakymą: „Nežudyk“ (Mt 5, 21), mūsų Viešpats
1765 reikalauja širdies ramybės ir smerkia mirtino pykčio ir neapykantos nedorumą:

Pyktis yra kerštо troškimas. „Trokšti kerštо norint bloga žmogui, kurį reikia bausti, neleistina“; tačiau yra girtina reikalauti nuobaudos, „kad būtų ištaisytos ydos ir išsaugotas teisingumas“[66]. Jei pyktis virsta sąmoningu troškimu nužudyti arba sunkiai sužeisti artimą, jis yra

[64] Plg. Tob 1, 16–18.
[65] Plg. KTK kan. 1176, § 3.
[66] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 158, a. 1, ad 3, ed. Leon. 10, 273.

sunkus nusižengimas meilei – sunki nuodėmė. Viešpats pasakė: „Jei kas pyksta ant savo brolio, turi atsakyti teisme“ (Mt 5, 22).

2303 Valinga *neapykanta* yra priešinga meilei. Neapykanta artimui 2094
yra nuodėmė, kai žmogus sąmoningai trokšta jam bloga; ji yra sun- 1933
ki nuodėmė, kai sąmoningai linkima didelės žalos. „O aš jums sakau: mylėkite savo priešus ir melskitės už savo persekiotojus, kad būtumėte savo dangiškojo Tėvo vaikai...“ (Mt 5, 44–45).

2304 Pagarba žmogaus gyvenimui ir jo plėtojimuisi reikalauja *tai-* 1909
kos. Taika nėra vien karo nebuvimas; jos negarantuoja ir priešiškų jėgų pusiausvyra. Taika žemėje pasiekiama tada, kai žmogui laiduojamos būtinos gėrybės, kai žmonės tarp savęs laisvai bendrauja, gerbiamas žmonių bei tautų orumas ir nuolat puoselėjamas broliškumas. 1807
Taika yra „tvarkos ramybė“[67], „teisumo poveikis“ (Iz 32, 17) ir meilės padarinys[68].

2305 Žemiškoji taika yra mesijinio „Ramybės Kunigaikščio“ (Iz 9, 5) – *Kristaus taikos* paveikslas ir vaisius. Ant kryžiaus pralietu savo kraujų Jis pats savyje sugriovė priešiškumą,[69] sutaikino žmones su Dievu ir 1468
savo Bažnyčią padarė visų žmonių tarpusavio vienybės ir jų vienybės su Dievu sakramentu.[70] „Jis yra mūsų sutaikinimas“ (Ef 2, 14). Jis pareiškia: „Palaiminti taikdariai“ (Mt 5, 9).

2306 Kas atsisako prievartos bei kruvinų veiksmų ir žmogaus teisėms išsaugoti bei apginti imasi net ir silpniesiems prieinamų priemonių, 2267
rodo evangelinės meilės pavyzdį, tik privalo žiūrėti, kad tai nepažeistų žmonių bei visuomenės teisių ir pareigų; toks asmuo deramai parodo, kokia didelė fizinė ir moralinė rizika yra imtis smurto, kuris neša griuvėsius ir mirtį.[71]

[67] Šv. Augustinas, *De civitate Dei*, 19, 13: CSEL 40/2, 395 (PL 41, 640).
[68] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 78: AAS 58 (1966) 1101.
[69] Plg. Ef 2, 16; Kol 1, 20–22.
[70] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 1: AAS 57 (1965) 5.
[71] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 78: AAS 58 (1966) 1101–1102.

Vengti karo

2307 Penktu įsakymu draudžiama valingai griauti žmogaus gyvenimą. Dėl blogio ir neteisybių, kurias sukelia kiekvienas karas, Bažnyčia primygtinai ragina visus melstis ir taip elgtis, kad Dievo gerumas išvaduotų mus iš nuolatinių karų vergijos.[72]

2308 Kiekvienas pilietis ir kiekvienas valdantysis privalo darbuotis, kad būtų išvengta karų.

„O kol tebėra karo pavojus ir nėra kompetentingos tarptautinės valdžios, turinčios atitinkamas pajėgas, tol valstybėms negalima pa-
2266 neigti teisės leistinu būdu gintis, prieš tai išbandžius visus taikaus susitarimo būdus."[73]

2243 2309 Reikia griežtai laikytis sąlygų, kuriomis *leistina karinė savigyna*. Toks rimtas sprendimas pavaldus griežtoms moralinio teisėtumo sąlygoms. Vienu metu turi būti šios sąlygos:

— tautai ar tautų bendrijai agresoriaus daroma žala tikrai ilgalaikė, sunki ir neginčijama;
— visos kitos priemonės užkirsti tam kelią neįmanomos ir neveiksmingos;
— yra rimto pagrindo tikėtis sėkmingos baigties;
— ginklų panaudojimas nesukels didesnio blogio ir sumaišties negu pašalintinas blogis. Šiai sąlygai įvertinti būtina kruopščiai atsižvelgti į šiuolaikinių masinio naikinimo priemonių galią.

Čia išvardyti tradiciniai vadinamosios „teisingo karo" doktrinos elementai.

Įvertinti šias morališkai teisėtos gynybos sąlygas protingu sprendimu
1897 turi atsakingieji už bendrąjį gėrį.

2310 Valstybės valdžiai tada tenka teisė ir pareiga įpareigoti piliečius atlikti, *kas būtina valstybei apginti*.

2239, 1909 Kas yra pasiryžęs tarnauti tėvynei kaip karys, tas yra tautų saugumo ir laisvės gynėjas. Deramai atlikdamas savo pareigas, jis tikrai prisideda prie tautos bendrojo gėrio ir taikos išsaugojimo.[74]

[72] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 81: AAS 58 (1966) 1105.
[73] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.
[74] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.

2311 Tuo atveju, kai pilietis, paklusdamas savo sąžinei, atsisako naudoti ginklą, valdžia privalo palankiai į tai atsižvelgti; jis vis tiek lieka įpareigotas kitokiu būdu tarnauti visuomenei.[75] 1782, 1790

2312 Bažnyčia ir žmogaus protas pareiškia, kad ir *ginkluotų konfliktų metu* be perstojo galioja *moralinis įstatymas*. „O per nelaimę karui jau kilus, tai dar nereiškia, kad kovojant su priešu visa yra leistina.“[76]

2313 Privalu pagarbiai ir žmoniškai elgtis su civiliais gyventojais, sužeistais kariais ir belaisviais.

Tarptautinei teisei ir visuotiniams jos principams sąmoningai priešingi veiksmai, kaip ir įsakymai juos vykdyti, yra nusikaltimai. Aklo klusnumo neužtenka šiems įsakymams paklūstančius pateisinti. Tautos, nacijos ar etninės mažumos naikinimas turi būti smerkiamas kaip mirtina nuodėmė. Moraliniu požiūriu esame įpareigoti priešintis įsakymams vykdyti genocidą. 2242

2314 „Kiekvienas karo veiksmas, nešantis beatodairišką naikinimą ištisiems miestams arba plačioms sritims drauge su jų gyventojais, yra nusikaltimas Dievui bei pačiam žmogui ir turi būti griežtai ir nedvejojant pasmerktas.“[77] Šiuolaikinis karas yra tuo pavojingas, kad turintiems galingos technikos, ypač atominį, biologinį ar cheminį ginklą, duoda progą minėtus nusikaltimus įvykdyti.

2315 *Ginklų kaupimas* daugeliui žmonių atrodo lyg paradoksalus būdas, kaip sulaikyti nuo karo galimus priešus. Jame jie įžvelgia veiksmingiausią priemonę taikai tarp tautų laiduoti. Prieš tokią bauginimo taktiką kyla svarbios moralinio pobūdžio prieštaros. *Ginklavimosi varžybos* taikos nelaiduoja; užuot pašalinus karų priežastis, rizikuojama jas pagilinti. Milžiniškos išlaidos vis naujų ginklų gamybai užkerta kelią padėti skurstantiems kraštams[78] ir trukdo plėtotis tautoms. *Besaikis ginklavimasis* pagausina konfliktų priežasčių ir didina karų pavojų.

[75] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.
[76] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 79: AAS 58 (1966) 1103.
[77] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 80: AAS 58 (1966) 1104.
[78] Plg. Paulius VI, Encikl. *Populorum progressio*, 53: AAS 59 (1967) 283.

1906 2316 *Ginklų gaminimas ir prekyba jais* pažeidžia bendrąjį tautų ir tarptautinės bendrijos gėrį. Dėl to valstybė turi teisę ir pareigą šiuos procesus įstatymiškai tvarkyti. Trumpalaikės privačios ar grupinės naudos ieškojimas negali pateisinti veiklos, kuria kurstomas smurtas bei konfliktai tarp tautų ir griaunama tarptautinė teisėtvarka.

1938 2538 2317 Tarp žmonių ir tautų knibždėte knibždančios neteisybės, didžiulė ekonominė ar socialinė nelygybė, pavydas, nepasitikėjimas, išdidumas be paliovos grasina taikai ir sukelia karus. Visa, kas daroma šiam 1941 blogiui įveikti, padeda stiprinti taiką ir išvengti karo:

> Kiek žmonės yra nusidėjėliai, tiek jiems gresia ir grės karo pavojus, iki ateis Kristus. Tačiau kiek, jungiami meilės, jie nugali nuodėmę, tiek nugalima ir prievarta, iki išsipildys žodžiai: „Jie perkals savo kalavijus į arklus, o ietis – į geneklį medžiams genėti. Viena tauta nebekels kalavijo prieš kitą, nebebus mokomasi kariauti“ (Iz 2, 4).[79]

Santrauka

2318 *„Jo rankoje yra gyvastis visų gyvūnų ir kiekvieno žmogaus gyvybės alsavimas“ (Job 12, 10).*

2319 *Kiekvieno žmogaus gyvybė nuo prasidėjimo iki mirties yra šventa, nes gyvasis ir šventasis Dievas kiekvieno žmogaus norėjo dėl jo paties, kurdamas jį pagal savo paveikslą ir panašumą.*

2320 *Žmogžudystė ypač prieštarauja žmogaus kilnumui ir Kūrėjo šventumui.*

2321 *Draudimas žudyti nepanaikina teisės neteisų užpuoliką padaryti nepavojingą. Būtinoji gintis yra svarbi už kito gyvybę arba už bendrąjį gėrį atsakingųjų pareiga.*

2322 *Kūdikis turi teisę gyventi nuo savo prasidėjimo momento. Tiesioginis, tai yra kaip tikslas ar priemonė trokštamas, abortas yra gėdingas dalykas*[80]*, labai prieštaraujantis moraliniam įstatymui. Bažnyčia tokį pasikėsinimą į žmogaus gyvybę baudžia kanonine ekskomunikos bausme.*

[79] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 78: AAS 58 (1966) 1102.
[80] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 27: AAS 58 (1966) 1048.

2323 *Kadangi embrionas nuo jo prasidėjimo traktuotinas kaip asmuo, privalu ginti jo vientisumą, jį globoti ir gydyti kaip ir bet kurį kitą žmogų.*

2324 *Tyčinė eutanazija, kad ir kokie būtų jos motyvai ar priemonės, yra nužudymas. Ji visiškai nesuderinama su žmogaus kilnumu ir pagarba gyvajam Dievui, žmogaus Kūrėjui.*

2325 *Savižudybė visiškai nesuderinama su teisingumu, viltimi ir meile. Ji draudžiama penktu Dievo įsakymu.*

2326 *Papiktinimas yra sunkus nusikaltimas, kai kiti žmonės veiksmu ar aplaidumu sąmoningai skatinami sunkiai nusidėti.*

2327 *Dėl blogio ir neteisybių, kurias sukelia kiekvienas karas, turime daryti visa, kas tik protingam žmogui įmanoma, kad jo išvengtume. Bažnyčia meldžiasi: „Nuo bado, maro, ugnies ir karo gelbėk mus, Viešpatie.“*

2328 *Bažnyčia ir žmogaus protas patvirtina, kad ir ginkluotų konfliktų metu be perstojo galioja moralinis įstatymas. Tarptautinei teisei ir visuotiniams jos principams sąmoningai priešingas veikimas yra nusikaltimas.*

2329 *„Ginklavimosi varžybos yra itin sunki žmonijos rykštė, vargšams nešanti nepakenčiamą skriaudą.“*[81]

2330 *„Palaiminti taikdariai, nes jie bus vadinami Dievo vaikais“ (Mt 5, 9).*

6 skirsnis

ŠEŠTAS ĮSAKYMAS

Nesvetimausi (Iš 20, 14).[82]

Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: „Nesvetimauk!“ O aš jums sakau: kiekvienas, kuris geidulingai žvelgia į moterį, jau svetimauja savo širdimi (Mt 5, 27–28).

[81] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 81: AAS 58 (1966) 1105.
[82] Plg. Įst 5, 18.

369–373 ## I. „Kaip vyrą ir moterį juos sukūrė...“

2331 „Dievas yra meilė ir pats gyvena asmeninės meilės bendrystės slėpiniu. Pagal savo paveikslą kurdamas [...] vyro ir moters prigimtį,
1604 Dievas jai suteikė *pašaukimą į meilę* ir bendrystę, tad ir atsakomybe paženklintą tam galią.“[83]

„Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą [...]; vyrą ir moterį; sukūrė juos“ (Pr 1, 27). „Būkite vaisingi ir dauginkitės“ (Pr 1, 28). „Kai Dievas sukūrė žmogų, jis padarė jį panašų į Dievą. Kaip vyrą ir moterį juos sukūrė. Kai jie buvo sukurti, jis juos palaimino ir davė jiems vardą Žmonija“ (Pr 5, 1–2).

2332 *Lytiškumas* veikia visą žmogų, jo kūną ir dvasią, ypač jo jausmus, galią mylėti ir gimdyti, o bendresne prasme – gebėjimą užmegzti
362 bendrystės ryšį su kitu žmogumi.

2333 Kiekvienas žmogus – ar jis būtų vyras, ar moteris, – turi pripažinti savo lytinę *tapatybę* ir su ja sutikti. Fiziniai, moraliniai ir dvasiniai jų *skirtumai* ir vienas kito *papildomumas* skirti santuokos labui ir šei-
1603 mos gyvenimui praturtinti. Abiejų sutuoktinių ir visuomenės darna iš dalies priklauso nuo to, kaip vyras ir moteris vienas kitą papildo, kiek yra vienas kito reikalingi ir atrama vienas kitam.

2334 „Kurdamas žmogų – vyrą ir moterį, Dievas suteikė jiems abiem
357 vienodą asmeninį kilnumą.“[84] „Žmogus yra asmuo, ir tai vienodai tinka tiek vyrui, tiek moteriai, nes abu jie buvo sukurti pagal asmeninio Dievo paveikslą ir panašumą.“[85]

2335 Būdami vienodo kilnumo, abiejų lyčių asmenys, nors ir skirtingu būdu, yra Dievo galybės ir švelnios meilės paveikslai. Santuokinė
2205 *vyro ir moters vienybė* tarsi kūniškai pavaizduoja Kūrėjo dosnumą ir vaisingumą: „Todėl vyras palieka savo tėvą ir motiną, glaudžiasi prie savo žmonos, ir jie tampa vienu kūnu“ (Pr 2, 24). Iš tos vienybės kyla visos žmonių kartos.[86]

[83] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 91–92.

[84] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 22: AAS 74 (1982) 107; plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.

[85] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. laiškas *Mulieris dignitatem*, 6: AAS 80 (1988) 1663.

[86] Plg. Pr 4, 1–2. 25–26; 5, 1.

2336 Jėzus atėjo atkurti pirmykščio kūrinijos tyrumo. Kalno pamoksle Jis griežtai aiškina Dievo planą: „Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: ‘Nesvetimauk!’ O aš jums sakau: kiekvienas, kuris geidulingai žvelgia į moterį, jau svetimauja savo širdimi“ (Mt 5, 27–28). Žmogus neturi išskirti, ką Dievas yra sujungęs.[87] 1614

Pagal Bažnyčios tradiciją šeštu įsakymu aprėpiamas visas žmogaus lytiškumas.

II. Pašaukimas į skaistumą

2337 Skaistumas reiškia darnų lytiškumo įtraukimą į žmogaus asmenybę, tad ir vidinę kūninio ir dvasinio žmogaus vienybę. Lytiškumas, iš kurio matyti, jog žmogus priklauso fiziniam ir biologiniam pasauliui, tampa tikrai žmogiška asmens savastimi, kai jis įtraukiamas į vieno asmens santykį su kitu, į visišką ir laiko nesaistomą, abipusį vyro ir moters dovanojimąsi neribotam laikui. 2520, 2349

Tad skaistumo dorybė apima žmogaus nepažeistumą ir dovanojimosi visuotinumą.

Asmens vientisumas

2338 Skaistus žmogus išsaugo visas jame esančias gyvybės ir meilės jėgas. Toks vientisumas garantuoja asmens vienybę ir prieštarauja bet kam, kas ją žeidžia. Jis nesuderinamas nei su dvejopu gyvenimu, nei su dvejopu kalbėjimu.[88]

2339 Skaistumas *moko susitvardyti*, vadinasi, ugdo žmogaus laisvę. Alternatyva akivaizdi: arba žmogus apvalo savo aistras ir pasiekia ramybę, arba leidžia joms save pavergti ir tampa nelaimingas.[89] „Žmogaus orumas reikalauja, kad jis veiktų sąmoningai ir laisvai rinkdamasis, tai yra pats iš vidaus skatinamas ir įtikinamas, o ne akla vidine paskata arba vien išorine prievarta. Tą orumą žmogus įgyja tuomet, kai, išsivadavęs iš bet kokios aistrų nelaisvės, siekia savo tikslo 1767

[87] Plg. Mt 19, 6.
[88] Plg. Mt 5, 37.
[89] Plg. Sir 1, 22.

laisvai, rinkdamasis gėrį ir kruopščiu darbu sėkmingai pasirūpindamas tinkamų priemonių jam pasiekti.“[90]

2340 Kas nori būti ištikimas savo Krikšto pažadams ir atsispirti pagundoms, tas turi imtis atitinkamų *priemonių*: save pažinti, laikytis esamą padėtį atitinkančios askezės, klausyti Dievo įsakymų, ugdyti moralines dorybes ir ištikimai melstis. „Juk susilaikymo dėka mes susikaupiame ir sugrįžtame ton vienybėn, iš kurios pasklidome į įvairias puses.“[91]

2341 Skaistumo dorybė priklauso pagrindinės *susivaldymo* dorybės sričiai: toji siekia protingai sutramdyti aistras ir kūno geismus.

2342 Savitvarda yra *ilgas nuolatinis darbas*. Niekada jo negalima laikyti visiškai užbaigtu. Tam prireikia pastangų visais gyvenimo tarpsniais.[92] Didesnių pastangų gali prireikti tada, kai formuojasi asmenybė: vaikystėje ir jaunystėje.

2343 Skaistumas yra pavaldus *augimo dėsniams*: tenka pereiti netobulo ir labai dažnai nuodėmei neatsparaus skaistumo pakopas. Dorybingas ir skaistus žmogus „diena iš dienos kuria savo asmenybę gausiais laisvais apsisprendimais; jis pažįsta, myli ir vykdo moralinį gėrį laipsniškai augdamas“[93].

2344 Skaistumo siekimas yra labai asmeniškas uždavinys; jis apima ir žmogaus pastangas kultūrėti, nes „asmens plėtotė ir pačios visuomenės pažanga priklauso viena nuo antros“[94]. Skaistumo prielaida yra pagarba žmogaus teisėms, konkrečiai imant – teisei gauti su moraliniu ir dvasiniu žmogaus gyvenimu susijusią informaciją bei auklėjimą.

2345 Skaistumas yra moralinė dorybė. Ji taip pat yra Dievo dovana, *malonė*, dvasios vaisius.[95] Atgimusiems per Krikšto vandenį Šventoji Dvasia duoda jėgos sekti Kristaus tyrumu.[96]

[90] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 17: AAS 58 (1966) 1037–1038.
[91] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 10, 29, 40: CCL 27, 176 (PL 32, 796).
[92] Plg. Tit 2, 1–6.
[93] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 34: AAS 74 (1982) 123.
[94] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 25: AAS 58 (1966) 1045.
[95] Plg. Gal 5, 22–23.
[96] Plg. 1 Jn 3, 3.

Visiškas dovanojimasis

2346 Meilė yra visų dorybių forma. Jos veikiamas skaistumas tampa savo asmens dovanojimo mokykla. Savitvarda krypsta į dovanojimąsi. Skaisčiai gyvenantis žmogus tampa Dievo ištikimybės ir švelnios meilės liudytoju artimui. 1827 210

2347 Skaistumo dorybė *išsiskleidžia* draugystėje. Kristaus mokiniui ji nurodo, kaip reikia Juo sekti ir tapti į Jį panašiam; Jis mus išsirinko savo draugais,[97] visiškai mums save padovanojo ir leido tapti Jo dievystės dalininkais. Skaistumas – nemarumo pažadas. 374

Skaistumas ypač pasireiškia *draugiškumu artimui*. Draugystė, puoselėjama tarp tos pačios ar skirtingos lyties asmenų, yra didelis gėris visiems. Ji veda į dvasinę bendrystę.

Įvairios skaistumo formos

2348 Kiekvienas pakrikštytasis yra pašauktas į skaistumą. Krikščionis apsivelka Kristumi,[98] kuris yra visokio skaistumo pavyzdys. Visi tikintieji į Kristų yra pašaukti gyventi skaisčiai pagal kiekvieno luomą. Krikšto momentu krikščionis įsipareigoja jausmų skaistumui.

2349 „Skaistumu žmonės privalo išsiskirti kiekvienas pagal savo luomą: vieni, davę Dievui mergeliškumo ar pašvęstojo celibato įžadą, kad tuo prakilniu būdu, gyvendami nepadalyta širdimi, galėtų lengviau atsiduoti vienam Dievui; kiti – gyvendami pagal visiems privalomą moralinį įstatymą: vienaip – santuokos sujungti, kitaip – nesusituokę.“[99] Susituokusieji pašaukti į santuokinio gyvenimo skaistumą; kiti skaisčiai gyvena susilaikydami: 1620

> Mokome, kad skaistumo dorybė yra trejopa: sutuoktinių, našlių ir mergeliškumu gyvenančiųjų. Neaukštiname kurios nors vienos, nutylėdami kitas. Jos visos praturtina Bažnyčios drausmę.[100]

[97] Plg. Jn 15, 15.
[98] Plg. Gal 3, 27.
[99] Tikėjimo mokymo kongregacija, Dekl. *Persona humana*, 11: AAS 68 (1976) 90–91.
[100] Šv. Ambraziejus, *De viduis* 23, in: *Sancti Ambrosii Episcopi Mediolanensis opera*, v. 14/1, Milanas–Roma, 1989, p. 266 (PL 16, 241–242).

1632 2350 *Sužadėtiniai* raginami būti skaistūs susilaikydami. Tą išmėginimo laikotarpį jie privalo vertinti kaip progą išmokti abipusės pagarbos ir ištikimybės, turėdami vilties, kad gaus vienas kitą iš Dievo. Vien santuokinei meilei deramo švelnumo apraiškas jie privalo atidėti santuokos metui. Jie turi padėti vienas kitam ugdyti skaistumą.

Nusižengimai skaistumui

2528 2351 *Gašlumas* yra nevaldomas mėgavimasis lytiniu malonumu arba netvarkingas jo geidimas. Lytinis malonumas moraliniu požiūriu yra netvarkingas, kai geidžiamas vien dėl jo paties, atskyrus jį nuo gyvybės pradėjimo ir susivienijimo tikslų.

2352 *Masturbacija* laikytinas valingas lytinių organų dirginimas, siekiant patirti lytinį malonumą. „Sekdami nuolatine tradicija, tiek Bažnyčios Magisteriumas, tiek moralinė tikinčiųjų sąmonė nedvejodami teigia, kad masturbacija yra iš pagrindų labai netvarkingas veiksmas.“ „Išskyrus normalius sutuoktinių santykius, sąmoningas lytinės galios naudojimas, kad ir kokie būtų motyvai, iš esmės prieštarauja jos paskirčiai.“ Tad masturbuojantis lytinio pasimėgavimo ieškoma „apeinant moralinę tvarką atitinkančius lytinius santykius, kuriais, tikros meilės lydimais, pilnatviškai įprasminamas abipusis dovanojimasis ir žmogiškos gyvybės pradėjimas“.[101]

Norint teisingai spręsti apie moralinę nusižengusio asmens atsakomybę ir teikti atitinkamą pastoracinę pagalbą, reikia atsižvelgti į emocinį nesubrendimą, įpročio jėgą, prislėgtumo būklę ir kitus psichinius bei socialinius veiksnius, kurie moraliniu požiūriu sumažina kaltę ar
1735 net daro ją labai nežymią.

2353 *Paleistuvavimas* yra lytinis santykiavimas tarp nesusituokusių vyro ir moters. Jis yra visiškai nesuderinamas su žmogaus kilnumu ir jo lytiškumu, savo prigimtimi skirtu tiek sutuoktinių labui, tiek vaikų gimdymui ir auklėjimui. Kita vertus, paleistuvavimas yra didelis papiktinimas, jei tvirkinami jauni žmonės.

[101] Tikėjimo mokymo kongregacija, Dekl. *Persona humana*, 9: AAS 68 (1976) 86.

2354 *Pornografija* yra sąmoningas tikrai ar apsimestinai lytinius veiksmus atliekančių asmenų intymios būsenos atskleidimas, siekiant tai parodyti kitiems. Ja nusižengiama skaistumui, nes iškreipiamas santuokinis aktas – intymus sutuoktinių atsidavimas vienas kitam. Pornografija pažemina ja užsiimančius ar besidominčius žmones (aktorius, verslininkus, žiūrovus), nes jie vieni kitiems tampa primityvaus mėgavimosi ir neleistino pasipelnymo objektu. Ir vienus, ir kitus pornografija panardina dirbtinio pasaulio iliuzijose ir yra sunkus nusikaltimas. Viešoji valdžia privalo drausti pornografijos gaminimą ir platinimą. 2523

2355 *Prostitucija* pažemina ja užsiimančio asmens, kuris tampa vien lytinio malonumo objektu kitiems, kilnumą. Kas ja užsiima, sunkiai nusideda sau pačiam: jis paniekina skaistumą, kuriam jį įpareigojo Krikštas, ir suteršia savo kūną – Šventosios Dvasios šventovę.[102] Prostitucija yra visuomenės nelaimė. Jos aukomis dažniausiai tampa moterys, bet taip pat ir vyrai, vaikai arba paaugliai (abiem pastaraisiais atvejais nuodėmė padvigubėja dėl papiktinimo). Nors verstis prostitucija yra didelė nuodėmė, kaltę gali sumažinti skurdas, šantažas ir socialinė priespauda. 1735

2356 *Išprievartavimas* yra prievartinis pasikėsinimas į lytinį asmens intymumą. Juo nusižengiama teisingumui ir meilei. Išprievartavimas giliai pažeidžia kiekvieno žmogaus teisę į pagarbą, laisvę, fizinį ir dvasinį vientisumą. Aukai padaroma didelė skriauda, kuri gali išlikti visam gyvenimui. Tai visuomet iš pagrindų nedoras veiksmas. Jis dar nedoresnis, kai tėvai (plg. kraujomaišą) arba auklėtojai išprievartauja jiems patikėtus vaikus. 2297 1756 2388

Skaistumas ir homoseksualizmas

2357 Homoseksualūs santykiai esti tarp vyrų arba moterų, jaučiančių išskirtinį arba vyraujantį lytinį potraukį tos pačios lyties asmenims. Skirtingais amžiais ir skirtingose kultūrose homoseksualizmo formų būta labai įvairių. Jų kilmė psichiniu požiūriu tebėra menkai išaiškinta. Bažnyčios tradicija, pasiremdama Šventuoju Raštu, kuris homoseksualizmą laiko dideliu iškrypimu,[103] visada skelbė, kad „homoseksualūs

[102] Plg. 1 Kor 6, 15–20.

[103] Plg. Pr 19, 1–29; Rom 1, 24–27; 1 Kor 6, 9–10; 1 Tim 1, 10.

veiksmai pačia savo prigimtimi yra netvarkingi“[104]. Jie prieštarauja prigimtiniam įstatymui – iš lytinio akto atima gyvybės dovaną. Jie nekyla
2333 iš tikro poreikio papildyti vienas kito jausmus ir lytiškumą. Jų niekaip negalima pateisinti.

2358 Nemažam būriui vyrų ir moterų būdingos giliai įsišaknijusios homoseksualios tendencijos. Toks objektyviai netvarkingas polinkis daugeliui yra sunkus išmėginimas. Su tokiais žmonėmis reikia elgtis pagarbiai, su užuojauta, taktiškai, vengti kaip nors netinkamai juos atstumti. Tie asmenys yra pašaukti vykdyti Dievo valią savo gyvenime, o jeigu yra krikščionys, sunkumus, su kuriais gali susidurti dėl savojo polinkio, turi vienyti su Viešpaties kryžiaus auka.

2359 Homoseksualūs žmonės pašaukti į skaistumą. Vidinę laisvę ug-
2347 dančių susitvardymo dorybių, galbūt ir nesavanaudiškos draugystės, taip pat maldos ir sakramentinės malonės padedami, jie gali ir privalo pamažu ir atkakliai siekti krikščioniško tobulumo.

III. Sutuoktinių meilė

2360 Lytiškumas orientuotas į santuokinę vyro ir moters meilę. Santuo-
1601 koje fizinis sutuoktinių suartėjimas tampa jų dvasinės bendrystės ženklu ir laidu. Santuokinis pakrikštytųjų ryšys pašventinamas sakramentu.

2361 „Todėl lytiškumas, kuris padeda vyrui ir moteriai atsiduoti vienas kitam sutuoktiniams būdingais ir vien tik jiems skirtais veiksmais,
1643, 2332 anaiptol nėra grynai biologinis reiškinys, bet glūdi pačiose žmogaus asmenybės gelmėse. Jis tikrai žmogiškas esti tik tada, kai tampa neatskiriama dalimi meilės, kuri vyrą ir moterį besąlygiškai sujungia iki mirties“.[105]

1611 Tobijas, išlipęs iš lovos, Sarai sakė: „Mylimoji, kelkis. Pasimelskime ir maldaukime savo VIEŠPATĮ, kad būtų mums gailestingas ir mus apsaugotų.“ Ji tad atsikėlė, ir jiedu ėmė melstis, maldaudami, kad būtų apsaugoti. Tobijas pradėjo, tardamas: „Pašlovintas esi tu, mūsų protėvių Dieve [...]. Tu sukūrei Adomą, jam sukūrei jo žmoną Evą, kad būtų jam pagal-

[104] Tikėjimo mokymo kongregacija, Dekl. *Persona humana*, 8: AAS 68 (1976) 85.
[105] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 92.

ba ir parama. Iš jų dviejų kilo žmonija. Tu sakei: ‘Negera žmogui būti vienam, padarysiu jam bendrininką kaip jį patį’. Dabar tad imu šią savo giminaitę ne dėl gašlumo, bet kilniam tikslui. Suteik, kad mudu rastume gailestingumo ir drauge sulauktume senatvės.“ Ir jiedu abu tarė: „Amen! Amen!“ Tada atsigulė nakčiai (Tob 8, 4–9).

2362 „Veiksmai, kuriais sutuoktinių pora glaudžiai ir skaisčiai susijungia, yra garbingi ir orūs. Žmogui išties deramu būdu atlikti, jie ženklina ir ugdo abipusį savęs dovanojimą, kuriuo sutuoktiniai vienas kitą džiaugsmingai ir dėkingai praturtina.“[106] Lytiškumas yra džiaugsmo ir malonumo šaltinis:

> Pats Kūrėjas [...] taip nustatė, kad [perduodami gyvybę] sutuoktiniai patirtų fizinį malonumą ir dvasinį pasitenkinimą. Tad, siekdami to malonumo ir juo džiaugdamiesi, jie nedaro nieko blogo. Jie naudojasi tuo, ką Kūrėjas jiems paskyrė. Vis dėlto sutuoktiniams dera žinoti saiką.[107]

2363 Sutuoktinių susijungimu pasiekiamas dvejopas santuokos tikslas: pačių sutuoktinių gėris ir gyvybės perdavimas. Tų dviejų santuokos prasmių arba vertybių negalima atskirti, nesutrikdant dvasinio sutuoktinių gyvenimo ir nekeliant pavojaus pačiai santuokai ir šeimos ateičiai.

Tad santuokinei vyro ir moters meilei keliami du reikalavimai: ištikimybė ir vaisingumas.

Santuokinė ištikimybė 1646–1648

2364 Sutuoktinių pora yra „Kūrėjo įsteigta ir savais įstatymais aprūpinta, glaudi gyvenimo ir meilės bendrija; ją įteisina santuokos sutartis, tai yra asmeniškas ir neatšaukiamas sutuoktinių sutikimas“[108]. Jie abu save padovanoja vienas kitam galutinai ir visiškai. Nuo tada jie jau yra nebe du, bet vienas kūnas. Abiejų laisvai sudaryta sąjunga įpareigoja juos išlaikyti ją vieną ir neišardomą.[109] „Ką tad Dievas sujungė, žmogus teneperskiria!“ (Mk 10, 9).[110] 1603 1615

[106] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 49: AAS 58 (1966) 1070.
[107] Pijus XII, *Allocutio iis quae interfuerunt Conventui Unionis Catholicae Italicae inter Ostetrices*, (1951 spalio 29): AAS 43 (1951) 851.
[108] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 48: AAS 58 (1966) 1067.
[109] Plg. KTK kan. 1056.
[110] Plg. Mt 19, 1–12; 1 Kor 7, 10–11.

2365 Ištikimybė reiškia, kad nuolat bus laikomasi duotojo žodžio.
1640 Dievas yra ištikimas. Santuokos sakramentas vyrą ir moterį įtraukia į Kristaus ištikimybę savo Bažnyčiai. Santuokiniu skaistumu jie tą slėpinį liudija pasauliui.

> Šv. Jonas Auksaburnis pataria jaunikiams taip kreiptis į savo nuotakas: „Aš apglėbiau tave ir pamilau labiau už savo gyvybę. Nes šis gyvenimas yra niekis, ir mano karščiausias troškimas – jį pragyventi su tavimi taip, kad būtume tikri, jog nebūsime vienas nuo kito atskirti ir aname gyvenime, kuris mūsų dar laukia [...]. Tavo meilė man brangesnė už viską, ir nebūtų man nieko skaudesnio, kaip nesutarti su tavimi."[111]

1652–1653 SANTUOKOS VAISINGUMAS

2366 Vaisingumas yra dovana, *santuokos tikslas*, nes santuokinė meilė savo prigimtimi siekia būti vaisinga. Kūdikis papildo abipusę sutuoktinių meilę ne iš šalies; jis pasirodo pačiose abipusio dovanojimosi gelmėse, būdamas jos vaisius ir atbaigimas. Todėl ir Bažnyčia, „stodama gyvybės pusėn"[112], moko, jog „*kiekvienas santuokinis aktas* turi būti atviras gyvybės pradėjimui"[113]. „Tą Bažnyčios Magisteriumo dažnai skelbiamą požiūrį pagrindžia neišardomas ryšys tarp abiejų esminių santuokinio akto prasmių – susivienijimo ir pradėjimo; tas ryšys yra Dievo nustatytas, ir žmogui savo nuožiūra nevalia jo nutraukti."[114]

2205 2367 Sutuoktiniai, pašaukti suteikti gyvybę, gauna Dievo kuriamosios galios ir Jo tėvystės.[115] „Sutuoktiniai žino, kad, vykdydami žmogaus gyvybės perdavimo ir auklėjimo pareigą, kurią dera laikyti ypatingu uždaviniu, jie yra Dievo Kūrėjo meilės bendradarbiai ir tarsi aiškintojai. Todėl šias savo pareigas jie atliks su žmogaus ir krikščionio atsakingumu."[116]

[111] Šv. JONAS AUKSABURNIS, *In epistulam ad Ephesios*, homilia 20, 8: PG 62, 146–147.
[112] PAL. JONAS PAULIUS II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 30: AAS 74 (1982) 116.
[113] PAULIUS VI, Encikl. *Humanae vitae*, 11: AAS 60 (1968) 488.
[114] PAULIUS VI, Encikl. *Humanae vitae*, 12: AAS 60 (1968) 488; plg. PIJUS XI, Encikl. *Casti connubii*: DS 3717.
[115] Plg. Ef 3, 14–15; Mt 23, 9.
[116] VATIKANO II SUSIRINKIMAS, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1071.

2368 Ši atsakomybė ypač susijusi su *gyvybės pradėjimo reguliavimu*. Dėl pagrįstų priežasčių[117] sutuoktiniai gali norėti, kad jų vaikai gimtų rečiau. Jiems dera pagalvoti, ar jų noras nekyla iš egoizmo, ar jis atitinka atsakingos tėvystės didžiadvasiškumą. Be to, jie privalo savo elgesį derinti su objektyviais moralės kriterijais:

> Kur liečiamas ryšys tarp santuokinės meilės ir atsakingo gyvybės perteikimo, elgesio moralumas ne vien priklauso nuo intencijos grynumo ir motyvų įvertinimo, bet ir turi būti nustatytas objektyviais kriterijais, pagrįstais asmens ir jo veiksmų prigimtimi. Šie kriterijai išsaugo abipusio savęs dovanojimo ir žmogaus gyvybės kūrimo prasmės visumą tikrosios meilės kontekste. O tai neįmanoma be nuoširdaus santuokinio skaistumo dorybės ugdymo.[118]

2369 „Išsaugodamas tuos abu esminius bruožus – susivienijimą ir pradėjimą, santuokinis aktas visiškai išsaugo ir tikros abipusės meilės prasmę, ir savo paskirtį tarnauti labai kilniam žmogaus pašaukimui – tėvystei ir motinystei.“[119]

2370 Laikini susilaikymai, savistaba ir moters nevaisingumo laikotarpiais paremti gimimų reguliavimo metodai[120] yra suderinami su objektyviais moralės kriterijais. Tais metodais išsaugoma pagarba sutuoktinių kūnui, skatinama švelni meilė vienas kitam ir padedama ugdyti tikroji laisvė. Atvirkščiai, iš esmės blogas yra „kiekvienas veiksmas, kuriuo tiek numatant santuokinį aktą, tiek jį atliekant, tiek besiplėtojant natūraliems jo padariniams, kaip tikslo ar kaip priemonės siekiama to, kad gyvybės pradėjimas būtų neįmanomas“:[121]

> „Natūraliai kalbėsenai, išreiškiančiai abipusį ir visišką sutuoktinių atsidavimą, kontracepcija primeta objektyviai atvirkščią kalbėseną, kuri neišreiškia visiško vienas kitam dovanojimosi; ja ne tik nedviprasmiškai ir apibrėžtai atmetamas atvirumas naujai gyvybei, bet ir iš esmės klastojama pati santuokinė meilė, pašaukta būti viso asmens dovanojimusi.“ Tas antropologinis ir moralinis skirtumas tarp kontraceptinių priemonių ir pasinaudojimo nevaisingomis dienomis

[117] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1071.
[118] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1072.
[119] Paulius VI, Encikl. *Humanae vitae*, 12: AAS 60 (1968) 489.
[120] Plg. Paulius VI, Encikl. *Humanae vitae*, 16: AAS 60 (1968) 491–492.
[121] Paulius VI, Encikl. *Humanae vitae*, 14: AAS 60 (1968) 490.

„susijęs su dviem tarpusavyje nesuderinamomis asmens ir jo lytiškumo sampratomis."[122]

2371 „Tegu visi žino, kad žmogaus gyvybė ir pareiga ją perduoti nesiriboja vien su šiuo pasauliu ir negali būti matuojama ir suvokiama tik
1703 jo matu. Tai visada susiję su *amžinąja žmogaus paskirtimi*."[123]

2372 Valstybė yra atsakinga už piliečių gerovę. Dėl to jai leistina daryti įtaką gyventojų prieaugiui. Ji gali tai daryti teikdama objektyvią ir taktišką informaciją, bet niekada ne vienvaldiškai spręsdama ir imdamasi prievartos. Ji taip pat negali
2209 rodyti iniciatyvos nepaisydama sutuoktinių, kurie pirmiausia yra atsakingi už savo vaikų pradėjimą ir auklėjimą.[124] Tose srityse jai neleistina imtis morališkai netinkamų priemonių.

Vaikai – dovana

2373 Šventasis Raštas ir Bažnyčios tradicija *daugiavaikes šeimas* laiko Dievo palaimos ir tėvų didžiadvasiškumo ženklu.[125]

1654 2374 Labai kenčia sutuoktinių poros, būdamos nevaisingos. Abramas klausė: „Viešpatie DIEVE, kas man iš tavo dovanų, nes aš lieku bevaikis..." (Pr 15, 2). Rachelė šaukė savo vyrui Jokūbui: „Duok man vaikų, kitaip aš mirsiu!" (Pr 30, 1).

2293 2375 Reikia skatinti tyrinėjimus, kuriais siekiama sumažinti žmonių nevaisingumą, bet su sąlyga, kad jie „pagal Dievo planą ir valią tarnaus žmogui, jo neatimamoms teisėms, jo tikrai ir visapusiškai gerovei"[126].

2376 Griežtai smerktinos techninės priemonės, kuriomis, įsiterpiant svetimam (sėklą arba kiaušinėlį duodančiam, vaisių išnešiojančiam) asmeniui, iš sutuoktinių atimama bendra tėvystė. Tos priemonės (inseminacija ar heterologinis dirbtinis apvaisinimas) pažeidžia vaiko teisę gimti iš jam žinomų ir santuokos ryšiais sujungtų tėvo ir motinos. Naudojantis tomis priemonėmis, taip pat nepaisoma „išimtinės [sutuoktinių] teisės tapti tėvu ir motina tik vienas kito dėka"[127].

[122] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 32: AAS 74 (1982) 119–120.
[123] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 51: AAS 58 (1966) 1073.
[124] Plg. Paulius VI, Encikl. *Populorum progressio*, 37: AAS 59 (1967) 275–276; *Idem*, Encikl. *Humanae vitae*, 23: AAS 60 (1968) 497–498.
[125] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 50: AAS 58 (1966) 1071.
[126] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, Introductio, 2: AAS 80 (1988) 73.
[127] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 2, 1: AAS 80 (1988) 87.

2377 Tos techninės priemonės (inseminacija ir homologinis dirbtinis apvaisinimas), naudojamos pačių sutuoktinių, tikriausiai mažiau smerktinos, bet moraliniu požiūriu vis tiek nepriimtinos. Jos lytinį aktą atskiria nuo pradėjimo akto. Kūdikį pradedantis aktas tada nebėra dviejų asmenų dovanojimosi vienas kitam aktas; „embriono gyvybė ir tapatybė atiduodama į medikų ir biologų rankas, o žmogaus kilmę ir ateitį leidžiama nulemti technikai. Tokia technikai teikiama pirmenybė jau savaime prieštarauja bendram tėvų ir vaikų kilnumui bei lygybei“[128]. „Gyvybės pradėjimas moraliniu požiūriu netenka deramo tobulumo, jeigu jo nesiekiama kaip sutuoktinių susivienijimui būdingo akto vaisiaus. [...] Tik pagarba santuokinio akto įprasmintam ryšiui ir pagarba žmogui, kaip vieningai būtybei, daro pradėjimą atitinkantį žmogiškąjį kilnumą.“[129]

2378 Vaikas yra ne *prievolė*, bet *dovana*. „Puikiausia santuokos dovana“ yra žmogus. Vaiko negalima laikyti nuosavybės objektu; tačiau jis tampa toks, jeigu pripažįstama vadinamoji „teisė turėti vaiką“. Toje srityje tikrosios teisės priklauso tik vaikui, būtent „teisė būti savo tėvų tikro santuokinės meilės akto vaisiumi ir teisė būti gerbiamam kaip asmeniui nuo savo prasidėjimo momento“[130].

2379 Kaip rodo Evangelija, fizinis nevaisingumas nėra absoliutus blogis. Sutuoktiniai, kurie, išmėginę visus leistinus medicinos būdus, vis tiek lieka nevaisingi, tegu vienijasi su Nukryžiuotuoju, visokio dvasinio vaisingumo šaltiniu. Jie gali parodyti didžiadvasiškumą įvaikindami beglobius vaikus arba uoliai tarnaudami artimui.

IV. Nusižengimai santuokos kilnumui

2380 *Svetimavimas*. Šiuo žodžiu žymima santuokinė neištikimybė. Kai du partneriai, iš kurių bent vienas yra susituokęs, tarpusavyje lytiškai santykiauja – nors tai darytų atsitiktinai, jie jau svetimauja. Kristus smerkia svetimavimą, net patį jo geidimą.[131] Šeštu įsakymu, taip pat Naujajame Testamente, svetimavimas be išlygų draudžiamas.[132] Koks tai sunkus nusikaltimas, parodo pranašai. Svetimavimą jie laiko stab- 1611
meldystės nuodėmės įvaizdžiu.[133]

[128] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 2, 5: AAS 80 (1988) 93.
[129] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 2, 4: AAS 80 (1988) 91.
[130] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Donum vitae*, 2, 8: AAS 80 (1988) 97.
[131] Plg. Mt 5, 27–28.
[132] Plg. Mt 5, 32; 19, 6; Mk 10, 11–12; 1 Kor 6, 9–10.
[133] Plg. Oz 2, 7; Jer 5, 7; 13, 27.

2381 Svetimavimas yra nusižengimas teisingumui. Kas svetimauja, 1640 nevykdo savo įsipareigojimų. Jis pažeidžia santuokinį ryšį – sandoros ženklą, kito sutuoktinio teises ir kėsinasi į santuokos instituciją, nesilaikydamas ją įteisinusios sutarties, kelia pavojų žmogaus pradėjimo šeimoje gėriui ir vaikų, kuriems būtinas pastovus tėvų ryšys, gerovei.

IŠTUOKA

2382 Viešpats Jėzus pabrėždavo, kad pagal savo planą Kūrėjas nuo pat 1614 pradžių norėjo neišardomos santuokos.[134] Jis panaikino lengvatas, kurios buvo atsiradusios Senajame Įstatyme.[135]

Pakrikštytųjų galiojančios ir įgyvendintos „santuokos negali išardyti jokia žmogiška galia ir dėl jokios priežasties, išskyrus mirtį“[136].

1649 2383 Sutuoktinių *separacija*, išliekant santuokiniam ryšiui, kai kuriais bažnytinės teisės numatytais atvejais gali būti pateisinama.[137]

Jei civilinė ištuoka yra vienintelis galimas būdas išsaugoti kai kurias pagrįstas teises bei paveldėtą turtą arba laiduoti vaikų globą, ji gali būti pateisinama ir nelaikoma nusižengimu moralei.

1650 2384 *Ištuoka* yra sunkus nusižengimas prigimtiniam įstatymui. Ja siekiama nutraukti laisvu sutuoktinių sutikimu sudarytą sutartį gyventi drauge iki mirties. Ištuoka paniekinama išganymo Sandora, kurios ženklas yra sakramentinė santuoka. Užmegztas naujas santuokinis ryšys, nors jį ir pripažintų civilinė teisė, persiskyrimą tik dar labiau pagilina: naują santuoką sudaręs sutuoktinis tada tampa viešu ir nuolatiniu svetimautoju:

> Vyrui neleistina palikus žmoną vesti kitą, lygiai kaip ir atstumtajai vyro nevalia atimti kitą vyrą iš žmonos.[138]

2385 *Ištuoka* amorali ir dėl to, kad sukelia netvarką pačioje visuomenėje ir jos ląstelėje – šeimoje. Tos netvarkos padariniai skaudūs ir paliktam sutuoktiniui, ir vaikams, kuriuos sukrečia tėvų skyrybos, o neretai ir

[134] Plg. Mt 5, 31–32; 19, 3–9; Mk 10, 9; Lk 16, 18; 1 Kor 7, 10–11.
[135] Plg. Mt 19, 7–9.
[136] KTK kan. 1141.
[137] Plg. KTK kan. 1151–1155.
[138] Šv. Bazilijus Didysis, *Moralia*, regula 73: PG 31, 852.

jų varžybos dalijantis vaikus; skaudūs ir visuomenei, nes dėl savo užkrečiamo pavyzdžio ištuoka virsta tikra socialine žaizda.

2386 Pasitaiko, kad vienas iš sutuoktinių tampa nekalta civilinės ištuokos auka; tokiu atveju jis nenusižengia moralinei tvarkai. Yra labai didelis skirtumas tarp sutuoktinio, kuris nuoširdžiai stengėsi būti ištikimas Santuokos sakramentui ir jaučiasi neteisingai atstumtas, ir kito, kuris, sunkiai nusikalsdamas, suardo pagal bažnytinę teisę tebegaliojančią santuoką.[139] 1640

Kiti nusižengimai santuokos kilnumui

2387 Visai suprantama tragedija to, kuris, trokšdamas atsiversti ir gyventi pagal Evangeliją, privalo palikti vieną ar daugiau moterų, su kuriomis yra gyvenęs kaip su žmonomis. Vis dėlto *poligamija* nesuderinama su moraliniu įstatymu. Ji „iš esmės priešinga santuokinei bendrystei, nes tiesiogiai atmeta paties Dievo pradžioje mums apreikštą planą ir prieštarauja vienodam vyro ir moters asmens kilnumui; santuokoje jiedu atsiduoda vienas kitam iš besąlyginės ir dėl to vienintelės bei išskirtinės meilės.“[140] Anksčiau poligamiškai gyvenusį krikščionį teisingumas griežtai įpareigoja garbingai tesėti, ką yra įsipareigojęs savo buvusioms žmonoms ir savo vaikams. 1610

2388 *Kraujomaiša* yra intymūs santykiai tarp tokio laipsnio kraujo giminaičių ir per vedybas susigiminiavusių žmonių, kuriems draudžiama tarpusavyje tuoktis.[141] Šv. Paulius smerkia tą ypač sunkų nusikaltimą: „Apskritai tenka girdėti apie palaidumą tarp jūsų [...]: būtent kažkas gyvenąs su tėvo žmona... [...] Jau nuteisiau [...]. Viešpaties Jėzaus vardu [...] atiduokite tokį šėtonui, kad sužlugdytų kūną (1 Kor 5, 1. 3–5).“ Kraujomaiša suardo santykius šeimoje ir rodo nuopuolį į gyvulio būklę. 2356 2207

2389 Artima kraujomaišai yra seksualinė suaugusiųjų prievarta jiems patikėtiems vaikams ar paaugliams. Toks nusikaltimas drauge yra papiktinimą keliantis ir žymę visam jaunų žmonių gyvenimui paliekantis

[139] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 84: AAS 74 (1982) 185.
[140] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982) 102; plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 47: AAS 58 (1966) 1067.
[141] Plg. Kun 18, 7–20.

2285 pasikėsinimas į fizinį bei moralinį jų vientisumą ir auklėtojų atsakomybės pažeidimas.

2390 *Laisvoji sąjunga* – tai vyro ir moters ryšys, apimantis ir jų lytinį
1631 suartėjimą, abiem atsisakant tą ryšį viešai įteisinti.

Šis pasakymas klaidinantis: argi gali būti tokia sąjunga, kai abu partneriai niekuo neįsipareigoja vienas kitam ir tuo parodo, jog jiems trūksta ir pasitikėjimo kitu žmogumi, ir savimi pačiais, ir ateitimi?

„Laisvoji sąjunga" gali apimti įvairius būvius: konkubinatą [nesantuokinį vyro ir moters gyvenimą], apskritai santuokos nepripažinimą, negebėjimą laikytis ilgalaikių įsipareigojimų.[142] Visi tie būviai pažeidžia santuokos kilnumą, griauna pačią šeimos idėją, sumenkina ištikimybės
2353 prasmę. Jos nesuderinamos su moraliniu įstatymu: lytinis aktas leistinas tiktai santuokoje; už jos jis visada yra sunki nuodėmė, neleidžianti
1385 priimti sakramentinės komunijos.

2391 Daugelis ketinančių tuoktis šiandien reikalauja savotiškos *„teisės pabandyti"*. Kad ir kaip būtų tvirtas ketinimas tų, kurie leidžiasi į ikisantuokinius santykius, „tokie santykiai neįstengia laiduoti, kad vyro ir moters tarpusavio santykius lydėtų visiškas nuoširdumas bei ištikimybė, ir jie būtų apsaugoti nuo nepastovių nuotaikų ir įgeidžių"[143]. Kūnų vienybė
2364 morališkai leistina tik tada, kai galutinai yra sukurta vyro ir moters gyvenimo bendrystė. Žmogiškoji meilė nepripažįsta „bandymų". Ji reikalauja visiško ir galutinio abiejų asmenų dovanojimosi vienas kitam.[144]

Santrauka

2392 *„Meilė yra pagrindinis ir įgimtas kiekvieno žmogaus pašaukimas."*[145]

2393 *Kurdamas žmogų kaip vyrą ir moterį, Dievas suteikė jiems abiem vienodą asmens kilnumą. Kiekvienas žmogus – vyras ar moteris – turi pripažinti savo lytinę tapatybę ir su ja sutikti.*

[142] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 81: AAS 74 (1982) 181–182.
[143] Tikėjimo mokymo kongregacija, Dekl. *Persona humana*, 7: AAS 68 (1976) 82.
[144] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 80: AAS 74 (1982) 180–181.
[145] Pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 92.

2394 *Kristus yra skaistumo pavyzdys. Kiekvienas pakrikštytasis yra pašauktas gyventi skaisčiai pagal savo luomą.*

2395 *Skaistumas reiškia lytiškumo įtraukimą į žmogaus asmenybę. Jis yra savitvardos mokykla.*

2396 *Skaistumui sunkiai nusikalstama masturbacija, paleistuvavimu, pornografija ir homoseksualiais veiksmais.*

2397 *Sutuoktinių laisvai sudarytai sąjungai būtina ištikima meilė. Ji įpareigoja juos išlaikyti savo santuoką neišardomą.*

2398 *Vaisingumas yra gėris, dovana, santuokos tikslas. Perteikdami gyvybę, sutuoktiniai tampa Dievo tėvystės dalininkais.*

2399 *Gimimų reguliavimas yra vienas iš atsakingos tėvystės ir motinystės aspektų. Teisėti sutuoktinių norai dar nesuteikia teisės imtis morališkai nepriimtinų priemonių (pavyzdžiui, tiesioginės sterilizacijos arba kontracepcijos).*

2400 *Svetimavimas ir ištuoka, poligamija ir „laisvoji sąjunga“ yra sunkūs nusižengimai santuokos kilnumui.*

7 skirsnis

SEPTINTAS ĮSAKYMAS

Nevogsi (Iš 20, 15).[146]

Nevok (Mt 19, 18).

2401 Septintu įsakymu draudžiama neteisėtai paimti arba pasilaikyti svetimą nuosavybę ir kaip nors daryti žalą artimo turtui. Juo įsakoma laikytis teisingumo ir meilės tvarkant žemiškas gėrybes ir žmogaus darbo vaisius, reikalaujama, atsižvelgiant į bendrąjį gėrį, gerbti tų gėrybių paskirtį visiems žmonėms ir teisę į privatinę nuosavybę. Krikščionys deda pastangas, kad šio pasaulio gėrybės kreiptų į Dievą ir brolišką meilę. 1807 952

[146] Plg. Įst 5, 19.

I. Gėrybių visuotinė paskirtis ir privatinė nuosavybė

2402 Pradžioje Dievas žemę su jos gėrybėmis patikėjo žmonėms tvarkyti bendrai, kad jie ją rūpintųsi, savo triūsu užvaldytų ir naudotųsi jos
226 vaisiais.[147] Sukurtosios gėrybės skirtos visai žmonijai. Tačiau pati žemė yra žmonėms padalyta, kad jie gyventų saugiai, negresiant skurdui ir prievartai. Įgyti nuosavybės yra teisėta, kai šitaip siekiama laiduoti žmonių laisvę ir kilnumą, padėti kiekvienam žmogui tenkinti jo paties
1939 pagrindinius poreikius ir jam patikėtų žmonių reikmes. Nuosavybė turi leisti reikštis įgimtam žmonių solidarumui.

2403 *Teisė į privatinę nuosavybę*, įgytą ar gautą teisėtu būdu, nepanaikina to, kad pradžioje žemė buvo dovanota visai žmonijai. *Gėrybių visuotinė paskirtis* yra pirminė, net jei bendrojo gėrio labui gerbtina ir privatinė nuosavybė, teisė į ją bei naudojimąsi ja.

2404 „Todėl žmogus, tomis gėrybėmis naudodamasis, į teisėtai jam priklausančius išorinius dalykus turi žiūrėti ne vien kaip į savus, bet drauge ir kaip į bendrus ta prasme, kad jie galėtų būti naudingi ne vien
307 jam, bet ir kitiems."[148] Gėrybių nuosavybė jos savininką daro apvaizdos turtų valdytoju, turinčiu juos gausinti ir jais dalytis su kitais žmonėmis, pirmiausia su savo artimaisiais.

2405 Gamybai reikalingas – medžiaginis ar nemedžiaginis – turtas, pavyzdžiui, žemės valdos arba gamyklos, specialistų žinios arba techninis pasirengimas, jų savininkų turi būti naudojamas kuo našiau, kad duotų naudos daugeliui. Kas turi naudotinų ir vartotinų gėrybių, privalo jas vartoti saikingai, geriausią jų dalį skirdamas svečiui, ligoniui, vargšui.

1903 2406 Už bendrąjį gėrį atsakingai *politinei valdžiai* tenka teisė ir pareiga rūpintis, kad žmonės teisėtai naudotųsi teise į nuosavybę.[149]

[147] Plg. Pr 1, 26–29.

[148] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 69: AAS 58 (1966) 1090.

[149] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 71: AAS 58 (1966) 1093; pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 42: AAS 80 (1988) 572–574; *Idem*, Encikl. *Centesimus annus*, 40: AAS 83 (1991) 843; *Ibid.*, 48: AAS 83 (1991) 852–854.

II. Pagarba žmonėms ir jų gėrybėms

2407 Pagarba žmogaus kilnumui ekonomikos srityje reikalauja *susivaldymo* dorybės prisirišimui prie šio pasaulio gėrybių sumažinti; 1809
teisingumo dorybės artimo teisėms apsaugoti ir atiduoti jam, kas pri- 1807
klauso; *solidarumo*, laikantis „aukso taisyklės“ ir mokantis dosnumo 1839
iš Viešpaties, kuris, būdamas turtingas, dėl mūsų tapo vargdieniu, kad mes taptume turtingi per Jo neturtą.[150]

Pagarba svetimoms gėrybėms

2408 Septintu įsakymu draudžiama *vogti*, tai yra neteisėtai pasisavinti svetimas gėrybes prieš jų savininko protingą valią. Vagystės nebus, jeigu sutikimą galima numatyti arba jei nesutikimas prieštarautų protui bei visuotinei gėrybių paskirčiai. Taip atsitinka neatidėliotino ir akivaizdaus būtinumo atveju, kai svetimo turto nusavinimas ir panaudojimas yra vienintelė priemonė skubiai ir esmingai (maistu, pastoge, drabužiu...) padėti nelaimės ištiktajam.[151]

2409 Nusižengimas septintam įsakymui yra kiekvienas būdas neteisėtai pasisavinti svetimas gėrybes ir jų neatiduoti, net jeigu tam neprieštarauja civiliniai įstatymai. Tas pat yra sąmoningai negrąžinti skolos arba pasisavinti pamestus daiktus, sukčiauti prekiaujant,[152] mokėti neteisingą atlyginimą,[153] kelti kainas pasinaudojant kitų žmonių neišmanymu 1867
ar sunkumais.[154]

Be to, morališkai smerktini: spekuliacija, arba dirbtinis prekių kainų kaitaliojimas siekiant pasipelnyti kitų sąskaita; korupcija, kai atsakingieji asmenys paskatinami priimti nutarimus nesilaikant įstatymų; visuomeninio įmonių turto naudojimas asmeniniams tikslams; blogai atliekami darbai, vengimas mokėti mokesčius, čekių ir sąskaitų klastojimas, lėšų švaistymas, išlaidumas. Tyčinė žala privatinei arba visuomeninei nuosavybei nesuderinama su moraliniu įstatymu; ją privalu atlyginti.

[150] Plg. 2 Kor 8, 9.
[151] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 69: AAS 58 (1966) 1090–1091.
[152] Plg. Įst 25, 13–16.
[153] Plg. Įst 24, 14–15; Jok 5, 4.
[154] Plg. Am 8, 4–6.

2101 2410 Morališkai leistinai įsipareigojus, *pažadų* reikia *laikytis*, o *sutartis* sąžiningai vykdyti. Ekonominis ir socialinis gyvenimas daugiausia priklauso nuo to, kaip laikomasi fizinių ar juridinių asmenų sudarytų sutarčių, įskaitant pardavimo ir pirkimo, nuomos ar darbo sutarčių. Kiekviena sutartis turi būti sudaroma ir vykdoma gera valia.

1807 2411 Sutartys pavaldžios *mainų teisingumui*, reikalaujančiam, kad mainai vyktų gerbiant asmenų ir institucijų teises. Mainų teisingumas įpareigoja griežtai; jis reikalauja ginti nuosavybės teises, sugrąžinti skolas ir laikytis laisvai prisiimtų įsipareigojimų. Be mainų teisingumo, neįmanomas joks kitas teisingumas.

Mainų teisingumą tenka skirti nuo *įstatyminio* teisingumo, apimančio piliečio prievoles visuomenei, ir nuo *paskirstomojo* teisingumo, nurodančio, ką visuomenė privalo suteikti piliečiams pagal jų įnašus ir poreikius.

1459 2412 Mainų teisingumas reikalauja, kad, *atitaisant* padarytą neteisybę, pasisavintas turtas būtų grąžintas jo savininkui:

Jėzus giria Zachiejaus įsipareigojimą: „Jei ką nors nuskriaudžiau, grąžinsiu
2487 keturgubai“ (Lk 19, 8). Kas tiesiogiai ar netiesiogiai pasisavino svetimą turtą, privalo jį grąžinti arba, jei jau jo nebėra, atiduoti tokį pat kitą, arba apmokėti, kiek jis vertas, priskaitant vaisius ir naudą, kurią iš to turto būtų teisėtai įgijęs jo savininkas. Lygiai taip privalo atsilyginti, atsižvelgdami į savo atsakomybę ir gautą naudą, visi, kas tik kokiu nors būdu dalyvavo vagiant ar pasipelnė iš vagystės, apie ją žinodami, pavyzdžiui, vogti įsakę arba padėję, arba vagystę slėpė asmenys.

2413 *Azartiniai lošimai* (pavyzdžiui, lošimas kortomis) arba *lažybos* patys savaime teisingumui neprieštarauja. Morališkai neleistini jie tampa tada, kai atima iš žmogaus lėšas, būtinas jo paties pragyvenimui ar kitų žmonių reikmėms. Lošimo aistra gali stipriai pavergti žmogų. Apgaulingai lažintis arba sukčiauti lošiant yra sunkus nusižengimas, nebent padaryti nuostoliai būtų tokie menki, kad juos patyręs žmogus, protingai galvojant, laikytų juos nereikšmingais.

2297 2414 Septintu įsakymu draudžiama užsiimti įvairiais – egoistiniais ar ideologiniais, merkantiliniais ar totalitariniais – sumetimais grindžiama veikla arba verslais, kurie *pavergia žmones*, nepaiso jų asmens kilnumo, perka, parduoda ir išmaino juos kaip prekę. Smurtu paversti žmones išnaudojama vertybe ar pasipelnymo šaltiniu yra nuodėmė jų kilnumo ir pagrindinių teisių atžvilgiu. Šv. Paulius vienam krikščioniui

šeimininkui liepė savo krikščionį vergą laikyti „jau ne kaip vergą, o kaip [...] mylimą brolį“; toks jis yra „ir kaip žmogus, ir kaip Viešpaties tikintysis“ (Fm 1, 16).

Pagarba kūrinijos integralumui

2415 Septintu įsakymu reikalaujama gerbti kūriniją, jos nežaloti. 226, 358
Gyvūnai, augalai ir negyvoji gamta skirti buvusios, esamos ir būsimos žmonijos bendrajam gėriui.[155] Žemės turtų, augalijos ir gyvūnijos išteklių naudojimas negali būti atskirtas nuo pagarbos moraliniams reikalavimams. Kūrėjo leistas žmogaus viešpatavimas negyvajai gamtai ir 373
gyvosioms būtybėms nėra absoliutus; jį riboja rūpinimasis kitų žmonių – įskaitant ir būsimas kartas – gyvenimo lygiu; jis reikalauja religinės pagarbos kūrinijos integralumui.[156] 378

2416 *Gyvūnai* yra Dievo kūriniai. Savo apvaizda Jis rūpinasi ir jais.[157] Jau pačiu savo buvimu jie šlovina ir aukština Viešpatį.[158] Ir žmonės turi būti jiems palankūs. Prisiminkime, kokie švelnūs gyvūnams buvo šventieji Pranciškus Asyžietis arba Pilypas Nėris. 344

2417 Gyvūnus valdyti Dievas patikėjo žmogui, sukurtam pagal savo paveikslą.[159] Tad leistina naudoti gyvūnus maistui ir drabužiams. Galima juos prisijaukinti, kad tarnautų dirbančiam ir besiilsinčiam žmogui. Medicininiai ir moksliniai gyvūnų tyrinėjimai morališkai pateisinami, jeigu neperžengia leistinų ribų ir padeda gydyti žmogų ar 2234
gelbėti jo gyvybę.

2418 Be reikalo gyvūnus kankinti arba atimti jiems gyvybę nesuderinama su žmogaus kilnumu. Taip pat nedora dėl jų eikvoti pinigus, kuriuos pirmiausia reikėtų panaudoti žmonių vargui palengvinti. Gyvūnus galima mylėti; tačiau nedera prie jų prisirišti taip, kaip prisirišama prie 2446
asmenų.

[155] Plg. Pr 1, 28–31.
[156] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 37–38: AAS 83 (1991) 840–841.
[157] Plg. Mt 6, 26.
[158] Plg. Dan 3, 57–59.
[159] Plg. Pr 2, 19–20; 9, 1–4.

III. Socialinis Bažnyčios mokymas

1960 2419 „Krikščioniškasis apreiškimas [...] padeda geriau suprasti visuomeninio gyvenimo dėsningumus.“[160] Evangelija apreiškia Bažnyčiai
359 visą tiesą apie žmogų. Vykdydama savo misiją skelbti Evangeliją, Bažnyčia Kristaus vardu primena žmogui jo paties kilnumą ir jo pašaukimą bendrauti su kitais asmenimis, moko laikytis dieviškąją išmintį atitinkančių teisingumo ir tiesos reikalavimų.

2032 2420 Ekonominėje ir socialinėje srityje Bažnyčia daro moralinius sprendimus, „kai to reikalauja pagrindinės asmens teisės arba sielų išganymas“[161]. Jos užduotis moralinėje srityje yra kitokia negu politinės
2246 valdžios: Bažnyčiai rūpi su aukščiausiuoju Gėriu, mūsų galutiniu tikslu, suderinta šio pasaulio gerovė. Bažnyčia stengiasi įkvėpti teisingas nuostatas žemiškųjų gėrybių ir visuomeninių ūkinių santykių atžvilgiu.

2421 Socialinis Bažnyčios mokymas išsirutuliojo XIX amžiuje, kai Evangelija susidūrė su Naujųjų laikų industrine visuomene, naujomis jos struktūromis plataus vartojimo prekėms gaminti, nauja visuomenės, valstybės ir valdžios samprata, naujomis darbo ir nuosavybės formomis. Bažnyčios mokymo ekonominiais ir socialiniais klausimais plėtojimasis patvirtina nuolatinio Bažnyčios mokymo svarbą, o drauge ir tikrąją visada gyvos ir veiksmingos Tradicijos reikšmę.[162]

2422 Socialinis Bažnyčios mokymas apima tiesas, kurias Bažnyčia nuolat papildo aiškindama istorinius įvykius Jėzaus Kristaus viso apreikšto žodžio šviesoje, padedama Šventosios Dvasios.[163] Tas mokymas
2044 geros valios žmonėms tampa juo priimtinesnis, juo gražiau elgiasi jo įkvėpti tikintieji.

2423 Socialinis Bažnyčios mokymas pateikia principus, kuriais turėtų remtis apmąstymai, suformuluoja kriterijus sprendimams priimti, nurodo veikimo gaires:

Kiekviena sistema, kurioje socialinius santykius visiškai sąlygoja ekonominiai veiksniai, prieštarauja žmogaus asmens ir jo veiksmų prigimčiai.[164]

[160] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 23: AAS 58 (1966) 1044.
[161] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 76: AAS 58 (1966) 1100.
[162] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 3: AAS 83 (1991) 794–796.
[163] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 1: AAS 80 (1988) 513–514; *Ibid.*, 41: AAS 80 (1988) 570–572.
[164] Plg.pal.Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 24: AAS 83 (1991) 821–822.

2424 Teorija, kuri pelną laiko vienintele ūkinės veiklos taisykle ir galutiniu tikslu, morališkai nepriimtina. Besaikis noras praturtėti neišvengiamai turi blogų padarinių. Jis yra daugelio socialinę tvarką griaunančių konfliktų priežastis.[165] 2317

Sistema, „pagrindines atskirų asmenų bei grupių teises“ pajungianti „kolektyvinei gamybos organizacijai“[166], yra nesuderinama su žmogaus kilnumu. Bet kuri veikla, žmogų paverčianti tik pasipelnymo priemone, jį pavergia, o pinigą padaro stabu ir padeda plisti ateizmui. „Negalite tarnauti Dievui ir Mamonai“ (Mt 6, 24; Lk 16, 13).

2425 Bažnyčia atmetė totalitarines ir ateistines ideologijas, Naujaisiais laikais susijusias su „komunizmu“ arba „socializmu“. Drauge ji atmetė „kapitalizmo“ 676
propaguojamą individualizmą ir absoliučią rinkos dėsnių pirmenybę žmogaus darbo atžvilgiu.[167] Ekonomikos reguliavimas vien centralizuotu planavimu iš pagrindų pakerta socialinius ryšius, o jos reguliavimui vien rinkos dėsniais trūksta socialinio teisingumo, „nes daugybės žmogaus poreikių rinka negali patenkinti“[168]. Tenka pritarti protingam rinkos ir verslo tvarkymui, laikantis teisingos vertybių hierarchijos ir paisant bendrojo gėrio. 1886

IV. Ekonominė veikla ir socialinis teisingumas

2426 Ekonominės veiklos plėtra ir gamybos didinimas skirti žmonių poreikiams tenkinti. Ekonominio gyvenimo tikslas nėra vien tik gėrybių gausa ir išaugęs pelnas ar galia; ekonominis gyvenimas pirmiausia turi tarnauti žmonėms – visam žmogui ir visai žmonijai. Jai būdingais metodais plėtojama ekonominė veikla turi neperžengti moralinės tvarkos ribų ir laikytis socialinio teisingumo, idant atitiktų žmogui numatytą Dievo planą.[169] 1928

2427 *Žmogaus darbas* yra pagal Dievo paveikslą sukurtų žmonių tiesioginė veikla; jie yra pašaukti, valdydami žemę, visi drauge ir vieni dėl kitų tęsti kūrimo darbą.[170] Tad darbas yra pareiga: „Kas nenori dirbti, 307 378

[165] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 63: AAS 58 (1966) 1085; pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Laborem exercens*, 7: AAS 73 (1981) 592–594; *Idem*, Encikl. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991) 836–838.

[166] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 65: AAS 58 (1966) 1087.

[167] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 10: AAS 83 (1991) 804–806; *Ibid.*, 13: AAS 83 (1991) 809–810; *Ibid.*, 44: AAS 83 (1991) 848–849.

[168] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 34: AAS 83 (1991) 836.

[169] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 64: AAS 58 (1966) 1086.

[170] Plg. Pr 1, 28; Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 34: AAS 58 (1966) 1052–1053; pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 31: AAS 83 (1991) 831–832.

tenevalgo!" (2 Tes 3, 10).[171] Darbu pagerbiamos Kūrėjo dovanos ir gauti talentai. Darbas gali būti atperkantis. Pakeldamas darbo naštą[172] ir susi-
531 vienijęs su Jėzumi, Nazareto amatininku ir Golgotos kalno nukryžiuotuoju, žmogus tam tikra prasme bendradarbiauja su Dievo Sūnumi Jo Atpirkimo darbe. Nešdamas kasdienį darbo, kuriam jis pašauktas, kryžių, žmogus pasirodo esąs Kristaus mokinys.[173] Darbas gali būti pašventinimo priemonė ir žemiškosios tikrovės gaivinimas Kristaus Dvasia.

2834 2428 Dirbdamas žmogus lavina ir ugdo dalį savo prigimties gebėjimų. Pagrindinė darbo vertė priklauso nuo paties žmogaus, kuris jį dir-
2185 ba ir kuriam darbas skirtas. Darbas yra žmogui, o ne žmogus darbui.[174]

Kiekvienam žmogui turi būti atvira galimybė darbu įsigyti pragyvenimo lėšų sau bei savo artimiesiems ir būti naudingam visuomenei.

2429 Kiekvienas žmogus turi *teisę imtis ekonominės iniciatyvos*, kiekvienas turi teisę ir pareigą naudotis savo talentais, atitinkamai didindamas visų gerovę ir gaudamas teisėtus savo pastangų vaisius. Jis privalo laikytis teisėtos valdžios bendrojo gėrio labui priimtų potvarkių.[175]

2430 *Ekonominiame gyvenime* susipina įvairūs interesai, dažnai priešingi vieni kitiems. Tuo paaiškinami jam būdingi konfliktai.[176] Reikia stengtis juos spręsti derybomis, atsižvelgiant į socialinių sluoksnių – įmonių vadovų, samdomų darbuotojų bei jų atstovų (pavyzdžiui, profesinių sąjungų), o kai kuriais atvejais ir viešosios valdžios – teises ir pareigas.

2431 *Valstybės atsakomybė*. „Ekonominė veikla, ypač rinkos sąlygomis, negali skleistis be institucinių, teisinių ir politinių nuostatų. Jai plėtoti kaip tik reikia asmens laisvės ir nuosavybės garantijų, nekalbant jau apie tvirtą valiutą ir gerai veikiančias viešąsias tarnybas. Svarbiau-
1908 sias valstybės uždavinys ir yra tai laiduoti, kad dirbantieji galėtų naudotis savo darbo vaisiais, taigi jaustų akstiną dirbti našiai ir sąžiningai. [...] Valstybės pareiga yra prižiūrėti, ar ekonomikos srityje gerbiamos

[171] Plg. 1 Tes 4, 11.
[172] Plg. Pr 3, 14–19.
[173] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Laborem exercens*, 27: AAS 73 (1981) 644–647.
[174] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Laborem exercens*, 6: AAS 73 (1981) 589–592.
[175] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991) 832–833; *Ibid.*, 34: AAS 83 (1991) 835–836.
[176] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Laborem exercens*, 11: AAS 73 (1981) 602–605.

žmogaus teisės, ir pačiai jas gerbti, tačiau atsakomybė šioje srityje pirmiausia tenka ne valstybei, bet įvairioms grupėms bei sąjungoms, iš kurių susideda visuomenė.“[177] 1883

2432 *Įmonių vadovai* yra atsakingi visuomenei už ekonominius ir ekologinius savo veiklos padarinius.[178] Jų pareiga ne tik didinti pelną, bet ir paisyti žmonių gerovės. Vis dėlto būtinas ir pelnas. Jis leidžia investuoti kapitalą, kuris garantuoja įmonių ateitį ir darbuotojų užimtumą. 2415

2433 *Visiems be išimties žmonėms* – vyrams ir moterims, sveikiems ir neįgaliesiems, vietos gyventojams ir svetimšaliams – turi būti atviri keliai *gauti darbą* ir įgyti profesiją.[179] Visuomenė savo ruožtu privalo pagal aplinkybes padėti piliečiams susirasti darbą ir užsiėmimą.[180]

2434 *Teisingas užmokestis* yra teisėtas darbo vaisius. Jo nepriskaičiuoti ar neišmokėti gali reikšti didelį nusižengimą teisingumui.[181] Norint teisingai nustatyti darbo užmokestį, reikia atsižvelgti ir į dirbančiojo reikmes, ir į jo indėlį. „Atsižvelgiant į kiekvieno pareigas ir darbo produktyvumą, už darbą turi būti atlyginama taip, kad žmogus pajėgtų deramai puoselėti savo paties ir savo artimųjų materialinį, visuomeninį, kultūrinį bei dvasinį gyvenimą.“[182] Kad nustatytas užmokesčio dydis būtų pateisinamas moraliniu požiūriu, dar neužtenka šalių susitarimo. 1867

2435 *Streikas* morališkai teisėtas, kai atrodo esąs neišvengiama, net būtina priemonė proporcingai naudai pasiekti. Morališkai jis tampa neleistinas, kai jį lydi smurtas arba kai jam keliami tikslai nėra tiesiogiai susiję su darbo sąlygomis ar prieštarauja bendrajam gėriui.

2436 Neteisinga nemokėti socialinio draudimo įstaigoms teisėtos valdžios nustatytų *įmokų*.

[177] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991) 852–853.
[178] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 37: AAS 83 (1991) 840.
[179] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981) 625–629; *Ibid.*, 22–23: AAS 73 (1981) 634–637.
[180] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991) 852–854.
[181] Plg. Kun 19, 13; Įst 24, 14–15; Jok 5, 4.
[182] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 67: AAS 58 (1966) 1088–1089.

Nedarbas dėl darbo stygiaus beveik visada žeidžia to ištikto žmogaus kilnumą ir kelia grėsmę jo gyvenimo pusiausvyrai. Be asmeniškai patiriamos skriaudos, iškyla daug pavojų ir jo šeimai.[183]

V. Teisingumas ir tarptautinis solidarumas

1938 2437 Ištekliai ir gamybos priemonės tarptautinėje plotmėje pasiskirstę taip nevienodai, kad tarp tautų atsiranda tikra „praraja"[184]. Vienoje jos pusėje – turintys priemonių gamybai plėtoti ir tas priemones gausinantys, kitoje – vis labiau įsiskolinantys.

2438 Dėl įvairių religinių, politinių, ekonominių ir finansinių prie-
1911 žasčių socialinis klausimas šiandien „iškilo pasauliniu mastu"[185]. Valstybėms, kurios politiškai jau yra priklausomos vienos nuo kitų, būtinas solidarumas. Jis dar reikalingesnis, kai tenka užkirsti kelią „iškrypusiems mechanizmams", tampantiems kliūtimi silpniau išsivysčiusių šalių pažangai.[186] Vieton piktnaudžiaujančių ar net lupikaujančių finansinių sistemų,[187] nelygiaverčių prekybinių santykių tarp tautų,
2315 ginklavimosi varžybų būtina bendromis pastangomis telkti išteklius moralinei, kultūrinei ir ekonominei pažangai siekti, „nustatant naujus prioritetus ir keičiant vertybių skalę"[188].

2439 *Turtingosioms valstybėms* tenka didelė moralinė atsakomybė atžvilgiu tautų, kurios neįstengia rasti savo jėgomis pažangai reikalingų lėšų arba kurioms tai padaryti sutrukdė tragiški istoriniai įvykiai. Tai solidarumo ir meilės, bet tuo atveju, jei turtingųjų tautų gerovę lėmė teisingai neapmokėti ištekliai, drauge dar ir teisingumo pareiga.

2440 *Tiesioginė pagalba* yra tinkama reakcija į skubius, ypatingus poreikius, kurių priežastis yra, pavyzdžiui, stichinės nelaimės, epidemijos ir kt. Bet jos nepakanka nei dėl nepritekliaus atsirandantiems dideliems

[183] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Laborem exercens*, 18: AAS 73 (1981) 622–625.
[184] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 14: AAS 80 (1988) 526–528.
[185] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 9: AAS 80 (1988) 520–521.
[186] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 17: AAS 80 (1988) 532–533; *Ibid.*, 45: AAS 80 (1988) 577–578.
[187] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991) 836–838.
[188] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 28: AAS 83 (1991) 828.

nuostoliams padengti, nei nuolat iškylantiems poreikiams patenkinti. Taip pat būtina *reformuoti* tarptautines ekonomines ir finansines *institucijas*, kad jos palaikytų teisingesnius santykius su menkiau pažengusiomis šalimis.[189] Reikia remti vargstančių, savo pažangos ir išsivadavimo siekiančių šalių pastangas.[190] Tą daryti ypač svarbu žemės ūkio srityje. Žemdirbiai, ypač trečiajame pasaulyje, sudaro didžiąją vargšų dalį.

2441 Jokia *visapusiška visuomenės pažanga* neįmanoma be didėjančios Dievo pajautos ir savęs pačių pažinimo. Tokia pažanga gausina materialines gėrybes ir skiria jas tarnauti žmogui ir jo laisvei. Ji mažina skurdą ir ekonominį išnaudojimą, didina pagarbą kultūriniam savitumui ir atvirumą transcendencijai.[191] 1908

2442 Bažnyčios ganytojams nedera tiesiogiai dalyvauti politinėje veikloje ir organizuoti socialinį gyvenimą. Tuo užsiimti drauge su kitais piliečiais turi savo iniciatyva veikiantys *tikintys pasauliečiai*; tai – jų pašaukimo dalis. Socialinei veiklai plėtoti yra daug konkrečių būdų. Visada būtina atsižvelgti į bendrąjį gėrį ir likti ištikimiems Evangelijos žodžiams ir Bažnyčios mokymui. Tikintiems pasauliečiams dera „su krikščionišku atsidavimu gaivinti laikinąją tikrovę ir būti taikos ir teisingumo liudytojais bei kūrėjais“[192]. 899

VI. Meilė vargšams 2544–2547

2443 Dievas laimina tuos, kurie padeda vargšams, ir smerkia tuos, kurie nuo jų nusigręžia: „Prašančiam duok ir nuo norinčio iš tavęs pasiskolinti nenusigręžk“ (Mt 5, 42). „Dovanai gavote, dovanai ir duokite!“ (Mt 10, 8). Savo išrinktuosius Jėzus Kristus pažins iš to, ką jie padarė vargšams.[193] Kai „vargdieniams skelbiama Geroji Naujiena“ (Mt 11, 5),[194] tai yra ženklas, kad su jais yra Kristus. 786, 525 544, 853

[189] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 16: AAS 80 (1988) 531.
[190] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 26: AAS 83 (1991) 824–826.
[191] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 32: AAS 80 (1988) 556–557; *Idem*, Encikl. *Centesimus annus*, 51: AAS 83 (1991) 856–857.
[192] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Sollicitudo rei socialis*, 47: AAS 80 (1988) 582; plg. *Ibid.*, 42: AAS 80 (1988) 572–574.
[193] Plg. Mt 25, 31–36.
[194] Plg. Lk 4, 18.

2444 „Bažnyčios meilė vargšams [...] yra neatsiejama jos tradicijos
1716 dalis.“[195] Tą meilę įkvepia palaiminimų Evangelija,[196] Jėzaus neturtas[197] ir Jo dėmesys vargdieniams[198]. Varguolių meilė gali būti net vienas iš motyvų dirbti, idant būtų „iš ko padėti stokojančiam“[199]. Ji nukreipta ne tik prieš medžiaginį neturtą, bet ir prieš daugelį kultūrinio bei religinio neturto formų.[200]

2536 2445 Meilė vargšams nesuderinama su nesaikinga turto meile arba jo naudojimu egoistiniams tikslams:

2547 > Nagi dabar jūs, turtuoliai, verkite ir raudokite dėl jūsų laukiančių negandų! Jūsų lobiai supuvę, jūsų drabužiai kandžių sukapoti. Jūsų auksas ir sidabras surūdijo, ir jų rūdys prieš jus liudys ir ės jūsų kūnus kaip ugnis. Jūs tebekraunate turtus dienų gale. Štai šaukia jūsų laukus nuvaliusių darbininkų užmokestis, kurį jūs nusukote, pjovėjų aimanos prasiskverbė į kareivijų Dievo ausis. Jūs prabangiai gyvenote žemėje, smaguriavote ir nupenėjote jūsų širdis skerdimo dienai. Jūs pasmerkėte ir nužudėte teisųjį: jis jums nesipriešina (Jok 5, 1–6).

2446 Šv. Jonas Auksaburnis pabrėžtinai primena: „Su vargšais nesidalyti savo gėrybėmis reiškia iš jų vogti ir jiems atimti gyvybę. Mūsų
2402 turimi turtai – ne mūsų, o jų.“[201] „Pirmiausia tebūnie padaroma visa, ko reikalauja teisingumas, kad nebūtų duodama kaip meilės dovana tai, kas priklauso pagal teisingumą“:[202]

> Kai duodame vargšams, kas jiems būtina, mes anaiptol ne savo dosnumą parodome, o grąžiname, kas jiems priklauso; veikiau atliekame teisingumo pareigą, o ne gailestingumo darbus.[203]

1460 2447 *Gailestingumo darbai* yra veikli meilė, raginanti mus ateiti į pagalbą savo artimui jo kūno ir sielos varguose.[204] Mokyti, patarti,

[195] Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 57: AAS 83 (1991) 862–863.
[196] Plg. Lk 6, 20–22.
[197] Plg. Mt 8, 20.
[198] Plg. Mk 12, 41–44.
[199] Plg. Ef 4, 28.
[200] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 57: AAS 83 (1991) 863.
[201] Šv. Jonas Auksaburnis, *In Lazarum*, concio 2, 6: PG 48, 992.
[202] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 8: AAS 58 (1966) 845.
[203] Šv. Grigalius Didysis, *Regula pastoralis*, 3, 21, 45: SC 382, 394 (PL 77, 87).
[204] Plg. Iz 58, 6–7; Žyd 13, 3.

paguosti, sustiprinti, kaip ir atleisti ar nuoskaudas nukęsti, yra gerieji darbai sielai. Gerieji darbai kūnui pirmiausia yra išalkusį pavalgydinti, keleivį priglausti, vargšą aprengti, ligonį ir kalinį aplankyti, mirusį palaidoti.[205] Tarp tų darbų vienas pagrindinių broliškos meilės 1038, 1969
ženklų – vargšų šelpimas;[206] tai taip pat ir Dievui patinkantis teisumo darbas.[207]

> Kas turi dvejus marškinius, tepasidalija su neturinčiu, ir kas turi ko valgyti, tegul taip pat daro (Lk 3, 11). Verčiau duokite žmonėms iš savo vidaus tarsi išmaldą, ir viskas jums bus nesutepta (Lk 11, 41). Jei brolis ar sesuo neturi drabužių ir stokoja kasdienio maisto, ir kas nors iš jūsų jiems tartų: „Keliaukite sveiki, sušilkite, pasisotinkite“, bet neduotų, ko reikia jų kūnui, – kas iš tų žodžių?! (Jok 2, 15–16)[208]. 1004

2448 „Didelė medžiaginių gėrybių stoka, beteisiškumas ir priespauda, kūno ir sielos ligos, pagaliau mirtis – visas šis *žmogaus vargas* yra aiš- 386
kus ženklas, kad po pirmosios Adomo nuodėmės žmogui yra įgimtas silpnumas ir jam būtinas išgelbėjimas. Tai pažadino Gelbėtojo Kristaus užuojautą, Jis panoro nešti tuos vargus ir tapti panašus į ‘mažiausiuosius savo brolius’ (plg. Mt 25, 40. 45). Dėl to ir Bažnyčia *didele meile pamilo* vargo prislėgtuosius; nuo pat pradžių, nepaisydama daugelio 1586
savo narių nuodėmių, ji niekada nepaliovė lengvinti jų dalios, jų ginti ir vaduoti. Ji tai daro nesuskaitomais gerais darbais, kurie visada ir visur yra reikalingi.“[209]

2449 Jau Senajame Testamente įvairūs teisiniai nuostatai (skolų dovanojimo metai, draudimas skolinti už palūkanas ir pasilaikyti užstatą, dešimtinės mokestis, kasdienis užmokestis padieniams darbininkams, vynuogių ir varpų rinkimo teisė nuėmus derlių) atitiko Pakartoto Įstatymo raginimą: „Kadangi krašte beturčių niekad netrūks, todėl įsakau tau: ‘Ištiesk ranką vargšui ir beturčiui artimui savo krašte’“ (Įst 15, 11). Tuos žodžius Jėzus pakartojo kaip savus: „Vargšų jūs visada turite su savimi, o mane ne visuomet turėsite“ (Jn 12, 8). Tuo Jis neatmeta senųjų pranašų griežto pasmerkimo žmonėms, perkantiems „vargšus už sidabrą,

[205] Plg. Mt 25, 31–46.
[206] Plg. Tob 4, 5–11; Sir 17, 22.
[207] Plg. Mt 6, 2–4.
[208] Plg. 1 Jn 3, 17.
[209] Tikėjimo mokymo kongregacija, Instr. *Libertatis conscientia*, 68: AAS 79 (1987) 583.

beturtį už sandalų porą..." (Am 8, 6), bet ragina mus vargšuose – Jo
1397 broliuose – įžvelgti Jį patį:[210]

Kai motina priekaištavo šv. Rožei Limietei, kam ji priglaudžia namuose vargšus ir ligonius, pastaroji atsakė: „Tarnaudami vargšams ir ligoniams, tarnaujame Jėzui. Negalime nepadėti savo artimui, nes jame regime Jėzų,
786 kuriam tarnaujame."[211]

Santrauka

2450 *„Nevogsi" (Įst 5, 19). „Nei vagys, nei gobšai [...], nei plėšikai nepaveldės Dievo karalystės" (1 Kor 6, 10).*

2451 *Septintu įsakymu liepiama laikytis teisingumo ir meilės tvarkant žemiškas gėrybes ir žmogaus darbo vaisius.*

2452 *Sukurtosios gėrybės skirtos visai žmonijai. Teisė į privatinę nuosavybę nepanaikina visuotinės gėrybių paskirties.*

2453 *Septintu įsakymu draudžiama vogti. Vagystė yra neteisėtas svetimo turto pasisavinimas prieš protingą savininko valią.*

2454 *Septintam įsakymui prieštarauja kiekvienas būdas neteisėtai pasisavinti svetimą turtą ir juo naudotis. Padaryta neteisybė turi būti atitaisyta. Mainų teisingumas reikalauja grąžinti pavogtą turtą.*

2455 *Moralinis įstatymas draudžia turint merkantilinių ar totalitarinių tikslų žmones pavergti, juos pirkti, parduoti ar mainyti kaip prekę.*

2456 *Kūrėjo leidimo naudotis negyvosios gamtos, augmenijos ir gyvūnijos ištekliais negalima atsieti nuo moralinių įpareigojimų, įskaitant įsipareigojimus būsimųjų kartų atžvilgiu.*

2457 *Gyvūnai patikėti žmogaus globai; jis turi būti jiems palankus. Jie gali tarnauti tinkamiems žmogaus poreikiams.*

[210] Plg. Mt 25, 40.

[211] P. Hansen, *Vita mirabilis* [...] *venerabilis sororis Rosae de sancta Maria Limensis*, Roma, 1664, p. 200.

2458 *Bažnyčia daro moralinius sprendimus ekonominėje ir socialinėje srityje, kai to reikalauja pagrindinės žmogaus teisės arba sielų išganymas. Jai rūpi bendra laikinoji žmonių gerovė, nes ji susijusi su aukščiausiuoju Gėriu, mūsų galutiniu tikslu.*

2459 *Pats žmogus yra viso ekonominio ir socialinio gyvenimo kūrėjas, centras ir tikslas. Socialinio klausimo svarbiausias momentas yra tai, kad Dievo visiems sukurtos gėrybės, laikantis teisingumo ir padedant meilei, iš tikrųjų taptų visų turtu.*

2460 *Pagrindinė darbo vertė priklauso nuo paties žmogaus, kuris jį dirba ir kuriam darbas skirtas. Savo darbu žmogus prisideda prie pasaulio kūrimo. Darbas gali būti atperkantis, kai dirbame susivienijęsu Kristumi.*

2461 *Tikroji pažanga yra viso žmogaus pažanga. Svarbu išugdyti kiekvieno žmogaus gebėjimą būti ištikimam savo pašaukimui, tai yra Dievo balsui.*[212]

2462 *Vargšų šelpimas yra broliškosios meilės ženklas; tai ir Dievui patinkantis teisumo darbas.*

2463 *Ar įmanoma, matant daugybę žmonių be duonos, be pastogės, be vietos, neatpažinti juose Lozoriaus, alkano elgetos iš Jėzaus palyginimo?*[213] *Neišgirsti Jėzaus sakant: „Nė man [taip] nepadarėte“ (Mt 25, 45)?*

8 skirsnis

AŠTUNTAS ĮSAKYMAS

Neliudysi melagingai prieš savo artimą (Iš 20, 16).

Protėviams buvo pasakyta: „Nelaužyk priesaikos, bet ištesėk Viešpačiui savo priesaikas“ (Mt 5, 33).

2464 Aštuntu įsakymu draudžiama iškreipti tiesą bendraujant su kitais žmonėmis. Ta moralinė nuostata išplaukia iš šventosios tautos

[212] Plg. Pal. Jonas Paulius II, Encikl. *Centesimus annus*, 29: AAS 83 (1991) 828–830.
[213] Plg. Lk 16, 19–31.

pašaukimo liudyti savo Dievą, kuris yra tiesa ir nori tiesos. Nusižengti tiesai – tai žodžiais ar darbais atsisakyti pareigos būti tiesiam moraline prasme: tai didelė, Sandoros pamatus ardanti neištikimybė Dievui.

I. Gyventi tiesoje

2465 Senasis Testamentas tvirtina: *Dievas yra visokios tiesos šaltinis.* Jo žodis yra tiesa.[214] Jo įstatymas yra tiesa.[215] „Tavo ištikimybė tęsias iš kartos į kartą" (Ps 119, 90).[216] Kadangi Dievas yra „tiesakalbis" (Rom 3, 4), Jo tautos nariai yra pašaukti gyventi tiesoje.[217]

2466 Jėzuje Kristuje pasirodė visa Dievo tiesa. Pilnas malonės ir tiesos,[218] Jis yra „pasaulio šviesa" (Jn 8, 12), Jis *yra Tiesa.*[219] Visi, kurie į Jį tiki, nelieka tamsybėje.[220] Jėzaus mokinys gyvena Jo žodžiais, kad pažintų tiesą, kuri išlaisvina[221] ir kuri pašventina.[222] Sekti Jėzumi reiškia gyventi Tiesos Dvasia,[223] kurią Tėvas siunčia Jo vardu[224] ir kuri veda „į tiesos pilnatvę" (Jn 16, 13). Savo mokinius Jėzus moko besąlygiškai mylėti tiesą: „Verčiau jūs sakykite: 'Taip', jei taip, 'Ne', jei ne" (Mt 5, 37).

2467 Žmogus iš prigimties yra linkęs į tiesą. Jis įpareigotas ją gerbti ir liudyti: „Visus žmones dėl jų turimo orumo pati jų prigimtis ragina ir drauge morališkai įpareigoja ieškoti tiesos, pirmiausia – religijos srityje. Jie taip pat privalo pažintos tiesos laikytis ir visą savo gyvenimą tvarkyti pagal tiesos reikalavimus."[225]

2468 Tiesa, kaip teisingas žmogaus elgesys ir teisinga jo kalba, vadinama *tiesumu*, nuoširdumu arba atvirumu. Tiesa, arba tiesumas, yra

[214] Plg. Pat 8, 7; 2 Sam 7, 28.
[215] Plg. Ps 119, 142.
[216] Plg. Lk 1, 50.
[217] Plg. Ps 119, 30.
[218] Plg. Jn 1, 14.
[219] Plg. Jn 14, 6.
[220] Plg. Jn 12, 46.
[221] Plg. Jn 8, 31–32.
[222] Plg. Jn 17, 17.
[223] Plg. Jn 14, 17.
[224] Plg. Jn 14, 26.
[225] Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Dignitatis humanae*, 2: AAS 58 (1966) 931.

dorybė, leidžianti teisingai elgtis ir sakyti tiesą, vengiant dviveidiškumo, apsimetinėjimo ir veidmainystės. 1458

2469 „Žmonės negalėtų sugyventi, jeigu vieni kitais *nepasitikėtų*, tai yra slėptų tiesą.“[226] Tiesos dorybė teisingai atiduoda kitam, kas jam priklauso. Tiesumu išlaikoma pusiausvyra tarp to, kas pasakytina, ir paslapties, kurią reikia išsaugoti: jis apima atvirumą ir santūrumą. „Būdamas garbingas, žmogus privalo parodyti tiesą kitam žmogui.“[227] 1807

2470 Kristaus mokinys pasiryžęs „gyventi tiesoje“, tai yra gyventi kukliai, sekdamas Viešpaties pavyzdžiu ir būdamas ištikimas Jo tiesai. „Jei sakytume, kad bendraujame su juo, o vaikščiotume tamsoje, meluotume ir nevykdytume tiesos“ (1 Jn 1, 6).

II. „Liudyti tiesą“

2471 Pilotui Kristus pareiškė atėjęs į pasaulį, kad liudytų tiesą.[228] Krikščionis neturi gėdytis „mūsų Viešpaties liudijimo“ (2 Tim 1, 8). Kai reikia liudyti tikėjimą, krikščionis, kaip šv. Paulius savo teisėjams, privalo nedviprasmiškai jį išpažinti. Jis privalo „visuomet turėti gryną sąžinę prieš Dievą ir prieš žmones“ (Apd 24, 16). 1816

2472 Krikščionių pareiga dalyvauti Bažnyčios gyvenime skatina juos būti *Evangelijos liudytojais* ir atitinkamai įsipareigoti. Liudyti – tai perteikti tikėjimą žodžiais ir darbais. Liudijimas yra teisingumo aktas, patvirtinantis tiesą arba leidžiantis ją pažinti:[229] 863, 905 1807

> Visi Kristaus tikintieji, kad ir kur jie gyventų, savo gyvenimo pavyzdžiu bei žodžio liudijimu privalo taip atskleisti naująjį žmogų, kuriuo jie apsivilko per krikštą, ir Šventosios Dvasios galią, kuria buvo sustiprinti sutvirtinimo sakramentu.[230]

2473 *Kankinystė* yra iškiliausias tikėjimo tiesos liudijimas, liudijimas pačia mirtimi. Kankinys liudija mirusį ir prisikėlusį Kristų, su kuriuo 852

[226] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 109, a. 3, ad 1, ed. Leon. 9, 418.
[227] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 109, a. 3, c, ed. Leon. 9, 418.
[228] Plg. Jn 18, 37.
[229] Plg. Mt 18, 16.
[230] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Ad gentes*, 11: AAS 58 (1966) 959.

jį vienija meilė, liudija tikėjimo ir krikščioniškojo mokymo tiesą. Tvir-
1808 tumu jis pakelia prievartinę mirtį. „Leiskite man tapti laukinių žvėrių
1258 maistu, kad jų dėka galėčiau Dievą pasiekti."[231]

2474 Savo gyvybe tikėjimą paliudijusių kankinių atminimus Bažnyčia labai rūpestingai rinko ir sudėjo į Kankinių aktus. Tai krauju rašytas tiesos archyvas:

1011 > Niekuo manęs nebesužavės nei šis pasaulis, nei žemiškos karalystės. Man verčiau mirti ir su Jėzumi Kristumi susivienyti, negu karaliauti iki žemės pakraščių. Ieškau To, kuris už mus numirė. Trokštu To, kuris dėl mūsų prisikėlė. Artėja mano gimimas...[232]

> Šlovinu Tave, kad šią dieną ir šią valandą teikeisi mane priimti į kankinių būrį [...]. Tu ištesėjai savo pažadą, Dieve ištikimasis ir teisusis! Todėl ir aukštinu Tave už visa, garbinu ir šlovinu per amžinąjį ir dangiškąjį Vyriausiąjį Kunigą Jėzų Kristų, mylimąjį Tavo Sūnų, per kurį Tau su Juo ir Šventąja Dvasia tebūna garbė dabar ir per būsimuosius amžius. Amen.[233]

III. Nusižengimai tiesai

2475 Kristaus mokiniai yra apsivilkę „nauju žmogumi, sukurtu pagal Dievą teisume ir tiesos šventume" (Ef 4, 24). „Tad, pametę melagystę" (Ef 4, 25), jie turi atmesti „visokią blogybę, visokią klastą, veidmainystes, pavyduliavimus ir visokias apkalbas" (1 Pt 2, 1).

2152 2476 *Melagingas liudijimas ir melaginga priesaika.* Viešai pasakyti tiesai prieštaraujantys žodžiai įgyja ypatingą svorį. Teisme jie tampa melagingu liudijimu,[234] duodant priesaiką – melaginga priesaika. Toks elgesys padeda ir nekaltą žmogų pasmerkti, ir kaltą išteisinti, ir padidinti bausmę, kurios nusipelnė kaltinamasis;[235] tai esmingai kenkia teisėtvarkai ir bešališkam teisėjų nuosprendžiui.

2477 *Pagarba geram žmogaus vardui* draudžia bet kuriuos veiksmus ir žodžius, galinčius jam nepelnytai pakenkti.[236] Tad nusikalstama:

[231] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Romanos*, 4, 1: SC 10bis, p. 110 (Funk 1, 256).
[232] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Romanos*, 6, 1: SC 10bis, p. 114 (Funk 1, 258–260).
[233] *Martyrium Polycarpi*, 14, 2–3: SC 10bis, p. 228 (Funk 1, 330–332).
[234] Plg. Pat 19, 9.
[235] Plg. Pat 18, 5.
[236] Plg. KTK kan. 220.

— *skubotu sprendimu*, kai, nors ir tylomis, bet neturint tam pakankamo pagrindo, artimui priskiriama moralinė yda;
— *apkalba*, kai be objektyviai būtino pagrindo atskleidžiami artimo nusižengimai ir ydos jų nežinantiems asmenims;[237]
— *šmeižtu*, kai, sakant netiesą, žeminamas kitų žmonių geras vardas ir suteikiama dingstis klaidingai apie juos spręsti.

2478 Norėdamas išvengti skubotų sprendimų, kiekvienas tegu pasistengia kaip galima palankiau vertinti savo artimo mintis, žodžius ir darbus:

> Kiekvienas geras krikščionis turėtų būti linkęs miglotą artimo pasakymą labiau aiškinti teigiama linkme, negu jį pasmerkti. Jei to negali padaryti, tegu paklausia, ką anas turi galvoje; jei jaučia ar turi galvoje ką nors bloga, su meile tepataiso; jei ir to nepakanka, teieško visų tinkamų priemonių, kad, teisingai supratęs, apsaugotų artimą nuo klaidos.[238]

2479 Apkalba ir šmeižtas griauna *artimo gerą vardą ir garbę*. Garbė yra visuomeninis žmogaus kilnumo paliudijimas, ir kiekvienas žmogus turi prigimtinę teisę į savo garbę, gerą vardą ir pagarbą. Tad apkalba ir šmeižtas pažeidžia teisingumo ir meilės dorybes. 1753

2480 Smerktini bet kurie *meilikavimą, pataikavimą ar nuolaidžiavimą* reiškiantys žodžiai ar poelgiai, kuriais kiti paskatinami ir padrąsinami daryti blogus darbus ir nusikalstamai elgtis. Pataikavimas yra sunkus nusižengimas, jeigu padaro didelės ydos ar sunkios nuodėmės bendrininku. Noras būti paslaugiam ir draugiškam nepateisina veidmainystės. Pataikavimas yra lengvoji nuodėmė, jei norima tik pasirodyti maloniam, išvengti blogio, įveikti sunkumus, gauti leistinos naudos.

2481 *Tuštybė* arba pagyrūniškumas yra nusižengimas tiesai, lygiai kaip ir *ironija*, kai siekiama nuvertinti kitą žmogų, kandžiai pašiepiant vieną ar kitą jo elgesio bruožą.

2482 „*Melas* yra netiesos sakymas siekiant apgauti.“[239] Viešpats demaskuoja melą kaip velnio darbą: „Jūsų tėvas – velnias [...], jame ir nėra

[237] Plg. Sir 21, 28.
[238] Šv. Ignacas Lojola, *Exercitia spiritualia*, 22: MHSI 100, 164.
[239] Šv. Augustinas, *De mendacio*, 4, 5: CSEL 41, 419 (PL 40, 491).

392 buvę tiesos. Skleisdamas melą, jis kalba, kas jam sava, nes jis melagis ir melo tėvas“ (Jn 8, 44).

2483 Melas yra tikriausias nusižengimas tiesai. Meluoti reiškia kalbėti arba veikti prieštaraujant tiesai, trokštant ką nors suklaidinti. Pažeisdamas žmogaus ryšį su tiesa ir su artimu, melas drauge kėsinasi į pagrindinį žmogaus ir jo žodžio ryšį su Viešpačiu.

2484 *Melo sunkumas* matuojamas iškreipiamos tiesos prigimtimi,
1750 aplinkybėmis, meluojančiojo intencijomis, žala melo aukoms. Nors melas savaime tėra lengvoji nuodėmė, jis tampa mirtinąja nuodėme, kai smarkiai pažeidžia teisingumo ir meilės dorybes.

1756 2485 Melas smerktinas dėl pačios jo prigimties. Juo išniekinamas žodis, skirtas kitiems perduoti žinomą tiesą. Sąmoningas noras suklaidinti artimą tiesai prieštaraujančiais žodžiais yra nusižengimas teisingumui ir meilei. Melagio kaltė dar didesnė, kai kyla grėsmė, kad kėsinimasis suklaidinti turės pragaištingų padarinių suklaidintajam.

2486 Pažeisdamas tiesumo dorybę, melas yra tam tikra prievarta kitam. Jis kėsinasi į jo gebėjimą pažinti – visų sprendimų bei nuos-
1607 prendžių sąlygą. Jis sėja nesantaiką tarp žmonių ir visokį iš jos kylantį blogį. Melas yra pragaištingas visai visuomenei: jis pakerta žmonių tarpusavio pasitikėjimą ir ardo nusistovėjusius visuomeninius santykius.

2487 Kiekvieną nusižengimą teisingumui ir tiesai lydi *pareiga atitai-*
1459 *syti*, net jei kaltininkui ir būtų atleista. Jeigu skriaudos neįmanoma atitaisyti viešai, būtina tai padaryti slapta; jeigu žmogui, patyrusiam žalą, negalima atsilyginti tiesiogiai, reikia moralinio atlyginimo, iš meilės. Ši pareiga atitaisyti galioja ir pažeminus gerą kito žmogaus vardą. Tas mo-
2412 ralinis, o kartais ir materialinis atitaisymas turi atitikti padarytos žalos dydį. Jis yra sąžinės pareiga.

IV. Pagarba tiesai

2488 *Teisė reikšti* tiesą nėra besąlyginė. Kiekvienas savo gyvenimą tu-
1740 rime derinti su evangeliniu broliškos meilės įsakymu. Ta meilė reikalauja įvertinti konkrečius atvejus ir nuspręsti, ar dera sakyti tiesą tam, kas nori ją sužinoti, ar ne.

2489 Į kiekvieną *prašymą suteikti informaciją ar pranešti tiesą* reikia atsiliepti vadovaujantis artimo meile ir pagarba tiesai. Kito žmogaus gerovė ir saugumas, pagarba privačiam gyvenimui, dėmesys bendrajam gėriui yra pakankama dingstis nutylėti tai, ko kitam nereikia žinoti, arba kalbėti apie tai santūriai. Pareiga išvengti papiktinimo dažnai reikalauja griežtai saugoti paslaptį. Niekas nėra įpareigotas atskleisti tiesą 2284
tam, kas neturi teisės jos sužinoti.[240]

2490 *Sutaikinimo sakramento paslaptis* yra šventa ir negali būti išduo- 1467
ta jokia dingstimi. „Sakramentinis antspaudas yra neliečiamas; todėl nuodėmklausiui visiškai neleistina išduoti penitento žodžiais ar bet kokiu kitu būdu ir dėl bet kokios priežasties.“[241]

2491 *Profesinės paslaptys*, kurių, pavyzdžiui, turi politikai, kariai, medikai, teisininkai, arba kaip paslaptis patikėtos žinios yra saugotinos, išskyrus išimtinius atvejus, kai dėl saugomos paslapties labai nukentėtų, kas ją patikėjo, kam ji buvo patikėta, arba tretieji asmenys, ir to būtų išvengta tik atskleidus tiesą. Kitam žmogui galinti pakenkti privataus pobūdžio informacija, net jei ji ir nebuvo patikėta kaip paslaptis, neturi būti skleidžiama be atitinkamai svarbios priežasties.

2492 Kiekvienas privalo būti deramai santūrus asmenų privataus gy- 2522
venimo atžvilgiu. Už perduodamą informaciją atsakingi asmenys privalo rasti tinkamą santykį tarp bendrojo gėrio reikalavimų ir pagarbos pavienių asmenų teisėms. Informacija apie privatų politine arba visuomenine veikla užsiimančių asmenų gyvenimą yra smerktina, jeigu ja kėsinamasi į jų intymų gyvenimą ir laisvę.

V. Naudojimasis visuomenės komunikavimo priemonėmis

2493 Visuomenės komunikavimo priemonės šiuolaikinėje visuomenėje yra labai reikšmingas veiksnys skleidžiant informaciją, plėtojant kultūrą ir švietimą. Jų vaidmuo vis didėja dėl techninės pažangos, perduodamos informacijos gausumo ir įvairovės, dėl tų priemonių įtakos viešajai nuomonei.

[240] Plg. Sir 27, 17; Pat 25, 9–10.
[241] KTK kan. 983, § 1.

1906 2494 Tomis priemonėmis perduodama informacija tarnauja bendrajam gėriui.[242] Visuomenė turi teisę gauti tiesa, laisve, teisingumu ir solidarumu pagrįstą informaciją:

> Idant šia teise būtų galima deramai naudotis, turinio atžvilgiu informacija visada turi atitikti tikrovę ir, kiek leidžia teisingumas ir meilė, būti išsami. Be to, formos atžvilgiu ji turi būti garbinga ir priderama, tai yra, renkant žinias ir jas skelbiant, turi būti laikomasi moralės įstatymų ir nepažeidžiama žmogaus teisių bei orumo.[243]

906 2495 „Visiems bendruomenės nariams privalu ir šioje srityje vykdyti teisingumo ir artimo meilės pareigas. Tad ir naudodamiesi visuomenės komunikavimo priemonėmis jie tesistengia formuoti ir skleisti teisingą viešąją nuomonę."[244] Solidarumas atsiranda kaip tikros ir teisingos informacijos padarinys, laisvai sklindant idėjoms, padedančioms pažinti ir gerbti kitus žmones.

2496 Visuomenės komunikavimo priemonės, ypač masinės, gali skatinti tam tikrą jomis besinaudojančių žmonių pasyvumą ir paversti juos neapdairiais žinių
2525 ar reginių vartotojais. Masinėmis komunikavimo priemonėmis naudotis būtina saikingai bei drausmingai. Privalu išsiugdyti jautrią ir teisingą sąžinę, kuri padėtų lengviau atsispirti jų blogoms įtakoms.

2497 Jau pati informaciją teikiančių spaudos darbuotojų profesinė prigimtis įpareigoja juos tarnauti tiesai ir nenusižengti meilei. Jie vienodai rūpestingai privalo likti ištikimi faktams ir neperžengti ribų, kritikuodami kitus žmones. Jiems nevalia šmeižti, nuplėšti žmogui šlovę.

2237 2498 „*Pasaulietinę valdžią* šioje srityje ypatingomis pareigomis susaisto bendrasis gėris[...]. Valdžios pareiga yra ginti ir saugoti tikrą bei teisėtą informacijos laisvę."[245] Leisdama įstatymus ir žiūrėdama, kad būtų jų laikomasi, valdžia turi
2286 pasirūpinti, kad „blogas tų priemonių panaudojimas neatneštų didelės žalos viešajai moralei ir visuomenės pažangai"[246]. Ji privalo bausti, jei pažeidžiama bet kurio žmogaus teisė į gerą vardą ir privataus gyvenimo slaptumą. Ji turi laiku ir sąžiningai pateikti informaciją, susijusią su visuotiniu gėriu arba atsiliepiančią į pagrįstus gyventojų būgštavimus. Niekuo negalima pateisinti klaidingos informacijos, kurios tikslas – per komunikavimo priemones sau palenkti viešąją nuomonę. Valdžios kišimasis neturi varžyti pavienių asmenų ar jų grupių laisvės.

[242] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Inter mirifica*, 11: AAS 56 (1964) 148–149.
[243] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Inter mirifica*, 5: AAS 56 (1964) 147.
[244] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Inter mirifica*, 8: AAS 56 (1964) 148.
[245] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Inter mirifica*, 12: AAS 56 (1964) 149.
[246] Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Inter mirifica*, 12: AAS 56 (1964) 149.

2499 Moralinis jausmas smerkia totalitarinių valstybių vykdomą priespaudą, kai tiesa sistemingai klastojama, komunikavimo priemonėmis daromas politinis spaudimas viešajai nuomonei, parodomuosiuose teismo procesuose nesiskaitoma nei su kaltinamaisiais, nei su liudytojais, kai manoma, jog tironija bus įtvirtinta, slopinant ir užgniaužiant visa, kas laikoma „kenkėjiškomis mintimis“. 1903

VI. Tiesa, grožis ir sakralinis menas

2500 Gero darymą lydi dvasinis pasitenkinimas ir moralinis grožis. 1804 Tiesa irgi neša džiaugsmą ir spindi dvasiniu grožiu. Tiesa savaime yra graži. Protingą sukurtosios ir nesukurtosios tikrovės pažinimą išreiškianti žodžio tiesa yra būtina protu apdovanotam žmogui, tačiau tiesa gali rasti ir kitokių, papildomų žmogiškos raiškos formų, ypač kai reikia išreikšti tai, kas neišsakoma: žmogaus širdies gelmes, sielos polėkius, Dievo slėpinį. Dar prieš apsireikšdamas žmogui tiesos žodžiais, Dievas 341 jam apsireiškia visuotine kūrinijos kalba, savo Žodžio, savo Išminties darbais: visatos tvarka ir harmonija, kurios suprantamos ir vaikui, ir mokslo žmogui: „Juk iš kūrinių didingumo ir grožio panašiai suvokiamas ir jų Kūrėjas“ (Išm 13, 5), „nes pradinis grožio šaltinis juos sukūrė“ 2129 (Išm 13, 3).

> Juk ji [Išmintis] yra Dievo galybės alsavimas ir tyras Visagalio šlovės išsiliejimas; užtat niekas, kas sutepta, į ją neįeina. Juk ji yra amžinosios šviesos atspindys, kuriamosios Dievo galybės veidrodis be dėmės ir jo gerumo paveikslas (Išm 7, 25–26). Ji yra puikesnė už saulę ir nustelbia visus žvaigždynus. Palyginta su dienos šviesa, ji atrodo šviesesnė, nes dieną išstumia naktis, o išminties joks nedorumas nenugali (Išm 7, 29–30). Buvau sužavėtas jos grožio (Išm 8, 2).

2501 „Sukurtas pagal Dievo paveikslą“,[247] žmogus savo santykio su Dievu Kūrėju tiesą taip pat išreiškia savo meno kūrinių grožiu. *Menas* yra tik žmogui būdinga išraiškos forma; pranokdamas visiems gyviems kūriniams bendrą gyvybinių poreikių tenkinimą, jis yra laisvas vidinio žmogaus turtų išsiliejimas. Kilęs iš Kūrėjo duoto talento ir paties žmogaus pastangų, menas yra praktinės išminties forma, vienijanti pažinimą ir gebėjimą,[248] kad tikrovės tiesai būtų suteikta akiai ir ausiai prieinama forma. Per tai menas, jeigu yra įkvėptas kūrinių tiesos ir meilės, 339

[247] Plg. Pr 1, 26.
[248] Plg. Išm 7, 17.

kažkiek panašus į kuriamąjį Dievo veikimą. Meno, kaip ir kiekvienos kitos žmogaus veiklos, absoliutus tikslas nėra jis pats; jis palenktas galutiniam žmogaus tikslui, kuris jį sutaurina.[249]

1156–1162 2502 *Sakralinis menas* yra tikras ir gražus, kai savo forma atitinka tikrąjį savo pašaukimą: tikėjimo ir garbinimo dvasia leisti pajusti ir pašlovinti transcendentinį Dievo slėpinį, visa pranokstantį, neregimą, tiesos ir meilės grožį, parodytą Kristaus, kuris yra „Dievo šlovės atšvaitas ir jo esybės paveikslas" (Žyd 1, 3) ir kuriame „kūniškai gyvena visa dievystės pilnatvė" (Kol 2, 9). Šis dvasinis grožis taip pat atsispindi Švenčiausiojoje Mergelėje Dievo Motinoje, angeluose ir šventuosiuose. Tikras sakralinis menas įkvepia žmogų garbinti, melstis ir mylėti Dievą – Kūrėją ir Gelbėtoją, Šventąjį ir Pašventintoją.

2503 Todėl vyskupai – patys arba per savo įgaliotus asmenis – privalo rūpintis, kad būtų puoselėjamas senasis ir naujasis sakralinis menas bei visos jo formos. Su tuo pačiu religiniu rūpestingumu jie turi šalinti iš liturgijos ir kulto pastatų visa, kas nesuderinama su tikėjimo tiesa ir tikruoju sakralinio meno grožiu.[250]

Santrauka

2504 *„Neliudysi melagingai prieš savo artimą" (Iš 20, 16). Kristaus mokiniai turi „apsivilkti nauju žmogumi, sukurtu pagal Dievą teisume ir tiesos šventume" (Ef 4, 24).*

2505 *Tiesa, arba tiesumas, yra dorybė, leidžianti teisingai elgtis ir sakyti tiesą vengiant dviveidiškumo, apsimetinėjimo ir veidmainystės.*

2506 *Krikščionis turi nesigėdyti „mūsų Viešpaties liudijimo" (2 Tim 1, 8) nei darbais, nei žodžiais. Kankinystė yra iškiliausias tikėjimo tiesos liudijimas.*

2507 *Pagarba geram žmonių vardui ir jų garbei draudžia apkalbą ir šmeižtą veiksmais ir žodžiais.*

[249] Plg. Pijus XII, Nuntius radiophonicus (1955 gruodžio 24): AAS 48 (1956) 26–41; *Idem, Nuntius radiophonicus sociis sodalitatis iuvenum operariorum christianorum (J.O.C.)* (1950 rugsėjo 3): AAS 42 (1950) 639–642.

[250] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 122–127: AAS 56 (1964) 130–132.

2508 *Melas yra netiesos sakymas norint apgauti artimą.*

2509 *Nusižengus tiesai, reikia atitaisyti skriaudą.*

2510 *„Aukso taisyklė“ konkrečiais atvejais padeda nuspręsti, ar dera sakyti tiesą tam, kas nori ją sužinoti, ar ne.*

2511 *„Sakramentinis antspaudas yra neliečiamas.“*[251] *Profesinės paslaptys turi būti saugomos. Patikėta paslaptis neturi būti atskleista, jei ji gali pakenkti kitam žmogui.*

2512 *Visuomenė turi teisę gauti tiesa, laisve, teisingumu pagrįstą informaciją. Būtina saikingai ir drausmingai naudotis visuomenės komunikavimo priemonėmis.*

2513 *Dailė, ypač sakralinė, „linksta tam tikru būdu žmogiškais kūriniais išreikšti begalinį Dievo grožį ir juo labiau didinti jo garbę bei šlovę siekdama ne ko kita, kaip kuo labiau prisidėti prie žmonių dvasios maldingo atsigręžimo į Dievą“*[252].

9 skirsnis

DEVINTAS ĮSAKYMAS

Negeisi savo artimo namų: negeisi savo artimo žmonos ar vergo ir vergės, ar jaučio, ar asilo, ar bet ko, kas priklauso tavo artimui (Iš 20, 17).

Kiekvienas, kuris geidulingai žvelgia į moterį, jau svetimauja savo širdimi (Mt 5, 28).

2514 Šv. Jonas skiria tris geismo, arba geismingumo, rūšis: kūno geismą, akių geismą ir gyvenimo puikybę.[253] Pagal katechetinę katalikų tradiciją devintu įsakymu draudžiamas kūno geismingumas; dešimtu įsakymu draudžiama geisti svetimos nuosavybės. 377, 400

2515 Etimologine prasme „geismingumas“ gali reikšti bet kurį stiprų žmogišką troškimą. Krikščioniškoji teologija šiai sąvokai suteikė 405

[251] KTK kan. 983, § 1.

[252] Vatikano II Susirinkimas, Konst. *Sacrosanctum Concilium*, 122: AAS 56 (1964) 130–131.

[253] Plg. 1 Jn 2, 16 (Vulgata).

ypatingą prasmę: tai kylantis juslinis noras, priešingas proto balsui. Apaštalas šv. Paulius jį tapatina su „kūno" maištu prieš „dvasią".[254] Geismingumas kyla iš pirmosios nuodėmės neklusnumo.[255] Jis sutrikdo moralines žmogaus galias ir, pats nebūdamas nusižengimas, skatina žmogų nusidėti.[256]

362 2516 Kadangi žmogus yra *sudėtinė būtybė, dvasia ir kūnas*, jame pačiame glūdi tam tikra įtampa, vyksta savotiška kova tarp „dvasios" ir „kūno" polinkių. Tai ne kas kita, kaip nuodėmės palikimas, jos padarinys ir kar-
407 tu patvirtinimas. Tokia kova yra kasdienių dvasinių grumtynių dalis:

> Apaštalas neniekina ir nesmerkia kūno, kuris drauge su dvasine siela sudaro žmogaus prigimtį ir jo asmens savitumą; jam labiau rūpi moraliniu požiūriu *geri arba blogi darbai*, tai yra dorybės ir ydos – tie polinkiai, kurie yra *klusnumo* (pirmuoju atveju) arba *priešinimosi* (antruoju atveju) *išganingam Šventosios Dvasios veikimui vaisius*. Štai kodėl apaštalas rašo: „Jei gyvename Dvasia, tai ir elkimės pagal Dvasią" (Gal 5, 25).[257]

I. Širdies skaistinimas

368 2517 Širdis yra moralinis asmenybės centras: „Iš širdies išeina pikti sumanymai, žmogžudystės, svetimavimai, paleistuvystės" (Mt 15, 19).
1809 Su kūno geismais kovojama skaistinant širdį ir susivaldant:

> Gyvenk kukliai, nekaltai ir būsi kaip kūdikiai, kurie nepažįsta žmogaus gyvenimą naikinančio blogio.[258]

2518 Šeštas palaiminimas skelbia: „Palaiminti tyraširdžiai, nes jie regės Dievą" (Mt 5, 8). „Tyraširdžiais" vadinami, kurie savo protu ir valia pakluso Dievo šventumo reikalavimams, pirmiausia trijose – krikščioniškos meilės,[259] skaistumo, arba seksualinio tyrumo,[260] tiesos meilės ir

[254] Plg. Gal 5, 16. 17. 24; Ef 2, 3.
[255] Plg. Pr 3, 11.
[256] Plg. Tridento Susirinkimas, 5ª sesija, *Decretum de peccato originali*, canon 5: DS 1515.
[257] Pal. Jonas Paulius II, 13, 1997, Encikl. *Dominum et vivificantem*, 55: AAS 78 (1986) 877–878.
[258] Hermas, *Pastor* 27, 1 (*mandatum* 2, 1): SC 53, 146 (Funk 1, 70).
[259] Plg. 1 Tes 4, 3–9; 2 Tim 2, 22.
[260] Plg. 1 Tes 4, 7; Kol 3, 5; Ef 4, 19.

neklaidingo tikėjimo[261] – srityse. Širdies, kūno ir tikėjimo tyrumas yra tarpusavyje susiję dalykai: 94

> Tikintieji privalo tikėti Tikėjimo simbolio tiesomis, „kad tikėdami paklustų Dievui; paklusdami dorai gyventų; dorai gyvendami skaistintų savo širdį, o ją skaistindami suprastų, ką tiki“.[262] 158

2519 „Tyraširdžiams“ yra pažadėta regėti Dievą akis į akį ir būti į Jį panašiems.[263] Širdies tyrumas yra išankstinė to regėjimo sąlyga. Jau dabar jis mums leidžia regėti *taip, kaip* regi Dievas, pasitikti kitą žmogų kaip „artimą“, žmogišką mūsų ir artimo kūną suvokti kaip Šventosios Dvasios šventovę, dieviškojo grožio apraišką. 2548 2819 2501

II. Kova dėl tyrumo

2520 Kas priima Krikštą, gauna nuo visų nuodėmių nuvalančią malonę. Tačiau pakrikštytasis turi ir toliau tęsti kovą su kūno geismingumu ir netvarkingais geismais. Tai padaryti jam pavyksta su Dievo malone, padedant: 1264

— *skaistumo dorybei ir dovanai*, nes skaistumas leidžia mylėti nekalta ir nepadalyta širdimi; 2337
— *tyrai intencijai*, kreipiančiai į tikrąjį žmogaus tikslą: pakrikštytasis visur stengiasi pasitikėti Dievo valia ir ją vykdyti;[264] 1752
— *tyram žvilgsniui*, vidiniam ir išoriniam; drausminant jausmus ir vaizduotę; atsisakant mėgautis bet kuriomis neskaisčiomis mintimis, gundančiomis pasukti iš dieviškųjų įsakymų kelio: jos „pažadina kvailų žmonių ilgesį trokšti“ (Išm 15, 5); 1762
— *maldai*: 2846

> Tikėjau, kad susilaikymas priklauso nuo [mūsų] pačių jėgų, kurių savyje aš nejaučiau, kadangi buvau toks kvailas, jog nežinojau, kad [...] nė vienas negali būti susilaikantis, jei Tu to neduosi. Tu, žinoma, būtum davęs, jei aš vidinėmis dejonėmis būčiau beldęsis į Tavo ausis ir tvirtu tikėjimu savo rūpestį būčiau perkėlęs ant Tavęs.[265]

[261] Plg. Tit 1, 15; 1 Tim 1, 3–4; 2 Tim 2, 23–26.
[262] Šv. Augustinas, *De fide et Symbolo*, 10, 25: CSEL 25, 32 (PL 40, 196).
[263] Plg. 1 Kor 13, 12; 1 Jn 3, 2.
[264] Plg. Rom 12, 2; Kol 1, 10.
[265] Šv. Augustinas, *Confessiones*, 6, 11, 20: CCL 27, 87 (PL 32, 729–730).

2521 Tyrumui reikia *drovumo*. Pastarasis neatskiriamas nuo susivaldymo. Drovumas apsaugo tai, kas žmogui intymu. Tai atsisakymas apnuoginti, kas turi būti paslėpta. Drovumas susijęs su skaistumu ir parodo, koks jis jautrus. Jis valdo žmonių žvilgsnius ir veiksmus taip, kad jie atitiktų jų asmens ir jų vienybės kilnumą.

2492 2522 Drovumu apsaugomas asmenų ir jų meilės slėpinys. Mylint jis padeda būti kantriems ir saikingiems; drovumas reikalauja, kad būtų išlaikytos vyro ir moters dovanojimosi ir galutinio įsipareigojimo vienas kitam sąlygos. Drovumas yra kuklumas. Jis padeda pasirinkti aprangą. Iškilus liguisto smalsumo pavojui, esame verčiami patylėti arba būti apdairūs. Drovumas tampa diskretiškumu – pagarbiu santūrumu.

2354 2523 Yra ne tik kūno, bet ir jausmų drovumas. Jis, pavyzdžiui, priešinasi liguistą smalsumą žadinančiam žmogaus kūno demonstravimui kai kuriuose reklaminiuose leidiniuose arba komunikavimo priemonių užmačioms nesivaržant kelti į viešumą intymias žmonių paslaptis. Drovumas skatina pasirinkti tokį gyvenimo būdą, kuris leistų priešintis mados šauksmui ir vyraujančių ideologijų įtakai.

2524 Drovumo formos įvairiose kultūrose skirtingos. Tačiau visur drovumą lydi žmogui savito dvasinio orumo pojūtis. Drovumas gimsta bręstant žmogaus sąžinei. Mokyti vaikus ir jaunimą drovumo reiškia ugdyti jų pagarbą žmogui.

2344 2525 Krikščioniškasis tyrumas reikalauja *švarios visuomeninės aplinkos*, iš visuomenės komunikavimo priemonių – pagarbios ir santūrios informacijos. Širdies tyrumas apsaugo nuo paplitusios erotikos ir atitolina nuo liguistą smalsumą bei apgaulingus jausmus keliančių reginių.

1740 2526 Vadinamoji *papročių laisvė* remiasi klaidingai suprasta žmogiškąja laisve; kad pastaroji didėtų, pirmoji turi būti ugdoma moralinio įstatymo. Iš auklėtojų reikia reikalauti, kad jie skiepytų jaunimui pagarbą tiesai, širdies savybėms ir moraliniam bei dvasiniam žmogaus kilnumui.

1204 2527 „Geroji Kristaus naujiena be paliovos atnaujina puolusio žmogaus gyvenimą bei kultūrą, o su klaidomis bei blogybėmis, kylančiomis iš nuolat grasinančios suvedžiotė nuodėmės, kovoja ir jas šalina. Ji nepaliaujamai skaistina ir kelia tautų papročius. Savo aukštybių turtais ji

tarsi iš vidaus vaisina, stiprina, ištobulina ir atnaujina Kristuje kiekvienos tautos ir amžiaus dvasios puošmenas bei dovanas.“[266]

Santrauka

2528 *„Kiekvienas, kuris geidulingai žvelgia į moterį, jau svetimauja savo širdimi“ (Mt 5, 28).*

2529 *Devintu įsakymu liepiama saugotis geismo, arba kūno geismingumo.*

2530 *Su kūno geismais kovojama skaistinant širdį ir susivaldant.*

2531 *Širdies tyrumas leis mums regėti Dievą: jau dabar jis leidžia viską regėti taip, kaip regi Dievas.*

2532 *Širdžiai skaistinti reikia maldos, skaistumo, tyros intencijos ir tyro žvilgsnio.*

2533 *Širdies tyrumas reikalauja drovumo, tai yra kantrumo, kuklumo ir pagarbaus santūrumo. Drovumas apsaugo tai, kas žmogui intymu.*

10 skirsnis

DEŠIMTAS ĮSAKYMAS

Negeisi [...] bet ko, kas priklauso tavo artimui (Iš 20, 17).

Netrokši savo artimo namų ar jo lauko, ar jo vergo bei vergės, ar jo jaučio bei asilo, ar bet ko, kas priklauso tavo artimui (Įst 5, 21).

Kur tavo lobis, ten ir tavo širdis (Mt 6, 21).

2534 Dešimtu įsakymu pratęsiamas ir atbaigiamas devintas, susijęs su kūno geismingumu. Šiuo savo ruožtu draudžiama geisti svetimų gėrybių, nes iš to kyla septintu įsakymu draudžiama vagystė, plėšikavimas, sukčiavimas. „Akių geismas“ (1 Jn 2, 16) sukelia prievartą ir neteisybę, kurios draudžiamos penktu įsakymu.[267] Gobšumo, kaip ir paleistuvavimo, šaknys yra stabmeldystė, draudžiama trimis pirmais Įstatymo 2112

[266] Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 58: AAS 58 (1966) 1079.
[267] Plg. Mch 2, 2.

2069 įsakymais.[268] Dešimtame įsakyme kalbama apie širdies ketinimus; šis įsakymas drauge su devintu yra kitų Įstatymo įsakymų santrauka.

I. Geismų sukeliama netvarka

2535 Juslinis noras verčia mus geisti malonių dalykų, kurių neturime, pavyzdžiui, valgyti, kai esame alkani, sušilti, kai esame sušalę. Savaime tokie norai yra geri, kas kita, kai jie peržengia protingo saiko ribas ir verčia mus neteisėtai geisti to, kas yra svetima ir priklauso ne mums, o
1767 kam kitam.

2536 Dešimtu įsakymu draudžiamas *godumas* ir besaikis noras turėti
2445 žemiškų gėrybių, draudžiamas nežabotas *geidimas*, gimstantis iš nepasotinamos aistros turtams ir jų teikiamai galiai, pagaliau draudžiamas troškimas daryti neteisybę, pakenksiančią artimo žemiškosioms gėrybėms:

> Kai Įstatymas sako: *Negeisi*, tai reiškia, kad jis liepia netrokšti nieko, kas mums nepriklauso. Nes svetimo turto troškimas yra neišmatuojamas, begalinis ir niekada nepasotinamas, kaip yra parašyta: „Kas mėgsta pinigus, niekad nepasisotina pinigais" (Koh 5, 9).[269]

2537 Šiam įsakymui nenusižengiama, jei artimui priklausančių dalykų trokštama įsigyti teisėtomis priemonėmis. Tradicinė katechezė dalykiškai nurodo, „kas labiausiai turi kovoti su savo nusikalstamais geismais" ir ką reikėtų „labiausiai raginti šio įsakymo laikytis":

> Tai pirkliai, kurie trokšta prekių trūkumo ir pabrangimo, kuriuos ima apmaudas, kad ne tik jie vieni perka ir parduoda, – mat jei to nebūtų, jie galėtų parduoti brangiau, o pirkti pigiau; kurie trokšta, kad kiti prekiautojai skurstų, o jie patys pasipelnytų, jiems parduodami ar iš jų pirkdami [...]. Tai gydytojai, trokštantys, kad žmonės sirgtų; teisininkai, laukiantys, kad būtų daug ir svarbių bylų bei teismo procesų...[270]

2317 2538 Dešimtu įsakymu reikalaujama išrauti *pavydą* iš žmogaus širdies. Pranašas Natanas, norėdamas pažadinti karaliaus Dovydo gailestį, papasakojo jam apie skurdžių, kuris turėjo tik vieną avelę ir ją brangino kaip savo dukterį, ir apie turtuolį, kuris, nors turėjo didelę bandą, pavydėjo

[268] Plg. Išm 14, 12.
[269] *Catechismus Romanus*, 3, 10, 13, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 518.
[270] *Catechismus Romanus*, 3, 10, 23, ed. P. Rodríguez, Vatikanas–Pamplona, 1989, p. 523.

skurdžiui ir galų gale pagrobė jo avelę.[271] Pavydas gali atvesti iki blogiausių nusikaltimų.[272] „Per velnio pavydą mirtis atėjo į pasaulį“ (Išm 2, 24): 391

> Mes kariaujame tarpusavyje, ir pavydas kursto mus vienus prieš kitus [...]. Jei visi taip įnirtingai kankins Kristaus Kūną, kuo visa tai baigsis? Mes pasirengę nualinti Kristaus Kūną [...]. Mes sakome esą to paties Kūno nariai, o draskome vieni kitus kaip laukiniai žvėrys.[273]

2539 Pavydas yra viena iš didžiųjų ydų. Tai liūdesys, kilęs dėl kito žmogaus turimo turto, ir besaikis troškimas – net ir neteisėtai – jį pasisavinti. Kai iš pavydo trokštama artimui didelio blogio, padaroma mirtinoji nuodėmė: 1866

> Šv. Augustinas pavydą laikė „tikra velnio nuodėme“[274].
>
> Iš pavydo gimsta neapykanta, apkalbos, šmeižtai, džiaugsmas dėl artimo nelaimės ir susikrimtimas dėl jo sėkmės.[275]

2540 Pavydas yra liūdesio forma ir todėl meilės atmetimas; krikščionis turi jį nugalėti trokšdamas kitam gero. Pavydas dažnai kyla iš puikybės; krikščionis tepasistengia būti nusižeminęs: 1829

> Jūs norite, kad per jus Dievas būtų pašlovintas? Gerai, džiaukitės savo brolio sėkme, ir Dievas jau bus per jus pagarbintas. Visi sakys: „Garbė Dievui“, nes Jo tarnas sugebėjo nugalėti pavydą džiaugdamasis kitų nuopelnais.[276]

II. Šventosios Dvasios troškimai

2541 Įstatymo ir malonės ekonomija nugręžia žmogaus širdį nuo geidimo ir pavydo, pažadina aukščiausiojo Gėrio troškimą, moko trokšti to, ko trokšta žmogaus širdį pasotinanti Šventoji Dvasia. 1718, 2764

Pažadų Dievas visada įspėdavo žmogų, kad saugotųsi būti sugundomas to, kas jau rojuje atrodė „geras maistui, [...] žavus akims ir [...] žadėjo duoti išminties“ (Pr 3, 6). 397

[271] Plg. 2 Sam 12, 1–4.

[272] Plg. Pr 4, 3–8; 1 Kar 21, 1–29.

[273] Šv. Jonas Auksaburnis, *In epistulam II ad Corinthios*, homilia 27, 3–4: PG 61, 588.

[274] Šv. Augustinas, *De disciplina christiana*, 7, 7: CCL 46, 214 (PL 40, 673); *Idem*, *Epistula* 108, 3, 8: CSEL 34, 620 (PL 33, 410).

[275] Šv. Grigalius Didysis, *Moralia in Iob*, 31, 45, 88: CCL 143b, 1610 (PL 76, 621).

[276] Šv. Jonas Auksaburnis, *In epistulam ad Romanos*, homilia 7, 5: PG 60, 448.

1963 2542 Izraeliui duoto Įstatymo niekada nepakako nuteisinti jam pavaldžių žmonių; jis net tapo „geismo" įrankiu.[277] Norų ir veiksmų neatitikimas[278] rodo nesantaiką tarp Dievo Įstatymo, kuris yra proto įstatymas, ir kito įstatymo, kuris „paverčia mane belaisviu nuodėmės įstatymo, glūdinčio mano nariuose" (Rom 7, 23).

1992 2543 „Bet dabar be Įstatymo pasireiškė Dievo teisumas, paliudytas Įstatymo ir Pranašų. Tai Dievo teisumas, tikėjimu į Jėzų Kristų duodamas visiems tikintiesiems" (Rom 3, 21–22). Nuo tada tikintieji į Kristų „nukryžiavo savo kūnus su aistromis ir geismais" (Gal 5, 24); jie yra Dvasios vedami[279] ir vadovaujasi Dvasios troškimais.[280]

2443–2449 ## III. Širdies neturtas

2544 Jėzus liepia savo mokiniams branginti Jį labiau už visus ir už viską ir ragina juos dėl Jo ir dėl Evangelijos[281] atsižadėti visos savo nuosavybės.[282] Prieš pat savo kančią Jis kaip pavyzdį jiems nurodė vargšę Jeruzalės našlę, kuri iš savo neturto atidavė viską, ką turėjo pragyvenimui.[283] Norint įeiti į dangaus karalystę, būtina laikytis reikalavimo neprisirišti prie turtų.

544

2545 Visi krikščionys „tesistengia tinkamai tvarkyti savo polinkius, kad pasaulio dalykų naudojimas ir evangeliškojo neturto dvasiai priešingas prisirišimas prie turtų nekliudytų jiems siekti tobulos meilės".[284]

2013

2546 „Palaiminti beturčiai dvasia" (Mt 5, 3). Palaiminimais apreiškiama laimės ir malonės, grožio ir ramybės tvarka. Jėzus giria beturčių džiaugsmą, nes jų jau yra Dievo karalystė:[285]

1716

[277] Plg. Rom 7, 7.
[278] Plg. Rom 7, 15.
[279] Plg. Rom 8, 14.
[280] Plg. Rom 8, 27.
[281] Plg. Mk 8, 35.
[282] Plg. Lk 14, 33.
[283] Plg. Lk 21, 4.
[284] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 42: AAS 57 (1965) 49.
[285] Plg. Lk 6, 20.

> Žodis [Kristus] „dvasios neturtu“ vadina laisvą žmogaus nusižeminimą ir atsižadėjimą; ir apaštalas mums kaip pavyzdį rodo Dievo neturtą, sakydamas: „Jis [...] dėl jūsų tapo vargdieniu“ (2 Kor 8, 9).[286]

2547 Viešpats apgailestauja, kad turtuoliai paguodą atranda turtų pertekliuje.[287] „Išdidusis vaikosi žemiškos galybės, tuo tarpu beturtis dvasia ieško dangaus karalystės.“[288] Patikint save dangaus Tėvo apvaizdai, išsivaduojama iš nerimo dėl rytdienos.[289] Pasitikėjimas Dievu parengia 305
beturčių laimei. Jie regės Dievą.

IV. „Trokštu regėti Dievą“

2548 Tikros laimės troškimas išlaisvina žmogų iš besaikio prisirišimo prie šio pasaulio gėrybių, kad tą troškimą patenkintų Dievo regėjimas ir 2519
palaima. „Pažadas [regėti Dievą] pranoksta visokią palaimą. [...] Šventajame Rašte regėti reiškia turėti. [...] Kas regi Dievą, jau yra gavęs visas gėrybes, kurias tik galima įsivaizduoti.“[290]

2549 Šventajai tautai, padedamai malonės iš dangaus, dar reikia kovoti, kad pasiektų Dievo pažadėtas gėrybes. Kad krikščionys turėtų ir regėtų Dievą, jie privalo numarinti savo geismus ir, Dievo malonės pa- 2015
dedami, nugalėti malonumų ir galybės viliones.

2550 Tame kelyje į tobulumą Dvasia ir Sužadėtinė jas girdinčius[291] kviečia tobulai vienytis su Dievu:

> Ten bus tikroji garbė: niekas nebus giriamas per klaidą ar pataikaujamai; bus tikroji pagarba, neatimta nė iš vieno, kas jos nusipelnė, neduota nė vienam, kas yra jos nevertas; bet jos ir nereikalaus nė vienas nevertas, kai bus pagerbti tik jos vertieji. Ten viešpataus tikroji taika, ir nebus priešininkų, ir niekas nenukentės nei nuo savęs, nei nuo kitų. Atlygiu už dorybę bus Tas, kuris ją suteikė ir pats save pažadėjo kaip atlygį, už kurį negali

[286] Šv. Grigalius Nisietis, *De beatitudinibus*, oratio 1: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, v. 7/2, Leidenas, 1992, p. 83 (PG 44, 1200).
[287] Plg. Lk 6, 24.
[288] Šv. Augustinas, *De sermone Domini in monte*, 1, 1, 3: CCL 35, 4 (PL 34, 1232).
[289] Plg. Mt 6, 25–34.
[290] Šv. Grigalius Nisietis, *De beatitudinibus*, oratio 6, in: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, v. 7/2, Leidenas, 1992, p. 138 (PG 44, 1265).
[291] Plg. Apr 22, 17.

būti nieko geresnio ir didesnio. [...] „Aš būsiu jūsų Dievas, ir jūs būsite mano tauta“ (Kun 26, 12) [...]. Taip reikia suprasti ir apaštalo žodžius:
314 „Kad Dievas būtų viskas visame kame“ (1 Kor 15, 28). Jis bus mūsų troškimų tikslas, regimas mūsų be pabaigos, mylimas be saiko, šlovinamas be atokvėpio. Ta malonės dovana, tas jausmas, tie išgyvenimai, kaip ir pats amžinasis gyvenimas, iš tiesų bus bendri visiems.[292]

Santrauka

2551 *„Kur tavo lobis, ten ir tavo širdis“ (Mt 6, 21).*

2552 *Dešimtu įsakymu draudžiamas nežabotas geidimas, kylantis iš nepasotinamos aistros turtams ir jų teikiamai galiai.*

2553 *Pavydas yra liūdesys, kilęs dėl kito žmogaus turimo turto, ir besaikis troškimas jį pasisavinti. Jis yra viena iš didžiųjų ydų.*

2554 *Krikščionis nugali pavydą, trokšdamas kitam gero, nusižemindamas ir patikėdamas save Dievo apvaizdai.*

2555 *Tikintieji į Kristų „nukryžiavo savo kūnus su aistromis ir geismais“ (Gal 5, 24); jie yra vedami Dvasios ir vadovaujasi Jos troškimais.*

2556 *Norint įeiti į dangaus karalystę, būtina atsisakyti turtų. „Palaiminti beturčiai dvasia“ (Mt 5, 3).*

2557 *Ilgesio kupinas žmogus taria: „Trokštu regėti Dievą.“ Tą troškulį numalšina amžinojo gyvenimo vanduo.*[293]

[292] Šv. Augustinas, *De civitate Dei*, 22, 30: CSEL 40/2, 665–666 (PL 41, 801–802).
[293] Plg. Jn 4, 14.

KETVIRTA DALIS

KRIKŠČIONIŠKOJI MALDA

Miniatiūra iš Dionizo vienuolyno Atoso kalne (kodeksas 587), nutapyta Konstantinopolyje apie 1059 metus.

Kristus malda kreipiasi į Tėvą (plg. 2599 skiltį). Jis meldžiasi vienas. Jo mokiniai iš tolo pagarbiai į Jį žiūri. Šv. Petras, apaštalų vyriausiasis, atsigręžęs į kitus, rodo Tą, kuris yra krikščioniškosios maldos Mokytojas ir Kelias (plg. 2607 skiltį): „Viešpatie, išmokyk mus melstis“ (Lk 11, 1).

PIRMAS SKYRIUS

MALDA KRIKŠČIONIO GYVENIME

2558 „Didis yra tikėjimo slėpinys.“ Bažnyčia jį išpažįsta Apaštalų tikėjimo simboliu (*pirma dalis*) ir švenčia sakramentine liturgija (*antra dalis*), kad tikinčiųjų gyvenimas taptų kaip Kristaus Šventojoje Dvasioje Dievo Tėvo garbei (*trečia dalis*). Tad šis slėpinys reikalauja, kad tikintieji juo tikėtų, jį švęstų ir gyventų gyvu ir asmenišku ryšiu su gyvuoju ir tikruoju Dievu. Tas ryšys yra malda.

KAS YRA MALDA?

Man malda – tai širdies polėkis, tai paprastas į Dangų nukreiptas žvilgsnis, tai padėkos arba meilės šauksmas išbandymo arba džiaugsmo valandą.[1]

Malda kaip Dievo dovana

2559 „Malda yra sielos pakilimas į Dievą arba prašymas iš Dievo jo valią atitinkančių gėrybių."[2] Iš kur kyla malda? Iš mūsų puikybės ir didelių norų ar iš nuolankios ir sugrudusios širdies „gelmių" (Ps 130, 1)? Kas save žemina, bus išaukštintas.[3] Maldos pamatas yra *nusižeminimas*. „Mes juk nežinome, ko turėtume deramai melsti" (Rom 8, 26). Norint gauti maldos dovaną, reikia būti nusižeminusiam. Prieš Dievą žmogus yra elgeta.[4] 2613, 2736

2560 „Jei tu pažintum Dievo dovaną!" (Jn 4, 10). Maldos stebuklas pasirodo kaip tik ten, prie šulinių, kur ateiname ieškoti vandens: ten Kristus pasitinka kiekvieną žmogų; Jis pirmas ieško mūsų ir paprašo: „Duok man gerti" (Jn 4, 7). Jėzus yra ištroškęs, Jo prašymas kyla iš mūsų trokštančio Dievo gelmių. Žinome mes tai ar ne, bet maldoje susiduria ir Dievo, ir mūsų troškulys. Dievas trokšta, kad mes Jo trokštume.[5]

2561 „Rasi pati būtum jį prašiusi, ir jis tau būtų gyvojo vandens davęs!" (Jn 4, 10). Mūsų prašomoji malda paradoksaliu būdu yra atsakas: atsakas į gyvojo Dievo skundą: „Mane, gyvojo vandens šaltinį, jie paliko ir išsikasė vandens talpyklas – kiauras talpyklas, nelaikančias vandens"

[1] Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė, *Manuscrit* C, 25r, in: *Manuscrits autobiographiques*, Paryžius, 1992, p. 389–390.

[2] Šv. Jonas Damaskietis, *Expositio fidei*, 68 [*De fide orthodoxa* 3, 24]: PTS 12, 167 (PG 94, 1089).

[3] Plg. Lk 18, 9–14.

[4] Plg. Šv. Augustinas, *Sermo* 56, 6, 9, ed. P. Verbraken: Revue Bénédictine 68 (1958) 31 (PL 38, 381).

[5] Plg. Šv. Augustinas, *De diversis quaestionibus octoginta tribus*, 64, 4: CCL 44A, 140 (PL 40, 56).

(Jer 2, 13), tikėjimo atsakas į neužtarnautą išganymo pažadą,[6] meilės atsakas į vienatinio Sūnaus troškulį.[7]

Malda kaip Sandora

2562 Iš kur kyla žmogaus malda? Kad ir kokie būtų maldos žodžiai ar gestai, visada meldžiasi visas žmogus. Bet Šventasis Raštas, nusakydamas vietą, iš kurios veržiasi malda, kartais mini sielą arba dvasią, o dažniausiai (daugiau negu tūkstantį kartų) – širdį. Meldžiasi *širdis*. Jei širdis toli nuo Dievo, malda lieka tuščia.

368 2563 Širdis yra buveinė, kurioje esu, kurioje gyvenu (pasak semitų ar biblinio pasakymo: į kurią „nužengiu"). Ji yra mūsų slaptasis centras, nesuvokiamas nei mūsų protui, nei kitiems žmonėms; vien tik Dievo Dvasia gali ją ištirti ir pažinti. Tai vieta, kurioje gimsta mūsų giliausių vidinių siekių diktuojami sprendimai, tiesos vieta, kurioje pasirenkame
2699, 1696 gyvenimą ar mirtį, susitikimų vieta, kadangi, būdami Dievo paveikslas, gyvename ne be santykio su Juo: širdis yra Sandoros vieta.

2564 Krikščioniškoji malda yra Dievo ir žmogaus Sandoros Kristuje ryšys. Joje veikia ir Dievas, ir žmogus; ji kyla iš Šventosios Dvasios ir iš mūsų; suvienyta su žmogumi tapusio Dievo Sūnaus žmogiškąja valia, ji visa nukreipta į Tėvą.

Malda kaip bendrystė

2565 Naujojoje Sandoroje malda yra gyvas Dievo vaikų ryšys su be galo geru jų Tėvu, su Jo Sūnumi Jėzumi Kristumi ir su Šventąja Dvasia. Die-
260 vo karalystės malonė yra „visos Švenčiausiosios Trejybės vienybė su visa [žmogaus] dvasia"[8]. Tad maldos gyvenimas yra nuolatinis buvimas Triskart Švento Dievo akivaizdoje ir bendrystė su Juo. Ta gyvenimo bendrystė yra visuomet galima, nes Kristumi mes tapome viena su Kristumi.[9] Bū-
792 dama bendrystėje su Kristumi ir plisdama Jo Kūne – Bažnyčioje, malda tampa *krikščioniška*. Jos matmenys tada tokie pat, kaip Kristaus meilės.[10]

[6] Plg. Jn 7, 37–39; Iz 12, 3; 51, 1.
[7] Plg. Jn 19, 28; Zch 12, 10; 13, 1.
[8] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 16, 9: PG 35, 945.
[9] Plg. Rom 6, 5.
[10] Plg. Ef 3, 18–21.

PIRMAS POSKYRIS

MALDOS APREIŠKIMAS

VISUOTINIS PAŠAUKIMAS MELSTIS

2566 *Žmogus ieško Dievo.* Kurdamas Dievas kiekvieną esybę pašaukia iš nebūties į buvimą. Apvainikuotas garbe ir didybe,[1] žmogus, kaip ir angelai, gali pripažinti, koks nuostabus Viešpaties vardas visoje žemėje.[2] Net per savo nuodėmę praradęs panašumą į Dievą, žmogus lieka savo Kūrėjo paveikslas. Jis tebetrokšta į buvimą jį pašaukusio Dievo. Visos religijos liudija, kad ieškoti Dievo neatsiejama nuo žmogaus esmės.[3] 296 355 28

2567 *Dievas pirmas pašaukia žmogų.* Nors žmogus ir pamiršta savo Kūrėją ar slepiasi nuo Jo veido, vaikosi savo stabų ar kaltina Dievą, kam jį apleido, gyvasis ir tikrasis Dievas nenuilstamai kviečia kiekvieną žmogų į slėpiningą susitikimą su Juo maldoje. Joje visada pirmas su meile kreipiasi ištikimasis Dievas, o žmogaus kreipimasis visada tėra atsakymas. Kuo labiau apsireiškia Dievas ir leidžia žmogui pačiam save pažinti, tuo labiau malda tampa abipusiu pašaukimu ir Sandoros drama, į kurią žodžiais ir veiksmais įsitraukia širdis. Ši drama driekiasi per visą išganymo istoriją. 30 142

1 skirsnis

SENAJAME TESTAMENTE

2568 Senajame Testamente malda apreiškiama tarp žmogaus nuopuolio ir jo pakilimo, tarp skausmingo Dievo klausimo: „Kur tu esi? [...] Kodėl tu taip padarei?“ (Pr 3, 9. 13) ir vienatinio Sūnaus, atėjusio į pasaulį, atsako: 410 1736

[1] Plg. Ps 8, 6.
[2] Plg. Ps 8, 2.
[3] Plg. Apd 17, 27.

„Štai ateinu [...] vykdyti tavo, o Dieve, valios!“ (Žyd 10, 7).[4] Tad malda
2738 yra susijusi su žmonių istorija, tai ryšys su Dievu istorijos įvykiuose.

Kūrinija – maldos šaltinis

288 2569 Pirmiausia malda kyla iš *kūrinijos* tikrovės. Tas ryšys su Dievu aprašomas pirmuose devyniuose Pradžios knygos skyriuose: Abelis aukojo savo kaimenės pirmienų atnašą,[5] Enošas šaukėsi Viešpaties vardo[6]
58 ir „ėjo su Dievu“[7]. Nojaus atnaša maloni Dievui, kuris jį laimina, o per jį laimina ir visą kūriniją,[8] nes jo širdis teisi ir be dėmės: jis taip pat „ėjo su Dievu“ (Pr 6, 9). Taip meldžiasi daugelis visų religijų teisiųjų.

Sudaręs nesuardomą Sandorą su gyvosiomis būtybėmis,[9] Dievas
59 nuolat kviečia žmones Jam melstis. Bet ypač akivaizdžiai malda apreiškiama nuo mūsų tikėjimo protėvio Abraomo laikų Senajame Testamente.

Pažadas ir tikėjimo malda

2570 Dievui pašaukus, Abraomas „išėjo, kaip VIEŠPATS jam buvo paliepęs“ (Pr 12, 4): jo širdis visiškai „patiki Viešpaties žodžiu“; jis pa-
145 klūsta. Esminis dalykas maldoje yra klausytis širdimi, kad ji apsispręstų daryti tai, ko nori Dievas; nuo to priklausys žodžiai. Tačiau Abraomo malda pirmiausia pasireiškia veiksmais: būdamas tylos vyras, kur tik apsistoja, jis stato aukurą Viešpačiui. Tik vėliau pasigirsta jo pirmoji žodinė malda: prislopintas skundas, primenantis Dievui Jo pažadus, kurie, atrodo, nebeišsipildys.[10] Šitaip jau nuo pat pradžių išryškėja vienas iš maldos dramos aspektų: tikėjimo Dievo ištikimybe išmėginimas.

2571 Patikėjęs Viešpačiu,[11] eidamas Jo keliu ir sudaręs su Juo Sandorą,[12] patriarchas Abraomas yra pasirengęs priimti savo palapinėje

[4] Plg. Žyd 10, 5–7.
[5] Plg. Pr 4, 4.
[6] Plg. Pr 4, 26.
[7] Plg. Pr 5, 24.
[8] Plg. Pr 8, 20 – 9, 17.
[9] Plg. Pr 9, 8–16.
[10] Plg. Pr 15, 2–3.
[11] Plg. Pr 15, 6.
[12] Plg. Pr 17, 1–2.

paslaptingąjį Svečią: ta nuostabi viešnagė prie Mamrės ąžuolų tampa tikrojo pažadų Sūnaus Apreiškimo įžanga.[13] Nuo tada, kai Dievas jam atskleidė savo sumanymą, Abraomo širdis pritaria Viešpaties rodomai užuojautai žmonėms, ir, drąsiai Juo pasitikėdamas, jis pats drįsta juos užtarti.[14] 494 2635

2572 Kad Abraomo tikėjimas taptų visiškai grynas, iš jo, „kuris buvo gavęs pažadus" (Žyd 11, 17), reikalaujama paaukoti Dievo jam duotą sūnų. Jo tikėjimas nesusvyruoja: „Dievas pats parūpins avį deginamajai aukai" (Pr 22, 8); jis supranta, kad „Dievui įmanoma prikelti net mirusius" (Žyd 11, 19). Taip tikinčiųjų tėvas tapo panašus į Dievą Tėvą, kuris nepagailės savo Sūnaus, bet atiduos Jį už mus visus.[15] Malda padaro žmogų vėl panašų į Dievą ir leidžia dalyvauti daugelį išgelbinčio Dievo meilės galybėje.[16] 603

2573 Dievas atnaujina savo pažadą Jokūbui, dvylikos Izraelio giminių protėviui.[17] Prieš susitikdamas su savo broliu Esavu, Jokūbas visą naktį grumiasi su „kažkokiu" paslaptingu vyru, kuris atsisako pasakyti savo vardą, bet, prieš pasitraukdamas auštant, jį palaimina. Dvasinė Bažnyčios tradicija tą pasakojimą laiko maldos simboliu, nes malda yra tikėjimo kova ir ištvermės pergalė.[18] 162

Mozė ir tarpininko malda

2574 Kai pradeda pildytis pažadai (Pascha, Išėjimas iš Egipto, dovanotas Įstatymas ir sudaryta Sandora), Mozės malda yra jaudinantis užtariamosios maldos pavyzdys; ją atbaigs „vienas Dievo ir žmonių Tarpininkas – žmogus Kristus Jėzus" (1 Tim 2, 5). 62

2575 Ir čia Dievas pirmas. Jis pašaukia Mozę iš degančio krūmo.[19] Žydų ir krikščionių dvasinėje tradicijoje tas įvykis išliks kaip vienas iš maldos pirmavaizdžių. Juk „Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievas" 205

[13] Plg. Pr 18, 1–15; Lk 1, 26–38.
[14] Plg. Pr 18, 16–33.
[15] Plg. Rom 8, 32.
[16] Plg. Rom 4, 16–21.
[17] Plg. Pr 28, 10–22.
[18] Plg. Pr 32, 25–31; Lk 18, 1–8.
[19] Plg. Iš 3, 1–10.

pašaukia savo tarną Mozę dėl to, kad yra gyvasis Dievas, trokštantis, kad žmonės gyventų. Jis apsireiškia, kad juos išgelbėtų, tačiau ne pats vienas ir ne prieš jų valią. Jis pašaukia Mozę, kad jį pasiųstų, pasidalytų savo užuojauta, įtrauktų į savo išganymo darbą. Toje dieviškojoje misijoje tarsi glūdi maldavimas, ir Mozė tik po ilgų ginčų sutinka su Dievo Gelbėtojo valia. Tačiau to dialogo metu, kai Dievas atsiveria Mozei, šis taip pat išmoksta melstis: bando atsisakyti, priekaištauja, o labiausiai klausinėja, ir Viešpats, atsakydamas į jo klausimus, jam patiki savo neišsakomą vardą, kurį apreikš Jo didingi darbai.

555 2576 „VIEŠPATS kalbėdavo su Moze veidas į veidą, kaip žmogus kalba su savo bičiuliu“ (Iš 33, 11). Mozės malda yra kontempliatyvios maldos, padedančios Dievo tarnui likti ištikimam savo misijai, pavyzdys. Mozė dažnai ir ilgai „kalbasi“ su Viešpačiu, užkopęs į kalną Jo klausytis ir maldauti, ir vėl nusileidžia pas tautą pakartoti jai Dievo žodžių ir jai vadovauti. „Jam patikėti visi mano namai. Su juo aš kalbu veidas į veidą aiškiai, ne mįslėmis“ (Sk 12, 7–8), nes „Mozė labai kuklus žmogus, kuklesnis už bet ką kitą ant žemės veido“ (Sk 12, 3).

2577 Taip artimai bendraudamas su ištikimuoju Dievu, kuris lėtas
210 pykti ir kupinas gerumo,[20] Mozė sėmėsi jėgos ir tvirtumo užtarti kitus. Jis meldžiasi ne už save, bet už tautą, kurią Dievas įsigijo. Mozė jau
2635 užtaria vykstant mūšiui su Amaleku[21] arba kad pagytų Mirjama.[22] Bet ypač, kai tauta atsimetė, jis ją „užstojo“ prieš Dievą (Ps 106, 23), kad išgelbėtų.[23] Jo maldos argumentai (užtarimas taip pat yra slaptos grumtynės) padrąsins tiek žydų tautos, tiek Bažnyčios didžiuosius maldos
214 žmones, nes Dievas yra meilė, taigi teisingas ir ištikimas; Jis negali sau prieštarauti, Jis turi atsiminti savo nuostabius darbus, tai Jo garbės reikalas, Jis negali apleisti savo tautos, kuri vadinasi Jo vardu.

Dovydas ir karaliaus malda

2578 Dievo tautos malda rutuliojasi Dievo buveinių – Sandoros skrynios, o vėliau Šventyklos – šešėlyje. Tautą mokys melstis pirmiausia

[20] Plg. Iš 34, 6.
[21] Plg. Iš 17, 8–13.
[22] Plg. Sk 12, 13–14.
[23] Plg. Iš 32, 1 – 34, 9.

jos vadai – kunigai ir pranašai. Vaikas Samuelis turėjo išmokti iš savo motinos Hanos, kaip „lieti savo širdį Viešpačiui“[24], o iš kunigo Elio – kaip klausytis Viešpaties žodžio: „Kalbėk, VIEŠPATIE, nes tavo tarnas klauso“ (1 Sam 3, 9–10). Vėliau jis pats patirs užtarimo kainą ir naštą: „Gink Dieve nusidėti VIEŠPAČIUI ir liautis melstis už jus. Aš ir toliau mokysiu jus gero ir doro kelio“ (1 Sam 12, 23).

2579 Dovydas yra tikrasis karalius „pagal Dievo širdį“, ganytojas, 709
kuris meldžiasi už savo tautą ir jos vardu; jo lenkimasis Dievo valiai, Dievui teikiama šlovė ir jo paties gailestis bus tautai maldos pavyzdys. Jo, Dievo pateptojo, malda yra ištikimybė dieviškajam pažadui,[25] meilės ir džiaugsmo kupinas pasitikėjimas vieninteliu Karaliumi ir Viešpačiu. 436
Šventosios Dvasios įkvėptas, Dovydas gieda psalmes kaip pirmasis žydų ir krikščionių maldos pranašas. Tos maldos prasmę atskleis ir įgyvendins Kristaus, tikrojo Mesijo ir Dovydo Sūnaus, malda.

2580 Jeruzalės šventyklą, maldos namus, kuriuos norėjo pastatyti Do- 583
vydas, pastatys jo sūnus Saliamonas. Šventyklos pašventinimo[26] malda remiasi Dievo Pažadu ir Jo Sandora, Jo tautoje esančiu ir veikiančiu Jo vardu ir didžiųjų Išėjimo iš Egipto įvykių prisiminimu. Karalius iškelia rankas į dangų ir meldžia Viešpatį už save, už visą tautą, už būsimas kartas, maldauja atleisti jų nuodėmes ir patenkinti jų kasdienes reikmes, idant visos tautos žinotų, jog Jis yra vienintelis Dievas, o Jo tautos širdis visa Jam priklauso.

Elijas, pranašai ir širdies atsivertimas

2581 Šventykla Dievo tautai turėjo būti maldos mokykla: maldingos kelionės, šventės, aukos, vakaro atnašos, smilkalai, „padėtinės“ duonos – visi tie aukščiausiojo ir visiškai artimo Dievo šventumo ir garbės 1150
ženklai buvo kvietimas melstis ir maldos būdai. Tačiau vien ritualiniai veiksmai ne kartą tautos apeigas per daug nukreipdavo į išorę. Reikėjo ugdyti tikėjimą, atsiversti širdimi. Tai buvo pranašų užduotis iki Tremties ir po jos.

[24] Plg. 1 Sam 1, 9–18.
[25] Plg. 2 Sam 7, 18–29.
[26] Plg. 1 Kar 8, 10–61.

2582 Elijas yra pranašų tėvas, iš kartos tų, kurie Jo ieško, ieško Jo veido.[27] Jo vardas: „Viešpats yra mano Dievas" tampa tautos šauksmu, tarsi atsaku į jo maldą ant Karmelio kalno.[28] Ragindamas mus melstis, tai primena Jokūbas: „Daug gali karšta teisiojo malda" (Jok 5, 16).[29]

2583 Pamokytas gailestingumo, kai buvo pasitraukęs prie Cherito upelio, Elijas moko Zarefato našlę tikėti Dievo žodžiu ir tą tikėjimą sutvirtina savo atkaklia malda: Dievas grąžina gyvybę našlės vaikui.[30]

Aukos ant Karmelio kalno, Dievo tautos tikėjimo galutinio išmė-
696 ginimo, metu, „atėjus metui atnašauti auką", Elijas maldauja: „Atsakyk man, Viešpatie! Atsakyk man!", ir Viešpaties ugnis ją sudegina; tie Elijo žodžiai Rytų liturgijos kartojami Eucharistijos epiklezėje.[31]

Pagaliau vėl keliaudamas dykuma į tą vietą, kurioje gyvasis ir tikrasis Dievas buvo apsireiškęs savo tautai, Elijas, kaip kadaise Mozė, prisiglaudžia „uolos plyšyje", kol „praeis" slėpiningasis Dievo artumas.[32] Tačiau tik ant Atsimainymo kalno atsidengs žmonėms Tas, kurio veido
555 jie ieško:[33] jie pažins Dievo šlovę, spindinčią nukryžiuoto ir prisikėlusio Kristaus veide.[34]

2709 2584 Būdami „vieni su Dievu", pranašai semiasi šviesos ir jėgos savo misijai. Jų malda yra ne pabėgimas nuo neištikimo pasaulio, bet Dievo žodžio klausymas, kartais ginčas arba skundas, bet visada užtarimas, kuris laukia gelbinčio Dievo, istorijos Viešpaties, įsikišimo ir jam rengia.[35]

Psalmės – bendruomenės malda

1093 2585 Nuo Dovydo iki Mesijo atėjimo šventosiose knygose yra maldų tekstų, liudijančių vis gilesnį maldos už save ir už kitus suvokimą.[36]

[27] Plg. Ps 24, 6.
[28] Plg. 1 Kar 18, 39.
[29] Plg. Jok 5, 16–18.
[30] Plg. 1 Kar 17, 7–24.
[31] Plg. 1 Kar 18, 20–39.
[32] Plg. 1 Kar 19, 1–14; Iš 33, 19–23.
[33] Plg. Lk 9, 30–35.
[34] Plg. 2 Kor 4, 6.
[35] Plg. Am 7, 2. 5; Iz 6, 5. 8. 11; Jer 1, 6; 15, 15–18; 20, 7–18.
[36] Plg. Ezd 9, 6–15; Neh 1, 4–11; Jon 2, 3–10; Tob 3, 11–16; Jdt 9, 2–14.

Psalmės (arba „Šlovinimo giesmės“) palengva buvo surinktos į vieną penkių knygų rinkinį – Psalmyną, kuris yra Senojo Testamento maldų viršūnė.

2586 Psalmės gaivina ir išreiškia susirinkusios Dievo tautos maldas per didžiąsias šventes Jeruzalėje ir kiekvieną šabo dieną sinagogose. Tokia malda neatsiejamai yra ir asmeninė, ir bendruomeninė, susijusi ir su pačiais besimeldžiančiaisiais, ir su visais žmonėmis. Ji kyla iš Šventosios žemės ir svetur gyvenančių bendruomenių, bet apima visą kūriniją, primena išganingus praeities įvykius ir nusidriekia į laikus, kai istorija bus atbaigta, atmena jau įvykdytus Dievo pažadus ir laukia Mesijo, kuris juos išpildys galutinai. Kristaus kartojamos ir Jame išsipildžiusios 1177
psalmės lieka esminė Jo Bažnyčios maldos dalis.[37]

2587 Psalmynas yra knyga, kurioje Dievo žodis tampa žmogaus malda. Kitose Senojo Testamento knygose žodžiais skelbiami darbai ir aiškinamas juose glūdintis slėpinys.[38] Psalmyne išganingieji Dievo darbai išsakomi Dievui giedamais psalmininko žodžiais. Ta pati Dvasia įkvepia Dievo veikimą ir žmogaus atsaką. Kristus sujungs viena ir kita. Psal- 2641
mės Jame nesiliaus mus mokiusios melstis.

2588 Įvairiapusiška psalmių malda skamba ir Šventyklos liturgijoje, ir žmogaus širdyje. Kad ir kas jos būtų – himnas, sielvarto kupina ar padėkos malda, asmeninis ar bendruomeninis maldavimas, karaliaus ar maldininko giesmė, išmintingas susimąstymas, – psalmės atspindi nuostabius Dievo darbus Jo tautos istorijoje ir psalmininko išgyvenamas žmogiškas būkles. Psalmė gali priminti praeities įvykius, bet tai daro taip paprastai, kad gali būti recituojama žmogaus bet kuriomis aplinkybėmis ir bet kuriais laikais.

2589 Psalmės turi daug bendrų bruožų. Jų malda paprasta ir spontaniška, jos išreiškia paties Dievo per viską ir su viskuo, kas yra gera Jo kūrinijoje, troškimą, sunkų būvį tikinčiojo, kuris, labiau už viską mylėdamas Viešpatį, išstatytas daugybės priešų ir pagundų grėsmei ir, laukdamas, ką darys ištikimasis Dievas, yra tikras Jo meile ir pasiduoda 304

[37] Plg. *Valandų liturgijos bendrieji nuostatai*, 100–109, in: *Valandų liturgija*, t. 1, Vilnius, 2011, p. 57–60.

[38] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 2: AAS 58 (1966) 818.

Jo valiai. Psalmių malda visados yra šlovinimas, todėl šitai gerai atitinka mums perteikta jų rinkinio antraštė: „šlovinimo giesmes". Kadangi skirtos bendruomenės apeigoms, psalmėse girdėti kvietimas melstis ir atliepiamoji giesmė: „*Hallelu-Ia!*" (Aleliuja), „Šlovinkite Viešpatį!".

> Ar yra kas gražesnio už psalmę? Dovydas labai teisingai sako: „Giedosiu šlovės giesmes savo Dievui, kol gyvas būsiu" (Ps 146, 2). Tai tiesa. Juk psalmė yra pašlovinimas tautos lūpomis, Dievo aukštinimas, Jo garbinimas drauge susirinkus, visų džiūgavimas, visų žodžiai, Bažnyčios balsas, skambus tikėjimo išpažinimas...[39]

Santrauka

2590 *„Malda yra sielos pakilimas į Dievą arba prašymas iš Dievo jo valią atitinkančių gėrybių."*[40]

2591 *Dievas nenuilstamai šaukia kiekvieną žmogų į slėpiningą susitikimą su Juo. Malda lydi visą išganymo istoriją kaip abipusis – Dievo ir žmogaus – šaukimasis vienas kito.*

2592 *Abraomo ir Jokūbo malda yra tarytum tikėjimo grumtynės pasitikint ištikimuoju Dievu ir esant tikram, kad ištvermingojo laukia žadėta pergalė.*

2593 *Mozės malda yra atsakas į gyvojo Dievo parodytą norą išgelbėti savo tautą. Ji yra vienintelio tarpininko, Jėzaus Kristaus, užtariamosios maldos pirmavaizdis.*

2594 *Dievo tautos malda rutuliojasi Dievo buveinių – Sandoros skrynios ir Šventyklos – šešėlyje, vadovaujant ganytojams, ypač karaliui Dovydui ir pranašams.*

2595 *Pranašai ragina atsiversti širdimi, o patys, kaip antai Elijas, karštai ieškodami Dievo veido, užtaria tautą.*

2596 *Psalmės yra Senojo Testamento maldos viršūnė. Jose vienas nuo kito neatsiejami du elementai: asmeninis ir bendruomeninis. Jos*

[39] Šv. Ambraziejus, *Enarrationes in Psalmos*, 1, 9: CSEL 64, 7 (PL 14, 968).

[40] Šv. Jonas Damaskietis, *Expositio fidei*, 68 [*De fide orthodoxa* 3, 24]: PTS 12, 167 (PG 94, 1089).

apima visus istorijos matmenis: primenami jau išpildyti Dievo pažadai ir laukiama Mesijo atėjimo.

2597 *Kristaus kartojamos ir Jame įgyvendintos psalmės yra esminis ir nuolatinis Jo Bažnyčios maldos elementas. Jos tinka žmonėms bet kuriomis aplinkybėmis ir bet kuriais laikais.*

2 skirsnis

LAIKO PILNATVEI ATĖJUS

2598 Maldos tikrovę mums tobulai apreiškė Žodis, tapęs kūnu ir pasiliekantis tarp mūsų. Stengtis suprasti Jo maldą, apie kurią mums kalba Jo liudytojai Evangelijoje, reiškia artintis prie švento Viešpaties Jėzaus kaip prie degančio krūmo: pirmiausia kontempliuoti Jį patį besimeldžiantį, paskui klausytis, kaip Jis mus moko melstis, ir pagaliau patirti, kaip Jis išklauso mūsų maldą.

Jėzus meldžiasi

2599 Dievo Sūnus, tapęs Mergelės Sūnumi, irgi išmoko melstis savo žmogiška širdimi. Maldos formų Jis mokėsi iš savo motinos, kuri dėmėjosi visus „didžius dalykus", kuriuos padarė Visagalis, ir svarstė juos savo širdyje.[41] Jis meldėsi ta forma ir tais žodžiais, kuriais meldžiasi Jo tauta Nazareto sinagogoje ir Šventykloje. Tačiau buvo ir kitas, slėpiningesnis Jo maldos šaltinis, apie kurį Jėzus užsiminė būdamas dvylikos metų: „Man reikia būti savo Tėvo reikaluose" (Lk 2, 49). Šioje vietoje ima ryškėti maldos naujumas laikų pilnatvei atėjus: tai *sūnaus malda*, kurios Tėvas laukė iš savo vaikų ir kurią pagaliau įgyvendina vienatinis Sūnus savo žmogystėje drauge su žmonėmis bei dėl jų. 470–473, 534

2600 Evangelija pagal šv. Luką pabrėžia Šventosios Dvasios veikimą ir maldos reikšmę Kristaus tarnyboje. Jėzus meldžiasi *prieš* svarbiausius savo misijos momentus: prieš Tėvui paliudijant Jį Krikšto[42] ir Atsimainymo[43] metu ir prieš pačiam savąja kančia įgyvendinant Tėvo meilės 535, 554, 612

[41] Plg. Lk 1, 49; 2, 19; 2, 51.
[42] Plg. Lk 3, 21.
[43] Plg. Lk 9, 28.

planą.[44] Jis meldžiasi taip pat prieš lemtingus apaštalų misijos momentus: prieš išrinkdamas ir pašaukdamas Dvylika,[45] prieš Petrui Jį išpažįs-
858, 443 tant „Dievo Mesiju“,[46] pagaliau ir dėl to, kad nesusvyruotų vyriausiojo iš apaštalų tikėjimas.[47] Imdamasis Tėvo Jam pavestų išganymo darbų, Jėzus savo malda nuolankiai ir pasitikėdamas paveda savo žmogiškąją valią mylinčiai Tėvo valiai.

2601 „Kartą Jėzus vienoje vietoje meldėsi. Jam baigus maldą, vienas mokinys paprašė: ‘Viešpatie, išmokyk mus melstis’“ (Lk 11, 1). Ar Kristaus mokinys pirmiausia ne dėl to trokšta melstis, kad mato meldžiantis savo Mokytoją? Iš maldos Mokytojo galima to išmokti. *Kontempliuoda-*
2765 *mi* ir klausydamiesi Sūnaus, vaikai išmoksta melstis Tėvui.

2602 Jėzus dažnai pasitraukia melstis į nuošalią vietą, *vienumon*, ant
616 kalno, ypač naktį.[48] Kadangi įsikūnydamas Jėzus prisiėmė visą žmogiškąją prigimtį, į savo maldą *Jis įima žmones* ir, atnašaudamas save patį, drauge juos atnašauja Tėvui. Jis – Žodis, „tapęs kūnu“, – savo malda dalyvauja visame, kuo gyvena „Jo broliai“;[49] Jis atjaučia jų silpnybes, kad juos iš jų išvaduotų.[50] Tam Tėvas Jį ir siuntė. Tad Jo malda „slaptoje“ tartum tampa regima Jo žodžiais ir darbais.

2603 Evangelistai išsamiau aprašė dvi maldas iš Jėzaus viešojo gyve-
2637 nimo. Abi jos prasideda dėkojimu. Pirmoje[51] Jėzus išpažįsta Tėvą, Jam dėkoja ir Jį šlovina už tai, kad Dievo karalystės slėpinius paslėpė nuo tų, kurie dedasi išmintingi, ir apreiškė „mažutėliams“ (palaiminimuo-
2546 se minimiems beturčiams). Jaudinantis „Taip, Tėve!“ išreiškia Jo širdies gelmę, Jo laikymąsi to, kas patinka Tėvui, tarsi Jo Motinos „*Fiat*“ per
494 pradėjimą aidas, tarsi preliudas to, ką Jis pats Tėvui pasakys per agoniją. Visa Jėzaus malda ir yra šis meilės kupinas laikymasis savo žmogiška širdimi Tėvo „valios slėpinio“.[52]

[44] Plg. Lk 22, 41–44.
[45] Plg. Lk 6, 12.
[46] Plg. Lk 9, 18–20.
[47] Plg. Lk 22, 32.
[48] Plg. Mk 1, 35; 6, 46; Lk 5, 16.
[49] Plg. Žyd 2, 12.
[50] Plg. Žyd 2, 15; 4, 15.
[51] Plg. Mt 11, 25–27 ir Lk 10, 21–22.
[52] Plg. Ef 1, 9.

2604 Antrą maldą užrašė šv. Jonas,[53] pasakodamas apie Lozoriaus prikėlimą. Šis įvykis prasideda dėkojimu: „Tėve, dėkoju Tau, kad mane išklausei"; tai reiškia, kad Tėvas visada išklauso Jėzaus prašymą; Jėzus tuojau pat priduria: „Aš žinojau, kad visuomet mane išklausai", o tai reiškia, kad Jėzus nuolat *prašo*. Dėkingumo kupina Jėzaus malda mums parodo, kaip turime prašyti: *prieš* dovanodamas dovaną, Jėzus laikosi To, kuris dovanoja ir dovanodamas dovanoja save patį. Dovanotojas brangesnis už Jo teikiamą dovaną. Jis yra „Lobis", ir Jame yra Jo Sūnaus 478
širdis; pati dovana yra „pridėta".[54]

Jėzaus – Aukščiausiojo Kunigo – malda[55] išganymo ekonomijoje nepakartojama. 2746
Ją apmąstysime šio pirmo skyriaus pabaigoje. Ji atsiskleidžia kaip visada aktuali mūsų Aukščiausiojo Kunigo malda ir sykiu mus moko, kaip turėtume melstis Tėvui; tai bus aiškinama antrame skyriuje.

2605 Atėjus laikui įgyvendinti Tėvo meilės planą, Jėzus leidžia įžvelgti neišmatuojamą savosios, Sūnaus, maldos gelmę – ne tik prieš laisvai save atiduodamas („Tėve, [...] tebūna ne mano, bet tavo valia!": Lk 22, 42), bet ir tardamas *paskutinius žodžius* ant kryžiaus, kai melstis ir save dovanoti yra viena: „Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino, ką 614
darą" (Lk 23, 34); „Iš tiesų sakau tau: šiandien su manimi būsi rojuje" (Lk 23, 43); „Moterie, štai tavo sūnus! [...] Štai tavo motina!" (Jn 19, 26–27); „Trokštu!" (Jn 19, 28); „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?!" (Mk 15, 34)[56]; „Atlikta!" (Jn 19, 30); „Tėve, į tavo rankas atiduodu savo dvasią" (Lk 23, 46), – kol, „garsiai sušukęs", su paskutiniu atodūsiu atiduoda dvasią.[57]

2606 Į šį įsikūnijusio Žodžio šauksmą įsilieja visos visų laikų žmo- 403
nijos baimės, vergavimas nuodėmei ir mirčiai, visi išganymo istorijos prašymai ir užtarimai. Tėvas visa tai priima ir, pranokdamas visas žmogiškas viltis, išklauso prikeldamas Sūnų. Taip įgyvendinama ir at- 653
baigiama maldos drama kūrimo ir išganymo ekonomijoje. Psalmynas 2587
jos prasmę atranda Kristuje. „Tu esi mano Sūnus, šiandien aš Tave pagimdžiau. *Prašyk manęs*, ir *padarysiu* tautas Tavo valdomis, visus

[53] Plg. Jn 11, 41–42.
[54] Plg. Mt 6, 21. 33.
[55] Plg. Jn 17.
[56] Plg. Ps 22, 2.
[57] Plg. Mk 15, 37; Jn 19, 30.

žemės pakraščius Tavo nuosavybe“ (Ps 2, 7–8)[58] – tai Prisikėlimo dienai skirti Tėvo žodžiai.

> Laiške žydams dramatiškai nusakoma, kaip Jėzaus malda atneša išganymo pergalę: „Jis savo kūno dienomis siuntė prašymus bei maldavimus su balsiu šauksmu bei ašaromis į tą, kuris jį galėjo išgelbėti nuo mirties, ir buvo išklausytas dėl savo pagarbumo. Būdamas Sūnus, jis savo kentėjimuose išmoko klusnumo ir, pasidaręs tobulas, visiems, kurie jo klauso, tapo amžinojo išganymo priežastimi“ (Žyd 5, 7–9).

Jėzus moko melstis

520 2607 Melsdamasis Jėzus jau moko mus melstis. Dieviškas mūsų maldos kelrodis yra Jo malda savo Tėvui. Bet Evangelija mums pateikia ir tiesioginį Jėzaus pamokymą apie maldą. Kaip išmintingas auklėtojas, Jis priima mus tokius, kokie esame, ir žingsnis po žingsnio veda prie Tėvo. Kreipdamasis į Jį lydinčią žmonių minią, Jėzus pradeda nuo to, ką jie jau žino apie maldą iš Senosios Sandoros, ir atveria jų širdis artėjančios Karalystės naujienai, paskui skelbia jiems tą naujieną palyginimais. Pagaliau savo mokiniams, kurie turės būti maldos mokytojai Jo Bažnyčioje, Jis atvirai kalbės apie Tėvą ir Šventąją Dvasią.

541, 1430 2608 Jau *Kalno pamoksle* Jėzus pabrėžia *širdies atsivertimą*: privalome susitaikinti su broliu prieš nešdami dovaną ant altoriaus,[59] mylėti priešus ir melstis už persekiotojus,[60] melstis „Tėvui, esančiam slaptoje“ (Mt 6, 6), ir nedaugiažodžiauti,[61] melsdamiesi atleisti iš visos širdies,[62] patys būti tyros širdies ir ieškoti Dievo karalystės.[63] Šis atsivertimas visas nukreiptas į Tėvą, tai vaiko atsivertimas.

153 2609 Apsisprendusi atsiversti, širdis mokosi melstis *tikėdama*. Tikėjimas yra sūniškas ryšys su Dievu, artimesnis negu tai, ką mes jaučiame
1814 ir suvokiame. Tai tapo įmanoma, nes mylimasis Sūnus mums leidžia

[58] Plg. Apd 13, 33.
[59] Plg. Mt 5, 23–24.
[60] Plg. Mt 5, 44–45.
[61] Plg. Mt 6, 7.
[62] Plg. Mt 6, 14–15.
[63] Plg. Mt 6, 21. 25. 33.

artintis prie Tėvo. Jis liepia mums „ieškoti" ir „belsti", nes Jis pats yra vartai ir kelias.[64]

2610 Kai Jėzus meldžiasi Tėvui ir Jam dėkoja, dar prieš gaudamas Jo dovanas, Jis ir mus moko tos *sūnaus drąsos*: „Ko tik melsdamiesi prašote, tikėkite gausią, ir tikrai taip bus" (Mk 11, 24). Tokia yra maldos galia, nes „tikinčiam viskas galima" (Mk 9, 23), jeigu jis tiki nesvyruodamas.[65] 165
Kaip Jėzus liūdi dėl savo artimųjų „netikėjimo" (Mk 6, 6) ir „mažatikių" savo mokinių,[66] taip jis žavisi romėnų šimtininko[67] ir kanaanietės didžiu tikėjimu.[68]

2611 Tikėjimo malda nėra vien sakyti „Viešpatie, Viešpatie!", bet širdimi sutikti su *Tėvo valia* ir ją vykdyti.[69] Jėzus ragina savo mokinius 2827
įtraukti į maldą rūpinimąsi prisidėti prie Dievo plano įgyvendinimo.[70]

2612 Jėzuje prisiartino „Dievo Karalystė" (Mk 1, 15); Jis kviečia atsiversti ir tikėti, bet drauge ir *budėti*. Maldoje mokinys budriai laukia To, 672
kuris yra ir kuris ateina, atmindamas Jo pirmąjį atėjimą su nužemintu kūnu ir vildamasis Jo antrojo šlovingojo atėjimo.[71] Mokinių malda 2725
bendrystėje su jų Mokytoju yra grumtynės, ir kas malda budi, tas nepasiduoda pagundai.[72]

2613 Šv. Lukas perteikė mums tris svarbiausius *palyginimus* apie maldą: 546

Pirmame palyginime apie įkyrų draugą[73] esame raginami atkakliai melstis: „Belskite, ir jums bus atidaryta." Tam, kuris taip meldžiasi, Tėvas iš dangaus suteiks visa, ko jam reikia, ypač Šventąją Dvasią, turinčią visas dovanas.

Antrame palyginime apie įkyrią našlę[74] dėmesio centre atsiduria dar viena maldos ypatybė: melstis visada būtina nenuilstamai, *kantriai* tikint. „Bet ar atėjęs Žmogaus Sūnus beras žemėje tikėjimą?"

[64] Plg. Mt 7, 7–11. 13–14.
[65] Plg. Mt 21, 21.
[66] Plg. Mt 8, 26.
[67] Plg. Mt 8, 10.
[68] Plg. Mt 15, 28.
[69] Plg. Mt 7, 21.
[70] Plg. Mt 9, 38; Lk 10, 2; Jn 4, 34.
[71] Plg. Mk 13; Lk 21, 34–36.
[72] Plg. Lk 22, 40. 46.
[73] Plg. Lk 11, 5–13.
[74] Plg. Lk 18, 1–8.

2559 Trečiame palyginime apie fariziejų ir muitininką[75] maldos šerdimi laikomas *nusižeminimas*: „Dieve, būk gailestingas man nusidėjėliui.“ Ta malda Bažnyčia nepaliaujamai meldžiasi: tai *„Kyrie eleison!“*

2614 Atvirai patikėdamas savo mokiniams maldos Tėvui slėpinį, Jėzus atskleidžia, kokia turės būti jų – tad ir mūsų – malda, kai Jis su savo išaukštinta žmogiškąja prigimtimi sugrįš pas Tėvą. Naujas dalykas
434 čia yra „prašyti *dėl Jo vardo*“.[76] Tikėdami į Kristų, mokiniai ima pažinti Tėvą, nes Jėzus yra „kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jn 14, 6). Tikėjimas duoda vaisių meilėje: turime laikytis Jėzaus žodžių ir įsakymų, likti kartu su Juo Tėve, kuris Jame mus taip myli, jog pasilieka mumyse. Esame tikri, kad toje Naujojoje Sandoroje mūsų prašymai bus išklausyti dėl Jėzaus maldos už mus.[77]

728 2615 Negana to, kai mūsų malda suvienyta su Jėzaus malda, Tėvas mums duoda „kitą Globėją“, kad liktų su mumis, – „Tiesos Dvasią“ (Jn 14, 16–17). Ta maldos ir jos sąlygų naujybė išryškėja Jėzaus atsisveikinimo žodžiuose.[78] Krikščioniškoji malda Šventojoje Dvasioje yra meilės bendrystė su Tėvu ne vien tik Kristaus dėka, bet ir *Jame pačiame*: „Iki šiol jūs nieko neprašėte mano vardu. Prašykite ir gausite, kad jūsų džiaugsmui nieko netrūktų“ (Jn 16, 24).

Jėzus išklauso maldą

2616 Maldą *Jam* Jėzus išklausydavo jau savo viešojo gyvenimo metu darydamas ženklus, iš anksto skelbusius Jo mirties ir prisikėlimo galy-
548 bę. Jėzus išklauso kupiną tikėjimo (raupsuotojo,[79] Jairo,[80] kanaanietės,[81] gerojo piktadario[82]) žodžiais išsakytą arba (paralyžiuoto žmogaus nešėjų,[83] Jėzaus drabužį palietusios kraujoplūdžiu sergančios moters,[84]

[75] Plg. Lk 18, 9–14.
[76] Plg. Jn 14, 13.
[77] Plg. Jn 14, 13–14.
[78] Plg. Jn 14, 23–26; 15, 7. 16; 16, 13–15. 23–27.
[79] Plg. Mk 1, 40–41.
[80] Plg. Mk 5, 36.
[81] Plg. Mk 7, 29.
[82] Plg. Lk 23, 39–43.
[83] Plg. Mk 2, 5.
[84] Plg. Mk 5, 28.

verkiančios ir kvepalais tepančios nusidėjėlės[85]) nebylią maldą. Primygtinis aklųjų prašymas: „Pasigailėk mūsų, Dovydo Sūnau!“ (Mt 9, 27) arba „Dovydo Sūnau, Jėzau, pasigailėk manęs!“ (Mk 10, 47) kartojamas tradicinių *maldų Jėzui*: „Viešpatie Jėzau Kristau, Dievo Sūnau, pasigailėk manęs nusidėjėlio!“ Jėzus visada atsiliepia, kai žmonės tikėjimo kupina malda maldauja Jį išgydyti ligas ar atleisti nuodėmes: „Eik ramus, tavo tikėjimas išgelbėjo tave!“ 2667

> Šv. Augustinas glaustai ir taikliai nusako tris Jėzaus maldos bruožus: „Jis meldžiasi už mus kaip mūsų Kunigas; Jis meldžiasi mumyse kaip mūsų Galva; mes meldžiamės Jam kaip savo Dievui. Tad išgirskime savo balsus Jame ir Jo balsą savyje.“[86]

Švenčiausiosios Mergelės Marijos malda

2617 Marijos malda mums atsiskleidžia auštant laiko pilnatvei. Prieš 148
Dievo Sūnaus Įsikūnijimą ir Šventosios Dvasios nužengimą Marija savo malda ypatingu būdu bendradarbiauja vykdant geranorišką Dievo planą: Apreiškimo metu – kad būtų pradėtas Kristus,[87] per Sekmines – kad 494
būtų ugdoma Bažnyčia, Kristaus Kūnas.[88] Nuolankiu savo tikėjimu Dievo tarnaitė priima Dievo dovaną taip, kaip Jis laukė nuo laikų pradžios. 490
Ta, kurią Visagalis padarė „malonės pilnąją“, atsiliepia atiduodama save visą: „Štai aš Viešpaties tarnaitė, tebūna man, kaip Tu pasakei“. Krikščioniškoji malda yra „*Fiat*“: visam būti Jo, nes Jis visas yra mūsų.

2618 Evangelija mums rodo, kaip Marija tikėdama meldžiasi ir už- 2674
taria: Kanoje[89] Jėzaus Motina prašo savo Sūnų to, kas būtina vestuvių puotai, tapusiai ženklu kitos – Avinėlio vestuvių Puotos, kurioje Kristus, savo Sužadėtinės Bažnyčios prašomas, atiduoda savo Kūną ir Kraują. Naujosios Sandoros valandą prie Jėzaus kryžiaus[90] Marija 726
buvo išklausyta kaip Moteris, naujoji Ieva, tikroji „gyvųjų Motina“.

[85] Plg. Lk 7, 37–38.

[86] Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 85, 1: CCL 39, 1176 (PL 36, 1081); plg. *Valandų liturgijos bendrieji nuostatai*, 7, in: *Valandų liturgija*, t. 1, Vilnius, 2011, p. 27.

[87] Plg. Lk 1, 38.

[88] Plg. Apd 1, 14.

[89] Plg. Jn 2, 1–12.

[90] Plg. Jn 19, 25–27.

2619 Dėl to Marijos giesmė[91] – lotyniškoji „*Magnificat*“, bizantiškoji „*Megalynarion*“ – yra drauge Dievo Motinos ir Bažnyčios, Siono Dukters ir naujosios Dievo tautos giesmė, padėkos už gausybę išganymo ekonomijoje išlietų malonių giesmė; giesmė „beturčių“, kurių viltį įgyvendino mūsų protėviams, „Abraomui ir jo palikuonims per amžius“, duoti ir išpildyti pažadai.

Santrauka

2620 *Tobulas maldos pavyzdys Naujajame Testamente yra Jėzaus, Dievo Sūnaus, malda. Dažniausiai vienumoje, slaptoje besimeldžiančio Jėzaus malda išreiškiamas Tėvo valios laikymasis iki pat kryžiaus ir visiškas pasitikėjimas, jog ji bus išklausyta.*

2621 *Kaip Mokytojas, Jėzus moko savo mokinius melstis tyra širdimi, su gyvu ir ištvermingu tikėjimu, su vaiko drąsa. Jis ragina juos budėti, o savo prašymus Dievui siųsti Jo vardu. Pats Jėzus Kristus išklauso Jam siunčiamas maldas.*

2622 *Švenčiausiosios Mergelės Marijos malda, jos „Fiat“ ir „Magnificat“ išsiskiria didžiadvasišku, tikėjimo kupinu pasiaukojimu visa save esybe.*

3 skirsnis

BAŽNYČIOS LAIKAIS

2623 Sekminių dieną pažado Dvasia buvo išlieta ant mokinių, buvusių „drauge vienoje vietoje“ (Apd 2, 1); Jos laukdami, jie „visi ištvermingai ir vieningai atsidėjo maldai“ (Apd 1, 14). Dvasia, kuri moko Bažnyčią ir jai primena visa, ką Jėzus buvo pasakęs,[92] ją ugdys ir maldos gyvenimui.

2624 Pirmoje Jeruzalės bendruomenėje tikintieji „ištvermingai laikėsi apaštalų mokslo ir bendravimo, duonos laužymo ir maldų“ (Apd 2, 42). Bažnyčios maldai būdinga tokia seka: ją pagrindžia apaštalų tikėjimas, patvirtina meilė, maitina Eucharistija.

[91] Plg. Lk 1, 46–55.
[92] Plg. Jn 14, 26.

2625 Pirmiausia tai maldos, kurių tikintieji klausosi ir kurias skaito Šventajame Rašte, pritaikydami jas dabarčiai, ypač psalmes, kurios įgyvendintos Kristuje.[93] Primindama Kristų besimeldžiančiai Bažnyčiai, Šventoji Dvasia drauge jai atveria visą tiesą ir duoda pradžią naujoms formulėms, kuriomis išreiškiamas neišmatuojamas Kristaus slėpinys, veikiantis gyvenime, sakramentuose ir Jo Bažnyčios misijoje. Tos formulės išsirutulioja didžiosiose liturginėse ir dvasinėse tradicijose. *Maldų formos*, pateikiamos kanoniniuose apaštalų Raštuose, visada liks krikščioniškosios maldos pavyzdys. 1092 1200

I. Laiminimas ir garbinimas

2626 *Laiminimu* išreiškiama krikščioniškosios maldos gelmė: tai Dievo ir žmogaus susitikimas, Dievo dovanojimui ir žmogaus priėmimui vienam kito šaukiantis ir susijungiant. Žmogaus atsakas į Dievo dovanas yra šlovinimo malda: kadangi Dievas laimina, žmogaus širdis savo ruožtu gali atsakyti šlovindama Tą, kuris yra visokio laiminimo šaltinis. 1078

2627 Judama dviem pagrindinėmis kryptimis: šlovinimas, vedamas Šventosios Dvasios, per Kristų kyla į Tėvą (Jį šloviname, kad mus palaimino)[94]; maldaujama Šventosios Dvasios malonės, kuri per Kristų nusileidžia iš Tėvo (Jis mus laimina).[95] 1083

2628 *Garbinimas* yra pirmiausia žmogaus, suvokusio save kaip kūrinį, laikysena Kūrėjo akivaizdoje. Juo aukštinama mus sukūrusio Viešpaties didybė[96] ir mūsų Gelbėtojo nuo pikta visagalybė. Garbindama dvasia suklumpa prieš „Garbės karalių“[97] ir pagarbiai nutyla prieš „visada už visa didesnį Dievą“[98]. Triskart švento ir už visa labiausiai mylėtino Dievo garbinimas pripildo mus nusižeminimo ir teikia tikrumo, kad būsime išklausyti. 2096–2097 2559

[93] Plg. Lk 24, 27. 44.
[94] Plg. Ef 1, 3–14; 2 Kor 1, 3–7; 1 Pt 1, 3–9.
[95] Plg. 2 Kor 13, 13; Rom 15, 5–6. 13; Ef 6, 23–24.
[96] Plg. Ps 95, 1–6.
[97] Plg. Ps 24, 9–10.
[98] Šv. Augustinas, *Enarratio in Psalmum* 62, 16: CCL 39, 804 (PL 36, 758).

II. Prašymo malda

2629 Naujajame Testamente yra daug žodžių prašymui reikšti: prašyti, reikalauti, primygtinai kreiptis, maldauti, kviesti, drauge šaukti ir net „kovoti maldomis“[99]. Vis dėlto įprasčiausias ir parankiausias žodis yra
396 „prašyti“. Prašymo malda yra mūsų suvokto santykio su Dievu išraiška: būdami kūriniai, nesame nei pradžią patys sau davę, nei savo negandų šeimininkai, nei galutinis tikslas patys sau, bet, kaip krikščionys, taip pat žinome, kad, būdami nusidėjėliai, nusigręžiame nuo savo Tėvo. Prašymas jau yra grįžimas pas Jį.

2630 Naujajame Testamente nebėra raudų maldos, dažnai aptinkamos Senajame Testamente. Bažnyčios prašymą jau stiprina į prisikėlusį Kristų sudėta
2090 viltis, nors mes dar tebelaukiame ir kasdien turime atsiversti. Krikščioniškasis prašymas kyla iš kitų gelmių; šv. Paulius jį vadina dejone: ir kūrinijos, kuri „tebedūsauja ir tebesikankina“ (Rom 8, 22), ir mūsų, kurie „dejuojame, laukdami [...] mūsų kūno atpirkimo“, nes „esame išgelbėti viltimi“ (Rom 8, 23–24); pagaliau tai ir „neišsakomi atodūsiai“ pačios Šventosios Dvasios, kuri „ateina pagalbon mūsų silpnumui. Mes juk nežinome, ko turėtume deramai melsti“ (Rom 8, 26).

2838 2631 *Prašymas atleisti* yra pirmasis prašymo maldos judesys (taip meldžiasi muitininkas: „Dieve, būk gailestingas man nusidėjėliui!“, Lk 18, 13). Juo pradedama tikra ir tyra malda. Pasitikėjimo kupinas nusižeminimas sugrąžina mus į bendrystės su Tėvu ir Jo Sūnumi Jėzumi Kristumi ir mūsų tarpusavio bendrystės šviesą:[100] tada „gauname iš jo, ko prašome“ (1 Jn 3, 22). Prašymu atleisti pradedama ir Eucharistinė liturgija, ir asmeninė malda.

2816 2632 Krikščioniškajame prašyme svarbiausia yra trokšti ir *ieškoti* ateinančios *Dievo karalystės*; taip yra mokęs Jėzus.[101] Reikia laikytis ir pra-
1942 šymų hierarchijos: iš pradžių melsti Dievo karalystės, po to – ko reikia, kad ją priimtume ir prisidėtume prie jos atėjimo. Apaštalų bendruomenė melsdavosi,[102] kad gebėtų bendradarbiauti su Kristaus ir Šventosios

[99] Plg. Rom 15, 30; Kol 4, 12.
[100] Plg. 1 Jn 1, 7 – 2, 2.
[101] Plg. Mt 6, 10. 33; Lk 11, 2. 13.
[102] Plg. Apd 6, 6; 13, 3.

Dvasios misija, kuri dabar yra ir Bažnyčios misija. Didžiojo apaštalo šv. Pauliaus malda mums rodo, kaip krikščionių maldą turi gaivinti dieviškasis rūpinimasis visomis Bažnyčiomis.[103] Kiekvienas pakrikštytasis malda prisideda prie Dievo karalystės atėjimo. 2854

2633 Kas šitaip dalyvauja išganingoje Dievo meilėje, tas supranta, kad maldos objektas gali būti *visi poreikiai*. Kristus, viską prisiėmęs, kad 2830
visus atpirktų, pašlovinamas prašymais, kuriuos Jo vardu siunčiame Tėvui.[104] Būdami tuo tikri, Jokūbas[105] ir Paulius ragina mus melstis *bet kuria proga*.[106]

III. Užtarimo malda

2634 Užtarimas yra prašymo malda, suartinanti mus su Jėzaus malda. Jis yra vienintelis visų žmonių, ypač nusidėjėlių, Užtarėjas Tėvui.[107] „Todėl jis per amžius gali išgelbėti tuos, kurie per jį eina prie Dievo. Jis 432
amžinai gyvas, kad juos užtartų" (Žyd 7, 25). Pati Šventoji Dvasia „užtaria mus" ir „šventuosius pagal Dievo norą" (Rom 8, 26–27).

2635 Užtarti kitus, prašyti ko nors kitiems nuo Abraomo laikų yra 2571
būdinga kiekvienai širdžiai, esančiai santarvėje su Dievo gailestingumu. Bažnyčios laikais krikščionio užtarimas yra Kristaus užtarimo dalis ir šventųjų bendrystės išraiška. Kas meldžiasi užtardamas, žiūri „ne savo naudos, bet kitų" (Fil 2, 4), meldžiasi net už tuos, kurie daro 2577
jam pikta.[108]

2636 Pirmosios krikščionių bendruomenės nuolat melsdavosi vienos už kitas.[109] Šitaip apaštalas Paulius leidžia joms dalyvauti jo Evangelijos tarnyboje[110] ir pats jas užtaria.[111] Krikščionių užtarimui nėra ribų: jis

[103] Plg. Rom 10, 1; Ef 1, 16–23; Fil 1, 9–11; Kol 1, 3–6; 4, 3–4. 12.
[104] Plg. Jn 14, 13.
[105] Plg. Jok 1, 5–8.
[106] Plg. Ef 5, 20; Fil 4, 6–7; Kol 3, 16–17; 1 Tes 5, 17–18.
[107] Plg. Rom 8, 34; 1 Jn 2, 1; 1 Tim 2, 5–8.
[108] Plg. Šv. Steponą, kuris, kaip ir Jėzus, meldėsi už savo budelius: plg. Apd 7, 60; Lk 23, 28. 34.
[109] Plg. Apd 12, 5; 20, 36; 21, 5; 2 Kor 9, 14.
[110] Plg. Ef 6, 18–20; Kol 4, 3–4; 1 Tes 5, 25.
[111] Plg. 2 Tes 1, 11; Kol 1, 3; Fil 1, 3–4.

1900 apima „visus žmones, [...] karalius ir visus valdovus“ (1 Tim 2, 1–2),
1037 persekiotojus[112], Evangeliją atmetusiuosius[113], kad jie būtų išgelbėti.

IV. Dėkojimo malda

224, 1328 2637 Bažnyčios maldai būdinga dėkoti; švęsdama Eucharistiją, Bažnyčia parodo ir vis labiau tampa, kas ji yra. Juk išganydamas Kristus išlaisvina kūriniją iš nuodėmės ir mirties, kad ją iš naujo pašventintų
2603 ir sugrąžintų Tėvui ir Jo garbei. Kristaus Kūno narių dėkojimas yra jų Galvos dėkojimo dalis.

2638 Kaip ir prašymo maldoje, kiekvienas įvykis ir kiekvienas poreikis gali tapti dėkojimo atnaša. Šv. Pauliaus laiškai dažnai prasideda ir baigiasi dėkojimu, kuris niekada neatskiriamas nuo Viešpaties Jėzaus. „Už viską dėkokite, nes to Dievas nori iš jūsų Kristuje Jėzuje“ (1 Tes 5, 18). „Būkite atsidėję maldai, budėkite su ja dėkodami“ (Kol 4, 2).

V. Šlovinimo malda

2639 Šlovinimas yra maldos forma, kuria tiesiausiai pripažįstama, kad Dievas yra Dievas. Joje Dievui giedama dėl Jo paties, Jis garbi-
213 namas ne dėl to, ką yra padaręs, bet dėl to, kad JIS YRA. Kas šlovina Dievą, dalijasi tyrų širdžių palaima: pirma negu Jį išvys garbėje, myli Jį jau tikėdamas. Šlovinimo maldoje Šventoji Dvasia jungiasi su mūsų dvasia, idant liudytų, jog esame Dievo vaikai;[114] Ji liudija vienatiniam Sūnui, kuriame esame įvaikinti ir per kurį garbiname Tėvą. Šlovinimas apima ir kitas maldos formas ir jas siunčia Tam, kuris yra jų šaltinis ir tikslas: tai vienas Dievas, Tėvas, „iš kurio yra visa ir jam esame mes“ (1 Kor 8, 6).

2640 Šv. Lukas savo Evangelijoje dažnai mini Kristaus stebuklų sukeltą nuostabą ir šlovinimą; tai jis pabrėžia ir pasakodamas apie apaštalų darbus, kurie iš tiesų yra Šventosios Dvasios darbai: šlovina Jeruzalės bendruomenė[115], Petro

[112] Plg. Rom 12, 14.
[113] Plg. Rom 10, 1.
[114] Plg. Rom 8, 16.
[115] Plg. Apd 2, 47.

ir Jono išgydytas luošys[116] ir dėl to Dievą šlovinanti minia,[117] Pisidijos pagonys „džiaugėsi ir šlovino Viešpaties žodį" (Apd 13, 48).

2641 „Kalbėkitės psalmių, himnų bei dvasinių giesmių žodžiais, giedokite ir šlovinkite savo širdyse Viešpatį" (Ef 5, 19).[118] Kaip įkvėptieji Naujojo Testamento autoriai, taip ir pirmosios krikščionių bendruomenės naujaip perskaito Psalmyną ir jomis apgieda Kristaus slėpinį. Kupinos Dvasios naujybės, jos taip pat kuria 2587
himnus ir giesmes apie nepaprastą įvykį, kurį Dievas įgyvendino savo Sūnuje: apie Jo Įsikūnijimą, Jo Mirtį, kuri nugalėjo mirtį, apie Prisikėlimą ir Įžengimą į dangų sėstis Tėvo dešinėje.[119] Iš šių visos išganymo ekonomijos „stebuklų" ir kyla doksologija – Dievo šlovinimas.[120]

2642 Tai, „kas turi greitai įvykti", apreiškiama dangiškosios liturgijos giesmėmis,[121] taip pat „liudytojų" (kankinių)[122] užtarimu. Pranašai ir šventieji, 1137
visi, kurie buvo žemėje nužudyti, nes liudijo Jėzų,[123] didžiulė minia tų, kurie po sunkių vargų pirma mūsų įžengė į dangaus karalystę, gieda šlovės giesmes Sėdinčiajam Soste ir Avinėliui.[124] Vienydamasi su jais visais, žemiškoji Bažnyčia taip pat gieda tas giesmes tikėdama ir išgyvendama išmėginimus. Prašymu ir užtarimu reiškiamas tikėjimas viliasi, net nesant jokios vilties, ir dėkoja „šviesybių Tėvui", nuo kurio nužengia kiekviena tobula dovana iš aukštybių.[125] Tad tikėjimas yra tyras šlovinimas.

2643 Eucharistija apima ir išreiškia visas maldos formas: ji yra viso Kristaus Kūno „švari atnaša", aukojama Jo vardui,[126] pagal Rytų ir Vakarų tradiciją – „tikroji šlovinimo auka". 1330

Santrauka

2644 *Šventoji Dvasia, kuri moko Bažnyčią ir jai primena visa, ką Jėzus buvo pasakęs, rengia ją ir maldos gyvenimui; Ji duoda pradžią*

[116] Plg. Apd 3, 9.
[117] Plg. Apd 4, 21.
[118] Plg. Kol 3, 16.
[119] Plg. Fil 2, 6–11; Kol 1, 15–20; Ef 5, 14; 1 Tim 3, 16; 6, 15–16; 2 Tim 2, 11–13.
[120] Plg. Ef 1, 3–14; 3, 20–21; Rom 16, 25–27; Jud 24–25.
[121] Plg. Apr 4, 8–11; 5, 9–14; 7, 10–12.
[122] Plg. Apr 6, 10.
[123] Plg. Apr 18, 24.
[124] Plg. Apr 19, 1–8.
[125] Plg. Jok 1, 17.
[126] Plg. Mal 1, 11.

vis naujoms išraiškoms, besiskleidžiančioms nuolatinėmis laiminimo, prašymo, užtarimo, dėkojimo ir šlovinimo formomis.

2645 *Kadangi Dievas laimina, tai ir žmogaus širdis gali šlovinti Tą, kuris yra visokio laiminimo šaltinis.*

2646 *Prašymo maldoje prašome atleidimo, ieškome Dievo karalystės, taip pat meldžiamės dėl kiekvieno teisaus reikalo.*

2647 *Užtarimo maldoje ko nors prašome kitiems. Šiai maldai ribų nėra, ji apima net priešus.*

2648 *Kiekvienas džiaugsmas ir kiekvienas sielvartas, kiekvienas įvykis ir kiekvienas poreikis gali būti dingstis dėkoti. Dėkojimas, būdamas Kristaus dėkojimo dalis, turi užpildyti visą gyvenimą: „Už viską dėkokite" (1 Tes 5, 18).*

2649 *Visiškai nesavanaudiška šlovinimo malda kyla į Dievą; joje Dievui giedama dėl Jo paties, ir Jis šlovinamas ne dėl to, ką yra padaręs, bet dėl to, kad JIS YRA.*

ANTRAS POSKYRIS

MALDOS TRADICIJA

2650 Malda nėra vien spontaniškai prasiveržęs vidinis postūmis: melstis reikia norėti. Juo labiau neužtenka žinoti, ką apie maldą atskleidžia Šventasis Raštas: melstis būtina ir mokytis. Dėl to Šventoji Dvasia gyvu perdavimu (šventąja Tradicija) moko Dievo vaikus melstis tikinčioje ir besimeldžiančioje Bažnyčioje[1]. 75

2651 Krikščioniškos maldos tradicija yra viena iš formų, kuriomis plėtojama tikėjimo tradicija, ypač ją apmąstant ir studijuojant tikintiesiems, kurie saugo savo širdyje išganymo ekonomijos įvykius bei žodžius ir gilinasi į savo pačių išgyvenamą dvasinę tikrovę.[2] 94

1 skirsnis

PRIE MALDOS ŠALTINIŲ

2652 Šventoji Dvasia yra „gyvasis vanduo“, besimeldžiančioje širdyje trykštantis „į amžinąjį gyvenimą“.[3] Tai Ji mus moko Ją priimti iš paties šaltinio – Kristaus. Krikščionių gyvenime yra versmių, prie kurių mūsų laukia Kristus, kad mus pagirdytų Šventąja Dvasia. 694

Dievo žodis

2653 Bažnyčia „karštai ir pabrėžtinai ragina ir visus krikščionis, ypač vienuolius, dažnu Šventųjų Raštų skaitymu įgyti ‘Kristaus Jėzaus pažinimo didybę’ (Fil 3, 8). [...] Tačiau jie teatmena, jog Šventojo Rašto 133 1100

[1] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.
[2] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 8: AAS 58 (1966) 821.
[3] Plg. Jn 4, 14.

skaitymą turi lydėti malda, idant tarp Dievo ir žmogaus vyktų pokalbis. Juk 'kai meldžiamės, jam kalbame; kai skaitome dieviškuosius posakius, Jo klausomės.'"[4]

2654 Dvasinio gyvenimo mokytojai, parafrazuodami Mato 7, 7, šitaip glaustai nusako Dievo žodžio maitinamos širdies nuostatas: „Ieškokite skaitydami ir rasite mediuodami; belskite melsdamiesi, ir jums bus atidaryta kontempliuojant."[5]

Bažnyčios liturgija

1073 2655 Kristaus ir Šventosios Dvasios misija, sakramentinėje Bažnyčios liturgijoje skelbianti, sudabartinanti ir perteikianti išganymo slėpinį,
368 toliau tęsiasi besimeldžiančioje širdyje. Dvasinio gyvenimo mokytojai širdį kartais lygina su altoriumi. Švenčiant ir po to malda paverčia liturgiją vidine bei įima ją savin. Net jei meldžiamasi „slaptoje" (Mt 6, 6), malda visada esti *Bažnyčios* malda ir bendrystė su Švenčiausiąja Trejybe.[6]

1812–1829 ### Dieviškosios dorybės

2656 Į maldą įžengiama kaip į liturgiją: pro siaurus *tikėjimo* vartus. Viešpaties artumo ženkluose ieškome ir ilgimės Jo Veido, norime klausytis Jo žodžių ir jų laikytis.

2657 Šventoji Dvasia mus moko švęsti liturgiją laukiant Kristaus sugrįžimo; taip Ji moko mus melstis *su viltimi*. Bažnyčios ir asmeninė malda vėlgi stiprina mūsų viltį. Ypač konkreti ir turtinga psalmių kalba moko mus dėti savo viltį į Dievą: „Kantriai VIEŠPATIES laukiau, Jis pasilenkė prie manęs ir išgirdo mano šauksmą" (Ps 40, 2). „Taigi vilties Dievas jus, gyvenančius tikėjimu, tepripildo visokių džiaugsmų ir ramybės, kad Šventosios Dvasios galybe būtumėte pertekę vilties" (Rom 15, 13).

[4] Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 25: AAS 58 (1966) 829; plg. Šv. Ambraziejus, *De officiis ministrorum*, 1, 88, ed. N. Testard, Paryžius, 1984, p. 138 (PL 16, 50).

[5] Gvigonas II Kartūzas, *Scala claustralium*, 2, 2: PL 184, 476. Haec tamen verba non accipiuntur in textu editionis criticae SC 163, 84; vide ibi apparatum criticum.

[6] *Valandų liturgijos bendrieji nuostatai*, 9, in: *Valandų liturgija*, t. 1, Vilnius, 2011, p. 29.

2658 „Viltis neapgauna, nes Dievo *meilė* yra išlieta mūsų širdyse Šventosios Dvasios, kuri mums duota“ (Rom 5, 5). Liturginio gyvenimo išugdyta malda visko semiasi iš meilės, kuria esame mylimi Kristuje ir kuri mums leidžia į ją atsiliepti meile taip, kaip Jis mus pamilo. Meilė yra *tikrasis* maldos šaltinis; kas iš jo semia, pasiekia maldos viršūnę: 826

> Myliu Tave, o mano Dieve, ir mano vienintelis troškimas mylėti Tave iki paskutinio gyvenimo atodūsio. Myliu Tave, o mano mieliausiasis Dieve, ir norėčiau verčiau mirti Tave mylėdamas, negu gyventi Tavęs nemylėdamas. Myliu Tave, Viešpatie, ir vienintelės malonės Tave teprašau: mylėti Tave amžinai. [...] Mano Dieve, jei mano lūpos negali be perstojo šnabždėti, kad Tave myliu, tai noriu, kad mano širdis Tau tai kartotų su kiekvienu atodūsiu.[7]

„Šiandien“

2659 Melstis mokomės tam tikrais momentais, klausydamiesi Viešpaties žodžio ir dalyvaudami Jo Velykų slėpinyje, tačiau visą laiką, *kiekvienos dienos* įvykiuose, mums kaip maldos šaltinis dovanojama Šventoji Dvasia. Jėzaus mokymo apie maldą mūsų Tėvui ir apie Jo apvaizdą prasmė yra ta pati:[8] laikas yra Tėvo rankose; mes su Juo susitinkame dabar, ne vakar ir ne rytoj, bet šiandien: „O, kad šiandien išgirstumėte, ką jis byloja! Nebūkite kietaširdžiai“ (Ps 95, 7–8). 1165 2837 305

2660 Melstis išgyvenant kiekvienos dienos ir kiekvienos akimirkos įvykius yra viena iš Dievo karalystės paslapčių, apreikštų „mažutėliams“, Kristaus tarnams, palaiminimų beturčiams. Teisinga ir gera melstis, kad teisingumo ir taikos Karalystės atėjimas paveiktų istorijos eigą, tačiau ne mažiau svarbu palenkti maldai ir daugybę paprastų kasdienių situacijų. Bet kuri maldos forma gali būti tas raugas, su kuriuo Viešpats lygina Dievo karalystę.[9] 2546 2632

[7] Šv. Jonas Marija Vianėjus, *Oratio*, apud B. Nodet, *Le Curé d'Ars. Sa pensée-son Coeur*, Le Puy, 1966, p. 45.

[8] Plg. Mt 6, 11. 34.

[9] Plg. Lk 13, 20–21.

Santrauka

2661 *Gyvu perdavimu, tai yra Tradicija, Šventoji Dvasia Bažnyčioje moko melstis Dievo vaikus.*

2662 *Maldos šaltiniai yra Dievo žodis, Bažnyčios liturgija, tikėjimo, vilties ir meilės dorybės.*

2 skirsnis

MALDOS KELIAS

1201 2663 Kiekviena Bažnyčia, tęsdama gyvąją maldos tradiciją, savo tikintiesiems siūlo jų istorinį, socialinį ir kultūrinį kontekstą atitinkančią maldos kalbą: žodžius, melodijas, judesius, ikonografiją. Apie tų maldos kelių ištikimybę apaštalų tikėjimo tradicijai sprendžia Bažnyčios magisteriumas,[10] o ganytojai ir katechetai aiškina jų prasmę, visada siedami ją su Jėzumi Kristumi.

Malda Tėvui

2664 Nėra kito krikščioniškos maldos kelio kaip tik Kristus. Kad ir kokia būtų mūsų malda: bendruomeninė ar asmeninė, žodinė ar vidi-
2780 nė, Tėvą ji pasiekia tik tada, kai meldžiamės Jėzaus „vardu". Tad kelias, kuriuo Šventoji Dvasia mus veda, mokydama melstis Dievui, mūsų Tėvui, yra šventoji Jėzaus žmogystė.

Malda Jėzui

2665 Dievo žodžiu ir liturgijos šventimu palaikoma Bažnyčios malda
451 moko mus melstis Viešpačiui Jėzui. Net jei ja kreipiamasi pirmiausia į Tėvą, visose liturginėse tradicijose ji turi ir į Kristų kreipiamos maldos formų. Kai kurios psalmės, aktualizuojamos Bažnyčios maldoje, o ir Naujasis Testamentas įdeda mums į lūpas ir įspaudžia į širdis tos maldos Kristui kreipinius: Dievo Sūnau, Dievo Žodi, Viešpatie, Gelbėtojau, Dievo Avinėli, Karaliau, Mylimasis Sūnau, Mergelės Sūnau, Gerasis

[10] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Dei Verbum*, 10: AAS 58 (1966) 822.

Ganytojau, mūsų Gyvenime, mūsų Šviesa, mūsų Viltie, mūsų Prisikėlime, žmonių Drauge...

2666 Tačiau visa tai apimantis vardas yra tas, kurį Dievo Sūnus gavo įsikūnydamas, – JĖZUS. Dievo vardo žmonių lūpomis neįmanoma ištarti,[11] tačiau, prisiimdamas mūsų žmogystę, Dievo Žodis jį mums apreiškia, ir mes galime jo šauktis: „Jėzus", „JHVH gelbi".[12] Jėzaus vardas apima viską: Dievą ir žmogų bei visą kūrimo ir išganymo ekonomiją. Melstis kreipiantis: „Jėzau" reiškia Jo šauktis, kviesti Jį pas save. Tik šiame varde telpa juo išreiškiama Dievo dabartis. Jėzus yra Tas, kuris prisikėlė, ir kas tik šaukiasi Jo vardo, priima Dievo Sūnų, kuris jį pamilo ir už jį save atidavė.[13] 432 435

2667 Toks labai paprastas tikėjimo kupinas šaukimasis Rytų ir Vakarų maldos tradicijoje įgijo įvairias formas. Dažniausiai vartojama formulė yra Sinajaus kalno, Sirijos ir Atoso kalno vienuolių perduotas šaukimasis: „Jėzau Kristau, Dievo Sūnau, Viešpatie, būk gailestingas mums, nusidėjėliams!" Jis suvienija kristologinį Laiško filipiečiams (2, 6–11) himną su muitininko ir neregių maldavimais.[14] Jis širdžiai padeda žmogaus skurdą susieti su Gelbėtojo gailestingumu. 2616

2668 Šauktis šventojo Jėzaus vardo yra visų paprasčiausias nuolatinės maldos būdas. Nuolankia ir dėmesinga širdimi dažnai kartojama, ji nepaskęsta „žodžių gausume"[15], bet „išsaugo [žodį] [...] ir duoda vaisių kantrumu" (Lk 8, 15). Ji įmanoma „visokiu metu", nes nėra užsiėmimas tarp daugelio kitų, bet neprilygstantis užsiėmimas mylėti Dievą, Jėzuje Kristuje gaivinantis ir perkeičiantis kiekvieną veiksmą. 435

2669 Bažnyčios malda pagerbiama ir šlovinama *Jėzaus širdis*, taip pat šaukiamasi Jo švenčiausiojo vardo. Ja garbinamas įsikūnijęs Žodis ir Jo širdis, kuri, mylėdama žmones, leido mūsų nuodėmėms Ją perverti. Krikščioniškajai maldai patinka sekti paskui Gelbėtoją *Kryžiaus keliu*. Jo stotys nuo Pretorijaus iki Golgotos ir iki Kapo nužymi kelią, kuriuo nuėjo Jėzus, savo šventuoju Kryžiumi atpirkęs pasaulį. 478 1674

[11] Plg. Iš 3, 14; 33, 19–23.
[12] Plg. Mt 1, 21.
[13] Plg. Rom 10, 13; Apd 2, 21; 3, 15–16; Gal 2, 20.
[14] Plg. Lk 18, 13; Mk 10, 46–52.
[15] Plg. Mt 6, 7.

„Ateik, Šventoji Dvasia“

683 2670 „Nė vienas negali ištarti: ‘Jėzus yra Viešpats’, jei Šventoji Dvasia nepaskatina“ (1 Kor 12, 3). Kiekvieną kartą, kai pradedame melstis Jė-
2001 zui, į maldos kelią mus nukreipia Šventoji Dvasia savo išankstine malone. Kadangi Ji moko melstis, mums primindama Kristų, tai argi neturime melstis Jai pačiai? Dėl to Bažnyčia mus ragina kasdien kreiptis į
1310 Šventąją Dvasią, ypač pradedant ir baigiant kiekvieną svarbų darbą.

> Jei nereikėtų garbinti Šventosios Dvasios, tai kaip Ji mane sudievintų per Krikštą? O jeigu Ją garbinti reikia, tai argi Ji neturi būti garbinama ypatingai?[16]

2671 Įprastinė Šventosios Dvasios prašymo forma yra per mūsų Viešpatį Kristų melsti Tėvą, kad suteiktų Dvasią Guodėją.[17] Kaip tik pažadėdamas dovanoti Tiesos Dvasią,[18] Jėzus pabrėžia, kaip svarbu Jos prašyti Jo vardu. Bet pati paprasčiausia ir tiesiausia taip pat yra tradicinė malda: „Ateik, Šventoji Dvasia“; kiekviena liturginė tradicija ją savaip išplėtojo priegiesmiuose ir himnuose:

> Ateik, Šventoji Dvasia, pripildyk tikinčiųjų širdis ir uždek jose savo meilės ugnį.[19]

> Dangiškasis Karaliau, Dvasia Guodėja, Tiesos Dvasia, visur esanti ir visa pripildanti, visokio gėrio lobyne ir gyvybės šaltini, ateik, apsigyvenk mumyse, nuvalyk ir išgelbėk mus, Tu mūsų Geroji![20]

695 2672 Šventoji Dvasia, kurios patepimas persunkia visą mūsų esybę, yra vidinis krikščioniškosios maldos mokytojas. Ji kuria gyvąją maldos tradiciją. Žinoma, kiek yra besimeldžiančiųjų, tiek ir maldos būdų, tačiau ta pati Dvasia veikia visuose ir su visais. Melstis vienybėje su Šventąja Dvasia krikščioniui reiškia melstis Bažnyčioje.

[16] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 31 (theologica 5), 28: SC 250, 332 (PG 36, 165).
[17] Plg. Lk 11, 13.
[18] Plg. Jn 14, 17; 15, 26; 16, 13.
[19] *Marijos giesmės priegiesmis, I Vakarinė, Šventosios Dvasios atsiuntimas*, in: *Valandų liturgija*, t. 2, Vilnius, 2012, p. 891; plg. Sollemnitas Pentecostes, Ad Missam in die, Sequentia: *Lectionarium*, v. 1, editio typical, Vatikanas, 1970, p. 855–856.
[20] *Officium Horarum Byzantinum, Vespertinum in die Pentecostes*, Sticherum 4: Πεντηχοστάριον, Roma, 1884, p. 394.

Bendrystėje su Švenčiausiąja Dievo Motina

2673 Maldoje Šventoji Dvasia mus vienija su vienatinio Sūnaus Asmeniu, su Jo pašlovinta žmogyste. Per Jį ir Jame mūsų, Dievo vaikų, malda mus vienija Bažnyčioje su Jėzaus Motina.[21] 689

2674 Po sutikimo, kurį Marija, kupina tikėjimo, davė Apreiškimo metu ir nesvyruodama išlaikė kryžiaus papėdėje, jos motinystė apima ir jos Sūnaus brolius bei seseris, kurie tebekeliauja supami pavojų ir vargų[22]. Jėzus, vienintelis Tarpininkas, yra mūsų maldos kelias; Marija, Jo Motina ir mūsų Motina, tobulai jį atspindi: ji yra – pagal Rytų ir Vakarų ikonografijos tradiciją – „kelrodė" (*Hodēgētria*), to kelio „ženklas". 494

2675 Suprasdamos tą ypatingą Marijos bendradarbiavimą su Šventosios Dvasios veikimu, visos Bažnyčios plėtojo maldą Švenčiausiajai Dievo Motinai, kreipdamos ją į savo slėpiniais besireiškiantį Kristaus Asmenį kaip jos šerdį. Nesuskaitomuose tokios maldos himnuose ir priegiesmiuose paprastai vienas kitą keičia du judesiai: Viešpats „šlovinamas" už „didžius dalykus", kuriuos Jis padarė savo nuolankiai tarnaitei, o per ją ir visiems žmonėms,[23] ir Jėzaus Motinai patikimi Dievo vaikų maldavimai ir šlovinimai, nes ji pažįsta žmogaus prigimtį, su kuria joje susijungė Dievo Sūnus. 970 512 2619

2676 Tą dvejopą maldos Marijai judėjimą puikiai atskleidžia „Ave Maria" malda:

„*Sveika, Marija*" (pažodžiui: „*Džiaukis, Marija*"). Visa malda prasideda angelo Gabrieliaus pasveikinimu. Pats Dievas per savo angelą sveikina Mariją. Mūsų malda drįstame pakartoti pasveikinimą Marijai, žvelgdami į ją taip, kaip Dievas pažvelgė į savo nuolankią tarnaitę,[24] ir ja džiaugtis taip, kaip džiaugiasi Dievas.[25] 722

„*Malonės pilnoji, Viešpats su Tavimi*": abi šios angelo pasveikinimo dalys paaiškina viena kitą. Marija yra pilna malonės, nes Viešpats yra su ja. Ją pripildžiusi malonė – tai su ja esantis pats visokios malonės Šaltinis. „Krykštauk iš džiaugsmo, [...] dukra Jeruzale! [...] VIEŠPATS yra tavyje" (Sof 3, 14. 17). Marija, kurioje apsigyvena pats Viešpats, yra įasmeninta Siono dukra, Sandoros skrynia, 490

[21] Plg. Apd 1, 14.
[22] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 62: AAS 57 (1965) 63.
[23] Plg. Lk 1, 46–55.
[24] Plg. Lk 1, 48.
[25] Plg. Sof 3, 17.

Viešpaties garbės buveinė: „Dievo padangtė tarp žmonių“ (Apr 21, 3). Būdama „malonės pilnoji“, ji visa yra dovanojusi save Tam, kuris joje apsigyvena ir kurį ji duos pasauliui.

435 „*Tu pagirta tarp moterų ir pagirtas Tavo Sūnus* (įsčių vaisius) – *Jėzus.*“ Po angelo pasveikinimo pakartojame Elzbietos pasveikinimą. „Kupina Šventosios Dvasios“ (Lk 1, 41), Elzbieta yra pirmoji ilgoje Mariją palaiminta vadinančių[26] kartų eilėje: „Laiminga įtikėjusi...“ (Lk 1, 45); Marija yra „pagirta tarp moterų“, nes patikėjo,
146 kad Viešpaties žodžiai išsipildys. Abraome dėl savojo tikėjimo rado palaiminimą „visos žemės gentys“ (Pr 12, 3). Marija dėl savo tikėjimo tapo tikinčiųjų motina, jos dėka visos žemės tautos gauna Tą, kuris pats yra Dievo palaiminimas: „pagirtas Tavo Sūnus – Jėzus“.

495 2677 „*Šventoji Marija, Dievo Motina, melsk už mus...*“ Stebimės drauge su Elzbieta: „Iš kur man ta garbė, kad mano Viešpaties motina aplanko mane?!“ (Lk 1, 43). Kadangi Marija duoda mums savo Sūnų Jėzų, ji yra ir Dievo, ir mūsų Motina; mes galime jai patikėti visus savo rūpesčius ir prašymus: ji meldžia už mus, kaip meldė už save: „Tebūna man, kaip tu pasakei“ (Lk 1, 38). Save patikėdami jos maldai, mes drauge su ja atiduodame save Dievo valiai: „Teesie Tavo valia“.

„*Melsk už mus, nusidėjėlius, dabar ir mūsų mirties valandą.*“ Prašydami Mariją melsti už mus, prisipažįstame esą vargšai nusidėjėliai ir kreipiamės į „gailestingumo Motiną“, į visų Švenčiausiąją. Jai save patikime „dabar“, šią mūsų gyvenimo dieną. Ir mūsų pasitikėjimas toks didelis, jog jau dabar jai patikime „mūsų
1020 mirties valandą“. Tegu tuomet ji būna su mumis, kaip buvo Sūnui mirštant ant kryžiaus, ir mūsų iškeliavimo valandą tegu mus pasitinka kaip mūsų Motina,[27] idant nuvestų pas savo Sūnų Jėzų, į rojų.

971, 1674 2678 Maldingieji viduramžiai Vakaruose išrutuliojo rožinio maldą, liaudžiai pakeitusią Valandų liturgiją. Rytuose akatisto (*akathistos*) ir paraklezės (*paraklēsis*) pobūdžio litanijos liko artimesnės bizantinių Bažnyčių chorinio giedojimo apeigoms, tuo tarpu armėnų, koptų ir sirų tradicija labiau pamėgo liaudies himnus ir giesmes Dievo Motinos garbei. Tačiau *Ave Maria* maldoje, *theotokia* maldose, šv. Efremo ar šv. Grigaliaus Narekiečio himnuose maldos tradicija liko iš esmės ta pati.

967 2679 Marija yra tobula maldininkė ir Bažnyčios paveikslas. Kai meldžiamės jai, drauge su ja įsitraukiame į Tėvo planą: Jis siunčia savo Sūnų visų žmonių išgelbėti. Kaip mylimasis mokinys, taip ir mes priimame

[26] Plg. Lk 1, 48.
[27] Plg. Jn 19, 27.

pas save[28] Jėzaus Motiną, tapusią visų gyvųjų Motina. Mes galime ir melstis su ja, ir melstis jai. Marijos malda tartum palaiko Bažnyčios, susivienijusios su ja viltimi, maldą.[29] 972

Santrauka

2680 *Malda pirmiausia kreipiama į Tėvą, taip pat keliama į Jėzų, ypač šaukiantis Jo šventojo vardo: „Jėzau Kristau, Dievo Sūnau, Viešpatie, būk gailestingas mums, nusidėjėliams!“*

2681 *„Nė vienas negali ištarti: 'Jėzus yra Viešpats', jei Šventoji Dvasia nepaskatina“ (1 Kor 12, 3). Bažnyčia mus ragina šauktis Šventosios Dvasios, krikščioniškosios maldos vidinės Mokytojos.*

2682 *Turėdama prieš akis ypatingą Mergelės Marijos bendradarbiavimą su Šventosios Dvasios veikimu, Bažnyčia noriai meldžiasi drauge su Marija, kartu su ja šlovindama Dievo joje padarytus didžius darbus ir jai patikėdama savo maldavimus ir šlovinimus.*

3 skirsnis

MALDOS VADOVAI

„Liudytojų debesis“

2683 Liudytojai, kurie pirma mūsų nuėjo į dangaus karalystę,[30] ypač tie, kuriuos Bažnyčia pripažino „šventaisiais“, dalyvauja gyvoje maldos tradicijoje savo gyvenimo pavyzdžiu, paliktais raštais ir savo šiandiene malda. Jie kontempliuoja Dievą, Jį šlovina ir nepaliauja rūpinęsi žemėje paliktais žmonėmis. Jiems, įėjusiems į savo Mokytojo „džiaugsmą“, yra pavesti „dideli dalykai“[31]. Savo užtarimu jie iškiliausiai tarnauja Dievo planui. Mes galime ir turime jų prašyti, kad užtartų mus ir visą pasaulį. 956

[28] Plg. Jn 19, 27.

[29] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dogm. konst. *Lumen gentium*, 68–69: AS 57 (1965) 66–67.

[30] Plg. Žyd 12, 1.

[31] Plg. Mt 25, 21.

2684 Per Bažnyčių istoriją šventųjų bendrystėje išsirutuliojo įvairios
917 *dvasingumo formos*. Dievo meilę žmonėms liudijančio asmens charizma gali būti perduota kaip Elijo „dvasia" Elišai[32] ir Jonui Krikštytojui[33],
919 kad ir mokiniai būtų tos dvasios dalininkai.[34] Dvasingumas taip pat yra
1202 įvairių liturginių ir teologinių srovių santaka ir liudija tikėjimo įkultūrinimą atitinkamoje žmonių aplinkoje ir jų istorijoje. Krikščioniškojo dvasingumo formos įsitraukia į gyvąją maldos tradiciją ir tampa būtinu vadovu tikintiesiems. Savo turtinga įvairove jos atspindi gryną ir vienintelę Šventosios Dvasios šviesą.

> „Dvasia tikrai yra šventųjų vieta, o šventasis – sava Dvasios vieta, nes jis pasiaukoja gyventi su Dievu ir yra vadinamas Dvasios šventove."[35]

Tarnaujantieji maldai

1657 2685 *Krikščioniškoji šeima* yra pirmoji maldos ugdymo vieta. Ji yra Santuokos sakramentu pagrįsta „namų Bažnyčia", kurioje Dievo vaikai mokosi melstis „kaip Bažnyčia" ir melstis ištvermingai. Ypač mažiems vaikams kasdienė šeimos malda yra pirmoji gyva, Šventosios Dvasios kantriai atveriama pažintis su Bažnyčia.

1547 2686 *Įšventintieji tarnautojai* irgi yra atsakingi už savo brolių ir seserų Kristuje ugdymą maldai. Jie buvo įšventinti kaip Gerojo Ganytojo tarnai, kad vestų Dievo tautą prie gyvųjų maldos šaltinių: Dievo žodžio, liturgijos, dieviškosiomis dorybėmis paženklinto gyvenimo, kiekvieną dieną konkrečiose gyvenimo situacijose sutinkamo Dievo.[36]

916 2687 Daugybė *vienuolių* visą savo gyvenimą paskyrė maldai. Pradedant Egipto dykumų atsiskyrėliais, vienuoliai ir vienuolės savo laiką skirdavo Dievui šlovinti ir savo tautai užtarti. Pašvęstasis gyvenimas be maldos neišsilaikytų ir nesiplėstų; jis yra viena iš gyvųjų kontempliacijos ir dvasinio gyvenimo Bažnyčioje versmių.

[32] Plg. 2 Kar 2, 9.
[33] Plg. Lk 1, 17.
[34] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Perfectae caritatis*, 2: AAS 58 (1966) 703.
[35] Šv. Bazilijus Didysis, *Liber de Spiritu Sancto*, 26, 62: SC 17bis, 472 (PG 32, 184).
[36] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Presbyterorum ordinis*, 4–6: AAS 58 (1966) 995–1001.

2688 Vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų *katecheze* siekiama, kad Dievo žodis būtų medituojamas asmeninėje, sudabartinamas liturginėje maldoje ir visada priimamas širdimi, idant duotų vaisių naujame gyvenime. Katechezė gali įvertinti ir ugdyti tautos maldingumą.[37] Būtina maldos gyvenimo paspirtis yra mintinai išmoktos pagrindinės maldos, tačiau 1674
sykiu labai svarbu suvokti jų prasmę.[38]

2689 *Maldos grupės* ar „maldos mokyklos", jeigu jas gaivina tikri krikščioniškos maldos šaltiniai, šiandien yra vienas iš maldos atnaujinimo Bažnyčioje ženklų ir varomųjų jėgų. Troškimas bendrauti yra tikros maldos Bažnyčioje ženklas.

2690 Šventoji Dvasia kai kuriems tikintiesiems duoda išminties, tikėjimo ir nuovokumo šio bendrojo gėrio – maldos srityje (*dvasiniam vadovavimui*). Gavęs tą dovaną yra tikras gyvosios maldos tradicijos tarnas:

> Todėl norinti tobulėti siela privalo, kaip pataria šv. Kryžiaus Jonas, „gerai apsvarstyti, kam save patiki, nes koks yra mokytojas, toks ir mokinys; koks tėvas, toks ir sūnus". Be to, „vadovas turi būti ne tik išmintingas ir sumanus, bet ir patyręs [...]. Jei dvasios vadovas neturi dvasinio gyvenimo patirties, jis nesugebės vadovauti Dievo pašauktoms sieloms ir net jų nesupras"[39].

Maldai tinkamos vietos

2691 Parapinei bendruomenei būdinga liturginės maldos vieta yra 1181
bažnyčia – Dievo namai. Tai taip pat tinkamiausia vieta garbinti Švenčiausiajame Sakramente realiai esančiam Kristui. Norint tikrai melstis, 2097
tinkamos vietos pasirinkimas nėra bereikšmis: 1379

— tai gali būti „maldos kampelis" asmeninei maldai, su Šventuoju Raštu ir šventais paveikslais, kad, būdami ten, „slaptoje", pasiliktume savo Tėvo akivaizdoje.[40] Krikščioniškojoje šeimoje toks kampelis, tarytum koplytėlė, gerai nuteikia bendrai maldai;

[37] Plg. pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 54: AAS 71 (1979) 1321–1322.
[38] Plg. pal. Jonas Paulius II, Apašt. parag. *Catechesi tradendae*, 55: AAS 71 (1979) 1322–1323.
[39] Šv. Kryžiaus Jonas, *Llama de amor viva*, redactio secunda, stropha 3, declaratio, 30, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 13, Burgosas, 1931, p. 171.
[40] Plg. Mt 6, 6.

— ten, kur yra vienuolynų, jų bendruomenės pašauktos skatinti tikinčiuosius
1175 bendrai Valandų liturgijos maldai ir suteikti jiems galimybę pabūti vienumoje, kad jų asmeninė malda taptų intensyvesnė;[41]
1674 — maldingos kelionės primena, kad mes žemėje keliaujame į dangų. Jau nuo seno jos yra itin gera proga maldai atgaivinti. Šventosios vietos savo gyvųjų šaltinių ieškantiems maldininkams yra ypač tinkamos „kaip Bažnyčiai" išgyventi krikščioniškosios maldos įvairovę.

Santrauka

2692 *Keliaujanti Bažnyčia maldoje vienijasi su šventaisiais ir meldžia jų užtarimo.*

2693 *Skirtingos krikščioniškojo dvasingumo formos yra gyvosios maldos tradicijos dalis ir vertingi dvasinio gyvenimo vadovai.*

2694 *Krikščioniškoji šeima yra pirmoji maldos ugdymo vieta.*

2695 *Maldos paspirtis Bažnyčioje yra įšventintieji tarnautojai, pašvęstasis gyvenimas, katechezė, maldos grupės, „dvasinis vadovavimas".*

2696 *Tinkamiausios vietos melstis yra asmeninės ar šeimos koplytėlės, vienuolynai, maldininkų lankomos šventosios vietos, bet pirmiausia bažnyčia – parapinei bendruomenei būdinga liturginės maldos ir išskirtinė Eucharistijos garbinimo vieta.*

[41] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Perfectae caritatis*, 7: AAS 58 (1966) 705.

TREČIAS POSKYRIS

MALDOS GYVENIMAS

2697 Malda yra naujos širdies gyvenimas. Ji turi mus gaivinti kiekvieną akimirką. Deja, mes pamirštame Tą, kuris yra mūsų Gyvybė ir mūsų Viskas. Dėl to dvasinio gyvenimo mokytojai, remdamiesi Pakartoto Įstatymo knyga ir Pranašais, primygtinai reikalauja melstis, tai yra „prisiminti Dievą", dažnai žadinti „širdies atmintį": „Dievą reikia prisiminti dažniau negu kvėpuojame."[1] Bet juk neįmanoma melstis „visą laiką", jeigu, to trokšdami, nesimeldžiame tam tikrais momentais, kurie yra nustatytas intensyvesnės ir ilgesnės krikščioniškos maldos metas. 1099

2698 Bažnyčios tradicija nurodo tikintiesiems tam tikrą maldos ritmą nuolatinei maldai palaikyti. Kai kurios maldos yra skirtos kiekvienai dienai; tai ryto ir vakaro maldos, maldos prieš valgant ir pavalgius, Valandų liturgija. Malda labiausiai pašventina sekmadienį, kurio šerdis yra Eucharistija. Liturginių metų laikai ir didžiosios šventės yra ritmingo krikščionių maldos gyvenimo pagrindas. 1168 1174 2177

2699 Kiekvieną žmogų Viešpats veda tokiais keliais ir taip, kaip Jam patinka. Kiekvienas tikintysis irgi Jam atsiliepia savo širdies balsu ir savaip išsakoma asmenine malda. Tačiau krikščioniškoji tradicija puoselėja tris svarbiausias maldos gyvenimo formas: žodinę maldą, meditaciją ir kontempliatyviąją maldą. Visų jų svarbiausias bendras bruožas yra širdies susikaupimas. Tas budėjimas laikantis Dievo žodžio ir būnant Dievo akivaizdoje leidžia toms trims formoms būti iškiliais maldos gyvenimo tarpsniais. 2563

[1] Šv. Grigalius Nazianzietis, *Oratio* 27 (theologica 1), 4: SC 250, 78 (PG 36, 16).

1 skirsnis
MALDOS FORMOS

I. Žodinė malda

2700 Dievas kalba žmogui savo žodžiu. Mūsų maldai gyvybę suteikia mintimi ar balsu ištarti žodžiai. Tačiau svarbiausia širdžiai būti čia ir dabar su Tuo, kuriam kalbame melsdamiesi. „Ar mūsų malda
1176 bus išklausyta, priklauso ne nuo žodžių gausumo, bet nuo mūsų sielų įkarščio."[2]

2701 Žodinė malda yra neatskiriama krikščioniškojo gyvenimo dalis. Patraukęs prie savęs mokinius tyliąja malda, Mokytojas juos išmoko žodinės maldos: „Tėve mūsų". Jėzus meldėsi ne tik liturginėmis sina-
2603 gogos maldomis; Evangelijos mums parodo, kaip Jis pakiliu balsu taria asmeninės maldos žodžius – ir džiugiai šlovindamas Tėvą,[3] ir apimtas
612 sielvarto Getsemanėje.[4]

2702 Mūsų žmogiška prigimtis reikalauja, kad vidinėje maldoje da-
1146 lyvautų ir pojūčiai. Mes esame kūnas ir dvasia ir jaučiame poreikį išreikšti savo jausmus išorėje. Melstis turime visa savo esybe, kad mūsų maldavimas būtų kuo stipresnis.

2703 Tas poreikis atitinka ir Dievo reikalavimą. Dievas ieško garbintojų Dvasia ir tiesa, taigi gyvos, iš sielos gelmių kylančios maldos. Jis
2097 taip pat nori išorinės išraiškos, kad ir kūnas dalyvautų vidinėje maldoje, nes tada Dievas tobulai pagarbinamas viskuo, į ką Jis turi teisę.

2704 Kadangi žodinė malda yra išorinė ir labai žmogiška, ji pirmiausia yra tikinčiųjų būrio malda. Tačiau ir giliausia vidinė malda negali apsieiti be žodinės maldos. Malda tampa vidinė tiek, kiek mes suvokiame Tą, „kuriam kalbame"[5]. Tada žodinė malda tampa pirmąja kontempliatyviosios maldos pakopa.

[2] Šv. Jonas Auksaburnis, *De Anna*, sermo 2, 2: PG 54, 646.
[3] Plg. Mt 11, 25–26.
[4] Plg. Mk 14, 36.
[5] Plg. Šv. Jėzaus Teresė, *Camino de perfección*, 26, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 3, Burgosas, 1916, p. 122.

II. Meditacija

2705 Meditacija pirmiausia yra ieškojimas. Dvasia stengiasi suprasti krikščioniškojo gyvenimo „kodėl" ir „kaip", kad įsiklausytų, ko Dievas 158
reikalauja, ir į tai atsilieptų. Tą daryti reikia susikaupus, o tai nėra lengva. Paprastai padeda knyga; krikščionys turi iš ko rinktis: tai ir Šventasis Raštas, ypač Evangelijos, ir šventi paveikslai, ir atskiroms dienoms ar laikams skirti liturginiai tekstai, dvasinio gyvenimo žinovų raštai, dva- 127
singumą ugdantys veikalai, didžioji kūrinijos ir istorijos knyga, Dievo „šiandien" atverstas puslapis.

2706 Apmąstyti tai, kas skaitoma, reiškia tai įsidėmėti ir pritaikyti sau. Čia atsiveria kita – gyvenimo knyga. Nuo minties einama prie tikrovės. Kiek parodai nusižeminimo ir tikėjimo, tiek atrandi paskatų, kurios jaudina širdį ir gali būti įžvelgiamos. Norint pasiekti šviesą, būtina daryti tai, kas teisinga: „Viešpatie, ko nori, kad daryčiau?"

2707 Kiek yra dvasinio gyvenimo mokytojų, tiek ir meditacijos meto- 2690
dų. Krikščionis privalo mąstyti reguliariai, kitaip jis bus panašus į uolėtą ar erškėčiuotą dirvą iš palyginimo apie sėjėją.[6] Tačiau metodas yra tik vadovas; svarbu su Šventąja Dvasia žengti priekin vieninteliu maldos keliu, kuris yra Jėzus Kristus. 2664

2708 Meditacija pasitelkia mintį, vaizduotę, jausmus, troškimus. Toks sutelkimas būtinas norint geriau perprasti tikėjimo įsitikinimus, paakinti širdį atsiversti ir sustiprinti norą sekti Kristumi. Krikščioniškajai maldai labiausiai tinka apmąstyti „Kristaus slėpinius" skaitant apie die- 516
viškuosius dalykus (*lectio divina*) arba kalbant rožinį. Tokia maldingos 2678
meditacijos forma labai vertinga, tačiau krikščioniškoji malda turi siekti dar toliau: pažinti Jėzaus meilę, su Juo vienytis.

III. Kontempliatyvioji malda

2709 Kas yra kontempliatyvioji malda? Šv. Teresė atsako: „Aš ma- 2562–2564
nau, kad minties malda yra ne kas kita, kaip nuoširdus draugiškas

[6] Plg. Mk 4, 4–7. 15–19.

bendravimas, kai dažnai kalbamės su Dievu visai vieni, būdami tikri, jog Jis mus myli."[7]

Kontempliatyvioji malda ieško „to, kurį myli mano širdis" (Gg 3, 1)[8], tai yra Jėzaus, o Jame – Tėvo. Jo ieškome, nes Jo trokšti visada yra meilės pradžia; Jo ieškome su tyru tikėjimu, tuo tikėjimu, kuris mums leidžia gimti iš Jo ir Jame gyventi. Ir kontempliuojant dar galima mediuoti, tačiau žvilgsnis jau krypsta į Viešpatį.

2710 *Kontempliatyviosios maldos laikas ir trukmė* priklauso nuo širdies paslaptis atveriančios tvirtos valios. Kontempliuojama ne tada, kai
2726 atlieka laiko, bet kai surandama laiko Viešpačiui, tvirtai pasiryžus jo netrumpinti, kad ir koks sunkus ir sausringas būtų susitikimas su Juo. Ne visuomet galime mediuoti, bet visuomet galime kontempliuoti, nepaisydami sveikatos būklės, darbo sąlygų ir nuotaikos. Ieškojimo ir susitikimo vieta yra beturtė ir tikinti širdis.

2711 *Kontempliatyvioji malda pradedama* panašiai kaip ir Eucharistinė
1348 liturgija: širdyje susikaupę, visą save palenkiame Šventosios Dvasios veikimui, apsigyvename Viešpaties namuose, kurie esame patys, sužadiname tikėjimą, kad čia ir dabar būtume su Tuo, kuris mūsų laukia, nusimetame visas kaukes ir atgręžiame širdį į mus mylintį Viešpatį, kad
2100 Jam save patikėtume kaip išskaistintiną ir perkeistintiną atnašą.

2712 Kontempliatyvioji malda yra Dievo vaiko, atleidimą gavusio nusidėjėlio, malda; jis išmoksta priimti meilę, kuria yra mylimas, ir trokšta į ją atsiliepti dar didesne meile.[9] Tačiau jis žino, kad jo meilė, kuria jis atsiliepia, yra Šventosios Dvasios išlieta jo širdyje, nes viskas yra iš Dievo malonės. Kontempliatyvioji malda yra nuolankus ir neturto dva-
2822 sios kupinas atsidavimas mylinčio Tėvo valiai, vis tvirčiau susivienijant su Jo mylimuoju Sūnumi.

2713 Taigi kontempliatyvioji malda yra labai paprastas maldos slėpi-
2559 nio išraiškos būdas. Ji yra *dovana*, malonė, kurios negalima gauti kitaip kaip tik nusižeminus ir nieko neturint. Kontempliatyvioji malda

[7] Šv. Jėzaus Teresė, *Libro de la vida*, 8, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 1, Burgosas, 1915, p. 57.

[8] Plg. Gg 1, 7.

[9] Plg. Lk 7, 36–50; 19, 1–10.

yra mūsų širdies gelmėje Dievo su mumis sudarytos *Sandoros* ryšys.[10] Kontempliatyvioji malda – tai *bendrystė*, Švenčiausiajai Trejybei žmogų, Dievo paveikslą, darant „panašų į save".

2714 Kontempliatyvioji malda taip pat yra *intensyvios* maldos metas. Kontempliuojant Tėvas mums suteikia stiprybės Jo Dvasios galia tapti tvirtais vidiniais žmonėmis, kad Kristus per tikėjimą gyventų mūsų širdyse ir mes būtume įsišakniję ir įsitvirtinę meilėje.[11]

2715 Kontempliacija yra į Jėzų nukreiptas tikėjimo *žvilgsnis*. „Aš žiūriu į Jį, o Jis žiūri į mane", – pasakė prieš tabernakulį besimeldžiantis 1380
vienas Arso kaimietis jo šventojo klebono laikais.[12] Tas dėmesys Jėzui yra savojo „aš" atsižadėjimas. Jėzaus žvilgsnis nuvalo širdį. Jo šviesa apšviečia mūsų širdies akis ir moko viską matyti Jo tiesos ir užuojautos
visiems žmonėms šviesoje. Be to, kontempliacija kreipia žvilgsnį į Kris- 521
taus gyvenimo slėpinius. Taip mokomės „vidinio Viešpaties pažinimo", kad vis labiau Jį mylėtume ir Juo sektume.[13]

2716 Kontempliatyvioji malda yra Dievo žodžio *klausymasis*. Anaiptol nebūdamas pasyvus, šis klausymasis yra tikėjimo klusnumas, be- 494
sąlygiškas tarno paslaugumas, kupinas meilės sūnaus prisirišimas. Kas taip paklūsta, taria „Taip" drauge su tarnu tapusiu Sūnumi, taria „*Fiat*" drauge su Jo nuolankiąja tarnaite.

2717 Kontempliatyvioji malda yra *tyla* – „būsimojo pasaulio simbo- 533
lis"[14] arba „nebylioji meilė"[15]. Žodžiai kontempliuojant nėra samprotavimas, bet šakos meilės ugniai kurstyti. Paviršutiniškam žmogui nepakeliamoje tyloje Tėvas mums taria savo Žodį – įsikūnijusį, kentėjusį, mirusį ir prisikėlusį, o įvaikystės Dvasia leidžia dalyvauti Jėzaus 498
maldoje.

[10] Plg. Jer 31, 33.
[11] Plg. Ef 3, 16–17.
[12] Plg. F. Trochu, *Le Curé d'Ars Saint Jean-Marie Vianney*, Lionas–Paryžius, 1927, p. 223–224.
[13] Plg. Šv. Ignacas Lojola, *Exercitia spiritualia*, 104: MHSI 100, 224.
[14] Šv. Izaokas Ninevietis, *Tractatus mystici*, 66, ed. A. J. Wensinck, Amsterdamas, 1923, p. 315; ed. P. Bedjan, Paryžius–Leipcigas, 1909, p. 470.
[15] Šv. Kryžiaus Jonas, *Carta*, 6, in: *Biblioteca Mística Carmelitana*, v. 13, Burgosas, 1931, p. 262.

2718 Leisdama mums dalyvauti Kristaus slėpinyje, kontempliatyvioji malda mus vienija su Kristaus malda. Bažnyčia Kristaus slėpinį švenčia Eucharistijoje, o Šventoji Dvasia leidžia jį išgyventi kontempliuojant, idant paskui apreikštų veiklia gailestingąja meile.

2719 Kontempliatyvioji malda yra meilės bendrystė, daugybei teikianti gyvybę tiek, kiek sutinkama likti tikėjimo naktyje. Agonijos ir kapo naktys parengia velykinę Prisikėlimo naktį. Jo Dvasia (o ne „kūnas, kuris yra silpnas“) nulemia, kad kontempliatyviąja malda įgyvendintume šiuos tris intensyvius Jėzaus Valandos laikus. Būtina sutikti bent vieną valandą pabudėti kartu su Juo.[16]

Santrauka

2720 *Bažnyčia ragina tikinčiuosius be perstojo melstis; tam yra skirtos kasdienės maldos, Valandų liturgija, sekmadienio Eucharistija, liturginių metų šventės.*

2721 *Krikščioniškojoje tradicijoje žinomos trys svarbiausios maldos gyvenimo formos: žodinė malda, meditacija ir kontempliatyvioji malda. Jas visas vienija širdies susikaupimas.*

2722 *Žodinė malda, pagrįsta žmogaus prigimties kūno ir dvasios vienybe, į vidinę širdies maldą įtraukia ir kūną. Tos maldos pavyzdys yra Kristus, kuris meldžiasi Tėvui ir savo mokinius moko „Tėve mūsų“ maldos.*

2723 *Meditacija yra maldingas ieškojimas, pasitelkiantis mintį, vaizduotę, jausmus, troškimus. Jos tikslas apmąstomą dalyką tikėjimo dvasia susieti su mūsų gyvenimo tikrove ir pritaikyti sau.*

2724 *Kontempliatyvioji malda yra paprasta maldos slėpinio išraiška. Tai yra į Jėzų nukreiptas tikėjimo žvilgsnis, Dievo žodžio klausymasis, nebyli meilė. Leisdama mums dalyvauti Kristaus slėpinyje, ši malda mus vienija su Kristaus malda.*

[16] Plg. Mt 26, 40–41.

2 skirsnis
MALDOS KOVA

2725 Malda yra malonės dovana ir tvirtas mūsų atsakas. Ji visada reikalauja mūsų pastangų. Didieji maldos žmonės Senojoje Sandoroje iki Kristaus, taip pat Dievo Motina ir šventieji drauge su Jėzumi mus moko, kad malda yra kova. Kova su kuo? Su savimi pačiais ir su klastinguoju gundytoju, kuris daro viską, kad tik atitrauktų žmogų nuo maldos, 2612
nuo vienybės su Dievu. Meldžiamės taip, kaip gyvename, nes gyvename 409
taip, kaip meldžiamės. Kas nenori nuolat gyventi pagal Kristaus Dvasią,
tas neįpranta melstis Jo vardu. Krikščionio naujojo gyvenimo „dvasinė 2015
kova" yra neatskiriama nuo maldos kovos.

I. Prieštaros maldai

2726 Maldos kovoje turime priešintis mūsų pačių ir mus supančių žmonių *klaidingai maldos sampratai*. Vieni maldą laiko grynai psichologiniu reiškiniu, kiti – pastangomis susikaupti siekiant vidinės tuštumos. Treti maldą tapatina su apeiginiais veiksmais ir žodžiais. Daugelio krikščionių pasąmonėje malda yra užsiėmimas, nederantis su visa, ką
jiems reikia daryti: jie neturi jai laiko. Ieškantieji malda Dievo greitai 2710
nusivilia, nes nežino, kad malda kyla ir iš Šventosios Dvasios, ne vien iš jų pačių.

2727 Mes taip pat turime priešintis „šio pasaulio" *galvosenai*, kuri mus perskverbs, jei nebūsime budrūs; pavyzdžiui, jog tikra esą tik tai,
ką gali patikrinti protas ir mokslas (tuo tarpu malda yra mūsų sąmonei 37
ir pasąmonei nesuvokiamas slėpinys); arba kad vertinga tėra gamyba
ir jos našumas (tuo tarpu malda neproduktyvi, vadinasi, nenaudinga);
arba kad tiesos, gėrio ir grožio kriterijai yra juslingumas ir pasitenkini- 2500
mas (tuo tarpu maldai – „Grožio meilei" (*philokalia*) – terūpi gyvojo ir tikrojo Dievo garbė); pakritikuoji aktyvizmą, ir štai malda pateikiama kaip bėgimas iš pasaulio (tuo tarpu krikščioniškoji malda nei pasitraukiama iš istorijos, nei nutolstama nuo gyvenimo).

2728 Pagaliau turime priešintis dalykams, kuriuos suvokiame kaip *maldos nesėkmę*: tai ir suglebimas dėl dvasinės sausros, ir liūdesys, kad

ne viską atiduodame Viešpačiui, nes „turime daug turto“[17]; nusivylimas, jog nesame išklausomi, kaip norėtume; tai ir įžeista puikybė, stiprinama mūsų, nusidėjėlių, nevertumo jausmo; tai susierzinimas, kad melstis turime nesavanaudiškai, ir t. t. Išvada visada ta pati: kam tuomet melstis? Kad nugalėtume tas kliūtis, turime stengtis būti nuolankūs, pasitikintys ir ištvermingi.

II. Nuolankus širdies budėjimas

... KAI SUNKU MELSTIS

2729 Melstis paprastai mums trukdo *išsiblaškymas*. Žodinėje maldoje išsiblaškymas gali lydėti mūsų žodžius ir jų prasmę, gali būti susijęs ir su Tuo, į kurį kreipiamės žodine (liturgine ir asmenine) malda, meditacija ir kontempliacija. Vaikyti išsiblaškymus nuo savęs reikštų patekti
2711 į jų spąstus, o užtenka tik atsigręžti į savo širdį: išsiblaškymas mums parodo, prie ko esame prisirišę; atviras šito pripažinimas Viešpaties akivaizdoje turi pažadinti mūsų už viską didesnę meilę Jam, ryžtingai atnašaujant savo širdį, kad Jis ją nuvalytų. Šioje kovoje renkamės šeimininką, kuriam tarnausime.[18]

2730 Pozityvi kova su savintis ir valdyti linkusia mūsų siela yra *budėjimas*, širdies blaivumas. Kai Jėzus primygtinai reikalauja budėti, tai visada
2659 esti susiję su Jo Asmeniu, Jo atėjimu paskutinę ir kiekvieną dieną, tai yra „šiandien“. Jaunikis ateina vidurnaktį; šviesa, kuri niekada negali užgesti, yra tikėjimo šviesa: „Eik, – sako man širdis, – jo veido ieškoki!“ (Ps 27, 8).

2731 Kita sunkenybė, ypač tiems, kurie nori nuoširdžiai melstis, yra *sausra*. Taip būna maldos metu, kai širdis jaučiasi tuščia, nėra potraukio mintims, prisiminimams ir jausmams, taip pat ir dvasiniams. Tai tyro tikėjimo akimirka, kai reikia ištikimai pasilikti su Jėzumi jo agonijoje ir kape. „Jei kviečių grūdas [...] apmirs, jis duos gausių vaisių“ (Jn 12, 24). Jei sausra kyla dėl to, kad trūksta šaknų, nes žodis krito ant uolos, tada
1426 tenka kovoti, kad atsiverstume.[19]

[17] Plg. Mk 10, 22.
[18] Plg. Mt 6, 21. 24.
[19] Plg. Lk 8, 6. 13.

... KAI KYLA PAGUNDA NESIMELSTI

2732 Dažniausiai ir slapčiausia pagunda yra *tikėjimo stoka*. Ji pasireiškia ne tiek deklaruojamu netikėjimu, kiek faktišku pirmenybės teikimu kitkam. Kai pradedame melstis, tūkstančiai darbų ar rūpesčių, mūsų laikomų neatidėliojamais, atrodo esą svarbesni; tada ir vėl paaiškėja, ką širdis labiausiai myli. Kartais kreipiamės į Viešpatį kaip į paskutinį prieglobstį, bet ar tikrai tikime Jo pagalba? Kartais Viešpatį laikome savo sąjungininku, bet mūsų širdis lieka išpuikusi. Visais atvejais tikėjimo stoka parodo, kad mūsų širdis dar nėra pakankamai nuolanki: „Nuo manęs atsiskyrę, jūs negalite nieko nuveikti" (Jn 15, 5). 2609 2089 2092 2074

2733 Kita pagunda, kuriai kelią atveria išpuikimas, yra *vangumas*. Dvasinio gyvenimo žinovai jį laiko tam tikra depresija, kurią sukelia ištižimas, sumažėjęs budrumas, nerūpestinga širdis. „Dvasia ryžtinga, bet kūnas silpnas" (Mt 26, 41). Juo iš aukščiau krenti, juo skaudžiau susižeidi. Skausmingas nusiminimas yra atvirkščia puikybės pusė. Kas yra nusižeminęs, tas nesistebi savo skurdu, kuris jį verčia pasitikėti ir ištvermingai laikytis. 2094 2559

III. Sūniškas pasitikėjimas

2734 Sūnišką pasitikėjimą išbando ir parodo vargai.[20] Didžiausi sunkumai susiję su *prašymo malda*, užtariant save ar kitus. Kai kas net nustoja melstis, manydamas, kad jo maldos neišklausomos. Tad kyla du klausimai: kodėl manome, kad mūsų prašymas liko neišklausytas? Kaip mūsų malda išklausoma, yra „veiksminga"? 2629

KODĖL SKUNDŽIAMĖS, JOG NESAME IŠKLAUSOMI?

2735 Pirmiausia turėtų stebinti štai kas: kai šloviname Dievą ar Jam dėkojame už visas Jo geradarybes, mums visai nerūpi žinoti, ar mūsų malda Jam yra maloni. Ir priešingai, reikalaujame, kad prašymo rezultatai būtų matomi. Tad kas yra Dievas, kuriuo grindžiama mūsų malda: priemonė naudai pasiekti ar mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėvas? 2779

[20] Plg. Rom 5, 3–5.

2559 2736 Ar esame įsitikinę, jog „nežinome, ko turėtume deramai melsti“ (Rom 8, 26)? Ar prašome Dievą „tinkamų gėrybių“? Mums dar neprašius, mūsų Tėvas gerai žino, ko mums reikia,[21] bet Jis laukia mūsų
1730 prašymo, nes Jo vaikų kilnumas glūdi laisvėje. Tad reikia melstis su Jo laisvės Dvasia, kad iš tikrųjų galėtume pažinti tai, ko Jis trokšta.[22]

2737 „Jūs neturite, nes neprašote. Jūs prašote ir negaunate, nes negerai prašote – tik savo įnoriams patenkinti“ (Jok 4, 2–3).[23] Jei prašome padalyta širdimi, tartum „svetimautojai“,[24] Dievas negali mūsų išklausyti, nes Jis nori mums gera, nori gyvenimo. „Gal manote, kad Raštas veltui sako: „Pavydulingai trokšta jis Dvasios, kurią apgyvendino mumyse?“ (Jok 4, 5). Mūsų Dievas yra „pavydus“, ir tai yra Jo meilės tikrumo ženklas. Įsigilinkime, ko trokšta Jo Dvasia, ir būsime išklausyti:

> Nesielvartauk, jei tučtuojau negauni iš Dievo, ko prašai; Jis nori dar daugiau gero tau suteikti, jei ištvermingai melsdamasis pasiliksi su Juo.[25]
>
> Viešpats nori malda išmėginti mūsų troškimus, kad galėtume gauti, ką yra pasirengęs mums duoti.[26]

Kaip mūsų malda tampa veiksminga?

2738 Maldos apreiškimas išganymo ekonomijoje mus moko, kad ti-
2568 kėjimas remiasi Dievo veikimu istorijoje. Sūnišką pasitikėjimą žadina Jo įstabiausia veikla: Jo Sūnaus kančia ir prisikėlimas. Krikščioniškoji
307 malda yra bendradarbiavimas su Dievo apvaizda, su Jo meilės planu žmonių labui.

2778 2739 Šv. Pauliaus pasitikėjimas yra drąsus,[27] pagrįstas Dvasios malda mumyse ir savo vienatinį Sūnų mums atidavusio Tėvo ištikima meile.[28] Besimeldžiančios širdies perkeitimas yra pirmasis atsakymas į mūsų prašymą.

[21] Plg. Mt 6, 8.
[22] Plg. Rom 8, 27.
[23] Plg. Jok 1, 5–8; 4, 1–10; 5, 16 visą kontekstą.
[24] Plg. Jok 4, 4.
[25] Evagrijus Pontietis, *De oratione*, 34: PG 79, 1173.
[26] Šv. Augustinas, *Epistula* 130, 8, 17: CSEL 44, 59 (PL 33, 500).
[27] Plg. Rom 10, 12–13.
[28] Plg. Rom 8, 26–39.

2740 Jėzaus malda krikščionio maldą padaro veiksmingu prašymu. Jėzus yra jos pavyzdys, Jis meldžiasi mumyse ir su mumis. Jei Sūnaus širdis ieško vien to, kas patinka Tėvui, kaipgi Jo įvaikių širdys galėtų labiau prisirišti prie dovanų, negu prie Dovanotojo? 2604

2741 Jėzus meldžiasi ir už mus, mūsų vardu ir mūsų labui. Visi mūsų prašymai vieną kartą visiems laikams buvo sukaupti Jo šūksnyje ant 2606
kryžiaus, o Tėvo išklausyti Jo Prisikėlimu; dėl to Jis be paliovos užtaria mus pas Tėvą.[29] Jei mūsų malda, kupina pasitikėjimo ir vaikiškos drą- 2614
sos, bus tikrai suvienyta su Jėzaus malda, mes gausime visa, ko prašome Jo vardu, ir netgi dar daugiau: pačią Šventąją Dvasią, kurioje yra visos dovanos.

IV. Ištvermingai mylėti

2742 „Be paliovos melskitės" (1 Tes 5, 17), „visuomet ir už viską dė- 2098
kodami Dievui Tėvui mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus vardu" (Ef 5, 20). „Kiekvienu metu melskitės Dvasioje visokeriopomis maldomis ir prašymais. Be paliovos budėkite, malda užtardami visus šventuosius" (Ef 6, 18). „Mums nebuvo įsakyta nuolatos dirbti, budėti ir pasninkauti, bet mūsų įstatymas yra nuolat melstis."[30] Tas nenumaldomas noras melstis kyla tik iš meilės. Maldos kova su mūsų nerangumu ir tingumu yra nuolankios, pasitikinčios ir ištvermingos *meilės* kova. Ta meilė mūsų širdims 162
atveria tris šviesias ir gaivinančias tikėjimo tiesas.

2743 Melstis *galima visada*: krikščionio laikas yra laikas prisikėlusio Kristaus, kuris, kad ir kokios audros būtų,[31] pasilieka su mumis „per visas dienas" (Mt 28, 20). Mūsų laikas yra Dievo rankose:

> Galima dažnai ir karštai melstis ir turguje ar vaikščiojant vienam; taip pat galima ir tada, kai sėdite savo krautuvėlėje, kai perkate arba parduodate ar net ruošiate valgį.[32]

2744 Malda *gyvybiškai būtina*. Ne mažiau įtikinamas kitas argumentas: jei nesileidžiame Dvasios vadovaujami, vėl patenkame į nuodėmės

[29] Plg. Žyd 5, 7; 7, 25; 9, 24.
[30] Evagrijus Pontietis, *Capita practica ad Anatolium*, 49: SC 171, 610 (PG 40, 1245).
[31] Plg. Lk 8, 24.
[32] Šv. Jonas Auksaburnis, *De Anna*, sermo 4, 6: PG 54, 668.

vergiją.[33] Kaip Šventoji Dvasia gali būti „mūsų gyvybė“, jei mūsų širdis toli nuo Jos?

> Nėra nieko vertingesnio už maldą; ji padaro galima, kas negalima, lengva, kas sunku. Žmogus, kuris meldžiasi, negali nusidėti.[34]
>
> Kas meldžiasi, tikrai save išgelbsti; kas nesimeldžia, tikrai save pasmerkia.[35]

2745 Malda ir *krikščioniškasis gyvenimas neatskiriami*, nes juos vienija ta pati meilė ir tas pats iš meilės kylantis atsižadėjimas, ta pati Tėvo meilės planą atitinkanti vaiko meilė, ta pati mus perkeičianti vienybė Šventojoje Dvasioje, kuri mus daro vis panašesnius į Jėzų Kristų, ta pati meilė visiems žmonėms – ta, kuria mus pamilo Jėzus. „Ko tik prašytumėte Tėvą mano vardu, jis visa jums duotų. Aš jums tai įsakau: vienam kitą mylėti!“ (Jn 15, 16–17).

> Tas meldžiasi be paliovos, kas maldą vienija su darbais, o darbus su malda. Tik taip galime tikėtis įgyvendinti nepaliaujamos maldos principą.[36]

JĖZAUS VALANDOS MALDA

2746 Jėzaus Valandai atėjus, Jis meldžiasi Tėvui.[37] Jo malda, ilgiausia iš esamų Evangelijoje, apima visą kūrimo ir išganymo ekonomiją, taip pat Jo mirtį bei Prisikėlimą. Jėzaus Valandos malda, kaip ir Jo Velykos, įvykusios „vieną kartą visiems laikams“, visada lieka Jo malda ir sudabartinama Bažnyčios liturgijoje.

2747 Krikščionių tradicija tą maldą pagrįstai vadina „kunigiškąja“ Jėzaus malda. Tai mūsų Aukščiausiojo Kunigo malda, neatskiriama nuo Jo aukos, nuo Jo perėjimo („Pascha“) pas Tėvą, kai Jis visas tada buvo „pašventintas“ Tėvui.[38]

[33] Plg. Gal 5, 16–25.

[34] Šv. Jonas Auksaburnis, *De Anna*, sermo 4, 5: PG 54, 666.

[35] Šv. Alfonsas Marija Liguoris, *Del gran mezzo della preghiera*, pars 1, c. 1, ed. G. Cacciatore, Roma, 1962, p. 32.

[36] Origenas, *De oratione*, 12, 2: GCS 3, 324–325 (PG 11, 452).

[37] Plg. Jn 17.

[38] Plg. Jn 17, 11. 13. 19.

2748 Toje Velykų aukos maldoje viskas buvo „suvienyta Kristuje tartum galvoje“[39]: Dievas ir pasaulis, Žodis ir kūnas, amžinasis gyvenimas ir laikas, save dovanojanti meilė ir ją išduodanti nuodėmė, čia pat esantys mokiniai ir tie žmonės, kurie dėl jų žodžių įtikės Jėzų, pažeminimas ir garbė. Tai – vienybės malda. 318 820

2749 Jėzus įgyvendino visą Tėvo darbą, ir Jo malda, kaip ir Jo auka, tęsiasi iki laikų pabaigos. Jo Valandos malda pripildo paskutinius laikus ir kreipia juos į atbaigą. Jėzus – Sūnus, kuriam Tėvas visa dovanojo ir kuris pats save yra atidavęs Tėvui, kalba kaip laisvas valdovas,[40] turėdamas Tėvo Jam suteiktą galią visai kūrinijai. Tarnu tapęs Sūnus yra Viešpats, *Pantokratōr* („Visavaldis“). Mūsų Aukščiausiasis Kunigas, kuris meldžiasi už 2616 mus, taip pat meldžiasi mumyse ir yra mus išklausantis Dievas.

2750 Tik įsijautę į šventąjį Viešpaties Jėzaus vardą, galime visa širdimi priimti maldą, kurios Jis mus išmokė: „Tėve mūsų!“ Iš širdies kylanti Jo kunigiškoji malda įkvepia didžiuosius „Tėve mūsų“ prašymus: rūpintis 2815 Tėvo vardu,[41] trokšti Jo karalystės (ir Jam teikiamos šlovės[42]), vykdyti Tėvo valią ir Jo išganymo planą,[43] išgelbėti nuo pikto[44].

2751 Pagaliau šia kunigiškąja malda Jėzus mums apreiškia ir suteikia neatskiriamą Tėvo ir Sūnaus „pažinimą“[45]. Tas „pažinimas“ ir yra mal- 240 dos gyvenimo slėpinys.

Santrauka

2752 *Malda reikalauja mūsų pastangų ir kovos su savimi pačiais bei su klastinguoju gundytoju. Maldos kova neatskiriama nuo „dvasinės kovos“, kuri būtina norint nuolat gyventi pagal Kristaus Dvasią: meldžiamės taip, kaip gyvename, nes gyvename taip, kaip meldžiamės.*

[39] Plg. Ef 1, 10.
[40] Plg. Jn 17, 11. 13. 19. 24.
[41] Plg. Jn 17, 6. 11. 12. 26.
[42] Plg. Jn 17, 1. 5. 10. 22. 23–26.
[43] Plg. Jn 17, 2. 4. 6. 9. 11. 12. 24.
[44] Plg. Jn 17, 15.
[45] Plg. Jn 17, 3. 6–10. 25.

2753 *Maldos kovoje turime priešintis klaidingai maldos sampratai, įvairioms mąstymo tendencijoms, savo pačių nesėkmių patirčiai. Šiuos gundymus, kurie verčia abejoti maldos naudingumu ar net jos galimybe, reikia įveikti nuolankumu, pasitikėjimu ir ištverme.*

2754 *Pagrindiniai sunkumai meldžiantis yra išsiblaškymas ir sausra. Nuo jų gelbi tikėjimas, širdies atsivertimas ir budėjimas.*

2755 *Maldai dažniausiai gresia dvi pagundos: tikėjimo stoka ir vangumas, kaip tam tikra depresijos forma, kylanti dėl ištižimo ir vedanti į nusiminimą.*

2756 *Mūsų, Dievo vaikų, pasitikėjimas išbandomas tada, kai mums atrodo, jog ne visada esame išklausomi. Evangelija mus ragina klausti, ar mūsų malda sutampa su Dvasios troškimais.*

2757 *„Be paliovos melskitės“ (1 Tes 5, 17). Melstis galima visada. Tai net gyvybiškai būtina. Malda ir krikščioniškasis gyvenimas neatskiriami.*

2758 *Į Jėzaus Valandos maldą, pagrįstai vadinamą „Aukščiausiojo Kunigo malda“,*[46] *sutraukta visa kūrimo ir išganymo ekonomija. Ši malda įkvepia didžiuosius „Tėve mūsų“ maldos prašymus.*

[46] Plg. Jn 17.

ANTRAS SKYRIUS

VIEŠPATIES MALDA: „TĖVE MŪSŲ“

2759 „Kartą Jėzus vienoje vietoje meldėsi. Jam baigus maldą, vienas mokinys paprašė: 'Viešpatie, išmokyk mus melstis, kaip ir Jonas išmokė savuosius mokinius'" (Lk 11, 1). Atsiliepdamas į tą prašymą, Viešpats patikėjo savo mokiniams ir visai Bažnyčiai pagrindinę krikščionių maldą. Šv. Lukas pateikia trumpąjį (penkių prašymų),[1] šv. Matas – išplėstąjį (septynių prašymų) tekstą.[2] Bažnyčios liturginėje tradicijoje išlaikytas šv. Mato tekstas (Mt 6, 9–13):

Tėve mūsų, kuris esi danguje,
teesie šventas tavo vardas,
teateinie tavo Karalystė,
teesie tavo valia kaip danguje, taip ir žemėje.
Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien
ir atleisk mums mūsų kaltes,
kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams.
Ir neleisk mūsų gundyti,
bet gelbėk mus nuo pikto.

2760 Labai greitai liturgijoje Viešpaties maldą tapo įprasta užbaigti doksologija: „Nes Tavo galybė ir garbė per amžius."[3] Apaštališkosios konstitucijos dar prideda pradžioje žodį „valdžia",[4]; tokia formulė šiandien pateikiama ekumeninėje maldoje. Bizantijos tradicija prieš žodį „garbė" priduria: „Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios". Romos mišiole paskutinis prašymas papildomas[5] dar viena perspektyva – palaimingos vilties[6] ir mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus atėjimo laukimu. Po to eina visų susirinkusiųjų pritarimo šūksnis arba tęsiama apaštališkųjų konstitucijų doksologija. 2855 2854

[1] Plg. Lk 11, 2–4.
[2] Plg. Mt 6, 9–13.
[3] *Didaché* 8, 2: SC 248, 174 (Funk, *Patres apostolici* 1, 20).
[4] *Constitutiones apostolicae* 7, 24, 1: SC 336, 174 (Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum* 1, 410).
[5] Plg. *Komunija*, 126, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 496.
[6] Plg. Tit 2, 13.

1 skirsnis

„VISOS EVANGELIJOS APIBENDRINIMAS“

2761 „Viešpaties malda iš tikrųjų yra visos Evangelijos apibendrinimas.“[7] Viešpats, „kaip testamentą palikęs mums tą maldos formulę, dar pridūrė: ‘Prašykite ir gausite’ (Jn 16, 24). Tad kiekvienas, nelygu prašymas, gali kreipti į dangų įvairias maldas, bet visada pradėti Viešpaties malda, kuri išlieka pagrindinė.“[8]

I. Centrinė vieta Šventajame Rašte

2762 Šv. Augustinas, parodęs, kad psalmės yra pagrindinis krikščioniškosios maldos penas ir įsilieja į „Tėve mūsų“ prašymus, taip užbaigia:

> Net jei ir visas Šventojo Rašto maldas peržiūrėsite, esu tikras, jose nerasite nieko, ko neapimtų ir neužbaigtų ta Viešpaties malda.[9]

102 2763 Visas Senasis Testamentas (Įstatymas, Pranašai ir Psalmės) išsipildė Kristuje.[10] Evangelija yra „Geroji Naujiena“. Jos pirminį skelbimą šv. Matas sutraukė į Kalno pamokslą.[11] Malda, nukreipta į mūsų Tėvą, yra to skelbimo centras. Šiame kontekste aikštėn iškyla kiekvienas Viešpaties mums paliktos maldos prašymas:

> Viešpaties malda yra tobuliausia malda [...]. Joje mes ne tik prašome visko, ko tik galime teisėtai trokšti, bet ir ta tvarka, kurios privalome laikytis trokšdami. Tad ši malda ne tik mus moko prašyti, bet ir ugdo visus mūsų jausmus.[12]

2541

1965 2764 Kalno pamokslas yra gyvenimo mokslas, Viešpaties malda yra malda, bet ir vienu, ir kitu atveju Viešpaties Dvasia suteikia mūsų troškimams, mūsų gyvenimą gaivinantiems vidiniams judesiams naują pavidalą. Jėzus 1969 savo žodžiais mus moko šio naujo gyvenimo ir moko jo prašyti maldoje. Nuo mūsų tinkamos maldos priklausys ir mūsų gyvenimas Jame.

[7] Tertulijonas, *De oratione*, 1, 6: CCL 1, 258 (PL 1, 1255).
[8] Tertulijonas, *De oratione*, 10: CCL 1, 263 (PL 1, 1268–1269).
[9] Šv. Augustinas, *Epistula* 130, 12, 22: CSEL 44, 66 (PL 33, 502).
[10] Plg. Lk 24, 44.
[11] Plg. Mt 5–7.
[12] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, q. 83, a. 9, c, ed. Leon. 9, 201.

II. „Viešpaties malda“

2765 Tradicinis pavadinimas: „Viešpaties malda“ reiškia, kad į Tėvą kreipiamos maldos mus išmokė ir mums ją dovanojo Viešpats Jėzus. Ši iš Jėzaus mūsų gauta malda išties tokia tėra vienintelė: ji yra „Viešpaties“. Viena vertus, tos maldos žodžiais vienatinis Sūnus mums perduoda Jam Tėvo duotus žodžius[13] ir yra mūsų maldos Mokytojas. Kita vertus, įsikūnijęs Žodis savo žmogiška širdimi žino, ko reikia Jo broliams ir seserims, ir tai mums apreiškia: Jis yra mūsų maldos pavyzdys. 2701

2766 Tačiau Jėzus mums paliko ne mechaniškai kartotiną formulę.[14] Kaip ir kiekvienoje žodinėje maldoje, Šventoji Dvasia Dievo žodžiu moko Dievo vaikus melstis savo Tėvui. Mūsų sūniškajai maldai Jėzus duoda ne tik žodžius, bet ir Dvasią, idant jie mumyse taptų „dvasia ir gyvenimas“ (Jn 6, 63). Negana to: kad įrodytų ir įgalintų mūsų maldą būti Dievo vaikų malda, Tėvas „atsiuntė į mūsų širdis savo Sūnaus Dvasią, kuri šaukia: '*Aba*, Tėve!'“ (Gal 4, 6). Mūsų malda išdėsto Dievui mūsų troškimus; „širdžių Tyrėjas“ Tėvas „žino Dvasios troškimus, kad ji užtaria šventuosius pagal Dievo norą“ (Rom 8, 27). „Tėve mūsų“ malda įsiterpia į slėpiningą Sūnaus ir Dvasios misiją. 690

III. Bažnyčios malda

2767 Šią nedalomą Viešpaties žodžių ir tikinčiųjų širdyse juos gyvus darančios Šventosios Dvasios dovaną Bažnyčia gavo ir ja gyveno nuo pat pradžių. Pirmosios bendruomenės Viešpaties maldą kalbėdavo „tris kartus per dieną“[15] vietoj žydų liturgijoje buvusių „aštuoniolikos palaiminimų“.

2768 Pagal Apaštalų tradiciją Viešpaties malda esmingai įsišaknijo liturginėje maldoje.

> Viešpats mus moko bendrai melstis už visus mūsų brolius. Jis juk nesako „mano Tėve“, kuris esi danguje, bet „mūsų Tėve“, idant mūsų malda taptų tartum vienos sielos malda už visą Bažnyčios kūną.[16]

[13] Plg. Jn 17, 7.
[14] Plg. Mt 6, 7; 1 Kar 18, 26–29.
[15] *Didaché* 8, 3: SC 248, 174 (Funk, *Patres apostolici*, 1, 20).
[16] Šv. Jonas Auksaburnis, *In Matthaeum*, homilia 19, 4: PG 57, 278.

Visose liturginėse tradicijose Viešpaties malda yra sudėtinė didžiųjų Valandų liturgijos dalis. Tačiau jos bažnytinis pobūdis akivaizdžiausiai atsiskleidžia trijuose įkrikščioninimo sakramentuose.

1243 2769 Viešpaties maldos perdavimas (*traditio*) *Krikšto* ir *Sutvirtinimo* metu ženklina naują gimimą dieviškajam gyvenimui. Kadangi krikščioniškoji malda yra kalbėjimas Dievui paties Dievo žodžiais, tai „gyvu Dievo žodžiu" atgimusieji (1 Pt 1, 23) mokosi šauktis savo Tėvo tuo vienu žodžiu, kurį Jis visada išklauso. Dabar jie gali tai padaryti, nes jų širdyse, jų ausyse, jų lūpose, visoje jų kaip Dievo vaikų būtyje buvo įspaustas neišdildomas Šventosios Dvasios Patepimo antspaudas. Dėl to daugelis „Tėve mūsų" maldos Bažnyčios tėvų komentarų yra skiriami katechumenams ir naujatikiams. Kai Bažnyčia meldžiasi Viešpaties maldos žodžiais, tai visada meldžiasi ir gailestingumo sulaukia „naujagimių" tauta.[17]

1350 2770 *Eucharistinėje liturgijoje* Viešpaties malda tampa visos Bažnyčios malda. Tada atsiskleidžia visa jos prasmė ir veiksmingumas. Įterpta tarp anaforos (Eucharistijos maldos) ir komunijos, ji, viena vertus, apima visus epiklezėje išreikštus prašymus ir užtarimus, kita vertus – klebena duris į dangaus karalystės puotą, iš anksto išgyvenamą sakramentinėje komunijoje.

2771 Eucharistijoje taip pat atsiveria *eschatologinis* Viešpaties maldos
1403 prašymų pobūdis. Tai malda, būdinga „paskutiniams laikams", išganymo metui, prasidėjusiam Šventosios Dvasios išliejimu ir pasibaigsiančiam Viešpaties sugrįžimu. Į Tėvą kreipiami prašymai skiriasi nuo Senosios Sandoros maldos, nes remiasi nukryžiuotame ir prisikėlusiame Kristuje vieną kartą visiems laikams įvykusio išganymo slėpiniu.

1820 2772 Iš to nepajudinamo tikėjimo trykšta kiekviename iš septynių prašymų slypinti viltis. Jie išreiškia dabartinio – kantrybės ir laukimo – meto dejones, kol „dar nepasirodė, kas būsime" (1 Jn 3, 2)[18]. Eucharistija ir „Tėve mūsų" krypsta į Viešpaties atėjimą: „kol jis ateis" (1 Kor 11, 26).

[17] Plg. 1 Pt 2, 1–10.
[18] Plg. Kol 3, 4.

Santrauka

2773 *Atsiliepdamas į savo mokinių prašymą („Viešpatie, išmokyk mus melstis“: Lk 11, 1), Jėzus jiems patikėjo pagrindinę krikščionių maldą – „Tėve mūsų“.*

2774 *„Viešpaties malda iš tikrųjų yra visos Evangelijos apibendrinimas“*[19]*, „tobuliausia malda“*[20]*. Ji užima centrinę vietą Šventajame Rašte.*

2775 *Ji vadinama „Viešpaties malda“, nes yra mūsų gauta iš Viešpaties Jėzaus – mūsų maldos Mokytojo ir pavyzdžio.*

2776 *Viešpaties malda yra iškiliausia Bažnyčios malda, sudėtinė didžiųjų Valandų liturgijos ir įkrikščioninimo sakramentų – Krikšto, Sutvirtinimo, Eucharistijos – dalis. Įterpta į Eucharistiją, ji atskleidžia „eschatologinį“ savo prašymų pobūdį, su viltimi laukdama Viešpaties, „kol jis ateis“ (1 Kor 11, 26).*

2 skirsnis

„TĖVE MŪSŲ, KURIS ESI DANGUJE“

I. „Drįstame artintis, visiškai pasitikėdami“

2777 Romos liturgijoje eucharistinis susirinkimas kviečiamas melstis „Tėve mūsų“ malda su sūniška meile; Rytų liturgijoje yra panašių posakių: „išdrįsti visiškai pasitikint“, „padaryk mus vertus“. Iš degančio krūmo Mozei buvo pasakyta: „Neik arčiau! Nusiauk sandalus“ (Iš 3, 5). Tą dieviškojo šventumo slenkstį peržengti galėjo tiktai Jėzus, kuris, „nuplovęs nuodėmes“ (Žyd 1, 3), atveda mus priešais Tėvo veidą: „Štai aš ir mano vaikai, kuriuos davė man Dievas“ (Žyd 2, 13):

> Savo, kaip vergų, suvokta padėtis verstų mus slėptis po žeme, ir mūsų žemiškasis būvis pavirstų dulkėmis, jei paties mūsų Tėvo galia ir Jo Sūnaus Dvasia neragintų mūsų šaukti: „Aba, Tėve!“ (Rom 8, 15). [...] Kada gi silpnas mirtingasis išdrįstų Dievą vadinti savo Tėvu, jei žmogaus iš vidaus neįkvėptų dangaus galybė?[21] 270

[19] Tertulijonas, *De oratione*, 1, 6: CCL 1, 258 (PL 1, 1255).
[20] Šv. Tomas Akvinietis, *Summa theologiae*, 2–2, 83, 9, c, ed. Leon. 9, 201.
[21] Šv. Petras Auksažodis, *Sermo* 71, 3: CCL 24A, 425 (PL 52, 401).

2778 Nusakyti Dvasios galiai, kuri mus atveda prie Viešpaties maldos, Rytų ir Vakarų liturgijos vartoja gražų ir labai krikščionišką žodį:
2828 *parrēsia*, žymintį neapsimestinį paprastumą, sūnišką pasitikėjimą, džiugų tikrumą, nuolankią drąsą, tikrumą, jog esi mylimas.[22]

II. „Tėve!"

2779 Kad šis pirmas Viešpaties maldos postūmis taptų mūsų dalimi, naudinga nuolankiai apvalyti savo širdį nuo kai kurių klaidingų „šio pasaulio" požiūrių. *Nuolankumas* leidžia mums suprasti, kad „Tėvo niekas nepažįsta, tik Sūnus ir kam Sūnus panorės apreikšti" (Mt 11, 27), tai yra „mažutėliams" (Mt 11, 25). Širdį reikia *apvalyti* nuo mūsų kultūros ir mūsų pačių suformuotų tėvo ir motinos įvaizdžių, kurie turi įtakos
239 mūsų santykiui su Dievu. Dievas, mūsų Tėvas, neaprėpiamas sukurtojo pasaulio sąvokomis. Šiuo atžvilgiu Jam taikyti ar Jam priešpriešinti mūsų idėjas reikštų kurti stabus, kad jie būtų garbinami arba atmetami. Melstis Tėvui reiškia įžengti į Jo slėpinį: į tai, koks Jis pats yra ir kokį mums Jį apreiškė Sūnus:

> Žodžiai „Dievas Tėvas" niekam nebuvo apreikšti. Net kai Mozė paklausė Dievą, kas Jis esąs, išgirdo kitą vardą. Mums tas vardas buvo apreikštas Sūnuje: Sūnaus vardas suponuoja Tėvo vardą.[23]

240 2780 Mes galime Dievo šauktis: „Tėve!", nes *Jį mums apreiškė* žmogumi tapęs Jo Sūnus, o Jo Dvasia leidžia mums Jį pažinti. Nei žmogus negali suvokti, nei angelų galybės suprasti asmeninio Sūnaus ir Tėvo santykio,[24] o Sūnaus Dvasia leidžia jame dalyvauti mums, kurie tikime, kad Jėzus yra Kristus ir kad mes esame gimę iš Dievo.[25]

2665 2781 Kai meldžiamės Tėvui, *esame bendrystėje* su Juo ir su Jo Sūnumi Jėzumi Kristumi.[26] Tada vis iš naujo stebėdamiesi Jį pažįstame ir pripažįstame. Pirmuoju Viešpaties maldos žodžiu, prieš jam tampant maldavimu, yra pašlovinimas Dievas, nes Dievui atiduodame garbę, kad

[22] Plg. Ef 3, 12; Žyd 3, 6; 4, 16; 10, 19; 1 Jn 2, 28; 3, 21; 5, 14.
[23] Tertulijonas, *De oratione*, 3, 1: CCL 1, 258–259 (PL 1, 1257).
[24] Plg. Jn 1, 1.
[25] Plg. 1 Jn 5, 1.
[26] Plg. 1 Jn 1, 3.

pripažįstame Jį „Tėvu“, tikruoju Dievu. Mes Jam dėkojame, kad apreiškė mums savo vardą, leido tuo tikėti ir mumyse apsigyveno.

2782 Mes galime garbinti Tėvą, nes, mus *padarydamas įvaikiais* savo vienatiniame Sūnuje, Jis leido mumyse atgimti Jo gyvenimui: Krikštu 1267
Jis mus įtraukia į savo Pateptojo – Kristaus – Kūną, o iš Galvos į narius išsiliejančios savo Dvasios Patepimu daro „pateptaisiais“:

> Dievas, iš anksto paskyręs mus tapti įvaikiais, padarė mus panašius į Kristaus garbingąjį Kūną. Taip ir jūs, tapę Kristaus [Pateptojo] dalininkais, teisėtai esate vadinami „pateptaisiais“.[27]

> Naujas, atgimęs ir savo Dievui Jo malone sugrąžintas žmogus pirmiausia taria „Tėve“, nes yra tapęs sūnumi.[28]

2783 Viešpaties malda mums *apreiškia mus pačius*, apreikšdama 1701
mums Tėvą:[29]

> O žmogau, tu nedrįsai veido pakelti į dangų, buvai akis nuleidęs į žemę ir staiga gavai Kristaus malonę: visos tavo nuodėmės tau buvo atleistos. Iš blogo tarno tapai geru sūnumi. [...] Tad pakelk akis į Tėvą, kuris per savo Sūnų tave atpirko, ir tark: „Tėve mūsų!“ [...] Bet nereikalauk sau ypatingų teisių. Ypatingu būdu Jis yra vien tik Kristaus Tėvas, tuo tarpu mes esame Jo kūriniai. Tad ir tu, gavęs malonę, sakyk: „Tėve mūsų“, kad būtum vertas būti Jo sūnus.[30]

2784 Ta neužtarnauta įvaikystės dovana iš mūsų reikalauja nuolatinio 1428
atsivertimo ir *naujo gyvenimo*. Malda mūsų Tėvui turi išugdyti dvi pagrindines nuostatas:

Troškimą ir valią būti panašiems į Jį. Buvome sukurti pagal Jo paveikslą, ir per malonę tas panašumas buvo mums grąžintas, ir mes 1997
turime į tai atsiliepti:

> Atsiminkime, kad, vadindami Dievą „mūsų Tėvu“, privalome elgtis kaip Dievo vaikai.[31]

[27] Šv. Kirilas Jeruzalietis, *Catecheses mystagogicae*, 3, 1: SC 126, 120 (PG 33, 1088).
[28] Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *De dominica Oratione*, 9: CCL 3A, 94 (PL 4, 541).
[29] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.
[30] Šv. Ambraziejus, *De sacramentis*, 5, 19: CSEL 73, 66 (PL 16, 450).
[31] Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *De dominica Oratione*, 11: CCL 3A, 96 (PL 4, 543).

Negalite savo Tėvo vadinti visokio gėrio Dievu, jei jūsų širdis negailestinga ir nežmoniška, nes tokiu atveju jūs neturite dangiškojo Tėvo gerumo žymės.[32]

Reikia be paliovos kontempliuoti Tėvo grožį ir juo išpuošti savo sielą.[33]

2562 2785 *Nuolankią ir pasitikinčią širdį*, kuri leidžia mums pasidaryti „kaip vaikams" (Mt 18, 3), nes Tėvas apsireiškia „mažutėliams" (Mt 11, 25):

[„Tėve mūsų"] yra žvilgsnis į patį Dievą, kaitri meilės ugnis. Siela joje ištirpsta ir paskęsta šventoje meilėje, ir kalbasi su Dievu kaip su tikru Tėvu labai intymiai ir švelniai, kaip gali tik mylintis vaikas.[34]

„Tėve mūsų": tas vardas sužadina mūsų ir meilę, ir karštą maldą, [...] ir viltį gauti, ko prašysime [...]. Ko gi Jis iš tiesų galėtų neduoti savo prašantiems vaikams, jeigu iš anksto jiems leido būti savo paties vaikais?[35]

III. Tėve „mūsų"

443 2786 Kreipiamės į Dievą: Tėve „mūsų". Tuo įvardžiu išreiškiama ne savastis, o visai naujas santykis su Dievu.

2787 Kai sakome Tėve „mūsų", pirmiausia pripažįstame, kad visus pranašų paskelbtus Jo meilės pažadus Kristus įgyvendino *Naujojoje ir*
782 *amžinoje Sandoroje*: mes tapome „Jo" tauta, ir dabar Jis yra „mūsų" Dievas. Tas naujas santykis – tai abipusės priklausomybės dovana: į Jėzaus Kristaus mums dovanotą „tiesą ir malonę"[36] turime atsiliepti meile ir ištikimybe.[37]

2788 Kadangi Viešpaties malda yra Jo tautos „paskutinių laikų" malda, įvardžiu „mūsų" taip pat išreiškiama viltis, jog tikrai išsipildys ir paskutinis Dievo pažadas: naujojoje Jeruzalėje Jis pasakys nugalėtojui: „Aš būsiu jam Dievas, o jis bus man sūnus" (Apr 21, 7).

2789 Melsdamiesi „mūsų" Tėvui, mes asmeniškai kreipiamės į mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėvą. Mes nedalijame dievystės, nes Tėvas

[32] Šv. Jonas Auksaburnis, *De angusta porta et in Orationem dominicam*, 3: PG 51, 44.
[33] Šv. Grigalius Nisietis, *Homiliae in Orationem dominicam*, 2, in: *Gregorii Nysseni opera*, ed. W. Jaeger, H. Langerbeck, v. 7/2, Leidenas, 1992, p. 30 (PG 44, 1148).
[34] Šv. Jonas Kasijonas, *Conlatio* 9, 18, 1: CSEL 13, 265–266 (PL 49, 788).
[35] Šv. Augustinas, *De sermone Domini in monte*, 2, 4, 16: CCL 35, 106 (PL 34, 1276).
[36] Plg. Jn 1, 17.
[37] Plg. Oz 2, 21–22; 6, 1–6.

yra Jos „šaltinis ir pradžia“, o tik išpažįstame, kad Sūnus yra amžinai 245
Jo gimdomas ir kad iš Jo kyla Šventoji Dvasia. Taip pat nesuplakame į
viena Asmenų, nes išpažįstame, jog mūsų bendrystė su Dievu yra bend-
rystė su Tėvu ir Jo Sūnumi, Jėzumi Kristumi, jų vienintelėje Šventojoje
Dvasioje. *Švenčiausioji Trejybė* yra vienesmė ir nedaloma. Melsdamiesi 253
Tėvui, mes garbiname bei šloviname ir Jį, ir Sūnų, ir Šventąją Dvasią.

2790 Įvardis „mūsų“ žymi daugeliui bendrą tikrovę. Tėra vienas Die-
vas, ir Jį Tėvu pripažįsta žmonės, kurie, tikėdami į Jo vienatinį Sūnų,
yra Jame atgimę iš vandens ir Šventosios Dvasios.[38] Tą naują Dievo ir
žmonių bendrystę įkūnija *Bažnyčia*; suvienyta su vienatiniu Sūnumi, 787
„pirmgimiu iš daugelio brolių“ (Rom 8, 29), ji yra bendrystėje su vienu
ir vieninteliu Tėvu vienoje ir vienintelėje Šventojoje Dvasioje.[39] Melsda-
mas „mūsų“ Tėvą, kiekvienas pakrikštytasis meldžiasi šioje bendrystė-
je: „Visi įtikėjusieji buvo vienos širdies ir vienos sielos“ (Apd 4, 32).

2791 Dėl to, nepaisant tarp krikščionių esamų nesutarimų, malda 821
„mūsų“ Tėvui išlieka bendrasis gėris ir primygtinis raginimas visiems
pakrikštytiesiems. Vienijami tikėjimo į Kristų ir Krikšto, jie turi daly-
vauti Jėzaus maldoje už Jo mokinių vienybę.[40]

2792 Pagaliau jei tikrai meldžiamės „mūsų Tėvui“, tai atsisakome in-
dividualizmo, nes iš jo mus išlaisvina mūsų priimama meilė. Įvardis
„mūsų“ Viešpaties maldos pradžioje ir kiti jo linksniai paskutiniuose
keturiuose prašymuose nieko neišskiria. Kad tas „mūsų“ būtų tariamas
kaip tiesa,[41] turime įveikti savo nesutarimus ir prieštaravimus.

2793 Pakrikštytieji negali melstis „mūsų“ Tėvui, neprimindami Jam
visų žmonių, už kuriuos Jis yra atidavęs savo mylimąjį Sūnų. Dievo 604
meilė neturi ribų, tokia pat turi būti mūsų malda.[42] Malda „mūsų“ Tė-
vui mums atveria Kristuje Jo parodytos meilės užmojį: reikia melstis su
visais žmonėmis ir už visus, kurie dar Jo nepažįsta, kad jie būtų suburti
į vienybę.[43] Tas dieviškas rūpinimasis visais žmonėmis ir visa kūrinija

[38] Plg. 1 Jn 5, 1; Jn 3, 5.
[39] Plg. Ef 4, 4–6.
[40] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Unitatis redintegratio*, 8: AAS 57 (1965) 98; *Ibid.*, 22: AAS 57 (1965) 105–106.
[41] Plg. Mt 5, 23–24; 6, 14–15.
[42] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekl. *Nostra aetate*, 5: AAS 58 (1966) 743–744.
[43] Plg. Jn 11, 52.

įkvėpdavo visus didžiuosius maldos žmones: jis turi suteikti meilės platybės ir mūsų maldai, kai drįstame tarti: Tėve „mūsų".

IV. „Kuris esi danguje"

326 2794 Šie Biblijos žodžiai žymi ne vietą („erdvę"), bet buvimo būdą; reiškia ne Dievo tolybę, bet Jo didybę. Mūsų Tėvas yra ne „kur kitur". Jis yra „virš" visa, ką galime mąstyti apie Jo šventumą. Būdamas triskart Šventas, Jis labai artimas nuolankiai ir gailesčio kupinai širdžiai:

> Žodžius *Tėve mūsų, kuris esi danguje* gerai supranta teisiųjų širdys, kuriose Dievas gyvena kaip savo šventovėje. Užtat ir besimeldžiantysis trokšta, kad jame apsigyventų Tas, kurio jis šaukiasi.[44]

> „Dangumi" būti gali ir žmonės, nešiojantys dangiškojo pasaulio paveikslą, kuriuose apsigyvena ir su kuriais vaikšto Dievas.[45]

2795 Dangaus simbolis mums primena Sandoros slėpinį, kuriuo gyvename melsdamiesi savo Dievui. Jis yra danguje – tai Jo buveinė,
1024 tad Tėvo namai yra ir mūsų „tėvynė". Iš Sandoros žemės mus ištrėmė nuodėmė,[46] pas Tėvą, į dangų sugrąžina širdies atsivertimas.[47] Kristuje buvo sutaikinti dangus ir žemė,[48] nes pats Sūnus „nužengė iš dangaus" ir savo Kryžiumi, Prisikėlimu bei Žengimu į dangų leido ir mums drauge su Juo pakilti į dangų.[49]

2796 Kai Bažnyčia meldžiasi: „Tėve mūsų, kuris esi danguje", ji išpa-
1003 žįsta, jog mes jau esame Dievo tauta, pasodinta danguje su Kristumi Jėzumi,[50] su Kristumi paslėpta Dieve,[51] ir drauge „dūsaujame, trokšdami ant viršaus apsivilkti savo buveine iš dangaus" (2 Kor 5, 2):[52]

> Krikščionys gyvena kūne, bet ne pagal kūną; dienas leidžia žemėje, bet yra dangaus piliečiai.[53]

[44] Šv. Augustinas, *De sermone Domini in monte*, 2, 5, 18: CCL 35, 108–109 (PL 34, 1277).
[45] Šv. Kirilas Jeruzalietis, *Catecheses mystagogicae*, 5, 11: SC 126, 160 (PG 33, 1117).
[46] Plg. Pr 3.
[47] Plg. Jer 3, 19 – 4, 1a; Lk 15, 18. 21.
[48] Plg. Iz 45, 8; Ps 85, 12.
[49] Plg. Jn 12, 32; 14, 2–3; 16, 28; 20, 17; Ef 4, 9–10; Žyd 1, 3; 2, 13.
[50] Plg. Ef 2, 6.
[51] Plg. Kol 3, 3.
[52] Plg. Fil 3, 20; Žyd 13, 14.
[53] *Epistula ad Diognetum*, 5, 8–9: SC 33, 62–64 (Funk 1, 398).

Santrauka

2797 *Kas meldžiasi „Tėve mūsų“ malda, tam turi būti būdingos tokios nuostatos kaip paprastas ir tvirtas pasitikėjimas, nuolankus ir džiugus saugumo jausmas.*

2798 *Mes galime Dievo šauktis: „Tėve“, nes Jį mums apreiškė žmogumi tapęs Jo Sūnus, į kurį Krikštu įtraukti tapome Dievo įvaikiais.*

2799 *Viešpaties malda leidžia mums bendrauti su Tėvu ir Jo Sūnumi, Jėzumi Kristumi; drauge ji mums apreiškia mus pačius.*[54]

2800 *Malda mūsų Tėvui turi ugdyti mūsų norą tapti į Jį panašiems, taip pat nuolankią ir pasitikinčią širdį.*

2801 *Sakydami, Tėve „mūsų“, šaukiamės Naujosios Sandoros Jėzuje Kristuje, Švenčiausiosios Trejybės bendrystės ir dieviškosios meilės, per Bažnyčią aprėpiančios visą pasaulį.*

2802 *„Kuris esi danguje“: šie žodžiai reiškia ne vietą, bet Dievo didybę ir Jo buvimą teisiųjų širdyse. Dangus, Tėvo namai, yra tikroji tėvynė, kurios siekiame ir kuriai jau priklausome.*

3 skirsnis

SEPTYNI PRAŠYMAI

2803 Stodami Dievo, mūsų Tėvo, akivaizdon, kad Jį garbintume, mylėtume ir šlovintume, įvaikystės Dvasia pažadina mūsų širdyse septynis prašymus, septynis pašlovinimus. Pirmi trys, daugiau dieviškieji, priartina prie Dievo garbės, keturi paskutiniai yra tarytum keliai, vedantys pas Jį, ir mūsų skurdą paveda Jo malonei. „Bedugnė šaukia bedugnei“ (Ps 42, 8). 2627

2804 Pirmieji prašymai mus kreipia į Dievą dėl Jo paties: *tavo* vardas, *tavo* karalystė, *tavo* valia! Meilei būdinga pirmiausia galvoti apie Tą, kurį mylime. Nė viename iš tų trijų prašymų neminime „savęs“, mus pagauna mylimojo Sūnaus „karštas troškimas“, net „nerimas“ dėl

[54] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042.

Jo Tėvo garbės:[55] „Teesie šventas [...]. Teateinie [...]. Teesie...“ Tie trys maldavimai jau yra išklausyti Gelbėtojo Kristaus aukoje, o dabar, kol Dievas nėra tapęs viskas visame kame,[56] jie su viltimi krypsta į jų galutinį įgyvendinimą.

2805 Kiti prašymai panašūs į kai kurias eucharistines epiklezes: jais
1105 atnašaujami mūsų lūkesčiai ir patraukiamas gailestingojo Tėvo žvilgsnis. Jie kyla iš mūsų pačių ir rūpi mums jau dabar, šiame pasaulyje: „Duok *mums* [...], atleisk *mums* [...], neleisk *mūsų* [...], gelbėk *mus*...“ Ketvirtas ir penktas prašymas susijęs su mūsų gyvenimu kaip tokiu: prašome mus pamaitinti ir išgydyti iš nuodėmės, du paskutiniai – su mūsų kova dėl gyvenimo pergalės, su pačia maldos kova.

2656–2658 2806 Trys pirmieji prašymai stiprina mūsų tikėjimą, pripildo mus vilties, uždega meile. Kaip kūriniai, o dar labiau kaip nusidėjėliai, turime melsti už save, už pasaulio ir istorijos ribojamus „mus“, kuriuos pavedame neišmatuojamai Dievo meilei. Juk per Kristaus vardą ir Šventosios Dvasios karalystę mūsų Tėvas įgyvendina savąjį mūsų ir viso pasaulio išganymo planą.

2142–2159 ## I. „Teesie šventas tavo vardas“

2807 Pasakymą „teesie šventas“ šiuo atveju reikia suprati ne tiek priežasties prasme (tik Dievas pašventina, daro šventą), kiek pirmiausia vertinimo prasme, būtent pripažinti ką nors šventu, elgtis kaip su šventu.
2097 Todėl garbinant šis prašymas ne kartą suprantamas kaip šlovinimas ir dėkojimas.[57] Tačiau Jėzus mus moko prašyti geidžiamąja nuosaka, kad tai būtų ir Dievą, ir žmogų apimantis prašymas, troškimas ir laukimas. Jau maldos pirmuoju prašymu esame panardinami į giliausią Jo dievystės slėpinį ir mūsų žmogystės išganymo vyksmą. Mūsų prašymas, kad Jo vardas būtų šventas, mus įtraukia į tai, ką „jis panorėjo iš anksto nutarti“ (Ef 1, 9), „kad būtume šventi ir nesutepti jo akivaizdoje“ (Ef 1, 4).

203, 432 2808 Dievas apreiškia savo vardą lemiamais išganymo ekonomijos momentais ir apreiškia jį įgyvendindamas savo darbą. Tas darbas

[55] Plg. Lk 22, 15; 12, 50.
[56] Plg. 1 Kor 15, 28.
[57] Plg. Ps 111, 9; Lk 1, 49.

tampa tikrove mums ir mumyse tik tada, kai mūsų ir mumyse Jo vardas pripažįstamas šventu.

2809 Dievo šventumas yra nepasiekiama Jo amžinojo slėpinio gelmė. Kas apie jį buvo apreikšta kūrinijoje ir istorijoje, tai Šventasis Raštas vadina *garbe*, Jo didybės spindesiu.[58] Sukurdamas žmogų „pagal savo 293
paveikslą ir panašumą“ (Pr 1, 26), Dievas jį apvainikavo garbe,[59] tačiau nusidėdamas žmogus „stokoja Dievo garbės“.[60] Dėl to Dievas rodo savo 705
šventumą, apreikšdamas ir dovanodamas savo vardą, kad atnaujintų žmogų „pagal jo Kūrėjo paveikslą“ (Kol 3, 10).

2810 Abraomui duotu pažadu ir jį lydinčia priesaika[61] Dievas įsipareigoja, tačiau savo vardo neatskleidžia. Tik Mozei jį praskleidžia[62] ir parodo visos tautos akyse, išvaduodamas ją iš egiptiečių: „Jis šlovingai nugalėjo“ (Iš 15, 1). Po Sinajuje sudarytos Sandoros ta tauta yra „Jo“ ir turi būti „šventa tauta“ (arba pašventinta – hebrajiškai tai tas pats 63
žodis),[63] nes joje gyvena Dievo vardas.

2811 Nors Šventasis Dievas[64] vis iš naujo jai duoda savo šventąjį Įstatymą, nors Viešpats „dėl savo švento vardo“ yra kantrus, tauta nusigręžia nuo Izraelio Šventojo ir „išniekina Jo vardą tautų akyse“[65]. Dėl to 2143
Senosios Sandoros teisieji, iš tremties grįžę vargdieniai ir pranašai degte degė uolumu dėl Jo vardo.

2812 Pagaliau Šventojo Dievo kaip Gelbėtojo vardas mums buvo ap- 434
reikštas Jėzuje, duotas kūno pavidalu:[66] apreikštas tuo, kas Jis Yra, apreikštas Jo žodžiu ir auka.[67] Tai Jo – Aukščiausiojo Kunigo – maldos esmė: Šventasis Tėve, „dėl jų aš pašventinu save, kad ir jie būtų pašventinti tiesa“ (Jn 17, 19). Kadangi Jėzus pats „pašventina“ savo vardą,[68] Jis

[58] Plg. Ps 8; Iz 6, 3.
[59] Plg. Ps 8, 6.
[60] Plg. Rom 3, 23.
[61] Plg. Žyd 6, 13.
[62] Plg. Iš 3, 14.
[63] Plg. Iš 19, 5–6.
[64] Plg. Kun 19, 2: „Būkite šventi, nes aš VIEŠPATS, jūsų Dievas, esu šventas.“
[65] Plg. Ez 20; 36.
[66] Plg. Mt 1, 21; Lk 1, 31.
[67] Plg. Jn 8, 28; 17, 8; 17, 17–19.
[68] Plg. Ez 20, 39; 36, 20–21.

mums „apreiškia" Tėvo vardą.[69] Baigiantis Jo Velykoms, Tėvas Jam duoda vardą, kilniausią iš visų vardų: Jėzus yra Viešpats Dievo Tėvo šlovei.[70]

2813 Krikšto vandeniu mes buvome „nuplauti, pašventinti, nuteisinti Viešpaties Jėzaus Kristaus vardu ir mūsų Dievo Dvasia" (1 Kor 6, 11). Mūsų Tėvas „mus pašaukė [...] šventėjimui" (1 Tes 4, 7) per visą mūsų
2013 gyvenimą; kadangi Jo dėka ir mes esame „Kristuje Jėzuje, kuris mums tapo [...] pašventimu" (1 Kor 1, 30), tai Dievo garbei ir mūsų gyvenimui svarbu, kad Jo vardas mumyse ir mūsų būtų pripažįstamas kaip šventas. Todėl taip karštai tariame savo pirmąjį prašymą.

> Kas galėtų pašventinti Dievą, jeigu Jis pats šventina? Bet kadangi Jis pasakė: „Būsite šventi, nes aš esu šventas" (Kun 11, 45), prašome ir maldaujame, kad, būdami pašventinti Krikštu, ištvermingai išliktume tokie, kokie pradėjome būti. To prašome kasdien, nes mums būtina kasdien šventėti, kad, kasdien nusidėdami, savo nuodėmes nuplautume šventumu [...]. Mes meldžiame, kad šis šventumas mumyse išliktų.[71]

2045 2814 Nuo mūsų *gyvenimo* ir nuo mūsų *maldos* neatskiriamai priklauso, ar Jo vardas bus šventu pripažįstamas tautose:

> Mes prašome Dievą, kad Jo vardas visiems būtų šventas, nes savo šventumu Jis gelbi ir šventina visą kūriniją. [...] Tas vardas teikia išganymą pražuvusiam pasauliui, bet mes prašome, kad šis Dievo vardas būtų mumyse pašventintas *mūsų gyvenimu*. Juk jeigu mes gyvename dorai, Dievo vardas esti šlovinamas; bet jei gyvename nedorai, jam yra piktžodžiaujama, kaip sakė apaštalas: „Dėl jūsų piktžodžiauja Dievo vardui pagonys" (Rom 2, 24).[72] Tad mes meldžiamės, kad mūsų sielos būtų vertos tapti šventos, kaip yra šventas mūsų Dievo vardas.[73]

> Kai sakome: „Teesie šventas tavo vardas", prašome, kad jis būtų šventu laikomas ne tik mumyse, esančiuose Dieve, bet ir kituose, kurių dar laukia Dievo malonė, idant paklustume įsakymui melstis už visus, net už savo priešus. Todėl, prašydami: „Teesie šventas tavo vardas" ir nepridėdami žodžio „mumyse", prašome, kad toks jis būtų visuose žmonėse.[74]

[69] Plg. Jn 17, 6.
[70] Plg. Fil 2, 9–11.
[71] Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *De dominica Oratione*, 12: CCL 3A, 96–97 (PL 4, 544).
[72] Plg. Ez 36, 20–22.
[73] Šv. Petras Auksažodis, *Sermo* 71, 4: CCL 24A, 425 (PL 52, 402).
[74] Tertulijonas, *De oratione*, 3, 4: CCL 1, 259 (PL 1, 1259).

2815 Tas prašymas, kaip ir kiti šeši, kuriuos jis apima, buvo išklausytas *dėl Kristaus maldos*. Malda mūsų Tėvui yra mūsų malda tada, kai meldžiamės Jėzaus „*vardu*“.[75] Savo Aukščiausiojo Kunigo maldoje Jėzus prašo: „Šventasis Tėve, išlaikyk ištikimus savo vardui visus, kuriuos esi man pavedęs“ (Jn 17, 11). 2750

II. „Teateinie tavo karalystė“

2816 Naujajame Testamente žodis *basileia* gali būti verčiamas kaip „karališkumas“ (suvokiant jį abstrakčiai), „karalystė“ (suvokiant konkrečiai) arba „karaliavimas“ (kaip veiksmas). Dievo karalystė jau yra čia. Ji prisiartino įsikūnijusiame Žodyje, yra skelbiama visoje Evangelijoje, atėjo per Kristaus mirtį ir Prisikėlimą. Po Paskutinės vakarienės Dievo karalystė ateina Eucharistijoje ir yra tarp mūsų. Karalystė ateis šlovingai, kai Kristus ją perduos Tėvui: 541 2632 560 1107

> Dievo karalystė gali būti ir pats Kristus, kurio kasdien trokštame, kurio greito atėjimo nekantriai laukiame. Kadangi Jis yra mūsų Prisikėlimas, nes Jame prisikelsime, tai Jis gali būti ir Dievo karalystė, nes Jame karaliausime.[76]

2817 Tas prašymas yra „*Marana tha*“ – Dvasios ir Sužadėtinės kvietimas: „Ateik, Viešpatie Jėzau“: 451, 2632 671

> Net jei šioje maldoje ir nebūtų reikalaujama prašyti Karalystės atėjimo, savaime patys jos šauktumės, nekantriai laukdami išsipildant mūsų vilčių. Kankinių sielos po altoriumi didžiu balsu šaukiasi Viešpaties: „Kaip ilgai, Šventasis ir Teisusis Valdove, neteisi ir nekeršysi už mūsų kraują žemės gyventojams?!“ (Apr 6, 10). Jie būtinai turi sulaukti teisingumo laikų pabaigoje. Viešpatie, tegu kuo greičiau ateina Tavo karalystė![77]

2818 Viešpaties maldoje pirmiausia trokštama galutinio Dievo karalystės atėjimo, Kristui sugrįžus.[78] Tačiau šis troškimas neatleidžia Bažnyčios nuo jos misijos pasaulyje, atvirkščiai, dar labiau ją įpareigoja. Juk po Sekminių Karalystės atėjimas yra darbas Viešpaties Dvasios, „kuri išbaigia Jo darbą, pašventindama pasaulį“[79]. 769

[75] Plg. Jn 14, 13; 15, 16; 16, 24. 26.

[76] Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *De dominica Oratione*, 13: CCL 3A, 97 (PL 4, 545).

[77] Tertulijonas, *De oratione*, 5, 2–4: CCL 1, 260 (PL 1, 1261–1262).

[78] Plg. Tit 2, 13.

[79] *IV Eucharistijos malda*, 118, in: *Romos mišiolas*, *I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 488.

2046 2819 „Dievo Karalystė [...] [yra] teisumas, ramybė ir džiaugsmas Šventojoje Dvasioje“ (Rom 14, 17). Paskutiniai laikai, kuriais mes gyve-
2516 name, yra Šventosios Dvasios išliejimo metas. Dabar vyksta lemiamoji kova tarp „kūno“ ir Dvasios:[80]

2519 Tik tyra širdis gali nesvyruodama tarti: „Teateinie tavo karalystė.“ Kas išgirdo Pauliaus žodžius: „Tegu nebeviešpatauja jūsų mirtingame kūne nuodėmė“ (Rom 6, 12), kieno veiksmai, mintys ir žodžiai išliko tyri, tas gali Dievui tarti: „Teateinie tavo karalystė“.[81]

2820 Šventosios Dvasios vadovaujami, krikščionys turi daryti skirtu-
1049 mą tarp Dievo karalystės augimo ir kultūros bei visuomenės, kurioms jie priklauso, pažangos. Tas skirtumas nereiškia atskyrimo. Žmogaus pašaukimas amžinajam gyvenimui ne panaikina, o tik padidina jo pareigą panaudoti visas iš Kūrėjo gautas jėgas ir priemones, idant šiame pasaulyje jos tarnautų teisingumui ir taikai.[82]

2746 2821 Tas prašymas išsakomas ir išklausomas *Jėzaus* maldoje,[83] sudabartinamas ir yra veiksmingas Eucharistijoje, duoda savo vaisių naujajame gyvenime pagal palaiminimus.[84]

III. „Teesie tavo valia kaip danguje, taip ir žemėje“

851 2822 Tokia yra mūsų Tėvo valia, „kad visi žmonės būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą“ (1 Tim 2, 4). Jis „kantriai elgiasi [...], nenorė-
2196 damas, kad kuris pražūtų“ (2 Pt 3, 9).[85] Jo įsakymas, kuris apima visus kitus ir mums apreiškia visą Jo valią, yra mylėti vienas kitą, kaip Jis mus mylėjo.[86]

59 2823 Jis paskelbė „mums savo valios paslaptį, kaip jis panorėjo iš anksto nutarti jame, [...] visa, kas yra danguje ir žemėje, iš naujo suvie-

[80] Plg. Gal 5, 16–25.
[81] Šv. Kirilas Jeruzalietis, *Catecheses mystagogicae*, 5, 13: SC 126, 162 (PG 33, 1120).
[82] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Pastorac. konst. *Gaudium et spes*, 22: AAS 58 (1966) 1042–1044; *Ibid.*, 32: AAS: 58 (1966) 1051; *Ibid.*, 39: AAS 58 (1966) 1057; *Ibid.*, 45: AAS 58 (1966) 1065–1066; Paulius VI, Apašt. parag. *Evangelii nuntiandi*, 31: AAS 68 (1976) 26–27.
[83] Plg. Jn 17, 17–20.
[84] Plg. Mt 5, 13–16; 6, 24; 7, 12–13.
[85] Plg. Mt 18, 14.
[86] Plg. Jn 13, 34; 1 Jn 3; 4; Lk 10, 25–37.

nyti Kristuje tartum galvoje. Jame esame tapę paveldėtojais, iš anksto paskirti sutvarkymu to, kuris visa veikia pagal savo valios nutarimą“ (Ef 1, 9–11). Mes nepaliaudami prašome, kad tas maloningas nutarimas būtų tobulai įvykdytas žemėje, kaip jis jau yra įgyvendintas danguje.

2824 Tėvo valią tobulai ir vieną kartą visiems laikams įvykdė Kristus savo žmogiškąja valia. Ateidamas į šį pasaulį, Jėzus kalbėjo: „Štai ateinu [...] vykdyti tavo, o Dieve, valios“ (Žyd 10, 7).[87] Vien tik Jėzus gali pasakyti: „Visuomet darau, kas jam patinka“ (Jn 8, 29). Savo agonijos maldoje Jis visiškai pritaria tai valiai: „Tebūna ne mano, bet tavo valia!“ (Lk 22, 42).[88] Dėl to Jėzus „atidavė save už mūsų nuodėmes [...] pagal mūsų Dievo valią“ (Gal 1, 4). „Dėlei tos valios esame Jėzaus Kristaus kūno atnašavimu vieną kartą pašventinti visiems laikams“ (Žyd 10, 10). 475 612

2825 Jėzus, „būdamas Sūnus, savo kentėjimuose išmoko klusnumo“ (Žyd 5, 8). Tuo labiau jo reikia mums, kūriniams ir nusidėjėliams, tapusiems Jame įvaikiais. Mes prašome savo Tėvą suvienyti mūsų valią su Jo Sūnaus valia, kad įvykdytume Jo valią, Jo išganymo planą už pasaulio gyvybę. To padaryti savo jėgomis esame visiškai nepajėgūs, bet, suvienyti su Jėzumi, Jo Šventosios Dvasios galia galime patikėti Jam savo valią ir nuspręsti rinktis tai, ką visuomet rinkosi Sūnus: daryti tai, kas patinka Tėvui:[89] 615

> Vienydamiesi su Kristumi, mes galime tapti su Juo viena dvasia ir išpildyti Jo valią, kad ji žemėje būtų įgyvendinta iki galo taip, kaip danguje.[90]
>
> Pamąstykite, kaip Jėzus Kristus moko mus būti nuolankius, duodamas mums suprasti, kad mūsų dorybė priklauso ne vien nuo mūsų pastangų, bet ir nuo Dievo malonės. Kiekvienam tikinčiajam Jis liepia melstis, turint prieš akis viso pasaulio gerovę. Jis juk sako „teesie tavo valia“ ne manyje ar jumyse, bet visoje žemėje, kad joje išnyktų paklydimai, įsivyrautų tiesa, būtų sunaikintos ydos, kad sužydėtų dorybės ir žemė nebesiskirtų nuo dangaus.[91]

[87] Plg. Ps 40, 8–9.
[88] Plg. Jn 4, 34; 5, 30; 6, 38.
[89] Plg. Jn 8, 29.
[90] Origenas, *De oratione*, 26, 3: GCS 3, 361 (PG 11, 501).
[91] Šv. Jonas Auksaburnis, *In Matthaeum* homilia 19, 5: PG 57, 280.

2826 Per maldą mes galime suvokti Dievo valią[92] ir gauti kantrybės jai įvykdyti.[93] Jėzus mus moko, kad į dangaus karalystę įeinama ne žodžiais, bet vykdant „mano dangiškojo Tėvo valią" (Mt 7, 21).

2611 2827 Dievas „išklauso tik savo garbintojus, kurie vykdo jo valią" (Jn 9, 31).[94] Tokia yra Bažnyčios maldos Viešpaties vardu galia, ypač Eucharistijoje; užtardama Bažnyčia vienijasi su Švenčiausiąja Dievo Motina[95] ir visais šventaisiais, kuriems Viešpats buvo „maloningas", nes jie troško vykdyti tik Jo valią:

> Žodžius „teesie tavo valia kaip danguje, taip ir žemėje" galime, nepažeisdami tiesos, aiškinti taip: kaip mūsų Viešpatyje Jėzuje Kristuje, taip ir
> 796 Bažnyčioje; kaip Sužadėtinyje, kuris įvykdė Tėvo valią, taip ir Sužadėtinėje, kuri su Juo yra sužadėta.[96]

IV. „Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien"

2778 2828 *„Duok mums"*: tai gražus pasitikėjimas vaikų, kurie iš savo Tėvo laukia visko: „Jis juk leidžia savo saulei tekėti blogiesiems ir geriesiems, siunčia lietų ant teisiųjų ir neteisiųjų" (Mt 5, 45) ir visiems, kas gyvas, duoda „peno, [...] metui atėjus" (Ps 104, 27). Jėzus moko mus to prašyti; tada iš tikrųjų pašlovinamas mūsų Tėvas, pripažįstant, koks Jis yra geras ir pranoksta visokį gerumą.

2829 Pasakymu: „Duok mums" taip pat išreiškiama Sandora: mes esame Jo, o Jis yra mūsų ir mums. Bet tuo „mums" taip pat pripažįsta-
1939 me, kad Jis yra visų žmonių Tėvas, ir mes meldžiame už juos visus, prie jų poreikių ir vargų pridėdami savuosius.

2830 *„Mūsų duonos."* Tėvas, kuris mums duoda gyvybę, negali ne-
2633 duoti mūsų gyvenimui būtino maisto, visų „deramų" medžiaginių ir dvasinių gėrybių. Kalno pamoksle Jėzus pabrėžia tą sūnišką pasitikėjimą, veikiantį išvien su mūsų Tėvo apvaizda.[97] Jis neliepia mums būti

[92] Plg. Rom 12, 2; Ef 5, 17.
[93] Plg. Žyd 10, 36.
[94] Plg. 1 Jn 5, 14.
[95] Plg. Lk 1, 38. 49.
[96] Šv. Augustinas, *De sermone Domini in monte*, 2, 6, 24: CCL 35, 113 (PL 34, 1279).
[97] Plg. Mt 6, 25–34.

pasyviems,[98] bet nori mus išvaduoti iš visokio nerimo ir visų rūpesčių. Toks yra sūniškas Dievo vaikų pasitikėjimas:

> Kas ieško Dievo karalystės ir Jo teisumo, tiems jis žada visa kita pridėti. Kadangi viskas yra Dievo, nieko netrūks turinčiam Dievą, jei tik jis pats neatitrūks nuo Dievo.[99] 227

2831 Tačiau tai, jog yra badaujančių dėl duonos stokos, atskleidžia kitą gilią šio prašymo mintį. Bado drama akina autentiškai besimeldžiančius krikščionis imtis veiklios atsakomybės už savo brolius, tiek patiems atitinkamai elgiantis, tiek solidarizuojantis su visa žmonija. Šio Viešpaties maldos prašymo negalima atsieti nuo palyginimų apie vargšą Lozorių[100] ir Paskutinį teismą[101]. 1038

2832 Kaip raugas tešlą, taip Karalystės naujybė turi persunkti žemę Kristaus Dvasia.[102] Tai turi reikštis teisingumu atnaujinimu asmeniniuose ir socialiniuose, ekonominiuose ir tarptautiniuose santykiuose, niekada nepamirštant, jog teisingų struktūrų nesti be žmonių, kurie nori būti teisingi. 1928

2833 Tai „mūsų“ duona, „viena daugeliui“. Palaiminimuose minimas neturtas yra dosnumo dorybė: ji ragina ne iš prievartos, bet iš meilės duoti kitiems ir dalytis medžiaginėmis bei dvasinėmis gėrybėmis, kad vienų perteklius papildytų kitų nepriteklių.[103] 2790, 2546

2834 „Melskis ir dirbk.“[104] „Melskitės, tarsi viskas priklausytų nuo Dievo, dirbkite, tarsi viskas priklausytų nuo jūsų.“[105] Mes atliekame savo darbą, bet maistas vis tiek lieka Dievo dovana. Dera jos Jį prašyti, Jam už ją dėkoti. Tokia yra valgio laiminimo krikščionių šeimose prasmė. 2428

2835 Tas prašymas ir drauge su juo tenkanti atsakomybė galioja ir kito žmones žudančio bado atžvilgiu: „Žmogus gyvas ne viena duona, bet ir

[98] Plg. 2 Tes 3, 6–13.

[99] Šv. Kiprijonas Kartaginietis, *De dominica Oratione*, 21: CCL 3A, 103 (PL 4, 551).

[100] Plg. Lk 16, 19–31.

[101] Plg. Mt 25, 31–46.

[102] Plg. Vatikano II Susirinkimas, Dekr. *Apostolicam actuositatem*, 5: AAS 58 (1966) 842.

[103] Plg. 2 Kor 8, 1–15.

[104] Plg. E traditione benedictina. Plg. Šv. Benediktas, *Regula*, 20: CSEL 75, 75–76 (PL 66, 479–480); *Ibid.*, 48: CSEL 75, 114–119 (PL 66, 703–704).

[105] Priskiriama šv. Ignacui Lojolai; plg. Petrus de Ribadeneyra, *Tractatus de modo gubernandi sancti Ignatii*, c. 6, 14: MHSI 85, 631.

kiekvienu žodžiu, kuris išeina iš Dievo lūpų" (Mt 4, 4)[106], tai yra Jo Žodžiu ir Jo Dvasia. Krikščionys turi sutelkti visas savo pastangas „skelbti Evangeliją vargdieniams". Žemėje yra badaujančių, tačiau patiriančių
2443 „ne duonos badą ar vandens troškimą, bet Dievo žodžių badą" (Am 8, 11). Dėl to šis ketvirtasis prašymas įgyja ypatingą krikščionišką prasmę meldžiant gyvenimo Duonos: tikėjimu priimamo Dievo žodžio, Eucha-
1384 ristijoje priimamo Kristaus Kūno.[107]

1165 2836 „*Šiandien*" taip pat išreiškia pasitikėjimą. Viešpats jo mus moko,[108] nes dėl išpuikimo mes to nesugalvotume. Kadangi čia pirmiausia kalbama apie Dievo žodį ir Sūnaus Kūną, tas „šiandien" nėra vien tik mūsų mirtingojo laiko dabartis: tai Dievo „šiandiena":

> Jei tu kasdien gauni duonos, kiekviena diena tau yra „šiandien". Jei Kristus tau yra „šiandien", Jis kasdien tau prisikelia. Kokiu būdu? „Tu mano sūnus, šiandien aš tave pagimdžiau" (Ps 2, 7). Šiandien, tai yra: kai prisikelia Kristus.[109]

2659 2837 „*Kasdienės.*" Tas žodis, *epiousion*, Naujajame Testamente niekur kitur nevartojamas. Reikšdamas laiką, jis pakartoja žodį „šiandien"[110] pedagogine prasme, kad sustiprintų mūsų pasitikėjimą „be išlygų".
2633 Reikšdamas kokybę, jis pažymi tai, kas būtina gyvybei palaikyti, o dar platesne prasme – visas gėrybes, kurių reikia pragyvenimui.[111] Pažodžiui (*epiousion*: *super-substantiale*, „ant-gamtinis") jis tiesiog reiškia
1405 gyvenimo Duoną, Kristaus Kūną, „nemirtingumo vaistą"[112], be kurio mes neturime savyje gyvybės.[113] Iš pažodinės tampa akivaizdi ir dan-
1166 giškoji šio prašymo prasmė: „diena", apie kurią kalbama, yra Viešpaties diena – diena Karalystės pokylio, užbėgant į priekį vykstančio Eucha-
1389 ristijoje, kurioje jau ragaujama ateinančios Karalystės. Dėl to Eucharistinę liturgiją reikia švęsti „kasdien".

[106] Plg. Įst 8, 3.
[107] Plg. Jn 6, 26–58.
[108] Plg. Mt 6, 34; Iš 16, 19.
[109] Šv. Ambraziejus, *De sacramentis*, 5, 26: CSEL 73, 70 (PL 16, 453).
[110] Plg. Iš 16, 19–21.
[111] Plg. 1 Tim 6, 8.
[112] Šv. Ignotas Antiochietis, *Epistula ad Ephesios*, 20, 2: SC 10bis, 76 (Funk 1, 230).
[113] Plg. Jn 6, 53–56.

> Eucharistija yra mūsų kasdienė duona. To dieviškojo maisto savybė yra vienijanti galia, kuri mus suvienija su Viešpaties kūnu ir padaro Jo nariais, kad mes patys taptume tuo, ką priimame [...]. Tos kasdienės duonos tai pat yra skaitiniuose, kuriuos kasdien girdite bažnyčioje, giesmėse, kurių klausotės ir patys giedate. Visa to reikia mūsų maldingajai kelionei.[114]
>
> Dangaus Tėvas mus, kaip dangaus vaikus, ragina melsti dangaus Duonos.[115] Kristus „pats yra duona, pasėta Mergelėje, rauginta kūne, minkyta kančioje, kepta kapo krosnyje, saugoma bažnyčioje, atnašaujama ant altorių; Jis kasdien aprūpina tikinčiuosius dangiškuoju maistu“[116].

V. „Atleisk mums mūsų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams“

2838 Šis prašymas stebina. Jei jis apsiribotų pirmąja sakinio dalimi: „atleisk mums mūsų kaltes“, galėtų neišreišktai glūdėti trijuose pirmuosiuose Viešpaties maldos prašymuose, nes Kristaus auka yra skirta „nuodėmėms atleisti“. Tačiau pagal antrąją sakinio dalį mūsų prašymas bus išklausytas tik tada, kai pirma būsime padarę tai, ko reikalaujama. Mūsų prašymas nukreiptas į ateitį, bet atsakas turi būti pirmesni; juos abu jungia žodelis „kaip“. 1425 1933 2631

„Atleisk mums mūsų kaltes...“

2839 Savo Tėvui pradėjome melstis drąsiai pasitikėdami. Melsdami, kad būtų šventas Jo vardas, prašėme, kad būtume vis labiau pašventinti. Tačiau net aprengti Krikšto drabužiu, mes ir toliau nusidedame, nusigręžiame nuo Dievo. Dabar šiuo nauju prašymu mes vėl grįžtame pas Jį kaip sūnus palaidūnas[117] ir Jam prisipažįstame esą nusidėjėliai kaip muitininkas.[118] Mūsų prašymas prasideda „išpažintimi“, kuria išpažįstame ir savo skurdą, ir Jo gailestingumą. Mūsų viltis tvirta, nes Jo Sūnuje „mes turime atpirkimą, nuodėmių atleidimą“ (Kol 1, 14).[119] Veiksmingas ir neabejotinas Jo atleidimo ženklas yra Jo Bažnyčios sakramentai.[120] 1425 1439 1422

[114] Šv. Augustinas, *Sermo* 57, 7, 7: PL 38, 389–390.
[115] Plg. Jn 6, 51.
[116] Šv. Petras Auksažodis, *Sermo* 67, 7: CCL 24A, 404–405 (PL 52, 402).
[117] Plg. Lk 15, 11–32.
[118] Plg. Lk 18, 13.
[119] Plg. Ef 1, 7.
[120] Plg. Mt 26, 28; Jn 20, 23.

2840 Tačiau mus baugina tai, kad į mus srūvantis gailestingumas negalės pasiekti mūsų širdies tol, kol nebūsime atleidę savo kaltininkams. Meilė, kaip ir Kristaus kūnas, yra nedaloma: mes negalime mylėti Dievo, kurio nematome, jeigu nemylime savo brolio ar sesers, kuriuos matome.[121] Kai atsisakome atleisti savo broliams ir seserims, mūsų širdis
1864 užsiveria, tampa užkietėjusi ir dėl to neprieinama gailestingajai Tėvo meilei; kai išpažįstame savo nuodėmę, širdis atsiveria Jo malonei.

2841 Šis prašymas toks svarbus, kad Kalno pamoksle Viešpats tik prie jo vieno grįžta ir plačiau jį aiškina.[122] To svarbiausio Sandoros reikalavimo žmogui įvykdyti neįmanoma, tačiau „Dievui viskas galima" (Mt 19, 26).

„... KAIP IR MES ATLEIDŽIAME SAVO KALTININKAMS"

2842 Tas „kaip" Jėzaus mokyme pavartojamas ne kartą: „Būkite tokie tobuli, *kaip* jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas" (Mt 5, 48); „Būkite gailestingi, *kaip* ir jūsų Tėvas gailestingas" (Lk 6, 36); „Aš jums duodu naują įsakymą, kad jūs vienas kitą mylėtumėte, *kaip* aš jus mylėjau"
521 (Jn 13, 34). Viešpaties įsakymo laikytis neįmanoma, jei dieviškuoju pavyzdžiu seksime vien išoriškai. Galvoje turimas gyvas ir iš „širdies gelmių" kylantis dalyvavimas mūsų Dievo šventume, gailestingume ir meilėje. Vien tik Dvasia, kuria „gyvename" (Gal 5, 25), gali „mūsų" nusistatymą padaryti tokį kaip Jėzaus Kristaus.[123] Tad ir atleidimo vienybė tampa galima, kai esame „atlaidūs vieni kitiems, kaip ir Dievas Kristuje [mums] buvo atlaidus" (Ef 4, 32).

2843 Taip gyvi tampa Viešpaties žodžiai apie atleidimą, apie tą meilę, kuria mylima iki galo.[124] Viešpaties mokymo apie bažnytinę bendrystę[125] pabaigoje duotas palyginimas apie negailestingąjį tarną baigiasi tokiais žodžiais: „Taip ir mano dangiškasis Tėvas padarys jums, jeigu
368 kiekvienas iš *tikros širdies* neatleisite savo broliui." Viskas išsisprendžia ten, „širdies gilumoje". Nepajėgiame nesijausti įžeisti ir tai pamiršti;

[121] Plg. 1 Jn 4, 20.
[122] Plg. Mt 5, 23–34; 6, 14–15; Mk 11, 25.
[123] Plg. Fil 2, 1. 5.
[124] Plg. Jn 13, 1.
[125] Plg. Mt 18, 23–35.

tačiau širdis, kuri atsiveria Šventajai Dvasiai, tą žaizdą pakeičia užuojauta ir nuvalo atmintį, įžeidimą paversdama užtarimu.

2844 Krikščioniškoji malda pakyla iki *atleidimo priešams.*[126] Ji perkeičia mokinį, padarydama jį panašų į Mokytoją. Atleidimas yra krikščioniškosios maldos viršūnė; maldos dovaną gali priimti tiktai užuojauta į dieviškąja panaši širdis. Atleidimas taip pat rodo, kad mūsų pasaulyje meilė yra stipresnė už nuodėmę. Kankiniai, kaip seniau, taip ir dabar, šitaip liudija Jėzų. Atleidimas yra pagrindinė Dievo vaikų Susitaikinimo[127] su savo Tėvu ir žmonių tarpusavio susitaikinimo sąlyga.[128] 2262

2845 Tam iš pagrindų dieviškam atleidimui[129] nėra nei ribų, nei saiko. Kai kalbama apie įžeidimus („kaltes“ – pagal Lk 11, 4 arba „skolas“ pagal Mt 6, 12), mes iš tikrųjų visada esame skolininkai: „Niekam nebūkite ko nors skolingi, išskyrus tarpusavio meilę“ (Rom 13, 8). Švenčiausiosios Trejybės bendrystė yra kiekvieno teisingo santykio šaltinis ir kriterijus.[130] Ji tikrove tampa maldoje, ypač Eucharistijoje:[131] 1441

> Dievas nepriima nesusitaikiusiųjų aukos; juos sugrąžina nuo altoriaus ir liepia pirma susitaikinti su broliais, kad taikiomis maldomis galėtų susitaikinti ir su Dievu. Gražiausia auka Dievui yra mūsų taika, mūsų broliška santarvė, Tėve, Sūnuje ir Šventojoje Dvasioje suvienyta tauta.[132]

VI. „Neleisk mūsų gundyti“

2846 Šio prašymo šaknys glūdi ankstesniame prašyme, nes mūsų nuodėmės yra pritarimo pagundai vaisius. Mes prašome mūsų Tėvą „neleisti“ mūsų gundyti. Sunku vienu žodžiu išversti čia pavartotą nevienareikšmį graikišką pasakymą: „neleisk mums patekti į pagundą“,[133] „neleisk mums pasiduoti pagundai“. „Dievas negali būti gundomas į pikta ir pats nieko negundo“ (Jok 1, 13). Atvirkščiai, Jis nori mus iš to 164

[126] Plg. Mt 5, 43–44.
[127] Plg. 2 Kor 5, 18–21.
[128] Plg. PAL. JONAS PAULIUS II, Encikl. *Dives in misericordia*, 14: AAS 72 (1980) 1221–1228.
[129] Plg. Mt 18, 21–22; Lk 17, 3–4.
[130] Plg. 1 Jn 3, 19–24.
[131] Plg. Mt 5, 23–24.
[132] Šv. KIPRIJONAS KARTAGINIETIS, *De dominica Oratione*, 23: CCL 3A, 105 (PL 4, 535–536).
[133] Plg. Mt 26, 41.

išvaduoti. Mes Jį prašome neleisti mums nueiti į nuodėmę vedančiu keliu. Mes esame atsidūrę kovoje „tarp kūno ir Dvasios". Tuo prašymu
2516 meldžiame įžvalgumo ir tvirtumo Dvasios.

2847 Šventoji Dvasia mus moko *atskirti* išmėginimą, būtiną vidinio žmogaus augimui,[134] kad būtų „išbandyta dorybė",[135] nuo pagundos, vedančios į nuodėmę ir mirtį.[136] Mes taip pat turime skirti, kada „esa-
2284 me gundomi" ir kada „pritariame" pagundai. Pagaliau gebėjimas skirti atskleidžia pagundos melą: jos objektas rodosi esąs „geras [...], žavus akims [...]", geistinas (Pr 3, 6), o iš tikrųjų jo vaisius yra mirtis.

> Dievas nenori kam nors primesti gėrio, Jis nori laisvų būtybių [...]. Kartais ir pagunda esti naudinga. Niekas, išskyrus Dievą, nežino, ką mūsų siela yra iš Jo gavusi, nežinome nė mes patys. Tačiau pagunda tai parodo, kad mus išmokytų save pažinti, atidengtų mūsų skurdą ir įpareigotų dėkoti už jos mums parodytas gėrybes.[137]

2848 Norint „nepasiduoti pagundai" reikia *širdies apsisprendimo*: „Kur tavo lobis, ten ir tavo širdis [...]. Niekas negali tarnauti dviem šeimininkams" (Mt 6, 21. 24). „Jei gyvename Dvasia, tai ir elkimės pagal
1808 Dvasią" (Gal 5, 25). Kai „pritariame" Šventajai Dvasiai, Tėvas mums suteikia jėgų. „Jums tekę išmėginimai tėra žmogiški. Dievas ištikimas. Jis neleis jūsų mėginti virš jūsų jėgų, bet padarys, kad galėtumėte atlaikyti išmėginimą" (1 Kor 10, 13).

2849 Vis dėlto tokia kova ir tokia pergalė yra galimos tik su malda. Savo malda Jėzus nugalėjo gundytoją nuo pat pradžių[138] ir paskutinėje
540, 612 savo agonijos kovoje.[139] Šiuo prašymu mūsų Tėvui Kristus mus įtraukia
2612 į savo kovą ir agoniją. Jis primygtinai primena mums *budėti* širdimi[140] vienybėje su Juo. Budėjimas yra „širdies sargyba", ir Jėzus prašo Tėvą išlaikyti mus ištikimus Jo vardui.[141] Šventoji Dvasia nuolat mus ragina

[134] Plg. Lk 8, 13–15; Apd 14, 22; 2 Tim 3, 12.
[135] Plg. Rom 5, 3–5.
[136] Plg. Jok 1, 14–15.
[137] Origenas, *De oratione*, 29, 15 ir 17: GCS 3, 390–391 (PG 11, 541–544).
[138] Plg. Mt 4, 1–11.
[139] Plg. Mt 26, 36–44.
[140] Plg. Mk 13, 9. 23. 33–37; 14, 38; Lk 12, 35–40.
[141] Plg. Jn 17, 11.

taip budėti.[142] Prašymo dramatiškumas tampa akivaizdus susidūrus su paskutine pagunda mūsų žemiškoje kovoje; tada prašome *galutinės ištvermės*. „Štai aš ateinu kaip vagis. Palaimintas, kas budi!“ (Apr 16, 15). 162

VII. „Bet gelbėk mus nuo pikto(jo)“

2850 Paskutinis mūsų prašymas Tėvui irgi pakartotas Jėzaus maldoje: „Aš neprašau, kad juos paimtum iš pasaulio, bet kad apsaugotum juos nuo piktojo“ (Jn 17, 15). Jis liečia kiekvieną mūsų asmeniškai, tačiau tie, kurie meldžiasi, visada yra „mes“, besimeldžiantys bendrystėje su visa Bažnyčia ir už visos žmonijos išlaisvinimą. Viešpaties malda nuolat mus daro atvirus visai išganymo ekonomijai. Mūsų tarpusavio priklausomybė nuodėmės ir mirties dramoje pavirsta solidarumu Kristaus kūne, „šventųjų bendrystėje“.[143] 309

2851 Šiame prašyme minimas „piktas“ nėra abstrakcija, bet reiškia asmenį, šėtoną, piktąjį, Dievui pasipriešinusį angelą. „Velnias“ (*dia-bolos*) – tai tas, kuris „priešinasi“ Dievo planui ir Kristuje atliktam Jo „išganymo darbui“. 391

2852 „Jis nuo pat pradžios buvo galvažudys, [...] melagis ir melo tėvas“ (Jn 8, 44), šėtonas, „kuris suvedžiodavo visą pasaulį“ (Apr 12, 9); per jį nuodėmė ir mirtis atėjo į pasaulį, ir tik jam galutinai pralaimėjus, visa kūrinija bus „išvaduota iš nuodėmės ir mirties sunaikinimo“.[144] „Mes žinome, jog kiekvienas gimusis iš Dievo nenusideda, bet Dievo Pagimdytasis saugo jį, ir piktasis jo nepaliečia. Mes žinome, jog esame iš Dievo, o visas pasaulis yra piktojo pavergtas“ (1 Jn 5, 18–19):

> Sunaikinęs jūsų nuodėmę ir atleidęs jūsų kaltes, Viešpats jus gins ir saugos nuo kovojančio su jumis velnio žabangų, idant jūsų neužkluptų nuodėmę gimdyti įpratęs priešas. Kas pasitiki Dievu, tas nebijo šėtono. „Jei Dievas už mus, tai kas gi prieš mus?!“ (Rom 8, 31).[145]

[142] Plg. 1 Kor 16, 13; Kol 4, 2; 1 Tes 5, 6; 1 Pt 5, 8.

[143] Plg. PAL. JONAS PAULIUS II, Apašt. parag. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985) 214–215.

[144] *IV Eucharistijos malda*, 123, in: *Romos mišiolas*, *I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 491.

[145] Šv. AMBRAZIEJUS, *De sacramentis*, 5, 30: CSEL 73, 71–72 (PL 16, 454).

677 2853 Pergalė prieš „šio pasaulio kunigaikštį“[146] vieną kartą visiems laikams buvo pasiekta tą Valandą, kurią Jėzus laisvai sutiko mirti, kad mums atiduotų savo gyvybę. Tai šio pasaulio teismas, ir šio pasaulio kunigaikštis yra „išmetamas laukan“.[147] Jis „puolė persekioti moterį“ 490 (Apr 12, 13),[148] bet jos neįveikė: naujoji Ieva, Šventosios Dvasios „malonės pilnoji“, buvo apsaugota nuo nuodėmės ir mirties sunaikinimo (tai 972 Švenčiausiosios Dievo Motinos, visuomet Mergelės, Nekaltasis Prasidėjimas ir Ėmimas į dangų). „Ir įnirto slibinas prieš moterį, ir metėsi kautis su kitais jos palikuonimis“ (Apr 12, 17). Dėl to Dvasia ir Bažnyčia meldžia: „Ateik, Viešpatie Jėzau“ (Apr 22, 17. 20), nes Jo atėjimas mus išgelbės nuo piktojo.

2854 Prašydami išgelbėti mus nuo piktojo, mes taip pat meldžiame išvaduoti iš visokio esamo, buvusio ir būsimo blogio, kurio kūrėjas ir kurstytojas yra piktasis. Tuo paskutiniu prašymu Bažnyčia atneša Tėvo akivaizdon visą pasaulio skurdą. Prašydama gelbėti nuo žmoniją slegiančio blogio, ji drauge meldžia brangios taikos dovanos ir malonės ištvermingai laukti Kristaus sugrįžimo. Taip melsdamasi, ji su nuolan- 2632 kiu tikėjimu iš anksto suvienija visus ir viską Tame, kuris „turi mirties ir mirusiųjų pasaulio raktus“ (Apr 1, 18), „kuris yra, kuris buvo ir kuris ateis, Visagalis“ (Apr 1, 8):[149]

> Gelbėk mus, Viešpatie, nuo visokio blogio. Suteik ramybę mūsų laikams. Gailestingai padėk, kad mes, iš nuodėmių išvaduoti ir nuo neramumų apsaugoti, su palaiminga viltimi lauktume mūsų Išganytojo Jėzaus Kris- 1041 taus atėjimo.[150]

BAIGIAMOJI DOKSOLOGIJA

2760 2855 Baigiamojoje doksologijoje: „Nes Tavo valdžia ir galybė, ir garbė per amžius“ sujungiami trys pirmieji prašymai mūsų Tėvui: kad būtų garbinamas Jo vardas, kad ateitų Jo karalystė, kad galingai išsipildytų Jo išganingoji valia. Pakartojimo forma dabar yra garbinimas ir dėko-

[146] Plg. Jn 14, 30.
[147] Plg. Jn 12, 31; Apr 12, 10.
[148] Plg. Apr 12, 13–16.
[149] Plg. Apr 1, 4.
[150] *Komunija*, 126, in: *Romos mišiolas, I Pagrindinis mišiolas*, Kaunas–Vilnius, 1987, p. 496.

jimas, kaip ir dangiškojoje liturgijoje.[151] Šio pasaulio kunigaikštis buvo melagingai pasisavinęs tuos tris valdžios, galybės ir garbės titulus;[152] Viešpats Kristus sugrąžina juos savo ir mūsų Tėvui, iki Jam perduos Karalystę, kai bus galutinai įvykdytas išganymo slėpinys, o Dievas bus viskas visame kame.[153]

2856 „Baigęs maldą, sakai: *Amen*, šiuo Amen, reiškiančiu ‘tebūnie taip’,[154] patvirtindamas visa, kas pasakyta maldoje, kurios mus išmokė Dievas.“[155] 1061–1065

Santrauka

2857 *Trijų pirmųjų „Tėve mūsų“ maldos prašymų objektas yra Tėvo garbė: kad visiems būtų šventas Jo vardas, kad ateitų Jo karalystė, kad išsipildytų Dievo valia. Kiti keturi prašymai išreiškia mūsų troškimus: tai mūsų gyvenimą liečiantys prašymai Tėvui: kad mums netrūktų maisto, kad būtume išgydyti iš nuodėmės ir kad Jis padėtų mums kovoje už gėrio pergalę prieš blogį.*

2858 *Melsdami: „Teesie šventas tavo vardas“, mes įsitraukiame į Dievo planą, kad Jo vardas – apreikštas Mozei, o vėliau Jėzuje – būtų šventai išpažįstamas per mus ir mumyse, kiekvienoje tautoje ir kiekviename žmoguje.*

2859 *Antrame prašyme Bažnyčiai pirmiausia rūpi Kristaus sugrįžimas ir galutinis Dievo karalystės atėjimas. Ji taip pat meldžiasi, kad Dievo karalystė augtų „šiandien“ – mūsų gyvenimo dienomis.*

2860 *Trečiu prašymu meldžiame savo Tėvą suvienyti mūsų valią su Jo Sūnaus valia, kad jo išganomasis planas būtų įgyvendintas pasaulio gyvenime.*

2861 *Ketvirtu prašymu, sakydami: „Duok mums“, mes, būdami bendrystėje su savo broliais, reiškiame sūnišką pasitikėjimą savo*

[151] Plg. Apr 1, 6; 4, 11; 5, 13.
[152] Plg. Lk 4, 5–6.
[153] Plg. 1 Kor 15, 24–28.
[154] Plg. Lk 1, 38.
[155] Šv. Kirilas Jeruzalietis, *Catecheses mystagogicae*, 5, 18: SC 126, 168 (PG 33, 1124).

dangiškuoju Tėvu. Žodžiais: „mūsų duonos" žymima mūsų visų pragyvenimui būtinas žemiškas maistas, taip pat gyvenimo Duona, kuri yra Dievo žodis ir Kristaus Kūnas. Jos gauname dieviškajame „šiandien", kaip būtiną, ant-gamtinį [super-substantiale] Dievo karalystės Pokylio maistą, kurio iš anksto ragaujame Eucharistijoje.

2862 *Penktu prašymu maldaujame Dievo gailestingumo dėl mūsų kalčių, bet mūsų širdis jis pasieks tik tada, kai, sekdami Kristaus pavyzdžiu ir Jo padedami, sugebėsime atleisti savo priešams.*

2863 *Tardami: „Ir neleisk mūsų gundyti", prašome Dievą, kad Jis neleistų mums pasukti į nuodėmę vedančiu keliu. Tuo prašymu meldžiame įžvalgumo ir tvirtumo Dvasios; prašome malonės išlikti budriems ir ištverti iki galo.*

2864 *Paskutiniu prašymu „Gelbėk mus nuo pikto(jo)" krikščionis drauge su Bažnyčia meldžia Dievą, kad leistų išvysti Kristaus jau pasiektą pergalę prieš „šio pasaulio kunigaikštį", šėtoną, Dievui ir Jo išganomajam planui asmeniškai besipriešinantį angelą.*

2865 *Baigiamuoju „Amen" tariame savo „Fiat" septyniems prašymams: „Tebūnie taip!"*

RODYKLĖS

ŠALTINIŲ RODYKLĖ

*Išnašos nurodomos pagal Katekizmo skilčių numerius, ne pagal puslapius. Skaičiai su * ženklu reiškia, kad tekstas cituojamas ne pažodžiui; teksto išnašoje tada yra pridėtas žodelis „plg.“.*

ŠVENTASIS RAŠTAS

Senasis Testamentas

Pradžios knyga

1, 1 — 268*, 279, 280, 290
1, 1–2, 4 — 337*
1, 2 — 243*, 703*, 1218*
1, 2–3 — 292*
1, 3 — 298*
1, 4 — 299
1, 10 — 299
1, 12 — 299
1, 14 — 347*
1, 18 — 299
1, 21 — 299
1, 26 — 225, 299*, 343*, 2085, 2501*, 2809
1, 26–27 — 1602*
1, 26–28 — 307*
1, 26–29 — 2402*
1, 27 — 36*, 355, 383, 1604*, 2331
1, 28 — 372, 373*, 1604, 1607*, 1652, 2331, 2427*
1, 28–31 — 2415*
1, 31 — 299, 1604*
2, 1–3 — 345
2, 2 — 314*, 2184
2, 7 — 362, 369*, 703*
2, 8 — 378*
2, 15 — 378
2, 17 — 376*, 396, 396, 400*, 1006*, 1008*
2, 18 — 371*, 1605*, 1652
2, 19–20 — 371, 2417*
2, 22 — 369*, 1607*
2, 23 — 371, 1605*
2, 24 — 372, 1605, 1627*, 1644*, 2335
2, 25 — 376*
3 — 390*, 2795*
3, 1–5 — 391*
3, 1–11 — 397*
3, 3 — 1008*
3, 5 — 392, 398*, 399*, 1850
3, 6 — 2541, 2847
3, 7 — 400*
3, 8–10 — 29*
3, 9 — 410*, 2568
3, 9–10 — 399*
3, 11 — 2515*
3, 11–13 — 400*
3, 12 — 1607*
3, 13 — 1736, 2568
3, 14–19 — 2427*
3, 15 — 70*, 410*, 489*
3, 16 — 376*, 400*, 1609*
3, 16b — 1607*
3, 16–19 — 1607*
3, 17 — 400*
3, 17–19 — 378*
3, 19 — 376*, 400*, 400*, 1008*, 1609
3, 20 — 489*
3, 21 — 1608*
3, 24 — 332*
4, 1–2 — 2335*
4, 3–8 — 2538*
4, 3–15 — 401*

4, 4 2569*
4, 8–12 2259*
4, 10 1736*, 1867*, 2268*
4, 10–11 2259
4, 26 2569*
5, 1 2335*
5, 1–2 2331
5, 24 2569*
6, 3 990*
6, 5 401*
6, 9 2569
6, 12 401*
8, 8–12 701*
8, 20 – 9, 17 2569*
9, 1–4 2417*
9, 5–6 2260
9, 8–16 2569*
9, 9 56*
9, 16 71*
10, 5 56
10, 20–31 56*
11, 4–6 57*
12, 1 59
12, 1–4 145*
12, 2 762*, 1669*
12, 3 59, 706*, 2676
12, 4 2570
13, 8 500*
14, 16 500*
14, 18 58*, 1333, 1544
15, 2 2374
15, 2–3 2570*
15, 5 146*, 288*
15, 5–6 762*
15, 6 146*, 2571*
17, 1–2 2571*
17, 4–8 1819*
17, 5 59
18, 1–15 706*, 2571*
18, 10–14 489*
18, 14 148*, 276*
18, 16–33 2571*
18, 20 1867*
19 332*
19, 1–29 2357*
19, 13 1867*
21, 1–2 489*
21, 17 332*
22, 1–18 1819*
22, 8 2572
22, 11 332*
22, 17–18 706*
23, 4 145*
28, 10–22 2573*
29, 15 500*
30, 1 2374
32, 25–31 2573*
38, 18 1295*
41, 42 1295*
45, 8 312
49, 24 269
50, 20 312

Išėjimo knyga

3, 1–10 2575*
3, 5 2777
3, 5–6 208*
3, 6 205, 207
3, 7–10 1867*
3, 12 207
3, 13–15 205
3, 14 446*, 2666*, 2810*
4, 22 238, 441*
12, 3–14 608*
13, 3 1363*
13, 12–13 529*
13, 22 659*
15, 1 2810
15, 26 1502
16, 19 2836*
16, 19–21 2837*
17, 1–6 694*
17, 2–7 2119*
17, 8–13 2577*
19 751*, 2060*
19, 5–6 709, 762*, 2810*
19, 6 63*, 1539
19, 16–25 2085*
19–20 708*
20, 1–17 2056*
20, 2 2061
20, 2–5 2083
20, 7 2141
20, 8–10 2167
20, 11 2169

20, 12 2196, 2200, 2214*
20, 13 2257
20, 14 2330
20, 15 2400
20, 16 2463, 2504
20, 17 1456*, 2513, 2533
22, 20–22 1867*
23, 7 2261
23, 12 2172*
23, 20–23 332*
24 2060*
24, 7 2060*
24, 8 613*
24, 15–18 697*, 2085*
25, 10–22 2130*
25, 16 2058, 2058
25, 22 433*
29, 1–30 1539*
29, 7 436*
30, 22–32 695*
31, 15 2168, 2189
31, 16 2171*
31, 17 2172
31, 18 700, 2056*, 2058
32 210*
32, 1 – 34, 9 2577*
32, 15 2058
33, 9–10 697*
33, 11 2576
33, 12–17 210*
33, 18–19 210
33, 19–23 2583, 2666*
34, 6 210, 214, 231, 2577*
34, 7 211
34, 9 210*
34, 28 2056
34, 29 2058
40, 1–3 2058
40, 36–38 697*

Kunigų knyga

8 1539*
8, 12 436*
11, 45 2813
16, 2 433*
16, 15–16 433*, 613*
17, 14 2260*
18, 7–20 2388*
19, 2 2811
19, 13 2434*
19, 15 1807
19, 18 2055*
26, 12 2550

Skaičių knyga

1, 48–53 1539*
7, 89 433*
11, 24–25 1541*
12, 3 2576
12, 7–8 2576
12, 13–14 2577*
21, 4–9 2130*
24, 17 528*
24, 17–19 528*
28, 9 582*

Pakartoto Įstatymo knyga

1–11 708*
4, 13 2056
4, 15–16 2129
4, 37 218*
5, 2 2060
5, 4 2059
5, 6 431, 2061, 2084
5, 6–9 2083*
5, 6–22 2056*
5, 11 2141*
5, 12 2189
5, 12–15 2167*
5, 15 2057, 2170
5, 16 2196*, 2200*, 2247
5, 18 2330
5, 19 2400*, 2450
5, 21 2533
5, 22 2056*, 2058
6, 4 228, 2083
6, 4–5 201, 459*, 2093*
6, 5 368*, 2055*, 2133
6, 13 2096, 2150
6, 13–14 2084
6, 16 2119
7, 6 762*
7, 8 218*

7, 9 215*
8, 3 1334*, 2835*
10, 4 2056
10, 15 218*
11, 14 1293*
14, 1 441*
15, 11 2449
18, 10 2116*
24, 1 1610*
24, 14–15 1867*, 2409*, 2434*
25, 13–16 2409*
28, 10 63
29, 3 368*
29–30 708*
30, 15–20 1696*
30, 16 2057
31, 9 2056*
31, 24 2056*
32, 6 238*
32, 8 441*
32, 34 1295*
32, 39 304*

Jozuės knyga

3, 10 2112
13, 33 1539*

Teisėjų knyga

6, 11–24 332*
13 332*
13, 18 206*

1-oji Samuelio knyga

1 489*
1, 9–18 2578*
3, 9–10 2578
9, 16 436*
10, 1 436*
12, 23 2578
16, 1 436*
16, 12–13 436*
16, 13 695*
28, 19 633*

2-oji Samuelio knyga

7 709*
7, 14 238*, 441*
7, 18–29 2579*
7, 28 215, 2465*
12, 1–4 2538*
12, 7–15 1736*

1-oji Karalių knyga

1, 39 436*
6, 23–28 2130*
7, 23–26 2130*
8, 10–12 697*
8, 10–61 2580*
17, 7–24 2583*
18, 20–39 2583*
18, 26–29 2766*
18, 38–39 696*
18, 39 2582*
19, 1–14 2583*
19, 5 332*
19, 16 436*
21, 1–29 2538*
21, 8 1295*

2-oji Karalių knyga

2, 9 2684*

1-oji Kronikų knyga

17, 13 441*

2-oji Kronikų knyga

36, 21 2172*

Ezdro knyga

9, 6–15 2585*

Nehemijo knyga

1, 4–11 2585*
13, 15–22 2172*

Tobito knyga

1, 16–18 2300*
2, 12–18 vulg. 312*
3, 11–16 2585*
4, 3–4 2214*
4, 5–11 2447*
4, 15 1789*
8, 4–9 2361
8, 6 360*
12, 8 1434*
12, 12 336*
13, 2 269*

Juditos knyga

9, 2–14 2585*

Esteros knyga

4, 17c 269*

2-oji Makabiejų knyga

6, 30 363*
7, 9 992
7, 14 992
7, 22–23 297
7, 28 297
7, 29 992*
10, 29–30 333*
11, 8 333*
12, 46 958, 1032

Jobo knyga

1, 5 1032*
1, 6 441*
10, 8–12 2270*
12, 10 2318
33, 23–24 336*
36, 26 223
38, 7 332*
42, 2 275
42, 3 299*

Psalmynas

2, 1–2 600*
2, 2 436*
2, 6–7 745*
2, 7 441*, 653*, 2836
2, 7–8 2606
6, 3 1502*
6, 6 633*
8 2809*
8, 2 300, 2160, 2566*
8, 3 559*
8, 6 2566*, 2809*
16, 9–10 627*
19, 2 326*
19, 2–5 299*
22 304*
22, 2 603*, 2605*
22, 10–11 2270*
22, 15 112*
22, 27 716*
23, 5 1293*
24, 6 2582*
24, 7–10 559
24, 8–10 269
24, 9–10 2628
27, 8 2730
27, 10 239*
29, 2 2143*
32 304*
32, 5 1502*
33, 6 292*, 703*
34, 3 716*
34, 8 336*
35 304*
38 1502*
38, 5 1502*
39, 9 1502*
39, 12 1502*
40, 2 2657
40, 5 150*
40, 7–9 LXX 462
40, 8–9 2824*
42, 3 2112*
42, 8 2803
50, 3 1039
51, 6 431*, 1850
51, 11 431*

51, 12 298*,
51, 19 1428*, 2100
55, 23 322*
56, 5 990*
68, 6 238*
69, 10 584
79, 9 431*
82, 6 441*
84, 3 1770
85, 11 214*
85, 12 2795*
88, 11–13 633*
89 709*
89, 49 633*
91, 10–13 336*
95, 1–6 2628*
95, 8 1165*, 2659
95, 9 2119*
95, 10 539*
96, 2 2143*
102, 27–28 212
103 304*
103, 20 329
104 288*
104, 13–15 1333*
104, 15 1293*
104, 24 295
104, 27 2828
104, 30 292*, 703*
105, 3 30
106, 23 2577
107, 20 1502*
110 447
110, 1 659*
110, 4 1537*
111, 9 2807*
113, 1–2 2143*
115, 3 268, 303
115, 4–5 2112
115, 8 2112
115, 15 216*, 287
115, 16 326*, 326*
116, 12 224
116, 13 1330*
116, 17 1330*
118, 14 1808
118, 22 587*, 756*
118, 24 2173
118, 26 559
119, 30 2465*
119, 90 2465
119, 105 141
119, 142 2465*
119, 160 215
121, 2 1605*
124, 8 287
130, 1 2559
131, 2 239*
131, 2–3 370*
134, 3 287
135, 6 269
138 304*
138, 2 214
139, 15 2270
143, 10 1831
145, 3 300
145, 9 295, 342*
146, 3–4 150*

Patarlių knyga

1, 8 2214*
6, 20–22 2216
8, 1 – 9, 6 721*
8, 7 2465*
8, 22–31 288*
13, 1 2216
14, 15 1806
17, 6 2219
18, 5 2476*
19, 9 2476*
19, 21 303
21, 1 269*
25, 9–10 2489*

Koheleto knyga

3, 20–21 703*
5, 9 2536
12, 1 1007
12, 7 1007

Giesmių giesmė

1, 7 2709*
3, 1 2709

8, 6 1040*, 1295*
8, 6–7 1611

Išminties knyga

1, 13 413, 1008*
2, 23–24 1008*
2, 24 391*, 413, 2538
4, 8 1308
7, 17 2501*
7, 17–21 216*, 283
7, 25–26 2500
7, 29–30 2500
8, 1 302
8, 2 2500
8, 7 1805
9, 9 295*
10, 5 57*
11, 20 299
11, 21 269
11, 23 269
11, 24–26 301
11, 24 373
13, 1 1147*
13, 1–9 32*, 216*
13, 1 – 15, 19 2112*
13, 3 2129, 2500
13, 5 41, 2500
14, 12 2534*
15, 5 2520
16, 5–14 2130*
18, 13 441*

Siracido knyga

1, 22 2339*
3, 2–6 2218
3, 12–13 2218
3, 16 2218
5, 2 1809*
7, 27–28 2215
11, 14 304*
15, 14 1730, 1743
17, 22 2447*
18, 30 1809
21, 28 2477*
24 721*
27, 17 2489*
30, 1–2 2223
36, 14 441*
37, 27–31 1809*
43, 27–28 2129
43, 30 300*
48, 1 696
50, 22 433*

Izaijo knyga

1, 2–4 762*
1, 6 1293*
1, 10–20 2100*
1, 16–17 1430*
1, 17 1435*
1, 24 269
2, 2–4 64*
2, 2–5 762*
2, 4 2317
5, 1–7 755*
6, 1 1137
6, 2–3 1138*
6, 3 2809*
6, 5 208, 2584*
6, 6 332*
6, 8 2584*
6, 11 2584*
6–12 712*
7, 14 497
9, 5 2305
10, 5–15 304*
11, 1–2 712, 1831*
11, 1–9 672*
11, 2 436*, 536*, 1286*
12, 3 2561*
29, 11 1295*
29, 13 368*
32, 17 2304*
33, 24 1502*
38 1502*
40, 1–3 719*
40, 6 990*
40, 11 754*
42, 1 536*, 555*
42, 1–9 713*
42, 3 580
42, 6 580

43, 1 287*, 2158*, 2167*
43, 1–7 218*
43, 19 711
44, 6 198, 212*
44, 9–20 2112*
44, 24 288*
45, 5–7 304*
45, 8 2795*
45, 15 206
45, 22–24 201
49, 1–6 713*
49, 5–6 64*
49, 13 716*
49, 14–15 219*, 370*
49, 15 239*
50, 4 141*
50, 4–10 713*
51, 1 2561*
52, 13–15 713*
53, 1 591*
53, 4 517*, 1505*
53, 4–6 1505*
53, 7 608*
53, 7–8 601*
53, 8 627
53, 10 623*
53, 10–12 615*
53, 11 64*, 579*, 601*, 623*, 1502*
53, 11–12 601*
53, 12 536*, 608*, 713*
54 1611*
54, 8 220
54, 10 220
55, 1 694*, 2121*
55, 3 762*
58, 6–7 2447*
61, 1 436*, 695*, 716*, 1286*
61, 1–2 714*
61, 6 1539*
62 1611*
62, 4–5 219*
65, 16 1063
66, 13 239*, 370*

Jeremijo knyga

1, 5 2270
1, 6 2584*
2 762*
2–3 1611*
2, 13 2561
3, 4–19 370*
3, 19 441*
3, 19 – 4, 1a 2795*
5, 7 2380*
7, 9 2056*
10, 1–16 2112*
11, 19 608*
13, 27 2380*
15, 15–18 2584*
17, 5–6 150*
20, 7–18 2584*
27, 5 269*
29, 8 2116*
31 1611*
31, 3 220
31, 31–34 64*, 715*, 762*, 1965*
31, 33 368, 580, 2713*
31, 35–37 346*
32, 10 1295*
32, 17 269*
33, 19–26 288*, 346*

Raudų knyga

5, 21 1432

Barucho knyga

6 2112*

Ezekielio knyga

1, 26–28 1137*
9, 4–6 1296*
11, 19 715*
14, 14 58
16 219*
16 1611*
18, 5–9 2056*
20 2811*
20, 39 2812*
23 1611*
32, 17–32 633*
34, 11–31 754*
36 64*, 2811*
36, 20–21 2812*

36, 20–22 2814*
36, 25–27 1287*
36, 25–28 715*
36, 26 368*
36, 26–27 1432*
37, 1–14 715*
37, 10 703*

Danielio knyga

3, 57–58 2416*
7, 10 678*
7, 13 440*
7, 14 664
10, 9–12 330*
12, 1–13 992*
12, 2 998*
14, 1–30 2112*

Ozėjo knyga

1 762*
1–3 1611*
2 218*
2, 1 441*
2, 7 2380*
2, 21–22 2787*
4, 2 2056*
6, 1–6 2787*
6, 2 627*
6, 6 589*, 2100*
11 219*
11, 1 219, 441*, 530*
11, 1–4 370*
11, 9 208

Joelio knyga

2, 12–13 1430*
3, 1–2 1287*
3, 1–5 715*
3–4 678*

Amoso knyga

5, 21–25 2100*
5, 24 1435*
7, 2 2584*
7, 5 2584*
8, 4–6 2409*
8, 4–10 2269*
8, 6 2449
8, 11 2835

Jonos knyga

1, 3 29*
2, 3–10 2585*

Michėjo knyga

2, 2 2534*
4, 1–4 762*

Sofonijo knyga

2, 3 64*, 711*, 716*
3, 14 722*, 2676
3, 17 2676*
3, 17a 2676

Zacharijo knyga

1, 12 336*
2, 14 722*
2, 17 2143*
4, 14 436*
6, 13 436*
9, 9 559
12, 10 1432*, 2561*
13, 1 2561*
14, 8 694*

Malachijo knyga

1, 11 1330*, 1350*, 2643*
2, 6 217
2, 7–9 1540*
2, 10 238*
2, 13–17 1611*
3, 19 678*

Naujasis Testamentas

Evangelija pagal Matą

1, 16 437
1, 18–25 497*

1, 20 333*, 437, 486*, 497
1, 21 430, 452, 1507*, 1846, 2666*, 2812*
1, 23 497, 744
2, 1 528*
2, 1–12 486*
2, 2 439*, 528*
2, 4–6 528*
2, 11 724*
2, 13 333*
2, 13–18 530*
2, 15 530*
2, 19 333*
3, 3 523*
3, 7 535*
3, 7–12 678*
3, 13 1223*
3, 13–17 535, 1286*
3, 14–15 608*
3, 15 536, 1224
3, 16 536, 701*
3, 16–17 1224*
3, 17 444*, 713*
4, 1–11 394*, 2849*
4, 4 2835
4, 10 2083, 2135
4, 11 333*
4, 17 1720*, 1989
4, 19 878*
4, 21 878*
4, 24 1503*
5–6 764*
5–7 2763*
5, 1 581*
5, 3 544, 2546
5, 3–12 1716
5, 8 1720, 2518
5, 9 2305, 2330
5, 11–12 520*
5, 13–16 782*, 2821*
5, 14 1243
5, 16 326
5, 17 2053*
5, 17–19 577, 592*, 1967*
5, 20 2054*
5, 21 2262, 2302
5, 21–22 2054, 2257
5, 22 678*, 1034*, 2302
5, 22–26 2262*
5, 23–24 2608*, 2792*, 2841*, 2845*
5, 24 1424
5, 27–28 2330, 2336, 2380*
5, 28 1456*, 2513, 2528
5, 29 1034*
5, 29–30 226*
5, 31–32 2382*
5, 32 2380*
5, 33 592*, 2463
5, 33–34 581, 2141, 2153
5, 37 2153, 2338*, 2466
5, 38–39 2262*
5, 42 2443
5, 43–44 1933*, 2844*
5, 44 1825*, 1968*, 2262*
5, 44–45 2303, 2608*
5, 45 2828
5, 46–47 2054*
5, 48 443*, 1693, 1968*, 2013, 2842
6, 1–6 1430*, 1969*
6, 1–18 1434*
6, 2 1063*
6, 2–4 1753*, 2447*
6, 2–18 575*
6, 5 1063*
6, 6 1693, 2608, 2655, 2691*
6, 7 2608*, 2668*, 2766*
6, 8 443*, 2736*
6, 9 268*, 443
6, 9–13 1969*, 2759, 2759*
6, 10 2632*
6, 11 1165*, 2659*
6, 12 2845
6, 14–15 2608*, 2792*, 2841*
6, 16 1063*
6, 16–18 1430*
6, 21 368*, 2533, 2551, 2604*, 2608*, 2729*, 2848
6, 24 2113, 2424, 2729*, 2821*, 2848
6, 25 2608*
6, 25–34 2547*, 2830*
6, 26–34 322*
6, 26 2416*
6, 31–33 305
6, 32 270*

6, 33 1942, 2604*, 2608*, 2632*
6, 34 2659*, 2836*
7, 1–5 678*
7, 7–11 2609*
7, 12 1789, 1970
7, 12–13 2821*
7, 13–14 1036, 1970*, 2609*
7, 13 1696
7, 14 1696
7, 15 2285*
7, 20 2005
7, 21 443*, 1821*, 2611*, 2826
7, 21–27 1970*
7, 28–29 581
8, 2 448*
8, 4 586*
8, 8 1386*
8, 10 2610*
8, 11 543*
8, 17 517, 1505
8, 20 2444*
8, 26 2610*
9, 12 581*
9, 13 589*, 2100
9, 27 439*, 2616
9, 38 2611*
10, 5–7 543*
10, 8 1509, 2121, 2443
10, 10 2122
10, 16 764*
10, 19–20 728*
10, 22 161, 1821*
10, 25 765*
10, 28 363*, 1034*
10, 29–31 305*
10, 32 14*, 2145*
10, 32–33 1816
10, 37 2232
10, 38 1506*
10, 40 858
11, 5 549*, 2443
11, 6 548*
11, 13 523*
11, 13–14 719*
11, 20–24 678*
11, 25 153*, 544*, 2779, 2785
11, 25–26 2701*
11, 25–27 2603*
11, 27 151*, 240, 443*, 473*, 2779
11, 28 1658
11, 29 459
11, 29–30 1615*
12, 5 581*, 582*, 2173*
12, 6 586*, 590*
12, 7 2100
12, 12 342
12, 18–21 713*
12, 23 439*
12, 24 574*
12, 26 550*
12, 28 550
12, 30 590
12, 31 1864
12, 32 679*, 1031
12, 39 994*
12, 40 627*, 635*
12, 41–42 590, 678*
12, 49 764*
12, 50 2233
13, 3–9 546*
13, 3–23 1724*
13, 10–15 546*
13, 10–17 787*
13, 11 546
13, 22 29*
13, 24–30 827*
13, 41 333*
13, 41–42 1034
13, 42 1034*
13, 44–45 546*
13, 50 1034*
13, 52 1117*
13, 55 495*, 500
14, 13–21 1335*
14, 19 1329*
14, 30 448*
15, 3–7 579*
15, 18–19 1968*
15, 19 2517
15, 19–20 1853
15, 22 439*, 448*
15, 28 2610*
15, 32–39 1335*
15, 36 1329*
16–18 1969*
16, 16–23 440*

16, 16 424, 442*, 552
16, 17 153, 442
16, 18–19 881*
16, 18 424*, 442*, 552, 586*, 869*
16, 19 553, 1444
16, 21 554
16, 21–23 540*, 607*
16, 22–23 554*
16, 24 226*, 618*, 2029
16, 24–26 736*
16, 25 2232*
16, 25–26 363*
16, 26 1021*
17, 1–8 554*
17, 5 444*
17, 10–13 718
17, 23 554*
17, 24–27 586*
18, 3 2785
18, 3–4 526*
18, 6 2285
18, 10 329, 336*
18, 14 605, 2822*
18, 16 2472*
18, 18 553*, 1444*
18, 20 1088, 1373
18, 21–22 982*, 2227*, 2845*
18, 23–35 2843*
19, 1–12 2364*
19, 3–9 2382*
19, 3–12 1620*
19, 4 1652
19, 6 796, 1605, 1614, 1644, 2336*, 2380*
19, 6–12 2053*
19, 7–9 2382*
19, 8 1610*, 1614*
19, 10 1615*
19, 11 1615*
19, 12 922, 1579, 1618
19, 16–17 2075
19, 16–19 2052
19, 18 2400
19, 21 2053, 2053*
19, 23–24 226*
19, 23–29 2053*
19, 26 276, 308*, 1058, 2841
19, 28 765*
20, 19 572
20, 26 2235
20, 28 440, 601*, 605, 622, 786
20, 30 439*
21, 1–11 559*
21, 9 439*
21, 13 584*
21, 15 439*
21, 15–16 559*
21, 18 544*
21, 21 2610*
21, 28–32 546*
21, 32 535*
21, 33–43 755*
21, 34–36 443*
21, 37–38 443*
21, 42 756*
22, 1–14 546*, 796*
22, 21 2242
22, 23–24 581*
22, 23–34 575*
22, 34–36 581*
22, 36 2055
22, 37 2083
22, 37–40 2055
22, 40 1824*
22, 41–46 439*, 447*
23, 9 2367*
23, 12 526*
23, 16–22 2111*
23, 21 586*
23, 37a 558*
23, 37b 558
23, 39 674*
24, 1–2 585*
24, 3 585*
24, 12 675*
24, 13 161
24, 36 443*
24, 44 673*
25, 1–13 672*, 796*
25, 6 1618*
25, 14–30 546*, 1936*
25, 21 1029*, 1720*, 2683*
25, 23 1029*, 1720*
25, 31 331, 333*, 671*, 679*
25, 31–33 1038
25, 31–36 2443*

25, 31–46 544*, 1033*, 1373, 2447*, 2831*
25, 36 1503
25, 40 678, 1397*, 1825*, 1932, 2448, 2449*
25, 41 1034
25, 45 598*, 1825*, 2448, 2463
25, 46 1038
26, 17–29 1339*
26, 20 610*
26, 26 1328, 1329*
26, 28 545, 610, 613, 1365, 1846, 2839*
26, 29 1403
26, 31 764*
26, 36–44 2849*
26, 38 363*
26, 39 536*, 612
26, 40–41 2719*
26, 41 2733, 2846*
26, 42 612*, 612*
26, 52 2262*
26, 53 333*, 609*
26, 54 600*
26, 64 443*
26, 64–66 591*
26, 66 596*
27, 25 597
27, 39–40 585*
27, 48 515*
27, 51 586*
27, 52–53 633*
27, 54 441*
27, 56 500*
28, 1 500, 2174, 2174*
28, 6 652*
28, 9 645*
28, 9–10 641*
28, 10 654
28, 11–15 640*
28, 16–17 645*
28, 16–20 857*, 1444*
28, 17 644
28, 18–20 1120*
28, 19 189, 232, 265, 543*, 691*, 730*, 831*, 1122, 2156
28, 19–20 2, 767*, 849, 1223, 1276
28, 20 80, 788*, 860*, 1257*, 2743

Evangelija pagal Morkų

1, 1 422*, 515*
1, 11 151, 422*
1, 13 333*, 538*
1, 14–15 541
1, 15 1423*, 1427, 2612
1, 16–20 787*
1, 21 2173*
1, 24 438
1, 25–26 1673*
1, 35 2602*
1, 40–41 2616*
2, 1–12 1421*
2, 5–12 1502*, 1503*
2, 5 1441, 1484, 2616*
2, 7 430, 574*, 574*, 589, 1441*
2, 8 473*
2, 10 1441
2, 14–17 574*
2, 17 545, 1484*, 1503*
2, 19 796
2, 23–26 544*
2, 23–27 581*
2, 25–27 582*
2, 27 2173
2, 27–28 2167
2, 28 2173
3, 1–6 574*
3, 4 2173*
3, 5–6 1859*
3, 5 591*
3, 6 574*, 591*
3, 10 1504*
3, 13–14 858
3, 13–19 551*, 787*
3, 14–15 765*
3, 14–19 1577*
3, 15 1673*
3, 16 552*
3, 22 548*, 574*
3, 27 539*
3, 29 1864*
3, 31–35 500*
4, 4–7 2707*

4, 11 546
4, 15–19 2707*
4, 33–34 546*
5, 21–43 994*
5, 25–34 548*
5, 28 2616*
5, 34 1504*
5, 36 1504*, 2616*
6, 3 500*
6, 5 699*
6, 6 2610
6, 7 765*, 1673*
6, 12–13 1506
6, 13 1511*, 1673*
6, 17–29 523*
6, 38 472*
6, 46 2602*
6, 56 1504*
7, 8–13 2196*
7, 8 581*
7, 10 2247
7, 10–12 2218*
7, 13 581*
7, 14–23 574*
7, 18–21 582
7, 21 1764*
7, 29 2616*
7, 32–36 1504*
7, 33–35 1151*
8, 6 1329*
8, 19 1329*
8, 22–25 1151*, 1504*
8, 23 699*
8, 27 472*
8, 31–33 557*
8, 31 474*, 572, 649*
8, 34 459*, 1615*
8, 35 2544*
9, 2 552*
9, 7 151*, 459
9, 9 649*
9, 23 1504*, 2610
9, 24 162*
9, 31 474*, 649*
9, 31–32 557*
9, 37 1825*
9, 43–48 1034*
10, 8 1627*
10, 9 1639*, 2364, 2382*
10, 11–12 1650, 2380*
10, 14 1244, 1261
10, 16 699*
10, 19 1858
10, 22 2728*
10, 28–31 1618*
10, 32–34 557*
10, 33–34 474*
10, 34 649*, 994*
10, 38 536*, 1225*
10, 39 618*
10, 43–45 1551*
10, 45 608*, 1570*
10, 46–52 2667*
10, 47 2616
10, 52 548*
11, 24 2610
11, 25 2841*
12, 17 450*
12, 24 993
12, 25 1619*
12, 27 993
12, 28–34 575*
12, 29 228
12, 29–30 202*
12, 29–31 129*, 2196
12, 35–37 202*
12, 36–37 590
12, 38–40 678*
12, 41–44 2444*
13 2612*
13, 9 2849*
13, 23 2849*
13, 32 474*, 673*
13, 33–37 672*, 2849*
14, 12–25 1339*
14, 18–20 474*
14, 22 1328
14, 25 1335*, 1403*
14, 26–30 474*
14, 33–34 1009*
14, 36 473*, 2701*
14, 38 2849*
14, 57–58 585*
14, 62 443*
15, 11 597*
15, 34 603, 2605
15, 37 2605*
15, 39 444

16, 1 641*, 2174*
16, 2 2174
16, 5–7 333*
16, 7 652*
16, 11 643*
16, 12 645, 659*
16, 13 643*
16, 14 643
16, 15–16 977, 1223*
16, 15 888*
16, 16 161*, 183, 1253*, 1256*, 1257*
16, 17 434*, 1673*
16, 17–18 670*, 1507
16, 18 699*
16, 19 659, 659*
16, 20 2, 156*, 670*

Evangelija pagal Luką

1, 11 332*
1, 15 717
1, 17 523, 696, 716*, 718, 1098*, 2684*
1, 23 1070*
1, 26 332*
1, 26–38 497*, 706*, 723*, 2571*
1, 27 488
1, 28–37 494*
1, 28 490, 491
1, 31 430*, 2812*
1, 32–33 709*
1, 32 559
1, 34 484, 497*, 505
1, 35 437*, 484, 486*, 697*
1, 37 148, 269*, 273, 276
1, 38 64*, 148*, 510, 2617*, 2677, 2827*, 2856*
1, 41 523*, 717*, 2676
1, 43 448*, 495, 2677
1, 45 148, 2676
1, 46–49 2097*
1, 46–55 722*, 2619*, 2675*
1, 48 148*, 971, 2676*, 2676*
1, 49 273, 2599*, 2807*, 2827*
1, 50 2465*
1, 54–55 706*
1, 55 422*
1, 68 422*, 717*
1, 73 706*
1, 76 523
2, 6–7 525*
2, 7 515*
2, 8–14 333*
2, 8–20 486*, 525*
2, 10 333*
2, 11 437, 448*, 695*
2, 14 333, 559*, 725*
2, 15–19 724*
2, 19 2599*
2, 21 527*
2, 22–39 529*, 583*
2, 25 711*
2, 26–27 695*
2, 32 713*
2, 34 575*, 587*
2, 35 149*, 618*
2, 38 711*
2, 41 583*
2, 41–52 534*
2, 46–49 583*
2, 48–49 503*
2, 49 2599
2, 51 517*, 531*, 2196, 2599*
2, 52 472, 531
3, 3 535
3, 8 1460
3, 10–14 535*
3, 11 2447
3, 16 696
3, 21 608*, 2600*
3, 22 536*
3, 23 535*
4, 1 695*
4, 5–6 2855*
4, 8 2096
4, 9 2119*
4, 13 538
4, 16–21 436*
4, 16–22 1286*
4, 18 544, 2443*
4, 18–19 695*, 714
4, 19 1168*
5, 8 208
5, 16 2602*
5, 17 1116*
5, 30 588*
5, 32 588

6, 6–9 581*
6, 12 2600*
6, 12–16 1577*
6, 19 695*, 1116*, 1504
6, 20 2546*
6, 20–22 2444*
6, 24 2547*
6, 28 1669*
6, 31 1789*, 1970*
6, 36 1458*, 2842
7, 11–17 994*
7, 16 1503*
7, 18–23 547*
7, 19 453
7, 22 544*
7, 26 523*, 719*
7, 36 575*, 588*
7, 36–50 2712*
7, 37–38 2616*
7, 48 1441*
8, 6 2731*
8, 10 1151*
8, 13 2731*
8, 13–15 2847*
8, 15 368*, 2668
8, 24 2743*
8, 26–39 550*
8, 46 695*, 1116*
9, 2 551
9, 18–20 2600*
9, 23 1435*
9, 28 2600*
9, 30–35 2583*
9, 31 554, 1151*
9, 33 556*
9, 34–35 659*
9, 35 516, 554, 697
9, 45 554*
9, 51 557
9, 58 544*
10, 1–2 765*
10, 2 2611*
10, 7 2122*
10, 16 87, 858*
10, 17–20 787*
10, 21 1083*
10, 21–22 2603*
10, 25–37 2822*
10, 27 2083
10, 27–37 1825*
10, 34 1293*
11, 1 520*, 2601, 2759, 2773
11, 2 2632*
11, 2–4 2759*
11, 4 1425, 2845
11, 5–13 2613*
11, 13 443*, 728*, 2632*, 2671*
11, 20 700*
11, 21–22 385*
11, 37 588*
11, 39–54 579*
11, 41 2447
12, 1–3 678*
12, 7 342
12, 8–9 333*
12, 10 1864*
12, 12 1287*
12, 13 549*
12, 14 549*
12, 32 764
12, 35–40 2849*
12, 49 696
12, 50 536*, 607*, 1225*, 2804*
13, 15–16 582*
13, 20–21 2660*
13, 31 575*
13, 33 557
13, 35 585*
14, 1 575*, 588*
14, 3–4 582*
14, 26 1618*
14, 33 2544*
15 1443*, 1846*
15, 1–2 589*
15, 7 545
15, 11–24 1439
15, 11–31 1700*
15, 11–32 545*, 2839*
15, 18 1423*, 2795*
15, 21 2795*
15, 23–32 589*
15, 32 1468*
16, 1 952*
16, 3 952*
16, 13 2424
16, 16 523*
16, 18 2382*
16, 19–31 1859*, 2463*, 2831*

16, 22 336*, 1021*
16, 22–26 633*
17, 1 2287
17, 3–4 2845*
17, 4 2227*
17, 5 162*
17, 14 586*
17, 33 1889
18, 1 2098
18, 1–8 2573*, 2613*
18, 8 675*
18, 9 588
18, 9–14 2559*, 2613*
18, 13 2631, 2667*, 2839*
19, 1–10 2712*
19, 8 549*, 2412
19, 9 1443*
19, 11–27 1936*
19, 13 1880*
19, 15 1880*
19, 38 559*
19, 42 558
20, 17–18 587*
20, 36 330*
20, 39 575*
21, 4 2544*
21, 12 675*
21, 24 58*, 674*
21, 27 671, 697*
21, 34–36 2612*
22, 7–20 1151*, 1339
22, 15 607*, 2804*
22, 15–16 1130
22, 18 1403*
22, 19 610, 611*, 621, 1328, 1381
22, 19–20 1365
22, 20 612*
22, 26–27 894*
22, 27 1570*
22, 28–30 787*
22, 29–30 551
22, 30 765*
22, 31–32 641*, 643*
22, 32 162*, 552*, 2600*
22, 40 2612*
22, 41–44 2600*
22, 42 532, 2605, 2824
22, 43 333*
22, 46 2612*
22, 61–62 1429*
22, 70 443
23, 2 596*
23, 19 596
23, 28 2635*
23, 34 591*, 597*, 2605, 2635*
23, 39–43 440*, 2616*
23, 43 1021*, 2605
23, 46 730*, 1011*, 2605
23, 47 441*
24, 1 641*, 2174*
24, 3 640*
24, 5–6 626, 640
24, 6–7 652*
24, 9–10 641*
24, 11 643
24, 12 640*
24, 13–35 1329*, 1347*
24, 13–49 1094*
24, 15 645*, 659*
24, 17 643
24, 21 439*
24, 22–23 640*
24, 25–27 112*, 601*
24, 26 572, 710*
24, 26–27 652*
24, 27 555*, 572, 2625*
24, 30 645*, 1166*
24, 31 659*
24, 34 552*, 641
24, 36 641, 645*
24, 38 644*
24, 39 644*, 645*, 645*, 999
24, 40 645*
24, 41 644
24, 41–43 645*
24, 44 702*, 2625*, 2763*
24, 44–45 572*, 601*
24, 44–46 112*
24, 44–48 652*
24, 45 108*
24, 46 627
24, 47 981, 1120*, 1122
24, 47–48 730*
24, 48–49 1304*
24, 51 659*

Evangelija pagal Joną

1, 1 241, 454*, 2780*
1, 1–3 291
1, 3 268*
1, 4 612*
1, 6 717
1, 7 719
1, 9 1216
1, 11 530
1, 12 526*, 1692*
1, 12–13 706*
1, 12–18 1996*
1, 13 496*, 505, 526*
1, 14 423, 445, 454*, 461, 594*, 705*, 2466*
1, 16 423, 504
1, 17 2787*
1, 18 151, 454*, 473*
1, 19 575*
1, 23 719*
1, 29 408, 523, 536, 608, 613*, 1137*, 1505
1, 31 438
1, 31–34 486*
1, 32–33 536*
1, 32–34 713*
1, 33–34 1286*
1, 33–36 719
1, 36 608*
1, 43 878*
2, 1 495, 627*
2, 1–11 1613*
2, 1–12 2618*
2, 11 486*, 1335*
2, 13–14 583*
2, 16–17 584
2, 18 575*
2, 18–22 586*
2, 19–22 994*
2, 21 586*
2, 25 473*
3, 2 581*
3, 3–5 782
3, 5 720*, 1215, 1225, 1238, 1257*, 1262*, 2790*
3, 5–8 691*, 728*, 1287*
3, 7 526, 591*
3, 9 505*
3, 13 423, 440, 661
3, 14–15 2130*
3, 16 219, 444*, 454*, 458, 706*
3, 17 679*
3, 18 432*, 444, 454*, 679*
3, 20–21 678*
3, 29 523, 796*
3, 30 524
3, 34 504, 690*, 1286
3, 36 161*
4, 6–7 544*
4, 7 2560
4, 10 728*, 2560, 2561
4, 10–14 694*, 1137*
4, 14 728*, 1999*, 2557*, 2652
4, 21 586
4, 22 528*, 586*
4, 23–24 586*, 728*
4, 24 1179
4, 25–26 439*
4, 34 606, 2611*, 2824*
5, 1 583*
5, 10 575*
5, 14 583*
5, 16–18 594*
5, 18 574*, 589*
5, 19 859, 1063*
5, 22 679
5, 24 1470
5, 24–25 994*
5, 25 635
5, 26 612*, 679*
5, 27 679*
5, 28–29 1038
5, 29 998
5, 30 859, 2824*
5, 33 719*
5, 36 548*, 582*
5, 39 702*
5, 46 702*
6 1338*
6, 5–15 549*
6, 15 439*, 559*
6, 26–58 2835*
6, 27 698, 728*, 1296*
6, 32 1094
6, 33 423
6, 38 606*, 2824*

6, 39–40 989*, 1001
6, 40 161*, 994*
6, 44 259*, 591*, 1001, 1428*
6, 46 151
6, 51 728*, 1355, 1406, 2837*
6, 53 1384
6, 53–56 2837*
6, 54 994*, 1001, 1406, 1509*, 1524
6, 56 787, 1391, 1406
6, 57 1391
6, 58 1509*
6, 60 1336
6, 61 473*
6, 62 440*
6, 62–63 728*
6, 63 2766
6, 67 1336
6, 68 1336
6, 69 438
7, 1 583*
7, 10 583*
7, 12 574*
7, 13 575*
7, 14 583*
7, 16 427
7, 19 578*
7, 22–23 581*
7, 22–24 582*
7, 23 2173*
7, 37–39 728*, 1287*, 2561*
7, 38 694*
7, 38–39 1999*
7, 39 244*, 690*
7, 48–49 575*
7, 49 588*
7, 50 595*
7, 52 574*
8, 2 583*
8, 12 2466
8, 28 211, 653, 2812*
8, 29 603*, 1693*, 2824, 2825*
8, 31–32 89*, 2466*
8, 32 1741*
8, 33–36 588*
8, 34–36 549*, 601*, 613*
8, 44 391*, 392, 394, 2482, 2852
8, 46 578*, 592*, 603*
8, 48 574*
8, 55 473*
8, 58 590
8, 59 574*
9, 6 1151*
9, 6–15 1504*
9, 16 596*, 2173*
9, 16–17 595*
9, 22 575*, 596*
9, 31 2827
9, 34 588*
9, 40–41 588*
10, 1–21 764*
10, 1–10 754*
10, 3 2158*
10, 11 553, 754*
10, 11–15 754*
10, 16 60*
10, 17 606
10, 17–18 614*, 649
10, 18 609
10, 19 596*
10, 19–21 595*
10, 20 574*
10, 22–23 583*
10, 25 548*, 582*
10, 30 590
10, 31 574*
10, 31–38 548*
10, 33 574*, 589*, 594*
10, 36 437, 444*
10, 36–38 591*
10, 37–38 582*
10, 38 548*
11 994*
11, 24 993*, 1001
11, 25 994
11, 27 439*
11, 28 581*
11, 34 472*
11, 39 627*
11, 41–42 2604*
11, 44 640*
11, 47–48 548*
11, 48 596
11, 50 596
11, 52 58, 60*, 706*, 2793*
12, 8 2449
12, 24 2731
12, 27 363*, 607

12, 28 434*
12, 31 550*, 2853*
12, 32 542, 662, 786*, 1428*, 2795*
12, 37 582*
12, 41 712
12, 42 595
12, 46 2466*
12, 48 679*, 1039*
13, 1 557*, 609, 616*, 622, 730*, 1085*, 1380, 1524*, 1823, 2843*
13, 1–17 1337*
13, 3 423
13, 12–15 1269*
13, 12–16 1694*
13, 13 447*
13, 15 520*
13, 20 858*
13, 34 782*, 1823*, 1970*, 2195, 2822*, 2842
14, 1 151
14, 2 661
14, 2–3 2795*
14, 3 1025*
14, 6 74*, 459, 1698, 2466*, 2614
14, 9 516
14, 9–10 470*
14, 13 2614, 2633*, 2815*
14, 13–14 2614*
14, 16 692
14, 16–17 729*, 2615
14, 17 243*, 687, 2466*, 2671*
14, 18 788*
14, 22 647*
14, 23 260
14, 23–26 2615*
14, 26 243*, 244*, 263*, 692, 729*, 1099*, 2466*, 2623*
14, 30 1851*, 2853
14, 31 606
15, 1–4 1988*
15, 1–5 755*
15, 1–17 1108*
15, 3 517*
15, 4–5 787
15, 5 308*, 737*, 859*, 864*, 1694*, 2074, 2732
15, 7 2615*
15, 8 737*
15, 9 1823
15, 9–10 1824
15, 12 459, 1823, 1970*, 2074
15, 13 363*, 609, 614*
15, 15 1972, 2347*
15, 16 434, 737*, 2615*, 2815*
15, 16–17 2745
15, 19–20 675*
15, 20 530*, 765*
15, 26 244*, 248, 263, 692, 719*, 729*, 1433*, 2671*
16, 7 692
16, 7–15 729*, 1287*
16, 8 388
16, 8–9 1433*
16, 11 385*
16, 13 91*, 243, 687*, 692*, 1117, 2466, 2671*
16, 13–15 2615*
16, 14 244*, 690*
16, 14–15 485*
16, 23–27 2615*
16, 24 2615, 2761, 2815*
16, 26 2815*
16, 28 661*, 2795*
16, 33 1808
17 2604*, 2746*, 2758*
17, 1 730*, 1085*, 2750*
17, 2 2750*
17, 3 217*, 684*, 1721*, 1996*, 2751*
17, 4 1069*, 2750*
17, 5 2750*
17, 6 589*, 2750*, 2750*, 2812*
17, 6–10 2751*
17, 7 2765*
17, 8 2812*
17, 9 2750*
17, 10 2750*
17, 11 2747*, 2749*, 2750*, 2750*, 2815, 2849*
17, 12 2750*, 2750*
17, 13 2747*, 2749*
17, 15 2750*, 2850
17, 17 2466*
17, 17–19 2812*

17, 17–20 2821*
17, 18 858*
17, 19 611, 2747*, 2749*, 2812
17, 21 820
17, 21–23 260*, 877*
17, 22 690*, 2750*
17, 23–26 2750*
17, 24 2749*, 2750*, 2750*
17, 25 2751*
17, 26 589*, 729*, 2750*
18, 4–6 609*
18, 11 607
18, 12 575*
18, 20 586*
18, 31 596*
18, 36 549*, 600*
18, 37 217, 559*, 2471*
19, 11 600*
19, 12 596*
19, 15 596*
19, 19–22 440*
19, 21 596*
19, 25 495
19, 25–27 726*, 2618*
19, 26–27 501*, 964, 2605
19, 27 2677*, 2679*
19, 28 544*, 607, 2561*, 2605
19, 30 607, 624*, 730*, 2605, 2605*
19, 31 641*
19, 34 478*, 694*, 1225*
19, 36 608*
19, 37 1432*
19, 38 575*
19, 38–39 595*
19, 42 624*, 641*
20, 1 2174
20, 2 640
20, 5–7 640*
20, 6 640
20, 7 515*
20, 8 640*
20, 11–18 641*
20, 13 640*
20, 14 645*, 645*
20, 14–15 645*, 659*
20, 16 645*
20, 17 443, 645*, 654*, 660, 2795*
20, 19 575*, 643*, 645*, 659*
20, 20 645*
20, 21 730, 858
20, 21–23 1087*, 1120*, 1441*
20, 22 730*, 788*, 1287*
20, 22–23 976, 1485
20, 23 1461*, 2839*
20, 24–27 644*
20, 26 645*, 659*
20, 27 645*, 645*
20, 28 448
20, 30 514*
20, 31 442*, 514
21, 4 645*, 645*, 659*
21, 7 448, 645*
21, 9 645*
21, 12 1166*
21, 13–15 645*
21, 15–17 553, 881*, 1429*, 1551*
21, 18–19 618*
21, 22 878
21, 24 515*

Apaštalų darbai

1, 1–2 512
1, 3 659*
1, 6–7 672*
1, 7 474*, 673
1, 8 672*, 730*, 735, 857*, 1287*
1, 9 659*, 697
1, 10–11 333*
1, 11 665*
1, 14 726, 1310*, 2617*, 2623, 2673*
1, 22 523*, 535*, 642*, 995
2, 1 2623
2, 1–4 1287*
2, 3–4 696*
2, 11 1287
2, 17–18 1287*
2, 17–21 715*
2, 21 432*, 2666*
2, 22 547
2, 23 597*, 599
2, 24 627, 633*, 648*
2, 26–27 627
2, 33 659*, 788*
2, 33–36 731

2, 34–36 447*, 449*
2, 36 440, 597*, 695*, 731*, 746
2, 36–38 1433*
2, 38 1226, 1262*, 1287*, 1427*
2, 41 363*, 1226*
2, 42 3*, 857*, 949, 1329*, 1342, 2624
2, 42–46 2178*
2, 46 584*, 1329*, 1342
2, 47 2640*
3, 1 584*
3, 9 2640*
3, 13 599*
3, 13–14 597*
3, 14 438, 601*
3, 15 612*, 626*, 632, 635*
3, 15–16 2666*
3, 17 597*
3, 17–18 591*, 600*
3, 18 601*
3, 19–21 674
4, 10 597*
4, 11 756*
4, 12 432, 452, 1507*
4, 20 425
4, 21 2640*
4, 26–27 436*
4, 27–28 600
4, 32 952, 2790
4, 33 995*
5, 12 699*
5, 18–20 334*
5, 20 584*
5, 21 584*
5, 28 597*
5, 29 450*, 2242, 2256
5, 30 597*
5, 41 432*
6, 6 2632*
6, 7 595
7, 52 597*, 601*
7, 53 332*
7, 56 659*
7, 60 2635*
8, 9–24 2121*
8, 12–13 1226*
8, 14–17 1315
8, 15–17 1288*
8, 17–19 699*
8, 20 2121
8, 26–29 334*
8, 32–35 601*
8, 37 454*
9, 3–18 639*
9, 4–5 598*
9, 13 823*
9, 14 432*
9, 20 442
9, 34 1507*
10, 3–8 334*
10, 35 761
10, 38 438, 453, 486, 1289
10, 39 597*
10, 41 659*, 995
10, 42 679*
10, 48 1226*
11, 14 1655*
12, 5 2636*
12, 6–11 334*
13, 2 1070*
13, 3 699*, 2632*
13, 24 523*
13, 27–28 597*
13, 29 601*
13, 31 647
13, 32–33 638, 653
13, 33 445*, 2606*
13, 37 630
13, 38–41 578*
13, 48 2640
14, 3 699*, 1507*
14, 15–17 32*
14, 17 32*, 1147*
14, 22 556, 2847*
15, 5 595
15, 10 578*
16, 15 1226*, 1252*
16, 16–18 434*
16, 31 1655*
16, 31–33 1226
16, 33 1252*
17, 24–29 287*
17, 26 360
17, 26–27 57*
17, 26–28 28
17, 27 2566*

17, 27–28 32*
17, 28 300
17, 31 679*
17, 32 996*
18, 6 597*
18, 8 1252*, 1655*
18, 18 2102*
19, 5–6 1288*
19, 6 699*
19, 13–16 434*
19, 39 751*
20, 7 1329*, 1343
20, 11 1329*
20, 32 798
20, 36 2636*
21, 5 2636*
21, 20 595
21, 23–24 2102*
23, 6 993*
24, 15 1038
24, 16 1794*, 2471
26, 22–23 601*
27, 23–25 334*
28, 20 453*

Laiškas romiečiams

1, 1 876*
1, 3 437*, 496*
1, 4 445, 648, 695*
1, 5 143*, 494*, 2087*
1, 17 1814
1, 18 2125*
1, 18–25 57*
1, 18–32 401*, 2087*
1, 19–20 32, 287*, 1147*
1, 24–27 2357*
1, 28–32 1852*
1, 32 1777*
2, 14–16 1777*
2, 16 678*
2, 24 2814
3, 4 2465
3, 20 708*
3, 21–22 2543
3, 21–26 1992
3, 22 1987*
3, 23 399*, 705*, 2809*
3, 25 433, 1460*
4, 3 146
4, 11 146
4, 16–21 706*, 2572*
4, 17 298
4, 18 146, 165, 1819
4, 18–21 723*
4, 20 146
4, 24 519
4, 25 517*, 654*, 977*
5, 3–5 2734*, 2847
5, 5 368*, 733, 1820, 1964, 2658
5, 8 604
5, 10 603, 1825
5, 12 400*, 402, 602*, 612*, 1008*
5, 12–21 388*
5, 18 402
5, 18–19 605*
5, 19 397*, 402, 532*, 615, 623*
5, 19–20 411*
5, 19–21 1009*
5, 20 312*, 385*, 412, 420, 1848
5, 21 1848
6, 3–4 1214*, 1227, 1987*
6, 3–9 1006*
6, 4 537, 628, 648*, 654, 658*, 730, 977, 1697
6, 4–5 790*
6, 5 1694*, 2565*
6, 8–11 1987
6, 10 1085
6, 11 1694*
6, 12 2819
6, 17 197, 1237*, 1733*
6, 19 1995
6, 22 1995
6, 23 1006, 1008*
7 1963*
7, 7 2542*
7, 12 1963*
7, 14 1963*
7, 15 2542*
7, 16 1963*
7, 22 1995
7, 23 2542
8, 2 782*

8, 3 602*
8, 9 693
8, 11 632, 658*, 695*, 989, 990
8, 14 259*, 693, 1831, 2543*
8, 14–17 1996*
8, 15 257, 693, 1303, 2777
8, 15–17 1972*
8, 16 2639*
8, 17 1265, 1460, 1831
8, 18 1721*
8, 18–23 280*
8, 19–23 1046
8, 20 400
8, 21 1741
8, 22 2630
8, 23 735*
8, 23–24 2630
8, 26 741, 2559, 2630, 2736
8, 26–27 2634
8, 26–39 2739*
8, 27 2543*, 2736*, 2766
8, 28 313, 395
8, 28–30 1821*, 2012
8, 29 257, 381*, 501, 1161*, 1272*, 2790
8, 31 2852
8, 32 603, 706*, 2572*
8, 34 1373, 2634*
9, 4–5 839
9, 5 449*
10, 1 2632*, 2636*
10, 2 579*
10, 4 1953, 1977*
10, 6–13 432*
10, 7 635*
10, 9 14*, 186*, 449*
10, 12–13 2739*
10, 13 2666*
10, 14–15 875
10, 17 875
11, 12 674*
11, 13–26 755*
11, 15 674
11, 17–18 60*
11, 20 591*, 674
11, 24 60*
11, 25 591, 674*, 674*
11, 26 674*
11, 28 60*
11, 29 839
11, 31 674*
11, 32 1870
12, 1 2031
12, 2 2520*, 2826
12, 4 1142
12, 5 1372
12, 6 114*
12, 6–8 2004
12, 8 2039*
12, 9–13 1971
12, 11 2039*
12, 12 1820
12, 14 1669*, 2636*
12–15 1454*, 1971*
13, 1 1918
13, 1–2 1899, 2238*
13, 7 2240
13, 8 2845
13, 8–10 1824*, 2196
13, 9–10 2055
14 1971*
14, 7 953
14, 9 668
14, 17 2819
14, 21 1789
15, 5 520*
15, 5–6 2627*
15, 13 162*, 2627*, 2657
15, 16 1070*
15, 19 693
15, 27 1070*
15, 30 2629*
16, 25–27 2641*
16, 26 143*, 1204, 2087*

1-asis laiškas korintiečiams

1, 2 752*, 1695*
1, 16 1252*
1, 18 268*
1, 24–25 272
1, 27 489*
1, 30 2813
1–6 401*
2, 7–9 1998*
2, 7–16 221*
2, 8 446*, 498*, 598

2, 9 1027
2, 10–11 152
2, 10–15 2038*
2, 11 687
2, 16 389*
3, 9 307, 755, 756*
3, 11 756*
3, 12–15 679*
3, 15 1031*
3, 16–17 797*
4, 1 859, 1117*
4, 5 678*
4, 7 224
5, 1 2388
5, 3–5 2388
5, 6–8 129*
5, 7 608*, 610*, 613*
5–10 1971*
5, 11 1470*
6, 1 823*
6, 9–10 1852*, 2357*, 2380*
6, 10 2450
6, 11 693, 1227*, 1425, 1695, 2813
6, 13–15 1004
6, 14 989*
6, 15 1265*
6, 15–16 796*
6, 15–20 2355*
6, 19 1265*, 1269*, 1695*
6, 19–20 364*, 1004
7, 10–11 2364*, 2382*
7, 14 1637
7, 16 1637*
7, 26 672*
7, 31 1619*
7, 32 1579*, 1618*
7, 34–35 506*
7, 34–36 922*
7, 39 1602
7, 40 693
8, 6 258*, 2639
8, 10–13 2285*
8, 12 1789
9, 1 659*, 857*
9, 4–18 2122*
9, 5 500*
9, 19 876*
9, 22 24
10, 1–2 697*
10, 1–6 1094*
10, 1–11 129*
10, 2 117*
10, 4 694*
10, 6 128*
10, 9 2119*
10, 11 117, 128*, 2175*
10, 13 2848
10, 16 1334
10, 16–17 1329*, 1331*, 1396
10, 17 1621*
10, 24 953*
11, 17 2178*
11, 17–34 1329*
11, 18 752*
11, 20 1329*
11, 23 610, 1366
11, 23–25 1339*
11, 24 1328, 1329*
11, 24–25 1356
11, 25 611*, 613*
11, 26 671*, 1076, 1130, 1344, 1393, 2772, 2776
11, 27–29 1385
11, 30 1509*
12 1988*, 2003*
12, 3 152, 449*, 455, 683, 2670, 2681
12, 4–6 249*
12, 6 308*
12, 7 801, 951
12, 9 1508*
12, 13 694, 790*, 798*, 1227*, 1267, 1396*
12, 26 1469*
12, 26–27 953
12, 27 1265*
12, 28 1508*
12, 30 1508*
12–13 1454*, 1971*
13 735*, 800*
13, 1–3 1826
13, 4–7 1825
13, 5 953
13, 8 773
13, 12 163, 164, 314, 1023*, 1720*, 2519*
13, 13 1813*, 1826, 1841*

14, 19 752*
14, 28 752*
14, 34 752*
14, 35 752*
15, 3 519, 601, 601, 619, 624
15, 3–4 652*
15, 3–5 186*, 639
15, 4 627
15, 4–8 642*
15, 5 552*, 641*
15, 7–8 857*
15, 8 659
15, 9 752*
15, 12–13 996*
15, 12–14 991
15, 14 651
15, 20 632, 991
15, 20–22 655
15, 21–22 411*
15, 24 668*
15, 24–28 2855*
15, 26 1008*
15, 27–28 668*
15, 28 130, 294, 671*, 674, 1050, 1060, 1130, 1326*, 2550, 2804*
15, 35–37 999
15, 35–50 646*
15, 42 999, 1017*
15, 42–44 1683*
15, 44 999, 1017
15, 44–45 364*
15, 45 411*, 504*
15, 47 504
15, 52–53 999
15, 56 602*
16, 1 752*, 823*, 1351*
16, 13 2849*
16, 15–16 1269*
16, 22 451, 671*, 1130, 1403

2-asis laiškas korintiečiams

1, 3–7 2627*
1, 20 1065
1, 21 695*
1, 21–22 1274*, 1296
1, 22 698, 735*, 1107*
1, 23 2154*
2, 15 1294*
3, 3 700
3, 6 859
3, 14–16 1094*
3, 14 702*
3, 17 693, 1741
4, 4 1701*
4, 6 298*, 2583*
4, 7 1420
4, 14 989*
5, 1 1420
5, 2 2796
5, 6 769*
5, 7 164
5, 8 1005, 1021*, 1681*
5, 14 616, 851
5, 15 605*, 655, 1269*
5, 17 1214, 1265
5, 17–18 1999
5, 18 981, 1442, 1461*
5, 18–21 2844*
5, 19 433, 620
5, 20 859, 1424, 1442
5, 21 602
6, 2 1041
6, 4 859
6, 16 797, 1179
6, 18 270
8, 1–15 2833*
8, 9 517*, 1351*, 2407, 2546
9, 12 1070*
9, 14 2636*
9, 15 1083
11, 2 505*, 796*
12, 9 268, 273*, 1508
13, 4 648*
13, 13 249, 734, 1109, 2627*

Laiškas galatams

1, 1 857*
1, 4 2824
1, 13 752*
1, 15–16 153*, 442
1, 16 659*
1, 19 500*
1, 20 2154*
2, 10 886*
2, 20 478, 616*, 1380*, 2666*

3, 1 476*
3, 8 59*
3, 10 578*, 580*
3, 13 580*
3, 14 693, 706*
3, 16 706*
3, 24 582*, 708*, 1963*
3, 27 1227*, 1243*, 1425, 2348*
3, 27–28 791
4, 1–7 1972*
4, 4 484, 488, 527*, 531*, 580*, 702*
4, 4–5 422
4, 5–7 1265*
4, 6 683, 689*, 693, 742, 1695*, 2766
4, 19 526*, 562*, 793
4, 21–31 1972*
4, 26 757
4, 26–28 723*
5 1454*
5, 1 1741, 1748
5, 3 578*
5, 6 162, 1814
5, 16 2515*
5, 16–25 2744*, 2819*
5, 17 2515*
5, 19–21 1470*, 1852
5, 20 2113*
5, 22 1108*, 1695*
5, 22–23 736, 2345*
5, 22–23 (vulg.) 1832
5, 24 2515*, 2543, 2555
5, 25 736*, 782*, 1695*, 2516, 2842, 2848
6, 2 1642*, 2030*
6, 15 1214

Laiškas efeziečiams

1, 3 492, 1671
1, 3–6 381*, 1077
1, 3–14 2627*, 2641*
1, 4 796*, 865*, 1426, 2807*
1, 4–5 52*, 492
1, 5 257
1, 5–6 294
1, 6 1083
1, 7 517*, 2839*
1, 9 257, 1066, 2603, 2807*
1, 9–11 2823
1, 10 668*, 772, 1043, 2748*
1, 13 693, 698*, 1296*
1, 13–14 706*, 1274*
1, 14 1107*
1, 16–23 2632*
1, 18 158
1, 19 272
1, 19–22 648*
1, 21–22 668
1, 22 669*, 753*, 2045*
1, 22–23 830*
2, 3 2515*
2, 4 211, 1073
2, 4–5 654*
2, 6 1003, 2796*
2, 14 2305
2, 16 2305
2, 19–22 756*
2, 20 857
2, 21 797*
3, 4 1066*
3, 8 424
3, 9 1066
3, 9–11 772*
3, 9–12 221*
3, 12 2778*
3, 14–15 239*, 2367*
3, 15 2214*
3, 16 1995*
3, 16–17 1073*, 2714
3, 18–21 2565*
3, 20–21 2641*
4–6 1454*, 1971*
4, 2 2219
4, 3 814
4, 3–5 866*
4, 4–6 172*, 249*, 2790*
4, 7 913
4, 8–10 661*
4, 9 633*, 635*
4, 9–10 631, 2795*
4, 10 668*
4, 11 1575*
4, 11–13 669*
4, 11–16 794*
4, 13 674, 695, 2045

4, 16 798*
4, 19 2518*
4, 23 1695*
4, 24 1473*, 2475, 2504
4, 25 1267, 2475
4, 28 2444*
4, 30 698, 1274, 1296*
4, 32 2842
5, 1–2 1694
5, 2 616*
5, 3–5 1852*
5, 5 2113*
5, 8 1216, 1695
5, 9 1695
5, 14 2641*
5, 16 672*
5, 17 2826*
5, 19 1156, 2641
5, 20 2633*, 2742
5, 21 1269*, 1642
5, 21 – 6, 4 2204*
5, 25 616*, 1659
5, 25–26 757, 1616
5, 25–27 772*
5, 26 628*, 796, 1228*
5, 26–27 1617*
5, 27 773, 796*, 1426
5, 29 757, 796*
5, 31 1627*
5, 31–32 796, 1602*, 1616
5, 32 772, 1624*, 1659
6, 1 2217*
6, 1–3 2196
6, 4 2223, 2286*
6, 18 1073, 1174*, 2742
6, 18–20 2636*
6, 23–24 2627*

Laiškas filipiečiams

1, 3–4 2636*
1, 9–11 2632*
1, 21 1010, 1698
1, 23 1005*, 1011, 1021*, 1025*
1, 27 1692*
2, 1 2842*
2, 4 2635
2, 5 520*, 1694*, 2842*
2, 5–8 461
2, 6 449
2, 6–9 1850*
2, 6–11 2641*, 2667*
2, 7 472*, 602*, 705*, 713, 876, 1224
2, 8 411, 612, 623
2, 8–9 908*
2, 9 434
2, 9–11 449*, 2812*
2, 10 633*, 635
2, 10–11 201*
2, 12–13 1949
2, 13 308
2, 14–17 1070*
2, 15 1243*
2, 25 1070*
2, 30 1070*
3, 6 752*
3, 8 133
3, 8–11 428
3, 10 648*
3, 10–11 989*, 1006*
3, 20 1003*, 2796*
3, 21 556, 999*
4, 6–7 2633*
4, 8 1803
4, 13 273*, 308*, 1460

Laiškas kolosiečiams

1, 3–6 2632*
1, 3 2636*
1, 10 2520*
1, 12–14 1250*
1, 13–14 (vulg.) 517*
1, 14 2839
1, 15 241, 299, 381, 1701
1, 15–20 2641*
1, 16 331
1, 16–17 291
1, 18 504*, 658, 753*, 792, 792
1, 18–20 624*
1, 20–22 2305*
1, 24 307*, 618*, 1508
1, 27 568, 772
2, 9 484, 515, 722, 2502

2, 11–13 527
2, 12 628*, 1002, 1214*, 1227*, 1694*
2, 19 794*
3–4 1971*
3, 1 1002
3, 1–3 655*
3, 3 665*, 1003, 1420, 2796*
3, 4 1003, 2772*
3, 5 2518*
3, 5–9 1852*
3, 10 2809
3, 14 815, 1827, 1844
3, 16 2641*
3, 16–17 1156*, 2633*
3, 18–21 2204*
3, 20 2217
3, 21 2286*
4, 1 1807
4, 2 2638, 2849*
4, 3–4 2632*, 2636*
4, 11 307*
4, 12 2629*, 2632*

1-asis laiškas tesalonikiečiams

1, 10 442*
2, 13 104*, 1349*
2, 14–15 597*
3, 2 307*
4, 3–9 2518*
4, 7 2518*, 2813
4, 11 2427*
4, 13–14 1012*
4, 14 649, 989*
4, 16 1001
4, 17 1025*
4, 18 1687*
5, 2 673*
5, 2–3 675*
5, 5 1216*
5, 6 2849*
5, 8 1820
5, 12–13 1269*
5, 17 1174, 2742, 2757
5, 17–18 2633*
5, 18 2638, 2648
5, 19 696
5, 23 367
5, 25 2636*

2-asis laiškas tesalonikiečiams

1, 10 1041
1, 11 2636*
2, 3–12 673*
2, 4–12 675*
2, 7 385, 671*
3, 6–13 2830*
3, 10 2427

1-asis laiškas Timotiejui

1, 3–4 2518*
1, 5 1794
1, 9–10 1852*
1, 10 2357*
1, 15 545*
1, 18–19 162
2, 1 2636
2, 1–2 1349, 1900*
2, 2 2240
2, 4 74, 851, 1058, 1256*, 1261, 1821, 2822
2, 5 618*, 1544, 2574
2, 5–8 2634*
3, 1 1590
3, 1–13 1577*
3, 9 1794*
3, 15 171, 756*, 2032
3, 16 385*, 463, 2641*
4, 1 672*
5, 17–18 2122*
6, 8 2837*
6, 12 2145*
6, 15–16 2641*
6, 16 52
6, 20 84*

2-asis laiškas Timotiejui

1, 3 1794*
1, 5 2220
1, 6 1577*, 1590
1, 8 2471, 2506
1, 9 257
1, 9–10 257, 1021*
1, 12 149
1, 12–14 84*
1, 13–14 857*
1, 14 1202*

2, 5 1264
2, 8 437*
2, 11 1010
2, 11–13 2641*
2, 22 2518*
2, 23–26 2518*
3, 2–5 1852*
3, 12 2847*
4 2015*
4, 1 679*

Laiškas Titui

1, 5 1590
1, 5–9 1577*
1, 15 2518*
2, 1–6 2342*
2, 12 1809
2, 13 449*, 1041, 1130, 1404*, 2760*, 2818*
2, 14 802
3, 5 1215
3, 6–7 1817

Laiškas Filemonui

16 2414

Laiškas žydams

1, 1–2 65, 65*
1, 1–3 102*
1, 3 171*, 241, 320, 2502, 2777, 2795*
1, 6 333
1, 13 447*
1, 14 331
2, 4 156*
2, 9 624, 629*
2, 10 609*
2, 12 2602*
2, 13 2777, 2795*
2, 14–15 635
2, 14 407*, 636
2, 15 1520*, 2602*
2, 17–18 609*
3, 1 – 4, 11 117*
3, 6 2778*
3, 7 – 4, 11 1165*
4, 3–4 346*
4, 4–9 624*
4, 7–11 1720*
4, 13 302
4, 14–15 1137*
4, 15 467, 540, 609*, 612*, 2602*
4, 16 2778*
5, 1 1539*
5, 1–10 1564*
5, 3 1540*
5, 4 1578*
5, 6 1537*
5, 7 2741*
5, 7–8 612*, 1009*
5, 7–9 609*, 2606
5, 8 2825
5, 9 617*
5, 10 1544
6, 2 699*, 1288*
6, 4–6 679*
6, 5 655
6, 6 598
6, 13 2810*
6, 19–20 1820
6, 20 1544
7, 3 58*
7, 11 1537*
7, 16 648*
7, 24 1366, 1564*
7, 25 519, 662, 2634, 2741*
7, 25–27 1364*
7, 26 1544
7, 27 1085, 1366, 1540*
8, 2 1070*
8, 6 1070*
8, 8–10 1965
9, 5 433*
9, 7 433*
9, 11 586*, 662
9, 11–28 1564*
9, 12 1085
9, 13–14 2100*
9, 14 614*
9, 15 522*, 579*, 580, 592*
9, 24 519, 662, 2741*
9, 25 662
9, 26 571
9, 27 1013, 1021*

10, 1 128*
10, 1–4 1540*
10, 5 488*
10, 5–7 462, 516*, 2568
10, 5–10 606
10, 7 2824
10, 10 614*, 2824
10, 14 1544
10, 16 64*
10, 19 2778*
10, 19–21 1137*
10, 23 1817
10, 25 2178
10, 26–31 679*
10, 32 1216*
10, 36 2826*
11, 1 146
11, 2 147
11, 3 286
11, 6 161, 848*
11, 8 145
11, 17 145*, 2572
11, 19 2572
11, 39 147
11, 40 147
12, 1 1161, 2683*
12, 1–2 165
12, 2 147
12, 3 569*, 598*
12, 22–23 2188
12, 23 1021*
13, 3 2447*
13, 10 1182*
13, 14 2796*
13, 15 1330
13, 17 1269*
13, 20 632*

Jokūbo laiškas

1, 5–8 2633*, 2737*
1, 13 2846
1, 14–15 2847*
1, 17 212, 2642
1, 25 1972*
1, 27 2208
2, 7 432*, 2148
2, 10 578
2, 10–11 2069*, 2079*
2, 12 1972*
2, 14–26 162*
2, 15–16 2447
2, 26 1815
4, 1–10 2737*
4, 2–3 2737
4, 4 2737
4, 5 2737
5, 1–6 2445
5, 4 1867*, 2409*, 2434*
5, 12 2153*
5, 14 1519
5, 14–15 1510, 1511*, 1526
5, 15 1519*, 1520
5, 16 2737*
5, 16b 2582
5, 16–18 2582*
5, 20 1434*

1-asis Petro laiškas

1, 3 654*
1, 3–9 2627*
1, 7 1031*
1, 10–12 719
1, 18 622*
1, 18–19 517*
1, 18–20 602
1, 19 613*
1, 23 1228*, 2769
2, 1 2475
2, 1–10 2769*
2, 4 552*
2, 4–5 1141*
2, 5 756*, 901, 1179, 1268, 1330*, 1546*
2, 7 756*
2, 9 709*, 782, 803, 1141, 1268, 1546*
2, 13 2238
2, 13–17 1899*
2, 16 2238
2, 21 618*
2, 24 612
3, 1–7 2204*
3, 9 1669*
3, 18–19 632*
3, 20 1219
3, 20–21 845*

3, 21 128*, 1094*, 1794*
4, 6 634
4, 7 670*, 1806
4, 8 1434
4, 14 693
4, 17 672*
5, 3 893, 1551*
5, 4 754*
5, 7 322
5, 8 409*, 2849*

2-asis Petro laiškas

1, 3–4 1996*
1, 4 460, 1129*, 1265*, 1692, 1721, 1812*
1, 16–18 554*
2, 4 392*
3, 9 1037, 2822
3, 11–12 671*
3, 12–13 677*
3, 13 1043, 1405*

1-asis Jono laiškas

1, 1–4 425
1, 3 2781*
1, 3–7 1108*
1, 5 214
1, 6 2470
1, 7 – 2, 2 2631*
1, 8 1425
1, 8–9 1847
1, 8–10 827*
1, 10 2147*
2, 1–2 1460*
2, 1 519, 692*, 2634*
2, 2 605*, 606
2, 16 377*, 2514*, 2534*
2, 18 670, 672*, 675*
2, 20 91*, 695*
2, 22 675*
2, 23 454*
2, 27 91*, 695*
2, 28 2778*
3 2822*
3, 1 1692
3, 2 163, 1023, 1161*, 1720*, 2519*, 2772
3, 3 2345*
3, 5 457
3, 8 385*, 392, 394
3, 14–15 1033
3, 17 2447*
3, 19–20 208, 1781
3, 19–24 2845*
3, 21 2778*
3, 22 2631
4 2822*
4, 2 423, 463
4, 2–3 465*
4, 3 672*
4, 8 214, 221, 733, 1604*
4, 9 458, 516*
4, 10 457, 604, 614*, 620, 1428*
4, 11–12 735*
4, 14 457
4, 16 221, 733, 1604*
4, 19 604*, 1828
4, 20 2840*
5, 1 2780*, 2790*
5, 6–8 1225*
5, 8 694*
5, 14 2778*, 2827*
5, 16–17 1854*
5, 18–19 2852
5, 19 409
5, 20 217

2-asis Jono laiškas

7 465*, 675*

3-iasis Jono laiškas

7 432*

Judo laiškas

3 171*
24–25 2641*

Apreiškimas Jonui

1, 4 1403, 2854*
1, 6 1546*, 2855*
1, 8 2854

1, 18 612*, 625, 633*, 635, 2854
2–3 401*
2, 5 1429
2, 16 1429
2, 17 1025*, 2159
3, 7 303
3, 14 1065
4, 2 1137*
4–5 1138*
4, 6–11 662*
4, 8–11 2642*
4, 11 295, 2855*
5, 6 1137
5, 9–10 1546*
5, 9–14 2642*
5, 13 449*, 2855*
6, 9 1138
6, 10 2642, 2817
7, 1–8 1138*
7, 2–3 1296*
7, 9 775, 1138
7, 10–12 2642*
9, 4 1296*
11, 15 450*
12 1138*
12, 9 391*, 2852
12, 10 2853*
12, 13 2853
12, 13–16 2853*
12, 17 501*, 757*, 2853
13–14 2113*
13, 8 677*
14, 1 1138*, 2159
14, 4 778*, 1618*
16, 15 2849
18, 24 2642*
19, 1–8 2642*
19, 1–9 677*
19, 6 865*
19, 7 757*, 1602, 1612
19, 9 1329*, 1602, 1612
20, 7–10 677*
20, 12 677*
21, 1 1043*
21, 1–2 756*
21, 1 – 22, 5 117*
21, 2 757*, 1045, 2016
21, 2–4 677*
21, 3 756*, 2676
21, 4 1044, 1186
21, 5 1044*
21, 6 694*, 1137*
21, 7 2788
21, 9 757*, 865*, 1045, 1138*
21, 10–11 865*
21, 12–14 765*
21, 14 857, 865, 869*
21, 22 586*
21, 27 1044*, 1045*
22, 1 1137
22, 4 1023*
22, 5 1029
22, 15 1470*
22, 16 437*, 528*
22, 17 524*, 671*, 694*, 757*, 796*, 1130, 2550*, 2853
22, 20 451, 671, 673*, 1130, 1403, 2853
22, 21 1061*

Tikėjimo simboliai

(cituojami pagal DS)

1–64 192*
10–64 496*
71 254
71–72 192*
75 266
75–76 192*
76 1035*
Apaštalų simbolis 167, 184, 194*, 196*, 279, 325, 750, 946, 1331
1862–70 192*

Visuotiniai Susirinkimai

(cituojami pagal DS, išskyrus Vatikano II Susirinkimą)

Nikėjos I Susirinkimas

126 465
130 465
Credo 465

Konstantinopolio I Susirinkimas

Nikėjos–Konstantinopolio simbolis

125 242, 465
150 184, 195*, 196*, 242, 243, 245, 245, 263, 279, 291, 325, 456, 519, 652, 664, 685, 687, 702, 750, 1680
graikiškame originale 167

Efezo Susirinkimas

250 466
251 466, 495*
255 468*

Chalkedono Susirinkimas

301–302 467

Konstantinopolio II Susirinkimas

421 253, 258, 258*
423 468*
424 468, 468*
427 499*
432 468

Konstantinopolio III Susirinkimas

556 475
556–559 475*

Nikėjos II Susirinkimas

600 1161
600–603 476
601 477, 1674*, 2132
603 1674*
COD 135 1160

Konstantinopolio IV Susirinkimas

657 367

Laterano IV Susirinkimas

800 202, 296, 299*, 327, 391
800–802 192*
801 999, 1035*
802 1576*
804 253, 254
806 43

Liono II Susirinkimas

850 248
851–861 192*
854 1017
856 1022, 1032*
857 1022
858 1022, 1035*
859 1059
860 1113*

Vjeno Susirinkimas

902 365*

Konstanco Susirinkimas

1154 1584*

Florencijos Susirinkimas

1300–1301 246
1302 248
1304 1022*, 1031*
1305 1022
1306 1022
1310 1113*
1314 1213*
1315 1256*
1316 1263*
1319 1303*
1324–1325 1510*
1325 1520*
1330 255
1331 248, 255, 258
1333 299*
1334–1336 120*
1351 1035*

Laterano V Susirinkimas

1440 366*

Tridento Susirinkimas

1501–1504 120*
1510–1516 406*
1511 375, 407, 1008*
1511–1512 404*
1512 403*
1513 390*, 405*
1514 403*, 1250*
1515 1264, 1426*, 2515*
1525 1993
1528 1989
1529 615*, 617, 1992*
1532 161*
1533–1534 2005*
1541 1821*
1542 1446*
1544 1815*
1545 1426*
1546 2009
1548 2009*
1549 1059*
1567 1037*
1569–1570 2068*
1573 411*
1575 1035*
1576 2016*
1580 1031*
1600 1114
1601 1113*, 1114
1604 1129*
1605 1127*
1606 1127*
1608 1128*
1609 1121, 1272*, 1280*, 1304*
1609–1619 1272*
1612 1584*
1618 1257*
1624 1280
1638 1394*, 1436
1640 1413*
1641 1377*
1642 1376
1647 1457*
1651 1374, 1413*
1661 1457*
1672 980
1673 1450*
1674 1468
1676 1451
1676–1678 1431*
1677 1452*
1678 1453*
1680 1456, 1456, 1458*
1683 1457*
1690 1460*
1691 1460
1694 1523
1695 1511
1695–1696 1510*
1696 1512*
1697 1516*
1698 1523
1705 1431*, 1453*
1708 1457*
1712 1459*
1712–1713 1472*
1716–1717 1510*
1717 1520*
1719 1516*
1740 1337, 1366
1743 1367, 1371
1752 611*
1764 611*
1767 1582*
1774 1583*
1799 1661*
1880 1617*
1813–1816 1631*
1820 1022*, 1031*, 1472*
1821–1825 2132*
1822 1674*
1835 1478*

Vatikano I Susirinkimas

3002 293, 296, 299*, 327*
3003 302
3004 36
3005 38*, 367, 1960
3008 154, 156
3009 156
3010 155*, 156
3012 161
3013 812
3015 50*, 237
3016 90*, 498

3017 159
3023–3024 296*
3025 293, 296
3026 36*, 47*, 286*
3057 834
3074 891*

Vatikano II Susirinkimas

Sacrosanctum Concilium

IV 1174*
2 771, 1068
3–4 1075*
4 1203
5 766, 1067
6 1076*, 1086, 1113*
7 1070, 1088, 1089, 1181*, 1373
8 1090
9 1072
10 824, 1074
11 1071
13 1675
14 1141
21 1205*
24 1100
26 1140
26–27 1482*
27 1140, 1517*
28 1144
29 1143
33 1548*, 1552*
35, 4 1570*
37–40 1204*, 1232*
41 1561*
47 1323, 1398*
55 1388
56 1346
59 1123
60 1667
61 1621*, 1670
64 1232
65 1232
67 1255*
71 1298*
73 1513*, 1514
79 1669*
81 1685*
83 1175
84 1174, 1174
86 1175*
90 1176
96 1175*
98 1174, 1175*
100 1175
102 1163, 1194
103 508, 971*, 1172
104 1173
106 1166, 1167, 1193, 2191*
108 1173*
109–110 1438*
111 1173*
112 1156, 1157, 1157*
118 1158
119 1158*
121 1158
122 2513
122–127 1181*, 2503*
125 2132*
128 1183

Inter mirifica

5 2494
8 2495
11 2494*
12 2498, 2498

Lumen gentium

1 748, 775, 1045, 2305*
2 375, 541, 759, 769, 1050*, 1076*, 1093
3 541, 542*, 669, 763, 763*, 766, 960, 1364, 1405
4 767, 768, 810
5 541, 543, 567, 669, 763, 764, 764, 768, 769
6 753, 754, 755, 756, 757, 769*, 1621*
7 562, 788, 790, 790, 791, 793, 798
8 769*, 771, 786, 811, 816, 819, 819, 827, 853, 853, 870, 1428
9 753*, 761*, 762, 776, 781, 782
10 784, 901*, 1120, 1141, 1141*, 1273*, 1535*,

	1538*, 1546, 1547, 1547, 1548*, 1552*, 1657
11	825, 1119, 1119, 1251*, 1270, 1273*, 1285, 1303*, 1303*, 1324, 1422, 1440*, 1499, 1522, 1535, 1641, 1641, 1656, 1656, 2204*, 2225, 2226*
12	92, 93, 785, 798, 801, 823, 889*, 951, 1303*, 2003*
13	761*, 804, 814, 831, 836
14	815*, 837, 846, 1249, 1257*
15	819*, 838, 853*
16	761*, 839, 841, 843, 844, 847, 1260*, 1281*
17	776*, 1270*, 2032
18	874
19	880
20	87*, 860, 861, 862, 1555, 1576
21	1549*, 1556, 1557, 1558, 1575*, 1576, 1582*
22	880, 881, 882, 883, 884, 885, 1444, 1559, 1559*
23	833, 835, 882, 886, 886, 886, 887, 938, 1202*, 1560*
24	1551, 2068
25	90, 888, 891, 891, 891*, 892, 2034, 2035*
26	832, 893, 893, 1312, 1462, 1561*
27	894, 895, 896
28	1548*, 1554, 1562, 1564, 1566, 1567, 1582*
29	1569, 1570*, 1571, 1582*, 1588
30	801*
31	871*, 897, 898, 932
32	872*
33	900*, 913
34	901, 1141*
35	904, 905
36	337, 786, 908, 909, 912, 943*, 1888*
37	1269*
39	823, 2045*
40	828*, 1426*, 2013, 2013, 2028
41	1251*, 1570*, 1641*
42	826, 1620*, 1816, 1986, 2103, 2545
42–43	915*
43	917
44	914, 933
48	670, 671, 769, 773*, 776, 824, 825, 1001, 1013, 1036, 1042, 1373*
48–50	1469*
48–51	828*
49	954, 954, 955, 956, 1023*
50	957, 958, 1090*
51	959
52	499*
53	492, 963, 967
55	489
56	488, 490, 492, 493, 494, 494*, 511
57	499, 964
58	165, 964
59	965, 966
60	970
61	488*, 968
62	969, 970, 2674
63	501, 506, 507*, 967
64	507
65	829
66	971
67	2132*
68–69	2679*
68	972
69	965, 972

Orientalium Ecclesiarum

15	1389

Unitatis redintegratio

1	820*
2	812, 813, 813, 815*, 1126*
3	816, 817, 818, 819, 819*, 824, 827*, 838, 1271
4	94*, 820, 821*, 855, 1202*
5	822, 1126*
6	821*, 827*

7 821
8 821, 2791*
9 821*, 821*
10 821*
11 90, 821*
12 821*
13–18 838*
15 925*, 1399, 1399
22 1271, 1400, 1400, 2791*
24 822

Christus Dominus

2 882*, 937, 1558
3 886*
4 1560*
9 882*
11 833*, 1548*
13 1586*
15 1569*
16 1586*
33–35 927*
36 1560*
37 1560*

Perfectae caritatis

1 915*, 918
2 2684*
5 916*
7 2691*
11 929*
12 1620*

Optatam totius

10 1620*
20 1565

Gravissimum educationis

3 1653*, 2221
6 2229*

Nostra aetate

1 360*, 842
2 843*, 2104
3 841*
4 597, 839*
5 2793*

Dei Verbum

2 51, 53, 64, 142, 1103, 2587
3 54, 55, 62*
4 66
5 143*, 153, 158, 1814
6 36*, 38*
7 74, 75, 76, 76, 77
8 77, 78, 78, 79, 94, 94, 98, 1124*, 2650, 2651*
8, 3 120*
9 80, 81, 82
10 84, 85, 86, 97, 889*, 891, 2663*
10, 3 95
11 105, 106, 107, 136*, 337*
12, 1 109*
12, 2 110
12, 3 111, 111*, 119
13 101
14–16 1094*
14 121*
15 122
16 129*
17 124
18 125
19 126, 573*
20 124*
21 103*, 104, 131, 141, 1346*
22 131
23 94*
24 94*, 104*, 132, 135
25 133, 2653

Apostolicam actuositatem

2 863, 873, 940
3 798*, 864
4 864*
5 2832*
6 851*, 905, 2044
8 2446
13 2105, 2105*

Dignitatis humanae

1 2104, 2105, 2105*
2 1738*, 2104, 2106, 2106, 2108*, 2467
3 1782
4 1180*
6 2107
7 1738*, 2109

10 160
11 160, 160
14 1785*, 1816*, 2036*, 2104
15 2137

Ad gentes

1 804, 849, 853, 1344
2 248*, 294, 767*, 850, 868
2–9 257*
3 763*
4 767, 830*
5 852, 857, 877, 1257*, 1560*
5–6 767*
6 830, 854, 1560*
7 776, 848, 1260*
7, 23 1270*
9 856, 856
11 2472
14 1233*, 1248, 1249
15 854, 905*
16 1570*, 1571
18 927*
38 1560*
40 927*

Presbyterorum ordinis

2 1141*, 1142*, 1369, 1548*, 1562, 1563, 1566*, 1582*
4 888, 1102, 1122
4–6 2686*
5 1175*, 1181, 1324, 1392
6 1548*
8 1568
10 1565
13 1464*, 1466*
15 1142*
16 1579*, 1580*

Gaudium et spes

2, 2 421
10 1958*
10, 2 450
12, 1 358*
12, 3 356
12, 4 383
13, 1 390*, 401, 415, 1707
13, 2 1707
14 1703
14, 1 364, 382
14, 2 33*
15, 2 1704, 1711
16 1706, 1713, 1776, 1791, 1794, 1795
17 1705, 1712, 1730, 2339
17, 1 1743*
18 1006, 1008, 1018
18, 1 33
19–21 29*
19, 1 27, 29, 2123
19, 3 2125
20–21 676*
20, 1 2124, 2126*
20, 2 2124
21, 3 2126
21, 7 2126
22 1260, 1612*, 2820*
22, 1 359, 1701, 1710, 2783*, 2799*
22, 2 470, 470, 521, 618, 1701*
22, 5 367*, 618
23, 1 2419
24, 3 356, 358*, 1703, 1878*
25 1882*
25, 1 1879*, 1881, 1892, 2344
26 2106
26, 1 1906, 1924
26, 3 1912, 1907, 1908*
27, 1 1931
27, 3 2322
29, 2 1935, 1936*
29, 3 1938
30, 1 1916*
31, 3 1915, 1917
32 2820*
34 2427*
36 49
36, 2 159, 339
36, 3 308
37, 2 409
38 520
39 2820*
39, 1 358*, 1048
39, 2 1049
39, 3 1050
40, 2 854

43, 4 942
43, 6 853
44, 2 94*
45 2820*
45, 1 776
45, 2 450*
47, 1 1603, 2210*, 2250
47, 2 1603*, 2387*
48 1251*
48, 1 1603, 1627, 1639, 1646, 1652, 1660*, 2364
48, 2 1535, 1639, 1642
48, 4 2227*
49, 2 1645, 2334*, 2362
49, 3 1632
50 2368*
50, 1 372*, 1652, 1664
50, 2 2367, 2373*
51, 3 2268*, 2271, 2368
51, 4 2371
52, 1 1657, 2206
52, 2 2210
58, 4 2527
62, 7 94
63, 3 2424*
64 2426*
65 2424
67, 2 2434
67, 3 2184*, 2194
69, 1 2404, 2408*
71, 4 2406*
74, 1 1906*
74, 2 1902
74, 3 1901, 1920
74, 5 2242
76 2245
76, 3 2245
76, 5 2246, 2420
78, 1–2 2304*
78, 3 813
78, 5 2306*
78, 6 2317
79, 3 2311*
79, 4 2308, 2312
79, 5 2310*
80, 4 2314
81, 3 2329
81, 4 2307*
84, 2 1911
89, 1 1955

Susirinkimai ir sinodai

(cituojami pagal DS)

Romos susirinkimas

Decretum Damasi

179 120*

Kartaginos susirinkimas

Statuta Ecclesiae Antiqua

325 650*

Oranžo II susirinkimas

371–372 406*
397 1037*

Konstantinopolio sinodas

409 1035*
411 1035*

Bragos I susirinkimas

455–463 299*

Toledo IV susirinkimas

485 633*

Toledo VI susirinkimas

490 245

Laterano susirinkimas

503 496, 499*
504 476*

Toledo XI susirinkimas

525–541 192*
527 245
528 255
530 253, 254
539 650*

Toledo XVI susirinkimas
571 499*

Romos susirinkimas
587 633*

Friulio susirinkimas
619 503

Kjerzi susirinkimas
624 605

Popiežių dokumentai

Damazas I, šv.
Epistula ad Episcopos orientales
149 471*

Inocentas I, šv.
Laiškas „Si instituta ecclesiastica“ (416 kovo 19)
216 1510*

Leonas Didysis, šv.
Laiškas „Quam laudabiliter“ (447 liepos 21)
284 247*
286 299*

Laiškas „Lectis dilectionis tuae“ (449 birželio 13)
291 499*
294 499*

Anastazas II
Laiškas „In prolixitate epistolae“ (497)
359 650*

Hormizdas, šv.
Laiškas „Inter ea quae“ (521 kovo 26)
369 650*

Vigilijus
Professio fidei (552)
415 233*

Pelagijus I
Laiškas „Humani generis“ (557 vasario 3)
442 499*

Grigalius Didysis, šv.
Laiškas „Sicut aqua“ (600)
475 473*

Inocentas III
Laiškas „Eius exemplo“ (1208 gruodžio 18)
794 1576*

Jonas XXII
Bulė „Ne super his“ (1334 gruodžio 3)
991 1022*

Benediktas XII
Konst. „Benedictus Deus“ (1336 sausio 29)
1000 1023
1000–1001 1022*
1002 1022*, 1035*

Laiškas „Cum dudum“ (1341)
1011 633*

Klemensas VI
Laiškas „Super quibusdam“ (1351 rugsėjo 29)
1077 633*

Paulius IV
Konst. „Cum quorumdam hominum“ (1555 rugpjūčio 7)
1880 499*

Pijus IV

Bulė „Iniunctum nobis“ (1564 lapkričio 13)
1862–1870 192*

Pijus VI

Brevė „Quod aliquantum“ (1791 kovo 10)
2109*

Pijus IX, pal.

Bulė „Ineffabilis Deus“ (1854 gruodžio 8)
DS 2803 411*, 491

Encikl. „Quanta cura“ (1864 gruodžio 8)
2109*

Leonas XIII

Encikl. „Diuturnum illud“ (1881 birželio 29)
1898*

Encikl. „Immortale Dei“ (1885 lapkričio 1)
1898*, 2105*

Encikl. „Libertas praestantissimum“ (1888 birželio 20)
1951, 1954, 2108*

Pijus XI

Encikl. „Quas primas“ (1925 gruodžio 11)
2105*

Encikl. „Casti connubii“ (1930 gruodžio 31)
2366*
DS 3722–3723 2297*

Encikl. „Quadragesimo anno“ (1931 gegužės 15)
1883*

Encikl. „Divini Redemptoris“ (1937 kovo 19)
676*

Pijus XII

Encikl. „Summi pontificatus“ (1939 spalio 20)
360, 361, 1939

Encikl. „Mystici Corporis“ (1943 birželio 29)
1119
DS 3808 797, 798
DS 3812 478*

Apašt. konst. „Provida Mater“ (1947 vasario 2)
929

Encikl. „Mediator Dei“ (1947 lapkričio 20)
1548

Apašt. konst. „Sacramentum Ordinis“ (1947 lapkričio 30)
DS 3858 1573*

Encikl. „Humani generis“ (1950 rugpjūčio 12)
DS 3875 37
DS 3876 38, 1960
DS 3891 330*, 367*
DS 3896 366*
DS 3897 390*

Apašt. konst. „Munificentissimus Deus“ (1950 lapkričio 1)
DS 3903 966*

Encikl. „Haurietis aquas“ (1956 gegužės 15)
DS 3924 478

Encikl. „Fidei donum“ (1957 balandžio 21)
1560

Kalbos
1941 birželio 1 1887, 1942, 2286

1946 vasario 20 899
1950 rugsėjo 3 2501
1951 spalio 29 2362
1953 gruodžio 6 2108*
1955 gruodžio 24 2501*

Jonas XXIII, pal.

Encikl. „Mater et Magistra" (1961 gegužės 15)
60 1882

Encikl. „Pacem in terris" (1963 balandžio 11)
36 1886
46 1897
51 1903
61 1930*

Paulius VI

Encikl. „Mysterium fidei" (1965 rugsėjo 3)
18 1381
39 1374
56 1378
66 1183, 1418

Apašt. konst. „Indulgentiarum doctrina" (1967 sausio 1)
1 1471
2 1471
5 1474, 1475, 1476, 1477
8 1478*

Encikl. „Populorum progressio" (1967 kovo 26)
37 2372*
53 2315*

Credo populi Dei: sollemnis Professio fidei (1968 birželio 30)
192*
8 327*, 366*
9 251, 265*
12 1035*
15 975
16 419
19 827
20 182
28 1005*, 1052
29 1053
30 962

Encikl. „Humanae vitae" (1968 liepos 25)
11 2366
12 2366, 2369
14 2370
16 2370*
23 2372*

Apašt. konst. „Divinae consortium naturae" (1971 rugpjūčio 15)
1212, 1288, 1300

Apašt. konst. „Sacram Unctionem infirmorum" (1972 lapkričio 30)
1513

Apašt. parag. „Marialis cultus" (1974 vasario 2)
42 971*
56 971

Apašt. parag. „Evangelii nuntiandi" (1975 gruodžio 8)
31 2820*
48 1676*
53 843*
62 835
63–64 1201*
73 910

Kalbos
1964 sausio 5 Nazarete 533
1964 lapkričio 21 963
1966 liepos 11 390*
1973 birželio 22 776
1975 gruodžio 14 838

Jonas Paulius II, pal.

Encikl. „Redemptor hominis" (1979 kovo 4)
11 519
18–21 783*

Apašt. parag. „Catechesi tradendae“ (1979 spalio 16)

1 4*
2 4*
5 426, 426
6 427
9 561
13 7
18 5, 6*
20–22 23*
23 1074
25 23*
29 1697*
53 1204*
54 1676*, 676*, 2688*
55 2688*

Laiškas „Dominicae cenae“ (1980 vasario 14)

3 1380

Encikl. „Dives in misericordia“ (1980 lapkričio 30)

14 2844*

Encikl. „Laborem exercens“ (1981 rugsėjo 14)

6 2428*
7 2424*
11 2430*
18 2436*
19 2433*
22–23 2433*
27 2427*

Apašt. parag. „Familiaris consortio“ (1981 lapkričio 22)

11 2331, 2361, 2392
13 1642*, 1643
16 1620*
19 1644, 1645*, 2387
20 1648*
21 1656*, 2204
22 2334
28 1653*
30 2366
32 2370
34 2343
36 2221*
46 2211*
67 1622
80 2391*
81 2390*
83 1649*
84 1651, 2386*
85 1658

Apašt. parag. „Reconciliatio et paenitentia“ (1984 gruodžio 2)

16 408*, 1869*, 2850*
17 1857, 1863
31 1469

Encikl. „Dominum et vivificantem“ (1986 gegužės 18)

27–48 1433*
31 1848
46 1864*
55 2516

Encikl. „Redemptoris Mater“ (1987 kovo 25)

17 165
18 165

Encikl. „Sollicitudo rei socialis“ (1987 gruodžio 30)

1 2422*
9 2438
14 2437
16 2440*
17 2438*
32 2441*
38–40 1939*
41 2422*
42 2406*, 2442*
45 2438*
47 1929, 2442

Apašt. laiškas „Mulieris dignitatem“ (1988 rugpjūčio 15)

6 2334
7 372*
26–27 1577*
27 773, 773

Apašt. laiškas „Vicesimus quintus annus“ (1988 gruodžio 4)

16 1205, 1206

Apašt. parag. „Christifideles laici“
(1988 gruodžio 30)

9 899
16, 3 828
17, 3 828
24 801*
26 2179*

Encikl. „Redemptoris missio“
(1990 gruodžio 7)

11 851*
12–20 853*
21 852
23 850*
42–47 854*
48–49 854*
50 855*
52–54 854*
55 856*
69 927, 931*

Encikl. „Centesimus annus“
(1991 gegužės 1)

3 1896*, 2421*
10 1939*, 2425*
12 1882*
13 2425*
24 2423*
25 407*, 1889, 2236*
26 2440*
28 2438
29 2461*
31 2427*
32 2429*
34 2425, 2429*
35 2424*, 2438*
36 1886, 2223
37 2432*
37–38 2415*
40 2406*
41 1887*
43 1914*
44 1904, 2425*
45 2244*
46 2244*
48 1883, 2406*, 2431, 2433*
51 2441*
57 2444, 2444*

Kalbos
1985 gruodžio 7 10

Encikl. „Evangelium vitae“
(1995 kovo 25)

56 2267

Apašt. parag. „Vita consecrata“
(1996 kovo 25)

7 922

Bažnyčios dokumentai

Catechismus Romanus

pratarmė 10 25
pratarmė 11 24
1, 1, 4 190
1, 1, 4 191
1, 2, 6 199, 200
1, 2, 8, 2000
1, 2, 13 274
1, 5, 11 598, 598
1, 6, 3 633
1, 10, 1 749
1, 10, 20 770
1, 10, 22 750*
1, 10, 24 947, 950
1, 10, 27 952
1, 11, 3 978
1, 10, 4 979
1, 11, 5 982
1, 11, 6 987
2, 5, 4 1431*
2, 2, 5 1213
2, 5, 18 1468
2, 5, 21 1450
3, 2, 4 2086
3, 10, 13 2536,
3, 10, 23 2537

Kongregacijos

Tikėjimo mokymo kongregacija

Epistula ad Episcopos Angliae
(1864 rugsėjo 16)

DS 2888 811*

Decretum de millenarismo (1944 liepos 19)
DS 3839 676*

Epistula ad Arciepiscopum Bostoniensem (1949 rugpjūčio 8)
DS 3866–3872 847*

Dekl. „Mysterium Ecclesiae“ (1973 birželio 24)
3 2035

Dekl. „Persona humana“ (1975 gruodžio 29)
7 2391
8 2357
9 2352
11 2349

Dekl. „Inter insigniores“ (1976 spalio 15)
1577*

Instr. „Pastoralis actio“ (1980 spalio 20)
1252

Instr. „Libertatis conscientia“ (1986 kovo 22)
13 1740
68 2448

Instr. „Donum vitae“ (1987 vasario 22)
įvadas 2 2375
įvadas 5 2258
1, 1 2270*
1, 2 2274
1, 3 2275
1, 5 2275
1, 6 2275
2, 1 2376
2, 4 2377
2, 5 2377*
2, 8 2378
3 2273, 2273

Dvasininkijos kongregacija

Directorium Catechisticum Generale
43 234
47 234
51 280
69 1056

Šventoji apeigų kongregacija

Instr. „Eucharisticum mysterium“ (1967 gegužės 25)
6 1325

Šventoji studijų kongregacija

Dekretas (1914 liepos 27)
DS 3624 318*

Vyskupų sinodas

Baigiamasis pranešimas „Exeunte coetu secundo“ (1985 gruodžio 7)
II B a 4 10, 11

Vyskupų konferencijos

Document de Puebla (1979)
1676

Kanonų teisė

Canones Apostolorum

34 887*

Kanonų teisės kodeksas

129, 2 911
204, 1 871, 1213*
205 815*
206 1249*
207, 1 934
207, 2 873, 934
208–223 1269*
208 872
212, 3 907
213 2037*
220 2477*

222 2043*
229 906*
230, 1 903*
230, 3 903
290–293 1583*
330 880*
331 936
336 883*
337, 1 884
368–369 833*
443, 4 911
455 2043*
463, 1 911
463, 2 911
492, 1 911
511 911
515, 1 2179
517, 2 911
536 911
573 916*, 925*
591 927*
603, 1 920
604, 1 923, 924
604, 2 924*
605 919*
607 925*
654 2103*
692 2103*
710 928
713, 2 929
731, 1 930
731, 2 930
747, 2 2032
748, 2 160*
751 817*, 2089
774 906*
776 906*
780 906*
783 931
788 1249*
822, 3 906*
835, 4 902
844 1462*
844, 3 1399*
844, 4 1401*
847, 1 1513*
848 2122
849 1213*
851 1233*
851, 2 1233*
855 2156
861, 1 1256*
861, 2 1256*
864 1246
865 1233*
866 1233*, 1298*
867 1250*
868 1233*
872–874 1255*
882 1313*
883, 2 1312*
883, 3 1307*, 1314*
884, 2 1313*
889, 1 1306*
890 1306
891 1307*
893, 1 1311*
893, 2 1311*
914 1457*
916 1457*
919 1387*
920 1389*, 2042*
961, 1 1483*
961, 2 1483*
962, 1 1483*
967–969 1462*
972 1462*
976 1463*
983, 1 2511, 2490
986 1464*
988, 2 1458*
989 1457*, 2042*
1003 1516*
1004, 1 1514*
1005 1514*
1007 1514*
1012 1576*
1024 1577
1055, 1 1601, 1617*, 1660*
1056 2364*
1057, 1 1626, 1628
1057, 2 1627*
1063 1632*
1071, 1, 3 1629*
1083–1108 1629*
1086 1635*
1103 1628*
1108 1631*

1124 1635*
1125 1635*
1134 1638
1141 1640*, 2382
1151–1155 1649*, 2383*
1166 1667*
1168 1669*
1172 1673*
1176, 3 2301*
1191, 1 2102
1196–1197 2103*
1199, 1 2154
1245 2181*
1246–1248 2042*
1246, 1 2177, 2177, 2192
1247 2180, 2185*, 2192, 2193
1248, 1 2180
1248, 2 2183
1249–1253 1438*
1249–1251 2043*
1314 2272
1323–1324 2272*
1331 1463*
1336, 1, 3. 5 1583*
1338, 2 1583*
1354–1357 1463*
1367 2120*
1369 2148*
1376 2120*
1388, 1 1467
1398 2272
1421, 2 911*

Corpus canonum Ecclesiarum orientalium

25 2043*
177, 1 833
178 833
311, 1 833
312 833
675, 1 1213*
675, 2 1269*
677, 1 1256*
679 1246
681 1250*
686, 1 1250*
695, 1 1290*
696, 1 1290*
708 2042*
711 1457*
719 2042*
722, 3–4 1462*
725 1463*
735 1464*
738 1514*
739, 1 1516*
744 1576*
747 1576*
817 1623*
828 1623*
867 1667*
880–883 1438*
880, 3 2043*
881, 1 2042*, 2043*
881, 3 2042*
881, 4 2042*, 2043*
882 2043*
1420 1463*
1431 1463*
1434 1463*
1456 1467

Liturgija

LOTYNŲ APEIGOS

Romos mišiolas

Bendrieji Romos mišiolo nuostatai

240 1390
259 1182*
271 1184
272 1184

Atnašavimas

1333

Dėkojimo giesmės

Kalėdų 477
Žengimo į dangų 661
Kristaus Karaliaus šventės 2046
Apaštalų 857, 1575*
Šventųjų 2005
Už mirusiuosius 1012

„Sanctus“

335

I Eucharistijos malda

88 1037
90 1353*
95 1333*
96 335*, 1383
97 1274

Eucharistijos malda

III, 116 1404
IV 2818
IV, 118 55, 380, 2818*
123 2852

Embolizmas

1404, 2760* 2854
133 1386

Kolektos

26 277
32 1742

Didžiojo penktadienio liturgija

13 visuotinė malda, VI 63, 839

Velyknaktis

18 412, 631, 647
24 349*
26 528
42 1217, 1218, 1219, 1221

Sekvencija

Sekminių 2671*

Pontificale Romanum

De Ordinatione Episcopi, presbyterorum et diaconorum

De Ordinatione Episcopi. Prex ordinationis 1541
De Ordinatione diaconorum. Prex ordinationis 1543
De Ordinatione presbyterorum. Prex ordinationis 1542

Romos apeigynas

Ordo initiationis christianae adultorum

1232*
praenotanda 1–2 1212*
19 1248*
75 168
98 1248*

Kūdikių krikštas

62 1241*

Sutvirtinimo sakramentas

Įvadas, 1 1285*
Įvadas, 2 1285*
Įvadas, 3 1309*
Įvadas, 5 1311*
Įvadas, 6 1311*
25 1299

Atgailos apeigos

Įvadas 1424, 1449
31 1484
46. 55 1449

Santuokos sakramentas

45 1627

De Benedictionibus

16 1669*
18 1669*

Ordo consecrationis virginum

praenotanda 1 923
praenotanda 2 924

Laidotuvių apeigos

1686*
50 1020
335*
1 1689*
10 1690
41 1688
56 1689*

Valandų liturgija

Bendrieji nuostatai

1 2616*
9 2655*
100–109 2586*

Himnai

„O lux beata Trinitas“ 257
„Te Deum“ 168
„Veni, Creator Spiritus“ 291, 700
„Vexilla Regis“ 550, 617

Antifonos

Kalėdų aštuntoji diena, I ir II Vakarinė 526
Sausio pirmosios dienos Rytmetinė 469
Marijos giesmės prieg. II Vakarinė 528*

Giesmės

Sekmadienio I Vakarinės 461*

Maldos

„Sveika, Marija“ 1014, 2676, 2677
„O sacrum convivium“ 1402
„Ateik, Šventoji Dvasia“ 2671

Visų šventųjų litanija 1014

Rytų liturgijos

Šv. Jono Auksaburnio liturgija

Himnus cherubinorum 335*
Anaphora 42, 1137
Prex ante Communionem 1386

Bizantijos liturgija 1166

Troparai

„O monoghenis“ 469
In die Dormitionis 966
In die Paschatis 638
Matutinum pro die Dominica modi secundi 703
Vespertium in die Pentecostes 291, 732, 2671

Kontakai

in die Transfigurationis 555
Romani Melodi 525

Euchologijus

formula absolutionis 1481
prex ordinationis 1587

Sirijos liturgija

Antiochiae, Epiclesis consecrationis sancti chrismatis 1297

Fanqîth

Breviarium iuxta ritum Ecclesiae Antiochenae Syrorum, v. 6, p. 193 b 1167
Breviarium iuxta ritum Ecclesiae Antiochenae Syrorum, v. 6, 237 a–b 1391

Bažnyčios rašytojai

A.A.

Antiqua homilia in sancto et magno Sabbato

PG 43, 440. 452. 461. 635

Constitutiones apostolicae

7, 24, 1: SC 336, 174 2760
8, 13, 12: SC 336, 208 1331

De imitatione Christi

11, 23, 5–8 1014

Didaché

1, 1: SC 248, 140 1696
2, 2: SC 248, 148 2271
8, 2: SC 248, 174 2760
8, 3: SC 248, 174 2767
9, 5: SC 248, 178 1331*
10, 6: SC 248, 180 1331*, 1403

Epistula ad Diognetum

5, 5: SC 33, 62–66 2240
5, 6: SC 33, 62 2271*

5, 8–9: SC 33, 62–64 2796
5, 10: SC 33, 62–66 2240
6, 10: SC 33, 62–66 2240

Sermo de die Dominica
PG 86/1, 416 ir 421 2178

Alfonsas Marija Liguoris, šv.

Del gran mezzo della preghiera
pars I, c. 1 2744

Ambraziejus, šv.

De mysteriis
7, 42: CSEL 73, 106 (PL 16, 402–403) 1303
9, 50: CSEL 73, 110 (PL 16, 405) 1375

De officiis ministrorum
1, 88 2653

De Paenitentia
1, 8, 34: CSEL 73, 135–136 (PL 16, 476–477) 983

De sacramentis
2, 2, 6: CSEL 73, 27–28 (PL 16, 425–426) 1225
4, 7: CSEL 73, 49 (PL 16, 437) 1383
4, 28: CSEL 73, 57–58 (PL 16, 446) 1393
5, 7: CSEL 73, 61 (PL 16, 447) 1383
5, 19: CSEL 73, 66 (PL 16, 450) 2783
5, 26: CSEL 73, 70 (PL 16, 453) 2836
5, 30: CSEL 73, 71–72 (PL 16, 454) 2852

De viduis
23: PL 16, 241–242 2349

De virginitate
18, 119: PL 16, 297 845

Enarrationes in Psalmos
1, 9: CSEL 64, 7 (PL 14, 968) 2589

Epistula extra collectionem
1. 41, 12: CSEL 82/3, 152 (PL 16, 1116) 1429

Explanatio Symboli
1: CSEL 73, 3 (PL 17, 1193) 197
7: CSEL 73, 10 (PL 17, 1196) 194
8: CSEL 73, 10–11 (PL 17, 1196) 191*

Expositio evangelii secundum Lucam
2, 85–89: CCL 14, 69–72 (PL 15, 1666–1668) 766*
10, 121: CCL 14, 379 (PL 15, 1927) 1025

Expositio psalmi CXVIII
14, 30: CSEL 62, 318 (PL 15, 1476) 908

Anzelmas Kenterberietis, šv.

Proslogion
Prooemium 158

Aristidas

Apologia
16, 7: BP 11, 125 760*

Atanazas Aleksandrietis, šv.

De Incarnatione
54, 3: SC 199, 458 (PG 25, 192) 460

Epistula festivalis
1, 10: PG 26, 1366 1169

Epistula ad Serapionem
1, 24: PG 26, 585–588 1988

Augustinas, šv.

Confessiones
1, 1, 1: CCL 27, 1 30
2, 4, 9: CCL 27, 21 1958
3, 6, 11: CCL 27, 33 300
6, 11, 20: CCL 27, 87 2520
7, 7, 11: CCL 27, 99 385
9, 6, 14: CCL 27, 141 1157
9, 11, 27: CCL 27, 149 1371
10, 20, 29: CCL 27, 170 1718
10, 28, 39: CCL 27, 175 45
10, 29, 40: CCL 27, 176 2340
13, 36, 51: CCL 27, 272 2002

Contra epistulam Manichaei quam vocant fundamenti
5, 6: CSEL 25, 197 (PL 42, 176) 119

Contra Faustum manichaeum
22, 27: CSEL 25, 621 (PL 42, 418) 1849, 1871

De catechizandis rudibus
3, 5: CCL 46, 124 (PL 40, 313) 281*

De civitate Dei
10, 6: CSEL 40/1, 454–455 (PL 41, 283) 1372, 2099
14, 7: CSEL 40/2, 13 (PL 41, 410) 1766
14, 28: CSEL 40/2, 56 (PL 41, 436) 1850
18, 51: CSEL 40/2, 354 (PL 41, 614) 769
19, 13: CSEL 40/2, 395 (PL 41, 640) 2304
19, 19: CSEL 40/2, 407 (PL 41, 647) 2185
22, 17: CSEL 40/2, 625 (PL 41, 779) 1118
22, 30: CSEL 40/2, 665–666 (PL 41, 801–802) 1720, 2550

De diversis quaestionibus octoginta tribus
64, 4: CCL 44A, 140 (PL 40, 56) 2560

De disciplina christiana
7, 7: CCL 46, 214 (PL 40, 673) 2539

De fide et Symbolo
10, 25: CSEL 25, 32 (PL 40, 196) 2518

De Genesi contra Manichaeos
1, 2, 4: PL 36, 175 338

De gratia et libero arbitrio
17, 33: PL 44, 901 2001

De libero arbitrio
1, 1, 1: CCL 29, 211 (PL 32, 1221–1223 311

De mendacio
4, 5: CSEL 41, 419 (PL 40, 491) 2482

De moribus Ecclesiae catholicae
3, 4: CSEL 90, 6 (PL 32, 1312) 1718
1, 25, 46: CSEL 90, 51 (PL 32, 1330–1331) 1809

De natura et gratia
31, 35: CSEL 49, 258–259 (PL 44, 264) 2001

De sancta virginitate
3, 3: CSEL 41, 237 (PL 40, 398) 506
6, 6: CSEL 41, 240 (PL 40, 399) 963

De sermone Domini in monte
1, 1, 1: CCL 35, 1–2 (PL 34, 1229–1231) 1966
1, 1, 3: CCL 35, 4 (PL 34, 1232) 2547
2, 4, 16: CCL 35, 106 (PL 34, 1276) 2785
2, 5, 18: CCL 35, 108–109 (PL 34, 1277) 2794
2, 5, 19: CCL 35, 109 (PL 34, 1278) 2149

2, 6, 24: CCL 35, 113 (PL 34, 1279) 2827

De Trinitate

8, 3, 4: CCL 50, 271–272 (PL 42, 949) 1766*
14, 15, 21: CCL 50A, 451 (PL 42, 1052) 1955
15, 26, 47: CCL 50A, 529 (PL 42, 1095) 264

Enarratio in Psalmum

57, 1: CCL 39, 708 (PL 36, 673) 1962
62, 16: CCL 39, 804 (PL 36, 758) 2628
72, 1: CCL 39, 986 (PL 36, 914) 1156*
74, 4: CCL 39, 1027 (PL 37, 948–949) 796
85, 1: CCL 39, 1176 (PL 36, 1081) 2616
88, 2, 5: CCL 39, 1237 (PL 37, 1134) 996
102, 7: CCL 40, 1457 (PL 37, 1321) 2005
103, 1, 15: CCL 40, 1488 (PL 37, 1348–1349) 329
103, 4, 1: CCL 40, 1521 (PL 37, 1378) 102

Enchiridion de fide, spe et caritate

3, 11: CCL 46, 53 (PL 40, 236) 311

Epistulae

98, 5: CSEL 34, 527 (PL 33, 362) 1274
108, 3, 8: CSEL 34, 620 (PL 33, 410) 2539
130, 8, 17: CSEL 44, 59 (PL 33, 500) 2737
130, 12, 22: CSEL 44, 66 (PL 33, 502) 2762
187, 11, 34: CSEL 57, 113 (PL 33, 845) 774

In epistulam Iohannis ad Parthos tractatus

1, 6: PL 35, 1982 1863
8, 9: PL 35, 2041 1779
10, 4: PL 35, 2056–2057 1829

In Iohannis evangelium tractatus

5, 15: CCL 36, 50 (PL 35, 1422) 1584
12, 13: CCL 36, 128 (PL 35, 1491) 1458
21, 8: CCL 36, 216–217 (PL 35, 1568) 795
26, 13: CCL 36, 266 (PL 35, 1613) 1398
72, 3: CCL 36, 508 (PL 35, 1823) 1994
80, 3: CCL 36, 529 (PL 35, 1840) 1228

Quaestiones in Heptateucum

2, 73: CCL 33, 106 (PL 34, 623) 129

Sermones

18, 4, 4: CCL 41, 247–249 (PL 38, 130–131) 1039
33, 2, 2: CCL 41, 414 (PL 38, 208) 2067
43, 7, 9: CCL 41, 512 (PL 38, 258) 158
52, 6, 16: PL 38, 360 230
56, 6, 9: PL 38, 381 2559*
57, 7, 7: PL 38, 389–390 2837
58, 11, 13: PL 38, 399 1064
78, 6: PL 38, 492–493 556
96, 7, 9: PL 38, 588 845*
169, 11, 13: PL 38, 923 1847
186, 1: PL 38, 999 510
213, 8, 8: PL 38, 1064 983
214, 11: PL 38, 1071–1072 981
241, 2: PL 38, 1134 32
268, 2: PL 38, 1232 797
272: PL 38, 1247 1396
298, 4–5: SPM 1, 98–99 (PL 38, 1367) 2009
341, 1, 1: PL 39, 1493 695
341, 9, 11: PL 39, 1499 695

Augustinas Dakas

Rotulus pugillaris
I 118

Barnabas

Epistula Pseudo-Barnabae
4, 10: SC 172, 100–102 1905
19, 5: SC 172, 202 2271

Bazilijus Didysis, šv.
Adversus Eunomium
3, 1: SC 305, 148
(PG 29, 656) 336

Liber de Spiritu Sancto
15, 36: SC 17bis, 370
(PG 32, 132) 163, 736
18, 45: SC 17bis, 406
(PG 32, 149) 2132
26, 62: SC 17bis, 472
(PG 32, 184) 2684

Moralia
Regula 73: PG 31, 852 2384

Regulae fusius tractatae
prol. 3: PG 31, 896 1828

Benediktas, šv.

Regula
20: CSEL 75, 75–76
(PL 66, 479–480) 2834*
43, 3: CSEL 75, 106
(PL 66, 675) 347
48: CSEL 75, 114–119
(PL 66, 703–704) 2834*

Bernardas Klervietis, šv.

Homilia super „Missus est"
4, 11 108

In Canticum sermones
27, 7, 14 771

Bonaventūras, šv.

In secundum librum Sententiarum
dist. 1, p. 2, a. 2, q. 1 293

In quattuor libros Sententiarum
3, 37, 1, 3 2071

Cezarija Jaunesnioji, šv.

Epistula ad Richildam et Radegundem
SC 345, 480 127

Cezarijus Arlietis, šv.

Expositio vel traditio Symboli (sermo 9)
CCL 103, 47 232

Ciceronas, Markas Tulijus

De re publica
3, 22, 33 1956

Dominykas, šv.

Relatio iuridica (Radulphus de Faventia)
4, 42 956*

Vita (Iordanus de Saxonia)
4, 69 956*

Egerija

Peregrinatio ad loca sancta
46, 2: SC 296, 308;
PLS 1, 1089–1090 281*

Epifanijus, šv.

Panarion
1, 1, 5: GCS 25, 174
(PG 41, 181) 760*

Evagrijus Pontietis

Capita practica ad Anatolium
49: SC 171, 610
(PG 40, 245) 2742

De oratione
34: PG 79, 1173 2737

Faustas Rėjietis

De Spiritu Sancto
1, 2: CSEL 21, 104 (1, 1: PL 62, 11) 169

Fulgentas Ruspietis, šv.

Contra gesta Fabiani
28, 17: CCL 91A, 813–814 (PL 65, 789) 1394

Grigalius Didysis, šv.

Dialogi
4, 41, 3: SC 265, 148 (4, 39: PL 77, 396) 1031

Homilia in Ezechielem
1, 7, 8: CCL 142, 87 (PL 76, 843) 94

Moralia in Iob
6, 14: CCL 143, 19 (PL 75, 525) 795
31, 45, 87: CCL 143B, 1610 (PL 76, 621) 1866
31, 45, 88: CCL 143B, 1610 (PL 76, 621) 2539

Regula pastoralis
3, 21, 45: SC 382, 394 (PL 77, 87) 2446

Grigalius Nazianzietis, šv.

Oratio
2, 71: SC 247, 184 (PG 35, 480) 1589
2, 73: SC 247, 186 (PG 35, 481) 1589
2, 74: SC 247, 186 (PG 35, 481) 1589
16, 9: PG 35, 945 2565
27 (theologica 1), 4: SC 250, 78 (PG 36, 16) 2697
31 (theologica 5), 26: SC 250, 326 (PG 36, 161–164) 684
31 (theologica 5), 28: SC 250, 332 (PG 36, 165) 2670
39, 17: SC 358, 188 (PG 36, 356) 980
40, 3–4: SC 358, 202–204 (PG 36, 361–364) 1216
40, 9: SC 358, 216 (PG 36, 369) 537
40, 41: SC 358, 292–294 (PG 36, 417) 256

Grigalius Nisietis, šv.

De beatitudinibus oratio
1: PG 44, 1200 1803, 2546
6: PG 44, 1265 2548

De Spiritu Sancto
16: PG 45, 1321 690

De vita Moysis
1, 5: PG 44, 300 2028

Homiliae in Orationem dominicam
2: PG 44, 1148 2784

In Canticum homilia
8: PG 44, 941 2015

In Christi resurrectionem
1: PG 46, 417 650

Oratio catechetica
15, 3 TD 7, 78 (PG 45, 48) 457
16, 9 TD 7, 90 (PG 45, 52) 625

Gvigonas II Kartūzas

Scala claustralium
2, 2: PL 184, 476 2654

Hermas

Mandata pastoris

27, 1 (2, 1): SC 53, 146 2517

Visiones pastoris

2, 4, 1: SC 53, 96 760

Hilaras Puatjietis, šv.

In evangelium Matthaei

2, 6: SC 254, 110 (PL 9, 927) 537

Liber ad Constantium Imperatorem

9: CSEL 65, 204 (PL 10, 570) 113

Ignacas Lojola, šv.

Exercitia spiritualia

22 2478
38 2164
104 2715

Ignotas Antiochietis, šv.

Epistula ad Ephesios

19, 1: SC 10bis, 74 498
20, 2: SC 10bis, 76 1331, 1405, 2837

Epistula ad Magnesios

6, 1: SC 10bis, 84 1549*
9, 1: SC 10bis, 88 2175

Epistula ad Romanos

Inscr.: SC 10bis, 106 834
4, 1: SC 10bis, 110 2473
6, 1–2: SC 10bis, 114 1010, 2474
7, 2: SC 10bis, 116 1011

Epistula ad Smyrnaeos

1–2: SC 10bis 496
8, 1: SC 10bis 896, 1369
8, 2: SC 10bis 830

Epistula ad Trallianos

3, 1: SC 10bis 1549, 1554, 1593*

Ipolitas Romietis, šv.

Traditio apostolica

3 1586
8 1569*
21 1291*, 1301*
35 749

Ireniejus Lionietis, šv.

Adversus haereses

1, 10, 1–2: SC 264, 154–158 (PG 7, 550–551) 173
1, 10, 2: SC 264, 158–160 (PG 7, 531–534) 174
3, 18, 7: SC 211, 366 (PG 7, 937) 518
2, 22, 4: SC 294, 220–222 (PG 7, 784) 518*
2, 30, 9: SC 294, 318–320 (PG 7, 822) 292
3, 3, 2: SC 211, 32 (PG 7, 849) 834
3, 17, 1: SC 211, 392 (PG 7, 944) 53*
3, 18, 1: SC 211, 342–344 (PG 7, 932) 518
3, 18, 3: SC 211, 350 (PG 7, 934) 438
3, 19, 1: SC 211, 374 (PG 7, 939) 460
3, 20, 2: SC 211, 392 (PG 7, 939) 53
3, 20, 2: SC 211, 392 (PG 7, 944) 53
3, 22, 4: SC 211, 440 (PG 7, 959) 494
3, 24, 1: SC 211, 472 (PG 7, 966) 175
4, 4, 3: SC 100, 424 (PG 7, 983) 1730
4, 12, 4: SC 100, 518 (PG 7, 1006) 53*
4, 15, 1: SC 100, 548 (PG 7, 1012) 1964, 2070
4, 16, 3–4: SC 100, 566–570 (PG 7, 1017–1018) 2063

4, 18, 4: SC 100, 606 (PG 7, 1027) 1350
4, 18, 5: SC 100, 610–612 (PG 7, 1028–1029) 1000
4, 18, 5: SC 100, 610 (PG 7, 1028) 1327
4, 20, 1: SC 100, 626 (PG 7, 1032) 292
4, 20, 5: SC 100, 638 1722
4, 20, 7: SC 100, 648 (PG 7, 1037) 294
4, 21, 3: SC 100, 648 (PG 7, 1046) 53
5, 20, 1: SC 153, 254–256 (PG 7, 1177) 174
5, 32, 1: SC 153, 398 (PG 7, 1210) 1047

Demonstratio praedicationis apostolicae
3: SC 62, 32 1274
7: SC 62, 41–42 683
11: SC 62, 48–49 704
100 190

Izaokas Ninevietis, šv.

Tractatus mystici
66 2717

Jeronimas, šv.

Commentarius in Ecclesiasten
10, 11: CCL 72, 338 (PL 23, 1096) 1456

Commentarii in Isaiam
Prologus: CCL 73, l (PL 24, 17) 133

In die Dominica Paschae homilia
CCL 78, 550 (PL 30, 218–219) 1166

Joana Arkietė, šv.

Dictum: Procès de condamnation 223, 435, 795, 2005

Jonas Auksaburnis, šv.

De incomprehensibili Dei natura seu contra Anomoeos
3, 6: SC 28bis, 218 2179

De proditione Iudae homilia
1, 6: PG 49, 380 1375

De sacerdotio
2, 4: SC 272, 118 (PG 48, 635) 1551
3, 5: SC 272, 148 (PG 48, 643) 983

De virginitate
10, 1: SC 125, 122 (PG 48, 540) 1620

De angusta porta et in Orationem dominicam
3: PG 51, 44 2784

De Anna sermo
2, 2: PG 54, 646 2700
4, 6: PG 54, 668 2743
4, 5: PG 54, 666 2744

In epistulam ad Ephesios homilia
20, 8: PG 62, 146–147 2365

In epistulam ad Romanas homilia
7, 5: PG 60, 448 2540

In Matthaeum homilia
19, 4: PG 57, 278 2768
19, 5: PG 57, 280 2825

In epistulam I ad Corinthios homilia
41, 5: PG 61, 361 1032
27, 5: PG 61, 230 1397

In epistulam II ad Corinthios homilia
27, 3–4: PG 61, 588 2538

In Lazarum concio
2, 6: PG 48, 992 2446

Sermones in Genesim
2, 1: PG 54, 587–588 358

Jonas Damaskietis, šv.

De sacris imaginibus oratio

1, 16: PTS 17, 89 ir 92 (PG 94, 1245 ir 1248) 1159
1, 47: PTS 17, 151 (PG 94, 1268) 1162

Expositio fidei

18 393
68 2590, 2559
71 626
75 663
86 1106

Jonas Edas, šv.

Le Coeur admirable de la Très Sacrée Mère de Dieu

1, 5 1698

Le royaume de Jésus

3, 4 521

Jonas Kasijonas, šv.

Conlatio

9, 18, 1: CSEL 13, 265–266 2785

Jonas Marija Vianėjus, šv. (Arso klebonas)

(apud B. Nodet, Le Curé d'Ars) 1589
Oratio 2658

Julijona Norvičietė

Revelatio

13, 32 313

Justinas, šv.

Apologia

1, 61: CA 1, 168 (PG 6, 421) 1216
1, 65: CA 1, 176–180 (PG 6, 428) 1345
1, 66: CA 1, 180 (PG 6, 428) 1355
1, 67: CA 1, 184–186 (PG 6, 429) 1345
1, 67: CA 1, 188 (PG 6, 429–432) 2174
1, 67: CA 1, 186–188 (PG 6, 429) 1351
2, 7: CA 1, 216–218 (PG 6, 456) 760*

Dialogus cum Tryphone Iudaeo

66–67: CA 2, 234–236 (PG 6, 628–629) 498*
11, 1: CA 2, 40 (PG 6, 497) 2085

Kiprijonas Kartaginietis, šv.

De Ecclesiae catholicae unitate

6: CCL 3, 253 (PL 4, 519) 181

De dominica Oratione

9: CCL 3A, 94 (PL 4, 541) 2782
11: CCL 3A, 96 (PL 4, 543) 2784
12: CCL 3A, 96–97 (PL 4, 544) 2813
13: CCL 3A, 97 (PL 4, 545) 2816
21: CCL 3A, 103 (PL 4, 551) 2830
23: CCL 3A, 105 (PL 4, 535–536) 810*, 2845

Epistulae

58, 10: CSEL 3/2, 665 (56, 10: PL 4, 367–368) 1028

Kirilas Aleksandrietis, šv.

Commentarius in Iohannem

11, 11: PG 74, 561 738

Commentarius in Lucam

22, 19: PG 72, 912 1381

Kirilas Jeruzalietis, šv.

Catecheses illuminandorum

5, 12: PG 33, 521–524 186
18, 29: PG 33, 1049 1050

Catecheses mystagogicae

3, 1: SC 126, 120 (PG 33, 1088) 2782
5, 11: SC 126, 160 (PG 33, 1117) 2794
5, 13: SC 126, 162 (PG 33, 1120) 2819
5, 18: SC 126, 168 (PG 33, 1124) 2856
5, 9–10: SC 126, 158–160 (PG 30, 1116–1117) 1371

Klemensas Aleksandrietis

Paedagogus

1, 6, 27, 2: GCS 12, 106 (PG 8, 281) 760
1, 6, 42: GCS 12, 115 (PG 8, 300) 813

Klemensas Romietis, šv.

Epistula ad Corinthios

7, 4: SC 167, 110 1432
42, 4: SC 167, 168–170 861*, 1577
44, 2: SC 167, 172 861*
44, 3: SC 167, 172 1577
61, 1–2: SC 167, 198–200 1900

Kotryna Sienietė, šv.

Il dialogo della Divina provvidenza

7 1937
13 356
138 313

Kryžiaus Jonas, šv.

Avisos y sentencias

57 1022

Carta

6 2717

Llama de amor viva 696*, 2690

Subida del monte Carmelo

2, 22, 3–5 65

Kūdikėlio Jėzaus Teresė, šv.

Acte d'offrande à l'Amour miséricordieux 2011

Manuscrit

A83v 127
B3v 826
C25r 2559

Verba 956, 1011

Leonas Didysis, šv.

Sermones

4, 1: CCL 138, 16–17 (PL 54, 149) 786
4, 3: CCL 88, 19–20 (PL 54, 151) 424*
21, 2: CCL 138, 87 (PL 54, 192) 469*
21, 3: CCL 138, 88 (PL 54, 192–193) 1691
33, 3: CCL 138, 173 (PL 54, 242) 528
51, 1: CCL 88A, 296–297 (PL 54, 309) 424*
51, 3: CCL 138A, 298–299 (PL 54, 310) 568*
62, 2: CCL 88A, 377–378 (PL 54, 350–351) 424*
73, 4: CCL 88A, 453 (PL 54, 151) 412
74, 2: CCL 138A, 457 (PL 54, 398) 1115
83, 3: CCL 88A, 521–522 (PL 54, 432) 424*

Maksimas Išpažinėjas, šv.

Ambiguorum liber

PG 91, 1156 398

Opuscula theologica et polemica
PG 91, 137–140 834

Quaestiones et dubia
Q. I, 67: CCG 10, 155 (66: PG 90, 840) 473

Mikalojus Fliujietis, šv.

Bruder-Klausen-Gebet 226

Nicetas Remezianietis, šv.

Instructio ad competentes
5, 3, 23 946

Niumenas, Jonas Henrikas, pal.

Apologia pro vita sua
c. 5 157

Discourses addressed to Mixed Congregations
5 1723

A Letter to the Duke of Norfolk
5 1778

Parochial and Plain Sermons
v. 5 2144

Origenas

Contra Celsum
1, 32: SC 132, 162–164 (PG 8, 720–724) 498*
1, 69: SC 132, 270 (PG 8, 788–789) 498*
2, 40: SC 132, 378 (PG 11, 861) 2114

De oratione
12, 2: GCS 3, 324–325 (PG 11, 452) 2745
26, 3: GCS 3, 361 (PG 11, 501) 2825
29, 15 ir 17: GCS 3, 390–391 (PG 11, 541–544) 2847

In Ezechielem homiliae
9, 1: SC 352, 296 (PG 13, 732) 817

In Exodum homiliae
4, 5: SC 321, 128 (PG 12, 320) 137
8, 1: SC 321, 242 (PG 12, 350) 2061

Homiliae in Leviticum
5, 5: SC 286, 228 (PG 12, 454) 113

Petras Auksažodis, šv.

Sermones
117, 1–2: CCL 24A, 709 (PL 52, 520) 359
71, 3: CCL 24A, 425 (PL 52, 401) 2777
71, 4: CCL 24A, 425 (PL 52, 402) 2814
67, 7: CCL 24A, 404–405 (PL 52, 402) 2837

Polikarpas Smirnietis, šv.

Epistula ad Philippenses
5, 2: SC 10bis 182 1570*

Martyrium sancti Polycarpi
14, 2–3: SC 10bis 2474
17, 3: SC 10bis 957

Pranciškus Asyžietis, šv.

Admonitio
5, 3 598

Canticum Fratris Solis 344, 1014

Pranciškus Salezas, šv.

Traité de l'amour de Dieu
8, 6 1974

Prosperas Akvitanas

Indiculus

c8: DS 246 (PL 51, 209) 1124

Pseudoeuzebijus Aleksandrietis

Sermo de die Dominica

PG 86/1, 416, 421 2178

Pseudoipolitas Romietis

In sanctum Pascha

1, 1–2: (PG 59, 755) 1165

Rožė Limietė, šv.

Vita mirabilis (P. Hansen)

618, 2449

Simeonas Tesalonikietis, šv.

De ordine sepulturae

367: PG 155, 685 1690

Švč. Trejybės Elzbieta, pal.

Ecrits spirituels

50 260

Teofilis Antiochietis, šv.

Ad Autolycum

2, 4: SC 20, 102
(PG 6, 1052) 296

Tertulijonas

Ad uxorem

2, 8, 6–7: CCL 1, 393
(PL 1, 1415–1416) 1642

Adversus Marcionem

1, 3, 5: CCL 1, 444
(PL 2, 274) 228
2, 4, 5: CCL 1, 479
(PL 2, 315) 1951

Apologeticum

9, 8: CCL 1, 103
(PL 1, 371–372) 2271*
50, 13: CCL 1, 171
(PL 1, 603) 852

De oratione

1, 6: CCL 1, 258
(PL 1, 1255) 2761, 2774
3, 1: CCL 1, 258–259
(PL 1, 1257) 2779
3, 4: CCL 1, 259
(PL 1, 1259) 2814
5, 2–4: CCL 1, 260
(PL 1, 1261–1262) 2817
10: CCL 1, 263
(PL 1, 1268–1269) 2761

De paenitentia

4, 2: CCL 1, 326
(PL 1, 1343) 1446

De resurrectione mortuorum

1, 1: CCL 2, 921
(PL 2, 841) 991
8, 2: CCL 2, 931
(PL 2, 852) 1015

Tomas Akvinietis, šv.

Commentum in secundum librum Sententiarum

293

Commentarium in epistolam ad Hebraeos

c. 7 1545

Compendium theologiae

1, 2 184

Expositio in Psalmos

21, 11 112

In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta expositio

c. 6 1759
c. 1 1955

In Symbolum Apostolorum scilicet „Credo in Deum" expositio

13 947
c. 15 1718

Officium de festo corporis Christi

460

Quaestiones disputatae de malo

4, 1, c. 404

Summa contra gentiles

1, 30 43
3, 71 310*

Summa theologiae

1, q. 1, a. 1, c. 38*
1, q. 1, a. 10, ad 1 116
1, q. 2, a. 3, c. 34
1, q. 25, a. 5, ad 1 271
1, q. 25, a. 6 310
1, 114, 3, ad 3 350
1–2, q. 24, a. 1, c 1767
1–2, q. 24, a. 3, c 1767*
1–2, q. 26, a. 4, c 1766
1–2, q. 71, a. 6 1849
1–2, q. 79, a. 1 311*
1–2, q. 88, a. 2, c 1856
1–2, q. 90, a. 1 1951
1–2, q. 90, a. 4, c 1976
1–2, q. 93, a. 3, ad 2 1902
1–2, q. 107, a. 1, ad 2 1964
2–2, q. 1, a. 2, ad 2 170
2–2, q. 2, a. 9, c 38, 155
2–2, q. 4, a. 1, c 163*
2–2, q. 47, a. 2 1806
2–2, q. 64, a. 7, c 2263, 2264
2–2, q. 81, a. 3, ad 3 2132
2–2, q. 83, a. 9, c 2763, 2774
2–2, q. 109, a. 3, c 2469
2–2, q. 109, a. 3, ad 1 par. 2469
2–2, q, 122, a. 4, c 2176
2–2, q. 158, a. 1, ad 3 2302
2–2, q. 171, a, 5, ad 3 157
2–2, q. 184, a. 3 1973*
3, q. 1, a. 3, ad 3 412
3, q. 22, a. 4, c 1548
3, q. 30, a. 1, c 511
3, q. 45, a. 4, ad 2 555, 556
3, q. 48, a. 2, ad 1 795
3, 51, 3, ad 2 627
3, q. 60, a. 3, c. 1130
3, q. 64, a. 2, ad 3 1118*
3, q. 65, a. 1, c 1210*
3, q. 65, a. 3, c 1211
3, q. 68, a. 8, c. 1128
3, q. 71, a. 4, ad 3 904
3, q. 72, a. 5, ad 2 1305
3, q. 72, a. 8, ad 2 1308
3, q. 73, a. 3, c 1374
3, q. 75, a. 1, c 1381

Tomas Moras, šv.

(Apud: Margarita Roper, Epistula ad Aliciam Alington)

313

Viktoras Hugonas, šv.

De Arca Noe

2, 8: PL 176, 642 134

TEMATINĖ RODYKLĖ

A

Aba

„Dievas atsiuntė į mūsų širdis savo Sūnaus Dvasią, kuri šaukia: *Aba, Tėve!*“ 683, 742, 1303, 2766, 2777

Abejonė

Abejonė Dievo meile 2119
Mokinių abejonė dėl prisikėlusio Jėzaus 644
Protingumas – dorybė, leidžianti atskirti gėrį nuo blogio 1806
Valingas ir nevalingas abejojimas 2088

Abelis

Abelio nužudymas 401, 2559
Abelis gerbiamas kaip teisusis 58
Abortas
Bendradarbiavimas atliekant abortą 2272
Moralinis įstatymas ir abortas 2271, 2274
Pagarba gyvybei ir abortas 2270

Abraomas

Abraomas, klusnumo pavyzdys 144–146, 165, 2570, 2572, 2676
Abraomas, vilties pavyzdys 165, 1819
Abraomo malda 2569, 2570, 2592
Abraomo pašaukimas, 59, 72, 762
Abraomui duoti pažadai 422, 705, 706, 1222, 1716, 1725, 2571, 2619
Dievo palaima ir Abraomas 59, 1080
Dievo Sandora su Abraomu 72, 992, 2571
Jėzus – Abraomo palikuonis 527
Musulmonai ir Abraomo tikėjimas 841
Tauta, kilusi iš Abraomo 63, 709, 762, 1541

Adomas

Adomo nuodėmė ir padariniai 402–405, 416, 417, 1736
Jėzus Kristus ir Adomas 359, 388, 402, 504, 505, 518, 532, 538, 539, 635
Pirmapradžio šventumo malonė ir Adomas 375, 399 (399 pirmykščio šventumo malonė)

Agnosticizmas 2127, 2128

Aistra

Aistros gali sumažinti kaltę 1860
Aistrų apibrėžimas ir kilmė 1763–1764
Aistrų moralumas 1762–1770
Aistrų suvaldymas 908, 1804, 1809, 2339, 2341
Meilė – svarbiausia aistra 1765
Moralės požiūriu aistros yra geros, kai turi įtakos geram veiksmui 1768
Nežabotų aistrų draudimas 2536
Pačios aistros nėra nei geros, nei blogos 1767
Pasidavimas aistroms 1792

Aklieji

Jėzus išklauso aklųjų prašymą 2616

Aklumas

Erodo ir Poncijaus Piloto apakimas ir išganymo planas 600
Tikėjimo abejojimas ir dvasios aklumas 2088

Aliejus, taip pat žr. **Krizma**

Aliejaus pašventinimas 1297
Patepimo aliejaus reikšmė ir vartojimas 695, 1183, 1237, 1241, 1289, 1293–1294

Altorius

Abraomas stato aukurą Viešpačiui 2570
Altoriaus palaiminimas 1672
Dangaus altorius 1383, 1589
Eucharistija, altoriaus sakramentas 1372
Eucharistijos šventimas ir altoriaus reikšmė 1383
Kryžiaus auka ir altorius 1182, 1364, 1366–1368, 1939
Naujoji Sandora ir altorius 1182
Širdis kaip altorius 786, 2655

Amen

„Amen" – paskutinis Tikėjimo simbolio ir Šventojo Rašto žodis 1061
„Amen" Eucharistijos liturgijoje 1345
Kristus – galutinis Tėvo meilės „Amen" 1065
Žodžio „Amen" reikšmė 1062–1064, 1348, 1396, 2856, 2865

Amžinybė 33, 488, 679

Amžius

Amžius, tinkamas priimti Komuniją 1457
Amžius, tinkamas priimti Sutvirtinimo sakramentą 1318–1319
Tikėjimui subrendusio žmogaus amžius nepainiotinas su prigimtiniu subrendusio žmogaus amžiumi 1307–1308

Anafora 1352

Analogija, panašumas, taip pat žr. **Tipologija**

Biblinio apreiškimo analogija 128–130
Kūrėjo panašumas su kūriniais 41, 2500
Prigimtinio ir dvasinio gyvenimo tarpsnių panašumas 1210–1212
Tikėjimo analogija 114

Anamnėsis 1103, 1106, 1354, 1362

Angelas

Angelai anaforoje 1352
Angelai bažnyčios gyvenime 334–335
Angelai, žmonių sargai 336
Angelas Gabrielius apreiškia 148, 2676
Angelas Sargas 336
Angelų egzistavimas kaip tikėjimo tiesa 328
Angelų tapatybė ir jų pareigos 329, 332–336, 350–352, 1034, 1352
Angelų vaizdavimas mene 1192, 2131, 2502
Dangus ir angelai 326, 1023–1029, 1053
Gimimas ir angelai 525, 559
Kristus ir angelai 331, 538, 954, 1038, 1161
Nuklydę angelai 311
Puolę angelai 391–393, 414, 760

Antgamtiškumas

Antgamtinė bendrystė 950
Antgamtinė palaima 1722, 1727
Antgamtinis tikėjimo jausmas 91–93
Antgamtinis žmogaus tikslas 367
Dieviškosios dorybės ir antgamtinis veiksmas 1812–1813, 1840–1841
Pašaukimas amžinajam gyvenimui yra antgamtinis 1998
Tikėjimas kaip antgamtinė dorybė 153, 179

Antspaudas 698, taip pat žr. **Sakramentinė žymė**

Antspaudas, kuriuo Šventoji Dvasia mus paženklino „atpirkimo dienai" 1274
Išpažinties sakramentinis antspaudas 1467, 2490

Krikšto antspaudas 1216, 1272–1274, 2769
Sutvirtinimo antspaudas 1293, 1295–1296, 1304
Šventimų antspaudas 1121, 1582

Apaštalas

Apaštalai perduoda Evangeliją 76
Apaštalų galia atleisti nuodėmes 981, 983, 984, 1442, 1444, 1485, 1586
Apaštalų įpėdiniai 77, 861–863, 892, 938, 1313, 1560, 1562, 2068
Apaštalų išrinkimas ir pašaukimas 2, 75, 96, 858–860, 873, 935, 1086, 1120, 1122, 1575, 2600
Apaštalų katechezė 1094
Apaštalų kolegija 880
Apaštalų liudijimas 664, 1518
Apaštalų mokymo priėmimas 87, 949, 2624
Bažnyčia ir apaštalai 688, 756, 857, 865, 869, 1342, 2032
Dievo žodžio perdavimas ir apaštalai 3, 81, 84, 96, 126, 571
Eucharistijos įsteigimas ir apaštalai 610–611, 1337, 1339–1341
Krikštas ir apaštalai 1226
Prisikėlusiojo pasirodymai ir apaštalai 641–642, 644–645, 647
Rankų uždėjimas ir apaštalai 699, 1288, 1299, 1315
Sutaikinimo tarnystė ir apaštalai 981, 1442, 1461
Šventimų sakramentas ir apaštalai 1087,1536, 1565, 1576, 1577, 1594
Šventoji Dvasia ir apaštalai 244, 746, 798, 1287, 1288, 1299, 1302, 1315, 1485, 1556
Tikėjimo perdavimas ir apaštalai 171, 173, 605, 815, 816, 889, 1124
Žodžio „apaštalai“ reikšmė 858

Apaštalavimas

Apaštalavimas ir Eucharistija 864, 1324
Bažnyčios apaštalavimas 863–864
Pasauliečių apaštalavimas 900, 905, 940

Apaštališkojo gyvenimo draugijos 930

Apaštalų įpėdinystė 861, 1087

Apaštalų įpėdinystė išreiškia tikėjimo bendrystę 1209
Apaštalų įpėdinystė kaip Bažnyčios vienybės ryšys 815
Apaštalų įpėdinystės priežastis 77

Apaštalų kolegija

Apaštalų kolegija išsirinko bendradarbius 1577
Dvylikos apaštalų kolegija ir Petras 552
Naujoji Sandora ir apaštalų kolegija 816
Pareiga surišti ir atrišti 881, 1444
Vyskupų kolegija ir apaštalų kolegija 880

Apeigos

Apeigos švenčiant sakramentus 1131
Apeigų pakeitimai 1125
Laidotuvių apeigos žr. **Mirusieji**
Skirtingo apeigos Bažnyčioje 1201, 1203, 1208

Apipjaustymas

Jėzaus apipjaustymas 527
Senoji Sandora ir apipjaustymas 1150

Apkalba

Apkalba – moraliai nepriimtina 2477
Apkalbos padariniai 2479

Apmarinimas 2015

Apostazija, taip pat žr. **Schizma, Erezija**

Apostazijos reikšmė 2089
Bažnyčios vienybės pažeidimai ir apostazijos 817

Galutinis Bažnyčios išmėginimas ir apostazija 675
Mozė ir jo tautos apostazija 2577

Apranga žr. **Drabužis**

Apranga ir drovumas 2522

Apreiškimas

Apreiškimas – Šventosios Dvasios įkvėpimo ženklas 105
Apreiškimas leidžia pažinti Dievą 50
Apreiškimas padeda geriau suprasti visuomeninio gyvenimo dėsningumus 2419
Apreiškimas tarsi apšviečia religines ir moralines tiesas 38
Apreiškimo būtinybė 74, 1960
Apreiškimo priežastis ir tikslai 52, 68
Apreiškimo suvokimas 157–158
Dekalogo Apreiškimas 2060, 2071
Dievas save apreiškia palaipsniui 53, 69
Dieviškojo išganymo plano Apreiškimas 50–51
Dievo Apreiškimas išreikštas žmogiškais žodžiais 101
Dievo gailestingumo nusidėjėliams apreiškimas 1846
Galutinės tiesos Apreiškimas 124
Išoriniai Apreiškimo įrodymai 156
Kito Apreiškimo nebus 66–67
Marijos mergeliškumo apreiškimas 502
Mirusiųjų prisikėlimo Apreiškimas 992
Naujojo dangaus ir naujosios žemės Apreiškimas 1048
Nuodėmės tikrovės Apreiškimas 386–390
„Privatieji" apreiškimai 67
Senasis ir Naujasis Testamentai kaip tikras Apreiškimas 129
Sukūrimo Apreiškimas 287, 337
Šventasis Raštas ir Tradicija atskleidžia Apreiškimo tiesą 80–83, 124
Tėvas teikėsi apreikšti „mažutėliams" 544
Tikėjimas kaip atsakas Apreiškimui 142–143, 150, 176, 1814
Žmogaus gebėjimas priimti Apreiškimą 35, 36
Žmogaus kaip Dievo paveikslo Apreiškimas 1701, 2419

Apreiškimas išganymo istorijoje

Apreiškimas ir Abraomas 59
Apreiškimas ir Izraelis, 60–64, 72
Apreiškimas ir Nojus, 56–58, 71
Apreiškimas iš pat pradžių 54, 70
Apreiškimas Kristus 65–67, 73
Apreiškimas pirmiesiems tėvams 54, 70
Apreiškimas po nuopuolio 55

Apreiškimas Marijai, taip pat žr. **Marija** ir **Angelas**

Apreiškimas Marijai pradėjo laiko pilnatvę 484
Apreiškimui skirtos šventės 1171
Jėzus, Dievo Apreiškime duotas vardas 430
„Malonės pilnoji" – sveikina angelas Apreiškime 490
Marijos malda ir Apreiškimas 2617
Marijos motinystė ir Apreiškimas 969, 2674
Marijos sutikimas 973

Apreiškimo perdavimas

Perdavimas per apaštalus ir per Evangeliją 75–76
Perdavimas per Bažnyčią 78–79, 82
Perdavimas per vyskupus 77
Šventasis Raštas ir Tradicija kaip du skirtingi Apreiškimo perdavimo būdai 81–82

Dievo Apreiškimas 51–67

Dievas apreiškia save Izraeliui 2085
Dievo Apreiškimas Dekaloge 2059, 2070–2071
Dievo vardo apreiškimas 203–214, 2143

Dievo kaip vienintelio Dievo Apreiškimas 201–202
Kristaus gyvenimas kaip Dievo Apreiškimo įvykdymas 561
Kristaus gyvenimas kaip Tėvo Apreiškimas 516
Sūnaus Apreiškimas 152, 438, 647–648, 651
Šventosios Dvasios Apreiškimas 243–48, 687–688
Tėvo Apreiškimas 151, 238–242, 2779
Trejybės Apreiškimas 237, 732
Visagalio Dievo Apreiškimas 272

Apsileidimas

Apsileidimas kaip nuodėmė 1853
Apsileidimas slaugant ligonius 2277

Apvaizda

Apvaizda ir antrinės priežastys 306–308
Apvaizda ir blogis 309–314, 324, 395
Apvaizda ir kūrinijos bendradarbiavimas 306–307, 323
Apvaizdos apibrėžimas 302, 321
Apvaizdos liudijimas Šventajame Rašte 303
Dieviškoji apvaizda kaip įgyvendinamas Dievo planas 302–305
Krikščioniškoji malda yra bendradarbiavimas su Dievo apvaizda 2738
Kūdikiškas pasitikėjimas apvaizda 305, 322, 2215, 2547, 2830
Vedanti apvaizda 1040

Apvalymas, išskaistinimas

Amžinas apvalymas 2813
Bažnyčia nuolat apvalytina 827, 1428
Eucharistijos galia apvalyti 1393
Evangelijos galia apvalyti 856, 2527
Galutinis išskaistinimas – skaistykla 1030–1032, 1054
Krikštas suteikia nuvalymą nuo visų nuodėmių 2520
Nuodėmių išpažinimas kaip apvalymo sąlyga 1847
Širdies skaistinimas 1723, 2517–2519, 2532

Artimas

Artimą privalu laikyti „kitu savimi“ 1931
Artimo meilė neatskiriama nuo Dievo meilės 1033, 1878
Atgailos formos ir meilė artimui 1434
Gailestingumo darbai artimajam 2447
Įsakymai ir artimo meilė 1962, 2052, 2067, 2401, 2464
Įžeidimas ir nuodėmė prieš artimo meilę 1459, 1849, 2302–2303, 2409, 2477, 2485, 2539
Meilė Dievui ir artimui kaip Dievo įstatymo vykdymas 1706
Meilės ir pagarbos artimui priežastis 678, 2212
„Mylėk savo artimą kaip save patį“ 2055, 2196
Pagarba ir meilė artimui kaip meilės reikalavimas 1789, 1822, 1844
Pagarba kūrinijai ir meilė artimui 2415
Širdies tyrumas leidžia pasitikti kitą kaip artimą 2519
Tapti artimu kitiems 1825, 1932
Teisingumas artimui 1807, 1836

Artumas

Dievo artumas savo kūriniams 239, 441, 921
Pagarba asmens intymiam gyvenimui ir jo gynimas 2492, 2521
Sutuoktinių artumas 2360, 2362

Askezė

Dvasinė pažanga ir askezė 2015
Ištikimybė krikšto pažadams ir askezė 2340
Valia ir askezė 1734

Asmens dorumas 2273–2275, 2295, 2297–2298, 2338–2345, 2356, 2389

Asmuo, taip pat žr. **Žmogus** ir **Visuomenė**

Asmens sukūrimas 362
Asmens tapatybė 203, 2158
Asmens teisės ir pareigos 1738, 2070, 2108, 2270, 2273
Asmens vientisumas 2338–2345
Asmenų skirtumai 1946
Asmuo ir bendrasis gėris 1738, 1905, 1912–1913
Asmuo ir visuomenė 1878–1889, 1929
Asmuo yra pajėgus suprasti 1704
Asmuo kaip Dievo paveikslas 1730
Asmuo kaip Šventosios Dvasios šventovė 364
Darbas ir asmuo 2428
Informacijos priemonės ir asmuo 2492, 2494
Pagarba asmenims ir jų gėrybėms 2407–2418
Pagarba asmeniui 1907, 1929–1933, 2212, 2297–2298, 2477, 2479, 2524
Pagarba asmeniui ir moksliniai tyrimai 2292–2296
Politinė valdžia ir asmuo 2237
Seksualumas ir asmuo 2332, 2337
Žmogaus asmens transcendentiškumo ženklas 2245
Žmogaus asmuo skirtas amžinajai palaimai 1703

Asmens kilnumas

Asmens kilnumas ir religinė laisvė 1738, 1747, 2106
Asmens kilnumas ir socialinis teisingumas 1911, 1913, 1926, 1929, 1938, 2213, 2238, 2402
Asmens kilnumo pagrindas 225, 357, 1700, 1730, 1934, 2126
Dirbtinis apvaisinimas ir asmens kilnumas 2377
Eksperimentai su žmonėmis ir asmens kilnumas 2295
Eutanazija ir žmogaus asmens kilnumas 2277, 2324
Kišimasis į genetinį žmogaus paveldą ir asmens kilnumas 2275
Nuodėmė ir asmens kilnumas 1487, 2261, 2320, 2353, 2414
Pagarba asmens kilnumui 1935, 2158, 2235, 2267, 2297, 2304
Pornografija, prostitucija, išprievartavimas ir asmens kilnumas 2354–2356
Reikalavimai žmogaus asmens kilnumui 1780, 1930, 1938, 1944, 2339, 2467
Žmogaus asmens kilnumas 1700–1876

Atbaigimas, taip pat žr. **Įvykdymas**

Apreiškimo atbaigimas Kristuje 67, 75, 134, 561, 652, 729
Ateisiančio Mesijo vilties atbaigimas 676
Bažnyčios atbaigimas 759, 769, 778, 1042
Dievo darbo atbaigimas Kristuje 2749
Dievo plano atbaigimas 686
Dievo žodžio atbaigimas Marijoje 484, 497, 2676
Eucharistija kaip Senosios Sandoros aukų atbaigimas 1330
Įstatymo atbaigimas Kristuje 577, 580–582, 592
Įstatymo atbaigimas meilėje 1706, 1829, 2055, 2196
Istorijos ir kūrimo atbaigimas Kristuje 668
Išganymo slėpinys ir jo atbaigimas 1107
Kristaus malda ir laikų atbaigimas 2749
Kūno atbaigimas prisikėlimu 1015
Kūrimo atbaigimas septintąją dieną 345
Naujo dangaus ir naujos žemės atbaigimas 1045

Santuokinio sutikimo atbaigimas 1627, 2366
Sekmadienis kaip šabo atbaigimas 2175–2176
Senojo Įstatymo atbaigimas 1967–1968, 1984, 2053
Senosios Sandoros pavidalų atbaigimas 1093, 1152, 1544
Tėvo valios ir maldos atbaigimas 2750, 2857
Visiškas gėrio atbaigimas pasaulio pabaigoje 681
Žmogaus kilnumo atbaigimas pašaukimu į palaimą 1700

Ateitis

Ateities pažinimas 2115
Žmonijos ateitis 1917

Ateizmas

Agnosticizmas ir ateizmas 2128
Ateizmo formos ir reikšmė 2123–2124
Ateizmo nuodėmė 2125, 2140
Ateizmo priežastys 2126, 2424

Atėjimas

„Ateik, Viešpatie Jėzau" 2853
Atsimainymas leidžia mums iš anksto paragauti Kristaus garbingo atėjimo 556
Dievo karalystės atėjimas įgyvendintas ženklais ir stebuklais 542, 1505
Dievo karalystės atėjimas ir šėtono karalystės žlugimas 550
Kristaus atėjimas ir Paskutinis teismas 1040
Kristaus atėjimo laukimas 840
Nežinomas šlovingo Kristaus atėjimo laikas 673–674, 1040, 2772
Pasirengimas Kristaus atėjimui 522–524
Šventosios Dvasios atėjimas ir Sekminės 729, 732
„Teateinie Tavo karalystė" 2816–2821, 2859

Atgaila

Atgailos darbai mirusiųjų labui 1032
Atgailos formos krikščioniškajame gyvenime 1434–1439
Atgailos tikslai 2043
Vidinė atgaila 1430–1433

Atgaila ir sutaikinimas

Atgaila ir Sutaikinimas, Krikštas 1425–1426
Atgaila ir Sutaikinimas kaip sakramentas 1210
Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas esant sunkioms nuodėmėms 1463
Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas įsteigtas Kristaus 1446
Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas įsteigtas visiems žmonėms 827, 1446
Atgailos ir Sutaikinimo sakramento eschatologinė reikšmė 1470
Atgailos ir Sutaikinimo sakramento teikimas krikščionims ne katalikams 1401
Atgailos ir Sutaikinimo sakramento tikslai 1421, 1468
Atgailos sakramentą būtina priimti prieš Santuokos šventimą 1622
Atlaidai 1471
Eucharistija ir nuodėmių atleidimas 1393, 1395, 1436, 1846
Įsakymas priimti Atgailos ir Sutaikinimo sakramentą 1457, 2042
Išpažintis – sakramentinis antspaudas 1467, 2490
Krikštas ir nuodėmių atleidimas 535, 977–978
Kristaus auka – žmonių nuodėmių atleidimo šaltinis 1851
Laikas nuodėmėms išpažinti 1457
Ligonių patepimas ir nuodėmių atleidimas 1532
Priimti eucharistinę Komuniją galima tik gavus atleidimą Atgailos sakramentu 1415

Atgailos ir Sutaikinimo sakramento pavadinimai

Atgailos sakramentas 1423
Atleidimo sakramentas 1395, 1422, 1424, 1446
Atsivertimo sakramentas 1423
Išpažinties sakramentas 1424, 1455–1458
Sutaikinimo sakramentas 1385, 1424, 1440

Atgailos sakramento būtinybė

Atgailos sakramentas būtinas norint atgauti nuteisinimo malonę 1446
Atgailos sakramentas būtinas norint gauti kitus sakramentus 1385
Atgailos sakramentas būtinas norint gauti mirtinųjų nuodėmių atleidimą 1395
Atgailos sakramentas būtinas norint susitaikinti su Dievu ir Bažnyčia 1484

Atgailos sakramento padariniai

Duoda nuodėmių, kuriomis buvo įžeistas Dievas, atleidimą 1422
Iš anksto išgyvena teismą 1470
Leidžia atgauti malonę 1446, 1468
Sutaiko su Bažnyčia 980, 1422, 1469
Sutaiko su Dievu 980, 1468
Teikia „dvasinį prisikėlimą“ 1468

Liturginis šventimas arba Atgailos sakramento apeigos

Amžiams bėgant keitėsi Atgailos sakramento šventimas 1447–1448
Atgailos sakramento teikėjas 1461–1462, 1466
Bendruomeninės apeigos 1482–1483
Kunigo veiksmas 1491
Pagrindinė struktūra 1448, 1480

Penitento veiksmai 1491

Sąžinės patikrinimas 1454, 1456

Atleidimas ir sutaikinimas

Atleidimas yra pagrindinė Sutaikinimo sąlyga 2844
Bažnyčia – sutaikinimo vieta 755
Kristuje Dievas su savimi sutaikino pasaulį 433
Sutaikinimas su Bažnyčia 1443–1445
Sutaikinimo būdai 981, 1449, 1455
Visų krikščionių sutaikinimas Kristaus Bažnyčios vienybėje 822

Atsilyginimas

Atgailos formos ir jų tikslai 1460
Atsilyginimas kaip atgailos aktas 1491
Atsilyginimo tikslai 1494
Paskirtas nuodėmklausio 1460

Gailestis 1451–1454

Gailestis – sielos skausmas 1451
Gailestis būtinas norint gauti atleidimą 982, 1259, 1861, 1864
Gailestis ir sakramentinė išpažintis 1452
Po mirties nėra atgailos 393
Šventoji Dvasia dovanoja gailesčio malonę 1433
„Tobulas“ ir „netobulas“ gailestis 1492

Išpažintis 1455–1458

Asmeninė išpažintis ir bendruomeninės apeigos 1482
Asmeninė išpažintis yra tinkamiausias sutaikinimo būdas 1484
Būtinybė išpažinti nuodėmes 1448
Lengvųjų nuodėmių išpažinimas 1493, 1863
Nuodėmių išpažinimas ir atsivertimas 1435
Siekiant sutaikinimo būtina išpažinti visas mirtinąsias nuodėmes 1493

Išrišimas 1480–1484

Bendruomeninės apeigos ir individualus išrišimas 1482
Bizantijos liturgija ir išrišimo formulė 1481
Ekskomunika ir išrišimas 1463
Galia atleisti nuodėmes 553, 976, 1441–1442, 1444–1445, 1461

Išrišimo formulė 1449, 1481
Mirštančiojo išrišimas 1020
Sunkios nuodėmės ir išrišimas 1415, 1457, 1497
Visuotinis išrišimas 1483

Atgimimas

Atgimimo padariniai 784, 872, 1262
Krikštas yra atgimimo sakramentas 1213, 1215

Atitaisymas

Atitaisymo pareiga 2487
Eucharistija kaip auka atitaisyti nuodėmes 1414
Kristus atitaiso Adomo neklusnumo ir mūsų nuodėmes 411, 615
Neteisybės atitaisymas 2412, 2454
Nusižengus tiesai reikia atitaisyti skriaudą 2509

Atlaidai 1471–1479

Atlaidai gaunami per Bažnyčią 1478–1479
Atlaidai mirusiesiems 1032, 1479
Atlaidų apibrėžimas ir reikšmė 1471
Atlaidų padariniai 1498

Atleidimas

Atleidimo galia 981
Atleidimo prašymas maldoje 1425, 2631, 2838–2845
Atsivertimas ir atleidimas 2608
Bet kokios nuodėmės atleidimas 982
Dievo atleidimas kaip Jo visagalybės ženklas 277
Dievo malonė ir atleidimas 2010
Įvairios priemonės nuodėmių atleidimui gauti 1434, 1437, 1452
Nuodėmių atleidimo vaisiai 1443, 1473
Piktžodžiavimas Dvasiai nebus atleistas 1864
Sakramentai kaip kelias į atleidimą 987, 2839
Šeima kaip atleidimo mokykla 1657, 2227
Vien tik Dievas duoda atleidimą 1441

Atlygis (amžinasis) 1021–1022, 2016

Atminimas

Angelų atminimas 335
Eucharistija kaip Jėzaus mirties ir prisikėlimo atminimas 611, 1167, 1330, 1358, 1362–1372, 1382
Gelbinčių Senosios Sandoros įvykių atminimas 1093, 2170
Jėzaus Kristaus ir Jo aukos atminimas 1333, 1341–1344, 1394
Kristaus kančios ir prisikėlimo atminimas 1163, 1167, 1354
Liturgija – išganymo slėpinio atminimas 1099
Mirusiųjų atminimas 958, 1032
Nuostabių Dievo darbų atminimas 1103
Paskutinę vakarienę Jėzus padarė savanoriškos savo aukos atminimu 610, 1323, 1337
Sukūrimo atminimas 2169
Šventoji Dvasia kaip gyvas Bažnyčios atminimas 1099
Šventųjų atminimas 957, 1173, 1195

Atnaša, Ostija

Kristus kaip gyvoji Atnaša 1992
Pagarba konsekruotoms Ostijoms ne Mišių metu 1378

Atnašavimas 1333, 1350

Atnaujinimas

Atnaujinimas laikų pabaigoje 1043
Bažnyčios atnaujinimas 670, 821, 827, 1428
Krikštas vadinamas „Šventosios Dvasios atgimdančiu ir atnaujinančiu nuplovimu“ 1215
Šventieji kaip atsinaujinimo šaltinis ir pradžia 828

Atpildas

Mirtis – atpildas už nuodėmę 1006

Atpirkėjas žr. **Kristus**

Atpirkimas

Atpirkimas apėmė visus visų laikų ir vietų žmones 634
Atpirkimas yra Gerosios Naujienos centras 571, 601
Atpirkimas už visus 605
Atpirkimo prasmė suprantama per tikėjimą 573
Atpirkimo skelbimas ir pažadas 55, 64, 601
Bausmės atpirkimo vertė 2266
Bažnyčia – atpirkimo priemonė visiems 776
Izraelio nuodėmių atpirkimas 433, 578
Jėzus kaip nusidėjėlių atpirkimo auka 457, 604, 615–616, 1476, 1992
Kristaus gyvenimas kaip Atpirkimo slėpinys 517, 635, 1067
Kristaus mirtis yra Velykų auka, atperkanti žmoniją 613, 616
Marija tarnauja Atpirkimo slėpiniui 494, 508

Atsakomybė

Atsakomybė už veiksmus 1735, 1737 1745–1746, 1754
Dalyvavimas visuomeniniame gyvenime ir atsakomybė 1913–1917
Dievo tautos atsakomybė 783
Laisvė ir atsakomybė 1036, 1731–1738
Nuodėmė ir atsakomybė 1868
Nusidėjėlių atsakomybė dėl Jėzaus mirties 597–598
Sąžinė ir atsakomybės prisiėmimas 1781
Skurdas ir turtingųjų valstybių moralinė atsakomybė 2439
Sutuoktinių atsakomybė ir gyvybės perteikimas 2368
Tėvų atsakomybė vaikams 2223, 2225
Vaikų atsakomybė tėvams 2218
Vyskupai ir apaštališkoji atsakomybė 1594
Žmogaus, kaip pasaulio valdytojo, atsakomybė 373

Atsidavimas

Jėzaus atsidavimas Tėvo planui 533, 2600, 2603, 2620
Marijos atsidavimas Tėvo valiai 967

Atsimainymas 554–556, 568

Atsisakymas paklusti

Adomo atsisakymas paklusti, atitaisytas Kristaus 411, 532, 614–615
Adomo ir žmonių atsisakymas paklusti ir jo padariniai 399, 400–402, 1733, 2515
Atsisakymas paklusti valdžiai 2256, 2242, 2313
Moralinis atsisakymas paklusti 1733, 1862, 2515
Nuodėmė kaip atsisakymas paklusti Dievui 397, 1850, 1871

Atsivertimas

Atgaila ir atsivertimas 1422–1423, 2042
Atsisakymas atsiversti 591
Atsivertimas iš vidaus būtinas socialinėms permainoms 1886–1889, 1896
Atsivertimas – Šventosios Dvasios dovana 1098, 1433
Atsivertimo ir atgailos kelias 1439
Atsivertimo pasireiškimas 1435
Atsivertimo šaltiniai 1436–1437
Būtini dalykai atsivertimui 1490, 1848
Įkrikščioninimas ir atsivertimas 1229
Įvairios atgailos formos ir atsivertimas 1430–1432, 1434
Jono atsivertimas krikštu 720, 523, 535
Karalystė ir atsivertimas 1470, 2612
Katechumenato tikslas – atsivertimo brandinimas 1248
Klaidingas moralinis elgesys ir atsivertimo stoka 1792

Liga kaip kelias į atsivertimą 385, 1502
Malda ir atsivertimas 2708, 2731, 2754, 2784
Malonė ir atsivertimas 1991, 2000, 2010, 2027
Nuodėmė, atsivertimas ir išskaistinimas 1472, 1486, 1856
Nuteisinimas ir atsivertimas 1989, 1993
Perdėtas pasitikėjimas savimi ir atsivertimas 2092
Raginimas atsiversti 160, 545, 981, 1036, 1428
Regimi atsivertimo ženklai 1430, 1440
Sąžinė ir atsivertimas 1797
Senasis Įstatymas ir atsivertimas 1963
Širdies atsivertimas ir kalno pamokslas 2608
Širdies atsivertimas ir pranašai 2581–2584, 2595
Širdies atsivertimo būtinybė 821, 1430–1433, 1856, 1888, 2608–2609, 2708
Šv. Pauliaus atsivertimas 442
Šv. Petro atsivertimas 1429
Žmogaus trapumas ir atsivertimas 1426

ATSKYRIMAS

Atskyrimas nuo bendrystės su Dievu 1445
Dievo meilė nedaro jokių išimčių 605
Nuodėmė ir atskyrimas nuo Karalystės 1861
Pragaras kaip savanoriškas žmonių atsiskyrimas 1033

AUGIMAS, taip pat žr. **Pažanga, Plėtra**

Bažnyčia ir laikinųjų gėrybių plėtojimas 1942
Bažnyčios augimas 7, 766, 798, 874, 910, 1134
Dievo karalystės augimas 2820, 2859
Kristaus karalystės augimas ir žemiškoji pažanga 1049
Naujosios žmonių šeimos Kūno augimas 1049
Pagalba dvasiniam ir religiniam žmogaus augimui 794, 798, 874, 1210, 1303, 1392, 1731, 2010, 2041, 2186, 2227, 2847
Susijęs žmogaus, mokslo ir technikos augimas 2293
Tikėjimo supratimo augimas 94–95
Žmogaus augimas 1936

AUKA

Aukos Senajame Testamente: duona ir vynas 1334
Aukoti aukas Dievui 901, 2099–2100
Bažnyčios auka 1368, 1553
Eucharistijos auka 1362, 1414, 2643
Jėzaus auka 529, 606–607, 610–611, 614, 616, 2824
Mergelės Marijos auka 494, 2617, 2622
Savęs aukojimas 459, 2031, 2711

Eucharistijos auka, taip pat žr. **Eucharistija**

Eucharistija sudabartina Kristaus auką 1330
Eucharistijos auka – moralinio gyvenimo šaltinis ir viršūnė 2031
Eucharistinė auka – Kristaus aukos atminimas 611, 1358, 1362–1372
Eucharistinė auka – liturginio Bažnyčios gyvenimo centras 1113
Eucharistinės aukos įsteigimas 1323
Eucharistinės aukos šventimo tikslai 1382, 1414
Kristus aukoja eucharistinę auką 1410
Kristus eucharistinėje aukoje 1088
Žmogaus dalyvavimas eucharistinėje Kristaus aukoje 618, 1419

Kristaus auka

Iš Kristaus aukos jėgą semia visa kunigo tarnyba 1566
Kristaus auka – neišsenkantis nuodėmių atleidimo šaltinis 1851
Kristaus auka – vienintelė tobula auka 2100

Kristaus auka ir Eucharistijos auka yra viena vienintelė auka 1367
Kristaus auka ir Mergelė Marija 964
Kristaus auka yra vienintelė ir galutinė 613–614, 1545
Kristaus auka pranoksta ir atbaigia Senosios Sandoros aukas 1330
Kristaus auka už visus ant kryžiaus 616–617
Kristaus aukos reikšmė 545, 606

Auka (kristus) 457, 604, 1367, 1566

Auklėjimas, taip pat žr. **Ugdymas**

Auklėjimo padariniai 1839, 1917
Krikščioniškas vaikų auklėjimas kaip šventumo kelias 902
Laisvė auklėti vaikus pagal savus religinius įsitikinimus 2211
Pareiga auklėti vaikus pagal krikščionių tikėjimą 1635, 1651, 1656–1666, 2685
Religinio auklėjimo aplaidumo padariniai 2125
Santuoka ir vaikų auklėjimas 1601, 1652, 2201
Tėvai – pirmi ir svarbiausi vaikų auklėtojai 1653, 2206, 2372
Tėvų bendradarbiavimas ugdant vaikus 2206
Vaikų auklėjimo kliūtys 1634
Vaikus auklėjančių tėvų teisės ir pareigos 1653, 2221, 2223, 2372

Autonomija

Netinkamai suprastos sąžinės autonomijos siekimas 1792
Vaikų autonomija 2232

Autopsija 2301

Avinėlis

Apokalipsė ir Avinėlis 1137, 2159
Avinėlio vestuvių pokylis 1329, 1602, 1612, 1642, 2618
Bažnyčia, Avinėlio Sužadėtinė 757, 796
Kristus – Dievo Avinėlis 523, 536, 602, 608, 613, 719, 1364
Liudytojai ir Avinėlio šlovė 2642

Azartiniai lošimai 2413

B

Babelis 57

Badas

Badas pasaulyje ir solidarumas 2831
Dievo žodžių badas 2835
Išalkusį pavalgydinti kaip gailestingumo darbas 1039, 2447
Jėzus, išlaisvinantis iš bado 549
Jėzus pažįsta alkį 544, 556
„Kasdienės duonos duok mums šiandien" 2828, 2830
Nusikaltimas sukelti badą 2269

Baimė

Amžinojo pasmerkimo baimė 1453
Baimė – viena iš svarbiausių aistrų 1772
Blogio baimė 1765
Dievo baimė kaip pagarbos tėvams pagrindas 2217
Dievo baimė kaip Šventosios Dvasios dovana 1303, 1831
Dievo baimė, įkvėpta žinios apie paskutinį teismą 1041
Šventa baimė 2144

Balandis

Balandžio reikšmė 701
Šventoji Dvasia, Jėzaus krikštas ir balandis 535

Baptisterija 1185

Bausmė

Mirties bausmė 2267
Moralinis gyvenimas ir Dievo bausmės baimė 1828, 1964, 2090
Nuodėmė ir bausmė 2061

Nusikaltimo sunkumą atitinkanti bausmė 2266
Skirtingos bausmės skaistykloje ir pragare 1031

BAŽNYČIA

Angelai globoja Bažnyčią 334–336
Bažnyčia „ištobulinta vien dangaus garbėje" 769, 1042
Bažnyčia kaip Karalystės pradžia ir užuomazga 541, 669, 764, 768
Bažnyčia kaip kelias gauti nuodėmių atleidimą iš Dievo 1478–1479
Bažnyčia kaip regimasis statinys 1180, 1185–1186, 2691
Bažnyčia pašaukia priimti Šventimus 1578
Bažnyčios įsakymai 2041–2043
Bažnyčios Tėvai 11, 688
Marija ir jos pareiga Bažnyčios slėpinyje 963–972, 973
Marija, Bažnyčios motina 963
Misijinė Bažnyčia 849–856
„Ne Bažnyčioje nėra išganymo" 846–848
Sūniška meilė Bažnyčiai 2040
Šeima kaip namų Bažnyčia 1655–1658, 2204, 2685
Šventa ir nesutepta Bažnyčia 1426

Bažnyčia ir nekrikščionys

Bažnyčia atvira išsklaidytiems ir suklydusiems žmonėms 845
Bažnyčios būtinybė siekiant išganymo 846–848
Bažnyčios ir ryšys su nekrikščionių religijomis 842–844
Bažnyčios santykis su musulmonais 841
Bažnyčios santykis su žydų tauta 839–840

Bažnyčia ir visuomenė

Bažnyčia – žmogaus asmens transcendentiškumo saugotoja 2245
Bažnyčios moralinis sprendimas politiniais, ekonominiais ir socialiniais klausimais 2246, 2420
Politinė bendruomenė ir Bažnyčia 2244–2246

Bažnyčia kaip bendruomenė

Bendrystė – giliausias Bažnyčios pašaukimas 959
Bendrystė su Jėzumi 787–796
Bendrystė su mirusiaisiais 958
Bendrystė su šventaisiais 954–57
Bendrystės sakramentas liturgijoje 1108
Charizmų bendrystė 951
Dievo ir žmonių bendrystė 2790
Dvasinis šventųjų bendrystės gėris – Bažnyčios lobis 1476
Kunigiškoji bendruomenė 1119
Meilės bendrystė 953
Šventųjų bendrystė 946–948, 953
Tikėjimo bendrumas 949

Bažnyčia kaip mistinis Kristaus kūnas

Bažnyčia kaip mistinis Kristaus kūnas 774, 776–777, 779, 787–796, 805–807, 1396
Bažnyčios statymas 872, 1123, 2003
Charizmos ir Bažnyčia 800
Katechezė ir Bažnyčia 4
Krikščionys kaip Bažnyčios nariai 521, 790, 953, 960, 1267, 1396, 1988, 2045
Kristus kaip Bažnyčios galva 1548
Ligos ir Bažnyčia 1508
Liturgija ir Bažnyčia 1070, 1140, 1187–1188
Mirusieji ir Bažnyčia 958
Narių vienybė, skirtumai ir misija 873–874, 947
Sakramentai ir Bažnyčia 774, 1116, 1123, 1267, 1279, 1621, 2040, 2782
Šventoji Dvasia ir Bažnyčia 1105–1106, 1111, 1353

Bažnyčios atsiradimas

Apaštalai – kertiniai Bažnyčios akmenys 642
Bažnyčia – Jėzaus Kristaus įsteigta 763–766, 874
Bažnyčia – kuriant pasaulį iš anksto numatyta 760
Bažnyčia – Tėvo širdyje kilęs sumanymas 759, 761
Bažnyčia, parengta Senosios Sandoros 761–762
Bažnyčios apreiškimas Sekminių dieną 767, 1076
Bažnyčios pradžia 124, 763, 766–767, 1185
Kristus – gyvasis Bažnyčios Akmuo 552
Petras – uola, ant kurios statoma Bažnyčia 552, 881

Bažnyčios pareigos

Atleisti nuodėmes 827, 979–983, 1442, 1478
Atlikti evangelizaciją ir katechezę 7
Atsivertimas kaip nesibaigianti pareiga 1428
Būti Dievo tauta 781–786
Būti krikščioniškojo šventumo pavyzdžiu 2030
Išpažinti tikėjimą 172–175
Išpažinti tikėjimą, kad yra vienas Dievas – Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia 152, 258, 738
Rūpintis bendruoju gėriu 2420
Saugoti apaštalų skelbimą, tęsiamą apaštalų įpėdinių 77
Saugoti ir aiškinti Dievo žodį 119
Saugoti tikėjimą 168, 171, 173
Saugoti tikėjimo paveldą 84, 97, 175
Skelbti Velykų slėpinį 571
Šventinti žmones 824
Tarnauti Dievui 783–786
Vykdyti misiją pasaulyje 767, 2044–2045

Bažnyčios simboliai ir atvaizdai

Alyvmedis 755
Aukštybių Jeruzalė 757
Avidė ir kaimenė 754
Bažnyčios įvaizdžiai 507, 710, 753, 967, 2679
Dievo šventovė 756
Marija – Bažnyčios paveikslas 507, 967, 972
Motina 169, 507, 757
Statinys 756
Tikėjimo mokytoja 169
Žodžio „Bažnyčia“ reikšmė 751–752

Bažnyčios slėpinys

Dangiškosios Jeruzalės ženklas 117
Dievo karalystės ūglis ir pradžia 541
Krikščionio pašaukimo įgyvendinimo vieta 2030
Kristaus ir Šventosios Dvasios misijos sakramentas 738
Kristaus kūnas 787–796
Kristaus sužadėtinė 796
Kunigų karalija Dievui 1546, 1591
Motina ir Mokytoja 2030–2046
Regima ir dvasinė 770–771
Slėpinys ir sakramentas 774–776
Sutaikintas pasaulis 845
Šventosios Dvasios pažinimo vieta 688
Šventosios Dvasios šventovė 797–798
„Tiesos šulas ir atrama“ 171
Tikėjimo paveldo saugotoja 171
Visuotinis išganymo sakramentas 849
Žmonių vienybės su Dievu slėpinys 772–773

Bažnyčios sudėtis, taip pat žr. **Apaštalų kolegija, Vyskupų kolegija**

Apaštalai – kertiniai Bažnyčios akmenys 642
Bažnyčios hierarchinė sandara 874–887
Kristaus buvimas Bažnyčioje 1380
Kristus – Bažnyčios Galva ir versmė 669, 874

Kristus aprūpina Bažnyčią dovanomis ir tarnybomis 794
Šventimais gaunama tarnyba nepakeičiama Bažnyčioje 1593
Tikintieji pasauliečiai Bažnyčioje 897–913
Vienuolinis ir pašvęstasis gyvenimas 914, 916, taip pat žr. **Pašvęstasis gyvenimas**

Bažnyčios ganytojai

Bažnyčios ganytojai, Kristaus išsirinkti ir pasiųsti 816, 1575
Bažnyčios ganytojų pareigos 801, 857, 1551, 1632, 2033, 2038, 2663
Klebonas – savo parapijos ganytojas 2179
Pasauliečiai padeda Bažnyčios ganytojams 900–901
Petro ir apaštalų pastoracinė pareiga 881
Vyskupai – bažnyčios ganytojai 862, 939, 1558

Dalinė ir visuotinė Bažnyčia

Eucharistija kaip dalinės Bažnyčios gyvenimo centras 893
Kas yra dalinė Bažnyčia 833
Kiekviena dalinė Bažnyčia kaip visuotinė Bažnyčia 832–835
Kunigo atsakomybė už dalinę Bažnyčią 1595
Parapija ir dalinė Bažnyčia 2179, 2226
Šventimai ir dalinė Bažnyčia 1572
Tikėjimo tradicijos ir dalinė Bažnyčia 83, 174, 192, 1202
Visuotinė ir dalinė Bažnyčia 879, 886, 1594–1595
Vyskupas atsakingas už dalinę Bažnyčią 1369, 1560, 1594

Kokia yra Bažnyčia 750, 811, 865

Apaštališka 857–865

Apaštališka Bažnyčios prigimtis 863
Bažnyčia yra apaštališka trejopa prasme 857
Vyskupai – apaštalų įpėdiniai 861–862

Šventa 823–829

Bažnyčia šventa, susijungusi su Marija 829
Bažnyčia, pašventinta Kristaus 823–824
Bažnyčia, priimdama savo glėbin nusidėjėlius, yra šventa 825, 827, 1428
Evangelijos patarimai kaip pagalba šventumui 1986
Meilė yra šventumo siela 826
Šventoji Dvasia kaip šventumo šaltinis 749

Viena 813–822

Bažnyčia yra viena, nes jos šaltinis vienas, steigėjas vienas ir viena jos „siela“ 813
Bažnyčios misija – siekti vienybės 855
Eucharistija kaip sakramentas, stiprinantis Bažnyčios vienybę 1416
Įvairi vienybėje 814, 818–819
Vienybės dovana, kurios trokštame 820–822
Vienybės pažeidimai 817
Vienybės ryšiai 815–816

Visuotinė 830–856

Bendrystė su nekatalikiškomis Bažnyčiomis 838
Kiekviena dalinė Bažnyčia yra visuotinė 832–835
Misija kaip Bažnyčios visuotinumo reikalavimas 849
Visuotinė dėl Kristaus valios 831
Žodžio „katalikiškas“ reikšmė 830

Pareiga mokyti

Bažnyčia – Motina ir Mokytoja 2030–2046
Bažnyčios Magisteriumas 85–87, taip pat žr. **Magisteriumas**
Būtinybė mokyti tikėjimo 2037
Ką reiškia pareiga mokyti 890
Katechezė ir pamokslai 2033

Mokymo tarnyba kaip Dievo Žodžio tarnystė 86
Romos popiežius ir vyskupai – autentiški mokytojai 888, 2034
Skelbti išganymą 2032
Socialinis mokymas 2419–2425
Tikintieji pasauliečiai mokymo tarnyboje 906
Valdžia apima prigimtinio įsakymo įstatymus 2036
Visuotinio susirinkimo valdžia 891
Vyskupų kolegijos ir Romos popiežiaus valdžia 891, 2035

Šventinimo tarnyba 893

Dievas, šventinantis Kristuje, 790, 805, 947, 1076, 1082, 1084, 1110–1112
Malda 2558, 2655
Žodžio tarnystė 2031, 2038

Valdymo tarnyba

Bažnyčiai Jėzaus suteikta valdžia 553
Bažnytinių tarnybų prigimčiai būdingas kolegialumas ir asmeniškumas 877–878
Kiekvieno vyskupo pareiga 886
Petro, apaštalų ir vyskupų pastoracinė pareiga – Bažnyčios pamatas 881
Popiežiaus pareiga 882
Tarnavimas ir vadovavimo tarnyba 876, 894–895
Tikinčiųjų bendradarbiavimas 911
Visuotinio susirinkimo pareiga 884
Vyskupų kolegijos pareiga 883, 885

Bedievystė

Bedievystės nuodėmės 2119–2120, 2139
Bedievystės pasmerkimas 2110, 2118

Bendra atsakomybė ir bendrasis gėris 2240

Bendradarbiavimas

Bendradarbiavimas Dievo malonei 1993
Bendradarbiavimas nutraukiant nėštumą 2272
Dievo ir žmonių bendradarbiavimas ir nuopelnai 1008, 2025
Dievo ir žmonių bendradarbiavimas ir nuteisinimas 1993, 2001
Krikščionių bendradarbiavimas dėl Bažnyčios vienybės 821
Marijos bendradarbiavimas Dievo plane 488
Marijos bendradarbiavimas su Dievu 488, 501, 968, 2675, 2682
Pasauliečių bendradarbiavimas Bažnyčioje 906, 911
Piliečių bendradarbiavimas ir bendrasis gėris 2238
Prisidėjimas prie savižudybės 2282
Tėvų bendradarbiavimas 2206
Vyresnybė ir bendradarbiavimas 2236
Žmonių bendradarbiavimas ir darbas 378
Žmonių bendradarbiavimas Kristaus veikloje 970, 2632
Žmonių bendradarbiavimas Šventosios Dvasios veikloje 1091, 1108
Žmonių bendradarbiavimas vykdant Dievo planą 306, 2062, 2738

Bendrasis gėris

Asmeninis gėris ir bendrasis gėris 801, 951, 1905, 2039
Bažnyčia ir bendrasis gėris 224, 2420, 2458
Bendrojo gėrio elementai 1907–1909, 1924–1925
Bendrojo gėrio gynimas 223, 2242, 2265–2267, 2310, 2321
Bendrojo gėrio reikšmė ir tikslas 1906, 1912, 192
Ekonomika ir bendrasis gėris 242, 2429, 2432
Imigracija ir bendrasis gėris 2241
Informavimas ir bendrasis gėris 2489, 2492, 2494, 2498
Įstatymas ir bendrasis gėris 1951, 1976

Pagarba pasauliui ir bendrasis gėris 2415
Pareiga skatinti bendrąjį gėrį 1913–1914, 1916, 1926
Politinė bendruomenė, valstybė ir bendrasis gėris 1910, 1927, 2239
Politinės piliečių teisės derinamos su bendrojo gėrio reikalavimais 2237
Privatinė nuosavybė ir bendrasis gėris 2401, 2403
Religijos laisvė ir bendrasis gėris 2109
Socialinis teisingumas ir bendrasis gėris 1807, 1928, 2239, 2442
Streikas ir bendrasis gėris 2435
Tarptautinė bendruomenė ir bendrasis gėris 1911, 1927
Teisėta valdžia ir bendrasis gėris 1888, 1897–1898, 1901–1903, 1921–1922, 2238, 2309, 2406, 2498
Žmogaus pareigos ir bendrasis gėris 1880, 2237–2241, 2288

Bendravimas

Dalijimasis dvasinėmis gėrybėmis 955
Katalikų Bažnyčios ir Rytų Bažnyčių bendradarbiavimas 1399
Taika ir žmonių bendravimas 2304

Bendrystė

Bažnyčia ir bendrystė žr. **Bažnyčia**
Bažnytinė bendrystė ir nuodėmė 1440, 1446, 1448, 1455
Bažnytinė bendrystė ir schizma 2089
Bažnytinė bendrystė ir šeima 2204–2205
Bendrystė su mirusiaisiais 958, 1684, 1689, 1690
Charizmų bendrystė 951
Dangiškosios ir žemiškosios Bažnyčios bendrystė 954–959
Dieviškųjų Asmenų bendrystė 267, 738, 1693
Draugystė ir dvasinė bendrystė 2347
Dvasinių gėrybių bendrystė 949, 952
Eucharistinė bendrystė žr. **Eucharistija**
Katechezė ir bendrystė su Kristumi 426
Liturgija ir bendrystė 1071, 1136
Malda kaip bendrystė 2565, 2655, 2682, 2689, 2713, 2799, 2801
Meilės bendrystė 953
Popiežiaus bendrystė su vyskupais 85, 100, 816, 892, 895
Sakramentai kaip bendrystės išraiška 790, 1126, 1533–1535
Sakramentų bendrystė 950
Šventosios Dvasios bendrystė 734, 1097, 1108–1109
Tikėjimo bendrumas 154, 185, 188, 949, 1102, 1209
Vyrų ir moterų bendrystė 371–372, 383, 2331–2332
Vyskupo bendrystė su tikinčiaisiais 84, 1301
Žmogaus bendrystė su Dieviškaisiais Asmenimis 259, 732, 737, 850, 1107
Žmogaus bendrystė su Dievu 27, 45, 54, 154, 613, 780, 1489, 1804
Žmogaus bendrystė su Jėzaus slėpiniais 519–521
Žmogaus bendrystė su Kristumi 533, 725, 787, 790, 1331
Žmonių bendrystė 357, 775, 1445, 1702, 2419

Bendruomenė

Atleidimas ir įvesdinimas į bendruomenę 1443
Bažnyčia kaip bendruomenė 751–752, 771, 833, 899
Bažnytinė bendruomenė ir malda 2632, 2691, 2696
Bažnytinė bendruomenė ir pasauliečių apaštalavimas 900, 910
Bendrasis gėris ir bendruomenė 1910–1911, 1922
Ekonominė veikla, socialinis teisingumas ir visuomenė 2411, 2426, 2428
Eucharistija ir tikinčiųjų bendruomenė 1166, 1400
Krikštas ir bendruomenė 1253, 1255

Kunigystė ir tikinčiųjų bendruomenė 1546, 1551
Laidotuvės ir bendruomenė 1684, 1687
Liturgija ir bendruomenė 1071, 1140–1141, 1198
Misija steigti krikščioniškas bendruomenes 854
Parapija kaip bendruomenė 2179, 2226
Pirmoji tikinčiųjų bendruomenė ir jos tikėjimas 642, 949, 2624
Politinė bendruomenė ir Bažnyčia 2244–2246
Politinė bendruomenė ir šeima 2209, 2211
Politinė bendruomenė, piliečių teisės ir pareigos 2239, 2242
Religinė laisvė ir religinės bendruomenės 2107
Sunkumai šeimoje ir bendruomenė 1649, 1651
Sutuoktinių ir šeimos bendrija 1644, 1666, 2201, 2204, 2206–2207, 2249–2250, 2364
Sutvirtinimas ir atsakomybė bažnytinėje bendruomenėje 1309, 1319
Tikėjimas ir tikinčiųjų bendruomenė 1102
Tikinčiųjų bendruomenė 1045
Vadovavimas žmonių bendruomenėms 1884, 1898, 1901, 1919, 2213
Visuotinė bendruomenė 842
Žmonių bendruomenės pašaukimas 1877

Besimeldžiančiojo išorinė išraiška 2702–2703

Beturčiai

Beturčiai dvasia 709, 716, 1716, 2544–2547
Beturtis Kristus 517, 525, 544, 1351, 2407
Dangaus karalystė ir vargdieniai 544
Eucharistija įpareigoja vargšų atžvilgiu 1397
Ginklavimosi varžybos – skriauda vargšams 2329
Neturtas kaip Evangelijos patarimas 915
Neturtas kaip Kristaus ir Bažnyčios kelias 544, 786, 852
Rūpinimasis vargšais ir meilė jiems 886, 1033, 1435, 1825, 1941, 2208, 2405, 2443–2449
Turtingų valstybių solidarumas su neturtingomis 2439–2440
Turtų atsižadėjimas kaip gyvenimo būdas 2544–2545

Biblija žr. Šventasis Raštas

Blaivumas 1809, 2730

Blogis

Apvaizda ir blogio papiktinimas 309–314
Blogio atsiradimo klausimas 385, 284
Blogio atsižadėjimas 1427, 1431, 1706, 1776
Blogio išplitimas po pirmosios nuodėmės 401, 1707
Blogio kartojimas ir jo padariniai 1865
Blogio neišvengiama ir praktikuojant religiją 844
Blogis dualizmo ir manicheizmo doktrinose 285
Blogis ir žmogaus veiksmų moralumas 1749–1756
Blogis žmonijos istorijoje 401
Dievo galia blogio padarinius paversti gėriu 312–313, 412
Dievo karalystę dar puola blogis 671
Dievo pergalė prieš blogį 272, 410, 677
Fizinis blogis 310
Gimtoji nuodėmė ir blogio atsiradimas 403, 407, 1607, 1707
Įtraukimas į blogį 1869, 2284
Krikščioniškas tikėjimas kaip atsakas blogiui 309, 385
Kristus išlaisvina žmones iš blogio 549, 1505

„Kurie darė bloga, prisikels stoti į teismą“ 998
Malda prašoma išvaduoti iš blogio 2846, 2850–2854, taip pat žr. **„Tėve mūsų“**
Moralinis blogis 311–312
Negalima trokšti bloga savo artimui 2303, 2539
Neleistina daryti bloga norint pasiekti gera 1789
Nežinojimas apie padarytą blogį 1791, 1793, 1860
Nuodėmė – didžiausias blogis 1488
Pagalba siekiant išvengti blogio 1806, 1889, 1950, 1962, 2527
Pasirinkimas tarp gėrio ir blogio 1732–1733
Paskutinis teismas blogiesiems 1039
Protas skiria gėrį ir blogį 1954

Brevijorius žr. **Liturgija**

Brolis

Atsakomybė už brolius 2831
Bažnyčia kaip Kristaus brolių sąjunga 788
Broliai Viešpatyje 818, 1271, 2074, 2790
Izraelis – „vyresniųjų brolių“ tauta 63
Jėzaus broliai ir seserys 500
Jėzus kaip mūsų brolis 469
Kas rodo, kad esate brolis Kristui 2233
Kristus – pirmagimis tarp daugelio brolių 381, 501, 2012, 2448
Liudijimas perteikiamas broliams 932
Malda už brolius 2768
Meilė mažiausiesiems broliams 678, 952, 1033, 1397, 1932, 2447, 2449
Pagarba broliui 1789, 2054, 2269, 2302
Pagarba savo broliams ir seserims 2212, 2219, 2231
Papiktinimas padarytas broliui 2284
Susitaikinimas su broliais 1424, 1469, 2608, 2840, 2843, 2845
Visi žmonės broliai 361, 1931

Broliškas įspėjimas

Atsivertimas ir broliškas įspėjimas 1435
Meilė ir broliškas įspėjimas 1829

Broliškumas

Broliškumo auklėjimas 2207
Brolybei kylantys pavojai 1740
Kunigų brolybė 1568
Pašvęstasis gyvenimas ir broliškumas 925, 929
Solidarumas kyla iš žmogiškos ir krikščioniškos dorybės 1939
Žmonių brolybės pamatai 1676

Budėjimas, saugojimas

Budėjimas ir malda 2612, 2699, 2799, 2849, 2863
Budėjimas ir visuomenės komunikavimo priemonės 2496
Budėjimo būtinybė 1036
Dabarties metas kaip budėjimo metas 672
Kristus kviečia budėti 672
Tikėjimo saugojimas 2088

Burimas – Dievui prieštaraujantis veiksmas 2115–2117, 2138

Būtinybė

Bažnyčios būtinybė 846
Krikšto būtinybė 1256–1261
Maldos būtinybė 2638, 2744
Tikėjimo būtinybė 161

Būtinoji gintis 2263–2267

Būtinoji gintis kaip svarbi pareiga tam, kuris atsakingas už kito gyvybę 2265
Būtinosios ginties padariniai 2263
Būtinosios ginties sąlygos 2264, 2309
Būtinosios ginties teisė 1909, 2308
Būtinosios ginties tikslai 2266

Buvimas

Būti Dievo akivaizdoje 2565

Dievo buvimas

Dievo buvimo ženklai 1148
Žmogus žino apie Dievo buvimą ir to žinojimo padariniai 208, 2144

Kristaus buvimas

Kristus Eucharistijoje 1374, 1378–1379, 2691
Kristus žemiškojoje liturgijoje 1088

C

Celibatas

Lotynų Bažnyčia ir kunigų celibatas 1579, 1599
Nesusituokusieji ir pastoracinis rūpestis 1658
Pašvęstasis gyvenimas ir celibatas 915
Rytų Bažnyčios ir celibatas 1580
Skaistumas ir aklumas 2349

Charizma, taip pat žr. **Šventoji Dvasia**

Charizmų bendrystė 951
Charizmų ištyrimas 801
Charizmų reikšmė ir tikslas 799, 800, 2003
Neklaidingumo charizma 890, 2035
Pasauliečių charizma 910
Pašvęstojo gyvenimo charizma 924, 1175
Šventoji Dvasia ir charizma 688, 798, 800, 809, 1508, 2003, 2024, 2684
Tiesos charizma ir tikėjimo supratimo augimas 94

D

Dalyvavimas

Dalyvavimas dieviškajame gyvenime 375, 505, 541, 654, 759, 1212, 1726, 1997
Dalyvavimas Eucharistijoje 1000, 1388, 2182
Dalyvavimas Kristaus aukoje 618, 1372
Dalyvavimas Kristaus maldoje 1073
Dalyvavimas Kristaus mirtyje ir prisikėlime 1002, 1006
Dalyvavimas visuomeniniame gyvenime 1882, 1897–1917
Jėzaus dalyvavimas Dievo galybėje ir valdžioje 668
Kunigiškojo dalyvavimo laipsniai 1554
Pasauliečių dalyvavimas karališkojoje Kristaus tarnyboje 908–913
Pasauliečių dalyvavimas Kristaus kunigystėje 901–903, 1546, 1591
Pasauliečių dalyvavimas pranašiškoje Kristaus tarnyboje 904–907
Tikinčiųjų dalyvavimas liturgijos šventime 1141, 1273

Dangus

Bažnyčia ir dangaus garbė 769, 778, 1042, 1053
Dangaus grožis ir Dievo pažinimas 32
Dangaus ir žemės sukūrimas tikėjimo simbolyje 198, 279, 325
Dangaus karalystė ir Bažnyčia 865
Dangaus karalystė ir celibatas bei mergeliškumas 1579, 1618–1619
Dangaus karalystė ir Dievo valia 2826
Dangaus karalystė ir Įstatymas 577, 1964
Dangaus karalystė ir Kristus 541, 567, 763
Dangaus karalystė ir neturtas 44, 2544, 2547, 2556
Dangaus karalystė ir palaiminimai 1716, 1724–1725
Dangaus karalystė ir raktai 553
Dangaus karalystė ir viltis 1817–1818
Dangaus palaima 1729
Dangaus reikšmė 326, 1024–1026, 2794–2795, 2802
Dangiškosios ir žemiškosios Bažnyčios bendrystė 954–959, 962

Dievas, dangaus ir žemės Kūrėjas 212, 216, 269, 287, 290
Eucharistija kaip dangaus duona 1331, 1355, 1419, 2837
Krikščionys – dangaus piliečiai 2796
Kristus ir Jo nužengimas iš dangaus 440, 1001
Kristus ir Jo žengimas į dangų 659–664, 665–667
Lobis danguje 2053
Malda „Tėve mūsų" ir dangus 2794–2796, 2802
Naujasis dangus ir naujoji žemė 1042–1050
Viltis ir dangaus garbė 1821

Darbas

Atgailos darbai 1430, 1460
Atlyginimas už darbą kaip solidarumas 1940
Dievo darbai 198, 214, 295, 339, 1328
Dievo darbai kaip kelias į Jo pažinimą 32, 176, 236, 286
Ganytojiškas ir apaštalavimo darbas 893, 924
Jėzaus rankų darbas 531, 533, 564
Konfliktai darbe 2430
Kristaus darbai leis Jį pažinti kaip „Dievo Šventąjį" 438
Kūno darbai 1852
Meilės ir gailestingumo darbai 1473, 1458, 1815, 1829, 1853, 2044, 2447
Poilsis nuo darbo 1193, 2172, 2184–2188
Streikas morališkai teisėtas 2435
Teisė gauti darbo 2211, 2433, 2436
Teisingas užmokestis 2434
Valstybės atsakomybė ekonominėje veikloje 2431
Velnio darbai 394
Žmogaus darbo reikšmė 378, 901, 1609, 1914, 2427
Žmogaus darbo vertė 1368, 2428
Žmonių darbai 679, 901

Darna

Abiejų Testamentų darna 1094
Kūrinijos darna 299, 307, 341, 1608, 2500
Liturgijos ir liaudiškojo pamaldumo darna 1675
Sutuoktinių darna 2333
Šeimos gyvenimo darna 2219, 2251
Teisių ir pareigų darna 912
Ženklų (giedojimo, muzikos, žodžių ir veiksmų) harmonija 1158, 1162, 1181
Žmogaus troškimų ir Bažnyčios mokymo darna 2126
Žmonių ir kūrinijos darna 374, 376, 379, 400, 1676
Žmonių santykių darna 1807

Debesis

Debesies reikšmė Atsimainyme 555
Debesies reikšmė paskutiniame Jėzaus pasirodyme 659
Debesies reikšmė Senajame ir Naujajame Testamente 697, 1094

Dekalogas žr. **Įsakymai**

Dėkingumas

Žmogaus dėkingumas artimui 1648, 1900, 2199, 2215, 2218, 2220
Žmogaus dėkingumas Dievui 1148, 1334, 1360, 1418, 2062, 2097, 2099
Žmogaus dėkingumas Kristui 1418

Demografija 2372

Demonas

Apaštalų gebėjimas išvaryti demonus 1506
Blogio ištakos 397, 413, 1707, 2583, 2851
Egzorcizmai demonams išvaryti 517, 550, 1237, 1673
Išsilaisvinimas iš šėtono 2850, 2853–2854

Jėzus ir Jo viešpatavimas demonams 421, 447, 539, 550, 566, 635–636, 1086, 1708
Jėzus ir šėtono gundymai 538–540, 566, 2119
Krikštas kaip pranešimas šėtonui 1237
Puolę angelai 391, 392, 414
Stabmeldystė ir demonų pagalbos ieškojimas 2113, 2116–2117
Velnio darbai 394–395, 398, 2851–2852
Žmogaus kova su tamsos galybėmis 407, 409
Žodžio „velnias" reikšmė ir etimologija 2851

Dešimties įsakymų lentelės 2058, 2067

Diakonas

Diakonas kaip vyskupo ir kunigų pagalbininkas 886, 1554, 1569, 1596
Diakonatas kaip vienas iš Šventimų sakramento laipsnių 1554
Diakono galimybės 1256, 1570, 1588, 1596
Diakonų Šventimai – „tarnauti" 1538, 1569–1571
Diakonų Šventimų iškilmės 1572–1574
Diakonui Šventimais įspaustas antspaudas 1570
Nuolatinis diakonatas 1571
Pagarba diakonams 896, 1554

Diakonija 1569, 1588

Dialogas

Dialogas su dar nepriėmusiais Evangelijos 856
Dialogas sus kitomis religijomis, filosofija ir kitais mokslais 39
Dialogas tarp Bažnyčių dėl krikščionių vienybės 821, 1126
Dialogas tarp žmonių kaip būtinybė 1879
Žmogaus dialogas su Dievu 27, 1153, 2063, 2575, 2653

Diena

Aštuntoji diena 349
Jėzaus prisikėlimo diena 2174
Keturiasdešimt dienų 538, 540, 659
Kūrimo dienos 337, 2169
Mirties diena 1682
Paskutinioji diena 841, 994, 1001, 2730
Prisikėlimas paskutiniąją dieną 364, 989
Septintoji diena 345, 2051, 2168–2173
Švenčių dienos 1389, 2177, 2181, 2185, 2187–2188
Teismo diena 678, 681, 1040, 1059
Viešpaties diena 1166–1167, 2170, 2174–2188

Dievas, taip pat žr. **Trejybė**

Abraomui pažada palikuonį 706
Atleidžia nuodėmes 208, 1440–1442
Dangus – Dievo buvimo vieta 326
Dievo didingumas 41, 223, 272, 283, 300, 306, 1147
Dievo egzistavimas 31, 33–35, 46, 48, 286, 2127
Dievo paveikslas 370, 399, 844, 1549, 1702, 1705, 2129–2132

Dievo veiksmai žmonėms

Dovanoja gailestingumą 1422, 1846, 1870
Duoda Dešimt įsakymų 2058–2059
Duoda moralinį įstatymą 708, 1776, 1950–1951, 1961, 1975, 1981, 2063
Eucharistija – viršūnė veiklos, kuria Dievas Kristuje šventina pasaulį 1325
Į tikinčiųjų sielas įlieja dieviškąsias dorybes 1812–1813, 1840
Išgano žmones 15, 74, 169, 430–431, 1949
Kalba žmogui 715, 1777, 1795, 2700

Kviečia į amžinąjį gyvenimą 1011, 1998
Kviečia maldai 2567, 2591
Kviečia siekti tiesos 160, 410
Laimina gyvąsias būtybes 1080–1081
Palenkia žmogaus valią į gėrį 27, 51–52, 152–154, 162, 179, 1724, 1742, 1811–1833, 1817, 1821, 1830–1831, 1848, 1949, 1989, 1994, 1999, 2001–2002, 2008, 2021–2022
Pasauliečius siunčia apaštalauti 900
Paskiria gyvybės išlaikymo pareigą 2271
Pašaukia meilei 1604, 2331
Ragina susitaikyti 1442
Siunčia Jėzų 422, 457–458
Suburia savo tautą 781
Sudaro Sandorą su Izraeliu 2060
Sujungia žmogų su Dievu 950, 1027, 1033, 2305
Suteikia malonę 1996, 2008, 2021, 2023–2024
Suteikia Šventąją Dvasią 741, 1993
Šaukia į Dangaus karalystę 1726
Šaukia į šventumą 2012–2014
Užbaigia žmonėse, ką yra pradėjęs 2001
Vykdo nuteisinimą 1994, 2020
Žmogaus širdyje pasėja laimės troškimą 1718, 1721, 1725, 1818

Dievas Visagalis

Dievas – Tėvas ir Visagalis 268–278
Dievas parodo savo visagalybę 277, 312, 315
Dieviškoji visagalybė nėra despotiška 271
Dieviškosios visagalybės darbai 311, 997, 1004
Dievo tariamo silpnumo slėpinys 272–274
Dievo visagalybės suvokimas 274, 278
Kokia yra Dievo visagalybė 268
„Nes didžių dalykų padarė man Viešpats“ 273
Visuotinė Dievo galybė 269

Dievo dovanos

Amžinasis gyvenimas 1016, 1722
Asmens kilnumas 2334, 2393
Atsivertimas 1432
Bendrystė 1489
Didžios dovanos 1692
Dievo meilė žmonėms 516, 604, 776, 2658
Gyvenimas ir sveikata 2288
Įstatymas 1955, taip pat žr. **Įstatymas**
Išganymas 169, 620
Jėzus 603, 614
Kunigystė 983
Laisvė 1730
Malda 2559–2561, 2564, 2713
Malonė 1608, 1999, 2000, 2005, 2712
Palaima 1722, 1727
Skaistumas 2345
Supratimas 1955
Šventoji Dvasia 683, 733–736, 742
Tikėjimas 153, 155, 162, 848, 1381
Tikėjimo simbolis primena, kokios didžios yra tikėjimo dovanos 14, 1692
Tyrumas 2520
„Tobulas“ gailestis 1452–1453
Valdžia 1899, 1918
Žemė ir jos gėrybės 2402
Žmonių bendradarbiavimas vykdant Dievo planą 306–307, 323, 378

Dievo pavadinimai ir apibūdinimai

Gailestingas 210–211
Geras 339, 385, 2052
Gėrio ir meilės šaltinis 1723, 1955, 2465
Gyvasis 205, 2112, 2575
Gyvųjų Dievas 993
Grynoji Dvasia 370
Maldos šaltinis 2639
Meilė 214, 218–221, 257, 342
Nesuvokiamas slėpinys 230
Šventas 208, 1352
Teisingas 62, 215, 271, 2577
Tėvas 233, 238–240, 2779–2785, 2794–2796, 2802

Tiesa 214–217
Vienintelis Dievas 200–202, 212, 222–228, 254, 258, 2110–2128

Dievo planas

Angelai – Dievo plano skelbėjai 331
Apvaizda ir Dievo planas 302–314
Bažnyčia Dievo plane 7, 751–780, 851
Dievo planas Jo paties apreikštas 50–64, 474, 1066, 1079
Dievo plano įvykdymas 332, 571, 670, 686, 1043, 1138, 2683
Dievo plano įvykdymo troškimas 2823, 2860, 2825
Dievo plano supratimas 158, 426
Dievo plano tikslai 257, 294, 772
Ekonominė veikla pagal Dievo planą 2426
Jėzaus atsidavimas Dievo planui 566, 606–607
Jėzaus mirtis Dievo plane 599–605, 624
Kristus – Dievo plano širdis ir centras 112
Mergeliškoji Marijos motinystė Dievo plane 502–507, 723, 2617
Santuoka Dievo plane 1602–1620,1665
Sukūrimas – Dievo plano pamatas 280, 315
Šeima Dievo plane 2201–2206
Veiksmai ir darbai, prieštaraujantys Dievo planui 1665, 1935, 2387
Velnias „priešinasi“ Dievo planui 2851, 2864
Visa apimantis Dievo planas 841–842
Žmogus atmeta Dievo planą, atmetimo padariniai 1739
Žmonių bendradarbiavimas vykdant Dievo planą 2062, 2611, 2738
Žmonių skirtumai Dievo plane 1937, 1946

Dievo valia 2822–2827

Dievo valios laikymasis 348
Dievo valios pažinimas 1787
Dievo valios pildymas 1260, 1332

Dievo vardas

Dievo vardai: *Adonai* 209 YHWH, *Kyrios* 206, 210–211, 213–214, 231, 446
Dievo vardo apreiškimas 203–204, 207
Pagarba Dievo vardui 2150–2155, 2162–2163
„Teesie šventas Tavo vardas“ 2807–2815, 2858
Viešpaties vardo šventumas 2142–2149

Garbinimas, malda ir Dievo kultas

Aukos Dievui 2099
Dėkojimo Dievui, Jo šlovinimo ir garbinimo laikas 1164, 1167, 1174, 2502, 2513
Dievo garbinimo ir tarnavimo Jam įsakymas 2083–2094, 2095–2109, 2133–2136
Dievo garbinimo reikšmė 2097, 2628
Dievo pašlovinimas 824
Dievo šlovinimo ir garbinimo būdai bei priemonės 1123, 1162, 1670–1671, 1678, 1698, 2062, 2641
Eucharistija kaip Dėkojimas Dievui ir Jo pašlovinimas 1359–1361, 1408
Garbinimas liturgijoje 1110
Iškreiptas Dievo garbinimas 2138
Kūrinija sukurta Dievo garbinimui 347
Malda „Tėve mūsų“ žr. **„Tėve mūsų“** 2589
Melstis Dievui 2664, 2800
Sekmadienis kaip Dievo diena 2174–2188, 2190–2195
Šabo diena kaip Viešpaties diena 2168–2173, 2189
Šeima kaip pirmoji bendruomenė Dievui garbinti 2207
Šlovinimo malda 2639–2649
Tabernakulis ir bažnyčia kaip Dievo garbinimo vietos 1183, 2691

Neigiami žmonių veiksmai Dievui

Atsiskiria nuo Dievo 1033, 1035, 1057, 1263, 1607
Gundo Dievą 2139
Įžeidžia Dievą 398, 1440, 1487, 1850, 1871, 2277, 2281, 2314, 2324, 2464
Nusideda 397

Pasaulio ir žmogaus Kūrėjas 279, 324

Gyvenimo Viešpats 2280, 2318
Įgyvendinantis savo planą 302–314, 320–324
Išlaikantis ir palaikantis kūriniją 301
Klausimas apie pasaulio pradžią 285
Kūrėjo egzistavimo pažinimo galimybės 286
Kuriantis „iš nieko" 296–298
Kuriantis išmintingai ir iš meilės 295
Kuriantis pasaulį darnų ir gerą 299
Kūrimo priežastis ir tikslas 293–294, 319, 760
Padarantis žmogų 362, 371, 704
Pasaulio valdymą perduodantis žmogui 1884
Pirmoji priežastis 308
Pranokstantis kūriniją, bet pasiliekantis su ja 300
Regimosios ir neregimosios visatos Kūrėjas 325, 327, 337–338
Sukūrė žmogų pagal savo paveikslą 355–361, 1701–1709
Tolydžio apreiškęs sukūrimo slėpinį 287–288
Vienas Kūrėjas 290, 317

Žmonių veiksmai Dievui

Atsigręžia į Dievą 1428, 1431–1432
Bendrauja su Dievu 197, 367, 518, 613, 737, 1071, 1472, 1540, 2565
Dalyvauja Dievo gyvenime 1988, 1997
Dalyvauja Dievo tėvystėje 2367, 2398
Gali kalbėti apie Dievą 39–43, 48
Ieško Dievo 28, 1281, 1501, 2566
Kontempliuoja Dievą 97, 1028
Mato Dievą 163, 1716, 1722, 2518–2519, 1531, 1547–1550, 2557
Myli Dievą pagal pirmą ir aukščiausią įsakymą 2055, 2083
Pasitiki Dievu 227
Pašventinimu paskiriami Dievo tarnystei 931, 934–944, 1579
Pildo Dievo valią 348, 847, 1026, 2103, 2233, 2822–2827
Pritaria Dievui 143–144, 154, 2242, 2256
Susitaiko su Dievu 980, 1445, 1462, 1468, 1484, 1493, 1496
Tarnauja Dievui 1273, 2424
Tiki į Dievą 150–151, 199, 222–227, 1266, 1842
Turi sūnišką ryšį su Dievu 2609

Dieviškieji asmenys

Asmenų darbai, rodantys jų savitumą 258, 267
Asmenų skirtumas 254, 266, 689
Dievas Tėvas, pirmasis Trejybės Asmuo 198
Kristus, antrasis Trejybės Asmuo 466, 468, 470, 473, 477, 481, 483, 626
Santykiai tarp Asmenų 255
Šventoji Dvasia, trečiasis Trejybės Asmuo 245, 684–686, 731
Trejybės prigimties vientisumas 202, 253
Žodžio „asmuo" reikšmė Trejybėje 252

Dieviškoji pedagogika 53, 708, 1950, 1964

Dieviškumas

Dievas Tėvas – viso dieviškumo šaltinis ir pradžia 245
Jėzaus dieviškumas 209, 455, 464–469, 484, 515, 653, 663, 1374, 1413
Netikri dievai 1723, 2112
Šventosios Dvasios dieviškumas 245, 684
Trejybės dieviškumas 253–254, 266
Žmogaus dalyvavimas Dievo dieviškume 460

Dievo galia

Dievas parodo savo visagalybę 277, 296, 648, 1508, 2500
Dieviškoji visagalybė nėra despotiška 271
Dievo galia sakramentuose 1128
Dievo galios ypatybės 268, 270
Dievo silpnybė 272
Dievo žodis kaip galybė 124, 131
Kristaus galybė 449, 649
Šventasis Raštas liudija Dievo galybę 269
Šventosios Dvasios galia 496, 1127, 1238, 2778
Tikėjimas Dievo visagalybe 273–274

Dievo gerumas, taip pat žr. **Dievas**

Apreiškimas ir Dievo gerumas 51, 101
Dievo dovanos visuose Jo darbuose 214, 284, 299
Dievo gerumas žmonėms 41, 294, 396, 842, 1050, 1722, 2009, 2784
Dievo gerumo dovanos Bažnyčioje 750
Dievo išmintis ir gerumas 239, 308, 310, 311, 759, 1951, 2086, 2500, 2828
Kūrinija – Dievo gerumo dalininkė 306, 319, 1954, 1978
Kūrinija, kūrimas ir Dievo gerumas 1, 214, 284, 293, 295, 299, 308, 759, 970
Žmogaus nuodėmė ir Dievo gerumas 215, 397, 1869, 2091, 2094, 2119, 2307

Dievo ieškojimas 28, 30, 285, 843, 1501, 2566

Dievo karalystė 1720, 2819

Amžinoji Dievo karalystė 664
Atskyrimo nuo Dievo karalystės priežastys 1852, 1861, 2450
Bažnyčia yra „jau dabar slėpiningai pasaulyje esanti Kristaus karalystė“ 763
Bažnyčia yra Karalystės ūglis ir pradžia 567, 669, 764, 768
Celibatas dėl Dievo karalystės 1579, 1599, 1618–1619
Dievo karalystė – Šventosios Dvasios darbas 709
Dievo karalystės atėjimą rodantys ženklai 560
Dievo karalystės atėjimas 677, 1042, 1060
Dievo karalystės atėjimas ir krikščioniškas gyvenimas 2046
Dievo karalystės išplėtimas 853, 863
Dievo karalystės priėmimas 764
Dievo karalystės skelbimas 543–546, 768
Dievo karalystės statydinimas 395
Dievo karalystės triumfas 680
Dievo karalystės viltis 1817
Dievo karalystės ženklai 547–550, 670, 1505
Įstatymas ir Dievo karalystė 1963
Įžengimo į Karalystę sąlygos 526, 543–544, 556, 577, 1215, 1427, 1470, 1716, 2544, 2556, 2826
„Karalystės raktai“ 551–553
Kristaus atsimainymas – Karalystės nuojauta 554
Kristaus karalystė dar neatbaigta 671
Malda ir Dievo karalystė 2632, 2646, 2660
Palaiminimai ir Dangaus karalystė 1716, 1726, 2546
Pašaukti į Karalystę 526, 543–544, 2603
Pažanga ir Dievo karalystė 2820
Pirmiausia ieškokime Dievo karalystės 305, 1942, 2632
„Prisiartino Dievo karalystė“ 541–542, 1503, 2612
Šeima ir Dievo karalystė 2232–2233
„Teateinie Tavo karalystė“ 2804, 2816–2821, 2859

Dievo Sūnus žr. **Kristus**

Dievo tauta 781–786
Bažnyčia kaip Dievo tauta 781–786
Bažnyčioje esančios tarnybos – pagalba Dievo tautai 874
Dievo tauta dalyvauja karališkojoje Kristaus veikloje 786
Dievo tauta dalyvauja kunigiškojoje Kristaus veikloje 784
Dievo tauta dalyvauja pranašiškoje Kristaus veikloje 785
Dievo tautos bruožai 782
Dievo tautos subūrimas 761–762, 776, 865
Dievo tautos tikėjimas 93, 99
Dievo tautos vienybėn suburtos įvairiausios tautos ir kultūros 814
Dievo tautos visuotinumas 831, 885
Izraelio kaip Dievo tautos išrinkimas 762
Priklausantys Dievo tautai 836, 871
Senosios Sandoros Dievo tauta ir naujoji Dievo tauta 840
Žydai, nekrikščionys ir Dievo tauta 837

Dievo transcendencija 42, 212, 239, 300, 1028

Dievo vaikai
Bažnyčia – Dievo vaikų Motina ir namai 808, 1186
Dievas rūpinasi savo vaikais 104, 239, 305
Dievo įsūniai 1, 52, 270, 294, 422, 654, 1709, 2009
Dievo vaikai, atgimę per sakramentus 1213, 1243, 1250, 1692
Dievo vaikų kilnumas 2736
Dievo vaikų malda 2565, 2673, 2712, 2766
Dievo vaikų vaikiškas nepaisymas 305, 2830
Dievo vaikų vienybė 706, 831, 845, 855, 959, 1097, 1108
Pagalba gyvenant Dievo vaikų gyvenimą 736, 1568, 1813, 1831, 1996, 2157, 2650, 2766
Sakramentai kaip Dievo vaikų susitikimas su Tėvu 1153
Šventoji Dvasia Dievo vaikuose 742, 2639
Vaiko atsivertimas į Tėvą 2608
Vaiko drąsa maldoje 2610, 2777

Dievo žodis, taip pat žr. **Šventasis Raštas** ir **Katechezė**
Dievo žodis – maldos šaltinis 2587, 2653–2654, 2716, 2769
Dievo žodis kaip tiesa 2465
Dievo žodžio „nenykstanti sėkla“ 1228
Dievo žodžio aiškinimas 85–86, 113, 1101
Dievo žodžio darbai 131, 162, 338, 1177, 1454, 1785
Dievo žodžio liturgija 1154, 1349
Dievo žodžio skelbimas 1102
Dievo žodžio supratimas 108, 119, 1155
Dievo žodžio svarba liturgijoje 1100, 1153, 1184
Dievo žodžių badas 2835
Krikščioniškoji ikonografija ir Dievo žodis 1160
Krikščionybė kaip Dievo žodžio religija 108
Kristus kaip Dievo Žodis 65, 101–104
Priimti Dievo žodį 543, 764
Šventasis Raštas ir Dievo žodis 81, 104, 124
Visos kūrinijos egzistencijos ir gyvenimo pradžioje yra Dievo žodis 703

Dievo žodžio skelbimas
Diakonai gali skelbti Evangeliją 1570
Dievo žodžio skelbimo laikas 1154
Švenčiant Eucharistiją visuomet skelbiamas Dievo žodis 1408

Dirbtinis apvaisinimas
Dirbtinis apvaisinimas kaip moraliai nepriimtinas 2376–2377
Dirbtinis apvaisinimas moraliai nepriimtinas 2377

Griežtai smerkiama inseminacija ir heterologinis dirbtinis apvaisinimas 2376

Diskriminacija

Galimybė gauti darbą be diskriminacijos 2433
Homoseksualistų diskriminacija 2358
Veiksmai, prieštaraujantys Dievo planui 1935

Dykuma

Jėzus dykumoje 538–540, 566
Vidinė dykuma ir atsiskyrėlio gyvenimas 921

Dogma

Dogmų apibrėžimas 88
Nekaltojo prasidėjimo dogma 491
Švenčiausiosios Trejybės dogmos 253–256
Švenčiausiosios Trejybės dogmos plėtojimas 249–252
Tikėjimo dogmos 88–90

Doksologija

Baigiamoji doksologija 2855–2856
Doksologija kaip malonės ir šlovinimo veiksmas 1003
Doksologijos atsiradimas 2641

Dominavimas

Dievo primatas 304
Jėzaus viršenybė 449–450
„Karaliavimas" kaip dominavimas 2816
Žmogaus viršenybė 2293, 2415

Dorybė

Dorybės apibrėžimas 1803–1804, 1833
Dorybės ir Šventosios Dvasios dovanos 1831
Dorybės kaip Krikšto dovana 1266
Dorybių ugdymas 1784, 2223
Meilė kaip visų dorybių pradžia ir forma 25, 2346
Skaistumo dorybė 2337, 2341, 2345, 2347, 2349
Solidarumo dorybė 1942, 1948
Šventoji Dvasia veikia per dorybes 798
Tiesa kaip dorybė 2468–2469
Trukdymas siekti gėrybių 1863, 2284
Žmogiškųjų ir krikščioniškųjų dorybių katechezė 1697
Žmogiškąsias dorybes išaukština malonė 1810–1811

Dieviškosios dorybės

Dieviškųjų dorybių apibrėžimas 1812–1813, 1840–1841
Meilė 1822–1829, 1844
Tikėjimas 153, 1814–1816, 1842
Viltis 1817–1821, 1843, 2090

Šventosios Dvasios dovanos

Septynios Šventosios Dvasios dovanos 1831
Šventosios Dvasios dovanų apibrėžimas 1830
Šventosios Dvasios vaisiai 1832

Žmogiškosios dorybės

Moralinės dorybės 1266, 1804, 1839
Protingumas 1806, 1835
Susivaldymas 1809, 1838, 2290
Teisingumas 1807, 1836
Tvirtumas 1808, 1837
Žmogiškąsias dorybes išskaistina ir išaukština malonė 1810–1811
Žmogiškųjų dorybių apibrėžimas 1804, 1834

Dovanai teikiamas išganymas 218, 1250, 1699, 1722, 1996

Drabužis, apranga

Krikštas kaip nemirtingumo drabužis 1216, 1243

Draugas

Dievas – žmogaus draugas 142, 2063, 2576

Gyvybę už draugus atiduoti 609
Kristus – žmogaus draugas 1972

Draugystė

Dievo ir žmonių draugystė 55, 277, 355, 374, 384, 396, 1023, 1030, 1468, 1863, 2709
Kristaus ir žmonių draugystė 1395, 2665
Meilė, draugystė ir vienybė 1829, 1939
Nesavanaudiškos draugystės pagalba homoseksualams 2359
Noras būti draugiškam nepateisina veidmainystės 2480
Skaistumo dorybė išsiskleidžia draugystėje 2347

Drovumas

Drovumas kaip tyrumo reikalavimas 2521, 2533
Drovumas kaip žmogaus asmens kilnumo ženklas 2524
Drovumo apibrėžimas 2521–2522
Kūno drovumas 2523

Dualizmas 285

Duona

Duona ir vynas Eucharistijoje 1333–1336
Duonos laužymas 1329, 1377
Duonos padauginimas 1335, 2828–2837
Duonos pakeitimas į Kristaus kūną 1106, 1353, 1375–1376
Gyvenimo duona 103, 1338, 1405, 2835
Jėzus – gyvoji duona 1406
Kasdienė duona 1334, 2828–2837, 2861
Komunija vienu duonos pavidalu 1390
Mana dykumoje – tikroji duona iš dangaus 1094
Nerauginta duona 1334

Duonos laužymas

Duonos laužymas ir Kristaus visetas 1377
Duonos laužymas kaip Eucharistijos pavadinimas 1329
Laikymasis duonos laužymo 84, 949, 1342, 2624

Dvasia

Angelai kaip dvasios 329
Beturčiai dvasia 2546
Dievas kaip grynoji Dvasia 370
Keliame dvasią į Dievą 2098
Meditacija ir žmogaus dvasia 2705
Šėtonas – kūrinys, grynoji dvasia 395
Žmogus – kūnas ir dvasia 327, 365, 367, 2515–2516, 2702, 2846

Dvasinės pratybos 1438

Dvasingumas, dvasinis gyvenimas, naujasis gyvenimas dvasioje

Dievo žodis ir malda – dvasinio gyvenimo šaltinis 131, 2687, 2697
Dvasingumo formos 2684
Dvasinis gyvenimas susijęs su dogmomis 89
Eucharistija ir dvasinis gyvenimas 1374, 1392
Gyventi pagal Dvasią 1533, 2848
Krikščioniškojo dvasingumo formos 2693
Naujas gyvenimas Šventojoje Dvasioje 1698, 1708, 1715
Religinės laisvės gynimas dėl dvasinio gyvenimo 2188
Vienybė su Kristumi dvasiniame gyvenime 2014

Dvasininkai, įšventintieji tarnautojai 934, 1174

Dvelksmas

Dvelksmas kaip Šventosios Dvasios įvaizdis 691

Džiaugsmas

Beturčių džiaugsmas 2546
Dangaus džiaugsmas 1029–1030

Džiaugsmas kaip Dvasios vaisius 736, 1832
Džiaugsmo kliūtys 2094
Džiaugsmo šaltiniai 30, 163, 301, 1804, 1829, 2015, 2362
Sekmadienis kaip džiaugsmo diena 1193

E

Egoizmas

Auklėjimas išvaduoja iš egoizmo 1784
Gyvybės pradėjimo reguliavimas ir egoizmas 2368
Meilė kaip būdas įveikti egoizmą 1931
Santuoka padeda nugalėti egoizmą 1609
Vilties paskata saugo nuo egoizmo 1818

Egzegezė

Egzegetų uždavinys 119
Egzegezė ir teisingas Šventojo Rašto aiškinimas 116

Egzorcizmas

Egzorcizmas Krikšto šventime 1237
Egzorcizmo reikšmė ir tikslai 1673
Jėzus išvarė demonus 517, 550

Ekonomika

Būtinas ekonomikos tvarkymas 2425, 2431
Ekonomika ir pagarba žmogaus asmens kilnumui 2407
Ekonomikos tikslai 2426
Ekonominė nelygybė ir neteisingumas bei jų padariniai 1938, 2317, 2437
Nepriimtinos ekonominės teorijos 2424
Socialinis Bažnyčios mokymas ir ekonomika 2420–2421, 2423, 2458
Socialinis teisingumas ir ekonominė veikla 2426–2436
Solidarumas ir teisingumas ekonomikoje 1941, 2438, 2440, 2832
Teisė imtis ekonominės iniciatyvos 2429
Žmogus ekonominiame gyvenime 2459

Ekskomunika

Ekskomunika – bausmė, neleidžianti priimti sakramentų 1463

Ekumenizmas

Ekumeninės vienybės siekimo priežastys 816, 819–822
Ekumeninis dialogas 1636
Krikštas kaip bendrystės pamatas 818, 1271
Vienybės pažeidimo padariniai 855
Vienybės pažeidimo priežastys 817

Elgesys, veiksmai, taip pat žr. Priėmimas, Veiksmas

Egoizmas ir meilė 1931, 2831
Elgesio moralumas 1753
Įstatymas kaip elgesio taisyklė 1951, 1958
Krikščionio elgesys ir papiktinimas 2284, 2286
Žmonių religiniai veiksmai 28, 844

Epifanija

Epifanijos reikšmė 528, 1171

Epiklezė

Epiklezė kaip Eucharistijos šerdis 1106
Epiklezė Ligonių patepimo šventime 1519
Epiklezė Santuokos šventime 1624
Epiklezės maldos padariniai 1238, 1297
Epiklezės reikšmė 1105, 1109, 1353
Malda „Tėve mūsų“ apima visus epiklezėje išreikštus prašymus 2770
Šventosios Dvasios išliejimo ženklas epiklezėje 699

Erezija, taip pat žr. Schizma, Apostazija

Erezijos apibrėžimas 2089

Erezijos atsiradimas 817
Pirmosios erezijos 465

Eschatologija 676, 1186, 2771, 2776

Eucharistija 1322–1419

Eucharistija – Bažnyčios gyvenimo versmė ir viršūnė 1324
Eucharistija kaip atminimas 1357, 1362
Eucharistija kaip auka 1362–1372
Eucharistija kaip buvimas 1373–1375
Eucharistija kaip padėkos veiksmas 1359

Eucharistijos įsteigimas

Eucharistijos įsteigimo tikslai 610, 1341
Jėzus ir Eucharistijos įsteigimas 1337–1340
„Tai darykite mano atminimui" 1341–1344

Eucharistijos istorija

Eucharistijos šventimo ištakos 2176
Eucharistijos vaizdavimas 1094, 1335
Per amžius išsaugota Eucharistijos liturgijos struktūra 1346
Senovinis šventimas namuose 1342–1343, 2178
Visų laikų Mišios 1345

Eucharistijos padariniai

Atskiria nuo nuodėmės 1393–1395, 1436, 1846
Dalyvavimas Viešpaties Jėzaus aukoje 1322
Eucharistija – atsivertimo ir atgailos šaltinis 1436
Eucharistija – dvasinis maistas 1212, 1275, 1436, 2837
Eucharistija augina krikščionišką gyvenimą 1392, 1397, 1644
Eucharistija didina per Krikštą gautą malonę 1392
Eucharistija užtikrina būsimąjį gyvenimą 1000, 1326, 1402–1405, 1419
Įpareigoja vargšų atžvilgiu 1397
Kuria tikinčiųjų bendruomenę 805, 1396, 2637
Per Kristų perkeičia žmones 1074
Sujungia su dangaus liturgija 1370
Suvienija su Kristumi 790, 1003, 1391
Trejybės bendrystė Eucharistijoje tampa tikrove 2845
Vienija krikščionis 1398

Eucharistijos pavadinimai

Duonos laužymas 1329
Eucharistija 1328
Eucharistinis susirinkimas 1329
Kasdienė duona 2837
Komunija 1331
Mišių auka 1330
Sakramentų sakramentas 1169, 1211
Švenčiausiasis sakramentas 1330
Šventa auka 1330
Šventoji ir dieviškoji liturgija 1330
Šventosios Mišios 1332
Tikroji šlovinimo auka 2643
Viešpaties kančios ir prisikėlimo atminimas 1330
Viešpaties vakarienė 1329

Eucharistijos šventimas

Būtinybė švęsti ir priimti Komuniją 1384
Dalyvavimas Eucharistijos šventime 2042, 2181–2182
Eucharistijos šventimas ir krikščionių vienybė 838, 1398–1401
Eucharistijos šventimo vieta 1180–1181
Jėzaus įsakytas Eucharistijos šventimas 1341–1344, 1356
Sekmadienio Eucharistija 2177, 2181
Vietos, skirtos Eucharistijos šventimui 1181, 1379
Žodžio liturgija dėl neįmanomo Eucharistijos šventimo 2183

Eucharistijos šventimo dalys

Anafora 1352–1354

Atnašavimas 1350
Epiklezė 1105, 1353
Komunija 1355, 1382, 1570
Pagrindiniai elementai 1346
Rinkliava 1351
Tikinčiųjų susirinkimas 1348
Žodžio liturgija 1349

Eucharistijos ženklai

Altorius 1383
Duona ir vynas 1333–1335

Komunija

Būtinas pasirengimas priimti Komuniją 1385–1387
Draudimas priimti Komuniją 1650
Du Komunijos pavidalai 1390
Komunijos priėmimas 1355, 1415
Komunijos priėmimo dažnumas 1388–1389
Komunijos teikėjas 1411
Pirmoji Komunija 1244
Šventvagystė ir Komunija 2120

Eucharistijos esmė

Atpirkimo sakramentas 1846
Būsima karalystė 1405, 2861
Dėkojimas Tėvui ir Jo pašlovinimas 1358–1361
Dievo kūno ir kraujo Komunija 1097, 1382
Įkrikščioninimo sakramentas 1212, 1533
Komunijos sakramentas 1382, 1395
Krikščioniško gyvenimo versmė ir viršūnė 1324–1327
Kristaus aukos atminimas 611, 1337, 1357–1358, 1362–1372, 1382
Kristaus buvimas 1357–1358
Kristaus veikimo slėpinys 2718
Meilės šaltinis 864, 1395
Naujosios Sandoros atminimas 1621
Sakramentų sakramentas 1169, 1211

Kristaus buvimas Eucharistijoje

Kristaus buvimo Eucharistijoje reikšmė 1380
Kristaus eucharistinis buvimas eucharistiniais pavidalais 1373
Kristaus transsubstanciacija, paskelbta Tridento Susirinkimo 1376
Kristaus, esančio Eucharistijoje, garbinimas 1378–1379
Kristus – Vyriausiasis Naujosios Sandoros kunigas 1348
Kristus eucharistiniame susirinkime 1348
Kristus Žodžio liturgijoje 1088, 1349
Pridengtas Kristaus buvimas Eucharistijoje 1404
Tikėjimas, kad Eucharistijoje yra Kristus 1381
Tikras ir slėpiningas Kristaus buvimas Eucharistijoje 1357, 1373–1377
Viso Kristaus buvimas Eucharistijoje tikrai, realiai ir substanciškai 1374

Eutanazija

Eutanazija moraliniu požiūriu nepriimtina 2277
Eutanazijos reikšmė 2277
Skirtumas tarp eutanazijos ir „užsispyrėliškos terapijos“ atsisakymo 2278
Tyčinė eutanazija yra nužudymas 2324

Evangelija, taip pat žr. **Geroji Naujiena, Naujasis Testamentas, Šventasis Raštas**

Diakonų pareiga skelbti Evangeliją 1570
Evangelija ir socialinis Bažnyčios mokymas 2419, 2421
Evangelija kaip Dievo gailestingumo apreiškimas 1846
Evangelija kaip Senojo Testamento papildymas 1968
Evangelijos autoriai 515
Evangelijos perdavimas 76–79
Evangelijos priėmimas 1229

Evangelijos skelbimas 2, 75, 860, 875, 888, 1565, 2044, 2419
Evangelijos sudarymo etapai 126
Evangelijos svarba ir reikšmė 125–127, 139
Evangelijos turinys 514
Katechezė ir Evangelijos skelbimas 6, 854
Malda „Tėve mūsų" kaip visos Evangelijos santrumpa 2761, 2763, 2774
Senasis Testamentas kaip pasirengimas Evangelijai 1964

Evangelinė nuojauta 1676, 1679

Evangeliniai patarimai

Apaštališkojo gyvenimo draugijos ir evangeliniai patarimai 930
Atsiskyrėlių gyvenimas ir evangeliniai patarimai 920
Bažnyčia ir evangeliniai patarimai 2103
Įstatymai ir evangeliniai patarimai 2053
Misijos ir evangeliniai patarimai 931
Naujasis įstatymas ir evangeliniai patarimai 1973–1974, 1986
Pasauliečių institutai ir evangeliniai patarimai 929
Pašvęstasis gyvenimas ir evangeliniai patarimai 914–916, 918, 944
Vienuolių gyvenimas ir evangeliniai patarimai 1303, 1831

Evangelizacija

Bažnyčia ir misijinis priesakas 849
Evangelizacija ir liturgija 1072
Evangelizacija ir pakrikštytųjų liudijimas 2044, 2472
Evangelizacija ir sakramentai 1122
Evangelizacija kaip Bažnyčios teisė ir pareiga 848
Evangelizacijos bendradarbiai 927–933
Evangelizacijos keliai 852–856
Evangelizacijos kilmė ir tikslai 850
Evangelizacijos motyvas 851
Evangelizacijos troškimo šaltinis 429
Pasauliečių misija evangelizacijoje 905
Tėvai ir vaikų evangelizacija 2225

F

Fariziejai

Fariziejų elgesys 576, 579, 595, 993, 2054
Jėzaus santykiai su fariziejais 575
Nesutarimai tarp Kristaus ir fariziejų 574, 581, 588, 596, 2285

Formulė

Dekalogo formulės 2065
Išrišimo formulė 1449, 1481
Krikščioniškų maldų formulių kilmė 1096
Tikėjimo išpažinimo formulė 170

G

Gailestingumas

Bažnyčia meldžia Dievą gailestingumo 1037
Bažnyčia mums teikia Dievo gailestingumą 2040
Dievo gailestingumas 210–211, 270
Dievo gailestingumo patyrimas 1847, 2840
Gailestingumas – meilės vaisius 1829
Gailestingumo darbai 1473
Gailestingumo darbų reikšmė ir rūšys 2447
Jėzuje Kristuje apreikštas Tėvo gailestingumas 545, 589, 1439, 1846
Kristus nori pasigailėjimo 2100
Marija, „gailestingumo motina" 2677
Nusidėjėliai priešinasi Dievo gailestingumui 1864, 2091
Nuteisinimas kaip aiškiausias Dievo gailestingumo ženklas 1994

Gailestis 1451–1454

Galia, jėga

Apvaizdos galia 302
Dievas duoda jėgų 1432, 2584, 2848
Dievo žodžio galia 124, 131, 2057
Jėzaus Kristaus galia 635, 649, 664, 668, 1441, 1503
Karinė galia 2309
Kristus suteikia jėgos 1504, 1566, 1615, 1642
Maldos galia 2610
Mylėti Dievą visomis jėgomis 1, 201
Popiežiaus ir vyskupų kolegijos galia 882–883
„Raktų galia" 553, 981–983
Sakramentai suteikia jėgų 1116, 1496, 1521, 1588
Šventosios Dvasios galia 703, 735, 798, 1107, 1285, 1520, 1550, 1624, 1704, 2472
Tamsybių valdžia ir išsivadavimas iš jos per Kryžių 1250
Valstybės galia 1904, 2237, 2239, 2241, 2244
Žmogaus galia 60, 405, 661, 822, 943, 1731, 1861, 1884, 2002, 2090, 2520

Galybės arba jėgos

Bažnyčios pergalė prieš mirties galybę 552
Kristaus karalystę puolančios jėgos 671
Slaptingos jėgos 2116–2117
Tamsos galybės 409

Galvosena

Krikščioniškoji mąstysena 2105
Mąstysena ir skirtingos sutuoktinių konfesijos 1634
„Šio pasaulio" galvosena 2727

Gamta

Sukurtoji gamta

Darniai sugyventi su gamta 1676
Gamta Dievo plane 310
Gamtos atsiradimas 338
Gamtos dėsniai 341

Garbė

Angelai garbina Dievą 350
Bažnyčios garbės atbaigimas danguje 769, 1042, 1821, 2550
Dievas apreiškia savo garbę 2059
Dievo garbė 1138, 2171, 2513
Dievo ir Jo palaimingojo gyvenimo garbė 257
Gamta ir menas ragina garbinti Dievą 1162, 2416, 2502
Laikinieji dalykai ir Kūrėjo garbė 898, 1670
Mozė ir Dievo garbė 210
Pasaulis sukurtas Dievo garbei 293–294
Tikrosios laimės nėra žmonių garbėje 1723
Žmogus stokoja Dievo garbės 705

Garbinimas

Angelai garbina Įsikūnijusį Žodį 333
Dievo garbinimas 2096
Garbinimas – pirmasis tikėjimo dorybės aktas 2096, 2628
Laiminimas ir garbinimas 2626
Sakralinis menas ir garbinimas 2502

Gašlumas

Gašlumas kaip didžioji yda 1866
Gašlumo apibrėžimas 2351

Gavėnia 540, 1095, 1438

Geidimas

Geidimo priežastis 1607, 2259
Nežabotas geidimas 377, 2552
Nuo geidimo nugręžta širdis 2541
Svetimų gėrybių geidimas 2534, 2536

Geismas, geismingumas, geidulingumas

Geidulingumo rūšys ir sąvokos reikšmė 2514–2515

Gimtoji nuodėmė ir geismas 376, 400, 405
Įsakymai ir geismas 2529, 2534
Įstatymas ir geismas 1963, 2542
Kova su geismingumu 978, 1264, 1426, 2520, 2530
Kūno geismas 2514, 2520
Nuodėmė ir geismas 1869
Širdies skaistinimas ir geismingumas 2517, 2530

GELBĖTOJAS, taip pat žr. **Kristus**

Jėzus – žmonių gelbėtojas 389, 457, 594, 2812

GERAS, taip pat žr. **Gėris**

Dievas kuria pasaulį darnų ir gerą 299

GERBIMAS

Dievo žodžio gerbimas 127, 1154
Eucharistijos gerbimas 1378
Relikvijų gerbimas ir liaudiškasis pamaldumas 1674
Šventųjų gerbimas 1090
Šventųjų paveikslų gerbimas 2132

GĖRIO IR BLOGIO VERTINIMAS 1865

GĖRIS

Aistros ir gėris 1751, 1768, 1770–1771, 1773, 1775
Bažnyčioje visas gėris yra bendras 947
Bažnytinės tarnybos tarnauja gėriui 874, 937, 1539
Dievas kaip amžinasis aukščiausias Gėris ir jo šaltinis 356, 2052
Dievas, visokio gėrio Kūrėjas 14, 1723, 2052
Dievo galia iš blogio išgauti gėrį 311–312, 324, 412
Dorybė ir gėris 1266, 1803–1804, 1806–1810, 1833, 1835, 1837
Fizinis blogis egzistuos su fiziniu gėriu, kol kūrinija nepasieks savo tobulumo 310
Gėrio paieškos 1811, 1828, 2727, 2857
Gėrio triumfas prieš blogį 681
Gero bei pikto pažinimo medis 396
Gyvybė ir sveikata – Dievo duotas gėris 2288
„Ir Dievas matė, kad tai gera“ 299
Kristus sugrąžina gėrį 457, 519
Mokslas, technika ir asmens gėris 2294
Moralinis įstatymas ir gėris 33, 1713, 1954–1955
Neleistina daryti bloga norint pasiekti gera 1756, 1761, 1789
Nuodėmė ir gėris 1707, 1855, 1863, 1865, 2094
Objektyvus gėrio ir blogio kriterijus 2244
Pasauliečiai ir Bažnyčios gėris 907
Pašvęstasis gyvenimas ir Bažnyčios gėris 917, 931, 945
Sakramentai kaip žmogui duotas Bažnyčios gėris 1116, 1129, 1499, 1522, 1532
Santuoka ir sutuoktinių gėris 1601, 1660, 2201, 2203, 2363
Sąžinė ir gėris 1776–1777, 1780–1781, 1783, 1791, 1798
Sekmadienis skirtas geriems darbams 2186
Šventoji Dvasia – visokio gėrio Šaltinis 291, 798–799
Vaikai ir tėvų gėris 1652, 2217
Visi kūriniai skirti žmonių gėriui 353
Visuomenėje žmonės skatinami siekti dvasinių gėrybių 1886
Vyskupai prisideda prie visų Bažnyčių gėrio 886
Žmogus ieško ir myli tai, kas gera, 1711, 1775, 2500
Žmogus kovoja tarp gėrio ir blogio 1707
Žmogus pašauktas daryti gera 307, 409, 1706, 1713, 2002, 2541

Geroji Naujiena, taip pat žr. **Evangelija** ir **Naujasis Testamentas**
Apaštalų Geroji Naujiena 638, 977, 1427, 2443
Gerosios Naujienos padariniai 2527
Kristaus Geroji Naujiena 422, 632, 634, 714, 763, 852, 2763
Velykinis slėpinys ir Geroji Naujiena 571

Gerumas, gėris
Gerumas kaip Šventosios Dvasios vaisius 1695
Kristaus gerumas ir šabo įstatymas 2173
Kūrinija yra gerumo dalininkė 299, 302, 339, 353, 1333, 1359
Santuokos gėris 1613
Šventoji Dvasia dovanoja gerumą 736 1832
Žmogaus veiksmų gerumas 1754–1755, 1760

Giesmė
Angelų šlovinimo giesmė gimus Kristui 333
Šventosios giesmės ir muzika 1156–1158, 1162, 1191
Viešpaties tarno giesmės 713

Gimstamumo reguliavimas 2368, 2370, 2372, 2399

Gimtoji nuodėmė
Gimtoji nuodėmė kaip tikėjimo tiesa 388–389
Gimtoji nuodėmė kaip žmogaus laisvės išbandymas 396
Gimtosios nuodėmės doktrinos reikšmė 389
Gimtosios nuodėmės perdavimas visiems žmonėms 404
Kodėl Dievas nesutrukdė pirmajam žmogui nusidėti 412
Nepaklusnumas – gimtosios nuodėmės atsiradimo priežastis 215, 397–398
Pasakojimas apie nuopuolį 390

Gimtosios nuodėmės padariniai
Blogio lavina 401
Padariniai žmonijos istorijoje 402–406, 1250, 1607, 1609, 1707, 2259, 2515
Pirmykščio šventumo malonės praradimas 399
Suardyta darna 400
Sunku pažinti Dievą 37
Visas pasaulis pavergtas piktojo 409

Ginklai
Atsisakymas panaudoti ginklą 2311
Ginklai grasina taikai 2317
Ginklavimasis 2315, 2329, 2438
Ginklų gamyba ir prekyba 2316
Ginklų kaupimas 2315
Nusikalstamas ginklų naudojimas 2314
Sąlygos imtis ginkluoto pasipriešinimo 2243, 2309

Gydymas
Dievas veikia dvasinį gydymą 739, 798, 1210, 1484, 1502
Gydymo charizma 1508
Intervencija medicinos ir moksliniais tikslais galima tik siekiant pagydyti 2274–2275, 2292
Patepimas kaip gydymo ženklas 1293

Gynimas
Šeimos gynimas 2209, 2211
Taikos gynimas 2302–2317
Tėvynės gynimas 2240
Žmogaus kilnumo gynimas 1929

Gyvasis Dievas 205, 2112, 2575

Gyvenimas, gyvybė
„Aš esu prisikėlimas ir gyvenimas“ 994
Atsivertimas apkeičia gyvenimą 1431
Bažnyčios gyvenimas žr. **Bažnyčia**
Dievo gyvenimas žr. **Dievas**
Gyvenimo pradžioje yra Dievo Žodis ir Dvelksmas 703

Gyvybę už draugus atiduoti 609
Jėzus, „gyvybės Kūrėjas“ 635
Kristaus gyvenimas žr. **Kristus**
Liga ir kančia žmogaus gyvenime 1500
Mirtis – žmogaus žemiškosios kelionės pabaiga 1013
Tarnauti gyvybei – pagrindinis santuokos ir šeimos uždavinys 1653
Vanduo yra gyvybės ir vaisingumo versmė 1218
Vien Dievas yra gyvenimo Viešpats 2258
Žmogaus gyvenimas – kova prieš blogį 386, 409, 1707
Žmogaus gyvenimas rojuje 376
Žmogaus gyvybė yra šventa 2258, 2319
Žmogui nevalia niekinti kūno gyvenimo 364

Amžinasis gyvenimas

Amžinajame gyvenime Dievas bus „viskas visame kame“ 1050, 1060
Amžinojo gyvenimo laidas sakramentuose 1130
Dievas norėjo suteikti žmonėms amžinąjį gyvenimą 55
„Kas valgo mano kūną, tas turi amžinąjį gyvenimą“ 1406, 1524
„Ką gera turiu daryti, kad įgyčiau amžinąjį gyvenimą?“ 2052, 2075
Krikštas yra amžinojo gyvenimo antspaudas 1274
Kristus, amžinojo gyvenimo Viešpats 679
Mirtinoji nuodėmė neleidžia pasiekti amžinojo gyvenimo 1472
Mirusiųjų prisikėlimas ir amžinasis gyvenimas 989–990, 994, 997–998, 1016
Palaimintųjų amžinasis gyvenimas 1026
Pašaukimas amžinajam gyvenimui – mūsų neužsitarnauta Dievo dovana 1998
Teisieji eis į amžinąjį gyvenimą 1038, 2002
Tik Dievas turi „amžinojo gyvenimo žodžius“ 1336
Tikiu amžinąjį gyvenimą 1020

Doras gyvenimas žr. **Moralinis gyvenimas**

Dvasinis gyvenimas, Gyvenimas Dvasioje, 1699, taip pat žr. **Dvasingumas**

Gyvybės perdavimas

Dievo nustatytas gyvybės perdavimas 372
Gimstamumo reguliavimas 2368, 2370
Gyvybės perdavimas – bendradarbiavimas su Kūrėju 372, 2367, 2398
Gyvybės perdavimas – santuokinės meilės tikslas 2363, 2366

Krikščioniškasis gyvenimas

Angelai padeda gyventi krikščionišką jį gyvenimą 336
Eucharistija yra „viso krikščioniško gyvenimo versmė ir viršūnė“ 1324, 1391–1392
Kalno pamoksle – krikščioniškojo gyvenimo gairės 1966
Katechumenatas parengia „visam krikščioniškajam gyvenimui 1248
Krikščionio gyvenimas yra bendrystė su kiekvienu dieviškuoju Asmeniu 259
Krikščioniškas gyvenimas ir dalyvavimas Kristaus mirtyje ir prisikėlime 1002
Krikščioniškas gyvenimas ir tobulumo kelias 2015
Liaudiškasis pamaldumas gaivina krikščioniškąjį gyvenimą 1679
Malda yra neatskiriama krikščioniškojo gyvenimo dalis 2701, 2745, 2764
Sakramentai apima visus krikščionio gyvenimo tarpsnius 1210, 1212–1213
Šeima – pirmoji krikščioniško gyvenimo mokykla 1657

Švenčiausioji Trejybė – svarbiausias krikščioniško gyvenimo slėpinys 234
Šventasis Raštas maitina ir tvarko visą krikščionių gyvenimą 141

Moralinis gyvenimas

Aistros ir moralinis gyvenimas 1767–1770
Doras gyvenimas – dvasinis kultas 2031, 2047
Dorybės ir Šventosios Dvasios dovanos padeda moraliniame gyvenime 1804, 1808,1830
Doro gyvenimo apibrėžimas 2047
Gyvenimo tikslas – pažinti ir mylėti Dievą ir Jam tarnauti 1, 68
Moralinio gyvenimo kliūtys 1740
Moralinis gyvenimas – Bažnyčios ir Karalystės augimo sąlyga 2045–2046
Moralinis gyvenimas – pirmoji sąlyga Evangelijai skelbti 2044
Moralinis gyvenimas ir asmens kilnumas 1706
Moralinis gyvenimas ir Bažnyčios Magisteriumas 2032–2040, 2049–2051
Moralinis gyvenimas išsiskleis dangaus garbėje 1715
Moralinis gyvenimas suteikia dvasinę laisvę 1828
Pagarba žmogaus gyvybei 2559–2583
Pagarba žmogaus gyvybei ir būtinoji gintis 2263–2267, 2321
Pagarba žmogaus gyvybei ir mirties bausmė 2266–2267
Pagarba žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo 2270–2275, 2322
Prigimtinis įstatymas tvarko moralinį gyvenimą 1955
Taika ir pagarba gyvybei 2304
Teisė gyventi 2264, 2273
Tikėjimas – moralinio gyvenimo šaltinis 2087

Naujas gyvenimas, dieviškasis gyvenimas 684

Dalyvavimas dieviškajame gyvenime – kūrinijos tikslas 760
Dieviškajame gyvenime dalyvaujama ne iš kūno norų, bet iš Dievo 505
Dievo valia – savo dieviškąjį gyvenimą dalytis su žmonėmis 52, 541
Iš Bažnyčios Krikštu gaunamas naujas gyvenimas 168, 628, 683
Krikštas – naujo gyvenimo šaltinis 1254, 1279
Kristus mums pelnė naują gyvenimą 1708
Liturgija yra naujo gyvenimo šaltinis 1071–1072
Malonė kaip dalyvavimas Dievo gyvenime 375, 1997
Naujas gyvenimas ir nuodėmė 1420
Naujas gyvenimas tapo įmanomas gavus Šventosios Dvasios „galybės“ 735
Naujo gyvenimo katechezė 1697
Per sakramentus žmonėms teikiamas dieviškasis gyvenimas 694, 1131
Prisikėlimu Kristus atvėrė kelią į naują gyvenimą 654
Vaisiai naujajame, pagal Dvasią, gyvenime Kristuje 740

Nusikaltimas gyvybei

Abortas 2271, 2322
Eutanazija 2276–2279
Intervencija į embrioną 2275
Kūdikio žudymas 2271
Savižudybė 2280–2283
Tyčinė žmogžudystė 2268–2269

Pašvęstasis gyvenimas

Apaštališkojo gyvenimo draugijos 930
Atsiskyrėlių gyvenimas 920–921
Dievui pašvęstosios mergelės ir našlės 922–924, 1537, 1672
Evangelijos patarimai ir pašvęstasis gyvenimas 914–916, 944

Įvairios pašvęstojo gyvenimo formos 917–919
Pasaulietiniai institutai 928–929
Pašventinimas ir misija 931–933
Pašvęstojo gyvenimo apibrėžimas 916
Pašvęstojo gyvenimo reikšmė Bažnyčioje 932
Vienuolių gyvenimas 925–927

Santuokinis gyvenimas

Santuokinę sąjungą nustatė ir savais įstatymais aprūpino Kūrėjas 1660
Santuokinis gyvenimas ir Kristaus buvimas jame 1642
Santuokinis gyvenimas ir vaisingumas 1654, 1664

Socialinis gyvenimas žr. **Visuomeninis gyvenimas**

Visuomeninis gyvenimas

Bendrasis gėris ir visuomeninis gyvenimas 1906, 1911, 1924
Dalyvavimas visuomenininiame gyvenime 1882, 1897–1917
Dievo nustatytas valdymo būdas visuomenininiame gyvenime 1884
Krikščioniškasis Apreiškimas ir visuomeninis gyvenimas 2419
Meilė visuomenininiame gyvenime 1889
Socialinio gyvenimo organizavimas 2442
Šeima ir visuomeninis gyvenimas 2207, 2210
Visuomeninis gyvenimas ir privataus gyvenimo apsauga 1907
Žmogui būtinas visuomeninis gyvenimas 1879, 1891

Gyvenimo pavyzdys tikintiesiems

Abraomas 144, 1819
Dievas 813, 2172
Kristus 459, 520, 896, 1618, 2348, 2620, 2740
Mergelė Marija 273, 967, 2030
Šventieji 828
Vyskupai 893

Gyvybės perdavimas 372, 2363, 2366, 2368

Gyvybės pradėjimas

Atsakingas gyvybės pradėjimas 2368
Gimimų reguliavimo metodų moralumas 2370
Gyvybės pradėjimo reguliavimas 2368, 2370
Lytinis malonumas ir gyvybės pradėjimas 2351–2352
Sutuoktiniai atsakingi už vaikų pradėjimą 2372
Techninės gyvybės pradėjimo priemonės prieštarauja žmogaus asmens kilnumui 2377
Vaikų gimdymas – santuokos tikslas 1652

Gyvūnai

Gyvūnų ir žmonių santykis 2417, 2456–2457
Pagarba gyvūnams 2415, 2416, 2418
Skirtumas tarp žmogaus ir gyvūno 371

Gnozė 281

Gobšumas, didžioji nuodėmė 1866

Grožis 2500

Dievas – grožio Kūrėjas 2129, 2500
Dievo grožio kontempliacija 319, 2784
Dievo tobulumas ir kūrinijos grožis 41, 341
Išraiškingas maldos grožis 1157, 1191
Malda – Dievo grožio meilė 2727
Menas ir grožis 2501–2503, 2513
Pasaulio grožis – būdas pažinti Dievą 32, 33
Šventų paveikslų grožis skatina melstis 1162
Žmogaus kūnas – dieviškojo grožio apraiška 2519

H

Hierarchija

Bažnyčios hierarchija 871–876, 1569, 1571
Dvasinių ir materialinių vertybių hierarchija 1886, 1895, 2236, 2244
Kūrinių hierarchija 342
Prašymų hierarchija maldoje 2632
Tikėjimo tiesų hierarchija 90, 234

Himnas

Garbinimo himnas 32, 2589
Himnai ir tradicija 1156
Liturginiai himnai 1100

Hipostazė

Kristus – viena hipostazė 466, 468
Žodžio „hipostazė" reikšmė 252

Homilija

Homilija per laidotuves 1688
Homilija žodžio liturgijoje 1346
Homilijos laikas 132, 1154

Homoseksualumas 2357–2359

I

Ideologija

Bažnyčios ideologija ir totalitarinių bei ateistinių ideologijų atmetimas 2425

Ieva

Adomo ir Ievos neklusnumo padariniai 399, 404, 417
Adomo ir Ievos pirmapradė būsena 375
Dievo pažadas Ievai 489
Ievos neklusnumo mazgą atmezgė Marijos klusnumas 494
Marija kaip „naujoji Ieva" 411, 489, 726, 2618, 2853

Ikonos, taip pat žr. **Šventieji paveikslai**

Ikonų gerbimas 1159, 1192, 2131
Ikonų kontempliacija 1162
Ikonų panaudojimas 2705
Ikonų reikšmė 1161

Įkrikščioninimas 1229–1233

Esminiai įkrikščioninimo elementai 1229
Įkrikščioninimo apeigos Lotynų ir Rytų Bažnyčiose 1233
Įkrikščioninimo atlikimas 1289, 1306, 1322
Įkrikščioninimo atlikimo būdai 1230, 1233, 1244
Įkrikščioninimo sakramentai 1212–1419 , 1420, 1533
Įkrikščioninimo vienybė 1285, 1292, 1318, 1321
Suaugusiųjų įkrikščioninimas 1233, 1247
Vaikų įkrikščioninimas 1231

Įkultūrinimas

Bažnyčia ir įkultūrinimas 854
Dvasingumas liudija tikėjimo įkultūrinimą 2684
Konkrečios tautos kultūriniai elementai, taikomi įkrikščioninime 1232

Įkvėpimas

Dievo įkvėpimas 105, 136, 2008
Įkvėptas Šventasis Raštas 76, 81, 105–108, 135
Šventosios Dvasios įkvėpimas 105, 107, 111

Individualizmas 2425, 2792

Informacija

Informacija ir privatus gyvenimas 2489, 2491–2492
Informacijos laisvė 2498
Informacijos priemonės 2493
Teisė gauti informaciją 2494
Tiesos laikymasis pateikiant informaciją 2497–2498, 2525

Institucijos

Institucijos Senajame Testamente 576, 709
Žmonių ir visuomeninės institucijos 909, 1869, 1881–1882, 1888, 1897, 1916, 2211, 2238, 2244, 2286

Intencija

Bloga intencija gerą veiksmą paverčia blogu 1753
Intencija kaip veiksmų moralumo sudedamasis elementas 1750–1751
Intencijos apibrėžimas 1752
Intencijos tyrumas 2520
Kelios intencijos, turinčios įtakos tam pačiam veiksmui 1752
Melas ir intencija apgauti 2152
Smerktinos intencijos 2117, 2282
Širdies intencija ir troškimai 582, 2534
Tikslas priemonių nepateisina 1753, 1759, 2399
Veiksmų moralumas nespręstinas pagal intenciją 1756

Interesai, nauda, poreikiai

Asmeninė nauda 1740, 2278, 2316
Bendrasis gėris ir atskiri interesai 1908, 2236
Ekonominiame gyvenime susipinantys interesai 2430
Meilė, neieškanti naudos 953, 1825

Įpareigojimas

Atleidimas nuo susijusių su šventimais įpareigojimų 1583
Dešimt įsakymų – svarbūs įpareigojimai 2072
Įpareigojimas apginti valstybę 2310
Įpareigojimas ieškoti ir laikytis tiesos 2467, 2497
Įpareigojimas išlaikyti Bažnyčią 2043
Įpareigojimas išlaikyti vieną ir neišardomą santuoką 2364
Įpareigojimas išpažinti nuodėmes 1457
Įpareigojimas laikytis Evangelijos patarimų 915
Įpareigojimas sekmadieniais ir švenčių dienomis dalyvauti liturgijoje 1389, 2180–2183
Įpareigojimas švęsti sekmadienius ir švenčių dienas 2187
Pagarba kūrinijai ir įpareigojimai būsimųjų kartų atžvilgiu 2456
Pareiga atsiliepti į dieviškąją meilę 2093
Pareiga pataisyti institucijas ir gyvenimo sąlygas 1888
Pasauliečių pareiga apaštalauti 900
Pašvęstųjų įsipareigojimas 931
Teisingumo įpareigojimas 2412, 2439, 2446
Tikėjimo klusnumo pareiga 2086–2087

Įsakymas

Bažnyčiai duotas įsakymas skelbti išganingą tiesą 849, 2032
Bažnyčios įsakymas dėl sekmadienių ir kitų švenčių 2180–2181, 2185
Bažnyčios Magisteriumas ir įsakymas 2033
Dekalogo įsakymų apreiškimas 2071
Dievo Įstatymo nurodymų pažinimas 1778, 1960
Dievo valia – mums įsakymas 2822
Evangelijos Įstatymas ir meilės įsakymai 1974
Liturgija ir Kristaus įsakymas 1341
Magisteriumo valdžia apima prigimtinio įstatymo įsakymus 2036
Nepaklusnumas įsakymui ir nuodėmė 397
Pagarba įsakymams 348, 1050
Penki Bažnyčios įsakymai 2041–2043
Sąžinė ir įsakymas 1777
Teisė būti mokomiems išganingųjų Dievo įsakymų 2037
Tikėjimas ir įsakymai 2614

Dekalogas

Amžinasis gyvenimas ir Dekalogo įsakymai 2052, 2075
Bažnyčios tradicija ir Dekalogo įsakymai 2064–2068, 2078
Dekalogo įsakymai – Dievo dovana 2060
Dekalogo įsakymų aiškinimas ir supratimas 2055–2056, 2061, 2077
Dekalogo įsakymų būtinybė 2071
Dekalogo įsakymų laikas 2065, 2076, 2078
Dekalogo įsakymų reikalavimai ir įpareigojimai 2054, 2067, 2072–2073, 2081
Dekalogo įsakymų reikšmė 1724, 1962, 2033, 2057
Dekalogo įsakymų sinopsė 2051–2052
Dekalogo įsakymų tikslai 2063
Dekalogo lentelės 2058
Dekalogo vienovė 2069, 2079
Dievo valia išreikšta Dekaloge 2059, 2063
Evangelijos Įstatymas ir Dekalogo įsakymai 1968, 2053, 2074
Įsakymų suskirstymas ir eilės tvarka 2066
Laimė kaip galutinis Dekalogo įsakymų tikslas 16
Nepaklusnumas Dekalogo įsakymams ir nuodėmė 1853, 1858
Nuodėmių išpažinimas ir Dekalogo įsakymai 1456
Pagarba Dekalogo įsakymams 2052–2053
Prigimtinis įstatymas ir Dekalogo įsakymai 1955, 2049, 2070–2071, 2080
Sąžinė ir Dekalogo įsakymai 1962
Senasis įstatymas ir Dekalogo įsakymai 1980
Senoji Sandora ir Dekalogo įsakymai 2057, 2060–2062, 2077
Šventasis Raštas ir Dekalogo įsakymai 2056–2063, 2078
„Tikiu" ir Dekalogo įsakymai 1064
Žodžio „dekalogas" reikšmė 2056, 2058

Dešimt Dekalogo įsakymų

Pirmas įsakymas 2084–2141
Antras įsakymas 2142–2167
Trečias įsakymas 2168–2195
Ketvirtas įsakymas 2197–2257
Penktas įsakymas 2258–2330
Šeštas įsakymas 2331–2400
Septintas įsakymas 2401–2463
Aštuntas įsakymas 2464–2513
Devintas įsakymas 2514–2533
Dešimtas įsakymas 2534–2557

Meilės įsakymas

Dekaloge išdėstomi įsakymai 16, 1697, 2067
Evangelijos patarimai ir meilės įsakymas 1973–1974, 1986
Kristaus įsakymų laikymasis 1824
Meilė 1822, 1889
Meilė kaip naujasis Kristaus įsakymas 782, 1823, 1970, 2074
Meilės įsakymas – pirmasis įsakymas 575, 1337, 2055
Mylėti Dievą 2083–2195
Mylėti artimą 2196–2557
Senasis Įstatymas ir meilės įsakymas 1968, 1984–1985

Įsikūnijimas 461–463

Dievo Sūnaus įsikūnijimo padariniai 432, 521
Dievo Sūnaus prisiimta žmogiškoji siela 472
Dievo Sūnaus žmogiškasis ir dieviškasis pažinimas 474
Dievo Sūnus darbavosi žmogaus rankomis 470
Erezijos, neigiančios Kristaus žmogystę 465–468
Įsikūnijimas ir nužengimas iš dangaus 661
Įsikūnijimo reikšmė 461, 464, 479, 483

Įsikūnijimo slėpinys 359
Įsikūnijimo vienybėje žmogaus prigimtis „prisiimta, o ne panaikinta“ 470
Jėzus Kristus yra tikras Dievas ir tikras žmogus 464, 499
Kristaus Įsikūnijimo istorinis supratimas 423
Kristaus kūne Žodis prisiėmė regimą prigimtį 477
Pasirengimas Įsikūnijimui 522–523
Susirinkimai, patvirtinantys Kristaus įsikūnijimą 465–468
Tikėjimas į Kristaus Įsikūnijimą 463, 465
Vienybė, sujungianti dieviškąją ir žmogiškąją prigimtis 466, 468, 483
Žmogiškoji Kristaus išvaizda gali būti „nupiešta“ 476
Žmogiškoji Kristaus valia seka Jo dieviškąja valia 475

Įsikūnijimo priežastys

Dievo meilės pažinimas 458
Naujosios kūrinijos pradžia 504
Sunaikinamos nuodėmės atnešamas išganymas 456–457
Šventumo pavyzdys žmonėms 459
Žmogus padaromas dieviškosios prigimties dalininku 460

Įstatymas

Įstatymo apibrėžimas 1952
Įstatymo ir malonės ekonomija išlaisvina širdį 2541
Įstatymo pilnatvė 2196
Įvairios įstatymo formos (amžinasis, prigimtinis, apreikštasis ir kt. įstatymai) 1952
Valstybėje viršenybė suteikiama įstatymui 1904
Žmonių įstatymas galią gauna iš amžinojo Įstatymo 1904

Įstatymas Senojoje Sandoroje

Dekalogas kaip Dievo Įstatymas 2058
Dievo Įstatymas kaip tiesa 2465
Įstatymas Karalių laikais ir tremtyje 709
Įstatymo dovana 238, 700, 2060
Įstatymo nepaisymas 710
Įstatymo prakeikimas 580
Įstatymo santrauka yra aukso taisyklė 1970
Įstatymo tikslai 62, 708
Įstatymo vertė ir reikšmė 1961–1964
Jėzus ir Įstatymas 527, 576–582, 592, 2053, 2382
Nuodėmė kaip Įstatymo laužymas 401
Svarbiausi Įstatymo įsakymai 2055

Moralinis įstatymas 1950–1974

Ginkluotų konfliktų metu be perstojo galioja moralinis įstatymas 2312
Laisvė ir moralinis įstatymas 1740, 2526
Moraliniam įstatymui prieštaraujantis elgesys 2291, 2295–2297, 2357, 2409, 2455
Moralinio įstatymo nežinojimas 1860
Moralinio įstatymo pilnatvė ir vienybė yra Kristuje 1953
Moralinio įstatymo reikšmė 1950
Nuodėmė kaip veiksmas, priešingas moraliniam įstatymui 1849, 1855, 1859
Nusikaltimai gyvenimui ir moraliniam įstatymui 2269, 2271, 2282
Pagarba Dievo moraliniam įstatymui 2222
Poligamija ir moralinis įstatymas 2387

Naujasis, arba Evangelijos, Įstatymas 1965–1971, taip pat žr. **Naujoji Sandora**

Jėzus ir Naujojo Įstatymo normos 459
Naujasis Įstatymas ir Senojo Įstatymo įvykdymas 1967–1968
Naujasis Įstatymas ir Šventoji Dvasia 1966
Naujasis Įstatymas kaip dieviškojo prigimtinio ir apreikšto įstatymo atbaigimas 1965

Naujasis Įstatymas kaip meilės malonės ir laisvės įstatymas 1972
Naujojo Įstatymo apibrėžimas 1965–1966

Prigimtinis įstatymas 1954–1960

Apreikštasis įstatymas ir prigimtinis įstatymas 1960
Bažnyčios Magisteriumas ir prigimtinis įstatymas 2036
Dekalogas ir prigimtinis įstatymas 2070–2071, 2079
Ištuoka ir prigimtinis įstatymas 2384
Prigimtinio įstatymo reikšmė 1954–1955
Prigimtinio įstatymo taikymas skirtingose kultūrose 1957
Prigimtinio įstatymo visuotinumas 1956
Prigimtinis įstatymas – kitų įstatymų pagrindas ir atrama 1959
Prigimtinis įstatymas nekinta 1958
Valdžia ir prigimtinis įstatymas 1901
Veiksmai, priešingi prigimtiniam įstatymui 2235, 2242

Istorija

Apvaizda istorijoje 303, 314, 395
Bažnyčia ir istorija 759, 770
Dievas – istorijos Viešpats ir Mokytojas 269, 304, 450
Dievas pranoksta istoriją 212
Istorijos giliosios prasmės suvokimas 388, 1040
Istorijos interpretavimas ir socialinis Bažnyčios mokymas 2422
Kūrimas kaip istorijos pradžia 338
Malda ir istorija 2568, 2591, 2596, 2660
Nuodėmė istorijoje 386, 390, 401, 409

Išėjimas

Dekalogas Išėjimo kontekste 2057
Duona Išėjimo kontekste 1334
Išėjimas niekada nepraranda savo vertės 130
Liturgija ir Išėjimo minėjimas 1093, 1363

Išganymas

Angelai – išganymo plano skelbėjai 331–332
Bažnyčia – atpirkimo priemonė ir visuotinis išganymo sakramentas 776, 780, 816
Dievas rengia žmogaus išganymą 54, 56, 218, 431, 781, 1058, 2575
Dievas trokšta, kad visi, pažindami tiesą, būtų išganyti 851
Išganymas ateina vien tik iš Dievo 169, 620
Išganymas be Krikšto 1259, 1261
Išganymas ir šventųjų bendrystė 1477
Išganymo dovana, gauta iš Kristaus 1811
Išganymo ekonomija 1066
Išganymo priemonės 830, 980
Išganymo viltis 2091
Išganymo viltis Izraelyje 64
Išganymui būtini sakramentai 1129
Krikštas būtinas išganymui 1256–1257, 1277
Kristus atėjo dėl žmonių išganymo 456–457, 519, 1019
Kryžiaus auka ir žmonių išganymas 600–602, 617
Kunigai dalyvauja išganymo misijoje 1565
Laikytis prigimtinio įsakymo – būtina išganymo sąlyga 2036
Malda už išganymą 2744
Mergelė Marija bendradarbiavo išganymo labui 511, 969
Nuodėmės visuotinumui priešpriešinamas išganymo visuotinumas 402
Pagalba sielų išganymui 95
Piktasis priešinasi išganymo darbui 2851
Šventasis Raštas ir išganymas 107, 122
Tarnavimas tikėjimui ir jo liudijimas yra būtini išganymui 1816

Visiems reikia išganymo 588
Viskas nukreipta į žmogaus išganymą 313
Žmogaus išganymui įsteigtos bažnytinės tarnybos 874
Žmogaus laisvė ir išganymas 1739–1742
Žmogui reikalingas išganymas 1949, 2448

IŠGANYMO EKONOMIJA

Apreiškimo ekonomija vykdoma veiksmais ir žodžiais 1103
Dieviškoji ekonomija yra bendras trijų Asmenų darbas 258–259, 1066
Grėsmė Dieviškajai ekonomijai 57
Įstatymo ir malonės ekonomija išlaisvina žmogaus širdį 2541
Išganymo ekonomijos baigtumas 66
Išganymo ekonomijos pradžia 56, 489, 705
Išganymo ekonomijos tikslai 122, 260
Kūrimo ir išganymo ekonomija Jėzaus maldoje 2604, 2606, 2746, 2758
Malda ir išganymo ekonomija 2850
Sakramentų ekonomija 1076–1209

IŠGANYMO ISTORIJA

Angelai išganymo istorijoje 332
Išganymo istorijos pradžia 280, 1080
Izraelis išganymo istorijoje 431
Jėzuje pakartota išganymo istorija 430, 668
Liturgija ir išganymo istorijos įvykiai 1103

IŠGANYMO ĮVYKIAI

Apreiškimo planas, pasireiškiantis veiksmais ir žodžiais 53, 1103, 2651
Dievo palaiminimai lydi nuostabius ir išganingus įvykius 1081
Liturgijoje minimi gelbintys įvykiai 1093, 1095, 1217
Psalmės ir išganingų įvykių priminimas 2586
Sudabartinti išganantys įvykiai 1104
Šlovingieji Kristaus gyvenimo įvykiai ir jų padariniai 126

IŠLAIKYMAS

Tikintieji įpareigoti prisidėti prie materialinio Bažnyčios išlaikymo 2043

IŠLAISVINIMAS

Ekonominis ir socialinis išlaisvinimas 2124
Išlaisvinimas ir išganymas 1741
Išlaisvinimas iš nuodėmės 1741, 1964
Izraelio išlaisvinimas 1363, 2170
Krikštu atliekamas išlaisvinimas 1221, 1237
Malda, kad būtume išgelbėti nuo pikto 2750, 2850–2854

IŠMALDA

Išmalda kaip atgailos forma 1434, 1438
Išmalda kaip meilės ir gailestingumo darbai 2447, 2462
Išmalda Naujajame Įstatyme 1969

IŠMĖGINIMAS

Bažnyčios atbaigimas įvyks ne be didelių išmėginimų 769
Galutinis Bažnyčios išmėginimas 675–677
Pakelti gyvenimo sunkumus 901, 1508
Skirtumas tarp išmėginimo ir pagundos 2847
Tikėjimas gali būti išmėginamas 164, 272
Tvirtumas padeda ištverti išmėginimus 1808
Viltis teikia džiaugsmą net išmėginimų metu 1820

IŠMINTIS

Bendrasis gėris reikalauja išmintingumo 1906
Išmintis pasitelkiama priimant sprendimus 1788

Dievo išmintis

Dievas kuria išmintingai 295, 299
Dievo tiesa kaip Jo išmintis 216
Moralinis įstatymas yra Dievo išminties kūrinys 1950
Nukryžiuotasis Kristus yra Dievo išmintis 272
Skirtingi kūriniai savaip atspindi Dievo išmintį 339, 369
Žmogus yra Kūrėjo išminties dalininkas 1954

Žmogaus išmintis

Žmogaus išmintis – Dievo dovana 283, 1303, 1831
Žmogaus išmintis – Dievo galios išraiška 2500

IŠNIEKINIMAS 2120

IŠPAŽINIMAS

Evangelijos patarimų išpažinimas 873, 915, 925, 944
Pirmas tikėjimo išpažinimo kartas 189, 978
Profesija ir darbas 2230, 2433
Tikėjimo išpažinimas 14, taip pat žr. **Tikėjimas**
Tikėjimo išpažinimas kaip pirmas įkrikščioninimo laipsnis 1229
To paties tikėjimo išpažinimas kaip Bažnyčios vienybės ryšys 815

IŠPRIEVARTAVIMAS 2356

IŠRIŠIMAS žr. **Atgaila ir Sutaikinimas**

IŠTIKIMYBĖ

„Amen" kaip tikėjimo išraiška 1062
Ištikimasis Dievas 207, 212, 214, 489, 1062–1063, 1334, 2577
Ištikimybė Bažnyčiai 1117, 1342
Ištikimybė Dievo žodžiui 81, 86, 2466
Ištikimybė Dievui 1502, 2101, 2787
Ištikimybė Kristui dalyvaujant Eucharistijoje 2182
Pakrikštytųjų ištikimybė 2044

IŠTUOKA

Civilinė ištuoka 2383
Ištuokos apibrėžimas 2384
Ištuokos padariniai sutuoktiniams 1650, 1664, 2384–2385, 2400
Neteisingai atstumto sutuoktinio nekaltumas 2386
Nuoširdus rūpestis išsituokusiais krikščionimis 1651
Santuokos neišardomumas ir ištuoka 2382

IŠTVERMĖ

Ištvėrimas iki galo ir atlygis 2016
Ištvermė maldoje 2728, 2742–2743
Ištvermė tikėjime 162

ĮTRAUKIMAS

Įsitraukimas į Bažnyčią 837, 1396
Įtraukimas į Kristų 1010

ĮVAIKYSTĖ, ĮSŪNYSTĖ

Beglobių vaikų įvaikinimas 2379
Dievas suteikia įsūnystę per sakramentus 537, 1129, 1197, 1265, 1279
Dievo laisvė suteikti įsūnystę 52, 257, 1996
Dievo planas dėl įvaikinimo 270, 2782
Įsūnystė Dievo plane 1, 52, 257
Įsūnystė ir amžinos laimės palikimas 1, 294
Įsūnystė, daranti žmones Dievo vaikais 257, 1077
Įsūnystės poveikis 654, 1709, 2784
Įvaikystė, daranti žmones Kristaus bendrajpėdiniais 2009
Žmonių įsūnystė, vaikai per Jėzų Kristų 52, 257, 422, 460, 505, 654, 839, 1110, 1709, 2639, 2782, 2798, 2825

ĮVYKDYMAS

Marija ir Viešpaties žodžių įvykdymas 148–149, 2676
Prisikėlimas ir vilties įvykdymas 992

Senojo Įstatymo įvykdymas 580
Teisingumo įvykdymas 2411

Įvykis, taip pat žr. **Istorija**

Advento liturgijos šventimas 524
Advento metu Bažnyčia išgyvena išganymo istorijos įvykius 1095
Antrasis atėjimas 2612
Karalystės atėjimas 560, 570, 1720, 2632, 2660, 2817, 2857
Kristaus atėjimas 122

Izraelis

Bažnyčia, parengta Izraelio tautos istorijos 759–762, 1093
Bažnyčios santykis su žydų tauta 839
Dievas išlaisvina Izraelį iš nuodėmės 431
Dievo apreiškimas Izraeliui 201, 228, 287–288, 2085
Dievo Įstatymas ir žydų tauta 708–710, 1965
Dievo išsirinkta Izraelio tauta 781, 1539
Dievo meilė Izraeliui 218–219
Dievo Sandora su Izraeliu 1611–1612
Dievo vardo apreiškimas Izraeliui 203–204, 209, 214
Izraelio laukimas ir viltis 529, 673–674
Izraelio viltis 64, 436, 453
Izraelis – „vyresniųjų brolių" tauta 63
Izraelis – Dievo sūnus 238, 441
Izraelis – Dievo tauta 62–64, 762
Izraelis ir pagarba šabui 348, 2170–2171
Izraelis ir tikėjimas į Dievą 212, 587–591, 594
Izraelis – išrinktoji tauta 60, 762
Izraelis – kunigiškoji tauta 63
Jėzaus dalyvavimas Izraelio kulte ir Izraelio Įstatymas 527, 531, 578
Jėzus ir Izraelis 539, 574–594
Jėzus – Izraelio Mesijas 438, 528, 535
Nėra kolektyvinės žydų atsakomybės už Jėzaus mirtį 597–599
Nuodėmė Izraelio istorijoje 401
Nusidėjėlių atpirkimo apeigos Izraelyje 433
Pranešimas Izraeliui apie Jėzaus Gimimą 437, 522, 719
Velykos Izraelyje 1363
Žydai ir pagarba Įstatymui 578–579
Žydų ir Jėzaus santykiai 581
Žydų ir krikščionių liturgija 1096
Žydų išganymo malda 2591–2597

Įžadai

Atleisti nuo įžadų 2103
Įžado apibrėžimas 2102

Y

Yda

Ydos ir dorybės 1768, 1774, 2516
Ydos, arba didžiosios nuodėmės 1866
Ydų ištaisymas 2302
Ydų kilmė 1865, 1876

YHWH

Apreikštas Dievo vardas 206, 210–213, 446
Jėzaus vardas 211, 446–447, 2666

J

Jaunimas

Jaunimas ir drovumas 2524
Jaunimas ir prostitucija 2355
Jaunimas ir savitvarda 2342
Jaunimo auklėjimas ir ugdymas 5, 1632, 2688, 2526, 2685
Jaunimo katechezė 5, 24
Pavojai jaunimui 2282, 2353, 2389
Seksualinė prievarta 2389

Jausmas, nuojauta, pojūčiai

Moralinė nuojauta 1954
Pojūčiai vidinėje maldoje 2702
Religinis jausmas 1676

Šventybės jausmas 2144
Tikėjimo jausmas 91–93, 785, 889

Jėzaus nusižeminimas 272, 472, 520, 537, 2748

Jėzaus paaukojimas šventykloje 529

Jėzaus valanda 729–30, 1165, 2719, 2746

Juozapas

Angelo žinia Juozapui 497, 1846
Jėzaus klusnumas Juozapui, 532
Juozapas, laimingos mirties globėjas 1014
Juozapo pareiga ir pašaukimas 437
Šventojo Juozapo diena 2177

K

Kaimenė

Bažnyčia kaip kaimenė 754, 764
Kaimenės ganytojai 861, 881, 893, 1548, 1575, 1586

Kalba, kalbėjimas

Dievas kalba žmogaus kalba 101
Dvejopas kalbėjimas 2338, 2480
Kūrinijos kalba 2500
Maldos kalba 2663
Tikėjimo kalba 170–171, 185
Ženklų ir simbolių kalba žmogaus gyvenime 1146
Žmogaus kalbėjimas apie Dievą 40–43

Kalno pamokslas

Dievo Įstatymas Kalno pamoksle 577, 1965–1966, 1968
Kalno pamokslas – dvasinis vadovas ir tekstas apmąstymams 1454, 1724, 1966
Mokymas ir įsakymai Kalno pamoksle 2153, 2262, 2336, 2608, 2830

Kaltė, taip pat žr. **Nuodėmė**

Abortas: bendradarbiavimas ir nusikaltimas 2272
Adomo nuodėmė ir jos padariniai 390, 402–403
Ateizmo nuodėmė 2125
Atgaila ir kaltė 1435, 1459
Bažnyčios ir žmonių skilimai 817
Kalčių išpažinimas 1458, 1493
Kaltės atleidimas 1031, 1425, 1436, 1452
Kaltės pripažinimas 827, 1455, 1847
Klaidingas sprendimas ir kaltė 1791
Kristaus mirtis ir žmonių kaltė 580, 598
Leistina savigyna ir nusikaltimas 2264
Marija, nepalytėta prigimtinės kaltės 966
Netyčinis nežinojimas ir kaltė 1860
Nusikaltimas papiktinimu 2287, 2284, 2326
Nusikaltimas skaistumui 2352, 2354–2355
Nusikaltimas teisingumui ir tiesai 2477, 2480–2481, 2485, 2487, 2509
Nusikaltimo sunkumas 1861, 2073
Nusižengimo atitaisymas 2487
Pagarba nuomonei ir kaltė 2477
Sąžinė ir kaltės jausmas 1781, 1784, 1801
Suteikiamas atleidimas nepalieka kaltės 978, 982, 1502, 1847
Tyčinė žmogžudystė ir kaltė 2269
Viešosios valdžios bausmė ir kaltė 2266

Kaltės priskyrimas 1735, 1860, 2125, 2355

Kankiniai

Kankinių aktai 2474
Kankinių elgesys 2113
Kankinių kultas 957, 1173
Kankinystės reikšmė 2473

Kankinimai 2297–2298

Kantrybė

Dievo kantrybė 2822
Kantrybė – vienas iš Dvasios vaisių 736, 1832
Kantrybė šeimoje 2219
Kantrybė tikint ir meldžiantis 2613
„Meilė kantri" 1825
Nukęsti nuoskaudas – gerasis darbas sielai 2447

Kapas

Altorius – Kristaus kapo simbolis 1182
Tuščias Kristaus kapas 640, 657

Karališkumas 786, 2105

Karalystės raktai 551–553

Karalystės raktų galia 981–983
Nuodėmės atleidimas ir Karalystės raktai 979, 981, 1444
Petras ir Karalystės raktai 553, 567, 881, 936, 1444

Karas

Ekonominė, socialinė nelygybė ir neteisybė sukelia karus 2317
Ginklai 2314, 2316
Ginklavimosi varžybos 2315
Karo išvengimo pareiga 2307–2308
Karo nebuvimas ir taika 2304
Moralinis įstatymas galioja ir karo metu 2312–2313
Pareiga priešintis neteisingiems įstatymams 2313
Teisingas karas 2309

Kasdienė

Žodžio „kasdienė" reikšmė 2837

Katalikų Bažnyčios Katekizmas

Katekizmas kaip viso tikėjimo vientisas išdėstymas 18
Katekizmo adresatas 12
Katekizmo parengimas 10
Katekizmo sielovadinis principas 25
Katekizmo struktūra 13–17
Katekizmo taikymas skirtingoms kultūroms 24
Katekizmo tikslas 11
Svarbiausi Katekizmo šaltiniai 11

Katechetas

Katechetai ir Katekizmas 12
Katechetai – maldos mokytojai 2663
Katecheto nusiteikimas 428

Katechezė, taip pat žr. **Krikščioniškoji doktrina**

Katechezė ir Bažnyčios Magisteriumas 2033, 2049
Katechezė ir įkrikščioninimas 1233, 1248
Katechezė ir įsakymai 2065
Katechezė ir liaudiškasis pamaldumas 1674
Katechezė ir liturgija 1074–1075, 1095, 1135
Katechezė ir malda 2688, 2695
Katechezė ir sukūrimas 282
Katechezė ir Šventasis Raštas 132
Katechezė ir Tikėjimo simbolis 188
Katechezės prigimtis ir tikslas 4–7, 426, 983, 1095, 2688
Kristus kaip katechezės centras 426–427, 1697–1698, 2145
Moralinė apaštalų pamokymų katechezė 1971

Katechumenas

Bažnyčia ir katechumenai 1249, 1537
Katechumenas ir tikėjimas 168, 256, 1253
Katechumenų išganymas 1259, 1281
Katechumenų patepimas aliejumi 1294
Katechumenų ugdymas ir meilė 1248–1249
Malda „Tėve mūsų" ir katechumenai 2769

Katechumenatas

Katechumenato formos 1230–1233
Katechumenato reikšmė ir tikslai 1248
Suaugusieji ir katechumenatas 1247

Kelias

Apvaizdos keliai 314
Evangelijos palyginimas apie du kelius 1696
Jėzus kaip kelias 459, 846, 2664, 2674
Keliai į Dievo karalystę 1967
Kristaus kelias 1696–1697 Dievo sumanytas kelias 778
Kryžiaus kelias 1674, 2669
Misijos keliai 852

Kelionė

Keliaujanti Bažnyčia 769
Kelionė kaip pamaldumo ir religingumo forma 1674, 2101
Kelionėms tinkami laikotarpiai 1438
Kelionės reikšmė 2691
Žmogaus žemiška kelionė 1013, 1419

Kieta širdis 591, 674, 1859

Kilnumas

Asmens kilnumo įžeidimas 1487, 2261, 2275, 2295, 2297, 2324, 2353–2355, 2377, 2414, 2418, 2424, 2436
Dievo tautos kilnumas 782, 786
Gyvūnų kankinimas kaip žmogaus kilnumo įžeidimas 2418
Kilnumo priežastys ir ženklai 27, 356–357, 1700, 1706, 1730, 1956, 2524
Kunigystės kilnumas 1587, 1595
Meilės kilnumas iškeltas į sakramento garbę 1601, 1603, 1638, 1660
Nedarbas kaip kilnumo įžeidimas 2436
Pagarba kilnumui ir jo gynimas 1929, 2158, 2235, 2238, 2267, 2279, 2284–2301, 2304, 2402, 2407, 2479, 2494, 2521, 2526
Papiktinimas ir pagarba kito kilnumui 2284–2301, taip pat žr. **Papiktinimas**
Pelnas ir kilnumas 2424
Santuokinės meilės kilnumas 1632
Vienodas Dievo vaikų kilnumas 872, 1468, 1692, 1698, 1934
Vienodas sutuoktinių kilnumas 1645
Vienodas šeimos narių kilnumas 2203
Vienodas vyro ir moters kilnumas 369, 2334
Žmogaus asmens kilnumas 1700–1876
Žmogaus kūno kaip Dievo paveikslo kilnumas 364, 1004

Kyrie eleison 2613

Kyrios 209, 446

Klaida

Apvalymas nuo klaidų 856, 2825
Dievo apreiškimas padeda išvengti klaidos 38
Geroji Kristaus naujiena kovoja su klaidomis ir jas šalina 2527
Įstatymas neleidžia suklysti 1956
Jėzus taiso žmonių klaidas 615
Klaida, užtemdanti ir iškreipianti Dievo pažinimą 286
Klaidingas sprendimas 1786, 1790–1794, 1799, 1801
Melavimas siekiant suklaidinti 2483, 2485
Polinkis klysti 1707, 1714
Tikėjimo mokslo gynimas nuo klaidų 250
Žmonių klaidų padariniai 844

Klausimai

Atsakymai į pagrindinius žmonių klausimus 68, 282, 1676

Klausytis, girdėti

Dievas išgirsta žmogaus šauksmą 2657
Dievas Tėvas visada išgirsta Jėzų 2604
Klausytis Dievo žodžio 709, 900, 1651, 2578, 2584, 2656, 2716, 2724, 2835
Klausytis, kaip Jėzus mus moko melstis 2598

Koinonia 948

Konsekracija, šventimas, taip pat žr. **Transsubstanciacija**

Įšventinimas ir patepimas 1294
Jėzaus pašventinimas 438, 534
Mergelių pašventimas (liturginės apeigos) 923
Pasauliečių pašventimas 901
Pašventimas ir sakramentai 1535
Pašventimas ir Šventimai 1538
Pašventinimas ir misija 931–933
Pašventinimas ir palaiminimas 1672
Pašventinimas ir vienuoliškasis gyvenimas 916, 931
Šventimai ir Kristaus kunigystė 1548
Šventimas ir anafora 1352
Šventosios krizmos pašventinimas 1297
Vyskupų konsekracija 1556–1559, 1562

Kontempliacija, regėjimas, apmąstymas

Bažnyčia ir kontempliacija 771
Dievas atveria savo slėpinį žmogaus regėjimui 1028
Eucharistija ir kontempliacija 1380
Kristaus gyvenimo slėpinių kontempliacija 2715
Malda ir apmąstymas 2651, 2687
Šventų paveikslų kontempliacija 1162

Kontracepcija

Gimimų reguliavimas ir kontracepcija 2399
Sutuoktinių meilė, atvirumas naujai gyvybei ir kontracepcija 2370

Kova

Atsivertimas ir kova 1426
Gimtosios nuodėmės padariniai ir dvasinė kova 405, 407–409
Kova dėl tyrumo 2520–2527
Kova su blogiu 409–410
Krikščioniškas šventumas ir dvasinė kova 2015
Krikštas, nuodėmių atleidimas ir kova su blogiu 978–979, 1264
Kūnas, dvasia ir kova 2516, 2819, 2846
Malda kaip kova 2612, 2725–2751, 2846, 2849
Tikėjimas ir kova 162, 2573
Žmogaus gyvenimas kaip kova 409, 1707
Žmogaus prigimtis ir dvasinė kova 2516

Kraujas

Kankinių kraujas yra krikščionių sėkla 852
Kraujas ir vanduo – Kristaus Bažnyčios simboliai 766, 1225
Kraujo krikštas 1258
„Tai yra mano kraujas“ 610, 1365

Kraujomaiša

Kraujomaišos nusikaltimas 2356
Kraujomaišos padariniai 2388

Kreipimasis

Kreipimasis į Dievą 431, 1105, 2154, 2807
Kreipimasis į Kristų 2665, 2667–2668
Kreipimasis į slaptingas jėgas 2117
Kreipimasis į Šventąją Dvasią 1333
Kreipimasis į Trejybę 1278

Kremavimas 2301

Krikščionis

Krikščionio maistas 1392
Krikščionio vardas gaunamas per Krikštą 2165
Krikščionio vardo paaiškinimas 1289
Krikščionis, Bažnyčioje įgyvendinantis savo pašaukimą 2030
Krikštas ir naujasis krikščionio gyvenimas 537, 1010, 1229, 1241, 1266, 1272, 1997
Kryžiaus ženklas ir krikščionis 2157
Malda ir krikščionis 2707, 2743

Mirtis ir krikščionis 1011, 1020, 1314, 1681–1682
Pirmieji krikščionys 83, 2636, 2641
Sutvirtinimas – dvasinis ženklas krikščioniui 1304, 1309, 1317

Krikščioniškasis humanizmas 1676

Krikščioniškasis mokslas, taip pat žr. **Katechezė**

Bažnytiniam giedojimui skirtieji tekstai turi derintis su katalikybės mokymu 1158
Evangelija – visų geriausias mokslas 127
Jėzaus mokymas kaip Tėvo mokymas 427
Kalno pamokslas kaip gyvenimo mokslas 2764
Krikščioniškojo mokymo tiesą liudija kankinystė 2473
Krikščioniškojo mokslo nuostatai 5, 11, 427, 2179
Krikščioniškojo mokslo santrauka 9–10
Krikščioniškojo mokslo tikslai 25, 78, 98
Pasauliečių iniciatyva, būtina siekiant socialinį gyvenimą persmelkti krikščioniškojo tikėjimo dvasia 899
Trumpos krikščioniškojo mokslo formulės 186

Krikščionybė, dievo „žodžio“, o ne „knygos“ religija 108

Krikštas

Apaštalai ir krikštas 1223, 1276
Atsivertimas ir Krikštas 1427–1429
Bažnyčia ir Krikštas 846, 866, 1226–1228, 1267
Jėzaus krikštas 535–537, 556, 565, 608, 701, 1223–1225, 1286
Jono Krikštytojo krikštas 523, 720
Katechumenai, mirštantys iki Krikšto, ir išganymas 1259, 1281
Kraujo krikštas 1258
Krikščionio gyvenimas įsišaknijęs Krikšte 1266
Krikščionio vardas ir Krikštas 2156, 2165
Krikščionių vienybė ir Krikštas 855, 1271
Krikštas – tikėjimo sakramentas 1236, 1253
Krikšto būtinybė 846, 1257–1261, 1277
Krikšto malonė 1262–1266, 1308
Krikšto pažadai 1185, 1254, 2101, 2340
Krikšto pirmavaizdžiai 117, 527, 1094, 1217–1222
Krikšto reikšmė 628, 950, 1213–1214, 1220, 1227–1228, 1234–1245, 1262, 1617
Krikšto sakramento pavadinimai 1214–1216
Krikšto subjektas 1246–1247
Krikšto troškimas 1258–1260, 1280
Krikštui rengiami katechumenai 281
Kristaus kančia ir Krikštas 565, 1225
Kristaus kančia ir kryžius kaip Krikšto šaltinis 1225
Kristaus malonė ir Krikštas 1255, 1262–1274, 1279, 1997, 1999
Mirę iki Krikšto kūdikiai 1261, 1283
Pašventinimas ir Krikštas 916, 931, 945
Skaistumas ir Krikštas 2345, 2348, 2355
Suaugusiųjų krikštas 1247–1249
Šventoji Dvasia ir Krikštas 691, 694, 698, 701, 798, 1274, 2017, 2670
Tikėjimas ir Krikštas 172, 1226, 1236, 1253–1255
Tikėjimo išpažinimas ir Krikštas 14, 167, 189, 1064
Vaikų krikštas 403, 1231, 1233, 1250–1252, 1282, 1290

Krikštas ir sakramentai 1113, 1210, 1535

Atgaila ir Krikštas 980, 1425, 1446–1447, 2042

Eucharistija ir Krikštas 1244, 1392, 1396
Įkrikščioninimas ir Krikštas 1212, 1229–1233, 1275, 1285, 1306, 1318, 1321, 1525, 1533
Ligonių patepimas ir Krikštas 1523
Sutvirtinimas ir Krikštas 1288–1291, 1298, 1304–1306, 1312–1313

Krikšto padariniai 1262

Apaštalavimas, iš Krikšto kilusi pareiga 871, 900, 1268
Dalyvavimas Trejybės gyvenime 265
Dievo žodžio „nenykstanti sėkla“ 1228
Iš Krikšto kylančios teisės ir pareigos 1269–1270
Išganymas ir Krikštas 1023, 2068
Įžengimas į Bažnyčią, tapimas Dievo tautos nariu 782, 784, 804, 846, 950, 1185, 1277
Krikštas daro mus Kristaus Kūno nariais 537, 818, 871, 950, 985, 1003, 267–270, 1279, 1694, 2565, 2782, 2791, 2798
Krikštas įtraukia į Bažnyčią 838, 846, 1267–1270, 1273, 1277, 1279
Krikštas vienija su Kristaus mirtimi 790, 1002, 1010, 1227
Naujas gyvenimas 168, 507, 683, 1010, 1227, 1262, 1265–1266, 1277, 1279
Neišdildomas priklausomybės Kristui antspaudas 1272–1274, 1280
Nuodėmių atleidimas 403, 405, 628, 977–980, 981, 985, 1213, 1216, 1262–1266, 1279, 1434, 1694, 2520
Nuteisinimas ir Krikštas 1987, 1992, 2020, 2813
Pašventimas šventajai kunigystei 119, 1141, 1305, 1546, 1591
Pašventinimas ir Krikštas 2813
Dieviškųjų dorybių dovana, Šventosios Dvasios dovanos ir moralinės dorybės 1266
Tikėjimo ir naujo gyvenimo dovana 168, 1236, 1253–1255

Krikšto teikimas ir apeigos

Egzorcizmas per Krikšto apeigas 1673
Krikštatėvis, krikštamotė, tėvai ir Krikštas 1255, 1311
Krikšto apeigos 1185, 1278, 1229–1245, 2769
Krikšto teikėjas 1256, 1284
Maldos „Tėve mūsų“ tradicija Krikšte 2769
Pasauliečiai gali krikštyti 903
Patepimas aliejumi ir Krikštas 1294
Vanduo ir jo simbolinė galia Krikšte 694, 1214, 1217

Kristaus Kūno nariai

Krikščionys kaip Kristaus Kūno nariai 521, 738–739, 793, 795–796, 1988
Kristaus Kūno narių pasiskirstymas 821
Kristaus Kūno narių skirtingumas 791, 873
Kristaus Kūno narių vienybė ir bendrystė 790–791, 797, 947, 953, 1368, 1396, 1469
Šventoji Dvasia – gyvybingas pradmuo Kristaus Kūno nariams 798
Tapti Kristaus Kūno nariu 1213, 1267

Kristus, taip pat žr. **Mesijas**

Kristaus gyvenimo slėpiniai 512–518

Kristaus įsikūnijimas

„Dievas atsiuntė savo Sūnų“ 422
Gimė iš Mergelės Marijos 487–507
Jėzus 430–435, 452
Kristus – Trejybės Asmuo 249, 258–259
Kristus 436–440, 453
Kristus – regimasis Dievo atvaizdas 241, 477, 1559
Pasirengimas Kristaus atėjimui 522–524
Pradėtas iš Šventosios Dvasios 437, 484–486, 490–493, 496, 498–499, 502, 504–505
Vienatinis Sūnus 441–445, 454
Viešpats 446–451, 455
Žodis tapo kūnu 456, 461–463

Vaikystė

Apipjaustymas 527
Bėgimas į Egiptą ir jo reikšmė 530
Epifanija 528
Gimimas 525–526
Gyvenimas Nazarete 531–534
Paaukojimas Šventykloje ir jo reikšmė 529
Pranešimas piemenims 437
Vaikystė 527–530

Viešasis gyvenimas

Apaštalų misija 553, 858–860, 862, 873, 877, 935, 981, 1122, 1536,1575
Atsimainymas 554–556, 568
Atvykimas į Jeruzalę 557–558, 569
Egzorcizmas 550, 1673
Gundymas 538–540, 566
Įstatymo įvykdymas ir Kristus 577–582, 592
Įžengimas į Jeruzalę 559–560, 570
Jėzaus broliai ir seserys 500
Kaltinimai Jėzui 574–576
Karalystės skelbimas 543–546
Krikštas 535–537, 1223–1225
Pagydymai 517, 582, 695, 1151, 1503–1505, 2616
Paskutinė vakarienė 610–611, 1339–1340
Viešojo gyvenimo pradžia 535

Kristaus paklusnumas

Kristaus paklusnumas Įstatymui 527
Kristaus paklusnumas tėvams 532, 564
Kristaus paklusnumas Tėvui 1009, 1019
Kristaus paklusnumo padarinys 517

Malda

Besimeldžiantis Jėzus 2599–2606, 2701, 2741
Jėzaus Kunigo malda 2604
Jėzaus valandos malda 2746–2751, 2758
Jėzus kaip tobulas maldos pavyzdys 2620
Kristus, mokantis melstis 2607–3615, 2621
Kristus, maldą išklausantis 2616
Malda „Tėve mūsų“ 2759–2865, taip pat žr. **„Tėve mūsų“**

Skelbimas ir pagrindiniai jo argumentai

Amžinasis gyvenimas 2052
Atgaila ir sutaikinimas 1441
Atleidimas 1933, 2262, 2842
Budėjimas 2730
Dievo karalystė 541–546, 2826
Dievo meilė 2055, 2083, 2093, 2133–2134, taip pat žr. **Meilė**
Įsakymai 2054, 2076, 2083
Jėzus apreiškia Šventąją Dvasią 728
Meilė 1823, 2055
Meilė artimui 1970, 2196
Meilė vargšams 2443, 2449, 2463
Neturtas 2544, 2546
Nuodėmė 1858
Pagarba kito gėrybėms 2412
Palaiminimai 1716–1717, 1820
Papiktinimas 2285
Pareigos šeimai 2218
„Paskutinė diena“ 678
Pragaras 1034
Priesaika 2153–2154
Prisikėlimas 993
Raginimas atsiversti 1427, 1430, 1439, 1989, 2608
Santuoka 1614–1615, 2382
Santuokinė ištikimybė 2380
Stabmeldystė 2113
Tyrumas 2336

Kančia

Agonija Getsemanėje 612
Kančios reikšmė 713
Kančios valanda 730
Kristaus kančios būtinybė 607
Kristaus kančios padariniai 1708, 1992, 2020
Nukryžiavimas ir kančios auka 616–617
Pasiaukojimas 621
Procesas 595–598
Susivienijimas su Kristaus kančia 1521–1522, 1532

Mirtis

Išganomasis planas ir Kristaus mirtis 571–572
Kristaus laidojimas 624–630
Kristaus mirties padariniai ir reikšmė 634, 636–637
Kristaus mirtis ir Krikštas kaip mirtis nuo nuodėmės su Kristumi 628, 790, 1214
Kristaus mirtis kaip Atpirkimas 573, 599–605, 619
Kristaus mirtis kaip Paaukojimas 606–618
Kristaus nužengimas į pragarus 631–637

Prisikėlimas

Eucharistija, mirties atminimas ir Jėzaus prisikėlimas 1163, 1166–1167, 1337
Jėzaus prisikėlimo išganomasis aspektas 654–655, 658
Jėzaus prisikėlimo diena 1166–1167, 2191
Jėzaus prisikėlimo diena kaip naujasis kūrimas 2174
Kristaus kūnas išsaugotas nuo sugedimo 627
Kristaus pasirodymai 641–644, 645
Kristaus prisikėlimas skiriasi nuo kitų prisikėlimo 646
Kristaus prisikėlimas dėl žmonių nuteisinimo 519
Kristaus prisikėlimas ir žmonių prisikėlimas 992–1004
Kristaus prisikėlimas kaip svarbiausia tiesa 638, 651, 653, 991
Kristaus prisikėlimo reikšmė 272, 638, 651–655
Prisikėlusio Kristaus žmogystės būvis 645–646
Prisikėlimas kaip Švenčiausiosios Trejybės darbas 648
Prisikėlimas – realus įvykis, turėjęs istoriškai konstatuotų apraiškų 639, 643–645, 656
Prisikėlimas – transcendentinis įvykis 645–648, 656
Senojo Testamento pažadai ir Kristaus prisikėlimas 652
Tuščias kapas 640

Įžengimas

Įžengimas kaip paskutinis pasirodymas 659
Kristaus įžengimo pasekmė 663, 666–667
Kristaus įžengimo reikšmė 662, 664–665, 668
Kristaus pašlovinimas 312

Kristaus atėjimas

Bažnyčia ir šlovingas Kristaus atėjimas 769
Galutinis Bažnyčios išmėginimas 675–677
Kristaus atėjimo metas 673
Kristaus atėjimo tikslas 217, 457–458, 460, 678–679, 681–682
Kristaus atėjimo troškimas ir viltis 671, 673
Pasaulio atnaujinimas ir Kristaus atėjimas 1042–1043, 2818
Paskutinis teismas ir Kristaus atėjimas 1038–1040

Kristaus kūnas

Bendrystė ir Kristaus kūnas 1385
Duonos tapimas Kristaus Kūnu 1106, 1333, 1353, 1376, 1411, 1413
Eucharistija ir Kristaus Kūnas 1323, 1331, 1339, 1374–1375, 1382, 1391, 1393, 1416
Kasdienė duona ir Kristaus Kūnas 2835, 2837, 2861
Kristaus ir Jo kūno mirtis 627, 630
Kristaus Kūno atnašavimas, auka 606, 610, 621
Kristaus Kūno gerbimas 103, 141
Kristaus Kūno prisikėlimas 640, 645–646, 648, 657
Kristaus kūno šlovinimas 659
Marija ir Kristaus kūnas 466, 488, 973

Šventoji Dvasia ir Kristaus kūnas 797–798, 1084, 1108
Tikinčiųjų bendrystė ir Kristaus Kūnas 948, 960
Tikras Kristaus kūnas 476

Kristaus pavadinimai

„Amen" 1065
Angelų pasaulio centras 331, 333, 351
Atpirkėjas 401, 616, 622, 679, 1026, 1069, 1235, 1476, 1992
Dievo Apreiškimas 50, 53, 151, 240, 272, 385, 2583, 2812
Dievo Avinėlis 608
Dievo ir pasaulio sutaikymas 433, 620, 1449, 2795, 2839
Dievo siųstas 422, 437
Dievo Sūnus 423–424, 441–445, 454, 1286, 2783
Dievo šventovė 1197
Dievo tautos Galva, kūno Galva 747, 753, 782, 792–795, 807, 947, 1698
Dovydo sūnus 439, 559
Evangelizacijos ir Evangelijos skelbimo šaltinis 49, 74–76
Gelbėtojas 389, 846, 1019, 1359, 1507, 1584, 1741, 1846
„Gyvasis" 625–626, 640, 662
Gyvenimas 2697
Gyvenimo duona 1338, 1406, 2837
Įstatymo tikslas 1953, 1965, 1977
Išganymo slėpinys 774
Jėzus 430–435, 452, 2666
Karalius 783, 786, 908, 2105
Katechezės širdis 426–429
Kelias, vedantis pas Tėvą 2609
Krikščioniškojo gyvenimo centras 1618
Kristus 436–40, 453, 486, 629, 690, 695, 727, 745, 783, 1289
Kunigas 783, 1141
Maldos Mokytojas 2601, 2607–2615, 2621, 2674, 2707, 2722, 2759, 2765–2766, 2773, 2775
Malonės šaltinis 1642
Meilės pavyzdys 782, 1616, 1825
Mesijas 440, 453, 547
Mokytojas 108, 561
Mūsų taika 2305
Naujasis Adomas 359, 411, 504
Pateptasis 453
Pavyzdys 564, 896, 1477, 2740, 2825, 2862
Pranašas 783, 904
Prisikėlimas ir gyvenimas 994
Sielų ir kūnų gydytojas 1421, 1458, 1484, 1503–1505, 1509
Skaistumo pavyzdys 2348, 2394
Skelbiantis Karalystę 567, 865
Šventojo Rašto centras 112, 117, 122, 124, 126, 129, 133–134, 139, 158
Šventojo Rašto išsipildymas 2763
Tarnas 565, 623, 608
Tautų ir žmonių šviesa 280, 748, 1243
Teisėjas 1051, 1059
Tėvo apreiškimas 73, 221, 238–242, 2798
Tėvo valios vykdytojas 2824
Tiesa 2466
Tikrasis ir vienintelis tarpininkas 65–67, 480, 667, 771, 846
Tyrumo pavyzdys 2345
Užtarėjas 519
Užtarėjas, tarpininkas, kelias pas Dievą 51, 65–67, 257, 294, 2574, 2634
Vienatinis Šventojo Rašto Žodis 101–104
Viešpats 202, 209, 446–451, 455, 668–669
Vilties šaltinis 1820
Vynmedis 755, 2074
Žmogaus Sūnus 440, 460
Žmonijos pirmagimis 381, 2790
Žmonių ganytojas 160, 754
Žmonių išvaduotojas iš nuodėmės 360, 420–421, 549, 976, 981–982, 987, 2637
Žmonių pašventinimas 2813
Žodis 241, 456–460

Kristaus slėpinys

Atsivertimas į Kristų 1426–1428, 1470
Bendrieji Kristaus slėpinių bruožai 516–518
Bendrystė su Kristumi 957, 977, 985, 989, 1025, 1196, 1303, 1309, 1331, 1361, 1382, 1391, 1395–1396, 2014, 2182
Būti Kristaus nariais 1213, 1241, 1265, 1271–1272, 1279
Gyvenimas pagal Kristų 2046
Gyventi Kristuje 2038
Katechezė ir Kristaus slėpiniai 90, 1075
Kristaus liudytojai 942, 995, 1816
Kristaus meilė 478, 609
Kristaus slėpiniai, apmąstomi maldoje 2708
Kristaus slėpinys švenčiamas liturgijoje 1174
Mirti Kristuje 1005–1014, 1681
Mylėti Kristų 166
Naujoji Kristaus Sandora 762, 781
Prisikėlę su Kristumi 1002–1004
Sekti Kristumi 916, 918, 923, 932, 1435, 1694, 1697, 2053, 2232–2233, 2253, 2466, 2708
Tikėti į Kristų 161, 1709, 1715, 2074
Žmonių bendrystė su Kristumi 519, 521, 562

Kristaus vienybės slėpinys

Amžinasis Dievo Sūnus, taip pat žr. **Trejybė**

Dievo plano išsipildymas 128
Ką reiškia Dievo Sūnus 441–445
Kristaus atėjimo tikslas 217, 456–460
Kristaus įsikūnijimas 479, 485, 488, 497, 723
Kristaus kaip Sūnaus malda 2605
Kristus kaip Kelias pas Tėvą 2609
Kristus kaip Tėvo apreiškimas 73, 221, 238–242, 2798
Kuriamosios veiklos tarpininkas 291–292
Marija, Kristaus motina 508–509
„Pirmagimis iš daugelio brolių“ 2790
Viso pasaulio ramstis ir sargas 320, 703
Žmogiškosios prigimties priėmimas 461–463, 485, 488, 497

Kristaus Dvasia, taip pat žr. **Šventoji Dvasia**

Apaštalai ir Kristaus Dvasia 1120
Karalystė ir Kristaus Dvasia 2832
Kristaus Dvasios veikimas 2832
Veikti pagal Kristaus Dvasią 2752

Kristaus prigimtis

Dieviškoji Kristaus prigimtis 211, 447
Kristaus kūnas 476–477
Kristaus protas 482
Kristaus širdis 478
Kristaus žmogiškas pažinimas 472
Kristus – gyvojo Dievo Sūnus 153
Kristus paklūsta Tėvui 536, 539, 606, 2600, 2824
Kristus – tikras Dievas ir tikras žmogus 464–469, 480–482
Prisikėlimas, patvirtinantis Kristaus dieviškumą 653
Žmogiškoji Kristaus prigimtis 470–478, 481–482
Žmogiškoji Kristaus valia 475

Kristus ir Šventoji Dvasia

Kristus, Dvasią duodantis 667, 730–731, 739, 1287
Šventoji Dvasia ir Kristaus slėpinys 1099, 1104–1107
Šventosios Dvasios ir Kristaus santykis 739, 747, 797, 1108

Kristus ir Bažnyčia

Bažnyčia, bendrystė su Kristumi 787–789
Bažnyčia, Dievo žodžio saugotoja 171
Bažnyčia, Krikštas ir Kristus 1261
Bažnyčia, Kristaus Kūnas 787–796, 805
Bažnyčia, Kristaus Sužadėtinė 757, 772–773, 796, 808, 823, 867, 926, 1617

Bažnyčia, Kristaus veikimo sakramentas 1118
Kristaus atėjimas ir Bažnyčios atbaigimas 769
Kristaus aukos atminimas 1341, 1358, 1362–1372, 1409, taip pat žr. **Auka**
Kristaus buvimas Bažnyčioje 775, 779, 1119
Kristaus kunigystė 941, 1544–1545
Kristus – Bažnyčios Magisteriumo šaltinis 88
Kristus – Bažnyčios pradžia, pamatas, Galva 2, 424, 551–553, 771, 778, 807, 864, 874
Kristus – Bažnyčios ramstis 820, 822–824, 830, 837, 869, 1076, 1547
Kristus – Bažnyčios šaltinis 424, 763–767
Kristus ir Bažnyčios savybės 811, 889–890
Kristus – vadovaujantis Bažnyčiai 551, 852, 1547
Kristus – vienintelės durys 754
Liturgija ir Kristaus slėpinys 1164–65, 1201, 1204, taip pat žr. **Liturgija**

Kriterijus žr. **Matas**

Krizma (aliejus), taip pat žr. **Sutvirtinimas**

Krizmos pašventinimas 1297
Patepimas šventąja krizma 1241, 1289, 1291, 1294, 1312, 1574
Sutvirtinimas ir krizma 1289, 1297, 1300, 1312, 1320
Šventosios krizmos laikymas 1183

Kryžius

Atsakomybė už nukryžiavimą 598
Eucharistija kaip kryžiaus Aukos sudabartinimas 1323, 1364–1366, 1382
Kristaus karališkumas ir kryžius 440
Kryžiaus Auka ir jos priėmimas 561
Kryžiaus Auka kaip solidarumo ir meilės pavyzdys 1939
Kryžiaus Aukos padarinys 617, 813, 1505, 1741, 1992, 2305
Kryžius kaip kelias į šventumą 2015
Kryžius kaip kelias sekti Kristų 555, 1816
Kryžius kaip Naujosios sandoros altorius 1182
Per „kryžiaus kelią“ išplėsta Karalystė 853
Per Kristaus kryžių įtvirtinta Dievo karalystė 550
Prisiimti ir nešti savo kryžių 1435, 1460, 1615, 1642, 2029, 2427

Kryžius (kryžiaus ženklas)

Dienos ir darbų pradžia kryžiaus ženklu 2157, 2166
Kryžiaus ženklo reikšmė 1235
Sakramentalijos ir kryžiaus ženklas 1668, 1671

Kultas

Dievo garbinimo kultas 28, 347, 939, 1121, 1123, 1148, 1180, 1564, 1596, 2083, 2135
Dievo garbinimui skirtas laikas 2184–2187, 2193
Dvasinis kultas ir doras gyvenimas 2031, 2047
Eucharistijos kultas 1178, 1418, 1325, 1378, 1380, 1408
Klaidingi kultai 2111, 2113, 2138, 2581
Kultas Naujajame Testamente 1179
Kultas Senajame Testamente 1093
Kulto skirtumas mišriose santuokose 1633–1637
Marijos kultas 971
Šventųjų paveikslų kultas 2131–2132, 2141

Kulto šventimo vietos 1179–1186, 1198–1199

Kultūra

Bažnyčios vienybė ir kultūrų skirtumai 814

Dalyvavimas viešajame gyvenime ir kultūra 1915, 1917
Darbas, poilsis ir kultūra 2184
Doras gyvenimas ir kultūra 909, 2524
Geroji Naujiena ir kultūra 2527
Katechezė ir kultūrų skirtumas 24, 854
Kultūra ir bendrasis gėris 1908
Kultūros progresas ir Karalystės augimas 2820
Laisvė ir kultūra 1740
Liturginis šventimas ir kultūra 1145, 1149, 1204, 1207, 1668, 1686
Pagarba kultūriniam savitumui 2441
Prigimtinis įstatymas ir kultūra 1957
Santuoka ir kultūra 1606
„Socializacija" ir kultūra 1882
Solidarumas ir kultūra 361
Visuomenės komunikavimo priemonės ir kultūra 2493

Kūnas

Kristaus Kūnas kaip maistas gyvybei 728, 787, 1384, 1391, 1406, 1524
Kristus – įsikūnijęs Žodis 51, 423, 461, 476–477
Kūno darbai 1852
Kūno geismas 2514, 2520
Kūno prisikėlimas 988, 990, 996, 1017
Silpnas kūnas 2733
Vyras ir moteris – vienas kūnas 372, 1605, 1616, 1627, 1642, 2364

Kūnas (žmogaus)

Dievo karalystė ir kūnas 1042, 1060
Drovumas ir kūnas 2523
Kristus kaip kūno gydytojas 1421, 1503, 1509
Kūno atpirkimas 1046
Kūno poilsis ir sekmadienis 2185, 2193
Kūno suteršimas 2355
Lytiškumas ir kūnas 2332, 2362, 2370
Malda ir kūnas 2702–2703, 2722
Meilė ir žmogaus kūnas 2447
Mirtis ir kūnas 1011, 1016, 1681
Negendančio kūno prigimtis 997, 999, 1016–1017
Nuodėmė ir kūnas 1863, 2516
Pagarba kūnui 1004, 2301
Paskutinis teismas ir kūnas 1059
Pragaras ir kūnas 1034
Prisikėlimas ir kūnas 298, 990, 992, 997, 999, 1000, 1016–1017
Rūpinimasis kūnu ir siela 2289
Santuokinė meilė ir žmogaus kūnas 1643
Savo paties kūno suvaldymas 908
Sielos ir kūno vienovė 327, 360, 362–68, 382
Šventosios Dvasios šventovė 364

Kunigas

Kunigai – vyskupų bendradarbiai 1595
Kunigas – sakramentų teikėjas 1257, 1312, 1411, 1461–1462, 1530, 1623
Kunigas kaip Kristaus „ikona" 1142
Kunigas tik pakrikštytas vyras 1577
Kunigo galia išvaryti demonus 1673
Kunigų celibatas 1580
Kunigų šventimai 1562–1568, 1572

Kunigas, kunigystė, taip pat žr. **Šventimai**

Aukščiausioji kunigystė, Šventimų sakramento pilnatvė 1557
Bažnyčia – kunigų karalija 1546
Bažnyčia yra kunigiškoji tauta 784, 941, 1591, 1119
Dalinės tarnybos 1143
Dalyvavimas Kristaus kunigystėje 1546
Dievo tarnų kunigystė sujungta su Kristaus kunigyste 1544–1545
Kristaus kunigystė 1544–1547, 1551, 1554, taip pat žr. **Kristus**
Kristus Kunigas žr. **Kristus**
Kunigai veikia *in persone Christi* 1548
Kunigo ryšys su Kristumi ir apaštalais 1120
Pakrikštytųjų „bendroji kunigystė" 1141, 1143, 1268, 1273, 1546–1547

Senosios Sandoros kunigystė 1539–1541, 1591
Tarnaujamoji kunigystė skirta žmonėms ir Bažnyčios bendrijai 1551
„Tarnaujamoji kunigystė“ tarnauja bendrai kunigystei 1120, 1547, 1592
Tarnaujamoji, arba hierarchinė vyskupų ir kunigų kunigystė 1547
Tikrasis Naujojo Testamento kunigas 1564
Vienintelė Kristaus kunigystė 1544–1545
„Visos Bažnyčios vardu“ 1552–1553
Žodžio „kunigas“ reikšmė 1554

Kunigo tarnystė

Dalyvauja visą pasaulį apimančioje misijoje 1565
Kunigai su vyskupu sudaro vieną kunigiją 1567
Kunigai, vyskupo bendradarbiai 1562
Kunigas – Atgailos sakramento teikėjas 983, 1461–1467, 1495
Kunigas – Krikšto sakramento teikėjas 1256
Kunigas – Ligonių patepimo sakramento teikėjas 1516, 1530
Kunigas vadovauja Eucharistijai ir konsekruoja duoną ir vyną 1142, 1411
Kunigo pareiga Valandų liturgijoje 1175
Kunigo žmogiškasis silpnumas 1550
Pasauliečių bendradarbiavimas kunigo tarnystėje 900
Priima sutuoktinių sutikimą Santuokos apeigose 1630

Kunigija 1595

Kunigai su vyskupu sudaro vieną kunigiją 1567
Kunigijos nariai 877
Kunigijos vienybė 1567–1568
Kunigų tarnyba ir kunigija 877
Vyskupų tarnybos pareigos žemesniu laipsniu buvo perduotos kunigams 1562

Kūrėjas žr. **Dievas**

Kūrinių skirtingumas 339, 353, 1936–1938

Kūrinys

Angelai ir kūriniai 350
Apvaizda ir kūrinių bendradarbiavimas 301, 306, 312, 321, 323, 342, 373, 1884
Dievas kaip kūrinių pradžia 293, 327
Dievo buvimas kūriniuose 300, 308
Dievo ir kūrinių santykis 42–43, 239, 295, 356, 441, 1703
Kūriniai – Dievo gerumo dalininkai 295, 319
Kūriniai ir jų panašumas į Dievą 41, 2500
Kūrinių grožis, gerumas ir tobulumas 32, 339, 2500
Kūrinių ir žmonių santykis 343
Kūrinių paskirtis 260, 353
Kūrinių priklausomybė nuo Dievo 49, 213, 396, 2097, 2628
Kūrinių ribotumas 311, 385, 396, 1998
Meilė Dievui ir meilė kūriniams 2069, 2093, 2095, 2113
„Naujas kūrinys“, atsiradęs per Kristų 1214, 1265–1266, 1999
Pagarba kūriniams 1930, 2416
Per kūrinius suvokiamas Dievas 46, 48
Prisirišimas prie kūrinių 1394, 1472
Vieni nuo kitų priklausomi kūriniai 340, 344

L

Laidojimas 1690, 2300

Laidotuvės 1686, taip pat žr. **Mirusieji**

Be Krikšto mirusių kūdikių laidotuvės 1261
Krikščioniškosios laidotuvės 1680–1690

Laikas

Bažnyčios metas 1076
Dievas ir laikas 205, 600
Esamas laikas 672
Laiko pilnatvė 484
Laiko pradžia 338
Laikų pabaiga 1042
Liturginis laikas 1163–1165
Naujausi laikai 715, 2819
Poilsio laikas 2184, 2186–2187, 2194
Žmogaus gyvenimas ir laikas 1007

Laimė

Dievas dovanoja laimę 27, 30, 384, 1028, 1035, 1723
Laimės troškimas 33, 1718–1719, 1818, 2548
Palaiminimai kaip kelias į laimę 1697, 1718, 2546

Laisvė

Informacijos ir bendravimo laisvė 2304, 2498
Laisvė kurti šeimą 2211
Laisvė sudaryti santuoką 1625
Laisvės apibrėžimas 1731
Laisvės mokymas 2207, 2223, 2228, 2526
Moralinis gyvenimas teikia laisvę 1828
Pavojai, gresiantys laisvei 1740, 1883
Politinė laisvė 2245
Religinė laisvė 1907, 2107–2109, 2211
Sąlygos, reikalingos laisvei pasiekti 2223, 2236, 2402
Tiesa kaip laisvės dovana 1741
Žemiška valdžia ir asmeninė laisvė 450
Žmogaus teisė elgtis laisvai 1738, 1782, 2008
Žmogaus laisvė 33, 387, 1700, 1730–1748
Žmogaus laisvės reikšmė 1705

Laisvė ir atsakomybė 1731–1738

Laisvė ir galimybė rinktis tarp gėrio ir blogio 1732
Laisvės padariniai, 1733–1734
Prievarta prieš asmens laisvę 2356, 2492
Teisė būti laisvam 1738, 1907, 2254
Valia ir laisvė 1734–1735

Laisvė išganymo ekonomijoje

Dievas kuria laisvai „iš nieko" 296
Dievo pagarba žmogaus laisvei 311, 1884
Jėzus laisvai pakluso Tėvui 609–610, 1009, 2749
Laisvė ir gimtoji nuodėmė 397, 407, 415, 1707, 1714, 1739
Laisvė ir nuodėmė 387, 601, 654, 1739, 1741, 1853, 1859
Laisvę mums davė Kristus 908, 1741
Laisvės ribos 396, 450
Malonė neslopina žmogaus laisvės 1742, 1993, 2008
Mergelės Marijos laisvė 488, 511
Tikėjimo laisvė 154, 160, 180

Laukimas, taip pat žr. **Atėjimas, Atbaigimas**

Adventas ir Mesijo laukimas 524
Dabarties metas kaip laukimo metas 672
Įsikūnijimas kaip laukimo atbaigimas 422, 489
Izraelis laukia Mesijo 62, 522, 529, 706, 711–716, 840, 1334
Kristaus sugrįžimo laukimas 1619, 2817
Liturgija ir laukimas 1096, 2760
Malda ir laukimas 2772, 2854
Marija ir pažado išsipildymo laukimas 489
Mirusieji laukia Atpirkėjo 633
Naujos žemės laukimas 1049
Siela, laukianti kūno prisikėlimo 997
Viltis ir laukimas 2090

Lectio Divina

Liturgija ir *Lectio divina* 1177
Meditacija ir *Lectio divina* 2708

Lex orandi

Lex orandi ekumeninė prasmė 1126
Posakis „Lex orandi, lex credendi“ 1124

Liaudiškasis pamaldumas 1674–1676

Liga

Liga – įgimto žmogaus silpnumo ženklas 2448
Liga – išmėginimas žmogaus gyvenime 1500
Liga kaip nuodėmės padarinys 1264
Ligos padariniai 1500–1501
Ligos reikšmė 1502, 1505

Ligoniai

„Gydykite ligonius“ – Jėzaus įsakymas 1506–1510
Jėzus ir ligonių pagydymas 699, 1503–1506
Ligoniai – Kristaus buvimo ženklas 1373
Ligoniai Senajame Testamente 1502
Ligonių patepimas 1511, 1516, 1519
Rūpinimasis ligoniais ir pagarba jiems 2405, 2186

Ligonių patepimas 1499–1525, taip pat žr. **Sakramentai**

Kam skirtas Ligonių patepimas? 1514–1515, 1528–1529
Ligonių patepimo sakramentas istorijoje 1512
Ligonių patepimo sakramento reikšmė 1520–1523, 1532
Ligonių patepimo sakramento šventimas 1513, 1517–1519, 1531
Ligonių patepimo sakramento teikėjas 1530
Ligonių patepimo sakramento tikslas 1511, 1527
Tikinčiųjų pasirengimas priimti Ligonių patepimo sakramentą 1516

Limbas 1261

Litanijos 1154, 1177

Literatūriniai žanrai Šventajame Rašte 110

Liturgija

Angelai liturgijoje 335
Bažnyčia kaip liturginės maldos vieta 2691, 2695
Dalyvavimas Bažnyčios liturgijoje 1273, 1389
Dangiškoji liturgija 1090, 1137–1139, 1326
Liaudiškasis pamaldumas ir liturgija 1674–1675
Liturgijos tikslai 1068
Marija liturgijoje 721
Rytų liturgija ir kitos panašios liturgijos 948, 1182, 1240, 1623
Velyknakčio liturgija 1217
Žemiškoji liturgija 1088–1089
Žydų ir krikščionių liturgija 1096
Žodžio „liturgija“ reikšmė 1069–1070
Žodžio liturgija 1103, 1154, 1346, 1349, 2183

Dieviškieji asmenys liturgijoje

Dievas Tėvas – liturgijos šaltinis ir tikslas 1077–1083
Kristus kaip liturgijos centras ir Kunigas 662, 1070, 1088
Kristus liturgijoje 1084–1090, 1097, 1136, 2655
Liturgija – Trejybės darbas 1076–1109
Šventoji Dvasia liturgijoje 688, 1091–1109

Liturgijos aiškinimas

Liturgija atitinka įvairių tautų kultūrą 1204–1206
Liturgija yra viršūnė, į kurią krypsta Bažnyčios veikla, ir stiprybės šaltinis 1074
Liturgija kaip Bažnyčios veikla 1071–1072
Liturgija kaip tikėjimo atsakas 1083

Liturgija kaip tinkamiausia vieta katechezei 1074
Liturgija kaip Tradicijos elementas 1124
Liturgija sudabartina išganančius įvykius 1104

Liturginis laikas 1163–1178

Liturginiai metai 1168

Atskleidžia Velykų slėpinį 1171
Išganymo istorijos įvykiai kaip Bažnyčios liturgijos „šiandien" 1095
Švč. Mergelės Marijos minėjimas 1172, 1370
Šventųjų minėjimas 1173
Velykų slėpinys ir liturginiai metai 1168–1169

Sekmadienis 1166–1167

Kitos švenčiamos šventės 2177
Sekmadienio Eucharistija 2177–2179
Viešpaties diena 1166–1167

Liturginis šventimas

Atgailos liturginis šventimas 1480–1484
Eucharistijos liturginis šventimas 1330, 1345–1355, 1363
Krikšto liturginis šventimas 1234–1245, 1278
Laidotuvių liturginis šventimas 1684–1690
Ligonių patepimo liturginis šventimas 1517–1519, 1531
Liturginės tradicijos ir Bažnyčios visuotinumas 1200–1203
Sakramentinių apeigų keitimas 1125
Santuokos liturginis šventimas 1621–1624, 1631, 1663
Sutvirtinimo liturginis šventimas 1297–1301, 1321
Šventimų liturginis šventimas 1572–1574, 1597
Tarnystė ir liturginis šventimas 1142–1144
Velykinis Kristaus kančios slėpinys liturgijos šventime 1067–1068

Liturginio šventimo elementai

Giesmė ir muzika 1156–1158
Šventieji paveikslai 1159–1162
Ženklai ir simboliai 1145–1152
Žodžiai ir veiksmai 1153–1155

Švenčiantieji dangiškąją liturgiją

Bendruomenė ir susirinkimas 1140–1141, 1144
Galva ir nariai 1142–1143
Sakramentinę liturgiją švenčiantys 1140–1144

Valandų liturgija 1174–1178

Valandų liturgijai tinkamos vietos 2691
Valandų liturgijos atsiradimas 1096
Valandų liturgijos dalyviai 1175
Valandų liturgijos padariniai 1437
Valandų liturgijos reikšmė 1174, 1178
Valandų liturgijos struktūra 1176–1177
Valandų liturgijos tikslai 1174
Visos Dievo tautos maldos 1173

Liturginė katechezė 1075

Liturginė muzika 1156–1158

Liturginiai metai

Atgailos laikotarpiai 1438
Liturginių metų aprašymas 1168–1171
Malda ir liturginiai metai 2698
Sekmadienis yra visų liturginių metų pagrindas ir branduolys 1193

Liūdesys

Išganingas liūdesys 1431
Liūdesys – viena iš svarbiausių aistrų 1772
Liūdesys ir pavydas 2539–2540, 2553
Liūdesys kaip kliūtis melstis 2728

Liudijimas

Kankinystė – iškiliausias tikėjimo liudijimas 2473
Krikščionių liudijimas 2506
Liudijimas ugdant vaikus 2226
Liudijimo padariniai 30
Liudijimo svarba 2044
Melagingas liudijimas 2464, 2476
Pareiga liudyti Dievą 1816, 2087, 2471
Pasaulietinių institutų narių liudijimas 929
Prisikėlimo liudytojai pirmojoje tikinčiųjų bendruomenėje 642
Šventųjų liudijimas 688
Tikėjimo liudijimas 2472
Vienuolių liudijimas 932–933

Liudytojai

Apaštalai kaip liudytojai 857
Ką reiškia būti Kristaus liudytoju? 995
Kristaus prisikėlimo liudytojai 642
Pasauliečiai kaip Kristaus liudytojai 904–905, 913, 942, 2242
Santuokos liudytojai 1631
Sutuoktiniai kaip Dievo meilės liudytojai 1647–1648
Sutvirtinimu tikintieji įpareigojami kaip tikri Kristaus liudytojai 1285, 1303
Tikėjimo liudytojai 165
Užtarimas liudytojų, kurie pirma mūsų nuėjo į Dangaus karalystę 2683

Lygybė

Krikščionių lygybė 872
Vyrai ir moterys – lygūs ir skirtingi 369
Žmonių lygybė 1934–1935

Lytiškumas, taip pat žr. **Santuoka**

Drovumas ir skaistumas 2522
Lytiškumas veikia visus žmogaus asmens aspektus 2332, 2362
Lytiškumas veikia žmogaus galią mylėti 2332
Lytiškumo įtraukimas į žmogaus asmenybę ir skaistumas 2337
Lytiškumo reikšmė Santuokoje 2360–2363
Nevaldomas lytiškumas 2351–2357, 2380, 2388–2390
Santuokinė vyro ir moters vienybė 2335
Skaistumas ir lytiškumas 2337, 2395
Su lytiškumu susijęs įstatymas 2336
Sutuoktinių susijungimas – garbingas ir kilnus 2362
Vaisingumas ir lytiškumas 2370
Vienodas vyro ir moters kilnumas 369, 2334, 2393
Vyras ir moteris – lygūs ir skirtingi 369–373, 1605, 2333
Žmogus sukurtas kaip vyras ir moteris 355, 383

Luomas

Adomo ir Ievos pirmapradė būsena buvo šventumas ir teisumas 375
Luomo malonė 2004
Profesijos ir gyvenimo būdo pasirinkimas 2230
Vienuoliškas gyvenimas 916, 933, taip pat žr. **Gyvenimas**

M

Magija 2115–2117

Magisteriumas

Bažnyčios ir ganytojų 85–87, 888–892, 2033
Besitęsianti Magisteriumo įpėdinystė 77, 88
Magisteriumo misija ir pareiga 890
Magisteriumo neklystamumas 2035
Moralinis gyvenimas ir Magisteriumas 2032, 2036
Šventoji Tradicija, Šventasis Raštas ir Bažnyčios Magisteriumas yra tarpusavyje susiję 95

Visuotinis ir įprastinis popiežiaus ir vyskupų vienybėje su juo Magisteriumas 2034

MAISTAS

Eucharistija kaip maistas 141, 728, 1020, 1244, 1335, 1392, 1394, 1426, 1436, 2861
Maistas kūnui 2288, 2417, 2447, 2805, 2830, 2861
Šventasis Raštas kaip maistas 104, 131–132, 141, 2861

MALDA

Bažnyčios malda 276, 2623–2625
Dievas išklauso mūsų maldą 1127, 2737
Dievas kviečia maldai 2567
Ištverminga malda 2582, 2742
Jėzus išklauso maldą 2616
Malda gyvybiškai būtina 2744
Malda ir Dievo ieškojimas 2566
Malda Jėzui 2616, 2664–2669
Malda Marijai 971
Malda mus vienija su Marija 2673–2679, 2682
Malda Šventajai Dvasiai 2670–2672
Malda Tėvui 2664, 2680, 2779–2785, 2792
Maldos apibrėžimas 2559
Maldos ritmas ir laikas 2698
Marijos malda 2617–2619, 2622
Melstis galima visada 2743
Melstis šiandien ir kasdien 2659–2660
Veiksminga malda 2738–2741
Viešpaties malda 2761, 2765

Bažnyčios malda

Liturginė malda 1073, 2655
Malda Jėzui 2665–2669, 2680
Melstis Jėzaus vardu 2664, 2668, 2671, 2815
„Per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ 435
Pirmoji Jeruzalės bendruomenė 2424–2425
Sekminių dieną visi ištvermingai ir vieningai atsidėjo maldai 2623
Šventojo Rašto skaitymą turi lydėti malda 2653–2654

Besimeldžiančios sielos savybės

Budėjimas 2730
Nusižeminimas – maldos pamatas 2559
Pasitikėjimas 2734
Viltis 1820

Jėzaus malda

Jėzaus malda gyvenime 2598–2606, 2620
Jėzaus malda Tėvui 2599
Jėzaus valandos malda 2746–2751, 2758
Jėzus maldos mokėsi iš Marijos 2599
Šventosios Dvasios veikimas Jėzaus maldoje 2600

Jėzus moko melstis 2601, 2603–2604, 607

Budėjimas malda 2612
Jėzus – maldos pavyzdys 520, 2601
Jėzus pabrėžia širdies atsivertimą 2608
Melsdamasis Jėzus moko melstis 2607
Melstis tikint ir pasitikint 2609–2610
Moko vaiko drąsos 2610
„Prašyti dėl Jo vardo“ 2614
Sutikimas su Tėvo valia 2611

Palyginimai apie maldą

Fariziejus ir muitininkas 2613
Įkyri našlė 2613
Įkyrus draugas 2613
„Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien“ 2828–2837
Prašymas atleisti 2631, 2838–2841

Prašymų ir užtarimų intencijos

Šventosios Dvasios prašymas 2671
„Teateinie Tavo karalystė“ 2816
Už ekumenizmą 821
Už išlaisvinimą iš blogio 2850–2854

Už ligonius 1499, 1510
Už mirusiuosius 958, 1032

Malda ir krikščioniškasis gyvenimas 2564–2565

Jėzaus vardas yra krikščioniškos maldos šerdis 435, 2664
Krikščioniškos maldos tradicija 2650–2651
Malda kasdieniame gyvenime 2659–2660
Malda pašvęstajame gyvenime 2687
Sūniškas santykis su Dievu krikščioniškoje maldoje 2525, 2786–2788
„Viešpaties" titulas krikščionių maldose 451
Žodžio „amen" reikšmė 1061–1065

Malda Senojoje Sandoroje 2568

Abraomo malda 2570
Karaliaus Dovydo malda 2578–2580, 2594
Kūrinija – maldos šaltinis 2569
Mozės malda 2574–2577, 2593
Pranašų malda 2581–2584, 2595
Psalmės – bendruomenės malda 2585–2589, 2596

Malda Šventojoje Dvasioje 2615

Šventoji Dvasia kaip maldos Mokytoja 2670, 2672
Šventoji Dvasia kaip maldos šaltinis 2652
Šventoji Dvasia mus užtaria 688, 741

Maldos išraiškos ir formos 2644, 2663, 2684

Anafora 1352
Anamnezė 1354
Dejonė 2630
Dėkojimas 2637–2638, 2648
Garbinimas 2096–2097, 2628
Kontempliatyvioji malda 2709–2719, 2724
Laiminimas 2626–2627
Maldos gyvenimas 2697–2699
Meditacija 2705–2708, 2723
Melstis bet kuria proga 2633
Prašymas: prašyti, reikalauti, maldauti, primygtinai kreiptis, kviesti, drauge šaukti, kovoti maldomis 2629–2633, 2646
Prefacija 1352
Šlovinimas 2639–2643, 2649
Užtarimas 2634–2636, 2647
Valandų liturgija 1174–1178

Pagalba maldai 2041, 2695

Dvasinis vadovavimas 2690
Katechezė 2688
Krikščioniška šeima 2205, 2685
Maldai tinkamos vietos 2691
Mokytojai 2252, 2686, 2688–2689, 2694
Šventieji – dvasingumo liudytojai 2683–2684

Sunkumai meldžiantis 2731, 2735–2737, 2754

Išsiblaškymas 2729
Maldos kova 2725
Maldos nesėkmė 2728
Neišklausyta malda 2737
Pagundos 2732–2733, 2755
Prieštaros maldai 2726–2727

Maldos grupės 2689, 2695

Malonė

Charizmos kaip malonė 799, 951, 2003, 2024
Dorybė ir malonė 1810–1811, 2825
Išliekamoji malonė 2000
Ypatingos malonės 1527, 2014
Krikšto malonė 1262–1274, 1308
Kristaus mirtis kaip malonės šaltinis 1407
Laisvė ir malonė 1742, 2022
Luomo malonės 2004
Malda kaip malonės dovana 2713, 2725
Malonė ištverti iki galo 2016

Malonė kaip Dievo dovana 35, 54, 1999, 2008
Malonė kaip Kristaus dovana 388, 957
Malonės apibrėžimas ir jos reikšmė 1996–2000, 2003, 2005, 2017
Malonės atstūmimas ir netekimas 412, 679, 1861
Malonės būvis 1310, 1319, 1415, 1861
Marija, „malonės pilnoji" 411, 490–491, 493, 722
Naujasis Įstatymas vadinamas malonės įstatymu 1972
Numirti Dievo malonėje 1023, 1030
Nuopelnai ir malonė 1708, 2008–2009, 2011, 2025–2027
Padedamosios malonės 2000, 2024
Pašvenčiamoji malonė 824, 1266, 1999, 2000, 2023–2024
Pirmapradžio šventumo malonė 375–376, 399
Santuokos sakramento malonė 1615, 1641–1642
Šventimų malonė 1585–1589

Malonės padariniai

Atsivertimas 1432, 1989
Bažnyčios statymas 798
Gailestis iš meilės 1453
Geras ir šventas gyvenimas 409, 1889, 2082, 2541
Įsūnijimas 654, 1212, 2009
Išganymas ir amžinasis gyvenimas 265, 836, 1697
Naujasis kilnumas 1701
Nuodėmių atleidimas 277, 1263, 1708, 1987, 1989, 2023
Nuteisinimas 1987, 1989, 1992, 2018–2020
Pašvenčiamosios malonės dovana 1266
Skaistumas 2345
Šventumas 824, 2023
Tiesos suvokimas 1960
Tikėjimas 153–155, 158, 424, 684, 1098, 1102
Vienybė su Kristumi 737

Malonės priėmimas

Galimybė priimti malonę 1446, 1848
Pasirengimas priimti malonę 2001, 2022
Sakramentai ir malonė žr. **Sakramentas**

Dėkojimas

Būtinybė dėkoti Dievui 224, 795, 983, 1167, 1333, 2781
Dėkojimo laikas 2638
Dėkojimo malda 1352, 1359–1360, 2637–2638
Eucharistija kaip dėkojimas 1328, 1358, 1360
Gyvenimas kaip dėkojimas 2062
Jėzus dėkoja Tėvui 2603–2604
Šventoji Dvasia įkvepia dėkoti 1103
„Teesie šventas tavo vardas" suprantamas kaip esantis šventas 2807

Malonumas, pasitenkinimas

Dvasinis pasitenkinimas 2500
Seksualinis malonumas: deramas 2362, nederamas 2351–2356
Susivaldymas – dorybė, tvardanti malonumų pomėgį 1809

Mana 1094, 1334

Maran atha 451

Marija

Marija, Kristaus iš Šventosios Dvasios Motina 437, 456, 484–486, 723–726

Bažnyčia ir Marija

Bažnyčia pasiekė tobulybę Marijoje 829
Dvasinė Marijos motinystė 501
Marija, tikėjimo ir meilės pavyzdys Bažnyčiai 967
Marijos vieta Bažnyčios slėpinyje 773, 963–972

Marija išganymo ekonomijoje

Apreiškimas Marijai 484, 490

Išankstinis Marijos paskyrimas 488–489, 508
Marija – malonės tarpininkė 969
Marija – apsaugota nuo nuodėmės 411
Marijos apsilankymu pas Elzbietą Dievas aplankė savo tautą 717
Marijos mergeliškumas 496–498, 502–507
Marijos Ėmimas į dangų 966
Marijos sutikimas 148, 490, 494
Nekaltas prasidėjimas 490–93
Prasidėjimas iš Šventosios Dvasios 437, 456, 484–486, 495, 723
Šventosios Dvasios darbai 721–726

Marija kaip pavyzdys

Marija – maldos pavyzdys „Fiat“ ir „Magnificat“ 2617, 2619
Marija – šventumo pavyzdys 2030
Marija – tikėjimo paklusnumo pavyzdys 144, 148–149, 494
Marija – tikėjimo pavyzdys ir liudijimas 165, 273
Marija – vienybės su Kristumi pavyzdys 964
Marija – vilties pavyzdys 64

Marijos giesmė 722, 2629

Marijos kultas

Malda Marijai 2675–2679
Marijos gerbimas 971
Marijos kultas liturginiais metais 1172, 1370
Marijos liturginės šventės 2043, 2177
Pagarba Marijos vardui 2146
Tai, ką tikėjimas skelbia apie Mariją, remiasi tuo, ką jis skelbia apie Kristų 487

Marijos pavadinimai

Bažnyčios Motina 963–970
Dievo Motina 466, 495, 509
Eschatologinė Bažnyčios ikona 967, 972
Gyvųjų Motina 494, 511
Išminties sostas 721
„Kelrodė“ 2674
Kristaus Motina 411
Malonės pilnoji 722, 2676
Naujoji Ieva 411
Nesutepta 491–492
Paimta į dangų 966
Užtarėja, Padėjėja, Pagalbininkė, Tarpininkė 969
Viešpaties tarnaitė 510
„Visiškai šventa“ 493
Visuomet Mergelė 499–501

Kapitalizmas

Kai kurių kapitalizmo nuostatų atmetimas 2425

Masinės informavimo priemonės

Įstatymai prieš netinkamą masinių informavimo priemonių naudojimą 2498
Netinkamas masinių informavimo priemonių naudojimas 2523
Tinkamas masinių informavimo priemonių naudojimas 2496

Masturbacija 2352

Matas, kriterijus, būklė

Charizmų matas 800
Išmėginimo kriterijus 2847
Liaudiškojo pamaldumo ir religinio jausmo matas 1676
Naudojimosi žemiškomis gėrybėmis kriterijai 1729
Žmogaus veikla pasaulyje 407, 1780

Materializmas 285, 2124

Medikas

Jėzus Kristus kaip sielų ir kūnų gydytojas 1421, 1484, 1503–1505
Nemoralūs medikų veiksmai 2377, 2537
Profesinės paslaptys 2491
Rūpinimasis žmogaus kūnu ir sveikata 2288–2289

Meditacija 2705–2708

Meditacija – viena iš trijų svarbiausių maldos formų 2699
Meditacija ir tikėjimo supratimo augimas 94–95
Meditacijos metodai 2707
Meditacijos reikšmė 2705
Meditacijos tikslai 2723
Meditacijos vaisiai 2706, 2708
Tinkamas meditacijos laikas 2186

Meilė

Atlaidai ir meilė 1478
Informacija ir meilė 2489, 2494–2495, 2497
Katechezė ir meilė 25, 1967, 1971
Lengvosios nuodėmės užgauta meilė 1855, 1863, 1875
Meilė – mylėti artimą 1822–1829
Meilė naikina lengvąsias nuodėmes 1394,1472
Meilę naikina mirtingoji nuodėmė 1855–1856, 1861, 1874
Meilė niekada nesibaigia 25
Meilės bendrystė 953, 1475
Pašaukimas meilei 1694, 2013
Širdis – meilės vieta 1853
Vangumas ir abejingumas priešingi meilei 2094

Bažnyčios meilė

Bažnyčios meilė atsiskyrusiems broliams 818
Bažnyčios meilė vargšams 2444, 2448

Didžiausia meilė 2729, 2732

Dievas apreikštas kaip meilė

Dangus – meilės bendrystė 1024
„Dievas yra meilė“ 214, 221, 231, 733
Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia – amžinieji meilės mainai 221, 257, 850
Žmonės bus teisiami pagal tai, kaip mylėjo 1022

Dievo meilė

Dievas nepalieka savo kūrinių 2577
Dievo meilė – maldos šaltinis 2658
Dievo meilė – naujo gyvenimo pradmuo 735
Dievo meilė – pirmoji dovana 733
Dievo meilė – Šventosios Dvasios vaisius 736, 1832, 2658
Dievo meilė Izraeliui 219–220
Dievo meilė kaip sukūrimo priežastis 27, 293, 295
Dievo meilė veda kūrinius į galutinį tikslą 321
Dievo meilė viską nukreipia į žmogaus išganymą 313
Kurdamas pasaulį Dievas pirmą kartą parodė savo meilę 315
Mūsų Dievas yra „pavydus“ ir tai yra Jo meilės ženklas 2737
Pasaulis yra sukurtas ir palaikomas Kūrėjo meilės 421
Vyras ir moteris sukurti pagal Dievo meilės paveikslą 2331
Žmogus dalyvauja Trejybės meilėje 850

Kristaus meilė

Gyvybės auka „nuodėmėms atleisti“ – didžiausias meilės įrodymas 545
Išgydymai – meilės ženklai 1503
Jėzaus gyvenimas atskleidžia Tėvo meilės slėpinį 516, 701
Jėzaus širdis – Jo meilės mums ženklas 478, 2669
Kristus mirė už mus iš meilės 1825
Malda – atsidavimas Tėvo meilės planui 2600
Meilė, naujasis įsakymas 1823
Visiems atvira meilė 605, 616

Meilė – dieviškoji dorybė 1813, 1822, 1826, 1841, 1844

Kristaus malonė – meilės šaltinis 2011
Meilė – nuopelnų šaltinis 2011, 2026
Meilė – šventumo siela 826

Meilė Dievui ir artimui 1822, 1840, 1844, 2055, 2086, 2093
Meilė, sekant Kristaus meile 1823, 1825
Naujasis Įstatymas ir meilė 1965–1966, 1968, 1972–1974
Pasilikti meilėje 1824
Tikėjimas ir meilė 162, 1794, 1814, 2093
Vaiko laisvė ir meilė 1828
Viltis ir meilė 1818, 2090

Meilė artimui

„Kad vienas kitą mylėtumėte, kaip aš jus mylėjau" 459, 1337, 1823
Meilė artimui neatskiriama nuo meilės Dievui 1878
Meilė artimui, kuris klaidingai tiki 2104
Meilė artimui: atleidimas broliui iš visos širdies 2843
Meilė artimui: malda Tėvui už visus 2793
Meilė priešams 2608, 2844
Meilė vargšams nesuderinama su nesaikinga turto meile 2445
„Mylėk savo artimą" 1844, 2055, 2196
Mylėti Dievą ir artimą – Dekalogo sintezė 1822, 2055, 2067, 2069
Mylėti vargšus ir priešus kaip Kristus mylėjo 1825, 2443
Šeima iš Nazareto – artimo meilės pavyzdys 533

Meilė Dievui

Celibatas iš meilės Dievui 1599
Krikščionis miršta, kad būtų su Dievu 1011
Laikytis įsakymų ir pasilikti Dievo meilėje 1824
Liturgija – tikėjimo ir meilės Dievui atsakas 1083
Malda ir dalyvavimas išganingoje Dievo meilėje 2633, 2738
Malda ir meilė 2709, 2792
Malda Šventojoje Dvasioje yra meilės bendrystė su Tėvu 2615, 2712
Malda visko semiasi iš meilės, kuria esame mylimi Kristuje 2658
„Mylėk Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi 2055, 2063, 2083, 2093
Mylėti Dievą kaip Viešpatį 2086
Nenumaldomas noras melstis kyla iš meilės 2742
Tikėjimas – tai tikėjimas Dievo meile 278, 1064, 2087, 2614

Meilė ir sakramentai

Eucharistija – meilės sakramentas 1323, 1394–1395, 1416
Įkrikščioninimo sakramentai ir artėjimas prie tobulos meilės 1212
Katechumenai ir meilė 1248–1249
Krikštas ir meilė 1269, 1273, 1997, 2156, 2165
Sakramentinis gyvenimas ir meilė 1134
Santuoka ir meilė 1570, 1654
Sutaikinimo sakramentas ir meilė 1434, 1466

Meilė kaip liudijimas ir tarnavimas

Apaštališkojo gyvenimo draugijos ir meilė 930
Bažnyčia kaip meilės bendruomenė 771, 815, 834
Marija – meilės pavyzdys 967–968
Materialinės gėrybės ir meilės tvarka 2401, 2439, 2451, 2459, 2545
Meilė artimui 1789, 1878, 1931–1932, 2447, 2462
Meilė kaip apaštalavimo siela 864
Meilė kaip socialinis įsakymas 1889
Meilė tarp mistinio Kūno narių 791
Parapija kaip meilės vieta 2179
Pasauliečių institutai ir meilė 928
Prievartos atsisakymas ir meilės liudijimas 2306
Religinis gyvenimas ir meilė 915–916, 926
Solidarumas ir meilė 1939, 1942
Šeima kaip krikščioniškos meilės mokykla 1657, 1666, 2204–2205

Šventieji – meilės pavyzdys 2156, 2165
Tėvynės meilė kyla iš meilės tvarkos 2239

Meilė kaip moralinis krikščionio gyvenimas

Charizmos ir meilė 800, 2003
Laisvė ir laimė 1740
Meilė kaip dorybių forma 826, 1827, 1841, 1844
Malda ir meilė 2098, 2662, 2806
Meilė kaip krikščioniškojo gyvenimo tobulumas 1844, 1973
Meilė kaip mūsų veiksmų pabaiga 1829
Meilės vaisiai 1825, 1829
Religingumo dorybė ir meilė 2095
Skaistumas ir meilė 2346
Taika – meilės padarinys 2304

Žmogaus meilė

Bendrojo gėrio tvarka gaivinama meile 1912
Šeima, natūrali meilės bendruomenė 2207
Žmogaus meilė gėriui 1765–1766
Žmogaus meilė tėvynei 2239
Žmogaus meilė tiesai 2105, 2185, 2466, 2518
Žmogaus santuokinė meilė kaip Dievo meilės paveikslas 1604
Žmogaus santuokinė meilė nesuardoma ir savo prigimtimi ištikima 1646
Žmogaus santuokinė meilė Santuokos institucijoje 1603
Žmogaus santuokinė meilė skirta gimdyti ir auklėti palikuonis 1652, 2363, 2366, 2369

Melaginga priesaika

Melagingos priesaikos padariniai 2476
Melagingos priesaikos sunkumas 1756, 2153, 2163
Žodžių „melaginga priesaika“ reikšmė 2152

Melas

Gundytojo melas – nuodėmės pradžia 215
Melas – nusižengimas tiesai 2483
Melo apibrėžimas 2482
Melo pasmerkimas 2485
Melo sunkumas 2484, 2486
Tiesos ir melo atskyrimas 1954, 2847
Velnias – melo tėvas 392, 2482

Menas

Menas panašus į kuriamąjį Dievo veikimą 2501
Sakralinis menas, 2500, 2502–2503, 2513

Mergelė Marija žr. **Marija**

Mergeliškumas

Marijos mergeliškumas 496–499, 502–503, 506, 510, 723
Mergeliškumas dėl Dangaus karalystės 922, 1618–1620
Mergeliškumas ir skaistumas 2349

Mesianizmas

Milenarizmas 676
Pseudomesianizmas 675

Mesijas, taip pat žr. **Kristus**

Jėzus Kristus Mesijas 436–440, 528–529, 535, 540, 547
Krikščionys laukia Mesijo grįžimo 840
Mesijo atėjimo laukimas Izraelyje 702, 711–716
Mesijo viešpatavimo pradžia 664
Pirmas pranešimas apie Mesiją po nuopuolio 410
Šventosios Dvasios nusileidimas ant krikštijamo Jėzaus 1286
Žodžio „Mesijas“ reikšmė 436, 695

Miestas

Šventasis miestas ir Bažnyčia 756, 1198
Šventasis miestas ir Dievo karalystės atbaigimas 1045

Šventasis miestas ir liturgija 1090
Šventasis miestas ir viltis 2016
Žemiškoji karalystė ir ateizmas 2124

Mintys

Neklastinga teisiojo širdis 1807
Teisingai suprasti artimojo mintis 2478
Tyros ir netyros mintys 2520

Mirštantysis 2279, 2299

Mirtis

Amžina mirtis pragare 1861
Krikščioniška mirtis 1010–1014, 2299
Krikščioniškoji mirties vizija išreikšta liturgijoje 1012
Krikščionys mirties pavojuje 1307, 1314, 1463, 1483, 1512
Kristus pakeitė mirtį 1009
Mirti Jėzuje Kristuje 1005–1014
Mirti turint sunkią nuodėmę 1033
Mirties bausmė 2267
Mirtis – žemiškojo gyvenimo pabaiga 1007
Mirtis „su tikėjimo ženklu“ 1274
Mirtis dėl tikėjimo 1258
Mirtis ir prisikėlimas 992, 996
Mirtis kaip apmąstymų priežastis 1687
Mirtis kaip nuodėmės padarinys 1008
Pagarba mirusiųjų kūnams 2300
Pasirengimas mirčiai 1014
Perėjimas iš mirties į gyvenimą 1470
„Savo gyvenimo vakarą būsime teisiami pagal tai, kaip mylėjome“ 1022
Sukelti kito žmogaus mirtį 2261, 2269, 2277, 2296

Jėzaus mirtis

Atsakomybė už Jėzaus mirtį 597
Jėzaus mirties padariniai 1019
Jėzaus mirties reikšmė 571, 599, 601, 605, 613–614, 624
Jėzus prisiėmė mirtį 609, 612
Kristaus nužengimas į pragarus 632–635
Tikra Kristaus mirtis 627

Krikščioniškosios mirties aiškinimas

Dalyvavimas Kristaus mirtyje 1006
Įžengimas į amžinąjį gyvenimą 1020
Krikščioniškos mirties prasmė 1010–1014
Naujasis gimimas 1682
Nuodėmės padarinys 400–403, 1008
Žemiškojo gyvenimo pabaiga 1007
Žmogaus silpnumo ženklas 2448

Po mirties

Atgailos nėra po mirties 393
Galutinis išskaistinimas – skaistykla 1030–1032, 1472
Gyventi danguje reiškia „būti su Kristumi“ 1023–1026
Kūno prisikėlimas 990, 996–997
Kvietimas dalytis Trejybės gyvenimu 265
Paskutinis teismas 1038–1041
Po mirties „reinkarnacijos“ nėra 1013
Pragaras 1033–1037
Siela ir kūnas 1005
Siela yra nemirtinga 366
Teisieji gyvens amžinai 989, 1027–1029
Žmogaus individualusis teismas 1021–1022

Mirusieji, taip pat žr. **Laidotuvės**

Atlaidai mirusiesiems 1471, 1479
Bendrystė su mirusiaisiais 958
Eucharistija ir maldos už mirusiuosius 1032, 1056, 1371, 1414
Laidotuvių šventimas 1689
Pagarba mirusiųjų kūnams 2300

Misija

Apaštalų misija 2, 551, 858–860, 1122, 1223
Bažnyčios misija 6, 730, 738, 768, 782, 811, 831, 849–856, 873
Bendra Sūnaus ir Šventosios Dvasios misija 689–690, 702, 727, 737, 743, 2655

Diakonų misija 1570
Evangelizacijos misija 1122, 1533, 1565, 2044, 2419
Kristaus misija 430, 436, 438, 440, 534, 536, 606, 608
Magisteriumo misija 890
Mergelės Marijos misija 489, 969
Pasauliečių misija 897–913
Pašvęstųjų misija 931–933
Petro misija 552
Sutuoktinių misija 2367
Šventosios Dvasios misija 244, 485, 716, 1108
Tėvų misija 2226
Vyskupų misija 2068

Misijinis

Misijinės pastangos 854
Misijinio užmojo versmė 828, 851
Misijinis priesakas 849–850

Mistinis gyvenimas 2014

Mišios žr. **Eucharistija**

Mitologija, mitas 285, 498

Mokiniai

Jėzaus Nazariečio mokiniai

Mokiniai mokomi maldos 2701, 2722, 2759
Mokiniai skelbia Jėzų 425
Mokinių elgesys 1336
Mokinių Jėzaus vardu padaryti stebuklai 434, 1506
Mokinių misija 542
Mokinių netikėjimas Jėzaus prisikėlimu 643–644
Paskutinė vakarienė ir mokiniai 1339
Pirmieji mokiniai 949
Prisikėlimas – istorinis įvykis, paliudytas mokinių 656
Prisikėlusio Kristaus pasirodymas mokiniams 645, 647
Šventoji Dvasia, Jėzaus pasiųsta per mokinius 696, 730, 788, 2623

Kristaus mokiniai

Bendras mokinių pašaukimas 1533
Jėzaus ir mokinių bendrystė 787–788
Jėzaus kvietimas tapti Jo mokiniais 520
Kas rodo tapimą Kristaus mokiniu 546, 2475, 2614
Kristaus Dovanos suteiktos mokiniams 908
Mokinių galios 983
Mokinių malda 2612, 2621
Mokinių pašaukimas 618, 767
Mokinių ugdymas 1248
Mokinių vienybė 820, 2791
Mokinys kaip Kristaus brolis 654
Pagalba mokiniui 1275, 1494, 1709, 2601, 2844
Reikalavimai mokiniams ir jų pareigos 562, 915, 1693, 1816, 1823, 1986, 2262, 2347, 2427, 2466, 2612
Sutvirtinimas kaip mokinio pareigos priėmimas 1319

Mokykla

Teisė parinkti vaikams mokyklą 2229

Mokytojas

Vyskupai – tikėjimo mokytojai 1558, 2050

Mokslas, pažinimas

Mokslas ir tikėjimas 159
Mokslas turi tarnauti žmogui 2293–2294
Pažinimas kaip Dvasios dovana 1831

Moksliniai tyrimai

Moksliniai gyvūnų tyrinėjimai 2417
Moksliniai tyrimai ir pagarba žmogui 2292, 2295
Mokslinių tyrimų moralumo kriterijai 2294

Moralė, moralumas

Aistrų moralumas 1762–1770

Aplinkybės, intencija ir veiksmų moralumas 1756
Bažnyčia ir moralė 2420
Meilė sau išlieka pagrindiniu moralės dėsniu 2264
Moralės laikymasis 2210, 2294, 2498
Moralumo šaltiniai 1750–54
Sąžinė ir asmens kilnumas 1780, 1794
Žmogaus veiksmų moralumo vertinimas 1756, 1768

Moralinės taisyklės

„Aukso taisyklė" 1789, 1970, 2510
Kristus – gyvos vidinės mūsų veiklos taisyklės 2074
Moralinis įstatymas kaip veiklos taisyklė 1951
Prigimtinis įstatymas kaip taisyklė 1957, 1959
Šventasis Raštas – visų moralinių taisyklių šaltinis 75, 141

Moralinis ir dvasinis gėris, gėrybės

Būsimos gėrybės 662, 2549
Dvasinės gėrybės 293, 1050, 1948, 2121, 2548
Dvasinių gėrybių mainai 1475–1476, 1697
Gėrybės ir malda 2010, 2559, 2590, 2736, 2830
Gėrybių bendrystė 947, 949–953, 955
Kristus ir Jo žmonėms duotas gėris 412, 420, 819
Pašvęstieji ir dangiškieji turtai 933
Santuokos ir santuokinės meilės gėris 1643, 2333, 2363
Sutaikinimo sakramentas ir dvasinės gėrybės 1468–1469

Moteris

Bažnyčios nuomonė apie moterų šventimus 1577–1578
Darna tarp vyro ir moters rojuje 376, 384
Geidulingas žvilgsnis į moterį 2336
Lytiškumas skirtas vyro ir moters santuokinei meilei 2337, 2353, 2360–2361, 2522
Moteris kaip Bažnyčios paveikslas 1368, 2853
Moteris sukurta pagal Dievo paveikslą 355, 369–370, 2335
Moters gynimas 1610
Moters kilnumas 1645, 2334, 2393
Moters svetimavimas 2384
Neteisėtas vyro ir moters ryšys 2353, 2390–2391
Pašvęstasis gyvenimas ir moterys 918, 924
Poligamija ir moteris 2387
Reikalavimai vyro ir moters meilei 2363
Vyras ir moteris 369, 371–372, 383, 400
Vyras ir moteris papildo vienas kitą, jų ryšys ir bendradarbiavimas 378, 1605, 1614, 1616, 2333
Vyro ir moters pašaukimas 373, 1603, 2207, 2331
Vyrų ir moterų santykiai, 400, 1606–1607

Muitininkai

Fariziejų ir muitininkų palyginimas 2613
Jėzus ir muitininkai 588

Musulmonai 841

N

Narkotikai

Narkotikų gamyba, prekyba ir vartojimas – sunkus nusižengimas 2291
Šeimos apsauga nuo narkomanijos 2211

Našlė 922, 1537, 1672, 2349

Naujasis gimimas

Bažnyčia – naujojo gimimo motina 169
Dievo tautos nariu tampama per naująjį gimimą 782
Gimimo slėpinys 525–526
Jėzus pradeda naująjį gimimą 505
Krikštas suteikia malonę atgimti 683, 720, 1215, 1262
Krikšto vanduo kaip naujo gimimo ženklas 694
Mergelė Marija padeda Bažnyčioje gimti tikintiesiems 963
Mirtis – naujojo gimimo atbaigimas 1682
Naujojo gimimo būtinybė 1250
Naujojo gimimo padariniai 526, 1279
Viešpaties maldos perdavimas ženklina naują gimimą dieviškajam gyvenimui 2769

Naujasis Testamentas, taip pat žr. **Šventasis Raštas**

Evangelija yra Šventojo Rašto širdis 125–127
Naujojo Testamento kilmė 83, 105
Naujojo Testamento knygos 120
Naujojo Testamento objektas 124, 684
Senojo ir Naujojo Testamento vienybė 128–130

Naujiena, žinia

Bažnyčios skelbiamas mokymas 2126
Evangelijos naujiena ir malda „Tėve mūsų“ 2763
Evangelijos naujiena ikonografijoje 1160
Išganymo naujienos sklaida 900, 2044
Karalystės skelbimas ir raginimas atsiversti 1427, 1989
Šeima – vieta, kur vaikai pirmiausia sužino apie tikėjimą 1666
Viena išganymo žinia visame pasaulyje 174

Naujoji Sandora, taip pat žr. **Naujasis Testamentas**

Altorius ir Sandora 1182
Apaštalai – Sandoros kunigai 611, 859, 1337
Bažnyčia ir Sandora 759, 778, 796, 839, 840
Eucharistija ir Sandora 610, 611, 1339, 1365, 1410, 1846
Jėzaus apipjaustymas kaip Sandoros ženklas 527
Kristaus mirtis kaip Sandoros Velykų auka 613
Kristus – galutinė Dievo Sandora 73
Kristus – vienintelis Sandoros kunigas 662, 1348, 1365, 1410
Malda Sandoroje 2565, 2607, 2614, 2771, 2787, 2801
Pranašai ir Sandoros laukimas 64
Sakramentai ir Sandora 1091, 1116, 1129, 1222, 1541
Sandoros taurė 612
Sekmadienio šventimas ir Sandora 2176
Senasis Įstatymas ir Sandora 577, 1964, 2056
Šventimo vieta ir Sandora 1179

Naujumas

Dievo karalystės naujybė 2832
Krikščioniškos mirties naujovė 1010
Maldos naujumas 2599, 2614–2615

Neapykanta

Brolio neapykanta ir žmogžudystė 1033
Neapykanta blogiui ir priešui 1933
Neapykanta Jėzui ir Dievui 2094, 2148
Neapykantos kilmė 1765, 2539
Neapykantos pasmerkimas 2262, 2302–2303
Šėtono neapykanta 395

Nedarbas

Nedarbas žeidžia žmogaus kilnumą ir kelia grėsmę jo gyvenimo pusiausvyrai 2436

Nedėkingumas Dievui 2094

Nedorybė

Nedorybės slėpinys 385

Neįgalieji, taip pat žr. **Ligoniai**

Eutanazija ir kenčiantys neįgalieji 2277
Negalios ištiktieji: solidarumas, priežiūra ir pagarba 2208, 2276

Neištikimybė

Atleidžiama Dievo tautos neištikimybė 64, 218
Neištikimybės Dievui padariniai 710, 821
Nuodėmė kaip neištikimybė Dievui 401
Nusižengimas tiesai kaip neištikimybė Dievui 2464
Santuokinė neištikimybė 2380–2381

Nekaltumas

Nekaltasis Prasidėjimas 490–493
Nekaltojo Prasidėjimo šventimas 2177

Neklystamumas

Bažnyčios neklystamumas 889–891
Ganytojų Magisteriumo neklystamumas 2051
Neklystamumo charizma 2035
Popiežiaus neklystamumas 891

Nelygybė

Ekonominė ir visuomeninė nelygybė 1938, 2317, 2437
Ekonominės ir visuomeninės nelygybės naikinimas 1947

Nemirtingumas

Eucharistija kaip nemirtingumo vaistas 1405, 2837
Sielos nemirtingumas 366, 382

Nerauginta duona 1334, 1339

Nesantaika

Ginkluoti konfliktai ir ginklavimosi varžybos 2315–2316
Ginkluoti konfliktai ir moralinis įstatymas 2312, 2328
Kova tarp gėrio ir blogio 285
Nesantaika tarp Dievo Įstatymo ir nuodėmės įstatymo 2542
Santuokinė nesantaika 1606
Socialiniai konfliktai ir ekonominė veikla 1940, 2424, 2430

Neteisybė

Dievo teisingumas ir žmonių neteisybės 1040
Neteisybės priežastys 1869, 2534
Neteisybės atitaisymas 2412
Neteisybės padariniai 2317
Socialinė neteisybė 1867

Netikėjimas

Netikėjimas kaip nuodėmė 678, 1851
Netikėjimo apibrėžimas 2089

Nevaisingumas 2375, 2379

Neviltis

Nevilties padariniai 2091
Vilties netekimo priežastys 844, 1501

Nežinojimas, neišmanymas, nepripažinimas

Apgaudinėjimas pasinaudojant neišmanymu 2409
Atsakomybė ir nežinojimas 1735
Dievo nepripažinimas 2087
Kaltė dėl nežinojimo 1790–1791, 1793
Nežinojimas dėl savo kaltės 1859
Nežinojimas ne dėl savo kaltės 1860
Šventojo Rašto nepažinimas 133

Nojaus arka 845, 1094, 1219

Nojus

Dievo Sandora su Nojumi 56, 58, 71

Norma

Dievas – visokios tiesos pagrindas 2151
Dievo nustatytos moralinės normos 396
Elgesio taisyklių ištakos 1950, 1955, 1959
Kalno pamokslas – moralinių normų santrauka 1966
Kristus – naujojo Įstatymo norma 459
Moralės nuostatų laikymasis 1794
Moralinės normos nekinta 1789, 1958
Protingumas yra „teisinga veikimo taisyklė" 1806
Šeimos gyvenimo normos 2223

Nuodėmė

Angelų nuodėmė 392–393
Atsakomybė už kitų daromas nuodėmes 1868
Geismingumas traukia į nuodėmę 978
Meilė stipresnė už nuodėmę 2844
Nuodėmė – didžiausias blogis 1488
Nuodėmė Bažnyčioje 827
Nuodėmės apibrėžimas 1849–1850
Nuodėmės nugalėjimo keliai 943
Nuodėmės šaknys 1853
Nuodėmės tikrovė 386–387
Šėtonas – nuodėmių priežastis 2852
Tvirtas žmogaus ir Dievo ryšys, nuodėmės pažinimas 286–288

Didžiosios nuodėmės

Iš didžiųjų nuodėmių kyla kitos nuodėmės 1866
Nuodėmės kurios šaukiasi dangaus keršto 1867

Išlaisvinimas iš nuodėmės

„Dievas jį dėl mūsų pavertė nuodėme" 602–603
Dievas nepalieka žmogaus mirties valdžioje 410–411, 1609
Dievo Įstatymas – pagalba nuodėmės sužeistam žmogui 1949
Įvairios atgailos formos 1434–1439
Krikštas išlaisvina iš nuodėmės 977–978, 985, 1213, 1237, 1263–1264
Kristaus kančios metu atsiveria nuodėmės smurtas ir įvairovė 1851
Kristaus paaukojimas dėl žmonių nuodėmių 606–618
Kristus – „Dievo Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmes" 523, 536, 608
Kristus atmokėjo tėvui už mūsų nuodėmes 615, 1708
Kristus – permaldavimas už mūsų nuodėmes 457, 604
Kristus suteikia nuodėmių atleidimą 987, 1741
Prašymas neleisti gundyti 2846
Vidinė atgaila – kelias į nuodėmės atsižadėjimą 1431
Vienas Dievas gali atleisti nuodėmes 270, 277, 430–431, 1441
Žmonių išlaisvinimas iš nuodėmės 211, 549,1989–1990, 1999, 2057, 2097

Lengvoji nuodėmė

Dalyko pažinimo ir pritarimo sąlygos 1862
Lengvosios nuodėmės padariniai 1863
Lengvųjų nuodėmių išpažinimas 1458

Mirtina nuodėmė

Amžinoji bausmė mirus mirtinoje nuodėmėje 1033
Gailesčiu iš meilės atleidžiamos mirtinosios nuodėmės 1452, 1856
„Kas nemyli, tas pasilieka mirties glėbyje" 1033
Mirti mirtinoje nuodėmėje 1033, 1035
Padariniai 1855, 1861
Skirtumas tarp mirtinosios ir lengvosios nuodėmės 1854

Nuodėmės aiškinimas

Asmeniškas veiksmas 1868
Dievo atmetimas 398
Grėsmė Bažnyčios vienybei ir bendrystei 814, 1440

Kūno darbai 1852
Mirtis įžengė į žmonijos istoriją 400, 1006, 1008
Moralinis blogis atėjo į pasaulį 311, 1869
Nuodėmė – Dievo įžeidimas 431, 1850
Nuodėmė suardė žmonių bendrystę 761, 953
Schizmos, erezijos, apostazijos 817
„Socialinė nuodėmė" 1869
Žmogus piktnaudžiauja Dievo duota laisve 1739
Melas 2484
Neapykanta 2303
Nesantuokinis lytinis aktas 2390
Nesilaikymas įpareigojimo švęsti Eucharistiją nustatytomis dienomis 2181
Nusidėjimas tikėjimui 2088–2089
Nusidėjimas vilčiai 2091

Nuodėmės padariniai

Amžinojo gyvenimo netekimas 1472
Bausmės už nuodėmes 1472–1473
Bendrystės su Dievu praradimas 761, 1472
Dievo Sūnaus nužudymas 312
Ydos ir blogi polinkiai 1426, 1865
Kova tarp dvasios ir kūno 2516
Nesveikas prisirišimas prie kūrinių 1472
Panašumo į Dievą praradimas 705
Susilpnintas krikščionio gyvenimas 1420
Susilpnintas nusidėjėlio gyvenimas 1459
Pavydas 2539
Piktžodžiavimas 2148
Piktžodžiavimas Šventajai Dvasiai 1864
Pyktis 2302
Šventvagystė 2120
Tyčià 1860
Žmogžudystė 2268

Nuodėmių suskirstymas

Nuodėmių suskirstymas pagal objektą 1853
Nuodėmių suskirstymas pagal sunkumą 1854

Nusidėjimo būdai

Dievo meilei nusidedama įvairiai 2094
Nusidedama mintimis, žodžiais, veiksmais arba apsileidimu 1853

Sakramentinis nuodėmių atleidimas

Dievo meilė – nuodėmių atleidimo priežastis 734
Greitesnis ir veiksmingesnis išvadavimas iš bausmių už nuodėmę 1475
Išpažinti nuodėmes pagal Bažnyčios įsakymą 2042
Išpažintis ir atleidimas 1424
Ligonių patepimas ir nuodėmių atleidimas 1520
Nuodėmių atleidimas ir sutaikinimas su Bažnyčia 1443
Nuodėmių atleidimas kaip nuteisinimo padarinys 2018
Nuodėmių atleidimo sakramentai 1421, 1486, 1520
Valdžia ir galia atleisti nuodėmes 553, 976, 1441–1445, 1461

Nuodėmių atleidimas, taip pat žr. **Atgaila ir Sutaikinimas**

Atgailos formos ir keliai gauti nuodėmių atleidimą 1434–1439
Bažnyčios gali atleisti nuodėmes 981
„Dievas Jį dėl mūsų pavertė nuodėme" 602–603
Dvasininkai kaip nuodėmių atleidimo priemonė 1421, 1486, 1520
Eucharistija ir nuodėmių atleidimas 1393, 1846
Krikštas ir nuodėmių atleidimas 403, 977–980, 1226, 1263
Kristaus auka „nuodėmėms atleisti" 536, 545, 610, 613
Kristus išvadavo mus iš nuodėmės 615, 1708
Kristus yra Dievo Avinėlis, „kuris naikina pasaulio nuodėmę" 523, 536, 608
Kristus nuteisina žmones 615, 1708

Kristus pats save paaukojo Tėvui už mūsų nuodėmes 606–618
Kristus suteikia nuodėmių atleidimą 987, 1741
Nuodėmes atleisti gali tik Dievas 430–431, 1441
Nuodėmių atleidimas – Dievo meilės dovana 734
Nuodėmių atleidimas – nuteisinimo padarinys 2018
Nuodėmių atleidimas – sutaikinimas su Bažnyčia 1443
Nuodėmių atleidimas ir Atgailos sakramentas 1496
Šventoji Dvasia ir nuodėmių atleidimas 984

Nuopelnas 2006–2011

Kristus – mūsų nuopelnų šaltinis 1476, 2011
Malonė ir nuopelnai 1708, 2008–2009, 2011, 2025–2027
Nuopelno apibrėžimas ir reikšmė 2006
Šventųjų nuopelnai 956, 1476
Žmogus – Kristaus nuopelnų dalyvis 2008–2009
Žmogus neturi jokių nuopelnų Dievo akyse 2007

Nuopuolis

Angelų nuopuolio priežastis ir pradžia 391–393, 760
Dievas nepalieka žmogaus po nuopuolio 55, 70, 410
Pasakojimas apie nuopuolį Pradžios knygoje 289, 390
Žmogaus nuopuolio priežastis 215, 385

Nuovokumas

Šventoji Dvasia suteikia nuovokumo 2690

Nusidėjėliai

Atgailos sakramento poveikis nusidėjėliams 1423, 1468–1470
Dievo gailestingumas nusidėjėliams 1465,1846
Galia atleisti nusidėjėliams 979, 1444
Jėzaus gailestingumas nusidėjėliams 589, 1443
Jėzus kviečia nusidėjėlius 545, 588
Nusidėjėliai – Kristaus kančių kaltininkai 598
Nusidėjėliai ir teisieji Bažnyčioje 827
Nusidėjėlių atgaila 1459
Nusidėjėlių išvadavimas 1475
Nusidėjėlių nuteisinimas 1994
Nusidėjėlių sutaikinimas 1449
Paskutinis teismas ir nusidėjėliai 1038
Prisipažinimas esant nusidėjėliu 208, 827, 1697, 2677, 2839
Visi žmonės yra įtraukti į Adomo nuodėmę 402

Nusižeminimas

„Dvasios neturtas“ kaip nusižeminimas 2546
Nusižeminimas – būtina maldos sąlyga 2713
Nusižeminimas kaip maldos pagrindas 2559, 2631

Nusižengimas

Nuodėmė kaip nusižengimas 1849
Nusižengimas įsakymams 2069

Nuteisinimas

Atleidimas ir teisumas iš aukštybių kaip nuteisinimo aspektas 2018
Atsivertimas ir nuteisinimas 1989
Nuteisinimas yra iškiliausias Dievo meilės darbas 1994
Nuteisinimo apibrėžimas ir reikšmė 1987, 1989, 1991–1992
Nuteisinimo gavimo būdai 1446, 1996, 2001
Nuteisinimo padariniai 1266, 1990
Žmonių nuteisinimo pagrindas 402, 617, 654, 1987, 1992

Nužudymas 2258

Abortas 2270–2275
Būtinoji gintis 2263–2267
Draudimas žudyti Šventajame Rašte 2259–2262
Eutanazija 2276–2279
Pyktis ir troškimas nužudyti 2302
Savižudybė 2280–2283
Tyčinė žmogžudystė 2268–2269

O

Organų transplantacija 2296

Ortodoksų Bažnyčios

Katalikų ir ortodoksų Bažnyčių vienybė 836
Tikėjimo simbolis ir ortodoksų Bažnyčios 247

Ostija žr. Atnaša

P

Pabaiga

Dievas – visa ko Pradžia ir Pabaiga 198
Laikų pabaiga 682, 686, 865, 1042, 1048, 1059
Mirtis kaip žemiškojo gyvenimo pabaiga 1013, 1021

Pagalba

Angelų pagalba žmonėms 332, 335
Diakonų pagalba 1369, 1570
Dievo pagalba Popiežiui ir vyskupams 892
Pagalba šeimai 2211
Sveikatos apsaugos ir socialinė pagalba 2288
Šventosios Dvasios pagalba 86, 94, 688, 2182, 2422
Viešpaties pagalba ligoniams 1520

Pagalba 958, 1032, 1055, 1684–1690

Pagarba

Meilė kaip pagarba artimui 1789, 1825
Pagarba šeimai 2206, 2214–2217, 2219, 2228, 2251
Pagarba Bažnyčios vadovams 1269
Pagarba Dievo vardui 2144, 2148, 2149
Pagarba Dievui 209, 449, 2101, 2116, 2148
Pagarba įsakymams, Įstatymui, Evangelijos patarimams 532, 579, 1986, 2053, 2200
Pagarba kitų gėrybėms 2408–2414
Pagarba krikščionims nekatalikams 818
Pagarba kūnui 1004
Pagarba kūrinijos integralumui 2415–2418
Pagarba prigimtinei teisei 2036
Pagarba privatinei nuosavybei 2403
Pagarba puolusiam žmogui 1466, 1467
Pagarba religinei laisvei 2188
Pagarba šventiesiems paveikslams 2132
Pagarba Šventyklai 583–584
Pagarba tėvams 2197–2200, 2214
Pagarba tiesai 2488–2492
Pagarba valdžiai 1880, 1900
Pagarba žmogaus gyvybei 2259–2283
Pagarba žmogaus laisvei 1738, 1884
Žmogaus kūnas vertas pagarbos 364, 2300
Žmogaus teisė į garbę 2479

Pagarba asmens kilnumui 2284–2301

Pagarba geram žmogaus vardui 2477, 2507
Pagarba kito sielai 2284–2287
Pagarba kūno vientisumui 2297–2298
Pagarba mirusiesiems 2299–2301
Pagarba sveikatai 2288–2291
Pagarba žmogaus asmeniui ir jo teisėms 1907, 1929–1933, 1944
Pagarba žmogaus asmeniui ir moksliniai tyrimai 2292–2296

Pagonys 522, 528, 781

Pagunda

Dievo gundymas 2119
Jėzaus gundymas 538–540, 566
Malda padeda išvengti pagundos 2612
„Neleisk mūsų gundyti" 2846–2849, 2863
Pagunda nesimelsti 2732–2733, 2753, 2755
Priešinimasis pagundoms 1808, 2157, 2340
Stabmeldystė – nuolatinė pagunda 2113

Pakėlimas

Dvasios pakėlimas į Dievą 2098, 2559
Pakėlimas ant kryžiaus 662

Paklusnumas, klusnumas

Klusnumo pareiga 1900
Kristaus paklusnumas 411, 475, 532, 539, 612, 615, 908, 1009
Kunigų klusnumas 1567
Magisteriumo tiesų laikymasis „su tikėjimo klusnumu" 891
Mergelės Marijos paklusnumas 148, 494, 511
Paklusnumas ir laisvė 1733
Paklusnumas ir nuodėmė 1850, 1862, 2515
Paklusnumas išleistiems įstatymams 2240
Paklusnumas kaip Evangelijos patarimas 915, 2053
Paklusnumas kaip vaiko pagarba 2216–2217, 2251
Paklusnumas sąžinei 1790
Pakrikštytojo paklusnumas 1269
Paprastojo Magisteriumo laikymasis „su dievobaimingu dvasios klusnumu" 892
Tikėjimo paklusnumas 143, 144–149, 1831, 2087, 2098, 2135, 2340, 2716, 2825

Palaima

Amžinoji laimė pasiekiama per Krikštą 1257
Dievas yra mūsų palaima 257, 1731, 1855
Laimės troškimas ir grožis 1718, 2548
Nuodėmė nukreipia žmogų nuo Dievo ir Jo palaimos 1855, 1863, 1874, 1949
Palaima – Dievo dovana 1720–1722, 1727
Palaimos padariniai 1721
Viltis ir amžinoji palaima 1818
Žmogaus pašaukimas palaimai 1700, 1934
Žmogus siekia amžinosios palaimos 1700, 1703, 1711, 1769, 1818, 1934, 2548

Palaiminimai 1716

Bažnyčios meilę įkvepia palaiminimų Evangelija 2444
Įstatymas ir palaiminimai 581, 1967, 1984
Iš palaiminimų kylantis mokymas 1726, 1728, 1820, 2546
Kristus – palaiminimų pavyzdys 459, 1697
Palaiminimai atitinka įgimtą laimės troškimą 1718, 1725, 2548
Palaiminimai atskleidžia žmogaus gyvenimo prasmę 1719
Palaiminimai yra Jėzaus skelbimo širdis 1716
Palaiminimais pakartojami Dievo pažadai 1725
Palaiminimais parodomas Jėzaus Kristaus darbas 1717
Palaiminimų dvasia 1658, 2603
Palaiminimų katechezė 1697
Palaiminimų reikšmė ir padariniai 1717
„Palaiminti beturčiai dvasia" 2546–2547, 2603, 2660, 2833
Pašvęstasis gyvenimas ir palaiminimų dvasia 932

Palaiminimas, laiminimas, palaima

Daugiavaikės šeimos – Dievo palaimos ženklas 2373
Dievo palaiminimas 1077–1082, 1110, 2627, 2644
Duonos ir vyno laiminimas 1000, 1334–1335, 1347, 1353, 1412
Eucharistija ir palaiminimas 1328, 1360, 1402
Laiminimo formos 2627
Laiminimo reikšmė 1078, 2626, 2645
Malda ir palaiminimai 2589, 2767, 2781, 2803
Mirtis kaip palaima 1009
Pakrikštytieji pašaukti laiminti 1669
Palaiminimas Bažnyčioje 1082, 1217, 1245, 1624, 1630, 1671–1672
Tėvas palaimino Mariją 492, 2676
Trejybės gyvenimo palaima 1721–1722
Valgio laiminimas 2834

Palankumas, geranoriškumas

Dievo palankumas 214
Maloningas Dievo planas 50–51, 257, 315, 2807, 2823
Meilės geranoriškumas 1829
Žmonių bendruomenė ir geranoriškumas 2213, 2540, 2554
Žmonių palankumas gyvūnams 2416

Paleistuvavimas 1852

Paleistuvavimo apibrėžimas 2353
Paleistuvavimo nemoralumas 1755, 2353

Palikimas

Amžinojo gyvenimo palikimas 2009
Kūrinija kaip žmogui skirtas palikimas 299
Šventosios Dvasios paveldėjimo laidas 1107

Palyginimas

Palyginimų tikslai ir reikšmė 546, 2607

Įvairūs palyginimai

Dviejų kelių palyginimas 1696
Fariziejaus ir muitininko palyginimas 2613, 2839
Gerojo ganytojo palyginimas 1465
Gerojo samariečio palyginimas 1465
Įkyraus draugo palyginimas 2613
Įkyriosios našlės palyginimas 2613
Negailestingojo tarno palyginimas 2843
Pasiklydusios avies palyginimas 605
Paskutiniojo teismo palyginimas 1038
Raugių palyginimas 681, 827
Raugo palyginimas 2660, 2832
Sėjėjo palyginimas 2707
Sėklos palyginimas 543
Sūnaus palaidūno palyginimas 1439, 1465
Talento palyginimas 1880, 1937
Teisingojo teisėjo palyginimas 1465
Vargšo Lozoriaus palyginimas 633, 1021, 2463, 2831

Pamaldumas

Dievo tautos pamaldumas – Valandų liturgijos papildymas 1178
Liaudiškasis pamaldumas 1676
Liaudiškasis pamaldumas ir katechezė 1674, 2688
Pamaldumas Mergelei Marijai 971
Pamaldumas – Šventosios Dvasios dovana 1303, 1831
Pažadai ir įžadai kaip pamaldumo formos 2101–2102
Pietas filialis 2215
Tikrojo pamaldumo ugdymas 24

Panašumas

Dieviškųjų Asmenų bendrystės ir žmonių tarpusavio brolybės panašumas 1878
Kaip atgauti panašumą? 734, 2572

Krikščionio panašumas į Kristų 1121
Krikštas ir panašumas į velykinį Kristaus slėpinį 1239
Krikštas suteikia panašumo į Dievą 1682
Kūrinių panašumas į Dievą 41
Ligonių panašumas į Kristų 1505
Ligonių patepimas ir panašumas į Kristaus kančią 1521, 1523
Penitentų panašumas į Kristų 1460
Šventimai ir panašumas į Kristų 1322, 1585
Žmogaus panašumas į Dievą 225, 705, 1604, 1701–1709, 2319, 2331, 2784

Papiktinimas

Ekonominiai ir visuomeniniai skirtumai kelia papiktinimą 1938
Jėzus papiktino fariziejus 589
Nusikalstantys papiktinimu 2287
Paleistuvavimas, pornografija ir prostitucija kaip papiktinimas 2353–2355
Papiktinimą gali sukelti įstatymai arba institucijos 2286
Papiktinimo apibrėžimas 2284
Papiktinimo sunkumas 2284–2285, 2326
Pareiga vengti papiktinimo 2489
Savižudybė kaip papiktinimas 2282

Paprastumas

Dievo paprastumas 202
Maldos paprastumas 2589, 2713, 2778

Papročių laisvė 2526

Parapija 2179, 2226

Pareiga

Būtinosios ginties pareiga 2265–2266, 2321
Dekalogas nurodo pagrindines žmogaus pareigas 2070, 2072
Gebėjimas skirti piliečių ir tikinčiųjų teises bei pareigas 912
Klusnumo valdžiai pareiga 1900
Pareiga dalyvauti visuomeniniame gyvenime 1913, 1916
Pareiga dirbti 2427
Pareiga gerbti asmenį 1907, 2432
Pareiga gerbti kito laisvę 1738
Pareiga ginti valstybę 2310
Pareiga kritikuoti valdžią už tai, kas kenkia žmogaus kilnumui ir bendrajam gėriui 2238
Pareiga leisti piliečiams įgyvendinti savąjį pašaukimą 1907
Pareiga rūpintis, kad būtų teisėtai naudojamasi teise į nuosavybę 2406
Pareiga rūpintis geresnėmis žmonių gyvenimo sąlygomis 1926
Pareiga teikiant informaciją tarnauti tiesai 2497
Pareiga tvarkyti ginklų gamybą ir prekybą 2316
Pareigos šeimai 2211
Piliečių pareigos 2238–2243
Pilietinės valdžios pareigos 2235–2237, 2498
Plėtojimasis apima visas socialines pareigas 1908
Prigimtinis Įstatymas – pareigų pamatas 1956, 1978
Tautų pareiga solidarizuotis 2439
Tėvų pareigos 2221–2231
Vaikų pareigos 2214–2220

Pasaulietiniai institutai 928–929, taip pat žr. **Pašvęstasis gyvenimas**

Pasaulietis

Pasauliečiai ir Valandų liturgija 1174–1175
Pasauliečiai vadovauja kai kuriems palaiminimams 1669
Pasauliečių apaštalavimas 864, 900, 2442
Pasauliečių dalyvavimas karališkojoje Kristaus tarnyboje 908–913, 943
Pasauliečių dalyvavimas Kristaus kunigystėje 901–903, 941

Pasauliečių dalyvavimas pranašiškoje Kristaus tarnyboje 785, 904–907, 942
Pasauliečių pašaukimas 898–900, 2442
Žodžio „pasaulietis“ reikšmė 897

Pasaulio pabaiga 1001

Pasaulis

Apvaizda vadovauja pasauliui 303, 395
Bažnyčia, „siųsta“ į visą pasaulį 782, 863, 2105
Dievo ir žmogaus santykis 212, 300
Keliai į Dievo pažinimą 31–34
Kristus – pasaulio Gelbėtojas 457–458, 608, 728, 1355
Naujasis pasaulis 655, 670, 916, 1042–1050
Pagalba gėriui ir pasaulio išganymui 799, 909, 928, 1941, 2044, 2438
Pasaulio atsiradimas 284–285
Pasaulio pabaiga 681, 1001, 1243
Pasaulis ir kūrimas 216, 295, 325, 327, 337–349, 760
Pasaulis ir nuodėmė 310, 402, 408, 2844, 2852–2854
Polinkių tvarkymas dėl pasaulio gerovės 2545, 2548
Sutaikytas pasaulis 620, 2748
Trečiasis pasaulis 2440
Žmogaus ir pasaulio santykis 373, 377

Pasirinkimas, sprendimas, išrinkimas

Išrinktoji tauta 60, 762
Jėzus reikalauja ryžtingo pasirinkimo 546
Krikšto malonė kaip išrinkimo malonė 1308
Palaima ir lemtingi moraliniai sprendimai 1723
Pasirinktas objektas ir veiksmų moralumas 1755
Pragaras kaip laisvas pasirinkimas 1033
Sąžinės sprendimas 1777, 1786–1789, 1799
Žmogaus laisvė rinktis 311, 1470

Pasiryžimas

Pasiryžimas atsilyginti ir atsilyginimo darbai 1491
Pasiryžimas daugiau nebenusidėti kaip penitento veiksmas 1451, 1490

Pasirodymas

Dievo, Jo gerumo, galios ir grožio pasirodymas 294, 707, 2519
Dievo Karalystės parodymas 570
Jėzaus Kristaus pasirodymas 486, 528, 535, 639, 660, 1224
Šventosios Dvasios pasirodymas 697, 951

Pasitikėjimas

Melas naikina pasitikėjimą 2486
Pasitikėjimas ateitimi 2115, 2547
Pasitikėjimas Dievo Žodžiu 215
Žmogaus pasitikėjimas Dievu 301, 304, 2086, 2115, 2119, 2828, 2836, 2861

Paskyrimas 257, 600, 1007, 2012, 2782, 2823

Paskutinė vakarienė

Atnašavimas ir Paskutinė vakarienė 1350
Bažnytinės bendruomenės, atsiradusios dėl Reformacijos, ir Paskutinė vakarienė 1400
Duona, vynas ir Paskutinė vakarienė 1412
Duonos laužymas ir Paskutinė vakarienė 1329
Eucharistija ir Paskutinė vakarienė 1337, 1366
Eucharistinės aukos įsteigimas ir Paskutinė vakarienė 1323
Naujosios Sandoros taurė ir Paskutinė vakarienė 612

Paskutinės vakarienės reikšmė 1329
Velykų atbaigimas Dievo karalystėje ir Paskutinė vakarienė 1166, 1403, 2816

Pasmerkimas

Aborto pasmerkimas 2322
Adomo nuodėmė ir žmonių pasmerkimas 402
Bedievystės pasmerkimas pirmu įsakymu 2118
Melagingas liudijimas ir nekaltojo pasmerkimas 2476
Nuodėmės pasmerkimas 1458
Nusidėjėlių pasmerkimas 1034
Paskutinis teismas ir pasmerkimas 1039
Pasmerkimo priežastis 1037
Politeizmo pasmerkimas 2112
Skilimų Bažnyčioje pasmerkimas 817
Svetimavimo pasmerkimas 2380
Valdžia ir besipriešinančiųjų pasmerkimas 1899
„Valgo ir geria sau pasmerkimą“ 1385

Pasninkas

Pasninkas kaip atgailos forma 1434, 1438, 2043
Pasninkas kaip Evangelijos Įstatymas 1969
Pasninkas kaip pasirengimas priimti Komuniją 1387

Pastangos

Krikščionių pastangos 1319, 2046
Misijinės pastangos 854
Pastangos santuokoje 2381, 2390
Pastangos visuomeniniame, socialiniame ir ekonominiame gyvenime 1913, 1940, 1947
Savitvarda kaip nuolatinių pastangų reikalaujantis darbas 2342
Skaistumo siekimas asmeninėmis pastangomis 2344
Šeimos pastangos 2208
Tikėjimo atsakas kaip pastangos 1102, 1428

Pastoracija

Bendra pastoracija mišrių santuokų šeimoms 1636
Dievo žodis maitina pastoracinius pamokslus 132
Parapijos pastoracija patikėta klebonui 2179
Pastoracinė Bažnyčios Magisteriumo pareiga 890
Pastoracinė nuovoka, būtina liaudiškajam pamaldumui palaikyti ir puoselėti 1676
Pastoracinės misijos tikslai 857
Vyskupų valdymas ir pastoracinė pareiga 886, 896, 927, 1560

Pašaukimas

Abraomo pašaukimas 762
Dievo pašaukimas ir Dešimt įsakymų 1962
Dievo pašaukimas ir malonė 2000
Dievo pašaukimas ir pašvęstosios mergelės ir našlės 922
Dievo pašaukimas ir žydų tauta 839
Dievo pašaukimas ir žmogus 29, 160, 545, 2461, 2566–2567
Dievo tautos kunigiškas pašaukimas 784
Evangelijos patarimai ir asmeninis pašaukimas 1974
Krikščioniškos šeimos pašaukimas 2205–2206
Kristaus mokinių pašaukimas šventumui ir evangelizacijai 1533, 1962
Kristus tobulai įvykdo Izraelio pašaukimą 539
Kvietimas ieškoti Dievo 30
Marijos pašaukimas 490
Pasauliečių pašaukimas 898–900, 2442
Pašaukimą įgyvendina gyvenimas Šventojoje Dvasioje 1699
Pašaukimas amžinajam gyvenimui 1998, 2820
Pašaukimas apaštalauti 863
Pašaukimas bendradarbiauti su Dievu 307

Pašaukimas bendrauti su Dievu 27, 44
Pašaukimas garbinti Dievą ir tarnauti Bažnyčiai 1121
Pašaukimas į dieviškąją palaimą 700, 1703, 1716–1724
Pašaukimas į mistinio kūno vienybę ir Eucharistija 1396
Pašaukimas į naująją Dievo tautą 804, 831
Pašaukimas į skaistumą 2337–2359
Pašaukimas į šventumą ir pasauliečiai 941
Pašaukimas meilei 1604, 2331, 2392
Pašaukimas santuokai 1603–1604, 1607, 2331
Pašaukimas Šventimams 1578
Pašaukimas tėvystei ir motinystei 2369
Pašaukimas vienybei su Kristumi 521, 542
Savo pašaukimą krikščionis įgyvendina Bažnyčioje 2030
Šventimų dieną gautas pašaukimas neišdildomas 1583
Vaikų pašaukimas 1656, 2226, 2232–2233
Visi žmonės šaukiami įžengti Karalystėn 543
Visuomenė būtina žmogaus pašaukimui įgyvendinti 1886
Visuomenė privalo sudaryti galimybę kiekvienam įgyvendinti savo pašaukimą 1907, 2461
Vyro ir moters pašaukimas Dievo plane 373
Žmogaus galutinis pašaukimas 1260
Žmogaus pašaukimą parodo Kristus 1701
Žmogaus pašaukimas į dieviškųjų Asmenų bendrystę ir tarpusavio brolybę 1878
Žmogaus pašaukimo bendruomeninis pobūdis 1878–1885
Žmogus yra pašauktas rodyti Dievą 2085
Žmonijos pašaukimas 1877
Žmonių pašaukimas – tapti Dievo įsūniais 1

Patarimas kaip Šventosios Dvasios dovana 1303, 1831

Patepimas

Kristus pateptas Šventąja Dvasia 438, 690
Patepimas Krikšto metu 1241, 1291
Patepimas Sutvirtinimo metu 1242, 1289, 1291, 1295, 1300
Patepimas Šventimų metu 1574
Patepimo aliejumi simbolis 695
Patepimo reikšmė 1293–1294
Šventosios Dvasios patepimo padariniai 91, 698, 786, 2769

Patirtis, patyrimas

Blogio patirtis 272, 1606
Dvasinio vadovavimo patirtis 2690
Krikščioniško gyvenimo patirtis 6, 2038
Nuodėmklausio patirtis žmonių reikaluose 1466
Patyrimo duomenų aiškinimasis 1788
Žmogiškų silpnybių patirtis 1550

Patriarchai

Pagarba patriarchams Senajame Testamente 61
Patriarchai – Bažnyčios šaknys 755
Žydų tautos patriarchai 839

Pavaduotojas

Vyskupai – Kristaus pavaduotojai 894, 1560

Pavaldumas

Atsisakymas pripažinti savo pavaldumą Popiežiui 2089
Pavaldumas Dievui 154, 341, 396, 1955
Pavaldumas teisėtai valdžiai 2239–2240

Pavydas 399, 1606, 1852

Pavydas – didžioji yda 2538–2540, 2553–2554

Pavyzdys

Apaštalų pavyzdys 76
Blogi pavyzdžiai ir jų padariniai 29, 1792
Geras pavyzdys – krikščionių pareiga 2188, 2472
Jėzus – sektinas pavyzdys 83, 520, 564, 618, 1011, 1351, 1694, 2470, 2722, 2862
Šventųjų pavyzdys 1173, 1195, 1697, 2683
Tėvų pavyzdys vaikams 1632, 1656, 2223
Vyskupai pašventina Bažnyčią savo pavyzdžiu 893–894

Pažadas

Amžinojo gyvenimo pažadas 2002
Dievo ištikimybė pažadams 212, 215 422, 1063
Dievo pažadai ir jų įvykdymas 484, 652, 1065, 2787
Dievo pažadas Abraomui 705–706
Dievo pažadas ir tikėjimo malda 2570–2579
Dievui duotas pažadas arba įžadas 2101–2103
Iškilmingas pažadas ir priesaika 2147, 2150, 2152
Izraelis – Dievo pažadų saugotojas 60
Jėzaus prisikėlimo pažadas ir jo įvykdymas 638, 653
Krikšto pažadas 1185, 1254, 1298
Palaiminimų pažadai 1716–1717, 1725, 1967
Pažadėtoji žemė 1222
Pažado dvasia 705–706
Santuokinis pažadas 1644
Šventosios Dvasios pažadas 715, 729, 1287
Viltis kaip tikėjimas Kristaus pažadais 1817

Pažanga

Žmogaus pažanga 2461

Pažinimas, supratimas

Gėrio ir blogio pažinimas 396, 1734
Kūrinijos kaip Dievo dovanos pažinimas 216, 283, 287
Pažinimas ir nusidėjėlio sąžinė 708, 1859
Sukurtosios ir nesukurtosios tikrovės pažinimas 2500
Tiesos pažinimas 74, 94, 851, 2822
Tikėjimo ir Katekizmo supratimas 23, 186
Žmogiškasis Dievo pažinimas 31–38, 40, 50, 158, 261, 286, 356, 2197, 2614
Žmogiškasis Kristaus pažinimas 428–429, 471–474, 1792, 2708, 2715

Pažinimo medis 396

Perdėtas pasitikėjimas savimi

Perdėtas pasitikėjimas savimi kaip nuodėmė prieš viltį 2091–2092

Pergalė

Bažnyčios pergalė prieš mirties galybę 552
Dievo pergalė prieš blogį pasaulio pabaigoje 677
Jėzaus pergalė prieš velnią 539, 2853
Kristaus pergalė prieš nuodėmę ir mirtį 411, 420, 654, 1505

Permaldavimas 1992, taip pat žr. **Atpirkimas**

Permaldavimo aukuras 433

Persekiojimas

Bažnyčios persekiojimas 675, 769, 1816
Kristaus persekiojimas 530

Petras (apaštalas)

Petras – Kristaus prisikėlimo liudytojas 641–642
Petras kaip apaštalų Galva 552, 765, 880–881

Petro išsigynimas ir atsivertimas 1429, 1851
Petro pareigos 552, 642, 881
Petro tikėjimas į Kristų 153, 424, 440, 442

Piktasis

Egzorcizmas – apsauga nuo piktojo kėslų 1673
Piktojo pavergti žmonės 409, 1707

Piktžodžiavimas

Jėzus buvo apkaltintas piktžodžiavimu 574
Ką reiškia piktžodžiauti 2148, 2162
Kam prieštarauja piktžodžiavimas? 2149
Piktžodžiavimo sunkumas 1031, 1756, 1856

Piliečiai

Bažnyčia ir piliečiai 2245
Bendrasis gėris ir piliečiai 1910
Darbas ir piliečiai 2433
Gyventojų prieaugio valdymas, valstybė ir piliečiai 2372
Karai ir piliečiai 2308
Kario tarnyba ir piliečiai 2310
Krikščionys kaip dangaus piliečiai 2796
Mainų teisingumas ir piliečiai 2411
Pareigos ir piliečiai 1915, 2238–2240, 2255
Religinė laisvė ir piliečiai 2107
Sekmadieniai ir piliečių teisė 2187
Teisės ir piliečiai 2273
Tėvynė ir piliečiai 2199
Valdžia ir piliečiai 1901, 2242
Viešasis gyvenimas ir piliečiai 1915
Visuomenė ir piliečių sveikata 2288
Visuomenė, santykiai ir piliečiai 2212–2213

Pilnatvė

Dievo karalystės pilnatvė 1042
Evangelijos patarimas kaip meilės pilnatvė 1974
Krikščioniško gyvenimo pilnatvė 5, 2013
Kristaus pilnatvė 423, 515
Kristuje yra moralinio įstatymo pilnatvė 1953
Kristus – viso Apreiškimo tarpininkas ir pilnatvė 65–67
Laiko pilnatvė 422, 484, 717–730, 744, 2598–2619
Malda laiko pilnatvėje 2598–2619
Meilė – Įstatymo pilnatvė 2055

Pinigai

Draudimas skolinti už palūkanas 2449
„Kas mėgsta pinigus, niekad nepasisotina pinigais“ 2536
Simonija 2121
Stabmeldystė ir pinigų kultas 2113, 2172, 2424

Pirmavaizdis

Eucharistijos pirmavaizdis 1335
Krikšto pirmavaizdis Senajame Testamente 1217–1222
Kunigystės pirmavaizdis Senajame Testamente 1544
Senosios Sandoros pirmavaizdis 1223

Pirmenybė, primatas, pirmumas

Dievo primatas 304
Kristaus pirmenybė 792
Popiežiaus primatas 882
Romos Bažnyčios pirmumas 834

Pirmgimis, pirmiena, pradžia

Išminčiai – pirmieji tautų atstovai 528
Kristus kaip užmigusiųjų pirmagimis 655
Marija – Bažnyčios pradžia 972
Šventosios Dvasios vaisiai kaip amžinosios garbės pirmiena 1832

Pyktis

Abelio nužudymas ir žmoguje glūdintis pyktis 2259
Aistros ir pyktis 1772

Blogis ir pyktis 1765
Pykčio apibrėžimas 2302
Pyktis ir Dievo meilė 208, 210
Pyktis kaip didžioji yda 1866

Plėtojimasis, augimas

Dvasinis augimas 1784
Plėtojimasis ir bendrasis gėris 1908
Tautų plėtojimasis 2315

Plėtra

Ekonominės veiklos plėtra 2426

Poilsis

Poilsio šabas Dekaloge 582, 2168–2173, 2189
Poilsis Viešpaties dieną 2184–2185, 2194

Pokylis

Atsivertimas ir šventinė puota 1439
Avinėlio vestuvių pokylis 546, 1244, 1335
Bendrystė su Dievu ir vestuvių pokylis 1027
Dangaus pokylis 1036, 1344
Eucharistinis pokylis 1390, 1391, 1397, 1408, 1617
Karalystės pokylis 1642, 1682, 2618, 2770, 2837, 2861
Nusidėjėliai ir mesijinė puota 589
Velykinis pokylis 1323, 1340, 1382–1401
Viešpaties diena ir kvietimas į Jo puotą 1166

Poligamija

Poligamija priešinga santuokinei bendrystei 2387
Poligamija prieštarauja vienodam vyro ir moters asmens kilnumui 1645, 2387
Poligamija Senajame Testamente 1610

Politeizmas 2112

Politika

Bažnyčios moralinis sprendimas politinės srities klausimais 2246
Malda už valstybės valdžią 1900
Pasipriešinimas politinės valdžios priespaudai 2243
Politinė bendruomenė ir Bažnyčia 2244–2246
Politinė valdžia turi neperžengti moralės tvarkos ribų 1923
Politinis spaudimas viešajai nuomonei 2499
Politinis valdymas ir bendrasis gėris 1901–1904, 2237
Skirtumas tarp tarnavimo Dievui ir tarnavimo valstybei 2242
Tikintieji pasauliečiai dalyvauja politiniame gyvenime 899, 2442
Žmogaus teisės ir politinė valdžia 2273

Popiežius 882

Dievo pagalba Popiežiui 892
Popiežiaus neklystamumas 891
Popiežiaus pareigos, galia ir valdžia 100, 882, 892, 937, 1463, 2034
Popiežius vienijasi su kiekviena švenčiama Eucharistija 1369
Vyskupų kolegija ir Popiežius 880–887, 895, 1559

Pora

Ištikimybė ir pora 2364
Nevaisingumas ir poros 2377, 2374
Poros dermė ir fizinis papildymas 2333
Santuoka ir pora 1603, 1624, 1636, 1642, 2363

Pornografija 2211, 2354, 2396

Pradėjimas

Kristaus pradėjimas 466, 496, 498, 505
Nekaltas prasidėjimas 490–493

Pradėjimas ir pagarba gyvybei 2270, 2273–2274, 2323, 2378
Pradėjimas ir teisė gyventi 2322

Pragarai

Kristus nužengė į pragarus 624, 631, 632–635
Žmogaus patekimas į pragarus 1035

Pragaras

Amžinas atskyrimas nuo Dievo kaip skaudžiausia bausmė 1035
Bažnyčios mokymas apie pragarą 1036
Mirtinoji nuodėmė užtraukia amžiną mirtį 1861
Pragaras kaip Dievo atsisakymo padarinys 1034
Pragaras kaip laisvas ir valingas nusigręžimas nuo Dievo 1037
Pragaro apibrėžimas 1033–1034
Pragaro vartai ir Bažnyčia 552, 834

Pranašas

Elijas – pranašų tėvas 2582
Jonas Krikštytojas – paskutinis pranašas 523, 719
Pranašai – Dievo meilės Izraeliui liudytojai 218
Pranašai – Dievo teisingumo liudytojai 2543
Pranašai skelbia apie Mesiją 522, 555, 702
Pranašų maldos reikšmė ir laikas 2584
Pranašų pareiga ir misija Izraelyje 64, 201, 522, 762, 1964, 2581, 2595
Pranašų žodžiai 2100, 2380
Šventosios Dvasios veikimas per pranašus 243

Pranašystė

Pranašystė apie kenčiantį Dievo tarną 601
Pranašystė apie Šventyklos sugriovimą 585
Pranašystė kaip dovana 2004

Pranešimas

Tiesos pranešimas 1886, 2488–2489, 2495, 2512
Visuomenės komunikavimo priemonės 906, 2492–2496

Prašymas

Išklausyti prašymus 2614
Prašymas kaip maldos forma 2588
Skirtingos prašymų formos 2629

Priėmimas, sutikimas, elgesys

Apreiškimo per tikėjimą priėmimas 35, 99
Atleidimo priėmimas 1989
Dieviškojo gyvenimo priėmimas 505
Dievo gailestingumo priėmimas 1847, 1991
Dievo malonės priėmimas 2001
Dievo meilės priėmimas 2712, 2792
Dievo žodžio priėmimas 839, 1719, 2030, 2086, 2835
Evangelijos priėmimas ir įkrikščionimas 1229, 1247
Jėzaus žodžio priėmimas 528, 543, 764, 1967, 2835
Kaip elgtis su homoseksualais 2358
Kaip elgtis su kitu žmogumi 2519
Kaip elgtis su svetimšaliais 2241
Kaip elgtis su vargšais 2449
„Kas jus priima, tas mane priima“ 858
Malonės priėmimas 678, 682
Marijos priėmimas, sutikimas 148, 502, 2617
Vaikų pašaukimo priėmimas 2233

Priesaika

Atsisakymas prisiekti dėl menkų dalykų 2155
Jėzaus žodžiai: „Išvis neprisiekinėkite“ 2153
Melaginga priesaika 2150–2151
Priesaika ir Bažnyčios tradicija 2154
Priesaikos sulaužymas 2152, 2476

Priešas

Kūno mirtis kaip žmogaus „paskutinis priešas“ 1008
Mylėti savo priešus ir jiems atleisti 1825, 1933, 1968, 2262, 2303, 2647, 2844
Neapykanta priešui 1933
Žmogus artimui priešas 2259

Prietarai 2110–2111, 2138

Prievarta 1739, 2243, 2448

Prigimtis

Dieviškoji prigimtis

Dievas yra vienas savo prigimtimi 200, 202, 253
Dieviškosios prigimties vienybė 252, 650
Jėzaus dieviškoji prigimtis 449, 465, 503
Trejybė – vienos prigimties 245
Žmogus tapo dieviškosios prigimties dalininku 460, 1212, 1265, 1692, 1721, 1812, 1988, 1996

Žmogiškoji prigimtis

Bendruomenės labai artimos žmogaus prigimčiai 1882
Jėzaus žmogiškoji prigimtis 467–468, 470, 473, 503, 612
Kristus priėmė žmogiškąją prigimtį 461
Mirtinga žmogaus prigimtis 1008
Nuodėmė ir žmogaus prigimtis, linkusi į blogį 404–405, 407, 419, 978, 1250, 1426, 1707
Pašaukimas santuokai įrašytas pačioje žmonių prigimtyje 1603
Prigimtinis įstatymas ir žmogaus prigimtis 1955–1956
Valdžia remiasi žmogaus prigimtimi 1898
Visų žmonių vienoda prigimtis 1934
Žmogaus prigimčiai priklausančios teisės ir pareigos 2104, 2106, 2273, 2467
Žmogaus prigimties paskirtis 412
Žmogaus prigimties poreikis 1879, 1891
Žmogaus prigimties sužeidimas 1849
Žmogiškosios prigimties struktūra 365

Priklausomybė

Priklausomybė Kristui 1272, 1296, 2182
Priklausomybės Bažnyčiai suvokimas 1309

Prisikėlimas

Kristaus prisikėlimas žr. **Kristus**

Mirusiųjų prisikėlimas

Eucharistija – perėjimas iš mirties į gyvenimą 1524
Ką reiškia kūno prisikėlimas 990
Ką reiškia prisikelti 997
Kremavimas ir tikėjimas kūno prisikėlimu 2301
Kristaus atsimainymas kaip žmonių prisikėlimo ženklas 556
Kūnas ir siela prisikėlime 366
Laipsniškas prisikėlimo apreiškimas 992
Mirusiųjų prisikėlimą įvykdys Švenčiausioji Trejybė 989
Mirusiųjų prisikėlimo būdai 999, 1000
Mirusiųjų prisikėlimo laikas 1001, 1038
Nesupratimas ir pasipriešinimas, susijęs su prisikėlimo iš mirusiųjų tikėjimu 996
Tikėjimas kūno prisikėlimu 988–1013
Tikėjimas kūno iš numirusių prisikėlimu – pagrindinis krikščionių tikėjimo elementas 991
Tikėjimas prisikėlimu remiasi tikėjimu į Dievą 993–995
Visų mirusiųjų prisikėlimas 998

Privatinė nuosavybė

Gėrybių visuotinė paskirtis ir privatinė nuosavybė 2402–2406, 2452
Pagarba privatinei nuosavybei 2409
Teisė į privatinę nuosavybę 2211, 2401, 2403, 2406, 2411

Procesija

Procesija – liaudiškojo maldingumo forma 1674
Procesija su konsekruotomis Ostijomis 1378

Profesinės paslaptys 2491

Profesinės sąjungos 2430

Prostitucija 2355

Protas

Nuodėmė yra veiksmas, priešingas protui 1872
Protas ir aistros 1767
Protas ir Dievo pažinimas 35–39, 47, 237, 286
Protas ir dorybės 1804, 1806, 2341
Protas ir leidžiami įstatymai 1902, 1976
Protas ir prigimtinis moralinis įstatymas 1954
Protas, sąžinė ir sprendimas 1778, 1783, 1796, 1798
Protas žmogų daro panašų į Dievą 1730
Žmogaus protas ir tikėjimas 50, 156–159, 274, 1706

Protingumas

Protingumas ir prigimtinis įstatymas 1955
Protingumas ir tikėjimas 89, 143, 154, 156–159, 299
Protingumas ir žmogaus dorybės 1804
Protingumas kaip pagrindinė dorybė 1805–1806
Protingumo apibrėžimas 1806, 1835
Šventoji Dvasia ir protingumas 1095, 1101
Žmogaus protingumas kaip Dievo dovana 283
Žmogaus protingumo išraiškos 2501

Protingumas žr. **Išmintis**

Psalmės

Bendri psalmių bruožai 2589
Įvairios psalmių formos ir išraiškos 2588
Penkių knygų psalmių rinkinys 2585
Psalmės – bendruomenės malda 2585–2589
Psalmės ir liturgija 1156, 1177
Psalmių apibrėžimas 2596
Psalmių malda moko vilties ir tikėjimo 2657
Psalmių pažinimas 1176
Psalmių reikšmė 2586–2588
Psalmių tinkamumo laikas 2597
Vargdienių širdys pragysta psalmėmis 716

Puikybė 1866, 2514

Kova su puikybe 1784
Puikybės padariniai 2094, 2317, 2540, 2728

R

Rajumas, didžioji nuodėmė 1866

Rankų uždėjimas

Jėzus gydydamas uždeda rankas 699, 1504
Rankų uždėjimas kaip Sandoros ženklas 1150
Rankų uždėjimas per Sutvirtinimą 1288
Rankų uždėjimas per Šventimus 1538, 1556, 1558, 1573
Rankų uždėjimo reikšmė 699

Rasė

Diskriminacija dėl rasės 1935
Rasė kaip stabmeldystė 2113

Reformacija 406, 1400

Regėti Dievą 707

Dievo regėjimas ir palaima 1720
Laimės troškimas ir Dievo regėjimas 2548

Mirusieji ir Dievo regėjimas 1032
Palaimingasis regėjimas 1028, 1045
Pragarai ir Dievo regėjimas 633
Tyraširdžiai regi Dievą 1722, 2519, 2531
„Tyraširdžiams" pažadėta regėti Dievą 2519
Žmogaus troškimas regėti Dievą 2548–2550, 2557

Reinkarnacija 1013

Religija

Bažnyčia ir nekrikščioniškos religijos 842–843
Dievo ieškojimas visose religijose 2566
Laisvė išpažinti tikėjimą 2137
Religija ir politinė valdžia 2244
Religingumo dorybės 1807, 2095–2096, 2117, 2125, 2135, 2144
Religiniai veiksmai 1969
Socialinė krikščionių pareiga 2104–2105, 2467
Žodžiu „Tėve" į Dievą kreipiamasi daugelyje religijų 238

Religinės pareigos

Pareiga atitaisyti neteisybę ir paneigti melą 2487
Pareiga atmesti melagingą priesaiką 2151
Pareiga auklėti vaikus ir jiems padėti 2221–2231, 2252
Pareiga būti maloningiems ir gailestingiems 2298
Pareiga dalyvauti liturgijoje 1141
Pareiga derinti liturgiją su skirtingomis kultūromis 1205
Pareiga elgtis kaip Dievo vaikams 2784
Pareiga garbinti Dievą 2083, 2104–2105, 2136
Pareiga išsakyti savo nuomonę apie reikalus, susijusius su Bažnyčios gerove 907
Pareiga išsiugdyti jautrią ir teisingą sąžinę 2496
Pareiga klausyti savo sąžinės 1778
Pareiga laikytis Bažnyčios nurodymų ir nutarimų 578, 2037
Pareiga liudyti tiesą 2467, 2472
Pareiga minėti Kristaus išganomąją veiklą 1163
Pareiga padėti artimui 1932–1933, 2198, 2444, 2446
Pareiga padėti šeimai ir ją ginti 2209–2210, 2211
Pareiga prašyti Karalystės atėjimo 2817
Pareiga rodyti tėvams pagarbą 2214–2220
Pareiga skelbti Evangeliją 848, 888
Pareiga teisingai naudotis Dievo dovanomis 2820
Pareiga tėvams ir vyresniesiems 2199, 2234
Pareiga tikėti į Dievą ir liudyti tiesą 2087, 2471–2472
Pareiga vengti papiktinimo 2489

Religinis abejingumas 1634, 2094, 2128

Religinis uolumas 579

Rinkliava ir jos reikšmė 1351

Ryšys

Tikėjimas – ryšys su Dievu 150, 176, 2609, 2716

Rojus, taip pat žr. **Dangus**

Pirmasis žmogus rojuje 374–379, 1023
Rojaus reikšmė 1027
Rojus Dievo plane 1721
Žmogaus sugrąžinimas į rojų 736

Romos vyskupas žr. **Popiežius**

Romumas 716, 736, 1716, 1832

Rožinis 971, 2678, 2708

S

Sąjungos

Ekonomika ir sąjungos 2431
Sąjungos teisė 900
Sąjungų skatinimas 1882, 1893
Sudaromos sąlygos sąjungoms 1928, 1943, 2211

Sakykla 1184

Sakramentalijos 1667–1676

Pasauliečiai vadovauja sakramentalijoms 1669
Sakramentalijų apibrėžimas ir reikšmė 1667, 1677
Sakramentalijų bruožai 1668, 1670
Sakramentalijų formos 1671–1673, 1678

Sakramentas

Bažnyčia kaip sakramentas 747, 774–776, 780, 1045, 1108, 1140
Bažnyčios sakramentinė misija 738–740, 1132
Dievo žodis būtinas sakramentams 1122, 1133
Eucharistija – „sakramentų sakramentas" 1211, 1324, 1374
Įkrikščioninimo sakramentai 1212, 1275, 1425, 1533
Kristaus buvimas sakramentuose 1088, 1127, 1509
Nekartojami sakramentai 698
Pakrikštytojo teisė priimti sakramentus 1269
Per sakramentus visiems nariams perduodamas Kristaus gėris 947
Sakramentai – „galios", kurios eina iš Kristaus kūno 1116
Sakramentai – Bažnyčios vienybės saitai 815
Sakramentai – didingi Dievo darbai Naujojoje Sandoroje 1116
Sakramentai – Dievo atleidimo ženklas 2839
Sakramentai – veikiančios Šventosios Dvasios veiksmai 1116
Sakramentai apima svarbiausius krikščionio gyvenimo tarpsnius 1210
Sakramentai augina Kristaus narius ir gydo 798
Sakramentai Bažnyčioje: „per ją" ir „jai" 1118
Sakramentai būtini išganymui 1129
Sakramentai Senosios Sandoros ženkluose 1150
Sakramentinė ekonomija 1076
Sakramentinis momentas liturginėje katechezėje 1074–1075
Sakramentų apibrėžimas, reikšmė ir tikslai 774, 1084, 1131
Sakramentų bendrystė 950
Sakramentų skaičius 1113, 1117
Sakramentų tikslai 1123, 1680
Sakramentų veiksmingumas 1127
Sakramentus įsteigė Kristus 1114

Sakramentų doktrina

Amžinojo gyvenimo sakramentų doktrina 1130
Bažnyčios sakramentų doktrina 1117–1121
Išganymo sakramentų doktrina 1127–1129
Kristaus sakramentų doktrina 1114–1116
Tikėjimo sakramentų doktrina 1122–1126

Sakramentų padariniai

Gydymo sakramentai 1420–1421
Nuodėmių atleidimo sakramentai 977, 987
Per sakramentus krikščionys tampa Dievo vaikais 1692
Per sakramentus Kristaus kūno nariams perduodama Šventoji Dvasia 739
Sakramentai veiksmingi pačiu sakramentinio veiksmo atlikimo faktu 1128

Sakramentais stiprinamas tikėjimas 1133
Sakramentai užtikrina krikščionių vienybę 1126
Sakramentai, suteikiantys sakramentinę „žymę" 698, 1121
Sakramentai suvienija su Kristumi 790, 950
Sakramentinės malonės 2003
Sakramentus įsteigė Kristus savo malonei dalyti 1084, 1127, 1131
Šventimų ir Santuokos sakramentai skirti žmonių išganymui 1534–1535

Švenčiausiasis Sakramentas

Kristus Švenčiausiajame Sakramente 1374
Švenčiausiojo Sakramento adoracija ir garbinimas 1178, 1183, 1418, 2691

Sakramentinė žymė, taip pat žr. **Antspaudas**

Sakramentinė Krikšto žymė 698, 1121, 1272, 1273, 1280
Sakramentinė Sutvirtinimo žymė 698, 1121, 1304–1305, 1317
Sakramentinė Šventimų žymė 698, 1121, 1563, 1570, 1581, 1583
Sakramentinė vyskupo konsekracijos žymė 1558

Sandoros skrynia

Dievo tautos malda ir Sandoros skrynia 2578, 2594
Išganymo simbolis ir Sandoros skrynia 2130
Sandoros lentelės ir Sandoros skrynia 2058

Santuoka

Apaštalas Paulius kalba apie santuoką 1616
Ištuoka ir nauja civilinė sąjunga 1650
Jėzus kalba apie santuoką 1612–1615
Laisvė sudaryti santuoką 1625, 1628–1629
Lytiškumas santuokoje 2360–2362
Mišri santuoka ir kulto skirtumas 1633–1637
Nuodėmės įtaka santuokai 1606–1608
Santuoka – Kristaus ir Bažnyčios Sandoros ženklas 1617
Santuoka Dievo plane 1601
Santuoka Įstatymo pedagogijoje 1609–1611
Santuoka kūrinijos tvarkoje 1603–1605
Santuoka Šventajame Rašte 1602
Santuokinė ištikimybė 1646, 1648–1649, 2364
Santuokinė meilė 1643
Santuokinio gyvenimo skaistumas 2349
Santuokos atsisakymas 1618
Santuokos didybė 1603
Santuokos įvykdymas 1640
Santuokos niekinumas 1629
Santuokos padariniai 1638–1642
Santuokos ryšys yra išskirtinis ir visam gyvenimui 1638

Nusižengimai santuokos kilnumui 2380–2391

Ikisantuokiniai santykiai 2391
Ištuoka 2382–2386
Kraujomaiša 2388
Laisvoji sąjunga ir konkubinatas 2390
Poligamija 1645, 2387
Svetimavimas 2380–2381

Santykiai prieš santuoką 2391

Santuokinė ištikimybė 1646–1651, 2364–2365

Ištuoka ir paliktojo sutuoktinio ištikimybė Santuokos sakramentui 2386
Konkubinatas ir santuokinė ištikimybė 2390
Santuokinės ištikimybės liudijimas 1611, 2223
Santuokinės ištikimybės motyvai 1647–1648
Santuokinės ištikimybės reikalavimas 1643–1644, 1646, 2363

Santuokinės ištikimybės reikšmė 2365
Separacija ir santuokinė ištikimybė 1649
Šventosios Dvasios dovana 1624

Santuokos neišardomumas 1610–1611, 1615, 1643–45, 1647, 2364

Ištikima sutuoktinių meilė 1646–1648
Niekinė santuoka 1629
Santuokinė sutartis 1625
Santuokinio sutikimo reikšmė ir prigimtis 1627–1628
Santuokinis ryšys 1639–1640
Santuokinis sutikimas – būtinas elementas 1626
Santuokinis sutikimas kaip santuokos neišardomumo pagrindas 601, 1627, 2367
Santuokos neišardomumas Jėzaus žodžiais 1614–1615
Sutuoktinių meilė reikalauja santuokos neišardomumo 1644
Tikėjimo perdavimas namų Bažnyčioje 1656
Vienybė ir santuoka Senajame Testamente 1610–1611

Santuokos sakramentas 1601–1658

Mišri santuoka ir kulto skirtumas 1633–1637
Pasirengimas Santuokai 1632
Santuoka, iškelta į sakramento garbę 1601
Santuokos bažnytinė forma 1630–1631
Santuokos sakramentas stiprina krikščionis 1535
Santuokos sakramento malonė 1641–1642
Santuokos sakramento vaisiai 1638–1640, 2365
Santuokos šventimas 1621–1624, 1627

Santuokos tikslai

Bendradarbiavimas su Kūrėju 372
Gyvybės perdavimas 372, 2363
Santuoka kaip žmogaus pašaukimas 372, 1604–1605
Santuokos sakramentas skirtas kitų žmonių išganymui 1534
Sutuoktinių gerovė 1660
Vaikų gimdymas ir auklėjimas 1652–1653, 2366

Vaisingumas 2366–2372, 2373–2379

Atvirumas palikuonims 1652–1654
Laikini susilaikymai ir kontracepcija 2370
Nevaisingumas – didelis skausmas 2374
Nevaisingumas ir moksliniai tyrimai 2375–2377
Nevaisingumas ir santuokinio gyvenimo reikšmė 1654
Vaikai – dovana 2378
Vaisingumas – Dievo Kūrėjo meilės bendradarbiavimas 2367
Vaisingumas ir gyvybės pradėjimo reguliavimas 2368
Vaisingumas ir įvaikinimas 2379

Savitvarda – ilgas nuolatinis darbas 2342

Savižudybė 2280–2283, 2325

Sąžinė 1776–1802

Apibrėžimas ir reikšmė 1776, 1778, 1795
Atsakomybė už veiksmus ir sąžinė 1781
Atsisakymas naudoti ginklą paklūstant sąžinei 2311
Atsivertimas ir sąžinė 1435, 1453, 1797, 1848
Dieviškasis įstatymas ir sąžinė 1706, 1776, 1778, 1786–87
Elgesys, pasirinkimas ir sąžinė 1786–1789, 1799
Išganymas ir sąžinė 847
Išgirsti sąžinės balsą 1779, 1800
Klaidingas sprendimas ir sąžinė 1790–1794, 1801

Masinės visuomenės komunikavimo priemonės ir sąžinė 2496
Moralinis atlyginimas ir sąžinės pareiga 2487
Nuodėmė ir nusižengimas teisingai sąžinei 1849, 1860, 1865
Nuodėmių atleidimas ir sąžinė 1454, 1468, 1493, 1496
Protingumas ir sąžinė 1806
Sąžinės balsas 33, 46, 1706, 1776, 1779, 1795, 2071
Sąžinės laisvės teisė 1782
Sąžinės sprendimas 1777, 1800
Sąžinės ugdymas 1783–1785, 1798, 1802
Teisė elgtis pagal sąžinę 1786–1789, 1799, 1907, 2106, 2242, 2256
Teisės, pareigos ir sąžinė 912
Tikėjimas ir sąžinė 160, 162, 1802
Valdžia ir sąžinė 1903
Žmogaus asmens kilnumas ir sąžinė 1700, 1780, 2524
Žmonių veiksmų moralumas ir sąžinė 1749, 1751, 1796

Sąžinės patikrinimas, taip pat žr. **Atgaila ir Sutaikinimas**

Sąžinės patikrinimas kaip atsivertimo kelias 1427–1429, 1435
Sąžinės patikrinimas prieš priimant sakramentus 1385, 1454, 1456, 1482, 1779

Schizma 817–819, 2089, taip pat žr. **Erezija, Apostazija**

Sekmadienis žr. **Viešpaties diena**

Sekminės

Sekminės – Šventosios Dvasios išliejimo diena 696, 731, 1287, 2623
Sekminės – viešo Kristaus pasirodymo diena 767, 1076
Sekminės – visos Trejybės apreiškimo diena 732

Sekti Kristumi 520, 618

Atgailos kelias – sekti Kristumi 1435
Sekimo Kristumi padariniai 1694
Sekti Jėzumi reiškia gyventi Tiesos Dvasia 2466
Sekti Kristumi – pirmasis krikščionio pašaukimas 2232, 2253
Sekti Kristumi pašvęstajame gyvenime 916, 918, 923, 932, 1618

Senasis Testamentas, taip pat žr. **Šventasis Raštas, Senoji Sandora**

Bažnyčios slėpinys Senajame Testamente 753
„Kanonas“ ir Senasis Testamentas 120
Katechezė atskleidžia tai, ką slėpė Senojo Testamento raidė 1094
Liga ir Senasis Testamentas 1502
Liturgija ir Senasis Testamentas 1093, 1349
Malda ir Senasis Testamentas 2568, 2569, 2585, 2596, 2630
Pagarba Senajam Testamentui 61, 123, 138
Pažadų išpildymas ir Senasis Testamentas 122, 528, 652, 1067
Senajame Testamente pranašas skelbė Mesiją 1286
Senajame Testamente skelbiama, kad Dievas Tėvas yra tiesos šaltinis 684, 2465
Senojo ir Naujojo Testamentų vienybė 128, 129, 140
Senojo Testamento teofanija 697
Senojo Testamento vertė 121
Simboliniai atvaizdai Senajame Testamente 2130
Šventoji Dvasia ir Senasis Testamentas 702
Teisiniai nuostatai Senajame Testamente 2449
Titulas „Dievo Sūnus“ ir Senasis Testamentas 441
Trejybė, Jos kuriamoji veikla ir Senasis Testamentas 292

Trejybės slėpinys ir Senasis Testamentas 237

Senatvė

Šeima ir rūpestis senais žmonėmis 2208
Tarnavimas seniems žmonėms 2186

Senoji Sandora

Abraomas ir Sandora 72, 992, 2571
Amžinoji Sandoros vertė 121
Dekalogas ir Sandora 2057, 2077
Dievas ir Sandora su Jo tauta 238, 781, 1102, 1612, 2058
Duonos ir vyno aukojimas Sandoroje 1334
Įstatymas ir Sandora 346, 709, 2060–2063, 2070
Kunigystė ir Sandora 1539, 1542, 1544
Liturgija ir Sandora 1093, 1156
Malda ir Sandora tarp Dievo ir žmogaus 2564, 2567, 2569, 2713, 2795, 2829, 2841
Pasirengimas Kristaus atėjimui ir Sandora 522, 762
Pirmavaizdžiai ir Sandora 1217, 1223, 1544
Sandoros įsakymai ir prasmė 2061–2063
Sandoros ženklai ir simboliai 1145, 1150–1152, 1334
Sinajaus Sandora 62, 204, 2810
Šabas kaip Sandoros ženklas 2171
Širdis – Sandoros vieta 2563
Žmogus kviečiamas į Sandorą su Kūrėju 357

Separacija 2383, taip pat žr. **Ištuoka**

Siela

Dieviškosios dorybės įliejamos į tikinčiųjų sielą 1813
Dievo žodis – maistas sielai 127, 131
Dvasia, siela ir kūnas 367
Dvasinės sielos ženklai 33
Eucharistija pripildo sielą malonės 1323, 1402
Eucharistijoje yra Kristaus kūnas ir kraujas išvien su Jo siela ir dievyste 1374
Galutinis sielos likimas 1021, 1051
Krikštas ir Sutvirtinimas įspaudžia sieloje ženklą 1280, 1304, 1317
Kristaus siela 466, 467, 470–472, 624–626, 630, 632, 637, 650
Kristus – sielų gydytojas 658, 1421, 1509
Kūnas ir siela 362–364
Kūno ir sielos garbingumas 1042, 1052
Malda ir siela 2559, 2562, 2590, 2700, 2703, 2709
Malda ir vėlės skaistykloje 1498
Marija su kūnu ir siela paimta į dangų 966, 972, 974
„Mylėk Viešpatį Dievą... visa siela“ 2055, 2083
Nuodėmė ir jos įtaka sielai 400, 403, 1035, 1456, 1863
Prigimtinis įstatymas įrašytas žmogaus sieloje 37, 1954
Prisikėlimas, kūno ir sielos susijungimas 990, 997, 1005, 1016
Sakramentai ir atleidimas, sielos pagydymas 978, 981, 1520
Sielos kūrimas 33, 366, 382
Sielos reikšmė 363
Sielų išganymas 95, 1023, 1053, 2032, 2264, 2280, 2420, 2458
Šventoji Dvasia – mistinio kūno siela 809
Žmogaus kūno ir sielos vienybė 327, 362, 364–365, 382, 992, 1004, 1060, 1503, 2332
Žmogus apdovanotas siela 1934

Silpnumas

Dievo tariamo silpnumo slėpinys 272
Šventosios Dvasios pagalba įveikiant žmogaus silpnumą 741, 2630
Šventųjų užtarimas kaip pagalba dėl žmogiškųjų silpnybių 956, 1053

Žmogaus silpnybės ir įkrikščioninimo sakramentai 978, 1264, 1426
Žmogaus silpnumas ir Dievo visagalybė 268, 1508
Žmogiškosios silpnybės ir Jėzus 517, 540, 1505, 2602
Žmogiškosios silpnybės ir kunigai 1550

Simboliai, taip pat žr. **Ženklas**

Jėzaus simboliniai veiksmai 1151
Liturginiai simboliai 1145, 1150, 1189
Senojo Testamento simboliai 522, 697
Ženklai ir simboliai žmonių gyvenime 1146, 1148, 1152

Simonija 2118, 2121

Sinedrionas 591, 596

Sinodas 887

Skaistykla 1030–1032, 1472

Skaistumas

Nusižengimas skaistumui 2351–2356, 2396
Pašaukimas į skaistumą 2337, 2348, 2394
Pašvęstasis gyvenimas ir skaistumas 915, 944
Santuokinis skaistumas ir Santuokos sakramentas 2365, 2368
Sekimas paskui Kristų ir skaistumas 2053
Skaistumas ir draugiškumas 2347
Skaistumas ir homoseksualumas 2357–2359
Skaistumas ir Kryžius 2345, 2348, 2355
Skaistumas ir luomai 2348–2350
Skaistumas ir meilė 2346
Skaistumo augimas 2343
Skaistumo nauda 2339, 2341, 2344, 2346, 2395
Skaistumo reikšmė 2395
Susivaldymas ir skaistumas 2341
Sužadėtinių skaistumas 1632, 2350
Šventoji Dvasia ir skaistumas 1832, 2345
Tyros širdys ir skaistumas 2518, 2520, 2532

Skaitinių knyga 1154

Skausmas, kančia

Eutanazija kaip tikslas nutraukti kančias 2277
Gimdymo skausmai 1607, 1609
Kančia kaip gimtosios nuodėmės padarinys 1521
Palengvinamos mirštančiojo kančios 2279
Rojuje nebuvo kančios 376
Skausmas lydi širdies atsivertimą 1431, 1490
Skausmo priėmimas 1435, 1460
Žmogaus kančios patyrimas 164, 272, 385

Skelbimas

Apaštalų skelbimas 76–77
Dievo žodis maitina skelbimą 132
Jėzaus skelbimas 1151, 1716
Kristaus prisikėlimas pagrindžia skelbimą 651
Skelbimo laikas 875, 1122
Skelbimo padariniai 94

Slėpinys

Bažnyčios slėpinys 770–776
Bažnyčios vienybės slėpinys 813–816
Blogio egzistavimo slėpinys 309, 385, 395
Dievo slėpinys 42, 206, 234, 1028, 2779
Kristaus slėpinys 280, 512–560, 639, 654, 1067
Kūrimo slėpinys 287, 295–301
Tikėjimo slėpinys 2558
Žmogaus išganymo slėpinys 122
Žmogaus slėpinys 359

Smilkymas 1154

Smurtas, prievarta

Melas yra tam tikra prievarta 2486

Naudos ieškojimas kursto smurtą 2316
Pagarba žmogaus gyvybei ir smurtas 2260, 2297
Seksualinė prievarta 2356
Smurtas kaip nuodėmės padarinys 1869, 2534
Smurtas Kristaus kančios metu 1851
Smurtas neša griuvėsius ir mirtį 2306
Smurto sunkumas 1858

Socialinis Bažnyčios mokymas 2419–2425

Istorija Evangelijos šviesoje, atskleista socialiniame moksle 2421–2422
Kriterijai sprendimams priimti socialiniame mokyme 2423–2425
Papildomos socialinio mokymo tiesos 2419–2422
Socialinio mokymo „žemiškasis" aspektas 2420

Socializacija 1882–1883

Solidarumas

Krikščioniškas solidarumas 1942, 2850
Malda ir solidarumas 2831
Nuodėmė kėsinasi į žmonių solidarumą 1849
Nuosavybė ir žmonių solidarumas 2402
Solidarumas – tikros ir teisingos informacijos padarinys 2495
Solidarumas Bažnyčioje 1942
Solidarumas kaip pagarba žmogaus kilnumui 2407
Solidarumas kyla iš brolybės 1939
Solidarumo apibrėžimas 1948
Solidarumo formos 1940–1941
Žmogiškas solidarumas 361
Žmonių solidarumą pagrindžia šventųjų bendrystė 953

Sostas 1137

Sporto laimėjimai 2289

Stabmeldystė, stabai

Draudimas gaminti stabus 2129
Išvadavimas iš pasaulio stabmeldystės 2097
Kūno kultas 2289
Pinigai kaip stabas 2424
Stabmeldystė kaip iškrypimas 2114
Stabmeldystė kaip nuodėmė 1852
Stabmeldystė kaip prietarai 2138
Stabmeldystės apibrėžimas ir reikšmė 2112
Žinomumas ir turtai – nūdienos stabai 1723

Stalas

Altorius – Viešpaties stalas 1182, 1383
Jėzus sodina nusidėjėlius prie savo stalo 1443
Valgio laiminimo prasmė 2834

Stebuklas

Kristaus mokinių stebuklai 434
Kristaus stebuklai ir jų, kaip ženklų, reikšmė 548–549, 1335
Kristaus stebuklai kaip Jo dievystės ženklas 515
Kristaus stebuklų reikšmė 156, 547, 1335
Stebuklų dovana 2003

Sterilizacija 2399

Streikas 2435

Struktūros

Nuodėmės struktūros 1869
Visuomeninės struktūros 408, 2286

Suaugusieji

Suaugę vaikai ir šeimos gyvenimas 2214, 2218, 2230
Suaugusiųjų įkrikščioninimas 1233, 1247
Suaugusiųjų katechezė 5, 2688
Suaugusiųjų katechumenatas 1232, 1233
Suaugusiųjų krikštas 1247

Subsidiarumas 1883, 1885, 1894, 2209

Substancija

Dievas, Trys Asmenys, viena substancija 200, 202, 255
„Substancija" (esmė arba prigimtis) vartojama dieviškosios Būties vienybei nusakyti 252
Sūnus yra vienos substancijos su Tėvu 465
Žodžio „substancija" reikšmė 252

Sukčiavimas

Papiktinimą keliantis sukčiavimas 2286
Sukčiavimo pasmerkimas 1916, 2409
Sukčiavimo šaknys 2534

Sukūrimas

Apaštalų tikėjimo simbolis liudija Dievą Kūrėją 325–327
Dievas kaip pasaulio Kūrėjas 317, 337
Dievo Apreiškimas ir sukūrimas 287–289, 337
Dievo įžvalgumas ir kūrinija 216, 301, 314
Dievo planas ir sukūrimas 257, 280, 315, 759, 1066
Gimtoji nuodėmė ir kūrinija 400, 1608
Katechezė apie sukūrimą 282–289
Kristaus santykis su sukūrimu 792, 2105, 2637
Kūrinija kaip palikimas žmogui 299
Kūrinijos gražumas ir gerumas 299, 341, 353, 1333
Kūrinijos tobulėjimas 302, 307, 310, 378
Malda ir sukūrimas 2569, 2793
Naujoji kūrinija Kristuje 315, 374
Padėka Dievui už sukūrimą 1352, 1359–1360
Pagarba kūrinijos integralumui 354, 2415–2418
Pasaulis sukurtas ir palaikomas Kūrėjo meilės 421
Per kūriniją pažįstamas Dievas 31, 32, 1147, 2500
Santuoka kūrinijos tvarkoje 1603–1605
Septintoji diena ir kūrimas 2169, 2190
Sukūrimo atbaigimas 668, 1015
Sukūrimo reikšmė 326
Sukūrimo tikslai ir priežastys 293–294, 314, 319, 353, 358
Sukurtosios gėrybės skirtos visai žmonijai 299, 2402, 2452
Šventoji Dvasia ir kūrimas 243, 291, 703
Trejybė ir kūrinija 258, 290–292, 316
Žmogaus darbas kaip kūrimo darbo tąsa 2427, 2460
Žmogaus kilnumas ir sukūrimas 1700
Žmogaus santykis su sukūrimu 343, 355, 396, 1469

Sulaikymas nuo karo 2315

Sūniškas pasitikėjimas

Jėzaus, besimeldžiančio Tėvui, sūniškas pasitikėjimas 2610, 2778
Malda „Tėve mūsų" ir sūniškas pasitikėjimas 2777–2778, 2797, 2830
Malda ir sūniškas pasitikėjimas 2734, 2741
Pasitikėjimo išbandymas 2756

Supratimas

Supratimas kaip Šventosios Dvasios dovana 1303, 1831

Susilaikymas

Malda ir susilaikymas 2520
Susilaikymas ir Dvasios vaisiai 1832
Susilaikymas ir ištuoka 1650
Susilaikymas ir skaistumas 2349
Susilaikymo padariniai 2340
Sužadėtinių susilaikymas 2350
Vaisingumas ir susilaikymas 2370

Susilaikymas rengiantis liturginėms šventėms 2043

Susimąstymas

Apmąstymas meldžiantis 2708
Susimąstymo laikas 1779

Susirinkimas

Bažnyčia kaip žmonių susirinkimas 541, 751–752, 771, 777–778
Dalyvavimas susirinkime 1141, 1372, 2178
Eucharistinis susirinkimas 1329, 1348, 1383, 1566, 2777
Katechezė ir susirinkimas 9
Liturginis susirinkimas 752, 1097, 1102, 1144, 1167, 1193, 2760
Malda ir susirinkimas 2585–2586, 2589
Sekmadieninė sueiga 1167, 1174, 2188
Susirinkimo pasirengimas liturgijai 1098, 1112, 1154, 1236, 1688
Susirinkusiems vadovauti 1184, 1348
Šventoji Dvasia, veikianti susirinkime 1092, 1112
Šventųjų susirinkimas 946, 1372, 2006
Tikėjimas ir susirinkimas 167, 250
Tikėjimo simbolis ir susirinkimas 192
Vyskupų kolegija ir susirinkimas 884, 887, 891
Žmonių susirinkimas 1880

Susiskaldymas

Krikščionių susiskaldymo padariniai 855
Krikščionių susiskaldymo priežastis 821
Malda „Tėve mūsų" kaip bendrasis gėris nepaisant nesutarimų 2791–2792
Mokinių nesutarimai 1336
Žydų vyresnybės nesutarimai dėl Jėzaus 595–596
Žmonių skirtingumą naikinanti mistinio kūno vienybė 791, 866

Susitarimas, sutartis

Ekonominiai reikalai, sutartys ir gera valia 2410
Žmonių bendruomenių valdymas ir susitarimų laikymasis 2213

Susitikimas

Dievo ir žmonių susitikimas 1153, 2299, 2560, 2563, 2567, 2591, 2626, 2710
Liturgija – Kristaus ir Bažnyčios susitikimas 1097
Susitikimas su Jėzumi 529, 995, 1021

Susivaldymas

Laikinųjų gėrybių troškimas ir susivaldymas 2407
Skaistumas priklauso nuo susivaldymo dorybės 2341, 2517, 2521
Susivaldymas kaip pagrindinė dorybė 1805
Susivaldymo apibrėžimas 1809
Susivaldymo nauda 1838, 2290

Sutaikinimo sakramento paslaptis 1467, 2490

Sutikimas žr. **Priėmimas**

Sutuoktiniai žr. **Santuoka, Ištuoka**

Sutvirtinimas arba krizma 1285–1321

Būvis, būtinas Sutvirtinimui priimti 1310, 1318–1319
Išganymas ir Sutvirtinimas 1286–1292
Kas gali priimti Sutvirtinimo sakramentą 1306–1311
Liudijimas ir Sutvirtinimas 2472
Naujasis Įstatymas ir Sutvirtinimas 1210
Pasauliečių apaštalavimas ir Sutvirtinimas 900, 941
Pasirengimas Sutvirtinimui ir tikslai 1309
Sutvirtinimo reikšmė 1289
Sutvirtinimo ženklas 698, 1121, 1304–1305, 1317
Tikinčiųjų kunigystė ir Sutvirtinimas 1546
Tinkamas amžius Sutvirtinimui 1307–1308

Sutvirtinimas ir sakramentai

Įkrikščioninimas ir Sutvirtinimas 695, 1212, 1275, 1285, 1533

Sutvirtinimo apeigos 1297–1301

Patepimas 695, 1242, 1291, 1294, 1300, 1523
Rankų uždėjimas 1288
Sutvirtinimas teikiamas vieną kartą 1304
Sutvirtinimo globėjas ir globėja 1311
Sutvirtinimo teikėjas 1312–1314, 1318
Sutvirtinimo ženklai ir apeigos 1293–1301, 1320
Šventimas atskirtas nuo Krikšto 1233, 1290, 1321
Šventoji krizma 1297
Viešpaties maldos perdavimas Sutvirtinimo metu 2769

Sutvirtinimo padariniai

„Antspaudas" ir Sutvirtinimas 698, 1121
Dvasios išliejimas 1302
Krikšto malonės padidinimas 1303, 1316
Sutvirtinimo neišdildomas ženklas 1304–1305, 1317

Sužadėtiniai

Sužadėtinių skaistumas, susilaikymas ir ištikimybė 2350
Sužadėtuvės – pasirengimas santuokai 1632

Sveikata

„Gydykite ligonius" – Bažnyčios užduotis 1509
Intervencija į žmogaus embrioną siekiant pagerinti jo sveikatą 2275
Melstis už sveikatą 1512
Pagarba sveikatai 2288–2291
Sveikatos apsauga 2211
Sveikatos atgavimas kaip Ligonių patepimo sakramento padarinys 1532

Sveikinimas Jėzaus, žengiančio į Jeruzalę 559

Svetimavimas

Svetimavimas ir Dievo įsakymas 2052, 2055, 2196
Svetimavimas ir geismas 2336, 2528
Svetimavimas ir ištuoka 1650, 2384
Svetimavimas ir nusižengimai santuokos kilnumui 2380–2381
Svetimavimas ir žmogaus širdis 1853, 2517
Svetimavimo apibrėžimas 2380
Svetimavimo sunkumas 1756, 1856, 1858, 2380, 2400

Svetimšaliai 2241

Atviri keliai gauti darbą 2433
Valdžios pareigos svetimšaliams 2241

Svetingumas 1971

Š

Šabas

Jėzaus mokymas apie šabą 582
Poilsis ir šabo dienos šventumas 2168–2173, 2189
Sekmadienis – šabo atbaigimas 2175–2176, 2190
Šabas – šešių dienų darbo pabaiga 345
Šabas yra Izraelio įstatymų šerdis 348

Šeima, taip pat žr. **Santuoka**

Atvirumas palikuonims 1652–1654
Bažnyčia kaip Dievo šeima, Kristaus šeima 1, 759, 764, 959, 1655, 2233
Daugiavaikė šeima kaip Dievo palaimos ženklas 2373
Dievo šeima 2232
Jėzaus šeima 533, 564
Krikščioniška šeima 2204–2206
Krikštu gauta kunigystė 1657
Malda šeimoje 2183, 2685, 2691, 2834
Nesusituokę žmonės 1658

Pagarba vaikų pašaukimui 2232–2233
Pasirengimas kurti šeimą 1632
Pavojai, gresiantys šeimai 2436
Rūpinimasis šeimos auklėjimu 1914
Sekmadienis skiriamas šeimai 2186
Šeima – privilegijuota bendruomenė 2206
Šeima Dievo plane 2201–2203
Šeima ir Dievo karalystė 2232
Šeima ir ketvirtas įsakymas 2197–2200
Šeima kaip namų Bažnyčia 1655–1658, 1666, 2204–2205, 2685
Šeima kaip pirminė visuomenės gyvenimo ląstelė 1882, 2207
Šeima kaip Tėvo kuriamojo darbo aidas 2205
Šeima kaip Trejybės paveikslas 2205
Šeimos idėjos griovimas 2390
Šeimos pareigos jauniems ir seniems 2208
Šeimos socialinė apsauga 2209–2211
Šeimos struktūra, prigimtis ir tikslai 2201–2203, 2249, 2363
Teisė kurti šeimą 1908
Tėvų pareigos šeimoje 2221–2226
Tėvų teisės šeimoje 2229–2230
Vaikų auklėjimas ir pagarba jiems 2221–2224, 2228–2230
Vaikų evangelizacija 2225–2226
Vaikų pagarba tėvams 2214–2220
Vaikų pareigos šeimoje 2214–2220

ŠEOLAS 633

ŠĖTONO KARALYSTĖ 550

„ŠIANDIEN“

Dievo ir maldos „šiandien“ 1165, 2659–2660, 2836

ŠIRDIS

Aistros ir jų pradžia širdyse 1764
Atvira tikėjimui širdis 89
Bažnyčios širdis 1407
Besimeldžiančios širdies perkeitimas 2739
Dievas kreipia širdis kaip Jam patinka 269
Dievas pažįsta žmogaus širdį 473, 1586
Dievas tiesiogiai paliečia ir veikia žmogaus širdį 1742, 2002, 2070, 2072
Dievo meilė ir žmogaus širdis 733, 2658
Dievo valia ir širdies sutikimas 2611
Evangelinis įstatymas ir žmogaus širdis 1776, 1965, 1968, 1984
Įsikūnijusio Žodžio širdis 478, 766, 1419, 1439
Jėzaus širdies garbinimas 2669
Kristaus širdis ir Šventasis Raštas 112, 2599, 2603
Malda ir širdis 2562, 2588, 2655, 2700, 2710, 2721, 2800
Meilė Dievui iš visos širdies 201–202, 1809, 2055, 2083
Nuodėmė ir žmogaus širdis 1850, 1853, 1855, 1873, 1963, 2336, 2528
Nuolankus širdies budėjimas 2729–2733, 2849
Prigimtinis įstatymas ir žmogaus širdis 1955–1956, 1958, 2070
Sąžinės ugdymu širdžiai teikiama ramybė 1784, 2302
Širdies kietumo padariniai 643, 1610, 1614, 1859, 2840
Širdies neturtas kaip kelias į Dangaus karalystę 2544–2547
Širdies nuolankumo padariniai 544, 570
Širdies reikšmė 368, 2563, 2710
Širdis kaip tiesos Sandoros ir susitikimo vieta 2563, 2710
Šventoji Dvasia atnaujina žmogaus širdį 715
Šventoji Dvasia kaip pagalba žmogaus širdžiai 2712, 2767
Šventoji Dvasia, esanti širdyje 683, 689, 742, 782, 1082, 1296, 1303, 2671
Tyros širdies keliami reikalavimai ir padariniai 298, 1720, 1728, 1990, 2517–2519, 2530–2533, 2621

Visus ir kiekvieną atskirai mylinti Jėzaus širdis 478
Žmogaus širdies svyravimai 401, 582
Žmogaus širdžiai būdingi dalykai 1432, 1697, 1725, 1809, 1818, 2551

Šlovė

Apaštalai ir Dievo šlovė 241
Bažnyčia šlovina Dievą 434, 824, 1204, 2639
Jėzaus pašlovinimas 124, 312, 429, 663, 1335

Šlovinimas

Eucharistija kaip dėkojimas Tėvui ir Jo pašlovinimas 1358–1361
Gyvenimas paskirtas Dievui šlovinti 920, 2687
Kūrinijos grožis kaip šlovinimo himnas 32
Pašlovinimo palaiminimai 1081, 1671
Psalmės kaip šlovinimas 2585, 2589
Šlovinimo malda 2098, 2639–2643
Šlovinimo reikšmė 2639

Šmeižtas 2477, 2479, 2507

Švelnumas

Dievo švelnumas 239, 295, 2335
Sutuoktinių švelnumas 1611, 2350

Šventasis

Bažnyčia kaip šventųjų bendrystė 946–959, 960–962, 1331
Bendrystė su šventaisiais 957
Pagarba šventiesiems 61
Šventieji – Bažnyčios atsinaujinimo šaltinis ir pradžia 828
Šventieji – šventumo pavyzdys 2030
Šventojo vardas krikščioniui 2156
Šventųjų atminimas 1173, 1195
Šventųjų gerų darbų vertė 1477
Šventųjų kanonizavimo reikšmė 828
Šventųjų minėjimas liturginiais metais 1172
Šventųjų paveikslai 1161
Šventųjų užtarimas 956, 2683
Šventuosiuose spindi Bažnyčios šventumas 867

Šventasis Raštas, taip pat žr. **Senasis Testamentas, Naujasis Testamentas**

Dievas – Šventojo Rašto autorius 105, 136
Evangelijos 125, 127, 139
Evangelijų sudarymo etapai 126
Kristus – pagrindinis Naujojo Testamento objektas 124, 127
Malda „Tėve mūsų" kaip Šventojo Rašto centras 2763, 2774
Pagarba Šventajam Raštui 103
Senasis Testamentas išsipildė Kristuje 2763
Senasis Testamentas yra neatskiriama Šventojo Rašto dalis 121, 123
Senojo Testamento tikslai ir reikšmė 122
Šventasis Raštas – Dievo žodis 104, 135
Šventasis Raštas – krikščioniškojo gyvenimo tvarkytojas 141
Šventasis Raštas ir Bažnyčios gyvenimas 131–132
Šventasis Raštas ir Tradicija 78, 80–83, 95, 97
Šventasis Raštas liturgijoje 1096, 1100
Šventasis Raštas moko tiesos 107
Šventojo Rašto „kanonas" 120, 138
Šventojo Rašto įkvėpimas ir tiesa 106–107
Šventojo Rašto skaitymas 1437, 2653
Šventųjų knygų autoriai – žmonės – yra Dievo įkvėpti 106
Trys pirmieji Pradžios knygos skyriai 289

Šventojo Rašto aiškinimas

Krikščionims turi būti plačiai atvertos durys į Šventąjį Raštą 131
Pagrindiniai Šventojo Rašto aiškinimo principai 111, 137

Senojo ir Naujojo Testamentų vienybė 128–130
Šventoji Dvasia – Šventojo Rašto aiškintoja 109–111
Šventojo Rašto aiškinimo prasmės: žodinė, dvasinė, alegorinė, moralinė, anagoginė 115–119
Šventojo Rašto egzegezė 109, 119
Šventojo Rašto studijos 132–133
Šventojo Rašto teisingas aiškinimas 112–114, 121–125

Šventojo Rašto skaitymas

Būtinybė skaityti Šventąjį Raštą 133, 2653
Šventojo Rašto skaitymas ir sakramentai 1154, 1480, 1482
Šventojo Rašto skaitymas katechezėje 129
Šventojo Rašto skaitymas liturgijoje 1093, 1177
Šventojo Rašto skaitymas šeimoje 2205

Šventė

Dangaus liturgija kaip šventė 1136
Eucharistija ir šventės 1389, 1391, 2042
Pasirengimas liturginėms šventėms 2043
Sekmadienis – visų dienų ir visų švenčių pirmoji 2174
Švenčių šventimas 2180, 2187–2188, 2193
Velykos – švenčių šventė 1169
Žydų šventės ir Jėzus 583

Šventieji paveikslai 1159–1162, taip pat žr. **Ikonos**

Šventimai 1536

Dievo pašaukimas Šventimams 1578
Kristaus buvimas Šventimuose 1548–1550
Kristus – Šventimų teikėjas 1575
Šventimai – vienas iš septynių sakramentų 1113, 1210
Šventimai ir pašventimas 1538
Šventimai kaip „apaštalų įpėdinystės“ perdavimas 1087
Šventimų atsiskleidimas 1142
Šventimų laipsniai 1593
Šventimų pirmavaizdis 1541
Šventimų tikslai ir reikšmė 1120, 1534, 2686
Žodžio „Šventimai“ reikšmė 1537–1538

Kas gali priimti Šventimų sakramentą? 1536, 1554

Kitokia tvarka galioja Rytų Bažnyčiose 1580
Niekas neturi teisės priimti Šventimų sakramentą 1578
Pasiryžusieji laikytis celibato gali priimti Šventimų sakramentą (Lotynų Bažnyčioje) 1579
Priimti Šventimų sakramentą gali tik Dievo pašauktieji 1578
Šventimų sakramentą galiojamai priima tik pakrikštytas vyras 1577
Vedę nuolatiniai diakonai 1579

Šventimų sakramento padariniai

Diakonai, sustiprinti sakramentinės malonės, tarnauja Dievo tautai 1588
Galia atleisti nuodėmes 1461
Galimybė veikti kaip Kristaus pasiuntiniui 1581
Įšventintojo nevertumas netrukdo Kristui veikti 1584
Neišdildoma Šventimų žymė 1121, 1582–1583
Panašumas į Kristų–kunigą 1585
Tvirtumo malonė kunigui 1587
Tvirtumo malonė vyskupui 1586
Veikti atstovaujant Galvai Kristui 1142, 1548

Šventimų sakramento teikimas

Pašventinimo ženklas 1538
Šventimų apeiga trims laipsniams 1573–1574
Šventimų teikimo laikas ir vieta 1572
Vyskupas – Šventimų teikėjas 1576

Trys Šventimų sakramento laipsniai 1536, 1554

Diakonatas

Diakonas ypatingu būdu susietas su vyskupu tarnavimo reikaluose 1569
Įšventinant į diakonus rankas uždeda tik vyskupas 1569
Ypatingoji žymė 1570

Kunigystė

Ypatingoji žymė 1563
Klusnumo pažado vyskupui reikšmė 1567
Kunigai dalyvauja visą pasaulį apimančioje Kristaus misijoje 1565
Kunigai į kunigijos luomą įtraukiami šventimais 1568
Kunigų misijos reikšmė 1564
Kunigų šventimams gauti reikia būti priėmus įkrikščioninimo sakramentus 1563
Patepimas 1563
Tarnystės perdavimas per vyskupus 1562

Vyskupystė

Apaštalų misijos perdavimas 1556
Šventimų sakramento pilnatvė 1557
Teisėtiems vyskupo šventimams reikalingas specialus Romos vyskupo potvarkis 1559
Vyskupo konsekracija suteikia šventinimo ir mokymo bei valdymo pareigą 1558

Šventybė

Šventybės jausmas 2144

Šventoji Dvasia

Krikščionis – Šventosios Dvasios „pateptasis" 1241
Krikščionis – Šventosios Dvasios šventovė 1197, 1265
Melstis su Šventąja Dvasia 2736, 2756
Naujasis Šventosios Dvasios Įstatymas 782
Piktžodžiavimas prieš Šventąją Dvasią 1864
Šventoji Dvasia Tikėjimo simbolyje 190
Šventoji Dvasia vienesmė su Tėvu ir Sūnumi 685, 689
Šventosios Dvasios apreiškimas 243–245, 683, 686–687
„Šventosios Dvasios atnaujinantis nuplovimas" 1215
Šventosios Dvasios atsiuntimo tikslas 1108
Šventosios Dvasios buvimas ir veikimas 1813
Šventosios Dvasios išliejimo meldimas 1083, 1196, 1299, 1353, 2670–2672
Šventosios Dvasios malonė ir nuteisinimas 1987–1995, 2003
Šventosios Dvasios troškimai 2541–2543
Šventosios Dvasios vardo reikšmė 691
Šventumo Dvasios galia kanonizavime 828
Trejybė ir Šventoji Dvasia 253–255, 263
Žmogus – Šventosios Dvasios šventovė 364, 782, 2519
Žmogus yra Šventosios Dvasios šviesos ir galios dalininkas 1704

Pranašiškas Šventosios Dvasios pažadas

Karalių laikais ir tremtyje 709–710
Kūrime 703–704
Laikų pilnatvėje 717–730
Mesijo ir Jo Dvasios laukimas 711–716
Nuo pradžios 702
Pažadas Abraomui 705–706
Per Jėzų Kristų 727–730
Per Joną Krikštytoją 717–720
Per Mariją 721–726
Sekminių dieną 731–732
Teofanijose 707–708

Šventoji Dvasia ir Bažnyčia 738–741

Apaštalams ir apaštalų įpėdiniams perduota Šventoji Dvasia 1087

Bažnyčia – Šventosios Dvasios šventovė 797–801
Naujasis, arba Evangelijos, įstatymas kaip Šventosios Dvasios malonė 1965–1966
Šventoji Dvasia – Bažnyčios gyvenimo ir šventumo šaltinis 749, 767–768, 867
Šventoji Dvasia – pagrindinis visos bažnytinės misijos veikėjas 852
Šventoji Dvasia įgalina veikti Bažnyčios tarnautojus 1142
Šventoji Dvasia įkvepia ir pašventina Bažnyčią 747
Šventoji Dvasia moko ir tvarko hierarchinėmis ir charizminėmis dovanomis 768
Šventoji Dvasia perkeičia vyną ir duoną 1333
Šventoji Dvasia veda Bažnyčią misijos keliais 852
Šventosios Dvasios bendrystė liturgijoje 1108–1109
Šventosios Dvasios darbai apaštalų darbuose 2640
Šventosios Dvasios išliejimas per Krikštą 784, 786
Šventosios Dvasios išliejimas per Sutvirtinimą 1302, 1316
Šventosios Dvasios veikimas sakramentuose 1116, 1127–1129, 1152, 1155, 1227, 1316
„Ten, kur Bažnyčia, ten ir Dievo Dvasia“ 797

Šventoji Dvasia ir Kristus

Šventoji Dvasia – Kristaus dovana 729, 1287
Šventoji Dvasia apreiškia Kristų 152, 683, 687, 689, 702, 727–730, 1092, 1112
Šventoji Dvasia apreiškia Tėvą ir Sūnų 243–248, 687
Šventoji Dvasia ir Kristaus slėpinys 1099, 1104–1107
Šventoji Dvasia Kristaus maldoje 2600
Šventoji Dvasia Kristaus tarnystėje 535, 555
Šventoji Dvasia parengia priimti Kristų 1093–1098, 1113
Šventoji Dvasia primena Kristaus slėpinį 1099–1107
Šventoji Dvasia Prisikėlime 648
Šventoji Dvasia vienybėje su Kristumi 1286
Šventosios Dvasios ir Jėzaus santykis 739, 747, 797, 1108
Šventosios Dvasios misija sujungta su Sūnaus misija 485, 680, 690, 727

Šventoji Dvasia ir Marija

Kristus Šventosios Dvasios veikimu priėmė kūną iš Mergelės Marijos 456, 484–486
Marija – tarsi Šventosios Dvasios nuliedyta nauja būtybė 493, 721–722

Šventoji Dvasia išganymo ekonomijoje

Šventoji Dvasia – maldos mokytoja 741, 2625, 2630, 2650, 2670, 2681, 2711, 2726, 2766
Šventoji Dvasia – pagrindinis Šventojo Rašto autorius 137, 304
Šventoji Dvasia – visokio šventumo versmė 749
Šventoji Dvasia aiškina Šventąjį Raštą 109–119, 137
Šventoji Dvasia apšviečia, sustiprina ir atnaujina krikščionį 1695, 1769
Šventoji Dvasia atkuria žmogaus panašumą į Dievą 720, 734
Šventoji Dvasia atverčia žmogaus sielą 1989
Šventoji Dvasia įkvepia ir perduoda Apreiškimą 76, 81, 105
Šventoji Dvasia mus nuteisina 1987
Šventoji Dvasia sujungia krikščionis 738

Šventoji Dvasia sužadina ir palaiko tikėjimą 94, 152, 158, 175, 683–684
Šventoji Dvasia ugdo maldos gyvenimui 2623, 2644, 2803
Šventoji Dvasia užtaria žmones 2634
Šventoji Dvasia valdo, šventina ir įkvepia kūriniją 291, 703
Šventoji Dvasia veda tikinčiuosius 79, 91, 737, 1697, 1742
Šventoji Dvasia veda tikinčiuosius į visą tiesą 79
Šventoji Dvasia veikia išganymo ekonomijoje 685
Šventoji Dvasia visiems dosniai dalija dovanas 2003
Šventosios Dvasios išliejimas paskutiniais laikais 2819

Šventosios Dvasios dovanos 1830–1832

Atgailos ir atsivertimo malonė 1433
Charizmos 799, 951
Dievo baimė 2217
Gydymo charizma 1508
Išmintis, tikėjimas, nuovokumas 2690
Kaip dera priimti Šventosios Dvasios dovanas 1310
Ligonių patepimo dovanos 1520
Malonė 2003
Meilė – Dvasios vaisius ir Įstatymo pilnatvė 1824
Meilė 733, 735, 2712
Nuodėmių atleidimo galios dovanos 976
Santuokos sakramento dovanos 1624
Septynios Šventosios Dvasios dovanos 1831, 1845
Skaistumas 2345
Sutvirtinimo dovanos 1289, 1303
Šventimų sakramento dovanos 1538, 1585–1589
Šventosios Dvasios vaisiai 736, 1832
Vyskupo konsekracijos dovanos 1556, 1558

Šventosios Dvasios išliejimas

Apaštalai apdovanojami Šventosios Dvasios išliejimu 1287, 1556
Krikščioniškas šventimas ir Šventosios Dvasios išliejimas 1104
Rankų uždėjimu teikiama Šventoji Dvasia 699
Šventosios Dvasios išliejimas Sutvirtinimo sakramente 1299, 1302
Šventosios Dvasios išliejimas paskutiniais laikais 2819
Šventosios Dvasios išliejimas Šventimų sakramente 1573
Šventosios Dvasios išliejimo padariniai 686, 706, 759, 1076, 1229
Šventosios Dvasios išliejimu baigiamos Kristaus Velykos 667, 731

Šventosios Dvasios simboliai

Antspaudas 698, 1295–1296
Balandis 535, 701
Debesis 555, 697
Dievo pirštas 700
Patepimas 695
Ranka 699
Šviesa 697
Ugnis 696
Vanduo 694, 1137, 2652

Šventosios Dvasios vardai

Dvasia Kūrėja 291
Gaivintoja 291
Globėja 1433
Paraklėtos 692
Šventoji Dvasia kaip tikrinis vardas 691
Tiesos Dvasia 692, 1848, 2466
Vardai šv. Pauliaus laiškuose 693
Visokio gėrio Šaltinis 291

Šventoji Širdis 478

Šventosios vietos 2691, 1674

Šventovė

Bažnyčia – Šventosios Dvasios šventovė 797–798, 809

Bažnyčia kaip šventykla 756
Jeruzalės šventykla 2580
Jėzaus kūnas – galutinė šventykla 593
Jėzus ir Šventykla 576, 583–586, 593
Kristus yra tikroji Dievo šventovė 1197
Žmogus kaip Šventosios Dvasios šventovė 364, 1197, 1265, 1695, 2684

Šventųjų bendrystė (bendravimas) 946–962

Įvairios dvasingumo formos ir šventųjų bendrystė 2684
Šventųjų bendrystės reikšmė 1331
Užtarimas kaip šventųjų bendrystės išraiška 1055, 2635

Šventumas, šventėjimas, šventimas

Bažnyčios šventinimas – Šventosios Dvasios misija 767
Bažnyčios šventumas 670, 824–825, 867, 1986
Be askezės nėra šventumo 2015
Dievo šventumas 2809, taip pat žr. **Dievas**
Galutinai pašventinti galėjo vien Kristaus auka 1540
Išskaistinimas dėl šventumo 1030
Kristaus šventumas 459, 564, 2030
Kryžius kaip kelias į šventumą 2015
Liturgija skirta žmonių pašventinimui 1070
Marijos šventumas 492
Medžiaginių dalykų šventinimas 1670
Meilė yra šventumo siela 826
Nuteisinimas kaip pašventinimas 1989, 1995
Pašaukimas į šventumą 2013–2014, 2028, 2813
Pašvenčiamoji malonė – pašventinimo šaltinis 1999, 2001
Pašventinimas santuokoje 1637
Pašvęstieji pasauliečiai prisideda prie pasaulio šventėjimo 928
Pirmapradis šventumas ir nuodėmė 375, 405
Sakramentai skirti žmonėms pašventinti 1123, 1152, 1668, 1677
Šventės 2187
Šventajai Dvasiai dera šventinti 703
Šventoji Dvasia atbaigia Viešpaties darbą, pašventindama pasaulį 2818
Šventumas – Bažnyčios matas 828
Šventumas šventųjų bendrystėje 1475
Šventumo elementai už Katalikų Bažnyčios ribų 819
„Teesie šventas Tavo vardas“ 2807–2815, 2858
Tėvai ir jų dalyvavimas šventinimo tarnyboje 902
Tikėjimas padeda pasiekti šventumą 1709
Tikinčiųjų šventumas 2045
Vyskupų pareiga šventinti 893
Žmogaus darbas – pašventinimo priemonė 2427

Šventvagystė 2118, 2120, 2139

Šviesa

Dekalogas kaip šviesa 1962
Dievas kaip šviesa 157, 214, 234, 242, 257
Dievo žodžio šviesa 141, 1785
Krikštas kaip šviesa 1216
Kristus kaip šviesa 280, 529, 748, 1202, 2715, 2466, 2665
Pasaulio šviesa 1243, 2105, 2466
Proto šviesa 37, 47, 156–157, 1955
Šviesa ir tamsybės 285, 1707
Šviesa kaip simbolis 697, 1027, 1147, 1189
„Šviesos vaikai“ 736, 1216, 1695
Tikėjimo šviesa 26, 89, 286, 298, 2730

T

Tabernakulis 1183, 1379

Taika, ramybė 2304

Bendrasis gėris apima taiką 1909
Pagalba taikai 1941, 2015, 2310

Sąžinės ugdymas ir ramybė 1784
Taika – Dievo dovana 1424, 1468
Taika – Dvasios vaisius 736, 1832
Taika – meilės vaisius 1829
Taikai prieštaraujantys dalykai 1938, 2315, 2317
Taikdariai 1716, 2442
Taikos gynimas 2302–2317
Viešpats reikalauja širdies ramybės 2302
Žemiškoji taika yra Kristaus taikos paveikslas 2305

Talentai 1880, 1936–1937, 2429

Tamsa

Šviesa ir Tamsa (dualizmas, manicheizmas) 285
Tikėjimas išveda iš tamsos 2466
Žmonijos kova su tamsos galybėmis 409

Tapatybė

Asmens tapatybė 203
Bažnyčios tapatybė 865
Išrinktųjų tapatybė 1025
Jėzaus tapatybė 430, 440, 590
Kultūrinis savitumas ir pagarba jam 2441
Praturtinta žmogaus tapatybė 1880
Savo lytinės tapatybės pripažinimas 2333

Tarnas

Apaštalai – „Dievo tarnai“ 859
Bažnyčioje esančių tarnybų tikslai 874
Bažnyčios tarnautojai – Dievo tarnai 876
Bažnyčios tarnų išlaikymas 2122
Diakonas – visų tarnas 1570
Įšventintieji tarnautojai – Kristaus – Kunigo ikona 1142
Įšventintieji tarnautojai atsakingi už ugdymą maldai 2686
Įšventintojo tarnautojo nevertumas ir Kristaus veikla 1584
Įšventintųjų tarnautojų išrinkimas 1579
Įšventintųjų tarnautojų tarnavimas 1592
Kristaus ir Bažnyčios tarnautojai 1553
Palyginimas apie negailestingąjį tarną 2843
Tarnautojai – „Kristaus tarnai“ 876
Tarnautojo asmeninis pašaukimas 878

Tarnas (Kristus)

Atperkamoji kenčiančio tarno misija 440, 601
Kristus – Dievo tarnas, paklūstantis Jo valiai 539, 615
Kristus – visų tarnas 786

Tarnystė, tarnavimas

Angelų tarnystė 333
Diakonų paskirtis – tarnauti 1569–1570, 1596
Kas valdo, privalo tai daryti tarnaudamas 2235
Kūriniai papildo vienas kitą tarnaudami vienas kitam 340
Liturgija – „tarnavimas tautai“ 1069–1070
Pasauliečiai bažnytinės bendruomenės tarnyboje 910
Šeimos uždavinys – tarnauti gyvybei 1653
Tarnavimas kaip sekimo Kristumi kelias 852
Tarnavimas tėvynei 2239, 2310
Tarnavimas valdžiai ir Dievui 2242
Tarnavimas visuomenei 2311

Tarnystė, tarnyba

Apaštalų tarnystė 553, 983, 1536
Bažnytinė tarnyba 874–879
Dalinės tarnybos 1143
Dievo žodžio saugojimo ir aiškinimo tarnystė 119
Įšventintųjų tarnystė 1120, 1142
Jėzaus viešoji tarnystė 583

Katechetinė tarnystė, žodžio tarnyba 9, 24, 132, 903
Sutaikinimo tarnystė 981, 1442, 1461–1462
Tarnavimas 2039
Tarnavimo įvairovė 873, 910

Tarptautinis solidarumas 2437–2442

Pasauliečių pareiga – organizuoti socialinį gyvenimą 2442
Tautų solidarumas kaip būtinybė 2438
Tautų solidarumas kaip pareiga 2439

Taurė

Jėzus ir Tėvo Jam duota taurė 607
Naujosios Sandoros ir Eucharistijos taurė 612, 1334–1335, 1339, 1365, 1396, 1412
Religinė dalijimosi taure reikšmė 1148

Tauta

Bendrasis gėris ir tautų bendrijos organizavimas 1911
Dieviškasis išganymas apima visas tautas 64, 543
Dieviškoji ekonomija, apimanti tautas 56–57
Mokyti visų tautų žmones 849
Šventoji tauta 782, 1268, 2810
Taikos stiprinimas tarp tautų 2316–2317
Tautos naikinimas turi būti smerkiamas 2313
Tautų bendrasis gėris kaip tikslas 2237, 2310
Teisingumas ir solidarumas tarp tautų 1941, 2241, 2437–2442

Teisė

Bažnyčia gina pagrindines teises 2420, 2458
Bažnyčios tarnų teisė gauti išlaikymą 2122
Civilinė ištuoka ir pagrįstų teisių išsaugojimas 2383
Ekonominis gyvenimas ir teisių gynimas 2430–2431
Informacija žiniasklaidoje ir pagarba teisėms 2492, 2494, 2498
Mokslas ir technika turi gerbti žmogaus neatimamas teises 2294, 2375
Pagarba žmogaus teisėms 1807, 1882, 1889, 2237, 2306, 2407
Pakrikštytųjų teisė 1269
Politinė valdžia 2237
Prigimtinis įstatymas kaip pagrindinių teisių pamatas 1956, 1978, 2070, 2273
Privatinės nuosavybės teisė 2211, 2401, 2403, 2406, 2452
Rinkimų teisė 2240
Savigynos teisė 1909, 2265–2266, 2308, 2310, 2321
Tarptautinei teisei priešingi veiksmai 2313, 2328
Teisė auklėti vaikus 2221
Teisė elgtis laisvai, pagal sąžinę 1782, 1907
Teisė emigruoti 2241
Teisė gyventi 2264, 2270, 2273, 2322
Teisė į garbę 2479
Teisė į laisvę 1738, 1747
Teisė į socialinį teisingumą 1943
Teisė į tikėjimo laisvę 2104–2109
Teisė imtis ekonominės iniciatyvos 2429
Teisė kritikuoti valdžią 2238
Teisė naudotis žemės turtais 360
Teisė nutraukti gydymą 2278
Teisė pasipriešinti politinės valdžios priespaudai 2243
Teisė pasirinkti mokyklą vaikams 2229
Teisė pasirinkti profesiją ir gyvenimo būdą 2230
Teisė skelbti Evangeliją 848, 900
Teisė tvarkyti ginklų gaminimą ir prekybą jais 2316
Teisė žinoti ir atskleisti tiesą 2488–2489, 2494, 2508, 2512
Teisinė valstybė 1904, 2273
Teisių pripažinimas 2270, 2273

Vaikų teisė 2378
Valdymo forma, priešinga žmogaus teisėms 1901
Valstybės potvarkių nesilaikymas 2242, 2414, 2424
Viešoji valdžia ir žmogaus teisės 1907, 2254, 2273
Žmonių ir jų teisių lygybė 1935, 1944–1945
Žmonių teisė būti mokomiems išganingųjų Dievo įsakymų 2037

Teisingumas, teisumas

Dievo teisingumas 271, 1040, 1861, 1953, 1987, 1991–1992, 2017, 2543
„Palaiminti alkstantys ir trokštantys teisumo" 1716
Pasauliečių pareiga – užtikrinti teisingumo normas 909
Paskirstomasis teisingumas 2236, 2411
Persekiojimas dėl teisumo 1716
Pirmapradė būsena – „šventumas ir teisumas" 375–376, 379, 400, 404
Politinė valdžia ir teisingumas 2237
Socialinis teisingumas 1928–1942, 2425–2426, 2832
Teisingumas tarp tautų 2437–2442
Teisingumo apibrėžimas 1807
Teisingumo dorybė 1805, 1807, 2479, 2484
Teisingumo ieškojimas 1888, 2820
Teisingumo padariniai 2304
Teisingumo pareigos 1459, 1787, 2401, 2446–2447, 2487
Teisingumo reikalavimai 1459, 2494–2495
Teisingumui priešingi veiksmai 1916, 2297, 2325, 2356, 2413, 2476, 2485
Veikti pagal teisingumą 1697, 1754, 1778, 1787

Teismas, sprendimas

Bažnyčios teismas 119, 553, 2032, 2246, 2420, 2423
Individualusis teismas 1021–1022
Klaidingas sprendimas 1790–1794, 2409, 2477
Kristaus teismas 679
Neapgalvotas skubotas sprendimas 2477–2478
Paskutinis teismas 677–678, 1023, 1038–1041
Per Atgailos sakramentą iš anksto išgyvenamas teismas 1470
Sąžinės sprendimas 1777–1782, 1783, 1786–1787, 1806, 1848, 2039
Teismo diena 681
Vertinimo ribos 1861, 2497

Teisusis

Jėzus ir teisieji 545, 588, 633
Šventojo Rašto teisieji (Abelis, Nojus, Danielis, Jobas) 58
Teisieji viešpataus su Kristumi 1042
Teisiojo malda 2569, 2582
Teisiųjų amžinasis gyvenimas po mirties 769, 989, 1038

Teofanija 707

Teologija 94

Terorizmas 2297

Tėvai

Dievo tėvystė ir žmogaus dievystė 239, 2214
Gerbk savo tėvą ir motiną 2196
Įsakymas mylėti tėvus 2197, 2199, 2200
Jėzus klusnus tėvams 531, 583
Pagarba vaikų pašaukimui 2232–2233
Smerktinos dirbtinio apvaisinimo techninės priemonės 2376
Šeima kaip natūrali vaikų auklėjimo aplinka 2224
Šventinimo tarnyboje dalyvauja tėvai 902
Tėvų atsakomybė auklėjant vaikus 1653, 2221, 2223
Tėvų ir suaugusiųjų pareigos 2381

Tėvų ir vaikų bendradarbiavimas, dialogas tarp jų 2230
Tėvų pareigos ir teisės 1250, 2221–2231
Tėvų teisė parinkti vaikui mokyklą 2229
Vaikai – Dievo palaiminimo ženklas 1652, 2373
Vaikas yra ne prievolė, bet dovana 2378
Vaikų auklėjimas tikėjimu 1656, 2206, 2222, 2225–2226
Vaikų pareigos tėvams 2214–2220

TĖVAS, DIEVAS 232–260

Dievo kaip Tėvo pašaukimo reikšmė 238–239
Tėvas – pirmasis Trejybės asmuo 198

Dievo Tėvo veiksmai žmogui

Apvaizda ir Dievo Tėvo meilė visiems žmonėms 17, 305
Dievas Tėvas gailestingas 1439, 1449
Dievas Tėvas kaip liturgijos šaltinis ir tikslas 1077–1083
Dievas – vienas visų žmonių Tėvas 172, 239–240
Dievo Tėvo apreiškimas 79, 516
Dievo Tėvo ir Jėzaus Kristaus santykis 151, 242, 454, 465, 467, 473, 482, 503, 532, 536, 590, 859, 1224
Dievo Tėvo ir žmonių dialogas 104
Dievo Tėvo planas 759
Dievo Tėvo valia 541
Dievo Tėvo veiksmai Sūnui Jėzui 648
Dievo Tėvo veiksmai žmonėms 219, 443, 845, 1050, 1153, 2466, 2714
Kristus – Dievo Žodis 65
Šauksmas „Aba, Tėve“ 742, 2777
Šventosios Dvasios ir Dievo Tėvo santykis 689, 703, 729
Trejybė ir Dievas Tėvas 253–255, 258
Visos dievybės šaltinis ir pradžia 245–246, 248

Žmogaus veiksmai Dievui Tėvui

Dėkojimas Tėvui ir Jo pašlovinimas 1359–1361
Dievui Tėvui išsakyti prašymai 434, 1109, 1352–1353, 2605
Melsti Dievą Tėvą 1695, 2564, 2601, 2610, 2613, 2664, 2735–2736, 2742
Pildyti Dievo Tėvo valią 2603, 2611
Žmonių priėjimas prie Dievo Tėvo 51, 683, 1204

„TĖVE MŪSŲ“ (MALDA)

Centrinė vieta Šventajame Rašte 2762–2764
Malda „Tėve mūsų“ – Bažnyčios malda 2767–2772
Malda „Tėve mūsų“ – Viešpaties malda 2765–2766

Atskiros maldos dalys

„Atleisk mums mūsų kaltes“ 2838–2845, 2862
„Bet gelbėk mus nuo pikto(jo)“ 2850–2854, 2864
„Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien“ 2828–2837, 2861
„Kuris esi danguje“ 2794–2796, 2802
„Neleisk mūsų gundyti“ 2846–2849, 2863
„Teateinie Tavo karalystė“ 2816–2821 2859
„Teesie šventas Tavo vardas“ 2807–2815, 2858
„Teesie Tavo valia“ 2822–2827, 2860
Tėve „mūsų“ 2786–2793, 2801
„Tėve“ 2779–2785, 2798

TĖVYNĖ

Dangiškoji Tėvynė 117, 1525, 2795
Žemiškoji Tėvynė ir pareigos jai 2199, 2239–2240, 2310

TĖVYSTĖ

Atsakinga tėvystė 2368

Dieviškoji tėvystė yra žmogiškosios tėvystės šaltinis 2214
Dievo tėvystė 239, 270, taip pat žr. **Dievas**
Sutuoktiniai gauna Dievo tėvystės 2367

Tiesa 2468, 2505

Apreikštosios tiesos nevertinimas ir atsisakymas 2089
Apreikštosios tiesos supratimas ir perteikimas 91, 94
Bažnyčios Magisteriumo pareiga – tarnauti tiesai 890
Dievas kaip tiesa 144, 214, 215–217, 2465
Galutinė tiesa atskleidžiama Naujajame Testamente 124
Gyventi tiesoje 2465–2470, 2504–2505
Įkvėptose knygose mokoma tiesos 107, 110, 136
Išlaisvinanti tiesa 1741
Jėzaus prisikėlimas – tikėjimą vainikuojanti tiesa 638
Jėzus yra „kelias, tiesa ir gyvenimas" 2614
„Liudyti tiesą" 2471–2473, 2506
Nusižengimas tiesai 2464, 2475–2487, 2509
Pagarba tiesai 2488–2492, 2511
Priesaika ir tiesa 2151, 2164
Simbolis – pagrindinis tikėjimo tiesų rinkinys 188
Šventoji Dvasia atveria tiesą 243, 2625
Teisė reikšti tiesą 2488–92, 2510
Tiesa bendraujant su kitais žmonėmis 2464, 2469
Tiesa kaip išganymo kelias 851
Tiesa, grožis ir sakralinis menas 2500–2503
Tiesos apibrėžimas 2468, 2505
Tiesos hierarchija 90, 234
Tiesos ieškojimas 1260, 1954, 1960, 2104
Tiesos klastojimas 2499
Tikėjimas kaip pritarimas tiesai 150
Žiniasklaida ir tiesa 2497, 2499, 2512
Žmogus iš prigimties linkęs į tiesą 2467

Tikėjimas, taip pat žr. **Tikėti**

Antgamtinis tikėjimo jausmas 91–93, 889, 904
Auklėjimas tikėjimu 1656, 2225–2226
Auklėjimas tikėjimu ir katechezė 4–6
Bažnyčia – tikėjimo saugotoja 171, 181, 507
Blogis ir tikėjimo atsakas 309
Eucharistija kaip tikėjimo santrauka ir visuma 1327
Katalikų Bažnyčios Katekizmas ir tikėjimo mokymas 13–18, 23
Krikštas ir tikėjimas 1236, 1253–1255
Krikštas, Sutvirtinimas ir galia išpažinti tikėjimą 1270, 1305, 1319
Mirtis dėl tikėjimo 1281, 2473–2474
Musulmonai ir tikėjimas vienatiniu Dievu 841
Nuodėmės prieš tikėjimą 2088–2089
Paskutinis tikėjimo išbandymas 675
Reikšmingiausias tikėjimo slėpinys 234, 647, 2558
Skirtingas sutuoktinių tikėjimas 1633–1637
Stabmeldystė kaip tikinčiojo pagunda 2113
Šeima kaip tikėjimo bendruomenė 2204
Tikėjimas – žmogaus veiksmas, nepriešingas nei laisvei, nei protui 154–155
Tikėjimas ir mokslas 159
Tikėjimas kaip dieviška dorybė 1813–1816
Tikėjimas kaip Dievo dovana 153
Tikėjimo abejonės 644, 1381, 2088–2089
„Tikėjimo analogija" 114
Tikėjimo atsiradimas 683–684, 875
Tikėjimo dogmos 88–90
Tikėjimo išpažinimas kaip pareiga 2145, 2471–2472

Tikėjimo kelio išbandymai ir sunkumai 164
Tikėjimo liudijimas 1816, 2220, 2473–2474
Tikėjimo malda 2570, 2610–2611, 2613, 2616
Tikėjimo motyvai 156
Tikėjimo paveldas 84–95, 173–175
Tikėjimo priežastys 156, 651
Tikėjimo reikšmė 26, 142–143, 150
Tikėjimo skelbimas, mokymas ir skleidimas 3–10, 24, 91, 171, 425, 927, 935, 939
Tikėjimo stiprinimas ir jo gynimas 162, 2088
Tikinčiųjų tikėjimas – iš apaštalų gautas Bažnyčios tikėjimas 949

Pagalba mokant tikėjimo

Abraomo pavyzdys 144–145
Dievo visagalybės suvokimas 274
Dievo žodis 131, 1102, 1122, 1154
Įstatymas 1963
Katalikų Bažnyčia – tikėjimo mokytoja 168–169, 197, 868, 1124
Katechumenatas ir tikėjimo įvadas 1247–1248
Krikščioniškojo gyvenimo liudijimas 2044
Liturgija 1083, 1204, 1206
Magisteriumas 890, 892
Marijos pavyzdys 148–149
Sakramentai 1123, 1305
Šventieji paveikslai 1192
Šventoji Dvasia 1098, 1520
Tikėjimo gynimas ir skleidimas 1285
Vyresniųjų pavyzdys 147
Vyskupai – tikėjimo mokytojai 12, 888, 2034

Tikėjimo klusnumas

Dievo žodžio klausymas ir tikėjimo klusnumas 2716
Marija ir tikėjimo klusnumas 144, 494
Tikėjimo klusnumas kaip pirmoji pareiga 2087
Tikėjimo klusnumo reikšmė 143–144

Tikėjimo padariniai

Apreiškimo priėmimas ir supratimas 99, 158
Asmens kilnumo pažinimas 1692
Atgaila 1492
Bažnyčios slėpinio priėmimas 770, 779, 812
Blogio klausimas 309, 324
Dalyvavimas Kristaus pranašiškoje veikloje 785
Dievo atsakas prašantiesiems 548
Dievo pažinimas 2614
Dievo visagalybės kelių laikymasis 273
Dvasinio gyvenimo šaltinis 2087, 2716
Eucharistijos slėpinio priėmimas 1381
Įjungimas į Kristų 818
Kristaus prisikėlimo slėpinio priėmimas 1000
Maldos ir pagalbos šaltinis 2656, 2662, 2754
Mirties slėpinio priėmimas 1006
Moralės mokymas 2038
Priklausymas Dievo tautai 782
Sustiprinta sutuoktinių bendrystė 1644
Tyra sąžinė ir meilė 1794

Tikėjimo savybės ir prigimtis

Amžinojo gyvenimo pradžia 163–165
Asmeninis aktas ir liudijimas kitiems 166
Dievo duota malonė 153, 298, 162, 179, 2005
Ištvermė tikėjime 162
Tikėjimo būtinumas 161, 183, 846
Tikėjimo laisvė 160
Tikėjimo supratimo augimas 94–95, 156–159, 176
Tikėjimo tikrumas 157
Veiksmas, nepriešingas laisvei ir protui 154–155, 180

Vienas tikėjimas 172–175, 866
Visiškas pritarimas Dievui 143, 155, 176, 2609
Žmogaus atsakas į Dievo dovaną 142

Tikėjimo simbolis ir formulės

Apaštalų tikėjimo simbolis 194
Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolis 195
Pirmas tikėjimo išpažinimas Krikšto metu 189
Tikėjimo kalba 170–171, 185
Tikėjimo simbolio dalys ir *articulos* 190–191
Tikėjimo simbolio reikšmė 186–188, 197

Tikėjimo brandumas 1248, 1308

Tikėjimo simbolis

Amžiams bėgant Apaštalų tikėjimo simbolis keitėsi 192–193
Apaštalų simbolis 194, 196, 2558
Apaštalų tikėjimo simbolis 14, 184, 187–188, 197
Dievas Apaštalų tikėjimo simbolyje 199
Kalbėti simbolį 197
Krikšto simbolis 189
Nikėjos–Konstantinopolio tikėjimo simbolis 195
Simbolį sudarančios dalys 190–191
Simbolis, tikėjimo santrauka 186
Tikėjimo išpažinimo simbolis 187, 192
Žodžio „simbolis“ reikšmė 188

Tikėti, taip pat žr. **Tikėjimas**

Atsisakymas tikėti 1034
Būtinumas tikėti siekiant būti išganytam 161
Gilus įsitikinimas dėl Dievo visagalybės 274
Tikėjimas yra žmogaus veiksmas 154–155, 166, 180
Tikėjimo abejonės 2088
Tikėjimo dalykai, nurodyti Simbolyje 184, 190–191
Tikėjimo dovana 153, 179, 1266
Tikėjimo į Dievą padariniai 222–227
Tikėjimo motyvas 156
Tikėjimo reikšmė 26, 155, 1064
„Tikėti“ apima du dalykus 177
„Tikėti“ yra bažnytinis aktas 181
„Tikiu“ žr. **Simbolis**

Tikintysis

Abraomas – „tėvas visiems tikintiesiems“ 145–147, 1080
Ateizmas ir tikintieji 2125
Bažnyčia ir tikintieji 181, 752, 759, 836
Marija, tikinčiųjų Motina 2676
Tikinčiųjų kunigystė 1546
Tikinčiųjų liudijimas 2471
Tikinčiųjų pareigos 904–905
Tikinčiųjų susivienijimas Kristuje 790, 805, 813, 817, 947
Tikinčiųjų tikėjimo augimas 94, 166, 1102

Tikrovė

Dvasinė tikrovė ir jos supratimo būdas 1146
Pašvęstieji pasauliečiai tvarko laikinuosius dalykus 929
Per tikrovę galima pažinti Dievą 32, 159, 1148
Simonija yra dvasinių dalykų pirkimas arba pardavinėjimas 2121
Tikintieji pasauliečiai rūpinasi laikinaisiais dalykais 898–899, 2442

Tikslas

Pasaulio kūrinijos tikslas 295, 302, 1046–1047
Visuomenė ir žmogaus tikslas 2244, 2257
Žmogaus tikslas 30, 311, 1008, 1031, 1036, 1703, 1995, 2371

Tingumas, taip pat žr. **Vangumas**

Dvasinis tingumas 2094
Tingumas – didžioji nuodėmė 1866

Tipologija 128, 130

Tyla

Garbinimas ir tyla 2628
Kontempliatyvioji malda yra tyla 2717

Tyrumas

Kova dėl tyrumo 2520–2527
Širdies, kūno ir tikėjimo tyrumas yra tarpusavyje susiję dalykai 2518
Širdies tyrumas – būtina sąlyga norint išvysti Dievą 2519, 2531
Tyra intencija ir tyras žvilgsnis 2520
Tyrumas – šventosios Dvasios dovana 2345
Tyrumo įgijimo reikalavimai ir sąlygos 2521, 2525, 2532–2533

Tobulumas

Dievas kaip viso tobulumo pilnatvė 41, 213, 370
Kristus yra tobulumo kelias 1953
Kūrinijos tobulumas 302, 310
Kūrinių tobulumas 41, 330, 339
Marijos ir Bažnyčios tobulumas 829
Meilė kaip „tobulumo raištis“ 1827
Tobulo šventumo siekimas 825, 1709, 2013, 2028
Tobulu tampama ieškant to, kas teisinga ir gera 1704
Tobulumas – Dvasios vaisiai 1832
Tobulumo kelias 2015
Vyras ir moteris atspindi Dievo tobulumą 370
Žmogaus valia ir jausmai, kreipiami į gėrį, skatina moralinį tobulėjimą 1770, 1775
Žmogiškosios dorybės ir tobulumas 1804

Tradicija 81

Apaštalų Tradicija 75–79
Liturgija – vienas grindžiamųjų Tradicijos elementų 1124
Tikėjimo ir maldos tradicija 2651, taip pat žr. **Malda**
Tikėjimo paveldas yra Šventojoje Tradicijoje ir Šventajame Rašte 84, 97
Tradicija ir Šventasis Raštas 80–83, 95, 97, 113, 120
Tradicijos prasmė viena ir ta pati 174
Vienas iš Evangelijų sudarymo etapų – žodinė tradicija 126

Transsubstanciacija 1373–1377, 1413

Trejybė

Dieviškieji darbai ir Trejybės Asmenų misijos 257–260
Hipostazė 252
„ir Sūnaus“ 246–248, 264
Liturgija – Švenčiausiosios Trejybės darbas 1077–1109
Malda kaip bendrystė su Trejybe 2655
Sąvoka „substancija“ 252
Šeima kaip Trejybės bendrystės paveikslas 2205
„Theologia“ ir „Oikonomia“ 236
Trejybė – reikšmingiausias tikėjimo slėpinys 232, 234, 237, 261
Trejybės vienybė ir Bažnyčios vienybė 813
Vienas Dievas trijuose asmenyse 202
Žmogus gali būti Švenčiausiosios Trejybės buveinė 260

Dieviškieji asmenys 252

Dieviškieji asmenys yra skirtingi 254, 267
Trejybė yra viena, vieninga 242, 253
Vienybėje 255, 689

Dievo kaip Trejybės apreiškimas

Dievo Sūnaus apreiškimas 240, 242

Dievo Šventosios Dvasios apreiškimas 243–248
Dievo Tėvo apreiškimas 238, 240
Trejybės apreiškimas 244, 684, 732

Trejybės išraiška

Dogmos paskelbime 251
Krikšte 233, 265
Liturgijoje 249, 1066

Tremtis

Bažnyčia jaučiasi esanti tremtyje 769
Izraelis ir tremtis 710, 1081, 1093, 2795
Mirtis kaip kūno tremtis 1005, 1681
Žemiškasis gyvenimas kaip tremtis 1012

Troškimas

Dievo karalystės troškimas 2632, 2818
Dievo troškimas 27–30, 2736
Gėrio troškimas 1707, 1765
Jėzaus troškimas 607, 1130
Kova su netvarkingais geismais 2520
Laimės troškimas 1718–19, 1725, 2548
Maldos troškimas 2601
Netvarkingo geismo pasmerkimas 1871, 2336, 2380, 2480, 2535–2540
Noras, kad Kristus sugrįžtų 524
Pavydas kaip kito žmogaus turto troškimas 2539, 2553
Permainų troškimas 1431
Pinigų troškimas 2424
Pyktis kaip kerštо troškimas 2302
Šventosios Dvasios troškimas 2541–2543, 2737, 2764
Troškimas kaip aistra 1772
Troškimas skelbti Kristų 425, 429
Troškimų suvaldymas ir sutvardymas 1809
Žmogus trokšta Dievo 2548–2550, 2557, 2566, 2589, 2709, 2784

Turtai

Laimė ir turtai 1723
Meilė vargšams ir meilė turtams 2445
Nežabotas turtų geidimas 2536
Širdies neturtas ir atsisakymas turtų, norint įeiti į Dangaus karalystę 2544, 2556
Turtų atsisakymas 2544, 2556

Tvanas, Krikšto pirmavaizdis 1094, 1219

Tvarka

Tarptautinė tvarka 1885
Visuomeninė ar viešoji tvarka 1909, 1940, 2032, 2266–2267, 2298, 2304, 2424

Tvirtumas

Meldimas tvirtumo Dvasios 2846
Tvirtumas kaip pagrindinė dorybė 1805, 1808
Tvirtumas kaip Šventosios Dvasios dovana 712, 1303, 1831

U

Ugdymas

Katechetinis ugdymas 906
Katechumenų ugdymas 1248
Laisvės ugdymas 2370, 2526
Pašauktųjų mokyti apie Kristų ugdymas 428
Sąžinės ugdymas 1783–1785
Ugdymas maldai 2686
Vaikų dvasinis ugdymas 2221
Visuomenės komunikavimo priemonės ir ugdymas 2493

Ugnis

Amžinoji ugnis 1034–35
Išskaistinanti ugnis 1031
Meilės ugnis 2671, 2717, 2785
Simbolinė ugnies reikšmė 1147, 1189
Ugnis kaip Šventosios Dvasios simbolis 696

Uolumas 584

Užmokestis

Teisingas užmokestis 2434

Užsispyrėliška terapija 2278

Užtarėjas

Kristus – mūsų Užtarėjas 519
Šventoji Dvasia – antrasis Užtarėjas 692, 729, 1433, 1848

Užtarimas

Angelų užtarimas 336
Bažnyčios užtarimas 1678
Kristaus užtarimas 739, 1341, 1361, 1368, 1370, 2606
Mergelės Marijos užtarimas 969, 1434, 2156, 2683
Mirusiųjų užtarimas 958
Šventųjų užtarimas 956, 1434, 2156, 2683
Užtarimas Senajame Testamente 210, 2574, 2577–2578, 2584
Užtarimo malda 1096, 1354, 1509, 2634–2636, 2734, 2770
Vienuolių užtarimas 2687

Užuojauta

Dievo užuojauta 270
Kristaus užuojauta žmonėms 1503, 1506, 2448, 2571, 2575, 2715
Užuojauta ir atleidimas 2843

V

Vadas

Dvasios vadovas 2690
Popiežius kaip vadovas 816, 895, 899
Sąžinė ir protingumas kaip vedliai 1778, 1806
Valstybė kaip ekonominės veiklos vedlė 2431
Vedantis Bažnyčios Magisteriumas 93
Vedantis Kristus 551, 1547
Vyskupai ir kunigai kaip vedliai 939, 1140, 1575, 2033, 2594

Vadovavimas

Diakonai vadovauja laidotuvių apeigoms 1570
Kristus vadovauja kiekvienam Eucharistijos šventimui 1348
Pasauliečiai gali vadovauti kai kuriems palaiminimams 1669
Pasauliečiai gali vadovauti liturginėms maldoms 903
Vyskupas vadovauja dalinei Bažnyčiai 1369
Vyskupo ir kunigų bei diakonų tarnyba vadovauja Eucharistijai 1142, 1411
Vyskupo sostas ar kunigo krėslas reiškia jo vadovavimą maldai 1184

Vagystė

Vagystės apibrėžimas 2408
Vagystės atitaisymas 2412
Vagystės šaknys 2534

Vaikai

Beglobių vaikų įvaikinimas 2379
Būti vaiku 526, 2517, 2785, 2837
Gyvybės pradėjimo reguliavimas 2368
Įvaikinimas 2379
Jėzus ir maži vaikai 699, 1244, 1261
Laisvė turėti vaikų 2211
Metas Sutvirtinimui priimti 1307
Pagarba vaikų pašaukimui 2232–2233
Prostitucija įtraukia ir vaikus 2355
Sąžinės ugdymas 1784
Seksualinė prievarta prieš vaikus 2389
Teisė gyventi 2322, taip pat žr. **Abortas**
Teisių ir pareigų vaikams atsiradimas 1631
Tėvų pareigos vaikams 2221–2231
Tėvų skyrybos ir skriauda vaikams 2385
Vaikai kaip santuokinės meilės vaisius 2366
Vaikai kaip Santuokos ir santuokinio gyvenimo tikslas 1652, 2201
Vaikai kaip vertingiausia santuokos dovana 1664, 2373–2379
Vaikams perduodama gyvybė 372

Vaikams priklauso Dievo karalystė 559
Vaikų auklėjimas žr. **Auklėjimas**
Vaikų eucharistinė Komunija 1244
Vaikų gėris 1646, 2381
Vaikų išpažintis 1457
Vaikų mokymas drovumo 2524
Vaikų pareigos 2197, 2199, 2200, 2214–2220
Vaikų Pirmoji Komunija 1244
Vaikų tikėjimo ugdymas 5, 2688

Vaikystė

Jėzaus vaikystė 527–530
Tėvų rūpestis ir pagarba, kol vaikai maži 2228

Vaisingumas

Atvirumas santuokiniam vaisingumui 372, 1604, 1642–1643, 1652–1654, 1662, 1664
Kristus teikęs dvasinį vaisingumą šakelėms 755, 864, 2074
Santuokinės meilės vaisingumo tąsa 2221, 2363
Santuokos vaisingumas 2366–2372
Vaisingumas kaip santuokinės meilės reikalavimas 2363
Žmogaus vaisingumo reikšmė 2335, 2398

Vaizduotė

Vaizduotės drausminimas 2520
Vaizduotės pasitelkimas 2708

Vakarinė 1175

Valdžia

Apaštalų valdžia 551, 873, 1444, 1575
Atsisakymas paklusti valdžiai 2155, 2242, 2256, 2298
Bažnyčios Magisteriumo valdžia 88, 2036
Bažnyčios tarnautojų valdžia 875, 1551, 1563
Bažnyčios valdžia 85, 119, 553, 874, 895, 918, 1023, 1125, 1399, 1578, 1635, 1673, 1792, 2037, 2420
Bendrasis gėris ir valdžia 1903, 1906, 1909, 1928, 2239, 2266, 2406, 2429, 2498
Dievo valdžia 156, 239, 668, 1295, 1381, 2086, 2777
Įstatymas kaip valdžios išraiška 1951
Jeruzalės autoritetingi religijos žinovai ir Jėzus 575, 587, 589, 591, 595–596
Karas ir tarptautinė valdžia 2308
Kristaus valdžia 581–582, 651, 668–669, 1063, 1441, 1673, 2173
Neteisėta civilinė valdžia 2155
Pagarba kitiems ir valdžia 1902, 1930, 2199, 2254
Pagarba valdžiai 1880
Popiežiaus valdžia 1594, 2034
Šeima ir valdžia 2202, 2207, 2234
Teisėtos valdžios veikla 1897, 1921
Tiesos valdžia 1777
Valdžia būtina žmonių visuomenei 1897–1898, 1919
Valdžios pagrindas 1899, 1918, 1920, 1930
Valdžios pareigos 1917, 1923, 2235–2236, 2241, 2272, 2316, 2354, 2498
Valdžios ribos 2267
Valdžios simboliai 194–195
Valdžios tarnystė 2235
Valstybės valdžia 1900, 1901, 2234
Vyskupų valdžia 883, 888, 894, 1596, 2034, 2179
Žmonių valdžios pagrindas 1897–1904

Valia

Dievo valia 51, 294–295, 541, 2059, 2822

Tėvo valios laikymasis 1098

Žmogaus valia

Aistros ir valia 1767–1768
Dorybė ir valia 1834
Nuodėmė ir laisva valia 1853
Žmogaus veiksmų moralumas ir valia 1755
Žmogus valdo savo valią 1734, 1809

Valstybė

Moralinis jausmas smerkia totalitarinių valstybių priespaudą 2499
Teisinė valstybė 1904
Valdžia kaip stabmeldystė 2113
Valstybė atsakinga už piliečių gerovę 2372
Valstybė ir asmens laisvė 1883
Valstybės ekonominė atsakomybė 2431
Valstybės pareiga – ginti bendrąjį gėrį 1910
Valstybės pareiga – ginti teisę į gyvybę 2273

Vangumas 1866, 2094, 2733, 2755

Vardas

Dievo vardas žr. **Dievas**
Jėzaus vardas 432
Krikščionio vardas 2156–2159, 2165

Vargai, sunkumai

Sunkumai ir tvirtumas 1808
Sunkumai ir viltis 1820
Vargai ir sūniškas pasitikėjimas 2734
Vargai patiriami įeinant į Dievo karalystę 556

Vargingumas ir pagalba stokojantiems 1351, 2218, 2315, 2833

Varguoliai, taip pat žr. **Neturtėliai**

Meilė varguoliams 1586, 1932, 2449

Veikimas

Išganymo veikimas 1088
Kristaus slėpinio sakramentinis veikimas 947, 1076, 1092

Veiksmai

Atsivertimui būtini veiksmai 1430, 1435
Liturginiai veiksmai 1149–1150, 1234, 1341

Veiksmas, veikla

Apaštalavimas kaip mistinio kūno veikla 863
Bažnyčios veikla 771, 824, 828, 1072, 1074, 1083, 1442
Dievo nurodyta žmonių veikla 912, 1818, 2172, 2185
Dievo veikla, veikimas 260, 292, 301, 308, 988, 1148, 1164, 1325, 1448, 2008, 2084, 2171, 2258, 2500, 2501, 2564, 2738
Ekonominė veikla 2426, 2431, 2424
Evangelizacijos veikla 900, 905
Intencija, kylanti iš veikimo 1752
Jėzaus veikla 576, 1575, 2076
Krikščionis neša kasdienio darbo kryžių 2427
Krikščioniška šeima ir jos veikla 2205
Laisvė ir veikla 302, 323, 1731, 1744, 1745
Liturginė veikla 15, 1070, 1074, 1088, 1097, 1108, 1111, 1136, 1140, 1153, 1155
Malda ir veikla 2157, 2166, 2570, 2670
Malonės veikimas 644, 1453, 1742
Misijos veikla 856
Moralinis elgesys prasmę įgyja Sandoroje 2061
Nuopelnai 2006, 2008
Pastoracinė veikla 2352, 2423
Socialinė veikla 407, 1883, 2442
Šventosios Dvasios veikimas Marijoje 2675, 2682
Teisingas užmokestis ir darbinė veikla 2434
Trejybės veikla 648
Veikla, kaip nurodo Dievas 798, 1695, 2000, 2752
Veikla, vadovaujantis meile 1972
Veikti kaip Evangelijos liudytojui 2472
Veikti kaip krikščioniui 3, 16, 1813, 2031, 2047, 2181
Vyskupai ir kunigai veikia *in persona Christi* 875, 935, 1548, 1563, 1581, 1584

Žmogiškoji veikla 236, 307, 1146, 1148, 1724, 1806, 2306, 2668, 2670

Velyknaktis 281, 1217, 1254, 2719

Velykos

Jis mus vienija su savo Velykomis 793
Kristaus aukos atminimas 1340, 1362–1366
Kristaus Velykų atbaigimas 731
Kristaus Velykų padariniai 1225, 1449
Paskutinės Bažnyčios Velykos 677
Paskutinės krikščionio Velykos 1680–1683
Velykų atbaigimas 1096, 1164
Velykų atbaigimas Karalystėje 1403
Velykų įvykis 640
Velykų pavadinimai 1169
Velykų šventimo diena 1170
Žydų ir krikščionių Velykos 1096
Žydų Velykų reikšmė 1363

Velykų tridienis 1168

Vergovė

Dievas išlaisvino Izraelį iš Egipto vergovės 62, 2061
Draudimas pavergti žmones 2414
Išlaisvinimas iš nuodėmės vergovės 2057, 2097, 2744
Jėzus išlaisvino žmones iš nuodėmės vergovės 549, 601, 635, 1741
Nuodėmės vergovė 407, 421, 1733

Verslas

Nusikaltimai ir verslas 2269, 2409
Prekyba ginklais 2316

Vertinimas, aiškinimas

Apreiškimo aiškinimas 82
Artimojo minčių, žodžių ir darbų vertinimas 2478
Ateities aiškinimas 2116
Dievo žodžio aiškinimas 85, 109, 111, 116, 119, 572, 601, 2055, 2336
Įstatymo aiškinimas 581–582, 2173
Su tiesa susijusių dalykų aiškinimas 1788, 2422
Šventojo Rašto aiškinimas 109–119
Tikėjimo paveldo aiškinimas 84–95

Vertybės

Mokslas, technika ir moralinės vertybės 2293
Nusisukimas nuo moralinių vertybių ir papiktinimas 2286
Šeimoje perduodamos moralinės vertybės 2207
Vertybių hierarchija ir ekonominė veikla 2425
Vertybių hierarchija ir visuomenė 1886, 1895, 2236
Vertybių hierarchija ir visuomeninės institucijos 2244
Žmogiškosios ir krikščioniškosios Santuokos vertybės 1632, 1643, 2363

Vestuvės

Avinėlio vestuvių pokylis 1244, 1329, 1602, 1612, 1642, 2618
Kanos vestuvės 1613, 2618
Mistiškos sužieduotuvės 923
Vestuvių pokylis Karalystėje 1027, 1335

Viatikas

Eucharistija kaip Viatikas 1331, 1392, 1517, 1524–1525

Vidus

Gilinimasis į savo vidų 1779

Vienesmis

Sūnus vienesmis su Tėvu 242, 262, 467, 663
Šventoji Dvasia vienesmė su Tėvu ir Sūnumi 685, 703
Vienesmė Švenčiausioji Trejybė 248, 253, 689, 2789

Vienybė

Bažnyčios ir Kristaus vienybė 795
Bažnyčios vienybė 791, 813–819, 820–822, 1396, 1416
Dieviškoji vienybė yra Trejybinė 254–255, 1702, 1878, 1890
Išlaikyti vienybę savyje pačiame 409, 2338
Krikščionių vienybė 822
Mergelės Marijos vienybė su Kristumi 964
Santuokinė vienybė 1603, 1614, taip pat žr. **Santuoka**
Senojo ir Naujojo Testamentų vienybė 128–130, 140
Sielos ir kūno vienybė 362–368, 382 650
Sutuoktinių vienybė 1641, 1643
Vienybė, sujungianti dieviškąją ir žmogiškąją prigimtis 470, 483
Vienybės su Kristumi, kaip Galva, atkūrimas 518, 668, 2854
Vyro ir moters vienybė 371–373, 383, 400, 1605, 1606, 1608, 1646, 2335, 2353, 2390–2391
Žmonijos vienybė 360, 775, 1045
Žmonių vienybė su Kristumi ir su Dievu 542, 772–773, 775, 864, 950, 1391, 2014, 2074

Vienuolis

Vienuoliškosios šeimos 917–918, 927
Vienuolių gyvenimas 916, 925–927
Vienuolių liudijimas 933

Viešoji nuomonė 2286, 2493, 2498, 2499

Viešpaties diena, sekmadienis

Įpareigojimas sekmadieniais dalyvauti liturgijoje 1389, 2042, 2180–2183
Sekmadienio kaip šventos dienos gynimas 2187–2188
Sekmadienio pašventinimas maldoje 2698
Sekmadienio poilsis 2185–2186, 2193
Sekmadienio reikšmė 1163, 2190
Sekmadienio šventimas – Bažnyčios gyvenimo centras 2177
Sekmadienis – Jėzaus prisikėlimo diena 1343
Sekmadienis – pagrindinė Eucharistijos šventimo diena 1193
Sekmadienis – šabo atbaigimas 2175–2176
Viešpaties diena – laikas šeimos kultūriniam, visuomeniniam ir religiniam gyvenimui 2184, 2194
Viešpaties diena – pirmoji savaitės diena 1166–1167, 2174

Vietininkas

Popiežius – Kristaus vietininkas 882
Sąžinė yra pirmasis iš visų Kristaus vietininkų 1778

Viltis

Abraomo viltis – krikščioniškos vilties pavyzdys 1819
Amžinasis gyvenimas – krikščioniška viltis 1843
Izraelio viltis 64, 673–674
Krikščioniškos vilties priežastis 1681, 2785
Malda – vilties šaltinis 2657
Naujojo dangaus ir naujosios žemės viltis 1042–1050, 1405
Nuodėmės prieš viltį 2091–2092
Pirmasis įsakymas – vilties šaltinis 2086
Tikėjimą palaiko viltis 162
Vilties apibrėžimas 1817, 2090
Vilties palaikymas 274, 1717, 1820, 2657
Vilties paskata veda į krikščioniškos meilės laimę 1818
Viltis yra dorybė 1813, 1817–1821

Visagalybė žr. **Dievo galia**

Visata, taip pat žr. **Pasaulis**

Dievas kaip visatos pradžia ir pabaiga 32, 269, 279, 317, 325
Visata laikų pabaigoje 1047, 1060
Visatos grožis atspindi begalinį Kūrėjo grožį 341, 1147

Visuomenė

Bažnyčia kaip bendruomenės raugas 854
Bažnyčios socialinis mokymas 2198, 2419–2425
Bendrasis gėris ir visuomenė 1905–1912, 1924, 1927
Dalyvavimas visuomeniniame gyvenime 1882, 1893
Dekalogas vienija dieviškąjį ir socialinį žmogaus gyvenimą 2069
Ištuoka – socialinė žaizda 2385
Ketvirtu įsakymu paaiškinami santykiai visuomenėje 2212
Krikščioniškas tyrumas ir visuomeninė aplinka 2525
Meilė – didžiausias socialinis įsakymas 1889, 1939
Melas yra pragaištingas visai visuomenei 2486
Politinė bendruomenė ir Bažnyčia 2244–2246, 2257
„Socialinė nuodėmė" 1869
Socialinė sritis 2032
Socialinės permainos ir vidinis atsivertimas 1888
Socialiniai klausimai 1896, 2438, 2459
Socialinio gyvenimo organizavimas 2442
Socialinis teisingumas ir bendrasis gėris 1928, 1943
Šeima – pirminė visuomenės gyvenimo ląstelė 2207
Teisė gauti tiesa pagrįstą informaciją 2494, 2512
Teisinė valstybė 1904
Teisinga vertybių hierarchija visuomenėje 1886–1887, 1895
Visuomenės apibrėžimas 1880
Visuomenės gerovė 1603, 2250
Visuomenės ir valstybės santykiai 1883, 1885
Visuomenės komunikavimo priemonės ir visuomenė 2493–2499
Visuomenės pažanga ir Dievo karalystės augimas 2820
Visuomenės pažangos sąlygos 2441
Visuomenės saugumo užtikrinimas 2266
Žmogaus asmuo ir visuomenė priklauso vienas nuo kito 2344
Žmogaus asmuo yra visų visuomeninių institucijų pradas, subjektas ir tikslas 1881, 1892, 1929, 2459
Žmogaus paskirties visuomenėje vizija 2244, 2257
Žmogui reikia visuomeninio gyvenimo 1879, 1886, 1891

Piliečių pareigos 2238–2243, 2255–2256

Aktyviai dalyvauti viešajame gyvenime 1915
Atsisakymas paklusti valstybės valdžiai, kai jos reikalavimai prieštarauja sąžinei 2242
Bendradarbiauti su valdžia visuomenės gėrio labui 2239
Deramai gerbti valdžią 1900
Mokėti mokesčius, naudotis rinkimų teise, ginti šalį 2240
Pasipriešinti politinės valdžios priespaudai 2243
Pateikti teisingą informaciją 2495
Priimti svetimšalius 2241
Ugdyti visuomenę 2255

Valdžia 1897–1904, 1918–1923

Kiekvienam kūriniui Dievas palieka uždavinius pagal gebėjimus juos atlikti 1884
Paklusnumas valdžiai ir pagarba jai 1899, 2234

Skirtingos ir laisvai pasirenkamos valdymo formos 1884, 1901
Teisėtas valdymas 1921
Valdžios būtinybė ir pareiga 1897–1898
Valdžios pareiga – ginti ir saugoti informacijos laisvę 2498

Visuomenės pareigos

Gerbti teisę į gyvenimą 2273
Padėti susirasti darbą 2433
Padėti šeimoms 2208–2210
Rūpintis piliečių sveikata 2288
Sudaryti sąlygas kiekvienam savo nariui įgyvendinti savo pašaukimą 1907
Užtikrinti teisę į religijos laisvę 2104–2105

Visuotinumas

Dalinės Bažnyčios ir visuotinumas 832–836
Evangelijos žinia ir visuotinumas 849
Krikščionių susiskaldymas ir visuotinumas 855
Liturgija, tradicijos ir Bažnyčios visuotinumas 1200–1203, 1208
Vyskupas, krikščionys ir visuotinumas 1292

Vynas, vynmedis

„Aš esu vynmedis, o jūs šakelės" 787, 1988, 2074
Duonos ir vyno ženklai Eucharistijoje 1333–1335
Tikrasis vynmedis yra Kristus 755
Vyno pakeitimas į Kristaus kraują 1375–1376, 1413, taip pat žr. **Transsubstanciacija**

Vyskupas

Romos Vyskupas žr. **Popiežius**
Vyskupas ir kunigija 1567
Vyskupas kaip apaštalų įpėdinis 77, 861–862
Vyskupas kaip gyvasis Dievo Tėvo paveikslas 1549
Vyskupo bendradarbiai 927, 1562–1568, 1570
Vyskupo sostas 1184
Vyskupo Šventimai 1555–1561, 1572
Vyskupų kolegija 857, 877, 879–887, 1577

Vyskupo pareigos

Vyskupai sprendžia dėl itin svarbių klausimų 919, 1483, 1673
Vyskupas – „atgailos drausmės tvarkytojas" 1462
Vyskupas – dalinės Bažnyčios ganytojas 1560, 1594
Vyskupas – pirminis Sutvirtinimo teikėjas 1299, 1312–1313
Vyskupas – Šventimų teikėjas 1538, 1569, 1576
Vyskupas atsakingas už Eucharistiją 1369
Vyskupas moko 12, 85, 888, 1558, 1676, 2034, 2068
Vyskupas pašventina 893
Vyskupas šventina šventąją krizmą 1297
Vyskupas vadovauja Eucharistijai 1142, 1561
Vyskupas valdo 816, 873, 894–896
Vyskupo pareigos įkrikščioninime: Krikšte, Sutvirtinime, Eucharistijoje 1120–1121

Vyskupija

Vyskupijos apibrėžimas 833

Vyskupystė, taip pat žr. **Vyskupas**

Vyskupystė kaip apaštališkosios tarnybos sakramentas 1536
Vyskupystė kaip dalyvavimo Kristaus kunigystėje laipsnis 1554

Vyskupų kolegija

Bažnyčia ir vyskupų kolegija 857, 869

Dalinės bažnyčios ir koleginė dvasia 886–887
Ką išreiškia vyskupų kolegija 885
Romos vyskupas ir vyskupų kolegija 936
Vyskupai ir vyskupų kolegija 877
Vyskupo konsekracija ir vyskupų kolegija 1559
Vyskupų kolegija ir galia 883–84
Vyskupų kolegijos neklystamumas 891

Ž

Žemė 326, taip pat žr. **Pasaulis**

Naujoji žemė 1042–1050
Pažadėtoji žemė 1222
Žemės sukūrimas 198, 290
Žemės valdymas 307, 373, 2402–2403

Žemiškosios gėrybės

Bažnyčia ir žemiškųjų gėrybių panaudojimas 2420, 2444
Dvasinės ir žemiškosios gėrybės 1942, 2027
Ekonominis gyvenimas ir žemiškųjų gėrybių gamyba 2421, 2426
Gausūs turtai ir dvasiniai pavojai 2547, 2728
Gėrybių visuotinė paskirtis ir privatinė nuosavybė 2402–2403, 2452, 2459
Kitų asmenų gėrybių užgrobimas 2412
Netinkamas prisirišimas prie žemiškųjų gėrybių 1849, 1863, 2548
Pagarba žemiškosioms gėrybėms ir rūpinimasis jomis 2288, 2407–2408
Palaiminimai ir žemiškieji gėriai 1728–1729
Žemiškųjų gėrybių atsisakymas 2544
Žemiškųjų gėrybių geidimas 377, 2514, 2534, 2536, 2539, 2553
Žemiškųjų gėrybių iššvaistymas 1439
Žemiškųjų gėrybių panaudojimas ir tvarkymas 360, 1740, 1809, 1838, 2198, 2401, 2404–2405, 2409
Žemiškųjų gėrybių paskirstymas 1940, 1948, 2444, 2446, 2833

Ženklas

Balandis kaip ženklas 701
Bažnyčia kaip ženklas 775
Duona ir vynas kaip ženklas 1333–1336, 1412
Giedojimas ir muzika kaip ženklai 1157–1158
Jėzaus veiksmai ir žodžiai – prieštaravimo ženklas 575
Kraujas kaip ženklas 2260
Kryžkšto ženklai 628, 694, 1235, 1238, 1241, 1243
Kristaus perimti ženklai 1151
Kryžiaus ženklas 2157
Laiko ženklų aiškinimas 1788
Liturginiai ženklai 1149, 1161, 1189
Patepimas kaip ženklas 695, 1293–1294
Rankų uždėjimas kaip ženklas 699, 1507
Sakramentai kaip ženklai 1084, 1123, 1130–1131, 1152
Senosios Sandoros ženklai 1150
Sutvirtinimo ženklai 695, 1293–1301
Šventimų ženklai 1574
Vanduo kaip ženklas 694
Ženklai ir simboliai 1145–1152
Ženklai sakramentuose 1667–1668

Žmogus

Galutinis žmogaus tikslas 260, 356, 1024
„Naujasis žmogus“ 1473, 2475
Nuodėmė sužeidžia žmogaus prigimtį 1849
Nupuolusio žmogaus Dievas neapleido 410
Tik Dieve žmogus gali rasti laimę 1057
Vyras ir moteris 369, 371–72, 383, 400, 1605–06
Žmogaus charakteris 1264, 1810

Žmogaus slėpinys paaiškėja įsikūnijusio Žodžio slėpinyje 359
Žmogus kaip ekonominio ir socialinio gyvenimo kūrėjas, centras ir tikslas 2459
Žmogus kaip moralinis subjektas 1749
Žmogus priklauso nuo Kūrėjo 396
Žmogus rojuje 374–79

Dievo ir žmogaus santykiai

Jėzus – vienintelis visų žmonių Užtarėjas prieš Dievą 2634
Malda kaip ryšys tarp Dievo ir žmogaus 2564
Nelygybė tarp Dievo ir žmonių yra begalinė 2007
Tikėjimas kaip laisvas žmogaus atsiliepimas 160, 307
Tikėjimas kaip viso žmogaus ryšys su Dievu 176
Tikintieji pirmiausia išpažįsta, kad tiki į Dievą 199
Žmogaus bendrystė su Dievu Bažnyčioje 773
Žmogaus protas ir valia palenkti Dievui 143, 154, 2712
Žmogus atmeta Dievą 29, 398, 1739

Žmogaus embrionas

Leidimas daryti intervenciją į žmogaus embrioną 2275
Žmogaus embriono gynimas 2270–2271, 2273–2274, 2323, 2377–2378

Žmogaus kilnumas

Bendravimas su Dievu kaip kilnumo pagrindas 27, 357, 1700
Doras gyvenimas rodo asmens kilnumą 1706
Kilnumas kaip žmogaus teisių šaltinis 1930
Kilnumas reikalauja elgtis pagal sąžinę ir laisvai apsisprendžiant 2339
Kūrinijos bendradarbiavimo su Dievu kilnumas 306–308
Nuodėmės pažeistas kilnumas 1487
Teisė naudotis laisve neatskiriama nuo žmogaus asmens kilnumo 1738
Vienodas vyro ir moters kilnumas 2393

Žmogaus nuodėmės padariniai 399–400

Dvasios ir kūno kova 2516
Jau gimstame paliesti nuodėmės 403
Medžiaginio pasaulio ir žmogaus likimų bendrumas 1046
Mirtis atėjo į pasaulį dėl nuodėmės 1008
Nuodėmės išplitimas pasaulyje 401
Pažeista žmogaus prigimtis 405
Pirminės vienybės iširimas 1607
Sutriko darna su kūrinija 400
Šėtono veikla daro žalą žmogui 395
Visi yra įtraukti į Adomo nuodėmę 402–403
Žmogaus panašumas į Dievą 705
Žmogaus piktnaudžiavimas laisve ir pirmoji nuodėmė 396–401
Žmogus gali klysti ir palinkti į blogį 1714
Žmogus yra silpnas ir mažas 208, 396, 1500, 2448

Žmogaus savybės ir elgesys

Žmogaus tobulumai iš dalies atspindi begalinį Dievo tobulumą 370
Žmogui reikalinga pagalba ir Dievo išganymas 1949, 2090
Žmogui reikia visuomeninio gyvenimo 1879–1880
Žmogus – religinė būtybė 28, 44–45
Žmogus apdovanotas dvasine ir nemirtinga siela 1703
Žmogus apdovanotas laisve kaip Dievo paveikslo ženklu 1705, 1730
Žmogus girdi sąžinės balsą 1706, 1713
Žmogus ieško ir myli tai, kas teisinga ir gera 1704
Žmogus iš prigimties linkęs į dorybę 1803–1804

Žmogus iš prigimties linkęs į tiesą 2467
Žmogus raginamas daryti gera 1706–1707
Žmogus siekia pažinti Dievą 32, 46
Žmogus trokšta laimės 1718
Žmogus visuomet kovoja su blogiu 409

Žmogaus teisės

Teisė elgtis pagal sąžinę ir laisva valia 1782
Teisė į gerą vardą 2479, 2507
Teisė į tikėjimo laisvę 2106
Teisė pasirinkti mokyklą 2229

Žmogaus veiksmas

Aplinkybės ir padariniai 1754
Morališkai geras 1755, 1760
Morališkai netvarkingas 1761
Santuokinė sutartis kaip žmogiškasis veiksmas 1625–1632
Tikėjimas kaip žmogaus veiksmas 154, 155, 180
Žmogaus veiksmų intencija 1752–1753, 1756
Žmogaus veiksmų laisvė 1731, 1744, 1745, 1782, 2008, 2106
Žmogaus veiksmų moralumas 1709, 1749–1761, 1805, 1813, 1853, 1954, 2085, 2157
Žmogaus veiksmų objektas 1751

Žmogaus žodis

Žmogaus žodžio tiesa ir priesaika 2151
Žmogaus žodžio tiesa 2500

Žmogus ieško Dievo

Dievas kalba žmogiškais žodžiais 101, 109
Dievas kviečia žmogų Jo ieškoti 30
Dievas pirmas pašaukia žmogų 2567
Dievo pažinimo keliai 31, 34
Istorijoje žmonės įvairiais būdais išreiškia Dievo ieškojimą 28, 31, 34, 285
Sunku pažinti Dievą vien tik proto šviesa 37
Žmogui būdinga ieškoti Dievo 285
Žmogus Apreiškime ieško Dievo 35, 50, 52
Žmogus ieško Dievo ir Jo valios 2566, 2826
Žmogus pažįsta Dievą protu 36, 50

Žmogus ir pašaukimas, taip pat žr. **Pašaukimas**

Dieviškas pašaukimas kaip paskutinis pašaukimas 1260
Pašaukimas amžinajam gyvenimui 1998
Pašaukimas būti viena su Kristumi 542
Pašaukimas gyventi Šventojoje Dvasioje 1699
Pašaukimas į Dievą kaip bendras visų žmonių pašaukimas 1878
Pašaukimas į naująją Dievo tautą 804, 831
Pašaukimas įžengti Karalystėn 543
Pašaukimas meilei 1604
Pašaukimas santuokai 1603

Žmogus ir žmonija

Bendra žmonijos kilmė ir tikslai 842
Visų žmonių tarpusavio artumas 361, 1947–48
Žmonija yra vieninga 360

Žmogus kaip kūrinys

Žmogus apdovanotas protu ir laisva valia 311, 396
Žmogus apdovanotas supratimu 1704
Žmogus buvo sukurtas geras 374
Žmogus sukurtas iš Dievo meilės 1, 315, 1604
Žmogus sukurtas iš dvasios ir kūno 327, 355, 362–65, 383
Žmogus sukurtas, kad pažintų ir mylėtų Dievą ir Jam tarnautų 358
Žmogus sukurtas kaip vyras ir moteris 1605, 2203, 2331, 2334

Žmogus kūrime

Dievas visa sukūrė žmogui 358
Dievo valia kūriniai yra vienas nuo kito priklausomi 340
Iš visų gyvų būtybių tik žmogus buvo vertas gauti Įstatymą iš Dievo 1951
Kūrinių hierarchija 342
Pirmykštė darna 374–79, 384
Žmogaus atsakomybė už pasaulį 373
Žmogaus pagarba kūriniams 339
Žmogaus vieta kūrinijoje 343, 355
Žmogus turi gerbti kūrimo dėsnius 346

Žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą

Panašumo į Dievą atgavimas 705, 2809
Žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą 225, 356–361, 1702, 2713
Žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą prieš Kristaus Atpirkimą ir po jo 1701

Žmonių lygybė ir skirtumai tarp jų

Neteisingos nelygybės 1938
„Talentų" skirtumai 1936–1937
Visi žmonės yra vienodos prigimties, kilmės ir turi tą patį tikslą 1934
Žmogaus kilnumas kaip lygybės pagrindas 1935, 1945

Žmogžudystė

Nekenčiantys prilyginami žmogžudžiams 1033
Netyčinė žmogžudystė 2263, 2269
Tyčinio nužudymo nusikaltimas ir pasmerkimas 1756, 2261, 2268
Valinga eutanazija kaip žmogžudystė 2324
Vien Dievas yra gyvenimo Viešpats 2258
Žmogžudystė – nuodėmė, kuri šaukiasi dangaus keršto 1867
Žmogžudystė dėl būtinosios ginties 2263–65
Žmogžudystė kaip sunki nuodėmė 1447
Žmogžudystės išeina iš širdies 2517
Žmogžudystės nuodėmės atleidimas 1447

Žmonija

Adomo nuodėmės padariniai žmonijai 400, 402–06
Bažnyčioje žmonijos vienybė ir išganymas 776, 845
Dievas, norintis gelbėti žmoniją 56
Dievo rūpestis žmonių gimine 55–56, 353
Dievo tauta ir žmonija 782
Sukurtosios gėrybės skirtos visai žmonijai 2402
Žmonės ieško Dievo 28
Žmonijos ateitis 1917
Žmonijos kilmė ir tikslas 297, 842
Žmonijos laimės troškimas 1718
Žmonijos pašaukimas 1877
Žmonijos vienybė 360, 775–776, 1045

Žodis, taip pat žr. **Kristus**

Dievas išlaiko sukurtą pasaulį per savo Žodį 320
Įsikūnijusio Žodžio slėpinys 461–463, 479
Kristus, įsikūnijęs Žodis 151, 241, 477
„Pradžioje buvo Žodis" 291
„Žodis tapo kūnu" 423, 456–460

TURINYS

Santrumpos 5

Apaštališkasis laiškas „Laetamur magnopere“ 7

Apaštališkoji konstitucija „Fidei depositum“ 11

Pratarmė 17

I. Žmogaus gyvenimas – pažinti ir mylėti Dievą 17

II. Perduoti tikėjimą – katechezė 18

III. Šio Katekizmo tikslas ir adresatai 19

IV. Katekizmo struktūra 20

Pirma dalis: *Tikėjimo išpažinimas* 20

Antra dalis: *Tikėjimo sakramentai* 20

Trečia dalis: *Tikėjimo gyvenimas* 20

Ketvirta dalis: *Malda tikėjimo gyvenime* 21

V. Praktiški nurodymai, kaip naudotis šiuo Katekizmu . . 21

VI. Būtinybė pritaikyti 21

Virš visko – Meilė 22

PIRMA DALIS

TIKĖJIMO IŠPAŽINIMAS

PIRMAS SKYRIUS

„AŠ TIKIU“ – „MES TIKIME“

Pirmas poskyris. Žmogus pajėgus pažinti Dievą 29

I. Žmogus trokšta Dievo 29

II. Keliai į Dievo pažinimą 30

III. Bažnyčia apie Dievo pažinimą 31
IV. Kaip kalbėti apie Dievą? 32
Santrauka 33

Antras poskyris. Dievas pasitinka žmogų 35

1 skirsnis. Dievo apreiškimas 35

I. Dievas apreiškia savo „geranorišką sumanymą“ 35
II. Apreiškimo tarpsniai 36
Iš pat pradžių Dievas leidžia save pažinti 36
Sandora su Nojumi 37
Dievas išsirenka Abraomą 37
Dievas ugdo savo tautą Izraelį 38
III. Jėzus Kristus – „viso Apreiškimo tarpininkas ir pilnatvė“ . 39
Dievas viską pasakė savo Žodyje 39
Kito Apreiškimo nebus 39
Santrauka 40

2 skirsnis. Dieviškojo Apreiškimo perdavimas 41

I. Apaštalų Tradicija 41
Apaštalų skelbimas... 41
... tęsiamas apaštalų įpėdinių 41
II. Tradicijos ir Šventojo Rašto ryšys 42
Bendra versmė... 42
... du skirtingi perdavimo būdai 42
Apaštalų Tradicija ir bažnytinės tradicijos 43
III. Tikėjimo paveldo aiškinimas 43
Tikėjimo paveldas patikėtas visai Bažnyčiai 43
Bažnyčios Magisteriumas 44
Tikėjimo dogmos 44
Antgamtinis tikėjimo jausmas 45
Tikėjimo supratimo augimas 45
Santrauka 46

3 skirsnis. Šventasis Raštas 46

I. Kristus – vienatinis Šventojo Rašto Žodis 46
II. Šventojo Rašto įkvėpimas ir tiesa 47

III. Šventoji Dvasia – Šventojo Rašto aiškintoja 48
Šventojo Rašto prasmės 49
IV. Šventojo Rašto kanonas 51
Senasis Testamentas 51
Naujasis Testamentas 52
Senojo ir Naujojo Testamento vienybė 53
V. Šventasis Raštas Bažnyčios gyvenime 54
Santrauka 54

TREČIAS POSKYRIS. ŽMOGAUS ATSAKAS DIEVUI 56

1 skirsnis. Aš tikiu 56

I. Tikėjimo klusnumas 56
Abraomas – „tėvas visiems tikintiesiems“ 56
Marija – „laiminga įtikėjusi“ 57
II. „Žinau, kuo įtikėjau“ (2 Tim 1, 12) 58
Tikėti į vieną Dievą 58
Tikėti į Jėzų Kristų, Dievo Sūnų 58
Tikėti į Šventąją Dvasią 58
III. Tikėjimo ypatybės 59
Tikėjimas yra malonė 59
Tikėjimas yra žmogaus veiksmas 59
Tikėjimas ir protas 59
Tikėjimo laisvė 61
Tikėjimo būtinybė 61
Ištvermė tikėjime 62
Tikėjimas – amžinojo gyvenimo pradžia 62

2 skirsnis. Mes tikime 63

I. „Žiūrėk, Viešpatie, savo Bažnyčios tikėjimo“ 63
II. Tikėjimo kalba 64
III. Vienas tikėjimas 64
Santrauka 65

Credo 67

ANTRAS SKYRIUS
KRIKŠČIONIŲ TIKĖJIMO IŠPAŽINIMAS

Tikėjimo simboliai 71

Pirmas poskyris. Tikiu į Dievą Tėvą 75

1 skirsnis. „Tikiu į Dievą Tėvą visagalį, dangaus ir žemės Sutvėrėją“ 75

1 skirsnelis. Tikiu į Dievą 75
I. „Tikiu į vieną Dievą“ 75
II. Dievas apreiškia savo vardą 76
Gyvasis Dievas 77
„Aš Esu, kuris Esu“ 77
„Gailestingas ir maloningas Dievas“ 78
YRA vienas Dievas 79
III. Dievas, „Kuris yra“, yra tiesa ir meilė 79
Dievas yra tiesa 80
Dievas yra meilė 80
IV. Tikėjimo į vieną Dievą padariniai 81
Santrauka 82

2 skirsnelis. Tėvas 83
I. „Vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios“ 83
II. Dievo kaip Trejybės apsireiškimas 84
Tėvą apreiškia Sūnus 84
Tėvą ir Sūnų apreiškia Dvasia 85
III. Švenčiausioji Trejybė tikėjimo moksle 87
Trejybinės dogmos plėtojimasis 87
Švenčiausiosios Trejybės dogma 88
IV. Dieviškieji darbai ir Trejybės Asmenų misijos 89
Santrauka 91

3 skirsnelis. Visagalis 92
„Jis daro visa, kas jam patinka“ (Ps 115, 3) 92
„Tu esi gailestingas visiems, nes tu visa gali“ (Išm 11, 23) . . . 93
Dievo tariamo silpnumo slėpinys 93
Santrauka 94

4 skirsnelis. Kūrėjas 94
I. Katechezė apie sukūrimą 95
II. Sukūrimas – Švenčiausiosios Trejybės darbas 97
III. „Pasaulis sukurtas Dievo garbei“ 98
IV. Kūrimo slėpinys 99
Dievas kuria išmintingai ir iš meilės 99
Dievas kuria „iš nieko“ 99
Dievas kuria pasaulį darnų ir gerą 100
Dievas pranoksta visą kūriniją, bet pasilieka su ja . . . 101
Dievas išlaiko ir palaiko kūriniją 101
V. Dievas įgyvendina savo planą: Dievo apvaizda 102
Apvaizda ir antrinės priežastys 103
Apvaizda ir blogio papiktinimas 103
Santrauka 106

5 skirsnelis. Dangus ir žemė 107
I. Angelai 108
Angelų egzistavimas – tikėjimo tiesa 108
Kas jie yra? 108
Kristus „su visais savo angelais“ 108
Angelai Bažnyčios gyvenime 110
II. Regimasis pasaulis 110
Santrauka 113

6 skirsnelis. Žmogus 113
I. „Pagal Dievo paveikslą“ 114
II. „Kūnu ir siela vienas asmuo“ 115
III. „Sukūrė vyrą ir moterį“ 117
Dievo norėtoji lygybė ir skirtybė 117
Vienas kitam – dviejų vienybė 117
IV. Žmogus rojuje 118
Santrauka 119

7 skirsnelis. Nuopuolis 120
I. Kur gausu nuodėmės, ten dar gausiau malonės 120
Nuodėmės tikrovė 120
Gimtoji nuodėmė – esminė tikėjimo tiesa 121
Skaitant pasakojimą apie nuopuolį 122

II. Angelų nuopuolis 122
III. Gimtoji nuodėmė 123
Laisvės išbandymas 123
Pirmoji žmogaus nuodėmė 123
Adomo nuodėmės padariniai žmonijai 125
Atkakli kova... 127
IV. „Tu jo nepalikai mirties valdžioje“ 127
Santrauka 128

ANTRAS POSKYRIS. TIKIU Į JĖZŲ KRISTŲ, VIENATINĮ DIEVO SŪNŲ 130

Geroji Naujiena: Dievas atsiuntė savo Sūnų 130
„Skelbti [...] nesuvokiamus Kristaus turtus“ (Ef 3, 8) 131
Katechezės šerdis – Kristus 131

2 skirsnis. „Ir į Jėzų Kristų, vienatinį Jo Sūnų, mūsų Viešpatį“ 132
I. Jėzus 132
II. Kristus 134
III. Vienatinis Dievo Sūnus 135
IV. Viešpats 137
Santrauka 139

3 skirsnis. „Jėzus Kristus prasidėjo iš Šventosios Dvasios, gimė iš Mergelės Marijos“ 139

1 skirsnelis. Dievo Sūnus tapo žmogumi 139
I. Kodėl Žodis tapo kūnu? 139
II. Įsikūnijimas 141
III. Tikras Dievas ir tikras žmogus 141
IV. Kaip Dievo Sūnus yra žmogumi? 144
Žmogiškoji Kristaus siela ir pažinimas 144
Žmogiškoji Kristaus valia 145
Tikras Kristaus kūnas 146
Įsikūnijusiojo Žodžio širdis 146
Santrauka 146

2 skirsnelis. „... Prasidėjo iš Šventosios Dvasios, gimė iš Mergelės Marijos“ 147
I. Prasidėjo iš Šventosios Dvasios... 147
II. ... gimė iš Mergelės Marijos 148
Išankstinis Marijos paskyrimas 148
Nekaltasis Prasidėjimas 149
„Tebūna man, kaip tu pasakei...“ 150
Dieviškoji Marijos motinystė 151
Marijos mergeliškumas 152
Marija – „visuomet Mergelė“ 152
Mergeliškoji Marijos motinystė Dievo plane 153
Santrauka 154

3 skirsnelis. Kristaus gyvenimo slėpiniai 155
I. Visas Kristaus gyvenimas yra slėpinys 155
Bendrieji Jėzaus slėpinių bruožai 156
Mūsų dalyvavimas Jėzaus slėpiniuose 157
II. Jėzaus vaikystės ir paslėptojo gyvenimo slėpiniai 158
Pasirengimas 158
Gimimo slėpinys 159
Jėzaus vaikystės slėpiniai 160
Jėzaus paslėptojo gyvenimo slėpiniai 161
III. Viešojo Jėzaus gyvenimo slėpiniai 162
Jėzaus krikštas 162
Jėzaus gundymas 164
„Prisiartino Dievo karalystė“ 164
Dievo karalystės skelbimas 165
Dievo karalystės ženklai 166
„Karalystės raktai“ 168
Atsimainymas – Karalystės nuojauta 169
Jėzaus atvykimas į Jeruzalę 170
Jėzaus mesijinis įžengimas į Jeruzalę 171
Santrauka 171

4 skirsnis. „Jėzus Kristus kentėjo prie Poncijaus Piloto, buvo prikaltas prie kryžiaus, numiręs ir palaidotas“ . . 173

1 skirsnelis. Jėzus ir Izraelis 173
I. Jėzus ir Įstatymas 175

II. Jėzus ir Šventykla 177
III. Jėzus ir Izraelio tikėjimas į vienintelį Dievą Gelbėtoją . . 178
Santrauka 179

2 skirsnelis. Jėzus mirė nukryžiuotas 180
I. Jėzaus teismas 180
Žydų vyresnybės nesutarimai dėl Jėzaus 180
Nėra kolektyvinės žydų atsakomybės už Jėzaus mirtį . . 181
Dėl Kristaus kančios kalti visi nusidėjėliai 181
II. Atperkamoji Kristaus mirtis dieviškajame išganymo plane . 182
Jėzus „išduotas Dievo valios sprendimu“ 182
„Numirė už mūsų nuodėmes, kaip skelbė Raštai“ 183
„Dievas Jį dėl mūsų pavertė nuodėme“ 183
Dievas pirmas pamilo visus atperkamąja meile 184
III. Kristus pats save paaukojo Tėvui už mūsų nuodėmes . . 185
Visas Kristaus gyvenimas yra auka Tėvui 185
„Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmę“ 185
Jėzus laisvai perėmė atperkamąją Tėvo meilę 186
Per Paskutinę vakarienę Jėzus iš anksto laisvai paaukojo savo gyvybę 186
Agonija Getsemanėje 187
Kristaus mirtis yra vienintelė ir galutinė auka 187
Mūsų neklusnumą Jėzus pamainė savo klusnumu . . . 188
Jėzus savo auką užbaigė ant kryžiaus 188
Mūsų dalyvavimas Kristaus aukoje 189
Santrauka 189

3 skirsnelis. Jėzus Kristus buvo palaidotas 190
Kristaus kūnas kape 190
„Tu neduosi savo šventajam supūti“ 191
„Palaidoti su Kristumi...“ 192
Santrauka 192

5 skirsnis. Jėzus Kristus „nužengė į pragarus, trečiąją dieną kėlėsi iš numirusių“ 192

1 skirsnelis. Kristus nužengė į pragarus 193
Santrauka 194

2 skirsnelis. Trečiąją dieną kėlėsi iš numirusių 194
I. Istorinis ir transcendentinis įvykis 195
Tuščias kapas 195
Prisikėlusiojo pasirodymai 196
Prisikėlusio Kristaus žmogystės būvis 197
Prisikėlimas kaip transcendentinis įvykis 198
II. Prisikėlimas – Švenčiausiosios Trejybės darbas 198
III. Prisikėlimo prasmė ir jo svarba išganymui 199
Santrauka 201

6 skirsnis. Jėzus „įžengė į dangų ir sėdi visagalio Dievo Tėvo dešinėje“ 201

Santrauka 203

7 skirsnis. „Iš ten ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti“ 204

I. „Jis vėl garbingai ateis“ 204
Kristus jau viešpatauja per Bažnyčią... 204
... belaukiant, kol visa bus Jam pajungta 205
Garbingas Kristaus atėjimas, Izraelio viltis 206
Galutinis Bažnyčios išmėginimas 206
II. „Gyvųjų ir mirusiųjų teisti“ 207
Santrauka 208

TREČIAS POSKYRIS. TIKIU Į ŠVENTĄJĄ DVASIĄ 209

8 skirsnis. „Tikiu į Šventąją Dvasią“ 210

I. Sūnaus ir Dvasios siuntimas kartu 211
II. Šventosios Dvasios vardas, apibūdinimai ir simboliai . . 212
Šventosios Dvasios vardas 212
Šventosios Dvasios apibūdinimai 212
Šventosios Dvasios simboliai 213
III. Dievo Dvasia ir Žodis pažadų laikais 216
Pasaulio kūrimo metu 216
Pažado Dvasia 217
Teofanijose ir Įstatyme 217
Karalių laikais ir tremtyje 218
Mesijo ir Jo Dvasios laukimas 218

IV. Kristaus Dvasia laikų pilnatvėje 220
Jonas – pirmtakas, pranašas ir krikštytojas 220
„Sveika, malonėmis apdovanotoji“ 221
Jėzus Kristus 222
V. Dvasia ir Bažnyčia paskutinėmis dienomis 223
Sekminės 223
Šventoji Dvasia – Dievo dovana 224
Šventoji Dvasia ir Bažnyčia 225
Santrauka 226

9 skirsnis. „Tikiu šventąją, visuotinę Bažnyčią“ 226

1 skirsnelis. Bažnyčia Dievo plane 227
I. Bažnyčios pavadinimai ir įvaizdžiai 227
Bažnyčios simboliai 228
II. Bažnyčios kilmė, įsteigimas ir misija 230
Tėvo širdyje kilęs sumanymas 230
Bažnyčia – kuriant pasaulį iš anksto numatyta 230
Bažnyčia – Senosios Sandoros parengta 231
Bažnyčia – Jėzaus Kristaus įsteigta 231
Bažnyčia – Šventosios Dvasios apreikšta 233
Bažnyčia – garbingai atbaigta 233
III. Bažnyčios slėpinys 234
Bažnyčia – drauge regima ir dvasinė 234
Bažnyčia – žmonių vienybės su Dievu slėpinys 235
Bažnyčia – visuotinis išganymo sakramentas 235
Santrauka 236

2 skirsnelis. Bažnyčia – Dievo tauta, Kristaus Kūnas, Šventosios Dvasios šventovė 237
I. Bažnyčia – Dievo tauta 237
Dievo tautos bruožai 237
Kunigiškoji, pranašiškoji ir karališkoji tauta 238
II. Bažnyčia – Kristaus kūnas 239
Bažnyčia yra bendrystė su Jėzumi 239
„Vienas kūnas“ 240
To Kūno Galva yra Kristus 241
Bažnyčia yra Kristaus Sužadėtinė 242

III. Bažnyčia – Šventosios Dvasios šventovė 243
Charizmos 243
Santrauka 244

3 skirsnelis. Bažnyčia yra viena, šventa, visuotinė ir apaštališka . 245
I. Bažnyčia yra viena 246
„Šventasis Bažnyčios vienybės slėpinys" 246
Vienybės pažeidimai 247
Vienybės link 248
II. Bažnyčia yra šventa 249
III. Bažnyčia yra visuotinė [katalikiška] 252
Ką reiškia „katalikiška"? 252
Kiekviena dalinė Bažnyčia yra visuotinė 252
Kas priklauso visuotinei Bažnyčiai? 254
Bažnyčia ir nekrikščionys 254
„Ne Bažnyčioje nėra išganymo" 256
Misija – iš Bažnyčios visuotinumo kylantis reikalavimas . 257
IV. Bažnyčia yra apaštališka 259
Apaštalų misija 260
Vyskupai – apaštalų įpėdiniai 261
Apaštalavimas 261
Santrauka 262

4 skirsnelis. Tikintieji: bažnytinė hierarchija, pasauliečiai, pašvęstasis gyvenimas 263
I. Hierarchinė Bažnyčios santvarka 264
Kodėl reikia bažnytinės tarnybos? 264
Vyskupų kolegija ir jos galva – popiežius 266
Mokymo tarnyba 268
Šventinimo tarnyba 269
Vadovavimo tarnyba 269
II. Tikintieji pasauliečiai 270
Pasauliečių pašaukimas 270
Pasauliečių dalyvavimas Kristaus kunigystėje 271
Jų dalyvavimas pranašiškojoje Kristaus tarnyboje . . . 272
Jų dalyvavimas karališkojoje Kristaus tarnyboje 273
III. Pašvęstasis gyvenimas 274
Evangelijos patarimai, pašvęstasis gyvenimas 274

Didelis, labai šakotas medis 275
Atsiskyrėlių gyvenimas 275
Dievui pašvęstosios mergelės ir našlės 276
Vienuolių gyvenimas 277
Pasauliečių institutai 277
Apaštališkojo gyvenimo draugijos 278
Pašventinimas ir misija: skelbti ateinantį Karalių 278
Santrauka 279

5 skirsnelis. Šventųjų bendravimas [šventųjų bendrystė] 281
I. Dvasinių gėrybių bendrystė 281
II. Dangiškosios ir žemiškosios Bažnyčios bendrystė 282
Santrauka 284

6 skirsnelis. Kristaus Motina Marija – Bažnyčios Motina 285
I. Marijos motinystė Bažnyčios atžvilgiu 285
Visiškoje vienybėje su savo Sūnumi... 285
... ir paimta į dangų... 286
... ji yra mūsų malonės gyvenimo Motina 286
II. Švenčiausiosios Mergelės kultas 287
III. Marija – eschatologinė Bažnyčios ikona 287
Santrauka 288

10 skirsnis. „Tikiu nuodėmių atleidimą“ 288
I. Vienas Krikštas nuodėmėms atleisti 289
II. Raktų galia 290
Santrauka 291

11 skirsnis. „Tikiu kūno iš numirusių prisikėlimą“ 291
I. Kristaus ir mūsų prisikėlimas 292
Laipsniškas prisikėlimo apreiškimas 292
Kaip prisikels mirusieji? 293
Prisikėlę su Kristumi 295
II. Mirti Jėzuje Kristuje 295
Mirtis 296
Krikščioniškos mirties prasmė 297
Santrauka 298

12 skirsnis. „Tikiu amžinąjį gyvenimą“ 299

I. Žmogaus individualusis teismas 300
II. Dangus 300
III. Galutinis išskaistinimas – skaistykla 302
IV. Pragaras 303
V. Paskutinis teismas 305
VI. Naujojo dangaus ir naujosios žemės viltis 306
Santrauka 308

„Amen“ 309

ANTRA DALIS
KRIKŠČIONIŠKOJO SLĖPINIO ŠVENTIMAS

Kam reikia liturgijos? 315
Ką reiškia žodis „liturgija“? 315
Liturgija – gyvenimo šaltinis 316
Malda ir liturgija 317
Katechezė ir liturgija 317

PIRMAS SKYRIUS
SAKRAMENTINĖ EKONOMIJA

PIRMAS POSKYRIS. VELYKŲ SLĖPINYS BAŽNYČIOS LAIKE . . . 321

1 skirsnis. Liturgija – Švenčiausiosios Trejybės darbas . . . 321

I. Tėvas – liturgijos šaltinis ir tikslas 321
II. Kristaus darbas liturgijoje 322
Išaukštintasis Kristus... 322
... nuo apaštalų Bažnyčios laikų... 323
... pasilieka žemiškojoje liturgijoje... 323
... kuri dalyvauja dangiškojoje liturgijoje 324
III. Šventoji Dvasia ir Bažnyčia liturgijoje 324
Šventoji Dvasia mus parengia priimti Kristų 325
Šventoji Dvasia primena Kristaus slėpinį 326

Šventoji Dvasia sudabartina Kristaus slėpinį 328
Šventosios Dvasios bendrystė 328
Santrauka 329

2 skirsnis. Velykų slėpinys Bažnyčios sakramentuose . . . 330

I. Kristaus sakramentai 330
II. Bažnyčios sakramentai 331
III. Tikėjimo sakramentai 332
IV. Išganymo sakramentai 333
V. Amžinojo gyvenimo sakramentai 334
Santrauka 334

ANTRAS POSKYRIS. VELYKINIO SLĖPINIO SAKRAMENTINIS ŠVENTIMAS 336

1 skirsnis. Bažnyčios liturgijos šventimas 336

I. Kas švenčia? 336
Kas švenčia dangiškąją liturgiją? 336
Kas švenčia sakramentinę liturgiją? 337
II. Kaip švęsti? 339
Ženklai ir simboliai 339
Žodžiai ir veiksmai 340
Giedojimas ir muzika 341
Šventi paveikslai 342
III. Kada švęsti? 344
Liturginis laikas 344
Viešpaties diena 345
Liturginiai metai 346
Šventųjų minėjimas liturginiais metais 346
Valandų liturgija 347
IV. Kur švęsti? 348
Santrauka 350

2 skirsnis. Liturginė įvairovė ir slėpinio vienybė 352

Liturginės tradicijos ir Bažnyčios visuotinumas 352
Liturgija ir įvairios kultūros 353
Santrauka 354

ANTRAS SKYRIUS

SEPTYNI BAŽNYČIOS SAKRAMENTAI

PIRMAS POSKYRIS. ĮKRIKŠČIONINIMO SAKRAMENTAI 357

1 skirsnis. Krikšto sakramentas 357

I. Kaip vadinamas šis sakramentas? 357
II. Krikštas išganymo ekonomijoje 358
Krikšto pirmavaizdžiai Senojoje Sandoroje 358
Kristaus krikštas 359
Krikštas Bažnyčioje 360
III. Kaip švenčiamas Krikšto sakramentas? 361
Įkrikščioninimas 361
Šventimo mistagogija 362
IV. Kas gali būti krikštijamas? 364
Suaugusiųjų Krikštas 364
Kūdikių Krikštas 365
Tikėjimas ir Krikštas 366
V. Kas gali krikštyti? 366
VI. Krikšto būtinybė 367
VII. Krikšto malonė 368
Nuodėmėms atleisti... 368
„Naujas kūrinys“ 369
Įtraukti į Bažnyčią – Kristaus Kūną 369
Sakramentinis krikščionių vienybės ryšys 370
Neišdildoma dvasinė žymė... 371
Santrauka 372

2 skirsnis. Sutvirtinimo sakramentas 373

I. Sutvirtinimas išganymo ekonomijoje 373
Dvi tradicijos: Rytų ir Vakarų 375
II. Sutvirtinimo ženklai ir apeigos 375
Sutvirtinimo šventimas 376
III. Sutvirtinimo padariniai 378
IV. Kas gali priimti šį sakramentą? 379
V. Sutvirtinimo teikėjas 380
Santrauka 381

3 skirsnis. Eucharistijos sakramentas 382

I. Eucharistija – bažnytinio gyvenimo versmė ir viršūnė . . 383
II. Kaip vadinamas šis sakramentas 383
III. Eucharistija išganymo ekonomijoje 385
Duonos ir vyno ženklai 385
Eucharistijos įsteigimas 386
„Tai darykite mano atminimui“ 387
IV. Liturginis Eucharistijos šventimas 388
Visų laikų Mišios 388
Šventimo seka 389
V. Sakramentinė auka: dėkojimas, atminimas, buvimas čia ir dabar 391
Dėkojimas Tėvui ir Jo pašlovinimas 392
Kristaus ir Jo Kūno – Bažnyčios – aukos atminimas . . . 392
Kristaus buvimas čia ir dabar Jo žodžių ir Šventosios Dvasios galia 396
VI. Velykų pokylis 399
Komunija: „Imkite ir valgykite jos visi“ 399
Komunijos vaisiai 401
VII. Eucharistija – „būsimos garbės laidas“ 404
Santrauka 405

Antras poskyris. Gydymo sakramentai 408

4 skirsnis. Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas 408

I. Kaip vadinamas šis sakramentas? 409
II. Kodėl reikia Sutaikinimo sakramento po Krikšto? . . . 409
III. Pakrikštytųjų atsivertimas 410
IV. Vidinė atgaila 411
V. Įvairios atgailos formos krikščionių gyvenime 412
VI. Atgailos ir Sutaikinimo sakramentas 413
Vien Dievas atleidžia nuodėmes 414
Sutaikinimas su Bažnyčia 414
Atleidimo sakramentas 415
VII. Penitento veiksmai 416
Gailestis 416
Nuodėmių išpažinimas 417
Atsilyginimas 418

VIII. Atgailos sakramento teikėjas 419
IX. Šio sakramento vaisiai 421
X. Atlaidai 422
Kas yra atlaidai? 422
Bausmės už nuodėmes 422
Šventųjų bendrystėje 423
Atlaidai gaunami iš Dievo per Bažnyčią 424
XI. Atgailos sakramento šventimas 424
Santrauka 426

5 skirsnis. Ligonių patepimas 427

I. Šio sakramento pagrindas išganymo ekonomijoje . . . 428
Liga žmogaus gyvenime 428
Ligonis Dievo akivaizdoje 428
Kristus – gydytojas 428
„Gydykite ligonius...“ 429
Ligonių sakramentas 431
II. Kas priima ir kas teikia šį sakramentą? 432
Jei kas sunkiai serga... 432
„... tepasikviečia Bažnyčios vyresniuosius“ 432
III. Kaip švenčiamas Ligonių patepimas? 432
IV. Ligonių patepimo sakramento vaisiai 433
V. Viatikas – paskutinis krikščionio sakramentas 434
Santrauka 435

TREČIAS POSKYRIS. TARNAVIMO BENDRYSTEI SAKRAMENTAI . . 436

6 skirsnis. Šventimų sakramentas 436

I. Kodėl šis sakramentas vadinamas Šventimų sakramentu [Sacramentum Ordinis]? 437
II. Šventimų sakramentas išganymo ekonomijoje 437
Senosios Sandoros kunigystė 437
Vienintelė Kristaus kunigystė 439
Du būdai dalyvauti vienintelėje Kristaus kunigystėje . . . 439
Atstovaudamas Galvai Kristui... 440
... „visos Bažnyčios vardu“ 441

III. Trys Šventimų sakramento laipsniai 442
Vyskupo šventimai – Šventimų sakramento pilnatvė . . . 442
Kunigų – vyskupų bendradarbių – šventimai 444
Diakonų šventimai – „tarnauti“ 446
IV. Šio sakramento šventimas 447
V. Kas gali teikti šį sakramentą? 448
VI. Kas gali priimti šį sakramentą? 448
VII. Šventimų sakramento vaisiai 449
Neišdildoma žymė 449
Šventosios Dvasios malonė 450
Santrauka 452

7 skirsnis. Santuokos sakramentas 454

I. Santuoka Dievo plane 454
Santuoka kūrinijos tvarkoje 454
Nuodėmės įtaka santuokai 456
Santuoka Įstatymo pedagogijoje 456
Santuoka Viešpatyje 457
Mergeliškumas dėl dangaus karalystės 459
II. Santuokos sakramento šventimas 460
III. Santuokinis sutikimas 461
Mišri santuoka ir kulto skirtumas 462
IV. Santuokos sakramento vaisiai 463
Santuokinis ryšys 464
Santuokos sakramento malonė 464
V. Santuokinės meilės vertybės ir reikalavimai 465
Santuokos vienybė ir neišardomumas 465
Ištikimybė santuokinei meilei 466
Atvirumas palikuonims 467
VI. Namų Bažnyčia 468
Santrauka 469

KETVIRTAS POSKYRIS. KITOS LITURGINĖS ŠVENTIMO RŪŠYS . . 471

1 skirsnis. Sakramentalijos 471

Būdingi sakramentalijų bruožai 471
Įvairios sakramentalijų formos 472

Liaudiškojo pamaldumo praktikos 473
Santrauka 474

2 skirsnis. Krikščioniškosios laidotuvės 474

I. Paskutinės krikščionio Velykos 475
II. Laidotuvių apeigos 475

TREČIA DALIS
GYVENIMAS KRISTUJE

PIRMAS SKYRIUS
ŽMOGAUS PAŠAUKIMAS: GYVENTI ŠVENTOJOJE DVASIOJE

PIRMAS POSKYRIS. ŽMOGAUS ASMENS KILNUMAS 487

1 skirsnis. Žmogus – Dievo paveikslas 487

Santrauka 489

2 skirsnis. Mūsų pašaukimas į palaimą 489

I. Palaiminimai 489
II. Laimės troškimas 490
III. Krikščioniškoji palaima 491
Santrauka 492

3 skirsnis. Žmogaus laisvė 493

I. Laisvė ir atsakomybė 493
II. Žmogaus laisvė išganymo ekonomijoje 494
Santrauka 496

4 skirsnis. Žmogaus veiksmų moralumas 496

I. Moralumo šaltiniai 496
II. Geri ir blogi veiksmai 498
Santrauka 498

5 skirsnis. Aistrų moralumas 499

I. Aistros 499
II. Aistros ir moralinis gyvenimas 500
Santrauka 500

6 skirsnis. Sąžinė 501

I. Sąžinės sprendimas 501
II. Sąžinės ugdymas 502
III. Rinktis pagal sąžinę 503
IV. Klaidingas sprendimas 504
Santrauka 505

7 skirsnis. Dorybės 505

I. Žmogiškosios dorybės 506
Pagrindinės dorybės 506
Dorybės ir malonė 508
II. Dieviškosiosios dorybės 508
Tikėjimas 509
Viltis 509
Meilė 511
III. Šventosios Dvasios dovanos ir vaisiai 513
Santrauka 513

8 skirsnis. Nuodėmė 515

I. Gailestingumas ir nuodėmė 515
II. Nuodėmės apibrėžimas 515
III. Nuodėmių įvairovė 516
IV. Nuodėmės sunkumas: mirtinoji ir lengvoji nuodėmė . . . 517
V. Nuodėmės paplitimas 519
Santrauka 520

ANTRAS POSKYRIS. ŽMONIŲ BENDRUOMENĖ 522

1 skirsnis. Asmuo ir visuomenė 522

I. Žmogaus pašaukimo bendruomeninis pobūdis 522
II. Atsivertimas ir visuomenė 524
Santrauka 525

2 skirsnis. Dalyvavimas visuomenės gyvenime 526

I. Valdžia 526
II. Bendrasis gėris 527
III. Atsakomybė ir bendradarbiavimas 529
Santrauka 530

3 skirsnis. Socialinis teisingumas 531

I. Pagarba žmogaus asmeniui 531
II. Žmonių lygybė ir skirtumai tarp jų 532
III. Žmonių solidarumas 534
Santrauka 535

TREČIAS POSKYRIS. DIEVO IŠGANYMAS: ĮSTATYMAS IR MALONĖ . 536

1 skirsnis. Moralinis įstatymas 536

I. Prigimtinis moralinis įstatymas 537
II. Senasis Įstatymas 539
III. Naujasis, arba Evangelijos, Įstatymas 540
Santrauka 543

2 skirsnis. Malonė ir nuteisinimas 544

I. Nuteisinimas 544
II. Malonė 547
III. Nuopelnai 549
IV. Krikščioniškasis šventumas 551
Santrauka 552

3 skirsnis. Bažnyčia – Motina ir Mokytoja 554

I. Moralinis gyvenimas ir Bažnyčios Magisteriumas . . . 554
II. Bažnyčios įsakymai 556
III. Moralinis gyvenimas ir misijinis liudijimas 557
Santrauka 558

Dešimt įsakymų 559

ANTRAS SKYRIUS
DEŠIMT ĮSAKYMŲ

„Mokytojau, ką [...] turiu daryti..?“ 563
Dekalogas Šventajame Rašte 564
Dekalogas Bažnyčios tradicijoje 566
Dekalogo vienovė 567
Dekalogas ir prigimtinis įstatymas 567
Dekalogas privalomas 568
„Nuo manęs atsiskyrę, jūs negalite nieko nuveikti“ 568
Santrauka 568

Pirmas poskyris. „Mylėk Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi, visa siela ir visu protu“ 570

1 skirsnis. Pirmas įsakymas 570

I. „Viešpatį, savo Dievą, tegarbink ir Jam tetarnauk“ 570
Tikėjimas 571
Viltis 572
Meilė 573
II. „Jam vienam tetarnauk“ 573
Garbinimas 573
Malda 574
Auka 574
Pažadai ir įžadai 574
Visuomenės pareiga garbinti Dievą ir teisė į religijos laisvę 575
III. „Neturėsi kitų dievų, tiktai mane“ 577
Prietarai 577
Stabmeldybė 578
Ateities būrimas ir magija 578
Bedievystė 579
Ateizmas 580
Agnosticizmas 581
IV. „Nedirbsi sau drožinio...“ 582
Santrauka 583

2 skirsnis. Antras įsakymas 583

I. Viešpaties vardas yra šventas 584
II. Viešpaties vardo tarimas be reikalo 585
III. Krikščionio vardas 586
Santrauka 587

3 skirsnis. Trečias įsakymas 588

I. Šabo diena 588
II. Viešpaties diena 589
Prisikėlimo diena: naujasis kūrimas 589
Sekmadienis – šabo atbaigimas 590
Sekmadienio Eucharistija 590
Sekmadienio pareiga 591
Malonės ir nedarbo diena 592
Santrauka 594

ANTRAS POSKYRIS. „MYLĖK SAVO ARTIMĄ KAIP SAVE PATĮ“ . . . 595

4 skirsnis. Ketvirtas įsakymas 595

I. Šeima Dievo plane 596
Šeimos prigimtis 596
Krikščioniškoji šeima 597
II. Šeima ir visuomenė 597
III. Šeimos narių pareigos 599
Vaikų pareigos 599
Tėvų pareigos 601
IV. Šeima ir Karalystė 603
V. Pilietinės visuomenės valdžia 603
Pilietinės valdžios pareigos 603
Piliečių pareigos 604
Politinė bendruomenė ir Bažnyčia 606
Santrauka 607

5 skirsnis. Penktas įsakymas 608

I. Pagarba žmogaus gyvybei 608
Šventosios istorijos liudijimas 608
Būtinoji gintis 609

Tyčinė žmogžudystė 610
Abortas 611
Eutanazija 613
Savižudybė 614
II. Pagarba asmens kilnumui 614
Pagarba kito sielai: papiktinimas 614
Pagarba sveikatai 615
Pagarba žmogui ir moksliniai tyrimai 616
Pagarba kūno vientisumui 617
Pagarba mirusiems 618
III. Taikos gynimas 618
Taika 618
Vengti karo 620
Santrauka 622

6 skirsnis. Šeštas įsakymas 623

I. „Kaip vyrą ir moterį juos sukūrė...“ 624
II. Pašaukimas į skaistumą 625
Asmens vientisumas 625
Visiškas dovanojimasis 627
Įvairios skaistumo formos 627
Nusižengimai skaistumui 628
Skaistumas ir homoseksualizmas 629
III. Sutuoktinių meilė 630
Santuokinė ištikimybė 631
Santuokos vaisingumas 632
Vaikai – dovana 634
IV. Nusižengimai santuokos kilnumui 635
Ištuoka 636
Kiti nusižengimai santuokos kilnumui 637
Santrauka 638

7 skirsnis. Septintas įsakymas 639

I. Gėrybių visuotinė paskirtis ir privatinė nuosavybė . . . 640
II. Pagarba žmonėms ir jų gėrybėms 641
Pagarba svetimoms gėrybėms 641
Pagarba kūrinijos integralumui 643
III. Socialinis Bažnyčios mokymas 644

IV. Ekonominė veikla ir socialinis teisingumas 645
V. Teisingumas ir tarptautinis solidarumas 648
VI. Meilė vargšams 649
Santrauka 652

8 skirsnis. Aštuntas įsakymas 653

I. Gyventi tiesoje 654
II. „Liudyti tiesą“ 655
III. Nusižengimai tiesai 656
IV. Pagarba tiesai 658
V. Naudojimasis visuomenės komunikavimo priemonėmis . 659
VI. Tiesa, grožis ir sakralinis menas 661
Santrauka 662

9 skirsnis. Devintas įsakymas 663

I. Širdies skaistinimas 664
II. Kova dėl tyrumo 665
Santrauka 667

10 skirsnis. Dešimtas įsakymas 667

I. Geismų sukeliama netvarka 668
II. Šventosios Dvasios troškimai 669
III. Širdies neturtas 670
IV. „Trokštu regėti Dievą“ 671
Santrauka 672

KETVIRTA DALIS

KRIKŠČIONIŠKOJI MALDA

PIRMAS SKYRIUS

MALDA KRIKŠČIONIO GYVENIME

Kas yra malda? 679

Malda kaip Dievo dovana 679
Malda kaip Sandora 680
Malda kaip bendrystė 680

Pirmas poskyris. Maldos apreiškimas 681

Visuotinis pašaukimas melstis 681

1 skirsnis. Senajame Testamente 681

Kūrinija – maldos šaltinis 682
Pažadas ir tikėjimo malda 682
Mozė ir tarpininko malda 683
Dovydas ir karaliaus malda 684
Elijas, pranašai ir širdies atsivertimas 685
Psalmės – bendruomenės malda 686
Santrauka 688

2 skirsnis. Laiko pilnatvei atėjus 689

Jėzus meldžiasi 689
Jėzus moko melstis 692
Jėzus išklauso maldą 694
Švenčiausiosios Mergelės Marijos malda 695
Santrauka 696

3 skirsnis. Bažnyčios laikais 696

I. Laiminimas ir garbinimas 697
II. Prašymo malda 698
III. Užtarimo malda 699
IV. Dėkojimo malda 700
V. Šlovinimo malda 700
Santrauka 701

Antras poskyris. Maldos tradicija 703

1 skirsnis. Prie maldos šaltinių 703

Dievo žodis 703
Bažnyčios liturgija 704
Dieviškosios dorybės 704
„Šiandien“ 705
Santrauka 706

2 skirsnis. Maldos kelias 706

Malda Tėvui 706
Malda Jėzui 706
„Ateik, Šventoji Dvasia“ 708
Bendrystėje su Švenčiausiąja Dievo Motina 709
Santrauka 711

3 skirsnis. Maldos vadovai 711

„Liudytojų debesis“ 711
Tarnaujantieji maldai 712
Maldai tinkamos vietos 713
Santrauka 714

TREČIAS POSKYRIS. MALDOS GYVENIMAS 715

1 skirsnis. Maldos formos 716

I. Žodinė malda 716
II. Meditacija 717
III. Kontempliatyvioji malda 717
Santrauka 720

2 skirsnis. Maldos kova 721

I. Prieštaros maldai 721
II. Nuolankus širdies budėjimas 722
... kai sunku melstis 722
... kai kyla pagunda nesimelsti 723
III. Sūniškas pasitikėjimas 723
Kodėl skundžiamės, jog nesame išklausomi? 723
Kaip mūsų malda tampa veiksminga? 724
IV. Ištvermingai mylėti 725

Jėzaus Valandos malda 726

Santrauka 727

ANTRAS SKYRIUS
VIEŠPATIES MALDA: „TĖVE MŪSŲ“

1 skirsnis. „Visos Evangelijos apibendrinimas“ 732

I. Centrinė vieta Šventajame Rašte 732
II. „Viešpaties malda“ 733
III. Bažnyčios malda 733
Santrauka 735

2 skirsnis. „Tėve mūsų, kuris esi danguje“ 735

I. „Drįstame artintis, visiškai pasitikėdami“ 735
II. „Tėve!“ 736
III. Tėve „mūsų“ 738
IV. „Kuris esi danguje“ 740
Santrauka 741

3 skirsnis. Septyni prašymai 741

I. „Teesie šventas tavo vardas“ 742
II. „Teateinie tavo karalystė“ 745
III. „Teesie tavo valia kaip danguje, taip ir žemėje“ 746
IV. „Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien“ 748
V. „Atleisk mums mūsų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams“ 751
„Atleisk mums mūsų kaltes...“ 751
„... kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams“ 752
VI. „Neleisk mūsų gundyti“ 753
VII. „Bet gelbėk mus nuo pikto(jo)“ 755

Baigiamoji doksologija 756

Santrauka 757

Šaltinių rodyklė 761
Tematinė rodyklė 823

KATALIKŲ BAŽNYČIOS KATEKIZMAS

UAB „Katalikų pasaulio leidiniai“, Pylimo g. 27/14, 01309 Vilnius
Spausdino UAB BALTO print, Utenos g. 41A, 08217 Vilnius